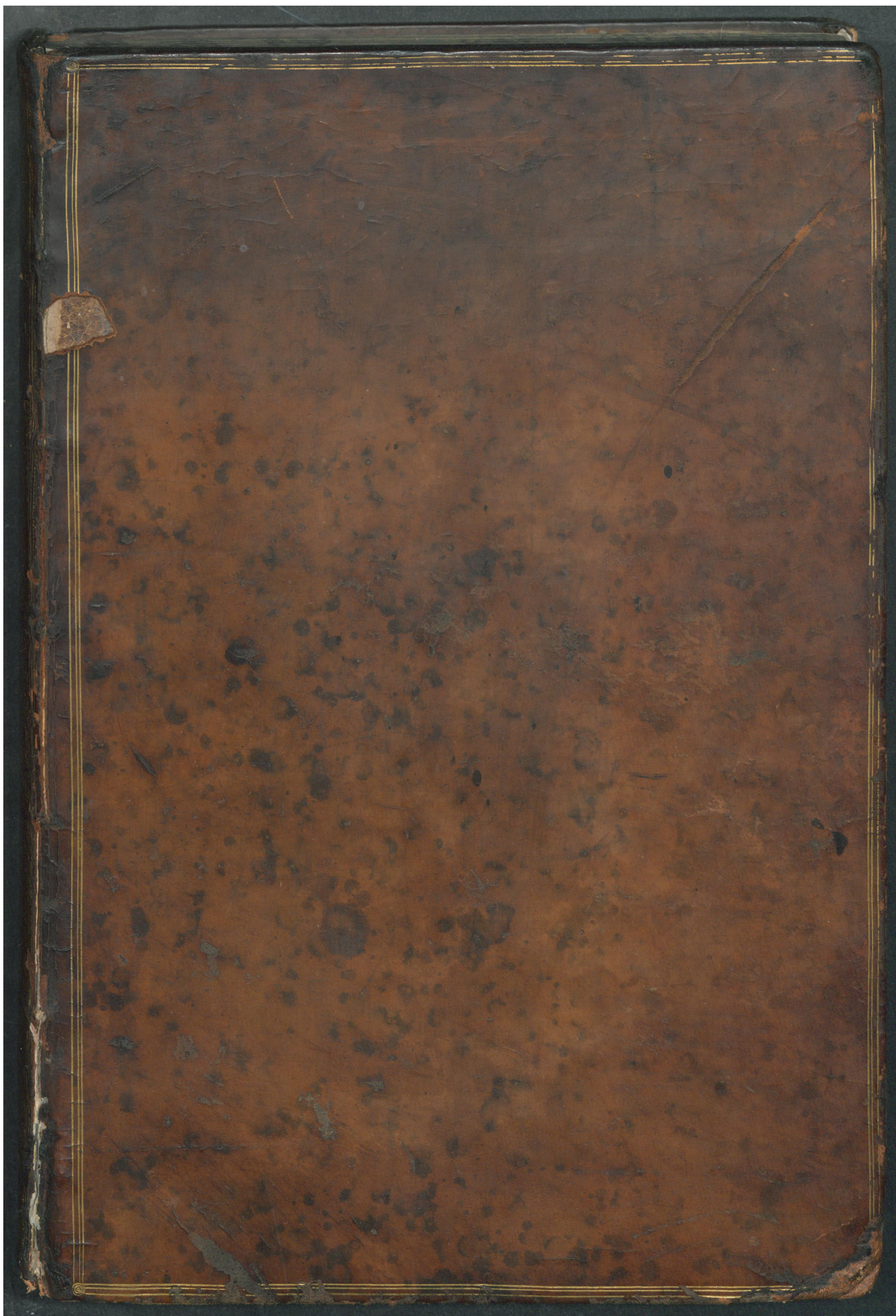
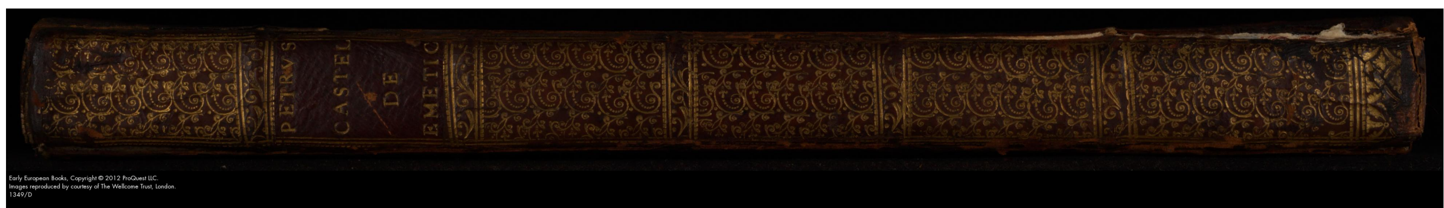
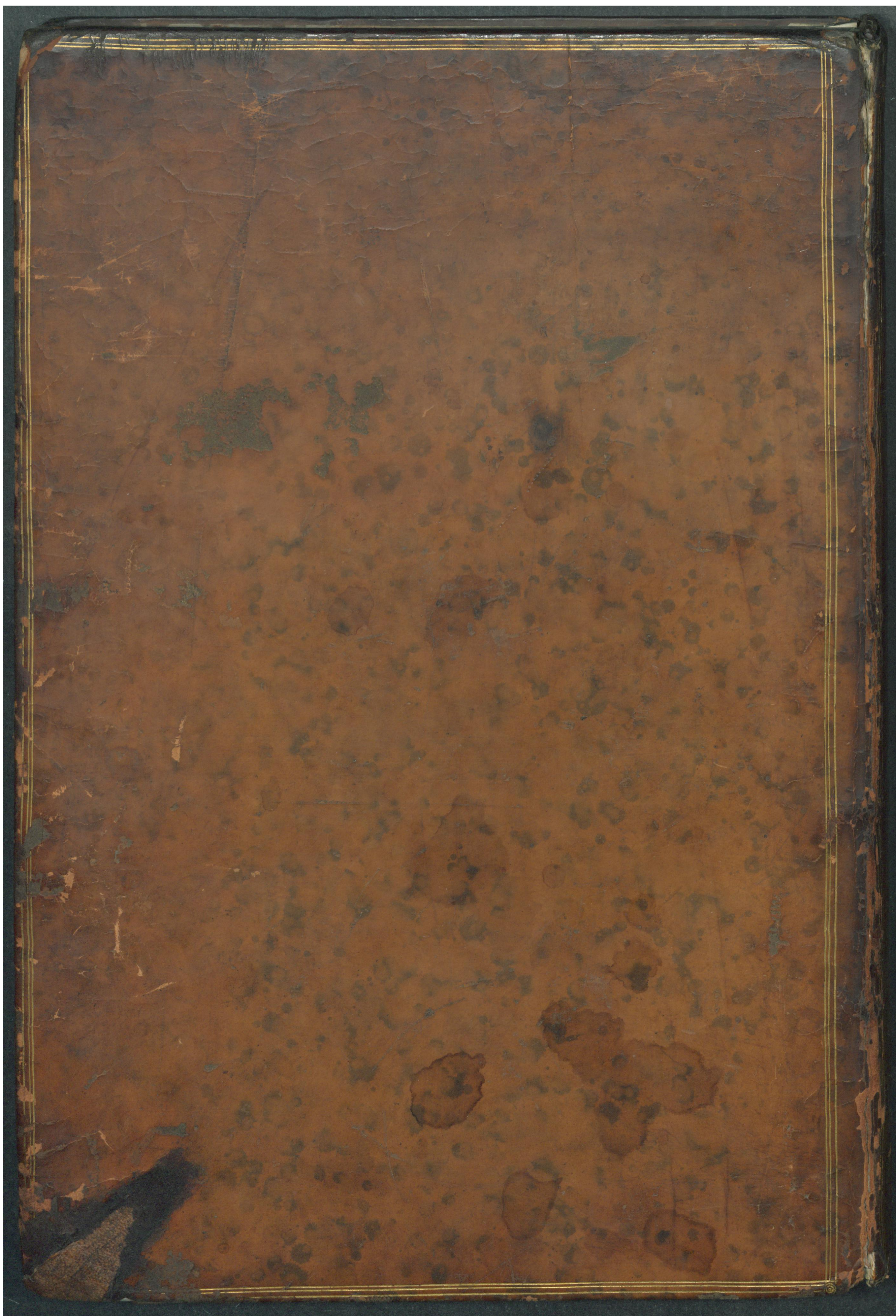

PETRVS
CASTEL
DE
EMETIC

EMETICA
PETRI CASTELLI
MEDICI ROMANI,
ET PROFESSORIS PVBLICI.
IN QVA AGITVR
De Vomitu, & Vomitorijs.
OPVS
MEDICIS OMNIBVS VTILE,
& necessarium ad curandos omnes morbos.

CVM HIPPOCRATICAM DOCTRINAM sequentibus, tum Galenicam, Paracelsicam, & Empiricam.

Omnibus demonstratis ratione, auctoritate, & experimentis.

ROMAE,
Ex Typographia Iacobi Mascardi.
MDCXXXIV.

SVPERIORVM PERMISSV.

SANCTISSIMAE
ET INDIVIDVAE
TRINITATI
CVI SEMPER LAVS,
HONOR, ET GLORIA,
D. D. D.

Petrus Castellus Romanus
Medicus.

Imprimatur, si videbitur Reu.mo P. Mag. Sacri Palatij Apost.

A. Torniellus Vicesg.

Reuerendissime Pater Sac. Apost. Palatij Magister.

EMeticus hic Petri Castelli Liber, cum argumenti, quo continetur, nouitate, tum doctrinæ, quam continet, antiquitate, quòd ea potissimum, vel ab Hippocrate sit, vel ad Hippocratem, non modo totus probandus est, sed etiam plurimùm commendandus.

Angelus Colius.

Imprimatur.

F. Antoninus Cellius Magister, & Socius Reu.mi P. F. Nicolai Riccardij Sacri Palatij Apostolici Magistri.

INDEX
CAPITVVM LIBRI PRIMI EMETICÆ PETRI CASTELLI,
In quo agitur de Vomitu in vniuersali.

INDEX
LIBRI SECVNDI EMETICÆ.
De Medicamentis Vomitorijs.

INDEX LIB. III. EMETICAE,

De ijs, quæ sunt agenda ante Vomitum, in Vomitu, & post Vomitum.

PARS PRIMA.

De agendis ante Vomitum.

PARS SECVNDA.

De Agendis in Vomitu, & de Accidentibus superuenientibus.

PARS TERTIA.

De Agendis post Vomitum, & correctione Accidentium relictorum.

Accipite nunc
Hos tres libros Emeticæ, qui iustum Tomum faciunt, reliquos septem breui dabimus, secundo, ac tertio Tomo, si Deo placuerit.

AVCTORVM NOMINA.

Quorum Doctrina in hoc primo Emeticæ Tomo conficiendo adiuti sumus.

Cor-

Io.

Io. Bauhinus.
Io. Beguinus.
Io. Capellanus.
Io. Colle.
Io. Faber.
Io. Hartmannus.
Io. Gadesden.
Io. Grammaticus.
Io. Hucherus.
Io. Ingostetterus.
Io. Ketmannus.
Io. Libautius.
Io. Lubera de Auila.
Io. Matthæus à Gradi.
Io. Platearius.
Io. Pona.
Io. Riolanus.
Io. SchencKius.
Io. Thalius.
Io. Valeius.
Io. Zecchius.
Isaac eben Amran.
Isaac.
Iubertus.
Iulius Palmarius.

K

Kinrandus.

L

LAcuna.
Landulfus.
Langius.
Laurentius Catalanus.
Leonellus.
Leuinius Lemnius.
Libauius.
Linacer.
Liber Regum.
Lobellius.
Lonicerus.
S. Lucas.
Lucas Stenglius.
L. Apuleius.
Ludouicus Launæus.
Ludouicus Mercatus.
Lumbisanus.

M

MAcer.
Manardus.
Manilius.
Marcellus.
Marcellus Empiricus.
S. Marcus Euangelista.
Marcus Aurelius Seuerinus
Marianus Sanctus.
Marquard.
Marsilius Cagnatus.
Martialis.
Massaria.
S. Matthęus Euang.
Matthias Vntzerus.
Mercurialis.
Melichius.
Mesue.
Michael Toxites.
Michael Mercatus.
Michael de Palatio.
Michaelius.
Mindererus.
Mizaldius.
Mnesitheus.
Montanus.
Monachi in Mesuem.
Marcellus.
Monspelienses.
Mundinus.
Museum Calceolarianum.

N

NAeuius.
Nicander.
Nicolus.
Nicolaus Alexandrinus.
Nicolaus Præpositus.
Nicol. Masla.
Nicol. Monardes.
Nizolius.
Nonius Græcus.

O

OBerndorferus.
Omnibonius.
Oribasius.
Ouidius.

P

PAlladius.
Palmarius.
Papinianus.
Pandectarius.
Paracelsus.
Pascalius.
Paræus.
Pater Clauius.
Paulus Aegineta.
Paulus Tucca.
Penotus.
Pereda.
Pedemontanus.
Petrus Aponensis.
Petrus Bellonius.
Petrus Crispus.

Petrus

Petrus Forestius.
Petrus I. Faber.
Petrus Poterius.
Petrus Salius.
Petrus Seuerinus.
Philagrius.
Plato.
Platerus.
Platina.
Pitagoras.
Plinius.
Pollux.
Ponzetta.
Possidonius.
Poppius.
Praxagoras.
Presbiter Ant. Neri.
Prosper Alpinus.
Prosper Martianus.

Q

Quercetanus.

R

Rabi moises.
Randolfius.
Rasis.
Renardus Cessatus.
Renodęus.
Reudenius.
Rodericus à Castro.
Rossellus.
Ruffus.
Rullandus.

S

Saladinus.
Saluus Clanus.
Sambarolitanus.
Santorellus.
Sanctes Arduinus.
Sauonarola.
Saxonia.
Scaliger.
Scipio Mercurius.
Scribonius Largus.
Schuuenchfeldius.
Scheunemannus.
Septalius.
Serapio.
Siluius.
Simon Ianuensis.
Simon Paullus.
Solenander.
Soranus.
Stephanus Rodericus Castrensis.
Stephanus Athenienfis.
Strobelbergerus.

T

Tabernamontanus.
Tagautius.
Temison.
Tentzelius.
Thales.
Theodorus Gaza.
Theodorus Priscianus.
Theophrastus.
Thomas à Vega.
Thomas Iordanus.
Thomas Philologus.
Tragus.
Trincauellius.
Triuerius.
Turneisser.

V

Valerius Cordus.
Valeriola.
Valescus.
Varænnius.
Varro.
Veccolus.
Veccherius.
Vgo Senensis.
Vidius.
Vincentius Alsarius.
Vitruuius.
Vuierus.
VVottonus.

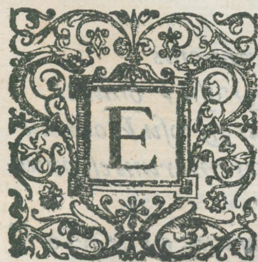
Z

Zephiriel Tomas Bouius.

Hæc Auctorum nomina posuimus ad imitationem Plinij, & Neotericorum, vt simus memores eorum, à quibus doctrinam suscepimus, non autem vt pompam faciamus nostræ bibliotecæ, quæ Dei gratia decies horum autorum numerum superat. ergo. tace Mome.

AVCTOR
AD LECTOREM.

METICAM Artem docturus Hippocratem malui, quàm Galenum sequi; vndè non semel hunc deserere fui coactus; & vel pro Hippocrate, vel pro veritate cum ipso pugnare. Porrò cum Veritas à Philosopho viro propalanda, tuendaq. sit: pro hac liceat, quæso, Alexandro, liceat Auicennæ, Auerroi, Vesalio, Argenterio, Cardano, & alijs, liceat, & mihi aliquando à Galeno dissentire, huiusq. refellere opinionem, si fortè à veritate aberrauerit. An nè Aristoteli licuit à Platone præceptore discrepare, quem viginti annis docentem audierat, & Galeno aliquoties Aristotelem, Hippocratemq. refellere? Immò, si Galeni ipsius decreto, nemini est credendum, cuius dicta rationi consentanea haud sint; ita vt neque Hippocrati ipsi assentiendum quidem sit; si fortè rationi minimè consentanea attulisse visus fuerit: nam libro, quòd Animi mores. cap. 9. *Ego verò* (inquit) *huic non tamquam testi, vt plerique assolent; sed quoniam eius rationes firmas inuenio, idcirco fidem adhibeo*. Cur mihi, veluti Oraculo, credendum est Galeno? Erat homo, vt nos. Ipse quidem 2. de diff. puls. cap. 4. deridet Moysis, & Christi scholam, dicens: *Leges audies nulla constitutas demonstratione*. Numquid ego isti, qui meam irridet sanctissimam scholam, fidem adhibebo sine demonstratione? Valeant, qui pro Galeno, non pro veritate pugnant, & qui, vt istum irreprehensibilem statuant, quæ sophismata, quas fabulas, quæ somnia, quas contumelias non proponunt? præstaret se philosophos, viros liberos, & veritatis indagatores, quàm sectis addictos, obstinatos sectatores, alterius mancipia, & veritatis contemptores ostendere. Horum caterua, certò habeo, breui fore, vt aduersus hæc mea insurgat; sed ego liber liberos, & ingenuos magni æstimo, seruos, & Mancipia floccifacio, hi inter se digladientur, & ducum suorum lambant saliuam, loquebor ego cũ mei similibus, & discipulis meis. Mihi quidem de Vomitu scripturo ad mentem, non solius Hippocratis; sed ipsius Medicinæ vniuersalis, suadebant amici, vt Galeni vestigia omninò sequerer, ne in sectatorum odia incurrerem. At persuasit Veritas, iussitq. nulli me esse addictum: sed ingenuè me eam ipsam, & quidem nudam, puramque, vt se mihi obtulerit, non autem fucatã, coloratam, alienisq. perspicilijs videndam proponere: quia Amicus Hippocrates, amicus Galenus, amicus Auicẽna, & amici omnes per quos profecimus: sed magis amica veritas. Fateor, herclè, quicquid mei didicerunt Præceptores, quicquid didici ego totum ferè deberi Hippocrati tanquam Auctori, & Galeno tanquam indefesso interpreti: non nihil tamen debeo tot Scriptoribus, qui sui editis ingenij fœtibus me docere instituerunt. Quare cum nunc me libertum ex Mancipio factum videam, meiq. sim iuris, liberè agere decreui. Hac de causa, quæ nunc in lucem profero, haud recipienda erunt, vt discipuli alicuius commentaria. Sed Præceptoris, cuius in Academia Romana munere fungor; nec vt iuuenis scriptoris; sed Senis, cum sexagesimum agam annum. Præcipuè scripsi ad Discipulos meos, veritatis cupidos, qui, & auribus, & calamo, hæc à me primo exceperunt; nunc hæc eadem omnibus communicantur. Atque in his libris decem primò Hippocraticam, deindè Galenicam afferre sententiam, profiteor. sed ne quid lateat Auditores meos, addam Methodicam, & Paracelsicam, quia nonnullis hæc modò placet. Verùm pauca ex his ambabus proferam, tum quòd illa sequaces desideret, tum verò quia hæc in compositione medicamentorum artificiosa magis valeat, quàm in morborum inuestigatione. Omnia, quæ ex præfatis auctoribus attulero, sincerè, fidelitèr, & clarè explicabo, sententiamquè meam proferam, illi consentientem, quæ ad veritatem proximiùs accedere visa fuerit. Deniquè si quid pepererit ingenium meum rationi, & experientiæ coniunctum, id, si luce dignum iudicabo, Lectori beneuolo libens impertiar. & hæc in ipso librorum limite admonuisse sit satis.

ARGVMENTA
LIBRORVM DECEM EMETICAE
PETRI CASTELLI.

CAPITA LIBRI PRIMI EMETICAE.
In quo agitur de Vomitu in vniuersali.

EMETICAE PETRI CASTELLI LIBER PRIMVS.

In quo Agitur de Vomitu in vniuersali.

In validis morbis valida requiri Medicamenta. Cap. I.

NTIQVORVM tutissimum refugium, ad quod in contumacibus, longisq; potissimum morbis, ac penè insuperabilibus tanquàm ad *sacram Anchoram* (vt dicitur) confugiebant; (hinc Aretæus in Elephante *medicinam sacram non semel propinato*) hac nostrà tempestate à timidis, & indoctis tanquàm certa pernicies habitum; ita vt quod maximè amplectendum, nunc abhorreatur, quod summè laudandum, vituperetur, quod vtilissimum paruipendatur; in præsentia pristinæ luci restituendum, tenebrasq; Coi Solis lumine, splendoreq; dissipandas, duximus: Medicinæ enim Parens 1. Aph. 6. testatum reliquit. *Extremis Morbis extrema exquisitè remedia optima esse*. Vomitus, Vomitoria, & Veratrum ipsum latinis dictum, Græcis verò ἐλλέβορος λευκὸς extremum, ac validissimum remedium extremis, difficillimis, chronicis, atque aliàs minimè superatu facilibus optima sunt Morbis auxilia, Hippocrati quidem, & ipso prioribus, posterioribusq; multis, vsu familiarissima, hoc autem miserabili æuo (vt ita dicam) derelicta: partim medentium inscitià, seu saltem, dicam, negligentià: partim verò Ægrotantium timore, mollitie, ac delicijs, vomitu purgari ægrè ferentium; hinc factum, vt leuioribus Medici contenti ægrotis obsequentes, indulgentesq; solis vtantur medicamentis, quæ *Benedicta* ipsi appellant, lenientibus quidem morbum, nunquam tamen ex toto expellentibus, si quidem fuerit magnus, & vehemens: vndè potiùs *Maledicta*, cum morbos non tollant, ab ægris dici merentur. Iurè igitur huiusmodi Medici (mea vt fert opinio) reprehenduntur à Doctissimo Cardano de malo medendi vsu c. 21. *Nam* (inquit) *cum materia grossa, aut melancholica fuerit, tollunt, quod subtile est, & crassum derelinquunt, & ita ex curabilibus morbis incurabiles faciunt: vt igitur non tutum est, velle semper laboriosis medicinis vti, quæ robur virtutis exoluunt, & ad malas præparant ægritudines, ita nec laudabile in læuibus consistere, quæ morbos relinquunt deteriores, quàm priùs curandos assumpseris: meliùs est igitur in crassis, lentisq; non euacuare*, ita etiam Septalius lib. 3. caut. med. num. 10. *Eòusq;* inquit, *mollicies nostra peruenit, vt Vomitiuorum vsus ferè exoleuerit, vt vel eam esse causam, etiam credam, vt raro rebelles morbi à nobis euincantur*. Sed mirum est, nostros coetaneos se Hippocraticos profiteri, eius tamen doctrinam, atque documenta haudquaquam sequi. Audiant ergo venerandi Senis clara, salubria, certaq; decreta l. de loc. in hom. n. 54. *Medicamenta sunt omnia, quæ præsentem statum transmouent: omnia autem fortiora transmouent, licet autem, si velis, medicamento transmouere, & rursus, si velis, Alimento, ac cibo: omnia verò ex præsenti statu transmouere ægrotanti opitulatur. si enim id, quod morbum facit, non transmoueris, augescit*. Medicamenta igitur morbo fortiora esse debent; nam Victoria pugnæ fortiori conceditur. Si ergo detur medicamentum debile, quod transmoueat quidem materiam; sed tenuem, non autem illam, quæ morbum facit, augescet morbus, nec isti opitulabitur medicatio talis: renitentis enim morbi materia fixa (vt certum est) non cedet, neque obediet debilibus medicamentis, siue attrahentia, siue expellentia, siue denique alterantia ea fuerint. quamobrem apud nos pauci nostrorum Medicorum ope à magnis liberantur morbis, quippe qui nonnisi lenibus, & debilibus vtantur purgantibus medicamentis. addit Hippoc. n. 55. *Medicamenta fortia à Natura in debilibus morbis dare non oportet, neque paucitate medicamenti debilitas ipsius facienda est: sed for-*

Intentio Auctoris.

Cur Vomitoria derelicta.

Medicamenta debilia non conuenisse in magnis morbis.

Medicamentum debet esse fortius morbo.

Fortibus morbis fortia pharmaca.

fortibus natura, fortibus pharmacis vtendum est; debilibus vero, pharmacis non fortibus: neque partiendum est medicamentum, sed singulis secundum naturam: debilibus quidem, debilia à natura; fortibus verò morbis fortis naturæ pharmaca exhibenda sunt. quibus aureis verbis eximium medicinæ Arcanum nos docuit benignus auctor, quod per illud notum Axioma 1. aph. 6. facilè confirmatur: præterea per aliud, quod ponitur 5. in 6. Epid. 7. necnon lib. de flatib. & alibi sæpe, atque à Galeno sexcenties, vniuersa etiam Medicorum, Philosophorumq. scola vnanimiter sentiente: nimirùm *Contraria contrarijs mederi*, quo veluti fundamento, ac basi, tota feré innititur Medicina. Cum autem (docente Aristotele) extrema extremis tantùm sint contraria, non autem medijs; cum etiam asserat 10. metaph. sum. 2. cap. 4. & alibi. *non contingit vni plura contraria esse.* Quod Auerroes in Epitome methaph. tract. 3. & alij confirmant. Medicamenta fortia fortibus morbis erunt contraria, non autē fortibus morbis mediocria medicamenta esse poterunt verè contraria. Quod si alicui, mediocre deficienti, ac superabundanti; & æquale magno, ac paruo videantur opponi, adeò vt etiam ista duo sint contraria. ita vt superabundans v. g. habeat duo opposita nimirùm deficiens, & mediocre. mediocre etiam duo contraria sortiatur deficiens, & abundans. soluit Philosophus, eiusq. Commētatores loc. cit. dicentes alterius generis esse oppositionem non verè contrariam, vt magnum paruo, quæ extrema, & verè contraria sunt: sed magnum, vel paruum æquali opponi, vt inæquale æquali; ita vt sit oppositio priuatiua, non autem propriè contraria; non enim magnum, & paruum, vt inæqualia opponuntur: sed vt extrema. Quandoquidem contraria 5. methaph. 10. & 10. methaph. 2. & alibi sunt ea; *quæ non possunt simul eidem inesse, & interse plurimum differunt.* mediocria igitur, cum inter extrema media sint: non plurimum; sed parùm ab ipsis distabunt. Verum enim vero lib. cit. c. 2. vult Aristot. distantiam contrariorum esse maximam, perfectam, & vltimam, vltrà quam alia non sit, alioqui non contrarietatem; sed oppositionem appellat: vndè statuit maximam differētiam rerum aptè dici contrarietatem. Quo constat mediocria medicamenta non esse verè, & propriè contraria morbis fortibus, & extremis. vti etiam 3. de simp. med. fac. c. 11. exprimitur hisce verbis. *vt autem vno verbo exprimam, tanto abesse à medio, quod medebitur, quanto ipsum, cui medela adhibetur, oportet: nimirum, quùm in contrarium vtriusque vergat excessus.* Qui item Auctor hæc exarata reliquit cap. 89. Artis medic. *Si omne immoderatum est præter Naturam, moderatum verò secundum naturam, necesse est omnino, vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur.* Hic Galenus non vtitur mediocribus, ac moderatis medicamentis ad excessus morborum; sed penitùs, & summè excedentibus, &

Vera contraria.

subdit clariùs eadem explicans *pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniens inuenire remedium*: Sic igitur Hipp. semper vehementiæ morbi remediorum vehementiā occurrit: vndè in Aphorismo legimus, *vbi morbus extremos habet labores, extremè tenuissimo victu vtendum est.* & quidem contra formicas, & mures belligeranti, sufficiunt Stilponis, atque Pygmei vires: at cum Leone, aut Apro Ætolico certanti opus est Hectorea hasta. sic Celsus lib. 2. c. 10. *sciendum* (inquit) *non posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.* ideò docet Galenus 2. de Hum. 17. *in lassitudine phlegmonosa, in ardentissima febre, & vehementissimis doloribus celeriter sanguinem esse mittendum vsquè ad animi defectum.* & 9. method. 15. *quod plurimùm à naturali habitu recessit, id vehementioribus contrarijs eget, quod non plurimùm, leuibus.* quæ eadem 3. de simpl. med. fac. 11. & 3. de Temper. 5. atque alibi confirmat. à qua doctrina non abhorret Auicenna 4. pri. doct. 5. cap. 1. cùm multis suis expositoribus Gentile, Dino, Betto, Vgone. assentiuntur expositores quoque plurimi Aphorismi 6. sect. 1. vt Capiuacceus, Fuchsius, Saluisclanius, & alij, quibus addo etiam Paracelsum in Comm. eiusdem Aphorismi.

Æqualibus curādum.

Præterea eadem methodo insistens Hippocrates scriptum reliquit *medicari in valde acutis, si materia turgeat, eadem die, tardare enim in talibus malum.* vbi celeritate remedij celeritati morbi occurrit. Statuemus igitur iure merito æqualia contraria morbis conuenire, non autem fortiora, nec debiliora ex Hipp. doctrina. cui subscribens Galenus eademq. clariùs etiam proponens de arte med. c. 89. pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniens conatur inuenire remedium. his verbis. *Veluti si ita contigerit, quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem, quàm Naturæ conueniat, decidat corpus, septem verò ad siccitatem maiorem, tunc salubrem causam in huiuscemodi affectibus esse oportebit decem quidem numeris frigidiorem, septem verò humidiorem.* hac autem doctrina plurimas subtraxit difficultates. 86. quoque capite dixerat, conuenire remedia æqualiter declinantia ad alteram partem, quod confirmasse videtur 7. meth. 3. elicitur etiam ex Hippocrate, eodemq. Galeno 4. de Artic. 8. vbi cum Hippocrate vult Galenus luxata, fractaque paulò vlterius esse compellenda, vt ad contrarium eius loci, in quem diu peruersa spectarunt à nobis impulsa, consistant in medio, quod prorsus secundum naturam fuit: nam si collocata in hoc dimitterentur ad diuturnam deprauationem redirent, & subdit. *Constat autem præceptum hoc ad id consilium pertinere, quod in curando maximè commune est, in quo contraria contrariorum esse præsidia docuit: quum nec refrigerata, moderatè calefaciamus, nec calefacta moderatè refrigeremus; sed eatenùs à medio in contrariam partem recedamus, quatenus in alteram morbus recessit.* Et quidem cuiquè constat,

Moderatè alterātia non curāt excessus.

ſtat, in curuo baculo dirigendo, non ſatis eſſe ipſum reduci ad rectitudinem; ſed eundem opus eſſe in contrariam incuruare partem. Ergo in curandis morbis remedia perquirenda erunt exquiſitè contraria, ſiuè ſit opus vehementiâ, & fortitudine; ſiue intenſione, & gradu; ſiue celeritate; ſiue aliâ quâcumque contraria ratione. de qua quidem quæſtione plura legi poſſunt apud Fernelium lib. 1. meth. c. 7. & lib. 2. c. 10. Augenium lib. 2. epiſt. 3. Diom. Amicum. de mor. ſporad. cap. 54. Valeſium controuerſ. lib. 8. cap. 4. Santorellum in Antepraxi lib. 14. cap. 4. & 5. & alios.

At medicamenta morbo fortiora non rarò conceduntur, & perquiruntur. Aretæus quidem vetuſtiſſimus auctor lib. 8. cap. de Elephantia. *Morbis,* (inquit) *quo diſſoluantur, maiora eſſe remedia opus eſt*. Quod approbans Ægineta initio 4. libri ſic exclamat. *rectè mea ſententia, Cappadox Aretæus memoriæ prodidit, auxiliorum vim morbis fortiorem eſſe oportere, eoquè Elephantiam nunquam curari, vt qua nulla potentior medicina reperiatur*. Hipp. autem hanc auget ſententiam lib. de loc. in hom. tum n. 54. tum præcipuè. n. 46. *Si quis* (inquiens) *in morbis quid permutaturus eſt, forti quidem ægroto, debili autem morbo, tunc quidem confidenter fortiore, quam morbus eſt medicamento vtendum: nam etiamſi quid de ſano abducat vnà cum debili, ac ægroto, nullum detrimentum eſt*. Fuit igitur conceſſus ab optimo præceptore vſus, quandoque ſinè detrimento notabili, fortiorum, quàm ſit morbus, pharmacorum, vt plurimùm tamen æqualia præferuntur. ſed ſubdit ſtatim Hippocrates. *Si verò morbum fortiorem, ægrotum autem debilem acceperis, debilibus pharmacis curabis, quæ ipſum morbum ſuperent, & abducant, verùm ægrotum nihilò debiliorem reddant*. Hic non parua ſe nobis offert difficultas, quo ſcilicet modo debilia pharmaca fortem morbum poſſint ſuperare, & abducere; & videtur corroborari Recentiorum Methodus curandi fortes morbos ſemper debilibus medicamentis; altera difficultas ſuccedit, quo pacto debilia pharmaca fortem morbum ſuperantia ægrum nihilo debiliorem reddere queant. *Difficultas duplex.*

Fortaſſe dicet aliquis, hæc protuliſſe Hippocratem, quia morbus fortis à debili medicamẽto pluries reiterato abigi poteſt, vt communiter etiam practici ſentiunt, & ſic curare conantur illos. ita enim debilis ægrotans à forti medicamento non læditur, & morbum imminui ſemper eſt neceſſe, cum patiatur à quolibet agẽte etiam debiliori: & hac viâ tutiùs proceditur, quàm vel forti medicamento dato ægrum in diſcrimen adducere; vel non dato medicamento non occurrere forti morbo. ſed hæc ſolutio non ſatiſfacit: non enim conſentit cum ſuperiori eiuſdem Hippocratis doctrina, nec Hippocratica eſt opinio. *1. Solutio.*

2. Solutio. At doctiſſimus vir Proſper Martianus in Hippocratica lectione exercitatiſſimus. ſupra lib. de loc. in hom. ſect. 2. ver. 90. hoc quandoquè licere aſſerit. *eo, quod fortaſſe medicamenta debilia in corporibus debilibus virtutem validi medicamenti præſeferant, cuius gratia morbum etiam fortem ſuperare poſſunt*. præclarum quidem inuentum, & aliquando fortaſſe verum: ſed nunc non videtur eſſe ad mentem Hippocratis.

Mihi videtur dicendum (vt omnis contradictio tollatur) morbum fortiorem, ægrotum autem debilem, fortibus pharmacis eſſe curandum; ſed quum ſcribit Hipp. *debilibus*, vt rectè percipiatur ipſius ſententia, erit diſtinguenda medicamentorum fortitudo, atque debilitas. ita vt alia dicantur fortia à Natura, alia verò quantitate, & è contrà: quæ diſtinctio ex verbis Hippocratis ſupra allatis mihi innotuit, immo Auic. de cura Tert. non puræ. & fortaſſe eſt neceſſaria medicina fortis vno modo, & debilis alio modo: eius verò fortitudo eſt ſecundum hoc, quod ipſa euacuat humorem viſcoſum; ſed ipſius debilitas eſt ſecundum hoc, quod ipſa non euacuat plurimum vice vna, imò poſſibile eſt, vt fiat gradatio in ea, quare euacuat humorem, cuius euacuatio eſt neceſſaria, multis vicibus, vt non deſtruat virtutẽ, & hęc medicina partiatur in pluribus vicibus, & aggregetur, & ſoluat parũ eius, & ſoluat plurimum eius: ſed parũ parum, ex malo, & plurimũ plurimum ex malo, &c. Ob id aſſero, ex mente Hippocratis, fortibus natura morbis ſemper fortia natura cõuenire pharmaca, etiam in corpore debili: aut potiùs medicamento abſtinendum eſſe, quàm in forti morbo debile corpus euacuare debili medicamento: vel denique ſatiùs eſſe medendi formam permutare. Primum patet ex eodem Hipp. hic. n. 39. vbi refert. *Nihilo autem minus oportet etiam debiles fortia medicamenta potare: ſed ſimiliter, aut ſolum ſic, vt fortibus quidem forte, debilibus verò debile exhibeas*. Hic lego affirmatiuè, at Clariſs. vir P. Martianus negatiuè. Si legatur affirmatiuè, clara erit Hipp. ſententia, etiamſi debiles ſint ægroti, tamen fortia medicamenta natura ſumant. ſed in hoc cautio adhibenda hæc erit, vt ſimilitudo, & æquiualentia virium ægroti ſit cùm viribus medicamẽti; ita vt fortibus ęgris forte quantitate, debilibus debile quantitate, in vtriſque verò forte natura pharmacũ, ſi morbus fuerit natura fortis exhibeatur. & hoc clariùs explicatur, quia medicamẽta habent ſummã, & minimam, qua exhibentur, doſim. fortibus in ſumma doſi, debilibus in minima dat Hippoc. & ſic interpretor illud *fortibus quidem forte, debilibus debile*, vt de eodem loquatur medicamẽto forti, non de diuerſis genere. ſic 5. Epid. in Adoleſcente ex Euboea dixit *non validam radicem Ellebori bibit*. intelligens debilem potionem ob paruam doſim fortis medicamenti. ſic 2. de morbis. n. 48. ad Aphtas pulmonis. *ſi potens fuerit homo per ſe, ſin minus dimidium potionis ad lenticulæ decoctum admiſceto*. Hic Hipp. in debilioribus minuit medicamenti fortis, (quale eſt Veratrũ) pondus; non autem commutat medicamentum

3. Solutio. *Duplex lectio.* *Affirmatiua.* *Hippocratis germana expoſitio.*

sic Mesues scammonij dosim à g.v. ad xij. præscribit; Agarici verò à drach.j.ad 11.nimirũ pro fortioribus,& pro debilioribus. similiter Dioscor.de Elaterio. *Integer modus Obolus est, minimus semiobolus, pueris chalci duo*(idest g.iij.) *si quidẽ copiosius periculum infert*. & in minori dosi non operantur; vt conuenit; sed tantum commouent Naturam. Nec dicendum est negasse Hipp. loco supracitato, debilitandum esse pharmacum simpliciter imminuta ipsius quantitate: sed id tantũ efficiendũ esse voluit respectu virium habito. Nã ibi manifestè asserit *fortibus* (i. morbis) *natura fortibus pharmacis vtendum est, debilibus verò* (j.natura morbis) *pharmacis non fortibus: neque partiendum est medicamentum; sed singulis secundum naturam; debilibus quidem debilia à Natura; fortibus verò morbis fortis natura pharmaca exibenda sunt*. Itaquè semper vult Hipp. morbis naturà fortibus conuenire medicamenta natura fortia; vti è contra morbis natura debilibus medicamenta natura debilia: rarò autem medicamentum natura forte concedit præbendũ in debili morbo, etiam si in pauca quantitate detur, & hac ratione debilitatum. Ratio est, quia medicamentum siue in pauca, siue in multa quantitate sit oblatum, semper respicit determinatum finem, seu humorem, seu qualitatem. vt Elleborus v. g. semper humores crassos trahit, scammonium tenues, ob propriam naturam, qua de causa dixit Hipp. num.55. *Medicamenta fortia à natura in debilibus morbis dare non oportet, neque paucitate medicamenti debilitas ipsius facienda est*. Verum quia contrariorum eadem est disciplina, (ex Aristotele 1. topic.8. & 1. de Cœlo tex.44.) medicamenta debilia in fortibus morbis dare non conueniet; nec aucta quantitate pharmaci, eiusdem fortitudo perquirenda erit.

Dosis variatio.

Medicamentum forte non datur debili morbo.

Quod si textus supra citatus cum doctissimo Martiano negatiuè legatur. (etiam si affirmatiuè Caluus, Cornarius, & Fœsius verterint græci sermonis peritissimi) non esse danda fortia medicamenta debilibus ægris: nam cum in græco textu sit. οὐδὲν δὲ ἧσσον δεῖ τοὺς ἀσθενέοντας τῶν ἰσχυρῶν φαρμάκων πιπίσκειν. duæ negationes apud Græcos minimè affirmant; (οὐδὲν enim significat *nihil*, ἧσσον verò nequaquam) sed efficacius negant. quo modo intelligendum Hippocratem dicemus de qualitate non natura, ita vt nolat debilibus ægris medicamenta valentia in summa quantitate esse exhibenda; sed debilibus, fortia quidem naturà, sed quantitate debilia.

Altera lectio negatiua.

Quod autem medicamenta debilia natura in fortibus morbis, etiam debili existente ægroto, improbentur, clarum videtur, quamuis Neoterici in hoc communiter peccent: quia cum sint *Naturæ morborum medicatrices*, & medicamentum semper habere debeat naturam coadiutricem, si imbecillis Natura, & imbecille medicamentum, fuerint, morbus fortis præualebit; quarè requiritur forte medicamentum morbo naturaliter æquale, atque contrarium. Verùm cum à magna medicamenti copia multùm commoueatur natura, exagitetur corpus, & spiritus resoluantur; vndè fiat, vt debile corpus adhuc debilius reddatur. hanc ob rem sumendum in ea erit copia medicamentum, à qua natura non la datur. & vt ait Hipp. *Morbum superent, & abducant, verùm ægrotum nihilo debiliorem reddant*. cuius ratio est, quia robustiora corpora fortiùs retinent Excrementa, debiliora verò debiliùs: ideò faciliùs à pharmaco attrahuntur humores corpore relaxato, & retentrice imbecilli, quàm valida; cuius rei certisimum est indicium, quia in debili corpore à multo medicamento sumpto potiùs timetur immoderata, quàm diminuta euacuatio: experientia insuper patet, tantùm valere paucã medicamenti quantitatem in debili corpore, quantùm magna valet in forti: quare tantùm trahet à debili corpore Elaterij semi obolus, quantùm à forti obolus, ob naturam partium relaxatam, & cedentem facile, idem tamen specie humor semper attrahetur.

Quod si fortis morbus fuerit, ægrotans autem ita debilis, vt pertimescas forte medicamentum: potiùs erit à medicamento abstinendum, quàm debile aliud naturà exhibendum. Colligo hoc ex Hipp. de affect. n. 2. *Si in debilitato iam corpore, medicamentum præbueris, forte quidem præbere veritus, periculum est ne magis delinquas, quam successum consequaris*. erit igitur potiùs à medicamento temperandum, quàm non forte; & naturæ morbi haud conueniens adhibendum: non enim fiet euacuatio, qualis fieri deberet, ideo prodesse non poterit, nec facile ferent ægroti: idem clarius etiam docuit lib. de loc. in hom. n.32. *Huic siquidem in ventre dolor inerit; subducendus est primum medicamento, aut succo, deinde pharmaco fortiore vtendum est*. paulo post subdit. *si verò debilis fuerit, & præ imbecillitate hæc offerri non possunt*. vtitur tantùm clysteribus, non autem loco fortis medicamenti aliud debile reponit.

Quando præstat abstinere à medicamento.

Quandoque idem Hippocrates fugiens pro forti medicamento debile naturà substituere ob vires ægrotantis debiles, potiùs medendi genus permutat: vndè sæpè attentis viribus fortes per superiora, debiles verò per inferiora purgat: Nam Vomitoria plerumquè sunt fortiora,& violentiora purgantibus per inferna, ideoquè maioribus egent viribus cum Vomitus maiori, insuetioriq. naturæ fiat conatu. sic 4. de victu Acutor.112. in colliquatione *si valentes fuerint reuelles Elleboro albo*. & id magis obseruat in mulieribus, vtpote naturà imbecillioribus, veluti de morb. mul. in fluxu mul. antiquo: in fluxu fuluo: in fluxu bilioso, & acri: in fluxione cum febre acuta. & de affect. cachexiæ ob fluxum menstrui: & in fluxu fuluo: ac tribus alijs fluxibus: necnon in suppressione mensium: & Vtero ad coxam. si potens, & robusta superiùs purgat, alitèr per inferiùs; quamuis euacuatio altera alteri non æquiualere videatur. sic etiam lib. de purgant. apud Hipp. legimus. *in febribus fortibus*

Permutatio medelæ.

Vomitus fortior est deiectione.

tibus medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris. Hic quamuis ratione febris fortis, fortia conuenirent pharmaca, ea tamen vetat; nec leuia substituit medicamenta pro fortibus; sed satiùs ducit, solis vti clysteribus, nè febris exacerbetur, & vires imminuantur.

Virium igitur ratio semper est habenda, ita vt Morbus qualitatem, seu genus remedij per suam essentiam indicet; vires autem eiusdem quantitatem limitent. Nec est concedendum vires essentiam medicamenti indicati respicere: nam ex Gal. 3. meth. 1. *quod curatur*, idest morbus, *ex sua natura remedia indicat*. Quare semper morbus erit indicans; vires autem, vel coindicans, vel permittens, vel contraindicans; ita vt respiciant solum in pharmaci exhibitione dosim. nec in Diæta præcipienda eas parùm esse obseruandas voluit 1. aphor. Hippocrates: nam ibi sæpè iubet obseruandas esse vires, eaquè, quæ virium essentiam demonstrant, nimirùm Ætatē, Consuetudinem, Anni tempus, Regionem, &c. sic 2. de Victu acut. 36. & alibi. Pariter in Chirurgica medela pro sanguine mittendo vires attendit, vti 4. de Vic. acut. 19. *In Acutis autem morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, vigeatque ægrotantis ætas, & virium adsit robur*. easdem res tex. 111. in cura Hydropis obseruat. Sed clarissimè 1. de M. Mul. 103. in difficili partu docet indicationes sang. mittendi, scribens. *Sit autem iuuenis, in vigore; multo sanguine referta: secare oportet venas in malleolis, & sanguinem detrahere virium respectu habito*. vtitur autem magno remedio in magno morbo, dummodo vires id permittant: quod Celsus lib. 2. c. 9. etiam asseruit. *Firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur sanguinis detractione, &c.* At vires, vt dixi, quantitatem, non remedij essentiam indicant: sic ratione virium 4. de victu acut. 25. & 74. determinans Hipp. sanguinis quantitatem, eum extrahit vsque ad animi defectum: vndè etiam 1. Aphor. 23. & 2. de hum. 17. *Atque vbi* (inquit) *vsque ad animi defectum expedit ducere faciendum, si æger possit tollerare*.

Vires indicāt dosim medicamentorum.

Diximus medicamenta affectibus in gradu omninò contraria, virtute existente valida, requiri, & si peccandum est potiùs fortiora, quàm imbecilliora esse adhibenda. quod colligitur ex Hipp. nam Extremis morbis apta refert, tamquàm contraria fortiora, *Extrema exquisitè remedia*; non autem simpliciter *Extrema*. sed paulò plus, *Exquisitè*; intelligens, remedia requiri validiora morbo: aliàs si sunt æqualia omninò, quamuis contraria, non præualent.

Medic. eodem gradu cōtraria eligenda, & paulo vltrà.

Ostendemus modo ob partes affectas distantes assumi quandoque medicamentum validiùs, quàm affectus ipse reuera expostulet. veluti quū in itinere agendo, patiendoq; necessariò resoluatur virtus, ad hoc, vt ad affectum locum profundum tandem penetrans, ea sit virium magnitudine, qua commodè morbo è directo opponi possit, eligitur paulò validius ipso affectu. sic de loc. in hom. 21. scripsit Hipp. *Medicamenta caput purgantia, quæ quidem fortia sunt à toto capite ducunt, quæ verò debilia ab oculis, & vicinis Nasi partibus*. qua posita sententia nu. 22. sequenti. caput purgat medicamento non forti, intelligens oculos solummodò purgare, pro quibus sufficit conueniens purgans, non fortius, cum exitui excrementorum proximè sint: hæc etiam doctrina clariùs à Galeno in Arte medic. c. 89. ponitur. *Si igitur* (inquit) *ipsi particulæ affectæ admoueatur tale remedium, tantò sit frigidius, atque humidius, quantùm exigit partis affectæ indicatio, quod si particula affecta in penitioribus locis sita sit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remedium. cuius vis nequaquam in itinere antea soluatur: si itaque calidius esse oportuerit eo, quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus; sed vltrà eandem mensuram, tantùm adijciatur, quantùm ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium*. Quod etiam refert Auic. 4. primi, doct. 5. cap. 1. sic igitur nos quoque in euacuanda materia à penitioribus partibus, validiori etiam, quàm per se morbus requirat, vtemur medicamento. & addit loc. cit. *Partes, quæ sunt densæ, nec habent receptaculum, & Ventriculos, & longinquiores fortiore solutiuo egent*. nec dissimilia protulit ipse Fernelius 3. meth. c. 9. *Mitiora* (inquiens) *è prima corporis regione, mediocria è vasis maioribus, valentiora è corporis habitu, singulisq; particulis euocant*.

Locus affectus distās indicat med. validius.

Inquirendum modo est, an fortes morbi debilibus tolli queant medicamentis: nam Fernelius, & recentiorum plurimi, debilia, lenientia, & Benedicta nuncupata medicamenta, ita extollūt, vt his, etiam magnos quoslibet morbos curari posse prædicent. Negauit Hippocrates æqualibusq; semper pugnādum aduersus magnos morbos asseruit. Nam de Arte num. 13. *Quùm igitur* (inquit) *homo morbo afficitur, qui vehementior est, quàm medicinæ instrumenta; nè sperare quidem oportet, vt à medicamento exuperetur*. quod ratione, vt aliquantulum roboretur, supponendum ex Celso lib. 3. c. 4. *Asclepiades officium esse Medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucundè curet. id notum est; sed ferè periculosa esse nimium, & festinatio, & Voluptas solet.*

An fortes morbi curentur med. debilibus.

Si citò sit curandum, fortibus erit vtendum medicamentis, morboq; æqualibus, idq; concedit etiam Fernelius. sed priùs Hipp. 3. de Dieta, 11. ad repletionem. *Si curam celerem facere velit, Veratro purgandus est*, &c. *Si verò medicamentum bibere nolit, multa calida lotus à cibis dulcibus, ac salsis vomat*. hic non supponit, & commutat leuem vomitum pro forti ob debilitatem ægri. sed si celeritas requiritur, vtitur fortiore medicamento, quàm morbus requirat, si verò celeritas non ita optatur, æquali remedio pugnat, satis enim est vomitus à cibo ad tollendam repletionem morbosam. & nu. 14. in rictu acido præuio ad aquam intercutem. *Velocior*

Vt cito curandū.

cior quidem curatio est, poto Veratro, exhibere cibos, quemadmodum à me scriptum est. Verum tutior à Dieta, hoc modo, &c. hic etiam vomitus leuis secundùm veram rationem medendi conueniret: verùm si æger optaret valde celerem curationem, vtendum erit fortiori, quàm morbus requirat, medicamento, præmonet tamen Hipp. hanc celeritatem non esse admodùm exoptandam; cum sit, non sine periculo, maior multò medicamenti vis, & essentia exhibita, quàm morbi curandi fuerit resistentia. Cum igitur nimia festinatio periculosa quandoque sit, præcipuè non adamussim perspecta ægrotãtis natura: ideò si morbus det inducias, etiam si fortis, debilioribus vtendũ volunt multi Medici, quæ etsi tardiùs, tutiùs tamen, & iucundiùs proderunt. cum contraria debiliora, non parùm, in fortiora agendo, ea remittere possint. ideò, in euacuando præcipuè, confidunt ipsi summè in debilibus purgantibus, sibi fauere censentes Auicennam 4.primi, doct.5.cap.3. *Et scito,* (inquientem) *quod residuum materiei dimittere, quod necesse erat euacuare, minùs nocumentum est, quàm exquisitissimè euacuare, & peruenire in ipsa ad hoc, vt virtus terreatur: quoniam multoties Natura hoc resoluit residuum.* sed falluntur, nam Auic. intelligit de virtute debili, quæ si fuerit fortis, extremè tunc euacuat. & meminisse oportet Hippocratis exclamantis, *quæ relinquuntur in morbis recidiuam facere solent;* vndè minimè tuta sunt in forti morbo debilia medicamenta, vltrà id, quod nec citò curant. hùc accedit, quod debilia, quamuis fortiora cõtraria, non parùm alterent, nullo tamen modo vincere, ac superare ea possunt. satis mihi erit, ad confirmandum id, Galeni auctoritas ex 3.de sim. med. fac. cap.12. *omninò necesse est* (scribentis) *affectum iuuet quidem, verùm haudquaquam ad naturalem symmetriam reducere poterit: quare nec persanabit.* quapropter, si verum dicit Galenus, falluntur ij, qui censent, medicamentis debilioribus fortes persanari morbos; sed tardiùs, vt v.g. quod tribus tantummodo diebus præstitisset forte, decem diebus idemmet effectũrum esse debile medicamentum. Accedit etiã, quod tarditas in curando est periculosa, præsertim in Acutis; vnde Hipp. admonet, *Occasio præceps.* & 4. aph.10. *medicari in valde acutis, si materia turget eadem die, tardare enim in talibus malum.* increscit enim morbus, resoluuntur vires, & æger in deteriùs decidit, materia confirmatur, incrassatur, & inobedientior redditur. vndè Gal. in comm. euacuandum priùs, quàm vel virtus vitiata fuerit, vel febris caliditas aucta sit, vel ad aliquod membrum principale decubuerint ij, qui per corpus vaganturhumores, concedimus itaque debilioribus iuuari pharmacis aliquantisper, & paulatim morbum vehemẽtiorem, quia eorum actio, morbiq; passio negari penitùs nequit: sed perfectè numquam curatum iri morbum illum, admonemus, palàmque facimus.

An debilia prosint in fortib. morbis.

Tarditas in medendo periculosa.

Vt tutò, & iucundè curandum.

Porrò quia mederi oportet tutò; & iucundè; ideò ex hoc etiam capite debilia medicamenta, vt tuta, & iucunda requirunt aliqui, & sibi fauere censent, quod legunt 1. Aph.3. *Euacuationes extremæ periculosæ.* & 2.Aph. 51. *plurimum atque repentè euacuare, vel replere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere periculosum; quoniam omne nimium Naturæ inimicum; sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus est.* præterea Aristoteles 1.problemat. nimios excessus morbificos esse dixit. Galenus etiam euacuationem extremam nõ videtur laudasse: nam missio sanguinis ad animi defectum ex 9.meth.10. multa incommoda affert. vnde 5. aph.3. si sanguis multus fluxerit, singultus, aut conuulsio quandoque accidit, eadem quoque contingunt ex superflua purgatione Aph.4. præterea lib.6.Aph.27. *Quicumque suppurati, aut aquam intercutem patientes vruntur, aut secantur; si pus, aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriuntur.* Quamuis tota peccet, totaliq; indicetur vacuatio. quia vires non sufferũt.

Extrema curatio periculosa.

His etiam accedit malitia validorum purgantium, cum ex Galeno 2. Acut. 12. *Purgantium omnium medicamentorum natura, corporum quæ purgantur naturis contraria est, atque vt quispiam dixerit, lethalis, & deleteria.* quod confirmasse Mesues videtur in can. cum ait: *Medicamenta valenter purgantia opus exercitant violentum, & effectus sæpe maleficos, & noxia symptomata, naturamq; prosternentia, qualia sunt conturbatio, animi deliquium, morsus stomachi, flatuũ generatio, inflatio, pũctio, incisio, vulneratio, &c.* Preterea Natura nõ assueta difficilè suffert extremas mutationes: hinc Auenzoar minuit in debilibus medicamenti vim, diminuendo dosim, & per Epicrasim operatur. his de causis, & similibus censent plerique debili medicamento, vtpotè, tuto, & iucundo, posse, & deberi occurri cuicumque morbo. Sed hi (vt verum fatear) Hippocratis mentem non assequuntur: etenim cum statuit *Extremis morbis extremè exquisita remedia optima esse.* si verum statuit; si *Optima sunt.* nulla his meliora erunt, quare *extremis morbis extremè exquisita remedia, citò, tutò, & blandè proderunt.* alioqui non merentur dici optima. siquidem medicamenta debiliora morbo non succurrent *citò*, ipsum enim persanare, & superare non poterunt, vt dixi; nec *iucundè* curabunt, quia, vt debilia, materias agitabunt, cum molestia, & doloribus, nec expellent; neque *tutò* adhibebuntur, nam debilia medicamenta potius exacerbant, & commouent, ac irritant magnos morbos, quàm eos curent, quapropter iubet Hipp. 6.aph.38. *Cancros occultos omnes meliùs est non curare. Curati enim citò pereunt, non curati verò longiùs tempus perdurant.* Nimirum quia cum non reperiantur validiora hoc morbo medicamenta, quæ auferre ipsum possint, si adhibeantur alia remedia (aliàs quidem extremè validissima) ipso tamen debiliora, illum agitabunt, & irritabunt magis, atque ob id sæuiorem efficient; adeò vt ægrotantem

Purgãtia Venenata.

Debilia medicamenta improbãtur.

tantem

tantem citiùs interimat. si igitur debilia medicamenta quandoque exacerbant fortes morbos, meliùs erit non mouere fortes morbos, quàm leuioribus medicamentis,& imparibus eos prouocare, & exagitare. vel enim materia agitata ad principaliorem partem fluitabit; vel in vna tantùm parte priùs firmata, & quiescens plures deinceps à medicamento leui excitata, & commota inficiet. itaque patet debiliora medicamenta non semper dicenda esse tuta. nec obliuioni tradendum, iucundam curationem atque blandam sæpe esse inutilem, nocuam, atque periculosam, vt docuit loco supra citato C.Celsus.

Extrema periculosa. Quamuis igitur minimè negandum sit, extrema omnia haudquaquam esse periculosa, non tamen ideò, ea ipsa omninò ableganda fore (cum eorum fortitudine opus est) concedemus. sed cautè adhibenda monemus: non enim periculum prædixit Hipp. vt formidolosi simus; sed cautiores,& diligentiores. cum optima sit curatio, extrema extremis aptè opponere: requirente id morbo, & permittentibus viribus. nam in his casibus Thucydidis consilio: *Agentes aliquid periclitari*. sic etiam docuit Celsus lib.2.cap.9. *Satiùs est anceps auxilium experiri, quàm nullum*, quibus enim alia salutis ratio non est, & quæ vnica videtur, ea dubia, necesse, arbitror, aduersos periculis ire: quod prius exaratum reperio apud Hipp. de loc. in hom. num. 36. *Quum enim morbus periculosissimus sit, in his periclitari oportet. si enim successerit sanum facies, sin minùs, quod etiam aliàs futurum erat, id ipsum perpetietur*. his addam Galenum 10. meth. 10. *Quantò satiùs est aliquid cum fiducia, vel cum periculo facere, quàm spe adempta certò perire: tantò profectò satius est, potentibus præsidijs pugnare, quàm nihil agere*. Quare cum extremæ vacuationes periculosæ dicuntur, intelligere fas est, si vltrà vires ægrotantis sint, semper namque attendenda virtus est. ita Galenus quamuis periculosam, tamen summè laudat venæ sectionem ad animi vsque defectum, de curand. rat. per sang. miss. cap. 12. & 9. meth. c. 4. ac 10. necnon 2. de hum. 17. & alibi. Qui autem ab hac fuere læsi (quicquid dicat Auerr. 7. collig. 8.) ob vires non exactè consideratas malè affecti fuerunt. similiter vt à superflua purgatione vltrà vires. sic pariter etiam suppurati, & Hydropici, vtpotè valde debiles, non sustinent extremam vacuationem, quamuis causa morbifica eam requirat, satis est extremum adhibuisse remedium, quale Paracentesis est, à morbo indicatum. Dicimus etiam Purgantia medicamenta non esse natura lethalia, & propriè deleteria: sed quantitate solùm, vt se explicat Galenus, tum sæpè, tum præcipuè 6. in 6. Epid. tex. 5. cum quo sentiunt etiam Fallop. de med. purg. cap. 6. Valles. lib. 9. contr. 2. & alij. Mesues verò intelligit de non correctis, vel corruptis solutiuis. Quod si aliquã ex forti medicamento consequatur corpus noxã, non est multùm pertimescenda, cum maior sit vtilitas ex euacuatione humorum noxiorum, quàm nocumentum ex medicamento violenter commouente, vel alterante: nec verenda consuetudo, nam assueta natura vni morboso extremo, faciliùs alteri contrario extremo occurrenti, & pro ipsa pugnanti, vt ad mediocre reducatur, assuescet.

Audendũ in morbis extremis.

Respondetur cõtraria opinioni.

Instãtia. Scio quidem dices: In Germania tempore hyberno gelu rigidi, & à Niue extremè refrigerati, certè calefactionem indicant; tamen à calore ignis manifestò læduntur, dolentque; immò partes ipsæ siderantur. quo constat naturam eodem tempore non sustinere duo extrema contraria: ergo extremis morbis extremè contraria non sunt applicanda. patet experientia, quia Germani dictos affectus sanant non igne, nec calore, sed ipsius niuis, & glaciei confricatione.

Solutio. Respondeo certum esse, dictæ refrigerationis medelam, niuis confricatione, factam, ab antiperistasi, seu interni caloris roboratione, productã fuisse, non quidem ab externo opposito, fortiq; contrario, sed ab interno per accidens fortiori reddito. actus autem accidentales non comprehenduntur methodo scientifica. verùm cum summa congelatio expostulet extremã recalefactionem, quia partis imbecillitas non fert instantaneam mutationem paulatim erit agendum, à leuissimo calore incipiendo, & cum fortissimo desinendo, vt totalis frigiditas impressa expellatur, sic voti compotes tandem erimus, paulatim extremum calorem, non affatim admouendo.

An à debilioribus incipiendum. His positis cum Cardano c. 16. libri supra citati. non concedam in fortibus morbis semper à principio inchoandum à debilioribus esse; vt aliqui voluisse sunt rati Hippocratem 2. de Vic. Acut. initio, necnon Galenum ibi in comm. ac 1. de comp. med. loc. 1. de Alopecia. & lib. 2. c. 2. in fine, de Apophlegmatismis, atque etiam Auicennam in cura Apoplexiæ; quod etiam semper in praxi obseruandum aliquot medici docti iubent. imò colligi omninò videtur 1. Aph. 3. quod paulatim fit tutum esse. & de loc. in hom. nu. 32. *Subducendus est primum medicamẽto, aut succo, deinde pharmaco fortiore vtendum est*.

Verus sensus. Verum hæc ad sanum sensum sunt reducenda: alioqui extremis morbis non occurreremus extremis remedijs, nec verè contraria adhiberemus, quam sententiam præclarè tuetur Galenus 5. meth. 15. *Minime igitur (sicut Medicorum nonnulli censent) à paruis incipiendum auxilijs est: Nec sicut illi dicunt, sentiendum, ista scilicet prius tentanda, mox si nihil profecerint, aggredienda maiora; nam in morbis in quibus periculum non impendet, vera ea Opinio est, at vbi moriendum ægro prorsus est, si Pthoe semel exceptus sit, alienissimum à ratione est à minoribus inchoasse*. concedit igitur Galenus in leuibus morbis, non autem in acutis, & periculosis, incipiendum à leuioribus remedijs: à quo non dissentit Auic. 4. pri. doct. 5. cap. 1.

Sẽper ab æqualibus inchoãda curatio. Nos cum Hippocrate semper,& longis,& acutis, & omnibus alijs affectibus æqualia contraria etiam in principio. & statim conuenire censemus, cum nimirum adest præsentia indicantis, & nihil prohibet (scilicet, Vires) solum concedimus

dimus

dimus in principio minus fortia Natura, vel quātitate, quum affectus magnitudo, vel essentia nō adamussim nobis constat. doctrina hæc Hippocratis est de loc. in hom. nu. 46. *Morbum si quis non cognoscat, medicamentum bibendum præbeat non forte, si itaque leuior inde fiat, demonstrata via, qua gracilitatem inducendo, curandus est. si verò non leuior reddatur, sed peius habeat, contraria facienda sunt.* hæc est ratio, ob quam à leuioribus aliquando est inchoandum, & asserit Hippocrates, minus forti medicamento leuiorem quidem reddi morbum, non tamen sanari. Ob eandem causam idem de Victu Acut. in pleuritide debilia primū remedia adhibet, idest fomenta, quum certus non est de morbi essentia, & magnitudine, deinde certior factus sanguinem mittit. pariter Galenus primo de comp. m. loc. in Alopecia, non exactè cognita affectus, & medicamenti vehementia, in principio, tentando potius, debilioribus vtitur: alioqui (inquit) inueteratas, ac difficulter curabiles cum fortibus persanare conaberis, incipientes autem, & paruas cum debilibus. Ita etiam in Nasipurgijs idem Galenus scribit non statim à principio efficacissima adhibenda, sed à debilioribus auspicandum (intelligendo quidem, si morbus det inducias) ratio est; vel quia si morbus est debilis, satis sunt ad eum tollendum debiliora; vel nè fortia nimis, & multùm superiora affectum in contrariam adducant partem, ideò etiam ipsa fortia pharmaca mitigatoriorum admistione lenita, vt lacte, aqua, vel oleo dulci moderat: vel nè magno impetu attrahāt, ob id molesta ęgro sint; quare subdit, vbi debiliora leuiter ferunt ægri, fortioribus vtendum. similiter Auicenna in cura Apoplexiæ à debilioribus; nō à debilibus initium sumit. nimirùm Oleo primum Rutaceo vtitur, deinde ad Sicionium, Scillinum, & fortiora ascendit: forte enim est Rutaceum, & quandoque per se huic morbo est sufficiens. Cum verò vsu ipso morbo inferius remedium videbitur, tutiùs tunc ad fortiora erit transeundum; quod autem ex Hipp. paulatim fit tutum quidem est, cum ad insueta corpus est permutandum; sed cum necessitas vrget, pro corpore curando, aliqua, etiam cum periculo, agenda sunt. Cum autem lib. de loc. in h. citato. nu. 32. primum quidem aluum leui medicamento subducit. deinde fortiori vtitur, si non sit debilis: ratio est, quia in Ventre dolor, qui est, vrget, & indicat vacuationem intestinorum, quæ valido medicamento non eget. postea verò fortiori vtitur ad fluxionem à capite tollendam, quæ fortibus est curanda, vt penitiores partes euacuentur. Contrà tamen lib. de super fætatione nu. 17. incipit à fortioribus scribens. *initio à fortioribus facto prout opportunum visum fuerit, ita vt desinas in mollsorum vsu.* quo loco incipit ab ęqualibus, & decrescente morbo debiliora adhibet remedia.

Quādo à debilioribus incipiendum.

Tētatiua cura.

Quid sit à debilioribus inchoāre.

Statutum igitur iterum, atque iterum sit, fortibus morbis fortia medicamenta, debilibus debilia semper, primò, ac per se conuenire, quod si vires non ferant, fortibus morbis, fortia nihilominus medicamenta esse danda, sed minori quantitate debilitata; nec permittenda esse leuia medicamenta, maiori exhibita quantitate, fortificata. sicut debilibus morbis nequaquā concedenda, etiamsi vires ferant, fortia medicamenta debilitata ob minorē dosim. quod si peccandum est, potiùs excessu, quàm defectu in robustis audendum erit.

Cōclusio.

Explodenda hinc erunt in fortibus morbis cuiuscumque generis debilia medicamenta soluentia, tametsi benigna, & benedicta à plerisque nuncupentur, vt quæ fortes morbos non moderato tantùm vsu; sed neque etiam maxima quantitate, longoq; tempore adhibita, sæpèq; repetita, tollere vnquam valeant. Quorum vires si expendere velimus, id facile constabit eodemmet Mesue teste, qui in canonib. tex. 16. Theorem. 1. scripsit. *Quæ dissoluendo purgant, & deijciunt, ferè eadem, vel attrahunt, vel eradicant: attrahunt quidem à supernis partibus materias; eradicant ab infernis. Reliquis verò tribus deiectoriorum generibus* (intelligit astringentia, vt Myrobalani; lenictia, vt Cassia, Māna; lubricantia, vt mucago Psillij) *facultas purgatrix insita, est admodum imbecilla: ob idque parum perspicua, vt quæ solum materias, quibus ipsa occurunt, euacuet, neque hepar transcendat.* quo clarissimè patet, si talis est facultas huiusmodi benedictorum medicaminum, ab ijs nullum vnquam fortem morbum tolli posse. quod si hæc ipsa medicamenta in particulari considerare libuerit idem elucescet magis.

Debilia medicamēta quādo vitanda.

Manna ex Mesue est lenitiua, *tarde & debiliter soluit*, nocet etiam debilibus visceribus. & addit. *Educit choleram cum facilitate* (supra dixerat obuias materias), *Et ipsa quidem lenit guttur & pectus, & ventrem.* si hæc sunt Mannę vires magno morbo nequaquam conueniet. *Manna.*

Cassia fistula ex eodem *tardè & debiliter soluit*. nocet etiam debilibus visceribus, lenit pectus, guttur, & renes, mundificat stomachum à bile, & pituita sine excessu. si hæc tantummodo præstat. valeant, qui hanc tanti faciunt, vt in magnis quibuslibet morbis in ea confidant: potius enim nocet, quàm iuuat. *Cassia.*

Tamarindi verò non longe à Cassia distant, nam *debiliter, & tardè operantur* bilem educunt, & reprimunt, Hepatis, & stomachi inflammationi prosunt. fortibus autem, longis, atque renitentibus morbis prodesse nemo affirmat. *Tamarindi.*

Syrupus autem Rosaceus, quem tanti faciunt Medici nostrates, vt eo solo vtantur, in quouis tempore; in quauis ætate, & sexu; in quouis morbo tàm magno, quàm paruo: in quouis eius tempore, tum in principio, tum in fine; in quauis materia cocta, incocta, cruda, necnon quieta, vel turgente. & tandem pro forti, pro mediocri; & pro debili medicamento, in fortibus, debilibus, & mediocribus morbis; adeò, vt tota medicina, tota ipsorum scientia in vno Rosaceo Syrupo consistat. iste dico ex Mesue est *lenis solutionis*, bilem educit, non alios humores, hepatis, & stomachi oppilationes mundificat, nec vltrò ascendit. *Syrup. rosaceus.*

cendit. Nicolaus tantum dixit *calori febrium, sitim reprimit, confortat, & constipat.* Et ex recentioribus Massaria scribit. Ex ventriculo, & primis vijs ducere tenuia, & aquosa excremẽta, & admodum placide. Fernelius verò in Antid. *tenuem bilem serososque humores è primis visceribus nullo labore detrabit, morbis lauioribus, pueris, senibus, & imbecillis aptus.* quomodo clariùs nostram poterat exprimere sententiam, scribens læuioribus tantùm prodesse, non fortioribus? Trincauellius etiam expertissimus medicus. Epist. 2. ad iecur vix pertingere scripsit. & de compos. medic. lib. 1. cap. 12. inter lenientia ponit, non inter soluentia, his ergo dotibus præditus Rosaceus Syrupus ineptus apud Hippocraticos Medicos censendus erit ad curandos fortes morbos.

Nec dissimilis est ratio de Syrupo Violaceo solutiuo.

Aloes. Aloes autem, etiam si fortius medicamentum videatur, tamen ex Mesue. *Tardè solutionem facit, & sua operatio non multum extenditur in corpore, vix enim pertransit hepar, nisi in quantitate exuperet.* & Actuarius: *Aloe vniuersum corpus haudquaquam vacuat; sed inhærentem ventriculo, aluo, ac intestinis bilem, vnà cum insidentibus in.bi recrementis.* quæ desumpta sunt ex Galeno de Aloe, & Hiera picra 7. meth. c. 11. Dioscorides aluum soluere, & ictericis prodesse tantùm dixit. ex quibus facilè constat Aloen non esse aptam ad pellendos fortes morbos, cum sit debile natura medicamentum.

Rhabarbarum. At Rhabarbarum, quod Græci non nouere, quis dicet forte medicamentum? nam ex Mesue est *Medicina benedicta*, præterea ait: *Datur in omni tempore, & in omni ætate, ita quod etiam pueris, & prægnantibus.* addit, *Maior eius proprietas est mundificare, & confortare hepar, & stomachum.* vnde apparet esse debile medicamentum, & fortibus morbis haudquaquã conueniens. ex altera parte non videtur esse ita debile. ex eodem enim Mesue prodesse dicitur Hydropisi, ictéritiæ, febribus antiquis, crassitiei lienis, & morbis omnibus ab oppilatione ortis: qui cum sint morbi fortes, Rabarbarum videtur iurè dicendum forte medicamentum. nos inter mediocria, & optima reponemus. neque debile, neque forte vocantes.

Solutiua Composita. Quoad Composita à recentioribus passim vsitata medicamenta, (quamuis optima quidem in debilibus morbis) horum vsus salutaris minimè censendus est in fortioribus morbis depellendis, quum ex lenientibus, & debilibus tantùm componantur, velut sunt Elect. Lenitiuum, Diaprunum simpl. Diacassia, Diacatholicon, & huiusmodi alia, quantumlibet parum quid Rabarbari, & senæ contineant.

Cõclusio. Ex his certò constare mihi persuadeo, quandoque Medicis vsui esse debere fortia medicamenta, si occurrerint fortes Morbi curandi, vti Medicorum summus ijs suo tempore passim vtebatur; non quidem defectu debiliorum (vt quidam falsò censuere), quæ præ manibus multa sæpè habebat, vt legenti eius aurea monumenta clarè patebit; sed quia verè sentiebat fortes morbos non posse curari à debilibus medicamentis. *Lenia solutiua Hippocratis.* Nam 2. de Diæta, & alibi. Hordeum, Betam, Brassicam, Mercurialem, Sambucum, Cicer, Lenticulam, Cnicum, & alia; non solùm aluum ducentia; sed etiam determinatos humores purgantia, & cathartica vocauit. meminit etiam Albuminis, Oui, Origani, Thymi, Thymbræ, & Hyssopi pituitã ducentiũ. quæ omnia lenia sunt medicamenta subducentia. & infinita cibaria aluum mouentia docet 2. de Diæta cit. garriant igitur, & nugentur quantùm velint recentiores, se meliora, quam habuerit Hipp. medicamenta possidere dicentes, non enim læuia, & benedicta pharmaca Hippocrati ignota fuisse, asseri potest. *Error Medicorum* Ijdem præterea in indicationibus falluntur nimis, fortesq. morbos numquam ipsi curant. cum tamen maximo ipsorum, artisq. dedecore sæpè experiantur, derelictos ab ipsis ægros, nec læuibus, & benedictis suis curatos pharmacis, postea ab imperitis, Empiricis, vetulis, & circulatoribus, decoctisq. Alchimistis curari perfectè, & sanari fortibus adhibitis medicamentis.

Sed derelictis his, ad rem nostram propiùs accedemus. Cum inter fortia medicamenta sursùm purgantia primum locum, omnium consensu, albus Elleborus habeat, quem Vomitoriorum supremum, maximum, ac veluti Regem vno ore fatentur omnes, quem ipsum etiam Hippocrates, antiquioresq. Asclepiadei, promiscuè ægris offerebant; *Elleborus albus.* ab hoc nos arrepta occasione, non solum de ipso diligenter tractabimus, sed omnia alia Vomitoria non minori diligentia afferemus. Hoc autem 1. libro. de Vsu potissimum euacuationis per Vomitum in vniuersali exquisitè agemus; *Ordo futurus in his libris.* consequenter in alijs libris. de morbis pluribus curandis vomitionis auxilio, inde 7. libro, omnia Vomitoria medicamenta nobis nota perpendemus. 8. autem lib. præparationes ad Vomitum afferemus, & de eius nocumentis tollendis verba faciemus. 9. verò Hippocraticas sententias ex Coacis explanabimus ad Vomitum spectantes, & alia similia. 10. & vltimo lib. Vomitus morbosos curabimus. Omnes Antiquorum reliquias seligendo; plurima ex recentioribus excerpentes, nec pauca à nobis, & inuenta, & experta subiungentes. Dolet interim Antiquorum de Helleboro labores, publicaque scripta temporum iniurijs desiderari: caremus enim Medicamentario libro, quem aliquoties citat Hippocr. lib. de affect. Constat etiam ex Galeno 1. de hum. 12. Archigenem de Helleboro propinando libellum conscripsisse, quem citat Oribasius. *Archigenes.* similiter testatur Dioscorides multos, sed maximè Philonidem Siculum Ennensem exquisitum libellum de vsu Ellebori promulgasse, in quo *Philonides.* præparatio corporum, ac victus ratio Elleborũ sumpturis tradita erat. sic etiam cum Galenus de purgantibus medicamentis se librum conscripsisse aliquando fateatur. & qui eius nomine extat pro legitimo non habeatur, in eo forte plura de al-

Antiqui scriptores de Elleboro.

de albo Elleboro continebantur. taceo libros Dioclis, Rufi, Herodoti, Antylli, Ctesij, Mnesithei, Posidonij, quorum fit mentio in Ellebori potu apud Oribasium, & Aetium, deperditos. præterea cum nec recentiorem vllum ex professo de albo Elleboro scribentem viderim: nec de ipso Vomitu, & omnibus alijs vomitorijs, dicatus liber (quod sciam) extet, conabor nulli parcens labori, quo plura potero simul consarcinare, non ineptè ea coniungens in hos decē libros.

De Vomitus nomine. *Cap. II.*

ECESSARIA est adeò in Scientijs tradendis nominum exacta, perfectaq. notitia, vt, sine ea, scientiam ipsam haberi posse perfectam, vix credibile sit: ideò voluit Arist. 1. Analyt. post. c. 1. ante scientiarum traditionem, quid est, quod dicitur, præcognoscendum esse. Et profectò magnifacienda est nominum cognitio, ignorato siquidem nomine, videtur ignorari quoque res ipsa de qua agitur; nec clarè constat auditoribus, quid proponatur, & ob id iurè vtilem esse nominum cognitionem concessit Galenus 1. de Diff. pulf. 1. Nomina quidem nihil facere, dicens, ad rerum cognitionem, & perceptionem: sed docenti esse necessaria, vt explicet quod dicere intendit. Vndè ipse Gal. 1. de Decr. Hipp. & Pl. 1. Exordium tractatus vult esse sumendum à nominum explicatione, ac primò nomen rei de qua agitur definiendum. sic philosophica methodus iubet primo explicandum quid nominis, vt aiunt, deinde quid rei: idcirco scripsit Auerroes Nomina debere esse nota, quando disputatio aliqua est futura, & conueniendum priùs esse de nomine, aliter non poterit adesse recta sermonis communicatio. Cum igitur ad Vomitum pertinentia omnia hoc libro docere in animo habeamus, quid hoc nomine velimus, erit primo explicandum.

Necessitas notitiæ nominum.

Vomitus nomen.

Deiectio materiei in Ventriculo contentæ, (siue sit cibus, siue sit sanguis, siue alius humor) extra os dicitur à Græcis ἔμετος, legitur etiam apud Hippocratem pro eodem nomine vox ἐμεσίαι, & ἔμεσις. Galenus autem in Exagesi apud Hipp. legi inquit Εμὶαι vox, additq. Atticum esse nomen. Fœsius tamen in Oeconomia testatur hoc nomen apud Hipp. nunc non inueniri. Latini dicunt *Vomitum*, *& Vomitionem*, vtrumque enim nomen apud Plinium legimus. Vomitionem tamen magis Latinam, vtpote Ciceronianam vocem, putauit Nizolius. nos cum Celso vomitus nomen vsurpare maluimus. itaque Vomitus nomine prolato, intelligendum volumus excretionem materiæ cuiuscumque in Ventriculo contentæ per os, non per aliam partem.

Difficultas.

Sed difficultas est, quia etiam ex pulmone, & thorace ab Hipp. dicitur sanguis vomitione refundi. vt 1. de mor. nu. 19. in Græco textu Cornar. pag. 136. v. 16. ἔμα ἐμέσαι. *Sanguinem vomere.* quod pluries ibi repetit sermonem habens de Venæ crassæ ruptione in thorace. & eodem lib. num. 10. dixerat plurìes à pulmone in suppuratis sanguinem reuomi. preterea in Coacis prædict. aliquoties fit mentio sanguinis Vomitus ex vena in thorace, vel pulmone rupta. vt nu. 3. *Qui spumosum sanguinem vomunt, dolore infra septum transuersum non existente, de pulmone vomunt. Et quidem quibus magna in ipso vena rumpitur, multum vomunt, & in periculo versantur, quibus verò minor, minus educunt, & securiores sunt.* quo loco scilicet lib. 6. sec. 2. Aph. 8. Hollerius, & Iacotius. immò etiam Aph. 1. Hipp. sanguinis reiectionem à pulmone vocasse vomitum scribunt. idem fatetur Fœsius in Oeconomia. Duretus in Coac. lib. 2. cap. 16. coaca. 64. & c. 17. coaca. 1. & lib. 2. tract. 4. nu. 6. Martianus comm. Aph. 37. sec. 7. confirmatur ex Hipp. 7. aph. 74. *à sanguinis vomitu tabes, &c.* quo loco notandus est Fuchsius, qui reijcit hunc aphorismum, quia posuit Vomitum non sputum. sed non cōsiderauit aliàs idem fecisse Hippocratem. at 5. aph. 13. scriptum reliquit Hipp. *Quicumque spumosum sanguinē euomunt, ijs è pulmone eductio fit.* & eadem est sententia, ac illa quæ supra est allata ex Coacis. fatetur etiam Gal. in cōmento, pleraque exemplaria, & quamplurimos expositores, vt à me positum est, legere. Galeno tamen visum fuit ponendum *expuūt.* qui fortè non considerauit loca Hipp. suprà citata. nam Hipp. distinxit etiam vomitum istum à sputo, vt patet 1. de morb. num. 10. *Si magis repleta fuerit Vena: ipsam sanguinis copiam aceruatim à seipsa reuomit, spuiturq; pus crassum, ab accessoria, & intus putrescente pituita.* deinde paulò post subdit, de Venis: *Erumpunt, & spuunt à se sanguinem, & aliquando etiam vomunt.* ita etiam nu. 19. scribit: *Si statim vomatur, & spuatur.* deinceps addit: *Pereunt sanguinem multum, ac sæpe vomentes, pus autem spuentes per omnem diem multum, ac crassum.* ex his constat ex Hipp. sanguinem euomi à thorace.

Vomitus à Pulmone.

Aph. 13. sect. 5. vt legendū.

Vomitus differt à sputo.

Responsio.

Respondebimus cū Galeno com. aph. 13. sect. 5. Hippocratem abusum fuisse hac Voce, non tamen sine arte id fecit Hipp. nā denotare cupiens magnam sanguinis excreti copiam, qualis per Vomitum solet reijci, Idiotarum modo Vomitū posuit. ita vt paulatim excretus, & spumosus sanguis dicatur expui, sincerus autem, & copiosus euomi. & quidem aliquos vidi à pulmone impetuosè, & copiosè sanguinem emittentes, qui reuera euomere videbantur, non spuere. apparet autem Hipp. idipsum declarasse 1. de mor. 10. citato: *ipsam sanguinis copiam aceruatim à seipsa reuomit.* deinde ait: *Sanguine multo multoties per vomitum reiecto.* idem repetit nu. 19. scribens: *Sanguinem multum, ac sæpè Vomentes:* apud cæteros auctores omnes Vomitu euacuatur Ventriculus non Thorax: ideò Duretus lib. 3. tract. 4. cap. 1. loquens de vero Vomitu non admittit Vomitus nomen in hæmorrhagia pulmonum.

Sang. multa emissio diciturVomitus.

Altera Difficultas.

Altera est difficultas huic similis, quando dixit

xit Hipp. venas supereuomere, vt lib. 2. de mor. nu. 4. 17. & 18. vndè non videtur Vomitus solius Ventriculi affectus.

Responsio.

Dicere possumus hunc appellari Superuomitum, non simpliciter Vomitũ. sed Hipp. fatetur improprium esse nomen. & putat Salius in com. ideò dictum, quia metaphoricè sit desumptum nomen à Vomitu propriè dicto, quum venæ, vel arteriæ expellunt irritatæ sanguinem quantitate, vel qualitate peccantem, adapertis osculis, aut rarefactis tunicis, sic euomere videntur, quod molestat, Ventriculi more. & 1. de mor. 10. venas repletas à se remouere sanguinem legimus.

Responsio Salij.

Nostra sententia.

Nobis videtur in hoc morbo nihil à Venis excerni, & euomi ad extra, sed supereuomi, idest in se conijcere. nam replentur venæ, non inaniuntur, vt colligo ex Hipp. (ni fallor ego) dixit enim. *Verum supereuomere videntur, quum ad venas bilis, aut pituita ingressa fuerit. eleuantur enim Venæ, & pulsant.* ecce clarè loquitur Hipp. de tumefactione Venarum. & concludit, *Hic, siquidem erumpat ipsi ad nares, aut ad os, aqua, & pituita, sanus fit, si verò non erumpat, septima die maximè moritur.* si intellexisset, (vt censet Salius). foras eruptionem, dixisset Vomitum. & quũm subdit. *At si in capite venæ supereuomant, &c.* non assentiendum est Salio censenti sanguinem extra cranium effundi. sed dicemus intelligere Hipp. si in Capite, idest Membranis, venæ fuerint nimis repletæ. ideò dixit adesse grauitatem, *quod copiosior sanguis sit in capite, & turbulentior, ac morbosior, quam intrinsecus.* & signum ab Hipp. positum meam confirmat opinionem. *quum quis aut manum, aut aliam quamdam corporis partem, hoc patientem* (idest superuomitum Venarum) *incidat.* vnde patet non velle effluxum sanguinis, sed coaceruationem. immò meo periculo affirmarem (ab Hipp. edoctus 1. de morb. 10.) hunc affectum posse dici Varicem venarum. nam

Varices in capite.

Gal. ex Archigene 2. de loc. affe. 7. in vehementi, ac pulsatiuo capitis dolore (qualis describitur ab Hipp.) concedit venas veluti varicosas fieri. quod confirmatur exemplo ab Hipp. tradito de sectione venarum supereuomentium in alijs partibus, quæ apparent esse varicosæ. nam melancholicum humorem nigrum effundunt. quem in Varicibus contineri pluries docuit Galenus. dicamus igitur cum Hipp. *Si circa Cerebrum venulæ supereuomant, nomen quidem rectum morbo non est. (neque enim fieri potest, vt aliqua vena, siue parua, siue magna supereuomat) nominant tamen, & dicunt* ὑπερέμετον *superuomitum.* Sit igitur constitutum propriè dictum Vomitum excernere materiam à Ventriculo; & impropriè quandoque nimiam sanguinis è Thorace excretionem, quia videatur quasi quidam Vomitus, dici Vomitum. præterea *Venas euomere* scribi cum expellunt à se sanguinem contentum in alias Venas, vti Vulcanum ignem euomere, dicunt Poetæ. *Superuomere* autem quum nimis replentur, & tument.

Alia nomina declarãda.

Sic explicato Vomitionis nomine, declaranda etiam veniunt nomina quædam affectuum non valdè à vomitu dissimilium, nè affectuum affinitate decepti, ipsa nomina confundamus. Videntur enim, vel eundem locum, vel non valde distãtem occupare, nec à dissimili agente produci. sunt autem Nausea, subuersio, resupinatio, & singultus.

Nausea.

Nausea, quam τὴν Ναυτίαν vocant, (credo sumptam vocem esse à Naui, quæ dicitur ἡ Ναῦς) dicunt etiam ναυτίησιν, ναυτιασμὸν, & ναυτιήσεων, est conturbatio Ventriculi, & dispositio quædam ad Vomitum; siue *debilis vomitus*: nam quandoque nausea ipsa expelluntur aliquot aquositates Ventriculi, vt fit in nauibus, à quibus nomen sumpsit, vt plurimùm tamen nulla sequitur expulsio, quod perbellè innuit Gal. 1. de loc. aff. 4. *Si humor quispiam in ipsis ventriculi tunicis contineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis, & sine Vomitu, & quæ turbat, & conuellit dũtaxat, nullum humorem euacuans*, quod confirmat 2. de Sympt. cau. 4. & Paul. lib. 2. cap. 155. quare nausea erit initium vomitus, seu vt alij volũt, inanis quædam vomendi irritatio, aut irritus quidam conatus ad Vomendum, Vomitum autem præcedere solet. vndè Galenus 3. de Nat. fac.

Descriptio.

13. scriptum reliquit. *Animal esse nauseabundum dicimus, Ventriculum scilicet, vt per Vomitionem vacuetur impetum capescere.* Auicen. quoque lib. 3. f. 13. t. 5. c. 8. *Nausea*, inquit, *est dispositio stomachi, quæ quasi suscipit hos motus, & est quasi declinatio eius ad hos motus, aut multi temporis, aut parui secundum dispositionem materiei.* Quod autem supra attulimus ex Galeno de loco in Nausea affecto, nimirum humores in Ventriculi tunicis contentos esse, non est accipiendum, ita vt aliter fieri non possit, nauseat enim animal quandoque pingui tantum substantia interna tunica delinita, quandoque sola imaginatione rei non gratæ.

Subuersio stomachi.

Subuersio stomachi dicitur ἡ ἀνατροπὴ, & Gal. 8. de comp. m. l. 3. explicat, hanc vocem duplicem habere posse sensum. aut enim appetitus perditionem, aut nauseosas affectiones ab accepto cibo fientes significat, aliquando quidem hoc vnum solum symptoma accedit accepto cibo, aut si paulò fortiori motu moueantur, statim vomũt, appellant etiam aliqui tales stomachicos, & stomachum ipsis supinum reddi aiunt. sequitur autem hoc symptoma quandoque ad solã oris ventris debilitatem, quũm cibos amplecti, eosq. obuoluere non potest, velut tota ventris amplitudo solet: quandoque verò, & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis complexu: etenim multa quemadmodum etiam valdè vitiata, etiam citrà cibum, nauseam efficit. Gariopontus verò Antiquus scriptor lib. 2. c. 20. Anatropam appellat, stomachi sursum euersionem cum vomitu, vt quicquid acceperint cibi, vel potus statim vomant cum defectu.

Resupinatio.

Alterum affectum, qui *Resupinatio* dicitur, & ὑπτιασμὸς vocant Græci, explicasse videtur Galenus 8. de comp. m. l. cit. dum scribit. quæ à multis supinitas stomachi appellatur, cõtingit quidem iuxta intemperiem quamcumque tandem

citra

citrà vitiatos humores: fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis: irriguus enim stomachus per largam humectationem similiter, vt ligamenta neruorum laxatur. Auicenna subuersionem dixit. Motum expulsoris, cui non associatur motus expulsi. sed nauseam fortasse intelligit. Omnes autem hi affectus valde inter se conueniunt: vndè relatum est à Gal. loc. cit. *Reiectio, hoc est, Vomitus ex genere est supinitatum.* & paulò post subdit: *Hoc itaque vomitus symptoma vnum quidem est, sequitur autem ad multas affectiones diuersam medelam exigentes.* quamquam igitur diuersa habeat nomina Vomitus, Nauseæ, subuersionis, atque supinitatis, vna tamen erit actio Naturæ varians ferè tantùm, vel secundùm magis, & minus, vel secundum partes ventriculi.

Singultus. Nec ab his multum distat *Singultus*, qui ὁ λυγμὸς dicitur, & Galen. 6. aph. 39. scribit: *Singultus motus est quidam eiusdem generis, cuius vomitus intentus autem, & illo vehementior; nam stomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipso continentur, expellere, ad duos mouetur casus, vehementiorem quidem in singultibus, mediocrem illo in vomitibus: siquidem in vomitibus appetit ea tantum, quæ in ventriculi spatio latiori continentur, expellere: in singultibus autem ea, quæ sunt in ipso ventriculi ore penitiora.* Galeni sententia de singultu. *Per stomachum nunc à me intellexeris non solum eum, qui ita propriè nominatur, sed & ventriculi os. Quæ enim in hoc continentur ipso appetente Ventriculo expellere, singultus fit. Quod verò eorum, quæ difficulter excernuntur, & quæ veluti absorpserit ventriculi os, fiat per singultus excretio, discere licet ex ijs, quæ quotidie eueniunt, omnibus ferè, plus minus; si quis enim acre aliquid, veluti piper per se solum deglutierit, vel cum melle, vel aliquo alio, & postea vinum biberit aqua calida temperatum, statim singultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius verò acrimonia ventriculum infestante: vnde conatur motu violentiore rem infestantē expellere.* at hic dicit singultū fieri, vt Ventriculi os, seu stomachus exinaniatur. Vomitū verò, vt fundus. at 3. de caus. sympt. cap. 2. *Ventriculi motus,* inquit, *qui veluti conuulsiuus est; qui in singultiendo accidit, conuulsio quidem in totum non erit (vtpote, quæ in solis accidit musculis, ventriculus autem nec ipse musculus est, nec eius os) sed veluti conuulsio quædam, ambarum virtutum commune symptoma est: retentricis quidem, quæ venter, cum singultit, prauè, & non naturaliter cibos complectitur: expultricis, propterea quod primum eius est ipse motus prauus, dum scilicet cupit, quod contristat reijcere. Sanè non idem est vomentibus, atque singultientibus motus, propterea, scilicet, quod non idem affectus: quippe in vomitionibus, ea, quæ in capacitate sunt ventris reijciuntur: in singultu, quæ in ipso ventris sunt corpore; simili scilicet tum affectu, tum motu, qualem in ijs, qui ex intemperie tussiunt, monstrauimus: omnibus nimirum ventriculi partibus, quod se contristat expellentibus. Proinde eiusmodi symptoma, tum ijs, quibus ventriculus perfrigeratus est, tum qui piperis, alteriùsve perinde calidi medicamenti multum, & semel liberaliter sumpserunt, deinde super id calidam potionem biberunt, incidit. Quibus vtique magis etiam singultire contingit, vbi piper ad subtilissimum puluerem est redactum; quippe eiusmodi piper altiùs in ipsum ventriculi corpus inseritur. Ad eumdem modum, & cæteris omnibus refrigerantibus, calefacientibusq. quæ in corpus ipsum ventriculi descendunt; singultus superuenit. Estq. is singultus primum expultricis virtutis motus quidem non legitimus: secundo loco retentiuæ, ac complectentis.* hactenus Galenus, quem inconstantem reperio, Galeni contrad. siquidem hic singultum fieri asserit, vt Ventriculus expellat ea, quæ sunt in ipsius corpore, idest in tunicis. At 6. aph. 39. fieri docuit, vt expellantur ea, quæ sunt in stomacho, seu ventriculi ore. ita l. 5. aph. 4. dixerat, singultum esse conuulsionem stomachi. Sed hæc contradictio Solutio. facile tollitur, si dixerimus Galenum vtrobique voluisse fieri singultum, quod explicat 2. de cau. script. cap. 6. scribens *fieri singultum in Ventriculo,* & κατὰ στόμαχον, idest in ore ventriculi, vt vertit antiquus interpres, at Linacer; & Copus interpretati sunt *in Gula*. quos alij reprehendunt, quia Galen. 3. de loc. aff. cap. 7. stomachum dici communiter voluit os ventriculi. sed defendi possunt, quia Galen. 5. de loc. aff. cap. 5. *eam partem,* inquit, *quæ inter fauces, & os ventriculi media est, quam veteres Oesophagum nominabant, qui post Aristotelis sæculum scripserunt, stomachum, nos gulam dicimus, appellare consueuerunt.* immò Gal. ipse tres particulas affectas assignat. 7. aph. 3. scribens: *Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho, qui humoribus aduenit infestantibus nonnumquam totum ventriculum, nonnumquam os eius, & gulam.* & 6. aph. 39. cit. per stomachum intelligit non solum propriè dictum, idest Oesophagum, sed etiā Ventriculi os.

Præterea tradit singultum, & vomitum esse quidem ambo motus Ventriculi sursum, sed alterum altero vehementiorem. cum quo adamussim Motus singultus maior vomitu. sentiunt Altimarus, Massaria, & cæteri, qui Galeni saliuam lambunt. Auicenna verò non parui faciendus Auctor, non approbans propositam Galeni sententiam, eam pluribus, solidissimisq. Auicēna cōtra Galenum. rationibus refellere conatur lib. 3. fen. 13. tr. 5. c. 19. adeò vt fateatur Costæus in annot. consentire Auicennæ rationem sibi videri, non Galeno. certum enim est per Vomitum ventriculum co- 1. Ratio. nari expellere non solum materiā in cauitate cōtentam, sed etiam inter tunicas: ergo idem erit motus, ac in singultu, non autem leuior. vndè nulla est Galeni ratio. addit Auic. quia agens, quod 2. frustratur suo fine, videtur esse debilius eo, quod suum opus perficit, nec credibile est materiam à debiliori motu expelli, non autem à fortiori. quum igitur à singultu nihil excernatur, à Vomitu sæ-

tu sæpè plurima, & crassissima, dicendum omninò validiorem esse motum Vomitus, quàm singultus. 3. accedit quod, singultus (veluti quidam vomitus debilis,) vomitum ipsum quandoque præcedit: cum autem illud, quod præcedit aliud, sit debilius illo, quod subsequitur, necessariò singultus erit imbecillior vomitu. Equidem obseruaui sępè ab Elleboro assumpto primò insurgere singultum, deinde nauseam, tandem insequi vomitum, à quo sedabatur singultus, ita paulò post rediens singultus vomitionis futurę erat indiciū. Hippocr. interim notandum *à Vomitu singultum malum* ex Hipp. 7. aph. 3. quia ab inanitione; sed non è contra à singultu vomitus, quia à repletione fit. ita labri inferioris concussio, quæ motus quidā conuulsiuus est, Vomitum prænunciat. eandem 4. addit Auic. à magna causa magnus prodit effectus, & è contrà; singultus fit à parua causa, veluti à modico humore, à grano piperis, & facilè sedatur, Vomitus verò non nisi à graui, & difficilius sedatur, manifestum igitur est validiorem esse motum in Vomitu, quàm in singultu. mihi id facilè probari posse videtur ob maiora simptomata consequentia Vomitum, quàm singultum. 5. nemo enim est, qui se minus affici, & vexari à singultu dicet, quàm à Vomitu, quo solo sensato signo patere posset vomitum fieri vehementiori motu, & naturæ conatu, quàm singultus: 6. sed quod magis est, videmus, vomentes ob violentiam concussionis, multùm sudantes, oculos ipsis prominere, faciem rubescere, caput grauari, aures sibilare, sanguinem è naribus, erumpere. immò & in pectore venas rumpi, ventriculumq; ipsum adeò affici, vt post aliquot dies etiā tactu dolens sentiatur. singultientes verò numquam tantis afficiuntur symptomatibus, quamuis ab Elleboro, ab inanitione, à repletione, à consensu partium, & mox mox morituri singultiant. nonnè in Vomitu concurrunt musculi abdominis, thoracis, & septū transuersum, quæ om- 7. nia quiescunt in singultu? verum si militaret Galeni ratio, nimirùm, quod singultus sit motus vehementior, quia natura conatur expellere absorptum humorem in vētriculi tunicis (sic Duretus Galeno adhærens in coacis pag. 173. lib. 19. singultum definijt motum tunicarum ventriculi cōcussarum ad excutiendum id, quod ipsis tunicis contumaciter adhærescit.) si, inquam, id valeret, etiam nausea esset motus vehementior, quàm vomitus, siquidem per hanc (eodem Galeno teste 1. de loc. aff. 4.) humorem in ventriculi tunicis contentum euacuare nititur, & tam in nausea, quàm in singultu irritus fit conatus.

Altimarus irridet quidem in hoc Arabes, sed præter Galeni verba, nihil affert. Subtilissimus Capiuacceus pro Galeno. Capiuacceus, vt Galenum tueatur. Respondet: *Singultus, & vomitus bifariam possunt accipi: primum, vt vtrumque vitium est motus ratione subiecti, & proinde passio: secundo hæc vitia capi possunt in ratione causæ efficientis, & tunc hi motus non sunt passiones, sed actiones. Si sumantur pro passionibus: singultus est motus vehementior vomitu, quoniam ventriculus in singultu magis patitur, nam læditur à materia impacta, in vomitu afficitur à materia residente in cauitate. si hi motus capiantur pro actionibus, vomitus est motus vehementior singultu, nam per vomitum fit vacuatio sensibilis; secus per singultum.* hæc subtilissima præclarissimi philosophi diuisio, quem ego magni facio, nunc haudquaquam mihi satisfacit, quia nullo modo concedere queo, magis pati ventriculum in singultu, quàm in Vomitu. siquidem post vomitum etiam dolet Ventriculus, non autem post singultum: ergo magis passus est. præterea, si ideò fit maior motus, quia læditur à materia impacta, pari ratione in nausea motus esset maior Vomitu. demùm negari potest in singultu affici ventriculum, vt postea demonstrabimus. Mercurialis etiam conatus est conciliare istos magnos viros. distinguendo non autem soluendo allatas rationes. & videtur procedere contrario modo ac Capiuacceus. scribit autem: Mercurialis cōciliatio. *Motum vnum altero esse fortiorem, dupliciter intelligi posse, vel quoad virtutem mouentem, vel quoad corpus motum; si primo modo consideretur, planè est singultus vomitu vehementior, quia facultas expultrix, quæ mouet singultum, robustior est, quàm sit ea, quæ mouet vomitum. Si consideratur secundum corpus motum, dico vomitum esse vehementiorem, his enim fit cum corpus ventriculi contra naturam mouetur sursum; quoniam quod est conuexum, fit concauum. in singultu autem non sic mouetur ventriculus, sed extenditur solum, & contrahitur, sic vomitus est vehementior singultu.* Sed neque hic doctissimus vir difficultatem soluit. negatur enim facultatem expultricem in singultu esse robustiorem. nec extensio, & contractio dicta videtur magna, vnde non erit magnus motus. Mihi quidē hæc differre videntur nō expulsiuæ solū facultatis motu; sed loco affecto. Refellitur.

Et quia difficultatem posse afferre locus Arist. videtur, ideò hic erit primò enucleandus. scribit autem 33. sect. prob. 1. *Singultus refrigeratio, & cruditas est spiritus, atque humoris pulmoni coniunctissimi.* quod etiam repetit probl. 4. & 17. Massaria respondet hoc esse deliramentum, & librum, aut certè quamplurima problemata non esse Arist. Sed hoc modo omnia quæsita facilè soluerentur. sed Arist. suffragari videtur Hipp. 2. de mor. 162. qui in febre singultiente affectum pulmonem ostendit. & Gal. 2. de caus. Sympt. 6. sternutationes fiunt aliquando singultuum remedia. nos autem cum Arist. sentire possumus non esse ventriculum ipsum in singultu affectum. sed an sit pulmo non est euidens: nam in tussi, asmate, & alijs affectibus pulmonum, singultum rarò aspicimus, & potius esset asperæ arteriæ affectus, & motus quidam cartilaginum ipsius; ideò singultus est quasi interruptus motus. & si fieret à flatu, vt sternutatio, & ructus, appareret aliquis flatuum exitus: ideò dimissa Arist. hac opinione. dicamus Galenum sensisse singultum esse Ventriculi ipsius motum, 3. de Sympt. cau. 2. cum quo cæteri ferè Medici Arist. de singultu. A Massaria repulsus. Singultus subiectū.

sentiunt. Equidem alterius sum sententiæ, & (si me sensus non decipit) locum affectum differre censeo, non autem expulsiuæ tantùm facultatis motum. credo siquidem in vomitu moueri ad expulsionem totum ventriculum, cum omnibus adiacentibus partibus, & ideò semper in vomitu expulsionem excrementorum per os sequi: At in Nausea moueri ad expulsionem os tantùm ventriculi, & ideò non deijci materiam, nisi vomitus nauseam sequatur, expellente scilicet etiam ventriculi fundo, in ore enim Ventriculi materia non residet; sed potiùs qualitas infestat, vel pauca tantùm materia, quæ non quantitate, & substantia sua; sed qualitate vnctuosa, vel simili, ipsum relaxat, & vexat, estq. veluti ea tantummodo perunctum osculum: vnde à sola nausea nihil reijcitur, nisi succedat vomitus. quia eo loci nihil expulsibile continetur. Singultus autem differt à Vomitu, & Nausea non quidem violentia expultricis, vt toties dixi, sed loco: est enim motus solius Oesophagi, non Ventriculi, contrarius motui transglutitionis, sæpè succedens ipsi transglutitioni violenter factæ, ideò natura ex vno motu deorsum facto molestata, contrario motu se exonerare conatur, vt accidere sæpè videmus deglutito aliquo bolo integriore, vel nimis auidè, cui statim succedit singultus. Quoniam autem in Oesophago nulla continetur materia, nisi per transitum; ideò ex solo singultu numquam deijcitur materia aliqua, etiam si ventriculus summè sit repletus, commouetur autem Oesophagus, & singultit, vt idem Gal. refert 8. de comp.m.loc. cap. 3. (præter causas ab Hipp. dictas) etiam à mordacitate humorum acrium, & medicamentaria qualitate præditorũ: præcedit tamen quandoque, sed non necessario nauseam, & Vomitum, ita vt quandoque incipiat labri inferioris cõcussio, (quæ ex Gal. 2. Acut 44. & 4. de Crisib. 11. Vomitus futuri signum) subsequitur singultus, idest Oesophagi motus. hunc ordine (vt etiam loco os ventriculi substat) nausea sequitur, ore ventriculi titubante, quam tandem excipit Vomitus toto ventriculo commoto, & coadiuuantibus cæteris circumuicinis partibus, septo transuerso, Thorace, atque abdomine. quo perfecto superiora cessant accidentia, eodem Gal. teste 8. de comp.m.l.cit. *Singultum fieri video, acribus humoribus, aut ichoribus medicatis, aut cibo in mordacem qualitatem corrupto, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur*. Quærerem hic à Galeno, si in singultu est validior ventriculi motus, quàm in Vomitu, cur singultus non potest exinanire ventriculum, potest autem Vomitus, qui fit minori conatu? & cur cænantibus in media ciborũ assumptione adueniente singultu cibaria nõ reijciuntur? præterea quando singultus fit ab inanitione, quid natura expellere intendit? an siccitatem? Quod si considerauerimus eos, qui se cibis multùm, vel affatim repleuere, vel eos in frustulis crassioribus deglutiuere nimis auidè, in his perspiciemus oborto singultu, sine vlla vnquam cibi expulsione sentiri cibum ipsum, quasi in medio Oesophagi; vel paulo supra os Ventriculi repositum, curatur autem statim ex potu, cibo nimirùm in Ventriculum descendente, quod si singultus esset Vẽtriculi motus vehementior vomitu, cur non expellerentur, quæcunque in eo sunt? non est igitur probanda Gal. sententia, cum fieri scripserit singultum in Ventriculo, & κτ̃ σόμαχον idest *in ore ventriculi* (quia hoc si quãdoq. accidit, rarissimè accidit, frequenter autẽ in Gula) sed mecùm ex parte sentit Auic. in Oesophago nimirũ fieri singultum, quamuis cum Galeno etiam in ore ventriculi, & eius ventre, seu cauitate fieri asserat; nec potuit negare Gal. vt retuli: & mihi quidẽ, vt dixi, videtur in Oesophago frequentius fieri singultus, quùm transglutitionis læsa est actio, & quia nihil vnquam eo motu expellitur, quantumuis Ventriculo cibis repleto: In ore ventriculi nauseam; quia aquositas tantùm per sputum reijcitur, non humores, nec cibaria, fieri assero: Ex ipso deniquè Ventriculo cõmoto ad expulsionem supernam Vomitum effici. & ridiculum videtur dictum illud, ventriculum moueri motu singultiuo, & valido, nec expellere posse contenta; siquidem potest multum singultire Oesophagus, & multum nauseare os Ventriculi, non tamen vlla sequetur euacuatio, nisi cum his consentiens ventriculi fundus vomuerit.

Quod si cõciliare hos magnos viros in animo fuerit, dicere licebit, motum diuersum esse: singultientis quidem conuulsiuũ, & concutientem, se enim æqualiter, & repente concutere videtur Oesophagi tunica, vel etiam tunica ventriculi (si ventriculum quoque singultire, concedendum censemus) cuius cõcussionis scopus est, vt expellatur materia, aut impacta tunicis ipsis, aut irritans, vel compressione, vel qualitate aliqua, vti acrimonia, ideò magnus fit motus, quia causa valde vrget. Vomitus autem est motus diuersus, in quo dilatata Oesophagi cauitate, relaxato ore ventriculi fundus ipsius restringitur, & sursum impellitur, vt materia in cauitate contenta, expellatur per superiora. qui motus non dicetur magnus, quia non fit à particulari conatu valido Ventriculi, sed multis particulis coadiuuantibus ex altera parte magnus cum Auic. dici meretur, dum totum ferè corpus coadiuuans spectatur. Porrò cum sint motus diuersi, diuersa quoq. instrumenta requirunt: quamobrem cum ventriculus ob fibras moueatur, attrahat, retineat, & expellat, censebimus, vel alias fibras mouere ventriculum in vomitione, alias in singultu, vel aliam tunicam moueri. An fortè in Vomitu, vel omnes tunicæ consentiunt ad idem motum, vt & totum ferè corpus, efficiendum; vel exterior tantum, quæ à peritoneo est tunica, cuius indicium esse posset auxilium vomitus ab Abdomine, in quo reliquum peritonei est? in singultu autem sola interior tunica insurgit ad motum expulsiuum præstandum, exteriori interim tunica renitente; vndè fit tantummodo motus cõtractiuus, & concussorius similis conuulsiuo. Hoc stante quia vel vna sola tunica mouetur, vel vnum tantum villorum genus, alijs particulis quasi reniten-

Singultus ab Oesophago.

Singultus causa.

Subsequentia.

Problemata tria.

Singultus non pendet à Ventriculo.

Subiectũ singultus.

Nausea.

Vomitus.

Conciliatio.

tentibus, hinc à parte mota validior motus debet fieri, ob particulare conatum expellendi nocuum, supponitur enim agere sola absque alieno auxilio. nam alioquin cum plures partes concurrunt ad vnam actionem, quælibet in particulari debiliter mouetur, quãuis in vniuersali magnus succedat motus. & ideò fortasse dixit Gal. vehementiorem esse motum in singultu, nimirùm respiciendo vim, & conatum facultatis particularis, qui fit ab vna sola particula commota. Quod si respexerimus effectum motus, & tot partes commotas, certè cum Auic. ob rationes suprapositas fatebimur, maiorem fieri motum in Vomitu, quàm in singultu.

Ructus. Restat, vt de Eructatione, seu potiùs Ructu, quē ἐρυγὴν Græci vocant, nonnumquam dicitur ἐρεῦξις ab Hipp. & ab Arist. in probl. ἐρυγμός. hic enim in Ventriculo fit, eiusdemq. facultatis expultricis est motus: dicere possumus esse excretionem flatulenti spiritus à Ventriculo per os erumpentis. circa quem posset quæri, cur existente Ventriculo cibis repleto ab eius expulsiuo motu solus vapor expellitur, non autem cibus? *Problema.* *Solutio.* Responderem diuersum esse Ventriculi motum; nam in ructu se vndique totum ita comprimit, vt ex se exprimat flatum inclusum per ipsius Vētriculi os, at in Vomitu, fundus sursùm pellitur, & relaxatur omninò ipsum os. in nausea relaxatur tantùm Ventriculi os, & dilatatur. sed in singultu adest Oesophagi motus conuulsiuus intermissus. & hęc satis dicta sint pro dilucidatione nominis Vomitus, de quo prolixè acturi sumus.

De Vomitus essentia. Cap. III.

SI Vomitum definire in animo fuerit, erit priùs distinguendum; nam considerari potest, vel vt est excretio, actus, seu passio animalis vomentis, vel vt est res, & materia per ipsum actum vomēdi expulsa: determinandum igitur primo est, sermonem esse non de materia per Vomitum eiecta (quamuis sæpè apud Hipp. legatur Vomitus biliosus, Vomitus æruginosus, pituitosus, niger, sanguineus, prassinus, meracus, viscosus, de quo agemus lib. 9.) sed de ipsa actione, qua, materia excernitur, quæ est motus quidam, & expulsio materiei extra corpus, cuius hanc tradimus Definitionem. *Vomitus est motus Ventriculi expulsiuus, quo excernitur per os materia in ipso Ventriculo cōtenta.* Facultatis expultricis opus esse Vomitum, satis notum est: siquidem cum sit affectio Ventriculi, & hic quatuor facultatibus naturalibus præditus sit, vt optimè scripsit Gal. lib. de Nat. fac. nimirùm attractrice, retentrice, concoctrice, atque expultrice. & cum vomitus naturalis facultatis sit symptoma. ex Gal. 2. de cau. sympt. 4. non erit nisi Expultricis opus, vt cuilibet, vel mediocriter in medicina exercitato constat. sic Fernel. eum dixit esse *impetu Ventriculi sursum factam reiectionem*.

Vomitus dupliciter sumitur. *Vomitus definitio.* *Vomitus est expulsio.*

Duretus autem lib. 3. coacarū, *eorum, quæ intus Ventriculum malè habent à propria ipsius concussione, per os exclusio*. sed ad rem nostram facit, quod habet 3. de nat. fac. 13. Galenus *Iam nec illud*, inquit, *difficile compertu est, & attractionem, & expulsionem diuersis in temporibus per eumdem meatum fieri: si modo ventris stomachus, quam gulam vocamus, non cibos tantùm, potionemq. in ipsum ducere, sed etiam in nauseis contrario fungi ministerio cernitur*. Sed in his læuioribus nobis non est immorandū; satis sit determinasse, Vomitum esse opus facultatis naturalis expulsiuæ ventriculi, quo expellit ea, quæ in ipsius cauitate continebantur: expellit autem per eandem viam, per quam solet fieri attractio, & intromissio in Ventriculum, scilicet per orisicium ventriculi superius, & per Oesophagum: demùm per os extra corpus.

Quomodo fiat hæc expulsio à ventriculo, iam declarandum. & cum compresso fundo totus sursum (ex Fenelio) impetu fertur, Vomitione quicquid infensum est excutit, manifestissimè Ventriculo è propria sede exiliente, & assidētes partes, quibus annectitur, magna vi diuellente. Est igitur motus ventriculi, teste Gal. 3. de caus. sympt. 2. & alibi: atque etiam Auicenna, qui scripsit lib. 3. cit. Vomitum esse motum stomachi ad expellendum. Duretus Vomitus essentiam in concussione potenti posuit in Coacis. Fieri autem hunc motum voluit Galenus non à facultate animali neruorum motiua, siquidem Ventriculus neque neruus, neque musculus est: sed à facultate naturali per suos villos trahente, idem sentiunt And. Laurentius lib. 6. cap. 18. & alij. contrà tamen Ventriculus videtur sortitus esse plures neruos, à quibus habet exquisitissimum sensum, vndè etiam motum habere potest: & voluntarius motus sæpè videtur adesse: nam ab imaginatione sola non rarò concitatur. multis enim accidit, vt cum aliquem cibū comedissent, & gratus fuisset is, ac sapidus, memoria tamen alicuius rei fœtidæ, cuius aliqui fortè interim meminère, sola imaginatione, & memoria illius rei vomere inceperint. vel si illis fuerit ingesta opinio, vel etiam falsa, quòd fuerit illi cibo aliquid immixtum, quod ipsis abominabile sit. sic multis audientibus, vel videntibus alios vomentes vomitus accedit. immò Vomitum concitare in nostra potestate esse videtur, & non solùm homines; sed etiam animalia sibi ad libitum vomitum prouocant. Etenim Gal. de venæ sect. aduers. Erasist. 6. *Ego (inquit) frequenter vidi Canem vomitum sibimet studiosè prouocantem*.

Vomitus an motus naturalis. *An motus voluntarius.*

Vomitum tamen esse reuera motum mixtum ex Naturali, & animali, videtur voluisse Galenus ipse. nam scripsit lib. de motu manif. & obsc. 6. Motum voluntarium non fieri à solo musculo, nam animalia ruminantia cum impleuerint ventriculum herbis, vel alijs nutrimentis, iterum cibos in os regurgitant pro libito, & ruminant. Alij sunt, qui assuefacti ad Vomitum, ipsum quotiescumque volunt facili negotio excitant: vndè

Vomitus est motus mixtus.

dici poterit Oesophagum obedire voluntati in Vomitu, vel stomachum; vel vtrumque, deinde subdit: *Oportet ergo vt ponamus causam in maiori parte, virtutem, quæ est in stomacho expulsiuam, quæ non est voluntaria, & forte virtus naturalis in illa habitudine virtuti suffragatur voluntariæ facilè, & modicum.* & paulò post cap. 7. scribit: *Et sicut quidam Vomitus fit à virtute naturali sola, & quidam; vel totus, vel maxima pars ipsius fit prorsus à virtute voluntaria, ita reperitur in euacuatione per anum, & per vrinam, quæ mingitur duplici actione.* mihi autem videtur Vomitus, etiamsi facultatis naturalis sit opus primarium, adiuuari tamen sæpè manifestè à facultate animali, & musculorum, tum septi transuersi, tum abdominis: patet enim manifestè in vomentibus comprimi ventriculum à Diaphragmate, & sursum compelli, id etiam comprimendo adiuuant musculi abdominis. Præterea voluntas videtur aliquid operari, quia cum nausea accedit, si volumus vim facere per aliquod tempus, prohibemus vomitum, & si volumus citius vomere etiã eniti possumus. & vt Galen. arbitratus est lib. de motu man. & obsc. cap. 7. relaxatio, vel expulsio fiunt à virtute naturali in parte, quæ à se emittit, quod molestabat, & est actio primaria, si verò pars expellens non à se ipsa expellat, sed ab alia parte, & coadiuuet motum naturalem partis expellentis, erit actio secundaria, à virtute motiua animali, & voluntaria; & ideò in vomitu actio musculorum voluntaria potest aliquantum adiuuare, vel retardare motum vomendi, nõ efficere per se, vel omninò prohibere: idem ferè accidit in expulsione excrementorum per intestina, & anum, quod admodum diligenter, & curiosè explicat Galen. noster 2. de motu musc. 8. Exitus excrementorum instrumenta, plura quidem particularia; sed duplicia genere: eorum enim alia Animæ, alia naturæ sunt: atque Animæ quidem instrumenta motu voluntario semper agunt, instrumenta verò naturæ sine motu voluntario. Phrenes quidem, & omnes musculi Epigastrij, instrumenta Animæ sunt; intestinorum autem omnium structura, vnà cum ventriculo, naturæ. Musculi itaque omnes Epigastrij cum agentes tenduntur, præmunt intrò naturæ instrumenta: hæc autem, si phrenes ipsis cedant, in illarum locum abeuntia, musculorum violentiam exoluunt: si autem resistant: tunc ceu à duabus manibus pressa, extrinsecus à musculis, intrinsecus à phrenibus, ea, quæ continentur in cauitatibus ipsorum propelluntur: ad hoc autem adiuuat multùm phrenum obliquitas, alterum quidem finem ad cartilaginem pectoris parte anteriore habentium, alterum verò ad spinam lumbi. Quod igitur excrementa intestinorum exprimantur à musculis vtrinque agentibus id accidit, extrinsecùs quidem ab ijs, qui in Epigastrio sunt, intrinsecùs verò à phrenibus, quòd autem infrà subeat, quod premitur, obliquitas septi transuersi causa est, quo tempore musculus ani est ociosus. Cumq. plures sint musculi in ventre, omnesq. tendantur in egerendo; magis quidem, qui in hypocondrijs sunt; minùs verò, qui infra, tenduntur; contrà quàm in meiendo habet, magis enim tunc per inferiùs; minùs verò, qui in hypocondrijs, agunt. simul autem cum ambobus extenduntur musculi seruientes respirationi, non quod mictionis, aut excretionis sint instrumenta, id enim à ratione alienissimum est; sed quia phrenum tensionem oportebat æqualem esse tensioni musculorũ ventris; erat autem impossibile, cum ipsæ vnus musculus sint, cum multis, & magnis certare: periculumquè in hoc, nè victæ in amplum spatium thoracis euerterentur. Idcircò musculi, qui sunt inter costas, simul tenduntur vndiquè eum constringentes (laxus enim thorax promptè cedit phrenibus, cum pelluntur, vt licet colligere) tendentes quidem musculos ventris, & maximè ipsorum inferiores: exoluentes autem à vigore omnes, qui in ipso sunt. Totus enim fermè venter in huiusmodi constitutionibus in amplum thoracis spatium pellitur vnà cum ipsis phrenibus; ne igitur hoc fieret, nevè egestio ipsa labefactaretur, totus thorax vndequaquè validè constringitur. Atque ex omnibus iam dictis clarum fit, quod qui musculi effluxibus excrementorum præsident, coercere quidem ipsa suaptè natura possunt, idq. officium ipsorum est proprium; excernere autem nequeunt, nisi secundũ accidẽs, cum agere desierint. Vt igitur in alijs omnibus partibus contrariorum motuum contrarij quidem musculi sunt duces, hic quoque sic habent, retentio enim superfluorum, istorum musculorũ est actio: excretio autem eorum, qui in Epigastrio sunt, & Diaphragmatis. Sicut igitur in deiectione excrementorum deorsum, internus fit motus à virtute naturali intestinorum, & adiuuatur externo motu à virtute animali musculorum Epigastrij, Diaphragmatis, necnon Thoracis, sic etiam in vomitibus adest primus motus, & internus à vi naturali ventriculi, & Oesophagi, & adiuuatur externo, & secundario motu virtutis animalis eorumdem musculorum sursùm expellentium, qui aliàs deorsùm pellunt; sed differt hic motus musculorum sursùm, vel ob principiũ motus, vel quia moueantur per alias fibras; patet autem in vomentibus, musculorum coadiutionem esse: nam musculorum Thoracis fit valida constrictio, ideò lib. quos, & quando. qui angustum pectus, & idcirco pulmonem compressum habent, ad vomendum ineptissimi dicuntur, conceptaculum enim aliquod ex ijs, quæ respirando vsui sunt, dirumpent, ita 2. aphor. 35. musculi abdominis requiruntur crassi, & non extenuati ad purgationes inferiores, & superiores, quia cum debeant expulsionem coadiuuare, ob imbecillitatem nequeuntes, nimis angitur facultas naturalis, ea enim est nostrorum corporum dispositio, vt cum pars aliqua expellere, quod infestat, insurgit, aliæ omnes quæcumque coadiuuare possunt, accurrant, & opem ferant, ob consensum, quod si opus inceptum per se solam efficere cogatur, nulla alia coadiuuante, nimis vexatur,

Vomitus motus naturalis, secundario animalis.

Vomitus per accidens motus animalis.

Intestinorum motus expultricis vt adiuuetur.

Vrinæ excretio.

Excretio à quibus musculis.

Inepti ad Vomitum ob Thoracem.

Ob musculos abdominis.

xatur, & laborat, & ob id, vt dixi, singultus dictus est fieri maiori motu, quàm Vomitus. Prohibet autem Hipp. 4. aph. 8. vomitum Tabidis (vt Gal. in comm. addit) ob instrumentorum, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem. nimirū quia thorax motu, & compressione conueniente motum adiuuare nequit: quòd si cogatur, periculum imminet magnum: nam, vt sancitum est ab Hipp. de inter. affect. initio. *Pulmonis venæ, & arteriæ distrahuntur, ac rumpuntur ob vomitus violenter fientes*. iurè igitur Hipp. lib. de Veratri vsu, & 4. Acut. 86. necnon Galen. 2. de hum. 12. Plinius, & alij vetant dari Elleborum malè affecto Thorace, & Pulmone, quia cum sint membra imbecillia ex valido motu Vomitum coadiuuante, nimis læduntur ipsa. & præterea ventriculus ipse nimis vexatur coactus per se opus suum perficere absque auxilio consueto.

Tabidi quare nō vomant.

Quæstio.

Quæris, an Vomitus fiat à sola facultate expultrice Ventriculi? Resp. Galenum 3. de caus. Sympt. cap. 2. determinasse Singultum, Nauseam, Vomitum, & lienteriam primùm expultricis virtutis motus quidem non legitimos esse; secundo loco retentricis. quia tam expultricis, quàm retentricis virtutis, tum morbi, tum symptomata miscentur.

Quæstio alia.

Sed non ineptè forsan quæreret aliquis, nùm alia quoque animalia præter hominem, euomāt; & nùm inter ea solus canis hominum modo Vomitum patiatur, vt historiæ mandauit Plinius lib. 11. cap. 37.

Solutio.

Respondendum esse censeo, plurima etiam animalia præter hominem propriè vomere, ea nimirum, quæ ventriculum vnicum habent, atque etiam idipsum non longè ab ore distantem. propterea nec Aues, nec animalia ruminantia quicquam vomere adhuc vsque auditum ab aliquo, quùm plures habeant Ventriculos. Aristoteles autem procliuitatem ad vomitum non ad vnum ventriculum ori proximum, sed ad pectoris latitudinem tribuisse apparet. 9. de Hist. animalium in fine, scribens: *Sunt alui fluentioris ea, quibus longiora sunt crura: sed propensiora ad Vomitum, quibus latius pectus est, idquè tum in quadrupedum genere, tum in Auium, tum etiam in hominum, ita esse magna ex parte perspectum est*. Equidem in homine facilè concedo latiora pectora esse ad Vomitum magis idonea, at Equi, bouesq. latum quidem pectus habent, numquam tamen vomuisse (quod sciam) obseruatum est. ita in Auium genere nullam iampridem agnoueram Vomentem; imò Anas, quæ lato est pectore, breuibusq. cruribus. & ab hominibus posset obseruari, tamen numquam visa est vomere. sed fortasse in aliqua Aue mihi hucusque incognita, id obseruauit Arist. in his rebus diligentissimus. Ego non possum enumerare, nec serpentes, nec pisces euomentes. sed passeres vomere vidi, quum enim alerem aliquot passerculos, quidam auidior ingurgitauit quatuor satis longos panis pastillos, quibus grauatus, eos omnes euomuit capite valdè prono posito, & cōcutiendo alas, & caput. benè igitur scripsit Arist.

Animalia Vomētia.

Inter quadrupeda autem, quæ euomere possunt, enumerarem ea, quæ vnicum habent Ventriculum vti Homines, nempè Canes, & Canini generis Lupos, Linces, Vulpes, præterea Leones, Vrsos, Pantheras, Hyenas, Feles, Simias, atque Sues. & quædam alia, quamuis auctores non habeam de omnibus. Et quidem Canes vomere, non est, quod Arist. Plin. & Gal. testimonia quæram, id namque nostris oculis sæpissimè videmus. Lupi autem Vulpes, &c. proximè accedunt ad genus Caninum, quapropter etiam, vt Canes euomere posse crederem: præterquam quod de Lupis vomentibus extat Arist. testimonium 8. de Hist. Animal. c. 5. Feles etiam euomere sæpè spectamus, vndè congenera animalia etiam habere eandem facultatem conijcere licet. Hyenam vomere, vel Hominem vomentem imitari scripsit Arist. 5. de Hist. Animal. c. 5. Sed Sues ægrotantes affici nausea testatur Collumella de Rerustica lib. 7. cap. 10. vbi remedij vicè exhibet radicem Cucumeris anguinei tritam cum aqua, vt Sues vomant, & à bile expurgentur. quod si domestici Sues vomunt, nō est negandum Apros quoque euomere. immò Histricem, & Erinaceū quoque, quū videantur porcini generis, euomere posse crederē. Bufones euomere lapides quosdā, multorum fuit opinio à non paucis refutata.

Sed difficultas est in verbis Plinij lib. 11. c. 37. dum scriptum reliquit. *In homine adnexus infimo stomacho, similis* (ventri) *canino. His solis animalium inferiore parte angustior, itaque & sola vomunt, quia repleto propter angustias supprimitur cibus, quod accidere non potest ijs, quorum spatiosa laxitas eum in inferiora transmittit*. Mercurialis lib. 2. de morb. puer. c. 19. Plinij opinionem falsam esse protulit, eo quod etiam feles, & sues vomere sit certum. Sed maximus Auctor non tam facilè est falsitatis redarguendus. crederem ego non negasse Pliniū alia animalia præter Hominem, & Canem vomere; quod esset quidem falsum. sed voluisse solis canibus vomitum accidere propter angustiā inferioris partis ventriculi: non negans, quin ex alijs causis alia animalia vomere possint, tantùm voluit hoc loco (agens de formatione intestini canini) vomitum in Canibus euenire ob angustiam extremitatis ventriculi, propter quam eo repleto non possunt in inferiora cibi transmitti, vt in ijs, quorum est spatiosa laxitas. itaque rectè ait Plinius. *His solis animalium* (Ventriculus) *inferiore parte angustior: itaque & sola vomunt*. scilicet sola vomunt ob hanc angustiam; cætera autem non habent hanc angustiam; Sed ob alias causas vomunt, & per sola animalia non intellexit Plinius hominem, & canes; sed solos canes; quia soli habent angustiam. similitudo autem Ventriculi humani cum canino, non est ob angustiam dictam. sed quia *in Homine adnexus infimo stomacho* est, vt in cane. itaque non errasse Plinium constat, dicentem ob dictam causam solos canes vomere.

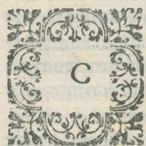
Difficultas.

Sed quærendum est amplius, an illa angustia sit sufficiens causa vomitus in Cane; nā Mercurial.

Quæstio. id etiam negat. & proponit ipse aliam, *quia nimirum huiusmodi animalia cum siccum, & planè excarnem ventriculum habeāt, necesse est, vt is sit ipsis valdè imbecillis. Accedit etiam quod hæc animalia vtuntur ossibus, spinis pinguibus, quæ omnia in Ventriculo imbecillo facere vomitionem nō est mirum.* Mihi probabilior videtur Plinij opinio, & quidem extrema etiam intestinorū pars angustior efficit difficilem in ijs fœcum excretionem per inferiora, quod testatus est ipse quoque Plinius: *Angustissima* (inquiens) *canibus: qua de causa vehementi nisu, nec sine cruciatu, leuant eam.* & nos quoque opinamur facilitatem vomendi, & eius difficultatem in homine pendere à naturali conformatione oris Vētriculi. sic enim erit homo facilis ad vomitum ob latum os Ventriculi superius, quod si angustius fuerit, difficiliùs dilatabile, difficilior erit per eam partem excretio, & difficilis iurè vomitus. Quod autem Mercur. proponat Ventriculum siccum, & excarnem faciliorem ad Vomitū, hoc gratis asseritur. nam in Vomitu requiritur potiùs Ventriculus humidus, & ideò Hipp. potu, & cibo humectat corpora, vt ad Vomitum faciliora reddat. Venter etiam carnosus confert ad Vomitum, vt dicemus. quare cum ea, quæ sunt sicca, sint tensa, dura, & difficilia ad motum, & extensionem; si Canum ventriculus esset qualis à Mercur. describitur esset omninò ineptus ad vomitum: nec ad rem facit, quòd Canes edant ossa, & similia, quia canes ægrotantes, vt sæpè vidi, non vomunt ossa, sed potiùs humores liquidos, & humida excrementa; & ossa per aluum emittunt; immò sæpè obseruaui, Canes deuorasse Persica cum suis ossibus, & ossa ipsa postea excreta à Cane germinasse, & plures arbores huiusmodi nos in Viridario habuimus.

Aristoteles autem facilitatis in Vomendo aliā proposuit causam 9. de Hist. Animal. citato. nimirùm pectoris amplitudinem, quod intelligendum est non simpliciter de omnibus animalibus; nam Bos, Equus, Testudo, Anas, &c. latum habent pectus, nec vomunt. sed inter Animalia vomentia, verbi gratia, inter Homines, vel Canes, vel Feles, &c. ea indiuidua, quibus latius est pectus, magna ex parte sunt propensiora ad vomitum, vt è contra, quibus angustum est difficiliora. ideò Auic. (fortè desumens à Galen. lib. quos, & quando purg.) angustiam pectoris in homine Vomitum prohibere dixit, vt nos inter vomitum prohibentia referemus. propterea deceptus est etiam Mercur. scribens Suum vomitum tribuendum esse pectoris latitudini, & quia semper os ad terram tendunt, & magna parte iacent ventre in terram posito. namque pectoris latitudo non est causa generica, sed indiuidualis non prohibens, vt dixi. neque oris ad terram aspectus, (situs omnibus quadrupedibus communis) neque humi cum ventre accubitus (vaccis dum ruminant, canibus, & alijs positio consueta) esse potest propria in suibus vomitionis causa.

De Anatome Ventriculi.
Cap. IV.

CVM Vomitus sit motus, & passio, seu actio (sumatur vt libet) ipsius ventriculi, agit enim in seipsum, necessariū videtur præcognoscere qualis ille sit, & quā hic habeat structuram, quod leuiter adumbrabimus, dicentes situm esse in medio corporis subsepto transuerso, & cum duo habeat orificia, superius situm est ad vndecimā Thoracis vertebram, & ad læuam deflectitur, quo ori continuum est, & cibos admittit, & contenta per vomitum remittit suprà, & extrà; inferius ad dexteram, quo intestinis continuatur, & ingesta ad ea transmittit. Operitur à dextera iecinore, à sinistra liene, & à medio sui ad inferna omento pingui, reliquum, & medium nudum est præcipuè cibo repletus quum ipse est: & his quasi focis fouetur. *Ventriculi situs.*

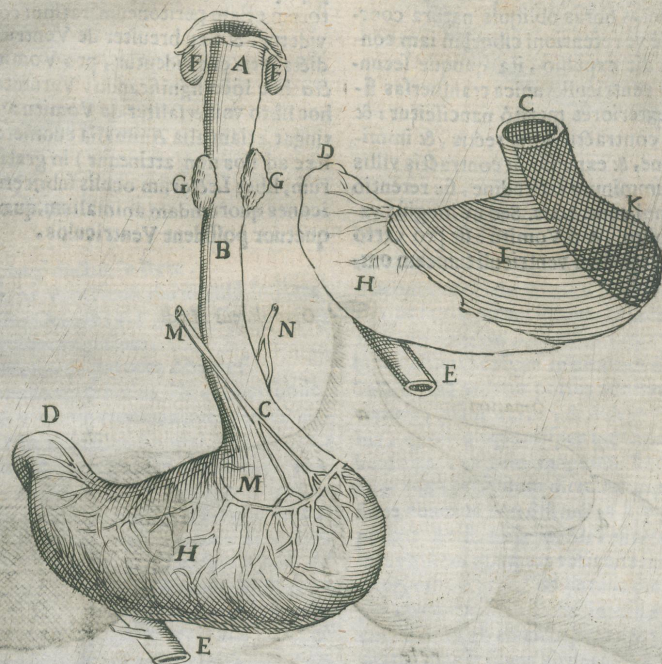
Sciendum præterea Ventriculi substantiam membraneam, sed aliquantulum carnosum esse, duabus proprijs tunicis præditam, & tertia cōmuni à peritoneo orta, quæ venarum, & arteriarum surculis penè innumeris, necnon amplissimis neruis contexta est; sed sine fibris, vt docent omnes Anatomici. Prima, & interior tunica tota neruosa, & omni villorum genere intertexta est, tum vt extendi ad omnes positiones queat ventriculus, tum vt earum ministerio alimentum trahat, retineat, expellat. Nam ex Gal. lib. de vsu part. de Nat. fac. & de Anato. administ. facultas naturalis tam in attrahendo, quā in retinendo, expellendoq. vtitur veluti instrumento villis quibusdam, seu fibris. Hæc autem tunica (ex Fallop. in Obseruat.) in intima superficie quadam donatur veluti crusta, quæ neruea non videtur, sed carnea potiùs, habetq. meatus, & veluti fibras non per rectum, vel obliquum, aut transuersum ductas; sed quasi à centro ad circumferentiam, veluti in panno illo sericino, vel bombicino patere potest, quem Velutum vocamus. Nam in hoc duo cognoscimus; primum, scilicet telam ipsam varijs filis rectis, transuersis, & obliquis optimè textam: secundum autem, partem illam villosam, quæ filamenta habet, ac fibras à centro ad superficiem ductas. Secunda, & exterior tunica carnosior est, fibras habet carneas, trāsuersas quamplurimas, obliquas paucas admodum. *Substantia.* *Instrumēta facultatis naturalis.*

Sed quo ad fibras harum tunicarum non mihi videntur auctores inter se consentire: nam tunica interna ex Galen. 3. de nat. fac. 8. & 5. de vsu parti. 11. necnon 6. de Anat. adm. 7. vnum tantū genus fibrarum habet, scilicet fibras rectas. & de vsu part. cit. cap. 12. scribit. huic rectos quidem plurimos, sed paucos omninò obliquos inesse villos, cui assentiuntur Auicenna, Mundinus, Syluius Isagog. lib. 3. cap. 3. Aquapendens, & alij. Vesalius autem lib. 5. cap. 3. exaratum *Fibræ.*

reli.

reliquit, tunicam internam in cauitate habere fibras rectas ad attrahendum nutrimentum,& in parte exteriori habere obliquas fibras ad retinendum. Sed Fallopius in Obseruat. & Andreas Laurentius lib.6. cap.17. huic tunicæ triplex fibrarum genus assignarunt. Contra hos tamen Costæus in Auic.lib.3. fen.13.tract.1.c.1.scribit à peritis dissectoribus compertum esse, ventriculum carere longis fibris,& internam tunicam obliquas tantùm habere. sed veritas sectione manifestatur, & nos omnes villos vidimus.

Fibra alia. Sic tunica externa ex Gal.loc.cit.orbiculares fibras habet, & cap.12.cit. appellat transuersas. Vesalius etiam illi transuersas tribuit. And.Laurentius, ac Fallopius habere transuersas plurimas,obliquas paucas,narrant. Nam tota ab ore superiori ad pylorum vsque vestitur transuersis, ita inuicem contextis, vt ex illis solis tunica facta videatur, quæ fibræ statim detracta tertia, quæ à peritoneo nascitur tunica, apparent, & carnosæ,sub quibus, aliud genus continetur,quæ obliquæ sunt, carnosæ quoque, ac satis crassæ, quæ ortæ à regione circa os elatius; atque ab illa dorsi ipsius ventriculi parte,quæ sinistra est, indè feruntur: aliquot quidem ex ipsis rectà versùs pyloron per dorsum eiusdem ventriculi dextrum: reliquæ verò,quæ plures sunt obliquè ad fundum versùs eumdem pyloron descendunt. At hæ fibræ obliquæ non multæ admodum sunt, sed paucæ, satisq. plenæ, ac carnosæ, neque cum transuersis permiscentur; sed sub illis iacent. Ventriculi autem hæc est figura.

In proposita Ventriculi prima Icone ostenditur integer Ventriculus cum Oesophago: in secunda autem ambæ propriæ tunicæ, & tertia quoque à peritoneo. Litteræ ita significant.

A. Oesophagi principium à faucibus incipiens.
B. Oesophagus.
C. C. Superius Ventriculi orificium.
D. D. Inferius Ventriculi orificium.

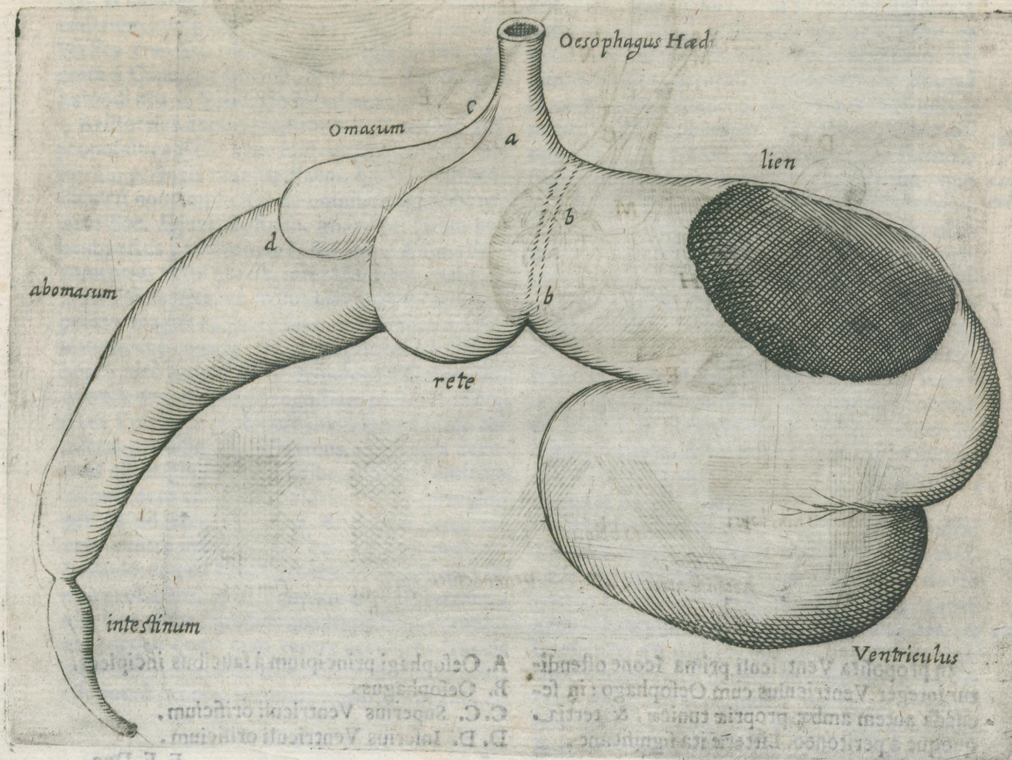
E, E. Duo-

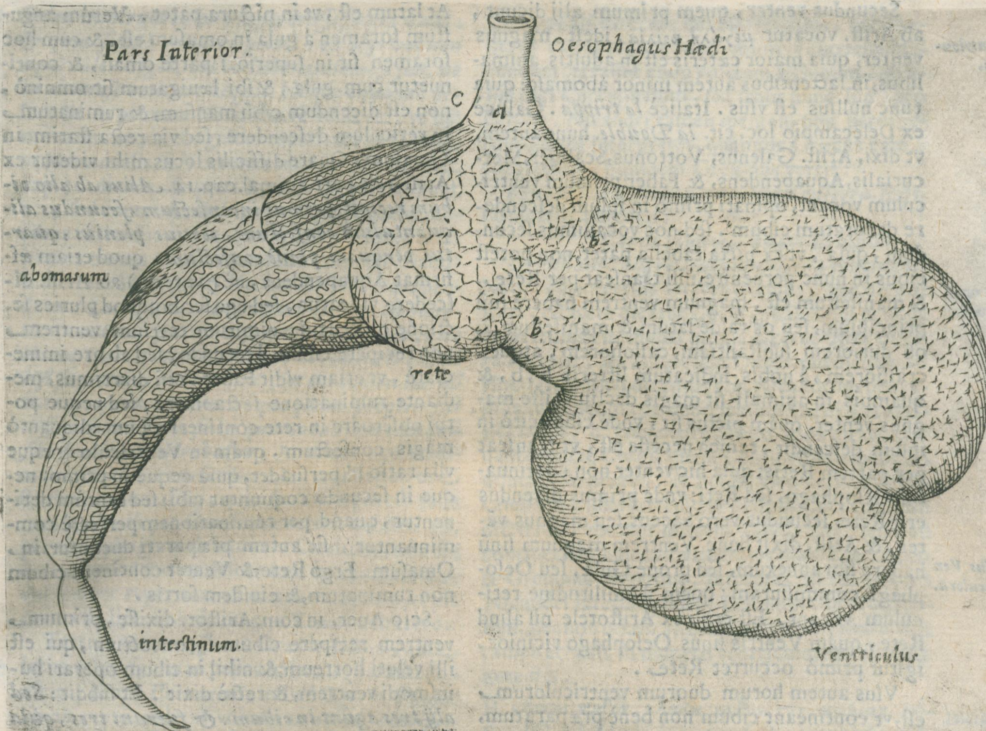
E. E. Duodenum intestinum, cui inseritur bilis vessiculæ meatus.
F. F. Duæ tonsillæ, quæ non procul ab Oesophagi sede in oris cauitatem pertingente, distant.
G. G. Glandulosum corpus Oesophago frequenter adnatum, quà quintæ thoracis vertebræ corpori insidet.
H. H. Tunica à Peritoneo.
I. Exterior Ventriculi tunica.
K. Interior Ventriculi tunica.
M. M. N. Venæ, & Arteriæ disseminatæ per tertiam tunicam.

Demùm repræsentaui mus tum simplices, tũ compositas fibras, de quarum vsu verba faciens Gal. 14. de vsu part. cap. 14. scriptum reliquit. *Singula instrumenta dum agunt fibris rectis ad se attrahunt, transuersis verò excernunt, retinent autem omnibus simul.* aptè autem dixit Vesalius. Quemadmodum cibi potusq. attractio, eorumdem necessariò præcedit retentionem; ita rectas fibras obliquis natura coordinauit. Deindè vt retentioni ciborum iam confectorum succedit expulsio, ita quoque secunda exteriorevè ventriculi tunica transuersas fibras obliquis exteriores meritò nanciscitur: & vt attractio fit contractis solis rectis, & imminuta longitudine, & expulsio fit contractis villis transuersis, & imminuta latitudine, sic retentio fit omnibus simul contractis. Sed nè longiùs vagemur à proposito, & à Vomitu: sit pro certo constitutum, exteriorem ventriculi tunicam omnium maximè in vomitu operari, siquidem, vt notauit Galenus de motu man. & obsc. cap. 6. & 3. de nat. fac. cap. 8. attractio cibi, & transglutitio fit præcipuè à tunica intrinseca Oesophagi, actio autem, quæ fit in tempore vomitus, quæ est contraria transglutitioni, fit per aliam tunicam extrinsecam. Ventriculi autem tunicæ extrinsecæ (cum Fallopio) circa os superius sub origine obliquarum, aliæ carnosæ fibræ suboriuntur circulares penitùs, atque eiusdẽ generis cuius sunt illæ, quæ in Oesophago transuersæ appellantur: hæ dictum os ventriculi ambientes stringunt, clauduntque; transuersæ verò totum ventriculum per transuersum stringentes, si moderatè illud faciunt, cibum amplexantur, sin autem validè stringant ipsum, exprimunt. ita etiã obliquæ mediocriter contractæ per obliquum eundem cibum amplectuntur. sin verò robustè agunt per obliquum, expellunt. Tertiam autem à Peritoneo tunicam ad expulsionem adiuuandam præcipuè dicatam fuisse, (cum vomitum adiuuet, totum etiam peritoneum) rationi consentaneum videtur. & hæc breuiter de Ventriculo humano dicta satis esse videntur, pro Vomitionis subiecto hoc loco significando. Verumtamen cum hoc libro vniuersaliter de Vomitu agamus, & cõtingat etiam alia Animalia euomere, (quamuis hæc ad nos non attineant) in gratiam curiosorum, libet Lectorum oculis subijcere ventrium icones quorumdam animalium, quæ duos, & quæ quatuor possident Ventriculos.

De fibris.

Exterior ventriculi tunica adiuuat Vomitũ.

a. Oesophagi ductus in Rete.
b. b. Latum os Ventriculi duriusculũ in Rete.
c. Ingressus Oesophagi rectà in Omasum per osculum angustum.
d. Ductus, seu os paruum Abomasi.

Delineauimus ventriculos Hædi, cui similes sunt Agni, & aliorum ruminantium ventriculi. de quibus Arist. 2. de Hist. Animal. cap. 17. ita loquutus fuit. *Sed ventris dissimilitudo primum, quod quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ, quaternos eiusmodi habent sinus, quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore deorsum tendit ad pulmonem, septumq. transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusq. est, ac propè gulæ commissuram sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum vocant, est enim Ventri extrinsecus similis, intùs reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quàm venter, minor. Hunc excipit Omasum parte interiore asperum cancellatim, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum Venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior Omaso, forma oblongior, cancellis intùs, & crustis multis, magnis, & læuibus inarmatus: mox intestinum sequitur.* Aristoteles.

Primum Ventrem, seu sinum, idest in quem primò fertur cibus, ego considero κεκρύφαλον. rete, reticulum, eo quod mulierum reticulis assimiletur. ideò Italicè *la Scuffia*. Gallicè verò ex Delecampio in Plinium lib. 28. c. 9. *la Coiffe*. Theodorus etiam vocauit *Arsineum*. est etiam similis fauis aluearíorum, cellulis differtus in spongiæ modum. quam similitudinem falsò tribuit Echino Scaliger in citatum Arist. locum. Sed re vera videtur potius additamentum magni ventris, quàm verus, & independens Ventriculus. quod aliquantisper indicauit Arist. dicens loco cit. Ventrem magnum sinum habere sibi annexum, reticulum dictum: itaque reticulus est sinus annexus non distinctus à Ventre magno, & probat Arist. quia *ventri extrinsecus similis*. intus autem quamuis reticulis mulierum assimiletur, tamen propè os patens magni ventris, asper circuitus, & similis internæ parti Ventris: cum autem ab eo elongatur, & Omaso approximatur magis fauos aluearíorum imitatur, vt patet in icone præposita. est etiam eiusdem vsus cum Ventre, ambo enim recipiunt crassum cibum. nec ruminatum, & tenue in hæc descendit, sed recta via in Omasum. quod aduertit etiam Io. Faber in expositione animalium nouæ Hispaniæ pag. 625. dicens: *Secundus autem Ventriculus Reticulum dictus, vt verum fatear, primi quædam potiùs proles dici potest, & additamentum, quam distinctus venter quidã. Quinimò videbis, si exactè examines, etiam primũ ventrẽ circà fundum suum diuiduum, ac quasi bifidum esse, quẽ tamen ita duplicatũ pro vnico omnes habent, numerantq. ventriculo.* hunc Vẽtriculũ alij secundum faciunt, vt postea dicemus. Rete est pars Ventris. Reticulus.

Secun-

Secundus venter, quem primum alij dicunt, ab Arist. vocatur μεγάλη κοιλία. idest, magnus venter, quia maior cæteris est in adultis animalibus, in lactentibus autem minor abomaso: quia tunc nullius est vsus. Italicè *la trippa*. Gallicè ex Delecampio loc. cit. *la Double*. hunc autem, vt dixi, Arist. Galenus, Vottonus, Scaliger, Mercurialis, Aquapendens, & Faber primum ventriculum vocant, opinati primò in ipsum descendere deuoratum cibum. sed nos vocauimus secundum, quia, vt ex picta tabella patet, non potest cibus in hunc peruenire, nisi transeat per Rete. & manifestum est, magnum ventrem habere suũ principium, seu os valde latum, & manifestum, ob duriorem substantiam, calloſiorem, atque crassiorem, à nobis indicatum litteris b, b, & quamuis in animali sit magis decliuis iste magnus venter, quàm pictus sit, vndè cibus citò in ipsum descendit, tamen necesse est, vt transeat per partem Retis; quia hic venter non continuatur Oesophago, sed Reti: vndè primus dicendus erit Rete: secundus verò Saccus, seu magnus vẽter. & Arist. dixit hunc Ventrem magnum finũ habere sibi annexum, sed propè Gulæ, seu Oesophagi commissuram; quem à similitudine reticulum vocant. Est ergo ex Aristotele nil aliud Rete, quàm Ventris sinus Oesophago vicinior. igitur primò occurret Rete.

Ventriculus.

Vsus autem horum duorum ventriculorum est, vt contineant cibum non benè præparatum, quod Galenus perbellè scripsit 6. de Anat. admin. cap. 3. *Porrò*, inquiens, *quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quædam imbecillibus, eò natura respiciens, particulares ventris differentias machinata est. Si itaquè animans nonnumquam videas siue ex India, vel etiam Lybia, siue Scythia profectum, quod antea non conspexeris, alimentum ligneũ, spinosumque assumere, magnum huic, & asperum noueris constructum esse ventriculum: si autem superiores etiam dentes non habeat, vẽtriculos huic necessariò plures existere, vt in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat: deinde rursus in alium ventrem deglutiat; ex hoc rursus in alium statim transferat.* quo loco Gal. videtur Rete, & Saccum vnum facere, & primum Ventriculum, nam ex primò ferri ad os ruminandum dixit. & postea in alium, & alium. scilicet in omasum, & abomasum. Sed deceptus fuit Mercurialis lib. 5. var. lect. cap. 13. scribens cibum ruminatum descendere in reticulum primò, & ab hoc in Omasum, ita scribens: *& ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima labatur: sciendum est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cum sit crassior, & solidior adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus, & mollis, ita factus est, vt iam transire queat.* Aldrouandus videns hanc difficultatem Anatomicis soluendam demandauit. sed Mercurialis sibi finxit foramen angustum à gula in reticulum. At latum est, vt in pictura patet. Verùm angustum foramen à gula in omasum est. & cum hoc foramen sit in superiori parte omasi, & continuetur cum gula, & ibi læuigatum sit omninò, non est dicendum cibũ mansum, & ruminatum in reticulum descendere, sed via recta statim in Omasum. Quare difficilis locus mihi videtur ex Arist. 3. de part. animal. cap. 14. *Alius ab alio cibum recipit primus inconfectum, secundus aliquantulum confectum, tertius pleniùs, quartus perquam planè confectum.* quod etiam æffirmat Aquapendens, nè (vt reor) ab Arist. discedere videatur, sed ego scribo; quod pluries sectione obseruaui. nimirum tertium ventrem non recipere cibum à secundo; sed ab ore immediatè. vt etiam vidit Faber. nisi dixerimus, mediante ruminatione facta in ore. sed neque potui obseruare in rete contineri cibum aliquantò magis confectum, quàm in Ventriculo. neque vlla ratio id persuadet, quia neque in primo, neque in secundo coquuntur cibi; sed tantùm detinentur, quaod per ruminationem perfectè comminuantur, sic autem præparati ducuntur in Omasum. Ergo Rete, & Venter continent cibum non ruminatum, & eiusdem sortis.

Vsus Ventriculorũ.

Difficultas.

Scio Auer. in com. Aristot. dixisse, primum ventrem recipere cibum inconcoctum, qui est illi veluti horreum, & nihil in cibum operari huiusmodi ventrem, & rectè dixit. Et subdit: *Sed alij tres agunt in cibum. & fuerunt tres, quia sic est naturæ commodum. nam tria habent duo extrema, & medium. primus incipit exercere in cibum, medius verò mediocriter in cibum exercet: tertius autem perficit ipsum.* & Mercurialem etiam in primo Ventre mutari, quãuis parùm, scripsisse. A quibus dissentio, censens primũ, & secundum ventrem factos tantùm esse ad repositionem non ad coctionem. quia cibus, qui ruminatur, non est dicendus coctus, neque etiã semicoctus. verum quidem est in his ventribus reperiri cibum aliquantulum mutatum; sed hoc parùm est, id etiam accidit cibo ab homine tantùm manso in ore, quæ mutatio læuis dicitur præparatio, non coctio. At quia ob aspera alimenta, vt voluit Galen. data sunt duo prima conceptacula: quũ animal non vtitur his; ocian tur hi duo ventriculi, vt in Embrione ventriculus. lac enim veluti cibus optimè ruminatus rectà descendit in Omasum, & statim in abomasum. quare deceptus est etiam Mercurialis cap. 16. citati libri. *Ego*, inquiens, *si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in secundo mutari quidem, atque incalescere; sed non adeò vt possit in casei formam crassefieri: in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraicas in corpus distribui: in tertiò verò solum crassefieri posse, atque ibi retineri; tum quia locus satis calet, & lac præparatum iam est, vt facilè crassefieri queat: tum quia sic crassefactum non facilè per foramen Abomaso, & Omaso commune in abdomen transmittitur. Quare inuenitur Coagulum in Omaso, quia ibi causa effectrix*

Locus Coaguli.

ſtrix, nimirum calor magis craſſefacere valet, & quia ſimul retineri poteſt: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, ſi ſiat, vt in abomaſo retineri nequit. Neque enim lac deſcendit in primum ſecundumvè ventrem. vt hic opinatur. neque coagulum reperitur, in Omaſo, vt Mercurialis,& Vottonus lib. 1. de diff. Animal. cap. 30. dicunt, ſequuti Ariſt. 3. de part. animal. c. 15. ſed contrà Ariſt. diſputat Aquapendens pluribus rationibus. idq. etiam ſentit Faber, & laniones omnes ſciunt. manifeſtũ enim eſt in abomaſo tantùm reperiri. Verùm ſcripſit Aquapendens. *Lac igitur ore exuctum ſtatim in quartum ventrem ſtatim deſcendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis eſt. Qui etſi ſuperiores quarto ſint; in eos tamen lac nõ intrat, quod à tribus nequaquam propter ſui diſſimilitudinem, ſed à quarto tantùm tamquã ſibi ſimillimo attrahatur.* At miror oculatiſſimum Anatomicum ſcribere, lac tranſire ab ore ſtatim in abomaſum, quia fieri non poteſt talis tranſitus, niſi per Omaſum: verum quidem eſt, per Oeſophagum delatum in Omaſum, non ibi quieſcere; ſed ſtatim deſcendere in abomaſum, vbi ſemper reperitur. eſt etiam notandum, vt pictum eſt, lienem huic magno Ventri adhærere.

Centipellio. Tertius venter ἐχῖνος à Græcis dictus, quia intus veluti ſpinoſas pelles habet, ἐχῖνος autem dicitur latinè *Erinaceus*, italicè *Riccio*. Plinius lib. 28. cap. 9. videtur vocaſſe *ventrem centipellionem*. hinc eſt, quod nunc Itali *Centopelle* vocant, quia ex centum pelliculis conſtare videtur, at Germani, teſte Fabro, *librum* appellant, quia veluti pluribus compactus folijs apparet. Gallicè autem ex Delecampio citato dicitur

Omaſus. *Myreſeuillet.* ſed *Omaſum* vertit Gaza. Quamuis apud Latinos hæc vox ſignificet inteſtinum pingue, atque craſſum. nam Plinius lib. 8. cap. 45. de bubus. narrat à populo Romano damnatum fuiſſe exilio quemdam, qui rure occidit bouem, vt Omaſum ederet. Centipellio autem venter non comeditur ab hominibus, ſed Felibus Romæ dicatus eſt, vt etiam Faber adnotauit. tamen nos modo Omaſum vocabimus communiorem ſequentes loquendi modum. Suſcipit autem hic ventriculus ab ore per Oeſophagum tenuem cibum, non autem ab alijs ventriculis, & per tenue oſculum Oeſophago contiguum. aliquando ruminatum, ſi fuerat durum, & aſperum; aliquando non, ſed ſtatim deuoratum, vt quando ſugitur lac: ſed quia in hoc parùm commoratur lac, & cito deſcendit in abomaſum, ideò vacuus reperitur, vt ieiunum inteſtinum, & nullo modo continet coagulum, vt diximus cenſuiſſe Ariſtotelem.

Sed hic notare liceat erratum interpretum Nicandri ſcribentis in Theriacis.

Ἡ ἐλάφου νηδὺν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον
Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον. ideſt,

Nicandri interpretatio. *Aut Cerui ventrem, quem vocant Echinum*
Alij autem inteſtinum Cecryphalum.

dixit ἐγκατόεντα, ideſt, internum, ad differentiam Cecryphali externi, qui eſt reticulus, quo mulieres caput tegunt: nec voluit Ventriculum eundem (erraſſet enim) dictum Echinum, ab alijs dici Cecryphalum, ſed ſenſit hunc ſumi pro Echino. Nicandri tamen mentem non perceperunt Latini interpretes, quamuis Græcus eam patefecerit; ſiquidem Greuinus vertit:

Pinguique Ceruinũ, quo cingit viſcera, Rete.

Lonicerus autem:

Cerui aluum, quam Echinum
Appellant, alij reticulum viſcera continens.

Error interpretũ. Nam ἐχῖνος tertius eſt ventriculus, nec dicitur Rete, cũ Rete dicatur Cechryphalus, qui primus ventriculus eſt. multò minùs dicetur *Rete viſcera cingens*. ita enim eſſet Omentum dictum. Hoc igitur loco dicemus nos, Nicandrum præcepiſſe ſumendum eſſe ventriculum Cerui dictum Echinum, & conſentire Plinio loco citato laudanti ventrẽ Cerui, quem Centipellionem dicũt, contrà Serpentes. & Echini loco vti etiam Nicandrum alio vẽtriculo proximo, Cecryphalum dicto, qui vocatur quidem *Rete* latinè; ſed non continet, ſeu inuoluit viſcera, vt malè Lonicerus, & Greuinus verterunt. Interpres autem Græcus Nicandri fatetur quidem Echinum eſſe ventriculum, necnon etiam alterum eſſe Cecryphalum; tamen errauit in numero ventriculorum. ſcripſit autem.

Ἡ ἐλάφου νηδὺν. ἐλάφου νηδὺν τὴν κοιλίαν λέγει. ἣν δέ φησι καλέουσιν ἐχῖνον τουτέστιν τὴν πολύπτυχον λέγουσιν. ἐχῖνος μὲν οὖν κυρίως, ἡ κοιλία τοῦ βοὸς νῦν δὲ ἐπὶ τοῦ ἐλάφου· καὶ ὁ κεκρύφαλος δὲ εἶδος κοιλίας ἰστέον δὲ ὅτι τρεῖς εἰσι κοιλίαι, καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ ἄνω κεκρύφαλος καλεῖται παρὰ τὸ κρύπτειν τὴν τροφήν. ἡ δὲ δευτέρα ἐχῖνος. διὰ τὸ ἔχειν ἐκεῖ. τὴν τροφὴν ἢ διὰ τὸ τραχὺ εἶν ἢ πολύπτυχος. τρίτη δὲ ἡ ἀποκριτική. οἱ δὲ τῶν μηρυκωμένων ζώων τρεῖς τὰς κοιλίας λέγοντες τὴν μὲν πρώτην, ἤνυστρον καλοῦσι· τὴν δὲ δευτέραν, ἐχῖνον. τὴν δὲ τρίτην, κεκρύφαλον. Interpres Græcus Nicãdri.

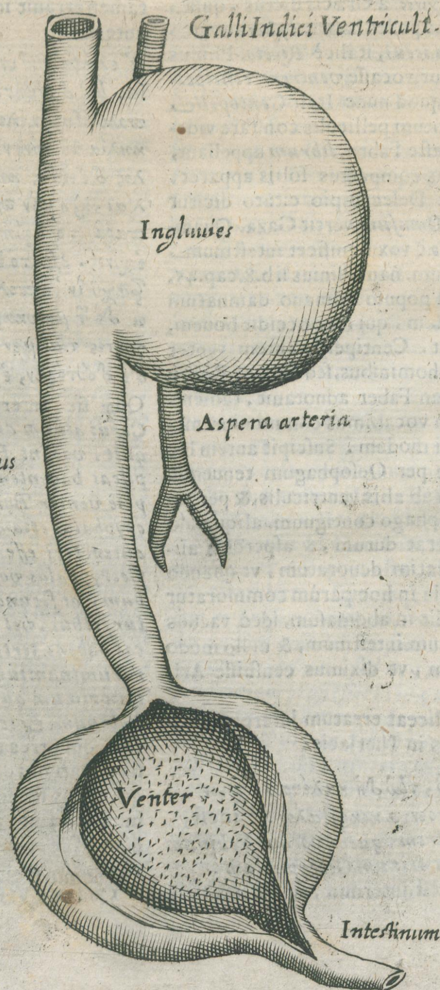
Quæ ſic interpretor. *Aut Cerui aluum. Cerui aluum dicit ventrem, quem quidem, inquit, vocant Echinum, hoc eſt quàm multas plicas habentem vocant. Echinus itaquè propriè venter Bouis, nunc verò de Ceruo; & Cecryphalus etiam ſpecies ventris. Sciendum autem tres eſſe ventres. Primus, & ſuperior Cecryphalus vocatur ex eo quod abſcondat cibum, at ſecundus Echinus, quia in eo continetur cibus, vel ab aſperitate quaſi multas plicas habens. tertius autem ſecretorius. Qui verò ruminantium animalium tres ventres dicētes, primum quidem inıſtron vocant, ſecundum Echinum, & tertium cecryphalon.* Error interpretis. Errauit autem, quia tres tantùm ventres numerauit, cum ſint quatuor; dereliquit autem magnum ventrẽ, quem nos ſecundum diximus, Ariſt. autem primum vocauit, at dicere fortaſſe poſſemus ſimul numeraſſe primum, & ſecundũ ventrem, vt quaſi vult Ariſt. vt diximus.

Quartus Venter, qui verus Ventriculus dici mere-

meretur, & in lactentibus coagulo (idest lacte acido crassefacto) plenus reperitur. & maior alijs. in vescentibus autem herbis minor est Ventriculo magno, minor etiam Omaso: nos autem pinximus Hædi Ventriculos, qui edebat herbas, sed non multò ante ablactatus fuerat; vndè inter dictos medius erat. hunc vocauit Arist. ἤνυστρον. Gaza, quem ferè omnes sequuntur, *Abomasum* appellauit, quia post Omasum est; latinum non reperiens Nomen vetus. At Scaliger *Asellum* vocare maluit suos rusticos sequutus. nostri quoque Itali dicunt *il Quaglio*, idest, Coagulum, eo quod in hoc reperiatur coagulum. Gallicè ex Delecampio *le Mullechon*: quidam suspicati sunt apud Veteres dictum fuisse *Faliscum*, sed ego credo faliscum fuisse potiùs Ventrem suis repletum varijs rebus, non dissimilem Lucanicæ; sed more Faliscorum præparatum. nam Martialis lib. 1. ait: *Et Lucanica ventrecum Falisco*. Papin. autem lib. 4. Siluar. *Non Lucanica, non graues Falisci*. dicuntur graues, quia maiores. nam Varro de ling. Lat. *Lucanicā dicunt, quia milites à Lucanis didicerunt, vt à Falerijs Faliscū ventrem*. At, cum hic ruminantiū quartus venter non seruetur in delitijs, non erit antiquorum venter Faliscus, sed si græcæ vocis ἤνυστρον significatum respicere voluerimus, Aquapendens dictum censet, *perfectiuū*, à verbo ἀνύτω *perficio*, quod in hoc perficiatur cibus, in alijs verò ventriculis præparetur tantùm. ita Arist. primū ventrem incōfectum, secundum aliquantulum confectum; tertium, plenius; quartum perquam plenè confectum cibum continere voluit. & hac ratione Ioan. Grammat. 4. Analit. tex. 86. vltimum ventrem *cibum perficientem* nominat. huic quarto Ventri innatum est parte superiore Omentum, quod tamen ita dispositum est, vt omnes ventres tegat, & foueat. & hæc de quatuor ventribus ruminantium sint satis: ruminationē autē, vt fiat, ad nos non pertinet exactè considerare, satis est scire Oesophagum sursum, & deorsum ad libitum, & motu voluntario ducere cibum, & transmittere ad reticulum, ab hoc ad os, & iterum ab hoc ad Omasum. nec pugnare volo cum Aquapendente, qui motum coactum esse voluit, vt audiuit à duobus hominibus ruminantibus cibum more bestiarum. Faber etiam meminit hominis ruminantis.

Abomasus. *Lucanica.* *Homines ruminātes.*

Aues etiam multiplicitatem Venrriculorum habuerunt, aliquæ enim duos, aliquæ tres, nos vnico exemplo contenti erimus, nimirum Galli Indici.

Primus venter ab Arist. 3. de part. animal. c. 14. & lib. 4. cap. 5. προλοβος appellatur. à Columella lib. 8. cap. 5. & Latinis *ingluuies*, à nostris *il Gauaccio*. est autem ciborum promptuarium, qui per sominum noctu in Ventriculũ per Oesophagũ feruntur. hæc ingluuies nõ inest omnibus auibus, carere enim dicitur Anas. quidam in Columbis triplicẽ dicunt. in Gallinis magna, & vnica pellicula tenuissima, & inepta ad coquendum cibũ; vndè quidam dedignãtur ventrẽ appellare. Columbæ fabas ingestas ex ingluuie reuomunt in os suorum pullorum, ita eos nutriunt. Secundus est venter dictus italicè *il Gruscile*, latino, græcoq. nomine caret, exteriùs valdè carnosus, interiùs verò membranã habet duriusculã, & quasi cartilaginosam. Tertiùs aliquibus auibus datus est etiam, vt aiunt, Ventriculus carnosus; aliæ quoquè Ventriculum habent ingluuiei similem.

Ventriculi Piscium.

Diuersum habent Ventriculum pisces, quod ad nos non pertinet. Sed inter Aues Onocrotalum (ex Arist. & Vottono) habet in faucibus ipsis, sinum magnum, & saccum, ingluuiei loco, hùc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt sit capacitas: mox perfecta rapina sensim indè in os reddita in veram aluum ruminantis more defert. & huius auis modo pisces aliqui saccum habent, seu ventrem prope os, vt rana piscatrix. & lib. meo de Insectis attuli icones *Cœnolocustæ Onocrotaleæ maioris, & minoris*. nimirum locustas terrestribus quodammodo similes. Quatuor alas vaginis duris inclusas, & sex pedes habentes, in aqua cœnosa latitantes, quarum inferior mandibula veluti coclear, caua, & magna erat, vndè Onocrotaleæ cognomen dedimus.

Problema.

Sed quæritur non ineptè, quæ sit causa, ob quã aliqui facilè, aliqui difficulter vomunt. nam scripsit Hipp. 4. aphor. 7. Vomentes difficulter euacuandos per inferiora.

Solutio.

Certum quidem videtur hanc difficultatem esse tribuendam naturæ oris ventriculi, vel instrumentorum coadiuuantium ipsum motum; quare aliqui, vt Trincauellius, memoriæ prodidere. Eos, qui ventriculi superiorem partem imbecilliorem habent, fortiorem verò inferiorem, promptissimos, & facillimos esse in vomitum, vbi verò contrà se res habuerit, maiorẽ esse propensionẽ in profluuiũ alui.

Aliud Problema.

Sed quid sit hæc oris ventriculi imbecillitas, non clarè explicant.

Solutio.

mihi videtur dicendum, hanc euenire, vel à temperie ipsius, vel à structura. Vndè structura potest esse causa difficilis vomitus, si scilicet os ventriculi fuerit angustum natura: nam cum materia non possit per angustum foramen pertransire, maximè laboriosus necessario erit Vomitus. accidit autem hoc præcipuè in non assuetis ad vomitum: ideò priùs quàm validum vomitorium exhibeatur, assuefaciendus est æger læuioribus vomitibus, vt os ventriculi relaxetur, & latius fiat. quæ methodus docetur à Galeno in art. med. c. 87. *Cauitates* (inquit) *magnæ redduntur partium operatione, & spiritus retentione, sic, & quæcumque foramina, oraque*. & ideò admonuit Diom. Amic. de mor. sporad. cap. 59. quod si vterus exiguus fuerit, & adhuc crescat; multò, & frequentiori coitu dilatari posse. quod tamen secretum minimè mulieribus reuelandum censuit, nè fortè se tali morbo teneri, omnes simulent.

A forma facilis Vomitus.

Cum autem apud Hipp. 4. aphor. 6. legitur: *Graciles, & facilè vomentes purgare superiùs*. censendum id velle, quia ratio dictat, graciles os ventriculi latius habere, ideò esse faciliores ad vomitum. contra scriptum reliquit Aphor. 7. *Vomentes verò difficulter, & mediocriter bene carnosos per inferiora*. quia rationi consentaneum est carnosos habere os ventriculi angustius, & crassius, ideò esse difficiliores ad vomitus. sic Tabidis vetat vomitum, ob duritiem earum partium, quæ ipsi inseruiunt, & difficilem reddunt vomitum.

Difficilis vomitus.

A temperie cur facilis, vel difficilis Vomitus.

Secundò. Facilitas, & difficultas vomendi prouenire possunt ab ipsius ventriculi (præcipuè orificij) temperatura, nec quidem à caliditate, vel frigiditate: sed ab humiditate, & siccitate. & facilitas quidem humiditatem sequetur: nam humido existente ventriculo os ipsius facilè relaxatur, & patescit, quod probè noscens Hipp. iubet, vt ante vomitum os ventriculi humectetur, & relaxetur. vt 2. aphor. 9. *Corpora, cum quis purgare voluerit, oportet, fluida facere*. quo loco non docuit Hipp. ante vomitum esse attenuandam materiam, vt censuit Gal., neque intendit ex hoc, assuefaciendum vomitibus, vt alij; sed iussit, vt ante vomitum (hæc enim erat purgatio Hippocrati magis consueta) corpora, & præcipuè os ventriculi fluidum fieret, & humectum. per fluida intelligens humida, talia enim facilè fluunt, quod expressiùs declarauit 4. aph. 13. *Ad elleboros, qui non facilè supra purgantur: eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda sunt*. Eccè difficiles ad vomitum humectando reddit Hipp. faciles. Igitur, qui natura sunt humidi, quia fluidi, faciles erunt ad vomitum. nec omnes cibi apti sunt; sed humectantes: humectat etiam, & relaxat corpus Balneis Hipp. vt dicemus. quo cõstat errasse Mercurialem, dum facilitatem vomẽdi tribuit Ventriculo sicco, & excarni: vt superiore capite dixi. & probabo in fine cap. 8.

Humectatio facilitat Vomitum.

Tertia causa, facilis Vomitus est latitudo pectoris secundùm Aristot. vt notaui antecedenti capite. Quarta. tunica externa musculosa.

Nonnulli, vt Trincau. quintam quandam causam afferre conantur facilis, & difficilis vomitus. inclinationem nimirùm sursùm magis, vel deorsùm rerum noxiarum, & hoc modo, vel vomitus, vel alui deiectio fit facilior: sic enim Hipp. *Medicari æstate superiores magis, hyeme verò inferiores*. veluti etiam dixit: *Melancholicos per inferiora*. At mihi non probatur, facilitatis vomitus causam principalem esse propensionem materiei. Nam etiamsi quandoque adsit materia biliosa, quæ solet esse propensa ad euacuationem supernam, tamen Hippocrates vomentes difficulter, non euacuat æstate. non est ergo satis ad facilitatem vomitus, Tempus anni commouens materiam ad superiora, nec materia

An inclinatio humoris facilem reddat Vomitum.

Non sufficit inclinatio.

teria ipsa facilè petens superiora; sed requiritur, vt causa principalis, dispositio partis, per quam fit euacuatio, ideò facilior est vomitus à cibo, ob humectationem. quod si aderit partis dispositio ad vomitum, accedente dispositione, & sursum motu materiei, facillimus tunc succedet vomitus.

Problema. Sed cum Oesophagi, ac ventris tunicarum altera apta ad attrahendum dicatur, altera verò ad expellendum, cur difficilior vomitus, quàm deglutitio? *Solutio.* an quia interior commodiùs operatur? sed Gal. difficultatem soluit 3. de nat. fac. 8. qui legatur.

Sympatia Ventriculi cum Cerebro. Et pro colophone huius capitis aliqua visa sunt addenda de sympatia ventriculi cum alijs partibus, ob quam vomitus sæpè succedit; affecto siquidem Cerebro sæpè vomitus suâ sponte accidit. hinc Hipp. 2. de morb. num. 3. *Dolor* (inquit) *circumcirca caput vexat, & vomit bilem.* & subdit: *Vomit autem bilem, vtpote commota ipsa in corpore.* & num. 5. si cerebrum corruptum fuerit *sæpè sanguinem vomit.* & causam reddit, dicens: *Sanguinem verò vomit: quum venæ, quæ sunt in capite, à cerebro fuerint calefactæ; quæ verò circa spinam sunt, à spina: spina autem à spinali medulla: medulla verò à cerebro, vnde sanè originem trahit. Quum igitur calefactæ fuerint venæ, & sanguis in ipsis efferbuerit: quæ quidem in capite sunt venæ, distribuunt ipsum ad nares, & ad os: quæ verò circa spinam sanguifluæ, in corpus.* num. 14. *Dolor caput corripit & si paululum moueatur, bilem vomit.* num. 15. si aqua in cerebro fuerit. *vomit saliuam, ac pituitam, quandoque etiam cibos.* num. 20. si cerebrum corruptum fuerit *vomunt multi.* Galenus autem 3. de loc. aff. 7. *Ea affectio, quæ suffusioni in accidentibus similatur, à ventriculi dispositionibus ortum trahit. nam cerebrum ventriculo, & ventriculus cerebro suas affectiones transmittit, idq; propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descẽdentium magnitudinem, per quos etiam sensus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partium, acutior est. Quo circa capitis fracturas, quum ad membranas vsq; perueniunt, biliosus vomitus, ac interdum dolores capitis, quomodocumq; fiant, subuersioq; stomachi, & morsio comitatur.* *Affecto cerebro Vomitus.* tãdem adde Aph. 50. sec. 6. positum etiam in Coacis. *quibus Cerebrum vulneratum est, his necesse est febrem & bilis Vomitum accedere.* dicendum igitur, affecto cerebro Vomitum in Ventriculo fieri ob neruos illi à cerebro trãsmissos, quibus, tum tertia tunica est repleta, tum internarum osculum.

Consensus cum Pulmone. Videtur etiam Vomitus sæpè fieri ob consensum cum Pulmone: vndè legitur apud Hippoc. de inter. affe. 7. si inflammatio in pulmone fiat. *Et vomit pituitam acidam.* & 1. de mor. 13. in Erisipelate pulmonis, *vomunt aliquando subcruentum, aliquando liquidum, vomunt item pituitam, & bilem.* & 2. de mor. 52. in Erisipelate pulmonis: *vomit pituitam, ac velut acetum, &c.* de Int. affect. 13. in tertia specie Tabis. *Bilem acernatim vomit, aliquando verò pituitam; sæpe verò etiam cibos, quum comederit, & vbi reuomuit, leuior sibi esse videtur.* sed hoc accidere fatetur Hipp. *quandoque præ suffocatione, & tussiendi cupiditate.* tamen consensus adest oris ventriculi cum corde, & Pulmone ob vicinitatem. vndè ipso affecto syncopis accedit:

Consensus cum Hepate. fit etiam Vomitus per consensum cum Hepate. vndè Hipp. de int. aff. 30. in morbo hepatico. *Aliquando liuidam bilem remouit.* & nu. 31. alio morbo hepatico. *aliquando etiam vomit bilem pallidam; & vbi vomuit, paulò melius sibi habere videtur. si verò non vomuerit, bilis ad oculos peruenit, & fiunt valde pallidi.*

Consensus cũ liene. Nec rarò ob consensum lienis Vomitus succedit: morbi enim nigri, de quibus Hipp. 2. de morb. num. 71. & 72. sicut morbus corruptorius, de quo nu. 73. ad lienem pertinere videntur. & Gal. 6. de loc. aff. initio. *Lien hepatis exemplo, sæpenumero excrementa ex se reijcit, ita vt & vomitione, cui nausea quoque accedit, melãcholicum sanguinem aliquando excernat.*

Cum intestinis. Sæpissimè intestinis affectis oritur Vomitus. vt ex Hipp. 3. de mor. 15. in volulo. *Quandoque vomit, primum pituitosa, deinde biliosa, postremum stercus.* & de affect. 22. *aliquando præ dolore æger etiam bilem vomit.* & 7. aphor. 10. *ab ileo Vomitus, &c. malum.*

Cum renibus. Ex renibus affectis Ventriculo communicata affectio Vomitum etiam procurat, à quo etiam leuatur dolor. vndè Gal. 1. in 6. Epid. *Per ventrem superiorem* (inquit) *excretio, aut vomitus, commune colicis, ac nephriticis symptoma, nam renes colo intestino, & colon renibus continuè, mediante peritonæo, adaptantur.* Cum autem externa Renum tunica sit à peritonæo producta, vt ea, quæ est tertia Ventriculi, & eodem modo sexti paris neruorum ramulis implicetur. Ob id renibus, aut horum vreteris, his neruosioribus, arena, calculis, aut quouis lento, aut crasso humore in farctis, necesse est humorum alluuione panniculos renum distendi, & eos maximo dolore affici, quo ventriculum veluti in coli cruciatu vellicari, ac ad vomitum prouocari necesse est.

Consensus cum testibus. Præterea cum Vessica, & testibus communionem habet Ventriculus, ita, vt ijs affectis quandoque in vomitum erumpat. nam C. Celsus lib. 7. cap. 23. si testiculorum neruus induruit, *vrgent aut virides, aut nigri vomitus, præter hæc neque assumi facile cibus, neque contineri potest.*

Cũ Vtero. Denique ob Vteri consensum cum Ventriculo sæpè sæpius fit vomitus. ita de superfœtat. num. 24. *si virgini menses maturi non prodeant vomit, &c.* & de Nat. Mul. 11. *Si vteri inflammati fuerint, menses omninò non prodeunt, aut praui, & pauci, & quum ieiuna est, vomitus ipsam corripit, vbi verò quid ederit, vomit cibos.* ita etiam Vomitus fit mentio. 2. de Morb. Mul. 18. & 20. & 54. 55. 56. & alibi, & prægnantes sæpè vomunt: causa in consensus neruorum est referenda.

At contra, ob frigus pedum obseruaui refrigerari

gerari ventriculum, relaxari os inferius: non gigni Vomitum; immò quùm ab assumpto pharmaco solutiuo nausea adest, manuum impositio in frigidam prohibet Vomitum ob reuulsionem.

Quis dicatur affectus Vomitus. Cap. V.

HIC à nobis quærendum, an Vomitus sit actio naturalis, vel præter naturam, & symptomatica: multùm exagitatur inter Auctores hæc quæstio; sed scitu digna referuntur à Capiuacceo, à Valesio lib.5. controu. cap. 1. Rosello de diff. sympt. cap.6. Quæst.49. & ab alijs, apud quos legi poterunt, cum ad Theoriam maximè pertineant, nos qui praxim potiùs ad Vomitum spectantem tradere cupimus, pauca tantum excerpemus.

Vomitus est motus præter naturam. Vomitum igitur esse motum præter naturam, & semper symptomaticum ex eo videtur colligi; quia natura huiusmodi motum nunquam ipsa exercet, nisi coacta, & irritata à quapiam non naturali causa; cum igitur sit motus prauus, insuetus, & naturæ violentus, & semper à causa præter naturam, atque violenta commoueatur, ac semper irritata Natura eum moliatur, semper erit præter naturam, & symptomaticus, non enim est actio naturæ per se operantis, sed irritatæ à causa molestante, & vrgente. Cui opinioni fauet, quod vna pars non potest habere naturaliter duos motus contrarios sursùm, & deorsùm: si ergo Oesophagi motus deorsùm, & ad se attrahens est naturalis, alter motus sursùm; & expellens erit præter naturam. Igitur *Ratione partis. Ratione agentis. Ratione facultatis.* ratione partis per quam fit expulsio, quia non est eius motus naturalis. ratione agentis, quia est causa præter naturam irritans. & ratione facultatis, quæ non nisi coacta tali modo mouetur; erit motus præter naturam, prauus, & symptomaticus. Si verò consideretur materia per Vomitum excreta prout pertinet ad symptoma excretorū, *Ratione excretorum.* siue vt est exiens mutatum, vel excernitur cibus, vel sanguis, vel humores: semper videtur excretio præter naturam: quod idem videtur elici ex Galeni verbis 5. meth. 11. vbi euacuationem deorsùm appellat secundùm naturam, ac si euacuatio sursùm non sit secundùm naturam. prætereà de differ. sympt. cap. vltimo. Vomitum dicit esse toto genere præter naturam. ita etiam Trincauell. 7. de Morb. cap. 13.

Solutio dictorum. Sed hæc ita explicari possunt, vt Galen. intelligat lib. de diff. sympt. cit. non de omni vomitu; sed de vomitu sanguinis, qualem nos quoque cōcedimus esse exiens toto genere prẹter naturam, *Vomitus Nat.* nam sanguis non est excrementum. & tametsi dixerit Hipp. 7. aph. 37. *Quicumque euomunt sanguinem, si sine febre quidem salutare, si verò cum febre malum.* non ideò contra nos est. & verum sensum explicabimus infrà lib. 8. Modo autem ad tex. ex 5. meth. cit. dicimus Galenum euacuationem deorsùm secundùm naturam appellare, quia est magis consueta, & consuetudo est quasi altera natura: nec concedendum est vomitionem, prout est Exiens mutatum semper esse præter naturam; nam cum spontè fit à natura rectè operante, non videtur esse actio præter naturam; scribit enim lib. 11. meth. cap. 9. *Ratione motus sursum.* *Quod si in Os ventriculi aliquando sua sponte* (idest naturaliter) *impetum faciant, etiam per vomitiones: aliter verò non expedit, ea præter Naturam irritare.* quasi vomitus spontaneus naturalis sit, irritatus verò præter naturam. sic etiam scriptum fuit ab Hipp. 1. aphor. 2. *in vomitibus spontinis si talia purgentur, &c.* hic vomitus spontinos, quandoque bonos, quandoq. verò malos esse, asserit: bonos quidem, si natura benè operetur, signum est, quia conferunt: malos autem, si malè operetur, cuius signum affert, quia difficilè ferunt. Neque etiam erit cōcedendum, ideò esse præter naturam vomitum, quia à facultate irritata, & à causa præter na- *Ratione facultatis.* turam commoueatur. Nam etiam in expulsione excrementorum deorsùm irritatur facultas expultrix, & eadem est causa irritans facultatem expellentem sursùm, quæ deorsùm: cùm igitur deiectio deorsum non sit præter naturam, nisi quantitate, vel qualitate, vel tempore peccet, ita neque etiam deiectio sursùm erit dicenda præter naturam, nisi dicto modo. Prætereà neque est concedendum ratione partis, à qua fit, *Ratione partis.* esse præter naturam, (vt Capiuacceus voluit) nam, vt ex anatome, & Galeno ipso constat, ex duabus ventriculi tunicis alteram, ad attrahendum cibum, alteram, ad expellendum superflua, genuit natura: igitur vomitus erit motus naturalis, nimirum per præparata ad hunc à natura propria instrumenta. Neque etiam, vt motus insuetus, & molestus, erit prauus, quia naturæ *Ratione motus insueti.* opus est, se expurgantis, & sæpè etiam operantis benè, & validè, cum proprio beneficio. neque animal vllum (vt 2. de cau. sympt. positum est) vomere docetur; sed à propria natura hoc illi insitum est, & naturale. Et quamuis symptomaticus sæpè videatur, vtpotè, quasi semper *Quādoq. symptomaticus.* à causa præter naturam, & morbosa, V. G. vel à cibo quantitate; vel qualitate molesto; vel ab acrimonia humorum lacerante, & soluente in ipsis tunicis continuitatem, vel ab intemperie humida relaxante nimis os ventriculi; vel à morbo in mala compositione ventriculi, videlicet cauitate aucta, distenta, aut imminuta. & à similibus, tamen si fuerit à natura non morbosa; *Quandoque Criticus.* sed valida Criticus, ac naturalis iurè dicetur, & symptomaticus tunc tantùm concedetur esse, quum fit in detrimentum animalis à natura prauè operante. quia eadem est ratio in alui deiectionibus. Duplex igitur est vomitus, quum fit tempestiuè, & per conuenientem Regionem, & hic dicetur naturalis, quùm verò intempestiuè, & cum nocumento, præter naturam. Vomitus enim excitatus à natura cum virtutis robore, & prouidentia de animalis salute, & commodo, à quo consequitur sanitas expulsa causa

morbifica, præterea conferens manifestè, & facilis toleratu ab ægris, vt est Vomitus prægnantium. nonnisi inter optima naturæ opera erit recensendus, sicuti conueniens Vrinæ, atque excrementorum aliorum deiectio reponitur. Ob id quum symptomata quandoque curationem requirant, vomitus quidem symptomaticus requirit remedium: sed cum est criticus, & à natura rectè operante nequaquam vomitus sistendus; sed potiùs iuuandus, quia est naturalis, & cum animalis commodo. Auic. 4. 1. doc. 5. c. 11. cognosces, ait, vomitum conferentem ab eo, qui non fecit iuuamentum, ex eo, quod ipsum sequitur, alleuiationis, & desiderij boni, & anhelitus, & pulsus bonitas, & aliarum virtutum.

Vomitus naturalis.

Sed, vt finem faciamus, statuemus (cum Galeno lib. de sectis ad eos, qui introducuntur c. 9.) falli eos, qui per ea, quæ secundum naturam excernuntur morbos iudicant, cum sudor, vrina, vomitus, & deiectio plus quàm pro modo naturæ interdum eijciantur benè in morbis, & quamuis superflua essent, nihil visum fuit eidem Galeno sedandum, quoniam educebantur ea, quæ molesta erant, quamquam si quis ijs, quæ excernuntur secundùm naturam regula vsus in omni genere esset, huic inhibenda huiusmodi accidentia erant, & expressè scribit. *Sudoris autem, Vrinæ, & eius, quod per aluum, aut per vomitum ruit, genus quidem non præter naturam, multitudo tamen nonnumquam immodica est.* Patet igitur, quod vomitus per se non est genere præter naturam; sed est actio naturæ, & facultatis expultricis. quæ actio læditur, vel quia diminutè aliquando expellit, quod contristat; vel nimis est aucta, vt in cholera, & magnis vomitibus; vel ablata vt in difficillimis vomitibus; vel deprauata, quum sanguis, vel cibi, qui expelli non debent, reuomuntur,

Ratione nimiæ excretionis.

Vomitus non est genere præter Nat.

De Vomitus differentijs. Cap. VI.

VOMITVS non paucæ sunt differentiæ, nos aliquot tantùm difficiliores proponemus explicandas, est siquidem inuestigatione dignum, quid intelligatur ab Hipp. Ἀσώδης ἔμετος. seu *Vomitus fastidiosus.* nam primò in 1. prorr. tex. 17. *Ex Vomitu fastidioso vox clangosa, &c.* vertit Io. Vassæus. *anxioso* Fœsius. Cornarus autem *nauseabundo*. *æstuoso* Caluus. deinde tex. 28. scriptum fuit ab Hipp. *Vomitiones sinceræ, anxiosæ malæ.* ex his colligo dari Vomitiones non fastidiosas, & sine molestia, & sinceras sine fastidio; nam contrariorum eadem est disciplina. immò ponuntur ab Hipp. in aphor. dum ait spontaneos Vomitus optimè factos cōferre euidenter, & leuiter ferri. Collegi etiam ex alijs locis dari fastidium, & fastidiosos sine vomitu. sed tota mea difficultas est, vtrum fastidium iunctam habeat nauseam. Græcos enim interpretes titubare conieci. Cornarus enim, vt supra notaui, dixit *Vomitum nauseabundum.* ac si idem esset cum fastidioso. præterea 1. prorrer. Vasseus vertit: *Qui cum fastidio, & sine Vomitu exacerbantur malè habent.* & Cornarus: *Qui anxiè se iactantes citra Vomitum.* Caluus vertit: *Nauseantes, & æstuosi cum per accessionem crescunt, si non vomunt, malum.* & hic Caluus nauseam adiunxit. Præterea in Coacis præn. οἱ ἀσώδεες ἀνεμέτως Cornarus posuit. *Qui anxiè se iactantes citrà vomitum exacerbantur, malè habent, tum qui lancinantur citrà vomitum.* Fœsius habet: *Corporis æstuatione, & inquieta iactatione conflictati citrà vomitum ingrauescentes, male habent: atque etiam qui vellicantur citra vomitum.* Hollerius sic: *Nauseantes citrà vomitum exacerbationibus tentari malùm, & qui vellicantur citrà vomitum.* Duretus autem his verbis: *Qui cum fastidio sine nausea exacerbantur, malo sunt loco, tum lacessiti nausea sine vomitu.* ex quibus innotescit ob vocem ἀσώδεες maximam insurgere difficultatem. Etenim, vt vertunt Cornarus, & Fœsius, videtur Hipp. idem bis eodem versu dicere, qui Hipp. mos non est. Vndè hoc aduertentes Hollerius, & Duretus addere maluerunt nauseam alteri particulæ distinctionis gratia: verùm nec simul ipsi conueniunt. siquidem primæ particulæ huius sententiæ nauseam addidit Hollerius scribens, *Nauseantes sine vomitu.* Quam Duretus vertit: *Qui cum fastidio sine nausea.* vbi ambo mali interpretis vicem gessere. primus quidem, quia aliud est fastidium, aliud nausea. secundus verò, quia aliud est Vomitus, aliud Nausea. Præterea dissident in secunda particula, *& qui vellicantur citrà vomitum*, posuit Hollerius. At Duretus, *tum lacessiti nausea sine vomitu.* & hic modo errauit scribens nauseam, quę ab Hipp. non affertur. Quod si nauseam adiunxit Hollerius primæ particulæ. Duretus secundæ, vel hæc in vtroque adest casu, vel in neutro. Quarè Cornarus laudandus, dùm exactiùs hæc verba transfert. Nos autem censemus adesse in vtroque casu fastidiū sine nausea, vt lib. 9. exactè disputabimus, explanantes omnes Hipp. prædictiones de Vomitu. interim dicemus aliud esse fastidium, aliud febrem fastidiosam, aliud denique Vomitum fastidiosum. fastidium duplex est, vel fastidium ciborum, vel fastidium omnis positionis corporis, nimirum anxietas, inquietudo, angustia; quùm Hypochondria exæstuant, stomachus vellicatur, & æger mori sibi videtur, & adest magna corporis, & incontinens iactatio, implacidi, & fastidiosi adeò fiunt ægri, vt præsentem statum fastidiant, loco stare nequeant, & quemuis habitum immutent citissimè. *Bifariam autem* (ex Gal. 2. in 1. prior. 44.) *fastidiosi fiunt, vno modo cum virtus à corpore grauatur, nullamque figuram facilè sustinent: altero modo, cum os ventris à prauis mordetur humoribus: priores perniciosè afficiuntur: nauseabundi sunt posteriores.* Fieri etiam potest, cum inflam-

Vomitus fastidiosus.

Interpretum variatio.

Hollerius & Duretus reprehensi.

Fastidiū quid.

inflammatio aliqua circa ventriculum consistens ipsum coafficit, vt corpus fastidio præmatur. nec est necesse, nauseam adesse. nam inflammatum os ventriculi angitur intemperie calida, non materia, ideò non adest nausea. verum quidem est ex Gal. 3. in primum pror. 25. phlegmone duobus modis nauseam excitare, nō propria ratione, sed *altero quidem, cum tenues quidam ichores ex inflammatis particulis ad interiorem ipsius capacitatem decumbentes, collectiq. in eo loco, os ipsius contristauerint. Altero autem, cum permistio affectionum fuerit. Duabus siquidem inter se complicatis affectionibus; per se in vtraque fieri solet. Permista igitur ea, quæ nauseam parit, affectione cum phlegmone, propter alteram earum nauseantes ægri fiunt, non propter phlegmonem.*

Febris fastidiosa. Febris autem fastidiosa erit illa, quæ adiunctum fastidium habet, atque inquietudinem dictam, & hanc denotare malignitatem voluit Gal. 3. in 6. Epid. ægrot. 10.

Vomitus denique fastidiosus dicetur ille, qui *Vomitus fastidiosus.* fit cum multo fastidio. Verum quidem est, sæpè inquietudinem, & fastidium præcedere vomitū; sed si concomitetur, & etiam sequatur maxima molestia, hic propriè dicetur fastidiosus; distinguitur autem Vomitus fastidiosus, à vomitu difficili, in quo parùm, vel nihil vomitur: à magno, qui fit cùm magna concussione, & valido totius ventriculi motu: à molesto, quùm à bilioso, & mordente humore corroditur, ac vellicatur ventriculus: & ab eo, qui est sine tollerantia, & conferentia. Denique distinguitur à nausea. Quod expresè docuit Gal. 2. prorr. cit. dicens debuisse auctorem adiecisse, *an nausearent, nec ne, quidam enim nauseant, & non vomunt, alij fastidio correpti numquam nauseauerunt.* & ex his patet, quis sit Vomitus fastidiosus; sed remanet explicanda prænotio illa Coaca suprà allata. *Prima explicatio.* nimirùm: *Qui cum fastidio, & sine vomitu exacerbantur male habent. item qui lancinantur citra Vomitum.* Prima pars huius Coacæ est eadem omninò, ac tex. 44. com. 2, in 1. prorr. quem explicat Gal. dicens Hipp. intelligere eos, qui sunt inquieti, *ac fastidio correpti, & numquam nauseant.* iurè igitur refellimus eos interpretes, qui contra Galeni mentem nauseam adiungunt, præcipuè Hollerium. refellimus etiā Duretum, qui verbum ἀνεμέτως vertit *sine nausea,* cum scribere debuisset *sine vomitu.* nam ex Gal. loquitur Hipp. de fastidio sine vomitu, & sine nausea. Martianus autem hoc loco sic loquutus est. *Rectè dixit citrà vomitum, non citrà nauseam, cum possit anxietas cum nausea fieri lethaliter affectis, quamuis longe grauior sit ea, quæ est sine nausea, & sine vomitu contingit.* Nos dicemus Hipp. verba facere de febricitantibus, quorum accessiones si exacerbantur cum maximo fastidio, & non succedat Vomitus, qui aliàs principijs exacerbationum superuenire consueuit, malum est. Quod si sequeretur vomitus, non esse malum, quia solet causa fastidij tolli. At si *à Vomitu fastidia fuerint.* vt altera Coaca paulò post refert, delirij signum erit, necnon inflammationis oris Ventriculi.

Altera pars explicandæ Coacæ est. *item qui lancinantur sine vomitu.* quæ particula, quum *Secunda pars explicatur.* non legatur in prorrheticis, videri posset hic ab alio adiuncta. sed præstat ipsam cum superiore cōnectere, eo quòd in superiori loquitur Hippocr. de fastidio in principijs accessionum, cui non succedit Vomitus, vel sit cum nausea, vel sine ea (sed Gal. vt dixi, opinatus fuit hic Hipp. intellexisse fastidium sine nausea.) Modo autem in hac particula ampliat eamdem sententiam ad quodcumque fastidium præter exacerbationem, quod non sequatur Vomitio. Quæ sententia est vera non minùs ac prima. Nam omne fastidium absque Vomitu malum est. siue sit *fastidium cum vigilia,* siue *cum aluo suppressa,* siue cum *lumborum doloribus,* siue alio modo, vt in sequentibus Coacis docetur, necnon etiam 2. in primum prorr. tex. 4. 7. 27. ac 53. etenim vt perniciosè se habent, qui fastidiosi sunt ob virtutem à corpore grauatam, vel ob inflammationem oris ventriculi, ita etiam male se habent, qui anguntur, & fastidio sunt correpti ob acres, biliososq. humores os Ventriculi vellicantes, & corrodentes; namque euacuari non possunt Vomitu, vti fas esset. Refellimus autem Dureti versionem addentis nauseam. tum quia non adest in Hipp. textu, nec recipitur ab alijs interpretibus, tum etiam quia hæc particula non differt à superiore (vt gratis imaginatur Duretus) eo quod illa habeat fastidium sine nausea, *Vera explicatio.* hæc nauseam sine vomitu. Sed quod illa habeat inquietudinem sine vomitu *in exacerbatione,* hæc autem inquietudinē sine vomitu *præter exacerbationem.* illud enim σπαρασσόμενοι, seu vellicati, & lancinati similiter interpretor fastidiosos, & inquietos. scio quidem duplex esse fastidium apud Gal. & posse ab aliquo dici in priori particula sermonem esse de fastidio facto à virtute grauata, in posteriore autem de altero fastidio, in quo os ventriculi à prauis mordetur humoribus, quod fastidium, quia ex Gal. est cum nausea, ideò benè Duretus vertit. Responderem aliud esse interpretari verba Hipp. per Hippocr. aliud verò aptare verba Hippocr. ad dicta Galeni, qui fuit ætate posterior. Duretus vult hoc modo, Hippocratem inseruire Galeno; sed considerandum est, Hipp. loqui de exacerbationibus, non autem Galenum.

Sed est aliud fastidium, cuius hic non meminere interpretes, & est illud, quod oritur à medicamento vomitorio assumpto, & non educente, vel prauè ducente, quorum meminit Auic. 4. primi d. 5. cap. 4. *dum Medicina superfluitates euacuat* (inquiens) *non erit in ea æstuatio, quiūq. qui medicinam biberit æstuationem habere cœperit, & euacuat quod superfluum non est.* ita etiam Mesues in Canonibus, & alij scriptores, quandoquidem medicamentum Vomitorium assumptum causa est repletionis ventriculi, vndè *Fastidiū à med.* praui humores postea vellicant os ventriculi, quod si aliquo casu Vomitus non succedat, ma-

ximè anguntur, & laborant ægrotantes. Auicēnas autem id tribuere videtur attractioni medicamentorum soluentium per Vomitum. nam quarta 1.doct.5.cap.4. scribit, medicinam solutiuam attrahere ad se humorem, & arguit Gal. scribentem, quòd medicina solutiua, si non soluerit, vertitur in humorem, quem debebat trahere, ita generat, & multiplicat ipsum. Mihi autem videtur, medicamentum habere proprietatem molestandi partem, per quam fit euacuatio, & quasi compellendi humores ad eam: & sicut Cantharides Renes, & Vesicam infestando, inflammando, & vlcerando, vrinam expellere videntur, non autem attrahendo; nam alioquin traherent in vesicatorijs ad vlceratas tantùm partes; ita etiam Elleborus ano inditus, vel Vmbilico inunctus, vt refert Aetius, vomitum excitat, non alui deiectionem, manifestum profectò indicium, Medicamenta vnam tantùm determinatam partem sæpissimè petere, non eam solummodo vbi resident. At quod Gal.3. de sim.med. fac.24. dicit, medicamentum non vacuans verti in eum, quem trahere debebat humorem, falsum cum Auicenna esse dicimus, quamuis verum esse appareat, dum ille humor magis exacerbatur, & nocet, quàm priùs. Nos rationem ex Hippoc. desumemus, qui separatos humores nocere scripsit, non autem mixtos, & simul refractos. Etenim medicamentū potum separauit, v.g. bilem à massa sanguinea, quam non euacuauit. hæc autem, quæ priùs erat temperata sanguine, pituita, & melancholia; post separationem est pura, & sincera, vndè magis nocet, & ex Hippoc. non facit morbos, nisi separata. Ergo cum ab epoto medicamento, v.g. soluente bilem, & non sequuta euacuatione, bilis molestior fit, videtur proculdubio hæc à medicamento aucta, vndè probabile videtur conuersam fuisse in ipsam bilem; sed res se habet vt dixi, & impossibile est medicamentum verti posse in bilem, nisi post multas coctiones, & quamuis asserat Gal. loc. cit. coctione produci humorem, qualem trahere natum erat, non tamen illi est id concedendum: sed omnia, quæ ad medicamentorum soluentium facultatem pertinent, explicabimus lib.7. & de curando fastidio à medicamento oborto agemus lib. 10.

Gal. opin. de Med. solutiuo non purgante.

Adest alia Vomitus differentia ratione excretorum, qua dicuntur alij sanguinei, biliosi, rubri, pituitosi, nigri, æruginosi, subbiliosi, purulenti, ciborum, grumosi, vinosi, pallidi, prassini, fœculenti, feruidi, & acres, læues, viscosi, saliuæ, meraci, varij, diuersorū colorū, quę omnes differentiæ apud Hipp. legūtur, & facilè intelligūtur, vel enim materiā, vel colorem, vel substantiā indicant, & per grumosos, sanguineos intelligit. & in Coacis apud Holler.n.121.lib.3.sec.3. & Duretū 47.sec.vlt. *Vomitus in his maligni, & ferini,* θηριώδεα. dicuntur *maligni* quidē ob qualitatem malignam, & venenatam intùs latentem, & in tumore ipse, à quo ventriculum petens eleuatur vapor, cuius labore cordis vitalis vis dissipatur, materia lædens non euacuatur, & symptomata, ac morbus non remittuntur. dicuntur *ferini*, seu quia atrocem morbum denotent; vel quia feræ, seu vermes per ipsum euacuentur. Adest præterea vomitus fortis, & debilis, excitatus à fortibus, vel debilibus pharmacis qualitate, vel quantitate. omnes autem prædictæ differentiæ explicabuntur in particulari à nobis lib.9. vbi de prognosticis Vomitus agemus.

Multæ differentiæ Vomitus.

Vomitus maligni.

Ferini.

De causis Vomitus. Cap. VII.

VOMITVS causas expendentes hic breuiores erimus, non enim hoc primo libro sedandū suscipimus Vomitum, sed potius excitandum. illud enim lib. 10. proferemus. Igitur vel retētrix, vel expultrix afficitur. Retentrix quidem in puerulis vomentibus (ex Gal.3.aphor.24. & 3. de Sympt. cau.3.) imbecillis, cibum non retinet, ob id euomitur. vti etiam accidit in ore ventriculi superiore nimis relaxato, & patefacto, hinc supinitas adest ab assumpto cibo molesta, quibus affectibus conuenire adstringentia notum est. Expultrix verò mouetur ad expellenda ea, quæ in ventriculo continentur, vel substantia, vel pondere, vel quantitate, vel qualitate irritantia, & grauantia. Et quidem Vomitus excitatur interdum ob substantiam in Ventriculo repositam, & ipsum lædentem: vt ob cibum naturæ illius non assuetum, vel insuauem, sunt enim aliqui, qui proprietate quadam cibos quosdam abhorrent, vt abstemij vinum. sed affectus quidam ventriculi efficiunt, vt ipse lædatur ab ingestorum substantia, v.g. si affectus fuerit tumore aliquo præter naturam, vel vlcere, tunc ab ingesto cibo, etiam si suaui, & optimo, statim expultrix insurgit, tactum illius non ferens, & dictam ciborum substantiam eijcere conatur. & quandoque ab intestinorum obstructione, vt in ileo, & colica materia sursum pellitur. Venena autem aliqua quamuis quantitate, vel qualitate manifesta, non videantur irritantia os ventriculi, tamen vt pharmaca à tota substantia contraria, & infesta, à natura, probè ea noscente, expelluntur, si ipsa valet. Medicamenta verò natura emetica propria vi Vomitum excitant, vt lib.7. diffusè agemus. Quod etiam à quantitate sæpè expultrix læditur, & irritetur ad Vomitum clarum est etiam in abundantia ciborum suauium ingestorum, & vini suauissimi, & ob id ebrij vomunt. præterea pituitæ in ipso copia, vel sanguinis nuper confluxi vomitum excitari nouimus. sed vt plurimum à qualitate aliqua excitatur vomitus, vt ab acredine, quæ ventriculū diuellit, & exulcerat, qualis est in cibo, vel natura acri, vel ob corruptionem in ventriculo acredinem adepto, qualis item est in humoribus acribus, & corruptis, amaris, & salsis; item in medicamentis huiusmodi. Visciditas etiam pituitæ, cibi oleosi, pingues, dulces, insipidi, fœtidi, atque alioqui insuaues vomitum sæpè excitant: immò

Causa Vomitus retentrix, debilis.

Expultrix irritata.

A Substātia.

A Venenis.

Emetica.

A quantitate.

A qualitate.

Ab imaginatione. immò à praua imaginatione relaxatur retentrix ventriculi, indè exurgens expultrix per vomitũ eijcit quicquid in eo continetur. sed Animi accidentia, timorem nimirum, & iram, expultricem irritasse, sæpè nouimus. His accedunt Motus, & nauigatio à quibus humores, & alia contenta ad os ipsius ventriculi impelluntur, & concitantur, quod ob eximium sensum non ferens illorum tactum, quod contristat expellere conatur nauseando, posteà sæpè sequitur vomitus. Denique per consensum cum alijs partibus interdum vomitio excitatur, vt supra diximus. in quo censendum (cum Galeno) ad ventriculum fluere biliosas superfluitates transmissas à proximioribus partibus, & ab eo recipi ob imbecillitatem contractam ex consensu, ratione neruorum communicantium cum parte primò affecta: deinde ab ijdem humoribus sua mordacitate os ventriculi infestantibus Vomitum excitari Expultrice irritata.

Ab animi accidentibus.

A motu.

A consensu.

Ex Galeno. Hæc omnia Galeni dictis corroborare facilè possumus: nam 3. de nat. fac. cap. 12. *Expultricem* (inquit) *irritat triplex causa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus.* Moles vbi ampliùs distendi non potest. Pondus cum supra vires eius sit, quod continet. Morsus ab humoribus putridis, saniosis, & mordentibus. scribit etiam 2. de Aliment. fac. 20. Insuauia ventriculum resupinant, ac subuertunt, & ad vomendum incitant, cupientem, quàm celerrimè, quod infestat abijcere; id quod facit, pro momento, eorum, quæ infestant, quæ enim vergunt deorsum, eò ipsa expellit, quæ verò supernatant, per Vomitus eijcit, idem facit, & cum succi praui ex toto corpore in se defluunt, etenim, qui ex ijs in partem ventriculi superiorem confluunt vomitu vacuantur, qui verò in inferiorem, pariunt diarrhoeam. sed hæc in vniuersum satis.

A retentiua relaxata. A vomitorio autem medicamento excitatur vomitus, vel retentrice præcipuè relaxata, vt fit à multa copia Hydrelæi, pinguium, & oleosorum, ac leuium ciborum; nam licet à copia excitetur expultrix, tamen retentrix quoque propria ratione læditur. Expultrix autem à medicamento irritatur, vel quia naturæ est inimicum propria substantia venefica, vel odore insuaui, aut sapore amaro, vel salso, vel acri os ventriculi infestet, vellicet, ac commoueat; vel denique, eò quòd attrahat humores ad os ventriculi, ipsum posteà affligentes, & commouentes ad expulsionem. hæc item videtur Galenus iamiam docuisse 13. meth. cap. 2. Vomitu (inquiens) expelluntur, quæ immodica, ac ventriculo grauia. quale alimenti aliquando est copia, aliàs verò ceu infestantia, mordentia, veluti, cum vel acidum, vel nidorosum, vel amarum, & acre ex concoctionis defectu assumptum nutrimentum est redditum. Sanè huius generis sunt, & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa; tum quæ in ipso sunt genita; tum quæ in eum ex toto corporis habitu confluere sunt apta. Est autem super hæc & tertium genus causarum, quæ ventriculum ad vomitum lacessunt, licèt, nec degrauent, nec mordeant, sed à natura duntaxat sint alienæ. Porrò omnium, quæ à natura sint aliena, communis terminus est, si quamuis concocta sint, nutrire tamen non valent. Hac arbitror ratione, non solùm acida pituita, & salsa; sed etiam dulcis in ventre collecta, non raro eum ad vomitum prouocat: sed & sanguis ipse, qui in Ventriculum est effusus, eo pacto ipsum vomere cogit.

Quæ Vomitu expellantur.

Quæ partes Vomitu euacuentur. Cap. VIII.

VENTRICVLVM vomitu semetipsum expurgare, & eijcere materiam in ipso contentam, cuique clarum est: si quid igitur in Ventriculo infestum sit, vomitu protinùs erit expellendũ; vt de cibo corrupto præcipit Galen. 4. de san. tu. 3. & lib. 6. cap. 7. & de Venenis Auctores omnes. Nam à situ partium sumpta indicatione, vt habetur 2. ad Glau. 2, & 7. meth. 13. ventriculum per vomitum facilè, & conuenienter expurgari notum fit. sed memoriæ mandandum, quod docuit Hipp. de loc. in hom. num. 33. *Verum hoc studio habere oportet, vt proximum exitum facias, siue infernè, siue supernè, aut etiam alia aliqua corporis parte, vbi exitus sunt.* deinde num. 55. *Cæterum morbi* (inquit) *ea parte, qua proximi sunt, educendi sunt, & qua parte singulis exitus quam proximus est extrahendi.* & Galen. 6. de san. tu. cap. 3. scripsit: *Si bilis excrementum superiorem ventrem petat, per vomitum est emittendum, scilicet longè valere iussis philosophis ijs, qui vomere ex aqua tepida post exercitationes ante cibum vetant.* cui assentitur Paulus lib. 1. cap. 64. *Si vitiosi humores in concauo ventriculi spacio supernatent, vomitu reijciuntur: qui autem corpore ventriculi contenti, tunicis eius adhærescunt, frustra etiam ob inanem ad vomitum nauseam conturbant.* Fenel. 3. meth. cap. 9. Ventriculi, & præcordiorũ summę partes vomitione expurgantur. materia igitur in ventriculo existens per nullam partem commodius euacuatur, secundum Hippocratis doctrinam, quàm per Vomitum. quamuis ex Galeni sententia ab optimo magistro recedentis per intestina cõmodiùs, & minori molestia expelli dicatur. sed dicant quicquid velint Galenici pituitam crassam, viscidam ventriculo infarctam, & tenaciter ipsi adhærentem numquã nisi per vomitum euacuabunt. sic Vermes in ipso residentes necessariò per superiora sunt educendi. Et experientia notum habemus, quendam diu ægrotantem, post sex menses vomitu eijcisse cerasorum deuorata ossa, quæ per aluum à multis assumptis purgantibus deorsum medicamentis, nullo pacto deiecta fuerant. & ratio est euidens, nam per vomitum breuior est via, quàm per infernum secessum, & per intestina, quorum longitudo ex Hipp. de Hom. struct. nu. 7. est tre

Vacuatio per partẽ proximiorem.

Galen. nõ sensit cũ Hipp.

Intestinorum longitudo.

est tre

est tredecim cubitorum. & ex And. Laurentio lib. 6. cap. 12. resiccata, & distenta intestina septies corporis longitudinem æquare obseruantur, quamuis ex Vesalio non eadem sit omnibus longitudo. maior est etiam impetus ventriculi in vomitu, à quo ob concussionem illam, & validum motum diuellitur, & expellitur pituita quãtumlibet viscidissima, alioqui semper Ventriculo adhærens remaneret.

Vomitu quæ partes vacuẽtur.

Per validiorem autem vomitum non solum ventriculus, sed aliæ quoque partes exinaniuntur. vnde Auic. 4. primi. d. 5. cap. 11. *Et remotior quoque terminus secundùm modum purgationis primæ est stomachi solius, & non intestinorum, & ad modum quidem purgationis secundæ est capitis, & totius corporis, ipsius verò attractio, & eradicatio est ab inferioribus.* & Fernelius 2. meth. cap. 2. *Vomitio primum quidem, ac maxime ventriculum, deinde si persistit viscera, venasq. maiores, postremò corporis habitum.* cui assentitur Fallop. de med. purg. tra. 2. cap. 18. per Vomitum, scribens, expelli humores tribus ex locis, primò quidem ex cauitate, & substantia ventriculi, & intestinorum, ac mesenterii. secundò ex liene, tertiò ex parte remotissima, atque ex toto ambitu. Galenus autem videtur censuisse expurgari non posse intestina per vomitum. nam 7. meth. cap. 13. scriptũ reliquit. *intestina deiectione tantum euacuari.* & 4. aphor. 12. expressè asserit. *Humor pituitosus, quando adhæserit intestinis, numquam est per superiora purgandus, hoc est per vomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta sunt, quæ in Ventriculo continentur: eorum verò, quæ concinentur in intestinis, nihil potest per vomitus euacuari.* Hæc est Galeni sententia, cui fauere apparet Hipp. dum humores esse euacuandos asseruit per partes proximiores. immò vomitum nullo modo probasse videtur Gal. siquidem ipsum non numerat inter meatus proprios ad superuacuorum emissionem, tum 11. meth. cap. 19. tum etiam 13. cap. 17. & 18. *Intestino, ventriculo, & mesenterio, & cõcauis iecinoris intestinum rectum. Renibus, Vesicæ, Iecinoris gibbis, venæ cauæ, & arteriæ magnæ, & omnibus, quæ in lumbis habentur, eum, qui vrinis est delegatus. Pulmonibus, & Pectori, ipsam arteriam, & fauces. Cerebro, & eius inuolucris eum, qui per palatum, & nares descendit.* Sed vnum notandum in hoc tractatu de vomitu Galenum esse habendum iniquum testem, non enim Hipp. sequutus est in vsu Vomitus: sed videtur abominasse non solum Veratrum; sed ipsum vomitum: ideò quia parum eo vtebatur, pauca de ipso scripta reliquit. Nos Hippocratem, & cæteros auctores sequemur, ac veritatem ipsam: sed ratione, & experientia innixi progrediemur, vt ægros vomitu curemus à difficillimis morbis.

Intestina nõ expurgari Vomitu.

Gal. purgat Ventriculum per intestina.

Gal. rarò vtitur Vomitu.

Attamen Galen. ipse 1. aph. 21. euacuationem per Ventriculum numerat inter loca conferentia. *Sunt autem* (inquit) *euacuationibus conferentia loca, intestina, venter, vesica, vterus, cutis vniuersa, ad hæc palatum, & nares.* deinde subdit: *Vbi hepar humores infestant, quos oporteat euacuari, duæ sunt ipsorum accommodæ inclinationes, prior per ventrem: cuius illa melior est, quæ per inferiora, quàm, quæ per vomitum. secunda per renes, atque vesicam.* & 7. meth. 13. scribit: *Iecur, & per aluũ, & per vomitum expurgari potest. Cæterum aptior est prior euacuatio, tamquam vsu iam callentibus intestinis, iecinoris superflua tollerare.* Purgari tamen totum corpus per Vomitum fatetur ipse Galenus in Arte Med. cap. 99. Vomitus ponens inter euacuationes communes. & 6. de loc. aff. 1. *Lien* (inquit) *hepatis exemplo, sæpè excrementa ex se reijcit, ita, vt & vomitione, cui nausea quoque accedit, melancholicum sanguinem aliquando excernat.* & addit 1. de humor. 18. Vomitu vtimur cum magna glutinosorum humorũ copia ventriculo continetur, eamq. abstergere conuenit, interdum etiam vomitus non confert, vt cum ventriculus infirmus est, & totius corporis excipit in se redundantias: sed tum præcipuè vomitum imperamus cum flaua bilis in ventriculum confluat, & homo sit suaptè natura biliosus, regioque sit calida, & ipse sit ad vomendum assuetus. Celsus lib. 3. cap. 7. ad feb. pestil. *Vomitu pectus purgare* scripsit.

Gal. Vomitũ quandoq. laudans.

Sed per Vomitum euacuari Ventriculum ipsum repletum non est in dubio. At ipsum deriuare, idest per vicina euacuare, & certum est, & certius posthac fiet; conueniens enim, vtile, & rationale remedium est. siquidem ex Hipp. de loc. in hom. cit. morbi ea parte, qua proximi sunt, educendi sunt, & qua parte singulis exitus, quàm proximus est, extrahendi; igitur, vt vicina Hepar, & lien per vomitum euacuari debent, deriuationis, & euacuationis gratia, & commodo. Cui accedit aph. 18. sect. 4. *Supra septum transuersum dolores purgatione indigentes, medicamine per superiora indigere significant; quicũque verò per inferiora molestant per inferiora.* Hæc est aurea sententia Hippocrate digna, & Medicis omnibus, qui rectè mederi velint, & memoriæ mandanda, & in praxi obseruanda, vt nos postea pluribus ostendemus.

Deriuatio per Vomitum.

Sed dices, Ventriculus est infra septum transuersum, ergo malè affectus per inferiora euacuandus. Respondeo, per os esse euacuandum; nam etiam si ipsius corpus, & fundus sit sub septo, tamen orificium superiùs est supra septum transuersum, & exitui proximum, per orificium autem inferiùs nonnisi post multos anfractus expurgari potest. expurgatur tamen sæpè à natura per inferiora à proprijs excrementis, vel per se, vel cum cibis descendentibus admissis. interdum etiam à Medicis præcipuè reuulsionis gratia. sed cum Ventriculus est valde repletus per superiora faciliùs, & tutiùs expurgatur. Hipp. 2. de Mor. Mul. 33. *Si ad hæc non soluatur, pharmaco sursum, aut deorsum purgare, vtro tandem opus fuerit, cognosces autem id hoc modo. Si enim ad inguina, & pectinem, & Vesicam irruerint: hæ purgatione sursum opus habent:*

Obiectio.

Solutio.

bent: si verò ad laterum mollitudinem, & præcordia: hæ pharmaco deorsum purgante indigent. hic reuellit Hipp. in contrarium. nam si Vterus afficiat inferiora, reuellit sursùm Vomitu; si vexet superiora, reuellit, deorsùm purgatione.

Euacuatio Thoracis auxilio vomitus, quia est supra septum, & exitui proxima materia, videtur dicenda deriuatio ad vicina: verùm dubium est, an Thorax, & in ipso contenta per vomitum expurgari, valeant; videtur omninò negandum, quia materia per œsophagum à solo ventriculo ascendit, & per vomitum expellitur, nec vlli sunt ductus à Thorace ad ventriculum. tamen laudatur ab Hipp. & alijs (vt lib.4. dicemus) ad multos pectoris morbos. non solum, vt materia vel in ventriculo contenta, vel in Capite, & veluti causa remota affectuum pectoris euacuetur: sed etiam vt illa ipsa, quæ est in Thorace, & pulmone. & inniti possumus Hippoc. verbis 2. de Mor. 55. qui in tuberculo pulmonis *pharmacum* (inquit) *dato, à quo inferna aluus non moueatur. Et si vnà cum vomitu pus sequatur, siquidem pus fuerit album, &c.* Ecce pus in Thorace existens simul cum vomitu euacuari vult. & alia similia exempla adducere possem. quare dicendum ob validum motum in vomendo, qui fit non à solo ventriculo, sed etiam à septo, & musculis Thoracis cogi etiam pulmonem ad transmittendam materiam sursùm. Gal. 2. de Sympt. caus. cap.4. in sternutatione voluit expurgari pulmonem, & cerebrum, quia caput pectori motus principium tribuit. si ergo motus principium sufficit, multò magis in Vomitu expurgabitur pulmo; nã Vomitus pectori maius motus principium tribuit, quàm sternutamentum. vndè in valido vomitu educitur materia à ventriculo; educitur etiam à faucibus per sputum, à pulmone etiam cum pauca tussi, & à capite dum descendit in os. iurè igitur vomitus commendatur ad affectus pectoris, vt euacuans, ac deriuans materiam in ipso retentam: itaque in Vomitu duo sunt; primò motus localis omnium partium ad coadiuuandam expultricem, motumque Ventriculi conspirantium; secundò attractio à medicamento solutiuo. motus iste omnes partes commouet, & materiam contentam exagitat; vndè faciliùs attrahitur, & expellitur, quod non accidit in alui purgatione; quare materia viscida impacta, vt non præcedẽte valido motu, non potest diuelli, ita nunquam vacuatur.

Vomitu Thorax vacuatur.

Vomitus autem, vt reuellens, conuenit morbis subsepto transuerso, videlicet intestinorum, vteri, renum, vesicæ, sedis, & articulorum. reuellit enim, & simul euacuat materiam eò fluentem. ideò Hipp. de Veratri vsu. *Conuenit doloribus deorsùm versus, vbi sine febre est tormen, lumborum dolor, genuũ grauitas, menses ægrè prodeuntes, dolores in partibus sub septo transuerso*. & 6. aphor. 15. *à longo alui profluuio habito spontaneus vomitus superueniens morbum soluit*. Quamuis in lienteria hunc prohibeat 4. aphor. 12. dat etiam Helleb. Hippocrates lib. de fracturis. in fractione calcis, & c. datur autem in dictis casibus Vomitorium non euacuationis tantùm: sed reuulsionis etiam causa, & hac præcipua: nam *reuellere, si quo non oportet vergat*, scriptum reperitur 2. in 6. Epid.29. & quùm subdit num.30. latas pustulas Vomitus non iuuasse. Gal. in com. sciendum, inquit, succos ad cutem vergentes per eam esse euacuandos: nam iterum ad intima corporis reuulsio ipsis valdè longinqua est, vt per aluum, aut Vomitum euacuentur. sed ipse Galen 13. meth.6. in vlceribus ani, & intestinorum, vomitu vtitur, & 14. meth.8. scribit: *Quod autem Priapismo vomitorijs medicamentis potiùs, quàm subducẽtibus sit vtendum, in linguæ vitio contrà, id ex partium situ indicari manifestum est. Nam auersionis in contrarium, non à substantia: sed à curandi morbi positu inuentio præstatur*. sic etiam de remedijs paratu facilibus. *Coxendicum dolore affectos vomitus, quàm alui deiectio iuuat magis, quod humorum ad inferiora defluxum retrahat*.

Vomitus reuellens.

A quibus partibus reuellat vomitus.

Sed dices, Caput potiùs à Vomitu repleri, quàm expurgari. ideò illi supra septum transuersum posito, necnon proximiori, non confert. Nam ex Hippoc. Oculis, & auribus ægrotantibus nocet. & Galen. lib. de Venæ sect. ad Erasistrateos, cap.9. Vomitus euidentissimè caput replere scriptum reliquit, qua auctoritate ducti postea Galenicorum plerique semper à Vomitu repleri caput crediderunt, & ideò esse omittendum.

Obiectio.

Respondeo equidem, dubitandum minimè esse (cum caput afficiatur, vel per consensum cum inferioribus, vel per essentiam) quin vomitus conferat affecto capite ob consensum cum partibus infernis, euacuata siquidem per vomitum materia vaporis ascendentis, lædentisq; ministra, ab hoc dependentem affectum omninò cessare fas est. Erit igitur Quæstio de passionibus in capite per essentiam dictis, existente nimirùm in capite ipso materia, causa, atque affectu toto, & primario.

Solutio.

Mea sententia est, Caput Vomitu euacuari ab Hippocrate cura propria, proxima, & regulata; secessu autem, cura impropria, remota, & coacta. Explico me clariùs. Caput, aio, pleniùs, citiùs, & faciliùs euacuatur vomitu, quàm alui deiectione; ob id capite affecto conuenit magis vomitus, quàm secessus. Erit ergo semper adhibendus, vt semper indicatum remedium, in omnibus, inquam, capitis læsionibus quùm adest euacuanda materia, eaq; copiosa. tum ob præcepta medica vniuersalia rationibus optimis cõfirmata: tum etiam ob Hippocratis, ipsumquè imitantium auctoritatem; tum deniquè ob experimenta secundum votum sequuta (vt lib.3. lõgioribus exequar.) Attamèn accidit quandoquè, vt indicatus vomitus prohibeatur ab aliquo ex ijs, quæ posteà cap.20. huius lib. afferemus, quæque Vomitum prohibere ediximus. qualia sunt Virtus debilis, vel totius corporis, vel particulæ alicuius, quæ in Vomitione considerationem merea-

Caput vomitu euacuari.

mereatur, cuius quidem indicia sunt, Habitus corporis tenuis, vel crassus admodum, tener, mollis, effœminatus, pusillanimitas, virium neruosarum imbecillitas. Aetas, vel puerilis, vel decrepita, Vomitionis difficultas, & nulla Vomitus assuetudo, nulla aptitudo Thoracis, imbecillitas, atque inepta faucium, colli, & pectoris structura, Ventriculus debilis, & malè affectus vlcere, tumore, &c. in quibus casibus, quia Vomitus periculosus, deorsum factam purgationem, etiam si minùs conferentem, substituimus.

Caput imbecille vomitũ prohibet.

Sed ad quæstionem allatam propiùs accedẽs, à capite imbecillo vomitum prohiberi supponam cum C. Celso lib. 1. c. 4. vbi, *quibus*, inquit, *caput infirmum est, maximè vomitus alienus est.* item cum Aetio serm. 3. cap. 119. & 121. Arnaldo, & alijs. sed aduertendum non intelligi caput morbis actu vexatum, ita vt censeamus, caput morbo aliquo affectum prohibere semper vomitum, quod esset falsum; quoniam, vt ostendemus lib. 3. Vomitus fortis multos sanat capitis morbos: sed caput natura imbecille, quod ex qualibet occasione dolet, vt explicat Aetius, scilicèt, laxum, rarum, malè conformatum, inflammatione aliqua, vel tumore vexatum, & quod manifestè læditur à vomitu, dum repletur vaporibus, & incalescit, tum à motu internarum suarum membranarum, tum etiam partium inferiorum motu, corpus enim imbecille labores non sustinet. tali igitur capite, quùm præditus fuerit æger, à Vomitu abstineat.

Præcepta Hipp.

Quod autem Vomitus capitis morbis per se dicatum sit remedium, initio sumpto ab vniuersalibus præceptis Hippocraticis ostendere conabor.

Primum erit ex 4. aphor. 18. *Suprà septum transuersum dolores purgatione indigẽtes medicamine per superiora indigere significant, quicumque verò inferiora molestant per inferiora.* Quod exemplis declarat libro de Veratri vsu.

Secundũ ex lib. de loc. in hom. num. 47. ac lib. de Veratri vsu. *Fluxione à capite fiente vomitus conducit.* hìc est materia in capite, & à capite fluit.

Tertium ex 2. Epid. sect. 6. *Si superni loci turgent, qui sunt circa caput, vlcerum purgatio.* idest nostra Cauteria. *Vomitus, Hydrops.* cui assimilatur tex. 12. lib. 2. de Morbis.

Quartum ex Hippoc. seu Polibo de sal. diæta. *Sex menses hybernos, vomendum est: hoc enim tempus pituitosius est æstiuo, & morbi circa caput fiunt, & regionem eam, quæ est supra septum transuersum.*

Quintũ Hipp 5. Epid. 25. *Subpurgare ventres oportet in morbis, &c.* & subdit: *Alia autem sursum in paroxismis, tunc enim sua sponte subleuantur, cum anxij, & capite grauati fuerint.* Eccè vomitum præscribit cum adest capitis grauitas, & motus humorum ad Caput.

Quæ præcepta etiã si probatione non egeant, cum sint à tanti viri auctoritate probata, tamen roborari possent, si dixerimus, Vomitu non modo reuelli materiam à ventriculo ad caput fluentem, quod vt indubitatum supponimus; sed etiã fluxam, & non fixam, actu existentem in ipso capite, deriuari, & euacuari. Etenim manifestò mihi constat vomitu euacuari humores in ipso cerebro contentos. Nec euacuari autumo mediante tantum ventriculo, siue reuellendo, siue deriuando, siue medicamenti fortis vi ad ventriculum ipsum attractis à capite humoribus, quod etiam alui purgatio per medicamenta fortia efficere valet. Sed aio, dum vomitur simul cum inanitione ventriculi, eodem actu, & eodem motu; immò etiam in leui vomitu, exinaniri Cerebrum ipsum, & à se expellere humores superfluos, quos continet, deorsùm eos exprimendo: quod ita prorsùs accidit; quia dum ventriculus in vomitu comprimitur, & sursùm fertur ad compellendos humores, quos continet, eodem tempore membranæ cerebrum circumuestientes semet violenter constringunt, cerebrũq. comprimunt, ac deorsum quasi trahunt, quapropter humores in cerebro contenti foràs exprimuntur, ac deorsum cadunt, exeuntq. per palatum, nares, & oculos, euidenterq. in Vomitione copiosus catarrhus decidit in os; nares etiam multa excernunt, lacrymanturq. oculi: in qua expressione, compressionevè cerebri, caput quidem videtur grauari, facies rubescere, ac oculi exprimi videntur, compressione meningum, non enim à Vapore talis expressio fieri vnquam potest, ob id etiam aures sibilant, & quandoq. etiam è naribus destillat sanguis. Cessato autem Vomitu, cessant simul prænumerata omnia capitis symptomata, caputq. ipsum multò leuiùs, quàm priùs erat, sentitur, vtpotè, diminuto excrementorum pondere. Fit autem eodem instanti motus Ventriculi, (& cum eo Thoracis, & abdominis) & meningum compressiuus ob maximam sympathiam: nam ex Hippoc. caput Ventriculo, & Ventriculus capiti communicant affectiones suas. Hinc capitis vulneribus vomitus superuenit; & è contrà ore ventriculi affecto caligant oculi, Cerebrum epilepsia, vertigine, dolore, conuulsioneq. vexatur; quùm igitur tanta inter has partes sit amicitia, tantusq. motus partium inferiorum sursùm versùs: nimirùm quando facultas ventriculi expultrix omni impetu conatur contenta expellere, opemq. illi ferunt partes aliæ inferiores, vti musculi ventris, & septum transuersum, immò etiam Thoracis musculi, æquum non erat quiescere cerebrum; sed moueri fas erat, & quidem duplici de causa. Primò quidem se constringendo, & meatus, capacitatesq. coarctando suas, expultrice cooperante, nè ipsum reciperet excrementa tanto impetu à conspirantibus simul partibus cunctis inferioribus sursùm delata. Secundò, quia expultrice in toto corpore nimis concitata (obseruaui enim quosdam, & mingere, & sudare, & aluo reddere excrementa dum vomunt) capitis expultrix quiescere non poterat, tum præcipuè, quùm eductio fit sursùm per os, quod in capite est: ergo necesse erat cerebri, & meningum expultri-

Vomitu euacuatur Cerebrum ipsum.

Vt c... replet... à Vom...

Meningũ cõstrictio.

Galen. explicatur.

Cõsensus cerebri cũ ventriculo.

Expultrix Cerebri, & ventriculi concordes.

pultricem insurgere, non solùm vt aduenientes materias ad extrà compelleret; sed etiam vt propria excrementa, in vniuersali motu, & pugna educeret per os. hinc fit, vt oculi expurgentur per lacrymas, nares educant mucum, & quandoque sanguinem, & per palatum in os flegma crassum decidat. quo patet, non repleri, sed euacuari caput à Vomitu.

Fateor equidem scripsisse Galenum lib. de Venæ sectione contra Erasistrateos cap. 9. Vomitu caput repleri, & loquebatur de Vomitu frequentato post cœnam, vt patet tum hoc cap. tum maximè cap. 9. aduersus Erasistratum; sed intellexit, vaporibus, non materia; quod verum est in actu vomendi, vt mox dixi; sed sedato vomitu, caput non paulò læuiùs, quàm priùs fuerit, sentitur. Aduertendum autem est, eo loci Galenum agere contrà Erasistrateos, & de vomitu obiter tantùm esse loquutum; namquè cum probare intenderet, sanguinis plethoram, nec vomitu, nec inedia tolli posse, scripsit non conuenire vomitiones, *vt quæ caput euidenter replere soleant. Cæterum inedia inter ea, quæ caput replent, adeò eminet, vt ex illa tensio vehemens circa brachia, manusq; oriatur*. Quæ Galeni verba, non vt sonant, intelligenda esse, censeo. difficillimè enim induci potero, vt credam, remedia summè vacuantia totum corpus, replere ipsum caput. nam cibi non ingesti seruata inedia, & resolutio humiditatum ab eadem in corpore facta, neque corpus, neque caput replere valent. Ita etiam praui humores extra corpus per Vomitū expulsi non videntur posse caput replere. Ventriculus exinanitur, totum corpus degrauatur. humores imminuuntur, repletio non est ampliùs in corpore, & caput est repletum? à quo quæso repletur caput, ab eo quod non est? sequeretur profectò in morbis capitis nunquam conuenire inediam, nec Vomitum, nè caput repleatur.

Vt caput repleatur à Vomitu.

Vera tamen scripsisse dicendus est Galenus sano modo intellectus: nam in inedia ob calorem auctum in hepate, & præcordijs (dixit Galen. 2. Acut. 24. corpus siccari, & ignescere) plures vapores feruntur ad caput, (nam 10. meth. cap. 4. in inedia fiunt halitus biliosi) vndè ibi venæ replentur; sed vapor est, facilè resoluitur. ita in ipso actu Vomitionis non negamus caput vaporibus repleri, nam facies rubet, tenduntur venæ, aures sibilant, & caput grauiùs sentitur: sed facillimè, citòq; hic resoluitur vapor. & cessato vomitu, ablatoq; vaporum fomite capitis repletio euanescit, atque caput multò læuiùs, quàm antea, sentitur: erat enim repletio spirituum, proinde instantanea, non autem humorum, & stabilis. In motu autem Ventriculi, & partium adiuuantium vomitum, sursùm pelluntur humores, qui commoti vapores necessariò generant, & spiritus emittunt copiosos. At humores in os detrusi per ipsum extra feruntur, vapores verò læuiores altiùs ascendunt in caput; sed per nares citissimè exeunt, nonnunquam sternutamenta excitando. Porrò sicuti repletio oris ab humoribus in vomitione paruipenditur, ita flocci-

Galenus explicatur.

facienda est capitis repletio in eodem instanti ob vapores transeuntes. Patet igitur, quomodo, & qua materia repleatur caput in Vomitu, & inedia. immò si caput doluerit ob vapores ex inedia à ventriculo ascendentes, illicò à cibo assumpto depressis vaporibus cessat dolor, nullumque remanet in capite repletionis vestigium: præterea si dolor capitis causam habuerit prauos in ventriculo detentos humores, multum halitum parientes, illicò vomitus ipsorum, dolorem dictum sanabit. Argumentum euidens non repleri à Vomitu caput.

Fassus è contra fuit Galenus ipse seriò loquutus caput vomitu euacuari, nimirum 1. de hum. 12. vbi, *Vomitus*, inquit, *multa commoda affert, nam & pituitam euacuat, caput alioqui graue leuat*. cui assentiuntur Ægineta lib. 1. cap. 42. Rufus ex Aetio ser. 3. c. 119. Orib. 1. Synop. cap. 18. & 9. collect. cap. 21. Auic. 4. primi doc. 5. cap. 3. Rasis 4. ad Almans. cap. 16. Arnaldus, Fernelius, & alij plurimi. Sed inter veteres Soranus in signis Methodicus c. 11. de Vomitu scripsit: *Qui frequenter vomunt, semper sani esse solent*. Et his clarè patet, vomitum, vniuersaliū axiomatum vi, capiti maximè conuenire; quibus optima ratio mirè suffragatur. Pleniùs itaque euacuatur vomitu, quàm deiectione caput, quia deiectio est tantùm reuulsiua euacuatio affectuū in capite existentium, & per longinqua facta. At Vomitus; vt euacuat ventriculum, deriuat materiam proximam; vt autem concitat expultricem simul cerebri, causa est eductionis materiæ præsentis in parte affecta, & quia inanitio fit per partem proximiorem loco affecto, atque etiam ex ipso loco affecto, hinc citiùs, & faciliùs succedit purgatio. Vomitu igitur curatur caput propriè, proximis remedijs, & secundùm artis leges. Quam sententiam, vt magis confirmetur, roborabimus, perpendendo vsum Vomitionis in particularibus capitis affectionibus, atque his essentialibus, & proprijs, non autem sympathicis, & secundarijs, prout Hippocr. & sequaces docuerunt, quod ex professo demonstrabimus huius operis lib. 3. hoc tamen capite, pauca quædam de re hac summariè afferemus.

Caput Vomitu degrauatur.

Vomitus propria euacuatio capitis.

Hippoc. 2. de Morb. num. 13. *Vlceribus impletur caput. Caput autem semper calidum est, & ex auribus aqua fluit. Quum ita habet, medicamentum ei dandum est, à quo pituita, & bilis sursùm purgetur, post hoc autem tempus vomitibus vtatur bis in mense*. censuit Hipp. mat. peccantem esse in capite, nam post Vomitorium tribus interpositis diebus caput purgat alijs remedijs, vt, quæ, à Vomitorio est in cerebro commota, & non euacuata materia, per nares educatur. Huic textui affinis est alius 2. Epid. *Si superiora turgeant, quæ sunt circa caput vlcerum purgatio, Vomitus*.

Vomitu ad Vlcera in capite.

Ad *capitis* autem *dolorem* vomitum commēdat Hipp. 2. de morbis, 12. & 15. præterea 3. de Morb. num. 2. 4. & 8. idem confirmant Ægineta lib. 3. c. 4. Auic. 1. 3. trac. 1. cap. 29. Gentilis in comm. & alij, quos referemus lib. 3.

Si Aqua

Si Aqua in Cerebro fuerit, ait Hipp. 2. de Morb. num. 15. *Dolor acutus per sinciput, ac tempora emergit, aliàs aliò loco, & regiones oculorum dolet, & cæcutit, & pupilla finditur, & ex vno duo se videre putat, & si surrexerit, vertigo ipsum corripit, & ventum non sustinet, neque Solem, & aures tinniunt, ac inter audiendum strepitu offenditur, & vomit saliuam, ac pituitam, quandoque etiam cibos*. in quo affectu multa adesse videntur vomitum contra indicantia. primò imbecillitas capitis, quæ non sustinet aeris mutationem. secundò Vertigo, oculorum passiones, & aurium tinnitus, quia lib. de Veratri vsu, & 4. de Victu Acut. 115. vetat dari Elleborum obscurè videntibus, & quibus aurium sonitus sunt, in Vertiginosis etiam prohibuit lib. de Veratri vsu, & 2. in primum prorrit. tex. 37. Attamen hìc scribit Hipp. *Quum sic habuerit, primum dandum est ipsi medicamentum, quod sursum pituitam educit*. & post alia remedia subdit: *Vomitibus ieiunus vtatur*. Quod si hæc non suffecerint Vere purgat *Veratro*. Respondemus hæc contraindicantia non valere: tum quia fiunt à plenitudine, non autem ab inanitione, locis enim citatis Hipp. interdicit vomitum, si ægrotauerint ob Venerem, vigilias, curas, quæ sunt causæ exinanientes. concedit, si superuicerint, idest à superabundanti materia processerint: tum etiam quia in hoc ægroto vomitus est familiaris, quamuis symptomaticus, & eò natura vergere videtur. Quare cum indicetur à morbo capitis, non cunctandum, etiam si caput imbecille sit; nam Vomitui est assuetum.

Vomitus ad aquā in Cerebro. — *Contradictio Hipp.* — *Solutio.*

Vomitus ad Hemicraniam.

In *Hemicranea, & Cephalæa* Vomitum ex Elleboro parauerunt Trallianus lib. 1. cap. 12. Aetius ser. 6. cap. 59. Mesues de Morbis cap. 12. Aretæus de Cephalæa. C. Aurelian. lib. 1. cap. 1. Oribas. 7. collect. cap. 10. Ægineta lib. 7. cap. 4. & alij. Experientia id confirmauit Hippoc. 7. Epid. 44. in Phœnicis morbo; præterea patet in curatis à dolore capitis ex gummatibus gallicis, non solùm à rationalibus; sed etiam à Florauante lib. 1. Opinionum medic. cap. 36. & ab alijs empiricis.

Ad *memoriam læsam* Veratrum exhibet Aetius ser. 6. cap. 23. cui assentitur Capiuacceus.

Ad *acuendam mentem* studiorum gratia, ex Plinio, Veratrum præsumpsit Carneades responsurus Zenonis scriptis.

Vomitus ad Melācholiam.

Insania, & Melancholia Vomitu, & Elleboro curantur ab Hipp. de Veratri vsu. Epist. ad Crateuam, & 1. de Diæta 34. & 35. Galeno in introd. & lib. de atra bile. Celso lib. 2. cap. 12. & lib. 3. cap. 18. Plin. cap. de Elleboro. C. Aureliano lib. 1. Cronicon. cap. 6. Aetio ser. 3. cap. 119. ex Rufo, & cap. 121. ex Antillo, & Possidonio, & ser. 6. cap. 8. ex Archigene, & Possidonio. Garioponto lib. 1. cap. 12. Aretæo cap. de Melancholia. Tralliano lib. 1. cap. 18. Auic. cap. de Melancholia. Mesue cap. de Melancholia, & de Lapide Lazulo, ab alijsq. plurimis.

Melancholicos autem haud paucos vomitu sanatos fuisse, testes sunt Iordanus in Epist. ad Matthiolum. ipse Matthiolus in Diosc. c. de Stibio. & lib. de Morbo Gallico. Brasauolus in simpl. exam. Rulland. cent. 2. ægroto 72. cent. 4. ægroto 38. 71. & 91. cent. 5. ægroto 38. & 68.

Maniacis præbuerunt Aurelianus lib. 1. cap. 5. Gariopont. lib. 1. cap. 9. Theod. Priscianus c. 10. Brasau. de simpl. de Elleboro. & Vomitu sanatas Prœti regis furentes filias cantat antiquitas, quosdam etiam curatos refert Florauantus lib. 2. sui Thesauri cap. 64.

Ad *Apoplexiam* cōmendant Celsus lib. 3. c. 26. Oribas. 7. collect. cap. vltimo. Aetius ex Archigene. Aretæus, Gariopontus, Ægineta, Auicenna, Haliabbas, & plures alij.

Comitiali morbo obtulerunt, quùm fuerit inueteratus, Celsus lib. 2. cap. 12. & lib. 3. cap. 23. Trallianus cap. proprio. Paulus lib. 3. cap. 10. Oribas. lib. 7. cap. vltimo. Galenus in introd. cap. 13. Plinius in Historia, Aetius ser. 6. cap. 50. quamuis ser. 3. cap. 119. ex Rufo negauerit conferre his vomitum morbo in capite existente. Sed morbus inueteratus, & alijs non cedens remedijs non potest esse nisi per essentiam in capite. Et Drusum Veratro liberatum ab hoc morbo ferunt. idipsum etiam commendant in pueris Auicen. Aretæus, C. Aurelianus, Gariopōtus, Theod. Priscianus, Mesues, Matthiolus, Quercetanus; Paulus lib. 2. cap. 14. & lib. 7. cap. 10. Haliabbas 5. pract. cap. 21. Arnald. 1. Breuiarij cap. 12. Hollerius, Alzarius, Fontanonus, Gordonius, Pascalius, Fernelius cons. 7. & 10. immò Hippocr. de victu acut. num. 38. *In morbis*, inquit, *comitialibus consideratis indicationibus medicamentum exhibere sursum purgans*.

Ad *diuturnas destillationes* Vomitum à raphanis proposuit Aetius ser. 8. cap. 53. Hippocr. etiam dedit catarrhosis, quamuis sine conferentia. 7. Epid. 36. *Caligeni circa 25. ætatis annum destillatio, tussis multa, annos quatuor perseuerabat, Veratrum non profuit*.

Spasmo Cynico. Celsus dedit lib. 4. cap. 2. scribens, ducere aluum oportet, si nec sic quidem discussum est, albo Veratro vomitum mouere. *Spasticis*, idest cōuulsis, & *Tetano* Plinius, & Praxagoras apud C. Aurel. 3. acut. cap. 8.

Tremori conferre asseruerunt Plinius, Gariopontus, lib. 5. cap. 3. & Auic. 2. primi. tr. 1. c. 1.

Ad *Paralisim* Paulus dat lib. 7. cap. 10. Cæl. Aurel. chronic. lib. 2. cap. 1. Auicen. Manard. Gordonius, Halyabbas, Hollerius, M. Mercatus, Marquardus, Gariopont. lib. 5. cap. 21. Celsus lib. 3. cap. 27. & lib. 4. cap. 2. Paulus lib. 3. c. 18. Aetius ser. 3. cap. 119. ex Rufo, & cap. 121. ex Antillo, & Possidonio.

In *morbis oculorum* vomitus etiam confert. Hippocr. 5. Epid. 31. & 7. Epid. 44. *Phœnicis affectio ex oculo dextro talis quædam erat, plerumque velut fulgor elucere putabat. Quum autem non diù ipsum continuisset, dolor ad tempus dextrum instabat, & per totum caput, ac collum: Caput intumescebat retrò ad verticula, & distentio, & durities circumtendines, & vbi* caput

caput cõmouere, aut dentes diducere conabatur, nõ poterat, vt qui valde distendebatur. Vomitus vbi facti fuissent prædictos dolores auertebant, & leniores faciebant, sed & venæ sectio proderat, & Veratri potio, eduxit autem varia, & omnigena, maximè verò prasina. ita Gal. introd. cap. 13. oculorum caligini scripsit. *Vomitibus Veratro.* & Celsus *prodest cui madent oculi.* Paulus lib. 7. cap. 4. *Veratrum conuenit humorum impetu in oculis decumbente.* & lib. 3. cap. 22. obscuritati, & hebetudini procedente tempore: Vomitum ante cibum laudat, quod idem repetit Actuarius. 4. meth. cap. 11. si hebetudo, & obscuratio ab incerta causa oritur, temporis progressu, ante cibum vomitibus vtendum. & Aet. ser. 7. cap. 49. in Paralisi oculi. Vomitibus autem ex interuallis vtendum ieiunis à raphanis, deligato oculo, & citra multam lancinationem. Plinius lib. 31. cap. 6. ad oculos. Vomitus ex nauigatione.

Ad auriũ affectiones.

In *Aurium* etiã affectibus conducit vomitus. Hipp. de affect. num. 3 si in aures inciderit dolor. &c. *optimum omnium pharmacum fuerit, quod in potu exhibitum sursùm pituitam purget.* & Trallianus lib. 3. cap. 9. surditati. *Quod si affectus perseueret, vomitu quoque vtendum, qui ex veratro moueri solet.* Item Hipp. 4. Acut. num. 64. & libello de Veratri vsu cum negasset potum medicamentorum, quibus aurium sonitus sunt, subdit: *Si verò medicandum esse videbitur, Veratro sursùm purga, deorsùm verò non.* Celsus, *prodest* (inquit) *cui sonant aures.* Iterum Hipp. 2. de artic. 51. in fractura auris: *si homo facilè vomat, vomere debet, vt modicè exhauriatur.* & 4. Acut. tex. 86. *si verò corpus dissoluatur; vel dolor in capite sit, vel oppletæ aures, &c. quodcumque horum contigerit, dabis: modo hæc, neque ob potum fiant; neque ob veneres, &c.*

Cõclusio.

Hactenùs inductione patuit Vomitum conuenire morbis capitis directa, & primaria indicatione, nisi quid accessorium contra indicauerit. Erit modo considerandum, cur quandoque prohibeatur vomitus, non ratione contra indicantis communis externi; sed proprij, & interni. tres autem sunt potissimi casus.

Melancholia cõtra inaicat Vomitũ.

Primus est Melancholia; Nam Rufus apud Aet. dixit. *Quædam vomitum acriùs concitantia visa sunt melancholiam accersisse.* & Gariopontus lib. 1. cap. 9. ad Maniam. *Potum*, inquit, *accipiant Caprinum lac cum Ellebori drac. 11. non ampliùs, nè magis paueant, aut insaniant.* Haliabbas 1. pract. cap. 12. *In morbis capitis*, ait, *colli pectoris, & costarum soluens inferiùs vtilius est vomitu; quoniam vomitus his addit passionibus persæpè in principio.* Quòd experimentis etiam confirmatur. G. Fabricius cent. 1. Epist. 4. scripsit. *Superiori æstate Solodarensis Matrona, cum Medicamentum per superiora cum violentia purgans (Antimonium fortasse existimo) sumpsisset ad insipientiam redacta fuit.*

His accedit alia Rufi auctoritas apud Aetium ser. 3. cap. 119. *Vomitus pituitam mouet, & caput leuat. conuenit Comitiali in his, quibus à stomacho initium affectionis accepit. Nam his, qui in capite affecti sunt comitiali morbo incongruus est vomitus.* Ex quo colligere est, si non conuenit comitiali per essentiam in capite, nequè conuenire melancholiæ per essentiam.

Vomitus non conuenit Comitiali.

Solutio.

Respondendum, melancholicum affectum per essentiam in capite duplicis esse generis, vel cum materia, vel sine ea, Si adfuerit materia, certè indicabitur euacuatio, & euacuatio per partem proximiorem, & supra septum: & iam cuiquè patet vulgò probari Helleborum, atque hoc sanatum fuisse Herculem, Prœti Regis furentes filias, & Hippocratem se accinxisse ad dandum Elleborum Democrito, si verè insanus fuisset.

Melãcholia duplex.

Melancholici sine mat. non purgandi.

Quòd si Melancholicus morbus absque materia erit, à sola dependens imaginatione, corpore per se existente alioquin sano, atque sine plenitudine, vel cacochimia. In hoc casu Helleborus periculosus erit, vt etiam in alijs corporibus sanas carnes habentibus. & ita concedimus Rufo, in simili casu, quod asserit, euenisse: simile quid scriptum reperimus à Democrito ad Hippocratem. *Si mihi velut insano, Veratrum bibendũ dedisses, prudentia insania facta fuisset, & artem tuam reprehendissent, velut quæ insaniæ fuisset causa. Veratrum enim sanis datum, menti tenebras affundit. Insanis autem valdè prodesse consueuit.* & ratio patet, quia sana corpora non egent medicina, sed ab ea ægrotandi principium sumunt. & nos idipsum etiam obseruauimus. nimirùm melancholiam inceptam à falsa quadam imaginatione in corpore alioquin sano, auctam fuisse à continuatis medicamentis, & quidem aluum deijcientibus, cui postremò ex Elleboro vomitus adhibitus non contulit.

Veratrũ sanis nocet.

Gariopontus explicatur.

Ad Garioponti verba dico, aliter esse interpungenda, & verba, *nè magis paueant* coniungenda cum sequentibus, non autem cum antecedentibus: nec esse referenda ad maiorem dosim Hellebori, nam Themison ex Plinio quaternas dedit drachmas absque insania, & nocumento, & legendum. *nè magis paueant, aut insaniant, semoti iaceant in domo tenebrosa, silentium habentes.* Haliabbas autem si se opponere vellet Hippocrati dicenti morbos supra septũ transuersum esse euacuandos per superiora valdè deciperetur; sed voluit priùs esse reuellendum ad longinqua, quàm euacuandam partem affectam. Vndè in principio cruda existente materia, & fluxione vergente ad caput vomitus persæpè nocuit. nam materia lædens non fuit euacuata; sed corpus debilitatum, & impedita concoctio.

Haliabbas declaratur.

Fabritio respondetur.

Ad Geor. Fabricium respondeo, id accidisse ratione medicamenti mineralis non rectè parati, non autem ratione vomitus, neque ob antimonium, quod rectè paratum multos sanauit Melancholicos. etenim fortasse medicamentum

separauit à massa sanguinea humorem melancholicum, & ipsum non euacuauit, vndè separatus, & meracior factus, melancholicos peperit affectus.

Rufus obscurus.

Denique ad Rufum respondeo, falsum esse simpliciter dicere Vomitum esse nocuum Epilepsiæ in capite, vt ostendam lib. 3. sed est distinguendum, an fiat obstructione meatuum à viscida pituita, vel crassa melancholia, an ob concidentiam vasorum, & ob prauam structuram capitis, vel laxitatem, & imbecillitatem cerebri, vel aliam ob causam, quæ inanitione curari nequeat; in quo casu Vomitum esse incongruum concedimus non autem semper, vt suprà laudauimus.

Vomitus nocet oculis.

Secundus casus est Oculorum passio; quia Hippoc. de loc. in h.tex.21. *Vbi, inquit, in oculos fluxio processerit, oculi inflammantur, & tument: aluum subducente medicamento attenuato, vitando nè Vomitum facias.* Auic. 4. primi. doc. 5. cap. 11. *Et Vomitus corpori confert; sed visui nocumentum facit.* Aetius ser. 3. cap. 119. ex Rufo, *contrarij sunt Vomitus, ijs, qui suffusionem suspectam habent, & in summa omnibus oculorum affectionibus.* & cap. 121. ex Antillo, & Posidonio. *incommodum in suffusione imminente.* & ser. 7. cap. 48. *Obfuscatio accidit ob Vomitus intempestiuos, &c.* addam experimentum G. Fabritij Ep. 41. cent. 1. vbi refert, Mulierem viginti annorum, dolore capitis laborantem, à valido barbitonsoris medicamento suprà, & infrà purgante, intumuisse supra modum totum caput, faciemq. ac oculos debilitatos, vt de visu periclitaretur. & in Vomitu læduntur adeò oculi, vt exprimi videantur, doleant, & lacrymas profundant; vndè consulunt auctores plurimi, quos referemus lib. 8. vt ante vomitum ligentur oculi aliqua fascia.

Solutio ex Hippocr.

Responsio erit facilis, & cum ipso Hippocr. quis enim non videt vomitum prohiberi inflammatis oculis, ratione inflammationis? non nè scripsit libello de Veratri vsu. *Quicumque verò inflammata in principio morbi, velut in libello de Ptisana dixi,* idest de Victu Acut. num. 36. *statim medicamento soluere aggrediuntur, hi de eo quidem, quod distentum est, ac inflammatum, nihil auferunt (neque enim remittit, qui crudus est affectus) ea verò, quæ morbo resistunt, & sana sunt, consumunt: corpore verò debili fiente, morbus superat, & immedicabile malum habens.* Mercurialis 2. Epid. prohiberi oculis affectis per essentiam; sed malè.

Aetio respõdetur.

Ad Aetium Respondeo. Oculos in vomitibus valdè laborare, non quidem quod repleantur vaporibus, vt quidam censent; sed quia, dum meninges comprimunt, coarctantque cerebrum; exprimunt simul inclusos oculos, vndè lacrimantur, & ex valido motu, & compressione, spiritus resoluuntur; hinc fit, vt in sanis quoque imbecilliores reddantur; vt retulit Auic. qui loquutus fuit de quotidianis vomitibus nimis assiduis. quòd si fuerint naturâ debiles, & ob imbecillitatem susceperint fluxiones, atque incæperit suffusio, proculdubio vomitu ampliùs debilitabuntur, resolutis spiritibus. Sed & ex hoc videtur probari vomitibus euacuari caput. Nam si nocet oculis, vel replendo eos, vel vacuando. non quidem replendo, quia validi oculi fluxione, & materia vexatique indicet euacuationem, meliùs vomitu, quã secessu purgabuntur. & debilitas visus sequitur inanitionem non autem repletionem. si igitur vacuatio ab oculis nocuerit visui, eo quod spiritus cito resoluatur, & nutrimentum oculorum diminuatur. fatendum omninò erit, si Vomitus vacuat oculos, vacuare caput.

Vomitus caput vacuat.

Respõdetur Fabritio.

Porrò, si obseruauit G. Fabritius à purganti venenato læsos fuisse oculos, non mirum, totum etiam intumuit caput: equidem vomitu solo quosdam lue venerea imbutos curaui, quibus aderat suffusio, & nubecula in oculi pupilla spectabatur. Nec mirum est lippiẽtes, de quibus Hipp. 6. aph. 17. qui ob inflammationem, & tumorem oculorum vomitum non sustinent, inferna deiectione à natura iuuari, quia significat fluxionem aliò vergere.

Vomitus nocet auribus.

Tertiò, & vltimo restat considerandum, an conueniat patientibus auribus, & videtur quidem nocuus. nam de loc. in hom. num. 20. in fluxione, & dolore aurium. *Medicamentum*, inquit, *potandum præbeatur, quod secessum deorsum faciat, sursum autem non, quando quidem vomitus non auxiliatur*; & Auic. 4. primi doc. 5. cap. 11. *Vomitus præterea cum suis iuuamentis plerumque affert ægritudines, sicut quandoque generat surditatem.* immò sæpè vomitui succedit surditas, vt patet primo Epid. ægroto 5. *Circà vigesimum vomuit biliosa, pauca, nigra, ad noctem surditas.* & 3. Epid. ægroto 4. *prima die vomuit biliosa, pauca, flaua primum, postea verò plus æruginosa. secũda die surditas.* & 3. prorrh. 10. *Vomitus in capitis doloribus æruginosi, cum surditate, & vigilijs, citò insaniam affore denunciant.* Archigenes autem apud Gal. 3. de comp. med. loc. primo. ad aurium affectiones extra meatum scripserat. *Longè verò remota esse debent, Vomitus, Balneum, &c.* Gal. addit. *ex violento, & multo vomitu fieri aurium sonitus.* Deiectio autem per aluum videtur conferre. 4. aph. 28. *surditas biliosis ægestionibus contingentibus cessat.* & 60. *quibus in febribus aures obsurduerunt, his aluus exturbata, morbum soluit.*

Surditas à Vomitu.

Solutio.

Inflãmatio prohibet motũ.

Respondemus, auribus inflammatis ratione inflammationis non conuenire vomitum. sed imminente inflammatione ob fracturam auris Veratro reuulsionem fecisse Hipp. modica euacuatione materiæ fluxuræ ad caput. Hic autem dixit Hippoc. vomitum non auxiliari, quia ab inflammata parte nihil detrahit, & motu, ac concussione ipsam vexat, deiectorium autem non vexat motu, & reuellit fluxuram, & fluentem.

Caput imbecille læditur à Vomitu.

Ad Auic. respondeo, surditatem succedere post vomitum, quùm caput Natura est imbecille, in quo casu nos cum Celso supra prohibuimus vomitum, quia hanc accersit non per se; sed ob partis imbecillitatem: quæ in tanto motu capitis magis læditur, quàm fortiores partes, & quùm

par-

particulæ aurium non sunt abundantes spiritu animali, qui enim paucus ibi est, ob validum motũ resoluitur: sic succedit surditas. vndè Hipp. 4. Acut. 64. cit. cum negasset medicamentum in aurium sonitu, tamen concedit vomitum, si videbitur. idest vt explicat tex. 86. si non factus morbus fuerit ab inanitione, videlicet ob Veneres, ob tristitiam, ob curas, & ob vigilias, & in summa pars non fuerit debilis, & exhausta spiritibus. negauit autem surditati quoque post potum, quia morbus est per consensum à ventriculo: vndè non est dandum Veratrum ratione indicantis auris; *sed ad id*, inquit, idest ad potum in ventriculo, *curationem dirigere oportet*.

Hipp. explicatur.

Ad ægrotos Hipp. Respondeo, surditatem non fuisse factam à vomitibus. primò quia non fuere violenti, sed pauci, quãuis biliosi, alioquin sequeretur Veratrum, Antimonium, &c. immò omnem læuem vomitum semper parere surditatem; sed cum talem symptomatum concursum sequatur tandem insania, dicere quis posset, vomitum parere insaniam; quare in hoc casu dicendum symptomata enumerata esse signa, non causas. Secundò dico, quia surditas accessit, vel nocte sequẽti, vel postridie, non esse referendam ad vomitum, sed ad causam vomitus.

Ægroti Hipp. declarãtur.

Ad Archigenem Respondeo, videri primo aspectu hunc è directo se opponere Hipp. 2. de artic. 51. quia hic Archigenes ad Aures contusas, fractas, & vulneratas prohibet vomitũ, proponitq. alui euacuationẽ. quum è contrà vomitũ statim probauerit Hipp. sed hi doctissimi viri non verè dissidẽt. Nam Hipp. cõmendauit vomitum illicò, ante inflammationem, vt reuellatur materia fluere apta ad aurem dolentem. Archigenes autem loquitur de aure inflammata, quæ læditur à quolibet etiam paruo motu: ideò imperat, longè remoueri; non solùm vomitum; sed etiam clamorem, & omnem distentionem, timens etiã alterationes, quæ fieri possent ab ardore, à frigiditate, atque balneo; imperat autem abstinentiam, quietem, velamen capitis, & corporis requiem, atque alui euacuationem reuulsionis gratia; itaque ratione partis exquisito sensu præditę inflammatæ vomitum prohibet, non autem ratione situs in capite, nec quod non trahat ab auribus affectis. nam Galen. ibidem enumerans Apollonij pharmaca. *surdastri* (inquit) *contrarijs præsidijs opus habent his, qui aurium doloribus vexãtur; in doloribus enim affectæ partes exquisita quiete opus habent. Surdastri verò vehementi motu, & transmutatione in contrariam et (quæ iam adest) affectionem, indigent.*

Archigenes cum Hipp. conciliatur.

Aures ab inflãmatione dolentes nõ sustinent Vomitũ.

Ad Gal. Respondeo ipsum se explicare dicendo id accidere in ijs, qui nimis exquisito aurium sensu præditi sunt.

Ad Hipp. dico. Morbos curari multis modis, reuulsione, deriuatione, & euacuatione per partem affectam, & omnibus his modis Hipp. vsum esse in morbis auriũ. quòd si Natura reuulsione tantùm sanat aliquando morbos capitis essentiales non mirùm. sed in his aphorismis morbus est symptomaticus: nam cessante alui deiectione fit surditas, adueniente sanatur.

Ex dictis satis patet Vomitum expurgare posse quamcumque nostri corporis partem, caput, Thoracem, Ventrem, & extrema; sed in particulari, vt cuilibet parti adhibeatur, & quibus prosit morbis lib. 3. 4. 5. & 6. à nobis tractabitur. Ventriculum certè ipsum citiùs, & tutiùs per vomitũ, quàm per secessum purgari, ex eo patet, quod ab ingestis Venenis, nemo dicet per intestina potiùs, quàm per Vomitum esse euacuandum. Quod si tutò curari non videbitur alicui ob pericula imminentia ex Vomitu: nec blandè, quia vomitus semper molestior est secessu. Dicemus, non semper esse obsequendum ægroto, præcipuè cum mors imminet, & alia quoque insuauia, & ęgro molesta adhibet Medicus, vt amaras potiones, Vesicatoria, Cauteria, cucurbitulas, & partium sectiones, vt maiora pericula euitet.

Vomitus purgat totũ corpus.

Cum autem Auic. prima 3. trac. 1. cap. 29. de cura vniuersali morb. cap. ait. *Vomitus verò est ex eis, in quibus non fit iuuamentum in curis ægritudinum capitis, nisi fiat propter communitatem materiei in stomacho. & melior modorum expulsionis eius est Vomitus.* Gentilis in Com. distinguit. & Vomitum à læuibus medicamentis non euacuare caput, sed stomachum ait. at à fortibus, & Elleboro trahi, & euacuari materiam à capite, & posse conferre. sed meliorem esse euacuationem deorsùm. Primò, quia est euacuatio naturæ conformior: secundò, quia non agitatur Cerebrum: tertiò, quia ad longinqua ducitur materia: quartò, quia Vomitoria ventriculum lædunt.

Nos contrà dicimus (& probabimus cap. 10.) Vomitum præstantiorẽ esse ad euacuandum caput. & respondemus ad primum, Euacuationem sursùm esse naturalem, & naturæ conformem, vt aliàs dictum est. ad secundum quia exagitatur Cerebrum, ideò euacuari, vndè exagitandũ vomitu. ad tertium esse contra Hippoc. qui per loca proximiora eligit euacuationem. ad quartum Ventriculi læsionem esse paruam, & facilè curabilem, ac capitis auxilium maximum.

Suprà cap. 3. inuestigauimus. an motus vomitorius Ventriculi esset Naturalis, an Animalis: videbatur dicendus esse mixtus, & primò quidem facultatis naturalis, secundariò verò animalis. deinde cap. 4. expendentes causas facilis, & difficilis Vomitus proposueramus. primò debilitatem, vel robur oris Ventriculi à structura, vel intemperie. secundò, eiusdem humiditatem, vel siccitatem. tertiò latitudinem pectoris. quartò externam Ventriculi tunicam musculosam. quintò deniquè inclinationem materiei sursùm, vel deorsùm: & quoniam quartam causam facilis Vomitus ieiunè admodùm ibi proposuimus, ad satietatem nunc explebimus, occasione Ventriculi cuiusdam monstruosi. Cùm enim legerim apud Aquapendentem, & Fabrum (vt suprà cap. 4. retuli) naturam quandoque lusisse gignẽdo homines ruminantes bestiarum more, in

Facilis Vomitus causa.

quibus motum ruminationis coactum esse volebat Aquapendens. nobis è contrà occurrit initio huius anni 1634. homo, qui Vomitum voluntariũ manifestissimè habebat, vt Romæ apud plateam Agonalem pauco dato prætio, quilibet spectare poterat. (prætio enim id cum alijs Circulatoribus in Domo quadam exercebat) Hic nomine Petrus; natione Siculus, ætate virili, & corpore robusto, ac mediocriter Carnoso, à concocto cibo (sed si post prandium vocabatur ab aliquo Principe, vt sui Vomitus specimen ederet, priùs deponebat per os omnem assumptum cibum) quùm volebat suam naturam ostendere, absorbebat 20. aut 30. aquæ cyathos magna celeritate, & reddebat eam per os, prout volebat; in magna, vel pauca copia, & maiori, vel minori impetu, nec videbatur vomere; sed facillimè ab ore aqua exibat, vt à fonte: vidi aliquando aquã eijcientem hoc modo fontis instar vltrà se 20. pedes, se tantùm comprimere pectus aiebat. Sed, vt spectaculum gratius esset, artificio quodam vtebatur. Nam, vt aquam claram potatam vomeret colore Vini, dicebant præpotare solitum extractum ligni Brasiliani, quo in Ventriculo mixto cum ingurgitata aqua, gignebatur color Vini rubei, & ita vomere vinum rubeum apparebat in quibusdam vitreis vasculis, sed cum vascula illa Aceto, vel succo Limonum peruncta erant, color ille aquæ rubicundus euanescebat, & subluteus spectabatur, & aliud Vinum apparebat, & ita multoties ludendo, & oculos oblectando spectatores decipiebat. Hæc est Historia, quæ publicè spectabatur.

Vomitus voluntarius.

Vomitus Circulatoris.

Si rationem, & internam causam quæres, sine dubio præcipua erat motus voluntarius Ventriculi, sed si huius voluntarij motus causam quis assereret multiplicitatem Ventriculorum, belluarum cornigerarum modo, tum in hoc, tum in ruminantibus hominibus, equidem non facile assentirem. noster enim Siculus antequam aquã ingurgitaret cibum præuomebat, quia in eodem Ventriculo, ambo manere nequibant, nec cibum detrudere in alium Ventrem: faciliùs concedi posset in ruminantibus dictis, non enim implicat, Naturam tale Monstrum gignere posse. Ego autem cum imaginari nequeam dependentiam motus huius voluntarij à structura Thoracis, nec septi deorsùm comprimentis; nec à Ventriculi temperie; nec à materiei inclinatione, nec denique à simplicibus fibris simplicium Ventriculi tunicarum, quales sunt passim in cæteris hominibus. (quamuis in ruminantibus, & in Auibus, quæ cibo ingesto in ingluuie filios nutriunt, vt Columbæ, neque ingluuies, neque magnus Venter, neque cecriphalon carnosa videantur, sed membranosa) cogor aliam inuestigare causam.

Causa Vomitus Voluntarij.

Diximus cap. 4. & alibi externam Ventriculi tunicam carnosiorem esse, & inseruire ad motũ expulsiuum Ventriculi, addendum modo est, quò robustior hæc fuerit, eò validiùs suam exercere actionem. & cum robur acquirere nequeat à siccitate, vt cap. 3. contra Mercurialem diximus. reliquum est, vt id assumat à carnositate. si ergo Natura luxuriauerit producendo Ventriculi exteriorem tunicã satis carnosam, & musculosam, tunc hæc per se, & sine septi transuersi, aliorumque musculorum ope, expellere poterit, quicquid in ventriculi cauitate continetur; vndè facilis erit Vomitus. & quia musculi sunt instrumenta motus voluntarij, ob id tunica Ventriculi musculosa habebit motum voluntati obedientem: quare assere audeo Siculum dictum habuisse Ventriculum carnosum, & musculosum: cum ipse etiam toto corpore satis carnosus, & musculosus appareret. sed talia corpora rarò contingunt; non tamen consideratione indigna sunt. quod autem ad hoc caput pertinet, vbi agere proposueramus de partibus, quæ à Vomitu euacuantur, dicimus Siculum non exinanisse nisi Ventriculum; nihil enim à capite per nares, oculos, palatum; nihil à thorace per tracheam exire apparebat; non enim caput, nec thorax cogebantur coadiuuare Ventriculi motum. sit igitur constitutum ex simplici Vomitu, & per medicamenta abluentia, vel detergentia solum ventriculum exinaniri. tunc autem corpus, cum medicamentum potatum humores ad Ventriculum attraxerit. Caput verò, & Pectus, cũ commouentur ad coadiuuandũ Ventriculi motum.

Ventriculus carnosus robustus.

Siculus habebat Ventrem carnosũ.

Euacuatio ventriculi.

Qui humores Vomitu euacuentur. Cap. IX.

PER vomitum plurima eijci quotidie spectamus, veluti assumptos cibos, potus, medicamenta, venena; nec non materiam ibi genitam, idest pituitam: interdum confluentia ad ipsum, idest humores: nec rarò videmus lumbricos per os egredi: Excrementa etiam intestinorum in volunulo, & ileo maligno, vomitu excernuntur; immò etiam pus ex vlceribus ventriculi: Denique incredibilia in effascinatis exire visa sunt, quod etiam testatur Aetius lib. 6. cap. 9. (quod caput legitur etiam in spurijs Gal. de melancholia ex Rufo, &c.) scribens Melancholicos abominabilia, & monstruosa vomere. Cæsalp. lib. de Dæmonum inuest. cap. 11. eiectos se vidisse testatur per vomitum à virgine à Dæmonibus obsessa, corpora, vel magnitudine, vel forma ad huiusmodi transitum per se ineptissima, ferreos clauos prælongos, ossa, laneos globos, lapides, carbones, & alia. Forestius etiam lib. 18. schol. ad obseru. 26. & ex eo Sckenchius lib. 3. de Vomitu, pannum, lapides, ossa, & ferramenta eiecta vidit. nos autem Romæ vidimus, clauos, acus, spillas, & sardas crudas integras eiectas, & alia. sed hæc hyperphysica sunt, & ad nos non spectant. Morbosè autem (vt reor) quidam eiecere *Capillorum* veluti glomos, vt tradunt Nicol. Monard. lib. 3. de Hist. simpl. med. ex nouo orbe delat. cap. de verbena. Clusius in annot. ad eundem locum. Forestius lib. 15. Obseruat. 29. & ex his Sckench. lib. 3. de Vomitu. veluti pannũ sericum, Triuerius

Melancholici euomunt miranda.

Res per Vomitum reiecta.

com. 22. Aph. sec. prima. Quidam etiam eiecere *frusta carnea* per vomitum, vt testes sunt Forest. lib. 18. schol. ad obser. 19. Thom. à Veiga ad cap. 5. lib. 1. Gal. de loc. aff. Io. Fridericus Trauelmã de obseruat. prop. Beniuenius cap. 88. Schkenchius, & alij. Quendam verò hydrargiro inunctũ, *argenti viui* pateram ferè vomuisse, scripsit Alex. Traianus Petronius cap. 1. lib. 3. de morbo Gallico. *Clysteres* vomitu eiectos memorant Galenus de sympt. cau. Alexandrinus annot. ad cap. 17. lib. 13. meth. med. Galen. Io. Matt. à Grad. in Almans. cap. de Vomitu. Solenander in cons. med. sect. 5. cons. 16. & Ioan. Franc. Hildesius apud Schkench. *glandularum verò ano subditarum*, & Vomitu eiectarum meminere. Ioan. Matth. à Grad. ad Almansorem, Valleriola com. ad cap. 2. lib. 6. de cau. sympt. Gal. Guainerius cap. 2. trac. 5. practicæ. Iacobus Oetheus Lib. obs. propriarum. Schkench. lib. 3. de Vomitu.

A Nobis autem in præsenti est disquirendum, an omnes humores, an verò aliqui determinati per vomitum rectè, & vtiliter à natura, & ab arte euacuentur.

Pituita faciliùs euacuatur per aluum. Pituitam quidem per vomitum euacuari consentiunt omnes, per aluum tamen fœliciùs dicunt. vndè Gal. lib. quos, & quando. *Conuenit* (inquit) *amaram bilem per superiora, pituitam per inferiora magis educere, quamuis interdum contrarium facere oporteat, si in Ventriculo pituita, in intestinis aggesta bilis constiterit, nam atra bilis, per inferiora semper est eycienda*. sed ob quam causam faciliùs per aluum euacuetur pituita suo modo explicauit Gal. 2. de comp. med. loc. 1. de ijs, qui ex stomacho caput dolent. *In ore ventris cum mordax humor fuerit amarus, pallida, & flaua bilis appellatur, quæ ob naturalem læuitatem ad ventris os sursùm fertur: Cum verò pituitosus, aut acidus, aut salsus fuerit, magis in totius ventris spatio continetur, quam quod in ore ipsius firmatur. Optimum autem fuerit in fundo ventris ipsum contineri, facile enim relicto ventre in intestinum delabitur:* dixit etiam Gal. pituitam in intestinis collectam per vomitum non vacuari. & 1. de hum. 18. idem Gal. in primis autem (inquit) vomitu vtimur, cum magna glutinosorum humorũ copia ventriculo continetur, eamq. abstergere conuenit. interdum etiam vomitus non confert, vt cum ventriculus infirmus est, & totius corporis excipit in se redundantias; sed tum præcipuè vomitum imperamus cum flaua bilis in ventriculum confluat, & homo sit suaptè natura biliosus, regioq. sit calida, & ipse sit ad vomendum assuetus. Verùm Hipp. de salub. diæta 15. *Oportet*, inquit, *sex brumalibus mensibus vomere, quia id tempus æstiuo est pituitosius, & morbi caput tentant, & regionem supra septum transuersum. At æstas vbi vigeat, vti cataclymatis: quippe hoc tempus torridum est, & corpus biliosius, & grauitates lumbos, & genua afficiunt, calorq. vrget, præterea fiunt in ventre tormina*. mihi optimè loquutus videtur Hipp. nam Ventriculus repletus meliùs, citiùs, & perfectiùs per superiora euacuatur; nam proximior est exitus. & præterea pituita repletus rectè per vomitum inanietur, quia pituita, vel in ventriculo gignitur, vel eò fluit à capite. nec ventriculus ipsam expellere ad intestina consueuit; sed si fuerit valdè viscida semper ibi remanet illi adhærens, (etiam si cibi quotidie descendant) & ratio est, quam attulit Auic. 4. primi. doc. 5. cap. 13. *Vomitus mundificat stomachum, ipse namque non habet, quod ipsum mordet, sicut intestina habent coleram rubram, quæ ad ea descendit, & mundat ea*. præterea bilis natura sua non petit stomachum, sed intestina, vt expultricem eorum irritet ad excrementa detrudenda, & meatus est à natura factus à cisti fellis ad intestina, non autem ad Ventriculum: quòd si per accidens bilis ad ventriculum confluxerit, ipsam hic non sustinet, & ab ea ægrotat: meliùs igitur per inferiora depellitur; ideò Hipp. æstiuo tempore bilem per inferiora purgat. ne ventriculus ab ea labefactetur; accedit, quòd (vt ait Hipp.) æstiuo tempore, quando abundat ipsa bilis, ad inferiora vergere eam apparet, cum lumbi, & genua grauentur, & in ventre tormina adsint, & ex eodem Coo præceptore, morbi infra septum per inferiora sunt depellendi. Sed Gal. in com. loc. cit. scriptum reliquit. quando hyeme generatur in venere pituita, auctor nobis est, vt pituitam vomitibus expurgemus, & bilem æstate innatantem retrahamus deorsùm. verumtamen vniuersum corpus si purgare instituas æstate per ventrem superiorem, hyeme per inferiorem purgabis. sed de hoc tempore infrà exquisitè agemus, nunc satis sit dixisse pituitam commodè expurgari per superiora, & ad ipsum trahi ex quacumque corporis parte. & consentit Oribas. 7. collect. cap. 26. ex Rufo. *Purgandi* (inquit) *pituitosi per supernas, biliosi per infernas partes, ac præsertim quibus nigra euacuanda bilis est.* deinde ait: *Si quid aliud aluo impedimento est, ne facilè subducatur, tum vel maximè est pituita copiosior, ex quo fit, vt in quibus pituita redundat, eos per inferiora purgari non valdè probem*.

Vomitus pituitæ quando vtilis.

Flaua bilis Vomi. tus.

Pituitam Vomitu vacuat Hipp.

Probatur Vomitus pituitæ.

Ratio cõtra Gal.

Pituita per Vomitum purganda.

Bilis autem, quia ex Galeno natura sua tenuis est, & sursùm tendens, ac supernatans aptè per superiora euacuatur: tàm artis, quàm naturæ opere, cuiuscumque fuerit illa generis. vndè à natura fit bilis vomitus cerebro vulnerato ex Hippoc. 6. aph. 50. & in principijs accessionum bilis vomitu expellitur. præterea 4. aphor. 4. scribit Galen. rectè æstate Hippocratem purgare superiùs, quoniam, & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omninò tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad superiora mouetur: quælibet autem superfluitas, eò, quò vergit, ducenda est per loca conuenientia. Sed aduertendum vomitus pituitosos non esse adeò prauos, vt sunt biliosi, qui magis ventriculum conturbant, siue sit bilis æruginosa, siue prasina, siue vitellina, siue alia quælibet amara, & acris: ventriculus enim insuetus est bilem continere, ideò ab ipsa valdè tristatur;

Bilis per Vomitum euacuanda.

Vomitus biliosi magis lædũt, quam pituitosi.

natura autem ductum struxit à vesicula fellis ad intestina, vt ad ea pertransiret bilis, non autem ad ventriculum. ideò à pura bile plurimùm vexatur ventriculus. hoc docuit Hippoc. 3. prog. tex. 38. *Vomitio autem vtilissima est, quæ pituita, ac bile permista quàm maximè est, & non crassa valdè, neque multa, synceriores enim deteriores sunt. Si verò vomitio fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicumque ex his fuerit color, malum esse censendum est. Si verò idem homo omnes vomit colores, exitiale admodum iam est. Ocissimam verò abolitionem indicat vomitio liuida si graueolet. Omnes autem sub putres, & fœtidi odores in omnibus vomitionibus mali.* Concludamus nos per Vomitum omnia bilis genera euacuari aliquando criticè, aliquando symptomaticè, aliquando etiam à medicamento, sed semper cum molestia.

Vomitus bilis pura malus.

An Melãcholia rectè vacuetur per Vomitum.

Nec dubium est, quin humor Melancholicus per vomitum etiam possit expurgari; sed an legitimè expellatur quæritur. Et quidem natura eum per os deijciens malè semper operari videtur. siquidem in prognosticis Hippoc. *Vomitus*, ait, *vtilissimus est, qui pituita, & bile mixtus est maximè*. deinde subdit, liuidum, aut nigrum colorem esse prauum. sed Melancholia est tali colore. & 4. aphor. 21. *Deiectiones nigræ, qualis est sanguis niger sponte venientes siue cum febre, siue sine febre pessimæ, & quanto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento verò melius, & quanto colores plures non praui.* non intelligit hic (ex Gal.) bilem nigram exquisitam, acidam, & corrodentem; sed sanguinis fœcem. Si igitur à medicamento eijcietur talis humor, atque etiam varij coloris excrementa nimirum crocea, viridia, æruginosa, & nigra non timendum, sinceras autem excretiones detestandas esse docuit Hipp. præterea 4. aphor. 22. *Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supra, vel infra exierit, lethale.* & aphor. 23. *Quibuscumque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vulneribus, siue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue vt sanguis niger desuper exierit postridie moriuntur.* igitur si expurgatio atræ bilis, mala est inferius, peior erit superiùs. & Ruffus apud Galen. melancholicis vetat validos vomitus. nam iubet Hipp. vt per inferiora euacuentur. 4. aphor. 9. *Melancholicos autem pleniùs per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.* Sed dixit Hipp. pleniùs, seu fortiùs relatiuè per inferiora, ita vt non excluserit superiorem euacuationem: sed melancholicos vult parùm esse euacuandos vomitorijs, & multùm deiectorijs. Gal. in com. docuit, quia hic humor natura est grauis, & declinans ad inferiora per aluum, euacuandum ipsum esse. quod concedimus esse commodiùs, non tamen superna purgatio inepta iudicanda est ad euacuandum humorem melancholicum; nam lien se ipsum quandoque expurgat per vomitum, vt dixi. & vtiliter excerni per Vomitum melancholicum humorem videmus dato Elleboro, & alijs vomitorijs ad Melancholicos, lienosos, &c. Sed aliter potest Hippoc. interpretari. *pleniùs*, idest fortiùs, indicat medicamenta ad expurgandum humorem melancholicum à liene per secessum debere esse fortiora, quàm quæ purgant bilem ab hepate. nam cum hepar habeat ductus ad intestina non ad Ventriculum, faciliori medicamento vacuabitur per intestina, quàm per Vomitum; contra cum Lien sedes Melancholiæ non habeat ductus ad intestina, sed ad Ventriculum faciliùs attrahetur ad Ventriculum, quã ad intestina. vndè si voluerimus expurgare per secessum melancholiam fortiori remedio erit opus, quàm ad bilem, contra si bilem per Vomitum.

Sincera Melãcholia vomitu reiecta mala.

Hipp. declaratur.

Sanguis Vomitu reiectus.

Sanguis etiam per vomitum sæpè reijcitur multiplici de causa; necnon etiam à medicamẽto in Hypercatharsi. Hipp. autem 4. aph. 25. ait: *Sanguis quidem supra, qualiscumque fuerit, malum: infra autem nigra deiecta, bonum.* & 7. aphor. 37. *Quicumque sanguinem vomunt, sine febre quidem, salutare est, verùm cum febre malum.* Galen. in com. 4. aphor. cit. Deiectio, inquit, per os semper est mala, qualiscumque fuerit is, qui excernitur sanguis, hoc est, siue spumosus, siue rubeus, siue flauus, siue niger, siue aquosus, siue crassus, meliùs si infrà deijciatur: deijcitur tamen per os sanguis quandoque suppressa aliqua consueta euacuatione, vt menstruorum, &c. non omninò inutiliter. præterea Hipp. in Coacis prænot. fol. 581. *Est etiam læthalis ruber Vomitus, & maximè, si cum necessitate dolorosa vomatur.* & paulò post: *Purgationes valde rubicundorum, nigrorum à Veratro, malæ sunt, & cum talibus exolutio mala. A Veratro vomere rubicunda, spumosa, pauca, prodest: facit tamen duricias, & suppurationes magnas abducit. sunt autem hi, qui tali vomunt altùs, & pectus dolorosi, & in rigoribus exsudantes, & testes intumescunt, quod si contigerit insuper rigent, & gracilescunt. Frequenter per eadem recidiua vomitoriæ, circa iudicationem nigrorum vomitum faciunt.* & ex his satis ostensum esse credimus per Vomitum omnes purgari posse humores. Auicen. 4. primi d. 5. cap. 4. *Ex humoribus quoque est, qui est velocioris obedientiæ vomitui secundum plurimum, sicut cholera; & ex eis est, qui vomitui rebellis existit, sicut melancholia, & ex eis est, qui inter hoc, & hoc est medius, sicut phlegma.* Costæus in com. & cap. vlt. *Vomitus quoque, inquit, multoties fit difficilis propter humoris subtilitatem: ipse igitur est incrassandus ptisana, & granis granati.* quod accidere crederem vomentibus Elleboro, quod euacuat crassum, & relinquit subtile, & reperiẽs humores attenuatos, difficiliorem facit vacuationem.

Vomitus omnes humores purgat.

An materia cruda per Vomitium euacuari possit. Cap. X.

DEFINIENDVM hoc capite à nobis est, an in vomitibus excitandis à medicamento, sit expectanda, & expetenda humorũ concoctio.& de materia quidem actu in Ventriculo existente, nemini dubio esse debet, statim euacuandam esse nulla expectata concoctione, vti Venena ingesta, ac cibi multi,& corrupti: exemplo rerum in ipsis intestinis contentarum, quas statim euacuamus clysteribus, vel etiam cænotico, vel eccoprotico medicamento; illud Galenus 4. de san. tu. 3. & alibi sæpè docuit, hoc vsus obtinuit.

Vomitus quãdo statim adhibendus.

Quòd si crudi humores sint in primis venis, cum lassitudine vlcerosa, prohibet vomitum Gal. 4. de san. tuen. cap. 6. *Haudquaquam* (inquit) *in eiusmodi affectibus vomitu vtendum suaserim, sicut nonnullis est visum, tum Gymnastis, falsis (vt opinor) ex ijs, quæ à Philotimo, & Praxagora de eiusmodi succorum curatione sunt scripta. non enim si cum lassitudinum affectu abundant: sed cum soli infestant, vomitus eos expellunt, quippe cum nullum periculum sit, nè intrò violentius reuellatur aliquid eorũ excrementorum, quæ in carne constitere, quemadmodum certè est, cum ambo redundant, & in primis venis cruda, & in solidis mordacia, caueri enim in talibus satius est vtrumque reuulsum, & foràs crudorum, & intrò mordacium.* Hic quidem negat euacuationem crudorum non ratione sui: sed lassitudinis adiunctæ. & 7. meth. 11. scripsit. *Quibus lenta pituita ventriculo est infixa, ijs prius adhibenda sunt, quæcumque hanc dissecent; post deinde purgandum: quod si ad vomendum sunt idonei, non inutile sit per radiculas ex oximellite vomere: sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtique abundè sit à ptisanæ solius cremore, vomuisse, item à mulsa, quo casu sumendum vtriusuis plus est, quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur.* hic Galen. lentam pituitam dissecat, & præparat ad Vomitum. Atque vult Gal. vomitum contineri sub illo Aphorismo. *concocta medicari, &c.* in com. 2. aph. 9. quod si negligatur difficiles ait vomitus succedere,& cum molestis accidentibus.& primo de Crisib. 8. Vomitus à principio si appareant, numquam per crisim ægritudinem finiunt. preterea materiam crudam nunquam mouendam vult Galen. Actuar. 11. meth. c. 7. *coctus ne humor sit, an crudus.* inspiciendũ est, quòd si crudus fuerit, congruis medicamentis coctionem moliri oportet. sin autem iam coctus est, & exitum sollicitat, perpendendum est sursùm ne, an deorsùm vergat; atque illac educendus. Atta men Hippocratem non adeò austerum in vomitibus agnosco, siquidem in debilibus, vomitibus nunquam coctionem quærit, nec præparationem concoctoriam adhibet. immò Elleborum validissimum vomitorium dat prima die, in qua ex Galeno nunquam adest concoctio. vt 3. de fract. 48.& 2. de fract. 27. nec vnquam quærit hanc concoctionem; imò lib. de Diæta,& de Insomnijs exhibet Elleborum ad præseruandum nullo dum existente noto morbo: neque vnquam ad præparationem Vomitus vtitur medicamentis, quæ dici possint concoctoria, sed pluribus cibis (qui potiùs cruditatem augent) fomentis, & balneis, (quæ cruditatem non concoquunt) quare aphorismus ille non est cum Galeno interpretandus.

An cruditas Vomitum prohibeat.

Lassitudo non cruditas vomitum prohibet.

Mat. cruda non est euacuãda nullibi.

Hipp. Cruda per Vomitũ educit.

Dixit autem Hipp. Aph. 22. sect. 1. *Concocta medicari, atque mouere, non cruda, neque in principijs, modo non turgeant, multa autem non turgent.* qui locus etiam 2. de hum. 15. positus omnes ferè hucusque Medicos torsit, vexabitque magis, si cum Galeno explanabitur. Quare hoc loco dicemus sermonem fecisse, vel de humoribus, vel de morbis, vel de excrementis, vel de omnibus. dicimus enim quandoque morbos crudos cum Hipp. 4. acut. 22. & 2. progn. 31. sed obseruauit M. Cagnatus etiam homines quãdoq. dici maturos, vel crudos, & acerbos metaphoricè, sed de his non potest intelligere Hippocr. At de Veteri med. 34. Humores quoque appellauit crudos, vt etiam fecit id 7. Epid. 32. Excrementa etiam concocta vocantur sæpè ab eodem: sputa quidem crassiora ex Galeno. Vrinæ autem crudæ dicuntur ab Hippocr. 2. progn. 34. & 4. acut. 44. ac de iudicationibus: Excrementa etiam cruda appellat Galenus, quę aquosa dixit Hipp. 2. progn. 20. & cruda etiam vocauit 7. aph. 64. Galenus: idem sunt igitur crudi, & cocti morbi: crudi, & cocti humores: cruda,& cocta excrementa. Verum in hac diuisione, non omnes morbi, nec omnes humores; nec omnia excrementa continentur. sed adsunt etiam inter hos neutra. Nam cum dicatur crudum, illud, quod concoqui aptum natum est: de hoc loquitur Hipp. at id, quod coctioni ineptum est, non potest dici crudum; haudquaquam enim ligna, lapides, ac metalla dicimus cocta, aut cruda. nam igne non concoquuntur, sed vruntur, vel calcinantur, ac liquantur. igitur qui morbi, qui humores, quę excrementa sunt inepta ad coctionẽ, cruda non debent dici. nam cruditas, vt dixi, supponit aptitudinem ad concoctionem. concocta igitur ex Hippoc. sunt medicanda, & mouenda non autem cruda. de illis verò, quæ non possunt cõcoqui, nec sunt cruda, non loquitur Hipp. hoc loco. at si per *non cruda*, vt aliqui volunt, intellexisset, quæ non habent aptitudinem ad coctionem dixisset *non cruda, & concocta medicari*, non autem postposuisset. quare de ijs non loquitur, quæ, vt dixi, non habent aptitudinem ad cõcoctionem. quod si per *non cruda*, vt alij censent, intellexisset semicocta, quæ non possunt dici, neque cruda, neque cocta, coincideret, & idem esset ac dicere *non cocta*. & hoc modo *non cruda* essent neutra: vt hæc semicocta, quamuis ante coctionem non sint euacuanda, tamen videntur esse mouenda, & alteranda, vt coquantur.

Quid sit crudum.

Quæ sunt inconcoctilia.

Hipp. non loquitur de ineptis ad coctionem.

Absurda expositiones.

at quæ

at quæ non sunt cruda, erunt cocta, & Hipp. idem replicaret. meliùs est ergo dicere, inconcoctibilia non includi aphor. dicto. proinde iurè excipiunt Manardus, Altimarus, Fonseca, Saluisclanus, & alij, Pestilentem materiam, & Capiuacceus materiam venenatam. nam coctioni inepta sunt. cõcedo autem Triuerio, P. Crispo, & alijs, venena alexipharmacis propriè curari; sed non concedam ipsorum substantiam esse retinendam in corpore, donec euincatur ab Alexipharmaco; nã qui Venena curant, sine dilatione vomitu vtũtur, vt lib. 6. afferemus. præter quæ debent etiam excipi omnes illi morbi, qui nec crudi, nec cocti dici possunt. Propriè autem Abscessus, tumores, inflammationes, & feb. quę ab internis inflammationibus, & suppurationibus ortum ducunt, cruda, vel cocta appellamus. non autem Diariam, nec Ethicam feb. neque simplices inflammationes, & intemperies, nec malam compositionem, immò nec lapides in renibus, & Vesica, nec vermes, & huiusmodi, quæ à materia non dependent. Vndè possumus dicere *concocta medicari, & mouere*, idest apostemata matura secare. & si interna fuerint euacuare. *non autem cruda* & dura, ac renitentia. *neque in principijs nisi turgeant.* idest si mollia sint, & superficialia, ac eleuata. *multa autem non turgent*. dura siquidem sunt, & digitis tacta non mouentur, nec cedunt: turgeant etiam oportet, idest vt eleuata sint, & commostrent locum ruptioni aptum. in febribus verò crudis, quæ coctionem admittunt idem erit obseruandum. pariter in excrementis, quæ cruda inutiliter euacuantur. Dixit autem Hipp. *multa autem*, seu plurima *non turgent*. nam cũ loquatur de morbis, de humoribus, & de excrementis, non hęc omnia habent turgentiã. siue per *turgeant* intelligamus humores, qui mouentur. transfluunt, & titillatione ægrum molestant, vt vult Galenus, & mat. turgere dicitur sect. 4. aph. 1. & ita soli humores turgebunt. vel intelligamus affectus humoribus repletos, qui quærũt exitum, vt animalium ad venerem incitatorum pudenda turgent, & lacte mamillæ, & in vlcere pus 3. de frac. 18. vel denique excrementa turgẽtia intelligemus, qua autem ratione alui excrementa, vrina, & sputa cruda turgeant in principijs morborum intelligere nequeo. nisi dixerimus fluitare, & vexare modo hanc, modo illam partem. sed fortasse turgere humores, & excrementa aptè dicere possumus, quùm sunt propè exitum, & excretioni parata, vt sunt in intestinis contenta; sic materia cruda in principijs morborum, si turgeat, seu residеat in intestinis, medicamento potest conuenienter, & tutò purgari, non autem si est remota ab exitu, & partibus fixa, & in porositatibus, ac carnibus ipsis posita. pariter, si vomitus includetur in dicto aphor. vt censuit Gal. dicemus humores crudos turgentes, idest in ventriculo firmatos, seu ad ipsum vergentes, statim expellendos, vt bilis æstate: vel si fluxio ad aliquam partem feratur, semper vomitu reuellandam esse, & vacuandam.

Quæ sunt matura.

Quæ turgeant.

Turgent in intestinis.

Humores verò inepti, vt concoquantur, quocumque tempore expelli possunt, veluti extremè putridi, maligni, ac venenati. Pituita etiam putrida, acida, salsa, vitrea, & crassa mihi videtur inepta ad concoctionem, huiusmodi enim non dicitur ab Hippoc. cruda: quod Galen. fatetur 4. de san. tuen. cap. 3. *Recipit verò non omne excrementum alterationem à natura, nec omnis cibus in vnoquoque concoquitur: quod igitur alienum est, nulla fieri ratione potest, vt naturæ gratiam recipiat; sed educere id quamprimum est tentandum: æquè ac quæ corrupta in ventre prorsus sunt, expelli vomitione, vel deiectione est optimum*. ita etiam scripsit 2. de diff. feb. cap. 5. *Natura vtens suis viribus, quod bonum fieri potest conatur partibus assimilare; quod verò malum, & alienum quamprimũ expellere. quod si Hydropicorum humores, & similes post coctionem euacuare voluerimus, numquam educemus, quia nunquam concoquentur*. Sed vt plarimum cruda videtur vocare, quæ sunt iustò tenuiora, siquidem sputa, vrinas, & alia excrementa cruda tunc appellat, quùm sunt nimis tenuia. ideò scripsit de alui excrementis 2. prog. 16. *Corpulenta reddatur deiectio, morbo eunte in iudicationem, oportet*. & Galen. consentit loqui de tenui deiectione. nonnè concoctio sit incrassando? sed quid concoctio apud Hipp. alibi explicauimus.

Quæ sunt cruda.

Galenus autem conatur adaptare excrementa, & humores crassos, inter cruda, sed cogitur dicere hæc ampliùs concoctione crassefacienda non esse; immò potiùs attenuanda. dicens autem excrementa crassa esse cruda, contra Hipp. loquitur, & contrà veritatem, quoniam nimis crassa sputa, crassi humores, atque crassa alui excrementa sunt potiùs nimis cocta, quàm cruda. & quùm dicit crassa esse attenuanda, & concoctio fiat incrassando, ista attenuatio erit contraria coctioni. proindè ad euacuationem in præsenti Aphorismo non prærequiritur ab Hipp. attenuatio, sed à Galeno.

Gal. excrementa crassa vocat cruda.

Hipp. non attenuat.

Sed quæso considerate contradictionem. Humores tenues, atque tenuia excrementa ex Hippoc. sunt cruda. & ex Galen. humores tenues sunt, ij, qui turgere solent. hos euacuat Galen. nõ expectata coctione: crassos verò, qui ex Hipp. sunt cocti, attenuatione Gal. concoquit. quod videre est lib. quos, & quando. vbi, *siquidem (inquit) inter initia morbi tenues, & aquosos humores euacuabis*. Fallop. etiam, & alij humores ante coctionem euacuari permittunt. at contrà in purgationibus tenuitas molesta est Hipp. existente enim vrina tenui non purgat 4. de Vic. acut. 43. *Quibus principio vrinæ, & nebulosæ, & crassæ existunt, hos, annuentibus cæteris, subpurgare conuenit: quod si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales nonpurgabis*. sputa etiam tenuia, & alui excrementa voluit esse incrassanda. Gal. autem per cruda contrario modo intelligit, vt primo aph. 24. *Qui multa cruditate laborant. quique tenaces, aut crassos cibos assumpserunt, inepti sunt ad purgationes. Hæc itaque abesse oportet, humores autem quam maxime fieri potest,*

Oppositio inter Hippoc. & Galen.

Tenuia non purgat Hipp. sed Fal.

Gal. crassa attenuat.

test, esse fluxui paratos, hoc est tenues, & nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina, per quæ debet purgatio fieri, & nullam habere obstructionem. Nam & nos ista ante paramus, cum quempiam sumus purgaturi, & hoc est, quod in Aphor. dixit. Corpora vbi quis purgare velit oportet fluida facere. Verùm in acutis morbis circa principia statim, vel circa primam diem, vel non vltra secundam, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, quando turgent, non datur facultas ista præparandi, nisi quis fortè arripiat occasionem propinandi mellicratum, in quo decoctum sit aliquid Hyssopi, vel Origani, vel Tragorigani, vel Thymi, vel Pulegij, siue quid huiusmodi, vim habens humorem extenuandi. Hìc nulla Galeno fides habenda; nam omnia hæc sunt contra Hippocratis mentem, cuius agit interpretem. siquidem primò crudos tantùm videtur appellare humores tenaces, & crassos: coctos verò tenues, & non lentos; contrarium certè illius, quod de tenuitate sensit Hippocrates. Nos quidem crassos, & pituitosos esse crudos concedimus, non tamen habere posse turgentiam illam, quam intelligit Galenus, cum sint inepti ad motum: soli autem biliosi tenues in acutis turgent. deinde malè interpretatur Hippocratem de corpore fluido: quùm Cous intelligat per *fluida* humefacta, & ipse talia reddat pluri cibo, & potu, quiete, ac Balneis, non autem attenuatione, & inedia, vt clarius lib. 8. explicabimus. Galenus autem transfert ad humores attenuandos, & membra fluida facere quærit decoctis rerum calidarum, attenuantium, omninò oppositè Hippocratis sententiæ. Recentiores autem ex hoc Gal. loco vsum suorũ Syruporum præparantium sumpserunt; sed & ipsi, nec Galenum sequuntur: nam syrupos refrigerantes propinant de Cicorea, de Boragine, de Endiuia, de succo Acetosæ, de succo Citri, de Adianto, Violaceum, Rosaceum, Acetosum simplicem, quæ an habeant vim concoquendi iudicet Lector.

Gal. per corpora fluida intelligit humores tenues.

Syrupi concoquẽtes Gal.

Galen. refellitur.

Quomodo Hipp. reddat corpora fluida.

Vsus Syruporum.

Quòd autem Aphor. 22. citato non comprehendatur Vomitus, clarum mihi videtur. nam scripsit Hippoc. φαρμακέυειν, quod alij interpretantur medicari, alij euacuare, alij purgare. & multi commentatores cum Galeno, vt dixi, sursùm, & deorsùm euacuare intelligunt. ego solam infernam purgationem velle opinor. nam eandem sententiam referens 5. Epid. n. 25. & 7. Epid. nu. 32. *subpurgare ventres* scripsit. quo constat in citato aphor. non loqui de vomitu, sed de inferna purgatione. & ratio nobis opitulatur, quia quò natura vergit eò ducere oportet; sed concocta deorsùm vergunt, cruda verò sursùm. ergo eò ducenda. siquidem concocta crassiora sunt reddita, ideò grauiora, & ob id deorsùm tendunt, cruda verò, quùm sint tenuia, & eleuata sursùm tendũt à natura. vndè in principijs accessionum vomitus insurgunt, in declinatione verò aluus subducitur. non igitur concocta materia per Vomitum est ducenda. & nobis suffragatur Doctissimus P. Martianus, tum lib. de hum. tum aphor. 22. sect. 1. qui ex Hippoc. lib. de hum. num. 2. colligit supernas eruptiones coctas esse malas. quod confirmatur ex Hippoc. 5. & 7. Epid. cit. *Subpurgandi ventres in morbis: vbi purganda concocta fuerint, inferni quidem, vbi considisse videris. signum habes si non anxij fuerint, neque capite grauati, & quùm calores mitissimi, & quùm post exacerbationes cessarint. superni verò, in ipsis exacerbationibus: tunc enim & hi eleuantur, quùm anxij, & grauati supernis partibus fuerint, propterea verò in principijs purgandum est,* (lego affirmatiuè, idest sursùm cum Martiano, nam 2. aphor. 29. in principio purgat) *quoniam sua sponte in his temporibus expurgantur.* vel negatiuè cum alijs, idest deorsùm in principijs non esse purgandum, quoniam sua spontè sursùm purgantur, & materia sufficienter per se mota nõ est irritanda, currenti enim equo non sunt adhibenda calcaria, & quæ integrè iudicantur sinenda sunt, & nimis irritaretur Natura mota ad Vomitũ dupliciter, in principijs per se, & per Medicinam. nec deorsùm, quia auerteretur motus naturæ. vbi clarè docet vomendũ quùm humores eleuantur, infra deijciendũ, quùm sunt concocta.

Vomitum non inclu di Aphor. 22.

Probatur concocta non esse educenda per Vomitum.

Vomitus coctorum mali.

Hipp. cocta purgat inferiùs.

At dices Hippoc. velle subpurgandam concoctam materiam per supernum ventrem. Respondeo. si Vomendum in exacerbationibus, & in principijs cum materia est eleuata, & turget, ac vrget, hæc non est cocta: ergo coctam infrà, crudam suprà purgat.

Nos autem si exactè Hippocratis mentem inuestigauerimus, reperiemus in vomitibus non respicere coctiones; sed præparare corpus ne lædatur à nimio motu in fortibus vomitibus: nam in læuibus nulla vtitur præparatione, cum ea opus non sit. Præparat autem corpus humectatione, quia corpus humidum, est fluidum, & facilè cedit trahenti, nec est periculum, quòd disrumpatur. Elleborus enim quia à proprietate attrahit crassa, magnas parit distentiones: ideò Hippoc. præhumectat corpora, nè lædantur, non autem attenuat humores, etenim Elleborus proprietatem non habet attrahendi humores tenues. cum autem violenter crassos trahat molesta fit euacuatio, siquidem ob id alia medicamenta, quæ tenues humores euacuant, multò minus sunt molesta: si ergo Elleborus inuenerit multa excrementa crassa, in corpore humido, & quod facilè cedit, sine molestia euacuabit. contrà si humores fuerint iam attenuati, multò molestior fiet vomitio: nam cum non adsint humores crassi, quos appetit Elleborus, non contentus attenuatis, quæret illos paucos crassos, qui latentes sunt, & in pauca quantitate; ideò dissoluit corpus, & nocet. & hoc est quod scripsit Hippoc. *Elleborus sana corpora habentibus periculosus*, nimirum, quia cum non reperit humorem requisitum, eliquat corpus: si ergo humores tenues abundauerint haudquaquam Veratro vtemur.

Corporis præparatio.

Cur molestè vacuet Helleb.

Elleb. non trahit humores attenuatos.

In deiectionibus autem per aluum, non vtitur Hippoc. præparatione vlla, neque pluribus ci-

bis,

bis, neque balneis: sed tantùm quiescere permittit, & Naturæ munus expectat, ea enim est, quę cōcoquenda concoquit: nec in principio potest Natura concoquere, sed determinato tempore opus habet, aliquando citiùs, aliquando tardiùs. id Plato in Timæo, & docuit, & probauit hac ratione. *Omnis morborum constitutio animalium naturæ quodammodo similis est: sanè Animalium compositio ab ipso generationis exordio certis temporum curriculis terminatur, idq. & genus vniuersum patitur, & Animal vnumquodque ab ortu fatale viuendi spatium in seipso exceptis necessarijs passionibus, continet. Etenim trianguli ab ipso initio singulorum vim possidentes, vsque ad certum tempus sufficienter ad vsum vitæ cohærent, vltrà id vita nemini prorogatur. Idem quoque constitutionis modus languoribus cōuenit, quos si quis citrà fatalem temporis cursum pharmacis amputare contenderit, ex paruis ingentes, ex paucis multi euadere consueuerunt. Quapropter diligentia victus corrigendi, & gubernandi sunt morbi, prout cuique datur otium, neque difficile, infestumq. malum pharmacis instigandum.* Hic Plato non vult morbos ante fatale tempus à natura determinatum esse medicamentis commouendos, vt v. g. Acuti nonnisi post decimumquartum. nam hi concoquuntur, & iudicantur intra quatuordecim dies, & hoc est tempus illis fatale, quare sinendum erit, morbos concoqui, & quia *Natura morborum medicatrix*, ipsa coctionem efficit, calidis, atque quiete iuuatur, ideò est sinenda. Plato autem diligentem victum tantummodo adhibet.

Natura cōcoquit.

Omnia ex Platone habent tempus fatale.

Ad coctionē Victus sufficit ex Platone.

Quòd si materia apta quidem Natura sua ad coctionem turgeat, quia nimirum, vel loco moueatur, vt Galen. explicat, statim est expellenda, ratione enim loci, concoqui nequit. Hippoc. namque 2. in 1. Epid. *Quæcumque*, inquit, *concoqui oportet conclusa esse conuenit*. ergo materia vagans, & in motu non poterit concoqui. Quod si materia turgeat, quia, secundùm aliquos, sit multa, & copiosa, & ideò cedens medicamento, etiam si id rarò accidat; tamen quamuis fuerit in principio morbi, permittit Hippoc. euacuationes ob maius periculum imminens. Si verò turgere dixerimus eam materiam, quę prope exitum est (vt in arboribus, & similibus, à quibus nomen turgentiæ desumptum est, prope exitum, quod turget spectatur) materia in intestinis collecta, statim medicamento tollenda erit etiam in principijs morborum. At si materia fuerit natura inconcoctibilis, & quæ coqui nunquam possit; quia de hac in cit. aphor. non loquitur, permittit Hipp. vt euacuemus, quando libuerit; nam semper tempus est.

Mat. turgēs, quia mouetur non potest coqui.

Mat. quocumq. modo turgēs vacuāda.

Concludamus tandem in Vomitu ciendo non esse expectandā concoctionem, vt in alui purgatione; hi enim motus cum sint contrarij non debent vna lege contineri, sed omninò opposita, nam, vt sursùm motus opponitur motui deorsùm, ita motus sursùm conuenit in principijs morborum, & in principijs accessionum, & in materia cruda, motus vero deorsùm in declinatione morborum, in declinatione accessionum, & in materia concocta, & de hum. n. 3. paribus diebus deorsùm, imparibus sursùm. similiter fortibus ægris Vomitus, debilibus alui deiectio conuenit. læuis materia sursùm ducenda, grauis deorsùm, qualis est concocta. nec valet obiectio, quòd in hypostasi probatur. quòd sit alba, læuis, & æqualis. & primo prog. 42. pus optimum simile etiam dicitur. nam soluit Galen. 2. prog. 36. omnia, quæ deorsùm inuehuntur in vrinis, vtilia sunt, & quantò magis subsident deorsùm tantò meliora habeantur. Quod igitur exquisitè concoctum, secretumq. est, æquale, ac similare, vt potè nullum habens flatum, in fundum descendit vasis vrinam continentis: quod verò permistum est aereo quodam, & vaporoso flatu, id subductum ab eo, quod proportionale sit quantitati subducentis, minùsq. & magis sursùm fertur. verùm concocta ex Hipp. esse crudis grauiora patet, quia coctione, Vrinæ, sputa, narium mucus, oculorum, & alui excrementa crassiora redduntur, Gal. etiā teste 2. prog. & 1. de humor. crassa autem tenuioribus esse grauiora nemo negabit. at crassa infrà ducenda, læuia verò sursùm docuit etiam Gal. 9. de vsu part. cap. 1. Accedit, quòd Hipp. lib. de hum. num. 2. videtur vituperare Vomitus, quibus excernantur simul cocta, & cruda. quùm cocta non sint per superiora euacuanda, vt etiam aduertit ibi Martianus. & subdit Hipp. *maturatio descensus eorum, quæ infrà sunt redundātia, & fluitatio eorum, quæ supra*, idest concoctione descendunt, vt grauiora, concocta, & infrà sunt purganda. & cruda, & turgentia, quia læuiora, & sursùm vergentia per superiora purganda. nec differt Martianus in com. *Quæ sunt concocta* (inquit) *per inferiora expurgantur, quæ verò redundant in corpore, & quantitate molestant, & perturbant, per vomitum potiùs educi solent.*

Vomitus, & alui deiectio motus contrarij.

Crudæ sursùm, cocta deorsùm.

Concocta grauiora.

Cocta non sunt euacuanda sursùm.

Dices. igitur in omnibus morbis licèt vti Elleboro quolibet tempore? Vomitum concedam, elleborum non: etenim vomitus conceditur in quolibet morbi tempore, etiam in principio accessionum, quo tempore nullum aliud conceditur medicamentum, immò neque etiam alimentum, tam in morbis acutis, quàm in longis, & à quolibet humore, dummodo adsint conditiones aliquæ requisitæ. Elleborus autem non conceditur, nisi extremis morbis, & longis, atque à materia crassa, non autem in Inflammationibus, neque in febribus, cum hæc sint de genere inflammationum, in quibus non purgat caput. Hipp. 4. de vict. acut. 21. & 22. atque etiam de med. purgantibus.

Obiectio.

Responsio.

Elleborus prohibitus.

Hic autem possumus determinare vtrum pręstantior sit euacuatio per Vomitum, an verò per secessum. & dicemus Vomitui maiorem fidem habuisse Hippocratem; deiectionibus verò inferiis Galenum, vt patet ex eorum scriptis. siquidem Vomitus curat magnos morbos citiùs & certiùs, & requirit tantùm quandam corporis, & Ventriculi præparationem. At alui deiectio

An præstātior sit euacuatio sursū, an deorsūm.

Modus.

Vomitus citò, sub. purgatio iucundè curat. ctio tutiùs, & iucundiùs: sed tardiùs curat, & prę-requirit humorum, seu morborum coctiones. Præterea in euacuando viscida potentior est vomitus, ac in euacuatione ventriculi: quo ad par-*Situs.* tium situs expressè vult Hipp. sexcenties, partes supra septum transuersum suprà; infrà hunc, subtùs, meliùs euacuari; quoad motum humorum *Motus.* si sursùm ferantur, suprà, si deorsùm infrà cómodiùs, & faciliùs ducuntur. Sed in reuellendo *Vomitus deiectione præstantior.* fluxiones ad inferna, vomitus conuenit: ad superna, alui deiectio. vel ergo Vomitus deiectioni præstat, vel æquiualet, virtute. solùm obijci po-*Obiectio.* test vomitum esse molestum, & quandoque cum periculo aliquarum partium; ac non ita naturæ *Solutio.* assuetum, & familiarem. sed molestia nihil nos tardare debet; periculum euitabimus si corpus priùs præparauerimus, & quibus imminet periculum, non exibuerimus. Medicamenta autem, *Medicamēta sursum, & deorsum vacuātia perfectiora.* quæ simul, & semel sursùm, ac deorsùm euacuant, quibus etiam quandoque vtitur Hipp. in euacuādo, mihi videntur multò perfectiora, quàm sola deiectoria, & minus molesta, quàm sola Vomitoria. sed in reuellendo non videntur quicquam memorabile posse. sed pręter dicta Vomitum esse præstantiorem alui deiectione videtur docuisse Hipp. de victu Acut. & de Veratri vsu. *Neque* *Vomitus præstātior deiectione.* *medicamenta* (inquit) *danda sunt decoloratis, raucosis, lienosis, exanguibus, spirituosis, & siccum tussientibus, siticulosis, flatuosis, & his, qui præcordia, & latera, ac dorsum distenta habent, & torpentibus, & obscurè videntibus, & quibus aurium sonitus sunt; & vrinæ meatus impotentibus, neque item morbo regio laborantibus, aut ventre debilibus, aut his, qui sanguinis eruptiones, aut tubercula habent. Si verò medicandum esse videbitur Veratro securus sursum purga, deorsum verò non. Optimum autem his est victus rationem constituere.* Hic Hipp. enumerauit affectus, qui euacuationem non ferunt. sed optimo victu sunt curandi; quòd si tamen aliquod vacuandum visum fuerit. *Cōceditur Vomitus non deiectio.* concedit Hipp. experimentis, & rationibus suffultus magnus magister supernam euacuationem, vetat autem infernam, ergo præstantiorem, & tutiorem iudicauit supernam euacuationem, & nos ne à tanto præceptore discedamus, cum eo sentiemus.

Obiectio. Dices 2. Hipp. nō dat elleborum cruda existente materia. nam lib. de Veratri vsu. *Quicumque* (inquit) *inflammata in principio morbi, velut in libello de ptisana dixi, statim medicamento soluere aggrediuntur, hi de eo quidem, quod distentum est, ac inflammatum nihil auferunt. neque enim remittit, qui crudus est affectus, ea verò, quæ morbo resistunt, & sana sunt consumunt. Corpore verò debili fiente, morbus superat, & immedicabile malum habent.*

Responsio. Respondeo, optimam esse Hippocratis doctrinam, & in inflammationibus frustra tentari euacuationem, idest ante fatale tempus, iam suprà docuimus. ob id, neque Elleborus, neque aliud medicamentum est dandum. sed quando dicimus crudam materiam esse Vomitu euacuandam non includimus inflammationes, in quibus humores sunt inclusi, & euacuationi inepti; sed de alia materia extra inflammatam partem. Præterea supradictis adhærentes dicimus concocta inflammatione neque conuenire Elleborū, sed infrà deiectorium. & Hipp. ibi videtur esse loquutus de inflammatione iecoris, & cum per ipsum euacuatio debeat fieri, ea omninò est prohibenda in tali casu ratione transitus excrementorum per partem affectam, sic inflammatis intestinis prohibetur deiectio per medicamēta; inflammato Ventriculo, Vomitus; inflammatis renibus, diuretica; inflammato Vtero menstrua educentia non sunt assumenda. *Post coctionem non conuenit Elleborus albus.*

Fernel. 3. meth. cap. 12. Si corruptus vitiosusq. humor, aut in ventriculo, aut circa hunc consistere signis deprehenditur, siue pituitosus, siue biliosus, siue alio quouis præter nat. genere corruptus sit, primo quoque tempore expurgandus est, præsertim si impetu quodam spontè mouetur, neque locis illis tenacius adhærescit, alioquin leniter est præparandus: eius verò concoctio haudquaquam est expectanda, vt quæ propriè futura non est, neque eius ab vrinis mutatio quærenda. Qui autem vitiosus humor altiùs, aut in liene, aut circum pancreas, atque iecur, aut in mesenterio conditus erit, siue lentā febrem, siue intermittentem, siue melancholiam, siue diarrhæam, siue cachexiam, siue ingentem obstructionem protulerit, protinus quoque detrahi potest, nisi aut admodum lentus, crassusq. sit, aut ventriculi impuritas obsistat. Hæc enim quùm adsunt primum quidem leuiter detergendus est ventriculus, deinde attenuandus, ac detergendus humor, postremò, aut vniuersè, aut partitè vacuandus.

Quo Anni tempore Vomendum.
Cap. XI.

IN morbis longis (vt qui dent inducias) eligenda sunt tempora ad euacuationes commodiora. In acutis verò nihil cunctandum, quia *Occasio præceps.* & vt tradidit 4. aphor. 10. *Medicari in valde acutis, si materia turgeat, eadem die, tardare enim in talibus malum.* ideò cum tempus habemus in nostra electione, quæritur, quod anni tempus sit in Vomitionum, ac Veratri exhibitione eligibilius; nam variè auctores sentire videntur.

Plinius videtur sensisse Aestate potiùs dandum Elleborum. *Nam Aestate* (inquit) *potiùs, quàm hyeme dandum, non est in dubio.* videtur Hipp. id confirmasse 4. aphor. 4. *Medicari æstate superiores magis, hyeme verò inferiores.* & Galen. in com. Rectè, inquit, æstate purgat superiùs, quoniam, & qui tunc humor superabundat, flaua bilis est, & omninò tota natura animalis propter ambientem caliditatem magis ad superiora mouetur. Qua libet autem superfluitas, eò, quò vergit, *Aestate Vomendum.*

vergit, ducenda est per loca conuenientia. lib. de humorib. initio. & sic etiam natura ipsa operatur, quam imitari debemus. vndè 3. Aph. 2. scriptum est: *Aestate accidunt Vomitus, &c.* & in com. scribit Galen. Vomitus bile per summa natante fieri. Auic. etiam 4. primi doc. 5. cap. vlt. asserit. Aestatem esse tempus vomitui conuenientius. & Haliabbas. 1. pract. cap. 12. *Tempus autem, quo maximè exhibendus est Vomitus est aestas. hoc enim tempore liquefacti sunt humores, & natant in stomacho.* Oribas. 7. collect. cap. 26. ex Ruso. hyeme, & aestate si inanire cogaris; hyeme per inferiora, aestate per superiora, & contrà etiam quàm materia vergat, id facies. nam reuellere in quibusdam est melius, aliàs verò, qua materia vergit, euacuabis, praecipuè cum recedit, neque vtiliter, neque moderatè vergit, in caeteris contra erit faciendum.

Gal. 3. de remed. fa. parab. 166. ex Basil. Icto Melitinoto. *At Iulio mense, & Augusto te per biduum vomere oportet, vtrumque: quoniam per diem vnicum stomachus purgari non potest.*

Auicen. 3. primi doc. 5. cap. 1. *Aestate si potuerit Vomet.* & 4. primi d. 5. cap. 4. *Hippocrates quoque, inquit, qui fuerit macer, & fuerit naturae, cui vomere sit facile, melius erit in mundando ipsam, & ad vomitum adducatur, & vt sit hoc in Aestate, aut Vere, aut Autumno, & non in hyeme; quod si sibi euacuatio, quae fit Vomitu necessaria fuerit, vsque ad aestatem expectet.*

Recentiores autem ferè omnes cum Galeno sentiunt Aestiuum tempus vomitibus aptius. vt repetit etiam Galen. 1. de hum. com. 12. Hippoc. etiam lib. de affection. nu. 13. in febre forti aestiua. *Si bilis, aut pituita ad cor* (idest os Ventriculi) *consederit, aqua frigida, aut aqua mulsa pota vomant. si verò venter non secesserit, clysteri vtendum.* deindè num. 15. ad dolores in aestate circa ventrem, seu praecordia, & cor à pituita. *Aquam mulsam aquosam facito, & aceti tribus heminis affusis, tepidam bibendā dato, & vbi modico tempore ipsam retinuerit, & igne, ac vestibus concalefactus fuerit, vomat. Si verò à vomitu rursus accesserint, ac suffocauerint: rursus vomitum faciat.*

Sed contrà est primò Hippoc. ipse de salubri diaeta num. 5. *At aestus vbi vigeat, vti cataclysmatis: quippe hoc tempus torridum est, & corpus biliosius, & grauitates lumbos, & genua afficiunt, calorq. vrget, praeterea fiunt in ventre tormina, quare corpus oportet refrigerare, & quae eleuantur, deorsum ab his locis subducere.* & 3. de diaeta num. 5. scribit: *Aestate vomitibus, nisi si qua repletio contingat, vtendum non est.* Celsus autem lib. 2. cap. 12. Elleborum aestate non rectè dari, affirmat.

Vomitus prohibitus aestate.

Sed Galenus noscens hanc contradictionem, sic eam soluere conatur. *Vniuersum corpus* (inquiens com. de Diaeta cit.) *si purgare instituas, aestate per ventrem superiorem, hyeme per inferiorem purgabis.* & rationem tradere conatur, quia aestate corpus totum per Vomitum est euacuandum, tunc enim abundat bilis, quae ob laeuitatem natura sua sursùm fertur: siquidem purgatio instituenda, quò vergunt per loca conferentia. & subdit: *Quoniam hyeme generatur in ventre pituita, auctor nobis est, vt pituitam vomitibus expurgemus & bilem aestate innatantem retrahamus deorsum.* vult ergo Hippoc. ex mente Galeni aestate totum corpus per vomitum esse purgandum, at si obsistere velimus, per contraria loca esse retrahendum. ideò primo de humoribus 11. subiungit, perspicuum esse, vomitum interdum accommodatè adhiberi ijs, qui vomere soliti sunt: interdum verò consuetudinem esse interrumpendam; si igitur in ventriculum flaua bilis confluat, homoq. sit ea natura, vt amara bilis in eo coaceruetur, regioq. calida sit, & vitam laboriosam, atque aerumnosam homo degat, is assuefaciendus ita est, vt bilem priùs, quàm cibum sumat, euomat; si verò malum inde ortum sit, quòd multum vini à balneo ante cibum velit bibere, tum & vomendi consuetudo omittenda est, & de potus, deq. pastus copia est detrahendum, ventriculus enim propterea factus imbecillis totius corporis redundantias in ipsum confluentes excipit, & quamuis Hipp. hic fateatur humores sursùm ferri, tamen in contrarium ducere conatur.

Gal. totū corpus purgat aestate per Vomitum.

Vt reuellatur bilis.

Mihi autem videtur cum Celso, Elleborum non esse dandum aestate, quia non abundant humores crassi, sed tenues, quos non respicit Elleborus; praetereà ex Hippoc. 4. aphor. 5. *sub cane, & ante canem difficiles sunt medicationes.* & Galen. optimè in com. inquit. Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quae à medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures quoque purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ob aestum imbecillis, magis expurgatione dissoluitur. sed & purgatio haec parua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores: sicut enim Balnea calida natura apta sunt obsistere purgationibus, sic & calor aestatis, tunc praecipuè cum se ipso vehementior extiterit. Non erit igitur aestate opportunus Ellebori vsus, neque etiam aliorum validorum vomitoriorum, etiam biliosorū: sicut in febribus quoque Elleborus improbatur. sed cū breue sit Ver ex Hipp. vt mox dicemus, & longa aestas, concedi poterit Elleborus in principio aestatis, & hoc videtur voluisse Plinius, & alij cit. concedenda autem solummodo vomitoria laeuia. vndè Hippoc. de affect. num. 15. *Quicumque verò alij dolores in aestate circa ventrē fiunt, siquidem ad praecordia, & cor tenderint, &c. vomat.* non tamen vomitus, quamuis laeuis, multum erit frequentandus, quia cum materiam biliosam ad ventriculum ducat, iam per se ad ipsum vergentem, ac tunc temporis ventriculus ob calores sit imbecillis, non est efficiēdus cloaca omnium superfluitatum: nam bile repletus, & cibos corrumpet, & inappetentiam, & sitim patietur, praeter alia incommoda. Igitur

Elleborū non esse dandum aestate.

Aestate difficiles purgationes.

Vomitus lenis aestate conueniT.

tur æstate humor natura sua sursùm vergens, ne lædat ventriculum, & caput (membra pituitosa) deorsùm est reuellendus, ex decreto Hippoc. de sal. diæta, num. 5. immò simul etiam euacuantur partes sub septo transuerso affectæ, per secessum. Etenim si vult Hippoc. partes supra septum esse superiùs euacuandas, & è contrà; hìc autem quia pituita afficit superiora, esse per vomitum euacuandam. sequitur æstate bilem per inferiora esse euacuandam; quia inferiora lædit, vt patet ex Hipp. scribente de salub. diæta nu. 5. *Quum verò æstas, ac calor fuerit, infusis vtendum est, hora enim hæc æstuosa est, & corpus biliosius, & lumbi, ac genua grauantur, & calor oboritur, & in ventre tormina fiunt*. At dices. si hoc est, sibi contradicit Hipp. quoniam subdit: *Quapropter corpus perfrigerare oportet, & quæ in sublime eleuantur, infernè subducere ex istis locis*. nam si æstate laborant partes sub septo transuerso, quomodo humores *in sublime eleuantur*?

Bilis deorsùm reuellenda.

Dicendum bilem æstate sursùm ferri natura, quia tenuis, quia calefacta, quia eleuata, & ebulliens, ac fermentatur. sed quùm à natura destinata sit ad fluendum ad intestina, & per inferna purgari, (habet enim ductum natura fabrefactum à vesica fellis ad intestina, non autem ad ventriculum) tamen, quia æstate copiosior est, & non solùm intestina plus solito vrget; sed etiã ad ventriculum fertur, ita in sublime attolli dicitur. Medicus autem hæc considerans nè sursùm tendat ad ventriculum æstate, infrà bilem euacuare tentat; sic præseruat ventriculum ab imminenti fluxione bilis. contrà, si actu bilis vexat ventriculum æstiuo tempore, curandi gratia per vomitum erit expellenda. cum Aphor. 4. sect. 4. præterea, quia æstate partes sub septo læduntur à bile, euacuari, & curari debent per partem proximiorem: ideò æstate euacuatio bilis per aluum curatiua erit partium inferiorum; & præseruatiua, ac reuulsiua partium superiorum. Aphorismum autem Hippoc. 4. quartæ sect. explicamus, dicentes Hipp. sermonem esse de bile tantùm, quæ æstate per superiora, quo vergit, est vacuanda; igitur æstate licet præbere læuia Vomitoria euacuantia bilem, non autem valida, neque pituitam sursùm ducentia, vt Elleb. quicquid dicat Plin. nam cæteri auctores citati intelligunt læues Vomitus ad bilem, quæ fluit ad Ventriculum, ducendam. at Hippoc. quandoque visa fuit nimia fluxio deorsùm reuellenda ad intestina magis consueta recipere bilem, quàm ventriculus, nec acceptandus Galen. est, vniuersum corpus æstate per Vomitum purgans, ob allatas rationes.

Bilis æstate sursùm fertur.

Bilis deorsum euacuanda.

Hyeme verò danda esse Vomitoria, atque Veratrum, ex eo probari potest, quòd Hippoc. de salubri diæta num. 5. *Sex Brumalibus mensibus vomere, quia id tempus æstiuo est pituitosius, & morbs caput tentant, & regionem supra septum transuersum*. & 3. de Diæta nu. 3. *Hyeme vtendum vomitibus si humidiores sint ter in mense, sin sicciores bis, à cibis omnis generis*. & 2. de morb. num. 68. Morbus pituitosus. *& aliàs, atque aliàs, maximè tamen Hyeme à lenticulæ decocto vomat*. Celsus etiam lib. 1. cap. 3. *Vomitus vtilior est hyeme, quam æstate. Nam tum pituitæ plus, & capitis grauitas maior subest*.

Vomendũ Hyeme.

Oppositum legitur 4. aph. 4. *Medicari æstate quidem superiores, hyeme verò inferiores*. Auic. 3. primi, doc. 5. Hippoc. abhorret Vomitum in Hyeme, & videtur ei, quòd in æstate sit bonus. quoniam humores in æstate sunt natantes, & in hyeme ad subsidendum declinantes, ipsum ergo imitentur, & aphor. 6. *Graciles, & facilè vomẽtes purgare superiùs, cauentes hyemem*. ecce Hipp. quamuis sint facilè vomentes, hyemem tamen cauendam vult. ac si alijs temporibus, nimirùm Vere, Æstate, & Autumno vomere possint. deinde Aphor. 12. *Quorum alui intestinorum lauitate laborant hyberno tempore suprà medicari malum*. Galen. in com. ait. vel est humor tenuis, vel pituitosus. Pituitosus quando adhærescit intestinis, nunquam est per superiora purgandus. tenuis autem quamuis per superiora debeat purgari, non est faciendum hyeme. & commento de salubri diæta cit. docet hyeme si ventriculum à pituita expurgare velimus, quam tunc temporis solet multam coaceruare in se, vomitu vtendum; si verò totum corpus, euacuandum per inferiora. Sed quare in facilè vomentibus caueat hyemem, & in difficilè vomentibus caueat æstatem, Galenus non explicauit. crederem in facilè vomentibus, & gracilibus, quia biliosi sunt, non esse excitandos vomitus in hyeme, quia cum in ijs non abundet pituita, sed bilis; ex vomitu euacuaretur bilis, quæ hyeme non est euacuanda; sed æstate. vel euacuaretur pituita, quæ in his naturis non est euacuanda. At in difficulter vomentibus, & benè carnosis cauenda æstas in purgationibus inferioribus. non quidem eò quòd æstiuo tempore inferior purgatio illis nocere possit; sed quia æstate etiam medicamentum deiectorium quandoque vomitum prouocat, quod illis esset valdè molestum, ob naturalem difficultatem ad vomitum. in summa concedit Galenus Hyeme Vomitum ad euacuandum repletum ventriculum, vel ad reuellendum ab inferioribus partibus, quare vomitus læues omninò permittendi. Vomitus autẽ fortis, veluti ab Elleboro, sicut æstate ita etiam hyeme expressè prohibetur à Cor. Celso lib. 2. cap. 12. cui omninò assentiendum est, si valida fuerit hyems; sed si temperata, hyeme potiùs, quàm æstate ego exhiberem, tunc enim adest copia pituitæ crassæ.

Non Vomendum Hyeme.

Hieme bilis non est educenda per Vomitum.

Cur Hipp. cauet hyeme in facilè vomentibus.

Cur cauẽda æstas in purgatione deorsum.

Septal. lib. 4. caut. med. num. 10. pro Vomitu vniuersali cauenda hyems, quod crassi humores tunc exuberent, & viæ non sint apertæ, corporisq. compages densior sit, quàm vt locum humoribus attractis concedat, difficillimam reddunt eam actionem. secus est si vacuare humores per se in ventriculo natos tentaueris: frequentius enim id præstare debemus hyeme ex Hippoc. quoniam pituitæ metropolis Cerebrũ

ob aeris frigiditatem maximè pituita abundat, vndè defluxus illius ad pectus,& ventriculum: ideò vomitus hyeme magis conueniunt blandis ijs auxilijs, quæ nauseam promouendo partem illam solam possunt euacuare cum Galen.5. de vsu part.4. At si hepate se exonerante, bilis recipiatur in ventriculo, quod ex amarore linguæ, & alijs conspicitur,quouis id anni tempore eueniat, euomi potest, licèt frequentiùs id eueniat æstate.

Autumno vomendū. Autumno purgari posse inferiùs, & superiùs ostendi potest eò quod vomitum ipsum Hipp.non prohibuerit. 4.aph.4.& 6.vbi in vomitibus cauet tantùm hyemem. At de Elleboro propinando, idem 2. de mor. num.53.in Erisipelate pulmonis. *Et Vere, & Autumno Vomitus inducatur.* Celsus etiam *Optimè Verè, tollerabiliùs Autumno.* & Aretæus.de Elephant. *Veratrum quolibet tempore dare; sed potiùs Vere,atque Autumno.* Oribas. ex Ruf.7. collec. cap.26. & Galen.1. de hum. 12. ijsdem verbis post Ver, laudant Autumnū, *is enim sæpenumero circa Vergilias constitutionem veri parem sortitur; vt quidam non ægrè purgentur,&id opportuno tempore faciant prius, quàm æstiua excrementa ab hyeme excepta condensentur, & corporibus infigantur.* Oribas.loco cit.etiam ex Rufo. *Autumno,& Vere,per quàm partē videatur, educere conueniet.* Haliabas primo pract. cap.12. Medicamina autē vomitum prouocantia sumenda minimè sunt, nisi Vere, & Autumno, his enim duobus temporibus validiora sunt corpora ad ferenda medicamina, quæ inaniunt fortiter. Autumno concedit Vomitum etiam Aetius serm.3.cap.125.cum his sensit Paulus lib. 1. cap. 53. *Nihil autem mali fuerit post æquinoctium*(scilicet autumnale ad 6.vel 8.Kal.Octobris)*vacuationem ex commemoratorum aliquo tentare* (scilicet vomitu, purgatione,aut Venę sectione)*ne aliquid superfluum in corpore retentum hyeme facessat negotium.* At præ cæteris Autumnum eligendū esse pro Elleborismo, videtur colligi ex Theophrasto de Hist.plant.lib.9.c.11. *Affirmant* (inquit) *candido pecudes vesci,atque hinc primo vim deprehensam cum illo pecudes purgarentur tempestiuius Autumno, Vere autem intempestiuius.* Experientia igitur videtur docuisse Vomitum iuuare magis Autumno, quàm Vere. Præterea Autumno fiunt longi morbi, quibus Veratrum conuenit, non Vere; Accidit etiam vt Autumno aer sit ęqualis non valde calidus, neque frigidus, ideò minùs molestæ purgationes.

Autumne vtilius Veratrum.

Contra Vomitū autumnalē. Sed obstare videtur Diocles in Epist. ad Antigonum Regem.*in æquinoctio Autumnali,vomitum rarissimè esse citandum.* Præterea Hipp.4. aph.9. *Melāchólicos autem pleniùs per inferiora.*& Gal.in com.ait. quia hic humor ad inferiora declinat,fortiùs per inferiora purgandus. Ergo,si humor melancholicus, qui Autumno abundat, per inferiora est detrudendus, vomitus non conueniet Autumno. Auic. 3.primi doc. 5. Autumno meliùs est abstinere à purgationibus,quidam etiam vetuerunt, ne Vomitus in Autumno fiat, quoniam ad febrem perducit. Theophrasti autem locus est suspectus,siquidem Autumno folia albi ellebori non extant: nam flore producto æstiuo tempore exarescunt. sed vere, & æstate vigent.

Sentiendum tamen Autumno conuenire non modo læues vomitus: sed fortes quoque, atque etiam Veratrum ipsum. ægrotantium enim vires sunt robustæ,neque resoluuntur à nimio æstu,nec à gelu: cum aer sit ferè temperatus. nec in contrarium adducta vim faciunt. siquidem Diocles intelligit Vomitum ad sanitatem tuendam, & ad præcauendos morbos, non autem ad eos curandos. & ratio est, quia eo tempore naturaliter in Ventriculo non viget bilis, neque pituita; melancholia autem tunc abundās ob grauitatem deorsùm vergit. Hipp.autem ob eandem causam, & quia difficile per Vomitum expellitur, freque̅tiùs, & fortiùs per inferiora, dixit, esse expellendam. & comparatiuè loquens, non excludit superiorem inanitionem: sed cum abundat circa ventriculum, eique molesta est,nec aliter expelli potest, per Vomitum omninò erit purganda, & si opus fuerit etiam medicamento valido: quia morbi ex Hipp. ea parte; quā sunt proximi educendi. Teophrast. autem videtur posse intelligi de principio Autumni, in quo ellebori folia, & caules etiam vigent, nec omninò marcuerunt, in montibus præcipuè altis, & frigidis, vbi serò florent plantæ. *Autumno vomitus cōuenit.* *Melancholia fortiùs per inferiora.*

In Vere vomitus. Ver autem exquisitum, & optimum esse vomendi tempus ex fortibus Emeticis, videntur omnes fateri. & primò quidem Hippocr. ipse 1. de Diæta circa finem. *subfuriosos conueniens est etiam Verè veratris purgare.* & 3. de Diæta. 4. in Verè vtendum vult, *vomitibus primùm quidē quarto quoque die, deinde per longiùs tempus.* & 2. de Morb. 15. *Si aqua in cerebro fuerit Vere, vbi ipsum priùs purgaueris, primùm Veratro, &c.* & in Tabe dorsali nu.49. *Optandum autem fuerit, vt Vere hanc curationem aggrediamur.*& nu.53.in Erisipelate pulmonis,*& Vere,& Autumno Vomitus inducatur.*& de Affect. 21. *splenici in Vere sursum per Veratrum purgentur.* Gal. 1. de hum. 12. *purgationes verno tempore sunt optimæ quod excrementa hyeme collecta educunt priùs, quàm calor exuperans ea moueat,ac perturbet.* eadem omnia verbatim refert Oribas.ex Rufo. 7. collec. cap.26. consentiunt Celsus, Aretæus, & Haliabas supra citati. Paulus lib.1. cap.53. *Vere autem ineunte, alius Vomitu, alius per aluum euacuari debet,alius sanguinis demissione prout cuiusque cōsuetudo, & voluntas fuerit.* Aetius autem ser.3.cap.125. *Tempus vernum* (inquit) *aptissimum est ad sumendum Veratrum,deinde Autumnus. Aestas incongrua est, & nimirum hyems quoque nisi valde magna vrgeat necessitas. Et tunc hyeme quidem, qui valde calidum temperamentum habent aptiores sunt. Aestate verò senes.* Auic. 3. primi doct.5.initio. *in Vere propriè Vomitus prouocandus est.*

Dicimus etiam ideò Veratrum dandum Vere, quia

Cur Veratrum dandũ Vere.

quia tunc planta germinat, tunc etiam vires validiores habet radix ipsa siccata, etiam post multos annos (nota Cabalisticam) sicut enim in Pulegio (teste Plinio lib. 2. cap. 41. & lib. 18. cap. 25. & lib. 19. cap. 8.) florem brumalibus diebus vidimus, suspensa in tectis, & carnarijs arenti herba: ostẽdente natura se plantas exiccatas, nondum dereliquisse: sed eo tempore moueri, & incrementum virium capessere, quo viuentes vigebant, sicut etiam scilla domi appensa, quolibet anno statuto tempore folia, & caules emittit. sed sapienti pauca.

Cõclusio.

Statuamus nos Quolibet anni tempore conuenire Vomitum læuem, tam ad euacuandum Ventriculum, quàm ad reuellendum eò infernas fluxiones. Validum verò, & per fortia medicamenta Vere, & Autumno esse excitandum, vt commodè, & sine molestia totum euacuetur Corpus. Auer. 7. coll. 4. scripsit. *Neque debet euacuari tempore æstatis, nisi ducat ad hoc necessitas magna, propter siccitatem magnam temporis, & caliditatem ipsius, & quia acquisiuit ægritudini complexionem similem complexioni eius. Neque sumenda est medicina tempore hyemis: eo quod humores sunt duri illo tempore. Et Medici laudauerunt pharmaciam Vere, & Autumno, quia humores non egrediuntur, vt plurimũ tempore Autumni à natura, nisi in qualitate solum. Homines verò, quos non cogit ad sumendum medicinam nisi conseruatio sanitatis, sumere debent postquam pluerit, eo quod pluuiæ frangunt siccitatem illius temporis.* Addo ego, si ad Veratrum requiruntur corpora fluida, hæc talia non sunt in sicco, & calido cæli statu. Ergo. Corpora autem fluida facit Hipp. cibo, potu, & quiete, non siccitate, & caliditate.

De syderum, Ventorum, & aliorum consideratione. Cap. XII.

PRAETER Anni tempora, alia quoque occurrunt in morbis, & ipsorum curationibus obseruatione digna, præsertim verò circa Vomitus, & alui deiectiones & sicut anni tempora 4. superiùs allata pendent ab accessu, & recessu solis; ita etiam à positu Lunæ nonnulla obseruanda occurrunt. Ergo omnium maximè (& si Hipp. id reticuerit) Lunæ aspectus timendos esse censemus, nimirum Plenilunium, & Nouilunium, vt in his diebus à medicamentis caueamus; quandoquidem vidimus nos tres ægros læuiter affectos ex solo potu Mellis ros. solu. ad vnc. iiij. his diebus sumpto, post 4. horas interijsse, & alios multos obseruauimus dicto tempore à medicamenti potu malè affectos, multùm vexatos, & cum difficultate, anxietate, & molestia purgatos; sine conferentia, & tollerantia. non benè igitur Orib. 8. collec. cap. 1. ex Archig. *Vomitus à cæna Luna desinente ciantur.* & iterum repetit Vomendum: *sub Lunam desinentẽ.* neque Cardanus de malo medendi vsu c. 24. Medicos iurè reprehendit, sic scribens: *Vigesimusquartus error est, cum Lunæ radiationes in exhibendis pharmacis vitant: nam cum ducere volueris Elleborum, mouere corpus dixit Hippocr. cum verò Luna cum Sole coit, vel radiationem inijt, mutantur tempora manifestè, quia Elementa, & humores agitantur. Igitur bonum est, tunc medicinam exhibere: in coniunctione, corpus repletum purgabis, in quadrato post oppositionem purgabis meliùs, post venam incides.*

Luna positio consideranda.

Error Cardani.

Cum igitur volueris rectè operari, facies illud hora aspectuum, maxima cum vtilitate, cauebis tamen tria. primum quod dies illa non sit Critica, vel vetita ratione naturali. secundum, quod æger non sit nimiùm debilis, nè si moriatur alia causa, culpent te. tertium congressus Lunæ cum Saturno. vel Marte, quod si hora radiationis cum Sole, Luna, Ioui, vel Veneri societur, optimum erit purgare, vel minuere, vt placuit Galeno 3. de dieb. decret. in principio. Sed decipitur à sua Astrologia Cardanus, quæ etiamsi delectabilis scientia sit, quia tamen fallax nimis est, & ab Ecclesia iterum, atque iterum damnata. nobis Medicis sufficiet sola Hippocratica astrologia. Nequaquam igitur humores ab Astris agitati commouendi amplius sunt Elleboro, vel alio forti medicamento, vt censuit Cardanus. Namque alia est commotio corporis, alia verò commotio humorum. Vt autem faciliùs ab Elleboro purgetur corpus, Hipp. mouet corpus, exemplo motus Nauium, qui Nauseam, atque Vomitum excitat: sed cum non moto corpore, humores ipsi mouentur, agitantur, feruent, medicamenta fortia, vt Elleborum omninò negat, læuia verò vix concedit in febribus. immò etiam vetat in diebus imparibus, ob naturalem humorum motum. & scribit 4. de morbis 21. eos, qui commotis humoribus medicamenta sumpserunt mortuos esse.

Astrologia refellitur quæ est Iudiciaria.

Humores ab astris agitati nõ mouendi.

Imparib. diebus nõ vomendũ.

Solenander sect. 5. consil. med. num. 2. in artritide. *Faciliùs succedet si cieatur is diebus istis, cum Luna in signo aliquo reperta fuerit ruminante, quale Taurus, & Capricornus est.* hæc Astrologia est fallax, quia Vomitus, & ruminatio non est idem, nec ruminantia dicta vidi vnquam vomere, multos enim ventres habent, ideò ruminant, non vomunt. sed quæ vnico tantum sunt prædita ventriculo, vt homo, vomunt. nimirum Canes, Feles, &c.

De Luna in signis ruminantibus.

Sed quia Ethesijs spirantibus plerique Medicorum tempus esse aptum ad propinandum Elleborum censuerunt, ducti Hippocr. verbis in Epistolis. ideò de Ethesijs pauca addere mihi fuit visum necessarium. Itaque Hippoc. in Epist. ad Damagetum daturus Hellebori Democrito scripsit: *Adhortabar ipsos, vt considerent, tamquam fortasis nihil esset mali, aut si quid esset, modicum id esset, & correctu facilè confisus horis anni Ethesijs.* Hìc autem Hippocrates vel dicit, parum, vel nihil mali adesse, quia spirarent

De Ethesijs.

rarent Ethesiæ: sed ob Ethesias esse correctu facilè. & ratio est, quia Ethesiæ modò spirant, modò non. Hippoc. num. 2. in 1. Epid. 4. scripsit: *Ethesiæ perpetuò spirarunt*, & 1. in 1. Epid. 7. & 3. in 3. sexto. *Ethesiæ paucæ, paruæ, sparsim spirarunt*. Ethesiæ autem ventus est aliàs dictus Aquilo, teste Plinio lib. 18. cap. 34. *Aquilo* (inquit) *mollit sidera æstate media, mutatque nomen. & Ethesias vocatur*. cum igitur non spirant Ethesiæ, æstas austrina est, atque squallida: inde sequitur Autumnus morbosus, vt patet locis Hippoc. citatis. præterea lib. de aere, aquis, & loc. nu. 26. *siquidem circa Canis exortum accedat aqua, ac tempestas, & Ethesiæ spirauerint, spes est cessationis, & autumnus salubris fiat, sin minus, periculum est, ne pueri, & mulieres moriantur*. Ex quo etiam textu patet Ethesias spirare circa Canis ortum. quod etiã confirmat Arist. 2. meteorol. c. 2. *Ethesiæ autem flant post versiones, & Canis ortum, & neque tunc quando maximè prope fuerit sol, neque quando longè, & diebus quidem flant, noctibus autem cessant*. Plinius autem lib. 18. cap. 28. & ex eo Scaliger de subt. exerc. 47. *Decimo octauo Kal. Augusti Ethesiarum prodromi flatus incipiunt*, qui cum quadraginta dies spirẽt *quinto Kal. Septemb. desinunt*. vt ait c. 31. præterea scribit lib. 2. cap. 47. *ardentissimo autem æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, sole primam partem Leonis ingrediẽte, qui dies decimusquintus ante Augustas Calendas est. Huius exortum diebus octo fermè Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Post biduũ autem exortus, ijdem Aquilones constantiùs perflant diebus quadraginta, quos Ethesias vocant. Molliri eis creditur vapor geminatus ardore syderis, nec vlli ventorum magis stati sunt*. Sed hoc etiam notandum Ethesias non in omnibus Regionibus ab eadem parte spirare. vnde Plinius loco mox citato. *In Hispania, & Asia ab Oriente flatus est eorum, in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus à meridie, spirant autem, & à Bruma cum vocantur Ornithiæ, sed leniores, & paucis diebus*. Scaliger autem loco cit. *Hic in Vasconia eos nunquam sensimus: sed Austros tum crebros, tum perniciosos. Quin etiam in ora Carnorum ad Adriaticum eorum nullum sensum cepi: sed potiùs Subsolanos, qui secundo Sole flant, vt loquitur Nigidius, idest vt obseruauimus, Solem comitantur*. Ex quibus patet, cum benè spirant suo tempore Ethesiæ, idest media æstate, & exorto cane, calorem æstiuum minui, ob id Hipp. 2. in primum Epid. 4. *Aestas non admodum fuit feruens, Ethesiæ perpetuò spirarunt*. inde etiam Tempestas salubrior. nam ex Plin. lib. 2. cit. *Saluberrimus omnium Aquilo*, & ex Hipp. de aere, aquis, & loc. allato, patet, Ethesias salubritatem afferre.

Quid sint Ethesiæ.

Ethesias ventus saluber.

Quando spirant Ethesiæ.

Ethesiæ variant locum.

His positis ad Hipp. dicimus, ipsũ horas Ethesias non intellexisse æstiuum tempus esse aptius ad elleborum potandum, vt aliqui censuere, quãuis dixerit æstate per superiora purgandum. Nam contrà est, quia ante Canem, & sub Cane difficiles purgationes, & præcipuè validissimæ, quales ab albo Veratro: imò etiam dicere potuisset, se confisum Caniculæ exortu, æstiuo tempore, &c. idem enim sunt. sed memorans Ethesias, aliquid de illis particulatim docere voluit, scilicet quia, & si nec Vernũ tempus erat, in quo meliùs conueniebat Veratrũ, nec Autumnale, in quo etiam tollerabiliùs. sed Æstas erat, & Canicula, in qua Veratrũ dare non conueniebat: tamen quia casus Democriti vrgebat, & Abderitę Hipp. cõuocauerãt dicentes, *citò adsis*. & ipse Dionisio scribit: *ad me venire festina, per summam enim necessitatẽ abeundum est mihi in Abderam*. & Damageto scribit. *Vrget res ipsa, vt valdè citò in Abderam nauigem*. Cum igitur Canicula prohibeat Veratri potum, tamen, quia spirabant eo anno multùm Ethesiæ, quæ calorem mitigabant, & temperatam æstatem reddebant. inde erat salubre tempus, vt ait in Epist. ad Dionysium. *Nescio quomodo ex casu contingit, vt saluber sit annus, & pristinam naturam habeat*. Cum igitur Tempestas anni ob flatum ethesiarũ esset temperata, & salubris, ob id confisus est Hipp. morbum Democriti sanatu fore facilem: nam remedia etiam apta adhiberi poterant.

Hipp. explicatur.

Sub Canè non conuenit Vomitus.

Hippoc. à flatu Ethesiarũ indicauit Democritum non ægrotare.

Addit ad obseruanda circa Vomitum nõnulla Plinius scribens. *Cauendum est fælici quoque cura, ne nubilo die detur, quippe impatibiles cruciatus existunt*. Aetius autem. *Constitutio idonea est serena, & calida, & insolata*.

Dies serena requiritur.

Præterea aptior diei hora videtur meridies ad vomendum, & apud Hipp. exemplũ habemus, de salubri Diæta tex. 17. *Obesi ieiuni vomant, currendo, aut celeriter eundo, meridie*. tamẽ aliquis suspicari posset, aptè vomi secundum humorum motus. Vndè quia circa meridiem mouetur bilis, est enim tempus diei calidiùs, & bili proportione respondens, tunc erit bilem vomitu expellendi tempus. circa vesperam verò melãcholicus humor, quia tunc mouetur, erit expellendus vomitu, ac noctu pituitæ Vomitus erit excitandus, quia diei hora frigidior, & in qua pituita mouetur. Mane solùm erit vomitus excitandus reuulsionis potiùs, quàm euacuationis gratia. quilibet suo modo agat, hæc mihi, notasse sint satis.

Meridies aptior.

Subtilitas.

Quoniam autem in sermonem incidimus de Vomitu secundùm Tempora, æquum est, vt explicemus Problema 4. Arist. sectionis primæ, vbi scripsit: *Cur Vomitus, cum tempora immutantur, citari maximè debeat? An ne conturbatio redundet, cum varia excrementa materiæ inutilis, ex mutandi ratione proueniant? vnde fit, vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant*. Quæsitum in hoc problemate dupliciter legitur. Iustiniani codex legit negatiuè, non esse vomendum. cæteri codices affirmatiuè, & meliùs. nam ex solutione noscitur esse vomendum ad excernenda excrementa. Loquitur autẽ Arist. de læui Vomitu, cuius potissimum vsus est ad præcauendos morbos. & per temporum mutationes intelligit non solum mutationes quatuor temporum; sed etiam æquinoctia, solstitia, & syde-

Arist. problema.

& ſyderum ortus, Orionis, Arcturi, Vergiliarum, Caniculæ, quæ mutationes flatus, imbreſque excitant; necnon ſerenitates, frigora, teporeſque ſolent adferre. vt ipſemet explicauit. probl. 3. ſed aduertendū non eſſe neceſſarium in qualibet mutatione vomere. ſed ſolū quando ab excrementis genitis timetur aliquis morbus, ſignum autē horum excrementorum iam genitorum, videtur etiam ibi poſuiſſe Ariſt. nimirum *quia cibum alij parum concoquant, alij parum capiant*, quæ affectiones indicant ventriculum repletum, & ideò Vomitu eſſe inaniendū antequam ea excrementa morbos pariant, à mutationibus temporum alterata, & commmota. quæ vltima verba quamuis neque in Græco textu, neque in antiqua verſione legantur. tamen cū à Theod. Gaza ſint repoſita, crederem in ſuo textu ea legiſſe. At Ariſtotelis problemati oppoſitus videtur tex. 30. Hipp. lib. de aere, aquis, & loc. vbi in temporum mutationibus prohibet medicamenta. ſed reſpōdeo cum Aponenſi, Septalio, Guaſtauino, & Manelpho in com. Ariſt. loqui de Vomitu læui, & de materia replente ventriculum, apta lædere. Hipp. verò de Medicamentis fortibus.

Quando vomendū.

Reſtat, vt de Syderum ortu, & occaſu, & de mutationibus temporum, de quibus mox mox mentionem fecimus, breuiter agamus. ab his enim aer intemperatus redditur, & vel nimis calidus, vel nimis frigidus fit; ob id mutationes temporū morbos parere ſolent. de quibus Gal. lib. 1. de hum. in com. 12. ita protulit. *Temporum quoque anni repentinas mutationes, aſtrorumque ortus, & occaſus, à quibus tēpora valde immutantur. Arcturum dico, Vergilias, Solſtitia, Aequinoctia, Caniculamque obſeruare oportet, qua de re Hipp. lib. de aer. aquis, & locis. mentionē fecit, prius enim quam probè conſtiterint non eſt accommodata euacuatio.* Hipp. autem de Aere, aquis, & loc. n. 30. *Maximè autem obſeruare oportet magnas temporum mutationes, vt neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neque vramus, quæ circa ventrem, neque ſecemus prius quam prætereant dies decem, & non pauciores. Periculoſiſſima ſunt etiam ambo ſolſtitia, maximè verò Autumnale. Oportet autem, & Aſtrorum exortus conſiderare, præcipuè Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occaſum: morbi enim in his maximè diebus iudicantur, & alij perimunt, alij verò deſinunt, aut in aliam ſpeciem, aliumque ſtatum tranſmutantur.* & 4. aph. 5. *ſub Canem, & ante Canem difficiles ſunt purgationes.* & lib. de purgantibus med. *Tempore æſtatis à Canis ortu dies quinquaginta, vitare oportet, & non dare medicamentum.*

De mutationibus temporū.

Temporū mutationes obſeruandæ.

Hæc eſt Aſtrologia Hippocratis, quæ fallax non eſt, citò diſcitur, & Medico ſatis eſt, immò neceſſaria. vt autem anni tempora diſtinguantur docuit 3. de Diæta. num. 2. his verbis. *Annum quidem in 4. partes diuidunt, quas plerique omnes nouerunt, Hyemem, Ver, Aeſtatem, & Autumnum, & Hyemem quidem à Pleiadum occaſu, vſque ad Aequinoctium vernum. Ver autem ab æquinoctio vſque ad Pleiadum exortum. Aeſtatem verò à Pleiadum ortu vſque ad Arcturi exortum. Autumnum ab Arcturi ortu vſque ad Pleiadum occaſum.* particularis autē determinatio horum temporum apud Auctores nō vna reperitur, ob regionum enim varietatem variant etiam dies, ſed nō multum, vt Gal. primo in 1. Epid. 1. adnotauit. nos ex Hipp. tum lib. de Diæta, necnon etiam de hom. ſtructura. ex Paulo, Aetio, Varrone, Collumella, Dionyſio, atque paucis alijs oportet, vt colligamus Auctorum diſſenſiones, & conſenſus de die præciſo dictorum temporum, & vt exactè omnia in particulari conſideremus, agemus primò de Vere, Aeſtate, Autumno, & Hyeme; ſecundò de Aequinoctijs, & Solſtitijs; tertiò de quatuor ſyderum principaliorum ortu, & occaſu, nimirum Orionis, Arcturi, Canis, & Pleiadum.

Aſtrologia Hippocr.

Circa primum, Aſtrologos notandum eſt, non conuenire cum Medicis Hippocraticis. hi enim (cum quibus etiam ſentiūt Halyabbas, 5. Theoricæ cap. 3. Petrus Aponenſis ſect. 1. probl. 3. & nonnulli alij medici) cuilibet tempori tres menſes tribuunt ſecundùm Zodiaci peragrationes, aſſignantque vnicuique ſpatia æqualia. Ver quidem incipiūt à principio introitus Solis in Arietem, ideſt circa medietatem menſis Martij. Aeſtatem in introitu Cancri, ideſt circa medium Iunij. Autumnum in introitu Libræ, ideſt circa medietatem Septembris. Hyemem in introitu Capricorni, ideſt circa medium Decembris.

Aſtrologorū opinio de temporibus anni.

Igitur *Ver* incipiunt Aſtrologi, quùm Sol ingreditur ſignum Arietis, & Haly ſcripſit, hoc fieri 17. die menſis Martij, vſque ad 16. Aprilis. ſecundus Veris menſis, ab ingreſſu Solis in Taurū, ideſt 17. Aprilis ad 17. Maij. tertius menſis ab ingreſſu in Geminos, ideſt 18. Maij, ad 18. Iunij. & eſſe in totum dies nu. 94. Plin. lib. 18. c. 25. *inter brumam, & æquinoctium die 45. flatus Fauonij Vernum tempus inchoant.*

Ver.

Hippoc. 2. de Diæta num. 2. Ver eſſe dicit *ab Aequinoctio vſque ad Pleiadum exortum.* ita Gal. 3. aphor. 14. principium Veris Æquinoctium facit. ſed Æquinoctium Vernale, vt poſteà dicemus, non vnanimiter à Scriptoribus ponitur. Nam ex Hippoc. lib. de hom. ſtruct. fit 25. *Martij.* & Hippoc. in epiſt. ad Antiochum regem, quæ eſt apud Marcellum, Æquinoctium incidit 8. *kal.* Aprilis. Galen. de Dinamidijs 12. Kal. Aprilis, ideſt 21. Martij. Ex Adamanto apud Aetium ſer. 3. cap. 164. fit 23. *Martij.* ex Columella lib. 11. de re ruſt. cap. 2. viij. Calendarum Aprilium, ideſt 25. Martij. ita etiam Plin. lib. 18. cap. 26. Nos ſentiemus cum Hippoc. Plinio, & Columella, qui de noſtris regionibus loquuntur, & quia ab Hippoc. ad noſtra tempora Æquinoctiū anticipauit 11. diebus, vt dicemus, ideò Ver ſecundùm Medicos debet incipere 13. Martij, calculo veteri. ſed Gregoriano accidet 22. vt paulopoſt de Aequinoctijs dicemus, deferendo M. Varronem, qui lib. 1. de re ruſt. cap. 31. ſcripſit. *Dies primus Veris eſt in Aquario, Aeſtatis in Tauro, Autumni in Leone, Hyemis in Scorpione. Cum vniuſcuiuſque horum quatuor*

tuor signorum dies tertius, & vicesimus, quatuor temporum sit primus, efficitur, vt Ver dies habeat nonaginta vnum. Aestas nonaginta quatuor, Autumnus nonaginta duos, Hyems octoginta octo. Quæ redacta ad dies ciuiles nostros, qui nunc sunt primi verni temporis, extant ad septimum Idus Februarij. idest septima die Februarij. 9. Ouidius. quod tempus cum sit nimis præcox à nemine recipitur.

Sed dixit Varro loco cit. Ver habere dies 91. Hippoc. autem 3. de Diæta cit. ab Aequinoctio vsque ad Pleiadum exortum perdurare. & lib. de struc. hom. scripsit. *à Vernali Aequinoctio ad Vergiliarum ortum dies quadraginta,* (sed ego numero quinquaginta) *seu à 25. Martij, ad 13. Maij*. & Diocles apud Paul. lib. 1. cap. vltimo intercedere scripsit dies 46. Plinius 48. Galenus autem primo in 1. Epid. com. 1. *Veris autem tempus*, inquit, *ne habet duos quidem solidos menses, quo factum est, vt iure indiuisum permanserit*. diuidebant enim Antiqui, præsertim Hippoc. in lib. de septimanis, qui non extat, vt scribit Galen. Annum in septem partes, Hyemem in tres, Aestatem in duas, Ver autem, & Autumnus indiuisa manebant. perdurabit igitur Ver secundùm Medicos, vel dies 46. vel 50. quòd maximè notandũ à Medicis Hippocraticis.

Qui autem Morbi vigeant, & quæ sint facienda in Vere, non est quod hoc loco tradam. dicã tantùm, quæ de Vomitu protuli faciendo in Vere, intelligenda de hoc Vere Hippocratico, & Galenico, quod incipiebat 25. Martij, & desinebat 13. Maij; nunc autem à 22. Martij, ad 3. Maij, & durat 50. solùm dies.

Aestas. *Aestas* secundùm Astrologos, & Halyabbatem habet tres menses, incipit primus mensis ab ingressu Solis in Cancrum, seu die 19. Iunij, vsque ad 17. Iulij. secundus ab ingressu Solis in Leonẽ, seu 18. Iulij ad 17. Augusti. tertius in Virgine à 18. Augusti ad 18. Septembris. Varro scripsit etiam Aestatis diem primum esse in Tauro die 23. & habere dies 94. ac incipere 7. Idus Maij, idest 9. die Maij. Columella autem dixit 7. Idus Maias Aestatis esse initium. Plin. lib. 18. *Ab æquinoctio Verno initium Aestatis die 48. Vergiliarum exortus matutinus inchoat.* Galen. de Dinamid. 8. Kal. Iulij.

Hippoc. determinauit Aestatem lib. 3. de Diæta. *à Pleiadum ortu vsque ad Arcturi exortũ.* diximus autem ex antiquis Pleiades oriri 13. Maij. igitur hoc tempore incipiet Aestas Medica, quæ ab Hippoc. vt retulit Gal. primo in 1. Epid. 1. in duas partes fuit diuisa. prima pars ad Canis vsque exortum protenditur. secunda ab hoc ad Arcturi ortum, & Oporam vocant. ita 3. aph. 14. scriptum reliquit. *Principium Aestatis est Pleiadis ortus: postea Canis ortus Oporam, idest fructuum generationem inchoat, quam & ipsam pro secunda parte æstatis ponunt.* & quia Arcturus exoritur, cum Plinio nostro, 10. Septembris. Aestas hæc habebit dies num. 120. quorum dabuntur primæ parti vsque ad Canis ortum (scilicet 18. Iulij cum Plinio) dies 67. & à Canis ortu ab Arcturum dies 53. Nos incipiemus Aestatem ob varietatem Aequinoctiorum, vt dicemus, 3. Maij.

De morbis Aestiuis, & de Agendis hoc tempore non agemus hic; sed quæ de Vomitu dicta sunt, referantur ad hanc Aestatem.

*Autumnus incipiet ex Halyabbate, & Astrologis, quum Sol ingreditur Libram, idest 19. Septembris, vsque ad 18. Octobris, & secundo mense in Scorpium à 19. Octobris ad 18. Nouembris. & tertio mense in Sagittarium 19. Nouẽbris ad 15. Decembris. Varro autem scripsit, quòd Autumni dies primus est in Leone die 23. seu 3. Idus Sextilis, quæ erit 11. Augusti. & ait Autumnum habere dies 92. Galen. de Dinamid. 6. kal. Octobris. Columella etiam scripsit incipere pridie Idus Augusti, idest die 12. Plin. lib. 18. cap. 25. inter Solstitium, & Aequinoctium Autumni, Fidiculæ occasus Autumnum inchoat die 45. *Autumnus.*

Hippocrates de Diæta terminauit Autumnũ *ab Arcturi ortu ad Pleiadum occasum*. & Galen. 3. aphor. 14. scripsit: *Arcturus oriens initium facit Autumni.* & primo in primum Epid. 1. *Sicut Arcturi ortus, finis Aestatis: principium verò Autumni, qui ad dies duodecim Aequinoctium Autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occasus, & hyemis principium, & finis est Autumni.* & paulò post de temporum duratione scribit de Aestate. *Est enim inter Vergilias, & Arcturum tempus mensium quatuor. Plurium etiam quàm quatuor* (de hyeme) *quod inter Vergiliarum occasum, & Aequinoctium vernum interest. Veris autem tempus ne habet duos quidem solidos menses; quo factum est, vt iure indiuisum permanserit. Hinc etiam Autumni erat tempus, Veris maius, quod in menses duos extenditur: hoc tamen magnitudine longè ab Aestatis tempore, & Hyemis vincitur.* Itaque ex Hippoc. incipiet Autumnus 10. Septembris, & desinet 11. Nouembris: & perdurabit dies 62. Galen. mox dixit duos menses, ratio autẽ est, quia ex Galeno Arcturus oritur duodecim diebus ante Aequinoctium, & Pleiades occidunt quinquaginta diebus post Aequinoctium, quod spatium continet dies 62. & quia ex Fracast. Aequinoctium nunc vndecim diebus anticipauit, incipiet vltima Augusti ad primam Nouembris. Sed ex Calendario Gregoriano restituuntur illi vndecim dies. & ideò Septalius Nonis Septemb. idest die quinta incipere cẽsuit.

Et tantum durat Autumnus, de quo loquuntur Hippoc. & Galenus, & cum ipsis nos quoque hunc accipimus pro Vomitionum vsu.

Hyemem denique Halyabbas cum Astrologis incipere scripsit, cum Sol ingreditur Capricornum, seu 16. Decembris vsque ad 13. Ianuarij. secundò in Aquariũ, 14. Ianuarij ad 13. Februarij, tertiò in Piscibus 14. Februarij ad 15. Martij. Varro incipere scripsit in Scorpione die 23. seu 3. Idus Nouembris, idest die 11. & perdurare dies 88. Columella autem 5. Idus Nouembris, quæ est nunc dies 9. Plin. lib. 18. ab æquinoctio autumni *Hyems.*

ad bru-

ad brumam Vergiliarum matutinus occaſus hyemem inchoat die 43.

Hippocrates libro de Diæta cit. *à Pleiadum occaſu vſque ad æquinoctium vernũ* . ita Gal. 3. aphor. 14. *Occaſus*, inquit, *Pleiadum principium facit Hyemis*. quod tempus erit ab 11. Nouembris ad 25. Martij in totum dies nu. 134. Hyemem diuiſere antiqui in tres partes, vt refert Galen. primo in 1. Epid. cit. dicẽs. *Atqui ijdem hyemem in tres partes diſſecant: cuius ſub Solſtitium tempus medium conſtituunt: de externis duobus primam ſementem: poſtremam* φυταλίαν, *quod eſt inſerendi tempus: nam hoc illi pacto appellãt iſta*. Hoc autem eſt tempus hyemale, quod propoſuit Hipp. in Aphor. in Epidem. & alibi, & ſequitur Galenus; ſed debemus etiam conſiderare quòd circa fines, & principia omnia debiliora. nam principium hyemis participat de Autumni temperie, finis verò accedit ad Ver: tempus medium eſt pura hyems. qua diſtinctione multæ apparentes contradictiones ſcriptorum conciliari facilè poſſunt. ſed dices, Hyems quomodo dicitur occupare ſex Menſes ab Hipp. de ſal. Diæta num. 5. An quia opponens Hyemem æſtati, vtrique anni medietatem tribuit? nec propriè loquitur vocem Hyemis ſtrictè ſumendo; ſed pro tempore anni frigidiore, oppoſito calidiori. & quia (vt mox dixi) circa principia, & fines omnia debiliora, ideò hic comprehendit cum hieme partem Autumni, & Veris, veluti frigidiuſculam. aliã partem cum æſtate, vt calidiorem.

Quo ad ſecundum Caput de Aequinoctijs, & Solſtitijs. ex Gal. 1. Epid. cit. habemus eſſe ſigna vniuerſalia, & omnibus gentibus communia, & ex horum cognitione vult, nos venire in notitiam ortus, & occaſus Siderum.

Aequinoctium Vernum.

Aequinoctium Vernale. Galen. 1. Epid. citato ſcripſit Macedones habere vernum æquinoctium initio mẽſis Artemiſij. Nam in principijs menſiũ æquinoctia, & ſolſtitia apud ipſos fiunt, qui iſto pacto, & numerant, & appellant menſes. Aetius ex Adamanto incidere ſcripſit. 23. Martij. Dionyſius Vticenſis, ſiue Conſtantinus Cæſar lib. 1. Agricult. cap. 1. ex Florentino ad 8. Kal. Aprilis quidam ad 9. Ouid. Columella, & Plinius. viij. Kal. Aprilis, ideſt 25. Martij. quod idem ſcripſit Hipp. de ſtruct. hom. & in Epiſt. ad Antiochum regem, quę refertur à Marcello Empirico. ſed parum differt ab ea, quam Paulus tribuit Diocli. Dictionaria habent vel 4. idus Martias, vel 8. Kal. Aprilis. quod eſt vel die 12. vel 25. Martij, quæ magna eſt diuerſitas, nobis ſtandum erit cum Aſtrologis. & dicemus, quamuis dicat Gal. æquinoctia vbique, & ſemper eſſe eadem, variaſſe aliquãtulum ab antiquis temporibus Hipp. ſiquidẽ Fracaſtorius Aſtrologus inſignis in Homocentrica cap. 6. ſcribit exiſtimaſſe Ptolomeum ſingulis 300. annis præueniri æquinoctium vna die priùs, quàm ratio quadrantis poſceret. ipſe autem Fracaſtorius obſeruauit à Chriſti natiuitate ad ſua tempora anticipaſſe diebus circiter 13. (ſcripſit

Fracaſtorius.

autem Fracaſtorius anno Domini 1534.) *ſiquidem* ait *circa Natalem Domini erat æquinoctium die 24. Martij labente, nunc verò labente vndecima Martij ſpectatur*. & paulò poſt ſubdit. *Manifeſtum igitur eſt in annis 1500. tantum anticipaſſe æquinoctia ſecundum rationem hanc noſtram, & nihilo plus. Quippe tempore Iulij Cæſaris æquinoctium ſpectabatur die 25. Martij labente, circa initia eius, annis verò natiuitatis Chriſti die 24. circa finem eius cadebat; quum verò anno 1500. æquinoctium habitum fuerit die 11. circa finem eius, palàm quod aptiſſimè dies 13. anticipationibus æquinoctiorum dantur à Natali Domini ad annum 1500.* ſed modò neque ſtandum Fracaſtorio, quia ob centum annos hucuſque præteritos, mediùs dies deberet fortè demi, & fieri Aequinoctium die 10. Martij, & Cardan. 3. de Subtil. primus dies Aequinoctij Aetate noſtra eſt 10. Martij. ſed quia ſequimur Gregorianam Kalendarij reformationem, dicemus Aequinoctium fieri die 22. Martij, cum Patre Clauio 21.

Vis Aequinoctij.

Circa facultates Aequinoctij ſcripſit Hippoc. de Aere, aquis, & locis 30. *Periculoſum Aequinoctium vtrumque, magis verò Autumnale*, quod etiam in mentem reduxit Galen. 1. de hum. tex. 12. ob repẽtinas aeris mutationes. & Ariſt. ſect. 1. probl. 3. dixerat temporum mutationes morbos intendere, aut tollere, aut iudicare, aut facere. quia corporum temperaturam ſoluit, ob mutationem temperaturæ aeris. Columella loc. cit. ſcribit. *viij. Kalendarum Aprilium, Aequinoctium vernum, tempeſtatem ſignificat*. Aetius *maxima aeris turbatio*. Hoc tempore, inquit Diocles, & Hippocrates apud Marcellum citatum. pituita creſcit, & Vergiliarum ortu bilis; ſed meliùs alter Hippocr. lib. de ſtruct. hom. ait, *hi dies ſanguinem augent*. nam tempus eſt Vernum. At cum verò Hippoc. lib. de Aere, aquis, & locis. maximè obſeruare oportet has magnas temporum mutationes, vt neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neque vramus, quæ circa ventrem, neque ſecemus priuſquam prætereant dies decem, & non pauciores. & credo intelligere decem dies ante, & decem dies poſt.

Ab hoc Aequinoctio ad Solſtitium, intercedere ait Diocles dies 91. Varro 93. nam ait ab Aequinoctio ad Vergiliarum exortum dies 44. ab hoc ad Solſtitium dies 49. ſed Hippoc. de ſtruct. hom. dies 82. ſcribens: *A vernali Aequinoctio, ad Vergiliarum ortũ dies 40. à 25. Martij ad 13. Maij. à Vergiliarum autem exortu ad æſtiuum Solſtitium dies 42. à 13. Maij ad 24. Iunij*. Plinius dies 93. horas 12.

Solſtitiũ.

Solſtitium Aeſtiuum, ab hoc dicit Galen. 1. Epid. Macedones inchoare ſuum Menſem Loi. Aetius fieri ſcripſit 25. Iunij. Ouid. Columella 6. kal. Iulij, ideſt 26. Iunij. Hipp. autem de ſtruct. hom. 24. Iunii. Dionyſius de Agricult. cit. ad octauum kal. Iulias, quamquam aliqui ipſum ad ſextum Nonas eſſe velint, ideſt 24. Iunij, ſecundùm aliquos 2. die Iulij. nos ſuſpicabimur antiquitus fuiſſe 24. Iunij, quæ erat nox Natiuitatis S. Ioan. Bapt. ſed ſi ſequenda erit reformatio Fracaſtorij. ſi Aequinoctium anticipat per

dies

dies vndecim incideret modo 13. iunij. Fuchsius sect.4. aphor. 55. *hodie 12. Iunij fieri solet*. & ex Kalend. Gregoriano, anticipatis decem diebus, accidit 22. vt antiquitus, cum Clauio, & alijs.

Et ab hoc Solstitio ad Aequinoctium Autumnale intercedere censuit Hippoc. lib. de struct. hom. dies 93. idest à 24. Iunij ad 25. Septembr. ita etiam Diocles dies 93. Varro autem dies 96.

Hoc Solstitium est à Medicis considerandum. prout præcepit Hippoc. de Aere, aquis, & loc. dicens: *Periculosissima sunt ambo Solstitia, maximè verò æstiuum*. quare decem dies ante, & decem post ipsum, neque præbere medicamenta, neque venam secare, neque aliud opus chirurgicum magnum facere licet. quùm mutatio temporis nimis lędat corpora. hoc tempore ex Diocle, & Hippoc. apud Marcellum. Venus est perniciosa. quod asserit etiam Hippoc. de struct. hom. Aetius. 25. *Iunij Orion mane oriri incipit. sunt autem Solstitia æstiua, & aer tribus diebus ante valde alteratur*. Columell. calorem adesse notauit. Plin. lib. 2. cap. 41. Oleæ, & populus alba, & salices folia Solstitio circumagunt.

Aequinoctium. *Aequinoctium Autumnale* apud Macedones erat principium mensis Dij. Hippoc. apud Marcellum, & Columella scribunt fieri 6. kal. Octobris, idest 26. Septembris. Dionysius 8. vel 6. Kal. Octobris. Hippoc. de struct. hom. 25. Septēbris. Aetius verò 25. Augusti. sed si hoc Aequinoctium debet anticipare, vt facit Vernale vndecim diebus eueniet 14. Septembris, secundùm computum veterem; nunc ex alijs 17. Septemb. sed ex Clauio 23.

Ab hoc Aequinoctio ad Solstitium Hyemale, Diocles voluit intercedere dies 91. Varro 89. Hippoc. de struct. hom. 97. nam ait ab Autumnali Aequinoctio ad Vergiliarum occasum dies 48. ab his ad hyemale Solstitium 49. Plin. dies 89. horas 3.

De hoc Aequinoctio idem dicendum, quod de altero Aequinoctio; sed hoc est periculosius. vndè per decem dies ante, & decem post, medicamentum validum Vomitorium, vel deiectorium non dabimus. nec venam secabimus, nec vremus, &c. quod monuit etiam Aetius scribens: *Septembris 25. Aequinoctium fit Autumnale, & est maxima aeris turbatio tribus ante diebus. Quare cauendum est, ne venam secemus, neque purgemus, neque aliàs corpus vehementi motu moueamus à 15. Septembris vsque ad 24. eiusdem mensis*. & hic Aetius cauet à medelis per decem tantum dies ante. & non cauet in ipso 25. die Aequinoctij, quare accusandus est. nam Hipp. de aere, aquis, & loc. vult quòd prætereant dies decem, ergo post Aequinoctium. Columella hoc die *pluuiam significat*, inquit, Plin. lib. 2. cap. 41. ait, partibus quoque signorum quorumdam sua vis inest, vt Autumnali Aequinoctio, brumaq. cum tempestatibus confici sydus intelligimus. Nec imbribus tantùm tempestatibusque, sed multis, & corporũ, & ruris experimentis. afflantur alij sydere, alij commouentur statis temporibus, aluo, neruis, capite, mente.

Solstitiũ. *Solstitio Hyemali*, quod Brumam vocant Latini, dicit Galen. Macedones Mensem καθ᾽ ἑαυτὸν πέρατος initiare, & quòd Romani ab hoc incipiebant annum. & Hippocr. de struct. homin. accidere voluit prima Ianuarij. sed Columella est dubius scribens: *Sextodecimo Kal. Ianuarij*, idest 17. Decembris, *Sol in Capricornum transitum facit, brumale Solstitium, vt Hipparco placet. itaque tempestatem sæpè significat, vel nono Kal. Ianuarij* (idest 24.) *sicut Chaldæi obseruant*. Aetius 23. Decembris. & Hippoc. in Epist. apud Marcellum 8. Kal. Ianuarij, idest 23. Decembris. ita etiam Dionysius Vticensis. & Galen. de Dinamid. Varro. Sed Brasauolus in indice Galen. nos admonet, vt consideremus quomodo Christus natus sit in Solstitio, sed ad nos nõ attinet. nos si cõsentire voluerimus Hippocrati citato facienti Solstitium primo Ianuarij, & voluerimus anticipare vndecim dies, accidere suspicabimur nunc 23. Decembris. & Clauius in Sphæram, 22. Decembris posuit.

Ab hoc Solstitio ad Vernale Aequinoctium Hippoc. de struct. numerat dies 84. idest à prima Ianuarij ad 25. Martij. Varro ponit dies 87. Diocles dies 90. Plinius dies 96. horas tres.

In hoc Solstitio, vt in alijs cauebimus extrema remedia ob maximam aeris mutationem, & frigiditatem. his diebus Columella prognosticauit tempestates. Plin. lib. 2. cap. 41. accidere non solum imbres, & tempestates, sed siderari corpora aluo, neruis, capite, mente, florere ipso brumali die suspensa in tectis arentis herba pulegij: rumpuntur ait intentæ spiritu membranæ; sed fortè intellexit Solstitium Aestiuum, quo floret Pulegium.

Pleiadũ ortus. Tertiò restat, vt Syderum dictorum ortus, & occasus consideremus. itaque *Pleiades*, quas Latini Vergilias dicunt, sunt stellæ septem positæ ad Tauri abscissionem, ac tredecim orientibus Tauri partibus exoriuntur. ex Aetio 21. *Aprilis Pleiades cum Solis ortu oriuntur*. postea subdit, *Mensis Maij septima Pleiades mane apparent*. ex Halyabbate oriuntur principio Maij. Columella 10. *Kal. Maias Vergiliæ cum Sole exoriuntur*, postea *Nonis Maijs Vergiliæ exoriuntur*, idest 22. Aprilis, & 7. Maij. Plinius lib. 2. cap. 47. & lib. 18. cap. 26. *Virgiliarum ortus ante diem sextum idus Maias*, idest decima Maij. Hippoc. de struct. hom. decimatertia Maij. Dionysius Vticensis lib. 1. cap. 1. ex Florentino quarto Idus Iunias, idest 10. Iunij. deinde cap. 9. ex Diophane. 23. *Aprilis Pleiades simul cum Solis ortu exoriuntur*, deinde 7. *Maij Pleiades matutinæ apparent*. Hipp. apud Marcellum, *pridie Idus Maias*, idest 14. Maij. Gal. de Dinamidijs 6. Idus Maij, idest decima. Deinde Cardanus incidere scripsit 12. Iunij. at Septalius in sect. primam Arist. probl. 3. *incidit in diem quinctum ante Nonas Maij per quatuor dies ante terminum earumdem exortus positum à* Ptolo-

Ptolomeo, ideſt tertia die Maij. in tanta Auctorum varietate, quo me vertam vix video. ſequar Septalium.

A Vernali Aequinoctio ad Vergiliarum ortũ Hippoc. de ſtruct. hom. facit dies 49. & ab horum ortu ad Solſtitium æſtiuum, dies 42. & Diocles ab Aequinoctio verno ad ortum Vergiliarũ dies 46. ab his ad Solſtitium dies 45.

Galen. 3. aphor. 14: cum Hipp. lib. de Diæta. Ortus Pleiadum æſtatis principium eſſe ſcripſit. de his Aratus à Cicerone conuerſus ſic cecinit.

Arati verſus.

At propter læuum genu (ſcilicet Caſſiopeiæ)
omni ex parte locatas.
Paruas Vergilias tenui cum luce videbit.
Hæ ſeptem vulgo perhibentur more vetuſto
Stellæ, cernuntur verò ſex vndique paruæ.
At non interiſſe putari conuenit vnam.
Sed fruſtra temere à vulgo ratione ſine vlla
Septem dicier, vt veteres ſtatuere poetæ,
Aeterno cunctas æuo qui nomine dignant.
Alcyone, Meropeq., Celeno, Taygeteque.
Electre, Steropeque ſimul ſanctiſſima Maia,
Hæ tenues paruo labentes lumine lucent,
At magnum nomen ſigni, clarumq. vocatur,
Propterea quod, & æſtatis primordia claret,
Et poſt hiberni præpandens temporis ortus,
Admonet vt mãdent mortales ſemina terris.

Aetius, Menſis Aprilis 21. Pleiades cum Solis ortu oriuntur, & eſt maxima circa aerem turbatio. Menſis Maij 7. Pleiades mane apparent, & aer ſedari incipit. Columella 10. *Kal. Maias*, ideſt 22. *Vergiliæ cum Sole oriuntur, Africus, vel Auſter dies humidus*, deinde, *Pridie nonas Maias nepa medius occidit, tempeſtatem ſignificat. Nonis Maijs Vergiliæ exoriuntur mane, Fauonius. vij. Idus Maias Aeſtatis initium, Fauonius, aut Corus, interdum etiam pluuia. vj. Idus Vergiliæ totæ apparent, Fauonius, aut Corus interdum, & pluuiæ. iij. Idus Maias fidis mane oritur, ſignificat tempeſtatem.* quùm igitur circa Pleiadum ortus magnæ aeris mutationes contingant, & ortus Pleiadum ex Cardano perduret dies 18. iurè volunt, vt caueamus à medicamentis per decem dies ante, & decem poſt Pleiadum ortum, ſed Hipp. Pleiadum occaſum cauendum voluit. quòd ſi Pleiades 3. Maij oriuntur, quando aer eſt temperatus, noſtri Medici tum maximè propinant medicinas, & mos eſt in Gymnaſio Romano 10. Maij indicere vacationes ob potiones, & non prætereunt decem dies ab ortu Pleiadum.

Pleiadũ occaſus.

Pleiadum autem occaſus. Halyabbas in principijs Nouembris cadere cenſuit. Dionyſius cap. 2. ex Florent. 4. Nonas Nouembris, ideſt ſecunda Nouembris. deinde cap. 9. Kal. Nouembris. Columella 5. *Kal. Nouembris Vergiliæ occidunt.* deinde *vj. Idus Nouembris Vergiliæ mane occidunt.* ideſt 28. Octobris, & 8. Nouembris, Aetius 23. Octobris, & 6. Nouembris, Plinius ante iij. Idus Nouembris, ideſt 11. Nouembris. Hippoc. de ſtruct. hom. 12. Nouembris. Hippoc. apud Marcell. iv. Idus Nouembris, ideſt die 10. idem Galen. de Dinamidijs. Plin. lib. 18. cap. 25. Auctorum diuerſitatẽ admiratus pro exemplo poſuit. Occaſum matutinum Vergiliarum Heſiodus tradidit fieri cum Aequinoctiũ Autumni conficeretur. Thales 25. die ab æquinoctio. Anaximander 29. Euctemon 48. ſed ipſe ſequitur Cæſaris obſeruationem. deinde cap. 25. fieri ipſe dicit ab æquinoctio Autumnali die 43. Cardanus in lib. de aere, aquis, & loc. tex. 12. lect. 44. *Occidunt circiter 13. Nouembris, occaſus terminatur 23. eiuſdem.*

Hippoc. de ſtruct. ab æquinoctio Autumnali ad Vergiliarum occaſum intercedere dies 48. ſcripſit. & ab hoc ad hyemale Solſtitium dies 49. ſed Diocles ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum dies 46. ab hoc ad brumam 45. Gal. autem 1. Epid. occidere dixit die 50. poſt æquinoctium autumnale.

Occaſum Pleiadum Hippoc. de Diæta, & Gal. ac Plin. lib. 2. c. 47. faciunt principium Hyemis. Columella ſcripſit. *Tertiodecimo, & duodecimo Kalen. Nouemb. Solis exortu Vergiliæ incipiunt occidere, tempeſtatem ſignificant. xj. Kal. Nouemb. Tauri cauda occidit, Auſter, interdum pluuia. viij. Kal. Nouemb. Centaurus exoriri mane deſinit tempeſtatem ſignificat. vij. Kal. Nouemb. nepæ frons exoritur, tempeſtatem ſignificat. v. Kal. Nouemb. Vergiliæ occidunt hyemat cum frigore, & gelicidijs. iij. Kal. Nouemb. Arcturus veſpere occidit, ventoſus dies. ij. Kal. & pridie Nouembris Caſſiope incipit occidere, tempeſtatem ſignificat. & vj. Idus Nouemb. Vergiliæ mane occidunt ſignificat tempeſtatem, hyemat.* Ex quibus colligere eſt maximam fieri aeris turbationem paulò ante, & poſt occaſum Pleiadum; vndè iurè negauit Hipp. danda eſſe medicamenta per decem dies ante, & decem poſt Pleiadum occaſum.

Orionis ortus.

Orion ſydus eſt ex pluribus ſtellis conflatum, figuratur homo armatus ſuccinctus enſe, dextra manu clauam tenens, ſiniſtra ſudariolum, continet 38. ſtellas. Aetius ſcripſit, 25. Iunij Orion mane oriri incipit. Iulij 3. Orion totus oritur. Dionyſius 23. Iunij Orion oriri incipit. Plinius vj. *Kal. Iunij*, (ſed fortè Iulij) *Cæſari Orion exoritur*, ideſt 25. Maij. Zona autem eius 4. Nonas Aſſiriæ, 3. Nonas Iulij Atticæ Orion totus eo die exoritur, pridie Idus Iulij, & Aegyptijs Orion deſinit oriri. Franciſ. Vicomercatus in com. ad 2. metheor. Ariſt. reprehendit Alexandrum, & Theophraſtum tamquam falſa ſcribentes, & vult exoriri Sole finem Tauri, & initium Geminorũ tenente. ſed Septalius ſect. 1. probl. 3. Ariſt. ſcripſit. *Incipit oriri à manu dextra prope Tauri cornu dextrum aſcendentibus Geminorum 18. 20. quod poſt emendationem Gregorianam incidit in v. Idus Iunij. totus autem aſcendit orientibus Cancri 20. 30. quod incidit in v. Idus Iulij. cum autem de exortu loquuntur Ariſtoteles, & Hippocr. non de tota figura apparente loquuntur; ſed de exortus initio.*

Orionis facultas.

Theophraſtus lib. de Ventis. *Ventorum autem inconſtantiæ ſub ortum, & occaſum Orionis propterea contingunt, quod in mutationibus*

bus

bus inconstantiæ fieri soleant. Nam in mutationibus semper omnia maximè varia, & incerta sunt. Oritur Orion initio eius æstatis partis, quæ ὀπώρα dicitur, occidit autem sub principium hyemis, vt ideò, & venti incerti, & inconstantes sint, quod nondum certum, constitutumq. sit anni tempus, altero scilicet desinente, & ineunte altero, quod anceps, & non vnius naturæ vtrumque sit. & quidem difficilem esse Orionem; & dum oritur, & dum occidit, rectè affirmant, quod anni tempus terminatum, ac certum non est, turbulentum enim, & inæquabile sit oportet. Arist. 3. probl. sect. 1. dixit, Morbos parere ortum Orionis, & aliorũ syderũ; quia flatuum, aquarum, serenitatum, frigiditatis, & teporis causæ esse solent. & probl. 14. sect. 26. *Qua de causa Orionis exortu dies maximè varient, flatusq. importuni moueantur? An quoniam in mutatione varia maximè omnia sunt, quia non vno, certoq. tempore, motuve describuntur: atque oritur Orion ineunte Autumno, occidit Hyeme: ergo quia non vno tempore constat, sed alio incipit, alio cessat, flatus etiam inconstantes esse necesse est, vtpotè cum ancipiti conditione proueniant, quos sibi tempus vtrumque sortitum est. Et quidem difficilem esse Orionem, & cum oritur, & cum occidit, ex temporis varietate rectè affirmant, turbulentum enim atque inæquabilem esse necessum est.* hic Arist. & Theoph. non conueniunt in tempore ortus Orionis. sed antiqua versio Arist. legit: *Orion autem oritur in principio fructus.* & ita explicat Apamensis, & conuenit cũ Theophrasto, ita Aponensis in com. *Quoniã oritur, & occidit in temporibus prædictis in quibus nondum confirmatum est, & habituatum aliquod tempus perfectè, cum Sol tunc extet in signo bicorporeo, siue communi, vnum enim cedere incipit temporũ, & initiari aliud, ita vt duæ, in vno coniungantur tempore, naturæ, vt veris, & æstatis, præsertim Arist. tempore, cum Orion fuerit circa principium Geminorum confixè; & secundum Ptolomeum in 100. annis moueatur vna parte, itaque eius ortus erit circa medium Maij: occasus verò per oppositum circa medium Nouembris, Sagittario occidente in principio, quo tempore Autumnus recedere incipit, & hyemis apparent indicia, necesse quidem sit, tunc temporis ventos confirmatos, & potentes reddi: declinat enim ad vtramque partem extremitatum.* Est igitur à Medicis considerandus Orionis ortus, & occasus, quamuis de eo non faciat mentionem Hippocrates.

Dissensio Arist. & Theoph.

Canis.

Canis, Canicula, Ante Canis ab aliquibus confunduntur, in quem errorem videtur incidisse Plinius. quũm Procyonem confundit cum Canicula, quod etiam faciunt interpretes Arati. Fuchsius sect. 4. aphor. 5. Auega ibidem, & alij, qui decepti sunt à Gal. 1. in primũ Epid. 1. est igitur in cælo duplex Canis maior, & minor. Minor quidem dicitur à Græcis προκύων. & Plin. lib. 18. c. 28. *Procyon æstuosus, quod sydus apud Romanos non habet nomen, nisi caniculam hanc velimus intelligi, hoc est minorem Canem: sanè vt in astris pingitur.* At hũc Cicero Latinitate donauit in versibus Arati, conuertens Anticanem.

Antecanẽ Graio Procyon qui nomine fertur.

Et paulò post.

Et Lepus, & Procyõ, qui sese feruidus infert
Ante Canem, inde Canis vestigia prima videntur.

Vitruuius, & Hyginus Canem minutulum vocarunt.

Procyon.

In *Procyone* duæ potissimum stellæ considerantur, vna in capite, altera in lateribus, quæ in capite est, minùs quidem splendens est; sed priùs oritur, & tunc Procyon exoriri dicitur, quũm hæc apparere incipit. Stella autem in latere maiore splendore fulget, & aliquot post dies exoritur. quidam tamen Procyonem exoriri dicunt cùm splendida, & fulgida in latere posita apparet. de hoc Manilius scribit:

At Procyon oriens cum iam vigesima Cancri
Septimaq. ex vndis pars sese emergit in astra.

Scripsit Columella *Idibus Iulijs Procyon exoritur mane.* idest die 11. Dionysius 13. Iulij, Aetius 14. Iulij Procyon mane oritur. Plinius autem Nonis Iulij in Aegypto Procyonem exoriri. 17. Kal. Augusti Assyriæ. Fuchsius 19. Iulij. sed Septalius omnium optimè probl. 3. lib. 1. scribens post Correctionem Gregorianã. *Procyon,* inquit, *cum duas habeat stellas, alteram in capite, alteram fulgentissimam in lateribus. incipit oriri à priori Sole vigesimam sextam partem Cancri occupante, incidit verò dies is in* XIV. *Kalend. Aug. quæ dies est 19. Iulij. Fulgida verò in lateribus Canis minoris, à qua quandoque ortus totius Procionis denominatur tamquam à nobiliori, siue quod tunc absoluatur eius exortus, Sole primam Leonis partem occupante. incidit verò hoc, vt plurimum in nonam Kal. Augusti, quæ dies est 24. Iulij.*

Canis.

Syrius Canicula.

Canis maior à Græcis dicitur κύων. oritur post Procyonem ex pluribus figuratur stellis. in ore insignem habet stellam; quam caniculam Latini communiter dicũt, Græcis σείριος, Sirium. Galen. 1. in primo Epid. 1. Stellam, quæ in Canis est mandibula, Caniculam à Græcis dictam, aliqui nomine abutentes totius syderis, Canem etiam nominant, sed rectè Anticanem, non Canem appelles. exoriuntur autem primò stellæ à pede Canis, postea oris, Plinius scripsit exoriri ardentissimo æstatis tempore Caniculæ sydus XV. Kal. Augusti, idest 18. Iulij. Aetius Iulij 19. canis oritur. Haly abbas, & Dionysius lib. 1. cap. 8. die 20. Iulij. Auega cum Plinio sentit. Vgo Senensis 4. aphor. 5. incipit 10. Iulij, finitur circa 20. Augusti. Cardanus 23. *Iulij, finit 22. Augusti.* Dionysius cap. 9. Canicula mane oritur. 24. Columella 7. *Kal. Augusti Canicula apparet,* idest die 26. Iulij. Fuchsius 27. Iulij. At Septalius loco cit. omnia aptè determinat ita. *Canis maior cum multas habeat stellas, incipit apparere à priori, quæ est in pede sinistro, Sole existente in tertia parte Leonis, quod accidit*

sexto Kal. Augusti, quæ dies est 27. Iulij. Canicula autem, quæ maximè est fulgens stella in ore Canis maioris, à qua dies caniculares dicũtur, exoritur, Sole sextam Leonis partem occupante, quod fit tertio Kal. Augusti, 30. nimirum Iulij die,

Canis ortus. Scripsit Galen. 3.aphor.14. & 3. de humorib. 19. *Canis ortus Oporam appellatam inchoat, quam etiam secundam partem æstatis vocant.* in quo dissidet ab Arist. & Theoph. mox citatis, qui Orionem dicunt oriri in tempore Oporæ, idest dum fructus maturantur. & Aponensis interpretatur de Cerasijs mense Maij. Gal. verò Oporam vocat tempus à Canis ortu ad principium Autumni: quod etiam videtur intellexisse Hipp. 3.de humor.tex.19. *Atque in temporibus Diætæ cibi, ac potus, quales sint: nam hiems vacuationem habet ab actionibus, & quæ in corpus ingeruntur, ea matura, simpliciaq. requirit: hoc enim etiam per magni refert, Opora laboribus est dicata, sub insolationibus autem crebri sunt potus, cibi inconstantes, vina, arborum baccæ.* Mihi videtur Hippocr. opponere Aestatis partem calidiorem Hyemi. nam vt colligant fructus, coguntur homines laborare, manere in Sole, ideò plus potant, & arborum baccæ tunc vigent. sed Galen. in com. *Quod verò ipse ait, in autumno contrario nomine opponitur ijs, quæ in hieme dicta sunt: hoc enim tempore cibi simplices sunt; hoc verò inconstantes, & item fructus arborum, & vina. nisi fortè Oporan, appellat medium æstatis, quod tempus Græci Oran nominant: quamquam hoc nomine appellant etiam autumnum, hyemem, & ver, per excellentiam tamen Oran nuncupant eam anni partem in qua fructus, quos horæos vocant, ad maturitatem perueniunt.* *Hippocr. dilucidatio.*

Caniculæ vis. Plin. lib.2.cap.40. *Nam Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? cuius syderis effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in Cellis vina, mouentur stagna. Canes quidem toto eo spatio maximè in rabiem agi, non est dubium.* & lib.18.cap.28. *In hoc temporis interuallo res summa vitium agitur, decretorio vuis sydere illo, quod Caniculam appellauimus. V nde carbunculare dicuntur, vt quodam vredinis carbone exustæ. Non comparantur huic malo grãdines, procellæ, quæque numquam annonæ intulere caritatem. Agrorum quippe mala sunt illa. Carbunculus autem regionum latè patentium.*

Problema. Arist. probl. 11. & 32. sect. 26. quærit. *cur Auster flat cane oriente.* idq. lege naturæ certissima fieri soleat: quia cum Boreas flet ante Canem, post Canem per quindecim dies Auster succedit.

Hippoc. 4.aphor.4 *sub Cane, & ante Canem difficiles purgationes.* Calen. in com. Nam & exusta tunc natura nostra non fert eam, quæ à medicamentis purgantibus prouenit acrimoniã. Quare plures quoque purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æstum imbecillis, magis ex purgatione dissoluitur. Sed & purgatio hæc parua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinsecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicut enim balneæ calidæ natura aptæ sunt obsistere purgationibus, sic & calor æstatis, tunc præcipuè cũ se ipso vehementior extiterit. *Aphorismus.*

Galen. de puero epilept. ponit Scillam in Vase mellis ad Solem quadraginta diebus, viginti antequam Canicula oriatur, totidem post. & 1. ad Glau. cap.14. Ambientis aeris temperatura, loco accidentis cuiusdam habenda, quando exquisitè calida, ac sicca fuerit. qualis hoc anno fuit tempore medio inter Canis ortum, & Arcturi. Atque ideò omnes, quibus Medici nihil omninò de temporum statu cogitantes, sanguinem abstulerunt, interierunt. *Sanguinis missio mortalis.*

Triuerius in com. Aphor. non prohibẽtur simpliciter omnes purgationes sub Cane, & ante Canem: nam morbus sæpè talis, ac tam acutus, vt differri nequeant. verumtamen cum maiori religione eas obseruare oportet, nam multa est eo tempore resolutio, ac quæ facilè lenioris euacuationis vicem subeat. sed neque excessus ille caliditatis facilè medicamenti caliditatem admittet.

Arcturus restat considerandus ab huius ortu. Hippoc. & Medici Autumnum inchoant. Plinius scripsit exoriri vndecim diebus ante Aequinoctium. Galenus verò, & Ptolomæus duodecim diebus. quare ex Plinio orietur 10. Septembris, ex Dionysio 15. ex Aetio 17. eiusdem. Card. 19. Septembris, & perdurare ad 14. Octobris. *Arcturus.*

Sed quid sit Arcturus definiendum. propriè autem Arcturus est fulgens stella, vna ex viginti tribus, quas habet Arctophylax, seu Bootes. de qua Aratus:

Arctophylax vulgò qui dicitur esse Bootes,
Quòd quasi temone adiunctum præ se quatit arctum.
Huic autem subter præcordia fixa videtur,
Stella micans radijs Arcturus nomine claro.

Deinde post multos versus:

Existit pariter larga cum luce Bootes,
Cuius in aduerso est Arcturus corpore fixus.

Septal. censet Hippoc. Arist. & Galenum non loqui de stella Arcturi, sed de Boote, & ab hoc Autumnum inchoare. nam Arcturus stella Bootis particularis circa tertiam Libræ post æquinoctium saltem per tres dies exoritur, & ideò non erit principium Autumni: Bootes autem exoritur orientibus Virginis 13. efficitur, vt apparere incipiat Nonis Septembris, idest die quinta, ita etiam dixit Columella. & replicat xv. Kal. Octobris, idest 17. Arcturus exoritur. vbi fortè intelligit prima vice Bootem, à quo incipit Autumnus. *Septalij explicatio.*

Sed non est prætereunda maxima contradictio, quæ legitur in Hippocr. 3.de Diæta. nam num. 2. Autumnum incipere ab *Arcturi ortu scripsit.* deinde num.3. cum egisset de Solstitio hyberno subdit: *Postquam autem tempus adduxerit Fauonium, & mollius factum fuerit:* *Hipp. contradictio.*

opor-

oportet etiam cum tempore Diætam sequi diebus quindecim, quum Arcturus oritur, & hirundo volat. Sequens verò tempus magis variè transigere oportet vsque ad æquinoctium diebus triginta duobus. Facit igitur hìc Arcturi ortum diebus 32. ante æquinoctium vernum, quod incideret circa 20. Februarij. sed contradictio hęc facilè tollitur ex Aetio ser.3.cap.164. vbi ait: *Februarij vigesimaquinta Arcturus vesperi oritur vigesimasexta hirundines volāt, & apparent*. Quare dicemus Hippoc. tex. 2. cit. loquutum esse de Ortu Arcturi Cosmico, diurno,& matutino. tex. autem 3. de ortu Chronico, nocturno, & Vespertino, seu post Solis occasum supra horizontem ex parte orientis chronicè emergente Arcturo. hanc tamen apparentem contradictionem nemo considerauit, quod legerim; sed mihi proposuit soluendam Angelus Colius Senensis Medicus Romanus, & in Hippocrate obseruando, & abstrusa inuestigando diligentia, & acutie nemini cedens, adeò vt ipsius Senis auditor fuisse videatur.

Solutio.

Angelus Colius.

Plinius lib.2. cap.39. Arcturi Sidus,inquit,nō fermè sine procellosa grandine incipit. sed quæ de principio Autumni diximus circa aeris mutationem ad hunc etiam locum spectant. Vt autem tempus à nobis determinatum dictorum temporum vno intuitu dignoscatur in hanc tabellam redegimus.

Astrologia Medica Hippocratica.

Ver incipit. / Æquinoctium Vernum.	21. Martij.
Æstas. / Pleiadum ortus.	3. Maij.
Orion oritur.	9. Iunij.
Solstitium.	22. Iunij.
Procion oritur.	19. Iulij.
Canis oriri incipit.	27. Iulij.
Canicula oritur.	30. Iulij.
Autumnus. / Arcturi exortus.	5. Septēbr.
Æquinoctium Autumnale.	23. Septēbr.
Hyems. / Pleiadum occasus.	24. Nouēbr.
Solstitium hyemale.	22. Decēbr.

Quo tempore Morbi conueniat Vomitus. Cap. XIII.

DVPLEX in morbis tempus cōsideratur, vel totius morbi, vel particularium accessionum. De priori primùm; de altero posteriùs agemus. Itaque in principijs morborum, si Vomitum requirant, ipsum pro natura affectus semper tam validum, quàm debilem (vt mea fert opinio) excitare conuenienter possumus. & non solum euacuatiuum; sed etiam reuulsiuum, quicquid alij sentiant, neque enim expectanda est concoctio, quam vult Galenus, vt dixi. & quāuis ipse scripserit 1. de Crisib. 8. Vomitus in principio nunquam per Crisim ægritudines finire. tamen primo de diff.feb.4. fatetur, in pestilenti febre cum summa putrefactione, purgationibus se statim ab initio ægrotos sanasse. Hipp. autem 4.aphor.10. *Medicari in valde acutis, si materia turget eadem die, tardare enim in talibus malum est*. cui etiam consentit Gal. in com.& 2.aphor.29.*Cum morbi incheoant, si quid mouendum videtur, moue: cum verò consistunt, ac vigent, meliùs est quiescere*. Præterea in fractione calcis eodem die dat Veratrum. & tandem ex ipso quoque Galeno colligitur 4. de san. tuen.cap.3. Oportet Excrementum, siue calidum id sit, siuè frigidum, ipsum aut expellas, aut certè alteres: recipit verò non omne excrementum alterationem à Natura, siquidem, nec omnis cibus in cuiusuis animantis ventriculo concoquitur, sed cognatio quædam ei, quod concoquit, cum eo, quod concoquitur esse debet. Quod igitur omninò alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat. sed educere id quàm primùm est tentandum, æquè certè, vt quæ in Ventre corrupta prorsus sunt, ea vel vomitione, vel deiectione expelli profectò est optimum. Idem 10.meth.cap.2. pro magnitudine imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vsus. Sanè rariùs accidit, vt protinus in primo, secundovè die vires imbecillæ cernantur: accidit tamen interdum, vel propter ægrotantis malum corporis habitum, vel propter senium; nonnullis etiam fatigatio, vbi vstio,& tristitia, vigiliæq. præcesserunt, & inedia per totum secuta est diem, dein febris prius, quàm homo cibaretur, circa vesperam occupauit, & nox insomnis est acta, vires magnopere resoluit. Sicut igitur in principijs morborum purganti medicamento deorsùm euacuamus: non solùm humores inconcoctibiles, vt venenatos, putridos, & alienos: sed crudos, tenues, & turgentes. ita conuenientiùs etiam per Vomitum, non solum eiiciemus easdem materias. sed etiam crudas, & crassas, siuè fluentes, siue fluxas, siuè etiam fluxuras. Oribasius lib.7. collect. cap.vltimo. *De eo* (ait) *quod ad totum morbum refertur, sic statuendum est, si morbus quispiam sit, qui suaptè natura diuturnus esse soleat, multò melius est, vt in principio medicamentū purgans detur. Cum præsertim maximam vtilitatem ei, qui morbo detineatur, sit allaturum. ergo insanienti, artritico, scabioso, & cui nerui stupore laborent, statim medicamentum dandum, priusquam morbus maiores vires acquirat, quàm hoc medicamentum habeat. quęadmodum pleræque similes affectiones consuetudine; & tempore inuictæ, atque insuperabiles euaserunt: quæ tamen admodum facilè sublatæ sunt, si ægrotantes in officio permaneant, & Medicus excellens, & peritus sit. si verò morbus de numero eorum sit, qui incerti sunt, qui & citò, & serò iudicantur; ei, qui statim, non dandum medicamentum est; illi verò. qui serius,*

In principijs morborum Vomendum.

Ex Hipp. Vomitus in principio.

Quid euacuat Vomitus in principio morbi.

Oribasius euacuat in principio morbos lōgos.

In morbo leui an vacuandum in principio.

feriùs, exhibendum, atque ita de toto morbo censendum est.

Vomitus etiam fortes in augmento. In Augmento autem morborum, non solùm debilibus vomitorijs, sed fortibus etiam vtemur: siquidem (cum ars imitetur naturam) etiam in Augmento bonas crises quandoque vidèmus. & deiectoria ipsa etiam concedunt plurimi doctissimi Medici, vt Valesius controu. lib. 7. cap. 14. Abraham Nehemiæ lib. 2. cap. 14. & alij. tutiùs autem vtemur nos vomitorijs; nec timendum purgationes coctionibus aduersari, & quæ coquuntur non esse cocta. nam in Vomitu concoctionem non respexit Hippocr. in longis autem morbis, in quibus præcipuè cõuenit Veratrum, non respicimus tempus vllum; nam Augmentum (sicut & alia tempora) longum habent.

In statu cõceditur Vomitus lauis. In statu etiam, si libuerit, sursùm purgabimus, cum etiam infernas purgationes hoc tempore concedant plures Medici, vt Fernelius, Mõtanus, Cenomanus, & alij. obstant tamen Saluesclanus, Valesius, nec pauci aliquot. Nos dicemus in statu morborum posse nos vti læuibus vomitorijs, non autem fortibus. Nam ex Gal. de opt. secta. in Vigore non debemus euacuare ob virium imbecillitatem, & Hippoc. decantatus aphorismus est lib. 2. aphor. 29. *Cum Morbi incohoant, si quid mouendum videtur, moue, cum verò consistunt, ac vigent, meliùs est quiescere.* *In statu nulla purgatio conuenit.* igitur in vigore omnem motum vetat Hippoc. & præterea 2. de hum. 21. *Multa autem (inquit) purganda sunt: eaq. non propè iudicationem; sed longiùs, varò autem in acutis: multa ducenda sunt, in delassatis verò totum.* *Morbi acuti in principijs euacuantur medicamentis. In augmẽto quæ Vomitoria cõueniãt.* Nos in morbis, qui manifestum vigorem, & incrementum habent, quales sunt Acuti, in principijs, tam læuibus, quàm fortibus medicamentis purgantibus vtemur. nam 2. aphor. 30. *Circa initia, & fines omnia imbecilliora, circa vigores verò fortiora.* in Augmento verò, versus principium tantùm, fortibus vti vomitibus conueniet. non autem circa statum; sed toto augmento læuia vomitoria permittuntur. & in Vigore, ac prope Crisim quiescemus, & abstinebimus omninò à fortibus medicamentis, læues autem vomitus permittuntur tutò. Hippoc. in Coacis num. 1. *Morbi acuti iudicantur, sanguine, &c. sudore, Vrina, &c. Abscessu, aluo, &c.* & Vomitibus non prauis contingentibus circa iudicationem. *In longis morbis sẽper conuenit euacuatio.* In longis verò morbis, qui longissima tempora, eaq; nec manifesta habent, vt in Hydrope, in lienosis, in Epilepsia, &c. non respicienda sunt tempora, sed est euacuandum quandocumque placuerit.

Vomitus in declinatione non conuenit. De Vomitu in Declinatione vniuersali morborum citando, vt apertè sententiam proferam meam: mihi videtur dicendum, non conuenire, quia, *quò natura vergit, eò ducere oportet, &c.* in declinatione morborum, materia concocta reddita grauior deorsùm tendit; & per alui secessum est ducenda: contrà, ac in principijs, quando materia sursùm vergens per vomitum est expellenda. & dicimus per Vomitum in declinatione numquam fieri Crisim. ob id neque Medicus eo tempore Vomitum prouocare debere, intelligo autem validum Vomitum: nam læuis etiam in declinatione conuenit. At Gal. 1. ad Glau. 11. in Quartana apparente coctione elleborum album exhibet. ergo in declinatione. Respondeo non conuenire, sed in principio potiùs, vt probabo cap. de curatione quartanæ.

De accessionibus particularibus.

QVærendum primò est, an Vomitus conueniat in die accessionis, necne; deinde in qua parte, seu tempore accessionis sit aptior. Hic autem notatur, & manifestè cognoscitur, quantùm differat superna purgatio ab inferna: nam superna conuenit in die impari, quando natura mouetur sursùm, atque Accessionem commouet. inferna verò euacuatio conuenit in die quietis cum febris non vrget, & humores deorsùm feruntur. immò cibus in accessionibus prohibetur, vomitus autem laudatur. & sanguinis missionem prohibuit Celsus. sententia est Hipp. 5. Epid. num. 25. repetita 7. Epid. 32. *Ventres subpurgare oportet in Morbis, quùm matura fuerint, infrà quidem, vbi consedisse videris. signum habes; si neque anxij, aut capite grauati fuerint, & quùm calores mitissimi fuerint, aut quùm post exacerbationes cessauit. sursùm verò in exacerbationibus. Tunc enim etiam sua sponte eleuantur, quùm anxij, & capite grauati fuerint, & se iactarint.* Concocta medicari videtur voluisse, tam in purgationibus infernis, quàm in supernis. quòd si ita est, concocta etiam erit materia in exacerbationibus: sed non potest Hippoc. intelligere ad purgationem supernam, matura requiri: quia si maturitatis signum est, non esse anxios, nec capite grauatos, & calores mites. contrariæ cruditatis contraria signa erunt, anxietas nimirum, capitis grauatio, & iactatio. quòd si hæc contraria essent signum tantùm, per quam partem deberet fieri euacuatio, quomodo agnoscemus matura? Dicendum igitur Hippocratem matura infrà, immatura suprà purgare. Vomitu etiã cibos crudos sæpè reijcimus, secessu verò nemo eos crudos expellere conatur, nec Vomitu concoctos. igitur cruda sursùm, concocta deorsùm sunt expellenda: quia contraria contrariò expellenda. sic igitur in declinationibus morborũ, cum accidentia cessant, & in accessionum declinationibus: quia materia est concocta, & infrà considit, infrà purganda; ob id ipse Hipp. dixit *subpurgare*, idest per inferiora purgare. & non inclusit Vomitum, vt dixi cap. 10. In accessionibus verò materia cruda sursùm vergit, sequaq. infert accidentia, ob quæ vomitu est expellenda. sed 7. Epid. citato additur huic sententiæ. *Propterea verò in principijs purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus expurgantur.* quæ particula, vel est addita, quia 5. Epid. non habetur, vel interpretanda, vt supra cap. 10. pag. 45. vel illud *non* est expungendum

Vomitus in diebus paribus. *Vomendũ in exacerbationib.* *An concocta materia in omnibus exacerbationibus.* *Matura infrà purganda.* *In declinationib. infrà purgandum.* *In principijs sursũ purgato.* *Difficultas.*

cum Martiano doctissimo, alioqui Hippoc. sibi contradiceret. non enim post accessionem est vomendum, quia iam ipse dixit, eum in exacerbationibus proritandum esse; non in Accessionis declinatione, quia tunc est subter purgandum: neque etiam in Augmento, ac Vigore, quia quiescendum, nec natura eo tempore solet moueri. ergo excitandus Vomitus erit in principijs, cum natura solet moueri, eam enim debemus imitari, si ipsa non mouet, vel insufficienter. ob id Auic. dixit, *quùm natura non mouet, moue tu hora motus eius*. ideò cum Hipp. dicemus. Propterea in principijs accessionum esse vomendum, quoniam sua sponte in his temporibus vomitus excitatur, vt naturam imitemur. supradictam sententiam confirmat Hipp. de humorib. num. 3. *Hæc imparibus diebus* (inquit) *sursum, si & circuitus, & constitutio talis sit ex exacerbationibus. Fiunt autem plurima paribus diebus deorsum: sic enim & sua sponte prosunt, si non circuitus faciant exacerbationes in paribus. In talibus autem in paribus sursum, in imparibus deorsum. Tales autem pauci sunt. & tales constitutiones etiam difficilius iudicantur.* præterea lib. de Affect. num. 19. in Quartana. *Pharmacum sursùm versùs purgans dato in ipsa apprehensione. & interpositis diebus aliud deorsùm purgans dato in ipsa apprehensione.* hìc, quia in ipsa apprehẽsione exhibet tam pharmacum sursùm purgans, quàm deorsùm, sunt distinguenda tempora, ita vt Vomat æger initio accessionis, & infrà deijciat in declinatione. hęc sententia cõfirmatur ab alijs etiam. Cor. Celsus lib. 2. cap. 12. *Vomitus necessarius est omnibus, qui ante febres horrore, & tremore vexantur. Sed si acutus morbus est, sicut in colera. Si febris est: vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est, satisq. est ea vomitus causa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui.* & lib. 3. cap. 12. ad horrores febrium. *Igitur cum primùm aliquis in horruit, & ex horrore incaluit: dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere. nam ferè talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt.* idem *faciendum est, si proximo quoque circuitu æquè cessit, sæpe enim sic discutitur.* deinde subdit: *si quid euomuit, danda aqua tepida, iterùmq. vomere cogendus est, vtendumq. eisdem est, donec horror finiatur.* cap. 14. de Tertiana, ex Asclepiade. *tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem, vomitum elicere.* & subdit ipse: *Tutiùs tamen est, vt hoc ipso ordine vtamur tria remedia, Vomitus, alui ductionis, vini potus per triduũ.* scilicet Vomitum in tertio. & alui ductionem in quinto, & cap. 15. de Quartana. si quarto die cum horrore febris reuertitur: vomendum voluit, sicut supra dixit. Galen. lib. quos, & quando. *dum accessio infestabit à superioribus educes: vbi destiterit, quod intermissionem dicimus, ab inferioribus trahes*: ad hoc etiam facient, quæ spontè in morbis eueniunt: multis

Quare vomendũ in principijs.

In diebus imparib. & exacerbationib. sursùm, in paribus deorsùm.

Celsus.

Asclepiades facit Vomitum in accessione.

Imitanda natura.

enim per accessiones vomitus excitatur, & sanguis è naribus erumpit, non paucis intermissione facta, lotium, & aluus fluit. præcipuè verò quo tempore accessiones, & iudiciales dies, adueniant, obseruandi erunt, si quando per inferna purgare molieris. Nam si ad superiora humores inclinauerint purgantis medicamenti efficacia impedietur. Aetius ser. 3. cap. 125. *In quartanis verò, & intestinis fluxione vexatis in ipsis accessionibus.* Arnald. de Villanoua in Antidotario cap. 25. de Vomitiuis. *In febribus interpolatis exhibitum vomitorium ante horam accessionis eradicat, vel alleuiat valdè paroxismum.* Nicolaus Alexandrinus in suo Antid. magno ponit aliqua Electuaria laxatiua sumenda ante horam accessionis non ad Vomitum proritandum. vt cap. 278. ad quartanam, & quotidianam cap. 462. ad Tertianam cap. 463. ad Quartanam, 464. ad Quotidianam. sed voluit, vt in declinatione aluum deijcerent, dat autem ante accessionem per horam, quia tardè operantur. sed quartanarijs Vomitum in principio accessionum præscribunt Auic. Rasis, Alexander. & ex recentioribus Pedemontanus, Altimarus, & alij, quos referemus lib. 2. cap. propr. de Tertiana, Quotidiana, & Quartana. initio etiam Accessionum Vomitum laudãt Langius lib. 2. Epist. 60. Fernel. lib. 3. meth. cap. 12. At quo die morbus exasperatur, agitataq. eius materia in motu est promptiùs detrahitur. Quocirca si per vires licet, neque ingens metuitur perturbatio, impari die acutorum morborum, atque etiam decretorio, (quo tamen natura decretura non est) copiosior, expeditiorque, pari verò tutior fiet purgatio.

Sed circa supradicta non paucæ insurgunt difficultates: nam in primis Hippocr. 1. Aphor. in Accessionibus abstinere oportet, &c. & idem Hippoc. 4. de mor. 21. *Quicumque* (inquit) *iam à febre continua correpti, pharmaco vsi sunt in diebus paribus; hi nimium purgati numquam sunt. Qui verò in diebus imparibus medicamento forti vsi sunt; nimium purgati sunt. Multi verò etiam perierunt. Proinde priores Medici in hoc maximè peccarunt: medicamenta enim exhibuerunt in diebus imparibus, & homines peremerunt, non scientes, quod hæc res se ita habet. Humor enim in corpore ægroti magis turbatur in imparibus diebus, nimirum corpore humorem ad ventriculum transmittente. Et si quis iam turbatum, adhuc magis turbet medicamento immisso: nihil miri est, ex talibus hominem perire.* Auicen. prima quarti tr. 2. cap. 7. & non moueas in die paroxismi aliquid, quantum possibile est tibi. lege Costæum in com. 1. pag. 28. Itaque in diebus imparibus, & quùm humores conturbati sursùm irruunt, non sunt danda Vomitoria, ne fiat superpurgatio. & pereant infirmi.

Secundò Hippoc. lib. 2. de morb. 39. ad Quartanam non exhibet Vomitum nisi in declinatione, scribens. *Altera verò exacerbatione, vbi multa calida laueris, & stragula ipsi intexeris*

Aetius.

Arnald.

Non purgandũ in diebus imparibus.

Veratrum datum in declinatione.

ris donec exudet statim Veratri albi radices, &c. vbi si post sudorem dat Elleborum, quia sudor non fit in principio, sed in declinatione, dedisse apparet post accessionem.

Tertiò, C. Celsus lib. 3. c. 7. de febre pestilent. *Vomitus post febrem eliciendus est.* deinde subdit: *Si pituita in stomacho coijt, inclinata iam accessione, vomere cogendus est.*

Vomitus post febrē.

Quartò, Galenus, seu Herodotus in libro dicto Introductio. cap. 14. *Conuenit* (inquit) *per superiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus huius est, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt pleuritidi, & peripneumoniæ. Tempus verò vniuersæ est particularium accessionum remissio.*

In intermissione.

Quintò, Aetius ser. 3 cap. 125. *In morbis in quibus interualla sunt, dandum est Veratrum in interuallis. in alijs, quandocumque contigerit.* Auic. prima quarti tex. 2. cap. 7. *& non euacues per fluxum ventris in die periodi, neque phlebotomes.* sed non prohibuit Vomitum. & cap. 39. de tertiana. & oportet, vt non moueas in die paroxismi aliquid, nisi propter necessitatem.

Responder.

Vt his satisfaciamus, prænoscendum erit Accessiones dici, tam in febribus redeuntibus, quã in alijs morbis, vt Epilepsia, Hemicrania, Vertigine, & alijs. & in his accessionibus non intelligimus vomendum, neque in harum principijs, sed in intermissione. at in febrium typis vomendum volumus, & in earum principijs. nobiscum videtur sensisse Oribasius lib. 7. collect. cap. vltimo. *In Accessionibus verò* (inquit) *morbo, qui magnas, & ordinatas intermissiones habeat, & multas, ante medicari oportet. Cum verò paruas, & inordinatas, purgatio adhibenda est, cumprimum accesio cessat, & præcipue in morbo Comitiali; verendum enim est, ne morbus vocis, & sensus expertem hominem reddens, & omnium immoderatissima occupet, & graue ac terribile aliquid faciat. In continuis verò morbis ratio temporis; tum ab hora sumitur; tum cum ægrotans promptus est, & mente constat, & robur corporis adest, & cætera, quæ pertinent ad apparatum, suppetunt.*

Oribas.

Ad primum dicimus, duo præcipuè esse notanda, de quibus verba facit Hippoc. in hoc textu. nimirum *febrem continuam*, non autem per accessiones repetentem, alterum verò *medicamentum forte*. itaque verè dixit in febre continua medicamenta fortia non conuenire. in qua (vt alibi dixit) fortia medicamenta non conueniunt, & tantò minus, quantò in diebus imparibus morbus est grauior, & natura relaxata, ob id contingunt superpurgationes, & indè mors. sed læuia medicamenta, vel etiam fortia medicamenta in febri non continua ex hoc loco non prohibentur; sicut neque medicamentum læue in febri continua, nam si in diebus imparibus (quũm exacerbatur febris continua, & materiæ *motus ad ventriculum tendere videtur*) læue aliquod vomitorium dederimus, vt aquam tepidam, & similia, nulla timenda erit super purgatio, sed maximum erit expectandum vexationis decrementum.

Ad secundum respondeo, quamuis negare non audeam hic Hipp. in declinatione Quartanæ Elleborum exhibere; & necessariò existimandum rear posse dari Elleb. alb. nō solum in Accessionis quartanæ principio, vt iussit lib. de affect. sed etiã post eius declinationem, vt lib. de morbis velle videtur. tamen, quia ambobus his locis multa similia verba leguntur, & ferè eadem curatio, existimo, quod in vno loco deficit, supplendum, & declarandum esse ex alio. ita quia lib. de affect. manifestè dicit medicamentum esse dandum *in ipsa apprehẽsione.* eodem modo ipsum intellexisse lib. de morbis. sed quando dicit, calida lotum, & stragulis tectum donec sudet, interpretor hoc esse faciendum per horam ante imminentem accessionem; nam iste sudor est prouocatus à balneo, & à stragulis, non à febris declinatione, nec in statu feb. conuenit calidæ lotio.

Ad tertium respondeo, etiam si Celsus in feb. pestilenti exhibeat Vomitum post accessionem ad materiam confluxam ad Ventriculum, non tamen ex hoc inferri, nō conuenire in principio, etiam, cum materia ad os Ventriculi fluit. illud postea cap. 12. & 14. concedit, vt dixi.

Ad quartum respondeo, Galenum velle in longis morbis, vt Epilepsia, & similibus, qui habent accessiones, cum morbi intermittunt, idest cum particulares accessiones fuerint remissæ. & rectè loquitur de Vomitu, qui quũm Natura ferè succubuit non est proritandus. in acutis verò morbis deiectorium iurè exhibet Gal. in declinatione. quia tunc tendit materia deorsũm.

Ad quintum facile respondetur. nam Aetius optimè distinxit in aliquibus morbis dandum esse Veratrum in interuallo, vt est Epilepsia; in alijs, in accessionibus, vt in quartana. & denique in alijs quandocumque contigerit, vt in ictero, &c.

Oribas. 5. collect. cap. 30. *Qui sumpto cibo febricitarint, aut facta conuenienti ciborum corruptione, si in principijs quoque annotationũ nutriti fuerint, vel suspicio est, ne quid vitiosi alimenti sumpserint, si eis vomendum esse iudicauerimus, his Vomitum post assumptum potum* (calidum) *imperabimus, quibus quidem, vt reliquiæ diligenter expurgentur, etiam secundo loco dabimus, & sæpè etiam vt res subiecta attemperentur.* deinde ait, si in incremento quid vrgeat. *si multum humoris eis præbuerimus, eos quodammodo abluemus, ijs cum euomuerint, accidit vt, statim post assumptionem, & Vomitum, calor confestim per corpus euebatur, & ad status proprietates proximè accedat.*

Sed plura de hac materia afferemus lib. 2. cap. de Quartana, & de Tertiana.

An Vomitus ordine præcedat alias euacuationes. Cap. XIV.

SI eidem ægroto Venæ sectio, Vomitus, & alui deiectio conuenire Medico visum fuerit, quærendum est, quod auxilium priùs sit adhibendum.

Si igitur Venæ sectio, & Vomitus simul necessaria esse iudicauerit, à venę sectione auspicandum illi esse censeo. hæc enim omnes mistim euacuat humores, & venas non multùm plenitudine distentas reddit: vndè posteà à vomitus motu, non imminet periculum earum disruptionis: sic igitur expurgata copia, Vomitus fieri poterit, qui qualitatem humorum respicit. Nec post Vomitum ita apta censetur venæ sectio, cum expurgatus iam ab eo sit sanguis, ablatis humoribus ipsum inquinantibus, & tunc euacuaretur sanguis purus; non autem, vt priùs, impurus. Exempla desumemus ab Hipp. qui 5. Epid. nu. 31. & 7. Epid. n. 44. Phœnici priùs secat Venã, postea Veratrum dat. & similiter agit 7. in 6. Epid. primo in Angina. praeterea 4. de Vic. acut. 21. *Nam venæ sectio in his præferendæ venit, deinde clismis est opus, si vehemens, & magnus fuerit morbus: si verò non, & postea medicamento opus sit. sanè id post sanguinis missionem, securè & mediocriter porrigendũ.* quod probat Gal. in com. deinde tex. 28. *Talibus* (inquit) *sanè priùs adhibitis fomentis, venam confestim ab initio secare oportet, cum nondum fixa sunt omnia, quæ contristant, tum spiritus, tũ fluxiones: faciliùs etenim remedijs parent. Postea reficere expedit, & habita indicationis ratione, superiorem ventrem, si non leuetur purgare.* Galen. in com. putat intelligere de Veratro. ipse autem Galen. 5. Meth. cap. 14. pro Curando pulmonis vlcere. *Cæterum* (inquit) *de mittendo his sanguine sciri illud licet. Quicumque parum habere sanguinis videbũtur ijs ad quendam succum probiorem reductis, detrahere sanguinem poteris, tum rursus reficere: eosdem etiam rursus purgare, ac rursus reficere: denuo si res suadet, sanguinem mittere, potissimum quibus veluti limus vitiosus, & crassus, totus est sanguis, at qui validi sunt, multiq. sanguinis, ijs statim à principio est detrahendus.* & cum Gal. omninò sensit Auic. 4. primi doc 5. cap. 4. *Quum autem,* scribens, *minutio necessaria fuerit, & ventris solutio ex aliquo, quod sit, vt Elleborus, & violentæ medicinæ, à minutione incipere debes: quoniam hoc est ex præceptis Hippocr. in lib. Epid. & hæc est veritas, & similiter si humores fuerint phlegmatici cum sanguine mixti. quod si viscosi, & frigidi fuerint: fortasse minutio grossitudinem, & viscositatem eis augmentabit. incipiendum ergo erit à solutione ventris. Et ad summum si humores fuerint æquales, præmitte minutionem, & si postea humores superabundauerint, euacua; quod si æquales non fuerint, in primis superabundantem euacua humorem, donec æquetur; postea minue. Et ei, qui ante minutionem præmiserat medicinam, quùm minutionem præmittere debebat, postponat minutionem diebus paucis: & cui parum intercessit spatium, ex quo minutus fuit, & euacuatione indiget; medicinam sumere est ei conuenientiùs. Multoties præterea ex haustu medicinæ, ille, qui minui debebat, peruenit ad febrem, & æstuationem. Et si ex eis, quæ quiescere faciunt, non quieuerit: scias quod minutionem præmittere debebat.* Costæo in com. visum fuit in copia sanguinis cum virium robore à venæ sectione esse inchoandum. at sanguine pauco, aut prauo, cum viribus imbecillis, à purgatione exordiendum.

Hoc autem accipi velim pro vniuersaliori decreto, ita tamen vt possint multi casus excipi. vt quùm v. g. cruditates sunt in Ventriculo, ne ab inanitione venarum crudi succi, & impuritates intestinorum ad venas trahantur, conueniet primò Vomitus, sicut communiter clyster præmittitur. & Hippoc. 2. de mor. 71. in morbo nigro. *Post medicamentorum potiones sursùm purgantes, de manibus sanguinem detrahito, si non fuerit debilis.* *Cruditate existẽte primo Vomitus.*

Ita etiam ante fortem alui deiectionem faciẽda est phlebotomia, vt meatus sint laxiores. immò, si non fuerit facta, quandoque ob periculum suffocationis in ipsa vomitione, Plinius eamdem adhiberi scripsit. & ex Valesio, phlebotomia præcedit alui deiectionem lib. 7. controu. cap. 9. Hęc etiam regula, ait, sępè transigitur à Medicis, qui primò dant minoratiuum, & post tertium syrupum mittunt sanguinem. *Phlebotomia ante forte solutiuum.*

Quis autem ordo inter vomitum, & alui deiectionem sit seruandus, vt determinetur, consulendus Hippocrates erit, qui videtur, vt plurimùm, Vomitum præmittere, nec pauca exempla adferri possunt, vt secundo de Morb. num. 70. ad affectum quendam Hypocondriacum difficilem. *Veratrum bibendum dato, & caput purgato, & post capitis purgationem, pharmacum deorsùm purgans bibat.* Præterea idem retulit eodem lib. num. 12. ad morbos à capite. & num. 13. ad vlcera capitis. & num. 15. ad aquam in Cerebro. & num. 49. in Tabe dorsali, & num. 69. in pituita alba, & num. 72. in alio morbo nigro. vbi ait: *Hunc medicamentis sursùm, & deorsùm purgare oportet.* non dixit medicamento, ideò non vnico vtendum, quod simul sursùm, & deorsùm purgat. & lib. de inter. affect. nu. 21. in Tabe, num. 28. in aqua intercutem à Splene. & num. 38. 39. 40. & 41. in quatuor morbis regijs. & primo de morb. mul. 83. si Vteri pituita fuerint impleti. & num 91. ad vlcera vteri. & secundo de mor. mul. 8. in fluxu fuluo. & num. 14. ad alium fluxum. & de nat. mul. num. 10. ad menses albos dat Veratrum, & subdit: *Postquam autem superior Venter tibi purgatus esse videbitur, pharmacum infrà purgans bibendum dato.* & num. 15. *Vomitum ante alui deiectionem.* *Hipp. post Vomitum purgat deorsum.*

num. 15. ad fluxum album. de sterilibus 8. & alibi etiam idem videtur docere. Celsus etiam lib. 3. cap. 14. de Terriana, vt supra dixi, tutiùs censuit præmittere Vomitum, quàm alui subductionem. & ratio est, quia tam Natura, quàm medicamenta (quæ suprà, & infrà purgant) priùs supernum ventrem, deinde infernum, euacuant. sic febris initio Vomitus fit, in declinatione verò alui deiectio. sic Antimonium, Lathyris, Elaterium, &c. priùs per Vomitum; deindè per alui subductionem actuantur; tenuiores enim humores superna petentes. vel crassiores etiam ventriculo contenti priùs sunt euacuandi. Atqui repleto vētriculo facilis succedit Vomitio; sed post alui subductionem exinanitus venter non suffert magnum motum, atque violentiam Emeticorū. ideò quandoq. Vomitus post multam alui deiectionem plurimùm læsit patientes, siue fuerit à natura excitatus, vt in longis intestinorum læuitatibus, siue ab arte, & ab Elleboro. cuius exemplum habemus apud Hippoc. 5. Epid. nu. 16. *Qui ex Eubœa*, inquit, *venit Adolescens, quùm multum esset deorsùm purgatus, intermissione facta, quietus febricitauit: deinde quùm putaret se purgatione sursùm versus opus habere, non validam radicem Veratri bibit, & post potionem quarta die mortuus est, nihil expurgatus: Verùm somnus ipsum tenebat, & sitis sedari non poterat.* Huic igitur ab assumpto sursùm purgante post purgationem deorsùm (quamuis in pauca quantitate Veratrum sumpsisset) mors contingit. namque ob præcedentem multam purgationem non fuit à Veratro purgatus; sed commoto corpore, iam priùs inanito, sitis, & somnus accesserunt. Idem videtur accidisse anno 1627. cuidam Medico Romano nō vulgaris eruditionis. qui in septima, & in accessione plurimùm vomuerat. & in octaua multùm infrà deiecerat, assumere voluit in nona, instante accessione stibij Vitrum vino infusum in pauca dosi, & post potionem quarta die mortuus est, nihil expurgatus, sed solum vncias iij. vel iiij. humorum. Verùm delirium accessit, & nihil contulit.

Ratio id probans. — *Vomitus post alui deiectionē nocuus.* — *A Veratro mortuos.*

Præcedat igitur Phlebotomia Vomitum, Vomitus autem alui deiectionem. At clyster sicut præcedere debet Venæ sectionem (quāuis Hipp. de Victu acutorum postea imperet) ita etiam erit dicendum de Vomitu.

Ordo seruandus.

Contrarium tamen aliquando iussisse Hippocratem reperio. & primò dedisse deorsùm purgans, deinde sursùm. vt secundo de morb. 64. in Morbo siccatorio. *Huic medicamentum bibendum dato, primum deorsùm purgans, postea superne, & caput purgato.* & num. 66. in Morbo liuido. *Huic medicamentum & deorsùm, & sursùm purgans bibendum dato.* Salius primo deiectorium explicat, deinde Vomitorium. ego crederem, simul per vtramque partem purgans. & de Inter. affect. 52. in morbo crasso. *primò deorsùm per Hyppophaes succum, deinde sursùm per Veratrum.* præterea Oribasius 7. Collect. cap. 23. seu Galenus lib. quos, & quando. *Hydrops, quem φλεγματίαν appellant, eget medicamento pituitam educente, ac primò quidem per inferiora, deinde per Vomitum, postremò per nares, & palatum.* Quare dicemus id esse præstandum quùm vel reuellere in animo fuerit, vel ventriculum esse repletum innotuerit.

Hipp. aliquādo cōtrarium fecit.

De frequentia Vomitus.
Cap. XV.

VOMITU vti solemus, & rarò, & sæpè; sicut etiam, & debili, & forti; & præseruationis, & curationis causa. ob id obseruandæ sunt ægrotantis vires, & morbi pertinacia, quæ vnico medicamento tolli nequit. Celsus ad insanientes scribit lib. 3. cap. 18. *si semel datum Veratrum parum profecerit interposito tempore, iterùm dari debet.* & lib. cit. cap. 23. ad Comitiales. *ter quoque aut quater Veratro vtendum, non ita multis interpositis diebus, sic tamen, nè iterùm vnquā sumat, nisi conciderit.* & ad Strumas lib. 5. c. 28. *debet sæpiùs dari donec ea digerantur.* & Dioscorides lib. 6. cap. ad Canis morsum. *Non semel. atque iterum; sed frequentiùs dandum.* Hipp. autem primo de mor. mul. 25. in mensibus pituitosis, *frequenter Vomere.* & secundo de mor. mul. 8. ad fluxum fuluum. *frequenter ieiuna vomat.* & 64. in capitis dolore. & alibi. vt autem hanc frequentiam exactè explicemus, ad particularia erit descendendum ab auctoribus posita.

Bis in Anno quandoque esse vomendum scriptum reperio apud Hipp. de inter. affect. 21. ad Tabem scribens. *& primum quidem Veratrum bibendum dare, infra autem subpurgare epithymo, aut peplio, aut grano cnidio, aut tithimalide. hæc quater in anno dare oportet, sursùm bis, deorsùm bis.*

Semel in mense. Galenus meminit, scilicet de Vsu part. 4. *Rectè*, inquit, *veteres Medici vomitus à cibis in singulos menses repetiti præcipiebant, alij quidem semel, alij verò bis.*

Bis in Mense. legitur apud Hippocr. de salubri diæta. 7. *Quicumque autem bis in mense vomere consueuit, &c.* & 3. de Diæta. 3. & de Insomnijs. 6. *bis in mense vomat.* & secundo de morb. 13.

Ter in Mense. scripsit 3. de diæta. 3. *Hyeme vtendum est Vomitibus. si humidiores sint ter in mense, sin sicciores bis à cibis omnis generis.* sic etiam de Victu Acut. circa finem, seu 64. post Hemorrhoidas sanatas.

Decimo quoque die præscripsit. 3. de diæta. 12. & 14. *decima autem à Vomitu die rursùs vomat.* ita etiam num. 19. & 20. nec non de insomnijs. num. 8.

Septimo quoque die. vomendum voluit. 3. de Diæta. 11. & nu. 17. *Vomat, & post 7. die omnem cibum assumat, & vomat rursùs.* & de Victu Acut. 67. *Vomat per interpositos dies septem.*

Sexto quoque die etiam probatur Vomitus. 3. de Diæta. 8. & de int. affect.47. ad Voluulum *vomitus faciat per sextum diem.*& dixerat priùs num. 44. ad Typhos. *Veratrum per sextum diem dato.*

Quarta, aut tertia die. scripsit 3. de diæta; nu.4. *vti, & vomitibus primum quidem quarto quoque die, deinde per longiùs tempus.*& primo de mor.mul.91.

Vomitus continuatus.

Sed continuis pluribus diebus Vomitum adhibuit Hipp. aliquando per biduum, vt constat de salubri diæta. 7. *Quicumque autem bis in mense vomere consueuit, huic meliùs est, vt consequenter in duobus diebus vomat, quam quintodecimo quoque die. Verùm aliqui penitus contrarium faciunt.* Gal. com.21. nihil differre censet. sed rationabile est meliùs euacuari ventriculum cõtinuato Vomitu, quàm intermisso. quod enim prima die remansit, secunda omninò expellitur. Gal. 3. de med.paratu fac.166.ex Basilio, te per biduum vomere oportet, vtrumque, quoniam per diem vnicum stomachus purgari non potest. Celsus id confirmauit lib. 1. cap. 3. *Qui vomere bis in mense vult, meliùs consulet, si biduo continuarit, quam si post quintum decimum diem vomuerit, nisi hæc mora grauitatem pectori faciat.* Auic.4. primo d.5. 13. idem attulit dicens. *Hippocrates præcepit vomitũ fieri in vnoquoque mense duobus diebus continuis, vt in secundo emẽdet id, quod in prima die fuit difficile, & vt expellatur id, quod aduenit stomacho.* Haliabbas autem primo pract.c.12. *Nec incongruum est* (inquit) *vti hominem vomitu in mense semel, aut bis, magisque æstate, quo mundetur stomachus, & caput, & corpus à superfluis. Quandoque meliùs hac in re, vt vtatur Vomitu duobus continuis diebus, vt mundetur omninò stomachus in secunda die, & egrediatur, quod priùs non potuit superfluitatis. prima etenim die attabitur vomitu, quod superfluum in venis remotis ad stomachum paulatim, nec potest exire eadem die propter paruitatem eius. hoc ergo cum sit collectum in stomacho, secunda die oportet recurrere ad vomitum, vt exeat crapula hæc, & mundetur stomachus ab ea: non debet autem cognita quauis hora vomitum facere, ne fortè fiat consuetudo: sed oportet variare tempora eius, quandoq. igitur acceleret, quandoq. differat. hoc quidem modo Vomitu vtendum est.* Ego autem vsus sum Elleborismo duobus diebus continuis in febribus longis, & de facto morbum abstulit: sed secunda die fuit molestior prima, securè autem dari potest Vomitus læuis pluribus diebus continuis, videmus enim prægnantes per plures dies continuos euomere. At Vomitus fortis tempus requirit, quo natura recreari possit. ob id Auic. monet nos sic. 4. primi doc. 5. cap. 11. *Minutio non est cum eo continuanda: sed tardanda tribus diebus, & præcipuè si in ore stomachi fuerit grossities.*

Vomitus per biduũ.

Solenander sect.5 cons.2. id etiã impetrat in artritide.

Vomitus frequens.

Sed ab Hipp. per tres continuos dies laudatur. vndè scripsit de int.affec.21. de Pituita. *Vomitus post cibum facere oportet per duos, aut tres dies.*

Quinque etiam continuis diebus aliquando vomendum est, sed à læuioribus irritantibus, vt docet Hipp.de intern.affect.septimo. in inflam. pulmonis.

Septem autem continuis diebus vomitum præscripsit Hippoc. primo de mor. mul. 101. ad conceptum. post cœnam ex aqua mulsa.

Vomitus frequens nocuus.

Celsus lib. 1. cap.3. non laudat frequentem vomitum, dicens: *Itaque istud luxuriæ causa fieri non oportere confiteor, interdum valetudinis causa rectè fieri experimentis credo. Commoneo tamen ne quis, qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat.* itaque quotidianum, & caninum vituperat, quùm quis eò Vomit, vt meliùs ventriculum impleat. & Plinius scribit, meritò Asclepiadem vituperasse Vomitum nimis frequentem.

Pluries etiam eadem die Vomitum excitauit Hippoc. vt de inter.affect.num.30.in morbo Hepatico dat mulsam, & subdit. *Et si quid pituitæ, aut bilis euomuerit, rursus idem facere oportet ad horas quatuor, proderit enim.* & nu. 42. in Typho. *Si verò sitis fortis premat propter calorem, potu aceruatim dato, euomere iubeto, bis aut ter hoc repetito.*

Tempus inter Vomitorium & deiectorium.

Præterea est notandum, post vomitum præcipuè validum non dedisse Hippoc.statim sequẽti die deiectorium; sed vires priùs roborasse. vt secundo de mor. mul. 8. in fluxu suluo. *Veratrum ipsis dato, & intermissis tribus, aut quatuor diebus pharmacum deorsùm purgans exhibeto.* & num.14. in alio fluxu. *pharmacum sursùm purgans dato, deinde intermissione facta. rursus, quod infra purgat.* in læuibus vomitibus, si validæ fuerint Vires, id non mihi videtur necessarium. sed & post sanguinis missionem reficit priùs vires Hipp. quàm medicamentum Vomitorium exhibeat 4.de vic. acut.29. Fomentis adhibitis venam secat, & subdit: *Refectis viribus, & consideratis indicationibus med. adhibere sursùm purgans, &c.* vel clysterem. tandem deorsùm purgat lacte.

Verum ab assumptis venenis, vt illico tota expellantur. ex Dios, & alijs; non modo eadem die, & hora reiterandus est pluries Vomitus, vt omninò exinaniatur, & defœcetur Ventriculus; sed etiam statim per assumpta, & per clysteres aluus ducenda, vt Venefica materia diu non moretur, neque in intestinis.

Vsus Vomitus Præseruatorij. Cap. XVI.

HIPPOCRATES (vt ex eius scriptis, pręcipuè verò de salubri diæta. de diæta. & de insomnijs, colligere licet) ad conseruandam sanitatem, non alia videtur vsus fuisse corporis euacuatione, quã per vomitum: vndè nunquam meminit venæ sectionis; vel deiectionis in libris de sanitate tuenda so-

da solummodò. 6. aph.47. scripsit. *Quibuscumq; venæ sectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos Vere purgare, vel venam incidere oportet.* possem dicere Vere purgare per superiora voluisse ad præseruationem. sed non mihi videtur Hipp. loqui de præseruatione, & sanitate tuenda; sed de curādis morbis actu existentibus. Nam ait, *quibus conuenit* scilicet in præsenti ob vrgentiam morbi, & patet manifestè id voluisse Hipp. quia nunquam legitur ipsum Vere secasse venam, vel aluum purgasse ad tuendam valetudinem. siquidem lib. de sal. diæta. non secuit venam ad conseruandam sanitatem. sed vomitu tantum hyeme vtitur, Æstate clysmate. & tribus libris de Diæta, atque lib. de insomnijs Vomitu, & Veratro vtitur, non alio medicamento purgante, nec Venæ sectione. sed semel tantum 3. de Diæta num. 11. scripsit. *Exhibendi cibi læues, ac molles ad dies decem, atque hi aluum mouentes, quo venter inferior superet, & de capite reuellere valeat.* Non igitur optimi interpretis munere functus est Galenus in explicatione Aphor.47. citati scribens. *liquet, quod de ijs, qui adhuc sani, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. His enim oportet, vt anticipemus euacuare Vere adueniente, vel per Venæ sectionem, si plenitudinis passionibus subijciuntur, vel per purgationem, si eis, quæ ex corruptione proueniunt.* falsa est interpretatio, scilicet, non ad Hippoc. mentem, qui Vomitu tantùm, vt diximus, futuras ægritudines arcebat: præsentes verò curabat venæ sectione (si magnæ, & cum virium robore) atque purgatione sursùm, & deorsùm. sed dices conuenit in Athletis sanguis missio ad præseruandum, & tempus aptum Ver, tunc enim magis abundat sanguis.

Hipp. aph. explicatus.

Vomitu tantū Hippocr. vsus ad præseruandum.

Galen. notatus.

Obiectio.

Respondeo, est peccatum magnum in copia superabundantis sanguinis, ideò contrarium mox indicat, quia sanguis est causa mox futuræ vasorum ruptionis. & quia hic morbus per instans imminet, tamquam præsens curatur. licèt reuera sit præseruatio. quare dempta sanguinis nimia copia, non est exemplum Hipp. ad præseruationem phlebotomasse. Et quamuis Galeno benè successerit, laudentq. Moderni, Vere venam secare, & per secessum purgare ad præcauendos morbos, nec repugnet quotidiana experientia. non tamen est ad mentem Hippocratis, sed Galeni. & quamuis hic vsus non sit reprehendendus, tamen in hoc casu Hippocratis morem, & medicandi per Vomitū modum censeo præstare.

Vsus modernus.

Sed ad Hipp. reuertamur ex quo Vomitus cōuenit, vt sani degamus, nec in morbos incidamus, præcipuè Hyberno tempore: vndè scribit de salubri diæta. siue Hippocrates fuerit, siuè eius discipulus Polibus. *Sex menses hybernos vomendum est: hoc enim tempus pituitosius est æstiuo, & morbi circa caput fiunt, & regionem eam quæ est supra septum transuersum.* Hyeme præcipuè Vomitu vtitur præseruationis causa, per sex Brumales menses, intelligit autem à medietate Autumni vsque ad medium Ver, siue ab occasu Vergiliarum vsque ad earum ortum, scilicet à medietate Octobris, vsque ad initium Maij, & vt supra diximus. Rationem autem attulit Hipp. nimirum, quia tali tempore pituita abundat, quod Medicis omnibus notum est. expurgat autem potiùs per Vomitum, quàm per secessum; nam morbi sunt educendi, qua parte sunt proximi: ideò pituita in Ventriculo, existens per vomitum euacuanda, & quia morbi, qui supra septum transuersum sunt, commodiùs per vomitū purgantur: ideò supra Hyeme purgat Hipp. afficitur enim caput catharris, & pituita in Ventriculum fluit, ac aliæ partes supernæ pituita vexantur, rectè igitur pituita per superiora expellitur, non quidem, vt reuellat materiam deorsum fluentem, vt voluit Gal. in com. sed vt propriè Ventriculum, & partes supra septum transuersum euacuet. nec vlla contradictio est inter hunc textum, & Aphorismum illum, quo scribit. *Medicari æstate superiores magis, hyeme inferiores.* nam hic loquitur de bile: at de salubri Diæta, loquitur de pituita, humores autem per tempora anni, ita se habent, vt Hyeme pituita sursùm petat, bilis deorsùm feratur. Aestate autem bilis sursùm feratur, pituita verò deorsùm. quæ veritas patet ex altero Hipp. Aphor. lib.3. aph.23. vbi morbi Hyemales numerati, cū fiant à pituita, caput, & partes supra septum transuersum petunt. *Hyeme verò* (inquit) *morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tusses, dolores pectoris, & laterum, atque lumborum, capitis dolores, Vertigines, & Apoplexiæ.* Non ergo pituita hyeme deorsùm vergit, vt putauit Galenus. Quare euacuabitur per superiora æstate bilis: Hyeme verò per superiora pituita, medijs autem temporibus, quādo vterque humor abundat, per vtramque partem euacuabimus. & sic quoque explicabimus aphor. 6. lib.4. *Graciles, & facilè vomentes purgare superius, cauentes hyemem.* vt graciles, & biliosi facilè vomentes, si sint purgandi, Vere, & Autumno superiùs purgentur à bile; nam de æstate iam priùs definiuerat Hipp. vult autem cauendam hyemem in vomitu biliosorum, quia hyeme Ventriculus abundat pituita non bile. quòd si euacuanda sit peccans bilis in vomentibus difficulter, qui solent esse benè carnosi, Hyeme, Vere, & Autumno, commodè per inferiora euacuabitur, tunc enim facilè descendit. Æstas verò cauenda ab ijs in bile euacuanda deorsùm, quia eo tempore hic humor non inferna, sed superna petit. Quoad concordantiam tex. 15. de sal. diæta. tum Aphor.4. sec.4. quam imaginatur Galenus, nimirum, si Vniuersum Corpus sit euacuandū æstate per superiora, hyeme per inferiora. scilicet vt potius reuellamus contrario motu: non est legitima explicatio, nec verum est, semper pituitam descendere, & bilem descendere; vt alibi probabo, nec Galen. dissentit. Haliabbas primo pract. cap.17. *Si videris* (inquit) *signa superabundantis choleræ, festines inanire vomitu, si est tempus æstatis, & patiens senserit fasti-*

Vomitus præseruatorius hyeme.

Cur Vomendum hyeme.

Cōtra Galenum.

Hipp. explicatus.

Hipp. aph. explicatio.

Explicatio Galeni refellitur.

rit fastidium, aut punctiones, vel morsus in stomacho exhibebis Vomitum, cum Oximelite, & aqua calida, aut cum aqua hordei, & sem. melonis, vel citruli, endiuiæ, atriplicis. Cum dominabitur flegma acceleres, necesse est, euacuationem eius per vomitum, si tempus æstiuum fuerit, aut Autumnus: sin autem aliud tempus medicamine laxatiuo flegmatis. fit autem Vomitus cum rachaie (an ficus Pharaonis; idest Ricinus?) *& nama, aut cum Strutio, & squalenego cum decocto Aneti.*

Vomitus ad acuendam mentem. Quo ad preseruationem à quibusdam morbis, & ad tuendam sanitatem Hippoc. 1. de Diæta num. 33. vtitur vomitu in sanis, vt sapientiores, & acutiores vltra naturam fieri queant, & præter Victus, & exercitij rationem addit. *Confert, & vomitibus vti, quo corpus depurgetur, si quid defectuosius labores transegerunt.* Igitur non ad curandum insaniam; sed ad conseruandam sapientiam vomitus proficit. hoc confirmat illud, quod tradidit Plinius de Elleboro. *Quondam terribile, postea tam promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acriùs, quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum Zenonis libris, &c.* vtemur igitur non solum vomitu, sed etiam Elleboro, non quidem vt amentiam depellamus; sed vt sapientiam tueamur. Euacuando enim superfluam pituitam, quæ sua frigiditate, & crassitie ingenium obtusius reddere poterat, efficiemus, vt spiritus animales sint puriores, ac tenuiores, indè mens erit acutior. quod si bilis abundet ea euacuata vomitu, partes superiores meliùs se habebunt depuratæ à superfluitatibus, quæ spiritus animales perturbare poterant.

Spiritus animales tenuandi.

Vomitus humectat & siccat. Scribit etiam secundo de Diæta 22. *Vomitus attenuant propter cibi euacuationem, non tamē siccant: si quis postridie rectè curet: sed humectant, propter repletionem, & colliquationem carnis præ labore: si verò quis sinat hæc postridie consumi in alimentum caliditatis, & diætam sensim adhibeat, siccant. Ventrem autem compactum vomitus soluit, & egerentem magis, quam oportet sistit: illum quidem humectans, hunc verò siccans.* Notanda est hic Vomitus mirabilis proprietas, siccat enim, & humectat, diuersa efficiens pro diuerso vsu, sic purgat aluum, & sistit. Attenuat autem vomitus ipsum corpus, euacuando enim cibum, reddit corpus illo alimento destitutum, tenuius, non tamen ex euacuatione siccum redditur, si noluerimus. Quare si attenuatum, ac siccum reddere libuerit, postridie diætam paulatim adhibebimus, & paucum cibum, vel inediam imperabimus: sic enim illa humiditas, quæ præ labore à carnibus colliquatis fuit expressa, & repleuit corpus, consumetur in alimentum caliditatis corporis inaniti, & exiccabitur corpus, si verò corpus humectum maluerimus post Vomitū pleniùs nutriemus, sic enim colliquatio carnis præ vomitus labore, quæ repleuerat corpus à caliditate non consumpta; sed cibo aucta, corpus humectabit, & hæc est sententia Hipp. si verò aluum voluerimus astringere, vel laxare, hoc faciendum docet Hipp. subdens. *Quum igitur aluum quis sistere volet, auidè deuoratum cibum euomere oportet, prius quam humescat & infra detrahatur, & magis acerbis, & austeris edulijs vti. Vbi verò soluere aluum quis velit, plurimo tempore cibis immorari cōfert, & acribus, ac salsis, & pinguibus, ac dulcibus tum cibis, tum potionibus vti.* postea vomendum intelligitur. vult autem Hipp. ad sistendam aluum à cibo auidè, & celeriter ingesto, statim vomendum esse, sic enim nihil cibi ab intestinis detrahetur, & fiet reuulsio ab inferioribus ad superiora. at si aluus sit mouenda, cibo paulatim, & longiori tempore, & non citò ingesto Vomendū, & fortasè post aliquod tempus. sic enim ex succo descendente, iam aliquod attraxerè; vndè humectata fuere intestina, vomitu autem accedente ob motum, & expultricem irritatam etiam infrà deijciuntur excrementa. accedit etiā pro astringenda aluo, vsus ciborum astringentium, pro citanda verò, ciborum laxantium, & citantium.

Purgat aluum, & sistit.

Vt attenuet.

Vt corpus humectet.

Vomitus aluum sistens.

Aluū humectans.

Lassitudinis causa. Ad tuendam valetudinem etiam pertinet lassitudinum ablatio à nimijs exercitijs ortarum. curare autem per Vomitum eas, docet Hipp. 2. de Diæta n. 31. lassitudinisq. causas sic refert. *Lassitudo autem à consuetis Exercitijs hoc modo fit: à moderato quidem labore lassitudo non mouetur, quum verò maior, quam oportet labor fuerit, carnem superexiccat, euacuata autem humore caro, calefit, & dolet, & horret, & ad febrem perducitur longiorem, si non quis rectè curet. Oportet autem primū quidem ipsum balneo non valde multo, neque nimis calido lauari: deinde exhibito à balneo molli Vino, in cœna offere plurima, & omnigena edulia, & potu aquoso, vino verò molli, ac multo vti: postea longo tempore his immoretur. donec venæ repletæ attollantur. deinde verò vomat, & post modicam stationem, molliter dormiat: postea per dies sex sensim ad cibos, & labores consuetos adhibeatur atque ita ad consuetum cibum, ac potum perducatur. vim autem habet hæc curatio talem. Resiccatum excellenter corpus humectare potest citrà excessum. Siquidem igitur possibile esset, laboris excessum nosse, quantus is esset, commodū foret ipsi per moderatum cibum mederi. nunc verò illud impossibile est hoc verò facilè. Corpus enim resiccatū ab ingestis omnigenis edulijs, id, quod conducibile sibi ipsi est, sumit, vnaquæque pars de singulis cibis: repletum autem, & humectatum, aluo per vomitum euacuata, rursùs excessum remittit. aluus autem vacua existens reuellit excedentem itaque humiditatem caro eructat, moderatam verò non remittit, nisi per vim, aut labores, aut medicamenta, aut aliam quandam reuulsionem.* Hæc est ratio, qua Hippocrates lassitudines à nimijs laboribus curabat; at Galenus diuersam rationem instituit libris de sanit. tuenda. curat autem ipse conuenienti victu, frictionibus, & balneis, quandoque alui deiectione, vel venæ sectione, vomitu non vtitur, quem in ijs sex libris vix ter, qua-

Vomitus à cibo pro lassitudine.

Corporis humectatio.

Galeni curatio lassitudinis.

quatervè in ore per transitum habuit, ita eum abhorrebat. vndè 4. de sanitate tuen. 6. in lassitudine vlcerosa, cui coniuncta sit cruditas primarum viarum, sic scribit: *Haudquaquam tamen in eiusmodi affectibus vomitu vtendum suaserim, sicut nonnullis est visum, tum Medicis, tum Gymnastis falsis (vt opinor) ex ijs, quæ à Philotimo, & Praxagora de eiusmodi succorum curatione sunt scripta. Non enim si cum lassitudinum affectu abundant; sed cum soli infestant, Vomitus eos expellunt. quippe cum nullum periculum sit, nè intrò violentiùs reuellatur aliquid eorum excrementorum, quæ in carne constitere, quemadmodum certè est. cũ ambo redundant, & in primis venis cruda, & in solidis mordacia, caueri enim in talibus satiùs est vtrumque reuulsum, & foràs crudorum, & intrò mordacium.* deinde subdit: *Quod si vel Vomitu eos, vel alui deiectione educere violentiùs tentes, vtique eorum qui foris sunt, aliquid intrò rapueris. Neque accusandus Philotimus est, si tali vsus expulsione, vbi citra vllum alium affectum crudorum abundãtia in primis venis consistit, quin potiùs nos ipsos assuefacere par est, vt Veterum scripta diligentiùs inspiciamus. Ergo quibus intus crudi succi copia est, & foris lassitudinis sensus, ijs hyssopum in mulso coquens, non statim, nec primo die, sed sequentibus dabis: Vomitu verò abstinebis, veritus, vt diximus, nè quid excrementi externi intrò rursum reuocetur. Praxagoras autem, ac Philotimus rationabiliter post eiusmodi mulsam, vomitum probant, propterea quod crudos, citrà lassitudinem succos curant.* hactenus Galenus, qui in lassitudinibus prohibet vomitum, etiamsi indicetur à cruditate in primis vijs, timet autẽ, nè materia excrementitia ad cutim, & musculos expulsa retrahatur in venas. sed Hippocr. in sola lassitudine non timuit vomitum, & eo ipsam curare tentauit, multò minùs timuisset adiuncta cruditate in primis venis. & non solùm magis credendum est Hippoc. experimentis innixo, quàm Galeno rationibus tã tùm suis quibusdam suffulto; sed id clarum etiã videtur, quia ex Vomitu materia cruda omninò tollitur. lassitudinis autem materia à læui vomitu non potest intùs reuelli, & si vellemus, vix fortibus assequeremur intentum. sed natura exonerata à cruditate molestante fortiùs insurget, & faciliùs resoluet, & expellet excrementa, quæ lassitudinem causant. curatio autem Galeni praua est, quia materia cruda in primis venis existens, quæ deberet expelli, mulso ex hyssopo attenuata (non autem concocta, natura enim concoquit) pertransibit ad venas, & ibi retenta (cum impossibile sit eam, coctione illa in sanguinem verti) aliquid mali parturiet.

Gal. verba Vomitum repellentis.

Gal. concedit cruda per vomitũ euacuanda.

Cur vereatur vomitũ Galenus.

Galeni curatio praua.

Iterum Hippoc. 3. de Diæta num. 3. ad tuendã valetudinem hyeme vtendum vomitibus scribit: *Vtendum & vomitibus, si humidiores sint ter in mense, sin sicciores bis à cibis omnis generis à vomitibus sensim perueniendum est ad consuetum cibum per dies tres, eoq. tempore laboribus læuioribus, ac paucioribus vtendum à bubulis autem, & porcinis carnibus, aut alijs, quicquid tandem modum excesserit, repletus vomat, & à caseosis, & dulcibus, ac pinguibus, eum, qui non est adsuetus repleri, vomere conducit, & ab ebrietate, ac ciborum mutatione, & regionum alteratione vomendum est.* At Vere (quod ipse Vernali æquinoctio descripsit) sic agendum num. 4. *Vomitibus primum quidem quarto quoque die, deinde per longiùs tempus, quo & corpus pura carne incarnatum constituas.* At in Æstate num. 5. subdit: *Vomitibus, nisi siqua repletio contingat, vtendum non est.* Opposita certè sententia Aphorismo illi, quo iubet æstate per superiora. sed soluimus iam nos dicentes hic loqui de pituita, in aphorismo de bile: vel hic ad sanitatem tuendam, in Aphorismo ad curandos morbos. Gal. autem explicauit per superiora æstate, si fuerit euacuãdum totum corpus, aliter non. æquus iudex esto tu Lector. nos cum Hipp. vltrò pergamus.

Vomitus ad tuendã valetudinem

Hyeme:

Vere.

Æstate.

Repletudinem eodem 3. de Diæta. vomitu curat. sed videtur quædam cachexia, muco in naribus, & saliua abundant, & decolores sunt, & febres accedunt, si non curetur, scribit autem num. 8. ita: *Exercitatum in consuetis exercitijs citrà lassitudinem, calidaq. lotum, cibis omnigenis expleto, ac vomere facito: à vomitu verò os, & fauces colluat vino austero, quo oscula venarum constringantur. & nihil attrahant, velut à vomitu fieri solet, deinde surgens modicè deambulet in tempore. Postridie verò deambulationibus quidem vtendum est: exercitijs autem paucioribus, & leuioribus, quã prius, & si æstas fuerit, impransus degat, sin minus, parum comedat, & de cœna, quam sumere solebat dimidium detrahat. tertia autem die labores quidem omnes consuetos obeat, ac deambulationes, verum cibos sensim ingerat, quo quinta die à vomitu consuetum cibum assumat. Etsiquidem ab hoc satis benè habuerit, de cætero cibis quidem paucioribus, laboribus autem pluribus curetur. Si verò signa repletionis non quieuerint, interpositis duobus diebus ab ea, qua consuetos cibos assumpsit, rursus vomat, & eodem modo sensim ad consuetos cibos redeat. Quod si non successerit, etiam tertiùm eadem repete, donec à repletione liberetur.* sic etiam curat alios, qui ob repletionem graues, & somnolenti fiunt.

Vomitus ad plenitudinem quandã.

Ad plenitudinem cum somno.

Quod si ob repletionem dolet corpus aliquibus totum, aut pars quædam, velut lassitudo, & si non curentur ad febrem perueniunt, & peripneumoniam. *Oportet prouidere* (inquit num. 10.) *antequam ad morbos perueniant, & hoc modo curare, vt maximè mollibus fomentis hominem foueamus, aut si id fieri nequeat, multa calida lauemus, ac corpus dissoluamus, & à multis ingestis cibis, primum quidem acribus, ac plurimis, deinde salsis, probè vomere faciamus, quo facto exurgat, ac modico tempore deambulet in tepore,*

Ad lassitudines ob repletionem.

Præterea eodem lib. num. 11. scripsit Hippocr.

Qui-

Vomitus ad aliam repletionẽ capitis.

Quidam verò etiam talia à repletione perpetiuntur. Caput ipsis dolet, ac grauatur, & palpebræ ipsis à cœna concidunt, & in somnis turbantur, ac calor inesse ipsis videtur, & aluus aliquando sistitur, & talibus, vbi venere vtitur, leuior statim esse sibi videtur, postea verò magis grauatur his caput repletionem reuellens, & aluum sistit, & ipsum grauatur. Periculum autem subest, vt quo erumpat ipsa repletio id ipsum corrumpat. Verum prouidere hoc modo oportet. si curam celerem facere velit,

Veratrũ.

Veratro purgandus est, deinde exhibendi cibi leues, ac molles ad dies decem, atque hi aluum mouentes, quo venter inferior superet, & de capite reuellere valeat, &c. & postea subiungit:

Vomitus à cibis.

Si verò medicamentum bibere nolit, multa calida lotus à cibis dulcibus, ac salsis vomat, à vomitu verò satis est, vt exurgat, manè autem deambulationibus adhibendus est, & exercitijs præscriptis ad dies sex: die septima repletione corporis facta à similibus cibis vomitum faciat, & eodem modo cibi rursus sensim adÿciendo exhibeantur: atque his hoc modo ad quatuor hebdomadas vtatur, in tanto enim tempore maximè sedatur.

Ad repletionẽ Ventriculi.

Idem num. 12. eiusdem libri, ob aliam repletionem, dixit, non concoqui cibos in ventriculo, & non nutriri corpus, & succedere Diarrhæã, postea disenteriam. & sic curat. *Oportet prandium detrahere, & cœnæ tertiam partem. Cursibus autem pluribus, & luctis, ac deambulationibus vti, tum ab exercitijs, tum mane: quum verò dies decem præterierint, dimidium cibi detracti apponere, ac Vomitu vti, atque sic ad dies quatuor cibum exhibere: vbi autem alÿ decem dies præterierint, etiam reliquum cibum apponere, ac vomitum facere, atque sic ad consuetudinem cibum reducens.*

Ad ructũ acidum.

Alÿ verò (ex eodem num. 14.) *talia patiuntur faciem decolorem habent, & vbi comederint, paulò post eructant acida, & acor in nares proserpit. His corpora pura non sunt, & plus est, quod de carne colliquatur præ labore, quã, quod depurgatur præ circuitu. Et hoc sanè intùs manens alimento contrarium est, ipsumque violat, ac acidum facit: Alimentum quidem igitur eructatur; illud ipsum verò sub cutem expellitur, & hominem decolorem facit, & morbos similes aquæ inter cutem parit. Verùm prouidere oportet hoc modo.*

Velocior curatio.

Velocior quidem curatio est, poto Veratro exhibere cibos, vt scriptum est.

Tutior.

Verùm tutior Diæta hoc modo. primùm quidem calida lotus vomitum faciat, deindè septem à vomitu diebus cibum consuetum capiat: decima autem à Vomitu die, rursus vomat, & similiter cibum assumat, & tertium similiter faciat. Inter multos, qui Hippocratis sententiam confirmant, est Haliabbas 1. pract. cap. 12. qui ait. & excellentiùs, quo vtimur in repletione corporum, est inanitio per vomitum. hic enim cum hoc, quòd multum prodest à multis liberat passionibus.

Ad colliquationẽ ab exercitio.

Pergit Hippoc. num. 16. scribens: *Qui inexercitati de repente laborauerunt, & colliquationem carnis violentam, ac multam fecerunt, hos sic curare oportet. De cibo detrahenda est tertia pars. Vtendum autem cibis acribus, & siccis, & austeris, & odoratis, & vrinam cientibus. Cursibus verò plurimis curuis in vestitu, rectis, aut reuertentibus, & circularibus, exutis vestibus, frictione, & lucta modica. Micatio per summas manus commodior est, quam follis. Vtendum & deambulationibus ab exercitÿs multis, itemque matutinis. à cœna verò etiam vocis exercitatio valde commoda est. humiditatis enim euacuationem faciens rarefacit carnem. Conducit, & impransum degere. His autem cibis vtendum est per dies decem, deinde dimidium ablati apponendũ est ad dies sex, & vomitus faciendus, ab vnoquoque verò Vomitu ad dies quatuor sensim adÿciendo exhibendus est cibus.*

Ad lienteriã spuriam.

Et n. 17. scriptum reliquit. *Quidam etiã talia perpetiũtur. secedit ipsis cibus per aluum liquidus, inconcoctus, velut ex intestinorum leuitate, & dolorem nullum exhibet, patiuntur autem hoc ventres maximè, qui humidi, ac frigidi sunt, & propter frigiditatem quidem non concoquunt, propter humiditatem verò secessus fit. Corpus igitur contabescit, alimentum conueniens, ac debitum non accipiens, ventresq. corrumpuntur, & in morbos incidunt. Verum prouidere oportet. Confert huic de cibis tertiam partem auferre. sint autem cibi panes non fermentati ex tota farina collata, clibano cocti, aut subcinericÿ calidi in vinum austerum tincti, & piscium partes ex dorso, ac cauda: verum capitales, & sub ventre sinendæ sunt, velut humidiores, & coctos quidem pisces in muria edere oportet assatos, aut in aceto. Vtendum etiam carnibus sale, & aceto inueteratis, & caninis assatis, & de palumbe, ac reliquis eiusmodi volucribus, assatis, ac coctis. Oleribus verò minimè. Vino vtendum est nigro, & deambulationibus à cœna, ac matutinis, à deambulatione autem dormiat. Cursibus verò curuis sensim accessione augescente vtatur. sic & frictio multa, & lucta tarda, & in oleo, & in puluere, quo caro concalescens resiccetur, & humiditatem ex ventre reuellat.*

Vomitus.

Vngi autem magis conducit, quam lauari, impransus verò degat. Quum autem dies septem transierint, dimidium cibi apponatur, & ad quatuor dies exhibeatur, & vomat. post alios verò septem dies, omnem cibum assumat, & vomitu rursùs facto cibus eodem modo exhibeatur.

Ad diarrhææ speciem.

Deinde num. 19. *Sunt etiam* (inquit) *quibus secessus liquidus, ac putrefactus per aluum abit, & qui aliàs sani sunt, ac exercentur, nullum dolorẽ res exhibet. quibusdam verò excluduntur ea, quæ conueniebant, progressuq. temporis venter per caliditatem carnes attrahit, & dolorem exhibet, & cibi excluduntur, & venter exulceratur, & ipsum sistere iam operosum, ac difficile est. Verùm priùs prouidere oportet, ac nosse ventrem calidum, ac humidum*

ma-

magis, quam debet esse, laborumq. incommodorum excessum factum esse, &c. & post aliqua subdit: Vbi in hac Diæta transegerit dies decem apponatur cibi dimidium, & laborum tertia pars, & vomitum faciat à cibis siccis, & acerbis, & in cibo ne moretur; sed quàm celerrimè vomat. à Vomitu ad dies quatuor, & cibus, & labor partitus exhibeatur; vbi autem dies decem præterierint, reliquum cibi apponatur: & Vinum potabile, verum labores pauciores, & vbi vomitum fecit, cibus velut dictum est, exhibeatur.

Vomitus.

Tandem tex. 20. scribit Hippocr. Alijs porrò quibusdam siccus, & perustus secessus fit, & os siccum, & progressu temporis etiam amarum fit, & aluus sistitur, itemq. vrina. Quùm enim non habeat intestinum humiditatem circa excrementum, intumescens transitus obturat, & dolorem exhibet, & calor occupat, & quicquid biberit, aut ederit homo, id ipsum reuomit. Postremùm verò etiam stercus vomit, atque hic non superuiuet, quùm ad hoc peruenerit. Verùm prouidere oportet, ac nosse, quòd caliditas, & siccitas in homine prædominantur. Victum igitur, &c. postea subdit: Et Vomitum faciat à dulcibus, & pinguibus, ac salsis, hisq. plurimis, moretur autem plurimum tempus in cibis, vsque ad Vomitum. deinde cibum exhibeat ad triduum, & non maneat impransus. Quùm verò dies decem præterierint, labores sensim adijciendo augeat, & siquidem repletio interit à cibo, aut Ventris vitio, vomat: sin minus, sic reliquo tempore curetur. Ex his colligere possumus Hippocratem in libris de Diæta ad præcauendos morbos, & iam iam imminentes auertendos, nec venæ sectione, nec alui deiectione vsum fuisse: sed vomitu à cibo, aliquando etiam ipsum Veratro excitasse. Et in libro quoque de Insomnijs simili vtitur methodo ad præcauendos imminentes morbos, quos ex insomnijs imminere docet. quod etiam obseruauit doctissimus Martianus in lib. de Insomnijs, ver. 136.

Ad aluũ astrictã.

Vomitio.

Scribit autem Hippocr. lib. de insomnijs n. 3. si itaque somnianti appareat aliqua pugna; & controuersia, turbationem in corpore significat. Et siquidem fortis fuerit, forte est malum; si verò læuis, debilius. repletione enim intus facta, secretio quædam contigit, quæ animam perturbauit. si igitur fortis fuerit contrarietas, Vomitum facere conducit, & cibos læues exhibere sensim adijciendo aliquod ad dies quinque, & deambulationibus multis. ac velocibus sensim augescentibus vti.

Ad turbationem in corpore.

Et num. 4. Astrorum quidem exterior est in corpore circuitus, solis verò medius, lunæ autem ad cauitates. quodcumque igitur horum astrorum extingui, aut lædi, aut disparere, aut sisti à circuitu suo videtur. iuxta illam ipsam partem morbum redundare significat. & subdit n. 5. si igitur Luna patitur reuulsionem intrò facere conducit, vtique vomitu ab acribus, & salsuginosis, ac mollibus cibis, ob id autem intrò reuellendum est; quia ad cauitates corporis offensa est.

Luna patiente, seu corporis cauitatibus.

Eodem nu. 5. Si sol pati videatur fortiùs iam malum est, & difficiliùs exigi potest. Oportet autem in vtramque partem reuulsiones facere, & rectis cursibus, & curuis, & circularibus vti, & deambulationibus, & alijs laboribus omnibus. Ciborum autem detractione, ac rursùs appositione, eodem modo. deinde vomere & rursus sensim cibos augere ad dies quinque.

Sole patiente.

Et num. 6. Si autem igneum, ac calidum esse videatur, quod se illis Astris opponet, bilis secretionem significat. si verò superata hæc dispareãt ac euanescant, periculum est ad mortem perueniendi ex morbo. Si verò versa, ac mutata hæc esse videantur. præsentem statum in fugam verti significat. fugere autem ipsa celeriter, esseque, qui ea persequatur, periculũ denunciat futuræ insaniæ hominis, si non curatus fuerit. Omnibus autem his conducit, vt Veratro purgati, optimam victus rationem instituant. sin minùs, vt victu ad aquam tendente vtantur, Vinum verò non bibant, aut omninò album, tenue, molle, & aquosum: abstineant autem ab acribus, resiccantibus, calfacientibus, ac salsuginosis. bonum est & fomentis vti, à fomentis verò vomere, per triginta verò dies non repleatur. Quũ autem repletus fuerit, bis in mense vomat, à dulcibus, & aquosis, ac læuibus.

Ad bilis secretionem.

Ad insaniam imminentẽ.

Veratrũ.

Num. 8. Quæcumque Astra nigra, & obscura sunt, & ad Vesperam ac occasum ferri videtur, aut in mare, aut in terram, aut sursùm, ea magis morbos significant. Et quæ quidem sursùm feruntur, fluxum capitis significant. Quæ verò in mare, ventris morbum. Quæ in terram, tubercula maximè significant ex carne enascentia. His conducit tertiam cibi partem detrahere, & à Vomitu ad dies quinque eandem rursus sensim adijciendo exhibere, in alijs autem quinque diebus cibos omnes assumere, & Vomitu facto, rursùs eodem modo cibus sensim auctus adhibeatur.

Ad fluxũ capitis. Ventris morbos. Tubercula.

Num. 12. Si quis somniet cruribus esse læsis, Vomitibus reuellendum est.

Num. 14. Terram, aut Domum moueri videre; sano quidem viro debilitatem significat, ægrotanti verò sanitatem, & ex præsenti statu transmutationem. sano itaque transmutare diætam conducit. Itaque primum vomat, & rursùs vbi paulatim cibum assumpsit, à præsenti enim diæta totum corpus mouetur.

Imminẽs morbus.

Et eodem num. 14. Terram ab aqua aliqua, aut mari inundatam videre, morbum significat, humiditate multa in corpore existente. Verum oportet vomitibus, & prandij detractione, & laboribus, & sicco victu vti, deinde sensim adijciendo, ac modico cibo renutrire.

Nimia humiditas.

Num. 16. Si quis videat mortuos nudos, aut nigris vestibus indutos, aut non puros; aut aliquid accipientes, aut ex domo portantes, non est commodum, morbum enim significat. quæ enim in corpus ingeruntur nociua sunt; verùm oportet cursibus circularibus, & deambulationibus

Ad morbum imminentẽ.

nibus depurgari; & alimento molli, ac leui à vomitu sensim nutriri.

Ad morbum periculosum. Num.17. *Quæcumque verò formæ peregrinæ corpora in somnis apparent, & hominem perterrent, ciborum inconsuetorum repletionem, & secretionem, & bilis supernè, ac infernè eruptionem, & morbum periculosum significant. Verum oportet vomitū facere, & ad dies quinque cibos quam læuissimos, non multos, neque acres, neque siccos, neque calidos sensim adijciendo accipere, &c.*

Vomitus à cibo. Num.20. *Quùm verò quis pugnat, aut pungitur, aut ab alio ligatur, secretionem circuitui contrariam corpori contigisse significat. Conducit igitur vomere, & attenuare, ac deambulare, & cibis læuibus vti, & à Vomitu ad dies quinque renutrire.*

Insania imminens Num.21. *Oberrationes, & ascensus in somnis visi, grauia significant. Fluminum transitiones, & hostes armati, monstra formæ peregrinæ, morbum, aut insaniam significant. Confert itaque his, qui talibus insomnijs vexantur, cibis modicis vti, læuibusque, ac mollibus. itemque vomitibus, atque sic sensim rursus ad dies quinque cibum exhibere, &c.* hæc sunt præcipua loca, quibus docet Hippocr. vomitum læuem à cibo, & quandoque etiam Veratrum ipsum conuenire ad euitandos morbos, scilicet præseruationis gratia.

Galenus de Vomitu. Quid scripserit Galenus de Vomitu præseruatiuo tempus nunc est, vt perpendamus; sed hunc reperio (vt verum fatear) vomiti fugam, ita vt nonnisi summa coactus necessitate eo vtatur. nō tamen verbis ipsum palàm vituperauit, non ausus contradicere Hippocrati, cuius se esse sequacem dicit, quamuis ab eo dissentiat sæpè. itaque veritate coactus Galenus 5. de vsu part. cap.4. in hæc prorupit verba. *Si vnquam in eiusmodi hominem incidisti, qui ciborum boni succi esum auersetur, abstinentiaq. se ipse conficeret, ac si quando mandere cogeretur nauseabundus efficeretur, sola autem acriora admitteret, à quorum esu nè benè quidem haberet, sed illi vetriculus flatibus intumesceret, ac distenderetur, & nausearet, plusculum tamen ructibus solis leuaretur, & autem quando ipsa quoque assumpta cibaria corrumperet, ea potissimum corruptione, quæ acorem refert, si, inquam, in eiusmodi incidisti, deinde qua ratione curatus fuit meministi, facilè puto te ijs, quæ mox dicam, assensurum, sin minùs, certè eis, qui eiusmodi morbo conflictantur curandi rationem præscribam. Tu verò si veri discendi es cupidus, ad tuam ipsius normam rationem nostram excute, atque ea euolue remedia, quæ à Medicis fuerunt tum inuenta, tum litteris prodita, quæ omnia huc pertinent, vt pituita à Ventriculo abstergatur, quæ cum natura sit viscosa, multò adhuc viscosior in huiusmodi affectibus à mora in loco adeò calente efficitur. Equidem noui aliquando quendam eorum, qui ita laborauerunt, qui sumptis ex Oximellite radiculis, cum incredibilem quamdam crassissimæ pituitæ copiam vomuisset, confestim sanitatem planè recuperauit, quamuis tribus ante mensibus, neque Ventriculus, neque coctiones ipsæ bellè habuerint.* (hæc eadem transcripsere Paul. lib.1. cap. 41. Oribas. ad Eustac. lib.5. cap.38. Rasis ab Almans. lib.4. cap.6.) *quod igitur necesse sit, tum in ventriculo, tum in intestinis, eiusmodi excrementum, prouenire, alibi, vt dixi, demonstrauimus, cæterùm, quod generetur, declarat, tum Anatome, tum etiam morbi, quibus quotidie homines præhenduntur, ab huiusmodi superfluorum abundantia, quorum curatio est simplex, eorum scilicet, quæ crassa, ac viscosa, diuidere, incidere, atque abstergere potest exhibitio.* Ex his Galeni verbis notum nobis erit, quàm citò, & quàm facilè per vomitum curetur ventriculus, & euacuetur à copia pituitæ viscidæ, quæ per intestina educi nequit. & paulò post iterùm sic loquitur. *Rectè veteres Medici (vt alia omittam præcepta salutaria) vomitus à cibis in singulos menses repeti præcipiebant, alij quidem semel, alij verò bis: omnes tamen qualitates ipsas eo casu comedendorum acres, atque abstersorias deligere consulebant, vt pituita omnis à ventriculo purgaretur, neque prauo succo corpus afficeretur; nam quæ mordent, & abstergunt cibaria, biliosa, vt plurimum sunt, & cacochima. Benè igitur, & ab illis sine totius noxa ventriculi purgatio est præscripta, & à natura ipsa præcognita fuit, Ventriculi quidem purgatio facillima; intestinorum autem tum difficilis, tum etiam noxia nonnihil, occasione cacochimiæ ipsi Animali fore.* Et his quidem Galenus optimè nostræ fauet sententiæ, quamuis in libris de sanitate tuenda, parùm vomitu sic vsus: sed benè fecisset, si huius etiam rationem reddidisset. optimè tamen etiam loquitur Galenus 1. de hum. 12. *Vomitus* (aiens) *multa commoda affert, nam & pituitam euacuat, caput, alioqui graue, leuat. totum corporis habitum agiliorem reddit: ac vetat, ne is, qui nimio se vino ingurgitauit, aut multa deuorauit, offendatur.*

Gal. laudat Vomitum.

Vomitus facilis, al ui purgatio difficilis.

Modò audiamus Hippocratem Latinum, dico C.Celsum auctorem plurimi faciendum, qui lib. 1. cap. 3. sic loquitur: *Cum verò inter extenuantia posuerim vomitum, & deiectionem, de his quoque propriè quædam dicenda sunt. eiectum esse ab Asclepiade Vomitum in eo Volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie eijciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulò etiam longiùs processit, idem purgationes quoque eodem volumine expulit. Sed hæc tamen submouenda esse non est perpetuum: quia corporum, temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid iam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse eius etiam plures causæ possunt: estq. in ea quædam paulò subtilior obseruatio adhibenda.* & postea subdit;

Inutilis

Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus: vtilis est plenis & biliosis omnibus, si vel nimium se repleuerunt, vel parùm concoxerunt. Nam siue plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, nè corrumpatur, non oportet. si verò corruptum est, nihil commodiùs est, quam id, qua via primum expelli potest eijcere. Itaque vbi amari ructus cũ dolore, & grauitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Item prodest ei, cui pectus aestuat, & frequens saliua, vel nausea est, aut cui sonant aures, aut madent oculi, aut os amarum est. similiterq. ei, qui vel cælum, vel locum mutat, hisq. quibus, si per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infestat. dixit etiam, *Interdum valetudinis causa rectè fieri experimentis credo. commoneo tamen, ne quis qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat.* & lib. 2. cap. 12. scribit: *At Vomitus, & in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit.*

Iuuamenta Vomitionis.

Diocles in Epistola ad valetudinem tuendam conscripta Antigono Regi, prout refert Aegineta lib. 1. cap. vltimo. quam tamen Epistolam Marcellus Empiricus refert sub nomine Hippocratis ad Antiochum Regem. *Quùm autem* (inquit) *à Thorace morbus nascetur, totum corpus incipit sudare, thoraxque, lingua fit crassior, sputum salsum, aut amarum, aut biliosum existit, dolor costas, aut scapulas sine occasione inuadit, oscitatio frequens, vigiliæ, suffocatio, sitis ex somno, animus tristior, pectus frigidum, brachia, & manus tremiscunt. succurrendum est prudenter hoc modo: Vomitum quam optimè fieri potest, post cœnam sine repletione, sineque medicamento citari debet: vtiles sunt, & Vomitiones ante cibum, quas Græci Syrmaismos appellant. Oportet autem eum, qui sic vomet, radiculas tenues præsumere, nasturtium, erucam, sinapi & portulacam, mox aqua tepida superbibita vomere. At si huiusmodi indicia contemnantur, hi morbi solent obuenire. Pleuritis, peripneumonia, melancholia, febris acuta, phrenitis, lethargus, febris ardens cum singultu.* Adest etiam alia Epistola apud Marcellum Empiricũ sub nomine Hippocratis ad Mecenatem, quæ videtur esse potiùs Dioclis. in qua scribitur ad Thoracis morbos. *Ex his ergo cũ aliquid acciderit, vitabis vitiũ graue. si vomueris, siue ieiunus, siue post cœnã, vel in balneo. Plus autem prodest, si ieiunus bilem eieceris. Eam enim dicimus matrem morborum. sed qui vomere nolunt, vel non possunt, quia stomacho laborant, decimo quoque die ieiunando, omni cibo se abstineant, quo facto vitium grande vitabunt. nam frequenter vomendo, solet stomachus corrumpi.*

Diocles de Vomitu.

Vomitus ante cibum.

Bilis mater morborum.

Ad præcauendos morbos Vomitum conuenire cognoscens Arist. scripsit sect. 1. probl. 4. *Cur in mutationibus temporum vomitibus vti oportet? an ne fiat conturbatio, varijs genitis excrementis in mutatione?* & sect. 4. probl. 8. *Cur neque coire, neque vomere, neque flatum emittere, neque sternutare oporteat, nisi turgeat, & vrgeat.* & sect. 5. probl. 7. *Cur lassis corporibus euomendum præcipuè, cùm tamen vomitus sit laboriosus? An quod lassitudo collisis ossibus, aut præssatis, aut fatigatis consequi soleat, quos quidem effectus patiuntur extrinsecus, aut intrinsecus: idq. bifariam: aut enim copia carnis vires exuperauit ossium, aut cum frequens corpus se cætero corpori miscuit, quo loco sibi obtinere aptè non possit: quale genus excrementorum est. Pondera enim quæcumque extrinsecus corpori applicentur, laboriosiora sunt, quàm ipsa corporis membra, etiam si pondere leuiora illis esse contigerit. Argumentum, quod, qui plus æquo, vel ederint, vel biberint, hi minus, quamuis laborauerint, quam ieiuni, grauiùs tamen fatigantur. quoniam cibus locum suum non obtinet, vtpote, qui adhuc maneat crudus. Cum autem fatigatio maceret, atque colliquefaciat, colliquamentum autem nonnisi excrementum sit. hoc est, quod lassitudinem mouet, dum temerè vagatur, occursatq. ossibus, & neruis, & intimis carnis, quæ rara, soluta, patefactaq, substant. Vomitus igitur cum id extrudat, quod fatigationem inducit, meritò hominem recreat, liberatq. à lassitudine, corpus enim quale principio fuerit, tale restituit. Blaxat autem vomitus non nimij motus ratione; sed si ita fuerit, vt non plenè agatur. Copia enim ciborum, quæ in Ventriculo remanserit, & excrementa: quæ his incidant cibis, faciunt, vt lassitudo vomitum consequatur, quẽadmodum in corporibus nimium impletis dictũ iam est. Quod si nec illis causam lassescendi labor inferat; sed cum ita sese haberent, laborarint, nec ijs, qui non totum cibum eiecerint, vomitus causa foret lassescendi. Nam si hoc esset, haud erat, quod non omnibus euomentibus lassitudo incideret: nunc verò multi post, vbi euomuerunt, alacriores certè redduntur.* his, quæ de lassitudine ab Arist. dicta sunt, confirmatur. quod nos superiùs contra Galen. diximus, in lassitudine cum cruditate in primis vijs conuenire Vomitum, quia ambo separata vomitu curantur: prèter Auctores citatos sunt etiã alij commendantes Vomitum, vt Aetius ser. 3. cap. 122. qui ait: *Veratrum potest corpora transmutare, ac permutare, temperaturamque ipsorum recentiorem, ac robustiorem efficiens. multi autem accepto Veratro, ipsoq. concocto, omninò quidem non sunt purgati, vtilitatem verò non minorem perceperunt, quam hi, qui purgati fuerant.* Itaque si Veratrum robustiorem temperaturam facit, præseruat corpora ab imminentibus ægritudinibus. Paulus Aegineta & ipse Galeni simia Vomitum laudauit, lib. 1. cap. 42. scriptum relinquens. *Vomitus pituitam inanit, caput leuat, & ne, qui auidiùs nonnumquam cibum ingesserint, cruditate laborent: item nè, qui Vinum liberaliùs sumpserint, offendantur, prohibet.*

Vomitus ad tuendam valetudinem ex Arist.

Ad lassitudinem.

A cibo labores grauiores.

Vomitus vt conferat delaxatis.

Aetius laudat Vomitũ à Veratro.

Veratrũ iuuat etsi non purget.

Inter Arabes Rasis 4. ad Almans. cap. 26. *Vomitus*

mitus (inquit) *si, vti debet, temperatè fiat, stomachum purgat, & digestionem efficit meliorem, corpusq. renouat, & mundat, caput quoque, & sensum alleuiat, visumq. acuit, qui si multus fuerit, corpus desiccabit, & Hepati, ac pectori, necnon oculis, & pulmoni nocebit. Venas quoque quandoque findit, atque rumpit, ex quo etiam passio accidit hæmoptoica. in cuius autem stomacho multum adunatur flegmatis, sanitas Vomitu conseruanda erit, cuius signa iam nominauimus. Et istis quidem necesse est semel in mense, vel bis vomitu vti, quod etiam post cibi saturitatem fieri oportet. vomere enim sine stomachi repletione, durum est, neque absque magno labore, & studio fieri potest. Vomitus præterea non frequenter fieri debet, corrumpitur enim stomachus, & ipsius destruitur virtus.* & Haliabas primo prac.cap.12. *Vomitus à multis liberat passionibus. Cauet enim à labore renum, & aperit oppilationem, quæ est in visceribus propter nimium vsum motus. Prodest etiam Vomitus in multis passionibus, custodit sanitatem, & regimen: conferens maximè, quibus in stomacho nascitur flegma grossum, multumque in hac dispositione conferentior soluenti potu: hic enim humor multum congregatur in stomachi villis, qui loca vomitus purgat diligenter; medicina autem laxatiua descendit in fundum eius, quem & mundat.* Anicen. autem 4.primi d.5. cap.3. Vomitu fit attractio, & eradicatio è conuerso, ac in Ventris solutione, scilicet ab inferioribus trahit, & à superioribus eradicat. Quùm ergo materiæ fuerint in inferioribus ad diuersum trahet eas. & cap. 13. *Et Vomitus quidem euacuat phlegma, & choleram, & mundificat stomachum. Ipse namque non habet, quod ipsum mundet: sicut intestina habent choleram rubeã, quæ ad ea descendit, & mundat ea, & remouet grauitatem, quæ accidit capiti, & clarificat visum, & aufert nauseatiuam satietatem, & confert ei ad cuius stomachum descendit cholera, quæ ipsius corrumpit cibum; quoniam, quùm præcesserit vomitus, eius cibus semper inundus veniet, & remouet abominationem, quæ fit propter vnctuositatem, & casum desiderij ipsius meri, quod facit desiderare acutum, & acetosum, & ponticum: & confert lassitati corporis, &c.*

Vomitus iuuamenta ex Rasi.

Haliab.

Ex Auic. Vomitus reuellit.

Inter Latinos Arnaldus Villanouanus in Antidotario cap.25. de Vomitiuis. *Quamuis euacuatio* (inquit) *per Vomitum sit periculosior, & laboriosior, quam euacuatio per secessum, idq. ob multitudinem nocumentorum, & motum contra naturam, nihilominus minister naturæ Vomitorium in conseruationem sanitatis, & in præseruationem ab infirmitatibus, & in curationem ipsarum cogitur exhibere interdum, vt in materijs contentis in stomacho.* & lib. de regimine sanitatis cap. 43. de Vomitu in sanis. *Quamuis homines* (inquit) *simpliciter sani, & à tempore non indigeant vomitu, tamen homines, in quorum stomachis multiplicatur phlegma, & cholera per Vomitum ab ægritudinibus præseruantur, & in propria sanitate conseruantur. si igitur huiusmodi homines vomitu vtantur. secundum quòd expedit, eorum stomachus à superfluitatibus mundificatur, digestioq. efficitur melior, & corpus renouatur, caput etiam, & sensus alleuiantur, visus acuitur. è contra si fiat Vomitus immoderatè, & vbi non oportet. corpus desiccabitur, nocebitq. hepati, pectori, oculis, & pulmoni, venas quandoque scindit, & rumpit, ex quo passio hæmoptoica causatur. debet autem vomitus fieri bis in mense in regimine sanitatis hominum prædictorum, nec debet talis vomitus fieri stomacho vacuo, quia esset laboriosus nimis: sed post cibi abominabilis repletionem, & diuersæ naturæ, habentis quodammodo incisiuam, & abominabilem virtutem: nec debet fieri frequenter, ne stomachus corrumpatur: & eius virtus destruatur. sic debet obseruari certus numerus dierum inter Vomitum vnum, & alium.*

Ex Arnaldo.

Quando fieri debet Vomitus.

Sed addemus Cardanum (vt refert Euonimus) sic loquentem. *Cum Elleboro aqua fit, quæ iuuentutem instaurat, talem apud patrem meum vidi.* cum Elleborus fit vomitiuus, aqua ista Vomitum etiam excitabit, & ita conseruabit corpus sanum. vti iuuenem.

Ex Cardano.

Doctissimus Fernelius Hippocrates Gallus lib.3. meth.cap.3. *Vomitio* (inquit) *quæ facilis, & moderata obtigerit, saluberrima est, & purgationum omnium præstantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit, & vacuat omnem, quæ in ventriculi capacitate, in eiusve tunicis hæret illuuiem in primis expurgat, è præcordiorum membranis, è cauis iecoris, & lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores. synceros elicit, quos plerumque nec hiera, nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. in Ventriculum enim ex his locis viæ breues, ac expeditæ magis, quàm in aluum directæ sunt, per quas facilis est vomitio. Quamquam autem primum ab interioribus euellit, consequutione tamen caput, reliquumq. corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiæ, nauseæ, cibi fastidio; crebræ vomitioni, ventriculo præcordijsve distentis, ictero, cachexiæ, febribus intermittentibus, hæmicraniæ, Vertigini, Incubo, Epilepsiæ, suffusioni, omnibusq. capitis affectibus, qui præcordiorum sympatia contracti sunt, & quos è præcordijs in reliquũ corpus effusa impuritas protulit. In quocumque igitur affectu languescit appetentia, & nausea vomendiq. desiderium fatigat, si pharmaco non satisfit, vomitione curandum. Nam, quæ purgatio non eluit, extirpat vomitio, & quæ illinc non facile labuntur vomitionis vis æstimanda.*

Ex Fernelio.

Alexander Petronius de Vict. Roman. & sanitate tuenda lib.4.cap.20. recenset plures ex illis affectibus, quos Hippoc.3. de Diæta posuerat. sed

Alexander Petronius.

sed curationem aliquantisper variat Petronius, & in paucis vomitu vtitur, solùm in tribus, vel quatuor casibus. & lib. 5. cap. 6. ad senes. *Neque* (inquit) *vllo pacto eos imitari, qui bis in mense vomendum esse consulunt. Vomitus enim præter Nat. est, & pectori & Cerebro, & oculis, & dentibus nocet: nisi malum aliquod, aut immineat, aut adsit, neutiquam fieri conuenit. plures etiam sunt, qui vt Asclepiadei vomitum pro tuenda valetudine fugiant. Verum dicendum omne nimium naturæ inimicum, atque vomitum nimium quotidianum, intempestiuũ, & sine necessitate, non esse probandum, nec sanitati conducere posse; nec probatur abusus eorum, qui sine plenitudine phlegmatis, vomitum sibi excitant, vt plus cibi capiant, vel sine cõsilio vllo, hi enim vt bestiæ se gerunt, canesve, qui cibũ etiam ter eiectũ resumunt. nec mirum, si his postea ventriculus imbecillitatur? At Vomitus tempestiuè, & maturo consilio factus, cum necessitas vrget, & periculum imminet alicuius morbi, salutare remedium, probandum, & necessarium erit, sine dispendio, ac noxa aliqua.*

Huc etiam faciunt, quæ habet Prosper Alpinus de med. Aegypt. lib. 3. cap. 10. & 17. *Aegyptios in balneis vomitu vti; nam horum plerique semel in mense, alijq. non pauci bis saltem sunt, qui singula hebdomada id facere studeãt.* & lib. 4. cap. 14. *Aegyptij, atque Arabes bis in mense tuendæ sanitatis gratia in balneo vomũt ter, quaterve, tantùm aquæ, in qua radix glicirizæ ebullierit, & modicum seminum fœniculi assumentes, quantum stomachus continere potest, postea aqua tota reiecta maxime vomitione purgantur.* & addit: *Quam tutò illi, has vacuationes in balneo exercere queant, non intelligo, quamquam rectè nouerim, quam vtilis sit vomitio multis facile vomentibus, maximeque biliosis, atque per æstatem, quando hac vacuatione stomachus ab excrementis multis mũdetur. multos etenim noui à podagra, renũque calculis vexatos, vomituum crebro vsu magnopere iuuatos.* deinde subdit: *Vomere nihilominus in balneo humido homines facilius posse, cum id stomachum relaxet, admotumq. accommodatiorem reddat, nemo sane contendet. Hacq. vomitione homines à multis morbis defendi, vel præcaueri posse itidem sæpius à multis comprobatum est. illo verò crebriùs frequẽtato homines ventriculo imbecillitatem aliquã comparare verisimum est, quando huiuscemodi membrum ex validioribus, crebrioribusq. his motionibus, fieri non potest, nè modo aliquo laxetur, debiliteturque.* & hæc de Vomitu præseruatiuo satis dicta sint. poterant enim addi multorum Auctorum testimonia, & experimenta, quæ tamen afferemus libris sequentibus de morbis particularibus.

Prosper Alpinus.

Vomitus in balneo.

De Vomitu Curatiuo.
Cap. XVII.

DIXIMVS Vomitum maximè conuenire ad tuenda corpora, nè in imminentes morbos incidant. nunc esset quærendum, an conueniat morbo iam detentis corporibus, & quibus, an longis; an acutis, vel ambobus. an magnis tantùm, vel etiam paruis affectibus, & quibus vomitus magnus, & fortis, & quibus paruus, & debilis. sed quoniam in quinque libris sequentibus particulatim agemus de morborum curationibus per Vomitum. ideò hoc capite breues erimus, pauca tantùm in vniuersali afferentes, ex probatis auctoribus.

In primis Hippocr. de Veratri vsu. *Quemadmodum autem* (inquit) *in prænotionibus dixi, purgatio sursum versus commodat ei, in quo sine febre est cibi fastidium, aut stomachi punctura, aut Vertigo, aut os amarum, & in summa doloribus suprà septum transuersum; at deorsum versus, vbi sine febre est tormen, lumborum dolor, genuum grauitas, menses ægrè prodeuntes, dolores in partibus subsepto transuerso.* Itaque ex Hippoc. conuenit Veratrum affectibus suprà septum transuersum deriuando, & euacuando: affectibus verò infrà septum conuenit reuellendo. & addit paulò post. *Cæterum Veratrum his dare oportet, quibus de capite fluxus fertur.* tandem scribit: *Purgat item quartanas diuturnas, & diuturna febrî lypiria vexatos, & eos in quibus non est sitis, neque excretio. Hos verò non ante tres hebdomadas. aliquando etiam pleuriticos, & volulosos, & sicut in mulieribus morbis dixi, purgandum est etiam, si Vteri purgatione opus habuerint.*

Vomitus ques morbos curet.

Aetius ser. 3. cap. 119. ex Rufo. *Pituitam mouet vomitus, & caput leuat, & eum, qui auidius cibum ingessit, aut plus vini hausit, lædi prohibet. Auxiliatur autem purgatio per vomitus nimiæ corporis moli. opitulatur item excellenter gracilibus. Omnes autem fluidas affectiones vomitus sanare solet, velut vlcerationem renum, vesicæ, & ani, & aliarum partium, elephantiasim, cancros, malos corporis habitus articulorum affectiones. conuenit, & Hydropicis, maximè aqua inter cutem laborantibus, regio item morbo, & comitiali, in his, quibus à stomacho initium affectionis accepit. Nam his, qui in capite affecti sunt comitiali morbo incongruus est Vomitus. conducit item tremulis, resolutis, siderationibus, spirationibus erecta ceruice, melancholijs, impetiginosis.* Deinde cap. 121. ex Antillo, & Possidonio. *Ipsum Veratrum dandum est his, qui diuturno, ac forti morbo laborant, & qui in alijs auxilijs spem non habent. dandum est hydropicis, ele-*

Rufus ex Aetio.

phantiosis, malo habitu praeditis, resolutis multo tempore, comitialibus, & melancholicis, artriticisque, ac podagricis. at enumerare in quibus affectionibus probetur Veratrum non facile est propter multitudinem. Galenus.
Galenus autem in Introduct. cap. 14. *Conuenit* (inquit) *per superiora purgatio morbis longis demoliendis.*

Aegineta. Paulus Aegineta lib. 7. cap. 10. scribit: *Vomitu vtuntur, & sani, qui ciborum, humorumve copia grauantur, & acuto morbo laborantes, quum à pituita, aut eiusmodi quodam infestantur. At medicamentis vomitum facientibus, neque sani, neque acuta aegritudine occupati, vti permittentur. sed in longis prosunt affectibus, & praesertim induratis, quae validam commotionem desiderent, qualis est podagra, morbus comitialis à stomacho originem trahens, elephantia, aqua subter cutem, melancolia, & persimiles.* deinde subdit: *Veratrum dari debet, vbi longi, valentesq. morbi sunt, & spes ex alijs praesidijs adempta est, quod aegritudo omnibus ipsis fortior extiterit. Conuenit autem siue continuè infestauerit morbus, vt aqua inter cutem, elephantia, malus corporis habitus, resolutio, & id genus alia: siue statis temporibus repat, vt morbus comitialis, podagra.* & superiùs cap. 4. numerãs Veratrum inter Chologoga dixerat. *Veratrum conuenit, & acuto, & longo morbo laborantibus, qui medicamentum bili ducendae idoneum requirunt, quales sunt, qui insania, altera capitis parte, (Heterocranici dicuntur) humorum impetu in oculis decumbente, & pectoris affectibus torquentur: accommodatissimum est visceribus, vteri, & vesicae vitijs, medicinam requirentibus. Laudatur etiam ad longam asperae arteriae affectionẽ, arquatum, eruptiones, quae exanthemata dicuntur, impetigines vel herpetas, vel erisipelata, vel lepras.*

Plinius. Plinius autem lib 25. cap. 5. haec protulit de Elleboro, quae de forti Vomitu etiã intelliguntur. *Medetur morbis comitialibus, Vertigini, Melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantiae albae, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis incipientibus, timpanitis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis, quae aliter non desinant, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus.*

Celsus. Celsus verò lib. v. cap. 12. *At Vomitus, vt in secunda quoque valetudine, saepè necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore, & tremore vexantur, omnibus, qui colera laborant, omnibus etiam cum quadam bilaritate insanientibus, & comitiali quoque morbo oppressis, necessarius est. sed si acutus morbus est, sicut in colera, si febris est, vt inter horrores, asperioribus medicamentis opus non est: sicut in deiectionibus quoque supra dictum est, satisq. est ea vomitus causa sumi, quae sanis quoque sumenda esse proposui. At vbi longi, valentesq. morbi sine febre sunt, vt Comitialis, aut insania, veratro quoque albo vtendum est.*

Auicen. possem addere, quae retulit Auicen. 4. primi doc. 5. cap. 11. *Fit Vomitus cum sunt aegritudines chronicae, & lepra, & podagra, & sciatica.* & cap. 13. *confert vlceribus, quae sunt in renibus, & Vesica, & est leprae forte medicamentum, & malitiae coloris, & epilesiae stomaticae, & ictericiae, & asthmati, & tremori, & paralisi, & est ex curationibus, quae conferunt habentibus impetiginem.*

Audernacus. Andernacus in annotat. Pauli Aeginetae lib. 1. cap. 42. *Medicamentis vomitum facientibus, neque sani, neque acuta aegritudine occupati vtentur. Nam ea longis tantum affectibus, & induratis conueniunt. hinc etiam Veteres cum nihil in medicina spei deprehendissent ad vomitum solebant confugere. id quod hodie etiã empirici quidam sine vlla ratione factitantes, optimis quibusque Medicis laudem praeripiũt. Nam ea medicamenta propinant, quae suprà, & infrà validissimè purgant: quae si aeger ferre possit, sanitati plurimum restituitur, sin autem moritur, audaciae suae, & temeritatis patrocinium habent, quod scilicet morbus fuerit desperatus, tot Medicis antea curationem frustra molitis.* addam etiam, quae scripsit Fernel. 3. Fernel.
meth. c. 3. *Quae Vomitio facilis, & moderata obtigerit, saluberrima est, & purgationũ omnium praestantissima. Noxios quippe humores ex ipsis fontibus synceros elicit, & vacuat, omnem quae in Ventriculi capacitate, in eiusve tunicis haeret illuuiem in primis expurgat, è praecordiorum membranis, è cauis iecoris, ac lienis, & ex pancrea omnis generis superuacuos humores synceros elicit, quos plerumque nec hiera, nec aliud vehementissimum vllum etiam frequens pharmacum in aluum exturbare potest. In Ventriculum enim ex his locis viae breues, ac expeditae magis, quam in aluum directae sunt, per quas facilis est vomitio. Quamquam autem primum ab interioribus euellit consequutione tamen caput, reliquumq. corpus leuat. Quocirca omnibus opitulatur affectibus, quia praecordiorum impuritate ortum acceperunt, languenti appetentiae, nauseae, cibi fastidio, crebrae vomitioni, ventriculo, praecordijsve distentis, ictero, cachexiae, febribus intermittentibus, hemicraniae, vertigini, incubo, epilepsiae, suffusioni, omnibusq. capitis affectibus, qui praecordiorum sympathia contracti sunt, & quos è praecordijs in reliquum corpus effusa impuritas protulit. In quocumque igitur affectu languescit appetentia, & nausea, vomendique desiderium fatigat, si pharmaco non satis fit, vomitione curandum. Nam quae purgatio non eluit, extirpat Vomitio, & quae illinc non facilè labuntur in aluum promptè in ventriculum remeant. Tanti igitur Vomitionis vis aestimanda.* Haec satis in praesenti sint vniuersaliter dicta, in libris verò sequentibus, in particulari de omnibus morbis agemus, vt vomitu curari queant. & plurimorum Auctorum auctoritatibus, rationes nostras confirmabimus, & demùm experimentis quoque adductis roborabimus, nihil intactum pro, &

con-

contrà relinquentes, quantùm nostræ permittent vires.

Indicantia Vomitum. Cap. XVIII.

ANTE Vomitus incitationem, considerandum est cuius causa fiat, seu à quo requiratur, & indicetur, & si quid ipsum prohibeat, vel permittat,

Si propriè loqui voluerimus, neque morbus magnus, neque locus affectus, neque Anni tempus, neque consuetudo, neque Virtus valida erunt indicantia Vomitum: sed sub alia ratione concurrent: cum igitur Vomitus sit euacuatio, opponetur, & contrarius erit repletioni, non enim euacuatur Morbus, non locus affectus, non anni tempus, &c. sed plenitudo, & causa morbi illa est, quæ euacuatur, prout repletionem faciebat. dicemus ergo Vomitum, vt est euacuatio, indicari à repletione, cum Hipp. qui dixit. de Natur. hum. primo, & 2. aph. 22. *Quicumque Morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio, & quicumque ex euacuatione repletio, & aliorum contrarietas.* & quia est euacuatio determinata, conueniet etiam repletioni determinatæ. Curabimus ergo morbos aliquos euacuatione per Vomitum, eo, quod nascantur à repletione quadam, quæ per Vomitum euacuari possit. *Vomitus indicatur à repletione.*

Quare dicimus vomitum indicari à repletione apta euacuari per vomitum, siue actu causa sit alicuius morbi, siue in prossima potentia: sed quia hęc requisita aptitudo non ita nota est, ideò requiruntur aliqua signa, quæ quandoque (impropriè tamen) indicantia dici possent, quæ tria erunt. *Humor ipse replens. Hic idem commotus. Et pars humore repleta.* hæc autem sunt signa repletionis aptę per Vomitum euacuari, quę etiam possent dici, tria indicantia vomitum, latè accepto indicantis nomine. siquidem morbus magnus, vel debilis, non est verè indicans Vomitum; sed eius fortitudinem, vel debilitatem faciendam requirit. quia fortibus morbis fortia remedia conueniunt. hoc est, prout humor expellendus maiori, vel minori vi debet cõmoueri. *Quæ repletio vacuetur vomitu.* *Tria impropriè indicantia.*

Primò autem humor superabundans, aptus euacuari per superiora, indicat Vomitum, in specie autem biliosus, & præcipuè tenuis, tum quia facilè ob tenuitatem euacuatur. tum etiam quia natura sua ventriculi os petit, & ideò aptior est expulsioni ex Gal. seu Oribas. lib. quos, & quando. primo de hum. 12. & Celso lib. 2. cap. 12. Verùm nos supra diximus cap. 9. non solùm bilem; sed pituitam crassam, & cæteros humores, nec non cibos quoque esse aptos, vt vomitu eijciantur; ideò particulari humoris naturæ nihil insigne, & præcipuum tribuemus in indicando Vomitu. *Humor vt indicet vomitum.*

Secundum signum est motus humorum, & quidem certiùs; ac non leuis indicatio Vomitus, ob manifestam ipsorum aptitudinem ad euacuationem per vomitum. & ideò docemur ab Hippocrate, vt attendamus, & consideremus motum humorum primo aph. 21. & 2. de hum. 16. *Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia, eo ducere conuenit.* quia Medicus imitari debet naturam bene operantem; ideò attendere eius motum debet, & eum sequi. Hæc autem indicatio videtur constare ex loco affecto, & humore; quod ex parte verum videtur. At nos hic tantùm consideramus fluxionem, & motum, qui distinguitur à loco affecto, & ab humore. Qui motus si fuerit à natura benè operante, quod cognoscitur, *si confert, & facile ferunt.* primo aph. 2. & 25. ac 4. aph. 3. erit potiùs iuuandus. sic de loc. in homine num. 45. *Quùm susceperis Vinosum, & Vomentem nè sedato. vomitus enim euacuationem sedat, faciliùs autem vomitus postea sedabitur.* deinde nu. 51. *Si quis homini Vomenti, aquam mulsam bibendam dare velit, eluentur ea, propterq. Vomit, vnà cum Vomitu, & sic quidem per Vomitum vomitus sedatur.* Quem motum attendere nos debemus in accessionum febrilium initijs, quo tempore moueri solent humores ad os Ventriculi, & ideò eo tempore faciliùs euomuntur, quàm desinente accessione, vt cap. 13. diximus, sic æstate bilis, hyeme pituita ad ventriculum mouentur. Quod si motus fuerit Symptomaticus impediendus erit, ac fluxio, & motus aliò reuellenda erunt, quod aliquando difficulter assequimur. teste Hipp. de loc. in homine 45. *bilis (ait) vbi sua sponte eruperit, aut infernè, aut supernè difficiliùs sedatur, quæ enim spontè procedit præ violentia corpori facta impellitur, si verò à medicamento fiuat, non à gentilitatis cognatione violatur.* patet igitur hunc motum sursùm, quandoque esse vtilem; quandoque nocuum; seu quandoque criticum, quandoque verò Symptomaticum: vndè aliquando erit indicans Vomitum, quia imitandus à medico, quandoque non indicat euacuationem faciendam; sedpotiùs sedandam, & reuellendam, si vergat, quo non oportet. *Motus humorũ indicans vomitum.* *In principijs febriũ motus est sursum.*

Attendere etiam debemus, humorum motum fieri, quadam die magis, quàm alia, scilicet ad os ventriculi. vndè Hipp. 2. de hum. 19. *Hæc diebus imparibus sursum fiunt: si & circuitus, & constitutio ex ipsis exacerbationibus talis fiat. plurima autem paribus diebus fiunt deorsum; sic enim etiam, quæ sua spontè eueniũt, prosunt; si circuitus in diebus paribus exacerbationes nõ faciãt, in huiusmodi autem, in paribus sursum, in imparibus deorsum, tales autẽ pauci sunt, & tales etiam constitutiones difficilius iudicãtur. Quin etiã, quæ tempore sunt progressa longiùs ita fiant necesse est, vt ad decimumtertium, decimumq. quartũ diem pertineant, ac decimo quidẽ tertio, deorsum, decimoquarto verò, sursum, sic enim ad iudicationem confert, & quæ ad vigesimum, præterea, quæ deorsum feruntur.* Docet etiam hic Hipp. in accessionibus materiam sursùm vergere (nec mirum, quia tunc fit ebul- *Exacerbationes in imparibus.*

litio humorum, vt patet in olla, & materia sursùm crescit) vndè in accessionibus vomitus, & sanguinis è naribus eruptiones fiunt, ac in declinationibus alui profluuia, & sudores, & vrinæ excretio copiosa. dicit autem diebus imparibus materias sursùm ferri, quia accessiones fieri solent imparibus: paribus verò diebus deorsum ferri, quia non adsunt accessiones nouæ, sed potius declinationes priorum accessionum, quo tempore materia grauis, non sublata, deorsùm cadit. Porrò quia ita Natura moueri solet, eo etiam tempore nos vomitum concitabimus, vel infernas deiectiones suo etiam tempore. Quòd si vice versa accessiones transmutentur in dies pares, quod rariùs accidit, non tamen omninò; verùm cum id contingit, morbus longus est, & difficilis iudicij. & tunc humores diebus paribus sursùm mouentur, quia tunc fiunt accessiones. Diebus verò imparibus deorsùm mouentur, quia quiescit accessio. immò addit Hipp. si longiùs tempus perduret affectio, die pari fiunt accessiones, datque exemplū decimitertij, & decimiquarti, & in decimotertio, qui est impar, tamen deorsùm ferūtur humores, vt in decimoquarto, sursùm mouentur, quod accidit, quia accessiones tunc accedunt. scripsit etiam 4. de Morbis num. 21. (à nobis cap. 13. citatus) *Quicumque iam à febre continua correpti, pharmaco vsi sunt in diebus paribus, hi nimium purgati nunquam sunt. Qui verò in diebus imparibus medicamento forti vsi sunt, nimium purgati sunt. Multi verò etiam perierunt nimium purgati. Proinde priores medici in hoc maximè peccarunt: Medicamenta enim exhibuerūt in diebus imparibus, & homines peremerunt, non scientes, quod, hæc res se ita habet. Humor enim in corpore ægroti magis turbatur in imparibus diebus, nimirum corpore humorem ad Ventriculū transmittente, & si quis iam turbatum adhuc magis perturbet medicamento immisso, nihil mirum est ex talibus hominem perire.* loquitur hic Hipp. de medicamento forti per aluum educente, in febre continua, quod in accessionibus iurè prohibendum est: nam cum per se humores ad ventriculum ferantur: si validum etiam accesserit deiectorium, vel etiam Emeticum, ob maximam corporis perturbationem, nimium ab eo purgati ægri pereunt. possumus tamen vti debilibus Vomitorijs; illud autem accidit non quidem ob ipsos dies impares; sed quia in his accessiones inuadere solent: quod si hæc immutato ordine diebus paribus accesserint, tunc eadem, quæ de imparibus dixit Hipp. de paribus dicenda erunt. certè Auic. prima 4. tract. 2. cap. 7. prohibuit in die periodi euacuationem per aluum, non per Vomitum.

Quando vomendū.

Tertio, Vomitus indicatur à parte, & situ, vbi residet humor euacuandus; profectò non quia pars curetur, vel expellatur, sed plenitudo in determinata parte: ob partis enim situm commodiùs multò euacuatur, vel per vomitum, vel per secessum, vel per alium proximiorem, & conferentem locum. itaque præcipuum indicans vomitum statuemus, non morbum, neque materiā vacuandam, neque motum humorum sursùm; (nam quandoque malus, & nocuus, vt dixi) sed propinquitatem humoris euacuandi; vel distantiam humoris reuellendi. ideò cum Hipp. de loc. in homine nu. 33. dicemus. *Verum hoc studio habere oportet, vt proximum exitum facias, siue infernè, siue supernè, aut etiam alia aliqua corporis parte, vbi exitus sunt.* deinde nu. 39. *Hunc oportet medicamentum potare, quod educat, qua parte febris magis hæret, siue supernè, siue infernè, & siquidem supernè hæreat, supernè; sin infernè, infernè.* & non multo post num. 55. *Cæterum morbi ea parte, qua proximi sunt, educendi sunt, & qua parte singulis exitus, quam proximus est, extrahendi.* docet autem sæpe Hipp., vt ad ægros accedentes cōsideremus, qua parte commodiùs purgandus sit æger, quod semper faciendum, & inter cætera lib. de affection. 14. & 36. *an morbum sursum purgare oportet, aut deorsum, siue per vesicam.* statuit etiam Hipp. partes morbosas, & plenitudinem humorum existentem in partibus supra septum transuersum purgandam sursùm, non alia certè de causa, nisi quia ad exitum per vomitum sunt proximiora. ideò etiam 4. aph. 17. *sine febre existenti cibi fastidium, & oris ventriculi morsus & vertigo, & os amarescens, medicamento sursùm purgante, opus habere significat.* & aph. sequenti. 18. *Dolores supra septum transuersum, qui purgatione opus habent, sursùm versus purgatione indigere significant. qui verò infrà deorsùm.* quod confirmans, & magis explanans libello de Veratri vsu, scripsit. *Quemadmodum autem in prænotionibus dixi, purgatio sursum versus commodat ei, in quo sine febre est cibi fastidium, aut stomachi punctura, aut Vertigo, aut os amarum, & in summa doloribus supra septum transuersum.* statuamus igitur cum Hippoc. partes supra septum transuersum euacuandas esse per Vomitum, quia repletio ibi existens, citiùs per Vomitum euacuatur, seu per partem proximiorem. ideò Vomitu in his morbis vtemur, non autem alui deiectione, si causam morbificam euacuare fuerit in animo. ob id etiam dixit, tum lib. de loc. in hom. tum de Veratri vsu. *Veratrum his dare oportet, quibus de capite fluxus fertur,* quia supra septum.

Situs indicans vomitum.

Per quam partē purgandum.

Partes supra septū per superiora vacuandæ.

Altera est Indicatio reuulsiua, euacuatiuę quodammodo contraria, quando, si aliqua fluxio, & motus humorum adfuerit ad loca non conferentia, sursùm reuellere oportet materiam deorsum fluentem, & sursum vergentem deorsum trahere. si quidem secundo in 6. Epid. 29. *reuellere oportet si non qua oportet repant.* sic etiam natura quandoque bene operatur contrario motu excitato. & 4. aph. 2. *in medicationibus talia educere è corpore, qualia, & spontè prodeuntia vtile, quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet.* reuulsionem autem ipsa natura docuit, quæ rectè reuellere nouit. vndè annotauit Hipp. 6. aph. 15. *à longo alui profluuio habito,* spon-

Vomitus reuulsiuus.

Spontaneus vomitus superueniens. morbum soluit. scio quidem in lienteria ipsum negasse 4.aph. 12. quod lib. 3. explicabo. preterea Hipp. 2. de fract. nu. 12. in collisione calcis dat elleborum, vt vomitu reuellat materiã, quæ fluere poterat deorsùm. & 3. de fract. tex. 48. in dislocatione fœmoris eodem die dat veratrum, quo restitui debet. & 4. de art. in fine, in pede luxato, Veratrum exhibet, ne igitur fluxio feratur ad partem inferiorem dolentem, ipse vomitu sursùm valenter reuellit. Galenus autem 13 meth. 6. *in vlceribus (inquit) ani, & intestinorum vomitu vtemur.* & hoc duplici de causa, cum ne fiat euacuatio per partem affectam, tum etiam, vt ab ea fluxio reuellatur sursum. & 14. meth. 8. *Quod autem Priapismo vomitorijs medicamentis potiùs, quã subducentibus sit vtendum, in lingua vitio contrà, id ex partium situ indicari manifestum est, Nam auersionis in contrarium, non à substãtia; sed à curandi morbi positu inuentio præstatur.* sic etiam de rem. par. fac. *Coxendicum dolore affectos vomitus, quam alui detectio iuuat magis, quod humorum ad inferiora defluxum retrabat.* duplex igitur est humorum motus ad superiora, & ad inferiora, vtrique medebitur Vomitus, motui quidem sursùm euacuando, & deriuando per vicina, motui verò deorsùm per motum contrarium reuellendo ad superiora. Auic. prima quarti tract. 2. cap. 7. *& non agas cum euacuatione artis contra partem euacuationis naturæ.* an de Crisi, an de fluxu?

Hipp. reuellit Vomitu.

Gal. Vomitu reuellit.

Pręterea quum euacuatio in corpore fuerit necessaria, & per inferiora præstari non possit, nimirum præsente intestinorum affectione aliqua, vt sunt hæmorroides, vlcera intestinorum, tenasmus, disenteria, &c. euacuatio facienda necessario erit per superiora. quamuis etiam per ipsa intestina ob quasdam intentiones, sępè faciamus euacuationes. Oribas. 7. collect. cap. 26. ex Ruso. *Signa autem ex quibus purgatione opus esse cognoscas, erunt vertigines, capitis grauitates, & dolores repentini, aurium continentes soni, aspectus difficultates, obtusus auditus, tardus sensus, sopor, nulla cibi sumptio, sique vinũ bonum quis bibat, ei amarum, aut alio quouis modo insuaue videatur: mentis alienationes, & quorum quis ante meminerat, obliuisci: palpitationes varijs modis per corpus exilientes, insomnia continua, & formidolosa, & perturbãtia, & nescio quis horror sub cute, lumborum grauitas, vẽtris distortiones, quumq. nec cibus expetitur, nec vbi expetitus sit, concoquitur. nec si coquatur, eo homo delectetur. itemq; cũ aluus pro alimenti proportione non deijcit: vrinaque exigua excernitur: nausea, oris humiditates, & color in hoc biliosus, in illo pituitosus, in alio subniger præter statum naturalem eius hominis in quo inest. itemq. trahi, ægrè spirare, non facile moueri, & tamen corpore bene valere sibi videri. quæque in cute pullulant, aut ex pituitosis vlceribus, aut ijs, quæ per se erumpunt, aut ab asperitatibus oriuntur, aut etiam ephelides. Hæc omnia, quæcumque inuenire alius potest, quæ nobis argumento sunt, humorum repletionem, malitiamq. subesse ad purgationes obeundas nos hortantur.*

Permittentia Vomitum.
Cap. XIX.

CVM triplex sit indicans. Vitale, & dignitate primum sui semper custodiam indicans. 9. meth. 13. Curatorium à morbo, primum in inuentione, sui semper ablationem indicans. octauo meth. primo. Præseruatorium à causa. 12. meth. primo, Executione primum 4. meth. 4. & 10. meth. primo semper sui ablationem indicans. 11. meth. 4. Egimus de Indicatione præseruatiua, quæ expletur à Vomitu, tum præseruante, tum curante; à quo morborum causę tollũtur, & curantur ablata causa morbi. Diximus autem euacuandi per vomitum indicationem non sumi à morbo, quia non aufertur morbus per se: sed per Accidens: sumi autem à causa morbi. Verùm quia in qualibet medica actione semper sunt vires considerandæ: quæ etiam si medicamenta non requirant; sed alimenta potiùs; tamen, quia quandoque medicamenta fortia ferunt, quandoque non, ideò dicimus quandoque permittere, quandoque prohibere medicamenta. Vomitus ergo à causa morbifica indicatus, vel sufferetur à natura, & viribus corporis, vel non, quod pertinet ad scopum Vitalem, à quo nunc non sumitur indicatio; sed contra indicatio. Nam vires ita sunt, vel permittentes, & coindicantes, vel prohibentes, & contrà indicantes Vomitum. Gal. 9. meth. cap. 10. *si abundantia paulò viribus superior fuerit, vtique ex moderata vacuatione adeò nullum accidit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodum, quod eas præmebat, sublato. sin, quò affectus sanetur, multa vacuatione est opus, resoluatur autem ex tanta inanitione virtus. non modò rursus homini non proderit, sed etiam maximum illi periculum afferet.* Verùm quia nos latet, num vires permittant, an prohibeant Vomitum; ideo signis aliquot opus habemus, quæ nobis significent virtutis essentiam, & potentiam. Nos hoc capite considerabimus signa commostrantia virtutem validam sufferę vomitum, altero verò capite afferemus signa, quibus innotescet virtutem debilem, non permittere vomitum: sed eum omninò, vel ex parte prohibere.

Indicatio num diuisio.

Vomitus vt à viribus indicetur.

Virtus indicãs, per signa noscitur.

Ergo signa virtutis validæ permittentis, & quodammodo coindicantis Vomitum, ad duodecim capita à nobis reducentur clarioris doctrinæ gratia.

Signa virium validarum.

Primum erit. Habitus corporis robustus, & fortis.

Secundum, Complexio, & Temperamentum.

Tertium, Ætas.

Quartum, Sexus.

Quin-

Quintum, Consuetudo vomendi.
Sextum, facilitas vomendi.
Septimum, Corporis particularum structura.
Octauum, Humores euacuandi.
Nonum, Affectus locus euacuandus.
Decimum, Aer ambiens, scilicet Astra, Tempus anni, constitutio, Regio.
Vndecimum, Repletio, vel inanitio.
Duodecimum, constitutio corporis, salubris, insalubris, vel neutra.

Cum inuenerimus Vomitum indicari à causa morbifica expellenda, tunc consideranda erunt hæc duodecim capita, num aliqua ex his commostrent vires corporis læsi, fore vt facilè, an verò difficulter ferant imperandum vomitum.

Habitus corporis. Primò itaque: Habitus corporis erit considerandus, an fortis, aut imbecillis, & statuendum cum Hipp. fortes fortia medicamenta vomitoria ferre posse, (nisi alia ratione eædem vires per alia signa repugnent) Quare Hipp. 7. aph. 61. *Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens humorem abduci, robusto quidem supra, debili verò infra significat*, quod apertiùs expres sit Gal. in com. *robustis quidem supra, idest per vomitus, debilibus autem infrà, idest per alui subductionem euacuationem faciendam*. & sæpius id admonuit Hipp. vt 2. de morb. mul. n. 3. post fluxum muliebrem. *talibus si robustæ fuerint, vomitus ciere oportet ieiunis, & post Vomitus prandium exhibere*. si verò non sedetur fiatq. antiquus. *Respectu virium corporis habito, siquidem robusta fuerit mulier Veratrum dato*. & nu. 8. ad Menstruorum fluxum fuluum, *si sine febre fuerit, & robustæ Veratrum dato*. & num. 11. in fluxu albo. *Huic si robusta, & iuuencula fuerit, & alia apparuerint ab initio pharmacum sursum, ac deorsum purgans bibendum dato*. & nu. 12. ad alium fluxum biliosum. *si potens fuerit Veratro purgetur*. & num. 14. ad alium fluxum cum feb. acuta. & 2. de Morbis. 48. ad aphtã pulmonis. *si potens Veratrum per se sin minus dimidium potionis*. Et 4. de vic. Acut. 112. in Colliquatione. *si valentes fuerint reuelles elleboro albo*. quod sæpè etiam alibi monet. Nec sine ratione id docuisse Hipp. credendum est. etenim euacuatio per vomitum, à forti præcipue medicamento, molesta, atque violenta est; ideò requirit corpus robustum, & vires validas, quæ illi vehementi motui opem ferre possint, & labore nimio non deficiant, nec succumbant. At Vomitus debilis à debiliori etiam virtute permittitur.

Robusti supra vacuandi.

Fortis Vomitus requirit fortes vires.

Temperamentũ aptum ad vomitũ. Secundò. Consideranda à nobis est corporis complexio, seu Temperamentum, & an graciles, aut benè carnosi; & an biliosi, aut pituitosi.

Temperamentum humidum facillimè omniũ ferrè vomitum, apparet voluisse Hippocratem, dum balneis præhumectat corpora, quiete, pluri cibo, ac potu. Et 4. aph. 6. *Graciles, & facile vomentes purgare superiùs cauentes hyemẽ*. & quamuis Gal. videantur graciles. quia magna ex parte biliosi sunt, sursùm esse purgandi: tamen nisi facillimè vomant non sunt ad vomitum incitandi, cum tabis naturam quodammodo sapiant ob carnis imbecillitatem. Nam, aph. 8. *Tabidos verò cauentes ad superiora purgationes*. ob imbecillitatem partium spiritalium, vt in com. scripsit ipse Gal. Vomitum autem Celsus lib. 1. cap. 3. vtilem plenis asseruit. Præterea Hipp. 2. aph. 35. *In quouis morbo (inquit) partes ad vmbilicum, & imum ventrem attinentes, crassitudinẽ habere, meliùs est: vehemens autem extenuatio, & eliquatio, prauum: sed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculosum*. Gal. autem in com. scripsit. Quod earum partium tenuitas ad inferiores purgationes sit periculosa, manifestum est. Oportet enim omnia quæ sunt infra thoracem, esse robusta, vt benè purgationibus seruiant: alioqui magna incommoda patiuntur. Cur autem de solis inferioribus purgationibus fecerit mentionem, dignum est quæsitu. Superiores enim hoc est, quæ per Vomitum fiunt, sunt ijs, qui ita affecti sunt, periculosæ. An has quidem tanquam manifestas prętermisit, illarum verò commeminit, vt de quibus magis posset dubitari. sed verbũ *quoque* indicat inferiora addi ad *superiora*, ità vt pręcipuè de vomitu sit sermo, deinde per inferiora. si igitur in corporibus extenuatis inferiores purgationes periculosæ, multò magis superiores. Quare per graciles in dicto Aph. intelligemus, non Tabidos, & nimiũ extenuatos; sed aliquantò minùs, quàm mediocriter benè carnosos, & cum hoc modo graciles, & mediocriter carnosi parùm inter se differant. dicemus Hipp. 4. aph. 6. & 7. præcipuè loqui de facilitate, & difficultate vomendi. ita vt, qui facilè vomunt, etiam si sint graciles possint per superiora purgari, quamuis alioqui gracilitas prohibeat vomitum. hoc tantùm notat in gracilibus, vt caueatur hyems. & ratio esse potest, quia graciles solent esse biliosi. cum autem hyeme ventriculus pituita repleatur, & bilis infrà secedat, si in illa facilitate vomendi detur medicamentũ vomitorium bilioso eo tempore, euacuabitur pituita, quã educere non requirebamus. quòd si graciles difficulter vomuerint, nullo modo, & nullo tempore sursùm erunt euacuandi. Contrà, qui difficilè vomunt, etiã si sint bene carnosi, bono habitu, & robusti, ita vt videãtur facilè posse ferre vomitũ, tamen ob illam vomẽdi difficultatem, infrà purgandos consulit. cauet autem æstatem, quia cum sint, vt plurimum pituitosi, & æstiuo tempore pituita deorsùm vergat, vel euacuabitur pituita tunc nõ peccans, vel medicamẽtũ deiectorium inueniens bilẽ in ventriculo ęstate superiora petentem, eam ibi commouens, periculum est, ne difficilem excitet Vomitum. quòd si tali habitu præditi non fuerint difficiles ad vomitum, non erit dubium, quin omnium maximè sint per Vomitum euacuandi. etiam, & præcipuè æstate. & sicut biliosos superiùs per Vomitum purgandos volunt Galen. 4. aph. 6. & primo de hum. 18. Celsus lib. 1. cap. 3. & Paul. lib. 7. cap. 4. ita etiam pituitosos infra. Auic. 4. primi d. 5. cap. 13. & ille quidem, ait, cui maius iuuamentum affert Vomitus est, cuius complexio prima est cho-

Tenues minus vomant.

Hipp. explicatur.

A minori ad maius

Graciles non vomant.

Difficile vomentes non vomant.

cholerica, & eſt macer. ſed nos iam diximus Vomitu æſtate bilem eſſe euacuandam, Hyeme pituitam.

Aetas pro Vomitu.

Tertio. Ætas conſideranda eſt pro vomitu ciendo. vnde Hipp. primo in 6. Epid. 6. *Iuuenes veratro purgare.* ac ſi aliæ ætates eo abſtinere debeant. ſed intelligendum eſt, de forti medicamento, vt eſt Veratrum: nam Vomitus debilis à qualibet ætate permittitur. immo Io: Zecchius conſ. 46. ex Hippoc. 3. aph. 24. Vomitus, inquit, pueris facilis eſt, tum ob ventriculi laxitatem, tum etiam ob frigidorum humorum è cerebro in Ventriculum delabentium copiam, necnon etiam ob ingluuiem, & lactis, ciborumq. quantitatem immodicam. Plin. ſcripſit Elleb. non dari pueris, neque ſenibus.

Sexus ad Vomitum aptior.

Quartò. Sexus, Maſnè, an fœmina ſit, non videtur conſideratione dignus, dummodo ſit fortis æger; validus tamen vomitus, qualis ab Elleboro, ex Plinio, fœminis minùs, quàm viris competit. Hippoc. certè in lib. de Mor Mul. Veratrum ſæpè dedit. contra tamen læuis vomitus mihi videtur familiarior mulieribus, quàm viris, videns vtique prægnantes per plures mẽſes quotidie, ſine damno, vomentes, quod in hominibus, rariùs ſpectare eſt, Auic. lib. 3. fen. 20. trac. 1. cap. 12. de regimine abortus. inter cauſas abortus ponit Vomitum, quod nos negamus, & Auic. aliter interpretandum cenſemus, vt lib. 9. patebit.

Conſuetudo vomẽdi.

Quintò. Conſideranda eſt vomendi conſuetudo. quæ nobis indicare ſolet virtutem permittentem. quæ ſcilicet non multum læditur à vomitu; nam ab aſſuetis non fit paſsio, vel ſi fit non tanta fit. vnde Galen. lib. quos, & quando purgare oportet. & primo de hum. 12. *Conſuetudo quoque haud parum euacuationis modum oſtẽdit. Nam qui aſſueti ſunt vomere per ſuperiora purgari facilius tollerant, non aſſueti periculum ſubeunt, præſertim ſi elleboro purgentur.* Etenim docuit Hippoc. 2. aphor. 49. *Qui conſueti ſolitos labores ferre, & ſi fuerint imbecilles, & ſenes, non conſuetis, fortibus, atque iuuenibus facilius ferunt.* & aphor. 50. *Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, & ſi deteriora ſunt, inſuetis minùs moleſtare ſolent.* ſcripſit etiam Hippoc. facilè vomentes purgandos ſuperiùs, quæ facilitas cum conſuetudine mixta eſt. Galenus autem 4. aph. 23. aſſerere non dubitauit. *Qui ſumpturus eſt elleborum per continuos Vomitus aſſueſcat ad promptè vomendũ.* quòd deſumpſit ex Hippocr. ex quo nos poſtea circa id plura afferemus.

Facilitas vomendi.

Sextò. Facilitas vomendi conſideranda eſt. cuius cauſam diximus ſupra cap. 4. eſſe oris Ventriculi diſpoſitionem, vel naturalem, vel acquiſitiam ex conſuetudine vomendi, nimirum os Ventriculi natura patens, & ſatis latum, vel laxum, & humidum, calidumque; vndè facilè diſtenditur, & hanc conditionem conſiderauit Hippocr. quando dixit: *Facile vomentes purgare ſuperius.*

Corporis ſtructura.

Septimò. Corporis particularum ſtructuram conſiderare debemus; nam ſi aliquæ partes malè fuerint à natura compoſitæ, hæc praua ſtructura ſignum nobis erit, virtutis debilis illius partis, propterea non ferentis vomitum, ita ipſum prohibere dicemus. Contrà verò omnia benè diſpoſita, circa Thoracem, collum, & ventrem, quæ partes in vomitu vexantur, & commouentur, indicant nobis à natura corporis Vomitum permitti. nam periculum aliquod iis partibus fortibus, & bene diſpoſitis à motu, qui fit in Vomitu, non videtur imminere. ſi igitur Thorax latus, mediocriter carnoſus, venter muſculoſus, & collum non longum fuerit, ſed latum, & breue, Vomitus facilior.

Humores vacuãdi.

Octauò. Si conſiderauerimus Humores euacuandos, hi erunt vel craſſi, vel tenues; vel crudi, vel cocti ex Galeno, vel neutri, vt diximus nos ſuprà cap. 9. præterea vel fixi, & quieſcentes, vel fluentes, in motu, & turgentes ex Galeno. Tenues quidem faciliùs expelluntur; ideò Galenus attenuare ſtudet; ſed in purgationibus, præſertim verò in vomitibus fiendis, non reperio Hippocratem attenuantem. Craſſi verò difficiliùs profectò expelluntur, ideò validiora requirunt medicamenta. an verò ſint attenuandi, necnè humores craſſi; qui expurgari debent, vt voluit Galenus, conſiderabimus poſtea diffuſiùs de præparatione loquentes lib. 8.

Concoctos humores deorſum vacuamus.

Concoctos tantùm expellendos eſſe Galenus aſſeruit, ſic voluiſſe Hippocratem ratus: at nos concoctos potiſſimum expellemus infrà, quia grauiores ſunt, & facilè obediunt deiectorijs:

Cruda nõ mouẽda.

crudos verò, (quales ſunt ij, qui extra venas putreſcunt, in inflammationibus, & febribus,) quia non habent vias conuenientes, per quas poſſint attrahi ad Ventriculum, vndè ſunt inobedientes, relinquemus, donec natura concoquendo vias aliquas aperiat calore agente, per quas attrahi ad ventriculum poſſint, & ideò dixit Hipp. 4. de Vic. acut. 22. & lib. de Veratri vſu. *Quicũque autem, ea, quæ inflammantur ſtatim morborum inter initia medicamento ſoluere conãtur, ij non ſolum ab intenſa, inflammataque parte nihil adimunt, cùm non cedat, obſequaturque, quæ adhuc cruda eſt affectio. Verùm quoque, & quæ morbo reſiſtentia, & ſana ſunt, abſumunt, colliquantque, vbi autem corpus imbecille fit, morbus præualet, vbi autem morbus corpori præualuerit, remedium non habet.*

In principio inflãmat. non purgandum.

Affectio cruda quæ.

Affectionem crudam appellat Hippoc. eam, in qua non cedit, obſequiturq. contentus humor, qualis eſt inflammatio, & ratio eſt, quia materia eſt extra vaſa, & ideò non poteſt fieri attractio, neque expulſio, quia actiones perficiuntur à venis, arterijs, & muſculis ſe mouentibus ad dictas actiones per villos, & fibras ſuas. non enim concedam attrahi humores, vt à Magnete ferrum. nam tunc in purgationibus dicendum eſſet facultates naturales ociari, videlicet attractricem, & expultricem, cum per ſe medicamentum ageret. Cum autem in Vomitibus, & fluxibus ſpontinis, ſine ope medicamenti, videamus eadem effici, dicemus ab iiſdem facultatibus il-

Naturales facultates euacuant.

la ipſa

la ipsa effici, etiam medicamento dato, à quibus naturalis excretio excitabatur. In inflammationibus profectò, naturales facultates non possunt opus suum perficere: namque partes inflammatæ ob plenitudinem sunt nimis tensæ; ideo se mouere, atque constringere nequeunt: & tunc cruda dicitur affectio, temporis autem processu calor naturalis inflammationis materiam subtiliorem resoluendo affectum concoquere dicitur, vndè diminuta aliquantùm materia, & quæ remansit, rariore reddita, particulæ relaxatæ moueri, & se constringere possunt ad expellendam materiam contentam. Illa verò materia, quæ extra venas est, initio non obsequitur, quia vias non habet, & quas priùs habuit, obturatæ sunt; natura autem suo insito spiritu, calore, & facultate, post aliquod tempus obseratas vias aperit, vel nouas, si opus est, aperit de nouo, ita sagax, & sapiens est circa sui custodiam; hoc autem modo dicitur affectio concoqui. hoc etiam voluit Hippoc. illo aphor. *concocta medicari*, &c. scilicet, vt in affectibus inflammatorijs expectemus donec natura, vias aperiat, per quas attrahi, & expelli humores possint. ideò secundo de hum. 21. Hippoc. *Multa autem* (inquit) *purgāda sunt: eaque non prope iudicationem, sed longiùs: raro autem in acutis multa ducenda sunt: in delassatis verò totum*. In delassatis partibus inflammatis, & rarefactis, quæ priùs erant tensa, & infarcta, totum quod continetur expellere possumus, & debemus, hoc autem accidit numquam in principijs. sed postea, nam coctio fit in tempore, quapropter scripsit Hippoc. initio lib. de hum. citati. *Impetus, & ferocitas humorum, vbi non reciprocatio humorum est, velut florum, ducendus est quà repit per conuenientes, ac commodas regiones, exceptis his, quorum maturitas tempore contingit. Maturationes extra, aut intrò repunt, aut alio, quo oportet*. itaque maturitas tempore fit, & ex Plat. habet fatale tempus. ergo maturanda non sunt purganda; sed alia omnia. Quod si alij morbi fuerint sine inflammatione, & partium tensione, non perpenditur hæc coctio, vel incoctio materiæ; sed expellenda est, qualiscumque sit, etenim tantùm attrahetur cruda, quātùm, à Gal. dicta, concocta: præcipuè verò ex ventriculo, & ei vicinis partibus. sed præter dicta adesse materiam inhabilem coctioni, & neutram, & venenatam certum est, quæ cum nunquam coqui possit, cruda nequaquam dici debet. itaque hanc citò debemus euacuare, & cum non habeat naturam retinentem, satis manifestum est, à natura vacuationem ipsam permitti.

Quomodo fiet expulsio cōcocta inflāmatione.

Materia Venenata non est coquenda.

Cum autem humores sunt in motu, (quia quiescentes difficiliùs attrahūtur, ac expelluntur) natura facilè permittet eos à medicamento euacuari, cum iam ipsa eos de loco ad locum traijcere videatur, itaque cum non adhuc sint in aliqua parte firmati, faciles erunt attractu: vndè, si sursùm fluant, deriuandi, & euacuandi per vomitum erunt, vt diximus superiori capite, si verò repant deorsùm, & ad loca non conferentia, sursùm vomitu per contrarium motum erunt reuellendi.

Faciliùs vacuātur humores moti, quā quieti.

Nono. Considerandus venit affectus locus euacuandus, qui cum per partem proximiorem aptam sit exinaniendus, vt superiori capite diximus, si supra septum fuerit, virtus permittet superiorem euacuationem, signumque habebimus virtutem facilè laturam vomitum, ob proximum exitum, & citam liberationem à plenitudine vexante. sicut è contrà commostratur infra septum transuersum partibus læsis, vires faciliùs alui deiectionem ferre, quàm vomitum ob propinquitatem exitus.

Locus affectus.

Decimo. Aer ambiens est notandus, qui continet in se Tempus anni, Aeris constitutionem, Regionem, & Astrorum aspectus. Quod anni tempus Vomitui sit congruentius. cap. 11. diximus. Aeris verò constitutionem, & Regionem extremè calidas, vel frigidas signa esse virtutis debilis non ferentis validum vomitus motum, & euacuationum præstantiam, asserere non dubitamus: nam ex Gal. 2. aph. 28. *Ex regionibus autem, & anni temporibus, ac constitutionibus, calidæ quidem, ac siccæ magis euacuant, humidæ verò, ac frigidæ magis adstringunt, ac difflare corpora, atque extenuari non sinunt*. & 4. de victu acut. 55. retulit. *Cæterum, quomodo in pueris, corporis substantia, tum mollis, tum humida, præcipua exolutionis virium causa efficitur, sic etiam in regionibus, & anni temporibus res habet: nempe horum caliditas, velociter, confestimq; virtutem vacuationis quantitate soluit*. & non solum in Vomitu, qui corpus maximè vexat; sed in venæ etiam sectione Gal. pertimescit aeris nimiam caliditatem, vel frigiditatem; ideò docet 11. meth. med. 14. *Sanguinē nō mittes omninò quidem in tempore æstatis, & regione æstuosa, & cæli statu calido, & sicco*. Quod repetit de venæ sect. cap. 3. *Si Regio, aut frigore algeat, qualis Scythia est, aut calore exusta sit, qualis est, quam Aethiopes incolunt, anni tempus vehementer, vel frigidum sit, vel incalescat, nemo est qui venam scindere audeat*. Aptius igitur ad Validum Vomitum tempus erit temperatum, aere existente non nimis calido, nec frigido, quia ab immodico excessu spiritus vitales corporum non resoluuntur. At imbecillis vomitus, & post cibum, quia minùs corpus vexat, non ita omninò prohibetur; vndè permittitur à viribus etiam æstate, & hyeme. Arabes autem semper elleborum timere credimus, quia semper eorum corpora ob regionem nimis calidam, nimis aperta, rara, laxa, & resolubilia sunt. Hinc fortia medicamenta corpus valde commouentia, & magnos labores inducentia non ferunt. propterea Mesues scripsit. *Albus corporibus nostri temporis est molestus, immò est eis sicut Venenum propriè præfocans*. sed Mesues in hoc deceptus est, (si non errauit interpres) quia dicere debebat. *corporibus nostræ Regionis est molestus*. & ita verum dixisset. Nam hoc æuo in temperatis regionibus nostra corpora; non solùm ferunt Elleborum; sed maiora

Aer ambiens.

Anni tempus.

Regio.

Anni tempus aptū ad Vomitum.

Arabes timent Elleborum.

etiam

Medicamẽta magis venenosa quã Ellebor. etiam medicamenta, & magis venenata, & ex Mineris excauata, vt Antimonium, Sublimatum, præcipitatum, & alia mineralia vomitoria validissima, quæ ad grana pauca assumpta mirificam conturbationem in corpore pariunt. immò ferunt suffumigia, & inunctiones ex Mercurio, quæ si quis aspexerit, sinè dubio, omnium, quæ fieri possint euacuationum sæuissima, molestissima, ac periculosissima iudicabit, ob atrocia, & continua symptomata circa os, guttur, dentes, palatum, & linguam.

Astra. Astra etiam cum Vigent, vomitus prohibent, vt diximus supra cap. 12. igitur cum ea non vigent, nec prohibent, dicemus, ipsorum ratione (nimirum, quia corpora non vexant) virtutem euacuationem permittere.

Repletio, & inanitio. Vndecimò. Quod spectat ad considerationem repletionis, vel inanitionis corporum, quibus vomitum præcipere habemus in animo, aduertendum repletionem præsentem ventriculi signũ nobis esse, vires facile medicamentum vomitorium ferre posse. sic quoquè intestinorum læuis euacuatio præcedens, vt etiam per clystere, nimirum, vt ex hac sciamus in ipsis excrementa non contineri, quæ ob Vomitum possint ad ventriculum trahi, ita inanitio intestinorum permittit vomitum. Cor. Celsus lib. 1. cap. 3. *Vomitio vtilis est,* (inquit) *si vel nimium se repleuerunt, vel parum concoxerunt. Nam siue plus est, quã quod concoqui possit, periclitari, nè corrumpatur, non oportet. si verò corruptum est, nihil commodiùs est, quam id, qua via primum expelli potest, eÿcere.*

Cõstitutio corporis. Duodecimò. Consideranda nobis est Constitutio corporis, an patiens sit omninò sanus, vel iam ægrotans; an mox ægrotaturus. nam si iam morbo sit captus, vel eiusdem impendet periculum: conueniet vomitus, qui causam morbi præsentis, vel instantis tollere queat. Quod si sanitas perfecta corporis aderit; non poterit in eodem corpore reperiri, nec debet euacuari, quod non est. *Sana corpora non euacuãda.* frustra ergo daretur medicamentum Vomitoriũ, quod ægritudinis causam non inueniens, destrueret sana, & ægritudinem pareret commutando corporis statum. ideò Hipp. *sanas carnes habentibus elleborus periculosus,* dixit.

Instrumẽta sana. Sed ex altera parte respicienda sunt instrumẽta, & partes vomitui inseruientes, vt Ventriculus ipse, septum transuersum, Thorax, & venter, quæ debent esse sana, quum valido vomitu vti intendimus, alioqui ipsorum virtus ob morbos proprios imbecillis vomitum non permittet, si igitur hæc absquè inflammatione, & absque apostemate, aut alia re prohibente, fuerint, dicemus Vomitum permittere, dum non prohibent.

Prohibentia Vomitum.
Cap. XX.

PER eadem signa, quibus cognoscimus virtutem validam in omnibus corporis partibus, & actionibus vomitum permittere, per eadem (inquam) etiam in cognitionem perducintur virtutis aliquo modo inualidæ, & malè affectæ, quæ vomitum sine magno detrimento ferre non possit; propterea hunc ab ipsa prohiberi dicimus. tacebo autem ea, quæ contra Vomitum dicitur à Plutarcho lib. de san. tuen. Celso lib. 1. cap. 3. immò Asclepiades, teste Plin. lib. 26. cap. 3. Vomitiones meritò damnauit tunc supra modum frequentes, & luxuriæ potiùs, quàm sanitatis causa factas, vt iterum se cibo explerent, vt Canes.

Primò. Igitur exactiùs considerabimus habitum corporis; nam sicut fortis virtus vomitum à forti medicamento permittit, sic debilis eumdem prohibet. sic si debile corpus debilem tantùm vomitum permittit; debilissimum, nullum motum, nullamque euacuationem sustinebit. Virium igitur robur requiritur, quod si non adsit prohibetur Vomitus; &, vt dixi, ex forti medicamento Vomitus prohibetur; si vires non fuerint validæ, quod si adhuc imbecilliores erunt etiam debilem vomitum prohibebunt. igitur in ægris valdè debilibus, vel ob inediam, vel longum morbum, non excitetur arte vomitus, ne labore deficiente ægro, accusetur Medicus. *Habitus corporis.*

Secundò. Perpendenda est Complexio, & corporis temperies. vndè virtus prohibet vomitum in nimis gracilibus, vel nimis crassis, quia motus violentos non ferunt. sic Hippoc. in Aph. 10. *Tabidos verò cauentes ad superiora purgationes.* & de Veratri vsu. *Vitare oportet maximè nigros, & humida carne præditos, sed & subsiccos, & balbos, & blesos.* & Auicen. prohibet vomitum multum pinguibus, & 4. primi doc. 5. cap. 5. *Trauli* (inquit) *sunt ex eis, qui cholericæ passioni, seu diarrhææ sunt apparati, fortem igitur non tolerant medicinam, ipsorum tamen plurimi, dictos morbos incurrunt, ex rheumatismis suorum capitum.* Plinius verò lib. 25. cap. 5. *Vetant dari mollis, ac fœminei corporis, animivè, exilibus, aut teneris, & timidis.* de Elleboro verba faciens. & Aetius de eodem Elleboro loquens ser. 3. c. 124. *Mulierosi* (inquit) *& habitu valde pingues, aut graciles, aut Thoracem non carnosum habentes, & qui valdè frigidam temperaturam habent, & qui multo sanguine abundant, & pusillanimes.* Galenus autem primo de hum. 12. *Sed, vt monui, obseruare oportet, qui pingues sunt, & quorum tabidus est habitus.* & primo ad Glau. 14. *his, qui admodum crassi sunt, aut macilenti, euacuationes integras vereri oportet.* *Complexio.* *Nec graciles, nec crassi nimis purgandi.*

tet. ratio videtur ex eo, quod tradit Galen. ipse. 2. aphor. 44. *Crassis angustæ sunt arteriæ, ac venæ, atque ob id paucum omninò sanguinem; & spiritum habent: adeò, vt cum ætate processerint, celeriter in ipsis, vel paruam ob causam calor innatus destruatur. Graciles autem hac quidem ratione non periclitantur. quia verò partes principales, ita affectæ sunt, vt nullum habeant munimentum, à causis exterioribus promptè offenduntur.* scripsit etiam Cor. Celsus lib. 1. cap. 3. vomitum esse inutilem gracilibus. Auicen. 4. primi d. 5. cap. 4. Vomitus cum macredine Ventris, est difficilior, & laboriosus, & timorosus. & cap. 11. multum pingues non debent vomere, quoniam istis conuenientiùs est, vt venter soluatur, & macris melior est Vomitus choleræ ipsorum aptus. Hippoc. de loc. in hom. 39. Graciles febricitantes purgat supernè, vel infernè, & quo hæret feb.

Aetas. Tertiò circa Aetatem. Plinius nos monitos vult; de Elleboro loquens, quòd sui superiores, & cæteri Medici *vetant dari senibus, & pueris.* quod confirmatur ex Aetio ser. 3. cap. 124. scribente. Pueros quoque, ac senes ineptos esse ad Veratrum. non tamen ob id ijs prohibetur omnis Vomitus. supra enim diximus puerulis etiã permitti facilem Vomitum, & de facto, quotidie videmus infantes lactantes sæpè euomere. id tamen est statuendum pueris, & senibus ob vires debiles non esse dandum Veratrum, vel simile medicamentum.

Sexus. Quartò circa sexum. Plinius Elleborum dari scribit. *Fœminis minùs, quàm viris.* & Aetius *Viri* (inquit) *aptiores sunt ad Veratrum Mulieribus, & ex ipsis viris hi, qui fortiorem habitum possident.* Hippocrates tamen mulieribus sæpè exhibuit Veratrum, ex quo dicemus. sexum ipsum non prohibere vomitum. sed nos tantùm cautiores reddere, quia viris fœminæ minùs sunt robustæ.

Consuetudo vomendi. Quintò. Consuetudo vomendi consideranda est. Nam si ægri vomere non fuerint assueti, validum motum ex forti vomitorio ferre non poterunt, ideò in eis, virtus insueta non permittit, præcipuè ieiunis. assuefaciendi ergo priùs ad Vomitum erunt, incipiendo cum læuioribus à cibo vomitionibus, quæ parum molesta esse solent, & notabile detrimentum nullum afferre possunt. ob id Auic. 4. primi doc. 5. cap. 11. ait: *non debent Vomere, qui Vomendi non habent consuetudinem, quoniam si istis vomitus prouocatus fuerit fortibus Vomitibus, non remanebit, quin ipsorum venæ in membris anhelitus scindantur, & perueniant ad phthisim.* deinde: *Quum autem alicuius res, qualis sit ignorabitur. vomitibus læuibus priùs erit experiendus, qui si ei fuerint faciles, erimus ei ausi fortes dare, sicut illum, qui fit ex Elleboro, & sibi similes. quod si fuerit vnus ex eis, quibus non conuenit Vomitus, & fuerit necessarium, vt ipse vomat, præpara ipsum ante, & fac ei consuetudinem.*

Difficultas vomendi. Sextò. Difficultas vomendi prohibet vomitum. vndè Hippocr. in Aphor. *vomentes difficulter per inferiora.* & Aetius ex Antillo, & Possidonio ser. 3. cap. 124. ineptos vocat ad Vomitum *difficulter vomentes, & pusillanimes.* Galenus autem primo de loc. aff. 4. *Cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est.* & primo de hum. 12. *Iis* (inquit) *qui difficulter ad vomendum impelluntur, non mediocre periculum imminet nè, & venula rumpatur, & aspectus offendatur, & gurgulio, ac stomachus dolore constictentur. & alia item incommoda patiantur. ideò Medici modos excogitarunt, quibus modis homines vomere facile possint.* & hac ratione Hippoc. 4. aphor. 13. *Ad Elleboros, qui non facilè suprà purgantur, eorum corpora ante potionẽ pluri cibo, atque quiete præhumectare oportet.* quod explicans Galen. in com. & lib. quos purg. op. *Elleborũ itaque sumpturi* (inquit) *naturam priùs experiri debemus, quomodo illa se habeat ad supernas expurgationes, eas dico, quæ vomendo fiunt. Experiemur autem, si quæ vomitum mediocriter prouocant exhibuerimus, qui enim facile hoc pacto non purgabitur, hic nisi præparatus ad Elleborum accedat.* *Elleborũ sumpturi se præparent.*

Structura corporis. Septimò. Obseruanda maximè est corporis particularum structura: nam si aliquis in compositione error consistit, hic maximè vomitum prohibet. ideò Galen. primo de hum. 12. *Cauere, si quem in gurgulione, aut faucibus, aut ceruice, morbus exercere consueuit.* & lib. de his quos, & quando purgare. *Cæterum, qui angustum pectus habent, & idcircò pulmonem compressum, ad vomendum ineptissimi sunt, cum alijs vomere facientibus, tum præcipuè Veratro, conceptaculum enim aliquod ex ijs, quæ respirando vsui sunt disrumpent.* Paulus autem lib. 7. cap. 10. *aduersatur ijs, qui suffocationibus opportuni sunt.* Aetius ser. 2. cap. 124. *Thoracem non carnosum habentes, & longam, ac angustam ceruicem habentes inepti sunt ad Veratrum.* addam Auicennam 4. primi. doc. 5. cap. 11. scribentem: *Qui pectus habent strictum, & qui male anhelant, collum gracile, & apostematibus, quæ in ipsorum nascuntur gulis, apto.* Arnaldus etiam in Antid. cap. 25. & de regimine sanit. cap. 43. prohibuit vomitum habentibus spiritualia debilia, & in dispositis ad sputum sanguinis, & ad anginam, cum collo longo, & pectore stricto, humeris eleuatis ad modũ alarum, & cruribus tortuosis. *Thorax imbecillis*

Caput imbecille. Caput imbecille vomitum fortem dicunt prohibere; non solùm Arnaldus, & alij; sed etiam Celsus lib. 1. cap. 4. *Quibus* (inquiens) *caput infirmum est, maximè Vomitus alienus est.* sed aduertendum non intelligi caput morbis vexatum. ita vt intelligamus capite affecto ab aliquo morbo non esse vomendum. quod esset falsum, quia vt supra cap. 8. diximus, & vt lib. 3. dicemus Vomitus fortis sanat multos capitis morbos. sed caput natura imbecille, laxum, & rarum, quod læditur à vomitu, dũ repletur vaporibus, & incalescit à motu partium inferiorum.

Ab

Thoracis debilitas. Ab affectibus, & debilitate Thoracis impeditur Vomitus. ideò Galenus primo de hum. citato scribebat. *In purgationibus per superiora obseruabis tusses, asthmata, interna vlcera, ac pulmonis quidem Tabem, iecinoris colliquationem, sanguinis sputum*. Plinius autem de Elleboro. *Vetant* (inquit) *dari, si exulcerata sint præcordia, vel tument, minimeq. sanguinem excreantibus, causarijs, vel latere, vel faucibus*. Paulus verò, *aduersatur sanguinem excreantibus*. *Vomitus nocet pectori.* Auicen. quoque loco cit. retulit. ad Vomitum esse ineptos, qui malè anhelant, & qui ad sanguinem spuendum sunt apti. Sed Hippocrates de inter. affect. initio. *Pulmonis venæ, & arteriæ distrahuntur, ac rumpuntur ob vomitus violenter fientes*. & 4. aphor. 8. *Tabidos verò cauentes ad superiora purgationes*. *Tabidi.* per Tabidos autem Galenus explicat intelligendos esse, tam actu tabidos, quam aptos ad Tabem. sed nobis non videtur voluisse Hippocrat. nisi aptos ad Tabem. & explicabimus lib. 6. capite proprio. qui verò sint apti ad Tabem recensentur à Galeno primo in primum Epid. 19. *Qui adeò sunt* (inquit) *angusto thorace, & restricto, vt à tergo, in morem alarum promineant scopula; vndè alatos vocant*. *Signa Tabidi.* *Præterea quibus facile caput impletur, quodque spiritus organis multas destillationes demittit. hi facillimè tabescunt. Hæc si ambo in vnum coeant, & Thoracis figura, & capitis imbecillitas, sunt eiuscemodi quidem naturæ semel tabi obnoxiæ ambabus Tabis de causis. Etenim hi quorum caput ad pulmonem mittit fluxiones diuturnitate temporis fiunt tabidi. ac in pulmone sæpe rumpitur illis vas, propter visceris angustiam, & infirmitatem*.

Ventriculus debilis. Prohibetur etiam à debilitate, & affectibus Ventriculi per quem fit euacuatio; hanc enim (scilicet totius corporis) per partem affectam non esse faciendam, inter Medicos iam constat. sed etiam in vomitu læui particulariter negant. ita Auicen. *Prohibetur ijs, qui stomachos habent debiles*. Paulus: *aduersatur malo præditis stomacho*. & Gal. de Hum. cit. *Si ventriculus propter imbecillitatem continere ea, quæ sumpta sint, non poterit, vomitu non erit vtendum, vel si adfuerit oris ventriculi dolor*. periculum enim est sincopis. Celsus autem lib. 1. cap. 3. *Inutilis imbecillum stomachum habentibus*. & Alexan. Trall. lib. 1. cap. 15. de Epilepsia. *hoc sciendum* (inquit) *quod in ijs, qui os stomachi imbecillum, & bene sensibile habent, non veratrum album, sed potius nigrum purgationi inijciendum sit. sic enim datum sine molestia purgabit, & proficiet, præterquam quod neque violentos vellicatus inducet*. Galenus 5. meth. 11. *In vlcere ventriculi non vomendum.* *In vlcere ventriculi, qui eluere pus volunt, non sine periculo vomitum mouent: sed tutius deiectione vtuntur, cum vomenti periculum sit, ne, & quod exulceratum est dilaceret, & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat*. scripsit etiam com. aphor. 35. sect. 2. ijs, qui partes inferiores tenues habent, vomitus esse periculosos, vt etiam diximus superiori capite. Præterea Ioan. Zecchius cons. 7. scriptum reliquit. *Quod autem quis difficile vomat, fere in causa est, ventriculi firmitas, ob quam ægre humores recipit, & si semel receperit, alacriter iterum retrudit. Hanc autem firmitudinem siccitas illi parit; propterea difficile vomentis ventriculum antea, tum quiete, tum pleniore cibo; sed non acri, immò suapte natura humido oportet humectare, & quodammodo laxare. Proinde potius à cœna, quàm ante omnem cibum vomitum mouere expedit, quam quidem in ciendo vomitu cautionem innuere visus est Hipp. 4. aph. 13.*

Octauò. Crasi, & crudi humores vomitum prohibent, si Galeno credimus, 2. aphor. 9. & lib. quos, & quando, &c. vbi ait: *Crasi, & Crudi humores.* *Oportet autem priusquam purgans medicamentum exhibeamus, crassos humores attenuare, tenacesq. dissecare, & meatus recludere, per quos traijci, atque diduci queant; si purgatio succedere optime debeat, cum in reliquis omnibus, tum præcipue in Elleborum assumentibus*. *Galeni sententia.* *vis enim medicamenti, quæ diuellit, cũ humores affectis membris altius inhærentes excutiat, & ob hoc longis morbis prosit, facilius opus suum absoluit, prius attenuatis humoribus, quod qui negligent, molestas obibunt purgationes, hoc est non sine torminibus; interdum etiam Vertigine quadam, multaq. nausea, malo pulsu, exolutione, & difficultate*. Sed de horũ humorũ qualitate, & preparatione nos vniuersaliter suprà diximus, & deinceps dicemus particulariter.

Nonò. Affectus locus euacuandus, quandoque negat euacuari per Vomitum, vt sunt intestina excrementis plena, vel pituita. *Locus affectus.* vndè Gal. de hum. cit. *Cum verò humor pituitosus adhæserit intestinis, non est per superiora purgandus, hoc est per medicamentum vomitu purgans educendus, est enim natura comparatum, vt ea solum, quæ in ventriculo sunt, euomantur, eorum verò, quæ intestinis continentur: nihil est, quod euacuari vomitu possit*. præterea ipse ventriculus, vel œsophagus, vel os, inflãmata Vomitum prohibent.

Decimò. Aerem intemperatum nimis calidum, vel nimis frigidum, vomitum prohibere, *Aeris intẽperies.* satis iam diximus cap. 12. & 19. simul etiam quod Astra quædam ipsum prohibeant, non in aliquibus tantùm morbi diebus, nec in vno tantum corpore; sed in omnibus promiscuè eadem vna die. præterea Lunæ motus esse inspiciendos satis ostendimus cap. 13.

Vndecimò. Quoad repletionem, & inanitionem, sic intelligere debemus, vomitum prohibere, vt signum sunt virtutis debilis non ferentis motum, qui fit in Vomitu, ita repletio excrementorum in intestinis prohibere dicitur vomitum; *Repletio, & inanitio.* vndè Auicen. scripsit: *Et causa praterea timorosa est, cum medicina ventris solutiua sumatur, fœce in intestinis existente sicca, immò expellenda est, saltem cum clysteri, aut iure mollificatiuo*.

Plethora.

Repletio autem sanguinis, quæ plethora dicitur ob vires à copia oppressas, & venas nimis repletas, periculum indicat ruptionis venarum; ideò vomitum prohibet. scribente etiam Aetio ser. 3. cap. 124. multo sanguine abundantes ineptos esse ad vomitum. vti etiam Auic. 4. primi d. 5. cap. 4.

Quæ repletio prohibet Vomitum.

Repletio verò humorum nunquam prohibet Vomitum; sed illa est, quæ eum indicat, & requirit, qualiscumque ea sit, dummodo non sit extra venas, & in parte inflammata, & infrà septum transuersum.

Vtero ferens.

Repletio vteri in Grauidis, scilicet fœtus intùs existens prohibet Vomitum validum à forti medicamento: nam Abortus imminet, vel ob valentem commotionem, vel ob medicamenti malam qualitatem, vel ob reuulsionem alimenti fœtus ad superiora, & Auicen. expresè iussit loco sæpè citato, his verbis; *Ampliùs faciendum non est, vt prægnans vomat, quoniam superfluitates corporis ipsius in ea, non egredientur per eum, & Vomitus, & labor eam ad æstuationem perducent: faciendum est igitur vt quiescant.* Vidi tamen ego à forti medicamento, qualis est Lathiris grauidam diu decumbentem, valido vomitu excitato viscosorum humorum, à morbo perfectè liberatam fuisse, sine fœtus detrimento, vidi etiam alias ab Antimonio assumpto optimè per Vomitum purgatas, sine fœtus detrimento: equidem concedo hoc non esse à Medico imitandum. Vomitus tamen lænis conceditur in consuetis, si eo materia tendat. namque ipsa natura multas vtero gerentes solet quotidie per plures dies vomitu expurgare sine fœtus detrimento.

Historia.

Obiectio.

Sed dices Hippocr. 4. aphor. 1. & 5. aphor. 29. scriptum reliquit: *Vtero gerentes sunt medicandæ, si materia turget, quarto mense, vsque ad septimum, sed hæ minus. iuniora autem, & seniora vereri oportet.* intelligit ne purgationem sursùm, an verò deorsùm?

Galeni solutio non accepta.

Respondeo. Galenum in com. interpretari de aluum ducente medicamento. mihi autem videri Hippocratem loquutum esse de Vomitu, vel saltem de vtraque purgatione. non solùm quia Hippocrati, apparet, familiariorem fuisse Vomitum, quàm alui deiectionem; sed etiam quia aliquoties meminit prægnãtes ab alui purgatione lædi; numquam autem à Vomitu, qui ipsis familiaris videtur; quod totum ex ipsius verbis demonstrabo. nam quinto aph. 34. *Prægnanti si aluus multum fluxerit, periculum est, vt abortiat.* & 7. aphor. 27. *Mulieri vterum gerenti, tenesmus accedens, abortire facit.* Galenus fieri abortum à Diarrhæa opinatus est, eodem pacto, ac à Venæ sectione, & inedia, nimirum à defectu alimenti. sed non videtur hæc opinio probanda, si quidem plurimæ vtero gerentes, vt etiam adnotauit P. Martianus 5. aph. 34. quotidianis vomitibus adeò sollicitantur, vt cibum assumptum rarò contineant, vndè corpus sufficienti alimento priuari, necesse est, nihilominus abortum indè sequutum esse, nondum obseruatum est. in diarrhæa verò non tanta fit excretio, & diminutio alimenti, dum mulier cõtinuò alitur; tamen abortus fit. rectiùs igitur dicemus, fieri abortum, quia dum humores ad inferiora mouentur, fœtus, & ipse deorsùm trahitur, vndè ligamentis eum continentibus violentia infertur, ob quam rumpuntur, & sic abortus sequitur, eadem ratione pharmaca deorsùm purgantia abortum faciunt, non quæ per Vomitum purgant. sed totam difficultatem tollere videtur Hippoc. primo de morb. 7. *Medici præ infortunio hæc faciunt. Si mulieri in vtero habenti medicamentum supernè purgans exhibeant; aluus autem inferne erumpens fœtum expellat.* igitur clarum est ex Hippoc. vomitorium per se non procuraturum fore abortum, sed deiectorium id natura sua efficere. Præterea Hippoc. nonnumquam prægnantes vomitu purgat, non veritus Abortum. vt primo de mor. mul. 43. si mulier prægnans corpore male habeat, fuerit biliosa, febricitans, doloribus vexata, &c. *Huic pharmacum in potu exhibendum est, quod bilem ducat. Vomat autem. & aluus succo ptisanæ, & melle, & ouis, & maluæ aqua infusa eluatur.* vbi aluum non audet purgare, nisi læui clystere, & sursùm bilem ducit, quia ea vexabat os Ventriculi. & num. 45. in muliere pituitosa, febriente, & pituitam aliquoties vomente. *Huic dare oportet pharmacum, quod pituitam ducit*, intelligit per superiora. nam infrà purgat læuibus, vt lacte cocto, sero, polipodio, cnico, & similibus, quæ pituitam laxant.

Vtero gerentes quotidie vomunt.

Causa Abortus.

Solutio ex Hipp.

Hipp. prægnantes sursũ purgat.

Abortus ex alui purgatione.

Contrà autem primo de morb. 41. mulieri vtero habenti, si venter fluidus erit, prædicit breui abortum, vt autem curetur subdit: *Statim concludere, ac constringere oportet.* & de nat. mul. 20. *si mulierem parere non potentem purgare velis, & fuerit bilosa, aut pituitosa. & sanè vtrum horum fuerit, infra purgato.* ecce difficulter parienti alui deiectionem imperat, quia vterum deorsùm ducit, non autem vomitum, quia eum sursùm ducit, & prohibet partum. quare cõcludemus in prægnantibus magis timenda deiectoria, quàm vomitoria.

Inanitio corporis.

Quo ad corporis inanitionem hoc loco considerandam. Vel erit inanitio soliti nutrimenti, ob præcedentem inediam, vel defectus spirituum ob vigilias: vel seminis ob coitum; vel sanguinis ob menstrua, ob narium hæmorragiam, ob hæmorrhoides; & ob aliam sanguinis nimiam euacuationem: vel denique nimia est humorum inanitio, ob præcedentes fluxus.

Inedia.

Inedia nimia præcedente, non est imperandus Vomitus; nam ex Hippocrate: *Vbi fames laborandum non est.* & Galen. in com. Aphor. citati 16. sect. 2. *In inedia (inquit) non Vomitus, nam vires dissoluuntur, siue ægrotent, siue sani sint homines.* & 5. meth. 13. propter inediam trium dierum mulieri venam secare pertimuit Galenus.

Vigiliæ.

Multæ vigiliæ præcedentes ob multos spiritus animales resolutos Vomitum prohibent. quod de om-

H

de omnibus euacuationibus multis, & subitaneis docuit Gal. 1. ad Glaucon. 14.

Coitus. Coitus præcedens omnes nimias euacuationes prohibet, vt Medicis omnibus est notum. multos autem nobiles viros certò audiui obijsse ob assumpta medicamenta purgantia, quorum vires ob præcedentem nimium coitum (Medicis inscijs) nimis debilitatæ erant. & multò magis his est interdicendus Vomitus; quia ex coitu os ventriculi fit imbecillius.

Sang. fluxiones. Sanguinis etiam fluxiones nimiæ præcedentes Vomitum prohibent ex quacumque parte fluxerit. indicant enim vires esse redditas debiles. Sic Menstrua etiam Menstruis ipsis fluentibus prohibendus est Vomitus, nè reuellendo purgationem eorum impediat. sed in nimio eorum fluxu competit, vt fusè dicemus lib. 7.

Alui euacuatio. Alui autem nimia præcedens euacuatio Vomitum quoque impedit, vti omnem similem euacuationem. vndè Gal. 4. Acut. 116. *fluente aluo sanguinem non detrahes. nam si post detractionem perseuerat fluor virtutem prosternit.* quod etiam clariùs explicat. primo ad Glau. 14. sed Hipp. ipse post medicamentum subductorium vetat dari forte vomitorium, immò Historiam refert 5. Epid. nu. 16. Adolescentis ex Eubœa, (vt cap. 14. attulimus) qui mortuus est. quamuis elleborum sumpserit in pauca quantitate, quia post multam purgationem deorsum non conueniebat Vomitorium magnum: & quamuis nihil euacuauerit, tamen mortis causa fuit, quia corpus inanitum, laxum, & debile inuenit. requiritur ergo ab elleboro assumendo mediocris plenitudo corporis, aliter nocet. sic videmus Hipp. corpora præparare ad Elleborum, ea implendo pluri cibo, & potu.

Corpus sanum non vomat. Duodecimo. Considerandum restat, an Corpus sit summè, sanum, vel summè morbosum: neutrũ enim Vomitum permittit. primò quidem perfecta sanitas prohibet vomitum fortem à fortibus medicamẽtis. vnde Hipp. 2. aph. 36. *Qui salubritatem corporis habent, cum per medicamenta purgantur citò exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo.* Gal. autem in com. *Colliquantur enim non purgantur*, inquit. præterea Hipp. aph. 37. *sana habentes corpora difficulter ferunt purgationes*. Gal. verò in com. *Nam vertigines* (inquit) *& tormina patiũtur, & difficulter his purgatio procedit, & prætereà celeriter exoluuntur, fiunt autem hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, vel flauam bilem, vel atram, vel aquosam superfluitatem, quia verò iste non adest, sanguinem colliquat, ac carnes, vt ex ipsis, quod sibi proprium est, attrahat.* sic ex Hipp. nouimus illum, qui ex Eubœa aduenerat ob inopiam humorum à medicamento attrahendorum, non fuisse purgatum, & 4. aph 16. nec non de Vsu Veratri idem Hipp. scripsit. *Carnes sanas habentibus elleborus periculosus. facit enim conuulsionem.* hinc noscimus elleborum ideò facere conuulsionem, quia corpus sanum inuenit, & sine humoribus. Galenus autem 2. de hum. 12.

Elleborus periculosus sanis.

Ac sanos quidem (inquit) *& in quibus nihil redundat, purgare non oportet: quorsum enim decet, accommodatam naturæ, & culpa vacantem, & non morbosam materiam auferre? immo verò, præter quam quod id cum molestia, & labore facis, non mediocris noxa consequetur, quicquid enim per vim quidpiam facit, id dolores, labores, interdum verò, & animi defectiones, ac partium exolutiones, aliasque molestias inuehere consueuit. Euacuaris tu quidem sed quippiam Naturæ accommodati, & quod rei essentiam attingat detraxeris.* & lib. quos, & quando, &c. *Causa autem horum omnium medicamentum est; quod cum sibi obnoxium humorem educere cupiat, nec ipsum reperiat, sanguinem & carnes colliquat. vt ex eis, quod suum est, eliciat.* Præterea Hipp. lib. de Veratri vsu. *vitare oportet* (inquit) *qui bona habent corpora.* quod confirmauit Aetius ser. 3. c. 124. scribens. qui sana corpora habent ineptos esse ad Vomitum. Auicen. quoque 4. primi d. 5. c. 4. *& scias quod Vomitus non attinent ei, qui bono vtitur regimine: quoniam ille, qui bene regitur non indiget nisi eo, quod sit leuius.* & etiam. *Amplius* (inquit) *qui biberit aliquod ventris solutionem, aut vomitum sibi faciens corpore ipsius mundo, necesse erit, vt ei vertigo accidat, aut mordicatio in ventre, & angustia, & quod ab eo expelletur, egredietur cum difficultate.*

Nocumenta medicamẽti in corpore sano.

Ex altera parte, sicut, qui omninò sani sunt, prohibentur à medicamento Vomitorio, sic etiã, qui omninò morbo deuicti sunt, eos id sumere non conuenit: nè remedium, quod alijs auxilio futurum erit, rectè adhibitum, vituperetur abusu. vndè Hipp. lib. de Arte scripsit. *Medicinam esse morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum, qui à morbo victi sunt curationem non aggredi, quum id inconfesso sit, quod medicina tales sanare non possit.* sic etiam primo de morbis n. 5. asserit. *Non rectè fit, si quæ sanatu impossibilia sunt, te sanaturum recipias.* si enim non succedit irridetur medicus. & debet recordari eius quod Hipp. scripsit lib. de purgantibus. nimirum. *Turpis est calamitas, medicamento purgante dato hominem occidere.* sed vt afferamus eos morbos desperatos in quibus Vomitus non conuenit, dicemus cum Hipp. 4. de Vic. acut. 86. *Quicumque verò ex abscessibus, aut venæ ruptura, aut propter intemperantiam, aut ob aliã quidem fortem causam supppurati fiunt, talibus Veratrum nè dato, nihil enim profuerit, & si quid perpetietur æger Veratrum esse in causa videbitur.* & lib. de Veratri vsu. *Non autem est dandum pectore suppuratis, neque decoloratis, raucosis, lienosis, exanguibus, spirituosis, & siccum tussientibus, siticulosis, flatuosis, & his qui præcordia, & latera, ac dorsum distenta habent, & torpentibus, & obscurè videntibus, & quibus aurium sonitus sunt, & vrinæ meatus impotentibus, neque item morbo regio laborantibus, aut ventre debilibus, aut his, qui sanguinis eruptiones, aut tubercula habent.*

Morbo deuicti non purgandi.

Morbi quibus nõ dandum Veratrũ.

sed

ſed notandum Hipp. non ſimpliciter in dictis affectibus omnē purgationem vetuiſſe, nam ſubdit. *ſi vero medicandum videbitur Veratro ſecurus ſurſum purga, deorſum verò non.* ideſt ſi vires fuerint validæ. Hic autem admonet nos, vt ſimus cauti in exhibendis medicamentis. nam in his caſibus periculoſis, ſi affectus ſint valdè intenſi, & vehementes, non audet purgare; quòd ſi purgatio omninò fuerit neceſſaria, tutiorem eſſe euacuationem ſurſum per Veratrum cenſet, quàm deorſum per alia medicamenta. Quam Hippocratis intentionem, & ſcopum noſtri Medici non conſiderant, ſemper vomitum aufugientes. Nec valdè diuerſa attulit Hipp. à præcitatis. 4 de victu Acut. 115. quæ huc etiam afferre libet. *Cognoſcere autem* (inquit) *eos oportet, qui capite dolent, vel ob exercitationes, vel curſum, vel iter, vel venatum, vel quemuis alium importunum laborem, vel venerea: decolores item, raucos, lienoſos, exangues, ſpirituoſos, ſiccè tuſſientes, ſiticuloſos, flatuoſos, & Venarum interceptiones: Huc adde, quibus extenta ſunt Hypocondria, tum dorſum, tum latera, torpentes, obſcurè videntes, eos, quibus aurium tinnitus eſt moleſtus, eos, qui vrinas non continent, morbo laborantes regio, quorum venter cruda egerit, ſanguinem è naribus, vel ſede vehementer profundentes, inflatos, & quos vehemens labor infeſtat. nullum enim horum niſi ſuperuicerint medicamenta purgatoria exhibebis. Nam periculo ægrum expones, nihilq. iuuabis, ſpontaneaſq; tum permutationes, tum iudicationes adimes.* mihi autem vidētur pleriq. ex enumeratis affectibus potius repletione egere, quàm inanitione. ſed dixit Hipp. his non eſſe danda medicamenta, *niſi ſuperuicerint, ſeu ſuperauerint*, ideſt niſi adfuerit vrgentia ipſorū morborum, & ſpes ſit pharmaca ipſos fore ſuperatura. quare paucis interpoſitis ſubdit, vt libro de veratri vſu citato, *quod ſi medicamento opus ſit elleboro tutò ſurſum expurga, deorſum verò talium neminem:* igitur taliter affectos non omninò prohibuit à Vomitu, ſed cautè agendum admonuit, & potiùs ſurſùm purgandos. Equidem ſcio Galenum, Braſauolam, & Valeſium in com. ſupracitati textus reprehendere Auctorem, veluti confuſum. ſed aduertere debuiſſent, hanc ſententiam parum differre ab ea, quę poſita fuit ſupra tex. 86. necnon lib. de Veratri vſu, & 2. in primum prorritic. ſi hi textus ſimul conferentur. nam 4. acut. citato. ſcriptum reliquit. *ſi verò corpus diſſoluatur, vel dolor in capite ſit, vel oppletæ aures, vel nares, vel ſputatio, vel genuum grauitas, vel corporis præter ſolitum tumor: quodcumque horum contigerit, dabis; modo hæc, neque ob potum fiant, neque ob veneres, neque ob triſtitiā, neque ob curas, neque ob vigilias. ſi enim quippiā horum cauſam fecerit, ad id curationem dirigere oportet.* At lib. de Veratri vſu ſcribit Hipp. *Quemadmodum autem in prædictionibus dixi, non ſunt medicamenta danda his, qui nigra euomunt, neque cibum auerſantibus, neque deliris, & parum dormientibus neque dolore vexatis, neque viſum temerarium inclinatum habentibus, neque tumefactis, neque Vertiginoſis, neque decoloratis, neque his, qui in febre æſtuoſi ſunt, & confracti.* At 2. in primū prorrit. tex. 37. exaratum reperio ita. *Nigra reuomentes, cibos faſtidientes, deliros, in pube parum dolentes, quibus oculus ferox, clauſuſque medicari non oportet, perniocioſum enim. Neque intumeſcentes, Vertiginoſoſque; neque in errando deficientes, neque cibū auerſantes, neque decolores, neque in febre comatoſos, inclinatoſque, perniciosè enim habent.* ſingulorum horum affectuum explicationem nunc non proponemus, quia libris ſequentibus ſingula exactè explicabimus ſuis locis. ſit hic ſatis Hippocr. verba attuliſſe. tamen quod habet Aetius ſer. 3. cap. 119. tranſcribere non grauabor. *Contrarij verò ſunt* (inquit) *Vomitus ſanguinis reiectioni, ſtrangulatibus vteri, naturis nauſeabundis, animi deliquijs, his, qui à ſuffocatione aſſiduè vexantur, & qui ex qualibet occaſione caput dolent, & qui ſuffuſionem ſuſpectam habent, & in ſumma omnibus oculorum affectionibus.* præterea cap. 121. & Antyllo, & Poſſidonio ſcribit. *Incommodum eſt Veratrum ſanguinis reiectioni, ſpirationi erecta ceruice ſtrangulationem minanti: & in ſuffuſione imminente, capitiſque affectibus, qui ex interuallis violentos dolores inducunt, cum rubore faciei & vaſorum diſtentione, & in vteri ſtrangulationibus, & his, qui aſſiduè animo linquuntur.* Auic. 4. primi d. 5. cap. 4. admonuit exiſtente aliquo apoſtemate in interioribus vomitū eſſe difficilem, multaq. contra prauum vſum Vomitus, quæ legi poterunt, addit: legatur etiam Oribaſius 7. collect. c. 26. ex Ruffo. Plin. lib. 11. c. 53. Sed Haliabbas primo pract. c. 12. breuiter dixit. cauendum eſſe Vomitum illi, qui gracilis per multum eſt corpore, paratuſque phthiſi, aut in cuius pectore, aut gutture, aut oculis aliqua paſſio eſt, & qui nō conſueuit, & cui difficilis eſt, & grauis ad exeundum, non enim qui eiuſmodi eſt, effugiet, quin accidat illi graue quid in his membris. Fernel. quibus preſſum, anguſtumq. pectus, & quibus ceruix gracilis, & oblonga, ij rarò, ac certè violenter vomunt, & alia 3. meth. c. 3. Et hæc ſint ſatis pro hoc primo libro, potuiſſem equidem plures auctoritates recentiorum cōgerere; ſed antiquis adhæreo, quorum verba omnia transferam in hos decem libros, nihil indiſcuſſum pro virili relinquens, quod ad Vomitum pertinere poſſit.

Quando Vomitus concedatur.

Vomitus tutior quam alui deiectio.

Morbi, qui non ferūt purgari.

Explicatur Hipp.

Prohibentia Vomitum.

Hipp. ſibi cōcordat.

Prohibentia Vomitū ex Aetio.

Ex Antillo, & Poſſidonio.

Ex Auic. Haliab. Celſus. Auicen.

Finis Primi Libri.

EMETICAE PETRI CASTELLI LIBER SECVNDVS.

De omnium Medicamentorũ Vomitoriorum Vi, Vsu, & Dosi.

De Methodo agendi. Cap. I.

OMnem confusionem à Philosopho de Medicamentis acturo, vt doctrinam discipulorum captui idoneam, sibiq; etiam traditu facilem doceat, esse vitandam, constat. vitabitur autem hæc, Methodo doctrinali adhibita, quæ ex Galeno 1. meth. c. 4. est via, & ordo quidam, quo cognoscimus ordinatè scientiam tradendam esse. nempè, vt aliud sit 1. inuestigandum, aliud 2. aliud 3. & sic deinceps, qui quidem ordo in doctrinis triplex esse potest, vnde Gal. initio Artis Medicinalis. tres esse doctrinas ordini inhærentes, scriptum reliquit. scilicet tradendi doctrinas tres methodos inueniri aptas, Resolutiuam, Compositiuam, atq; Definitiuam. Enim verò resolutiua methodus est, quã à genere generalissimo, ad subalterna genera, & ab his subalternis ad species, & hinc ad indiuidua procedimus. qui profectò aptissimus est ordo. de quo initio physicorum loquitur philosophus, ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia esse procedendum nos commonefaciens. Altera Methodus, quæ compositiua dicitur à particularibus ad vniuersalia, contrario modo procedit, Tertia est Definitiua Methodus, quæ licet dignitate, ac ordine resolutiuæ cedat, summè tamen quoad totius compendium, & particularium memoriam præstat.

Quid methodus.

triplex:

Possemus nos qualibet ex his methodis Emeticorum doctrinam vobis tradere; sed optimam, nempe Analiticam selegimus, quacum, vt memoriæ simul, & ordini satisfaciamus Definitiuam coniungemus. Habebitis ergo à me hoc libro Medicamentorum omnium per Vomitum quocunq; modo purgantium, cum simplicium, tum compositorum doctrinam ordine resolutiuo, atq; Definitiuo traditam, & quidem non modo Theoricam, verum etiam practicam, ita quoq; ad indiuidua descendentes, vt quasi oculatim ea proponamus. Vos verò, si volueritis, ex cognitione particularium ad vniuersalia methodo contraria ascendere poteritis, & ita compositiuam Methodum formare.

Ordo seruandus.

Ad rem igitur accedentes, quũm Medicamentum Vomitorium sit obiectum circa quod, pro officio suscepto versari hoc libro debeamus. 1. Medicamentum tanquam genus generalissimum definiemus, inde definitum diuidemus. itaq; Medicamentum, quod Græci φάρμακον vocant, est. *Materia, quæ corpori viuenti applicata, ipsum alterandi vim habet.* in hac descriptione ponendo materiam, quæ est corpus, alia quęq; ceũ qualitates, chirurgicas operationes, & res non naturales dictas, i. motum, Animi accidentia, &c. excludemus: etenim cùm corpus calefit, cùm vena secatur, cum quis irascitur, cum violenter exercetur, alteratur quidem corpus, & incalescit, non tamen calefactio, venæ sectio, iracundia, exercitiumuè medicamentum sunt dicenda. Porrò huiusmodi materia tunc dicitur medicamentum, quum corpori viuenti applicatur, minimè autem cadaueri, alteriuè rei insensatæ. id autem cui applicatur alterare, & immutare debet; at cum multiplex sit mutatio, nempè in bonum, & in malum, iure optimo iuris periti censent addendam distinctionem, pharmaci boni, & pharmaci mali, quum etiam pharmaca amatoria, soporifera, purgantiaq; sint à salubribus, & insalubribus distinguenda, veluti neutra, & quandoq; vtilia, quandoq; verò nocua. Sed nollem quis vestrum obijceret. baculus est materia, quæ corpori animato applicata ipsum alterare potest. ergo est medic. quia responderem non baculum; sed ictum alterare, qui actio non corpus est.

Medicamentum quid.

obiectio.

Diuiditur Medicamentum in Naturale, & Artificiale, & vtrumq; in simplex, & compositum. Medicamentum naturale simplex, dupliciter,

Diuisio medicamentorũ.

citer intelligitur, vel *proprie*, quod vnam simplicem substantiam, ac naturam habet, vt aqua pura; vel *communiter*, vt cui ars nihil miscuit alieni, & essentialis. sed solum accidentalia quædam adhibuerit, vt collectionem, exiccationem, repositionem, assationem, decoctionem, puluerationem, &c. & sic coincidit, ac comprehendit etiam Medicamentũ Nat. compositum. Quod à nobis dicitur illud, cui nihil ars super addidit; sed à Natura genitum diuersis substãtijs constare patet, vt Rhabarbarum, Myrobalana, Brassica, Lentes, & similia, quæ ex contrarijs substantijs, nempè astringenti, & solutiua, esse conflata in dies experimur. Medicamentum autem *artificiale simplex* erit, quod simplicem habet formam, & naturam, vt vinum, aqua ardens, Olea, etiam destillata, aquę item stillatitiæ, succi, essentiæ, salia, &c. quæ quandoq; simpliciora sunt, quam à natura genita fuerint, quum ars spagirica separet purũ ab impuro, & heterogenea ope caloris disgreget. Medicamenta tandem *artificialia composita*. plurima sunt, sub diuersis formis. de quibus omnibus Medicamentorum generibus, prout vomitui prouocando in vsu esse possunt, à nobis erit agendum.

Medicamentorũ materia. Medicamentorum autem simplicium materia, vel ex Mineralibus, vel ex Plantis, vel ex Animalibus desumitur, quæ infinita propemodum est, nobis autem inseruiet ex quocunq; genere ea, quæ Vomitui inseruit.

Vires medicament. Vires Medicamentorum plurimæ sunt, quum alia manifestis, alia occultis agant qualitatibus; quædam enim multipliciter alterantia dicuntur, quædam alexipharmaca, quædam Venena, & quædam purgantia: sed cæteris dimissis purgantia inuestigabimus. quæ diuidi non poterunt, nisi fuerint definita. Porrò cum ea dicantur purgantia, quæ corpus purgandi facultatem habent, quid sit purgatio erit prius statuendum, quæ à Græcis καθάρσις dicitur. & à *quid purgatio. Galenus Fernelius.* viris doctis. *Euacuatio humorum sua qualitate infestantium*. quæ quidem non nisi bonæ purgationi aptari potest. Alter censuit esse *Fallopius.* *Euacuationem omnium eorum, quibus, vel spiritus, vel humores, vel solidæ corporis partes impuræ redduntur.* Nihil referẽs an illa impediant sua, vel qualitate, vel quantitate, vel situ, vel forma, dummodo impuros reddant spiritus corporis, vel humores, vel partes solidas. Verum hæc nimis lata est descriptio, sic enim extractio ferri ex vulnere, nec non ignitorum globulorum, & spinæ, atque etiam lapidis è Vesica, & aquæ ex Abdomine esset purgatio.

Purgationis descriptio. Dicemus Purgationem lato modo sumptam esse Euacuationem Excrementorum, ac humorum quorumcunq; à Medicamenti facultate, & ex quacunq; parte, quomodo purgatio, vel erit insensibilis, facta per insensibilem transpirationem, ac resolutionem; vel sensibilis, & sensibus euidens. quæ multiplex est: cum fiat eductio humorum, per plures partes, nempe per oculos, seu lacrimas, per aures, seu sordes; per nares, seu muccum; per palatum; per excreationem; per tussim è pectore; per Vomitum è Ventriculo, per aluum; per vterum; per vrinas; per Hæmorroides; per vasa seminaria; *differentiæ.* per sudorem; & deniq; per abscessus, ad quos etiam pertinent cauteria, setacea, aurium perforatio, Vesicatoria, Sinapismi, & tandem chirurgica sectio venarum, arteriarum, apostematum, vt & scarificationes, etsi medicamentum purgans per easdem partes non fuerit adhibitum.

proprie purgatio. Proprie autem loquendo Purgationis nomen restringitur ad Euacuãtia sursum per os, aut deorsum per aluum ita Hippocrates per purgationem intelligit eam Euacuationem, quæ sursum, vel deorsum fit, idest per Vomitum, vel per aluum, licet sæpe dicat *caput purgato*. scilicet per errhina. summum Magistrum sequutus fuit Mesues in canone. tex. 13. scribens. *Medicamentum purgans est aut Vomitorium, aut deiectorium*. Porrò cum semper mihi præ oculis fuerit aurea illa Hippocratis sententia. lib. de Affect. num. 36. exarata. nempe, Medicum ad ægrotum accedentem primo considerare debere. *An morbum sursum purgare oporteat, aut deorsum, siue per vesicam*. consideraui, de purgatione per Aluum à Mesue, & plurimis neotericis exquisitissime fuisse disputatum. de Vomitu vero ex professo à nemine, quum tamen Hippocrates plus Veratro, & Vomitorijs, quæ deiectorijs vsus fuisse videatur. volui equidem his decem libris aliorum defectus supplere.

Quot sint Euacuantium differentiæ. Cap. II.

Quadrupliciter deorsum euacuantia Mesue diuisit, in attrahentia, comprimentia, lenientia, & lubricantia, nunc à nobis quæritur, an distinctio ista sit sufficiens, quoniam plures modi, *Quadruplex differentia.* quibus subducatur aluus, occurrunt. veluti abluendo, abstergendo, molliendo, & colliquando. qui ad quatuor prædictos minimè reduci *Quæsitũ.* queunt. Vnde octo potius sursum, vel deorsum purgantium erunt differentiæ. Siquidem Aqua copiose sumpta, siuè calida, siuè frigida aluum deijcit, tepida verò Vomitum prouocat, quæ tamen nec attrahendo, nec comprimendo agere dici potest, sicut neq; etiam lubricando, cum viscida nequaquam sit. immò nec etiam leniendo, quum nullam asperitates tollendi vim habeat; sed sit ferè simplex Elementum. tamen, vt suo loco dicemus, corpus euacuare apta est.

Responsio Costæi Respondit Costæus abluentia reduci posse ad lenientia, quia suo copioso humore intestinorum, aliorumuè locorum sordes abluendo auferunt. ita naturalem statum, ac formam partibus humore exasperatis conciliant, nempe

ablata

ablata extranea asperitate, lenitas naturalis redditur, quare lenire dicenda erunt abluentia siue per se, siue per accidens nihil refert.

Abluentia. Equidem abluentia sub lenientibus contineri posse concederem, non tamen ea leniendo euacuare; tum quia per accidens tantum lenitatem quandam reconciliant; tum etiam quia vera lenientia non nihilo pingui, & abstersorio sunt prædita, quo carent abluentia; tum deniq; quia lenientia videntur agere determinatè, abluentia verò indeterminatè, scilicet lenientia à primis vijs, vel bilem, vel pituitam educunt: abluentia autem quod obuiam venerit solummodo, & promiscue, siue bilis, siue pituita, siue stercus, siue cibus, &c. si ergo alio modo, ac lenientia euacuant abluentia, aliam speciem purgantium constituent, & potius sua quantitate, ac substantia, quám qualitate agent. & potius per accidens, quám per se. Ad Mesuem allatum dicemus, ipsum de veris deiectorijs acturum, quæ per se talia sunt, & qualitatibus ad id aptis operantur proponere: non autem per accidens, quorum non datur scientia, reticuisse abluentia, vt pote euacuantia per accidens, deorsum quidem, quum copia grauitant, & deorsum ob pondus cadunt, secum obuia ducendo, ita per accidens vacuant. sursum verò ferè non nisi irritatione addita, quandoq; etiam pondere ventriculum ad sui expurgationem per partem faciliorem irritando.

Ad Mesuem responsio.

Abstergentia autem abstergendo, vt Sal, Nitrum, Serum, Beta, Absintium, & similia euacuare creduntur, vt enim Sapo sordes à linteis abstergit, sic abstergentia intestina detergunt, & nihil alieni eis adhærere sinunt. Quæ quidem intestina lenire, nisi per accidens, dici possunt. Etenim aliud est, lignum dempta asperitate lenire, aliud verò vel leue, vel asperum à sordibus expurgare, ac detergere. ita aliud erit intestina natura sua læuia ob asperos humores aspera facta detergendo ad naturalem lenitatem reducere. aliud verò sine detersione lenia facere, quare non erit idem leniens, & abstergens. late autem loquendo poterit quandoq; sub leniente collocari abstergens; quia per accidens intestina aliasq; partes natura læues, ad pristinam lenitatem reducere valet. non autem semper; nempè, si pars aliqua natura aspera ob humores infarctos fuerit contra naturam reddita lenis, abstergentia sordes detergendo ipsam ad naturalem asperitatem reducent, quo casu exasperantia potiùs quam lenientia dicentur. quare distingui tergentia à verè lenientibus constat. Hinc dicemus Abstergentia à Mesue non numerari, quia non sunt per se euacuantia; sed præparantia detergendo humores ad facilem expulsionem, quum tenacitate sunt contumaces ablutioni, quod enim simplex ablutio efficere nequit, ablutio detersiua perficit. nec enim sapo, sal, & similia per se sola abstergere possunt; sed simul humorem copiosum abluentem requirunt, non tamen idem est abstergens, ac abluens. quandoquidem abstersio sinè

Abstergentia.

Quid leniens.

Abstergens sub leniente.

Cur Mesues reticet abstergentia.

ablutione fieri queat, solo puluere. vt quùm vasa ænea, gladios, vasa fictilia sordida, & pinguia, confricatione arenæ, cineris, &c. nitida facimus. ita vt abstergens secum ducat sordes. immo etiam oleum detergere, ac abluere valet. vt si fuerit manus vnguento nigro tincta, quale Typographorum atramentum. oleo dilui fas est, vt abstergatur, cum aquæ non cedat.

Sunt etiam quædam, quæ emolliendo fœces induratas subductioni eas accomodant, vt pinguia, & Mucilagines, & olea. Costæus hæc ad lenientia reduci posse censuit, eadem enim quæ molliunt, asperitatem quoq; intestinorum leniunt, & eadem lenia sunt, quæ mollia, licet diuersa lenientium, ac emollientium sit ratio. sed fortasse melius reduci ad lubricantia possent, cum non intestina; sed fœces emolliantur, ac mollitæ fœces lubricæ magis sunt. quamuis intestina vncta impropriè possint læuia, lubricauè dici. Mesuem ob id mollientium speciatim non meminisse, censemus.

Emollientia.

Quæ autem eliquando purgare creduntur, quale Euphorbiem est. inter soluentia esse reponenda apud omnes in confesso est. Enim verò Euphorbium non euacuat liquando, sed ob vim solutiuam. verum tamen est, id ipsum ob summam caliditatem à frigido coacta dissoluere, atq; colliquare, veluti calor igneus, vel etiam febrilis pinguia colliquant. vnde euacuatur pinguedo, quæ carne faciliùs liquatur. Non tamen dicta colliquantia per se euacuandi vim habent. cum sæpe colliquata materia in corpore retenta apostemata, & Hidropes faciat. quum ad euacuationem non sufficiat vis liquefaciens; sed expellens requiratur. Quod si natura ab acredine, & copia materiæ liquefactæ grauata ad eam expellendam insurgat, non erit opus Medicamenti; (nisi per Accidens) sed naturæ, nec semper contingens. quare non erit liquefacientium à soluentibus distincta aliqua species.

Eliquantia inter soluentia.

Sed *Eccoprotica, & Stercoraria* medicamenta, quæ stercus tantum, & humores quosuis obuios promiscue ex intestinis euacuant, a prædictis diuersa videntur. Etenim licet Mesues tex. 16. tribus his, idest, lenientibus, lubricantibus, & comprimentibus facultatem purgatricem admodum imbecillam esse insitam dicat, obidq; parùm perspicuam; vt quæ materias solùm, quibus illa occurrit, euacuet; neque hepar transcendat. tamen aliter tex. 20. scripsit, dicens esse *Cholagoga*, Aloem, Absinthium, Eupatorium, Lupulum, Myrobalanos citrinas, Fumariam, Rhabarbarum, serum lactis, Rosarum succum, Violas, Cassiam fistulam, Tamarindos, Mannam, Psillium, Pruna. *Phlegmagoga* verò Myrobalanos cepulas, emblicas, bellircas, Stœchadem, Hissopum, Thimum, Mel, Saccharum rubrum. *Melanogoga* esse Epithimum, Stœchadem, Mirobalanos nigras, Fumariam, Lupulos, & Lactis serum. quare si ex Mesue enumerata medicamenta, quæ dicun-

Eccoprotica quæ.

Eccoprotica trahentia.

tur leuia, determinatos educunt humores, non intelligo quomodo dicatur obuios quosq; indeterminate trahere, oppositum enim est determinatum indeterminato.

intestina euacuantia. Præterea tex. 16. ait Mesue, illa tria lenientia, lubricantia, & comprimentia, euacuare intestina tantùm, nec hepar transcendere. contra tex. 20. Hæc eadem hanc, vel illam partem ob proprietatem insitam magis respicere scripsit. itaut *caput* respiciant magis, & ab hoc materias potius euacuent, Stoechas, Aloe, Epithimũ, Myrobalani chepulæ, & indæ, Sal indus. *Thoracem*, & Pulmones Thymus, Hissopus, Manna, Cassia fistula. *Splenem*, Epithymum, Stoechas, Absinthium. *Hepar* Lupulus, Serum lactis, Rhabarbarum, Eupatorium, Absinthium, Rosæ, Myrobalani, Tamarindi, Fumaria. Ab ipsa *Cute* Serum Lactis, Fumaria, Epithymum, Myrobalani indæ, quæ si à cute vacuant, necesse est, vt eorum vis hepar transcendat. *determinata partibus.*

Sed ad hoc respondere quis posset ex Mesue tex. 16. quædam ex his à capite per accidens euacuare, nempe quod materias ad ipsum tolli consuetas vacuent, quod idem de cute dicetur: Igitur euacuant materiam antecedentem, non autem coniunctam; fluxuram, non autem fluentem. *Responsio.*

Costæus. Ad illud respondet Costæus, non implicare medicamenta dicta duplici constare facultate: manifesta, qua leniendo, lubricando, vel comprimendo obuios euacuant humores: occulta verò, qua determinatos respiciunt, quæ cum sit leuis, non nisi leuiter actuatur.

Sẽtentia nostra. Mihi videntur prædicta, & à Mesue enumerata non esse simpliciter eccoprotica, sed simul imbecilliter attrahentia; nam determinatos humores, & à determinata parte purgant. Vnde cum vis solutiua, & occulta, sit imbecillis, & obscura, altera verò manifesta, & validior, à fortiori sumunt denominationem, & dicũtur lubricãtia, comprimentia, vel lenientia. Quando autem Mesues dixit, *lenientia* non transcendere primas vias, considerauit in abstracto vim lenientem, &c. At quando dixit, Cassiam V.G. trahere bilem, loquutus fuit de concreto, nimirùm de re, quæ non solum habet vim leniendi; sed etiam trahendi, verùm imbecillam, & quia magis elucet vis leniens, quam trahens, à prædominio Cassia dicitur lenitiua. Ergo etiam dici potest trahere obuios, non quoscunq; sed determinatos, vt obuiam bilem in intestinis, non obuiam pituitam, & sic de cæteris, ita vt non trahant bilem ab hepate, sed educant obuiam in intestinis, si repererint.

Propriè eccoprotica. Porrò Abluentia, detergentia, ac emollientia magis propriè Eccoprotica nuncupari possunt, hæc si quidem intestina non transcendunt, nec determinatum respiciunt humorem; quod si ob copiam, vel Hepatis caliditate ad renes trahantur, per vrinam transeunt quidem; sed eodem munere, dum funguntur, abluunt, & abstergunt promiscue omnia in Renibus obuia.

At dubitabit forsan quispiam an leniens, & lubricans sit re idem, quoniam recentiores alterum pro altero sumere sæpè solent. immo leniens videtur vniuersale, & contradistinctum solummodo à solutiuis; ita vt per soluentia intelligamus valide purgantia, per lenitiua verò, quæ debiliter. ita vt Falloppius de med. purg. c. 10. sub lenientibus detergentia, lubricantia, abluentia, atq; comprimentia comprehendat. *dubitatio.*

Solutio. Dicendum ergo. nomen lenientis dupliciter sumi, lato quidem modo, pro eo medicamento, quod lenem, facilem, & debilem facit purgationem, quocunq; agat modo, siue lubricando, comprimendo, verè leniendo, abstergendo, molliendo, atq; abluendo. vt contradistinguatur à solutiuo valido. Hippocrates autem de victu acut. & 4. de morbis. vocauit ὑπήλατα φάρμακα. idest aluum subducentia, quæ, licet lęuia sint, nec à toto corpore trahant, non tamen promiscue quicquid in intestinis inuenerint, siue cibi, siue stercus, siue bilis, siue pituita fuerint, euacuare videntur; sed peculiarem, & determinatum respicere humorem traduntur. *Hippocrates.*

Sic biliosa purgantur ex Hipp. 2. de Diæta num. 14. à Brassica, Origano, Tymbra. & 3. de morbis in fine à Pulegio. & de Nat. Mul. num. 26. à Peucedani decocto. Pituitam autem subducunt Thymum, Hyssopum. 2. de Diæta num. 14. Nasturtium, Cnicum, Polipodium, serum, 1. de Morb. mul. num. 45. Hæc eadem lenia medicamenta ἐκκοπροτικὰ idest stercoraria nuncuparunt alij, eo quod fæces tantum ex intestinis subducant, nihil ad ea trahendo; Propriè autem leniens medicamentum dicitur, quod facultate leniẽte purgat contradistinctum à lubricante, molliente, & alijs.

Quæstio. Sed hic alia quæstio insurgit, an valida soluentia, coctione, præparatione, & minore dosi, reddi debilia, vel mediocria possint. negant enim nonnulli; sed contrarium affirmant Codronchius de Antimonio. Marsilius Cagnatus de Romana feb. curandi ratione. Fallopius de Med. purg. c. 10. & alij, vt diximus in Critica responsione de Diaphinicone. quod modo definire non est opus.

Quid sit Emeticum.
Cap. II.

QVum duplicem dixerimus supra cap. 1. esse purgationis modum, sursum, & deorsum; seu per Vomitum, & per Alui deiectionem, & à nobis de ea tantum his libris sit agendum, quæ per Vomitum fit; hoc autem secundo libro de medicamentis Vomitum excitantibus, cogimur primo explicare quidnam sit Medicamentum vomitorium, & qua facultate Vomitum concitet. Itaq; Mesues Canonum Teor. 1. tex. 14. *Medicamentum Vomitorium*, inquit, *est, quod stomachum* (idest, os ventriculi superius) *sua substantia proprietate debilitans, & in ipso immorans,* *Quid sit Vomitorium.*

morans, ad ipsum ex hepate, inteſtinis, & partibus cæteris materias attrahit, à quibus offenſus ſtomachus, & ad nauſeam euerſus, vomitu per os expellit, motu ſcilicet ſuæ naturæ contrario. ita Meſues deſcripſit medicamentum vomitiuum, quæ definitio etiam ſi à maxime laudato viro ſit tradita, non tamen à nobis ſimpliciter, & abſq; vlla conſideratione eſt recipienda. videtur autem deſcribi tantummodo Vomitorium validum, non autem debile. ex quo aliquot difficultates oriuntur.

Difficultates in Definitione purgat. Prima autem eſt, an omne Vomitorium ſuæ ſubſtantiæ proprietate debilitet os Ventriculi, quia abluentia, & detergentia, ſicut deorſum purgando inteſtina non debilitant, ita neq; etiam ſurſum educendo os ventriculi debilitare poterunt ſuæ ſubſtantiæ proprietate, cum benigna ſubſtantiæ proprietate ſint prædita; neque ciborum copia aliquando ventriculum grauans, & ad Vomitum concitans videtur ſuæ ſubſtantiæ proprietate os Ventriculi debilitare. Immo ſi inter deiectoria dantur quædam, quæ comprimendo, & aſtringendo agunt, & potius roborando ventriculum, & inteſtina, cur inter Vomitoria dari non poterunt? fortaſſe pilorum comprimendo, & roborando, quæ poſtea ingeruntur per Vomitum expellentur, & ita Vomitorium roborando Ventriculum aget.

2. Dubitatio. II. Dubitatur an verum ſit, quod med. Vomitorium debeat immorari in Ventriculo; ratio enim, & experientia contrarium demonſtrant. ratio quidem, quia ſi deiectoria in Ventriculo manentia per inteſtina vacuant. ergo etiam Vomitoria vice verſa in inteſtinis manentia per Vomitum educere poterunt, & Vomitoria eſſe vbicunq; manſerint, ſicut Cantharides, in brachijs, in cruribus, in Capite, in Ventriculo, vel inteſtinis exiſtentes ſemper vrinam prouocant. Experientia verò, quia Veratrum natura vomitorium ano ſubditum, vel clyſteribus inditum, vt Hipp. Dioſc. Paul. Actuarius, & alij tradidere, Vomitum prouocat.

III. Dubitatio eſt, an medicamentum attrahat, vel partes expellant. Nam ſi attrahit ad ſe, cur deiectorium non trahit ad ventriculum, vbi ipſum reſidet? & Helleborus cur non trahit ad anum, cum in eo ponitur?

IV. Non omne Vomitorium trahit ab hepate, quia abluentia, & abſtergentia vim trahendi non ſunt ſortita.

V. Si offenſus Ventriculus ab humoribus; an debilitatus, vel vigoratus? nam ſi motus eſt auctus, & factus validior, non fiet talis à cauſa debilitante. ſi vero vigor Ventriculi dicetur auctus. non poterit eſſe debilitatus.

VI. An Vomitus naturæ Ventriculi ſit contrarius dubium eſt.

Solutio. Dicendum videtur Vomitorium medicamentum, vel per ſe, & facultate propria, vel per Accidens eſſe tale. & quod eſt tale per ſe vel eſſe debile, vel mediocre, vel validum. vt poſtea diſtinguemus, Meſuem autem definiuiſſe Vomitorium per ſe, non autem per Accidens. ſed ſi vellemus tradere Deſcriptionem comprehendentem Vomitorium per Accid. dicere poſſemus, Medicamentum vomitorium eſſe. *quodcunq; aptum eſt Ventriculum quocunq; modo ad Vomitum concitare*. cum autem veri vomitorij definitio à Meſue allata optima ſit, vt dilucidior euadat, dubitationes propoſitæ erunt ſoluendæ. **Deſcriptio Vomitorij latior.**

Reſpōſio ad primam. Vnde ad primam dubitationem patet reſponſio. nempe non definiri, niſi vere, & proprie vomitoria, quæ talia ſunt à proprietate. cum Aqua. V. G. licet vomitum excitet, id non habeat à proprietate: ſed per accidens, an verò Vomitoria ſuæ ſubſtantiæ proprietate agentia debilitent os ventriculi, videtur affirmandum; nam in vomitu relaxatur, & obedit fundo ventriculi ad motum expulſiuum irritato. & idem fortaſſe de Ventriculi ore, quod de inteſtinis dicitur, affirmari poteſt. hæc enim à Medicamento ſolutiuo validiore adeo debilitantur, ac relaxantur, vt Diarrheæ, Dyſenteriæ, ac Lienteriæ ſuccedant. non tamen clyſter abluens, & abſtergens debilitat, de comprimentibus Vomitorijs obſcura ſunt experimenta, ac dubia, ſi tamen dantur, ea quoq; os ventriculi relaxabunt in actu Vomitus; an verò poſt Vomitum illud roborent, & in eo adſtrictionis veſtigia relinquant, vt in inteſtinis à Rhabarbaro, & Myrobalanis adſtrictionis veſtigia imprimuntur, non clarè conſtat. poteſt eſſe medicamentum Heterogeneum duplici, eaq; contrarijs, qualitatib. prędita ſubſtantia, conflatum, vt Rhabarbarum. in quo ſolutiua vis primo reducitur ad actum, deinde adſtrictoria. ſic in Vomitu. At dum exercetur Vomitus os ventriculi debile eſt. poſtea roborari poſſet. non tamen ſimul, & ſemel roborari, & relaxari poteſt. & ſi roboratur fundus, vt ſurſum expellat, debilitatur os ſuperius, vt laxatus ſinat educi contenta. **Purgantia ventriculum relaxāt.**

ad ſecūdam. Ad ſecundam videtur dicendum, haud eſſe neceſſariam Vomitiui medicamenti moram, eiuſq; ſubſtantiæ præſentiam in ipſo ventriculo. cum maxime vrgeat allata experientia de Helleboro, cum Antillus, & alij, apud Aetium, Oribaſinm, & Paulum medicamenta, ex Helleboro proponant, forma ſuppoſitorij, vel Clyſteris, vel Vnguenti, quo Venter, vel Vmbilicus, manus, pedeſuè, ſi illiniantur, Vomitus prouocetur. quare diſtinguenda erunt in fortia, & debilia, dicendumq; imbecillia debere in ventriculo morari, non autem fortia. etenim vidi ego ex recenti Nicotianæ ſucco Mulieri ob pediculos ſatis liberaliter inuncto capite, validum fuiſſe concitatum Vomitum. At dicet quiſpiam forte medicamentum Vomitorium aſſumptum, ſi cito reuomatur, non amplius Vomitum excitat. ergo debet in Ventriculo permanere, vt diutius agat. accedit Auctoritas Meſues, id aſſerentis, quæ non eſt paruifacienda. **Obiectio.**

Reſpondeo non eſſe neceſſarium fortium medi-

Respōsio. medicamentorum substantiā in Ventriculo immorari, ad Vomitum concitandum: sed satis esse, ipsorum vim, & facultatem vomitoriam recta ad Ventriculum ferri, & ibi residere, Vomitus enim est Ventriculi actio. vt Cantarides, quamcunq; corporis partem sua substantia tangentes, remittunt tamen, ad Renes, & Vesicam facultatem diureticam. sic Elleborus albus ano subditus ad Ventriculum suos spiritus Vomitiuos mittit. hinc Vomitus. Quod ex Definitione *Mesues.* Mesues licet etiam colligere, dum ait. *quod stomachum suæ substantiæ proprietate debilitans, & in ipso immorans.* nam proprietas substantiæ illa est, quæ stomachum debilitat, non autem ipsa substantia: sic etiam eadem proprietas substantiæ ea erit, quæ immoratur in ore ventriculi, quum substantia medicamenti Vomitorij non debeat immorari in ipso ore Ventriculi; sed descendat ad fundum Ventriculi, quare illud quod in ore ventriculi ex Mesuæ immoratur, cum non possit esse Medicamenti substantia, erit ipsiusmet proprietas, & spirituosa facultas. & hac ratione medicamentum Vomitorium validum, in quacunq; corporis parte fuerit, sua valida facultate os Ventriculi afficere poterit. debile autem in fundo eiusdem etiam permanens os ipsius lædere poterit sua facultate, non substantia.

Ad tertium. Ad tertium respondeo. vtrumq; fieri. primo attractionem à toto corpore ad partem, quam Medicamenti qualitas infecit, deinde expulsionem humoris attracti; sed per aliam viam, non autem per quam fuit attractus. immo si medicamenti facultas attraxit. partium vis vegetatiua expellit, tãquã sibi nocuum, nec medicamenti substantia illa est, quæ trahit, traheret enim ad se. sed ipsius facultas, quum infecerit locum suę naturæ conuenientem.

Ad quartum. Ad quartum patet responsio, quia definitur medicamentum per se vomitorium, non autem per Accidens. vt abluentia, & detergentia,

Ad quintum. Ad quintum dixit Mesues, quod stomachus offensus à materijs ad ipsum delatis Vomitum facit, addit, *ipsum debilitans*. Quare si Ventriculum debilitans attrahit, quid est, quod trahit Ventriculus debilis, an medicamentum? si Medicamentum, plures simul efficeret actiones; tum Ventriculum debilitaret, tum humores attraheret. si Ventriculus debilis, hic quatenus debilis, quo debilior magis traheret. quod absurdum. cum Hipp. sæpe ad Vomitum efficiendum requirat ægros robustos. At Natura agit, & Natura Ventriculi, quæ robusta valide agit, contra inualida. quod si medium, quo trahit esset Ventriculi debilitas. non vi magnetica; sed debilitate Ventriculi traheret. At quomodo Ventriculus debilis attrahit? certè suscipiet magis, quia ob debilitatem non posset expellere. An Calefactus Ventriculus trahit? negauit Mesue attractionem fieri à calore; An relaxatus trahit? est impossibile. Mundinus respondet *Mundini respōsio.* duplicem esse attractionem ab alio, ad se, vel ad aliud. sed sufficit, vt sit attractio ad locum determinatum. Verum hæc non erit simplex attractio; sed mixta, prædominante parte ad se trahente. *reiectio.*

In Ventriculo autem duplex consideratur vis. humorum receptio, & eorumdem expulsio. Expulsio quidem irritata, aucta, valideq; operans non potest dici à Virtute imbecilliori. retentrix verò debilis censetur, quum omne quod in se habet, nec recipit, nec retinet. Porrò, *alia responsio.* quum superfluum non retinet retentrix; sed expulsiuæ superflua, atq; nocua expellenti cedit. tunc expulsiua dicitur valida, retentrix autem minime offensa. quod si vtilia expellantur, quia, quæ retinere deberet, non retinet, retentrix læsa apparebit, simul cum expulsiua. si ergo debilitata vis retentrix Ventriculi, iungatur cum expultrice debili, licet irritata, nocua quidem nequaquam expellentur; sed vtilia non retinebuntur. igitur si expultrix valida superflua per vomitum expellit, nec renititur retentrix. non ob id retentiua debilis dicenda; sed cedens. concludendum tamen etiam à debili facultate fieri posse validum motum, nempe quum causa irritans expultricem valde vrget. vt irati, Phrenitici, Melancolici, & similes sæpe aliàs debiles, actiones validissimas efficiant.

Ad sextum scripsit quidem Mesue, quod Natura in Vomitu vtitur motu suæ naturæ contrario. ergo Violento, & præternaturam. Verum non semper esse præter Naturam nos supra lib. 1. c. 5. ostendimus. *Ad 6. respōsio.*

Quotuplex sit Medicamentum Vomitorium. Cap. IV.

QVum eadem sit vis, ac potentia Medicamenti purgantis sursum, ac est purgantis deorsum, tot etiam erunt Vomitorij species, quot sunt deiectorij, & licet Mesues Vomitorium in vehemens, mediocre, & clemens tantummodo diuiserit. non tamen talis diuisio dicenda est specifica, & essentialis, quia magis, & minus non variant speciem. vnde Mesues acturus ex decreto de purgantibus deorsum, de vomitiuis incidenter tantum loquutus fuit, & diuisit Vomitoria specifica secundum maiorem, & minorem agendi potentiam, de alijs speciebus Vomitoriorum nihil proposuit. quare ad nos, qui exacte de Vomitiuis agere decreuimus, spectabit essentialiter hæc diuidere, & omnes species proponere. *Mesues de Vomitu breuis.*

Itaq; Medicamenta Vomitoria alia sunt à proprietate talia, quæ Mesues in valida, debilia, & mediocria distinxit. alia sine proprietate specifica, alia deniq; per Accidens. vti sunt Aqua, Vinum, Mulsa, Oximel, Oleum, pinguia, &c. quæ Ventriculum quidem aliquando expurgant, vel abluendo, vel detergendo, vel lubricando. non tamen à toto corpore, vel ab Hepate ad intestina, & Ventriculum quicquam *Vomitoriorum differentię.*

quam

quam attrahunt. cum igitur vomitus factus ab Aqua pura non sit effectus specificæ proprietatis vomitiuæ in aqua. Aqua enim vt aqua nullam habet propriam facultatem Vomitoriam; sed per Accidens ob irritamentum nempe à penna, vel digito in os immisso, per Vomitum educitur, & in simul secum ducit, quæ in Ventriculo repererat. quo patet dari Vomitiua per Accidens, & sine specifica aliqua substantiæ proprietate. Mesue autem definiuit tantummodo Medicamentum à proprietate substantiæ, idq; diuisit in Validum, debile, & Mediocre. sed nos dicemus totidem esse Vomitoriorum species, quot sunt deiectoriorum. sicut enim dantur Medicamenta Ventriculum tantum à fæcibus, atq; cibis purgantia deorsum; ita dantur quoq; alia medicamenta eundem Ventriculum à fęcibus, & cibis tantum expurgantia sursum, proportione Eccoproticis respondentia: præterea dari non modo lenientia, & lubricantia sursum; sed etiam comprimentia, vt in alui deiectorijs; insuper etiam Abluentia, abstergentia, atq; emollientia, rationi consonum est. soluentia autem deorsum valida satis nota sunt. sicut & Vomitoria. Nos de omnibus Medicamentis ad Vomitum ciendum ab Auctoribus propositis agemus, siue per se, siue per Accidens Vomitui conferant. initio à leuioribus facto procedentes ad validissima. Vnde primo de irritatib. Vomitum, tum de Vomitorijs abluentibus agemus. 3. de Abstergentibus, 4. de Lubricantibus. 5. de lenientib. 6. de comprimentibus. 7. de soluentib. leuioribus, 8. de Mediocribus. 9. de Validis. omniumq; medicamentorum ad id aptorum, differentias, qualitates, vires, atq; Vsum exactè docebimus.

Vomitoria accidens.

Vomitoria tot, quot deiectoria.

De irritantibus Vomitum.

Cap. V.

Facultatem oris ventriculi sursum expultricem sine medicamentis excitare, & irritare Ventriculum ad expellendam in ipso contentam materiam, possumus. sed vel faucium titillatione digito in os immisso, vel penna introducta. ijsq; vel puris, vel re aliqua ingrata, & medicamentosa illitis. titillatione enim faucium Oesophagus ad rem irritantem expellendam insurgit, qui cum communem cum ventriculo tunicam habeat, in consensum ad actionem suam ipsum trahit Ventriculum, sic nausea, & Vomitus sequitur, quæ quidem haudquaquã vera vomitoria dici queunt: neque enim abluendo, neque detergendo, vel lubricando, vel attrahendo, vel alio ex dictis modis agunt: sed solummodo expultricem irritando per accidens; ita infinita Vomitum irritantia esse poterunt, quum insuauium infinitus sit numerus. immò quibusdam non modo videndo, vel audiendo alios vomentes, requè fœtida, sordida, & ingrata, inspecta, vel odorata Vomitus excitatur. sed etiam re eadem audita. immò tussis à cibo sæpissime ad Vomitum prouocat. nec non etiam valida pituitæ viscidæ in faucibus existentis excreatio.

Irritãtia ad Vomitum.

irritãtia per accidens Vomitoria.

Sed his omissis agendum à nobis erit de ijs Vomitum irritantibus, quæ à Medicis in vsum trahi solent. inter quæ primum locum, ob facilitatem, tenet *digitus in os immissus*, & linguam comprimens. validior est *penna immissa*, adhuc validior est *digitus, vel penna Oleo aliquo, vel vnguento illitus.*

irritãtia aritata.

digitus.

Quorum quidem exempla apud Antiquos habemus: etenim Hipp. de int. affect. num. 7. de inflammatione pulmonis, & num. 13. in tertia Tabis specie. deinde num. 30. ad morbum Hepaticum. post aquam tepidam epotam vomendum voluit irritatione per pennam facta. ita etiam Aetius. ser. 3. c. 119. post Raphanum assumptum per duas horas exhibet plurimam aquam tepidam, & digito, aut penna Vomitum irritat. quod quidem Paulus lib. 7. c. 10. Trallianus lib. 1. c. 15. ad Epilepsiam, & alij communiter docent.

exempla Hipp.

Vehementius autem irritat digitus, vel penna Oleo communi intincta, & in fauces immissa, Olei enim insuauitas expultricem magis irritat. Validiora autem sunt alia Olea, & Vnguenta, quo etiam ingratiora faucibus, & palato. ita Aetius ser. 3. c. 119. nuper citato. *Mouet etiam vomitum*, inquit, *Vnguentum Irinum, & plus adhuc Cyprinum, si quis illitis ex his digitis irritet: similiter Oleum Sesaminum, Raphaninum, Narcissinum.* & Paulus lib. 1. c. 42. *Mouet autem vomitiones Irinum quoque Vnguentum, si digitis eo perunctis irrites.* & lib. 7. cap. 10. *Promptissimum ad vomitum ciendum est Cyprinum digitis, aut pinnis in id intinctis, demissisq; in guttur.*

Oleosa.

Vnguenta.

Vnguentũ Irinum à Dioscoride in oleo Iridis radice decocta paratur. & ait. *Difficiles vomitiones adiuuat, perunctis eo digitis, & immissis, vel ijs, quæ ad vomitum ciendum induntur.* nostri vocant Oleum Irinum. Mesues ex florum infusione in oleo communi parat. calidumq; & detergens euadit.

irinum.

Cyprinum vnguentum conficiebat Dioscorides ex Ligustri, quod Cyprum vocant, floribus, & Oleo omphacino, addita Mirrha, Cardamomo, Calamo, Aspalatho. hoc calefacit, laxat, & emollit, quæ vis à linguæ radice ori ventriculi communicatur, ob id laxatur, nauseat, & vomit. estq; Irino ad vomitum concitandum potentius.

Cyprinũ.

Oleum sesaminum, & Raphaninum expressis Sesami, vel Raphani seminibus fiunt; sed viribus in hoc casu parum ab oliuarum Oleo distant. Narcissinum verò ex Narcissi floribus, & Oleo eloto conficitur, addito Aspalatho, Calamo, & Mirrha. Ad idem valere crederem Oleum Laurinum, & Susinum, seu Lilinum ex Liliorum floribus. *quæ stomacho aliena sunt, & nauseam pariunt.* Dioscoride teste. Verum Oleum Cicinum, & Balaninum, seu de Ben, ex Diosco-

O. sesaminum.

Dioſcoride, ſtomacho aduerſatur. ob id ad Vomitum prouocandum vtile. at non inter ſimplicia irritantia; ſed inter ſoluentia ob propriam facultatem numeranda erunt.

Vſus. Vtemur prædictis irritantibus in iſs, qui ad Vomitum faciles ſunt, nec medicamentorum ope indigent. quiquè quotidie vomere ſolent. aut ſaltem ſæpè. ad ventriculum expurgandum, Vtimur etiam iiſdem quando dato leui aliquo vomitorio medicamenti facultas expultrix torpida per vomitum apparet, ideo irritatione ad ſuperiora, eg. t. cuinſmodi ſunt Abluentia, detergentia, lenientia, lubricantia, & comprimentia, quæ licet natura ſua non ſint Vomitoria, irritatione tamen naturæ ad ſuperiora, talia euadunt.

quomodo.

vbi. Igitur digitus, vel pinna, vel pannus funiculi in modum conuolutus, & ſimplex. vel ex dictis vnguine aliquo illitus, & quam penitiſsime depreſſa lingua in fauces immiſſus.

Quantum, & quando patet.

De vomitoriis Abluentibus. *Cap. VI.*

Medicamentorum facultates, vel actu, ſiue ἐνεργείᾳ, vel potentia, ſiue δυνάμει, ideſt poteſtate operari dicuntur. Actu quidem, quod in præſens tale eſt, quale dicitur, nec tempore indiget, vt tale fiat, vt aqua humida, ignis calidus, eſtquè ſemper quaſi perfectum. Poteſtate verò dicitur, quod tale non dum eſt; ſed tale eſſe poteſt, ac quaſi quid imperfectum, & adhuc futurum; atquè vt fiat id, quod dicitur veluti habile, non tamen adhuc eſt: quemadmodum cum hominem recens natum rationalem, lignum vſtibile dicimus.

Facultates medicamenti.

Quod verò in potentia dicitur, vel eſt in proximiſsima, vel proxima, vel remota potentia: Et quidem in potentia proximiſsima rationalis dicitur infans, quia in eo natura ſuopte impetu ad abſolutionem, & actum peruenit, dummodo nil ei extrinſecus impedimento ſit. Quod verò pauca indiget mutatione in proxima potentia dicitur, vt fumus in flammam, lignum in ignem, ſanguis in carnem, & à Galeno προσεχῆς, ideſt continens, ſeu continua, ac proxima vocatur. Ab his quædam, quæ pluribus mutationibus, alterationibusuè egent, vt cibus in Ventriculo eſt quidem caro in potentia; ſed non προσεχῆ; namque oportet vt prius fiat ſanguis, in remota potentia talia eſſe dicentur. Porrò, quæ longius etiam abſunt, vt talia ſint, qualia dicuntur, vt triticum, hordeum, panis, &c. quæ pluribus, antequam in carnem vertantur, mutationibus egent, in remotiſsima potentia cenſentur.

Med. in potētia.

Quæ verò medicamentariam vim ſortita ſunt, ſimili quoq; quadam ratione, qua alimenta, poteſtate talia eſſe dicuntur; neque enim ſuapte natura, ſponteuè ad ἐνεργείαν, ſiue actum perueniunt: ſed alteratione opus habent; verùm non tanta, quanta, quæ futura alimenta: non enim eouſq; mutantur, vt in alimentum conuertantur; ſed vt ad actum ſolummodo deducantur, & talia, qualia dicuntur, fiant; vt calida, videlicet calfaciant, frigida refrigerent, cauſtica exulcerent, narcotica ſtupefaciant, & ita cætera, quæ in corpore humano à calido naturali præſtantur. Nec enim Animantium corpora à medicamentis afficiuntur, niſi illa priùs ab ipſo ſint mutata calido inſito: quod enim talia actu ſint, à nobis accipiunt; veluti ſicci calami, quod accendantur, ab igne. ita nec calefacere, nec refrigerare nos quicquam valet, quin prius actu tale fuerit redditum. igitur, quæ actu ſunt, vno agunt modo, alio verò, quæ poteſtate talia exiſtunt.

Med. quomodo actu.

Accedamus modo ad Medicamenta abluentia, quæ ob facultates haudquaquam poteſtate talia; ſed actu operantur; quandoquidem lotio non niſi ab actuali humiditate fieri poteſt, nec niſi humore actu humido lauare aliquid licet. Ergo quum ſimplicem lotionem requirimus, ſimplici tantum humore, quòd nullam excedentem potentiam admixtam habeat, vtendum erit, qui quidem humor nonniſi ſimplex aqua erit: Nam tametſi Vinum, Acetum, Serum, Vrina, Aquæ Thermales, & alia plurima eluere corpora actuali ſua humiditate optime valeant, quia tamen potentiam aliam adiunctam habent, haudquaquam ſimpliciter abluentia cenſentur; ſed abluentia ſimul, & detergentia; vel abluentia, & denſantia, vel adſtringentia, &c. vt ſerum ex Gal. 10. de ſim. med. fac. extergendi potentiam habet, & quum per clyſteres iniicitur eſt abluens, & ſine mordacitate inteſtinorum acrimoniam extergens. & 6. Epid. com. 5. idem Gal. ſcripſit, mordacibus ſuccis in inteſtinis contentis, eluentia per inferiores partes eſſe immittenda, inter quæ Mulſa eſt, & Ptiſanæ cremor. Quæ quidem ſimpliciter Galenus vocat eluentia, quum tamen ſimplicia non ſint; ſed vnà, & abluentia, & detergentia. Erit igitur ſola Aqua pura, & ſimplex, nulla nempe qualitate extranea infecta, ſimplex medicamentum abluens. & tale ſemper in actu. Verum enim vero cum Aqua iſta tripliciter ad Vomitum excitandum vſui eſſe poſſit, prout nimirum in ſimplicibus qualitatibus triplicem poteſt habere formam. vt calida, vt frigida, & vt tepida actu exiſtens. Hinc de Aquæ calidæ, frigidæ, & tepidæ vſu in Vomitu ciendo, ad Ventriculum abluendum exactè agere cogimur. & eluere quidem Ventriculum, non autem inteſtina, aliaſq; partes poteſt, ſi per Vomitum reddita fuerit: aliàs per inteſtina, vel Veſſicâ excreta eas quoq; partes abluere poterit, & ſicut in externas ſordes agit, ita internas abluere cenſendum erit. vnde abluendo Ventriculum expurgare docuit Hipp. de loc. in hom. 51. *Si quis Vomenti*, inquiens, *aquam multam dederit, eluentur ea, quæ Vomitum faciebant.*

Abluentia actu talia.

Galenus impprie loquutus.

ratio agendorum.

De

De Aqua Frigida.
Cap. VII.

QVid sit Aqua non est, vt discutiendum proponamus, nec quidlibet aliud ad ipsam attinens; considerabimus solummodo, an, & qualiter Vomitui excitando frigida aqua aptetur.

Aqua frigida non Vomitoria. Et primo quidem ridiculum fortasse alicui videbitur, quod ad Vomitum concitandum Aquam frigidam primo loco conduxerimus, cum tamen potius Vomitus remedium habenda sit, condensat enim, astringit, reprimitq; non autem relaxat, & mollit, continuòq; ab omnibus animantibus auidissime assumitur nullo subsequente Vomitu; immo nec etiam Nausea vlla. Sed potius eadem à frigida sedantur. quibus non assentiri nequimus. Ergo Aqua nullam habet Vomitoriam facultatem. Dicimus tamen, si non per se, saltem per accidens talem sæpe euadere; vt quantitate nimia Ventriculum grauante; vel ob irritationem Oesophagi ab irritantibus factam, & ita nos Aquam considerabimus. quomodo per os assumpta, & per idipsum mox reddita per irritatum Vomitum, abluit Ventriculum, secumq; extrà quæcunque in eo inuenerit trahit, educitquè. *Aqua frigida per Accidēs vomitiua.*

Obiectio. Si quis vero obiecerit Hippocratem de loc. in hom. 39. scribentem. *Si nauseam contrahat à frigefactorio, calefactorijs vtere consequenter.* ergo frigida, qualis aqua præposita, nauseam, & inde vomitum facient.

Responsio. Respondendum erit, aliud esse frigidum, aliud verò frigefactorium: namq; frigidum tale est actu, frigefactorium verò potestate, sic nausea fit à frigido potentia, vt est Cammarum. ex Hipp. ibi. non autem à frigido actu.

Aqua frigida Vomitoria ex Hipp. Quod igitur post Aquam frigidam potatam Vomitus irritamentis excitatus prosit, & ex artis vsu sit, clara est apud Hippocratem doctrina, vt 5. Epid. circa finem. *In febribus acutis*, inquit, *siticulosi à Medicis potu interdicto, aut etiam à se ipsis abstinentes multum sibi bibere posse videntur, his aqua frigida data, vt reuomant prodest, biliosa enim aderunt.* & de affect. num. 13. *Si bilis, aut pituita ad cor consederit aqua frigida, aut aqua mulsa pota vomant.* idest, ad os ventriculi vexatum bile Aqua frigida vtendum; à pituita verò affecto Aqua mulsa erit vsui, quam fortè non frigidam voluit. 3. autem de Morb. num. 6. in febre ardente scripsit. *Aquam bibendam dato; nam plerumque vomitum aqua ciere solet*, frigidam, quæ febri ardenti competit, intellexisse, credo, vti etiam de inter. affect. num. 42. in Typho, *Si verò*, inquiens, *sitis fortis premat propter calorem, potu aceruatim dato, euomere iubeto, bis, aut ter hoc repetito.* vbi propter calorem fitienti si dat aquam, non nisi frigidam præbebit. immo Aquæ prolata voce, simplex, & cum suo frigido naturali temperamento intelligetur. quod patet etiam 4. Epid. citato. immo 5. Epid. num. 18. in Muliere male affecta à Catapotio conceptus gratia assumpto; ait enim. *Neque Vomitu facto ab aqua frigida laxabatur, neque dolor præsens, neque spiratio.* quo patet ab Hippocrate adhibitum fuisse Vomitum ex aqua frigida, eumq; miratum fuisse, quod non contulisset. dixit autem *sanguinem vomuit non multum.* quo ei patebat locum affectum extitisse Ventriculum. vnde *aquam*, vt euacuaretur tantùm, elueretur què Ventriculus, nec ab alijs partibus fieret attractio, vti voluit: *frigida* autem, vt ea, ne ad ipsum ab alijs partibus transmissos humores susciperet, Ventriculus condensaretur, ac roboraretur. fortè autem timebat Hipp. aliquam in Ventriculo contractam esse inflammationem, vnde frigida ad repercutiendum esset opus. Aquæ autem epotæ, & Vomitu redditæ opus Ventriculi ablutionem esse dixit Hipp. de loc. in hom. num. 51. hisce verbis. *si quis homini vomenti aquam multam bibendam dare velit, eluentur ea, propter quæ vomit, vna cum vomitu, & sic quidem per vomitum vomitus sedatur*, ait enim *eluentur*. *explicatur Hipp.*

Celsus. C. Celsus. lib. 3. c. 9. *Apud Antiquos quoq;* inquit, *ante Herophilum, & Erasistratum, maximeq; post Hippocratem fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem vbi acceperat, multis vestimentis operiebat, vt simul calorem ingentem, sitimq; excitaret. Deinde vbi paulum remitti febris cæperat, aquam frigidam potui dabat, ac si mouerat sudorem, explicuisse se ægrum indicabat; si non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. si alterutro modo febre liberauerat, protinus suillam assam, & vinum homini dabat: si non liberauerat, decoquebat aquam sale adiecto, eamq; bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret: Et intra hæc omnis eius medela erat. Eaq; non minus grata fuit his, quos Hipp. successores non refecerant, quam nunc est his, quos Herophili, vel Erasistrati æmuli diu tractos non expedierunt. Neque ideò tamen non est temeraria ista medicina, quia plures, si protinus à principio excepit, non interemit. sed cum eadem omnibus conuenire non possint, ferè quos ratio non restituit, temeritas adiuuat. ideo eiusmodi Medici melius alienos ægros, quam suos nutriunt.* Hic profectò non vituperat Celsus Vomitum ab aqua frigida: sed omnes febres aqua frigida curari posse, temerarium iurè dixit. nec enim Ventriculum tantum, vel etiam intestina abluere ad febres omnes depellendas satis est. sed sæpissime neq; multo validiora sufficiunt. neque in principio huiusmodi curationem fieri probauit Celsus. *Celsus explicatur.*

Petronis methodus est Hippocratica. Petronis methodus ab Hippocrate 4. acut. t. 5. & 6. desumpta mihi videtur, si non omninò, plurima saltem ex parte, loquens enim de Causo. *Huic*, inquit, *aquæ, vel mulsæ coctæ, & aquosæ quantum voluerit bibendum dato. Quod si amarum fuerit os, vomere confert, & aluum subluere. Vnde si adhæc non solua-*

soluatur lacte Asinæ cocto purgabis : salsum autem nihil, nequè acre exhibendum, non enim descendet. sorbitionem verò, nisi iudicationes transierint non dabis: quibus verbis mihi, vt præfatus sum, Petro suam Methodum fundasse videtur. primo enim exhibet Hipp. copiosam aquam, vel simplicem, vel mulsam, & hanc pro pituitosis pro biliosis illam, quam intellexit frigidam, *cum bibat quantum voluerit*, scripserit. Nam si potus datur ad sitim, quæ est appetitus frigidi. & appetitus est voluntas quædam, cum ægri voluntati satisfaciat Hipp. certè Æger neque calidam, neq; tepidam, sed frigidam copiosam cupiet. quod explicatur. 2. de morbis. 36. in febre à bile, vbi ait. *aquam frigidam quantum bibere volet, dabis*. quare etiam de Victu Acut. citato. dans aquam secundum voluntatem, frigidam intelliget. adde quod nunquam legitur, calidam, quantum bibere volet, dedisse, & confirmatur quia, vt hic dixit *Aquæ, vel mulsæ*. ita de affect. cit. ait. *Aqua frigida, vel mulsa*. Amplius, quia tantam prebet, quantam bibere voluerit. animaduertere fas est, ipsum in accessione solum tantam frigidæ copiam concedere, minime autem semper pro libitu extra accessionem. quo patet à Galeno in hoc textu, licet is Erasistratum accerrimè reprehendat, Hippocratis mentem non fuisse perceptam, sicuti etiam neque à Valesio, & Brasauola, qui Hippocratem, de aqua, & de mulsa pro nutrimento sermonem habere censuerunt, quod falsum est, cum Aqua minime nutriat, & de nutritione postea Hipp. agat. t. 9. agit autem prius de aqua, vt est medicamentum, & medicamentum sudorificum. vt volebat Petro. dans febrientibus aquam frigidam copiosum, vt sudorem excitaret, quod si non succedebat, altera frigida ebibita vomitum prouocabat. cùm Hipp. sentiens loco citato, *ore amaro existente* vomitum consulente. vti 2. de morbis. similiter ore affecto ægrum purgabat, scilicet sursùm: quod si amarum non erat os, Hippocrates ventrem subleuebat. sic etiam alibi. *si os non afficiatur, verum ad imum ventrem tormen irruat, pharmacum deorsum purgans bibendum dato, & postea lac Asininum, aut Serum*. eodem pacto. 4. Acut. cit. subdit. *Verum si ad hæc non soluatur, lacte Asinæ cocto purgabis*.

Galenus aberrat ab Hipp. mente.

Hippocrates explicatur.

Petro autem eandem habens aluum sub purgandi intentionem aquam salsam, non autem lac exhibebat. & tamen eam improbauerat Hippocrates dicens, *neque salsum quid, neq; acre esse exhibendum*, quia non descendet, & non subducet aluum. ad quam oppositionem soluendam distinctione opus erit. etenim in biliosis vtendum est lacte cocto, vel sero, non autem salsis cum Hippocrate, qui Causum à bile curabat. in pituitosis autem, quibus mulsa magis conuenit, aquæ salsæ vsui esse poterunt. Petro enim non solùm febres ardentes biliosas; sed etiam pituitosas curabat. in quibus detersione opus est, & salsæ aquæ multo magis detergunt, quam Lac. Vnanimes autem sunt Hipp. & Petro in aqua frigida copiose exhibenda in Causo, amaro existente ore, ad Vomitum prouocandum. Deinde Auicenna probauit in febribus aquæ frigidæ potum eo, quod quandoquè per vomitum euacuet materiam lædentem. Alij verò in accessione concedunt copiosam frigidam; sed protinus digitis in os immissis Vomitum prouocare satagunt. vt Rogerius.

Auicenna.

Statuemus nos, quandoq; Vomitum ab assumpta copiosa aqua frigida esse probandum, nempe si os fuerit amarum, vel ingens sitis à copia bilis in ventriculo existentis, vel immoderatus calor ventriculum ipsum vexet. vel deniq; si materia in ventriculo existens nauseam, vel vomitum inducat, vt tota educatur, quia omnium Vomitoriorum est mitissimum, tollens sitim, Ventriculum abluens, bilem in ipso contentam educens, calorem extraneum extinguēs, materiam fluentem repellens, calorem naturalem antiperistasi resuscitans, substantiam ventriculi densans, quæ à calore resoluente fuerit relaxata. proinde in Causo optimum videtur vomitorium, & remedium. dummodo eorum, quæ vel frigidæ potum, vel vomitum prohibent nullum adfuerit.

quid agendum.

Copiosa debet esse aquæ potio: pauca enim non euomeretur, eamdem auidè retinente natura: ideò Petro copiosius bibere ęgros cogebat, quum vomitum optabat. Hippocrates autem quantam volebant ęgris permittebat, vt humore satiata natura, eius retentrix postea irritatæ expultrici non esset admodum renitens.

quantum agendū.

Offerenda autem est frigida in ipsa febris accessione, non autem in eius interuallo. nec in principio; non solum quia pedes frigidi ex Hipp, aquę potum prohibent: sed etiam ne motus fiant ęgro nocui, nec in febris declinatione, quia tunc materia tendit deorsum, & motus naturalis non est auertendus. sed post principium, & in augmento, quando materia sursum ex se fertur ad os ventriculi. in vigore autem quum sudores expetimus, vt Petro faciebat, dare licebit.

quando agendū.

quoties

Hipp. de inter. affe. in Tipho. ad tollendam sitim bis, & ter repetit aquę potum, & Vomitum donec sedata sit sitis ob totius bilis lędentis remotionem.

Quod ore sit prius potanda aqua, deinde eadem euomenda iam patet.

vbi agēdum.

Vomitus autem prouocatio Horę quadrante ab assumpto potu transacto digitis in os immissis, vel penna oleo inuncta fieri poterit. quo modo, licet aqua frigida vomitum prouocandi vim naturâ non sit sortita, euomitur tamen ob factam irritationem, secumq; quicquid in Ventriculo inuenerit ducit. ipsum ablutum, & à materia tenui, non autem viscida, liberatum relinquens: viscida enim, & tenax quum nec cedat, nec misceatur aquæ frigidę potatæ, cum ea educi nequit.

modus agendi.

De

De Aqua Calida. Cap. VIII.

Potus calidi vsus.

Mirari quis modo poterit, quo pacto inter Vomitum excitantia aquam calidam enumerare voluerim. potum certè antiquis ad delitias in mensis vsitatum. vt Apud Plautum, Athenæum, & alios constat. & Romæ anno 1615. vidimus Iaponenses Legatos Regis Voxu in Mensa sumpsisse Potum calidum vasaq; calefactoria etiam in itinere secum detulisse. quod etiā testatur Franc. Schaccus de salubri potu. plurimis etiā nos ipsi, vt Hyeme Aqua feruenti vinum miscerent, causa fuimus. vti Eminentissimo Cardinali Biscię, Matri nostræ, & alijs maxima cum vtilitate, & delectatione, & Hipp. de int. aff. in Erisipel. Pulmonis in declinatione. *Potibus quam calidissimis vtatur*. & Ægrotantib. multis huiusmodi potum concedit Costæus lib. 1. de potu. in Morb. c. 52. & 53. ex Oribasio, Paulo, Aetio, & alijs. Sed mirari desinat, quia Hippocratica est doctrina. 5. in 2. Epid. *Vomitus solutio, aquam calidam bibendam dato, & vomat*. Græcè est ὕδωρ θερμὸν, & calidam Caluus, Cornarus, atq; Valesius verterunt. licet in comm. vti etiam Mercurialis, censeat modice calidam, idest, tepidam intelligendam, quia vomitoria est. sed refellendi, quia vsum calidæ ignorarunt. nos autem vere calidam voluisse opinamur. sicuti etiam lib. de loc. in hom. 51. dum etiam ad curandum vomitum inquit. *Si quis homini vomenti aquam multam bibendam dare velit, eluentur ea, propter quæ vomit vnà cum vomitu. & sic quidem per Vomitum vomitus sedatur.* idem Hipp. 7. Epid. scriptum reliquit. *Pausaniæ filium ex fungi crudi esu, anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris. Aquam mulsam calidam bibere, ac vomere profuit.* & 2. de morb. ad Erisipelas Pulmonis. de mixtura quadam ait. *calidum hoc bibendum præbeto*. & 3. de Morb. in capitis dolore. *Tapsiæ succum in multa calida aqua dato, quo quam citissime reuomat*. qui celer motus fiet tum à qualitate, tum à quantitate potionis. cui videtur subscripsisse Dioscorides, dum lib. 6. in præfact. *assumpto veneno*, inquit, *sine mora calidum Oleum ex aqua, aut seorsum, vt vomere cogantur, dari conuenit*. & addit *sine mora Butyrum cum aqua calida dandum*, quo patet bene calidum voluisse; nam cum tepida Butirum concresceret, alij etiam Auctores ad vomitum prouocandum calidis potibus vtuntur. vti Galenus. 2. de Antid. c. 5. ex Asclepiade. *sumpto Meconio*, scribit, *confert aquam calidam, & acetum mulsum dare, & euomere facere*. Si Cerussam sumpsit, *Passum, & aquam calidam sumat, & vomat*. & ad Opium. *Confert Hydrelæon calidum bibendum exhibere, atq; vt vomat cogere. quod si Psilothrum quis forte bibat. Oleum calidum sumendum est, deinde vomendum*. & iterum ad Cerussam. Vomitum *ex Oleo calido* laudat. & *Hidrelæon calidum* ad omnia venena ignota. nec quis iure poterit dicere *per calidam aquam* ab Hipp. intelligi tepidam; quia Hipp. fuisset confusus non distinguens calidam à tepida. cum tamen, vt sequenti capite dicemus, pluries tepidæ mentionem faciat. verùm talia dicentes, quantum à tepida distet calida, & amborum vsum se ignorare palam faciunt. à nobis autem distinctè sunt tractanda, quia diuersas habent facultates. sed quod alij auctores ad Vomitum excitandum etiam calida vsi fuerint constabit. Namq; Marcellus Empiricus. cap. 20. præbet Mandragoræ succum *ex aqua calida* ad phlegma expurgandum. Gariopontus autem lib. 7. c. 7. ad Quartanam. id clarè explicat scribens. *Qui etiam calidam aquam, si in vsu habent*, (ecce in vsu aliquibus aquæ calidæ potus) *bibere si voluerint, bibant. Epithimum, & Cyminum, & Hyssopum creticum in coctura addes calidæ, & sic bibant, & post escas vomicam prouocabis, & radices in Oximelle infusas per triduum ad satietatem comedant. Et post comestionem, oximel ipsum cum aqua calida bibant, ita vt potu satientur, & sic vomicam prouocabis. quibus Helleborum album sic dabis. Tolle Raphanum, & perunges ex Helleboro, ita vt Helleborum intra radices coniunctum vna die maneat, & eo sublato ad satietatem dabis radices, vt manducent, & vomitum prouocabis, quibus etiam Oxyporium adhibebis, & maxime calida frequenter danda sunt*. ecce maximè calida dixit. non ergo tepida. Est ergo Aqua, vel calida, vel frigida. & calida in se continet valde calidam, potabilem tamen, de qua nunc loquimur, & feruentem non potabilem, frigida autem vel est sub dio detenta, vel gelida, & niue refrigerata. in horum medio est lactea supra hanc ad caliditatem declinans *tepida*, infra verò ad frigiditatem vergens *egelida* vocatur. harum aquarum qualitates, & temperamenta per belle docuit Oribasius Collect. lib. 5. c. 30. ex Herodoto, cuius verba huc afferre maximi erit momenti, vt intelligant lectores quid per calidam Oribasius intelligat, & quid per tepidam, ne ipsi hæc confundant, antiquos etiam eamdem confundere rati. scripsit ergo. *Si verò accomodate, atq; apte tepefiat, lacteaq;, aut egelida reddatur diuersis rationibus ea erit vtendum facta comparatione cum calida. Cęterum tepida ita temperetur calidæ aquæ potui accommodatæ cyathis quinque vnus frigidæ addatur. egelida verò sic mutetur, vt calidæ cyathum vnum, & frigidæ quinque habeat, lactea vero ex pari vtriusq; mensura temperatur sit autem intenta, quæ frigida est. si verò remissa sit, plus frigidæ erit adiungendum*. ex quibus constat temperamentorum gradus, vt Aqua *calida* potabilis sit intensior *tepida*, sub tepida sit *lactea intensa* in medio omnium *lactea simpliciter*. infrà vero *lactea remissa*, postea *egelida*, tandem *frigida*. Ergo ex his constat, quando Oribasius, Aetius, Alexander, & alij antiqui scripserunt *Aquam calidam*, quam intellexerint. nec calidam pro

Vomitus ab aqua calida.

Hipp. calida vsus.

Dioscorides.

Galenus

Obiectionis solutio.

Calida aqua vomitoria.

Marcellus Emp.

Gariopontus.

Aquæ qualitatum diuisio.

Oribasii distinctio.

qualitates aquæ vires.

tepida posuisse cum diuersas habeant facultates. vt enim tepida vomitum facile concitat, ita calida compescere valet. quod optime nouerat D. Ioannes, dum scripsit, vtinam calidus, vel frigidus esses; sed quia tepidus es, iam te euomere incipio. sed citatus Oribasius Collect. lib. 8. c. 6. ad Vomitum comprimendum. *Nimias purgationes*, inquit, *sistemus calidissimam propinando*. quam lectionem corrigere censens doctissimus Costæus, maximè deprauauit. lib. 1. de potu in mor. cap. 53. reponendum ratus pro *calidissimum*, sic *tepidum*. quia tepida non calida vomitum ciet. erroris autem causa fuit, quia opinatus fuit Oribasium voluisse potu excitare vomitum. quod aliter se habet, namq; dedit calidissimum potum ad sedandum vomitum sine vomitu, sola qualitate plurimum calida. nec ad rem facit, quod Aetius lib. 3. c. 118. ex Oribasio, ad Vomitum compescendum in ijs, qui facile vomunt, aquam tepidam multam det adbibendum, vt immisso digito, aut penna vomant. quia hic vomitu ex tepida, quæ relaxat, vomitum curare intendit educendo causam vomitus per superiora, ibi vero ex calidissima potione roborato ore Ventriculi detergendo morbi causam per inferiora compellere intendebat. nec alia ex Oribasio à Costæo adducta vim faciunt, quia per distinctionem aquæ calidæ potabilis, tepidæ, lacteæ, &c. innotescit, quod per calidam Oribasius aliam à tepida velit; sed sententiam nostram Aræteus lib. 6. c. 4. de cholera confirmauit. dicens. *cruda si non exeant, incitare, aquam tepidam sorbitioni dantes, assiduè quidem, sed paucam, ne tensiones inanes in stomacho fiant conuulsioni similes*. & post multa subdit. *Cæterum, si omnia euomit, & stomachus nihil retinet, ad calidas potiones, & cibaria recurrendum: nonnullis enim hæc mutatio vomitionem compescit: calida vero calidissima sunto*. ecce Aræteus tepida ad Vomitum ciendum, calidissima ad sistendum vtitur, ergo, & Oribasius.

Oribasi locus.

pulcherrimus locus Aretei.

Hactenus ab antiquis datas fuisse potiones calidas ad vomitum ciendum, qualitatis gradu tepidis intensiore præditas clarissime ostendimus. nostrum nunc erit causam, ob quam ij calidam potionem elegerint, indagare; nec non in quo à frigida, & tepida pro vomitu excitando calida potio differat. quę vt præstemus, calidæ aquę ebibitæ in ventriculo effectus, ipsum enim quandoq; iuuat, quandoq; lædit, præcognoscere opus erit.

cur Aqua calida ad Vomitū.

Porrò Auic. 2. 1. *Aqua calida*, inquit, *digestionem corrumpit, & facit natare cibum, neq; illico extinguit sitim, & est quum ad Hydropisim adducit, & becticam, & consumit corpus*. & adduci potest 5. sectionis Aphor. 16. & de Humid. vsu. *Calidum, vbi quis sæpius eo vtatur, hæc mala affert, carnis effæminationem, neruorum imbecillitatem, mentis torporem, profluuia sanguinis, animi defectionem, quibus mors succedit*. & hæc quidem objici possunt calidæ aquæ.

Auicenna.

Hippocrates.

Idem tamen Auicenna eamdem laudauit, vt quæ colicam quandoq; resoluat, & splenis ventositates frangat. præterea *confert Epilepticis, Melancholicis, dolori capitis frigido, asthmathi, ophtalmiæ, pustulis gutturis, & gingiuarum, apostematibus post aures, rheumatismis, vlceribus diaphragmatis, & in pectore, menstrua prouocat, vrinam, & dolores sedat*. & Hipp. sect. cit. aph. 22. *Calidum suppuratorium non in omni vlcere magnum ad securitatem est indicium, cutem mollit, extenuat, dolorem sedat, rigores, conuulsiones, & tetanos mitigat: capitis soluit grauitatem: plurimum autem confert ossium fracturis; sed nudis præcipuè; eorumq; maximè, qui in capite vlcera habent, & quæcumque à frigore moriuntur, vel vlcerantur, & herpetibus exedentibus, sedi, pudendis, vtero, vessicæ; his calidum amicum, & iudicans, frigidum inimicum, & perimens*. licet autem multa ex his ad externum calidæ vsum pertineant tamen ad qualitatum calidæ notitiam faciunt. sicut etiam libro de loc. in hom. 39. *febrienti*, inquit, *in potu dabis aquam calidam, & aquam mulsam, & acetum cum aqua; hæc autem quam plurima bibat: si enim non frigidus ingressus fuerit potus, calidus existens, ac manens ex corpore ægroto detrahet, & vel per vrinam eijciet, vel exudabit. Vndiq; autem apertum, & respirans, ac motum corpus id, quod conducibile est faciet*. licet autem hic Hipp. loquatur, vt pota per se potest ob quantitatem ex corpore detrahere materiam superfluam. & ob qualitatem peruium corpus facientem per Vrinas, vel per sudorem educi. tamen irritatione facta detrahet etiam per vomitum. Præterea Alexander Trallianus in Diaria ex ciborum corruptione à caliditate cum ructu nidoroso. *si cibus*, inquit, *suspendere adhuc in ventriculo videatur, tunc potione ex aqua calida potissimum est sumenda. hæc namque partem humorum eluere, abstergere, & ad inferiorem ventrem propellere, partem vero in corpus etiam vt distribuatur præparare, & præterea spiritum iam siccum, incensumq; temperare, lenire, meatusq; laxiores efficere potest. Haud noui an quis hoc præstantius remedium ijs, qui ex calida intemperie cruditate laborarunt, & in Ephemeram inciderunt, excogitare possit*.

Auicenna.

Hippocrates.

aquæ calida vsus.

Alexander.

His de aqua calida in vniuersum præmissis, cum aqua pura, per se ipsam, neq; vt calida, neque vt frigida sit vomitoria; tamen vel copiosè sumpta, itaut mole sua ventriculum, grauet, & distendat, vel irritatione Ventriculi expultricis penna, vel digito immisso facta, vomitione facile redditur; sic egrediens per os, quicquid in ea liquatum, ac solutum erat secum educendo, ventriculum eluit. Eligitur autem aqua calida, quando frigida à Thoracis, vel ventriculi imbecillitate, vel Hypocondriorum phlegmone, vel pituita viscida in Ventriculo stabulante, prohibetur: calida namquè non solum nullam malam imprimit qualitatem visceribus imbecillis: sed si vomitione reddita non fuerit, à Natura,

cur Aqua Vomitoria.

Calida facultas. tura, vt docuit Hipp. vel per vrinas, vel per sudores eijcitur. Quum è contra frigida difficilior expulsu si inibi diutius manserit, corpus & grauat, & lædit. Calida præterea crassam materiam in ventriculo existentem facillime tenuat, soluit, & diluit. suo enim actuali calore pituitam à frigore densatam rarefacit, colliquat, & admixtam secum trahit.

Euomitur etiam facilius calida, quam frigida aqua, quia Natura pro siti compescenda non calidam; sed frigidam appetit. vnde sitim ex Oribasio. 5. collect. c. 30. magis tollit calida, quam frigida, minoriq; calidæ copia satiatur natura. hinc à retentrice frigida tenacius, quam calida retinebitur, & ideo à calida faciliùs sequetur Vomitus, non adeo retinente natura. *calidæ aquæ præstantia.*

Præstat etiam Aquæ tepidæ: namq; à calido potu non relaxatur ventriculus, vt à tepida, sed densatur, ac roboratur. sic enim in vsu externo obseruamus. Vnde Galenus. 8. meth. med. c. 5. *Epithemata abunde calida* imperat, quia tepida partium firmitudinem dissoluunt. quod confirmant Aetius lib. 5. c. 68. & 78. Alexander, & alij. immo pisces in Oleo tepido relaxari, in feruente frictos densari, obseruamus. sic etiam fercula ex triticea pasta incisa, vel pastilli, vel vermiculi esculenti, si in aquam tepidam fuerint iniecti liquantur, & gluten euadunt inductam amittendo formam. in aqua vero feruente excocti solidi, densi, cum sua acquisita externa figura spectantur, & permanent. ergo calida aqua densat ventriculi tunicas magis, quæ frigida, & alio modo: nempe roborando calorem insitum, vt gelida expellendo. *Epithemata calida.*

Quid agendũ. His de causis in Capitis dolore frigido, in Colica, in flatibus molestantibus, in Asthmate, in suppressis mensibus, in corruptione ciborum, in diaria ex cibis corruptis cum ructu acido, vel nidoroso, vel ex lassitudine. item in Thoracis, Diaphragmatis, Hepatis, Lienis, Renum, ilei, Vesicæ, & Vteri inflammationibus, si Vomitus erit faciendus, potius ex aqua calida, quam frigida conueniet. Præterea ad pituitam, vel melancholiam, vel sanguinem congelatum è ventriculo educendum. Nec non ad Venena frigida, & crassæ substantiæ educenda, vti Opium, Meconium, Mandragora, Cerussa, Psilotrum, & fungi. Hippocrates certè calidam potionem dedit, vt citius euomeretur. calidam quoq; præbuit ad materiam vomitum causantem, vt calore suo eam dissolueret, & facilius abstergeret: non ne aqua feruens sordes à linteis frigida facilius abstergit? Equidem ad humores biliosos, vel salsos causantes sitim eluendos, educendosuè sæpius obtuli, & maxime profuit, alijs nihil aqua frigida conferente.

Quantũ. Copiosa Aqua calida vomitus gratia est sumenda; nam pauca, ventriculum non grauans, nec euomeretur, nec ipsum sufficienter elueret. *Quomodo.* Debet autem esse ita feruens, vt fauces non vrat, & potabilis, vt Oribasius docebat. post horæ quadrantem irritatione, vt decet, facta Vomitus excitabitur.

Dum adest in Ventriculo materia lædens, & nihil prohibet Vomitus est excitandus. Potest autem pluries potio hæc reiterari, donec tota materia nocua è ventriculo educatur, ipsumq; optime eluat. Siquè pro Vomitorio tantum, idest raro, assumatur, nullum ex ijs, quæ Auicenna obtulit, nocumentum affert; nec adeo Ventriculum relaxat, vt tepida; immo potius ipsum adstringit, vnit, roborat, & si valde feruens fuerit, eum quodammodo tepefacit. *quando, quoties.*

Patet per se vbi sumenda. *vbi.*

De Aqua tepida.
Cap. IX.

AB aqua calida, & frigida ad tepidam deueniemus, circa quam quæsitu primo dignum est, an hæc quoq; sit potabilis ad alterandum corpus extra Vomitus scopum; namq; affirmauit Costæus. lib. 1. de potu in morb. c. 53. Alexandri Tralliani verbis confisus. qui lib. 12. cap. 6. in Tertiana summe laudare tepidam aquam videtur, & quidem Græcè εὐκρατῷ legitur. idest temperata. at aquam tepidam Andernacus interpretatur. Antiquus tamen interpres calidam vertit. Equidem, quia Alexander videtur Hippocratem imitari lib. de loc. in hom. qui calida non tepida vtitur, pro temperata calidam potabilem interpretor. quam ad Diariam commendans idem Alex. voce θερμῷ indigitauit. quas enim laudes temperatæ tribuit, eas calidæ conuenire clare patet. dum enim ait, *à potione sudores copiosos effundi videbis.* tepidæ nequaquam aptatur. & dum subdit. *bilem per Vomitum reijci.* non est solius tepidæ opus, sed etiam calidæ. & rursus dum idem Alexander lib. 9. c. 4. & 5. pro renibus quà calculosis, quà inflammatis, tepidam laudare videtur, Hippocratis fere verbis calidam commendantis vtitur, vnde ab Hipp. dissentire non poterit. sed eius obscuritatem dilucidauit Aetius serm. 11. cap. 15. ad lapides renum. scribens. *potus aliàs sit aqua calida.* & c. 16. ad renum inflammat. ex Ruffo. *aquæ calidæ potu.* expressit. licet Auicenna calidam vituperet, & frigidam proponat. sed quod tepida potui apta non sit, tum quia nemo ea vsus est, tum etiam quia ex Costæo ipso ita colligitur; facile consideranti innotescet, qui, cur vomitum tepida excitari non calida, dum quærit, Respondet. tepidam flatus gignendo, nec vt calida eos resoluendo. Ventriculum subuertere. & copia vomitum concitare. sed si tepida vomitoria est ob flatus genitos. quomodo copiosa vtilis erit potatu? Sed Apocalipsis cap. 3. S. Ioannes *scio opera tua,* inquit, *quia neque frigidus es, neque calidus: vtinam frigidus esses, aut calidus; sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.* quo patet neq; calidum potum per se ad Vomitum esse valde pronum, tepidum *Tepida potabilis.* *Alexander explicatur.* *S. Ioannes.*

per

per se ad Vomitum esse valde pronum, tepidum tantum natura nauseosum. ergo aqua tepida potui ad vomitum aptior, quam calida, vel frigida. immo neque Vinum tepidum sine nausea bibi potest. nonne Hipp. 7. Epid. num. 40. scripsit. cholericam passionem fieri οἰνογαλακτος vsu, idest Vino lactei teporis. vt vertit Cornarus, & cum affectus vomitorius Vino tribui nequeat, tepori relaxanti tribuendus erit. at dices οἰνόγαλα. vertitur à Caluo, Fesio, & Valesio. *Vino lacte mixto*, quæ antiquorum potio erat, vt Gorræus, & Scapula aiunt. tamen iidem fatentur, sic etiam ab alijs verti. vnde si sic, erit lacteus tepor vomitorius. quod probe noscens Æsopus aquæ tepidæ potu conseruos suos, qui ficus ederant Hero manifestauit.

Ad Vomitum autem ciendum tepida aqua Hipp. sæpissime vsus fuit. vt de Affect. num. 15.

Hippocrates. *Quicumq; verò alij dolores in æstate circa ventrem fiunt, si quidem ad præcordia, & cor tenderint. Aquam mulsam aquosam facito, & Aceti tribus heminis affusis tepidam bibendam dato, & vbi modico tempore ipsum retinuerit, & igne, ac vestibus concalefactus fuerit, vomat.* & de inter. aff. num. 13. in 3. tabis specie. *Aquæ tepidæ poculo magno super ingesto vomat, irritatione per pennam facta.* & 1. de morb. mul. nu. 101. Mulsam tepidam pro vomitu, ad conceptum. & de affect. num. 21. Vinum cum tepida aqua. item de int. affect. num. 7. in Pulmonis inflammatione bibendam dat mixturam tepidam, vti etiam. num. 30. in morbo hepatico. Hippocratem sequitur Celsus dum lib. 1.

Celsus. cap. 3. scripsit. *Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet aßumere. si difficilius, aquæ, vel salis, vel mellis paulum adijcere. At qui mane vomiturus est, ante bibere mulsam, vel Hyßopum, aut esse radiculam debet. deinde aquam tepidam, vt supra scriptum est, bibere*, & lib. 3. cap. 6. & 12. in febre pro concitando Vomitu aqua tepida vtitur.

Dioscorides. Aetius. Paulus. Alexander. Aræteus Aetius. C. Aurelianus. Oribasius. Dioscorides autem ad Cerussam epotam, *Humorem quem Vlmi folia reddiderunt, cum tepida aqua, vt Vomat*, exhibet. sic Aetius. ser. 3. cap. 119. & Paulus lib. 7. c. 10. post Raphanum deuoratum iubent *aquā tepidam* bibendam esse, deinde digitis, aut pennis in os immissis vomendum. idem Paulus. lib. 3. c. 39. ad choleram, idem repetit: similiter ad eumdem morbum agit Alexander lib. 7. cap. 16. Aræteus lib. 6. cap. 4. Aetius lib. 9. Erasistratus libro salubrium. apud C. Aurelianum acut. Morb. lib. 3. cap. vltimo. Præterea Oribasius 8. Collect.

Gal. Alexander. cap. 22. ex Diocle. à cæna propinat tepidum dilutum Cucumerum pro leui vomitorio. & Gal. 3. de facile parab. c. 76. Aphronitrum album in aquam tepidam conijcit, & oleo adiecto potandum dat ad Vomitum. præterea Alex. Trallianus lib. & c. 7. ad cibi fastidium, & alibi. tepidam laudat. sed lib. 12. c. 6. ad Tertianam post balneum iubet, vt aquæ tepidæ quantum velit, pauco spatio interposito bibat; *nam à potione sudores copiosos effundi videbis: interim verò etiam bilem per Vomitum reijci, vt æger quam primum ex ijs, quæ superueniebant, morbo fuerit liberatus.* Deinde ait. *Cæterum aquam tepidam non modo semel; sed etiam bis, & frequenter dare expedit, & nihil metuere, in hoc namq; morbo aqua tepida maximum est præsidium. Tentabimus autem in declinatiōne potus exhibere, & ante acceßionem, interim verò etiam in acceßione.* mox subdit. *Noui igitur ego in his, qui immoderatè roduntur, tepidam me aquam propinaße, deinde vomitu oborto, & bile copiosißima excreta, istorum beneficio acceßionem conquieuiße.* Hactenus Antiquos tepida vsos ad Vomitum prouocandum ostendimus Arabes, & Neotericos eandem adhibentes enumerare superfluum duco.

Quæsitū. Sed Quæri posset, quæ Vomitui præstantior sit Aqua, tepida nè, an calida, vel frigida. Certè Hip. 3. acut. com. tex. 29. de Oximellite ait. *per quam tepidum dabis*, forsan intelligens egelidum. Et Gal. in com. ait. reprobari frigidum in morbis pectoris, & *frigidum coctioni obesse: calidum verò opitulari quidem coctioni: sed ob morbi malignitatem periculum imminere, ne cruda persistens affectio, sitim augeat, sputum viscosius fiat. tepidum autem, quod est exactè medium inter calidum, & frigidum, effugit læsionem calidi, & frigidi*, quibus verbis Galenus tepidam potionem laudare videtur tanquam minus noxiam. Nec è contra Valesius in comm. scripsit. *Quæ propter ventrem, aut hepar, aut venas accipiuntur, largiter epota, frigida, aut calida prosunt magis, quia affatim in ipsum ventrem incidunt, tepida vero eum debilitant, quæ verò propter thoracis partes paulatim accepta, & tepida, quia linctu melius feruntur in pulmonem, quem tepor emollit, laxatq;* nos autem aduertemus hic non sermonem fieri de Vomitu à tepida; sed de relaxatione thoracis, quare nihil ad nostrum quæsitum facit.

Solutio. Dicendum ergo nulli dubium esse, quin tepida ad Vomitum sit magis apta: tepiditas enim illa per se nauseam excitat. namq; Ventriculum laxat, atq; debilitat; facultatem scilicet retentricem, ob humectationem penetrantem, soluentemuè robur villorum retentricæ inseruientium, relaxat. Neque internus solummodo rei assumptæ tepor calidum naturale resoluit. sed ab extra quoquè naturale partium robur tepida applicata resoluunt, naturalem calorem expellunt, & partes principes relaxant. immo omnia

tepida resoluūt. etiam inanimata in aere tepido, minime autem in frigido, vel valde calido, corrumpuntur, atq; putrescunt. Vnde Aristoteles. sect. 11. prob. 56.

Arist. *Æstate*, inquit, *calores, teporesq; corpora resoluunt, atq; relaxant.* & sect. 24. prob. 14. scripsit. *Aqua & frigida, & calida ex igne balneum præstat commodum. at quæ sub Sole tepuerit, ob sui caloris imbecillitatem, præbere illorum neutrum habet; sed humificat tantum, perinde ac Luna.*

Galenus. Aetius. quod confirmauit Galenus 8. meth. cap. 5. ad Ephemeram ex cruditate, & cum ipso Aetius. ser. 5. c. 68. dum scripserunt. *Esto abunde calens*

talium

talium quodque cum primum imponitur, quippe quæ tepida sunt omnia ventriculi firmitudinem dissoluunt. nec dissensit Auicenna, qui 1. 4. trac. 1. c. 26. ad Ephemeram ab euacuatione. *Ponantur,* inquit, *super stomachum Emplastra, & Embroche confortantia calefacta non tepefacta. Nam omne tepidum est mollificatiuum, & resoluit virtutem.* cui subscribunt Fuchsius de Ephemera à cruditate, & alij. immo Aetius etiam in febre ardente ad mitigandum calorem pectori, & stomacho linteos hidrelæo calido imbutos imponit. dicens, *oportere abunde calidum esse; nam tepida partium firmitatem exoluunt.* præterea Galenus 3. de comp. med. p. g. c. 2. in neruis vulneratis ait. *Ego fomentum ex Oleo satis calente vsurpare malui, tepidum semper vitans, adhuc autem magis frigidum.* Hinc Siluius 2. de comp. med. c. 3. *fotus ex aqua tepida neruis noxius lib. 6. meth. quia eorum substantia, & aliarum partium neruosarum à frigido concretum dissoluit. Ventriculum item ratione eadem tepida euertit, vomitumq; ciet.* relaxat igitur tepidum omne omnia viscera, præsertim verò Ventriculum, & præcipue ipsius os, vt pote debiliorem eiusdem Ventriculi partem, hinc vomitus facilis à potu tepidæ aquæ. Contra verò aqua summe calida, siue potu, siue extra applicata minus relaxat, immo potius, quam corporum tangit superficiem, densare videtur. Vnde Hippocrates. 2. de Diæta. num. 25. *etiam caliditatis excessus humiditatem in corpore congelant, in tantum vt diffundi nequeant.* à quo non videtur dissentire Gal. 3. de san. tu. c. 3. de aquis scribens. *quod si iusto calidiores fiant, calida quidem vis; sed non perinde humida: quippe horrere, & densari eorum meatus cogunt, ita vt nec madescere ab humore extrinsecus accedente possint.* videtur igitur quod aqua calida exiccat, & densat poros, ac quasi assat superficiem, quam tangit, vnde non relaxatur. quod autem frigidum denset, & non relaxet probatione non eget. ergo tepida sola relaxabit. Quo circa patet tepidam aquam nunquam esse salubrem, nunquam suauem, & gratam, semper autem vomitiuam tum rationibus, & auctoritatib. adductis, tum maxime, quia Veteres calidæ aquæ vino admistæ potu summe delectatos fuisse satis cõstat, & nunc etiam Iaponicis in vsu esse. frigidissima vero aqua & Vino nostri mirè oblectantur, tepida autem nulli vnquam pro potu placuit, nec suauitatem potanti vllam affert.

Auicenna. *Fuchsi°. Aetius.* *Galenus.* *Syluius.* *Aqua calida roborat.* *Hippo.* *Galenus.* *Aqua frigida densat.*

Quare concludemus Aquam tepidam ad Vomitum excitandum calida, vel frigida aptiorem esse. ipsumq; ventriculum magis relaxare: vnde ab aqua tepida fortius vomitorium, & diutius perdurans erit, quam ab aqua calida; Verum calida facilius eluet ventriculum, minus autem frigida. *Aqua tepida Vomitoria.*

Aduertendum autem prædictas tres qualitates aquæ exemplo propositas maxime esse in Medicina considerationis, quum nullum medicamentum, nec intus, nec extra adhiberi queat, quod non sit vel calidum, vel frigidum, vel tepidum, siue enim pharmaca sint deiectoria, siue adstringentia, siue alterantia. pariter si vel erunt clysteres, Epithemata, fomenta, &c. potio enim frigida minus quidem vomitur, tardius tamen operatur. vt in Sicilia obseruamus, vbi multi deiectoria actu frigida absorbent. quod conceditur, quia Regio calida, & temperamentum calidum Ventriculum laxant, & ad Vomitum pronum reddunt. clysteres frigidi facile, & diutius retinentur expultrice sopita. frigidis etiam fomentis Hippocrates vtebatur. Calida autem potio vt & frigidissima, in delitijs fuit, calida deiectoria bone retinentur, & cito in actum deducuntur. calidi Clysteres confortant, vt non vrant, & cito excernuntur. calida fomenta maximè probantur, etiam in febribus roborant, & densant superficiem. Deniq; tepida potio vomitu reijcitur. tepidi clysteres debilitant intestina, laxa reddunt, diutius retinentur. & tepida fomenta relaxantia partes à Gal. Aetio, Paulo, & alijs improbantur, ita enim deiectorium quandoq; fit Vomitorium, si quando tepidum potatum os Ventriculi relaxauit; nam quotiescumq; Ventriculus à vi Medicamenti purgante vexatus ad expulsionem insurgit. ad partem magis laxam materia vergit, sic vomitus insequitur. è contra Vomitorium frigidum potum, fit deiectorium, quia in primo ingressu sua actuali frigiditate os ventriculi superius densauit, ac roborauit; vnde postea expulsio per pilorum facilior succedit. *Admonitio pro praxi.* *deiectorium cur fiat Vomitoriũ.*

Quare pueri à tepido lacte non continuo vomunt? an quia cum sint calidissimi, & paulo ante calido vtero egressi, lactis tepor in ipsis valet, vt in nobis frigus. An quia ab assuetis non fit passio? An etiam quia pueri egent tepore relaxante, vt partes maneant laxæ, & carnes raræ nutrimentum, & augmentum suscipiant, videmus tamen pueros lactantes sæpe, & facillime vomentes, forsan alind lac alio tepidius est? tepor enim lactis ex Oribasio magis, & minus intensus. *problema.* *solutio.*

Igitur quotiescunquæ excitandus erit leuis vomitus, vt abluatur tantum ventriculus, atq; à materia contenta expurgetur. vel vt vomitorium assumptum citius operetur, atq; vt Ventriculi os densum relaxetur, aperiaturq; vt in febribus quibusuis, in doloribus ventris, renum, hypocondriorum, capitis per consensum cum ventriculo, in cruditate ciborum in Ventriculo existente, in singultu, in flatibus intestinorum, in venenis assumptis, item ab accepto Vomitorio, vel tarde, vel difficult. r, & molestè operante vomendum erit ex aqua tepida ingesta. *quid agendum.*

Copiosa autem debet esse tepidæ potio, non tamen necesse est vt tanta sit, quanta debet esse frigida; nam facilius vomitu reijcitur tepida, quam frigida. Profecto Hipp. de affec. num. 15. paulo ante citato. trium heminarum mensura dedisse videtur. quamuis litteralis sensus aceti dosim præscribi appareat, hæc enim nimia esset. etenim Aquæ hemina vncias nouem explet, prout habet Dioscorides. quia xxvij. vnciæ essent *quãtum.*

Aceti,

Aceti, quod est absurdum. quare dicendum potius totam potionem Hippocratis decreto, trium heminarum mensura esse debere, acetum autem ad gratam aciditatem, & potabilem admiscendum esse. quo patet errare neotericos, qui aquæ tepidæ vncias sex satis esse censent.

Quando. Quum Vomitus indicatur danda est tepida aqua, tam ante accessionem, quam in ea, vel post eam in interuallo, dummodo adsit præsentia materiæ in Ventriculo contentæ, quæ sui expulsionem indicet, & ipsius Ventriculi ablutionem. At dices ex Hipp. in accessionibus abstinendum. ergo tunc non danda tepida. Respondet Alexander loc. supra citato. Hoc verum esse cum nihil vrget. sed frequenter cogimur propter causam vrgentem, non tepidam modo aquam: sed etiam cibum in ipsa accessione offerre. in illis autem hoc agendum est, qui immoderatum stomachi habitum, & virium imbecillitatem habent, vt insultus magnitudinem ferre nequeant; sed Syncopen minetur.

quoties. Et si opus erit post Vomitum iterum aqua tepida potanda bis, & ter, donec omnino sit ablutus, & expurgatus ventriculus; poterit etiam, si opus fuerit, pluribus diebus tepida potio reiterari.

quomodo. Hic erit aduertendum, quod harum trium qualitatum nempe frigidæ, tepidæ, & calidæ, plures vnaqueq; habet gradus. calida enim, vel feruens, vel potabilis. frigida autem, vel simplex, vel gelida. quæ autem nec calida, nec frigida dici meretur, hæc temperata, & tepida dicetur. & in quinque differentias Herodotus apud Oribasium 5. lib. collec. c. 30. distinxit. primo in tepidam, lacteam, & egelidam, deinde subdiuisit lacteam in intensam, exactam, & remissam. *tepidam* vocans, quæ temperata est ex quinque Cyathis aquę calidæ potabilis, & vno frigidæ. *egelidam* contra, quæ ex quinque aquę frigidæ cyathis, & vno calidæ constat. lactea verò exacte, quæ temperatur ex tribus cyathis aquæ calidæ, & tribus frigidæ. ita exactè temperata erit. lactea vero intensa commixtis quatuor calidæ cyathis, & frigidæ duobus componitur. iterum lactea remissa constabit ex quatuor frigidæ partibus, & calidæ duabus. qui tepidæ gradus magis, & minus intensi, magis etiam, & minus sunt vomitorij.

vbi agedum. Locus vsus per se patet.

De Vomitorijs abstergentibus. Cap. X.

NOn solum intestina à crassis, & viscidis excrementis abstergentium medicamentorum ope expurgantur; verum etiam partes externæ à sordibus tenaciter adhærentibus liberantur. Ventriculus autem intestinorum veluti principium; & pars superior à tenacibus humoribus eidem valide adhærentibus, per Vomitum abstergentium pharmacorum auxilio, perbelle expurgatur, & mundatur nulla ad Ventriculum facta tractione, nulla relicta noxa. quare maximi facienda erunt medicamenta sua abstergendi vi, ad Vomitum ciendum inseruientia. (Abstergentium facultas)

Sed ante quam vlterius progrediamur, quæ differentia sit inter tergentia, detergentia, extergentia, & abstergentia considerandum erit. dubitandi enim occasio à Veccherio in pract. generali. lib. 4. c. 31. desumpta est. vbi *Abstergentia medicamenta*, inquit, *calida, crassarumq; partium esse debent, cuiusmodi sunt omnia amara, vel nitrosa, quæ crassos, viscososq; humores abstergere valent. detergentia verò non poros purgant; sed tantum cutis, vel vlcerum sordes, huius generis sunt amara, & dulcia quædam, quæ tenuium sunt partium.* ita ergo Abstergentia erunt crassarum partium; detergentia verò tenuium. (dubitatio ex Veccherio.)

Verum multiplicetur errasse Veccherus mihi videtur. namq; apud latinos auctores eadem sunt omnino abstergentia, detergentia, extergentia, & tergentia. quum sint composita à verbo tergo, vel tergeo, & Græcè dicantur ῥυπτικά. & licet legam apud Catonem de re rust. *Salem omninò detergito, & suspendito in ventum biduum, tertio extergito*. non intelligo, vt differant. & hæc quidem abstergentia lentos, & glutinosos humores in cutis superficie, vel in ipsius poris, vel in vlceribus adhærentes eluunt, atq; extergunt; immo etiam in internis visceribus stabulantes hæc ipsa illos prætereuntia rapiunt, secumquè deducunt. debent autem esse substantia haud viscosa, & crassa; sed tenui, nitrosa, & aliquantulum mordaci (ex Gal. 5. de simpl. med. fac. c. 12.) & vim habent exiccandi; nec refert calida sint, an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, nisi excesserit. siquidem tum calidis, tum frigidis humoribus apta, accommodataq; sunt, quod vtrisq; lentor plerumq; sit. Nam multa frigida veluti Hordeum, Limonum succus, Acetum, spiritus Vitrioli, Cicorium, non minus detergunt, quam plurima calida, vti Absintium, Aphronitrum, Eruum, Iris, Mel, Nitrum, Saccharum, Vrticę semen, &c. quæ omnia cum sint tenuium partium inepte Veccherus scripsit. abstergentia debere esse, crassarum partium. dum autem scripsit *esse calida*, sibi metipsi contradicit: nam inter abstergentia Cucumerem satiuum, Equisetum, Glandes, Hordeum, Lambruscam, Nimpheam, Plantaginem, & Veneris vmbilicum enumerat, quæ frigida abstergentia sunt. (Errata Veccherii.) (detergentia qualia.) (Veccherij contradictio.)

Verum quidem est, quod *Abstergentia* sunt valde affinia *deobstruentibus*. ex Gal. 5. de simpl. med. fac. 12. & quasi sub eodem genere locata. scripsit enim quod *in ratione maioris, & minoris inter se differunt, substantiæ genere minime diuersa, tum emplastica, ab ijs, quæ sordes nutriunt, tum poros repurgantia ab extergentibus. Nam quæ in superficie sordem auferunt, siue in cute, siue in vlceribus ea extergentia, siue rhyptica, nominantur. Quæ verò poros etiam expurgant, ea subtiliorum his partium sunt, & Emplasticis* (de obstruentia.)

stieis contraria, proinde pororum Ecphractica, quasi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur, sunt autem hæc tum nitrosa, tum amara. Sunt igitur Ecphractica validiora, tenuiora, amara, & nitrosa, aliquando habent etiam quandam adstrictionem admixtam. Rhyptica verò solam nitrosam qualitatem possideant exactam est opus ad sordes abstergendas. Quæcunq; vero, inquit Gal. repereris nitrosa, & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere noueris, idest, tam intro, quam extra corpus adhibita. At cutis vniuersæ, ac vlcerum sordes non hæc tantum; sed viribus minora auferre possunt. qualia sunt dulcia, quæ tenuium sunt partium puta mel, & ex cerealibus seminibus quædam, vt Eruum, Faba, Hordeum, Lupini: quamquam in ipsis fabacea, hordeaceaq; farina tantum extergit, non etiam meatus farctu liberat: Erui autem, & lupinorum, potissimum si amara fuerint, supra quam quod extergunt, non nihil quoq; meatus purgare valent. At verò quę intra corpus assumuntur abstergentia, etiam si adiunctam habeant quandam astrictionem, possunt tamen sic quoq; magnos purgare, abstergereq; meatus, cuiusmodi sunt in vasis. Nam foris meatuum exiguitas prius ab astrictione occlusa, quàm probe queat expurgari, non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, nec expurgatur: atq; circa ventrem sunt partes omnes, quæq; in iecinore, liene, alijsq; omnibus visceribus, cum maximos in se meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vasorum corroboratione, quam propter osculorum exiguitatem lædantur. Proin intus Absinthium repurgare potest, foris non potest, quippe quod compositum est, vt supra dixi ex amara, acerbaq; facultate. Verùm amara, & nitrosa omnia ad meatus expurgandos sunt apta. vnde Amigdalæ eæ, quæ amaræ sunt, & detergunt, & meatus expurgant, quæ verò edendo sunt, detergunt quidem, non tamen infarctu liberant. Quin & Vrticæ semen, non secus, atq; Eruum, Amigdalaq; amara, meatus purgant. Ex eodem genere scilicet sunt Scilla, & iris, & quæcumq; alia vincentem in se qualitatem amaram possident. Si quidem Nitrum ipsum per se, & Aphronitrum, & Seriphon, & Abrotonum, & id genus reliqua cum cibo, potuq; assumpta eandem vim obtinent. Protinus enim his inest, vt crassos, lentosq; humores extenuandi vim obtineant. hactenus Galenus ex quo perbelle didicimus qualiter à deobstruentibus, seu Ecphracticis abstergentia differant. Veccherus autem ista deobstruentia vocauit abstergentia. c.31. deinde c.39. de veris abstergentibus agit mutato nomine vocans detergentia.

Galenica doctrina

Galenus contra Vecchœrium.

Abstergentium vtilitas. Sunt igitur abstergentia ad tergendum ventriculum apta, atq; ab eo humores viscidos separandum; nam crassi incidentibus egent: ita autem detersa ventriculo adhærente materia, facilè postea expultrix irritata per vomitum educere eam valebit, etiamsi abstergentia ipsa per se quidem non sint propriè vomitoria; sed solummodo ex accidenti, & irritatione facta: sæpe autem detergentibus abluentia miscentur summa cum ventriculi vtilitate, & commodo. Porrò nos de omnibus abstergentibus, quæ ad vomitum abstersiuum excitandum Medicis in vsu esse solent acturi, incipere à lenioribus, & gradatim ad fortiora ascendere vellemus. Verum quia difficillimum penitùs est, gradus exacte determinare à detergentium natura, cum experimentum fallax reddatur ob diuersam patientis naturam. Quum præsertim detergentia omnia in vniuersum per se leuia vomitoria sint. Quare ordinem Alphabeticum sequemur.

De Aceto. Cap. XI.

INeptum sanè non paucis videbitur, Acetum ad Vomitum excitandum hic proponi. Siquidem scripsit Dios. lib. 6. *Acetum refrigerat, adstringit, stomacho vtile, appetentiam excitat, erumpentem vndecunq; sanguinem, potu, insessuuè sistit: prodest alui fluxionibus coctum cum cibis.* & Hipp. 2. de Dięta num. 13. *Acetum frigefacit, quia colliquans, humiditatem in corpore consumit, sistit autem magis, quàm mouet aluum, quia non alit, & acre est.* Adstringendi autem vim habere patet, quia Hipp. 2. de Morb. mul. 5. ad fluxum vteri decoquit Oleæ siluestris folia, vel Rhoen rubrum in aceto acerrimo, & pudenda perluit. & num. 7. suffitus ex Aceto. & 2. de morbis. 20. ad Cerebrum corruptum. *si sanguinem vomat, inquit, aut è naribus fundat acetum album aquosum bibendum dato.* Galenus autem 1. de Aliment. fac. c. 1. *aliquid eorum, scripsit, quæ aluum modicè sistunt injcito (puta acetum) ea mensura, vt gustum non offendat: ita enim iucundissimum, atq; vtilissimum effeceris pharmacum, & cibum non paucis, qui diuturna diarrhœa conflictantur.* & 1. de simpl. med. fac. 18. *Acetum haud perinde, vt crustam facientia medicamenta: sed potius vt adstringentia, & refrigerantia, citra crustam, sanguinis fluores cohibet. itaq; hac quidem ratione non excalefacere; sed refrigerare putetur.* Præterea C. Aurelianus, C. Celsus, Scribonius, Gariopontus, Aretæus, Marcellus Empiricus, Plinius, Aetius, P. Ægineta, Oribasius, Actuarius, Trallianus, atq; Auicenna Acetum constringere fatentur, quibus Neoterici plurimi adstipulantur, vt diximus Epistol. 2. decadis 1. Quare cum impossibile videatur, quod adstringentia, quæ vomitum prohibere apta sunt, Ventriculum relaxent, vomitumq; procurent, impossibile etiam videbitur Acetum tale existens Vomitum concitare posse.

Acetum adstringit.

Hippocr.

Galenus.

Medici antiqui.

Contra tamen est, quia Hipp. Aceto ad Vomitum ciendum vsum fuisse clare constat. nam de affect. 15. *Quicunq; verò alij dolores in æstate circa ventrem fiunt, si quidem ad præcordia, & cor tenderint, aquam mulsam aquosam facito, & aceti*

Acetum vomitiuum.

aceti tribus heminis affusis tepidam bibendam dato, & vbi modico tempore ipsam retinuerit, & igne, ac vestibus concalefactus fuerit, vomat. Si verò à vomitu rursus accesserint, ac suffocauerint, rursus vomitum faciat. & de inter. affec. 30. ad morbum hepaticum ab atra bile. *Si verò etiam suffocatio accesserit, hæc dare oportet, quo vomat; Mel, aquam, acetum, salem, permista in ollam nouam infundito; deinde tepefacito, & Origani capitati ramulis vnà cum semine agitato. vbi vero tepefacta fuerint tepida ebibenda dato.* & de Nat. Mulier. 4. si vteri prodierint. *bibens aquam Lentium, & mel, & Acetum donec vteri fuerint eleuati, vomat.* & 1. de Mor. mul. 123. ad purgandas steriles. *Vbi Lenticulæ decoctum, & Mel, & Acetum mixta bibit, vomat.* 2. de mor. mul. 40. si quid ex osculis vteri complicatum fuerit. *vomat à lentis decocto, Melle, & Aceto admixto.* & de sterilibus. 27. si vteri extra naturam progressi fuerint. *Aquam Lentium bibens Melle, & Aceto ammistis vomat donec vteri fuerint retracti.* & 7. Epid. 53. Epicharmi filio. *vbi aquam, acetum, salem bibisset, euomuit pituitam.* & hoc fuit Hippocratis vomitorium leue. sed non ex simplici Aceto. *(Hippoc.)*

At merum Acetum pro vomitorio alij vsurparunt, vt Dioscorides lib. 5. *Acetum calidum*, inquiens, *potum, atq; vomitionibus redditum, aduersus omnia venena efficax est, præsertim contra Meconium, & haustam Cicutam, conglobatum in ventre Sanguinem, Lac coagulatum, Fungos, Ixiam, Taxumq; cum sale.* & lib. 6. cap. 17. ad Meconium laudat *calidum per sese Acetum.* & eodem modo præbet ad Ixiam. Galenus autem 2. de Antid. 7. ex Asclepiade. *Taurino sanguine epoto remedium est Acetum bibere, & vomere.* Scio quidem Dioscoridem lib. 6. cap. 15. de sanguine Taurino contrarium scripsisse, dum ait. *Vomitum vitabimus: sanguinis enim globi attractu illo in sublime relati, magis gulæ inculcantur. Dari ergo opus est, quæ concretum sanguinem discutiunt, & aluum subducunt.* sed an, quando, & quomodo sit prouocandus vomitus in tali casu definire non est huius loci, sed libro octauo huius operis discutietur. *(Dioscorides. Asclepiades. oppositio Galeni, & Dioscoridis.)*

Nos autem. vt exacte cognoscamus, an possit, & debeat Aceto epoto Vomitus prouocari; Aceti qualitates præscire debemus; de quo ipsi quidem multa in dubitationibus de Vitrioli spiritu, & prima epistolarum decade scripsimus, vbi frigidum, siccum, & acidum statuimus, nullo modo adstringens; sed densans, quid autem sit densare, Epist. 2. pag. 26 & Epist. 3. pag. 80. clarè explicauimus. ex Galeno autem de attenuante victus ratione incidit, & attenuat, præterea digerit, seu discutit, reprimit, seu repellit tenuium est partium, & penetrans, congelatum sanguinem dissoluit: Venenis aduersatur etiam ex Hipp. 6. in 6. Epid. tex. 5. vbi Galenus in com. ait. *Acetum verò, vt glutinosos, quales fungorum esu creantur, succos dissecet, vel etiam refrigerandi causa, sicut aduersus Tapsiam requiritur.* præterea biliosis vtile, melancholicis aduersum est, neruos debilitat, vlceribus, & cuti mordax est, & corrodens. Notandum autem quandoq; exhiberi Acetum purum, quandoque verò aqua dilutum, quam mixturam Græci *Oxicratum*, latini *Poscam* dicunt. hæc sitim maximè extinguit, refrigerat, densat, non mordicat, repellit, tenuat, incidit, & vlcera glutinat. *(Aceti qualitates. Galenus. Posca.)*

Porro hic aptus videtur locus (ad hoc vt Aceti facultas exactius noscatur) explicandi Hippocratis verba 3. Acut. tex. 38. quum ait. *Vt autem in summa dicatur, quæ ab aceto est acuties picrocolis magis, quam melancholicis prodest: amara siquidem dissoluuntur; desciscuntq; in pituitam, cum ab aceto in sublime attolluntur, nigra autem fermentantur, attolluntur, & multiplicantur, nempe atra educit acetum, &c.* *(Hippocratis textus explicādus.)*

Quæ ab Aceto est acuties. αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες. hoc verbum ὀξύτητες variè varij interpretantur. cum autem hæc qualitas illa sit, per quam agit Acetum, optime erit prænoscenda. *Acredinem* interpretatus fuit Io. Vasseus, quem sequutus est Brasauola, & vere quidem Acetum acre videtur dicendum. Nam Hipp. 2. de Morb. in Erisipel. pulm. num. 53. ὄξεος ὡς ὀξυτάτη. *Aceti quam acerrimi.* vertunt Fœsius, & Caluus. vertissem ego *acutissimi*. sed Celsus lib. 4. agens de difficultate respirandi. *Acetum acerrimum* requirit, & C. Aurelianus 2. Cronic. cap. 13. vult *Acetum acerrimum* temperandum aqua. pariter Archigenes apud Gal. 8. de comp. med. 2. loc. cap. 4. Acerrimum acetum laudauit. Præterea Matthiolus. *Acetum vetustate fieri acerrimum, & calidum.* scripsit. Cornarus autem sic vertit. *Acredines, siue acriditates ex Aceto.* quæ versio à superiore non multum differre videtur. Fæsius, & Valesius *Aciditates ex Aceto* interpretati sunt. *Aciditas* Mercurialis. quo etiam modo verti posse Brasauola fatetur. Caluus *Aceti acumen* vertit. Nos posuimus *Acutiem*, quum enim vox ὀξύτης (acumen, & acies dicitur à lexicis) deriuetur ab acuto, quod ὀξὺς dicitur. nil aliud, quàm quid acutum indicare poterit, quæ qualitas in sapore, *mordax, & mordacitas* indicari, licet. ipse enim Hipp. 2. de Dieta num. 13. Acetum scribit esse δριμὺ, & licet Cornarus acre vertat. tamen proprie loquendo *mordax* verti debet. quæ qualitas acri, amaro, & acido communis est. ex Galeno 4. de simpl. m. f. 17. cum igitur mordacitas sit nomen pluribus commune, malefaciunt, qui acre vertunt. est igitur Acetum mordax, linguam pungens, ac si fuerit res acuta. ista ergo mordicatio aceti, quæ ab omnibus degustantibus sentitur, sensumq; afficit, hic ab Hipp. proponitur. cum vero tribus conueniat hic amaro non aptari satis est notum. an autem ab acrimonia, vel ab aciditate proueniat, dubitari potest. Sed dubitationem soluit Galenus loco mox citato. inquiens. *Mordicationem fieri ab acido, vt frigidum simul, & subtile est, ab acri verò, vt calidum.* *(Aceti aciditas. interpretum variatio. Acetum mordax. Galenus)*

lidum. Verum quia Acetum nullo pacto est calidum, sed frigidum, & subtile (vt probauimus. dec. 1. Epist. 3. ex Hipp. Dios. Galeno ipso, & alijs. mordicatio, quæ est ab Aceto, erit ab eo, veluti acido. vnde illa Aceti acuties, & mordicatio, de qua loquitur Hippocrates, optime verti potest *aciditas*. cum Valesio, & Mercuriali.

Obiectio. At forte dices Hipp. scripsit *aciditates*, non autem *aciditatem*. quia duo sunt mordacitates in Aceto, vt explicauit Galenus ab acri, & ab acido. At Græcorum mos est quandoq; abuti numeris, & plurale pro singulari ponere. ideo Vasseus, Caluus, Fœsius, & Valesius verbum *confert* singulariter proferunt, non vt in Græco. hic dicendo *mordicationes* intelligit punctiones, sapor enim mordax quasi per plures puncturas mordet partem sensitiuam; vnde dixit Hipp. mordacitates. quia in mordicando intermissa fit actio, non vnica continuata. vnde plures videntur, non vna aciditas, & mordacitas. Quare qui *acredinem* vertunt improprie loquuntur, & tunc vocem acris, pro mordaci sumunt. vt in Dodecaporio, & in Epistolis declarauimus. est igitur mordacitas ab aciditate Aceti, quæ operatur ex Hipp. ij verò, qui *Acetum acerrimum* vocant, intelligunt mordacissimum, & acidissimum, non autem acre, & calidum. & alibi diximus deceptum fuisse Matthiolum acetum *vetus acidissimum* calidum esse pronuncians.

Hipp. textus conuersus. *Picrocolis magis, quam melancholicis prodest.* ex Vasseo. at Caluus vertit. *Amarebiliosis, picrocolisuè, quam atrabiliosis, melancholicisue confert*. deinde Valesius, & Foesius. *biliosis naturis magis confert, quam melancholicis*, Cornarus verò. *amara bile abundantibus magis conferunt, quàm atrabiliarijs*. Græce est πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ μελανχολικοῖσι ξυμφέρουσι hic autem

Dubitatio. dubitari posse videtur, an natura biliosa differat ab amara biliosa. si quidem si non differrent, satis fuisset Hippocrati scribere *biliosis*, seu χολοῖσι, absq; additione amari. scripsit enim Gal. 3. de victu acut. 1. de Nat. hum. & alibi. per simplicem bilis vocem flauam bilem intelligi. atram verò semper cum additione denotari. at nonne omnis flaua bilis est amara? ergo superfluus fuit Hipp.

Solutio 1. Respondeo primo, Hippocratem non fuisse superfluum. nam Picrocoli à biliosis differre possunt secundum maiorem ipsius bilis amaritudinem, minime fanè implicat alteram bilis speciem altera amariorem existere. fortassis enim flaua bilis sincerissima omnium est amarissima. pallida vero, & naturalis bilis, quæ sanguini est commista, valde amara non est, ipsum enim nimis inficeret. bilis autem exusta, quæ ab Auicenna vocatur minoris famæ, ad melancholiam accedere videtur, admixtumq; habere acidum, & acrem saporem. sic bilis dicta vitellina, quæ pituitæ crassæ mixtura fieri creditur, minus erit amara. Porracea, & æruginosa bilis in Ventriculo genita valde amara non erit, quia parum deusta. deniq; in venis genita, quia nimis exusta, acris potius erit. igitur per Picrocolos, abundantes bile præter naturam, quæ est omnium amarissima, intelligere fas erit.

Respondeo secundo, ob maiorem bilis copiam picrocolos à simpliciter biliosis distingui. Solutio 2. Galenus enim quotiescunq; hoc Hipp. verbum exponit, semper plurimam adesse bilem refert. vt lib. de fract. 3. com. 49. ait. *Quanam igitur ratione nunc picrocolis exhibet, nisi scilicet picrocolos alios esse, quam biliosos existimet? sed quod eos, qui plurimam bilem flauam coaceruant, picrocolos appellat, nemo est, qui nesciat*,

Respondeo tertio, Picrocolos non solum esse Solutio 3. illos, qui multam bilem in ventriculo congerunt, qui quia facile amaritiem ore sentiunt; ideo amara bile abundantes dicuntur. sed duplex etiam genus esse Picrocholorum, *superius, & inferius*. ἄνω, ἢ κάτω. Nam Hippocrates 2. de victu acut. com. 29. scripsit, πικρόχολοι τὰ ἄνω. & Galenus in com. quærit. *Cur autem non simpliciter* οἱ πικρόχολοι; *sed addit* τὰ ἄνω? *Nempe quod bile flaua, quam & pallidam, & amaram nominant, in superiore ventriculo innatante, eos iure optimo superioribus partibus picrocolos dicimus. Cum vero per sedem subit, picrocolos partibus inferioribus vocamus*. cum igitur duo sint Picrocholorum genera, quando Hipp. voluit picrocholos supra denotare addidit τὰ ἄνω. picrocolos autem infra simpliciter nominat. species enim contrarias vni tantum parti addito cognomine distingere solet Hippocrates, vt Elleboro nigrum addit ad differentiam albi. hic ergo, quia non distinguit, picrocolos infra intelligit. adde quia tex. 36. ramenta facere dixerat.

Respondeo quarto, distinctionis gratia, ita Solutio 4. loquutum fuisse Hippocratem. cum enim esset acturus de Aceti vi in duplicem bilem, aliam oportuit vocare amaram scribens πικρά, aliam verò nigram scribens μέλανα, ita eos, quorum venter, vel intestina amara bile abundant Picrocholos vocauit, sic Gal. 2. acut. 29. *Paulo rhetori, qui toto corporis habitu pituitosus erat, diebus singulis supernatabat flaua bilis, primamq; ipsam vomebat à lauacro, non paucam, Eudemo autem philosopho, qui temperamento biliosus erat per sedem demittebatur, raroq; is pallidam vomebat bilem*.

Textus Hipp. *Magis conferunt*. μᾶλλον ξυμφέρουσι. magis, & minus non variant speciem; sunt enim in eodem prædicamento. si igitur acetum confert magis biliosis, quam Melancholicis. è contra confert minus melancholicis, quàm biliosis: sed parum, vel minus conferre in comparatione ad alterum. non significat contrarietatem affirmandi, & negandi, nec nocumentum; sed vtilitatem, & conferentiam omnino, quæ quidem licet per se magna esse possit, alterius tamen respectu, quia minor est, parua dicetur. Quum igitur Hippocrates comparatiue non autem oppositiue his loquatur, omnibus biliosis; sed magis

amara, minus nigra abundantibus conferre, non debet interpretari, quod amaræ bili conferre, *Galenus notatur.* nigræ verò nocere, velit. Quare Hippocratis mentem non videtur assequutus fuisse Galenus. dum scripsit *biliosis idoneum esse Acetum, quod Melancholicis aduersissimum existat.* picrocolis tantum conferre ratus. At breuis esse cupiens mistica Hippocratis verba haud exactè considerauit. Brasauola autem in comm. à Galeno non dissentit. immo respondens obie-*Acetum confert Melancholicis.*ctioni. cur dixerit, conferre magis Picrocolis, quam atrabilarijs. ait. *Quia nonnunquam posset, & atrabilarijs conferre, quando est atrabilis ex adustione bilis.* quæ inualida sunt. etenim scripsit Hippocrates *magis*, & subintelligitur *minus*, nec voluit id aliquando accidere; sed semper; nam praua esset eius doctrina de aliquando contingentibus. Peiùs Valesius Galeno nimis addictus hunc locum interpretatur, *Valesius notatur.* scripsit enim, quod *Hippocrates de Aceto edisserit, dicens biliosis magis, quam melancholicis conferre, non autem quod vtrisq; conferat, & his minus, vt hæc oratio videbatur innuere; sed quod illis vtile, his noxium sit.* hic profectò non vult Hippocratem interpretari, vt verba sonant; sed vt imperauit Galenus. mihi quidem non est modo ad manus exemplum, in quo Hipp. aduerbia magis, & minus pro vere oppositis ponat. & licet in hoc libro sæpissime comparatiue loquatur verbis vtens *magis, & minus*, nullibi tamen oppositiue intelligi potest. vti com. 3. tex. 2. *Vinum dulce vinoso minus caput grauat.* *magis, et minus apud Hipp.* & tex. 10. *Mulsa siticulosa minus, quam dulce vinum.* & tex. 13. *Mulsa aquosior sputum educit magis.* Quando verò Hippocrates loquitur oppositiue alijs vtitur verbis. vt tex. 44. de Balneo ait. *in plerisque morbis confert, in his quidem perpetuo, in alijs verò non. estq; quando minus vtendum sit.* vbi priùs oppositiue loquitur. deinde comparatiuè, quando ait minus. ita vt illud *minus* sit medium inter conferre, & distinctum ab eo *non*. Nos quidem, qui Hippocratici interpretis munere fungimur, nullis fidimus interpretibus: sed Hippocratem per Hippocratem interpretari conamur.

Quæres fortasse; verba fecit Hippocrates de biliosis, & de Melancholicis, quid de pituitosis? *Quæsitũ.* amara quidem mutari in pituitosa, seu pituitæ naturam adipisci, clare dixit. pituita autem non poterit in pituitam mutari. an cruda permanebit? an potius, nec magis, nec minus mutata, nullam percipiet conferentiam? certè quoad frigiditatem, Acetum frigidum pituitam frigidam magis congelabit, & corpus ad gignendam pituitam magis pronum reddet.

Respõsio. Respõdeo hic loqui Hippocratem de acuitatibus, & mordacitatibus Aceti, idest, de vi incisiua, mordicat enim non vt calidum, vel frigidum; sed vt spirituosum, penetrans, ac pungens, veluti incidens subiectam materiam. vti enim flatus tum in Animantibus, tum sub terra, sub mari, inter nubes, ex puluere pyrio incluso, in dolijs musto feruente, in vasis Theriaca ebulliente, in Vitris chymicorum, dum spiritus metallici eliciuntur, in fructibus, vt castaneis, dum *mordacitas à quo.* assantur, spiritus viam sibi faciens, penetrando, dissecando, incidendo, dolores pungitiuos parit, terræ motus, eiusq; scissuras facit, tempestates, tonitrua, ruinas minarum, eruptiones, fractiones, & similia producit. ita in pauca quidem copia, verum subtilissimus effectus, ob suam penetrandi vim, incidit, & tenuat crassa, & viscida. & ita mordicat. Nonnè Vinum respatitium pungit, mordet, ac quasi linguam incidit, & secat? non adepol vt frigidum, vel calidum; sed vt tenue, spirituosum, atq; penetrans. hac ergo ratione mordicabit acetum, & ob huiusmodi mordicationem biliosis magis, melancholicis minus, medio autem modo pituitosis conferet, incidendo nempe eius crassitiem. satis autem fuit breuiloquo Hippocrati denotasse extrema: quia medium, quod est tertium subintelligitur. Et quidem biliosa ita eneruat, ama-*quid Pituita ab aceto patiatur.*rumq; spiritum ita resoluit, vt eo priuata, pituitę naturâ remaneant. Pituita vero remanet quidem pituita, secundum primas qualitates non immuta; sed plurimum incisa, secundum alteras crassas, & eductioni prompta reddita apparet. vnde mediocrem conferentiam ab aceto pituitosi acquirunt. minus ab Aceto iuuantur Melancolici, licet enim nigra ab ipso educantur, fit tamen prius maxima fermentatio. vnde resoluto etiam acido spiritu, melancholia eneruata, & pituitosior quasi remanet. Certe pituitam crassam, & viscidam incidit, & detergit acetum sua mordacitate, tenuem vero, quæ est veluti incisa, mordicatione quidem ipsam non afficit; sed partes corporis mordicando illas ad eandem pituitam expellendam incitat. Verum à pituita aceti mordacitas retunditur, spiritusq; acidus congelatur; vnde nec fermentatur, nec attollitur ab aceto pituita (nisi fuerit acida) sed dissoluitur solum, ac dissecatur. Exempla habemus in mixtura Aceti, & aquæ, quæ pituitæ tenuis naturam quodammodo representat, & nulla succedit fermentatio; mistura vero Aceti, & oui albuminis, quod pituitæ crassæ quodammodo assimilatur, sine vlla fermentatione fit visciditatis, quæ in albumine est, dissolutio. Sed *animaduersio.* aduertendum, quod Hipp. non dixit bilem, melancholiam, aut phlegma pati; sed amarum, idest sapores. illud enim, quod agit, est acidum, quod verò patitur neq; calidum, neq; frigidum: sed amarum, acre, acidum, &c. vt ait lib. de loc. in hom. Nigra autem à saporibus pati, non *obscuritas.* amplius dictum, quid enim colori cum sapore commune? an quia nigra esse acida solent, & simul acria, ideo nigra posuit ambas denotantia qualitates? & ita colorem pro colorato.

Amara dissoluuntur. τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, & ita omnes interpretes. at Caluus *discutiuntur.* Vetum Fœsius in Oecon. ab Hipp. *Hippocratis versio.* corpora ab Austro dissolui, idest languida reddi, dictum fuisse ostendit. Dicemus nos compagem, ac substantiam solui, & in aliam transire

ſire naturam, quia ſpiritus inſiti reſoluuntur mixtumq; ideſt bilem, deſerunt. Vnde hæc diſſoluta, ſuiſq; priuata ſpiritibus, à quibus vires, ac motus, & quietis principium, ideſt propriam naturam, habebat. veluti corpus mortuum anima, atq; ſpiritu priuatum remanet: vnde non amplius bilis dici meretur: ſed quodammodo pituita, non quidem exuſta; ſed ſimilis humor excrementitius, ſine vlla bilis vi. & ideo dixit in pituitoſa mutari. non autem in pituitam.

Acetum an in bilē agat. Volens enim Hippocrates oſtendere, ob quam cauſam bilioſis naturis Acetum conferat, id accidere nunc docet, quia ſua mordaci, & inciſiua aciditate bilem amaram ita diſſoluit, & expugnat, vt ea languida facta, bilis naturam amittat, amiſſaq; amaritudine pituitæ potius inſipidæ aſſimiletur. & ideo dixit amara diſſolui. ſapor enim amarus bilis proprius remittitur, & euaneſcit, remanens inde humor inſipidus inſipidæ pituitæ ſaporem habebit.

Quo autem modo, & quo medio Acetum amara impugnet, & diſſoluat, ex ipſo etiam Hippocrate patet. nempe tum per fermentationem, tum per acuitatem, & mordacitatem, ſeu per ſpiritum acidum fermentantem. de quo nos pluribus in Epiſt. decade I.

Hipp. textus. *Et in pituitoſa mutantur*, vertit Valeſius. Græcè enim ϗ ἐκφλεγματοῦται. dicerem ego pituiteſcunt. At *deſciſcunt in pituitam*, Vaſſeus interpretatur. *in pituitam tranſeunt*, Cornarus, & Fœſius. quam tamen particulam Caluus omiſit. Sed Braſauolo *inflammantur* vertere placuit. verum ex pluribus Hippocratis locis à Fœſio in Oeconomia adductis etiam *tumefiunt* intelligi poſſe colligitur. certe Galenus hoc verbum ſicco pede pertranſiuit. igitur Valeſius *in pituitoſa mutantur*, inquit, *non ſane quod poſſit bilis in pituitæ naturam, & ſubſtantiam redire. (nam qui poſſit?) ſed amara ab acidis diſſolui dicuntur, quia cohibentur, attemperantur, & coercentur. in pituitoſa verò mutari, quia bilioſa corpora, acidorum vſu abeunt in pituitoſa, bile gignenda pauciori, & pituita pluri; vtrumq; autem fit ob acidorum frigus. Bilioſis ergo his de cauſis eſt vtile acetum.* Porrò Valeſius nimis diſſoluit, laceratuè Hippocratis verba, ineptéq; loquentem facit.

Galenus notatus.

Valeſius reprehēſus.

Neque enim amara corpora diſſolui, inq; pituitam mutari dixit. neq; item bilioſa in pituitoſa; Cum autem quod mutatur omnis tranſmutationis ſemper ſit ſubiectum, ſequetur, quod idem numero ſubiectum debeat eſſe in termino à quo, & tranſire ad T. ad quem. igitur ſi corpora amara ſunt mutationis ſubiectum, eadem numero pituiteſcere debent, nempe ex amaris non amara reddi, ſic enim pituitæ aſſimilantur. At quum per *amara* non intellexerit Hippocrates animal bilioſum; ſed ipſam, quæ eſt amara, bilem, ſeu biles amaras. ita neque vltimo loco de animali pituitoſo loqui poterit. vndè nequaquam hic docet Hippocrates, quod corpora bilioſa Aceti vſu pituitoſa deueniant. Quod etiam patet, quia addit *diſſoluuntur*, oporteret enim corpora bilioſa diſſolui, & quod magis eſt, ſubdit. talem fieri mutationem, dum *eleuantur*, attolluntur, & in ſublime feruntur; quæ verba Valeſium manifeſte conuincunt. Adde quod ex ipſo Valeſio pituitoſa non fiunt corpora, eo, quod attollantur, vt cenſuit Hippocrates; ſed ob acidorum frigus, quod ad præceptoris mentem non eſt, qui clarè, *in pituitoſa mutantur, dum eleuantur*, ſcripſit. Ergo cum haud dici queat, corpora bilioſa, dum ab aceti qualitatibus, ſpiritibuſq; acidis eleuantur, diſſolui, & in pituitoſa commutari, Valeſij opinio non recipietur. Et dicemus minime quidem Hippocratem voluiſſe, Acetum quà frigidum bilioſis conferre; ſed alia de cauſa. non enim frigidū agit, verùm amarum, acidum, &c. ex Hippocratis decretis.

quid amarum ex Hipp.

Valeſius conuinctus.

Si quis dixerit, amaram bilem in pituitam verti, fidem non merebitur, namq; bilis eſt extremè cocta, pituita verò extremè cruda, in quorum medio exiſtit ſanguis optime concoctus: cum igitur in bilem, niſi prius in ſanguinem concoquatur, aſſari nequeat: ita retrogrado ordine, bilis in ſanguinem prius diaſſari, & commutari, demum in pituitam recrudeſcere deberet. quod cum ſit impoſſibile, ſicuti, & vt quod eſt aſſatum, & exuſtum redeat crudum, pariter, quod bilis, quocunque modo infrigidata in pituitam reducatur, impoſſibile cenſebitur. nec Mercurialis hoc comm. quid dignum relatu attulit.

contra poſitio.

abſurdū.

Braſauola quidem opinatus fuit, noluiſſe Hippocratem pituitam veram exoriri; ſed quid ad pituitæ naturam vergens, nempe infrigidata bile ab aceti mixtione. miſcetur enim cum bile acetum, quo illa ſuam acrem remittit qualitatem. Quod ſi acetum multiplicetur, ideſt frequentius exhibeatur, tantum aget, vt frigiditatem in hoc corpus, in quo erit miſcela bilis cum aceto, inducet. Opus eſt ergo intelligere de remiſſione caloris, & in aliquam frigiditatem reductione. Verum neq; iſte doctus vir Hippocratis verba exactè conſiderauit. Etenim infrigidatur quidem bilis, atq; non caliditatem modo ſibi propriam, verum amaritiem quoq; connatam ammittit. Conſiderandum tamen dixiſſe, *amara diſſolui*. ideſt ſapores, non ſubſtantiam, non calidas biles, Quare reſolui debet amarities, quæ à frigiditate ſibi è directo nullo modo contraria, diſſolui nequit. Nec Aceti frigiditatem (quæ apud nonnullos adhuc eſt in controuerſo) hic declarauit actuam Hipp. ſed mordacitates, & acumen, ſeu ſpiritus attollentes. nonne bone Deus! clarè dixit Hipp. huiuſmodi alterationem perfici ob eleuationem materiæ amaræ ab aceti vi excitatam? quam quidem frigiditas efficere non poſſet? ſed ſpiritus acidus. Ergo bilis alteratio, & diſſolutio non ab Aceti frigiditate efficietur; ſed ab acido ſpiritu in aceto exiſtente, qui ſubſtantiam amaram attollendo, ac eleuando ipſam diſſoluit, eiuſq; ſpiritus ſibi contrarios depellit. quam alterationem

Braſauola.

Clara Hipp. ſententia.

Aceti ſpiritus.

nos

nos alibi explicauimus, genuinam Hippocratis mentem Epist. 4. 1. decadis pag. 128. enunciantes. Ita Chimicus dum Tartarum Vitriolatum parat. Hippocratis verba percipit, si quidē, vel solido, vel humido Tartari sali acerrimo, quum infunditur, inspergituruè acidus Vitrioli spiritus, salsedo illa fermentatur, attollitur, & multiplicatur, idest maiorem locum ob ebullitionem occupat, hinc quia ob fermentationem acres spiritus resoluuntur, deperduntur, ac euolant, materia tandem tot spiritibus priuata frigidior remanet. Quod autem amara, & salsa sint congenera, vt ex inductione vnius inferamus de altero, salsi maris amaritudo id palam facit. bilis siquidem amara sanguinis adustione saporem huiusmodi sorsita, salis nimia copia abundat. Fermentatione igitur ab aceto excitata acres ipsius bilis spiritus dissoluuntur, atq; euolant simul cum aceti spiritibus, hinc calidis spiritibus tota reliqua materia priuata, in pituitosum quid degenerat pituitæ non naturali excrementitiæ, vel acidæ, vel salsæ simile, si parua fuerit facta fermentatio, vel insipidæ, si multa. Nec est dubium, quin acetum, veluti aqua fortis, Metallum, V. G. plumbum, erodendo attollatur, fermenteturq; in qua fermentatione non solum plumbum in Cerussam degenerat, ac dissoluitur, sed aceti quoq; spiritus, vel aquæ fortis adeo resoluuntur, vt aciditas, & acrimonia cuncta pereat, solaq; dulcedo in cerussa sentiatur. pugnantes enim Aceti, ac Plumbi spiritus simul resoluuntur, remanente corpore mortuo. ita ex Aceti, & amaræ bilis spirituum pugna, dum attolluntur, ambo pugnantes, simul materiam subiectam attollentes, ambo etiam simul resoluuntur, bilem dissolutam, & veluti corpus mortuum, sine spiritu, ac non amplius bilem, vt pote sine bilis amaritie, ac sine bilis calore, & colore, relinquendo. reddita ergo talis substantia frigida, exalbida, & subdulcis Pituitæ, vel salsæ, vel acidæ, vel insipidæ naturam sibi assumet, & ita vere dicetur in pituitosam degenerasse naturam, scilicet in formam pituitæ quodammodo similem, non autem in veram pituitam, à qua differt in modo generationis.

Tartarū Vitriolatum.

fermentatio.

pugnantes spiritus resoluuntur.

Si dicere cum Brasauolo placeret *amara dissolui, & inflammari, dum eleuantur ab Aceto*. Nam inquit ipse, Acetum veluti id, quod est tenuium partium per bilis corpus penetrare, & ebullire facere. atq; in vapores ipsum in sublime eleuare. vt id verbum φλεγματοῦται non in pituitam verti significet; sed inflammari, & post inflammationem consumi, sicut Calx aqua accenditur, & sicut ignes ex siccis exalationibus in aere accenduntur. Hæc Opinio non est penitùs absurda. Nam alijs Hippocratis locis, & ex græca elocutione roborari potest. tamen dicimus ex spirituum contrariorum fermentatione, qui velociter inuicem mouentur, & quassantur, calorem, & inflammationem sentiri manifestam vt à simplici aqua in Calcem effusa, & ab Oleo Vitrioli in Tartari Oleum dictum, ac in omnibus aquarum chimicarum fermentationibus experimur. At in Aceti cum bile pugna, dum ea elauatur, aliqua fortasse inflammatio, & phlogosis exoritur, quæ à nobis non percipitur, vt pote cito cessans.

sententia Brasauolæ.

Sed si hoc modo interpretabimur, quæ ab Aceto vtilitas erit? quo conferet modo? an bilem attollendo, dissoluendo, vel inflammando! de bile dissoluta, quid fiet? nonne eam bilis naturam ammisisse, inque pituitæ formam degenerasse dicere præstat? vt homines ad coitum ineptos, nempe Scythas effæminatos (libro de Aere, aquis, & loc.) dixit Hipp. atq; muliebribus fungi officijs. Nos vero eo, quod Masculi vim non retineant, & fœminæ naturam induerint, euiratos dicere aptè possumus. nunquam tamen veræ fœminæ erunt. vti pariter Eunuchi perfecti viri haud quaquam sunt, & muliebrem naturam circa carnes, vocem, pilis carentiam &c. acquisiuerunt, veræ tamen fœminæ minime sunt. pari igitur pacto bilis dissoluta, & eneruata pituitæ faciem quandam induet, vera tamen pituita nunquam euadet.

Brasauola refellitur.

Deniq; si dixerimus *amara dissolui, intumescere, & in sublime ferri* ab aceto, veram proferemus sententiam; non nihil forte vtilitatis nobis pariet.

Verior sententia.

Nam bilis tumefactio, elatioue, sunt tantum in ordine ad bilis dissolutionem. At scire quod bilis degeneret in pituitæ naturam est maxime vtile, quia est illa vtilitas, quæ ab aceto prouenit.

Cum in sublime attolluntur. Vasseus, & Fœsius μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτοῦ. *dum ab ipso attolluntur*, Cornarus. *ab eo subleuata*, Caluus. *eleuata ab ipso*, Valesius. *in sublime eleuata*, Brasau. Hic considero aliquot ex his interpretibus ponere tempus præsens *dum attolluntur*. alios verò præteritum *eleuata*. aliud enim est bilem eleuari, seu alterari dum fermentatur, aliud verò post fermentationem. sed Hipp. loquitur in præsenti. igitur mutatio bilis, & dissolutio fit, dum bilis attollitur, non autem postquam eleuari cessauit.

Hipp. textus.

Nigra verò fermentantur. ζυμοῦται. at Caluus vertit *gliscunt*. Hippocrates autem postquam explicauit Acetum conferre biliosis, quia amara, quibus ij abundant, dissoluuntur, naturamq; commutant, aggreditur explicare, vt Melancholicis conferat, qui nigris humoribus scatēt, nec dixit nigra dissolui, vel in pituitā mutari. igitur alio modo biliosis conferet Acetum, alio verò melancholicis, in quibus nigros humores non dissoluit; sed fermentat, Porro quid sit fermentatio, & vt à spiritu, qui acido in corpore existit, incitetur, exacte Epist. 4. 1. Decadis nostræ, & in Antidot. com. de Triphera Phenon. diximus. Sed si in Aceto est vis fermentatrix, quæ eodem actuatur humi sparso, vel Corallijs, Margaritis, & alijs conchis Marinis affuso, vel etiam Oleo Tartari dicto, & huiusmodi alijs, cur non fermentatur cum bile? quę eleuatur tantum, non autem fermentatur? dices quoque, quid differt fermentatio ab eleuatione?

Acetum pro Melancholicis.

Quæsitū.

Respondeo non sine causa ab Hipp. dictum

Solutio.

amara

amara eleuari: nigra autem fermentari, & eleuari. Si eleuari, & fermentari esset idem, frustra Hipp. fermentationem in nigris posuisset. Videtur quidem, quod quæ fermentantur, eleuentur etiam simul, & è contra, quæ eleuantur simul dici possint fermentari. tamen dicere debemus, quod fermentatio sine eleuatione fieri non possit. ita panis dum fermentatur attollitur, & Acetum semper cum facit fermentationem attollitur. Vinum nouum dum feruet eleuatur, & omnia, quæ fermentantur attolluntur, maioremq; occupant locum. ita Theriaca dum fermentabatur, Galeno teste, ita elata fuit, vt Vasis operculum distorserit. & Mustum in Dolijs clausum impetu maximo ad magnam altitudinem opercula eleuasse vidimus. Sed non omnia, quæ eleuantur feruent: vnde bilis vi flatuum ab Aceti facultate eleuatur non tamen fermentatur. Melancholia autem eleuatur, atq; fermentatur. idcirco, quia calidissimo in corpore, qualis est bilis, fermentatio fieri non potest; sed acidus spiritus fermentator, vt alibi explanauimus, cito dissoluitur, & euanescit, secum calidæ bilis tenuissimos spiritus educens, qui in raro, tenuique corpore continebantur. sic in pane, donec tepiditatem quandam obtinet, fermentationem fieri, videmus: sed quum in furnum ponitur; acidus spiritus fermentans à nimio externo calore è pane resolui cogitur, sic cessat fermentatio ipsius actio. Eleuatio autem à spiritibus copiosis non acidis, & ideo sine fermentatione fieri potest. Nam Pasticia dicta, quæ ex pane azimo, & sine fermento fiunt, inclusa carne, dum in furno coquuntur à flatu interno ob calorem genito absq; fermentatione, ita attolluntur, & inflantur, vt si ei paratus non fuerit exitus per aliquod paruum foramen, vi propria, & rima facta sibi exitum comparabit. & hic clarè se prodit eleuatio à flatu sine fermentatione. intumescit ergo bilis à sola flatus copia: Melancholia verò eleuatur etiam à flatus copia; sed insuper fermentatur, non quidem à copia flatus; sed à qualitate ipsorum flatuum, qui in sui naturam subiectum alterant, & mutant, acidam qualitatem producendo, & ampliando; omnia enim quæ fermentãtur, aciditatem sapiunt, & contrahunt. Potest igitur Acetum producere, & augere aciditatem in Melancholia, non potest in bile: ideò fermentatur Melancholia, non bilis, crassa enim Melancholiæ substantia, tenuis vero ipsius bilis.

fermentatio, & eleuatio quid.

Acidus spiritus resoluitur.

Obiectio.

At acida tenuia esse dictum est alibi. melancholia acida. ergo tenuis. Pro solutione dicendum Melancholiam esse corpus Heterogeneum compositum ex substantia terrestri, crassa, adusta, & cinerea: & ex substantia tenui, acida, & spirituosa, ob quam in se fermentandi vim continet, hinc humi sparsa spumescit, & feruet. cum ergo componatur ex substantijs heterogeneis, contrarijs, non bene inuicem commistis; sed iuxta positis, quacunq; leui occasione inuicem pugnant; vnde in terram proiecta Melancholia, eius pars terrestris vires acquirit, & insurgit in partem tenuem, quæ à lateris siccitate absorbetur, hinc pugna, & fermentatio. Qua propter 2. de Mor. 71. ait Hipp. in morbo nigro. *id quod vomitu reiectum est terram eleuat.* fermentantur ergo nigra, non autem amara; quia nigra fermentandi vim in se continent: nequaquam amara. Porrò bilis in terram eiecta non fermentatur, quia spiritibus non abundat. at Melancholici sunt flatuosissimi, minime autem biliosi. scriptum enim est 5. aph. 73. *Ictero laborantes non multum flatuosi sunt.* quia bilis non est amica flatuum.

Solutio.

Nigra fermentantur.

Eleuantur, & augentur, Valesius. *multiplicantur*, Vasseus, Brasauola, Cornarus. *crescunt*. Caluus. *& multis partibus augentur*, Fœsius. ϗ μετεωρίζεται, ϗ πολλαπλασιοῦται. Profectò, vt eleuetur niger humor nuper dictum est, vt autem multiplicetur est obscurius.

Censent aliqui, vt Brasauola, multiplicari, & augeri Melancholiam, quia Acetum, post fermentationem, & eleuationem, fit atra bilis: nam ambo frigida, sicca, & acida sunt. vnde ob similes qualitates facilis vnius in alterum transmutatio. At Valesius non refert ad substantiam illud *augeri*. sed ad formam, & locum, quem occupat, Acetum melancholicis noxium ratus, quia nigra fermentantur, eleuantur, & augentur ab Aceto, nimirum Acetum est Melancholiæ congener, atquè ita est, vt quoddam illius fermentum, quod cum ea permixtum, eleuat, tumefacit, augetq; auget sane eum succum proprie ob naturam, quam habet frigidam, & siccam, magis autem, & citius ebullire faciens, velut Mustum in dolijs, cum feruet, augetur vsque dum per summum regurgitat.

Opinio Brasauolæ.

Valesij.

Nos dicemus Melancholiæ incrementum quadrupliciter considerari posse, vt crescit substantia, vel quantitate, vel viribus, vel loco.

Nec quidem ipsius copiam crescere asserendum videtur, quia hoc augmentum fieret, vel ex qualitate corpori generanti inducta, vt copiosiorem eam gigneret, vel ex aceti substantia transmutata. non enim, vt censuit Brasauola, quia nunquam in alijs alterationibus, ac fermentationibus acida transmutari spectamus; sed potius transmutare, vel post pugnam resolui. sic in Tartaro Vitriolato spiritus sursum euolat, sal infra descendit, nec transmutatio apparet. Nequè dicemus primum cum Mercuriali, quia si hoc esset, Melancholicis nequaquam Acetum conferret. immo succum Melancholicum augendo noceret. Verum quia *conferre* scripsit Hipp. ideo Aceti vsum in Melancholicis conferentem (quem hic intellexit Præceptor) censere debemus, non considerari, vt corpus refrigerat, siccatuè; sed alia ratione. & patet ex Hippocrate ipso, quia augeri dixit simul cum attollitur, & fermentatur: vnde auctio est fermentationis effectus, à qua non quantitas; sed locus augetur.

nostra sententia.

vt augeatur Melancholia.

Neque Melancholiæ vires augeri dicere licet, nempe, vt ad agendum, & nocendum sit validior, acrior, acidior, contumacior, &c. cuncta

cta enim simul fiunt *fermentatio*, *eleuatio*, & *incrementum*. immo quia in fermentatione spiritus resoluuntur, melancholiæ vires descrescere potius asseremus, sicuti ob eandem eleuationem bilis vires languescunt.

Vt crescant nigra. Dicendum ergo nigra simul, & semel ab Aceto fermentari, eleuari, & augeri, idest, tumida fieri, maioremq; locum occupare. quæ enim subleuantur, quia maiorem locum occupant, augeri videntur. ita Melle in aliquo vase efferuescente, eius fit tumefactio, & eleuatio, quia verò maiorem locum occupat, crescere dicitur. legitimum tamen incrementum non est; sed ob spumam ab igne excitatam apparens. sicut etiam, ex Theoph. 6. de caus. cap. 1. ab acido fit fermentatio. Igitur per mordaces Aceti spiritus, non autem ab ipsius substantia, vel frigidis, & siccis qualitatibus fit in Melancholia fermentatio, eleuatio, & apparens augmentum ex quibus nihil vtilitatis Melancholici capere posse videntur. sed potius ex fermentatione, tumefactioneq; humoris nigri aliqua impendet Venarum obstructio, flatuum generatio, eorumquè per corpus motus. Verùm conferentiam statim *Hipp. explicatio.* explicat Hipp. dicens. ἀναγῶγον γὰρ μελάνων ὄξος. *quia Acetum adiuuat ad generationem melancholicis.* Antiquus interpres. *Nam Acetum atram bilem parat*, seu parit. Copus. *Nam Acetum atra discutit, educituè.* Caluus. *Efferens enim nigra est Acetum.* Valesius. *nempe acetum atra deducit.* Vasseus. *Acetum enim nigra sursum educit.* Cornar. *Acetum namque nigra sursum educit.* Fœsius. quib. notandum, vocem ἀναγωγον. dupliciter ab interpretibus sumi. aliquibus *eductiuum*. alijs vero *generans*.

Si verò dixerimus Acetum sursum educere nigra. vel intelligetur extra corpus per vomitum Melancholiam educere. minime verum vi- *Sursum eductio Melancholiæ.* detur, cum hæc difficillime per vomitum euacuetur. nec acetum id præstare vnquam obseruamus. immo potius pituitam. 7. Epid. 53.

Si sursum ad Caput attollere cum Mercuriali, qui tradidit, Acetum quum fermentat humorem melancholicum generare aerem, qui eleuatus secum ducit humorem ad caput, cor, vel aliam partem. & hoc est quod Plinius. lib. 9. c. 33. loquens de Murænis piscibus melancholicis, inquit, si sorbeant acetum huiusmodi animalia melancholica, in rabiem ferri, quia fermentatus humor melancholicus capitur ab aere incluso petentequè superiora in Cerebrum. nec nobis placet, quia essent Aceti nocumenta, non autem iuuamenta.

Si fortè illud ad partes superiores ferri intelligemus ad Ventriculum, nempe à Splene, vbi stabulatur melancholia, ad Ventriculum: ita deperdito appetitu ex defectu melancholiæ à Liene ad ventriculum transmitti consuetæ, Acetum vtile erit, quia sursum nigra ducit, vnde appetitus excitatur, ciborumq; fermentatio adiuuatur, vt Epistolarum decade 1. ostendimus, sed tempore, & modo conuenienti assumptum conferet.

Quod si sursum ducere intelligemus fermentari, attolli, & intumescere, erit idem, quod supra dictum est. & ex Hippocratis oratione scire non licebit, quomodo conferat Acetum, & quam vtilitatem, vel noxam Melancholicis afferat, eleuando, fermentando, & tumefaciendo nigra: nam bilem dissoluendo, & in Pituitam vertendo biliosis confert; at nigra magis alterat, fermentatione, eleuatione, incremento, & sursum ductione. nec doceret Hipp. quid inde sequeretur commodi; immo repeteret eadem, quod contra Hippocratis morem est.

Si denique cum Copo, Brasauola, & antiquo interprete Acetum bilem parere, generare, atq; *Acetum bilem an pariat.* augere dicemus, quia humores sua frigiditate, ac siccitate exiccat, & infrigidat, & ita atra bilis euadant, nempe cum temperamento frigido, & sicco melancholico fuerint affecti, ipsa melancholia erunt. Quod si verum esset, proculdubio rectè dixisset Gal. acetum biliosis vtile, melancholicis aduersissimum, & male scripsisset Hippocrates magis vtile biliosis, minus vtile melancholicis; quia his non solum non esset parum vtile; sed nocentissimum. At quia ἀναγωγον legunt nostri textus omnes, hos sequemur. Certe Caluus addidit verbum *discutit*, quod si esset in Græco textu vaticano, quem Caluus sequutus est, difficultatem omnem tolleret, si quidem diceretur Acetum biliosa discutere, & in pituitam vertere. Nigra vero discutere, & educere, & ita par quasi esset vtilitas: nisi quod atrorum eductio minus conferens iudicatur respectu bilis debellatæ.

Nobis potius dicere placet ἀναγῶγον esse *Acetum sputum educit.* Acetum, idest corpori Melancholico eam præstare vtilitatem, vt nigra sursum per sputa educat. & volo Hippocratem ex Hippocrate explicare. agnoui enim ipsum hoc eodem verbo in eodem libro pro tali significatu vsum fuisse. Nam de Vino, de Mellicrato, de Oximellite, & de Aqua dixit, esse ἀνάγωγα τϋ πτυαλϋ, *sputi sursum eductiua*. Educet ergo Acetum nigra per sputum, & ita Melancholicis conferet. Nec refert, quod Hipp. hic non addat τϋ πτυαλϋ, quo non potest specifice de sputo interpretari. sed includat etiam deiectionem, & Vomitum. nos tamen credimus subintelligendum: semper enim pectori eam vocem αναγωγϋ applicauit, nunquam deiectioni per Vomitum, vel deorsum. Significat ergo apud Hipp. non quamcumquè sursum eductionem; sed per sputum, seu screatum. Vnde ab Aretæo lib. 2. cap. 2. & Galeno in Isagoge reiectio sanguinis à pulmone, & intimis thoracis, partibus ἀναγωγὴ dicitur.

Sputi eductio. At cum loquatur Hipp. de viribus, Vini, Mulsæ, Aceti, Oximellitis, & Aquæ in morbis acutis, & pectoris. & docuerit de cæteris, vt se habeant ad sputi eductionem; ita etiam de Aceto verba faciens, docere voluit, quod nigra per sputum educat. & hæc est vtilitas, quæ ab Aceto in morbis acutis habetur: at quia Medico frequentius biliosi, qui amarà abundant, occurrunt, rarius Melancholici nigra in pulmone haben-

habentes: ideo biliosis magis vtile Acetum, quam Melancholicis. Vel quia maior est Aceti victoria, dum omnino bilem amaram alterauit, & in pituitam conuertit, quam nigrorum eductio. ideo magis conferre dicitur biliosis, quàm Melancholicis. bilis enim omnino vincitur, nigra vero fermentantur, attolluntur, & crescunt, & ita loco mouentur, aliàs difficulter (quia atra bilis diuturniores sedes facit de Nat. Hom. 29.) ita facilius educuntur, & ob molem auctam irritando naturam expelluntur.

Obiectio. Sed Obijcies ex Valesio. Veluti Mustum in dolijs cum feruet, augetur vsq; dum per summum regurgitet. Ita est Acetum efferens nigra, vt feruore effertur mustum, & maza fermento. Hinc fit, vt Melancholici aceto plurimum angantur æstuante melancholia, more perturbati, & spumantis Maris, & proinde in tumorem attollente Hipocondria, & in caput affatim elata.

Responsio. Respondeo deceptum fuisse Valesium, qui, quæ dicit, probare ex Hipp. nequit. nunquam enim ex Hippocrate probabit Acetum nocere Melancholicis. sed ego contrà ex Hippocrate, quem nunc explicare satago, & Hippocratem per Hippocratem interpretando, non autem per Galenum (licet hic meus sit doctissimus Magister) Acetum Melancholicis prodesse, & atra per screatum educere probabo, vt hic clarè dixit Hippocrates. Nam quod Acetum humorum è pectore eductionem adiuuet, ex Hippocrate patet lib. de loc. in hom. tex. 30. cum ait. *Pleuritidem hoc modo curare oportet, febris sedanda non est per septem dies. Potu vtendum, aut Aceto mulso, aut aceto, & aqua, hæc autem quam plurima offerre oportet; quo humectatio fiat, eaquè facta excreationem faciat.* & notandum quod Hippocrates lib. de Victu Acut. non loquitur de Aceto meraco epoto: sed conuenienter adhibito. Hic autem Aceto vtitur aqua diluto ad sputum è pectore educendum. & 2. de Morb. 20. *si æger sanguinem vomat, aut è naribus fundat. Acetum album aquosum bibendum dato.* in quo ægroto non possumus dicere adesse temperamentum calidum, vel biliosum, quia *ad cor frigus descendit*. & videtur potius habitus melancholicus; quamuis tex. 5. de eodem morbo agens à bile, vel pituita fieri dicat, forte bilem intelligit atram. quod si concedere nolueris, esto biliosum corpus, *bilem dissoluit*. sanguinem sistit. & tex. 40. ad Pleuritidem biliosam Acetum exhibet cum Melle. deinde cum aqua. ita num. 52. ad Articulos pulmonis conuulsos, vbi abundare bilem credo, vtitur Aceto, & Melle ad educendum sputum. quod idem, num. 62. facit in febre singultiente, vt pus educatur. & 3. de Morb. 18. Peripneumoniam curat *aceto dulci aqua* permista. num. 25. ad educendum sputum in Pleuritide sanguinea *Acetum* admiscet alijs. & de inter. aff. 13. ad vomitum parandum in Tabe, in qua spuuntur pallida *Acetum* miscet, ex quibus patet, quod Acetum ex Hippocrate est sursum eductorium.

Acetum sputum educit.

At quod Melancholicis fit ex vsu apud Hipp. ad nigra educenda constat ex eodem 2. de morb. 13. in Erisipelate pulmonis, in quo *Vomit pituitam, ac velut acetum, & dentes stupescunt; acidum eructat.* nec dicit pituitam esse acidam; sed duo euomuntur Pituita, & res veluti Acetum, quæ erit Melancholia. & addit. *si Splenicus fuerit*, qui solent esse Melancholici. *Vomitus inducatur.* & docet mixturam quandam, quæ recipit *Aceti acerrimi heminam vnam* tandem scribit. *Acria autem, & acida edat, & frigida omnia*. ex quo patet Hippocratem vti Aceto, & acidis in splenicis, & melancholicis ad nigra educenda per quamcumquè partem. quia ex ipso Acetum nigra educit. refert etiam num. 61. Peripneumoniam factam ex febre ardente, vbi adusta bilis facta est nigra Nam *lingua est nigra, & cum virore pallida, oculi cum virore pallidi sunt, & excrementum egerit rubicundum, & cum virore pallidum, talem quoquè vrinam mingit.* huic imperat, vt *Acetum album quàm odoratissimum bibat*. & lib. de Int. aff. 7. in Inflammatione Pulm. dicit morbum fieri à pituita sanguini mixta. & addit. *acidum eructat, & vomit pituitam acidam, & si id, quod vomit, in terram effundas, radit terram veluti aceto infuso, & dentes stupescunt.* hæc acida pituita vires Melancholiæ habere videtur. Nam fermentatur in terram effusa. tamen Hipp. vtitur aceto ad eam educendam per Vomitum. tandem dicit eodem lib. de int. affe. 30. *Morbus Hepaticus. fit ab atra bile, quum influxerit ad hepar. Accidit autem maxime in autumno.* dat autem Vomitorium ex Melle, aqua, aceto, & sale, vt iuuet melancholicum corpus, & vt nigra educat. Si igitur Hipp. in Melancholicis sæpe aceto in potu vtitur, (extra adhibitum Valesius quoquè iisdem conferre fatetur.) falsum est ipsum melancholicis esse aduersissimum, nullamq; ipsis afferre vtilitatem.

Acetum confert Melancholicis.

Hippocrates.

Possemus addere. quod Auic. trac. de Syr. Acetoso, cuius basis est Acetum, ipsum laudat dicens, quando Syr. acetosus occurrit humori præparato, vt conuertatur in choleram rubram, prohibet ipsum conuerti ad eam, & si permisceatur Syr. acetosus cum cholera citrina, resoluit eam, si fuerit paucæ quantitatis, & frangit superfluam ipsius caliditatem, & eius acuitatem, vel nocumentum; si vero cholera fuerit multa, expellit eam per Vomitum, per secessum, aut per Vrinam. & ita acetum amara dissoluit, immo etiam educit.

Auicenna.

Valet etiam ad nigra dissoluenda, debilitanda, & educenda: ait enim. subtiliat cum hoc grossitiem Splenis, & extenuat eum, & attenuat fæculentiam sanguinis, quæ est in eo, ita vt effundere faciat plurimum foeculentiæ eius ab ipso splene ad intestina, & pauci faciat effusionem eius ad os stomachi, quare in hoc est magni iuuamenti. Et ex iuuamentis etiam Syrupi acetosi est, quod sit causa paucæ generationis choleræ nigræ in corpore, propterea, quod expellit materiam eius ad intestina de

 die

die in diem, & hactenus Auicenna.

Obiectio prima. Si quis negaret Acetum amaram bilem dissoluere, & eneruare, ac transmutare in contrariam naturam; atquè etiam quod Melancholiam dissoluat, educatq; immo assereret bilis acrimoniam, mordacitatem, & amaritiem augeri, eo quod Acetum scilliticum amarissimum sentiatur, Aceto scillæ amaritiem potius augente, quam obtundente. sic etiam omnia alia amara Aceto infusa validiora apparent, & magis penetrare videntur. Vnde in Canonibus Teor. 2. can. 3. tex. 6. Mesues, *Acida inutiliter misceri amaris*, scripsit. igitur Acetum acidum inutiliter miscetur bili amaræ, & eam non dissoluit. *contra Acetū.* sed *acribus, vrentibus, & mordentibus salubriter acida miscentur*. quod experientia constat. si quis enim mandat acria, & vrentia, vt piper, piretrum, Arum, Capsicum, Euphorbium, radicem Timeleæ, & similia. aceto ore retento omnis acrimonia illico tolletur. At non ita tolletur amaritudo ab aloe, colocintide, & similibus contracta. dixerat etiam Mesues Teor. 1. tex. 7. *Acetum sua substantia tenui acre obtundit*. nil de amaro. igitur Acetum acria dissoluit non amara. Ergo bili adustæ tantum, non autem amaræ conferet.

Obiectia secundo. Et si quis secundo obijceret. Acetum non conferre Melancholiæ acidæ: nam si æqualia æqualibus misceantur remanent æqualia, vt docent Mathematici. Acetum, & nigra sunt æqualiter acida simul mista debent remanere acida. additur fermentatio, aciditatis quâ effectus, quâ causa. vnde omnia, quæ fermentantur acida redduntur, vt panis fermentatus, & res quæ putrefieri à chimicis permittuntur. hinc melancholia commota, & fermentata acidior, & peior redditur. immo cum dicat Mes. loc. cit. *Acida inutiliter etiam misceri salsis, stipticis, vlcerantibus, serrantibus*. quæ qualitates in Melancholia adusta inesse videntur. nam ex adustione salsedo; ex parte frigida, & terrestri stipticitas. quod autem partes, per quas transit, vlceret, quum è corpore educitur, nimis notum est. Ergo Acetum nullo modo melancholicis conferet.

Responsio ad primam. Respondeo contrà negantes Hippocratis auctoritatem non nisi experimentis allatis esse pugnandum. vnde ad primum dico, aliud esse misceri Acetum, & acida alijs medicamentis amaris extra corpus, aliud verò bili amarę in corpore viuente. huic enim præter saporem adest formæ proprietas. ita Acetum dissoluit bilem, non alia Amara. Quæ autem dixit Mesues vera sunt, & experientia comprobata. at verissima, quæ docuit Hipp. & expertissima, vt autem accedamus ad experimenta esset accipienda alicuius animalis recens occisi cistis fellis, vbi purissima, & amarissima bilis reperitur. huic bili superassundendum esset Acetum acidissimum, statim fieret spirituum eleuatio, & commotio, bilisq; ad sensum dissolueretur: nam ex flaua alba fieret, ex amara subdulcis, ex quo euidenti experimento Hippocratis sententia confirmaretur. Sed hoc negari facile posset, quia in corpore viuente sunt spiritus omnium operationum directiui, nequaquam vero in cadauere, nec in humoribus extra corpus, vel resoluto spiritu viuente. quare non valet inductio à rebus amaris inanimatis ad animata, quia bilis, vt bilis in corpore viuente dissoluitur ab aceto, non autem alia amara, vt experimentis constat. quum nihil magis bilem reprimat, quam acida.

Ad secundum dico duobus acidis admistis mixtum dulce reddi, experimento facili, si quis aceto immergat frustra limonum acidorum, gustui enim dulciora apparebunt, nec ab eorum aciditate dentes amplius obstupescent, acetum vero debilius percipietur. ita cum pituitę acidę, vel similis Melancholiæ vomitu aliquando eiectæ aciditate dentes obstupuerint, ab Aceto restituentur. At si bilis fuerit adusta, vel Melancholia adusta, quæ acredinem habent, non solum non proderit acetum; sed maxime irritabit. Et ideo dixit Hipp. *melancholicis minus confert*. quia adustis nocet. Et omnem quidem melancholiam fermentat: sed simplicem, & acidam dissoluit, & educit. acidam vero cum acrimonia dissoluere nequit. ideo neq; educit. sed ipsa commota, & fermentata peior fit. Vnde si Gal. intellexit, atræ bili adustæ nocere acetum bene dixit. hæc enim cum aciditate acrimoniam pessimam coniunctam habet. sed Hipp. loquitur de simplici Melancholia acida, quæ ab acido dissolui potest. cum autem Brasauola censuit; Acetum aliquando conferre atrabilarijs, quando est atra bilis ex aductione bilis. non modo non recipitur; sed potius oppositum, adusta enim bilis, quia acris, non ita vincitur ab acido, vt accidit medicamentis acrioribus corpori admotis: aliud ergo operatur Acetum in medicamenta simplicia: aliud in humores corporum: aliud deniq; in ipsis corporibus. Sed de Aceti qualitatibus, & Hipp. tex. satis. ad vsum Aceti in Vomitu regrediamur.

Ergo præfatis positis dicemus ab epoto aceto acerrimo, & meraco, vomitum esse excitandum maxima vrgente necessitate, cum maxima scilicet opus est incisione, atq; etiam citissima, vt euenit epotis Venenis, quæ citissimè attenuari, incidi, & expelli debent. qualia sunt Opium, Meconium, Cicuta, Solanum Manicum, Stramonium, Nux Metella, Ixia, Taxus, Fungi, Sanguis, vel lac in Ventriculo coagulatum; quod si non satis validum abstergens visum fuerit, Dioscorides Sal addebat. *Quid agendū.*

Quum autem non ita vrget Veneni vis Posca vtimur. ita Hippocrates vsus est locis citatis Aceto diluto; immo Aquæ, & Aceto Mel addens, videtur Oximel quoddam dedisse. Nos vtemur Posca ad abluendum, detergendumquè Ventriculum, non solum à bile ibi stabulante, quæ refrigeratur, & Poscæ mixta educitur: sed etiam à pituita crassa impacta, quæ ab Aceto attenuatur, inciditurq; & sic facile educitur. Proderit autem talis vomitio fiti, tum à bile, tum à *Posca vsus.*

salsa

salsa pituita pendenti. sic Hipp. Epicarmi filio Poscam salsam exhibens eiectam pituitam vidit. Porro huiuscemodi Vomitu Ventriculus tantùm exinanitur, nec ab alijs partibus; immo neque ab intestinis ad ipsum quicquam attrahitur. Abluitur ergo, & detergitur illud solum, quod in Ventriculo reperitur, & simul ipsius pori à facultate Aceti densantur.

quātum. Debet copiose dari tum meracum Acetum, tum Oxicratum, seu Posca, vt eluere, & abstergere ventriculum possit.

quoties. Nec sufficit quandoq; semel euomere; sed pluries est repetenda Vomitio; præsertim Venenis epotis, & lacte, vel sanguine concretis, vt cuncta materia nocua vacuetur.

quomodo. An calida, vel frigida actu sit danda potio, cognoscetur ex cap. de aqua calida, vel frigida.

De Anetho. Cap. XII.

Nethi plantam Coquis notissimam describere noluere antiqui Dioscorides, Plinius, & Theophrastus. immo in Theophrasti codice lib. 5. cap. 4. aliquid corrigendum occurrit. quod etiam animaduertit Scaliger, quum Anethi vnicum tantum genus esse videtur docere. nostro autem æuo plures plantæ Anethi nomen sibi assumpserunt, vt Meum Mattioli, quod Lacuna Anethum siluestre vocauit. ita Apium montanum in Apulia. F. Columna testatur Anethum siluestre vocari. Proprie autem Anethum vocatur, quod in hortis colitur, cuius tamen alia species siluestris est. Aliam Anethi speciem, nempe *Siculum inodorum* descripsit Cæsalpinus, quod Anethum Messanæ habuimus grandius vulgari; sed inodorum. Quartam speciem minorem descripsit Bauhinus in Prodromo. ex his in Medicina Hortense odoratum est in Vsu.

Aluum sistit. Porrò difficile iudicium est in Medicina, & tunc maximè cum Auctores præcipui inter se diffident, vt hic accidit. Nam Hipp. 2. de Diæta. num. 14. *Anethum calidum est, & aluum sistit.* Dioscorides etiam lib. 5. cap. 67. *Aridi Anethi coma seminisq; decoctum aluum vomitionesq; sistit.* Galenus 6. de simp. m. f. calidum est in principio tertij, & siccum in principio secundi gradus. Plinius lib. 20. c. 18. *Tormina sedat, aluum sistit.* Pandectarius semen Anethi cum Mastiche contra vomitum exhibet.

Aluum mouet. Ex altera parte C. Celsus lib. 2. c. 28. *Aluum mouet Anethum.* & Mesue in Canonibus tex. 15. inter clementia, quę vi nulla, aut minima naturæ molestia vomitum cient enumerat Anethi semen. & Hipp. de affect. num. 40. scripsit ad aluum humectandam conuenire Anethum, quamuis Fœsius latine ponat *Mentam*. in græco tamen scripsit. ἄνηθο. Præterea Auicenna scriptum

vomitū ciet. reliquit. *inquit Galenus, & nocet stomacho, & in semine eius est vomitatio.* hoc equidem in Galeno non inueni: sed lib. de dissol. contin. ait *Anethum incidere, attenuare, obstructiones aperire.* & 9. de comp. m. loc. cap. 1. Oleum Anethinum rarefacere, & discutere, & 12. meth. c. 3. *relaxat.* item 1. ad Glau. cap. 15. euacuare, & dissoluere humores, non valde crassos. Serapio autem ex Dioscoride transtulit quidem retinere ventrem, & conferre nauseæ. sed quod ex Galeno retulit Auicenna non addidit. Rasis autem inquit. *Anethum sale conditum calidum est, quod vomere volenti congruit. & quando post cibum comeditur obest.* *Anethū vomitū ciet.* equidem suspicor interpretem in verbo Anethi errasse, nullibi enim legi, Anethum sale condiri. Verum multi auctores ad Vomitum excitandum decoctum sem. Anethi laudant. vt Mercurialis lib. 2. prælect. c. 17. Diomedes Amicus de mor. sporad. cap. 93. Senertus de febribus lib. 2. c. 6. Pascalius lib. 1. cap. 4. Fontanonus ad Lethargum, & ad Carum. Quercet. in Tetr. cap. 22. Marquardus ad Apoplexiam. Altimarus, Cæsalpinus, & Auicenna ad Vertiginem. Halyabbas 5. pract. c. 8. Serapio tra. 1. prac. c. 9. & passim omnes scriptores. Castor Durantes *prouocat nauseam*, inquit.

Contradictiones tamen allatas tollere, quamuis admodum difficile videatur. dicemus tamen cum Hippocrate, Plinio, & Dioscoride Anethum posse aluum sistere quamuis non sit adstringens; nam vrinam ducit, & ita alui fæces indurare potest, earum humiditatem ad renes trahendo, & ita aluus sistetur, quod accidet magis in biliosis ab Anetho amplius calefactis. Pituitosis verò contrarium accidet. nam incidendo pituitam in Ventriculo, hūcq; relaxando ad intestina eam deducet, à qua fæces humectabuntur. *solutio.*

At Vomitum sistere creditu difficilius est; nam relaxando aptum videtur ad os Ventriculi aperiendum, vomitumq; prorritandum. Nec Plinius, nec Galenus, nec Hippocrates facultatis vomitum prohibentis meminerunt. quare potius Auicennæ, Mesuæ, & recentiorum experimentis credendum videtur. in Dioscoridis autem textu mendum aliquod esse potest. & additum ab aliquo illud verbum *vomitiones*, immo in veteri textu, & Lacunæ additum est καθάιρει, ita vt legendum suspicer *aluum sistit, quæ verò in summo innatant ventre vomitione expurgat.* concludendum Anethum esse Vomitorium per Accidens, & abstersiuum ventriculi, irritatione tamen adhibita. *Dioscoridis textus suspectus.*

His enodatis statuemus Anethi vmbellarum cum semine, & floribus decoctum esse calidum, siccum, incidens, attenuans, relaxans, digerens, & detergens, idcirco iudicare nos posse aptum vomitorium ad educendam pituitam viscidam, & crassam è ventriculo. datum copiosè, quando indicatur vomitus, & nihil eum prohibet. tepida existente potione. nam per clystere assumptum per inferiora detergit. *quid agendum. quantū. quādo. quomodo. vbi.*

De Aniso. Cap. XIII.

OMnibus notum est Anisi semen, quod tamen aliqui Cuminum dulce vocant. non creditur variare specie, licet Dioscorides scripserit. *inter prima laudatum est Creticum, proximo loco AEgyptium.* fortè quia maius,& odoratius. hoc semen assumptum calidum est, & flatus resoluit. immo calidissimum videtur fecisse Galenus dum scripsit *acre, subamarum, vt prope ad Vrentium accedat caliditatem, est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calefaciendo.* vbi notandum, quod non videtur Gal. loqui de nostro Aniso dulci, quod Messanenses Cuminum dulce, & Eucharius Roestin in suo herbario Francfordiano Absinthium dulce vocant, si est subamarum. quare Galenus loquetur de Cretico validiore.

Anisum sub amarum.

Vires Anisi describens Dioscorides *aluum, inquit, & alba fœminarum profluuia sistere.* & Plinius lib. 20. c. 7. de Aniso scripsit. *appetentiam ciborum præstare, vomitiones cohibere.* deinde ait. *Non aliud vtilius ventri, & intestinis putant; ideo disentericis, & in tenasmo datur tostum.*

Contradictio Plinij.

Contra idem Plinius ibidem scriptum reliquit. *Multi vomituris acetabulum eius, & folia Lauri decem trita in aqua, bibenda inter cęnam suadent.* hæc est non leuis contradictio in Plinio. Anisum cohibere, & iuuare vomitum.

solutio.

Mihi videtur sentiendum, Anisum per se non esse vomitorium; sed aluum sistere cum Dioscoride, & Auicenna. attamen quamuis aluum, & vomitum cohibeat, in multa copia sumptum, cum aqua inter cęnam, quia (ex eodem Plinio) *stomacho inutile est, præterquam inflato.* potest vomitum faciliorem reddere; flatus resoluendo, & cibos ingestos calefaciendo, ac fermentando, pituitamq; in ventriculo existentem incidendo,& liquando. irritatione ad vomitum inde facta. & præcipue additis Lauri folijs, quæ ex Dioscoride *pota stomachum offendunt, & Vomitiones mouent.* ergo si non ratione Anisi, saltem ratione foliorum Lauri potio Pliniana Vomitoria erit, sed irritatione facta Anisi decoctum erit per Accidens vomitorium.

Quid agendũ.

Ideo, qui post cibum vomere voluerit, poterit cum cibo in media cœna Plinij potionem assumere præcipuè crassa existente in Thorace pituita. in appetitu deiecto. in ventriculi,& intestinorum inflationibus, in singultu, cruditate, celiaca, calculis, hidropicis, comitialibus, vteri affectibus, & pectoris vitijs.

quãtum. quomodo. quando.

Plinius dedit acetabulum vnum. idest vncias duas, & semis, circiter. vti dederit, patet. veluti etiam quando.

❧ (✝) ❧

De Aqua Marina. Cap. XIV.

SCripsit Dioscorides. Aquam Maris calidam, & acrem esse, stomacho aduersari, aluum conturbare, & pituitam expellere. & Plinius lib. 31. cap. 6. *Bibitur quoq; inquit, quamuis non sine iniuria stomachi, ad purganda corpora, bilemq; atram, aut sanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidam & quartanis dedere eam bibendam, & in Tenesmis, articularibusq; morbis asseruatam, & in hoc vetustate virus deponentem. Aliqui decoctam, omnes ex alto haustam, nullaq; dulcium mistura corruptam, in quo vsu præcedere vomitum volunt. Tunc quoque Acetum, aut Vinum aqua miscent. Qui parum dedere raphanos supermandi ex mulso aceto, iubent, vt ad Vomitiones reuocent.*

Aqua Maris.

Quid agẽdum.

Cum autem Sal calidum, incidens, & abstergens sit, idem de Aqua Maris erit dicendum. vnde ad abstergendum à viscida pituita Ventriculum. dari poterit potanda Aqua Marina, quæ quamuis per inferna præcipue purget; tamen penna, vel digito adhibito fiet vomitoria. Dioscorides certè scripsit.

Vsus.

Datur ad purganda corpora per sese, aut ex posca, aut cum Vino, aut Melle (sed cum Melle Thalassomeli vocant) *verum post deiectionem dant Gallinæ, aut Piscium iuscula ad domandam morsus acrimoniam.* Mihi autem non videtur conuenire hæc aqua, nisi pinguibus, pituitosis, & naturæ segnis, temporequè Hyberno Qui Nauim sunt conscensuri, ne à Mari vomant, solent pridie bibere duos Aquæ marinæ chyathos, à qua Vomitus excitatur, & alui deiectio. & post euacuationem, vt salsedo, & acrimonia inducta, retundatur, assumunt ius Gallinæ, & ita postea in Naui, neq; Vomitum, neq; Nauseam patiuntur.

quantũ. quando.

De Aqua Nampha. Cap. XV.

AMatus Lusitanus in Dioscoridem, cap. de Citrijs, & Narancijs. *Omnium harum specierum, inquit, arbores parum inter se differunt, quæ florem emittunt album summæ fragrantiæ, & ex eo per Campanam aqua ignis vi elicitur, tantæ suauitatis, & redolentiæ, vt cæteras odoriferas aquas superare certum sit, quæ hodie pro leui vomitum proritante medicamento apud Medicos Hispaniæ habetur, à quibus aqua Nampha, vel Narancij appellatur.* Dubito an verum sit, quod iste scribit. Namq; Mattiolus exhibet potandas sex vncias huius aquæ ad sudorem prouocandum in febre pestilenti cum exanthematibus. & Io. Bapt. Porta, lib. 2. de dest. *Ad pestilentes, inquit, vtilissime propinatur, præcipue, quæ, exanthematibus veniunt, quia putredini maxime aduersa-*

Aqua namphæ facultates.

uersatur. selibra pota per sudorem à corde contagiosos humores expellit. Venenorum vim eludere, & retundere solet. Ore subinde colluto halitus suauitatem commendat. Odor ad animi deliquia præualet. Romæ, & Neapoli plurimi mulieribus statim enixis ad facilitanda partus purgamenta quinque, vel sex vncias huius aquæ exhibent. Datur etiam Histericis, Melancholicis, & in cordis palpitatione, mirifice enim cor reficit, & flatus resoluit. vnde potius vomitum compescere, quam irritare idonea iudicanda videtur. An Aqua Nampha in Hispania est Vomitoria, non à floribus Aranciorum destillatis: sed quia destillatur in Vase æreo, & plumbeo, vnde prauam, & ventriculo aduersam assumet qualitatem. vt Acetum simili modo destillatum validum vomitorium experimur? at sic Aqua non esset abstergens; sed soluens.

quid agendum quantū. quomodo. Nos verò vti poterimus Aqua Nampha pro abstergēte in affectibus prædictis, quum Vomitus indicatur, data copiose ad libram vnam, vel duas. irritatione per pennam, vel digitum facta, vt Vomitus prouocetur.

De Aqua vitæ. Cap. XVI.

AQua Vitæ, seu ardens ex Vino destillata nulli nunc ignota est, quærēdum à nobis modo est, an hac vti possimus ad Vomitum excitandum; dubitandi occasio desumitur ab exemplo relato à *G. Fabricij obseruatio.* Georgio Fabricio cent. 4. Obseru. 39. Erat ipsius ancilla viginti circiter annorum ætatis, retentionibus mensium, maximisq; obstructionibus viscerum ab aliquot annis obnoxia: vino quoq; omninò dedita. quadam die post prandium, cum ampullam aquæ vitæ plenam, in hypocausto relictam, clam apprehendisset, ad satietatem ita bibit, vt paulò post humi cadens, ad semihoram veluti mortua iaceret. Huius mali caussa nemini cognita iam animam reddítura videbatur. Mox tamen quasi ex sopore expergefacta, cum ex vna in alteram partem aliquantum se proiecisset, sequuta est eructatio, & vomitus tam copiosus, vt ferè incredibile sit: præter cibum enim, quem paulò ante in prandio sumpserat. etiam multos prauos viscidosquè humores euomuit, & per aluum reiecit. Tunc primo ex Odore excrementorum caussa huius tam grauis affectus innotuit. Tota illa nocte veluti in agone permansit. Interim refrigerantia, & corroborantia veluti serum lactis, decoctum agrimoniæ, & veronicæ cum Syrupo berberorum (quibus & nonnunquam nonnihil Conf. Alkermes admixtum erat) iuscula item castratorum, in quibus acetosa, borrago, buglossa, & similia incocta fuerunt, copiosè assumpsit. Tandem conualuit, à cachexia quoq; pleni ssimè restituta fuit. & concludit Fabritius, *Sic post prandium in commodum cessit, quod proculdubio ieiuno, & vacuo ventriculo ipsi exitiosum, lethiferumq; fuisset.* Certè constat Obstructionem à crassis, & viscidis humoribus, & cachexiam sanatam fuisse ab illo vomitu. & à nobis inuestigandum est, an in simili affectu imitandus sit ab Aqua vitæ Vomitus, quia contulit, & sanauit. an verò fugiendus, quia periculosus, & cum difficili tollerantia, ac prauis accidentibus. *quid inuestigādum.*

Equidem consideratis viribus Aquæ ardentis, quæ calidissima, siccissima, penetrans, liquans, incidens, resoluens, & abstergens est; & conuenit in morbo frigido, tempore, & regione frigida, nec non vigentibus frigidis humoribus; nam temperat, coquit, liquat, fluxiles reddit, & incidit: & optime præparat. Concederem etiam ad Vomitum prouocandum, vt materia frigida, crassa, viscida in Ventriculo congelata, & proximis vijs, incalescat, incidatur, attenuetur, liquetur, & abstergatur. simul enim præparatur breuissimo tempore, velut ab igne, & mox Vomitu educitur. contulit autem illi Ancillæ, quia pituitosos illos humores dissecuit, & liquauit, aliàs educi nequiuissent. *Aquæ Vitæ Vires.*

Igitur in Hidrope, chachexia, colica, & huiusmodi morbis frigidis à crassa, & contumaci pituita congelata, firmata, & Obstruente, in Ventriculo, & Hypocondrijs in complexione, Regione, & Anni tempore frigidis aqua Vitæ copiosiùs exhiberi poterit, & inde Vomitus prouocari. *Quid Agendum.*

Quantum. Fabritius censuit Aquam vitæ ieiuno corpore futuram fuisse lethalem. vt salubris fuit post cibum. & fortasse fuit contrarium. nam post cibum copiosiores ad caput emisit Vapores; ideo somnus inexcitabilis, vt ebriæ, at in ieiuna promptius ad hepar transit, & materiam obstruentem agitat. & Turcæ, ac Poloni ieiuni copiosam ingerunt aquam Vitæ sine incommodo. non me tamen latet ob excedentem copiam aliquos etiam mox crepuisse. concedo autem faciliùs à cibo Vomitum excitari posse ex Aqua Vitæ, & antè cibum magis alteratum iri corpus.

De Asphodelo. Cap. XVII.

ASphodelus Dioscoridis, quem latini hastulam regiam dicunt nota est planta, & x. eius species ex Botanicis enumerat Bauhinus. Plin. & Theopl. diuiserunt tantum in marem, & fœminam.

Auic. scripsit esse calidum, & siccum. Guido de Cauliaco, & Brasauolus, cal. & siccum constituunt in secundo, digerentis, & discutientis facultatis, vt ex Gal. 6. de sim. f. & Paul. lib. 7. Guido dixit esse abstergens, & corrodens. *facultas.*

Radix cum Aqua cocta ventrem lenit, ex Plinio. At semen, & flores in vino poti aluum ex Diosc. & Auic. purgant. Plin. lib. 22. cap. 10. *semine sumpto turbatur venter.*

Ea Vomitiones (inquit, Diosc.) *adiuuat ludicri tali magnitudine deuorata.* idem refert Plin.

non

non igitur habet validam facultatem vomitoriam; sed ob manducationem subuertit os ventriculi, quia acris, & amara abstergit pituitam, & crassos humores. & quia antiquis in vsu erat radix decocta in cibis. vsui forte erat Vomituris à cibo.

Quid agendũ. Commendari potest ad Vomitum excitandum, quando conuenit, lateris dolorib. ruptis, conuulsis, & tussibus, ac Vrina, & mensib, retentis; ictericisq;.

quare? Dosis poterit esse à dragm. j. ad dragm. iij. nam dragm. j. præbent conuulsis, & pleuriticis, & drag. iij. ad Venena. sed in decocto duplex poterit esse pondus. i. à dragm. iij. ad drag. vj. *quomodo.* debet commanducari radix, vt eius facultas vomitoria in actum ducatur afficiens œsophagum, & ventriculum.

De Atriplice. Cap. XVIII.

Triplicis duo tantum Genera Dios. & Plin. tradiderunt Hortensis, & siluestris. Nos autem nunc habemus plures species. nam Hortensis vel est alba, vel rubra. siluestris iam cognitæ x. species sunt, & amplius. Marinæ species adhuc tres. itaut xv. Atriplicis species à Botanicis sint *Atriplicis genera.* repertæ. nos cum Dios. & antiquis loquemur de satiua alba, & sil. magis vulgata secus vias nascente.

Gal. 6. de s. m. f. censuit esse frig. in 1. humidam in 2. ventrem lubricans, & *paululum omninò eius est, quod digerendi obtineat potentiam.* Hortensis autē tum frigidior, tum humidior est. & addit Gal. *semen eius abstergendi vim habet itaq; ad morbum regium ex pituitæ infarctu prognatum vtile est.* Dios. etiam scripsit. quod *semen cum aqua mulsa potum regium morbum sanat.* sed quando scribit. *Coctum estur, vt Olus: aluum mollit.* videtur dissentire ab Hipp. 2. de Diæta. num. 14. *Atriplex humida est non tamen aluum mouet.* hæc est magna lis, quia duo magni viri opposita loquuti sunt. *cōtradictio inter Hippocr. Dios.* dicemus nullam adesse facultatem abstergentem, nullam propriè aluum mouentem. sed quando videtur, aluum mouere, id accidit, quia vt ait Gal. Atriplex nullam habet astrictionem, sed valde humida, & aquosa est, obid ventrem lubricando celeriter *Solutio.* permeat. itaq; verè dixit experientia ductus Dioscorid. quod aluum mouet. verè Hipp. ratione cognoscens nullam habere vim aluum emolliendi, sed per accidens celeriter permeare ad intestina.

Semen Atriplicis. Semen verò aliter se habet. videtur enim habere validam facultatem soluentem. Nam Serapio ex Rasi scribit. *Semen Atriplicis facit vomere fortiter, & vidi hominem, qui bibit ex eo dragm. ij. & fecit ipsum euomere, & assellare vsq; ad debilitatem magnam.* Mattiolus vero. *Noui ego* (inquit) *pharmacopolam quemdam, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantum semen exhibebat, quod ijs non sine molestia magna aluum abundè ciebat, atq; etiam simul crebros prouocabat Vomitus, quæ tamen facultas paucis, vt puto, hactenus innotuit.*

Ad Vomitum concitandum videtur esse vsus Pl. lib. 20. cap. 20. *coctO, vel per se, vel cum malua, aut lenticula concitantes vomitiones.* si *Plinius explicatur.* hic velimus dicere Plinium voluisse Atriplicis folia, dicemus ea operari lubricando, si verò semen, aget abstergendo, quia Gal. dixit hoc habere vim abstergentem. Quando verò Hipp. 1. de Morb. m. 31. scribit. *Quibus porrò intus manet viri semen, & computrescit, & turbationem facit, his atriplicis semen, aut succum, cum melle, aut cum cumino delingendum dato.* *Hippocr. dilucidatio.* credo Hipp. pro Vomitorio leui dedisse. nam Vomitus indicatur. & ipse eo postea vtitur validis excitato. scribens *Quibus vero sexta, aut septima die, à viro immissa prodeunt putrefacta, his verisimile est, ab vtrisq; fieri, & bilis, & salsuginis influxu. Curare autem sic oportet per Veratrum, aut scammonium, aut peplium: hæc enim sursum, ac deorsum, pituitam, & bilem purgant, & flatus educunt.* Auic. *In semine eius est Virtus lenitiua habentium choleram.* *Auic. & Gal. discordes.* idest leniendo vacuandi bilem. & Gal. abstergendo. sed Auic. per lenitiuum intelligit non quod propriè leniens dicitur. sed quod leniter & imbecilliter aluum mouet Gal. 1. de Alim. f. 1. *Siquidem Atriplex, blitum, malua, cucurbita, quia sunt lenta, ac perhumida, alijs, quæ talia non sunt; celerius subsidunt, potissimum ijs, qui sumptis illis in sole leniter obambulant, sensim modicè cedentia: lubricant enim si quis concutiatur, promptius, quam si quietus iaceat.* *Serapio.* Serapio. c. de medicina solutiua scripsit. *Et illud quod est laxatiuum, quod laxat per suam naturam, mediante sua similitudine, aut erit sub specie alterius operationis naturæ; volo dicere, quod nocet membro cui adhæret propter suam qualitatem, & natura defert eum ad suum contrarium, ad expellendum à membro suum nocumentum, sicut apparet in aqua casei, quia est frigida, & humida, & substantia eius est aquosa, & ipsa purgat choleram calidam, & puram ab omni alio humore, & sic curat accidentia choleræ, & mundat hepar à suis superfluitatib. adustis existentib. extra naturam quantitate, & qualitate. Et Atriplex similiter, quia ipsum expellit choleram à corporibus ictericorum, & est frigidum, & humidum, & eius aqua propriè mundat croceitatem oculorum, quando sunt tincti colore simili croco, quando fit ex eo caputpurgium, & hæc medicina est illa, quæ purgat ex sui natura mediante contrarietate sui.* *aliqua solutiua purgant per similitudinē. alia per cōtrarietatem. vt secum, et Atriplex frigida, & humida purgant bilem cali. & siccā.* Isaac de Dietis. *Semen eius est mundificatiuum, & colatiuum. Quare vtilis est habentib. icteritiam, quæ est de oppilatione hepatis: nam, si dragm. ij. cum melle, & aqua potui dentur, cholericis vomitus prouocabitur.* *Isaac.* Herbarius Vulgaris. *semen atriplicis cum aqua raphani, & parum croci mista, si sumantur in multa dosi cum multa tepida à ieiuno promouet Vomitum, atque etiam aluum. immo accipiendo solum succi Atriplicis*

plicis dragm. ij. vel iij. aluum purgat.

Quid agendũ. Ad purgandum bilem ex Auic. & Serap. immo pituitam ex Gal. in ictericis pręcipue. sursum, & deorsum. Vtile erit semen, & succus ad aluum purgandam. Herba autem vt Olus cocta aluum mouet ex Dios. Gal. Auerroe. decoctum, & succus per nares trahunt vt croceitatem oculorum.

quando.

quomodo. Seminis, aut succi dragm. duæ dantur cum Mulsa Dios. cum Melle, aut Cumino dat Hipp. cum Mulsa etiam Isaac. aliqui dant cum multa tepida, decocto raphani, & parum Croci.

quando.

De Brassica Hortensi. Cap. XVIV.

BRassicæ iam constat plures esse species, & ipsius laudes fuisse celebratas ab Hippocrate, Pythagora, Catone, Chrysippo, Dieuche, Erasistrati Schola, Apollodoro, Philistione, vt testatur Plinius, & alij, taceo Dioscoridem, Galenum, & posteriores.

Brassicæ genera. Huius duo tantum genera attulit Dioscorides. tres Theophrastus 7. de Hist. Plant. cap. 4. & cum ipso M. Cato. quibus videtur assentiri Plinius lib. 20. cap. 9. attamen lib. 19. cap. 8. alia genera affert. nempe Brassicam Tritianam, Cumanam, Aricianam, Pompeianam, Sabellicam, Lacuturrem; Nostri autem plures adhuc species inuenere, ita vt referat Bauhinus circa 28. differentias. Cum autem ex Catone, & Theophrasto, Hortensis Brassica vel læuis, vel aspera sit. λεία. idest læuis grandibus, & latis folijs, ac caule magno est. Crispa vero, quæ vocatur σελινοειδής, seu Apia, ex Theophrasto succi bonitate, & folij amplitudine læui præstantior est. & ex Catone etiam altera validior est. statuemus igitur Brassicam nostram Crispam, & atro virentem omnibus præponendam, & de hac verba faciemus.

Brassica abstergit. In Vniuersum autem de subductoria facultate statuendum cum Galeno ipsius succum abstergere, & siccare. & Dioscorides scriptum reliquit. *Brassica satiua aluo idonea est, si modo leuiter feruefacta edatur. Nam percocta aluum sistit: sed multo magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur.* deinde ait. *Crudus succus cum nitro, & iri deuoratus, aluum emollit.* deniquè. *Decoctum eius potu, aluum, & menses ciet.* Gal. autem 2. de Aliment. fac. *Ergo Brassicæ succus purgandi vim quandam obtinet, contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis, quàm incitare deiectionem potest. Proindè cùm expellere alui excrementa propositum erit, abeno, in quo elixa vnà cum aqua fuit, propiùs admoto, ipsam eximere confestim, vasculoq; in quo paratur, oleum cum garo inijcere oportebit: si salem pro garo sumas, nihil refert.*

Brassica aluum monet. *At humentem aluum siccare volentes, cum mediocriter bulliſſe videbitur, priore aqua effusa repentè, aliam calentem inijcimus: ac ita rursus in ea discoquimus vsq; dum tenera, flaccidaq; euaserit. quod non facimus, cum ventris subducendi gratia sumitur.* Sed Cato scripsit Aluum bonam facere, & docet condituram, vt aluus benè deijciat, cum perna, piscibus, & alijs vt gratior fit potio. Plinius autem ex Græcis. *Biles detrahere non percoctam putant. Item aluum soluere, eamdemq; biscoctam sistere.* sed de facultate soluente inferiorem aluum satis, quæ abstersoria dicenda est, educens obuias in intestinis materias.

Brassica Vomitoria. De facultate Vomitoria admodùm ieiunè tractarunt Græci, & Plinius. nisi dixerimus, cum Dioscorides ait *stomachum male habet.* & Plinius *Biles detrahere* innuisse facile per Vomitum posse educi. Vnus ex omnibus, quòd meminerim, Vomitorium ex Brassica docet. Cato de Re Rustica. tit. 156. *Aluum si voles deijcere, superiorem, sumito cymam Brassicæ, quæ læuissima erit pe. iiij. indè facito manipulos æquales tres, colligatoq; Postea ollam statuito cum aqua. vbi occipiet feruere, paulisper dimittito vnum manipulum, feruere desistet. Postea ibi iterùm occipiet feruere, paulisper dimittito vsq; admodum dum quinquies quinq; numeres. Tum eximito, & ita facito alterum manipulum, & item tertium, postea eximito, & contundito, & per linteum exugeto succum, quasi heminam, in pocillum fictile. Eò indito salis micam quasi eruum, & cymini triti quantum oleat. Postea ponito pocillum in sereno noctu. Qui poturus erit, lauet calida, bibat aquam mulsam, cubet incœnatus. Postea mane bibat succum, deambulet horas quatuor, & agat, negotij, si quid habet. Vbi libido veniet nauseæ, eumq; apprehendet, decumbat, purgetq; sese. Tantum bilis, pituitæq; eijciet, vti ipse miretur, vndè tantum fiet. Postea vbi deorsum versus ibit, heminam aut paulo plus bibat. Si ampliùs ibit, sumito farinæ minutæ conchas duas, infriet in aquam, paulùm bibat, consistet. Verum quibus tormina molesta erunt, Brassicam in aquam macerare oportet. vbi macerata erit, conijcito in aquam calidam, coquito vsq; dum ea commadebit bene, aquam defundito. Postea salem, & cumini paululum, & pollinem polentæ, & oleum eodem addito, deindè iterum feruefacito. Infundito in catinum, vti frigescat, eo cyminum interito, quod volet cibi postea edat; sed si poterit solam brassicam esse, edat. Et si sine febre erit, dato vini atri duri. Aquæ tum bibat quam minimum. si febris erit, aquam bibat. Id facito continuò quotidie mane. Nolito multum dare, ne pertædescat, vti possit porrò libenter esse. Ad eundem modum viro, & mulieri, & puero dato.*

Catonis Vomitorium.

Quid agendũ. Quoties igitur in alicuius Ventriculo molesta adfuerit, bilis, vel pituitæ copia, ius brassicæ ex vsu esse poterit, absterget enim valide. quod vel simpliciter parabitur, vel Catonis modo. & potio sit ad duas, vel tres libras. Cato dedit sui iuris validioris heminam. quæ pendebat vncios x.

quomodo.

quãtum.

De

De Brassica Siluestri. Cap. XX.

BRassicæ siluestris vnum Genus tradiderunt Antiqui, at Bauhinus sub hac decem collocat species, nos loquemur de Viribus illius Brassicæ siluestris, cuius meminere Veteres, quæ satiuæ similis est, sed candidior, & amarior. & reperimus in Insula Capræ prope Neapolim sponte natam.

Theophrastus. Et huius quidem vires purgatorias non attulit Dioscor. sed Theoph. 7. de Hist. Pl. cap. 4. *succum asperum*, inquit, *& instar medicamenti habet, quamobrem eo medici ad aluum purgandam sæpè vtuntur*. *Cato.* Cato autem *quæ κράμβη vocatur minutis caulibus, tenuioribus folijs, & acerrima omnium est istarum, tenui succo vehementissima. Et primùm scito, de omnibus Brassicis nulla est illiusmodi medicamentosior*. deinde scripsit. *Brassica erratica maximam vim habet, eam arefacere, contereq; oportet benè minutim, si quem voles purgare, pridie ne cœnet, & mane ieiuno dato Brassicæ trita, decoctæq; aquæ cyathos quatuor, nulla res tam bene purgabit, neq; elleborum, neq; scammoneum, & sine periculo, & scito salubrem esse corpori. Quos difficiles sanos facere, facies. Qui hac purgatione purgandus erit, sic eum curato, sorbitione liquida hoc per dies septem dato. vbi esse volet, carnem assam dato. si esse non volet dato brassicam coctam, & panem, & bibat vinum lene dilutum, lauet rarò, vtatur vnctione, qui sic purgatus erit diutina valetudine vtetur, neq; vllus veniet morbus nisi sua culpa.*

Quid agendũ. quantũ. Ergo huius vsus vtilis esse poterit in corpore cachetico, viribus existentib. validis: nam videtur esse Medicamentum Rusticorum decocti Cyathos quatuor exhibebat Cato.

De Calamentho. Cap. XXI.

CAlaminthæ tres species attulit Dios. at ex recentiorib. 7. species proposuit Bauhinus. est autem Calamẽtum montanum, quod in siluis oritur. pratense Nepetam, & substantia pulegium dictum. secundus aquaticum.

Calamenthi vires. Quoad Vires ex Dios. acre est, menses, & vrinas ciet, prodest rupsis, conuulsis, orthophneæ, torminibus, choleris, Elephantiacis, regium morbum expurgat, præsumpta in Vino Venenis resistit. Plin. lib. 20. c. 14. scribit succum naribus instillatũ profluuium sang. sistere. & dixerat Dios. cholericis valere; vnde potius adstringet, quam soluet aliquid. *adstringit.* Gal. Vires à Dios. illi assignatas. 8. de si. m. f. tribuit calori, acrimoniæ, amaritudini, & facultati digerenti, abstergenti, deobstruenti, extenuanti, & incidenti crassos humores. nec quicquam de facultate, & vi Vomitoria, vel soluente retulerunt Veteres.

Tamen reperio Arnaldum lib. de Venenis scribentem. *Decoctum continuè sumendo florum Calamenthi, eodem modo soluit, vt Elleborus.* & quum non explicet quale elleb. intelligetur albus. sed clarius, & copiosè Auic. *quandoq; facit vomere phlegma.* deinde. *Et siluestre quidem soluit Ventrẽ sufficienter*. paulo post *Et montanum solutione educit choleram nigram; & sit quod de eo sumitur in potu xx Kirat cum iuleb, & illud quandoq; operatur species calamenti siluestris, & omnia illa confortantur, quando permiscentur cum aceto, & rob pauco, & rectius quidem est, & teratur, & spargatur super acetum commistum cum aqua, & sale, & bibatur, & illud, quod nominatur albauium extrahit superfluitates melancholicas, ex via vrinæ, & calamenthum siluestre, quandoq; operatur omnia illa*. Hipp. autem primus omnium scripsit. 2. de diæta. num. 14. *Calamintha calfacit, & purgat*. non est igitur negandum Calamẽthum posse iuuare Vomitum. leue tamen ex ipso fiet Vomitorium, sed valide abstergens. *Calamẽthum Vomitorium.*

Igitur vti licebit decocto Calamenthi cuiusuis speciei pro euomenda pituita crassa, & viscida in casibus, quibus conferre calamenthum diximus. *Quid agendũ.*

Dosis ipsius Calamenthi ex Auic. sunt xx. Kirat. quod si Kirat est pondus 4. granorum hordei. dosis ista erit ad grana 80. i. dr. i. & g. viij. & secundum eos, qui faciunt dracmam 60. granorum. erunt. scrup. iiij. quæ dosis pro decocto pauca est. & de puluere assumendo intellexit Auic. at in Decoctione, vnus Manipulus seu fasciculus, ascendens ad vnc. ij. videtur conueniens. *quando.*

De Cæpa. Cap. XXII.

CÆpas vomitum, proritare non modo tacuerunt Dios. & Plinius, sed potius contrarium scripsisse videntur. nam Dios. *appetentiam inuitare, & aluo vtiles esse scripsit*. Plinius autem lib. 20. cap. 5. *Coctas disentericis vescendas dedere:* deinde ex Asclepiade subdit. *& si ieiuni quotidiè edant firmitatem valetudinis custodiri, stomacho vtilia esse, ventrem mollire.* Gal. 12. methodi c. i. ad dysentericos.

Contra tamen Hipp. 1. de M. Mul. nu. 101. *Post cœnam autem, vbi cæpas melle tinctas comedit, & aquam mulsam tepidam, quatuor heminarum mensura bibit, & paululum continuit, vomat*. & 6. Epid. ex parua Tabella. *Adamantus Melancholicus à Peplijs pluribus vomuit aliquando nigra, quandoq; à cæpis*. *contradictio.* Valesius in huius textus comm. idest sect. 8. tex. 35. conatur supradictos Autores conciliare dicens cæpas largius ingestas; quia anxietatem stomacho inducunt Vomitum proritare, & verè quidem Cæpas parcè acceptas mouere appetitum, ingestas abundanter, fastidium, nauseam, & Vomitum mouere. sed quia locus de M. M. explicat *solutio ex Valesio. conciliatio vera.*

locum

locum Epid. mihi videtur Hipp. nihil dissentire à Dioscoride, nec valde copiosas cæpas esitari voluisse, vt mouerent vomitum. sed edi cum melle, quia vim habent incidentem, attenuantem, acrem, & abstergentem, vndè misceri possunt cum crassa pituita in Ventriculo stabulante, eamq; pręparare ad Vomitum. cum autem Vomitum vult prouocare Hipp. propinat 4. heminas Mulsæ tepidæ, quæ & nimia dosi, & tepore grauat, & laxat ventriculum, & ideo si paulo post æger vomere voluerit, digito immisso, intentum assequetur. vtitur ergo Hipp. cæpis ad abstergendum tantùm. Aliter autem Mesues Cæparum semine vtitur. Nam Theor. 1. tex. com. 15. semen Cæparum inter clementia vomitoria, quæ vi nulla, aut minima naturæ molestia, educunt, reposuit, quo nos vti poterimus aqua decocto.

Quid agendũ. In Rusticis igitur, qui amant Cæpas, licebit, tum istis, tum harum seminibus decoctis vti pro vomitu abstersiuo iuuando ad Melancholiam vomitu è ventriculo abstergendam, ipsas abundanter comedendo, vel cum Melle: seminis autem decocto ad lib. ij. nam Hipp. iubet quatuor heminas Mulsæ. i. vncias 40. superebibendas esse. *quantũ.*

De Cucumerè. Cap. XXIII.

Teoph' σίκυος Pepo. σικύα cucumis vertit Gaza.

Ntiqui σικύος nomine comprehendisse videntur ferè omnes huiusmodi horarios fructus, & latinè redditum esse *Cucumerem*. Plinius Cartilaginei generis dixit. Æginetа Horarios fructus. nos relictis disputationibus dicemus Romanorum, & Serapionis Citreolum esse Antiquorum Cucumerem. ab Hipp. vocatum fuisse *Cucumerem non peponem*. Alios verò opponere Cucumerem satiuum, & siluestrem. Mecum sentiunt Mattiolus, Fuchsius, Brunfelsius, Dodoneus, Lonicerus, Castor Durantes, Tragus, Anguillara, Turneisser, Lacuna, Fracastorius, Tabernamontanus, Dodoneus, Gerardus, Cordus in Dioscoridem, Lobellius, Lugdunenses, & Bauhinus. id autem demonstrat Cucumeris siluestris forma. nam Dios. *Cucumis siluestris* (inquit) *fructu solo distat à satiuo Cucumere, quem longè minorem parit oblongis glandibus non dissimilem, folia, atq; sarmenta satiui.* igitur, qui plantas citrioli conferet cum Elaterij planta, quæ cucumeris siluestris est, facile agnoscet, nostros Citreolos esse Cucumerem antiquorum. cum Pepo ipsi nequaquam assimiletur, nec folijs, nec forma fructuum, cum perpetuò sint rotundi. nunquam autem rotundi fuere cucumeres Antiquorum; sed oblongi, vt Patet ex Plinio. & confirmatur ex Athenęo lib. 3. c. 2. *Citreolus Romanorũ.* *Athenęus.*

Est Cucumis visus mihi terræ filius almæ,
Inter grata iacens olera, mensasq; tenebat
ille nouem.

Meminit etiam Euthydemus lib. de Oleribus. Cucumeris Anguini. Plinius verò. *Crescunt*, inquit, *quâ coguntur forma; in Italia virides, & quam minimi, in prouincijs, quàm maximi, & citrini, aut nigri*. deinde ait. *Natura oleum odere, nec minus aquas diligunt, directi quoq; ad eas modicè distantes adrepunt, contra Oleum refugiunt, aut si quid obstet, vel si pendeant, curuantur, idq; vel vna nocte deprehenditur, si vas cum aqua subijciatur à quatuor digitorum interuallo descendentibus ante posterum diem, at si Oleum eodem modo sit, in hamos curuantur. ijdem in fistula flore demisso, mira longitudine crescunt*. similia refert Theoph. 5. de caus. plant. cap. 6. Hipp. de Genitura num. 8. Dionisius Vticensis lib. 12. cap. 19. & alij, quæ omnia non nisi citreolis adaptari queunt, qui longi, & curui sunt, cucumeres autem Romanorum perpetuo rotundi. cum autem Theoph. 7. de Hist. Plant. cap. 4. Cucumeris tria genera faciat Laconicum, Scytalium, Bœotium, & ex his dicat Laconicum meliùs rigatum euadere, reliqua non rigata præstantiora esse, nec alias notas addat, impossibile erit determinare ad quod genus reduci debeat noster citreolus, nisi dicere voluerimus laconicum esse Peponem, vt altero capite dicemus. *Plinius.*

Vires præterea Cucumeris nostram confirmant sententiam; nam Plinius. *viuunt*, ait, *hausti in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis, non insalubres tamen plurimùm.* Dios. autem. *non corrumpitur*, idest non coquitur. & Gal. horum substantia minus est humida, ideoq; non facile, vt pepones in ventriculo corrumpuntur. hoc autem nostris citreolis omninò conuenit, qui non ita facile vt Melones, & Pepones concoquuntur, & digeruntur. sed sepè posterò die in ventriculo sentiuntur. *Vires.* *Galenus*

Quo ad facultatem Vomitoriam Oribas. 8. collect. cap. 22. ex Diocle, *inter Vomitum prouocantia familiare est huiusmodi, dilutum cucumerum tenerorum, & in frusta sectorum, & aqua maceratorum, quæ deindè temperemus potum, quem à cœna tepidum sumamus*. sed Diophilus Carystius apud Atheneum lib. 3. c. 2. Cucumerem priùs sumptum perturbare asseuerat, propterea, quod sursùm fertur velut raphanus, ac postremum esum iucundiorem esse, & facile digeri. cui opponitur, tum communis noster vsus citreolorum in initio cum acetarijs, tum Hipp. de Affect. 50. & 2. de Dięta 15. *Cucumeres crudi frigidi sunt, & ægrè concoctiles, Maturi autem, & Pepones minguntur, & per aluum recedunt, verum flatuosi sunt.* Vocat autem Hipp. *Cucumeres non pepones* vt distinguat à Peponibus, qui maturi expetuntur. sed conciliare possemus dicentes Cucumeres initio cęnæ assumptos difficile concoqui cum Hipp. at postremò facile cum Diophilo, qui vult experiri potest. Oribas. 7. collect. c. 21. ad Vomitum laudat Cucumeris semen maceratum, & læuigatum si cum melle offeratur, aut Cucumeris radicem tritam; mirum enim in modum vomitum citat. Aetius etiam ser. 3. c. 119. Cucumeris satiui radicem tritam cum melle, vomitum *an Vomitoris.* *Diaphilus.* *contra Hippocr.* *solutio.* *Oribasius.* *Aetius.*

mouere scripsit. & Actuar. 6. Meth. c. 8. Cucumeris satiui radix trita ex aqua mulsa drachmæ pondere epota vomitiones prouocat. Quod si quis à Cęna leuiter vomere cupiat, oboli duo satisfacient.

De Eruo. Cap. XXIV.

Ὄροβος Græcè, latine Eruum, officinæ Orobum. semen est leguminis de quo Diosc. lib. 2. c. 102. *aluum esu turbat*. deinde de farina. *aluo vtilis est, sanguinem per Vrinam, aut aluum cum torminibus elicit, si largius à cibo, aut potu sumatur*. Gal. verò. 8. de s. m. fac. calidum 1. siccum 2. posuit, & ob amaritudinem incidere, extergere, & obstructiones tollere. Hipp. verò 2. de Dięta num. 8. *Eruum aluum sistit, & robustum est, & craßefacit, & explet, & boni coloris hominem facit*. & 2. Epid. sec. 4. *his qui Eruo vescuntur genua dolent*. quod repetit 6. Epid. sec. 4. at quod extergat patet ex Hipp. de M. Mul. 62. 67. 68. 72. 85.

Orobus Vomitorius. Ad Vomitum autem valere Eruum non scripsit Hipp. sed Plin. lib. 22. cap. vltimo. scripsit. *Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti, & stomacho onerosum, genua quoq; degrauat*. & ipse Hipp. 7. Epid. 40. scripsit. Cholericas bilis sursum, ac deorsum eruptiones ex erui esu fieri. *Hippocrates.* immo 3. de morbis in fine quando scripsit. *Eruum in aqua præcoquito, deinde ollam nouam, in maiorem ollam aqua plenam ponito, & alia aqua eruo affusa, ad modicum tempus coquito. postea vbi coctum fuerit eruum; tertiam aquæ partem reliquam excolatam bibendam dato, ita vt ad singulos cyathos, & cucumeris, & Erui pollinem inspergas. hoc constanter sitim sedat*. Vomitorium dedisse mihi videtur, quod non aduertit Salius censens potionem esse tenuem, subdulcem, ac refrigerãtem: nec censeo Hipp. proijcere primum decoctum. sed aquæ resolutæ aliam addere, quia Eruum multam requirit coctionem, vel melius. decoquit eruum in Balneo M. & aliam aquã eruo affundit, idest in olla noua continente Eruum; nam cum parum coquat, non valde consumetur, prebet tertiam partem decocti. idest superficiem ne fundus aquæ turbidior, & recipiens Erui substantiam (quæ sistit aluum) sit astringens; sed querit tantum abstersionem, quum assumit superficiem decocti, non multum cocti.

Posset etiam dici. præcoctum in aqua Eruum. deinde in ollam nouam in B. M. iterum modicè coquere; ita tamen vt tertia aquæ pars remaneat, quam excolatam exhibet: sed ista est modica coctio.

Hoc autem decoctum erit Amarum, calidum, siccum, abstergens, & Vomitorium, nec vllo modo subdulce, quia etiam farina super addita est amara, & nauseosa. Cucumeris caro recens, vel in pollinem siccata Vomitoria est. vt suo loco diximus: quare potio erit Vomitoria. & nullo modo refrigens, ac febri ardenti commoda primo & per se. sed copiosè sumpta ad multos Cyathos, & Vomitu excitato adeo abstergetur bilis in Ventriculo fixa sitim causans, vt verè dicit possit cum Hipp. quod constanter sitim sedat. non qualitate frigida; sed abstersione materiæ siticulosæ.

Quid agendũ. Quum igitur Eruum magis detergat quam Lens, ob amaritudinem, eius decoctum potentius Ventriculum exterget, quam Lentis, ideo dari poterit in viscida materia causante sitim, & alia symptomata.

quãtum. Dandum est copiosè, vt optimè abluat.

quando. Quando indicans adest.

quomodo. Decoctum sufficienti in aqua. & vel per se, vel alijs admixtis, incidentibus, detergentibus, soluentibus.

De Hyssopo. Cap. XXV.

Hyssopus legitima, eò, quod πόα γνώριμος, siue vulgaris, omnibusq; veterum quo nota esset, rara nunc, maximæq; difficilis notitiæ paucisq; admodum cognita existit. ita vt videatur ipsius γνῶσις ob quam antiqui eius inserere descriptionem suis doctissimis monumentis, minimi fecerunt, eiusdem nunc ἀγνοίας esse caussa: *notitia plantarũ peperis ignorantiam.* cuiusmodi multa apud Dioscoridem inuenies; quæ ipse γνώριμα appellat, attamen nobis hoc tempore, si non penitus ignota, certè magnarum, difficiliumque quæstionum causa. Oritur enim ex defectu descriptionum immensa rerum quæsitarum inuestigandi difficultas, fereq; indissolubiles quæstiones. Namq; si multæ plantæ, quarum tamen dilucidas, perfectasq; habemus descriptiones, sunt ignotæ, quid dicendum, sperandumuè de illis, de quarum facie, & figura nè notam quidem, vel vix habemus, & obscuram, ac dispersam? annè de earum notitia desperandum? quo modo sine vestigio insequendæ? sed quid de Hyssopo? πόα γνώριμος ex Anazarbeo, certè herba ignota nunc esset verè dicenda, & est de facto ita omnino dicendum, ipsius enim imbecillia signa, sparsæq; notæ adeò auctores Botanicos defatigarunt, vt plures pro Hyssopo suppositæ plantæ fuerint inter se plurimum distantes, veluti officinarum Hyssopus, Gratiola, Polium vulgare, & Hyssopus alia Delecampij. itaut sub iudice adhuc lis sit, quæ dicenda Vera genuinaq; Antiquorum Hyssopus. *Hyssopus ignota.*

nomen. Circa nomen, doctissimus Columna in principio Capitis hæc legenda proponit. *Hyssopum Græcè* ὑσσόπος *dictum videtur, quasi* ὑόμενον *pro* χεόμενον ἐπὶ τὴν ὦπα, *quia super vultus effundatur,* ἀπὸ τοῦ ὕω, ὕσω, *quod est perfundo, &* ἀπὸ ὠπός, *aspectus, vultus, facies. Nam & antiquitus ad expiationem peccatorum vsos fuisse Hyssopi aspertione, &c.* paulò post addit. *Atq; hac deriuatione Hyßopum dictum, per simplicem, S. scribi deberet Hysopum, sicut in quibusdam Plinij codicibus impressis legitur antiquioribus.*

Miror

Miror non citasse Æmilium Macrum Hysopum per simplicem, S, scribentem. Mihi tale Hyssopi Etymon non placet. nam Græca vox cum sit, non hebrea, non est dicendum, hoc nomen à Græcis impositum ob vsum, quem apud Hæbreos habebat: Græcis quidem, non Credo legisse Columnam, in vsu fuisse Hyssopum pro aspersione ante legem nostram: aliud igitur apud Græcos nominis Etymon. Arabicè quidem Zufa, vt etiam testatur Columna, apud Serapionem Capha legitur, & dicitur, hæc nomina inuestigare oportebat, an ab aspersione deducta erant. Zaluzanius autem in sua Methodo Herbaria, & Bauhinus in Pinace dictum scribunt. quasi ὕομενος εἰς τὺν ὦπα *impluens in Visum*. sed hæc aspersio mihi non probatur vt dixi. subiungit Zaluzan. *aut potius* εἰς τὴν ὄπὴν *quia voci raucæ, pulmonibusq; vnicè prodest*. & hoc mihi magis probabile videtur, tamen hac etiam deriuatione per simplicem, S, scribi deberet, & forte εἴσοπις, non ὑσσόπος. an verò potiùs ab ἄισσα, ας. *calamitas* & ὄπις ἴδος vox. quod conferat calamitati vocis, vel meliùs ab ἴσσος trãquillitas, & ὄπις. quod tranquillitatem vocis efficiat. à virib. enim vel figura credendum est nomen illi imposuisse Græcos, non ab illo vsu, quem apud hæbreos habebat.

refelli-tur Columna.

Etymon aliud.

Nobis, vt rectam, solidamq; proferamus in hoc casu sententiam, iudiciumuè nostrum, opus primo erit, pro Quæstionis Basi, fundamentoue Hyssopi descriptionem eruere hinc inde, à varijs locis, Veterumq; vestigijs, & ex hac optime dilucidata, veluti ex Polycleti norma propositas pro Hyssopo plantas examinare. & vel approbare, vel refellere. erit igitur Hyssopi descriptio istiusmodi. *Hyssopus est herba antiquitus vulgaris, cuius duo sunt genera. aliud enim Montanum, aliud vero hortense. Planta est surculosa Teucrij ramis, folijs sampsuco, seu Origano Heracleotico similibus, ac ob albedinem similiorib. Onitidi, quo tamen est Candidor; vmbellam, seu comam rotundam habet, ac densam corimbis refertam similem Chrysocomæ; sapore acri est herba tota, & ad condimenta vtilis*. hæc descriptio, quia aliquas posset pati difficultates, sic erit particulatim comprobanda, atq; confirmanda.

Hyssopi descriptio.

Dicitur autem primo. *Hyssopus est herba antiquitùs vulgaris*, quod difficultate caret, cum ex Dioscoride clarè constet, πύα γνώριμος dicente.

Definitionis resolutio.

Secundo ponitur. *Cuius duo sunt genera, aliud enim Montanum, aliud verò hortense*. sic Dioscorides. δισσὴ, ἡμῖν γάρ τίς ἐστιν ὀρεινή, ἡ δὲ κηπευτή. Quæ si considerasset Clarissimus vir F. Columna neutiquam dixisset Hyssopus Antiquis non connumerari inter herbas hortenses: non solum ex Dioscoride hoc discere poterat: sed etiam ex Auicenna scribente. *Hypossus alia montana, alia Hortiua*. nec non ex Mesue, qui refert. *Hyssopus alia hortensis, alia montana* idem quoq; legitur in quodam Galeni libello inter spurios de simplicib. medicamentis hisce verbis. *Hyssopus herba est, est verò Erraticum, & Hortulanum*, Addam etiam Cornelij Celsi auctoritatem scriptoris nunquam satis laudati, qui lib. 2. cap. 30. sic loquitur. *Vrinam autem mouent, quæcumq; in horto nascentia boni odoris sunt, vt Apium, Ruta, Anetum, Ocimum, Menta, Hyssopum, Coriandrum*. nonnè Celsus enumerat Hyssopum inter ea, quæ in Horto nascuntur? at q; in horto nascuntur, & coluntur, nô nè Hortensia? Erit igitur Hyssopus planta antiquitus hortensis etiam.

Hyssopi genera contra Columnam.

Hyssopus hortẽsis.

Tertio *Planta est susculosa Teucrij ramis*. hoc ex Plinio mutuauimus, qui lib. 25. cap. 5. sic habet. *Quidam ramis Hyssopi surculosam folio fabæ Teucrion appellant*. Quid autem intelligat Plinius per Teucrium folio fabæ, inter auctores non satis constat: alij enim idem cum Dioscoridis Teucrio censent, alij verò eam esse plantam opinantur. quam vulgo itali faua grassa appellant, aliqui Telephium. sed Teucrij inuestigandi non est nunc locus: satis quidem colligitur ex Plinij verbis Teucrium esse plantam surculosam, quod confirmatur etiam quia ex Crateua Hyssopus similis dicitur, Sampsuco, quod surculosum à Dioscoride nuncupatur.

Hyssopus surculosa.

Quarto. *folijs sumpsuco*. Hoc desumpsimus ex Crateua apud Anguillarium. quod confirmatur ex Isaac ebem Amram, tum apud Serapionem tum etiam apud ipsum Columnam. *Ramuli eius, & folia sunt similia folijs maioranæ*. Columna vero de magnitudine interpretatur *frondib. & ramis magnitudine similibus magnitudini Maioranæ*. sed iterum addit Serapio. *& ramuli eius sunt puluerulenti, quorum grossitudo est sicut ramulorum Maioranæ*. si hic explicat se loqui de magnitudine, ergo prius egerat de figura, immo ob maximam similitudinem non solum formæ, sed etiam essentiæ Auic. pro Hyssopo substituit Sampsucum. quid sit verum Sampsucum suo loco explicabimus, & vero Sampsuco assimilari debet vera Hyssopus.

similitudo sampsuci.

Quinto posuimus etiam in præscripta Hyssopi descriptione *folijs Origano Heracleotico similibus, at ob albedinem similioribus Onitidi, quo tamen est candidior*, & Genuina Origana alibi explicauimus. itaq; rotunda potius, quam longa Hyssopi folia erunt, qualia Sumpsuco, & Origano. Dicimus etiam tantam esse affinitatem inter Originum, & Hyssopum, vt Plinius contentus fuerit in describendo Onitide dicere. *Onitis non dissimile Hyssopo*. & pro Origano substituitur Hyssopus à Galeno 6. de comp. med. 2. loc. cap. 1. aiente. *Origanum in Sapa feruefacito, stomaticumq; pharmacum addito, ac gargarizare iubeto, si verò neq; sapa adsit, in aqua mulsa Origanum coquito, nihil autem refert, etiamsi Hyssopum conijcias pro Origano, aut Pulegium, aut Thymum*. similiter idem Gal. libello de substitutis medicinis pro Hyssopo substituit Thymum, pro Pulegio Hyssopum. Origanum enim Thymum, & Pulegium acria sunt, acer

Origani similitudo.

N 2 etiam

etiam Hyssopus, vt postea probabimus.

folio albo. Præterea Hyssopum esse folio albo, satis claret, quia si ex duobus Origanis, illud, quod est candidius (s. Onitis) ob candorem similius est Hyssopo, sequitur necessario ambobus candidiorem esse Hyssopum. Possumus etiam referre maiorem candorem ad respectum solius heracleotici, & maiorem similitudinem Hissopi ad formam tantum, non ad colorem; haud enim dicitur ideò, seu, ob candorem esse magis simile: sed tantum particula καὶ. cum dicat Serapio ex Isaac ebem amram. *Herba quidem est viridis, sed postea citrinescit.*

Sexto in descriptione ponimus. *Vmbellam, seu comam rotundam habet, & densam Corimbi figura similem Chrysocome.* Colligitur hoc ex Dioscoridis verbis cap. de Origano, & chrysocome. scribit enim *Origanum Heracleoticum folium habet Hyssopo non dissimile, vmbellam autem non rotæ modo: sed veluti in plures partes diductam, & in summis virgis semen non densum.* & de Onitide. *Candidius est folijs, & magis simile Hyssopo, & semen veluti coniunctos corimbos indiuisos habet.* & cap. de Chrisocome scripsit. *Chrysocome virgula est palmaris habens comam corimbi figura similem Hyssopo.* constat igitur Origanum habere Hyssopi σκιάδιον, seu vmbellam, & Chrysocomæ κόμην. seu comam. de Agriorigano etiam dixit habere σκίαδιον Anethi: miscuit igitur Dioscorides Comam, & vmbellam, & meminit Corimbi, quamobrem hae voces nobis explicandæ veniunt.

vmbella Chrysocomæ.

Coma quid. Coma igitur plures habet significationes, principaliter tamen, & propriè *Comæ* dicuntur (si Festo credendum lib. 3. *capilli cum aliqua arte compositi*. ἀπὸ τοῦ κοσμεῖν *ab ornando*. vt aliquib. placet, vel potius ἀπὸ τοῦ κομεῖν, quod est cedere, & idem significat; Vndè *Cæsaries* apud latinos, quod ornatè cædantur. & à longitudine Comæ dicta est quædam pars Galliæ, Gallia Comata. sic Ouid. 4. Trist. Eleg. 7.

credam prius ora Medusæ
Gorgonis anguineis cincta fuisse comis.

Legitur etiam apud Aristotelem. 1. de Arte Rethorica. apud Laconas comam nutrire laudabile fuisse, quoniam non sit facile seruire, & aliquod opus facere crinitum hominem, libertatis ob id apud eos indicium erat. Ad plantas deindè Comæ nomen, Analogia quadam, translatum est, & quidem vario significatu: vel enim foliata coma est, vel florida, vel capitata, vel Corimbacea. sumitur etiam promiscuè quandoq; pro vmbella, vel capitulo, vel inutili quodam naturæ conatu. vt legi apud Theoph. 4. de Hist. pl. c. 8. *Papirus coma inutili* κόμην ἀχρεῖαν, & de Sari quoq; scripsit. *Comam similem gerit.* & lib. 4 cap. 4. dixerat de ficu indica. *Arbos comam supernam lasciuam gerit.* Comam etiam sumpsit Dios. pro capitulo. cum dixit *Stæchas coma Thymi.* Thymũ vero scripsit ferre *capitula.* Comam præterea accepit pro *Vmbella.* cap. de Anetho scribens. *aridi Anethi comæ.* & de Hipposelino. *Coma Libanotidis florum plena, dependentib. in cacumine corimbis.* & clarum est Anethum vmbellam ferre, sicut etiam libanotidem. vt ipse quoq; memorat. Plinio etiam scribere placuit *Sthæcas coma Hyssopi.* à multis autem sumitur hoc nomen pro omni plantarum summitate, quam dicere poterimus foliatam comam. vndè Virgil. 4. Georg.

Analogia Comæ.

Coma inutilis.

pro Capitulo.

pro Vmbello.

Ille comam mollis iam tum tondebat Acanthi.

coma foliata. Plinius autem lib. 12. cap. 25. *Balsamo* (inquit) *folium proximum Rutæ perpetua Coma.* hinc Fracastorius in Syphilo loquens de Suriaco ligno. lib. 3.

Diffundit semper viridem, semperq; comantem
Arbuteis siluam folijs.

pro summitate. Similiter Theoph. 4. de Hist. Plan. cap. 18. *Quam verò* (inquit) *decacuminationem appellant, tantum inter arbores Pino, Abieti, Piceæ, Palmeque assignatur, quidam, & Cedro, & Cupresso referunt. Hæc enim detracta coma, decisoq; cacumine tota intereunt.* Comæ nomen etiam pro flore sumptum reperio. apud. Virg. 4. Georg.

Cresceret in Ventrem Cucumis, nec sera comantem
Narcissum, aut flexi tacuissem vimē Acanthi.

proflue. pro serò florentem. sic à Coma dicitur Hyacintus comosus, flos scilicet. Characia etiam Tithymallus dicitur à Dioscoride habere comam, sicut etiam Dendroides vocatur πολύκωμος quorum coma ex floribus herbaceis est compacta.

coma capitata. Coma Capitata erit illa de qua Dioscorides in Psillio mentionem facit. ἡ κόμη *è medio Caule exoritur, duobus, tribusuè conuolutis in cacumine capitulis.* Plinius de Ascyro sic loquutus est, capitulis paucis, & *comæ tritæ veluti cruentant.* Dioscorides vero scripsit καρπὸν *attritu digitos cruentare.* Deniq; se offert Corimbacea Coma. sic Chrisocome dicitur habere κόμην κορυμβοειδῆν; nec non etiam Elichrysum. κόμην κυκλοτερῆ ἰχρυσοφανῆ, σκίαδιον περιφερὲς, ὥσπερ κορύμβοις ξηροῖς. *comam aureæ lucis in orbem*, & quasi idem melius explicans subdit. *Vmbella rotunda, veluti dependentib. Corimbis.* Nec longè distat Plinius scribens Chrysocomem esse *comantibus fulgore auri corimbis.* Tandem ex tot allatis Comæ vocis significatis colligemus, & statuemus Hyssopũ habere comam corimbaceam, non aliam: tùm quia Comam habet Chrysocomæ similem, cui corimbacea inest: tum etiam quia similis est Origano Onitidi, quod semen habet veluti coniunctos Corimbos.

phaccis, et fructu

coma corimbacea.

qualis Coma Hyssopi.

quid sit Vmbella. Hæc præterea coma Vmbellæ assimilatur, quæ σκιάδιον à Dioscoride dicitur, estq; congeries plurium pediculorum semina, vel flores sustinentium orbiculariter in circuli, seu semisphæræ formam disposita, vocatur etiam à Latinis *Muscarium.* Vndè Plin. lib. 12. cap. 26. Panacem, ait esse *semine in Muscarijs dependente*, vt ferulæ. Quæ autem à Dioscoride σκιάδιον ferre notantur huius generis sunt, Sambucus, Ebulus, Cicuta, Tapsia, Caucalis, Draba, Panax Heracleus, Asclepias, Ligustrum, Pastinaca, seseli massiliense, & Peloponense, Elaphoboscum, Daucus, Achillea, Millefolium, Libanotis, quæ

Muscarium.

omnia

omnia vmbellam ferunt, & nos plura appoſuimus, vt qui vnam plantam non agnoſcit, alteram fortè vidit. Erit igitur Hyſſopo Coma Vmbellæ quodammodo forma, quod expreſsè colligitur ex Dioſcoridis capite de Origano. Nam cum tradidiſſet. Origanum Heracleoticum habere folia Hyſſopi, ſubiungit ſtatim σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, ἀλλ᾽ ὥσπερ διῃρημένον, καὶ ἐπ᾽ ἄκρον τῶν ῥάβδων τὸ σπέρμα οὐ πυκνόν. ideſt *Vmbellam autem non rotæ modo: ſed veluti in plures partes diductam, & in ſummis virgis ſemen non denſum*. His patet clariſſimè non velle Origani vmbellam eſſe rotundam, vt Hyſſopo, quo indicat Hyſſopo eſſe vmbellam rotundam, cum illi comparetur Origani Vmbella, ac differat tantum ob rotunditatem, & ſeminis in ea denſitatem, quod Marcellus clarè in ſua verſione expreſſit ſcribens. *folia Hyſſopi habet non tamen vmbellam Hyſſopi modo rotæ figura*. quicquid obſtrepant Matthiolus, & eius ſectatores, qui nolunt comparari vmbellam Origani cum vmbella Hyſſopi. ſed ſi Hyſſopus eſt ſimilis Origano, quod vmbelliferum eſt, cur non erit, & ipſa vmbellifera Origani modo? ſed aduertant Dioſcoridem dixiſſe σκιάδιον δὲ. *vmbellam autem.* ideò ob particulam *autem*, quæ coniunctiua eſt, illa, quæ deinde referuntur de vmbella cum ſuperiorib. coniungeda ſunt. Quod ſi Dioſ. noluiſſet comparare vmbellas, fruſtra poſuiſſet illa verba non rotundam, *non in rotæ modum, ſed in plures partes diuiſam.* Nonnè ſatis illi fuiſſet ſcribere *Vmbellam fert in plures partes diuiſam?* itaq; per negationem Dioſcorides diſtinxit Vmbellas. Erit igitur Coma, ſeu Vmbella rotæ modo Hyſſopo vnita magis, quam Heracleotico minus tamen denſa, quam Onitidi, præterea corimbacea erit Vmbella. Plinius dixit *Hyſſopi baccæ ternæ, &c.*

Hyſſopo eſt Vmbella.

Qualis Hyſſopi vmbella.

Corimbi autem nominis ſimiliter multiplex eſt ſignificatio, vt cum Plinius lib. 16. c. 34. *Hedera (inquit) conſtat racemis in Orbem circumactis, qui vocantur corimbi.* Sæpè tamen hoc nomen pro Bacca ſumptum reperio, vt pro ipſius hederæ baccis, ſeu acinis. & ſolani manici baccis, & poto Exemplo. Plinij verbo erunt de ſimilate. *Comantibus acinorum Corimbis.* Sæpiſſimè autem pro qualibet rotunditate baccæ ſimili, cuiuſuis ſint ſubſtantiæ, & tales erunt Onitidis, Hippoſelini, Elaphoboſci, Policnemonis, Polemoniæ, Polij, Chryſocomæ, atq; Hyſſopi, Corimbi: Propriiſſimè tamen hoc nomen conuenire crederem rotunditatib., globuliſq; dependentib., qui fuerint veluti membranacea ſubſtantia, & folliculis, vtriculiſq; ſeu foliolis conſtantes, & conglobati, quales Helicriſo ſiculo, Maro, ſampſuco, Dictamno Cretico, Origano, atq; vero Hyſſopo. nec non in Dioſ. chriſocomæ. in qua aſſignanda poſſet eſſe aliquis error, cui Hyſſopus aſſimilatur coma corymbacea. Matthiolus, Anguillara, cum quibuſdam alijs doctis botanicis ingenue fatentur ſe hanc nunquam vidiſſe. Cæſalpinus verò Præceptor meus doctiſſimus lib. 12. cap. 14. Plantulam proponit in menijs Piſanis repertam, quam etiam mihi Romæ oſtendit anno 1600. cum altero Præceptore meo Andrea Baccio in Romano Liceo ſimplicia docente, cum ea abundent Romanæ antiquitates. alij non recipiunt, ſed inter Helicriſia referunt. Fab. Columna credidit legitimam ſe inueniſſe Croſocomen, & exhibet Linariam auream Tragi. his doctiſſimis viris aſſentiri non poſſum. quia Chryſocome, ſeu Chryſitis ex Dioſcoride, atq; Plinio plantula eſt *palmi altitudine*. linaria verò hæc cubitalis, & altior eſt. ſed conceſſo etiam Columnæ reperiri in ſilueſtribus palmi tantum altitudine. in contrarium etiam eſt, quia Antiquorum Chryſitis aphillos eſt Linaria verò foliata, vti etiam Helicriſos prædicta. quod docuit Ariſt. de plantis lib. 2. cap. 2. *Triplex (inquit) arborum fecunditas eſt, aut enim fructus prodeunt antè folia, vel vnà cum folijs, vel poſt folia. Eſt quoque planta, quæ radicem non habet, aut folia. Et eſt, quæ ſtipitem habet ſine fructu, & folio, vt Chryſocomos, aut Chryſitis.* Hermolaus etiam Barbarus lib. 4. ſui Corollarij. cap. 667. *Chryſocome (inquit) ſine folijs, ſine ſemine, ſolo ſcapo, comas habet fulgure auri, vndè nomen.* Colligi etiam idem poteſt ex ipſo Dioſcoride, qui Chryſocome folia habere non dixit. ſed manifeſtius ex eo, quod eam ita deſcripſit χρυσοκόμη ῥαβδίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον. ideſt *Chryſocome eſt virgula palmaris*. Eſt igitur Chryſitis parua ſolùm virgula, ſeu cauliculus, qui *habet comam corimbaceo ſimilem Hyſſopo.* ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ ὁμοίαν ὑσσώπῳ. & dixit Corymbaceo Hyſſopo κορυμβοειδῆ datiuo caſu, non autem corimbaceam comam, vt Marcellus, & Columna vertunt. & quamuis horum doctiſſimorum hominum plantas non recipiam, aliam tamen veriorem aſſignare nequeo, ſatis ſit ſciuiſſe Hyſſopum habere comam corimbaceam.

Corimbus quid. — *pro baccà.* — *pro qualibet rotunditate.* — *pro globulis pẽdentib.* — *Chryſochome quid.* — *Chryſocomæ Columnæ.* — *Ariſtotelis.* — *vera Dioſcorides verſio.*

Septimo probandum quod diximus. *Sapore acri vt herba tota, & ad condimenta vtilis.* Hic acerrimè nobis eſt certandum cum eruditiſſimo Columna, ſed pro veritate. Amariſſimum enim eſſe probare niſus eſt, contrà veritatem ipſam, quæ lucidiſſima eſt; nec vllum Auctorem illi ſuffragari reperio, niſi Iſaac eben Amram, tum apud Serapionem, tum etiam apud Ahamad ben Abdeſſamad, quem ipſe citat. Scribit autem Columna. *Non enim inter condimentarias, & hortenſes herbas Hyſſopum Antiquis numerabatur, vt Thymbra, Cunila, Origanum, & ſimiles, quibus ſapor erat quidem acris; ſed guſtu ſuauis, vt & vulgati Hyſſopi videtur: inter quas miſceremus potius, quam inter medicatas, ingratas, vt Stœchas, Hyſſopum, & ſimiles, quas in condimentis non reperimus recenſitas ob ingratitudinem guſtus.* deindè cum attuliſſet in medium multas Hyſſopi vires ſubdit. *Plinij remedia propoſuimus, vt vires, quæ ab amaritudine mixta procedunt, quorum aliqua tacentur à Dioſcoride, maximè noſceretur: (nos quidem amaro ſapore fecimus Hyſſopum, & à Dioſcoride, & alijs non refertur) & ſunt contrarium ſtomacho eſſe,*

Sapor Hyſſopi. — *Verba Columnæ.*

columna de amaritudine Hissopi. *esse, vermes interaneos, atq; externos interficere, phthiriasi scilicet resistere, vomitiones præstare.* paulò post altiùs multò ascendens, sic effatur. *Idcircò non alia de causa, nostra sententia Hyssopum à spongia plena aceto circundatum oblatum fuisse Domino nostro in cruce censemus, nisi, vt illius amarore, non minus ac felle, os eius, atq; palatum gustu teterrimo afficeretur.* dixit præterea. *non alia de causa, Hyssopi caput, medium inter Abrotanum, & Stœchadem posuisse Dioscoridem dicendum esse, nisi, quia sapore amaro, acri, odorato esset, atq; etiam, vt ille Thoracis defectib. succurrit.* Hæc est eruditissimi viri de amaritudine Hyssopi subtilis opinio. *intentio Auctoris.* Nos autem è contra ex Antiquorum reliquijs probabimus apertissimè Hyssopum esse plantam acrem, & condimentariam.

opponitur Mesue Isaaco ebem Amram. In primis Auctori illi Arabo, scilicet Isaaco Eben Amran asserenti Hyssopum esse amarum opponimus maioris auctoritatis, eiusdem regionis, & sectæ auctorem alium, nimirum Mesuem. Hic siquidem cap. de Hyssopo ex Antiqua versione habet. *Hyssopus cuius odor, & sapor acutissimus est melior.* & ex Versione Siluij. *Hyssopus est Odore, & sapore acutissimo.* & de Cura Paralisis scribit. *Cibi, & condimenta, quæ conferunt neruis, sunt sicut grana pini propriè, & cerebrum leporis, & hasce, & Origanum, & Hyssopus, piper, zinziber, piretrum, &c.* ecce Mesues dilucidè Hyssopum inter condimenta acria enumerat. Iterum idem Mes. cap. de cura Pleuritidis. sic quoq; testatur. *Et detur etiam Altereniabin cum Hyssopo, & melle, aut pulegio, est enim ei cibus bonus.* vult igitur Mesues dari altereniabim, idest Mannam cum Hyssopo, & dicit esse cibum bonum. At si vteremur Manna cum Hyssopo Columnæ esset nè cibus bonus, vt ait Mesue? certè ingratus, & ingustabilis: cum eius Hyssopus amaro, & ingrato gustu, abhorrendoq; ita sit, vt etiam ipse met Columna putarit ob amaritudinem, & iniucunditatem non posse recipi inter condimentaria; imò etiam ob in suauem, & amarissimum saporem censuit ab Hebræis Saluatori nostro in Cruce pendenti, ac sitienti cum aceto oblatum fuisse. *Auicenna.* Hyssopus ergo Columnæ admista manna, non solum non estat bonus cibus, sed amarum, & ingratum Medicamentum. Ex Auicenna quoq; simile quid colligitur. ait enim in cura Asthmatis. *Et sint eorum cibi subtiliatiui, in quib. ponatur semen Alrasede, & Hyssopum, & Origanum, &c.* quo patet Auicennam velle condiri cibos Hyssopo, erit ergo planta condimentaria, quod si esset adeo amara, vt prædicat Columna non possent cibi deuorari. quare concludam Hyssopum esse acrem, & condimentariam herbam ex Arabum sententia.

Celsus. Si latinorum testimonia de Hyssopi acredine, & condimentario vsu quæremus Aderit Cornelius ille Celsus. lib. 2. cap. 20. vbi agens de proprietatib. ciborum, quibus vescimur. ait *Mali verò succi sunt Tymum, Nepeta, Satureia, Hyssopum, nasturtium, &c.* constat ex his à Celso numerari Hyssopum inter cibaria, & obsonia: erit ergo Hyssopus planta condimentaria. *Celius Apitius.* immo Cælius Apitius vetus rei culinariæ scriptor lib. 1. circa finem capitis primi. Sales parat cum Hyssopo Cretica, & alijs. atq; addit. *Sunt autem suauissimi, & vltrà sanè, quam speres.* sed quæ suauitas speranda admistione Hyssopi Columnæ.

Hippocrates. Ad Græcos enumerandos nunc me accingo, qui vt plures sunt, & auctoritate pollentes, ita etiam questionem hanc penitus dirimunt. ex quibus Ducem eligo Hippocratem hic de Nat. mul. num. 29. inter multa acria medicamenta, quæ Aromata ipse appellauit, Hyssopum cilicíam enumerauit, & de salubri dieta. nu. 7. apud Gal. t. 18. *sit Hyssopi quadrans* (aliàs dimidia hemina) *contriti in congio aquæ, quem ebibat acetum affundens, & sal aspergens, quo sit iucundissimum.* Eccè Hyssopi potio cum Aceto iucundissima est ex Hippocrate non fellea, vt censuit Columna. sed quid clarius quam 2. de Dieta. num. 14. vbi declarat Hyssopum esse Olus. dicens *de Oleribus porrò hoc modo res se habet.* inter quæ enumerat hyssopum scribens. *calidum est, & pituitam ducit. Porrò siluestria olera, &c.* ex quo patet etiam non solum esse olus, sed Hortense, nam de siluestrib. mox agit. *Areteus.* Clarissimè etiam Areteus Capadox Medicus antiquus, & maximè doctus. lib. 1. de m. acut. cap. 2. de cura Veternosorum scriptum reliquit. *Hyssopum in mulsa elixum, Dictamnum Creticum, Origanum acria quidem sunt, sed eductoria.* & lib. 6. cap. 1. ad Pulmonariam. *Alimenta* (inquit) *pariter eiusmodi esse debent, acria videlicet, tenuia, crassitudinem dissipantia extergendi facultatem habentia, vt inter frumentacea Ptisana eremor parum Origani, aut Hyssopi, necnon piperis; sed plus Nitri loco salis accipiens.* *C. Aurelianus.* Cælius autem Aurelianus è Methodicorum secta nostræ item opinioni fauet lib. 1. cronicon cap. 4. ad Epilepsiam. *Vtendum* (aiens) *etiam potabilibus medicaminibus, vel electarijs, ex Hyssopo, & Origano, & Thymo confectis. principaliter enim corpus mutant recorporationem faciendo ob acrimoniam.* *Gariopontus.* Nec me fugit, quod Gariopontus vetus Medicinæ scriptor, & fortè etiam Methodicus scripsit lib. 2. c. 6. de Empiemate. *bibant succum Ptisanæ, vbi decocta sunt Hyssopus, &c.* deinde. *Datur quoq; mulsa decoctionis pulegij, Hyssopi, Origani, ieiunis, vel non ieiunis.* & c. 7. ait. *Cibos melilotum, & allia cocta cum sale, & Anetho, sorbitiones admisto Pulegio, & Hyssopo.* iubet etiam dari Hyssopum mulsa decoctum potui. cap. 9. 10, 11. 12. & 65. Quare cum Gariopontus vtatur eo decocto in Ptisana, & mulsa, ipso certè vtitur vt condimento. *P. Ægineta.* Adest etiam P. Ægineta lib. 2. c. 37. qui ad syncopem ex crudis humoribus. *Porrò* (inquit) *mulsa in qua coctum Hyssopum fuerit, his est aptissima, cauendumq; nè vel cibum, vel sorbitionem, vel aquam exhibeas, vel omnino liberaliter bibere sinas, nisi mulsam tribus primis diebus.* At si in Mulsa coqueretur Columnæ Hyssopus nonnè æget sustinebit

nebit Thessali diatriton, cum mulsam ita amaram degustare, eaq; pro victu vti triduo nequiuerit? habemus etiam Alexan. Trallianum. lib. 5. cap. 4. qui ait. *Victu ex Hyssopo, & Pulegio, vel Thymi turionibus siccis, vti non oportet, nisi tantum in illis, qui frigidis, viscosis, crassisq; humoribus scatent.* & lib. 6. cap. 1. *sin æger* (inquit) *non vehementer admodum febricitet, & inflammationis feruor cessasse videatur, cum fiducia etiam Vrticæ semen cum Hyssopo simul ptisanæ incoquendum adijcito.* Hinc constat Hyssopo vti in victu, & ptisana, non nisi pro medicamentoso condimento. Deniq; vt contrariam opinionem radicitus eruamus afferenda in medium est Galeni definitiua sententia: sed in primis ponenda (quia nobis adstipulatur) spurij Galeni libri de simplicib. ad Paternianum enarratio huiusmodi. *Verum omne Hyssopum facile notum est, & habet vires acres, & calefactorias.* Sed acrem esse Hyssopum Galenus ipse sic testatus est. 13. meth. cap. 18. *Ergo mediocre in hoc genere est, tum ptisanæ cremor, tum mulsa, valentius autem, & Vrticæ semen, & mulsa in quam coniectum paululum aliquid acrium herbarum, quales sunt Origanum, & Hyssopum, Calaminte, & Pulegium.* nonnè per verbum *quales* indicat Origanum, & Hyssopum esse herbas acres? Altera est etiam dilucidissima Galeni auctoritas. 2. de Alim. fac. cap. 52. vbi cum egisset de Apio, & Smirnio talia protulit verba. *Sed hæc omnia huiuscemodi statuet quis esse ciborum obsonia, quemadmodum, & Cæpas, & Allia, & Porra, & Ampeloprasa, & (vt in summa dicam) omnia acria. Huius autem generis est Hyssopus, Origanum, fœniculum, Coriandrum, de quibus in commentarijs de obsonijs disputatur, qui Medicis quidem, & coquis quodammodo sunt communes.* Quid clarius? an nè vtrumq; calculum compleuit? si ergo de genere est acrium condimentorum, & si de Hyssopo agitur in commentarijs de obsonijs, qui Medicis, cum coquis sunt communes: negabitur fortassè Hyssopo Antiquos coquos vsos fuisse ad condienda cibaria? Polij quidem Columnæ pro Hyssopo nunquam vtentur nostri coqui, & id ipsum ipse fatetur.

Alex. Trallianus.

Galenus Hyssopũ vocat acrem.

Possem id confirmare alijs argumentis, & soluere ea omnia, quæ doctissimus Columna attulit, vt ex viribus Hyssopo tributis amaritudinem induceret, sed superfluum esset, satis sit dixisse. Vires Hyssopi, quæ à Plinio, & Dioscoride enumerantur, posse prouenire potius ab acredine, quam ab amaritudine.

Restet vt inuestigemus (quantum Medicis licet) Hyssopi qualitates, de quibus in Sacra Scriptura, & Euangelijs fit mensio. Verba Sancti Euangelij secundum Ioannem hæc sunt. *Sciens Iesus, quia iam omnia consumata sunt, vt consumaretur scriptura, dicit, sitio. Vas ergo positum erat Aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, Hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.* Diuus Mattheus ita scripsit. *Et continuo currens vnus ex eis, acceptam spongiam, impleuit Aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.* Marcus verò Sanctus. sic *Currens autem vnus, & implens spongiam aceto, circumponensq; calamo, potum dabat ei.* Constat autem solum Sanctum Ioannem Hyssopi hoc loco meminisse, cuius verbi explicatio multos Theologos anxit. Nam aliqui putarunt Hyssopum fuisse Venenum, sed hoc gratis. Alij senserunt idem fuisse Calamum, Hyssopum, & Arundinem, quia fortasse apud Hebreos esset procerior Hyssopus, quam apud nos, at quomodo vocabitur arundo? nam etiamsi concesserim ibi Hyssopum (quod est impossibile) ramos habere valde longos, non tamen sequetur appellandum Arundinem. Eruditissimus autem Columna sequutus alios quosdam Doctores humilem plantam esse scripsit, adeò vt opponatur, veluti minima maximis. de qua legitur in Regum. 3. nu. 33. *Et disputauit* (Salomon scilicet) *super lignis à Cedro, quæ est in Libano vsq; ad Hyssopum.* Minimam videlicet herbarum intelligens, ad oppositum Cedri magnæ arboris. At quamuis hæc explicatio aliquomodo probari posset; non tamen omnino mihi satisfacit. Nam quum dicitur disputasse Salomon à Cedro vsq; ad Hyssopum, non intelligendum de magnitudine reor. Quia & maiores arbores inueniuntur Cedro, vel saltem æquales, ac minores Hyssopo reperiri herbas notum est. Disputauit igitur de herbis, & plantis plurimis tam nobilibus, quam ignobilibus. Cedrus autem Libani mensis erat in summo honore, non solum apud Hebreos, sed etiam Romanos. ex Plin. lib. 13. cap. 15. tum ob præcium, tum etiam ob æternitatem. Hyssopus è contrà erat in summa ignominia apud hebreos. Offerre enim alicui Hyssopum erat valde ignominiosum, & ita sensus erit disputasse à nobilissima arbore, vsq; ad ignobilissimam herbam. Misticè autem dici posset, disputasse de Crucifixione facta in ligno Cedri, & vilipensione in Oblatione Hyssopi, quam mox sequuta est Mors Christi saluatoris nostri. Vult autem Columna ob amaritudinem, & ingratitudinem oblatum fuisse Hyssopum. nobis autem, qui iam clarissimè demonstrauimus Hyssopum non esse amarum, sed acre, & ex dictis Hippocratis cum aceto mixtum potius iucundam efficere potionem, non erit opus plur bus illi respondere. Senserunt alij spongiam circumligatam Hyssopo, loco fili, fuisse ad calamum, seu arundinem, quod tamen non videtur veritati consonum, etenim apud nullum auctorem constat Hyssopum huic vsui posse aptari. vel Hebreorum Hyssopus alia est à nostra. sẽsit Toletus in Ioannẽ Hyssopo herba circumuolutam fuisse spongiam, ne acetum facile dilaberetur, & sic impositam Calamo, & Ori Christi oblatam fuisse: sed nequè hoc videtur multum verisimile, vt rectè consideranti patet, nec non experienti qualibet herba tenui hanc Aceti retentionem. probatur magis Magistri Michaelis de Palacio Granatensis Theologi Salmanticensis Opinio, quit ait. *Dicimus quod spongiam imponentes harundini, ligaue-*

Verba S. Euangelij.

Variæ Hyssopi interpretationes. *1 opinio.* *2. opinio.* *3. opinio columnæ.* *4. opinio.* *5. opinio.* *6 opinio.*

gauerunt eam harundini simul cum Hyssopo, cui circumposuerunt acetum. Et quia Hyssopus Exodi. 14. præcipiebatur leprosis offerenda, ideo putat istos, qui Hyssopum simul ligarunt cum spongia ad subsannandum ampliùs Christum fecisse, quasi eum volipendentes, vt leprosum, & impletum est, quod Esaias. 53. vaticinatus fuerat. *Et nos putauimus eum quasi leprosum*. Etenim Christo administratur herba, quam leprosis offerebant in eorum mundatione. & ita videntur illa verba *Asperges me Domine Hyssopo* significare Hyssopum, qua pro Lepræ mundatione sanguine sacrificiorum aspergebantur. vt mundarentur, & ita dicit *mundabor*, at quia post aspersionem supradictam lauabantur leprosi, dicitur etiam *lauabis me, & super niuem dealbabor*. Atq; non nisi per iocum, & ignominiæ causa Iudęos hanc obtulisse herbam, patet, quia nullum alium potest habere sensum. Nam etiamsi fuisset amara, non tamen circumligata, imo neq; etiam parum contusa, & illigata spongiæ aceto imbutæ amaritudinem vllam aceto tribuere poterat. Nec valet etiam inuentum Columnæ; pro cibo solido oblatam Hyssopum, quia non ita adimpleta est illa scriptura, *& dederunt in escam meam fel*. quia Christus non manducauit, neq; bibit Hyssopum. sed fortasse iam priùs hoc adimpletum erat in itinere ad Montem Caluarium vbi ex Matthęo. *Et dederunt ei bibere Vinum, cum felle mixtum, & cum gustasset noluit bibere*. Marcus autem. *Et dabant ei bibere Mirrhatum Vinum, & non accepit*. Itaq; quamuis non acceperit satis est degustasse, per fel autem intelligitur amaritudo Mirrhæ, quæ amarissima est. at de Aceto cum Hyssopo fortè aqua diluto bibit. nam Matthęus testatur. *dabat ei bibere*. & Marcus *potum dabat*. quod indicat bibisse. Consumatio autem Scripturæ, de qua Ioannes, videtur adimpleta per oblationem herbæ ignominiosæ. & scriptura erit forte illa. *Et nos putauimus eum tamquam leprosum*. Dicitur autem. *& nos*, idest Iudęi. At nec nouum quod, nec mirandum debet esse herbæ oblatio ad ignominiam, vel ad Laudem. Pro Munere offerebant Romani suis Militibus diuersas herbas, quibus in Coronis vtebantur, sic seruatus seruatori, Victus victori herbam porrigere scribit Plinius. lib. 22. cap. 4. *Namq;* (inquit) *summum apud Antiquos signum victoriæ erat, herbam porrigere Victos, hoc est, terra, & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere*: *quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio*. sic Helleborum porrigere alicui, vel saltem dicere *Helleboro indiges* est illi stultitiam obiurgare: similiter salem in mensa, vel aliàs porrigere alicui, vel insulsum appellare, significat illum egere sale, idest Sapientia, cum sit demens, vt etiam scribit Fuluius Pelegrinus Moratus Mantuanus libello de significatu Colorum, herbarum, ac florum oblatorum. Pariter etiam alicui mittere vel lignum guaiacum, vel salsam parillam indicat illum, cum horum egeat medicamentorum, esse morbo gallico affectum. simili ergo ratione dicendum, offerre alicui Hyssopum (apud Hebræos) idem fuisse, ac dicere, illius vsu egere. Vnde cum leprosi eo vterentur, vt diximus, idem erat, ac dicere ipsum esse leprosum. Valde autem ignominiosum, habere lepram, censebant ipsi Hebręi; tum quia hoc morbo affecti prohibebantur ab hominum sanorum consuetudine, vt Peste detenti; tum etiam, quia Dei punitione Leprosos fieri censebant. Itaq; Leprosi reputabantur tum Dei, tum Hominum inimici, ideò maxime iniqui, & abhorrendi iudicabantur leprosi. Quamobrem cum Hebręi omnibus conuicijs, quæ excogitare poterant, Christum affecissent, induentes purpura, coronantes spinis, harundinem dextræ imponentes, salutantes, vt Regem, adorantes flexis genibus, per iocum, spuentes in faciem, flagellantes, deniq; crucifigentes, vt reum. & inscriptionem illusiuam cruci effigentes, blasphemantes, & improperantes multa, sic Lucas dixit. *Et stabat Populus expectans, & deridebant eum Principes cum eis dicentes. Alios saluos fecit, se ipsum saluum faciat*. Verum quia etiamsi multa illi obiecissent, numquam tamen Obiecerant, ipsum ob sua peccata tamquam leprosum, esse non solum hominibus exosum, sed etiam Deo inimicum, quod omnium vitiorum pessimum erat, ideo vt consumaretur scriptura, & vt vltimam, & omnium maximam ignominiam, & blasphemiam efferrent. dixit *sitio*. Hinc arrepta occasione *spongiam plenam aceto Hyssopo circumponentes obtulerunt ori eius*. tanquam Leproso, hominibus exoso, & gratiæ diuinæ indigno. ob id S. Lucas scripsit. *Illudebant autem, & Milites accedentes, & Acetum offerentes illi*. Itaq; Hyssopi oblatio illusionis causa fuit facta non amaritudinis. At quicquid sit de Hebræorum Hyssopo Theologis disputandum longioribus relinquemus, hæc etiam eorum iudicio exponentes, mihi sit satis ostendisse, qualis debeat esse Medicorum Hyssopus.

Hyssopo leprosi aspergebantur. — *Vinum myrrhatum.* — *Herbam porrigere.* — *Hyssopus pro leprosis.* — *Hebręorum Malitia.*

His positis corroborataq; optimè Hyssopi à nobis tradita descriptione, considerandum modo erit, quænam planta apud nos reperiatur, cui perbelle accommodari possit tradita descriptio.

Planta dicta *Gratiola* repens humi, spicata, longo folio, & Amarissima nullam habet legitimi Hyssopi notam. neq; etiam *Sluestris Timbra*. vndè pluribus à nobis non confutabuntur.

Hyssopus Matthioli, & Officinarum excludenda est multiplici ex capite, nimirum ob folia, vmbellam, Corimbos, & saporem legitimæ Hyssopi tributa, quæ in vulgata desiderantur, vt clariùs petebit conferenti cum nostra Hyssopi descriptione ea, qui de suo Hyssopo Tradidit Matt. vt *folijs in vniuerso caule oblongis, circumque per interualla prodeuntibus, duriusculis, odoratis, & gustu feruidis, amariusculisq; flores illi sunt in caulium summitatib. spicati, cerulei coloris*. itaq; nullam habet cum Origanis, nullam cum Sampsuco similitudinem, nulla folia rotunda;

refelluntur Gratiola. Timbra sil. — *Hyssopus Matt.*

rotunda; vbi candida folia similia Onitidi? vbi vmbella rotunda non sparsa, vt Heracleotico? vbi coma corimbacea similis chrysocomę? quę sunt Hyssopi huius baccæ, quas Plinius nominat? quum officinarum Hyssopus spicas palmares sæpè gerat, non ceruleas tantum, sed aliquando etiam albas, & carneas. his accedat Clarissimorum Botanicorum censura, qui hanc pro legitimo Dioscoridis Hyssopo non recipiunt, vt Anguillara, Guillandinus. Cæsalpinus, Dodoneus, Lobellius. Delecampius, Bauhinus, Columna, &c.

Quicquid autem dicat Matthiolus, & quicunq; cum illo adhuc sentiunt dum Marcelli interpretationem falsam putat, nihili facio. Marcellus enim sic verterat Dioscoridis verba. cap. de Origano. vt etiam suprà notauimus. *Origanum Heracleoticum folio est Hyssopi, non tamen habet vmbellam Hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactam, sed multifidam, & veluti diuisam*. Insurgit Mattiolus dicens, aliter se habere vulgatam Dioscoridis lectionem, (cui etiam Oribasius, & vetusti quidam Græci codices adstipulantur) quàm verterit Marcellus. ipse autem sic legendum clamat. *Origanum Heracleoticum folium habet Hyssopo simile, vmbellã autẽ nõ in rotę speciem orbiculatam, sed veluti multifidam*. & subiungit. ex his palam esse, non comparasse Dioscoridem Origani flores ipsius Hyssopi floribus, vt perperam Marcellus vertit, cum absolutè dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano vmbellam esse, non in Rotæ modum Orbiculatam. Equidem pro certo habeo minimè falsam esse Marcelli versionem, atq; optimè addidisse vmbellæ *Hyssopi modo* ad tollendas omnes difficultates, & hunc esse germanum sensum suprà explicauimus. Et patet etiam ex ipsius Mattioli versione, quæ est Ruellij, scribitur enim *folium habet Hyssopo simile, vmbellã autem non in rota speciem orbiculatam, sed veluti multifidam*. itaq; primo ex coniunctione *autem* constat luce clariùs vmbellam Origani etiam assimilari Hyssopo, & coniungi simul totam ratiocinationem, & in Græco posita est vox δὲ, quæ sermonem connectit, coniunctiuaque particula dicitur Grammaticis. secundo iungi etiam sermonem cum superioribus indicant verba illa *non rotæ modo*. si quidem hic per particulam disiunctiuam, & negatiuam etiam continuatur sermo, & comparatio cum Hyssopo, alioquin hæc superfluè apposita forent. nisi limitarent similitudinem vmbellarum Hyssopi, & Origani. tertio patet totam simul orationem iterum connecti, coniunctione. *sed*. cum ait. *sed veluti multifidam*. Quarè necessariò sensus erit folium in totum esse Hyssopo simile, vmbellam autem etiam similem, sed non in rotæ speciem (vt Hyssopo) orbiculatam, sed diuisam. Ex quo etiam colligitur, Hyssopum habere vmbellam Orbiculatam, origanum verò sparsam. Quod si inuicem vmbellas non comparasset Dioscorides, ad quid verba illa *non rotæ modo*? ad quid coniunctiones illæ? ad quid negatio illa, nisi haberent relationem, & correspondentiam cum prioribus? Nonnè satis illi fuisset scribere, folium hyssopo simile, & vmbellam diuulsam? Dicendum ergo coniunctiuè loquutum Dioscoridem, quia Hyssopus, & Origanum tum Heracleoticum, tum Onitis sunt valde similia, & adeò vt dixerit Plinius in vniuersum. *Onitis non dissimile Hyssopo*. quia tantum differunt foliorum colore, & vmbellarum densitate, & Origani speciem esse Hyssopum non est absurdum credere, quia cum neq; apud Theophrastum reperiatur Hyssopi mentio (vt etiam doctissimus Cæsalpinus aduertit) nec apud Galenum in simplicium sensu, non leuis suspicio aduenit, eum sub genere Origani comprehendisse Hyssopum, quod etiam videntur fecisse, Varro, Colummella, & Palladius rei rusticæ scriptores, qui de Origano tantum scripserunt. quum tamen apud Antiquos notius esset Hyssopus, Origano, adeo vt Dios. noluerit Hyssopum delineare, Origanum verò descripserit Hyssopo assimilans, vti notissimo. Contrario autem modo fecisse videtur Celsus. comprehendens nimirum Origana sub Hyssopo notissimo, huius tantum mentionem faciens, Origanorum nihil, quæ tamen Antiquis erant in vsu, vt Palladio, Colummellæ, Varroni, & Plinio. adde quod ex Auic. & Rasi. Hyssopus habet vires Origani, & alterum pro altero substituit Gal. 6. de comp. med. 2. loc. cap. 1.

Modo ad Columnã nostra est vertenda oratio, hic si quidem pro vera Dioscoridis Hyssopo proponit. Mattioli, & officinarum Polium, quod vestiri genuina Hyssopi descriptione à nobis allata neutiquam potest: tamen sic loquitur Eruditissimus vir. *Huic surculorum geniculis folia herent bina ex opposito, vt in Origanis candidiora, angusta, comæ corimbis ita refertæ, vt cuilibet origani comæ similem esse censeri possit, quamuis Heracleotico densior videatur, nec minùs Chrysocomæ similis*. At cum Docto viro conuenire nõ possũ, etenim foliorũ Hyssopi, & Origani similitudinem ipse tribuit exortui, & positui foliorum, non autem formæ, & figuræ. quæ tamen ex Dios. esse debent rotunda vt Origano, & Sampsuco, & subrotunda pinguntur Hyssopo ex Codice Cæsareo apud Dodoneũ. Columnæ verò Hyssopus folia gignit *angusta*, vt ipse fatetur; seu *oblonga*, vt asserit de eadem planta Mattiolus. Cesalpinus etiam *folia angusta* dixit.

Sed quod maxime refellit Hyssopum est sapor amarus. quem ita ipse proponit. *Est ingrato, amaro sapore*. & alibi. *quamuis odore placere posset, quem aromaticum habet, gustu quidem abhorrenda videtur ob amaritudinem*. & subiungit. *Atq; neminem inuenies, qui hanc plantam pro Origano in cibis vtatur* Deniq; ait. *habere amaritudinem fellis*. quæ omnia ab ipsomet allata de suæ Hyssopi sapore apertè conuincunt, falsam esse ipsius Hyssopum, cum adeò differat ab antiquorum Hyssopo, quæ, vt supra clarissime monstrauimus, Hortensis planta erat, & condimentaria, sapore grato, suaui, & acri.

Marcellus à Mattiolo notatus.

Marcellus defensus.

prima ratio.

secunda ratio.

tertia ratio.

Hyssopus est species Origani.

Polium Montanum.

Hyssopus Columnę amara.

vera Hyssopus. Modo breuiter veram Hyssopum notis omnib. respondentem, afferemus. quæ est planta adeò similis Origano, & Sampsuco nostro, vt ea censeres, vel medium quid inter dicta, vel Origani speciem; sed acriori sapore, validioriq; sentitur odore. Colore etiam quasi solo ab iisdem differre videtur; est enim planta surculosa, cuius ramuli, & folia aliquantulum sunt pilosa, folia etiam ipsa subuiridia sunt, & albescentia cum quadam citrinitate, tenuia subrotunda Sampsuco, Onitidi, & satiuo simillima Serpillo. vmbellæ modo comam corimbaceam fert, vt Onitis & Sampsucus. sapore est aromatico, acriuè, atq; odore valido Sampsuco quodammodo simili, ideo hortensis est, grata, & condimentis expetita. Nobiscum Anguillarius sensisse videtur, testatur enim in Græcia appellari *Origanum album*. & esse verum, Dioscoridis, ac Hippocratis Hyssopum Ciliciam, vel Creticam. Nobis etiam fauent Dodoneus, Delecampius, Lobellius, Pena, Bauhinus, Cæsalpinus, Zaluzanius.

Obiectio Columnæ. Negabit certè Columna hanc esse veram Hyssopum, & esse dicet potius Origanum onitin, quia origanum imitatur gustu, odore, atque etiã forma, immo & quia Origanum censetur à multis, & communi voce Origanum album, vel Creticum nuncupatur.

Solutio. Ad hæc ita satisfacere oportet. dicendo, ideo à nobis veram Hyssopum censeri, quia Origanum imitatur gustu, & odore, nec non figura, vt pro Origano à plurimis habeatur. credimus enim Plinio dicenti *Onitis non dissimile Hyssopo.* Non igitur mirum, si vulgus hanc plantam pro Hyssopo non agnoscens, Origanum appellauerit. Sed non esse Origanum Heracleoticum patet ex foliorum colore. At neq; etiam esse Origanum Onitin sapor ipse conuincit. Etenim scripsit Dioscorides. *Vis Onitidi multo inefficacior, quam Heracleotico.* & Galenus. *Origanus Heracleotica efficacior est Onitide.* igitur nostra Hyssopus, cum sit acerrimo sapore, & validissimo odore, & vehementior Origano Heracleotico; immo etiam Agriorigano, quod ex Galeno præualet Origanis, non poterit esse Onitis. quod est multò viribus imbecillius, quam sit Heracleoticum.

Sic vera Hyssopo conquisita, eius nunc qualitates considerandæ erunt. Hipp. 2. de Diæta num. 14. dixit Hyssopum esse calidam, & pituitam ducere. Gal. 8. de s. med. f. *Hyssopum desiccat, & excalfacit ordine 3. sed & tenuium est partium.* Auic. autem Calidam, & siccam fecit in 3. gradu addens esse subtilem vt Origanum, abstergere, & resoluere, & soluendo educere phlegma, & ascarides, & vermes. Plinius. lib. 26. cap. 7. *purgat cum fico sumptum per inferna cum melle Vomitionibus.* cap. 8. & alibi *Pituitas detrahit*, sed hic decoctum cum ficubus, & melle prodesse scripsit pectori, ac pulmoni tanquam expectorans, & per sputum educens tantum. ita etiam Dios. decoctum cum ficis, aqua, & melle ad pectoris morbos commendat, & addit. *Crassum humorem per aluum extrahit, decoctum ex aceto mulso epotum. Ad subducendam aluum cum ficis viridib. detritis manditur.*

Hyssopi vires. ex quib. patet Pl. Hyssopo cum melle vti ad Vomitum. contrà Dios. ita paratum per aluum purgare dixit. & cum Auicen. pectus expurgare. Mesues facultatis Vomitiuæ in Hyssopo non meminit. neq; Serapio, sed ex Alkanzi ait *laxare humores crudos*. Quare in Plinij textu videtur esse erratum. Respondemus autem si Hyssopus vires habet Origani. valet etiam ad Vomitum, vt Origanum. & quamuis Plinius scripserit. *faciles præstat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo quatuor dracmis in passo, aut mulso. Hyssopum tritum cum melle, vtilius, præsumpto Nasturtio, aut irione.* ex quo dici posset. Hyssopum expressè non laudari ad Vomitum, sed aliquid deesse. & eo magis quod Dios. eadem ferè verba attulit in alium sensum. *Ad subducendam aluum cum ficis viridib. detritis manditur: vehementiusq; addita iri, Cardamomo,* (fortè cardamo, idest Nasturtio) *aut irione deijcit.* Tamen explicationi nostræ fauet Aetius ser. 3. cap. 119. scribens *citra molestiam mouet Vomitum etiam Hyssopi decoctum, & thymi, & cnyci semen tritum cum sesamo, ac cum aqua mulsa plurima potum.* Præterea Hipp. de sal. diæta. tex. 18. *Vomitus autem hoc modo irritare oportet, homines obesi, ieiuni vomant, currendo, aut celeriter eundo meridie. Sit Hyssopi quadrans contriti in congio aquæ, quem ebibat, acetum affundens, & sal aspergens, quo sit iucundissimum.* bibat tardius primo, deinde velocius. Gal. in comm. *Incidentem esse potionem velle illum, & qua de causa non est obscurum. Nanq; homines crassi, quandoquidem humorib. sunt præditi prorsus crassis, & frigidis, ac nonnulli etiam lentis, ideo potionem eorum incidentem vult esse.*

Plinius. *Aetius.* *Hippoc.* *Galenus.*

Quid agendũ. Quum igitur Hyssopus habeat incidendi, tenuandi, & abstergendi vim maximam, pituitam crassam, viscidam, e ventriculo, & pectore per Vomitum educet, conferens tussi, asthmati, pleuritidi, peripneumoniæ, & Empiemati à pituita crassa. prodest etiam capite affecto Epilepsia, paralisi, &c. nec non lienosis, & Hydropicis.

quãtum. Hipp. decoquit Hyssopi ὑμικοτύλιον. semicotule *Quadrans* vertit Cruserus. *dimidia hemina.* Cornarus. & erunt. vnc. iiij. & semis. si hemina, seu Cotyla habet vnc. ix. at Mesues decoquit Hyssopi. drach. vj. vsq; ad drach. x. & pulueris dat à drach. iiij. ad vij. Plinius lib. 26. cap. 6. dat Hyssopi quinque ramos, cum duobus rutæ, & ficis tribus simul decoctis ad Thoracem purgandum. deinde. Hyssopi fasciculum cum quadrãte mellis decoquit ad tussim. & cap. 8. *Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale pituitas trahit.* Manardus longe maiorem quantitatem tutò dari posse arbitratur. Cardanus lib. de Dentibus dat decocti. vnc. ij. & plus, sed cum Violis, aut saccharo. decoquit Hipp. in congio aquæ. Congius autem habet libras nouem. Gal. in com. scripsit. *Cęterum, quantam potionis, quam præscribit, copiam porrigat,* *quomodo.*

non

non adeò exactè poßum dicere, quod mensura, quam congium vocant, non sit apud omnes eiusdem capacitatis. si atticum congium imperat bibere, non mihi ille mos placet, multum enim esse videtur mihi. Erat tamen maioribus in vsu, si quando vel lactis sero, vel eiusmodi aliqua ablutione vtendum statuißent magna copia offerre. certè 9. aquæ libræ est magna dosis, sed est considerandum, quod in decoctione consumitur multa aqua, & herba ipsa aquam etiam absorbet. quod si decoctio fieret ad tertias, vt iubet Plin. remanerent tres tantum aquę libræ, & vnc. iiij. & semis. herbæ sibi assument lib. semis aquæ ita remanebit potio tantum lib. ij. & semis, quæ non est excedens dosis. nonne aquas Thermales in maiori copia sumimus? nec dixit Hipp. totum aquæ congium ebibendum. fortè quantum bibere volet. vel reiterari vult post primum vomitum decocti potum: aliàs enim docuit pluries esse Vomendum, pluries potu assumpto.

De Hordeo. Cap. XXVI.

EX Hordeo paramus Aquam decoctam, & Cremorem, seu ptisanam. & vel cum hordeo mundo, vel cum corticibus.

Quid sit Hordeũ. Quid sit hordeum videtur superfluum explicare, quum sit notissimum, satis sit dixisse in officinis duplicem speciem reperiri: aliud enim est cum corticibus, aliud vero nudum, & decorticatum, & hoc vel est tale ab arte, vel natura, nam quædam hordei species nascitur glabra, & sine tunica, vocant autem hordeum nudum, & mundum.

Ad conficiendam Aquam hordei sunt quidam nimis religiosi, qui de quantitate aquæ decertant: alij enim ad coquendam lib. j. hordei, *dosis Aquæ pro coctura Hordei.* pro aqua conficienda sumunt Aquæ lib. v. vt Auenzoar. alij lib. x. vt Isaac de Diętis lib. 2. alij lib. xv. vt Haliabas 5. theoricæ. cap. 15. Antid. Rom. alij. lib. xx. vt Mesue de Agritud. pectoris. c. 8. Auic. 1. 4. tr. 2. cap. 9. quare Miror de Antidotario Romano in quo scribitur ex Auic. & Gal. sententia pro lib. j. hordei sumendum lib. xv. aquæ. nam in Auic. legitur loco cit. Aquæ sacraiati xx. & hordei sacraiati. j. & ita etiam in Auic. legunt Gentilis hoc loco. & alij. Gal. autem nec libello de ptisana, nec de Alim. fa. nec de simpl. m. f. nec alibi, quod legerim. definiuit aquæ dosim. Verum Hipp. in fine lib. 3. de Morbis. scribit. *Hordeum Achilleum magnum, ac plenum heminæ mensura siccato. & acutis spicis ablatis, vbi probe laueris, aquæ congio affusò coquito ad dimidias, frigefacito, ac bibendum dato.* ex Ant. Rom. Hæmina pendet vnc. x. congium lib. 10. idest. vnc. 120. ita pro lib. i. Hordei erunt aquæ partes 12 quare falsum est in Ant. Romano esse sumendam Hordei lib. semis. nam debet esse lib. j. fallitur etiam Pet. Salius hoc loco, quia putat esse proportionem decuplam, decem vnciarum hordei ad x. libras aq; nam lib. habet vnc. xij. non x. vnde Oribas, non concordat cum Hipp. vt censuit Salius. nam 4. collect. cap. 7. ex Dieuche. abiecta prima aqua coquit lib. j. hordei. in lib. x. aquæ. deinde c. 11. ex Antillo. vult j. partem hordei coqui in partes xv. aquæ.

Est etiam alia differentia nam alij coquunt ad dimidias vt Hipp. loc. cit. potione 4. & Mesues. *Terminus cocturæ.*

Alij donec quinta pars remaneat, vt Antyllus apud Oribas.

Alij ad duarum partium consumptionem. quod etiam placuit Mesue.

Alij quoad aqua sit reddita rubicunda, vt Auerroes, & Auenzoar.

Alij quoad hordeum contabescat, vt Dieuches ex Orib. Bart. Scappius. Calest.

Alij ad consumpt. 3. partium, vt Melichius.

Alij donec ex. xv. aquæ partibus duæ tantum remaneant, vt Haliabas.

Alij ad v. ex xx. ita Auicen.

Alij donec e xx. partibus remaneat 1. ex Isaac.

Hipp. etiam loc. cit. in 13. potione hordeum bis, aut ter tantum feruere facit.

Hæc autem diuersitas tum aquæ, tum coctionis non mihi videtur magnifacienda, ab eo, qui scit vires coctionis, & quod modo maiorē, modo minorem hordei substantiam & facultates assumit decoctum. sed vt aliqua determinatio tradatur optimum mihi videtur in lib. j. Ordei. addere lib. xv. aquæ. & si aquæ tantum requiritur pro potu sufficiet consumatio 4. partis, vel etiam 3. si verò requiritur aqua valde nutriens ad consumptionem duarum tertiarum, quod etiam fallax est, nam aliud hordeum citius, aliud tardius coquitur, & in cremorem resoluitur. plus aquæ consumitur facta coctura in Vase latioris, quam stricti, & clausi orificij. Ergo pro ptisana conficienda optimus terminus coctionis erit Hordei tabes, & liquatio. *nostra sententia.*

Cum igitur ob prædicta decoctum variet tantum 2. magis, & minus, consideratione dignum magis mihi videtur ipsius Hordei examen, si quidem hordei decorticati, & non decorticati, vel torrefacti, vires variant essentialiter, non intensiuè.

Hipp. meminit hordei Achillei, & Achilleos vocabatur maza, quam ex Achilleo hordeo constare credidit Hermolaus. at spongia Achillea videtur fuisse robustissima de qua Plin. lib. 9. cap. 45. Hordeum autem præstantissimum, quale suis equis Achilles obiecit, vocabatur Achilleum; Rhodig. cap. 6. 24. ita etiam Salius hoc loco interpretatur præstans, & purgatum; nec simpliciter præstans Hordeum dicitur Achilleum, sed Theoph. lib. 8. c. 4. spicæ alijs distantiores à folijs: alijs proximiores, vt Achilleis cognomine. quare Hordeum Achilleum habet spicas breues, & proximas folijs. dixit Hipp. magnum, ac plenum. Gal. 1. acut. 2. laudauit Hordeum, quod coctione plurimum intumescit. & de ptisana c. 3. non putridum, non corrosum, non Vetus, nec recens.

Si sumpserimus hordeum cum suo cortice exteriori, demptis tantum acutis spicis, huius de- *Hordeũ nõ decorticatum.*

coctum magis detergit; nam Hipp. 2. de Diæta num. 6. *Hordeum* (inquit) *natura quidem frigidum est, & siccum: inest, & purgatorium quiddam, à succo palearum. Eius signum habebis, si voles Hordeũ nõ purgatum coquere, purgat enim is succus fortiter: si verò decorticatum coxeris, perfrigerabit magis, ac aluum sistet.* Dios. simpliciter scripsit. Hordeum abstergere. sed Gal. optime distinxit lib. de ptisana cap. 3. *Hordeum* (inquit) *si in vniuersum de eo loqui velimus, refrigefacit, & exiccat, habet quin etiam non nihil abstergentis, & flatuosi, quod si ad illius partes examinandas descendamus, exterior illius cortex, qui furfuraceus est, siccior existit, & efficacius abstergit, quæ verò intus pars est veluti eius caro, & quæ nutritioni est accommoda, abstergit quidem, & ipsa, verum furfure minus, habet autem in se ipsa, vnde possit flatum excitare. Cæterum altera membrana, quæ tenuis est, sub furfure quidem posita, ipsum verò hordeum amplectens, vt situm, ita etiam vires habet inter hæc medias: ideo abstergit furfure quidem minus, hordeo autem magis.* & 7. de s. m. f. frig. & siccum in 1. gradu dixit. & ex his constat hordeum mundum minus abstergere. at Hordeum torrefactum amittet abstergendi vim, & magis siccabit, & aliquantulum astringet magis terreum redditum. Hip. 2. de diȩta nu. 6. ait. *Quum autem tostum fuerit, humor quidem purgatorius præ igne perit: frigiditas autem, & siccitas relinquitur.* decocto hordei torrefacti vtitur Hip. 3. de morb. in fine. potione 13. vt refrigeret febricitantes potissimum in quibus est aluus fluida. exiccat enim, & ex Orib. lib. 4. c. 7. ventrem cohibet. Decoctum autem hordei decorticati, & optime à cortice mundati ex Mes. de Ægrit. pulm. cap. 8. *sitim, & asperitatem sedat, & inflammationem extinguit, pectus, & pulmonem, & guttur lenit, sitim extinguit, ventrem lubricum reddit, prȩcordia humectat, & sputum facilitat.* Haliabbas quamuis dicat Hordeum esse siccum in 2. tamen aquam hordei dicit esse frigidam, & humidam, retusa ab aqua siccitate. Decoctum vero hordei non decorticati ex Mes. *habet virtutem lenitiuam resultantem in ea ab aqua, & medulla hordei, abstersiuam, & lenitiuam à nitrositate quadam expansa in cortice hordei interiori tegente medullam eius. est igitur facilis, lauatiua, & sputi facilitatiua, ventrem lubricat, oppilationes aperit, & Vrinam prouocat.* Hæ sunt facultates Aquæ Hordeaceæ, quæ non videntur ad rem nostram, quum neq; Hipp. neq; Gal. neq; Auic. ea vtantur ad Vomitum excitandum: nobis satis est ex antiquis cognouisse Aquam hordei habere vim abstergentem: & cum sit aqua, quod abluat, etiam per se patet. & quamuis non sit Vomitiua natura sua tamen talis fit, tum copia, tum irritatione, & ea vtuntur nostri pro leui Vomitiuo, vt Capiuacceus. Senertus, Dunc. Liddelius in febribus. Haliabb. Fauentinus in Vertigine, &c.

Abstergit.

hordeum mundum min⁹ abstergit.

Hordeũ tostum.

Decoctũ Hordei.

Quid agendũ.

Nos asseremus quum bilis crassa, & viscida residet in Ventriculo tum in feb. tum in Vertig. dolore capitis, siti, & alijs affectib. calidis, vt abluatur, & abstergatur peccans materia calida, & sicca à Ventriculo præstantius esse decoctum hordei ex non decorticato, vt pote magis purgatorium, & abstergens. si verò non tanta opus sit abstersione, sed maiori refrigeratione, & humectatione, eligetur decoctum hordei bene mundi, & bene præloti.

Copiose est exhibendum, vt sua copia, aqua Ventriculum grauet, & sufficiens sit ad abluendum, abstergendumque. *quȩdam.*

Et quando nat. infestat, & expulsioni est apta Vomitus erit prouocandus. tempus patet ex alijs libris. *quando.*

Modus exhibendi erit, vt de simplici aqua est dictum frigida quidem in Valido, & maxime æstuante Ventriculo, & cum multa tenui bile: calida verò in imbecillo ventriculo, & crassa bile, ac tenaci, vel salsa pituita. tepida verò in difficili Vomitu ad relaxandum os Ventriculi. nec placet Salij Vsus. in tertium de Morb. Hipp. potione 4. vbi, se prȩbere Hordei aquam frigidam in his, qui sunt robusti ventriculi, tepidam verò in languentib. ventriculis. nam quis hanc prȩbeat non ad Vomitum? tamen, quia tepida relaxat nimis, & resoluit calorem naturalem, vt diximus, ac cum languor fiat à nimia relaxatione, & resolutione, nullo modo illi conferet aqua hordei tepida. quare si languor fiat à summo calore, & bile vexante os ventriculi aqua hordei frigida, eluet, absterget, & repellet in fundum Ventriculi mat. os ventriculi lædentem; postea Vomitu oborto abstergetur fundus ventriculi, & roboratus remanebit. si verò nimis sit relaxatus, & debilis Ventriculus. aqua calida erit opus, quæ calore foueat, corroboret, non relaxet, sed exiccet, denset, vt aliàs diximus. melius abstergat, abluat, & secum educat materiam peccantem. *quomodo.*

Quod sit ore potanda patet. *vbi.*

Corollarium de Ptisana.

De Ptisana idem videtur dicendum, quod de Hordei aquæ est dictum, quum enim ambo fiant ex Hordeo, Hordei vires ambo habebunt. quare ex Hordeo mundato minus absterget, &c. si quæres modum ptisanam faciendi. Gal. 1. de Alim. fac. c. 9. & lib. de Ptis. cap. 4. vituperat eam ptisanam, quæ parum est decocta. laudat autẽ, vt primum aliquãtũ infundatur deinde multum ebulliat, postea verò igne lento per multum ocium in cremorem reddatur. Sic cremor si per setaceum coletur sine vlla expressione dicitur *ptisana colata*, & cremor, si verò sine colatura tota substantia detur ex Hipp. 1. Acut. t. 13. vocatur *ptisana non colata*, deinde appellat *totam ptisanam*. quam t. 28. quam probissimè coctam, vult, & maxime, si non solo vti debeat cremore: vulgaris autem Romanorum ptisana, quæ fit ex Hordeo bene cocto. in mortario deinde contuso, & aqua affusa per linteum expresso, est quidem cremor, sed diminutè *Ptisanȩ prȩparatio.*

nutè

nutè coctus, & debet post expressionem iterum lento igne coqui, vt omnis flatus tollatur. qui ex farina hordei decocta parant ptisanã. quãuis Hipp. 3. de Morbis pot. 11. scripserit. *Ad farinæ hordei pleni crassæ Chænicem dimidiam.* (i. vnc. xv.) *Aquæ congium* (i. lib. x.) *affundas, & cum iam intumescunt crassæ farinæ partes, manibus teras, donec aqua alba fiat.* tamen non est vera ptisana, & ex Gal. est potius Ciceona, nec placuit Gal. ista farinæ mixtio. sed ad Vires ptisanæ accedamus. ex Gal. 8. meth. cap. 4. & 4. de san. tu. 4. ptisana detergit. Hipp. autem 1. Acut. 18. *Ptisana* (inquit) *si quid ablui eget, probè abluit*, vel vt alij legunt. *si quid excerni, facile ipsa excernit*. Gal. in comm. *Ptisanæ autem inest, & lubricum, & detergens, qua propter Medici ad detergendum eum, qui in Ventre infarctus est, humorem, vomitib. exhibito ptisanæ cremore, veluti & aqua mulsa vtuntur.* & 7. meth. cap. 11. *Quibus lenta pituita ventriculo est infixa, ijs prius exhibenda sunt, quæcunq; hanc dissecent, post deinde purgandum. quod si ad vomendum sunt idonei, non inutile sit per radiculas ex Oximellite vomere; sin verò, nec lentus humor sit, nec crassus, vtiq; abundè sit à ptisanæ solius cremore vomuisse; item à mulsa quo casu sumendum vtriusq; plus est, quam vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur.* at 8. meth. cap. 2. *siue sordidum corpus extrinsecùs ptisana defrices, vtiq; sicut aphronitrum, & mel deterget, siue ex Ventriculo per Vomitum educere mediocrem pituitam velis, nihilominùs mulsa vtiliorẽ ptisanæ cremorem experieris. Additum tantum in dictione est* (*mediocrem*) *quoniam si multa, & vehementer glutinosa, & crassa pituita sit, hanc radicula ex Oximelite, non mulsa, aut ptisana detergere est habilis.* præterea 1. de Alim. fac. cap. 12. *Succus ptisanæ apparet lentus, tametsi nihil in se habeat glutinosum, neque emplasticum, sed contrà detersorium, atq; incisorium, quod in cute nostra incidat ipsius sordes eluens. Quod si paulo post, quam cuipiam sorbendam ipsam exhibueris, vomere ipsum feceris, pituitam, quæ in Ventriculo continebatur, detergebit, & omnia vomitu simul cum ea eijciet.* demum 2. de Art. t. 51. *Cremor* (inquit) *ptisanæ ex aqua decoctus seu per se, seu cum melle vomitum ciet.* Vtuntur etiam ad Vomitum ciendum in feb. ptisanæ cremore. Gal. ipse. 11. meth. cap. 8. Oribas. 6. synops. c. 8. Ægineta lib. 2. cap. 18. & alij.

Ciceon.

Ptisana Vires.

Ptisana ad Vomitum.

Quid agendũ.

Quare nos statuemus ad abluendos, & detergendos, atq; lubricandos humores mediocriter crassos in ventriculo, tam pituitosos, quam biliosos, præcipue in febribus vtilem esse ptisanæ cremorem, & si maiori est opus abstersione ptisana contusa, quod si hordeum non erit decorticatum, adhuc validius absterget. hæc copiosè est danda ex Galeno, & ratio indicat copiam grauare ventriculum, & satiare, ac expultricem irritare. ex indicationibus alijs tempus exhibendi Vomitorium desumetur. an calida, vel frigida conueniat, ex superius dictis patet. Brasau. 1. acut. t. 18. tepidam proponit.

Quãtum.

quando.

quomodo.

De Iure Carnium. Cap. XXXII.

SÆpe Medici pro leui Vomitorio vtuntur iure carnium? quare etiam huius facultates sunt considerandæ. dicemus autem, ius carnium, vel esse pinguium, vel macrarum. item cum sale, vel sine. Ius macrum, sine sale est purè lauatinum, à carnibus enim paucam assumpsit humiditatem. macrum, & salsum est abstersiuum, præcipue si fuerit Galli Veteris, &c. pingue verò & salsum, erit humidum, & abstergens, tandem ius pingue non salitum humectans dicetur leniens, & lubricans: prout caro decocta fuerit.

Dios. lib. 6. in præfactione. ad Venena laudat. *pinguium carnium iura* ad Vomitum inducendum. deindè proponit Gallinarum iura. & *ad Aconitum* commendat carnium bubularum præpinguium iura, & ad *Coriandrum*. ius salsum ex Gallina, & Ansere. Diomedes Amicus de mor. spor. cap. 93. inter mediocria Vomitoria numerat hoc. ℞. Iuris pinguis vnc. vj. Oximell. simpl. vnc. iij. succi Raphani vnc. ij. misce pro Vomitiuo.

Ergo leue vomitorium, & abstergens ventriculum erit Ius Carnium. adhibendum in extenuatis, in Venenis corrosiuis, vti etiam in non corrosiuis, qualia sunt Aconithum, Coriandrum, &c. Quantitas erit 8. & 10. vnciarum.

Quid agẽdum.

quãtum.

De Lauro. Cap. XXVIII.

QVia superiorib. capitib. De Lauri folijs facta est mentio: ideo eius historiam nunc adiungere libet. plurium est Generum apud Theoph. & Plin. sed Dios. attulit tantum latifoliam, & angustifoliam. nos de Baccifera, illa verba faciemus, cuius folia, & fructus Gal. 6. de s. m. f. vehementur siccare, & calefacere scripsit, emollire etiam addit Dios. & discutere, & quod magis est *Virentia folia sensim subastringunt* scripsit. quæ tamen Vomitum mouent. forte intelligit gustu. nam *commanducata, atq; deuorata per triduum terna, liberant a tussi, eadem prosunt suspirijs trita cum Melle* ex Pl. quod non efficerent, si astringerent.

Sed quod folia Vomitoria sint Plin. lib. 23. cap. 8. *folia pota Vomitiones mouent* (inquit) Dios. verò ait. *pota stomachum effundunt, & Vomitiones mouent.* at Mattiol. *Tenerrimæ lauri cimæ, vna cum calamintha, & sale contritæ, ex tepida aqua sumptæ, aluum concitant, pituitamq; & lubricos celeriter eijciunt.* si irritaretur Vomitus purgaretur Ventriculus. & Pl. lib. 8. c. 27. ait *Palumbes, Gracculi, Merulæ Lauri folio annuum fastidium purgant.* Auic. *Verum ipsa* (idest

Aues purgantur Lauro

(idest Oleum, & folia) *& grana eius sunt mollificantia Stomachum, & commouentia Vomitum*. deinde. *Membra Expulsionis. eius Oleum facit nauseam, & facit vomitum*. deinde. *& potio eius ad solutionem sit. drach. ij. cum aqua Mellis, & Oximelle*. Auer. 5. collig; cap. 42. *nos non damus eius succum, nec grana; quia dicitur, quod quando comeditur, mouet vomitum, & fluxum*. Marcell. cap. 30. *Lauriculi teneri, idest cymæ lauri cum nepeta adiecto sale contriti, & cum aquæ tepidæ hemina in potione sumpti, concitant aluum pituitamq; & lumbricos celeriter eijciunt*. Aet. ser. 3. cap. 147. *Gibba hepatis purgant, lauri fructus, & radicis cortex cum Vino*.

Quid agendum.

His positis folia lauri valere ad Vomitum excitandum dicimus, vt abstergentia, non vt attrahentia verum debiliter. purgant autem, & tergunt à Ventriculo, & Hepate pituitam crassam.

Quātum.

Plin. dedit x. folia cum aniso; sed per se non sufficiunt. plus erit dandum. cauliculos coctos asparagorum more abiecto iure, ego edi, nec aluum mouisse aduerti.

De Lente. Cap. XXIX.

Legitur in Hipp. non solum vox lentis, sed etiam lenticulæ. primo considerandum videtur an idem sit, vel diuersum, & quidem interpretes nullam faciunt differentiam. sed Hipp. 2. de Diæta. num. 8. φακοὶ *Lentes æstuosæ sunt, & turbatiuæ, & neq; per aluum secedunt, neq; ipsam sistunt*. deinde num. 14. *cicer*, φακῆ, *lenticula hordeum, beta, aluum potius, quam Vrinam mouent*. & quidem Gorreus scripsit. φακῆ *lenticula* φακὸς *enim lentem significet*. Scapulæ verò φακῆ est lens cocta, & pulmentum ex ipsa. φακὸς *lens cruda*. in Theoph. 4. de cau. pl. 16. legitur. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ φακοί, καὶ αἱ ἀφάκαι, καὶ πισοί, & Vertit Teod. & Daniel Heinsius *simili modo, & lens, lenticula, pisum*. & 8. de Hist. cap. 8. τοῖς ἀφάκις *lentes, &* ταῖς ἀφάκαις, *Aphaces* vertit. lib. 2. de His. cap. 5. φακὸς *lens* dicitur. & lib. 6. cap. 1. σφάκελος vertit interpres *lentem*. lib. 8. cap. 1. φακὸς, ἀφάκη vertit *lentes, aphacam*. hic ego audax ero in diuinando, eo tantum fundamento nixus, quod apud nos nunc vulgo reperiatur duplex lentis genus, maior, & minor, & Plin. lib. 18. cap. 12. duo lentis genera tradidit alterum rotundius, nigriusq; alterum sua figura. crederem ego lentem maiorem, quæ depressam habet figuram dici φακὸν, & simpliciter dicendam *lentem*, alterum autem genus minus, quod est rotundius, & nigrius dicendum φακῆν, & *lenticulam* diminutiuè, seu paruam lentem. variare autem Vires horum leguminum dicendum videtur cum Hipp. lens enim neq; aluum deijcit, neq; sistit. lenticula verò aluum aliquantum mouet; verum dicendum etiam si maxima sit affinitas inter lentem, & lenticulam, tamen quia abstersio nō fit à cortice, sed adstrictio: ideo, quia lenticula, quæ ob paruitatem plus corticis possidet, quam lens, quæ maior est, ideo minus abstergere, & minus aluum irritare.

4. acut. 94. lens astringit;

lens, & lenticula.

quæsitū.

At dices. de affec. 39. *Lenticula autem Odorata preparatur* &c. & Stomacho grata sursum versus. quæritur primo. an lenticula sit Odorata? sed erit præparata per cuminum, pulegium, &c. secundo cur Vomitum excitat, & est grata sursum versus; idest Ori Ventriculi. an per Accidens ob irritamen à Nat. expellitur, vt etiam Vinum, & huius modi alia ventriculo grata. stomacho autem grata, seu eius ori est, non simpliciter; sed præparata cum Odoratis. simplex autem & insipida, & nauseosa potius est.

lens ex cōtrarijs facultatibus.

Vtitur Hippocrates sæpissime Lentium decocto ad Vomitus citandos, tum per se, tum ante elleborum, cum ipso, & post ipsum. ideò quā Vomendi facultate polleat breuiter inuestigandum. lentes Naturam habere compositam ex repugnantib. qualitatibus docet Gal. 1. de Alim. cap. 1. & subdit. *Huius porrò rei ex coctione manifesta sumitur demonstratio, cum aqua in qua dictorum, quodq; fuerit decoctum aluum subducat, ipsa verò corpora inhibent*. & cap. 18. eiusdem lib. addit. *Succus porrò ipsis est vt ante retulimus adstringenti contrarius, quo circa si quis in aqua ipsas coxerit, & deinde aquam sale, aut garo cum ipsis oleo condiens sumpserit, potius is aluum deijcit*. quod etiam confirmat 1. Acut. com. 18. Itaq; lentium Ius, siue decoctum Ventrem mouet ex eodem Gal. 3. de sim. m. f. 15. & lib. 8. & de bon. & Vit. succ. 4. de dissolutione continui. cap. 21. scripsit, & Plin. lib. 22. cap. 25. *Aluum soluit minus percocta*. testantur etiam Ventrem soluere Paul. lib. 1. cap. 79. & lib. 7. Dios. etiam Auic. Marcell. Emp. Aet. Isaac de Dietis lib. 2. Rasis, Auerr. & cæteri. de Vomitoria vi præter Hipp. nemo (quem legerim) verba facit.

ius lentium abstergēs.

Equidem cēseo ius lentium nitrositate acquisita abstergendo, intestina per inferiora expurgare, si crassis succis repleta inuenerit, aliter non; sed potius adstringere; Ventriculum etiam eadem abstergendi vi per Vomitum exinanire censeo. Atqui Nitrositatem habere lentes clare docuit Gal. 3. de s. m. f. 15. *& lenticula ipsa* (inquit) *tametsi satis magnam adstringendi potentiam gustu referat, tamen nitrosi quid sortita est, nam & huius decoctum, Ventris soluendi vim obtinet. Verum hic succus etiam, si degustes, perspicuam misturam repræsentat, tanquam si nitroso austerum quid commisceas*. scribit etiam de bon. & Vit. succ. 4. Brassicam, & lentes nitrosum succum sortita esse, quo aluus subducatur. quod confirmat de dissol. cont. 21. Auic. scripsit. lentes esse compositas ex Virtute constrictiua, & abstersiua. consentiunt autem scriptores decoctum lentium aluum prorritare, lentes verò ipsas constringere. sed difficultas est, an vim hanc decoctum sortiatur à corticibus, vel à substantia lentium.

difficultas.

Gal. astringendi vim corticibus, laxandi carni vi-

ni videtur tribuisse siquidem 1. de Al. fac. 18. *Corticem* (inquit) *habent adstringentem.* & subdit. carnis succum adstringenti contrarium, & potius aluum deijcere. immo addit. *Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiam, & ea,q; ipsam consequuntur amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice spoliata non est. non tamen alui fluxus desiccat, vti ea cui cortex non est ademptus.* Dios. idem videtur sentire. scribit enim. *Aluum cum cortice cocta sistit;* & quia in substantia intima, vim abstersiuam esse censuit, decorticatarum lentium ius primum abijci iubet. *Vim habet adstringendi; qua ex causa aluum cohibet, si detracto antea cortice discoquatur accuratè, primaq; aqua inter coquendum effundatur (quippe primum id decoctum ventrem soluit)* Paulus lib. 7. in eadem fuisse videtur sententia dum scripsit. *Totum verò lentis corpus siccat, aluumque sistit: decoctum ipsius proritat, ideoq; prior aqua defunditur, quum comprimendi gratia lentes assumuntur.* Auic. aliter sensisse apparet scribit enim. *Quando decoquitur absq; cortice suo, stringit ventrem, aut cum cortice suo quando decoquitur cum aqua, & expellitur ab ea aqua prima, illa namq; prima aqua soluit Ventrem.* hic Arabs è directo videtur esse contra Dios. hic scribit sine cortice decoctam lentem stringere, Græcus cum cortice. Auic. primum decoctum lentis non excorticatæ proijcit, Dios. verò excorticatarum decoctum primum effundit. itaq; alter à cortice, alter à substantia vim solutiuam haberi asserit. alicui autem Videri poterit in Auic. textu esse mendum. cum enim quæ tradit hic omnia ad verbum in suum transferat tractatum ex Dios. cum variat textus error in textu, non variatio opinionis, est censendus. & idem ex eodem Auic. colligitur; nam statim subdit. *Et decocta quidem cum cortice proiecta aqua magis est strictiua quam excorticata, quoniam in cortice ipsius est virtus stipticitatis valde vehementer.* fatetur autem corticem esse magis astringentem. hinc dicemus falli eos, qui decocti vim abstersiuam, & deiectiuam à cortic. tantum depromi censent, Auicennæ non bene intellecto textu decepti. vt Isaac 2. de Diętis scribens. *Cortex eius Acumen habet ex quo ventrem ad solutionem mouet: medulla verò virtutem habet stipticam.* cui subscribit Platina lib. 7. de tuend. Valet. Baldassar Pisanellus de ciborũ Nat. & nonnulli alij. & fortasse hi decepti sunt à Versione Hermolai, qui Verba Dios. κοιλίας δὲ σαλτικὸς σὺν τῷ λέπει ἑψόμενος. vertit. cum cortice deuorata emollit aluos, vera enim lectio cum cęteris est. *Ventrem autem comprimit cum Cortice cocta.* iure Brasau. scribit. errare recentes, qui excorticatas astringere cum corticib. emollire volunt. & ait. *Nos publicum adagium vulgo habemus, si quis lentis pateram commederit situlam cacare.* Hip. tamen 2. de Dięta. 8. *lentes æstuosæ sunt, & turbatiuæ, & neq; per aluum secedunt, neq; ipsam sistunt.* hic negatiuè. deinde affirmatiuè, 4. Acut. 94. sit habet. *Lẽs Adstringit, atq; turbationẽ facit si cũ cortice sit.* videtur hic Hip. asserere lentem cum cortice magis turbare Ventrem. Gal. hunc locum sic commentatur. *Vocem hanc ἄραδον turbationem quandam, & veluti pugnam, quæ in Ventre ex discrepantibus facultate cibarijs oritur, significari dixi: quomodo, & nũc significat, si cũ cortice assumatur, vt potè quæ, quam caro ipsius, longe coctu difficilior existat.* Gal. non videtur interprætari de turbatione, seu deiectione Ventris. sed quia cortex sit coctu difficilior pugnam in ventre facere dixit. & cum Hipp. non de decocto; sed de lentibus ipsis loquatur, quæ communi omnium consensu adstringunt; sicut decoctum soluit. deniquè Alex. Petronius de Victu Roman. lib. 3. hæc affert minime reticenda, quæ omnem soluunt dubitationem, & antiquorum contradictionem. *Cum Cortice, & sine cortice, primum elixa, deinde abiecto iusculo comesta semper astringit, magis tamen cortice induta, quam exuta; cremor vtriusq; contrariam vim habet. Nam siue modice, siue plurimum coquatur, vtriusq; primum ius aluum mollit, secundum astringit; sed magis eius, quæ cum cortice, quam eodem nudatæ, primum ius Ventrem ducit, secundum cohibet: quãdoquidem cortex, vt illam integram tuetur, ita facultatem in ea Ventrem molliendi, quominus dissipetur, defendit: quemadmodum etiam hordeo vsu venit; quippe quod si non purgatum (vt Hip. inquit.) coxeris, purgat is succus fortiter, si verò decorticatum coxeris, perfrigerabit magis, ac aluum sistet.*

Dioscorides. *Paulus.* *Auicenna cõtra Grecos.* *Contradictio.* *Isaac deceptus, et sequaces.* *Hippocr. contradictio.* *Alex. Petronius.* *solutio.*

Decocti lentium ad aluum Emolliendam Præparatio hæc erit. ex Marcello Empirico. *Lenticulam lauato diligenter ex aqua munda, deinde cum aqua nitida feruere facito paulatim, & postea ipsam aquam colato, & dato cholerico bibendam, mirè proderit.* Isaac de diętis lib. 2. sic refert. *lenticulæ cum cortice in aqua coquuntur, & postea colantur, & cum oleo, & sale commiscentur, & exhibentur eis, qui constrictum ventrem habent.* at Ægineta lib. 1. cap. 79. *decoctum* (inquit) *ipsius cum Oleo, & garo potum aluum poritat, & quia inflationes mouet, satureia, vel pulegium admiscendum est.* Gal. ex quo desumpsit Paul. 1. de Alim. fac. 18. condit lentium ius sale, aut garo, aut etiam Oleo, sed phacoptisanę, seu lentium cremori, & hordei simul, vt suauius, & concoctu facilius edulium paretur satureiam, vel pulegium addit. meminit etiã Gal. Teutlophacis edulij ex Beta, & lente misti, ad subducendum Ventrem. sed nos de Vomitorijs agentes cæteris omissis, accedemus ad vim Vomitoriam explanandam, atq; vnum Hipp. inuenio lentium decocto ad Vomitus concitãdos vsum. vtebatur autem Hipp. hoc iure quandoq; per se solo nonnunquam melle, & Aceto admistis. alias cum Helleboro.

ad aluũ molliendam.

Per se quidem lentium ius exhibuisse videtur Hip. 2. de Morbis num. 46. in Phthisicis. vnde scripsit. *si à principio morbus obtigerit lenticulæ decoctum bibendum dato, deinde, interposita vna die Veratrum dato, &c.* & si morbus prorogetur iterum elleborum offert, quò epoto subdit.

Decoctũ Lentium per se.

Statim verò lenticulæ decoctum inde bibendum dato. & paulo post subdit. *ab ipso lenticulæ decocto accepto vomat*. Deinde morbo sequenti, quē appellat Tabem. num. 4. *Huic Veratrum* (ait) *bibendum dato, & lenticulæ decoctum, & large cibus sumendus*. Hic non constat, an velit lenticulæ decoctum propinandum per se, vel cum Helleboro, vel post ipsum, Salius ad facilitandum Vomitum sal ingerendum. Sed de Nat. Mul. num. 10. ad menses albos, & mordentes. *A lenticulæ decocto* (inquit) *vomat, deinde Veratro purgato*. & 2. de Morb. num. 68. ad Morbum pituitosum. *maximè tamen hyeme à lenticulæ decocto vomat, oleribus præsumptis*. & de Affect. 28. ad Diarrheam ex multo cibo, & potu. **ad Vomitum.** *Si verò non cesset, velis autem sedare, vomitum à cibo, aut lenticulæ decocto facito, & confestim sursum reuellitur infernus secessus*. de Nat. Mul. num. 10. vteri pleni pituita causa Ventris. *à lenticulæ decocto Vomat*. & deinde num. 14. si vteri ad medium lumborum processerint; dolor imū ventrem habet, &c. *Quum autem* (inquit) *dolor cessarit lenticulæ decocto præpotato, pharmacum sursum purgans bibendum dato*. hic vult præsumi ius lentium, vt medicamentum Vomitorium fęlicius operetur. & eodem tractatu. fol. 295. ad ducendos menses. *Postquam fomentum adhibueris, lenticulæ decoctum bibendum dato, ac reuomendū*. 2. de morb. 53. Erisipelas Pulmonis. *reliquo tempore à lenticulæ decocto, & cibis Vomat*. Ex his videtur constare Hipp. dedisse ius lentium, & ante Veratrum, & post ipsum, vt Vomitio facilior succederet. **Vsus decocti lentium.** dedit etiam solum lenticulæ decoctum, vt ipsum per se Vomitum citaret; sed non cōstat an simplicem decoctum, vel aliquo modo præparatum semper adhibuerit, aliquando enim confecturam quandam docet cum Aceto, & Melle. & hac ratione fortasse Vomitum excitat facilius, sicut simplex decoctum secessum magis commouet: Exempla habemus ab Hip. 2. de Morbis num. 15. si aqua in Cerebro fuerit. **conditura Lentium.** *Vomitibus ieiunus vtatur lēticulæ decocto Mel, & Acetum miscens, & Olera antea commedens*. & num. 30. Ad Quartanam. *fomentis ipsi adhibitis Allium dato in melle tinctum, deinde lenticulæ decoctum bibat, melle, & Aceto admistis, postquam autem repletus fuerit vomat*. & eodem libro num. 53. ad Erisipelas pulmonum. ita offert. *At verò allij capita & Origani pugillum, quantum tribus digitis apprehendi potest, duabus heminis vini dulcis affusis, & Aceti acerrimi hemina vna, & mellis quarta heminæ parte, coquito donec tertia pars reliqua fiat. deinde vbi hominem exercueris, & aqua tepida laueris, calidum hoc bibendum præbeto: dato etiam lenticulæ decoctum, melle, & aceto admistis, donec impleatur: deinde vomat*. Ventriculum summe replet Hip. incidentibus, & detergentibus, deinde Vomitum prouocat, & de Nat. Mul. num. 4. si Vteri prociderint. *bibens* (inquit) *aquam lentium, & mel, & Acetum, donec vteri fuerint eleuati, vomat*. & 2. de Morb. Mul. 37. si vteri propinquissimi fuerint. *Aquam Lentium cum melle, & aceto bibens vomat*. & num. 40. si quid ex Osculis vteri complicatum fuerit Menses non fiunt, &c. *Vomat* (ait) *à lentis decocto, melle, & aceto ammisto*. & de sterilibus circa finem. si Vteri extra Nat. progressi fuerint. *Aquam lentium bibens melle, & Aceto ammistis, vomat, donec Vteri fuerint retracti*. hanc misturā non sine ratione ab Hipp. adhiberi credendum est. **ratio.** Mel enim, & ius lentium detergunt, Acetum incidit, nec adhibet Oximel, seu Mel, Acetumq; cum Aqua decocta; sed fortè addit hæc sine coctura, vt Acetum sit Validius, & Mel vt magis flatulentum Vomitum adiuuet, nec descendat per aluum.

Deniq; Diof. *Veratrum album datur cum lentis cremore*. & dedit etiam Hipp. ius lentium simul cum Elleboro ipso, cuius Exemplum habemus 2. de Morbis n. 50. Pulmonis morbus. *hunc Veratrum bibere oportet, & per se, & lenticulæ decocto ammistum*, & 1. de Morb. mul. si non multa fuerit fluxio ad Vterum. *lenticulæ decoctum cum Veratro exhibeto ad Vomendum*. & 5. Epid. num. 4. de quodam Atheniensi. *Hic* (ait) *Veratrum in lentium succo bibit, & alterum lētium succum insuper bibit*. & 2. de Morb. **Veratrũ cum iure Lētium.** ad feruidum vlcus Aphtha appellatum, &c. *Curare oportet* (inquit) *vt lenticulæ decocto poto Vomat, quod si tempestiuum esse visum fuerit Veratrum bibat, siquidem potens fuerit homo per se, sin minus dimidium potionis ad lenticulæ decoctum ammisceto, ita vt quinta, aut sexta potione desinat*. per has potiones fortasse intellexit haustus. non quod quinquies, vel sexies, vt vult Salius, sumat debilis elleborum, potens verò semel. miscet autem medietatem consuetæ dosis ellebori ad lentium decoctum, vt minus electiue trahat, & cum illa decocti abstersione, facilior, & minus molesta sequatur Vomitio, sed quia subdit. *vbi autem saliua graueolens fuerit, interpositis inter lenticulæ decocti vsum diebus, medicamentum in pulmonem infundito, &c.* videtur pluribus vicibus adhibuisse lenticulæ decoctum. Verba Hip. sunt. θεραπεύειν δὲ χρὴ. φάκια πιπίσκοντα ἐμέειν. ἢν δέ σοι καιρὸς δοκέῃ εἶναι ἐλλέβορον πίνειν. ἢν μὲν δυνατὸς ἐῃ ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸθι. ἢν δὲ μὴ, παραμίσγειν τῷ φακίῳ, ἥμισυ πόσιος. διαλείπων ἐν πέμπτῃ ἢ ἐν ἕκτῃ πόσει. **Hippocratis explicatio.** & subdit. ἐπὴν δὲ τὸ σίαλον δυσῶδες ᾖ, τὰς μεταξὺ τῶν φακίων ἐγχεῖν ἐς τὸν πλεύμονα φάρμακον. verbum autem πόσει. (est autem datiuus Ionicus nominis πόσις. πόσιος, Ionice πόσεος, πόσεϊ, πόσει.) potionem significat, non haustum tantum. sensus ergo Hip. erit. vt Vomat, quinq; vel sex diebus, & qualibet vice, si tempestiuum fuerit, s. si tempus anni congruens fuerit, & egri vires validæ Veratri per se quinq;, vel sex potiones sumat, si verò Vires debiles fuerint dimidium potionis, seu dimidia dosis Ellebori, cum lenticulæ decocto præbenda. per quinq; vel sex Vices. nè à vehementia medicamenti multum angatur eger. quod si tempestiuum non fuerit visum, solo vtitur lentium decocto, fortasse admisto melle, & aceto, vt alibi præparandum voluit. nec dandum censuit

continuis

continuis quinq; vel ſex diebus. nam ſubdit *interpoſitis inter lenticulæ decocti vſum diebus.* quo patet inter alterum, & alterum decocti potum aliquot dies interponi voluiſſe. nec dicendum videtur Hipp. dediſſe 5. vel ſex hujus iuris hauſtus, qui alioq; ſolitus eſt ad ſatietatem decocta exhibere Vomitoria, vt facilius Vomitum concitent. itaq; quinq; vel ſex vices Vomitoria huic affectui ſunt offerenda, ſi æget robuſtus, potio robuſta ex elleboro ſolo, & in quantitate ſolita. ſi verò æger debilis potio debilior, ſcilicet medietas conſuetæ doſis. & addito decocto lentium, hoc enim vi ſua abſterſiua efficit, vt non lædatur Ventriculus, non fiat tanta attractio, & citius perficiatur, ac deſinat vomitio, quod ſi non fuerit tempeſtiuum dare elleborum, nec per ſe, nec admiſtum. tempus enim conſiderat non vires ad ſumendum elleborum, nihilominus, quia Vomitus indicatur, & conuenit, ſolo vtitur lentium decocto pluribus vicib. exhibito.

Admonitio.

Aduertendum autem ſi lentium decoctum euacuat abſtergendo ſua nitroſitate, ſiue ſurſum, ſiue deorſum. ſolum Ventriculum ſurſum, & inteſtina deorſum euacuare, & nihil attrahere, immo pituitam potius, quam alios humores reſpicere videtur: bilem tamen euacuare voluiſſe Marcel. dans cholericis, conſtat.

Quid agendum.

His poſitis dicemus lentium ius aptum eſſe ad abſtergendum Ventriculum, ſi vomitu repletum fuerit, ſiue per ſe potum, ſiue alijs admiſtis vomitorijs. conuenit autem; non ſolum in repletione Ventriculi; ſed etiam alijs partib. affectis. ſic Hip. dedit Quartanis, & ad reuellendum ab inteſtinis. Diarrheæ. lib. de affect. choleræ 5. Epid. num. 4. Et ad Vteri procidentiam, vt ſurſum reuellat. de nat. Mul. num. 4. & 2. de M. Mul. 37. & 40. 83. & de ſterilibus num. 27. & Vteris ad medium proceſſis. de Nat. M. nu. 14. & ad ſecundas, & menſes trahendos cum fomentis. de Nat. M. num. 29. & ad Vteros pituita plenos, cum menſib. albis. 1. de M. M. 83. & de Nat. Mul. 10. præterea in Morbis pectoris. & Tabe. 2. de Morb. num. 46. 47. 48. Pulmonis Morbo. 49. & Aqua in Cerebro exiſtente, cum dolore capitis, & Vertigine. 2. de Morb. 15.

quantum.

Hipp. copioſè potandum dedit.

quando.

Ante elleborum Hipp. dabat ius lentis, vt corpus aſſueſceret leuiter vomere. dabat etiam cum ipſo elleboro. dabat etiam poſt purgationem, vt per inferna abſtergeret, & educeret, quæ relicta erant ibi.

Ius lentium, & lenticulæ parandi modus ſupra eſt deſcriptus, & Hipp. dedit quandoq; cum Aceto, & Vocauit lenticulam acidam, ad incidendum; alias cum melle, & aceto. aliquando cum elleboro.

vbi.

Vbi patet.

❧ (✠) ❧

De Lixiuio. Cap. XXX.

SAli, Nitro, & Aphronitro de quibus paulo poſt nobis ſermo erit, affine eſt *Lixiuium*, ratione enim ſalis admixti, quod ex cineribus diſſoluit, abſtergendi vim poſſidet. Porrò ſecundum ligna ex quibus factus eſt cinis, variat lixiuium. Nam plus, vel minus ſalis eſt in hoc, quam in illo. Sed quod ex cineribus in lixiuio diſſoluitur. Plinius lib. 31. cap. 10. Nitrum appellauit. dicens. *Nam Quercu cremata nunquam multum factitatum eſt, & iam pridem in totum omiſſum.* Gal. verò Empireuma videtur nuncupaſſe. ſequutus Ariſtotelem, qui ex vſtione in cineribus caliditatem relinqui opinatus fuit, vt lib. 2. de part. An. cap. 2. ſcriptum reliquit. his verbis. *habent aliquid caliditatis, & aduſta ferè omnia, vt calx, & cinis, & ſedimenta animalium, & inter excrementa bilis, eo quod feruore nimio exaruerint, relictumq; ſibi contineant aliquid caliditatis.* Galenus autem 8. de ſimp. m. f. de Cinere ſcripſit. partem fauilloſam, ſeu fuliginoſam cineris, quæ tenuium partium eſt, aqua maceratis cineribus, & percolata aſportari, & in aqua diſſolui, & ob hanc lixiuium eſſe calidum facultate. deinde lib. 9. *ſanè*, inquit, *combuſtorum omnium nullum planè eſt frigidum, relinquitur enim in illis, velut* ἐμπύρευμα, *hoc eſt ignitio quædam: nam ita vocabat Ariſt. Atq; id eſt, quod per Ablutiones detergitur ex combuſtorum ſubſtantia ſubtiliſſimum, quod vbi cum aqua abierit, quod vſti reliquum eſt, ſubſtantia terrena eſt: ſiquidem humidum omne combuſtio abſumit, reliquum autem terreum eſt vnà cum Empireumate ab Ariſt. vocato. Hoc ergo vbi per lotionem ablatum, ac ſemotum fuerit, aqua in qua medicamentum ablutum eſt, calidam adſciuit facultatem, eamq; tenuium partium: quod verò reliquum eſt, terreum ſimul, & frigidum eſt, ſiccare citra mordacitatem potens.* hæc fuit Gal. opinio, nobis autem quærere liceret an verè illud Empireuma ignis in cinere relicti ſit reliquia, an verò ſalſa particula præextiterit. de qua rè longioribus diſputauimus in Dodecaporio dub. 4. vbi oſtendimus ſal in cinerib. non ab igne generari; ſed præexiſtens ſeparari à reliquo corpore, & in cineribus remanere ab igne nullo modo reſolutum.

Nitrum Plinio.

Empireum.

Quæſitũ.

Sed cum pro combuſtæ rei diuerſitate cineris temperatura variet, ita etiam Lixiuij facultates variare credendum. & ex materia laxatiua fieri cinerem laxatiuum, ex hoc lixiuium laxatiuum, pariter ex adſtringenti adſtringens. vnde Lixiuium ex cinere Timeleæ, Titimallorum, Soldanellæ, & ſimilium diuerſum erit à facto ex cineribus Lentiſci, Quercus, Oleæ, Rubi, & ſimilium. At Dioſcorides tum ex Quercus, tum ex Fici cinere lixiuium adſtringẽs cenſuit, quod negauit Gal. Nos porrò, quod ex cineribus aqua maceratis lixiuio communicatur, non Nitrum cum Plinio; ſed ſal cum Chimicis dicemus. Etenim ferè ſem-

per salso sapore, & calidarum tenuiumq; partium percipitur cum abstergendi facultate. nullum enim cinerem ad abstergendum pannos Mulieres respuunt. præterquam ex Carbone imperfecte vsto, ex corticibus Castanearum, & ex Seseli Æthiopico fructice, quod ob id *macchia bucata* vocant aliqui.

Quid agẽdum. Sed pro Vomitu concitando. Dios. in præfac. lib. 6. ad venena in vniuersum, vtitur lixiuio ex lignorum cinere facto. & cap. de fungis. *mirifice iuuat lixiuia ex sarmentis, aut pyrastri sureulis epota cum sale, posca, & nitro*. Sed prius lib. 5. cap. 93. *Fit ex sarmentitio cinere lixiuium, contra præcipitationes, & fungorum venena, cum aceto sale, & melle*.

quãtum. Copia multa assumi debet lixiuium in hoc casu. Quando, & quomodo patet.

De Menta. Cap. XXXI.

Paradoxum. PAradoxum hic ponitur. Dioscorides lib. 3. cap. 35. de Menta. *Calfaciendi, inquit, adstringendi, atq; exiccandi vim habet, sistit sanguinem pota ex aceto mulso. singultus, vomitiones, cholerasq; sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. in summa stomacho vtilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet*. idem confirmat Mattiolus, necnon Galenus. 6. de sim. m. fac. ipsam in tertio ordine calidam statuens. non dissentit Auic. lib. 2. c. 495. nec Plinius lib. 20. cap. 14. idem etiam refert Serapio, & addit ex Abem Mesuai, *Sedare nauseam, & vomitum phlegmaticum*. & quod magis est. Hippocrates. 2. de Dięta. 14. *Vomitus sistit*. Ergo nullo modo dicetis inter Vomitoria esse cõnumerandam Mentam.

Hoc certum videtur; vrgent tamen Galeni verba, vel potius diuersus auctor. 3. de facile parab. 79. qui ait. *Ad citandum Vomitum pituitæ. Viridem Mentam, aut siccam ex aqua temperata bibito*. ni dixeris erratum in textu, & legendum ad sedandum, non autem citandum; sed hoc gratis. potius ad dictum sensum trahi potest Plinius, quando ait loc. cit. *Pituitas corruptas purgat in Mulso, & aqua*.

Solutio Paradoxi. Nobis mirari non licet, quum ab Aqua, à Vino, ab Aceto, & ab omnibus edulijs vomitus excitari possit. quæ non sunt dicenda vomitiua: sed succedente vomitu: eorum præsumptio euacuationem variat. abstergunt enim magis, & minus. & quamuis de his vomitorijs per Accidens à nobis agendum non esse aliquis dicet; ita enim de omnibus simplicibus esset tractandum.

tacita obiectio. Nos tamen respondemus, nostrum esse hoc libro omnia, quæ de vomitu Auctores scriptis mandarunt explicare. ideo omnia simplicia, quæ Vomitum aliquando excitasse scriptores retulerunt perpendere cogimur, an sint per se vomitoria, vel per Accidens.

Quid agẽdum. Igitur de Vomitu ex Menta faciendo dicere possumus, quod cum hæc sit adstringens, & stomacho grata: si postea per irritamenta Vomitu eam reijcere, coactus fuerit ventriculus, cum ea pituita etiam viscida, & maxime ventriculo adhærens exibit: vnde maxima fiet abstersio. & insuper quia hæc adstringentem gratamque Ventriculo vim habet, ex illo vomitu non valde relaxabitur, nec debilitabitur Ventriculus.

Vsus. Vsus patet ex alibi dictis.

De Melle. Cap. XXXII.

QVid sit Mel, quomodo colligatur, cuius naturæ, quot sint eius species, quid præstantius, & alia multa quæri possent, sed nos historias simplicium non hic tradimus, nisi incidentur, & ignota necessitate coacti explicamus, ideo cum Mel sit notissimum, ac vulgatissimum, cęteris omissis ad Vires statim accedemus.

Cal. & siccum in 2. gradu statuit Auic. cum Gal. 7. de sim. f. atque abstergere consentiunt Dios. Gal. Auic, sed Hipp. prius scripserat 2. de Diæta. num. 13. *Mel calidum est, & siccum, si meracum sit, cum aqua autem humectat, & aluum mouet biliosis, pituitosis verò sistit*. & de affect. num. 50. *Mel cum alijs quidem comestum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. Ipsum autem per se ipsum attenuat magis, quam reficit: nam & per Vrinam, & per secessum plus iusto expurgatur*.

duo cõtraria in Melle. Hic primo quærendum est, quomodo mel aluum moueat biliosis, pituitosis verò sistat, & primo statuendum Hipp. hic loqui non de simplici melle, sed cum aqua, quamuis 3. de Vic. Acut. cap. 21. id tribuat Melli solo. Dios. non retulit à Melle aluum duci, sed abstergere tantum dixit, vrinam ciere, & crudum aluum inflare. At Gal. 2. de Art. 51. *Modicè exhauriunt seu Vomitu, seu deiectione, & mel copiosè assũptum, & mulsa minus diluta*, & 3. de Alim. fac. cap. 39. *Cum autem Mel tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat est necesse, qua aluũ ad excretionem proritet*. deinde ait. *Quod si quis citra aquæ admistionem mel solum delingat, nutriet quidem infirmius, sed aluum promptius deijciet. largius verò sumptum, ventrem superionem ad Vomitum solet concitare. Elixum autem sine aqua, neq; Vomitum similiter mouet, neq; aluum subducit, verum distribuitur, & nutrit magis, vrinam autem minus eo, quod cum aqua est elixum, ciet*. At 1. de Antid. cap. 4. scribit de quodam Melle Mysiæ dulcissimo ex thymo, Origano, & Citiso. *statim se gustantes subuertebat, & nauseam cito commouebat, si paulo liberalius comesum fuisset*, quod accidebat, vel ob summam dulcedinem sine acrimonia, vel ob cytisi vim. Isaac. *Mel crudum manducantib. Vomitum, atq; egestionem prouocat*. sed in summa fatendum mel copiosum; non solum aluum; sed etiam Vomitum concitare posse. quod tribuendum videtur abstergendi summæ facultati.

Sed quod aluũ moueat biliosis, est dubiũ. nã solet

alũum monet biliosis. solet Mel biliosis nocere. vt ait Gal. qui 1. de Alim. fac. cap. 1. & 3. de Alim. f. cap. 39. scripsit in calidis corporib. prompte in bilem verti, frigidis verò accommodatissimum. quod sæpe repetit. immo Hipp. de Victu. Acut. num. 26. seu com. 3. & 9. in *totum quidem Mulsa Aqua his, qui amara bile abundant, ac magna viscera habent, minus commoda est, quam his, qui tales non sunt*. & addit. *Sed etiam biliosa per aluum magis egerit, quandoq; bona, quandoq; magis quam conuenit colore saturata, ac spumosiora: atq; hoc biliosis, & magna viscera habentibus contingit*. ratio igitur, ob quam Mel bilem educet, est quia eam generat, & multiplicat. & dulcedo cocta, & vsta amarescit, & fit bilis. Et hoc modo quamuis Mel biliosis aluum moueat, tamen nocet. quia illa excretio est simptomatica, facta ab irritatione bilis auctæ in intestinis. vnde Hipp. dixit deiectiones esse magis coloratas, & spumosas. & quia pura bilis, valde colorata est, quia multũ calefacta, fermentatur, & flatu repleta, est spumosa; vnde est praua deiectio: quia est magis colorata, & spumosa, quam decet. & addit. *Mulsa igitur quæ aquosior est, sputum educit magis, pulmonemq; mollit. Meracior vero spumosa excrementa, atq; plusquam conuenit valde biliosa, calidioraq; quã aquosior, agit magis*. & pręter hæc nocumẽta subdit Hipp. *Deiectiones autem huiusmodi habent quidem, & alias magnas offensas. Neq; enim hypocondriorum extinguunt ardorem; sed excitant. Inquietationemq; & iactationem membrorum faciunt. Intestina etiam sedemq; exulcerant*. sunt igitur huiusmodi excretiones nocuæ; vnde non possumus dicere, quod Mel abstergendo bilem biliosis, conferat aluum leniendo: sed contra quod noceat bilem gignendo, irritando, fermentando, & in intestinis cumulando, facultatemq; expultricem irritando. quæ symptomatice potius expellit bilem, & cum noxia, quam criticè, & cum conferentia, & tollerantia, & talis excretio facit, vt Mulsa noceat, alias vtilis est. vnde comm. 3. t. 19. ait. *Sed mulsa, quam aqua multò potentior est sola pota, nisi aluum perturbet*. ergo si aluum perturbat erit inferior aqua. nocet igitur Mulsa quando aluum turbat. & deinde num. 21. *Multum tamen differt, & Vini, & mellis meracitas, ad vtriusq; robur. Nam si duplam Vini mensuram ad mellis delinctum quis biberit à solo nimirum Melle validior longe reddetur. Nisi ventrem turbauerit. Nempe multo plus stercoris deÿcietur*. Eccè quod à Melle etiam aluum turbari dicit cum nocumento. debemus igitur scire, quod biliosis non est dandum Mel neq; ad nutriendum, neq; ad euacuandum, quia non nutrit corpora calida, sed auget bilem. nec euacuat bilem in corpore præexistentem; sed aliam gignit, quod si genita euacuatur; quia est sincera, multa nocumenta parit, exulcerat intestina, & sedem, inquietudinem facit, & non solum excreta non sedat ardorem Hipocondriorum; sed excitat. Vitabimus ergo Mel Ros, &c. in feb. biliosis.

mel auget bilẽ.

nocet biliosis mel.

Sed maior difficultas est, quia scripsit Hipp. Mel pituitosis non ducere aluum, sed sistere. primo, quia videtur sibi contradicere dum simpliciter dixit. de aff. 50. Mel attenuare, & plus iustò per Vrinam, & secessum expurgari. similiter Gal. 2. de Artic. & 3. de Alim. fac. locis supra citatis. dixit simpliciter Mel aluum mouere. non autem biliosis tantum. mel pituitosis aluum sistit.

Secundo cum Mel sit Calidum, & siccum, attenuans, & abstergens, potius pituitam, quam bilem debet attenuare, & abstergere. bilis autem nisi sit crassa non est attenuanda; & est abstergenda non medicamentis calidis; sed potius frigidis, si adsunt. & quum Galenus dicat sæpissime mel vtile esse pituitosis, senib. & frigido temperamento præditis. hos debet expurgare, & in his pituitam crassam tenuare, & abstergere. nam bilis calida, & sicca non postulat Calidum, & siccum mel. quod si nocet biliosis, vt supra diximus colliquando, & spumosas, sincerasq; biliosas deiectiones efficiendo. & in pituitosis aluum astringendo, inutilis etiam erit. ergo omnino abijciendum mel. & censendum omnino inutile ad aluum, vel Vomitum ciendum. difficultates.

Tertio ipse Hipp. statim subdit contrarium Accidere Vino. nam ait. *Dulce verò vinum pituitosis magis aluo secedit*. Mel igitur pituitosis aluum sistit. Vinum vero dulce iisdem aluum subducit,

Nos non possumus respondere, quod Mel biliosis magis, quam pituitosis aluum moueat, quia Hipp. non loquitur comparatiuè, sed oppositiuè, nam illos euacuat, alios astringit, quamuis, & Acut. 12. loquatur comparatiuè. dicens *Mulsam aluum mouere biliosis magis*, possumus tamen dicere, quod pituitosos non euacuat, quia dulce est, & naturæ amicum, calidum, & valde nutriens; vnde in Natura frigida concoquitur temperate, calore suo adiuuat coctionem, ita totum vertitur in nutrimentum; vnde non excernitur, at in biliosis nimis coquitur, assatur, vnde amarescit, acrior fit, & in bilem transit, inde expultrix irritata expellit. at copiosè sumptum, potest misceri cum bile excrementitia, quæ à felle ad intestina defertur etiam in pituitosis, quæ aucta potest magis stimulare expultricem intestinorum, & sic potest educi pituita, quæ quia non educetur simpliciter à Melle; sed secundario, & postquam sit versum in bilem; ideo iure dicitur Mel non mouere aluum pituitosis; sed potius sistere cum suo calore, & siccitate adiuuet viscera ad concoctionem pituitæ, quæ concocta transit in sang. & non excernitur, & quod est superfluum in Venis per Vrinam excernitur, ideo quando Hipp. dicit Mel attenuare verum est, quia pituitam crassam tenuem facit in pituitosis. at in biliosis corpora ipsa attenuat colliquando, & humiditates consumendo, & educendo. & Vrinam ducere pituitosis voluit; biliosos verò per secessum expurgari. at Gal. simpliciter loquutus est, quia biliosis per se, pituitosis per accidens, vt explicauimus mouere aluum potest. Ad primum. Responsio.

Ad secundum Responsio. Ad secundum respondeo negãdo consequentiam. nam Mel cum sit abstergens, debet abstergere, quod inuenit aptum vt abstergatur. habet enim ex Hipp. 3. acut. 10. vim quandam abstergendi. ex Dios. etiam abstergit, sed Gal. interpretatur apud Hipp. mulsum debiliter abstergere, cum igitur debiliter abstergat, & sputum mediocriter educat. si inuenerit materiam crassam, & viscidam eam calefaciendo, & siccando viscosiorem reddet; sed abstergere nequit ob imbecillitatem; ideo Hipp. dixit, plusquam mediocriter viscosum facere sputum. in pectore igitur, quia non assumitur Mel; sed mulsa copiosa, si pituita valde crassa extiterit, viscosior reddetur à Mulsa, si tenuis, tum sputum mediocriter educetur. si verò fuerit bilis crassa Mel erit nocuum. & mulsa diluta; quia humectat, sputum educet, & magis, si tenuis fuerit bilis. sed Alui materias agitat Mel, & retentum in biliosis mutatur in bilem acerrimam, quæ dum excernitur multas offensas parit. in pituitosis vero concoquitur, calefacit, & nutrit corpora. si vero non retineatur, neq; in biliosis, neq; in pituitosis, ambobus aluum subducet detergendo bilem, & pituitam. dixit autem Hipp. biliosis aluum subducere, & pituitosis sistere. non autem bilem educere, & pituitam retinere, & alibi dixit picrocholis, & megalosplanchnis minus idoneam mulsam, quia his magis biliosa educit. *qui picrocoli.* picrocholi autem sunt non simpliciter biliosi; sed qui bilioso sunt Ventriculo, ita temperamento totius pituitosi possunt esse picrocholi. qualis erat ille, cuius totus habitus pituitosus erat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat, vt se vidisse ait Gal. in Arte med. cap. 74. si igitur Mel fuerit à picrocholis assumptum statim occurrens bili copiosæ eà vincetur, ipsamq; ita augebit, & acriorem reddet. at in pituitoso corpore, si repererit Ventriculum, & intestina vacua concoquetur, & in nutrimentum transibit, sic aluus non deijciet, & videbitur sisti. si verò pituita repleta inuenerit, vim absterforiam exercebit, & eam educet pari pacto, ac Acida, quæ pituitam ex intestinis detrudunt, si existentem ibi inuenerint, si verò vacua inuenerint, densant, firmant, & quasi stringunt. vt scripsit Galenus 2. de Alimen. facult. 21. cum autem ait Hippocrates tex. 12. 3. Acut. *biliosa quoq; alui deijcit magis, interdum quidem bona; sed interdum magis, quam decet colorata, ac spumosa, quod biliosis magis, & megalosplanchnis, continget.* credo bonas deiectiones intelligere conuenientes, cum iuuamento, conferentia, & tollerantia, in pituitosis scilicet, at in picrocholis deiectio solet, vt plurimum esse coloratior, & spumosior, ac mala, & cum in biliosis, rarò possit esse bona excretio, sequitur, vt sit bona in contrario temperamento, scilicet pituitoso, vbi excretio est biliosa quidem; sed quia bilis, est pituitæ mixta, non est valde colorata, & quia paucus adest calor, ac moderatus, non est spumosa deiectio. proinde est bona excretio, nec offensas infra narratas parit, scilicet excitare ardorem Hipocondriorum, inquietationem, & iactationem, nec intestina, ac sedem exulcerat. Vtile igitur erit pituitosis Mel, quia eos calefacit, siccat, ac nutrit, proinde senib. aptissimum, quod si intestina pituita repleta inuenerit eam detergendo expellit. si vacua inuenerit transit per corpus ad Vrinam, & detergit renes.

Responsio ad tertium. Ad tertium Martianus respondet. diuerso modo agere Vinum dulce, ac Mel dulce. nec enim ob dulcedinem facile in bilem vertuntur cum non omnia dulcia bilescant, vt patet in Vino: sed quia Mel in bilem vertitur, vt pote cal. & siccum, vinum autem dulce cal. & humidum est. vnde Mel nat. cal. & siccum potius aluum sistet, quam laxabit. sed corruptum, & transmutatum in bilem, ob bilis acrimoniam aluus soluitur, in pituitosis vero, quia non sit bilis, non mouet aluum: sed sistit. Vinum vero humiditate aluum subducit; verum cum illius humiditas leuis sit, corporib. natura siccis, biliosis, scilicet, aluum humectare, non adeo potest, vt inde soluatur quemadmodum pituitosis. *mel quomodo diuerse agat.* mihi autem non idem videtur, si quidem Mel non simpliciter biliosis aluum mouet, nec semper; sed picrocholis, & cum inuenerit multam bilem in Ventriculo, & cum diu moratur in Hypochondrijs. nec simplicem excitat excretionem; sed acrem, & nocuam. & è contra non simpliciter pituitosis aluum sistit; sed cum inuenerit intestina vacua pituita, & deobstructas vias, ita vt non cogatur permanere in hypochondrijs. & in summa dico ratione tenuitatis, & crassitiei operationem variare. seu potius ratione moræ in Hypochondrijs. nam si assumptum fuerit Mel purum certum est, quod crassius est mulsa diluta, & cocta, & quod diutius etiam retinebitur in Ventriculo. vnde constat etiam, quod magis deijciet aluum Mel, quam Mulsa, & quo est magis tenuis, & diluta eo minus aluum irritat, vt ipse Hipp. t. 13. asserit, & quo Meracior est ad naturam Melis magis accedit, & cum dicat Hipp. quod Mel cum aqua humectet, solum exiccet; quo dilutior erit mulsa, eo magis humectabit, & minus absterget. *Mellis temperamentum.* Constitutum igitur sit Mel purum cal. & siccum esse, & potatum à picrocholis inueniens in ventriculo copiam bilis vri ab ipsa, mutariq; in bilem acerrimam, quę vellicans naturam symptomaticè eam cogit ad sui expulsionem, at in biliosis non picrocholis, qui non habent obstructa viscera, quia non retinetur, diu in Ventriculo, sed vltrò transit in nutrimentum, potius aluum sistit. in pituitosis verò si paucam inuenerit pituitam eam calefacit, & simul cum ipsa coquitur, & transit in nutrimentum, & aluo non secedit. at si diu coactum fuerit mel in Ventriculo pituita repleto permanere. absterget eam, bilem concitabit. vnde bonas excretiones pariet mixtas ex bile, & pituita. non prauas ex bile sincera. à nostra sententia non differt Auicenna. *Et dico quod Mel, & eius aqua si inuenerint præparationem cibi, vt penetret, stringunt, & si viderint Motum, & paucitatem præparatio-*

nis

nis cibi ad penetrandum soluunt.

Quo ad mulsam. hæc dicitur Melicratum Græcè, & Hidromel, seu Aqua mulsa, seu Mellita. duplex est recens, & inueterata, quæ Vini saporem acquirit, à Polonis, ac Lituanis, qui plurimo abundant Melle, assiduè bibitur, vocantq; Medonem. parandi modus differt ratione dosis, & cocturæ. vnde Hipp. Gal. & Medici distinguunt Mulsam in Meracam, mediocrem, & dilutam.

Mulsa meraca. Diosc. Plin. & Palladius. ℞. Mellis. p. j.
Aqua pluuię. p. ij.
insolant, vel addita
Aqua fontis coquũt
ad tertias.

mediocris. Mesues, Rasis, & Paulus. ℞. Mellis. par. j.
Aqua fontis. p. viij.
coquitur donec non
sit vlla spuma.

aliqui hanc esse mulsam Mediocrem, illã verò Meracam, vt Brasau. qui dilutam censet ex

diluta. Mellis. vnc. j.
Aquę. lib. 8.
decoctæ donec nulla appareat spuma.

Sed nobis non videtur apta ista dilutissima, & aquosissima mulsa ad ea præstanda, quæ promittunt Authores. Hipp. quidem 3. Acut. 13. meminit Meracioris, & dilutioris Mulsæ, & quamuis Mediam dari non sit dubium, tamen hæc valde variat, & modo vergit ad meracam, modo ad aquosam. *Mulsa cocta.* Mesues suam mulsam, parum coctam, aquosam videtur nominare, & laudare ad ea, ad quæ valere dilutam dixit Hipp. magis autem coctam, & inspissatam, videtur Meraciorem vocare, & illi tribuere qualitates ab Hipp. tributas meraciori Mulsæ. Dios. tradidit vnam tantum Mulsæ compositionem. s. Meracioris, & aptæ ad conseruationem per longum tempus, nec curauit docere modum, & dosim parandæ Mulsæ crudæ, vel decoctæ, & breui potandæ, quia parum refert, an multum, vel parum mellis recipiat; sed secundum voluntatem parari potest. at si debet conseruari longo tempore non debet esse valde diluta, experiuntur enim nostri pharmacopei syr. dilutos, & parum coctos parum diu perdurare posse.

Mulsa cruda. Aqua *Mulsa cruda vtimur* (inquit) Dios. *cum Moliri deiectionẽ, aut Vomitionẽ incitare volumus; vt ijs, qui Venena hauserunt, ex Oleo.* Hipp. etiam ad Vomitum ciendum videtur vsus mulsa cruda: nam quando voluit coctam, id specificauit. vt 4. Acut. t. 5. At Gal. 3. de Alim. fac. 39. docet mulsam crudam per aluum deijci, non autem coctam. quod idem confirmat Auic. quod autem mulsa aluum moueat docuit Hipp. locis supracitatis, & quo meracior eo validior, sicut quo crudior. vnde ad Vomitum lib. de affect. num. 13. *si bilis, aut pituita ad cor consederint aqua mulsa pota vomant.* *ad Vomitum.* & num. 15. *Quicunq; verò alij dolores in æstate circa ventrem fiunt, si quidem ad præcordia, & cor tenderint, Aquam mulsam aquosam facito, & Aceti trib. heminis affusis tepidam bibendam dato, & vbi modico tempore ipsam retinuerit, & igne, ac Vestib. concalefactus fuerit, Vomat.* De int. aff. num. 15. ad Tabem. *Primum fomentum adhibeto, & vbi fomentum adhibueris, postridie Aquæ mulsæ dimidium congium ipsi bibendum dato, modico aceto affuso. Hæc citra respirationem bibere iubeto, deinde stragulis ipsum ad multum, ac quam longissimum tempus contegito. si vero non sustineat, & euomere velit, vomat: si verò vomitus non sequatur tempore iam aliquo interposito aquæ tepidæ poculo magno super ingesto vomat irritatione per pennam facta.* & primo de Mor. Mul. nu. 30, si os vteri pingue fuerit, & crassum, & propterea non concipiat, &c. *allio recenti vescatur, & aqua mulsa pota vomat.* & ibidem num. 101. *Mulsa pro Vomitu.* Vt mulier in Ventre concipiat. *post cenam autem, vbi cæpas melle tinctas comedit, & aquam mulsam tepidam quatuor heminarum mensura bibit, & paululum continuit, vomat. &c.* & hoc per dies 7. facito. & 7. Epid. num. 50. *Pausaniæ filiam ex fungi crudi esu, anxietas tenebat, strangulatio, dolor Ventris. Aquam mulsam calidam bibere, ac vomere profuit,* Vnde Dios. lib. 6. Doricnio epoto peculiariter opitulatur vomitus ex aqua mulsa, item Hyosciamo, & Mandragora epota. & lib. 2. cap. de Melle. *Contra haustum Meconium cum rosaceo calidum assumitur: aduersus venena fungorum, & rabiosi canis morsus linctum, aut potum proficit.* & lib. 5. cap. de Mulsa. eam cum Oleo ad Venena exhibet. præterea ad Mel Venenatum assumptum valere dixit. *Esitata ruta, & salsamenta, aut epotum mulsum; resumpta, quoties vomitione reijciuntur.* Auic. eadem refert.

Gal. 2. de Art. 51. *Mel copiosè assumptum, & mulsa minùs diluta vomitum citant.* vbi non solum videtur requirere mulsam meraciorem; sed etiam crudam: hæc enim magis assimilatur melli ipso. quam cocta. id autem operatur quia detergit, vt ipse refert 8. meth. 4. & 4. de san. tu. 4. præterea scribit Gal. quod mulsa pituitam, per Vomitum detergendo Ventriculum, educit. vnde patet non deijcere biliosa, nisi quum in ea mutatur in picrocholis. nam 8. meth. cap. 2. *Mulsa,* inquit, *velut ptisana ex ventriculo per Vomitum detergendo educit mediocrem pituitam.* & cum Hipp. 1. Acut. t. 18. scripsit. *Ptisana si quid ablui eget, probe abluit.* *duplex lectio.* vel vt alij legunt *si quid excerni, facile ipsa excernit.* Gal. in com. ait. *Ptisanæ autem inest, & lubricum, & detergens. Qua propter Medici ad detergendum eum, qui in Ventre infarctus est, humorẽ, vomitibus exhibito ptisanæ cremore, veluti, & aqua mulsa vtuntur,* quo probat vsum mulsæ, ad detergendum Vomitu humorem in Ventre infarctum. quod confirmat 7. meth. 11. *Verum* (in quiens) *quibus lenta pituita ventriculo est infixa, ijs prius exhibenda sunt, quæcunq; hanc dissecent, post deinde purgandum. Quod si ad Vomendum sunt idonei, non inutile sit, per radiculas ex Oxymelite vomere. Sin verò, nec lentus humor sit, nec crassus, vtiq; abundè sit à ptisanæ*

solius

solius cremore vomuisse: item à mulsa. quo casu sumendum vtrius ais plus est, quam vel nutrimenti, vel etiam deiectionis causa sumeretur, Idoneum vero est, & si mulsa, in qua incoctum Absintium sit, bibatur, nam id quoq; tenues succos, quicunq; Videlicet in ipsius Ventriculi ore continentur commodè deorsum expellit. Præterea Galeno tributus liber de Chatarticis; *Vomitum facit sinapi cum mulsa; ireos puluis cum mulsa,* en igitur pro Vomitu, vel deiectione excitanda vtendum mulsa cruda, & parum diluta, ac recente, non inueterata.

Mel crudum flatuosum. Scribit tamen Diosc. quod *Mel crudum aluum inflat, tussim lacessit, & ea de re despumati vsus aptior est.* sed intelligit, vt alteret. alioqui quando detergere debet crudum eligitur, & aluum inflando, subducit. & vt coctum amittit alui inflationem, sic etiam detersionem. quod omne perspicacissime docuit Gal. 3. de Alim. f. 39. *Cum autem tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat est necesse, qua aluum ad excretionem prorritet: quam certè adimentes, ipsum efficimus ad distributionem, & coctionem accommodatius. Commodissimè autem ipsam adimemus, si primum multum illi aquæ admiscuerimus, ac deinde tantisper coxerimus, quoad spumare desinat: oportet autem spumam statim, vt emerserit, continenter ab ipso tollere, cum enim hac parandi ratione acrimoniam deposuerit, neq; amplius aluum ad excretionem irritet, haud cunctanter in corpus distribuetur. Melieratum vero, quod paulisper, aut nihil omnino coctum fuerit, prius deijcitur, quam concoqui, & in corpus distribui, & nutrire possit. Præterea in eo differunt, quod Mel non planè coctum, in ventriculo, atq; intestinis flatus quosdam gignat; contra, quod in decoctione spumam omnem abiecerit, flatus est expers, & vrinam mouet. Quod si quis citra aquæ admistionem mel solum delingat, nutriet quidem infirmius, sed aluum promptius deijciet. Largius verò sumptum, ventrem superiorem ad Vomitum solet concitare. Elixum autem sine aqua, neque Vomitum similiter mouet, neq; aluum subducit verum distribuitur, & nutrit magis: vrinam autem minus eo, quod cum aqua est elixum, ciet.*

Mulsa cocta. Mulsa autem cocta, vt quæ acrimoniam, & flatuositatem ammiserit præsertim valde diluta aluum nullo modo irritat natura sua (nisi ob copiam grauando naturam abluat, quod copiosæ aquæ non melli admisto tribuemus) vnde Hipp. t. 23. *Cocta autem mulsa* (inquit) *facie quidem cruda longe est melior.* (his verbis indicat se prius de cruda fuisse loquutum) *splendida siquidem, & tenuis, & alba, & pellucida existit: sed qua ab ea euariet virtute non habeo. neq; enim est suauior, si mel bonum fuerit, imbecillior tamen, & minus stercoris habens. Quorum neutro, vt auxilietur mulsa opus habet. Cocto tamen probissimè vtendum, si mel vitiosum fuerit, impurum, nigrum, & mali odoris. Nempe coctura plurimam malignitatum turpitudinem tollit.* his Hipp. Verbis Valesius, & Martianus consentiunt non differre virib. mulsam coctam à Cruda, si mel sit bonum; sed colore solum magis grato esse, non sapore. & coctura tãtum egere Mel Vitiosum. & quidem clarè videtur Idquutus Hipp.

Mel crudum. Contrà tamen Gal. 3. de Alim. fa. supra cit. posuit multam differentiam. dicens Mel, & mulsam crudam habere acrimoniam aluum deijcientem, esse flatuosa, minus nutrire, minus per Vrinam transire, & Vomitum prouocare. contra Mel, & Mulsam coctam, neq; Vomitum, neq; aluum proritare, non esse flatuosa, magis nutrire, & magis Vrinam prouocare, & 5. aph. 41. dixit idem Gal. Mulsam crudam esse flatuosam. ita 4. Acut. tex. 5. exhibet Hipp. *Mulsam coctam. Nempe, quam cruda, sitim magis arcet, & flatu magis Vacat, vrinasq; magis ducet, vt quæ cruda est, deiectionem. Minus siquidem acris, quæ cocta est, non solum, quod in coctura peragatur conficiaturq; verùm, quod & spumosum ipsius omne tollitur. Nempe quod acre, & flatuosum existit, in mulsæ est substantia. Cocta autem tum morsu caret, tum flatu vacat, distribuiturq; melius. quam per intestina descendat; quo fit, vt eam ob causam magis alat, quam cruda.*

Mel crudum. Secundo Diosc. lib. 2. cap. 75. de Melle ait. *crudum aluum inflat, tussim lacessit, & ea de re despumati vsus aptior.* & lib. 5. cap. 13. de Aqua mulsa. crudam exhibet ad deiectionem, & Vomitum prouocandum. *Decocta* (inquit) *datur imbecillis, & hominib. elanguescentis pulsus, tussientib., peripneumonicis, & ijs, qui modico sudore digeruntur.*

Tertio ipse Hipp. hic dixit coctam mulsam esse tantum imbecilliorem, & minus stercoris habere. ergo, vel aliud non est, vel ignorauit.

Valesius hoc loco dixit quidem cum Hipp. nihil differre Mulsam coctam à cruda ex bono melle, nihilominus cum Gal. addit. coctam alia ratione præstare, quod minus sit flatuosa. Martianus verò non consentit Galeno asserenti Mel ablata spuma minus esse flatuosum. Melius dicemus differre Mel coctum à crudo, & Mulsam coctam à cruda ex ipso Hipp. in Viribus internis, non ad formam exteriorem, hic autem loquutus est tantum, quo ad apparentiam per colorem, & saporem, dicens, quod mulsa cocta longè est melior cruda, quo ad colorem, εἴδει vel dicamus *facie quidem* cum Vasseo, vel *aspectu* cum Valesio. vel *vt videre est* cum Brasau. pertinet tantum ad Visum & addit. *splendida siquidem, & tenuis, & alba, & pellucida existit.* quæ qualitates pertinent ad visum. postremò. *Cocto* (inquit) *probissimè vtendum, si mel Vitiosum fuerit, impurum, nigrum, & mali odoris. Nempe coctura plurimam malignitatum turpitudinem tollit.* quæ pertinent ad Colorem, & Odorem. *Color Mulsæ.*

Obiectio. Sed dices. Hipp. non Variare virtutem expressit, dicens. *Sed qua ab ea euariet virtute non habeo.* ergo non de colore, & visu tantum.

Respon-

Respon-sio. Respondeo Hipp. statim se explicare, quid intelligat per Virtutem mulsæ:nam ait. *neq; enim est suauior*. hoc pertinet ad saporem. igitur gustui non est magis grata mulsa cocta, quam cruda ex bono melle. sed subdit. *imbecillior tamen, & minus stercoris habens*. in hoc differt cocta à cruda. quia cruda mulsa magis videtur aluum irritare; nam plus stercoris facit, quod tribuendum videtur suæ substantiæ crassæ, & impuræ; siquidem coctura cum auferat multas sordes mellis. ideo mulsa cocta, tenuior, & purior, minus etiam stercoris faciet. At imbecillior est non quidem ad calefaciendum, siccandum, &c. sed ad nutriendum corpus, vel ad ea præstanda, adq; eam proposuerat Hipp. supra, nimirum ad pulmonem molliendum, sputum educendum, & tusses mitigandas vrinasq; ciendas, ac alui biliosa excrementa deijcienda; vel imbecillior est ad lędendum, ita vt minus noceat picrocholis, & megalosplanchnis. minus crassum reddat sputum, minus pariat deiectiones biliosas, spumosas, minus intestina exulceret.

Ad primũ autem Respõdeo. nil dictum à Gal. de Mulsa, quod prius non dictum ab Hipp. & hoc loco Hipp. loqui (est prænotandum) de Mulsa cocta, vel cruda in vsu ad nutriendos morbis acutis vexatos. in quo casu tria requiruntur. Mulsæ aspectus, sapor, & vis. aspectus quidem melior est coctæ, quam crudæ. at non est suauior sapor coctæ, quam crudæ, in alimentis autem ex Aph. suauior cibus est præferendus. vis autem nutriens est quidem imbecillior in cocta. sed non est tanta imbecillitas, vt egeat correctione, & per verbum imbecillior Hipp. denotauit etiam ad omnia præstanda coctam esse imbecilliorem, quam crudam, non autẽ diuersam habere vim: vnde non assentimur Galeno dicenti, quod cocta morsu caret; sed cum Hipp. quod minus mordet. nec quod flatu simpliciter vacat. sed quod minus abundat. neq; etiam quod cocta non proritet aluum, vel Vomitum; sed quod minus ea præstet. Hipp. autem ad Vomitum cocta etiam Mulsa vtitur, vt 4. acut. t. 5. in feb. ard. dicens. *Huic aquæ, mulsæq; coctæ, & aquosæ quantum voluerit bibendum dabis.* scio quidem Gal. Bras. & Vales. censuisse ab Hipp. dari mulsam pro solo nutrimento. sed mihi non probatur; nam si Medicus concesserit ægroto potum aquæ, vel mulsæ coctæ aquosæ. quantum voluerit. hoc illi erit gratissimum; sed nunquam bibere cessabit. nec assentior Brasauolo, qui ex Gal. colligit Hipp. non exhibere solam aquam, sed aquam mulsam aquosam; quia clara sunt Verba Hipp. ὕδωρ τε ϗ μελίκρητον ἑφθὸν, ὑδαρὲς. *aquã, & melicratum aquosum*. nam exhibet copiosam aquam, vel mulsam coctam, quæ imbecillior est cruda, & facit aquosam, vt adhuc sit imbecillior, & aquæ puræ magis similis. non est autem pro nutrimento, quia non dat quantum, & quoties voluerit, sed quantũ voluerit vna Vice, vt soluatur aluus. quod si os est amarum, (quia quo vergit eo ducere oportet) vomere confert ab eadem mulsa, & simul aluum subluere, ne excrementa ob excitatum Vomitum etiam sursum tendant. nec assentiar Valesio dicenti mulsam coctam pro nutrimento dari non picrocholis, in his enim mulsa nocet. quia cocta ad nocendum est imbecillior, & dilutior minus bilescit. nec bene Hipp. Vomitum cum nutrimento misceret. sed quod loquatur. de Mulsa ad aluum soluendam, patet, quia postquam dedisset copiosam ad aluum soluendam. & ore existente amaro ad Vomitum. subdit. *Verum si adhac non aperiatur, lacte Asinæ cocto purgabis*. per verbum *si ad hæc* indicat, si ad mulsæ potum non aperiatur Venter. fortioribus esse vtendum, idest lacte cocto. quod abstergit, & abluit, Aqua copiosa abluit tantum, mulsa aquosa abluit, & debiliter abstergit. lac abstergit validè. & infra num. 47. dat etiam bibendum Melicratum calidum coctum malè affectis præcordijs; quia coctum minus flatuosum est, sic minus lædet.

Respon-sio. *differentia mulsæ coctæ à cruda.* *Contra Valesiũ.*

Ad secundum. Ad secundum Respondeo iure Dios. ea scripsisse; nam decocta Mulsa imbecillior est ad omnia, ita minus, quam cruda aluum irritat, &c.

Ad tertium. Ad Tertium Respõdeo negando consequentiam; nam per verbum *imbecilliorem* multa intellexit Hipp. & Verum dixit; nam in eo tantum differt cocta à cruda. & quando dicit simpliciter mulsam aluum soluere, vel aliud quid præstare, semper intelligendum validiorem esse crudam; vnde lib. de aff. 38. quando ait. *Potib. vtendum est, siquidem aluum, & vesicam subducere velis; vino dulci, aut aqua mulsa.* subintelligemus crudam magis, coctam minus subducere, & vt variat Mel coctum à crudo, ita etiam variabit mulsa cocta à cruda præcipue meracior, quæ validior est.

Vsus Mellis. Quo ad vsum Mellis, & mulsæ. iam audiuistis quomodo Mel aluum moueat, & quid agat per se comestum, & quid cum alijs mixtum. sed adhuc in Hipp. est quædam difficultas. nam de Affect. num. 50. *Mel*, inquit, *cum alijs quidem comestum, & nutrit, & bonum colorem exhibet. ipsum autem per se ipsum attenuat magis, quam reficit: nam, & per Vrinam, & per secessum plus iusto expurgatur*. at Verò de int. affe. num. 45. in alio Typho, dicit morbum fieri, *vbi placentarum, & liborum sesaminorum, & aliorum dulciariorum ex melle paratorum, esu se insatiabiliter expleuerunt: mel enim coctum æstuosum est, & Ventri adhæret: postea, quum concoctum fuerit in ventre; efferuescit, & venter de repente attollitur, & ardet, ac dirumpi videtur. Deinde repente ventris profluuium succedit; & quum semel secedere inceperit per multos dies purgatur, & multi post hanc purgationem sani sunt.*

difficultas prima. Prima difficultas est, quia lib. de affe. videtur laudare mel cum alijs mixtum, at de int. affec. ipsum cum dulciarijs damnat.

Secũdo. Secundo Mel per se sumptum per aluum secedere primo dixit. alibi. ex cocto profluuium ventris longum gigni. ergo magis purgat coctum, & mixtum, quam crudum, & per se.

Respõsio. Ad primum Respondeo laudari moderatum vsum,

vsum, & damnari immoderatum, ideo dixit *insatiabiliter expleuerunt*.

Responsio secunda. Ad secundum Mel mixtum moderatè sumptum cum alimentis cum ipsis attractum nutrit. per se irritat magis: vnde secedit. at coctum, & immoderatè sumptum non quidem propriè vim aluum subducendi habet, sed ventri adhæret, & calorem parit, & ventriculum vexat, & multos gignit flatus, à quibus venter attollitur, & dolet. quod si expultrix euicerit diarrhęam plurium dierum facit, vt expurget copiosum Mel ingestum.

Obiectio. At dices Mel coctum adeo flatuosum est, vt ventrem attollat, &c. contra Dios. *Mel crudum aluum inflat*. & Gal. 3. de Aliment. fac. 39. *Mel non planè coctum in ventriculo, atq; intestinis flatus quosdam gignit. contrà quod in decoctione spumam omnem abiecerit, flatus est expers, & Vrinam mouet*.

Responsio. Respondeo Mel crudum aluum inflare per se, & magis. coctum vero per Accidens, scilicet ob maximam copiam. seu minus quam crudum. Gal. autem loquitur de Mulsa cocta à qua spuma aufertur sedes flatus, at in Melle cocto per se sine aqua cum placentis remanet pars, quæ per spumam separabatur; vnde copiosè ingestum flatulentum est.

Instātia. Sed instabis ex Gal. loc. cit. *Elixum autem sine aqua, neq; Vomitum similiter mouet, neq; aluum subducit, verum distribuitur, & nutrit magis, vrinam autem minus eo, quod cum aqua est elixum, ciet*. contrà ex Hipp. coctum diarrhęam facit, non distribuitur, non nutrit: sed in ventre manet, ei adhæret, & tumescere facit.

Respondeo nocumenta allata prouenire non à qualitate, sed à quantitate.

Quid agēdum. Sed vt de Melle claudatur sermo. non mihi probatur Vsus solius Mellis ad Vomitum prouocandum. Nam oporteret ipsum copiosè assumere ad satietatem, sed cum alijs mixtum, quum est vomendum à cibis, laudari potest. quia copiosa dulcedo nauseam facit, & ita magis laudarem crudum, quam coctum.

Quid agēdum. Mulsa verò magis apta est ad Vomitum, siquidem abstergit ob Mel, eluit ob aquam: itaquum ventriculum eluere, & materias abstergere volumus Mulsa vtemur, ad Venena quidem fungorum sumptorum, Dorienij, Hyosciami, Mandragoræ, Opij, Meconij, Mellis Venenati ex Hipp. Dios. & Auic. sic si bilis, aut pituita ad Cor, seu os Ventriculi consederint. Vomitu ex Mulsa vtitur Hipp. & ad reuellendum ab vterò humores eandem etiam adhibet.

quārum. Copiosa debet esse assumptio Mulsæ, vt elotio fieri queat. quantum bibere volet dixit Hipp.

quando. Potest assumi, quum Vomitus indicatur semel, bis, & pluries.

quomodo. Potest assumi calida, tepida, frigida; magis, & minus meracior; cocta, vel cruda, per se, vel mixta cum Oleo, aceto. à ieiunis, & post cibos.

De Melanthio. Cap. XXXIII.

MElanthium; officinis Nigella dicitur ab alijs Gith. vnius est generis apud Dios. & Veteres. Bauhinus numerat. 8. species. huius semen, quia nigrum est, nomen tam Græcum, quam latinum à nigredine sumpsit.

Nigellæ vires. Huius semen acre est, & Odoratum ex Dios. Vrinam, & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: difficultatem spirandi cum vino potum, leuat. phalangiorum morsibus ex aqua drachmæ pondere haustum auxiliatur. tradunt largius epotum enecare. Gal. verò 7. de s. m. f. fecit cal. & siccum in tertio Ordine, tenue, incisiuum, exteriiuum, & flatus resolutiuum, & amarum dixit, ac crassos humores incidere, & detergere in pectore. Hipp. de sterilib. num. 19. *Conceptorium summum. Melanthium mulieri in vino nigro acerbo bibendum dato*. & 2. de m. mul. 70. *Potio ad fluxum, & omnes morbos, qui ab vteris fiunt. Pæoniæ semen, & radices, cuminum AEthiopicum, & Melanthium in Vino albo exhibetur*. & sæpe ipsum subdit vuluæ. Plin. lib. 20. cap. 7. cum Dios. sentit, & in particulari ait. *largius Venenum est, quod miremur, cum semen gratissimè panes etiam condiat*. at de Vi Vomitoria nil reperio. tamen Mesues in Canonib. t. 15. semen Melanthij inter lenia vomitoria posuit. Hipp. vero de Nat. M. num. 83. *si caput doleat, & imum ventrem, & lumbos: bilis in vteris est: Huic itaq; pharmacum dare oportet. quod sursum, ac deorsum purgare potest. & calida lauare, & apponere, quæ bilem purgant. Et anisum, ac nigellam vino diluito, & bibenda dato*. ad quid hæc dat? an vt sursum, ac deorsum purgent? Anisum, vt iam diximus vomitum facit, ita etiam nigella ex Mesue. Hippocrates. Vis vomitoria.

Quid agēdum. Si dare libuerit Melanthium ad Vomitum excitandum. incidet phlegma, deterget, & resoluet flatus. Asthmati conferet. addito nitro. conferet ad lubricos in Ventriculo interficiendos, & educendos. ad menstrua cienda, ad calculos. & ad febres pituitosas, & melancholicas; quia ipsius decoctum ex Auic. & Serap. eas tollit.

quātum. Drachmæ pondere dant Græci, & nimia dosis nocet.

quando. Tempus vtendi, ex alibi dictis noscetur.

quomodo. An sit substantia seminis, vel eius decoctum pro Vomitorio nemo scripsit, quod legerim. equidem darem decoctum, & penna vomitum irritarem.

De

De Napi. Cap. XXXIV.

NApus βυνιὰς Grecis dicitur. Bunium verò Plinij dictũ βύνιόν ἀ Diof. lib.4.cap.119. non est Napi species, vt Matt. credit. seu Napum silu. quamuis Plin. coniunxerit Bunium, & Buniada, idest Napum; nam caulis quadrangulus, & flores aneti, vmbellam designant, non siliquas, vt Napus. vnde potius cum Dodo. Lacuna, & Gesnero sentire Oenantem secundam Mattioli, vel cum Delecamp. Daucum petroselini, vel coriandri folio esse Dios. Bunium.

Bunium, & Buni-as.

At Napi species non attulit Dios. sed Plin. lib. 20. cap. 4. in Bunium, & Buniadem, vt dixi, & male quidem, nisi dixerimus Bunij radices esse napo similes, & tuberosas, vt Oenantæ. & quando idem Plin. lib. 19. cap. 5. facit Naporum quinque genera, error est in textu; nam Theoph. 7. de hist. pl. cap. 4. ex quo hæc Plinius desumpsit, agit περὶ ῥαφανίδων, idest de radiculis. Napi autem vnum tantum genus satiui auctores pingunt. sed colore albo, vel buxeo variare vidimus, forma alijs rotunda, alijs oblonga. magnitudine magni, & parui, sapore etiam magis, & minus grato.

Vires.

Quoad Vires. Plinius Buniadis semine in Antidotis Medicos vti, quia præclarum contra Venena. idem retulit Dioscorides. Buniada Napum interprætantur Latini, & nunc Vulgo ita dicitur. Sed apud Gal. Napi nomen mihi videtur pro Sinapi sumi lib. enim. 8. de s. med. fa. scribit tantum *Napy calfacit, & desiccat ordine quarto*. nec de Sinapi loquitur eo libro. præterea lib. 9. initio. dixit esse acre. & 1. de s. m. fac. 12. & lib. 5. cap. 2. valde calefacere. & lib. 5. cap. 25. & 27. exurere, & cauterizare. & lib. 7. ait Cardamum. seu nasturtium, esse causticum vt Napy. Accedit quod Dios. inquit lib. 2. cap. 148. *Sinapi hortense, aliqui Napi vocant*. Plinius vero lib. 27. cap. 13. alterum Tlaspi latis folijs ab aliquib. Persicum Napy dici. & lib. 19. cap. 8. Sinapy dicit ab. Atheniensib. Napy vocatum fuisse. aliud igitur est Napy apud Gal. aliud Napus latinorum. Galenus. Paul. Aet. vt etiam notat Cæsalp. intelligunt Synapi, latini Buniadem. & quum Andromachus in Theriaca scribat.

Et dulcis tantum seminis inde Napi. Græce Buniadis. Gal. 1. de Ant. cap. 12. Agrestem Napum vertit. an Græce Buniados? & de Ther. ad Pamphil. *Seminis Napy, i. rapi agrestis* legitur non certus sum. an sint Verba interpretis. consulendus Grecus codex, & de Ther. ad Pison. c. 12. ait Piper longum adulterari imposito pyretri, vel Napyos aliquantulo, quia sensum hoc pacto mordet. ego censeo Napyos esse sinapi, quia est Acre. Buniadis autem semen, seu Napi latinorum semen dulcem cum Andromacho reor. & fidem augent, quia Gal. videtur Buniadem inter Rapos numerare; nam de succi bonitate, & Vitio cap. 9. *boni, malique in confinio Ari radices sunt, & Raporum, quæ βουνιάδας etiam vocant*. & 2. de Alim. fac. cap. 62. de Rapis. *Huius plantæ (quam γογγυλίδα, aut βυνιάδα appelles licet) oleraceum quidem est, quod terra extat*. Dios. autem post Rapas, seu Gongilides, statim agit de Napis, seu Buniade. quum igitur Vulgarium Naporum semina acria non sint. non dicemus esse acerrima; sed dulcia cum Andromacho, seu dulce Napum intelligi, idest esculentum. cum Matt. lib. 5. Epist. 4.

His prælibatis sentimus nos vulgares Napos esse Antiquorum Buniada, & horum semen in Theriaca reponendum. quod autem ad Vomitum valeant apud Matthiolum legitur scribentem. lib. 2. cit. *Ventriculi cruditates Vomitione extrahit, vbi ex Oximelite, & tepenti aqua hauriatur*. detergere censemus, ita etiam siluestre rapum detergens fecit Dios. quod napo congener est, non ab re erit peculiariter vti Buniadis semine. decocto ad Vomitum ciendum post Venena assumpta, in affectibus renum, quum abstergenda est per Vomitum pituita. & crudi humores, ac cibi, & in summa eiusdem vsus, ac seminum Raparum. ita etiam Oleum ex seminib. expressum ad idem valebit, sed potius leniendo, vel lubricando, quam detergendo. sumendum est decoctum ex tepenti aq; cum Oximellite, deinde irritatione facta.

Quid agẽdum.

quãtum. quomodo. quando.

In P. Ægineta lib. 7. cap. 11. in Theriaca, latine male legitur *Napi Buniados seminis*. nam Græcè tantum est *Buniados sperma*.

De Nasturtio. Cap. XXXV.

NAsturtij genera plura non esse tradidit Theoph. 7. de His. c. 4. & si quis eius verba non benè consideret, contrarium dicere censebit. Plin. lib. 20. cap. 13. diuisit in satiuum album, & siluestre nigrum. Dios. plura videtur nouisse genera scribens. *Nasturtium optimum constat esse Babilonicum. Omnium semen est acre*. Bauhinus. 29. species enumerat. Nos de vulgari verba faciemus.

Seminis temperamentum valde Calidum est. adeo vt dicat Gal. 7. de s. m. fac. adurentis facultatis particeps esse, sicut sinapi. Proinde coxendicis, & capitis dolores, atq; adeo quodcunq; aliud rubificationem postulat, eo perinde, atq; sinapi excalefacere nos posse, ac crassos succos valenter incidere, vt synapi, neq; abstergere. addit Dios. stomacho aduersari, & aluum turbare. pectus expurgare; sed de vi Vomitoria nihil Dioscorides, nihil Galen. at Pli. *Aluum purgat* (inquit) *detrahit bilem potum x. pondere*, idest denariorum decem pondere. Celsus lib. 2. cap. 28. *aluum mouet nasturtium*.

Nasturtij temperamẽtum.

At ser. 3. cap. 119. Aetius scripsit *Nasturtij semen esse mediocre Vomitorium*. & Arnald. de Ven. *Nasturtium tectorum habens folia longa hastilibus gracilibus crescens propè vias, ac parietibus, educit choleram per superius, & inferius*.

Vomitorium.

equidem suspicor hunc intelligere semen Thlaspi. ita etiam Serapio capite de Nasturtio egit etiam de Nasturtio tectorum, quod est Thaspi Diosc.

Hippocrates. Ex Hipp. colligitur Nasturtium aluum purgare; nam 1. de M. M. 45. *Huic dare oportet pharmacum quod pituitam ducit, & lac caprinum coctum cum melle miscere. Si verò sæpe non obediat; Nasturtium, aut Cnicum, aut cneorum, aut polipodium, aut serum, aut med. ex sale compositum exhibeto, & quæcunq; pituitam laxant, & educunt.* Ducit igitur pituitam per aluum. & 2. de M. M. 68. ad abstergendas impetigines vtitur Nasturtio siluestri usto. & lib. de Vlcer. num. 8. ad coalescenda vlcera vtitur, Sauridio, (idest Nasturtio) à lacerti similitudine vocato, vt Gal. in Exagesi, & Erotianus scribunt, & ex ipsis Fesius, & Gorræus. an vero sit vulgare Nasturtium non constat. forte est species distincta cuius folia lacertum imitantur. apud nos in vsu est semen Nasturtij ad eos, qui ex alto deciderunt, vt sanguis in Ventriculo concretus dissoluatur, & excernatur.

Quid agedum. Quare in pituita crassa affligente Ventriculum, in sanguine concreto in Ventriculo, & in ijs, qui ab alto deciderunt. in astmaticis, lienosis, ischiadicis, & alijs affectib. frigidis vtilis erit Vomitus ex decocto semine Nasturtij. Pl. detrahere bilem dixit, dosim seminis sufficere *quãtum.* crederem à drach. semis. ad drach. j. Pl. enim denarios x. In decoctione magis valere credo, *quomodo.* quam in substantia.

Card. lib. de Dent. innocuum est, & creditur pondere drach. ij. solam purgare bilem, liquat tamen pituitam, & fundit, præterea incidit ob acredinem, & detergit. Viscerib. amicum. cal. est in principio 3. ordinis.

De Nitro, & Aphronitro.
Cap. XXXVI.

Ioscorides, Nitrum vires salis habere, scripsit. in particulari autem venenis fungorum ex posca potum prodesse. Sed Gal. 9. de s. m. f. *in medio esse Aphronitri, & salis virium* cum Aphronitrum sit tenuius, *desiccare, & detergere, & si in-* *Vires Nitri.* *trò in corpus sumatur, secare, & extenuare crassos, lentosq; succos potentiùs multò, quam sal. Aphronitrum verò, nisi grauis vrgeat necessitas, deuorandum non esse, nimirùm inimicum stomacho; quandoquidem plus etiam nitro incidit. Sanè ad fungos suffocantes Rusticus quidam vti eo assolet, & semper profuisse probatum est.* Mesues cal. & siccum in tertio fecit abstersiuum, *Mesues.* & incisiuum materierum crassarum. & ait *solutione educit phlegma crudum, & viscosum à partibus difficilis eradicationis eius, & administratur cum melle, & educit ipsum per vomitum, & confert dolori stomachi, & interficit vermes.* Gal. autem 3. de facile parab. 76. *Vomitorium medicamentum, quod mystri mensura exhibetur. Aphronitrum album in aquam tepidam conijce, quoad dissolutum sit, & modicum Olei adijce potandumq; exhibe.* & Plin. lib. 31. c. 10. *Succurrit & venenis fungorum ex posca potum, aut si Buprestis hausta sit, ex aqua, vomitionesq; euocat.* Addam, quæ scripsit Bernard. G. Penotus *Penotus.* libello de sale nitro. Pro eo, qui comedit Hyosciamum. *Nitrum dissolutum aqua tepida bibatur, postea pluma, vel digito Vomitus prouocetur.* pro eo, qui comedit Mandragoras. *Cieatur sæpè Vomitus cum nitro, & aqua calida, & melle.* si quis comederit fungos. *Contundatur melissa, cum posca, vel aceto, aqua, & sale: & in hac mixtura dissoluatur nitrum, hauriatur tepidè, vt indè vomat.* si quis comederit Buprestim, vel Cantharides. *Accipiatur nitrum cum asa dulci dissolutum in aqua tepida, & melle, ita vt vomat postea sæpè.* contra sanguinem Taurinum bibitum. *hauriatur nitrum cum posca, & sale, cieatur frequens Vomitus.*

Nitri genera. Hic exactior Nitri cognitio est tradenda, vt ab Aphronitro Nitrum distinguere valeamus, Primo autem dicemus distingui Nitrum in Naturale, & artificiale. Naturale quidem est, quod à Natura genitum sine aliquo artificio colligi potest. Ex Plinio. Nascitur apud Medos exiguum canescentibus siccitate conuallibus, quod vocant Halmiraga, quasi terræ salsuginem: minus etiam in Tracia iuxta Philippos sordidum *Halmiraga.* terra, quod Agrion, idest silnestre vocant. Sponte quoq; nasci traditur in Asia in speluncis mollibus destillans, deinde collectum siccari Sole *Agrion.* optimum Lydium. P. Bellonius lib. 2. cap. 77. Planitiē se descendisse ait, in itinere Cairo Hyerosolimam Nitro omnino obsitam, in quo Equi, & Cameli pedum vestigia imprimebant, atq; initio propter splendorem salem esse arbitrabatur, nec facile agnouisset, nisi ante in Cairo id Nitrum naturale fuisset conspectum. Apud nos in plerisq; locis, parietes subterraneæ, & extra terram salsuginem expuunt tenuem, candidam. Nos copiosum Nitrum collegimus vltra Neapolim in parietibus sudatorij Lacus Agnani, & Romæ in speluncis. Ketmañus se plures Nitri habere species scripsit. Nempe Nitrum natiuum scissile durum ex quo Venetijs Borax coquitur. 2. Natiuum cinereum durum glebosum, ex quo item Venetijs Borax coquitur. præterea Flauum durum Neapolitanum. item *Neapolitanũ.* *Stalacticum* in cellarijs Torgæ collectum. Ferdinandus Imperatus mentionem facit cuiusdam *Stalacticum.* Nitri Calabri naturalis. Albertus Magnus te- *Calabrũ.* statur in Goselaria Teutoniæ se Nitrum abundanter inuenisse, quem tamen incolæ salem esse putabant. Pluuia enim cadens super montem vena æris refertum, cum ad centum passus in fodina peruenerit, congelatur in nitrum, qui ab incolis putatur esse sal gemma. in Museo etiam Calceolariano alia quædam Nitri naturalis genera numerantur. dicendum tamen Nitrum naturale hodie in pharmacopolijs non prostare.

Alterum Nitri genus est factitium, Plinius. inter

Calasti-cum. ter factitia Nitra numerat Calasticum copiosè in Clytis Macedoniæ collectum. & ait. *In AEgypto autem conficitur multo abundantius; sed deterius; nam fuscum, lapidosumq; est. Fit penè eodem modo quo sal, nisi quod salinis mare infundunt. Nilum autem nitrarijs.* paulo post subdit. *Nitrariæ egregiæ AEgyptijs, nam circa Naucratim, & Memphin tantum solebant esse. Circa Memphin deteriores; nam & lapidescit ibi in aceruis, multique sunt tumuli ea de causa saxei. faciunt ex ijs vasa.* Inter Nitri artificialis species Plinius connumerat, quod ex cremata Quercu colligitur. Sed Chimici ex qualibet planta cremata colligunt, & sal vocant, vt Penotus, Libauius, Quercetanus, & alij. Halinitrum autem, seu Salnitrum, quod è terra stercoracea sicca, & abluta colligitur, ad bombardarum vsum idoneū, inter Nitri species reponitur à Ketmanno, Cæsalpino, Cioccho, Imperato, Agricola, & alijs multis.

Ægyptium. (margin)

Salnitrum. (margin)

Sed cum Antiquorum Nitrum non sit in promptu, quæritur an eius vicem Salnitrum bombardarium gerere queat. Negauit Mattiolus ad internos vsus pro Nitro substitui posse, vt & alij. Concedunt tamen Monachi in Mesuem, Cæsalpinus, nec pauci alij. immo nostrum Salnitrum antiquis notum fuisse asseuerant plures: & si cum sulphure mixtum adeo mirabile fit, (lapidem prunellæ vocant Germani) vt febribus ardentibus exhibeatur, (& Plinius Nitrum cum sulphure liquari docuit, quæ est dicti lapidis præparatio) cur dicemus intus nocuum? Aphronitrum autem, Plinius scripsit, optimum esse Lydium. Sed distinguendum est Aphronitrum à spuma Nitri, seu ἀφρόνιτρον, & ἀφρὸν νίτρου. cum Galeno 9. de sim. m. f. cui subscribunt Agricola, Amatus, Cæsalpinus, & alij. Namq; spuma Nitri, ἀφρὸν νίτρυ, est veluti flos, tenuiorq; ipsius Nitri pars. alba, & triticeæ farinæ facie, tale enim apparet Nitrum efflorescens è parietibus, Mesuæ etiam notum. eiusdem cum Nitro facultatis; sed essentiæ tenuioris. Hinc illud quintum Nitri Genus, quod describit Ketmannus *Candidissimum, plumosū, quod exudat Torgæ ex parietibus, quod Græci aphronitrum vocant.* non iudico Aphronitrum, sed Nitri spumam, seu Aphron Nitri. vti etiam sextum *flauum plumosum, in cellarijs Misenæ collectum,* item octauum. *Efflorescens ex Terra Turingica nigra, nitrosa.* non 9. & 10. *Efflorescens ex recremento æris.* nam hæc sunt potius plumbi efflorescentiæ, & cerussæ flos. quā nitri flores. immo videntur esse chrysocola. si quæ Plinius lib. 33. c. 5. scripsit, considerentur.

Aphronitrum. (margin)

Aphrū Nitri. (margin)

Porrò habemus nè nos Aphronitrum? fatetur se ignorare Matthiolus, nos à qualitatibus à Galeno Aphronitro tributis ipsum expiscabimur. sed primo dicendum Dioscoridem non egisse de Aphronitro; sed de Aphro Nitri, seu ipsius nitri spuma. & huius tres species enumerasse, primam ex Philadelphia Lydiæ, secundam ex Ægypto, tertiam è Magnesia Cariæ delatam. Plinium autem errasse suspicor, dum lib. 31. cap. 10. *Proxima ætas Medicorum,* inquit, *Aphronitrum tradidit in Asia colligi in speluncis mollibus distillans, specus eos Calycas vocant: dein sole siccant. Optimum putant Lydium. Probatio vt sit minime ponderosum, & maxime friabile, colore pene purpureo. hoc in patellis affertur. AEgyptium in vasis picatis ne liquescat. Vasa quoque ea sole inarescentia persiciuntur.* quæ Dioscorides Aphro nitri tribuit. his verbis *spuma Nitri optima esse putatur, leuissima, glebosa, friabilis, colore penè purpureo, aut spumosa, & mordens qualis è Philadelphia Lydiæ defertur.* Sed Galenus 9. de sim. m. f. clare Aphronitrum ab Aphro Nitri distinguere conatur. nam Nitri spuma *eiusdem quidem cum Nitro, cum natura, tum facultatis est, cæterum essentiæ tenuioris.* at Nitrum ipsum, à quo non differt ex Gal. ipsius spuma. *in medio consistentem habet facultatem Aphronitri, & Salis. sed vstum propius accedit ad Aphronitrum.* erit igitur Nitro potentius Aphronitrum, eo verò sal imbecillius. Præterea spuma Nitri *aspectu triticeæ farinæ similis; etenim alba est, vt Asiæ petræ flos, cinericea. Aphronitrum verò farinæ speciem non habet, neq; solutum est, sed congelatum & coactum, quo, qui in balneis sordes exterunt, quotidie vtuntur: ea detergendi facultate, vt non modo sordes extergeat; sed etiam pruritum sanet, nempe digerendis, quæ ipsum excitant saniebus. Non abs re itaq; Medici ex eo multa digerentium medicaminum præparant.* & paulo post ait, *Aphronitrum nisi grauis vrgeat necessitas deuorandum non est, nimirum inimicum stomacho, quandoquidem plus etiam nitro incidit. sanè ad fungos suffocantes rusticus quidem vti eo assolet: & semper profuisse probatum est.* & 14. meth. cap. 7. *Esto autem Aphronitrum minime lapidosum, sed magis spumosum. Est verò quod lapidosum est, durum & spissum, ac ægrè liquabile, cum dictis liquoribus miscetur; spumosum verò molle est, & laxum, itemq; candidius, quam lapidosum: hoc itaq; tum celerrime ab humore soluitur, tum iuuat maxime, vt pote tenuium partium.* Ex omnibus his Galeni locis colligere poterimus. Aphronitrum Galeni esse potentius Nitro, eiusq; spuma, nec deuorandum nisi grauis vrgeat necessitas substantia esse lapidosum, spissum, ægre liquabile congelatum, atq; coactum. Verum quia Nitri nomen, & vsum etiam habet, debet Nitri quoq; formam aliquam habere. Vnde sum in sententia. primum, & secundum Ketmanni Nitrum ex quo cocto Venetijs Borax conficitur esse Aphrolitrum Galeni. namq; lapidosum, durum, & non solubile, vel ægrè à Galeno dicitur, & licet Borax excocta sit. lapis autem crudus inualidus. tamen Serapio reperiri fossilem, scripsit, in littoribus maris, & factitium, quod teste Rasi inter genera Nitri continetur.

Quid Aphronitrum. (margin)

Plinij erratū. (margin)

distinctio Galeni. (margin)

Aphronitrum periculosum. (margin)

Quid agendum (margin)

His præscitis statuemus ad abstergendam materiam crassam, & viscosam in Ventriculo existentem, ad fungos venenatos, ad Buprestim deuoratam, ad Hyosciamum, Mandragoram, Cantharides, vel sanguinem Taurinum, & ad huius-

huiusmodi alia per Vomitum expellenda conuenire Nitrum, spumam Nitri, atque etiam Aphronitrum,

quãtum. Dosis non præscribitur ab Auctoribus. sed nos in Antidotario Romano definiuimus Nitri dosim à scrupulis duobus ad drach.j. at Gal. supra citatus 3.de fac. parab.potionem ex Aphronitro albo, aqua tepida, & modico olei, Minstri mensura exhibet, quæ dosis non perficit tres drachmas. & Aphronitri pauca portio erit: vnde scrupulus vnus sufficiet.

quomodo. Exhibet Mesues cum melle. Plinius ex aqua, vel posca. Gal. ex. aqua tepida,& Oleo. Pænotus ex aqua tepida, vel posca, aut aceto, aqua, & sale item aqua tepida, & melle, vt supra relatum est.

De Origano. Cap. XXXVII.

Rig. fil. Cunila bubula,Orig.Heracl. Cunila Gallinacea. Orig. Onitis.C.Asinina,& Tragoriga. Cunila Hircina. à latinis dicũtur. Quoniam autem in determinandis genuinis Origanis, aliqui titubant, ex quib. est Euangelista Quadramius, qui ab alijs dissentit, 1. enim. pro Heracleotico ponit plantam similem Serpillo siluestri dicto Zigis (quod ipse Timbram facit) folijs longioribus, durioribus, & angustioribus, odore melyssophilli. 2. pro Onitide secundum Mattioli Polium assignat. tertio pro Agrioriganо, primum Mattioli Polium. quarto pro primo Tragorigano, Marum Delecampi Mastich dictum. quinto pro secundo Tragorigano, Mattioli Satureiam fil. aliorum Thymum Gallicum. Ob hæc nobis erit opus. de legitimo Origano etiam aliquid determinare, cuius descriptio erit venanda; partim ex proprio capite, partim verò ex alijs capitib. apud Dioscoridem ipsum, vt cap. de Centaurio minore, de Serpillo, Maro, Agerato, & quibusdã alijs, quæ talis erit.

Origani descriptio. *Origanum planta est Agerato, aut Centaurio minori, aut Hiperico similis, ramulis serpilli Hortensis, tenuib. & paruis Symphito petreo similibus, folia habet Policnemonis, aut papaueris Erratici, indiuisa, & non scabra, aut serpilli hortensis, aut Mari, aut Hyssopi; sed multò minus candida: & Heracleoticum vmbellam habet non in rotæ speciem orbiculatam; sed veluti multifidam, semine in summis virgis non denso: Onitis verò tum folio est cãdidiore, & hyssopo simiiliore, tum semine veluti coniunctos corimbos habente: est præterea Origanum flore Mari, minus odorato, & Odore seminis Ammij.* Plinius scriptum reliquit Centaurium minus Origano simile esse angustiorib. & longioribus folijs. & spurius Galeni liber de sim.med. *Centauria herba est Origano assimilis, verùm folia habet magis oblonga, quam rotunda.* Erit igitur Origanum simile Centaurio Minori, folijs latiorib. & breuiorib. quod cum sit huiusmodi ad rotunditatem accedet. Et confirmatur; nam dicitur esse simile hortensi serpillo, & Maro in foliorum figura, quæ folia habent ad rotunditatem accedentia, si quidem Marum cũ sit de genere Sampsuci, cui rotunda insunt folia, erit etiam rotundifolum. adde etiam Origanum assimilari Hyssopo, Hyssopum autem sampsuco rotundifolio. Hipp. de int. aff. 7. Potionem quandam Vomitoriam ex Melle, lacte, aceto, aqua, Origani capitati ramis, dum tepefit, agitat.

Sed ne multum temporis circa Origana teramus dicimus Mattioli Origana, scilicet Heracleoticum, & Onitim esse ambo legitima. ita enim conueniunt pleriq; recentiorum. reijcienda autem, quæ affert Quadram. cuius Error in eo consistit, quod putauit Origani, & Tragorigani species folijs angustiorib. ac longiorib. debere constare. errandi occasionem sumpsit ex Verbis Dioscoridis, non exactè consideratis cap. de Tragorigano. vbi refert. *Tragoriganum tenuis frutex est siluestri serpillo, aut origano similis folio, & ramis.* Ergo, inquit Quadramius, si primum Tragoriganum folia, & ramos habet siluestri Serpillo, & Origano Heracleotico similes, hæc tria erunt similia folio, & ramis. Porrò cum siluestre serpillum, quod zigis appellant, folia habeat longiora, quam Ruta, & duriora, angustioraq; etiam Origanum, & primum Tragoriganum habebunt folia dura, longa, & angusta. Sed in serpillo latet Anguis, in hoc Quadramij error. Quamobrem licet duorum esse generum scripserit Dioscorides, plura tamen, cum reperiantur, alia quoq; Anatarbeum nouisse censeo: quandoquidem illa duo quæ attulit, nimirum hortense, & siluestre, non sola cultura differunt; sed toto genere; tamen siluestria ab hortensib. non tota forma variare solent, sed quantitate solum, rarò qualitate aliqua. Itaque plures esse serpilli species, & plura genera ex Theoph. 6. de Hist.plant.cap.7. constat manifestè. Nam præter Hortense serpillum vulgatum, aliud genus siluestre esse refert, quod deferentes ex montibus serunt: aliud etiam genus esse addit, quod Thymum penitus redolet. deinde subdit. non esse conueniens genera hortensis referre, cum natura sua siluestre sit, sed in montib. crescere Odore Timbræ vehementissimo, & etiam reperiri gratiori minorique Odore. & ita ob serpillorum multiplicitatem facile soluetur contradictio, quæ apparet inter Plinium, & Dioscoridem. nam Plin. scripsit. lib. 20.cap.22. *Serpillum à serpendo putant dictum, quod in siluestri euenit in petris maximè. satiuum non serpit; sed ad palmi altitudinem increscit.* Dios. autem dicit Hortensi à serpendo nomen inditum fuisse, quoniam si qua eius particula terram attingat, inibi radicès demittet. Et de siluestri Zigis appellato apertè expressit, non serpere; sed ad altitudinem increscere. Quare dici posset Hortense serpillum, antequam in hortis transferatur, longiùs vagari, & serpere, cultum verò non ampliùs serpere, seu non tantum; sed potius in altitudinem increscere. E siluestribus autem, Serpilli illud genus, quod Zy-

confirmantur Origana Mattioli. *Tragoriganũ.* *Serpillũ.* *contradictionis solutio.* *Serpillũ Zygis.*

gis appellatur non ſerpit. Sciat ergo Quadramius per ἑρπύλλον ἀγρίον à Dioſcoride intelligi, non ſilueſtris genus illud Zygis dictum: ſed id, quod in hortis translatum cultura domeſticum fit, & hortenſe, (omnia enim hortenſia è ſilueſtribus ſunt primo deſumpta) atq; odore ſampſucum imitatur: itaq; hoc genus voluiſſe Dioſcoridem, non autem Zigis dictum manifeſtum eſt; quia dixit Dioſcor. *Tragoriganum ſil. ſerpillo, aut Origano ſimile*. erunt igitur hæc tria quodammodo ſimilia. Adhæc ſerpillum hortenſe *folia, & ramulos origani habet*. Zygis verò folia habet longiora, quam Ruta. Patet ex his Tragoriganum illi Serpillo comparari, quod cum Origano conuenit, quale eſt Hortenſe dictum. Dixit autem *ſilueſtre*, vt foliorum paruitatem denotaret, cum ſilueſtria minora cultis eſſe ſoleant. Enim vero hortēſe Serpillum apud nos nunc ſpectare eſt ſampſuci grato odore, folijs vero rotundis Origano ſimilibus, & mollibus non autem longis, & duris. Et hoc pacto corruit totum Quadramij ædificium ob non rectè firmatam baſim. patet enim Serpillinum fundamentum eſſe falſum: vndè planta Timbræ vulgari ſimilis, & folijs duriuſculis, longis, & anguſtis, minime eſſe poterit Dioſcoridis Origanum Heracleoticum, cum hoc debeat eſſe folio ad rotunditatem accedente.

Dioſcoridis explicatio.

Quod autem Polia Matthioli non ſint recipienda pro Onitide, & Agriorigano, præter foliorum formam, ſapor etiam quam maximè obſtat: Polia enim amariſſima ſunt, & in condimentis abhorrenda, at Onitis, & Agrioriganum Plantæ debent eſſe acres, & ad condimenta vtiles. Vnde Plin. lib. 19. cap. 12. *ſunt autem acres, Cunilæ, Origani, Naſturtij, ſinapi*. quod etiam Galenus ſexcenties teſtatur, vt de Victu attenuante cap. 2. & 13. meth. cap. 18. & 2. de Alim. fac. cap. 45. & 70. necnon 8. & 9. de ſimp. med. Fa. initio. & Hipp. de M. M. 12. de Vict. Acut. num. 67. Poſſem etiam plurib. hæc ipſa refellere; ſed cum ab alijs etiam reprobata ſciam, nolo operam perdere, ſatis ſit dixiſſe à nobis recipi Matt. Origana.

Sapor;

His circa Origanorum exiſtentiam determinatis, de eorum viribus eſt decertandum. Gal. 8. de ſ. m. fa. *Origanus, Heracleotica quidem efficacior eſt Onitide; ſed agreſtis, quam quidam Panaces Heraclium, alij Conylam cognominant, valentior vtraq; eſt. Omnes verò incidendi, extenuandi, calfaciendiq; facultatem poſſident; hæcq; tertio exceſſu obtinent. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, aſſumpſit etiam adſtrictionis quippiam*. Auic. *eſt vehementis abſterſionis*.

Vires.

Gal. ſpur. de ſimpl. Orig. *biles, & ventrem detrahit, ſed vrinam, & Menſtrua prouocat*.

Herb. Vulg. *decoct. emollit ventrem, & educit bilem*.

Heracleoticum ex Dioſ. vim alui ſubductoriam habet, ſcripſit enim *Aridum Acetabuli menſura potum in aqua mulſa, atros humores per aluum extrahit*. & de Onitide ait. *Vis ei Origani Heracleotici; ſed multo inefficacior*. & de Tragoriganis. *Decocto poto Bilem deijciunt*. Hipp. autem 2. de Diæta num. 14. *Origanum calfacit, & bilioſa ſubducit*. Plin. lib. 20. cap. 17. *Aluum mollit Acetabuli menſura*. Gal. de dinamid. *Tragoriganum educit coleram nigram ſiccatus, & tritus ſcrup. vj. cum Aceto, aqua, & ſale modico*.

Ex deiectorio quodlibet medicamento fieri poteſt Vomitorium, ſi paulo poſt quam fuerit potum irritatione facta per Vomitum redditum fuerit. ita Origanum herba in condimentis grata, & aliquo modo aluum ſubducens, non raró Vomitum adiuuat. ex Auic. *prouocat vtramque*. vndè Hipp. 2. de Morb. num. 53. in Eriſipelate pulm. dat Vomitorium ex Allio, Origani pugillo quantum trib. digitis apprehendi poteſt. Vino dulci, aceto acerrimo, & melle. at paulò poſt dat lenticulæ decoctum cum Melle, & aceto; deinde Vomitum prouocat: & de Int. aff. nu. 7. ad inflam. pulm. *Mel, lac, acetum, aquam mixta in ollam infuſa tepefacito, & Origani capitati ramulis agitato: vbi verò tepida facta fuerint bibenda dato. Deinde conuolutum quietem habere iubeto. Poſtea si vomitus ſuccedat, prompte vomat. Si verò non ſuccedat irritatione per pennam facta vomat, & ſi quid pituitæ vomuerit. per dies quinq; idem faciat*. hic plurima docuit Hipp. dat potionem tepidam, vt nauſeam pariat, agitat Origano, nō herba; ſed flore acriore; non coquit mel ne vires coctione pereant. quietē præcipit, vt potio habeat tempus incidendi pituitam. adhibet irritamenta, ſi nat. non vergat ad Vomitum, dicit purgari pituitam, & remedium eſſe reiterandum per quinq; dies, donec ſit perfectè abſterſus ventriculus. Dioſ. *Conficitur* (inquit) *ex eo, & Cæpis, & Rhoe, quo ad Obſonia vtuntur, Vomitorium med. his omnibus in cupreo vaſe per dies bis vicenos inſolatis dum caniculæ ſydus flagret*. hoc Vomitorium validum eſſe cenſeo, vt pote vires aſſumens à Vaſe cupreo æruginem contrahente, ob acrimoniam cæpæ; ſed forte vſus etiam eſt ſimplici decocto Origani ad Vomitum ciendum, quando ſcripſit. *Qui autem cicutam, aut Meconium hauſerunt, ijs ex paſſo; si verò Gypſum, aut Ephemeron ex aceto mulſo propinatur*, nam his conuenit Vomitus, vt ſuo loco diximus. idem Plinius loc. citato expreſſit: ſed breuius, *Venena opij, & Gipsi extinguit decoctum, si cum Cinere* (forte lixiuio cum Delecamp.) *in Vino bibatur*. Marcell. Empir. c. 30. *Cunila, quam Græci Onitim vocant, detrahit aquatiora per Vomitum*. Aetius ſer. 6. cap. 10. ad Melanch. ex Rufo. *Vomant ex longiorib. interuallis etiam à cibis. Verum à raphanis, aut Origano, aut thymo ieiuni. Non tamen fortiorib. Vomitorijs vtendum eſt*. non ergo Origanum forte medicamentum. Card. lib. de dent. *Origanum ventriculi Morbis valde ſalutare, dolores tollit, flatus, & tumores duros diſſoluit calidum, & siccum in tertio ordine, eo ſolo multos ſanaui tumoribus ventriculi partim ſcirrhosis, partim mixtis laborantes, venenis aduerſatur. menſes prouocat, nocet dentibus, & oculis. in purgando,*

Vomitorium.

Hippocrates.

ratio.

Plinius.

Marcellus.

& do-

& dolores leuando multo præstantius Creticum. Quantitas huius drachmæ cum dimidia, non adeo iucundum est, vt pulegium.

Quid agendum. Dicemus nos Origani decoctum esse Vomitorium calefaciens, incidens, attenuans, & abstergens, & leuiter attrahens pituitam. & esse commendandum, in Ventriculi cruditatib. acidis ructib. ad stomachi rosiones, ad cibi fastidia. peripneumonicis, tussientib. pleuriticis, ruptis, conuulsis, hydropicis, lienosis, ad menses, & Vrinas ciendas. ad epota Venena, & Opium, Cicutam, Gipsum, ephemerum, ixiam. ad ictus serpentium, Viperarum, scorpionum, araneorum.

quãtum. Dosis Origani est Acetabuli mensura, seu ex Diosc. & Plin. vnc. ij. & sem. sed multa videtur dosis. nam Hipp. dat solum pugillum, seu quantum tribus digitis apprehendi potest. & aliàs contentus fuit sola agitatione Vomitorij cum ramulis Origani. Respondeo si tota substantia Origani erit ore sumenda sufficient pulueris. drac. ij. si verò decoctum erit potandum erunt. vnc. ij. decoquendæ pro vna potione, coxit ad sextam Plin.

quando. Tempus assumendi est quum adest indicans, quod si perseuerat, per quinq; dies exhibet Vomitorium Gal.

quomodo. Dandum est decoctum, & simplex, & compositum. atq; etiam puluis, & quia non est nauseosum per se, facienda est irritatio. Diosc. aridum ex aqua mulsa acetabuli mensura propinat.

vbi. Vbi. patet.

Obijcies. tu exhibes potandum Origanum, at Hipp. 5. Epid. num. 22. & 7. Epid. 38. *Origanum potum Oculis, & Dentib. malum est.* ergo non est dandum, ne maius sit nocumentum, quam iuuamen. nec alia apparet ratio ipsius malignitatis; sed solum experientia id didicisse Hippocratem videtur dicendum. Tamen in contrarium est Plinij experimentum. lib. 12. cap. 17. *Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit cum melle, & Nitro.* & supra cap. 16. *Cunila Gallinacea appellata nostris, Græcis Origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale.* Auic. *est bonum ostracositati dentium, masticatum, & sedat dolorem uentris, & sanat dolorem gingiuæ mollificatę propter virtutem suam adurentem.*

Responderi posset. erratum esse in textu, & pro *malum*. esse ponendum. *bonum*. vel fortè decoctum potum nocet, quia ob acredinem, & proprietatẽ euacuat, & trahit à capite, ac resoluit spiritus, animales; vnde Oculis nocet debilib. extra tritũ prodest. dentibus verò tritum, & confricatum prodest. at potum, & Vomitu redditum, ob aciditatem euacuatam, forte dentibus obest, vel ob acredinem gingiuas corrodit.

❧(✠)☙

De Oximellite. Cap. XXXVIII.

Ediam debet habere facultatem inter Mel, & Acetum; sed vt variat pondus; vt variat Mellis qualitas, vt Aceti vis variat. ita mixtum variabit oximel. potest fieri ex Melle, & Aceto mixtis, & coctis, vel sine coctura: sed cõmuniter Oximel dicitur, quod est decoctum. hoc vsus est Hipp. pro solo victu Acutorum. & huius vires, & nocumẽta proposuit, vt se habeat ad Victum, & eductionem sputi. non in Ordine ad Euacuationem per secessum, & Vomitum. ad nos autem hic non spectat agere nisi de eius vsu, vt Vomitui confert. Oximel vt hic consideretur.

Hipp. Oximelite vsus est 4. de Victu Acutor. & Epist. de Veratro. cum sesamoide ad Vomitum excitandum. Gal. sæpe, nostri sæpiùs, & eo ferè solo Vomitorio Vtuntur. ad Vomitum.

Sed mixtura Aceti, Mellis, & Aquæ sæpiùs ipse Hipp. vsus est. vt de int. affect. 13. in tertia Tabe. *Primum fomentum adhibeto, & vbi fomentum adhibueris, postridie aqua mulsæ dimidium congium ipsi bibendum dato, modico aceto affuso, & hac citra respirationem bibere iubeto. Deinde stragulis ipsum ad multum, atque longissimum tempus contegito. si vero non sustineat, & euomere velit; vomat. si vero Vomitus non sequatur tempore iam aliquo interposito, aqua tepida poculo magno super ingesto vomat, irritatione per pennam facta.* & de affect. num. 15. *Quicumquè verò alij dolores in æstate circa ventrem fiunt, siquidem ad præcordia, & cor tenderint; aquam mulsam aquosam facito, & aceti tribus heminis affusis tepidam bibendam dato; & vbi modico tempore ipsam retinuerit, & igne, ac vestib. concalefactus fuerit, vomat. si verò à Vomitu rursus accesserint, ac suffocauerint: rursum Vomitum faciat.* Hippocrates.

Sed si cum Galeno sentiendum est, Oximelitis facultas non est verè purgatoria; sed accedit per accidens, vnde eo sæpe vtuntur medici. siquidem 8. meth. 4. *Oximeli, & strenuè detergat sic, vt ea, quæ glutinosa crassaq. sunt dissoluat, & meatus obstructos liberet.* & de cur. ratione per sang. miss. 12. *Pituitam disecat, & detergit sine calefactione Oximel.* & 2. de san. tu. 4. *detergit.* & lib. 6. cap. 10. *Humorem crassum dissecat.* & de ptisana cap. 6. *incidit Oximel cum melicrato.* hæc est Oximelitis præcipua vis. vnde Fernel. 5. meth. cap. 13. *Oximel (inquit) iuniores plerique ijs annumerant, quæ Vomitiones cient, quod nusquam tamen est vsu compertum. Quod enim Acetum, vt Dioscorides diligenter animaduertit adstringens sit, idipsum sanguinis eruptiones à naribus, ex vtero, & ex hæmorroide, alui quoq; profluuia, & vomitiones cohibet, idq; non modo potum; sed et odoratum, & appositum. Cæterum quum ventriculus crasso, lentoq; humore confertus est, multò ante vomitionem tempore is extenuari, prapararię; commodè potest Oximelite non simplici modo, sed & interdum composito,* Galenus. Fernelius.

vt de-

vt demum addito stimulo expeditior, fęliciorq; sit Vomitio. sic Gal. 2. de Antid. c. 7. ex Asclepiade. *Ixiam sumentib. confert Acetum mulsum bibendum exhibere, postea Vomitum excitare*. & 7. meth. cap. 15. *quib. lenta pituita Ventriculo est infixa, ijs prius exhibenda sunt, quæcunq; hanc dissecent, post deinde purgandum. quod si ad Vomitum sunt idonei, non inutile sit per radiculas ex oxymelite vomere*. & lib. spurio de Catharticis legitur. *Vomitum facit cedri cortex cum Oxymelite*.

Oximel differentia. Sed Aduertendum multas esse species Oximelitis, aliud enim est simplex, quo vtitur Hipp. aliud compositum ex sale, vt Diosc. Plin. & quandoq; Hipp. aliud compositum ex alijs, vt scillinum, Iuliani, &c. simplex autem triplex est Validum, debile, & mediocre. Hipp. 2. de Mor. num. 40. ad Pleuritidem. *bibat autem mel, æquali aceto affuso coctum, ita vt quanta fuerit mensura cocti mellis, & aceti, vndeuigesimam partem aquæ affundas*. Gal. autem 4. de san. tu. cap. 6. *Vni Aceti parti Mellis despumati duplum miscet, quod si valentius facere studes tantundem injcies aceti, quantum mellis*. ex quo videtur Hippocratis scripsisse validum Oximel. Paul. lib. 7. cap. 11. cum Hipp. Videtur sensisse. Mes. cum Galeno, atq; Auic. in Antid. sentiunt. Nostræ Officinæ communiter cum Gal. parant miscentes Mellis partes ij. Aceti j.

Oximel salsum. Aliud est Oximel salsum Dioscoridis, quod recipit Aceti heminas. v. lib. 4. vnc. ij.

Salis marini pondo. lib. j.
Mellis minas. x. vnc. 160. seu lib. 13. vnc. iiij.
Aquæ sextarios. v. lib. vij. & semis.

Pariter coquito, decies efferuescente cortina, atq; vbi refrixerit diffundito. hic ad Acetum Mellis triplum est.

Plinius verò salsum etiam Oximel descripsit ex Themisone, & Asclepiade, antiquis in Vsu. vt lib. 14. cap. 17.

℞. Mellis. lib. x.
Aceti Veteris heminas. v.
Salis marini. lib. j.
Aquæ pluuiæ sextarijs. v.

Oximel Dioclis. Sufferuefactis decies, mox elutriatis, atq; ita inueteratis. & lib. 23. cap. 2. idem Plinius, ex Diocle.

℞. Mellis minas. x.
Aceti veteris heminas. v.
Salis marini. pondo, idest. lib. j.
Thymbræ quadrantem.
Aquæ marinæ sextarios. v.
coquebant supradicto modo.

Vires. Huiusmodi Oximel salsum ad vomitum magis valere, quam simplex credendum est. ratione enim salis magis detergit, & facultatem ventriculi expultricem irritat. vnde Diosc. *sumptum crassos humores extrahere, & ischiadicis, comitialibus, & articulorum morbo conflictatis prodesse creditur. Contra morsum eius viperæ, quam sepa vocant, haustum Meconium, ixiamuè auxilio est*.

Hippocrates. Hipp. etiam hac salsa mistura vsus est ad Vomitum de int. aff. num. 30. in Morbo hepatico. dicens. *si verò etiam suffocatio accesserit hæc dare oportet, quo vomat. Mel, Aquam, acetum, sal permista in ollam nouam infundito, deinde tepefacito, & Origani capitati ramulis vnà cum semine agitato: vbi verò tepefacta fuerint, tepida ebibenda dato. Deinde stragulis iniectis contectum finito, donec quam maxime exudarit, & vbi vomitus ipsum apprehenderit, prompte vomat, irritatione per pennam facta. si verò vomere non possit, aquæ mulsæ tepidæ poculum duarum heminarum insuper bibat, & sic vomat. Et si quid pituitæ, aut bilis euomuerit, rursus idem facere oportet ad horas quatuor, proderit enim*, hæc sunt duo potissima Oximellitis genera. cętera autem, vt Iulianum, scillinumquè suis locis inserentur. hic dicemus in lib. de Dinamidijs Galeno tributo, ad Vomitum ita præscribi. *℞. Mellis Cyathum. j. Aquæ cyathos duos. aceti cyathos iij. coque ad medietatem; deinde raphanum ibi intingas, & manduca, & bibe de ipso Oximelite*. hoc Oximeli fortissimum est, & maxime incidens ob copiosius Acetum. & quidem aliàs laudauit Gal. Oximel ad Vomitum excitandum, vt supra diximus, & multi neoterici eo vtuntur.

Quid agendum. Itaq; Oximel potum ad Vomitum excitandum euacuat tantum, quæ in Ventriculo continentur, & ob Acetum incidit crassa, quæ in eo sunt, ob Mel detergit, ob aquam copiosam admistam abluit Ventriculum. dari igitur potest non solum ad expellendos humores quoscunq; sed etiam ad Venena ingesta, vt supra diximus ex Diosc. ad quæ potissimum probatur salsum Oximel.

quantum agendum Hipp. videtur dedisse copiosam potionem, vt dimidium congium. de int. affect. quod fortè continet Aquæ lib. 4. & semis. & de aff. videtur exhibere tres heminas, idest lib. ij. vnc. iij. non enim Aceti tres heminas dedisse censeo. Diom. Amicus. exhibet. Aquæ tepidæ vnc ix. Oximellitis vnc. ij. alij magis, & minus. sed quia non facultas Vomitoria, sed copia grauando excitat expultricem Ventriculi. ego copiosius exhibeo ad vnc. iiij. Oximellitis quadruplum aquæ admiscens, idest vnc. xvj. vt bibendo satietur æger, & impleatur, meliusq; abluatur Ventriculus.

quando. Quando dandum sit hoc Vomitorium, patet ex libris alijs; nam leue Vomitorium est, & sine periculo.

quomodo. An tepidum, frigidum, vel calidum iam constat.

De

De Passo, & Sapa.
Cap. XXXIX.

Assum dicitur Vinum ab Vua passa expressum. Plinio enim lib.24. cap.1. *Quin & patientia nomen acinis datur passis*. Delecamp. in Annot. *fallitur* (inquit) *Plinius. Passas vocamus, quod ad solem expandantur*. sed nugatur Delecamp. nam postea lib.14. cap.9. ipsemet scribit. *Passas Graci vocant* πατηθεῖσας, *quasi conculcatas, non quidem, quod conculcentur; sed quod ob resiccationem calcatis similes videantur, qua ratione palmulæ genus* πατητὸν *suprà vocatum est cap. 4. lib.13*. benè igitur dixit Plinius, quod patiantur maximam vim solis. explicauit Diosc. quid sit. cum ait. *Passum, quod vuis sole siccatis in area, aut in sarmento torrefactis exprimitur Creticum cognomine*. Plinius verò lib.14. cap.9. cit. *Passum à Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia prouincijsq; finitimis. Fieri certum est ex vua, quam Græci Sticam vocant. nos Apianam, item scirpola diutius in vite sole adustis, aut feruente oleo. Quidam è quacunquè dulci, dum percocta, alba faciunt siccantes sole, donec paulo amplius dimidium pondus supersit, tusasq; leniter exprimunt. Deindè quantum expreßere, adijciunt vinaceis aquæ puteanæ, vt & secundarium passum faciant. Diligentiores eodem modo siccatis acinos eximunt, ac sine sarmentis madefactos vino excellenti donec intumescant premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac simili modo aqua addita secundarium faciunt*. At Colummella lib.12. cap.39. *Passum optimam sic fieri Mago pracipit, vt & ipse feci. Vuam præcoquem bene maturam legere, acina arida, aut vitiosa reijcere, furcas, vel palos, qui cannas sustineant, inter quaternos pedes figere, & perticis iugare. Tum insuper cannas ponere, & in sole pandere vuas, & noctibus tegere, ne irrorentur. Cum deinde exaruerint acina decerpere, & in dolium, aut in seriam conijcere, eodem mustum quam optimum, sic vt grana submersa sint, adijcere, vbi combiberint vuæ, seq; impleuerint, sexto die in fiscellam conferre, & prælo premere, passumq; tollere. Postea Vinaceos calcare adiecto recentissimo musto, quod ex alijs vuis factum fuerit, quas per triduum insolaueris, tum permiscere. & subactam brisam prælo subijcere, passumq; secundarium statim vasis oblinitis includere, ne fiat austerius. deinde post viginti, vel triginta dies, cum deferbuerit in alia vasa deliquare, & cõfectis opercula gypsare, & pelliculare. Passum si ex Vua Apiana facere volueris, vuam apianam integram legito, acina corrupta purgato, & secernito. Postea in perticis suspendito, perticæ vti semper in sole sint facito, vbi satis corrugata erunt acina demito, & sine scipionibus in dolium conijcito, pedibusq; benè calcato, vbi vnum tabulatum feceris, vinum vetus conspergito, postea alterum supercalcato, item vinum conspergito, eodem modo tertium conculcato, & infuso vino ita superponito, vt supernatet, & sinito dies quinque. postea pedibus proculcato, & in fiscina noua vuas premito. Quidam aquam cælestem veterem ad hunc vsum præparant, & ad tertias decoquunt. deindè cum inde cum sic vuas, vt supra scriptum est, passas fecerunt, decoctam aquam pro vino adijciunt, & cætera similiter administrant. Hoc vbi lignorum copia est, vilissimè constat, & in vsu, vel dulcius, quam superioris notæ passi*. Hæi est Passi faciendi ratio. at Passum nostro euo non paratur. nisi in Græcia, vbi Maluasia, & Vinum chium fit ex Vuis insolatis; sed non tandiu, & tanta diligentia. at Sapa, quia Passi vires quodammodo habet, pro passo substitui poterit. Palladius scripsit vicem mellis supplere Passum. at Musti decocti non vnicum erat antiquis nomen. nam Pallad. *Defrutum, carœnum, sapam conficias. Cum omnia vno genere conficiantur ex musto, modus his, & virtutem mutabit, & nomina. Nam defrutum à deferuendo dictum, vbi ad spissitudinem fortiter dispumauerit, effectum est. Carœnum, cum tertia perdita, duæ partes remanserint. Sapa, vbi ad tertias redacta descenderit, quam tamen meliorem facient cydonia simul cocta*. Plin. lib.14. cap.9. *Siræum, quod alij Hepsema, nostri Sapam appellant, ingenij non naturæ opus est musto vsq; ad tertiam partem decocto, quod vbi factum ad dimidium est Defrutum vocamus, omnia in adulterium mellis excogitata*. At Columella. *Mustum* (inquit) *quã dulcissimum decoquitur ad tertias, quod Defrutum Vocatur*.

Plinij defensio.

Passum quid.

Passum secũdarium.

Vua Apiana an Moscatellina

Aqua cælestis vetus.

Sapa: Carœnũ Defrutũ.

Quo ad Vires Dios. lib.5. *Passum Creticum, Pramnium, Protropon, & Sapa, crassa sunt, & corpora multum alunt. Omnia tamen adstringunt, & pulsus reuocant, faciunt aduersus Venena, quæ exulcerando necant, ex Oleo pota, & Vomitionibus reddita: contra cicutas, meconium, pharicum, toxicum, & concretũ in grumos lac: item contrà renum, & pruritus, rosiones, exulcerationesq; inflat tamen, & stomacho aduersantur*. Hipp.2. de Dięta. 13. *Sapa calfacit, & humectat, ac subducit. Calfacit, quia vinosa est, humectat, quia alia, subducit, quia dulcis est*. Exhibet autem Dios. lib.6 Passum epotis cantharidibus, & ad Coriandrum. Passum cum lixiuia propinat. ad Cicutam. *Laser* (inquit) *ex Oleo, & passo, & passum, per sese largius potum proficit*. dat etiam ad Hyosciamum, Mandragoram, Meconium, pharicum, Gypsum, lepus marinum. Gal. autem 2. de Antid. cap.7. ex Asclepiade. *Buprestin autem quisquis ebiberit, passum multum primo hauriat, deinde vomat. Item Cantaridas si quis assumpserit, passum oleo mixtum, bibere proderit, cum Vomere eniti*. deinde. *Si Cerussam sumpsit passum, & aquam calidam sumat, & vomat*.

Vires Passi.

Passum lubricãs est.

Sed cum laudetur Passum ad Venena, Veneni vicem quandoq; ipsum gerit. vnde Dios. lib.6. cap.34. *Aqua frigida abunde pota, aut meracum vinum liberaliùs epotum, aut Passum, præsertim à balneo, aut cursu, aut vehementi exercitatio-*

Passum nocuum.

citatione, strangulatus, & dolores infert. In quib. sanguinis missio protinus, & Vacuatio, imminentia soluunt pericula. hoc igitur accidit à nimia copia, & intempestiuo vsu.

Quid agẽdum. In Venenis epotis corrosiuis, & frigidis etiam. excitandus est Vomitus sapa loco Passi, sua enim dulcedine vomitum faciliorem reddet, crassitie verò obtundet vim Veneni, lentore oblinet Ventriculum, ne lędatur, & Venenum alligabit, & lubricum faciet.

Quãtum. Copiosè est sumendum. tum Passum, tum Sapa.

De Peponis Radice. Cap. XI.

Dubia opinio. TAnta est de Pepone, Melone, & cucumere inter auctores dissentio, vt quid verè sentiendum sit vix affirmare, vel potius proferre audeam.

Serapionis interpres Melonem vertit Galeni Peponem, & Cucumerem appellat Galeni Melopeponem. dicit etiam Citrulum, Galeni, & Dios. Cucumerem satiuum. quod etiam faciunt Auerroes, & Rhasis interpretes. Sed Auicenna vno capite confundit Citrulum, Cucumerem, & Batecham, idest Melonem. præterea Isaac de Diętis. Melones distinguit in æstiuos, & Saracenos: æstiuos iterum in longos, & rotundos, vt videatur indicare Peponem, & Melopeponem, & ea, quæ Diosc. de Pepone tradit ad Melonem transfert, agit tamen postea diuersis capitibus de Cucumeribus, & Citrulis. sed missis barbaris interpretibus.

Quid Mele. Brasauolus vulgarem Melonem antiquis dici vult. σίκυον πέπωνα, idest *cucumeres pepones* vel absolutè πέπωνα. Et melopeponem esse nostrum Melonem in cotonei mali formam digestum: ita fructum Romæ appellatum Melonem ab Antiquis dictum fuisse Peponem censent Mattiolus, Fuchsius, Lugdunenses, Castor Durantes, Cordus; alij censent fuisse dictum Melopeponem, vt Lacuna, Tabernamontanus, Gesnerus, Lonicerus, Lugdunenses; Cesalp. nec desuere, qui Cucumerem Galeni censuerunt, vt Dodoneus, Lobellius.

Quid sẽtiẽdum. Mea sententia est Dioscoridis, & Galeni *Peponem* esse, quod Neapolitani nunc etiam *Peponem* vocant, Romani *Cucumerem*. Melopeponem verò esse nostrum Melonem, nomine breuiato. quod probabimus nomine, figura, natura, Maturitate, & viribus.

Nomine Maturitate. Et à nomine quidem, maturitateque Græcè πέπων, seu Pepon, & Pepo, (quo etiam nomine vsus est Plinius.) vocatur, cuius ætimologiam si considerare voluerimus *maturum* indicabit, coctum, & digestum. accipitur etiam vox πέπων pro *molli*, & pro omnibus fructibus maturis, vel mollibus, quales sunt ficus. quod explicat Gal. 2. de Alim. fac. 4. *Illud porrò*, inquiens, *perspicuum est, homines in hoc quoq; fructu appellationem fecisse, quo modo in atramento, quo scribitur, quod* μέλαν *appellant: nam vox hæc* πέπων, *velut* τὸ πέπανον, *hoc est maturum, significat, quod alijs quoq; quæ maturescunt, conuenit. Nam & racemus, cum exactè est maturus dici potest* πέπων: *quemadmodum certè, & cum nondum maturuit, non potest nominari* πέπων, *nimirùm, qui crudus est, & immaturus. Ad eundem modum, & fructus omnes autumnales, & pira, & cucurbitæ,* πέπειρα, *idest matura vocari consueuerunt, quemadmodum, & Melopepon, qui in se ipso* πέπονα, *idest maturum continet: vndè Medici quidam non simpliciter nominare voluerunt Peponas, sed totum id* σικυοπέπονα *idest cucumerem maturum, aut Peponem cucumeralem nominari oportere contenderunt.* hæc Galenus, ex quibus colligemus nos, si Pepon nomen sumpsit à maturitate, debet esse fructus, qui vsui sit tantum maturus non crudus, alioqui (vt ait Gal.) cum nondum maturuit, non potest nominari πέπων. Sed nullus alius fructus optimè maturus (scilicet ex horarijs, seu cartilagineis his) præter vulgarem Romanorum cucumim expetitur, immaturus enim non valet. Citruli verò vulgares immaturi probantur, maturi autem, & citrini facti in cibum non conueniunt; vndè hi Pepones dici non possunt, quamuis id falsò censuerit Amatus. Melones verò sicut immaturi reprobantur, ita etiam nimis maturi proijciuntur; quare neque hi poterunt dici simpliciter Pepones, cum valdè maturi despiciantur. iurè igitur (vt refert Gal.) aliqui Medici noluerunt Melopeponem (qui Melo noster est) simpliciter nominare Peponem; sed σικυοπέπονα, scilicet, vt medium inter Peponem, & Cucumim. Nam Pepo expetitur maturus, cucumis (idest citreolus) immaturus. Melopepo autem in horum medio, non nimis maturus, nec nimis crudus. ideò de vtroq; participans fructu Cucumis maturus, seu Pepocucumeralis dici debet. Et Melopeponem quidem non esse omnino maturum asseruit Galenus, sed qui in se ipso πέπονα, idest maturum contineat. *Quid sit Melopepo.* Accedit quòd etiam nùm aliqui nostros cucumeres Peponis nomine appellent. Præterea nomen Melonis videtur desumptum à Melopeponis ablatis duabus medijs sillabis (pepo) seu potiùs tribus litteris (pep) vt ò inseruiat bis.

Figura. Figura etiam, quam Peponi veteres tribuere, nobis demonstrat, nostros Cucumeres, esse Antiquorum Pepones; quamuis Plinius lib. 19. c. 5. confusè loquutus videatur. *Cucumeres scribens cum magnitudine excessere Pepones vocantur.* vbi videtur magnitudine tantùm voluisse differre Peponem, & Cucumerem. nobis satis erit nouisse Peponem esse, qui Magnitudine cęteros huiusmodi fructus excedit. sed cum addit. *Ecce cùm maximè noua forma eorum in Campania prouenit, mali Cotonei effigie. fortè primo natum, ita audio, mox semine ex illo genus factum, Melopeponas vocant. Non pendent hi; sed humi rotundantur. Mirùm in his, præter figuram, coloremq; & odorem, quòd maturitatem adepti, quamquam non pendentes, statim à pediculo recedunt.* loquitur hic de Melonibus aliqua *Melipepo odoratus.*

 incre-

incredibilia, alia ad nostram rem facientia tradens. namq; ex Cucumeribus ortos casu fuisse Melones, incredibile videtur. variant enim ab ijs forma, odore, colore, sapore, semine, & Natura, illi prætereà pendentes, hi humi recumbunt, hiq; maturi à pediculo recedunt, illi non. itaq; genus adeò diuersum ab ijs prodijsse, fidem excedit. & Plinius ipse non omninò credidit, addens verba illa (ita audio). cum autem ait Plinius Melopepones esse Cotonei effigie; non debemus intelligere de magnitudine; sed de figura; itaq; noster Melo cũ habeat segmenta, & oblonga, eleuataq; tubercula, vt cotonea malus, quæ neq; citreolus, neq; Cucumis Romanorum habent, figuram cotonei habebit. Melopepo autem, seu Melo noster, cum Græcè verbum *μῆλις*, tum pomum, tum melinum, seu luteum colorem significet, dici etiam poterit citrinus Pepo, & talis omninò est Melo hybernus luteo cortice, & hoc colore distinguetur à Citreolo, & Romanorum Cucumere (qui Pepo est) quia non expetuntur lutei, sed virides, & quidem Citreolus dictus est non à citrino colore; sed à forma citri. deniq; odor Melonum suauis non parùm assimilari videtur Cotoneorum odori, Cucumis autem, & citreolus ferè inodora sunt. Pariter Atheneus lib. 2. cap. 31. commiscuit cucumeres, & Pepones introducens Cratinum, qui Cucumeres seminarios appellauit Peponas; nam cum eduntur, semina expuuntur, dixitque maximum Cucumerem; nam reuerà Pepo est omnium maximus. Ita etiam Arist. sec. 20. prob. 32. scripsit. *Cucumeres cognomento Pepones optimos palustribus planis, idest humidis fieri solere, alios verò cucumeres hortenses in locis riguis, minimè laudatos gigni*. videtur autem intelligere Cucumerem Laconicum Plinij, seù potius Theophrasti 7. de Hist. Plant. c. 4. qui aqua gaudet, cętera minimè, & cum talis sit Romanorum cucumeris natura, erit dicendus Laconicus Cucumis, qui cum Magnitudine excesserit Pepo Plinio dicitur.

à Colore.

Cucumis Laconicus.

Scribit etiam Gal. 2. de Alim. fac. cap. 4. 5. & 6. Melopepones minùs quàm Pepones esse humidos, nec adeo praui succi. & vniuersam Peponum naturam frigidiorem esse cum humiditate copiosa, & Cucumerum substantiam minus: quàm peponum esse humidam, ideoq; non facilè, vt illos in ventriculo corrumpi. ex quibus clarissimè constat, nostros Melones esse Melopepones, quia minùs sunt humidi, quam aliæ species, melioris etiam esse succi, & minùs prauos, & ditiorum mensis expetitos. Pepones verò esse Romanorum Cucumeres frigidiores, & humidiores adeò, vt non nisi aqua parùm densata videantur; vndè nonnulli *Meloni d'acqua* appellant, viliquè plebeculæ ad extinguendam sitim, conueniunt.

à Viribus.

Confirmat nostram sententiam Cæsalpinus ex Dioscoride, dum ait. Βλέγμα ἀυτῦ κατὰ τῦ βλέγματος παιδίοις ἐπιτίθεται. idest *eius testa velut Caluaria pueris imponitur ad Caluariam* Rotundum enim Romani Cucumeris Corium, & testæ modo fragile, facile intùs excauabile, & extrà planitiè, & leuitate caluariam emulans, facile capiti imponi potest, & refrigerare, atq; repellere. quod in Melone non accidit. at ego sic in meo textu lego. τὸ δὲ βρέγμα ἀυτῦ σιριῶσι παιδίοις κατὰ τῦ βρέγματος ἐπιτίθεται. quæ vertit Ruellius. *Ramenta eius contra adustionem infantium, quam siriasim vocant syncipiti imponuntur*. Sed male vertit Ruellius Ramenta. quamuis eum defendat Saracenus, censens errorem librarij esse, & non βρέγμα. sed potiùs ξύσμα legendum esse, vt idem Diosc. fecit superiori capite de cucurbita ijsdem pene verbis. Hermolaus autem *Corium ipsum ad siriasim puerorum infantium anteriore parte capitis opponitur*. & ipse Ruellius 2. de Nat. stirpium cap. 68. hæc referens Corium dixit. & meliùs. nam Ægineta lib. 1. c. 13. ad siriasim proponit Cucurbitæ ramenta ξύσματα, & Cucumeris Peponis cutem (δέρμα) carni adiacentem. & quidem vox βρέγμα sinciput hominis propriè significat Galeno 3. in 6. Epid. 1. Laurentio, Gorreo, & alijs: interdum tamen totam caluariam significat. Budeo, Gartio, & alijs Grammaticis Græcis. exactiùs autem Dioscoridis verba vertisse videtur Marcellus. *Superior peponis cortex, qui quasi sinciput, & vmbilicus eius est in capitis inflammatione, quam siriasim dicunt infantium sincipiti vtiliter imponitur*. quam litteram videtur legisse Serapio scribens ex Dios. *cortex eius quando ponitur super caput infantis, sedet apostema calidum*. cum ergo Diosc. Peponis sinciput, seù potiùs Cranium imponi velit puerorum sincipiti, vel Caluariæ, debet intelligi ea velle illum formã, quã humano assimilatur Craneo, vel sincipiti: pars ergo mediata, & excauata. vel saltem quarta istiùs pars, & hoc à me pluribus explanatum est, quia sub hac forma persæpè vidimus à pueris nostrorum Cucumerum excauatam medietatem pro tegumento contra æstiuos calores capiti imponi: vndè erunt antiquorum Pepones. quod nequaquam dici potest de Melonibus, quamuis à Senensib. Pepones vocentur. & veri pepones cum Romanis Cucumeres. Neapolitani tamen legitimum retinuere nomen Pepones vocantes eos, qui verè ab Antiquis Pepones fuere dicti.

Cæsalpinus.

Locus Dioscoridis explicatus.

Phanias apud Atheneum lib. 2. c. 31. scripsit. *Ediles autem sunt teneri intra corticem Cucumeres, & Pepones sine seminibus maturescente pericarpio solum*. hic constat Cucumeres, & Pepones comparari, & differre, quia Cucumeres teneri, dempto tantum cortice edantur: vndè erunt nostri citreoli. Pepones autem non immaturi, sed totum pericarpium maturum, absq; seminibus; nec potest dici de Melonibus, in quibus non editur pericarpium seminum, nec cortex maturus; sed caro ipsius tantum.

à parte esili.

Sed difficultatem facit Galeni locus secundo de Alim. fac. 5. *Huic accedit inquientis, quòd in peponibus homines à carne intima, in qua semen habetur, abstinet, in melopeponibus autem mandunt, idq; ipsis ad deiectionem confert. Qui verò*

difficultas.

eorum quaſi Carne tantum veſcuntur, non tam citò eam, ac Peponum excernunt. Equidem cum Cæſalpino ſuſpicor errore librarij commutata eſſe in eo loco vocabula, & rectius Galeni locum reſtituendum ita. *Huc accedit, quòd in Melopeponibus homines à carne intima, in qua ſemen habetur, abſtinent, in Peponibus autem mandunt, idq; ipſis ad deiectionem confert. Qui verò eorum quaſi carne veſcuntur, non tam cito eam, ac Melopeponũ excernũt.* quod patet quia cõſtat Pepones magis mouere aluũ, quam Melopepones, & ipſe Gal. Paulus, Aetius, & Oribaſius, quãdo dicunt Pepones Vomitum, & aluum mouere, addunt idem pollere Melopepones, ſed imbecillius. conſtitutum igitur ſit apud antiquos nomine Peponis intelligi Romanorum cucumerem, & nomine Melopeponis eorundem Melonem.

Reſtituitur Gal. leni locus.

Peponis vis Vomitoria.

Quibus poſitis ad facultatem Vomitoriam deueniendum. Paulus lib. 1. cap. 80. *Pepon*, inquit, *vitioſi ſucci eſt, frigidus, humidus, & vomitioni dicatus, non coctus choleram generat, & in totum abſtergit vehementer. Melopepon omnia, quæ de Pepone dicta ſunt, inualidius efficit.* quod repetit Oribaſ. lib. 3. collect. c. 20. & Aetius ſer. 2. cap. 257. præterea ſerm. 1. littera de Pepone, & Orib. lib. 1. cit. cap. 36. ſic aiunt. *Pepones meliùs quam Melopepones ſubducuntur. ſuccum in corpore vitioſum faciunt, & potiſſimum, cum non probè fuerit concoctum: quo quidem caſu cholericos efficere conſueuit. Quin etiam prius quàm corrumpatur, ad ciendum vomitum valet. ſiquè largiùs eo quiſpiam veſcatur, neq; quicquam eorum, quæ boni ſucci ſunt, ſuper mandat, omninò vomitum excitabit.* & de Melopeponibus ſubdit. *Melopepones minùs quàm Pepones, humidi ſunt, minuſq; mali ſucci, & minùs Vrinam cient, & minus infrà ſubducuntur; neq; parem vim cum Peponibus ad vomitum excitandum habent.* Alex. Trall. cap. 6. de Tertiana Pepon cholericos efficit. *Nam re vera habet aliquid ſtomacho contrarium; quare etiam copioſior comeſtus vomitum, ventris perturbationem, & præterea perfrictionem, ac totius corporis conuulſiones excitat. At Melopepon nihil horum facere cenſetur, non enim habet adeo, quod ſtomacho aduerſetur: imo neq; pepon modice comeſtus.* mihi medij Peponis commeſtio ſtomachi perturbationem excitauit, & morbum ab omnibus Medicis ſpè deſtitutum. ecce conualui ob validam Naturam. De Peponibus Hip. 2. de Diæta num. 15. ſcriptum reliquit. *Pepones minguntur, & per aluum ſecedunt.* & 3. de Morbis in fine. *Cucumeris Peponis corio nudati pollinem ex aqua præbeto. hæc potio vrinam ciet, frigefacit, & ſitim ſedat.* & de Vomitu nihil! & de Affect. num. 50. *Cucumis Pepo, & vrinam ciet, & aluo ſecedit, ac leuis eſt.* cum ſit leuis, & cibis ſupernatet ad vomitum idoneus erit, & cholericæ affectiones ſuperuenerunt nimiùm comedentibus Cucumeres Pepones, vt refert de Bianto. 5. Epid. 27. & 7. Epid. 40. Serapio autẽ videtur mihi valde confuſus in horarijs fructibus explicandis, & cum cap. 233. loquitur de Aqua Cucumeris, credo intellexiſſe de Romanorum Cucumere, & verbum interpretis eſſe ex Aben Meſuai *laxat choleram, quæ eſt in ſtomacho, & doſis aquæ eius eſt à tertia parte libræ, vſq; ad libram vnam.* & Habix. *Aqua cucumeris laxat ventrem laxatione bona, ſine nocumento aliquo, & debent buliri cum Zuccaro albo, & doſis eſt dracmarum quatuor, & non oportet, quod detur de eis in potu habenti naturam duram nimis ad mouendum, quia iſtorum aquæ non habent tantam virtutem, vt laxent naturam duram, & ſi ipſe morarentur in ſtomacho, forſitan inducerent laborem, & vomitum, vel inflammationem.* Ex his nos colligemus Peponum Carnem abſterſiuam eſſe, & ventriculi ſubuerſiuam, & ideo ab eius eſu prouocato Vomitu, & facilem futurum eſſe, & abſterſum iri ventriculum. Melonem verò ad idem valere; ſed imbecilliùs, vt ſtomacho gratius.

Serapio cõfuſus.

De Peponis autem radice. Dioſc. *Radix ſicca, & ex hydromelite pota, drachma pondere vomitionem mouet, ſi quiſquam moderatè ſecundum cęnam vomere cupiat, geminis obolis ſit contentus.* eadem ferè Plinius lib. 20. cap. 2. *Radix contra Vomitiones ſiccatur in farina tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, itaut, qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet.* deinde ait. *Cortex quoq; Vomitionem mouet.* Aetius autem ſer. 1. littera de Pepone. *Semen, & radix* (ait) *ſicca ſecundi ordinis initio exiſtunt. Vis extерſoria amplior eſt in radice, quam Carne*, & ſerm. 3. cap. 119. *Sed peponis radix trita cum melle vomitum mouet.* Oribaſius verò 8. collect. 21. *Peponis ſemen maceratum, & leuigatum cum melle offerre in cęna, ita enim vomitum mirum in modum citat.* Præterea Fernelius. *Peponis radix* (inquit) *nulla etiam qualitate infenſa, ventriculum eo, quo & raphanus modo vomitione expurgat. Nec puero, nec ſeni, nec prægnanti grauis. ea autem arida, atquè trita datur ex aqua mulſa à ſcrupulis duobus ad drach. j.* Dionyſius Vticenſis lib. 12. cap. 20. ex Florentino *Melopepones*, inquit, *refrigerant quidem abunde verum vtiliſſimi ſunt ad Vomitum opportune volenti ciendum.*

Dioſcorides.

Plinius.

Aetius.

Oribaſius.

Fernelius.

Dionyſius.

De Phaſeolis. Cap. XLI.

DIoſ. lib. 2. cap. 101. ſcriptum reliquit phaſiolos ad Vomitum idoneos eſſe. an verò virides, vel ſiccos, an ſubſtãtiam, vel decoctum. ex eius dictis non clarè conſtat. certè vulgarium phaſeolorum ius nigrum, & abſtergens eſt, quod coqui proijcere ſolent, hoc ob abſtergendi vim vtile eſſe ad vomitum prouocandum cenſemus.

Non tamen omnino conſtat an Dioſ. intellexerit vulgares faſeoles, quamuis enim Theoph. Plin. & Gal. Collumella, Palladius ſine controuerſia noſtrum faſiolum vocauerint phaſeolum,

non tamen de Diosc. asseri potest. primo quia de nostris faseolis videtur egisse c. de Dolico. 2. quia habet siliquas, vt spartum. ex cap. de spar-to 3. habet in summitate folij capreolos contortos, vt Isopyrum ex cap. de Isopyro. proinde Isopyron quidam phaseolum vocant ex Diosc. Plin. Gal. & Paulo, quæ omnia cum non sint in vulgato faseolo, non sine ratione dubitauit Cæsalpinus, & Lusitanus. Pisum vulgare esse Diosc. Phaseolum, cum de Piso nullibi egerit, habeat siliquas ante maturitatem latas, vt Spartum, post maturitatem Cylindratas. deniq; capreolos in summo folio ferunt. At quod Faba vulgaris, & Germanorum Bona non sit Dioscoridis Phaseolus, vt censuit Dodoneus, Euritius Cordus, & Gesnerus, omnes neoterici consentiunt. Manard. lib. 9. Epis. 3. Dioscoridis phaseolum esse censuit vulgarem Eruiliam. qui reprehenditur à Mattiolo.

difficultas de Diosc. Phaseolo.

Nos censemus Dioscorid. non dissentire in nomine à suis coetaneis, à priorib. & posterioribus. quare ea, quæ difficultatem faciunt, potius tribuenda videntur trāscriptoribus, quam Dioscoridi ipsi. nos autem magis Vomitiuum censemus ius vulgarium faseolorum, quam vel fabæ, vel Pisi. ideo pro Vomitu parando eligimus, vti nitrosum, abstergens, nauseosum, flatuosum, & stomacho ingratum nostrorum faseolorum ius. vtemur autem hoc, ad abstergendam pituitam viscidam à Ventriculo, in multa copia sumpto. quando adest indicatio Vomitus. calidum assumetur.

Quid agēdum. quātum. quando.

Serap. tra. 1. prac. cap. 9. dat decoctum faseoli rubri, quia forte in suis regionibus copiosè nascatur. Porrò Phaseolorum genera sunt plurima alba, nigra, rubra, variegata, &c. vltra quinquaginta numero, vt apud Bauhinum, & alios constat, quæ referre non est opus, cum nobis tantum hic sermo sit de Phaseolo italico albo in ventre macula nigra insignito.

De Rapa. Cap. XLII.

RApum, seu γογγύλη. Dioscorides distinxit in satiuum, & siluestre. Plinius verò lib. 18. cap. 13. satiuum (ex Theop. lib. 7. de Hist. pl. cap. 4.) distinxit in masculum, cuius radix oblonga est, & in fœminam radice rotunda, quæ formæ differentia non est essentialis; sed accidentalis; nam densè satę rapę, quia crescere in latum nequeunt longiores fiunt. Gal. in alimenti vsu paucam fecit differentiam inter Rapas, & Napos: sed circa facultatem Vomitiuam, ne verbum quidem Græci (quod legerim) habent. sed Mesues in Canonib. t. 15. inter clementia Vomitoria enumerauit semen Rapæ. Verum dubitare licet, an per Rapam intelligat Napum, vel ipsam rapam. sed hoc parum interest; nam crederem alterum vicem alterius supplere posse. ita aliqui pro Buniados, seu Napi semine, Rapi semē in Theriaca ponunt. quare eodem modo vtemur semine Rapi, ac Napi. præterea cum hæ duæ radices magnam affinitatem habeant cum Raphanis; ita vt Palladius scribat rapam satam transire in Napum, & è contra, non absurdum erit iisdem vti Raphani in modum pro Vomitu excitando crudis. quod si cocta edere libet. quum à cibis vomendum est, hæc præsumi poterunt, & quia siluestre Rapum ex Pl. & Diosc. cutim detergit. dicemus etiam Domesticum extergere; sed multo minus, & quum Venenis, venenatisq; ictib. conferre credantur semina, eorum decoctum laudabitur ad Vomitum excitandum quum Veneni suspicio est. Fumanellus. Vomitiones, inquit, leniter ciet, semen Rapæ.

dubitatio.

Quid agēdum.

Vsus patet.

Vsus.

De Raphano. Cap. XLIII.

RAdix, & Radicula simpliciter dicitur à latinis recentioribus, & à vulgo, quæ Græcis, & Dioscoridi ῥάφανις est. à Theophrasto Raphanida, & Raphani nomine intelligitur Brassica: ita etiam intelligendus est Mes. in can. tex. 15. quod fuit causa nonnullorum Plinij errorum. Diosc. distinxit in Hortensem, & siluestrem. Theoph. lib. 7. cap. 4. quinq; fecit genera. Corinthium, Cleonæum, Liothalassium, Bœotium, & aliud folijs Erucæ, apud nos in Hortis reperitur tantum Raphanus maior, minor, & niger. qui Romæ dicitur *Rauanello*. Raphanus verò radice ex Gal. 8. de sim. m. f. calidus est in 3. siccus in 2. gradu semen autem planta efficacius est, digerit, extenuat, & abstergit, atq; acrimoniam quandam possidet. ob quam etiam incidit pituitam crassam, vrinam pellit, & aluum ducit. proinde Gal. 2. de Alim. fac. cap. 70. *Vrbani quidem homines*, inquit, *radiculam solam crudam, vt plurimum, ante alios sanè cibos, cum garo, alui deijciendæ gratia, mandunt, quidam autem aceti quodpiam admiscent. Hæc autem cum manifesta calfactione attenuandi habet facultatem; nam qualitas acris in ipsa superat.*

nomen. differentiæ. cōplexio. deiectio.

Leuissimum est Vomitorium Raphanus, & non tale natura; sed ob aliquod accidens, quod patet ex Diosc. qui scribit. *cum præsumitur cibum suspendit, quare Vomituris commodissimè datur ante cibum*. suspensio igitur cibi est causa, vt ab assumpto raphano facilis sit Vomitus, non autem eo, quod raphanus facultatem habeat Vomitoriam: nam post cibum sumptus (ex Diosc.) distributionem adiuuat, quamuis Gal. 2. de aliment. fac. id reprobet. Mes. in canonib. t. 15. inter clementia vomitoria numerat semen Raphanidis, & Raphanum. quæ duo nomina videntur eandem plantā denotare, & interpretis oscitantia posita, vt diuersa: nisi pro Raphanide Brassicam voluerit, vt initio dixi. Raphani autem vsus est, cum crudi comesi, tum eius decocti, vel etiam ipsius seminum. Plin. lib. 20. cap. 4. *Bilem detrahunt cortices in Vino. stomachum purgant, pituitam extenuant*. Diosc.

Vomitu.

stoma-

stomacho aduersatur: cortex ex Aceto mulso celerius Vomitiones mouet. deinde subdit. *Semen* Raphanus silvestris. *Vomitiones facit*. Raphanus autem sil. acrior est, & ad eadem valere credendum; sed potentiùs multò. Gal. 7. meth. c. 11. *Quibus lenta pituita Ventriculo est infixa, ijs prius exhibenda sunt, quæcunq; hanc dißecent, post deinde purgandum, Quod si ad vomendum sunt idonei, non inutile sit per radiculas ex Oximelite vomere. sin verò nec lentus humor sit, nec crassus, vtiquè abundè sit à ptisanæ solius cremore vomuisse; item à mulsa*. & 8. meth. cap. 2. *si multa, & vehementer glutinosa, & crassa pituita sit, hanc radicula ex Oximelite, non Mulsa, aut ptisana detergere est habilis*, & de dissol. cont. 12. *Et aliquando aggregatur in stomacho phlegma viscosum, & adhærens, & auferens appetitum ab eo, & rectificant eum cibaria, quæ incidunt phlegma, & mundificant stomachum, sicut raphanus*. & de simpl. m. ad Patern. *comesta raphani radix à ieiuno ventrem relaxat, decocta autem, & in cibo sumpta thoracem à phlegmate laborantem emendat. Cortex verò eius cum Aceto, & melle acceptus, vomitus mouet*. Fernel. *Raphanus domesticus, esculentus quum sit, offensione nulla, Vomitione purgat, atq; Ventriculum blandè exinanit, quæcunq; nimirum in eo crassa sunt attenuat, quæ lenta sunt detergit, ac demum stimulata expultrice, vi sursum extollit, nulli ætati, neq; prægnanti infensus*.

Quid agendum. Igitur Vomitus ab assumpto Raphano non solum in vniuersum conueniet, quotiescunquè crassi, & viscidi humores in Ventriculo permanent. Sed in particulari Gal. 2. de comp. med. 2. l. cap. 1. *si propter viscosos, & crassos in stomacho contentos humores caput doleant, vtemur vomitu à Raphanis*. & paulo ante dixerat. ex Apollonio ad capitis dolorem ex frigiditate conuenire quandoq; à raphano Vomitum. & 2. de artic. 51. laudat radiculam ad Vomitum concitandum *in auris fractura*. nos etiam Vtemur raphano ad Vomitum excitandum, quum conuenit, in ijs omnib. affectib. quib. comestus valere creditur, vt ad Vrinam ciendam, ad sensuum aciem excitandam, ad Veterem tussim, & pituitæ crassitiem in pectore. Hydropicis, lienosis. à Vipera, vel Cæraste, & scorpionib. ictis ad fungos deuoratos, & strangulantes ad Hiosciamum, atq; ad menses ciendos, ad calculos

quantum. eijciendos, ad letargicos, ad iliosos, & ad intestinorum vlcera, & ad sang. in Ventriculo concretum. Fernel. *teruntur* (inquit) *radicis eius concisæ vnciæ duæ, affusaq; mulsa succus exprimitur tepidus offerendus. seminis (quod efficacius sit) semuncia, vel drach. iij. similiter teritur, addita mulsa, aut sero lactis, aut aq; hordei*.

quando. Plin. *Vomituris summo cibo esse eos vtilissimum est*. contra Diosc. *summo tamen cibo sumi debet, quò magis eius distributionem adiuuet: cum autem præsumitur, cibum suspendit; quare vomituris commodissimè datur ante cibum*. ex Hip. *radix* (inquit) *vitiosa est, innatans, ac ægrè concoctibilis* vnde cum Diosc. sentit. Aet. ser. 3. c. 119. *Dandi verò sunt Raphani ieiunis, qui inediam tulerunt, & à cœna prius vomuerunt*. imo ipse Pl. lib. 19. cap. 5. *Crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atq; ita vomitionibus præparant meatum.* corrigis. Plinius. quare corrigendus textus scribendúq; in Plinio, vel *ieiunis*, vel *primo cibo*.

Paul. lib. 7. cap. 10. *Raphani prædictis minus* quomodo. *quidem purgant, sed vtilius. Cæterum conuenit ipsos acres, & recentes adhuc minutim concisos, ante duas, tresuè horas in Oximelite maceratos, quam fieri potest multos assumere, ter quaternè à cœna Vomitu excitato. semel autem ieiuni voment, & sæpè oximel absorbebunt, vbi duabus horis inambulauerint egelidam bibentes aquam digitis, aut pennis in os demissis voment*. Aetius autem ser. 3. cap. 119. *sint autem Raphani valde acres, & secentur in tenues laminas, macerentur autem hæc frustula à vespera in aceto, & melle; Edat autem vomiturus ex his magnam copiam, & assidue super ingerat acetum mulsum; deinde ad horas duas lente obambulet, & plurima aqua tepida hausta vomat per digiti, aut pennæ irritamentum*.

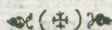
Fumanellus. *Vomitiones leuiter ciet. semen, & radix radicis raphani*.

Corollarium.

Raphano possumus addere vim Vomitoriam infixis ellebori radicib. vnde Gal. 2. de art. com. 51. cum attulisset mulsam, & ptisanæ cremorem addit. *magis adhuc vomitum citat radicula. His efficacior est, nondum tamen valens radicula, in* Veratri infixio. *qua surculos radicum veratri albi defixeris data postridie, siue per se, siue ex oximelite*. Verùm de hac re agendum cap. de Helleboro. interim tamen cum Aetio dicemus. Præparantur Raphani ad diuturnas affectiones, & fortiore exa- Aetius. gitatione indigentes. Veratri enim albi, & optimi festucarum. drach. vj. in raphanos figantur, ita vt raphani priùs harundine compunguntur, & deinde festucæ Veratri in foramina immittantur. Hæ festucæ vbi totam noctem in raphanis manserint, sequenti die eximuntur, vi ipsarum in raphanis relicta.

Postea verò raphanos conscindere oportet, & in aceto mulso macerare, & similiter edendos exhibere. diligenter autem considerandum est, ne quid ex Cortice Veratri in raphanis permaneat.

Oleum etiam raphaninum ex Aetio est in vsu. qui hoc, raphani decoctum, & caricarum cremorem simul miscet, tepefacit, & bibendum dat, curiosiora vomitoria reprobans.

De

De Sale. Cap. XLIV.

Salis plura sunt genera; fossilis, dicitur Sal Gemma. Marinus autem in communi vsu est, de his modo agemus. quamuis multæ species ab Auctoribus proponantur Ammoniacus, indus, naphthicus, &c. est autem mineralis fortior Marino; sed amborum temperamentum calidum, & siccum est in 2. gradu ex Mesue. *Abstergere, & expurgare* scripsit Diosc. At Mesues esse *incisiuum, subtiliatiuum, solutiuum, mordicatiuum, & subuersiuum stomachi, & conturbatiuum, ac præparantem ad Vomitum.* deinde scribit. *Omnis sal solutione educit crassos humores, & viscosos,* postremò ait. *Omnes faciunt subuersionem, & Vomitum. Sal gemma quoq; educit solutione phlegma vitreum, & expellit humores, quorum eradicatio est difficilis, mundificat stomachum.* Plinius autem lib. 31. cap. 9. esse *repurgans, & extenuans* dixit.

Tempe-ramen-tum.

Mesues.

Nos autem Sale admixto vtemur, quùm abstergere à ventriculo voluerimus crassam, & viscidam materiam; nam incidit, & abstergit potenter, & ideo valet etiam ad repurgandum ventriculum ab assumpto Opio, Fungis, & similibus. immo etiam lumbricos sursùm educit. Itaq; Plinius. *Noxia, & Tinearum genera pellit in Vino potus.* deindè. *bibitur & contra Opium ex Aceto Mulso.* Dioscorid. autem cap. de Sale. *Contrà haustum Opium, & Fungos cum aceto mulso bibitur.* & cap. de Meconio laudat Acetum mulsum cum sale potum; vt cap. de fungis dat poscam cum sale, & nitro. Equidem testari possum Patrem cuiusdam Pharmacopœi, quùm casu assumpsisset Ptisanam dissolutam Muria Oliuarum, pro iure carnium, multùm vomuisse, & ita vt venenum sibi datum putaret, & tandem eiecisse vermem admirandum; liberatum fuisse dolore quodam acerbo, quem pleuriticum censebat, & multi medici non potuerant sanare.

Quid agẽdum.

Huius dosim non reperio definitam; sed & esse debet, quæ nec valde leuis sit, nec tanta, vt aquam Maris æquet.

Quãtum.

Muria autem, quæ aqua salita est, varias habet contemperationes; nam quæ minùs salis continet imbecilliorq; est, *Crudior* vocatur, seu ἀμοτέρα. Hipp. autem lib. 1. de Mor. Mulier. videtur vocasse *subsalsam.* seu dulcem. γλυκεῖαν. Altera species dicitur *Matura*, & temperata. εὔκρατος. de hac Plinius lib. 31. cap. 6. *Moderatissimam autem putant, supradictam aquæ mensuram,* (idest aquæ quatuor sextarios) *octonis cyathis salis temperari.* Tertia species ἄρκατος ab Archigene dicta fuit, apud Gal. 1. de comp. med. ad Phtiriasim cap. 7. idest Muria Meraca. & Celsus lib. 4. cap. 15. duram, & quã asperrimam. Galeno autem dicitur. δεινῶς ἁλμυρά. dura, & valdè salsa. de hac scripsit Plin. loc. cit. *Cæterò sextarius salis cum quatuor aquæ sextarijs, salsissimi maris vim, & naturam implet. Illud in ea ratione mirum, si plùs quam sextarius Salis cum quatuor aquæ sextarijs mergatur, vinci aquam, & salem, non liquare*, sed hæc nihil ferè ab aqua maris differt.

Muriæ cõfectio.

Hipp. de Diæta 18. sal Vomitorio addit ad iucunditatem. miscet etiam alijs Vomitorijs. de inter. aff. 30. & 7. Epid. Epicharmi filio.

Sed circa Salem Plinianis proponitur soluenda quædam Plinij, siuè Veronensis, siuè Comensis variatio. supposito enim ex ipso Plinio, & alijs, quod Sal à Nitro differat, quæritur cur salsedinem, quæ ex Quercu cremata colligitur, modo salem, modo Nitrum vocet. an sunt synonima? an errauit Plinius, & quà parte? si quidem lib. 31. c. 7. loquens de sale. *Quercus optima*, inquit, *vt quæ per se cinere syncero vim salis reddat: alibi Corylus laudatur. ita infuso liquore salso. carbo etiam in salem vertitur. Quicunque ligno confit sal niger est. Apud Theophrastum inuenio imbrics harundinis, & Iunci cinerem decoquere aqua solitos, donec exiguum superesset humoris.* & prius dixerat. *Galliæ, Germaniæq; ardentibus lignis aquam salsam infundunt.* deinde c. 10. loquens de Nitri speciebus. *Nam Quercu crematà*, inquit, *nunquam multum factitatum est, & iam pridem in totum omissum.* vel igitur ex Quercu & Sal, & Nitrum colligitur, quod non creditur. vel confundit nomina nesciens an Sal, vel Nitrum debeat vocari.

Plinij confusio.

Dicerem ego in Plinij tutelam, ex cinere Quercus crematæ facto lixiuio, & ad consumptionem decocto colligi Nitrum. infusa autem aqua salsa lignis ardentibus, ex ipso carbone sal colligi. At addam ex lignorum cineribus nos, haud nigrum; sed candidissimum sal elicere. artificium notum est chimicis nostris, rationes verò à nobis afferuntur libro primo nostrarum Chimicarum operationum. Sed paucitatem salis collecti videtur obijcere Plinius. certe non ex cuiuslibet crematæ plantæ cinere eadem Salis quantitas colligi potest, vt V. G. ex Absintij cinerum vncijs septem extraximus salis candidissimi. vncias duas. ex totidem autem Rutæ cinerib. non nisi salis. vnciam vnam, & drach. iij. ex Cineribus Sampsuci. vnciam vnam tantum, ex frigidis herbis minus multo. sed 7. vel etiam decima pars salis extracta ex cinerib. non videtur parua quantitas. ergo.

Plinij defensio.

De Syrupo Acetoso. Cap. XLV.

De Syr. Acetoso tractatum conscripsit Auicenna exquisitissimum, & quia Oximeliti assimilatur saccharum pro Melle recipiens de eo hic etiam à nobis agendum est. Auic. quidem nomine syrupi squinzibin, idest syrupi acetosi apud interpretem, intellexit tum Oximel, cum syr. ex Aceto, & Melle. & cum Oxymel tenuet, incidat, ac refrigeret ab aceto refracta Mellis caliditate, & simul ne in bilem vertatur, prohibeat. non tamen prohibetur abstersio, & ablutio. cum

ergo

ergo hæ sint Oximelitis vires. loco Mellis in syr. Acetoso ponendo saccharum, quod magis abstergit quam Mel, minus est calidus, & difficilius bilescit. dicemus Sy. Acetosum præstantiorē esse in corporibus calidis, tempore æstiuo, in ebrietate, & ad refrigerandum. incidere, attenuare, ac deobstruere absq; calefactione, & hoc est maximi momenti; nam alia deobstruentia calida in sanis adhibita calefaciunt hepar, & intemperiem calidam inducunt. & in febrientibus optimus est Syr. Acetosus ob dictas causas. & quia simul comprehendit multas vtilitates, simul enim extinguit febrem, infrigidat hepar, aperit oppilationes, incidit humores crassos existentes in Venis meseraicis, & prope Ventriculum, sedat etiam sitim ab inflammatione Ventriculi, & Hepatis, cui nulla alia potio æquiparatur, etiam si frigidiore fuerit temperamēto, quia non habet tantam penetrationem, & actiuitatem celerē. Cum ergo Sy. Acetosus incidat pituitam crassam circa Ventriculum, ea separatur facile, quo fit vt Nat. eam expellat partim per secessum, partim per Vrinam, & partim etiam per Vomitum, si mat. fuerit leuis, & innatans Ventriculo, neq; solum pituitam; sed etiam bilem expellit per dictas vias. spleni etiam opitulatur, extenuat enim ipsum, & fæculentum sanguinem tenuat, ac ducit ad intestina, & paulum etiam ad Ventriculum: vnde pauca remanet Melancholia; quotidie ad intestina, quæ denuo gignitur expulsa, & appetitum excitat pauca ad Ventriculum transmissa Melancholia, cuius etiam Vicem supplet acetum. Incidit etiam pituitam crassam in pulmone, ob id Asthmati confert, & excitando tussim, materiam educit.

Vires S. Acetosi.

Et addit Auic. Sy. acetosum multa etiam alia habere iuuamenta, & inter cetera, *adiuuat ad Vomitum, & mundificationem stomachi.* deinde ait. *Et caueat ab eo patiens nauseam plurimam, & subuersionem animæ, & patiens fluxum saliuæ ab ore, nisi quando per ipsum syrupum acetosum voluerit Vomitum. & Maior ipsius læsio est in stomachicis, & sunt illi, qui vomunt cibum suum cum acetositate sua, quæ est in stomachis ipsorum.* per hæc docet Auic. potius Oximellitis nocumenta: tamen etiam de Sy. acetoso potest intelligi.

Ad Vomitum. *Quid agēdum.* *Quātum.*

In compositione dosis Aceti, & sacchari, seruabitur, vt in Oximelite.

De Sampsuco. Cap. LXVI.

Nomen.

SAmpsucum, & Amaracus eadem est planta, testatur id Plin. lib. 21. cap. 11. *Amaracum Diocles Medicus, & Sicula gens appellauere, quod AEgyptus, & Syria sampsuchum*: confirmauit id Dioscor. *Amaracum gens Sicula, & Cyrenæ appellat. Sampsucum in Cypro laudatissimum.* Theoph. vocat Amaracum in cōtrarium tamen esse videtur Gal. qui 6. de s. med. f. scripsit Amaracum esse cal. in 3. & siccum in 2. & lib. 8. sampsucum esse cal. & siccum in 3. eadem ex Gal. refert Paul. lib. 7. & Orib. c. 15. & Aetius. ser. 1. immo Dios. sibi contradicit lib. 1. cap. 47. afferens Vng. Sampsucinum, & cap. 57. Amaracinum. ergo non solo nomine; sed etiam facultate differunt. Verum ad Dios. facile respondetur, eò quod Vnguentum in Cyzico paratum, vbi Amaracus, ea planta Vocabatur Amaracinum fuit dictum. alibi autem, vbi eadem planta sampsucum dicebatur sampsucino Vnguento dedit nomen, & quum essent diuersæ compositiones, pro diuersis etiam regionum nomenclaturis Vnguenta nomina diuersa suscepere. Ad Gal. varij variè respondent. Eurit. Cordus, & Bauhinus pro Amaraco Galenū intellexisse credunt, Parthenium Diosc. tum quia ipse Diosc. scripsit ab aliquib. Amaracum vocari. tum etiam quia Gal. nullibi egit de Partenio, signum euidens. nomine Amaraci id vocasse. Matt. esse opinionem non omnino reprehendendam ait. sed non videtur acceptanda; nam ipse Gal. alibi loquens de sampsuco Vocauit Amaracum cum Andromaco, vt 1. de Antid. c. 10. & Maro comparat. quod si obijcias ex eodem Gal. 3. de comp. m. per g. c. 8. *At Amaracum quasi non boni odoris nequaquam miscere cogitaui.* & Partenium ex Dios. *odore subuiroso* est. præterea Aetius. lib. 6. cap. 10. de cura Melancholiæ ex Gal. scribit. *Atram bilem ducit Amaracus, & Cunila appellata drach. ij. pondere aquæ mulsæ inspersa, & pota.* Diosc. autem de Partenio. siccatum cum Aceto mulso, aut sale potu non secus, ac Epithymum, & bilem, & pituitam detrahit, & Galeno tributus de Dinamidiis. *Educit cholerAM nigram Parthenion, quod leuchanthemon vocant, dentur autem scrup. vj. Melius autem dant cum aceto, & sale modico, & aqua, siccata, & trita.* ex quib. patet Amaracum, & Partenium à Galeno pro eodem sumi. Responderem.

contradictio. *Responsio.* *ad Galenum.* *repetitio.*

Ab Aetio quidem Amaracum sumi pro Partenio. sed Gal. 3. de comp. med. intelligere sampsucum, quia ibi dixit *Romæ ægrè inueniri, sicut & marum.* & ferè eadem de Amaraco dixerat 1. de Antid. cap. 10. necessario ad Trociscos Hedychroos, qui recipiunt sampsucum, non parthenium. quod autem Gal. dicat Amaracum *non boni odoris.* non quidem intellexit virosum, & prauum odorem. sed non validum respectu Mari, comparat enim Amaracum Maro ibi. & de Antid. cit. ait *In italia Amaracum vidi, qui odore multum à Maro superatur: marum enim valde redolet.* quare non videtur apud Gal. pro Amaraco intelligendum partenium. Addo quia cum fecerit Amaracum calid. 3. & siccum in 2. Partenium videtur siccare altra 2. gradum.

Responsio.

Matt. censet in Galeni codice esse erratum, & Amaracum pro maro esse positum, quia Gal. in libris simplicium non meminit Mari. mihi non videtur mutandus textus. leuis enim est Matt. coniectura, & quum dicatur à Gal. Amaracus siccus in 2. & sampsucum siccum in tertio, vt validius sit sampsucum Amaraco, ita per consequens ipso Maro. tamen ipse Gal. de Antid.

Opinio Mattioli. confutatio.

Marum

Marum esse odore validius scripsit.

Responsio.

Mihi videtur dicendum Gal. de eadem planta bis egisse, & eadem licentia vsum, qua Dios. ex eadem planta modo Vocat Vng. Amaracinum, modo sampsucinum. compositum in Cizico Amaracinum, alibi vero sampsucinum. ita reor Galenum plantam in Cizico natam vocasse Amaracum, alibi vero sampsucum, & vt variabant Regiones, ita etiam Vires. nam ex Dios. *in Cypro, & Cyziceno laudatissimum, secundum sibi locum vendicauit AEgyptium*: ita ob soli varietatem, ex Galeno italicum minus Odoratum Asiatico, & Cyziceno. præterea in Italia rarius, in Cyziceno frequentius oriebatur. igitur Cyzicenum, ibi Amaracum dictum, quod erat optimum, er at cal. in 3. siccum in 2. in Ægypto autem (vbi sampsucum vocabatur) natum minus probum erat: sed temperamento siccius, & atq; ad tertium gradum, nec mirum quia regionem magis siccam, (vbi nunquam pluit) rationabile est, siccioris temperamenti gignere plantas, vt patet de plãtis hortensib. & montanis. Addam sampsucum in Ægypto esse minus odoratum; nam ex Theoph. 6. de caus. Pl. 27. *in AEgypto flores, coronamentaq; deterrima ferè omnium generantur, quia cœlum caliginosum, ac roscidum est. Quippe locis eiusmodi nullus penè odor contrahi potest, quoniam deest facultas coquendi*. Sed si cœlum roscidum, non est tanta siccitas. A Dioscoride describitur sampsucum *Herba surculosa repens super terram, folia hirsuta, & rotunda habens similia calaminthæ tenuifoliæ*: Quadramius censuit Matthioli Origanum esse verum Dioscoridis sampsucum: sed fallitur, solusq; in hac est Opinione.

Descriptio.

Quadramij Opinio falsa.

Matthiolus pro sampsuco exhibet plantam ramosam, surculis tenuibus, obsequiosis, folijs oblongis in canis, pilosisq; quæ cauliculum circum quaq; ambiunt. vt ipsemet refert. quę planta (quamuis à pleurisq; recipiatur pro Sampsuco) mihi non videtur recipienda, tum quia non est humi repens, sed recticaulis, tum etiam quia non est rotundifolio, nec calaminte tenui folio similis magnitudine scilicet, tum deniq; quia folia habet incana non viridia. adde quod amara est, cum quadam adstrictione. non autem acris, vt voluit Diosc. Et quidem sampsucum esse plantam repentem ex Diosc. verbis clarè apparet, quamuis aliqui suspicentur voluisse Diosc. sampsuci ramulos in terram plantatos apprehendere: sed huius nullam certam rationem afferunt. vt ait Maranta lib. 2. cap. 16. ipse verò censuit sampsucum neutiquam serpere. *scribens. si sampsucum Dioscoridis ea planta est, quam Maioranam vulgus apellatur: quis non videt falsum id esse, quod de ea legitur, herba est per terram repens? aut si quis serpentem plantam pro sampsuco quærat, quando eam adinuenturus est?* Dioscoridis tamen sententia confirmatur ex libello de simpl. inter Galeni spurios, in quo legitur. *folia, & ramos habet plures, & pusillos, circa terram diffusos, non dissimiles Nepitæ*. Reiecimus etiam Matthioli sampsucum ob folia incana. etenim ipse Dios. lib. 1. cap. 49. agens de comp. sampsucini Vnguenti *Eligi oportet* (inquit) *sampsucum colore ex atro viridi, plurimũ redolens, mediocriter acre*. cum igitur Matthioli sampsucus, sit sapore amaro cum adstrictione, & folijs candidis, nec repens, nec calaminthæ similis, non erit sampsucus; sed potius Marum (in quo multi ex recentioribus consentiunt) describitur enim herba surculosa, flore Origani, folijs multò candidioribus, flore odoratiore. & vt 1. de Antid. 10. tradidit Galenus amara plurimum, acris parum, cum quadam adstrictione. prout ex Dioscoride quoq; colligitur, & odore sampsucum superat. Verum igitur sampsucum est *Planta ramosa, humi repens folijs tenuibus, hirsutis, rotundis ex atro virentib. calaminthæ, & Origano similib. cui capitula insunt ex squammulis dense compacta. suauissimi odoris; acris saporis. perpetuo viret: prouenit semine, & auulsione: (vt refert Theoph.) præstat seminis copia, planta etiam transferri potest: radices in summo terræ hærent, multifidæ, torridæq; æstate floret, &c.* hoc legitimum sampsucum Romæ copiosè alitur nomine maioranæ, colore viridi obscuro, & per terram repens, at cum floret, se erigit. Matthioli autem Sampsucum *Persam* dicunt Mulieres: at verum quidem est, quod Marum, & Amaracum sub eodem esse genere videtur: vnde non mirum si Gal. & Theoph. de Maro non fecerint dixtinctum sermonem.

Sampsucus quid.

Marum.

descriptio sampsuci.

qualitates.

Cognito autem sampsuco, seu quid sit, & quod sit. modo determinandum quale sit. an scilicet facultatem habeat Vomitoriam. de quare nil Dios. nil Plin. nil Gal. nil Auic. tãtum modo 3. de Med. facile parab. 79. reperio. *Vt facile Vomat, sampsuci folia potui dato, pituitam multam vomitu reyciet*. ex quo non solum habemus, quod Vomitum facilitet, sed quod pituitam educat. & certum est ex Serapione huius succum naribus attractum attrahere humiditates à Cerebro & quum dicit Dios. conuenire incipientib. Hydropicis. fortè purgando aquas. Card. lib. de Dent. Huius succi ait sex vncię parũ ducunt aquam Asciticosam, attracta autem per nares plurimum prodesse poterit cum cerebrum intemperie frigida, & humida graui laborauerit. Cœterum velle iam conflatam, & conclusam aquam Asciticorum, ac putrefactam siccare, est piscari velle hamo aureo forsan aperiendo, vrinam prouocando, intemperiem putridam tollendo, iecori strenuè prodesse poterit, non calefaciendo, quandoquidem iecur in hydrope calida intemperie laborat, vt aliàs est declaratum. Ergo in Capitalibus si feratur aquis vtendum erit. quomodo autem tanta aqua in capite congregari possit, vt nonnunquam libras quinq; aut sex superet dubium est: atq; in hoc sæpè cogitaui: necesse est enim caput calida intemperie in his laborare, aquam autem collectam in Venis continuè exsuggi, ipsum verò cerebrum simul refrigerari, atq; hoc aliàs à nobis declaratum est. Nam & in Pontifiee Scotto Orthopnæa laborante haud obscurè id vidimus. Matthiolus

dixit

dixit caput abstergere. nos admodum tenuem vim attrahentem in Sampsuco noscimus, potius abstergendo operari dicimus, tenuando, ac incidendo pituitam. vnde decoctum pro Vomitorio adhibitum, quamuis facultatem Vomitoriam non habeat; tamen ob caliditatem, & ob vim attenuandi, incidendi, abstergendi, & deobstruendi vtile erit Vomitorium, in affectibus frigidis, à pituita crassa pendentib. proinde conferet incipientib. hidropicis, & ijs, quos vrinæ difficultas, aut tormina excruciant. ad neruorum, & aurium vitia frigida, item Asthmaticis, iocinorosis, lienosis, Epilepticis, apoplecticis, chatarris, Vteri affectib. & flatib. *Quid agẽdum.*

Vsus. De Vsu nil noui.

Sed soluenda est quædam difficultas. Plin. lib.21.cap.11. de floribus aestiuis scripsit. *Item Tiphyon, & Amaracus, quem phrygium cognominant.* & clarum est desumpsisse à Theoph.lib. 6.cap.10. inquiente. *AEstiua iphyum, sampsucum phrygium.* Græcè est. ϰ̀ τὸ ἴφυον, ϰ̀ ὁ ἀμαϱάκος, ὁ φρύγιος. Hermolaus cum Plinio videntur sensisse. est igitur Amaracus Phrygius æstate florens: dixit Theoph. quandoq; ἀμαϱάκος, quandoq; verò ἀμαράκον. vnde à Gaza vertitur hoc sansucum, illud sampsuchus. equidem credo eandem esse plantam. at quia Cizicum prope phrygiam erat. ideo hoc esse phrygium censeo.

De Thymo. Cap. LXVII.

THymum notũ esse scripsit Dios. ac si eius vnica tantum esset species. Theoph. autem lib.6.c.11. distinxit in album, & nigrũ. Bauhinus numerat 4. species, nos habemus etiam Thymum spinosum, & Thymum repens. *Thymi species.*

facultas. Facultates autem Thymi enumerans Gal. cal. & siccum in 3. statuit. Dios. autem *Vim habet* (inquit) *vt cum sale, & aceto potum, pituitam per aluum detrahat.* Aetius serm. 1. *Dato ieiunis articulari morbo laborantib., Thymi aridi minutissimi. drach. iij. cum Oximellitis cyatho. bilem enim reliquosq; humores, atq; acrem saniem euacuat.* Auicennæ libro de simplicib. non multum fidei adhibere possumus ob interpretum ignorantiam, libet tamen afferre, quę in eo legimus. vt cap.335. de Haasce. idest Thymo. *Et quum bibitur ex ea, quod est inter drach.ij. vsq; ad iiij. soluendo educit phlegma absq; impedimento sufficienter.* deinde cap. 712. de Thymo. & forte est alia planta. ait. *solutione educit sanguinem, & humorem colericum. & potio eius sit medietas dracmæ.* Mes. esse resolutiuum, incisiuum, aperitiuum, carminatiuum. & ait. *solutionem efficit facilem, & educit phlegma; Et dixerunt quidam quod educit melancholiam, & videtur. quod fiat illud debiliter* Hipp. 2. de Diæta. 14. *Thymum calidum est, per aluum secedit, & mingitur, ducit, & pituitosa.* contrà tamen lib. de affect. num. 40. *Quum siccare corpus volueris panem dato & obsonia assa, & sicca; Olera rutam, aut thymum, aut Origanum.* ita etiam Plin. scripsit corpus astringere. sed responderi potest in cibis siccare. *solutius debilis. contradictio. solutio.*

At facultatis Vomitoriæ nemo meminisse videtur: Attamen scito me non gratis hic de Thymo egisse. mihi satis erit Aetius ser.3. cap.119. *citra molestiam mouet Vomitum etiam Hyssopi decoctum, & Thymi, & cnyci semen tantum cum sesamo, ac cum aqua mulsa plurima potum.* sed Hipp. id videtur docuisse. 2. de mor. mul. 58. ad morbum sacrum in Vteris. *subdititijs non molestis, & leuibus paulatim purgare, itemq; vomere. Ad hoc commodum est sambuci folia sumere cocta cum Origano, aut Thymo, aut ruta.* igitur ad Vomitum commodum est Thymum.

contradictio. At Hipp. de Nat. mul. 12. videtur de eodem morbo loqui. sed alterat remedia. dicens. *cibis paucissimis vtatur, mollissimis, ac frigidis. & Mercurialem edat, & sambucum, & neq; salsa, neq; pinguia, neq; acria velut est Origanum, & Thymus, aut Ruta.* soluerem dicens, quod hic Hipp. loquitur de cibis qui vt acres non conueniunt. Sed ibi loquebatur de iuuantibus Vomitum. *solutio.*

Quid agẽdum. Verum cum Thymum abstergat, incidat, liquet, & attenuet pituitam crassam, viscidam, & frigidam. vtilie erit ad Pectoris morbos ab ea pituita. ad neruorũ, Vteri, & Vesicæ affectus. Pulueris debat Mes. vnc.ij. vsq; ad 4. pro decocto sumebat ab vnc. v. ad vnc. x. sed ad aluum soluendam. *quãtum.*

De Thlaspi. Cap. XLVIII.

DVo Thlaspi Genera, (etiam à Græcis θλάσπι dictum) tradidit Diosc. lib.2. cap.150. vti etiam Plin. lib 28. cap.13. angustis folijs alterum, ac latis folijs alterum, de quo egit Cratenas, & aliqui persicon sinapi, Nasturtium tectorum alij vocant. forte lepidium piperitis, vel raphanus rusticanus. Matt.4. genera pinxit. sed Bauhinus ex diuersis auctoribus proposuit species. 38. & cum Bursæ pastoris quinque speciebus, quam aliqui esse Thlaspi speciem contendunt essent 43. *species.*

Nos loquemur de Dios. Tlaspi angustis folijs, quod Theriacam ingreditur, hoc vidit, & collegit Romæ Gal. vt testatur 1. de Ant. cap. 5. & 12. nihil inferius Creta allato, & copiosum, vulgatissimumq; nunc est, & cap. 14. scribit. *Vtuntur omnes ferè Thlaspi, quod è Creta affertur: at vbiq; nascitur. colore inter luteum, at flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, vt multoties grano milij cedat. Melius est autem è Cappadocia comportatum Thlaspi imponamus. Hoc ad nigredinem quam plurimum inclinat, figuramq; non exactè rotundam habet, antedictum magnitudine per multum superat: atq; ab vno latere paruam quandam veluti compressionem præsefert, vndè & nomen obtinuit. Prouenit au-* *electio.*

tem vt hoc, sic & illud in Cappadocia quam plurimum. Ideoq; non absolutè, quod inde asportatur, optimum censendum est. Sed quod peculiariter in Sauro nascitur, nec Cretico, nec passim nascenti simile. ex his Gal. verbis colligo Gal. in Theriaca posuisse non Vulgaris Thlaspi semina; sed alterius Cappadocici, & Saurici. immo in suspicionem venio, quod apud Hipp. de Vlcer. num. 8. sauridion σαυρίδιον sit Thlaspi saurum, quod hic Gal. laudat. quamuis Gal. ipse, & Erotianus, vt supradixi, Nasturtium interpraetentur; sed hoc notasse sit satis. fortè Thlaspi quartum Matthioli, quod Creticum alij Vocāt, est Thlaspi Cappadocicum Galeni.

Suspicio.

Vires. De Viribus Vulgaris Thlaspi seminis tradunt Dios. & Gal. quod sit acre, & calidum. at de Vi Vomitoria. Dios. *Bilem (inquit) vtrinq; extrahit potū acetabuli mensura.* & Gal. 6. de si. m. f. *Est etiam tum supernè, tum infernè biliosorum humorum euacuatorium acetabuli mensura potum*, & lib. de simpl. ad Paternianum. *Potatum ventrem sursum, & deorsum purgat.* Plin. lib. 27. cap. vltimo. *Semen asperi gustus, bilem, & pituitam vtrinq; extrahit, modus sumendi acetabuli mensura.* Paulus lib. 7. *supra, infràque biliosa instar acetabuli potum expurgat.* Aetius. serm. 1. *Semen purgatoriam vim habet superne, ac inferne humorum biliosorum, acetabuli mensura potum.* & ser. 12. cap. 28. idem repetit, & laudat ad dolores articulares à mat. biliosa. Serapio Vocauit Nasturtium tectorum dicens ex Gal. quod expellit per superius, & inferius humores cholericos, sumptis de eo dauic quatuor cum dimidio, & ex Dios. ait, quando de eo sumitur in potu duo guanchi, expellit choleram per Vomitum, & per fluxum Ventris.

ad Vomitum. Ex his possumus dicere semina Thlaspi natura sua Vomitum prouocare non abstergendo, vt Nasturtium, sed attrahendo, at leniter. quare his vti licebit ad euacuandam bilem. (sed Plin. etiam Pituitam trahere dixit, vnde forte ischiadicis confert ex Dios.) in mensibus suppressis, & ad internas suppurationes rumpendas, sed caute adhibendum; nam si clystere infusum sanguinem educit. vt Gal. atq; Plin. scribunt. non est valde tutum. & si potu sang. educeret, vt legitur in Dios. peius esset. & fortè esset illa herba vulgaris, quæ sang. à proprietate purgabat. Verum quamuis omnes Dios. textus legant, quod *sang. potu educit.* tamen mihi videtur erratum; & notarunt quidem Marcellus, & Saracenus hanc variationem, sed esse erratum non dixerunt. at quis non considerat illud potu non iungi cum sang.? sed cum subsequentib. & cum legatur. *prodest ischiadicis infusum, sanguinem potu educit, internas suppurationes rumpit.* legendum. *prodest ischiadicis infusum sanguinem educens. potu internas suppurationes rumpit.* non Græcè est ἄγει δὲ καὶ αἷμα ποθὲν καὶ τὰς ἐντος. illud καὶ cum virgula anteponendum est illi ποθὲν. sic concordabit Dios. cum Gal. Plinio. Paulo. qui intestinos abscessus, potu rumpere dixit. immo Serapio citans Diosc. scribit, quod clystere educit sang. & potu aperit pustulas intrinsecas, quo patet legisse codicem Dioscoridis sine hoc errato. Card. in lib. de Dentib. dixit vitandum prægnantib. & q; ab articulis ducunt, etiam à neruis trahunt, & è contra.

Correctio textus Diosc.

Acetabuli mensura dant Auctores antiqui. sed Acetabulum est mensura non aridorum, sed humidorum, & Acetabulum aquæ pendet vnc. ij. drach. ij. & si sumendum esset Tlaspios seminis acris, & calidissimi tanta dosis certè, & ingrata, & periculosa esset. si intelligere vellemus decocti vnc. ij. non valeret, quia ad Vomitum iuuandum confert multa aquæ copia. & quamuis negari non possit multa dari posse in pauca dosi humoris, vt antimonium in vnc. ij. vini. tamen hic describenda fuisset seminis decoquendi dosis. quare Iudico non esse assumendum ipsum semen in substātia. sed decoquendas vnc. ij. & drach. ij. in multa aqua, quæ potari debeat. Cardanus lib. de Dentibus. *quantitas Drach. j. odoratis mista.* *quātum.* *Cardam° in lib. de Dentib. quātitas drach. i. odoratis mista.*

Quando agendum. intelligitur quum indicatur Vomitus. *quando.*

Decoctum sem. Tlaspi, potandum est, quia est validissimum, & adeo vt Clystere infusum sang. educat. Cardanus tamen puluerem propinat. *quomodo.*

De Vino. Cap. XLIX.

Mirabitur fortasse aliquis, quod Vinum inter Vomitoria reponere Velimus, quum constet, ipsum maxime omnium ventriculum roborare, nauseam sistere, & Vomitum sedare. immo Hipp. præcipit (vt dicemus lib. 3.) semper post Vomitum abluendum esse os vino austero meraciore, vt Ventriculus roboretur, & sedetur Vomitus, & de loc. in homine 45. *Quum quis à medicamenti potu super ægrotauit, & infernè, ac supernè ab ipso secesserit: Vinum sorbeat primum quidem dilutum, deinde meracum frequenter, & sanabitur.* At Respondemus neq; aquam, neq; ptisanā, neq; multa alia esse facultate vomitoria, sed talia fieri per accidens, & particularē afferre corpori vomenti vtilitatem. Vino igitur Vsus est Hipp. Gal. & alij auctores non rarò ad Vomitum ciendum; immo Vinum ipsum Vomitum fecit. Nam Hipp. de affect. 28. scripsit *cholera à Vino.* & 7. Epid. 40. *Cholericæ bilis sursum, & deorsum eruptiones ex Vino lactei teporis.* quod quidem non ratione vini accidit; sed ob tepiditatem, ita enim diximus aquam tepidam esse Vomitui aptissimam. alids magna vini Mensura epota Vomitum excitauit Hipp. vt de inter. affect. num. 21. in Pituita populari. *Vomitus post cibum facere oportet per duos, aut tres dies, &c. Et bibat inter cibum frequenter modicum Vinum dulce, & in fine placentam insuper edat, & Mel, & ficus & quum cœnabit, pocula large exhauriat, & vbi iam repletus fuerit, paruum dormiat. Deinde exporrectus vomat magno* vini *ad Vomitum.*

vini poculo epoto, cum tepida aqua temperato. Trahit enim magis pituitam,& humorem ex carnibus, & corpus magis resiccat. Euomat autem donec ficus euomuerit. hæc enim postremum euomuntur. trahit non electiuè; sed vt diæta non permittendo partes nutriri eas vacuat, & siccat. ita Vomitus simplex ex Vino aufert nutrimentum carnium. cur vinum magis, quam aqua? an quia Vinum est gratum naturæ. & à Nat. cum labore dimittitur, quæ sperabat nutrimentum ex illo. Elegit etiam Hipp. Vinum dulce, quia copiosius potari potest, & relaxat magis ventriculum, quam alio sapore. ita 2. de Morbis num.53. in Erisipelate pulmonis. præparat Vomitorium cum Vino dulci. scribens. *At verò Allij capita, & Origani pugillum quantum tribus digitis apprehendi potest, duabus heminis vini dulcis affusis, & aceti acerrimi hemina vna, & mellis quarta heminæ parte coquito, donec tertia pars reliqua fiat. deinde Vbi hominem exercueris, & aqua tepida laueris, calidum hoc bibendum præbeto*. Gal.1. de hum. tex.12. *Ad Vomitum* (inquit) *eligantur Vina dulciora, quia ea magis superfluitant*. & lib. 4. de san. tu. cap.4. *considerandum an à Vino dulci post balneum vomitionis morem prætermiserunt*. & lib. 6.cap.7. *quib. corruptio ciborum in Ventre accidit, ijs Vomitus ante cibum conducit, vomitus autem vini dulcis potione prouocatus*. Dioscorides verò ad Epotum Toxicum. *Vinum dulce cum rosaceo bibere, & reuomere cogantur*. & lib.5. cap. de Vino dixerat. *Dulce crassis partibus constat, & difficilius à corpore expirat, stomachum inflat, aluum, & interanea, vt Mustum turbat; sed minus inebriat, renibus,& vesicæ aptissimum*.

lauat tepida calidam potat.

Aliquando Hipp. plura vini genera esse sumenda voluit, vt faciliùs excitaretur Vomitus, vt de salubri diæta num.7. vbi ait. *Qui verò graciliores sunt, ac debiliores, à cibis vomitum faciant hoc modo. Lotus calida prabibat meri heminam, deinde cibos omnigenos edat, & neq; dum cibum sumit, neq; a cibo bibat; sed contineat se, donec quatuor stadia quis percurrat: deinde vina tria permixta ipsi in potu offerantur, austerum, dulce, ac acidum, primum quidem meracius, & paulatim, & per multum temporis spacium, deindè verò dilutius, & citiùs, & multum*. deinde etiam num. 8. vtitur duplici, vel triplici Vino scribens. *Quibus vtile est reuomere*, (cibos, addit Cornar.) *aut quibus sunt alui astrictæ: omnibus conuenit his crebro in die cibum sumere, & esculentis vti varijs, ac obsonijs variè paratis, vina item bina bibere, vel terna. At qui cibos non reijciunt vomitu, vel aluis sunt præditi sanis*, (Cornarius legit meliùs, qui verò reuomunt cibos, aut aluos habent humectas) *his ex vsu est, vt faciant contrarium*. Gal.in com. 22. scripsit. *Qui ventrem purgare, aut corpus vacuare modicè volunt, his confert ciborum Vomitus. Atq; hos sæpius vult cibum sumere, eumq; varium, & diuersa vina bibere. Contra eos, qui nolunt*. (volunt prauè legitur in Galeno) *vomere ventresq; habent plus æquo humidos, vt quærant sisti, hos non frequenter comedere, & varijs cibis, & vinis abstinere: Nam semel cibum capere, & eum vnicum, vinum item vnicum bibere, interest ad hoc, vt venter illa, & retineat, & coquat*. ideo triplex Vinum præbet Hipp. vt perturbationem faciat in Ventriculo, & inde facilior Vomitus subsequatur. sic videmus facilius inebriari varietate, quã simplicitate Vinorũ. dixerat etiam Gal. com.20. *Dat bibere vina tria, quæ inter se sunt diuersis qualitatibus. Nam ex his vinis, hoc esse austerum vult, illud dulce, aliud acidum, sed hoc etiam loco causam reticuit, quamobrem id præscribat. Qui vero ad eius sensum diuinationibus aspirant, dicunt, austerum ipsum administrare ob instrumentorum, per quæ vomitur, robur; dulce, vt vomitum citet, ad hæc, quod fundat humores dulce vinum; acidum, vt abstergat, quæ ventri sunt infixa, fortè verò, & cibos illis præscripsit diuersis qualitatibus, vt hi ventrem confirment, illi vomitum irritent, alij succos abstergant impactos*. Diosc. *Conditanei Tunni caro, quam Omothuricon vocant, sumpta ijs auxiliatur, quos Vipera nomine Præster momorderit; sed oportet Vinum quamplurimum subinde cogantur haurire, ita vt vomitione reddatur*.

plura Vini genera.

Vina plura bibenda.

Nos vti poterimus Vomitu à Vino cum indictis casibus, tum in Venenis. nam Dios. *Potum liberalius* (inquit) *auxilio est contra assumptã Cicutam, coriandrum, pharicum, ixiam, meconium, argenti spumam, taxum, aconita, fungosuè. contra serpentium morsus, & omnium ictus, qui refrigerando necant, aut stomachum in Vomitiones effundunt. facit ad longas inflationes, rosionesq; præcordiorum, ac distentiones, stomachi resolutionèm, & si venter, aut interanea rheumatismum sentiant*. cum igitur in his casibus prosit vinum potum. si fortè Vomitus adfuerit aliqua indicatio. vtile erit Vino epoto Vomitum procurare.

Quid agẽdum.

Copia magna, & ad libitum ægri est permittenda.

quãtum.

Riolanus ad Quartanam. Vinum album tepidè datum initio, vomitum excitat; in declinatione sudorem.

quomodo.

De Vrticæ semine.
Cap. L.

INter abstergentia collocabimus Vrticæ semina Galeni auctoritate suffulti, qui abstergendo, non attrahendo hæc semina aluum purgare scripsit, namq; 6. de simp. m. f. *Porrò*, inquit, *quòd Vrtica non vehementer calfaciat; sed multum tenuium sit partium, testimonium est crassorum, viscosorumq; humorum ex pectore, pulmoneque eductio, tum quod partes quas contigerit, pruriant. Ventrem autem modicè subducit ipsa dumtaxat abstersione, ac veluti titillatione, non purgatione*. sed de alijs facultatibus postea.

Vrtica abstersiua.

Vrtica autem dicta videtur ab Vrendo. vndè illa, quæ non vrit tacta manus, improprie Vrtica dicetur, & potius Lamium, quàm Vrtica mortua, vel fatua. eius duo Genera fecit Dioscorides, alterum siluestre maius semine lini. alterum minus, minus asperum, & minori semine. Plinius plures fecit differentias; at non omnes enumerauit. sed siluestris tantum tria genera, fœminam mitiorem. Caninam acriorem, & caule etiam mordaci, ac folijs fimbriatis: & tertiam Herculaneam odoratam. hanc aliqui censent, quam Vrticam fætidam, & Lamium fętidum alij dicunt; sed Galiopsis Dioscoridis est. Bauhinus ex alijs quatuor collegit species. Nos distinguemus Vrticam in Marem, & fœminam, & iterum in maiorem, & minorem. Vrtica Mas est, & maior, quæ vrtica Romana à recentioribus dicitur, à Diosc. siluestris lini semine, à Plinio siluestris Canina. ex hoc semine, Oleum exprimitur, collecto messibus, vt docet Plinius, & Alexandrinum maxime laudatur, & quamuis Plantam ad duos cubitus eleuari dixerit Plinius, nos tamen tres cubitus superantem vidimus. dicimus Vrticam masculam, quia binas fert pilulas, in quibus semen, testium æmulas. huius folia sunt fimbriata, vt ait Plin. & magis diuisa, quam in alijs vrticis, nigrioraq; & oblongiores aculeos habent.

Vrticæ species.

Vrtica fœmina siluestris maior est ferè eiusdem altitudinis; sed folia minus nigra, non fimbriata; sed oblongiora, & mitior est præcedenti, semen autem copiosum profert, minutum, & recematim. & est secunda species Dioscoridis.

Vrtica Domestica, quæ sæpè in tectis, & hortis nascitur minor est, & fœmina, ac botrioides, vulgatissima apud nos. Est etiam vrtica Domestica mas, minor, & tenuior, sed rarior est.

Quam Olygophyllon lugdunenses cum Trago Vocant à paucitate foliorum, erit altera species Vrticæ Domesticæ fœminæ, quam sæpè obseruauimus acutiorem altera.

Facultas. Quoad facultates abstergere cum Galeno iam diximus. & folia aluum emollire, scribitur. sic Diosc. *cocta cum conchis folia aluum emolliunt.* & Plin. ex Phania physico. *coctam cum conchylijs ciere aluum.* Macer sic cecinit.

Herba recens eius olerum si more coquatur,
Detur & illius decoctio, molliet aluum.

& Gal. 13. meth. cap. 15. *Iecinoris cauum inflammatum per ventrem euacuat cibis, & ptisana admista, vel incocta vrtica.* & cap. 20. in inflam. stomachi. *satius est,* inquit, *mercuriali, aut Vrtica aluum sic laborantium subducere.* & 2. de Alim. fac. 54. *Vrtica tenuium est partium, & virium; vtilis autem est, vt opsonium, ac medicamentum, quod aluum deijcit.*

Auicenna. De Vomitoria vi seminis nec Dioscorides, nec Galenus, nec Macer mentionem fecerunt. sed Pl. lib. 22. cap. 13. *Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna faciles præstat, duobus obolis, vno autem in vino poto lassitudines recreat.* deinde subdit. *Difficilem ventrem tostum cibo emollit.* fortè torretur, vt facultas vomitoria resoluatur. Galenus autem 5. de simp. m. f. 12. *Vrticæ semen,* ait, *non secus atq; eruum, Amigdalaq; amara meatus purgat, nam & detergunt, & meatus purgant.* & 13. meth. cap. 18. exhibet in interno pectoris phlegmone vrticæ semen cum mulsa: *nam attenuantur ita, & dissecantur crassa, & viæ aperiuntur.* Auicenna sic scripsit. *Quando bibitur cum aqua bordei, mundificat pectus, & quum decoquuntur folia eius in aqua bordei, educit humores grossos, qui sunt in pectore; sed eius semen est fortius, & ipsum remouet asthma, & ipsam dilationem anhelitus, & frigidam pleurisim. Et soluendo educit phlegma, & humorem crudum sua abstersione, non cum virtute solutiua, quæ sit in ipsa, & Oleum eius plus soluit phlegma, quàm oleum Cartami, & decoctio foliorum cum Ostracis lenit Ventrem, & si vis, vt ipsa facilius soluat: accipe medullam seminis eius, & contere ipsam cum sauich, & proijce eam in vino, & bibe eam, & oportet vt post eius haustum bibatur aliquid de oleo rosaceo, nè aduratur guttur bibentis. & quandoq; fiunt ex ipsa collyria cum melle, & supponuntur, & soluunt.* Rasis. *de pectore viscosum expellit phlegma, ventremq; mouet.* Serapio ex Rasi. *Oleum Vrticæ est magis laxatiuum, quam Oleum Kartami.* ex Aben Meluai. *de proprietate eius est, quod laxat phlegma viscosum.* Ex Abenguefit. *Quando excoriatur semen Vrticæ, & teritur, & miscetur cum melle, & sumitur, laxat cum fortitudine, Et oportet cauere, nè tangat linguam, & caput Meri, ne adurat ea,* Ifaac eben Amram. *Semen Vrticæ purgat humores viscosos, & prouocat Vrinam: Et quando bibitur cum secaniabin confert spleni, & dolori lateris.* Auerr. *proprietas sui seminis est purgare flegma, & in hac similitudine est virtus siccitatis, sed fortius est aliquantulum semen Vrticæ.* Fernel. 5. meth. med. c. 13. *Vrtica,* inquit, *aliquanto acrior Raphano, & Peponis radice, non modo è ventriculi capacitate; sed partibus quoq; ei Vicinis crassos humores euocat, ac facile minimoquè labore vomitu pellit, nec acrimonia, nec calore quicquam offendens.*

Rasis: Serapio.

Fernelius.

Quid agendum. His positis dicemus nos semen Vrticæ potum ad Vomitum prouocandum non solum abstergere vehementer crassa à ventriculo, atq; pituitosa; sed etiam ab hepate, & vicinis partibus atq; Thoracem expurgare; & etiam soluere attrahendo pituitam, licet non validè. Conferet autem huius modi Vomitus in morbis, quibus conferrè Vrticæ semen tradiderunt Prisci, nimirum ad Crassam pituitam in Thorace morbos causantem, videlicet Orthophneæ, laterum, & Pulmonis inflammationibus, Tussi Veteri, & omnibus Thoracis morbis; nam dat Hipp. 3. de Morb. 17. & lib. 2. 44. Ventriculum tamen primario expurgat, vndè non modo stomachi inflationibus succurrit, sed alijs affectibus à crassa pituita ibi stabulante. in Colicis etiam à crassa pituita vtile, lienosis, ictteritis, obstructiones à crassa

pituita

pituita abstergit. præterea in Vrinæ vitijs. ex Hipp. 2. de Diæta 14. necnon in Vuluæ strangulatibus, si Vomitus conferre visus fuerit. nam Hipp. de Nat. M. t. 29. inter potiones ad Vteros numerat Vrticæ semen.

Vsus. Vsi sunt hoc semine antiqui ad Vomitum ciendum, cum aqua mulsa dissoluto. cum oximelite, & cum Melle. dari etiam potest cum leniente iusculo, & saccharo, vel ptisana. datur etiam Oleum expressum, sed validius est.

Tempus. Plinius à cæna dari scripsit ad Vomitum facilitandum; sed post cibum facilior quidem erit Vomitio, & meliùs ventriculus detergetur; sed nihil vltrò attrahetur. ieiuno verò ventre ab alijs partibus fiet attractio.

Modus. Arabes dicunt Acre esse Vrticæ semen, ideo potatum vrere linguam, & laringem. vnde admonent, vt cauti simus in eo deuorando, vel superbibatur oleum rosaceum ad prohibendam inflammationem faucium. sed tantus non debet adesse metus; nam Diosc. Plinius, & Hipp. delingendum exhibent.

Quātum. Dosis ex Plinio ad Vomitiones excitandas, est duorum Obolorum, ad Lassitudines, vnius oboli, ad vuluæ vitia acetabuli mensura. apud Serapionem est à xx. granis ad xxx. Fernelius à dracma dimidia ad Dracmam vnam. Auerroes autem à drach. iij. vsq; ad iiij. aliàs à drach. v. vsq; ad x.

Veneno-sitas. Aliqui semen Vrticæ inter Venena reponunt. Pet. de Abano. de Venenis c. 52. *Ille*, inquit, *qui comederit semen Vrticæ patietur gutturis, & oris, & linguæ excoriationem, & arsuram, & ardorem in mictu; & eius cura erit Ol. Amigdalinum dulce potare, & eius Bezoar sunt grana citoniorum trita, & potata cum aqua calida.*

De Medicamentis lubricantibus. Cap. LI.

Vbricantium medicamentorum essentiam differre à lenientibus, paucis exactè innotuit; siquidem vel idem esse leniens, & lubricans, vel semper coniungi, censent, non percipientes quid sit redditum lene, quid lubricum. Nos autem essentialiter differre dicemus; si quidem lenia redduntur intestina, & absq; asperitatibus, non excrementa. at è contra lubrica excrementa non intestina. Improprie autem intestina dicuntur quandoq; lubrica, non enim quòd rè vera talia sint; sed quod alia faciant lubrica. sic Isidorus de Orig. lib. 10. littera L. & lib. 14. cap. 8. *lubricum, inquit, dici constat locum ab eo, quòd ibi quis labitur, & lubricum dicitur, non quod labitur; sed in quo labitur.* nimirùm quia facit alia lubrica, seu facilè mobilia, & instabilia. Valla autem lib. 4. lubricum locum propriè dici asserit, in quo quis nequit consistere, quales sunt herbæ perfusæ sanguine, aut terra argillosa humectata, aut marmora læuigata, terra glacie concreta, aqua durata gelu, cęteraq; huiusmodi, vbi commodè vestigium figere non possumus.

Differt lubricū à leni. *Lubricū quid.*

Mihi autem impropriè dictum videtur *lubricum* de re stabili, & immobili. Sed primo *lubricum* dico, quod mobile est, secundo verò, quod mobile facit. Propriè autem *Piscis lubricus* est, qui facilè manibus effluit, dum contrectatur. sic Vig. 2. Æneid. *lubrica conuoluit sublato pectore terga.* & alibi. *Adytis quùm lubricus anguis ab imis.* ita Cicero pro Cælio. Lubricam adolescentiam dixit, quòd procliuis sit ad lapsum. & 2. de Nat. Deorum. *oculos lubricos*, idest mobiles vocauit. Ouid. autem 3. Trist. Eleg. x.

Vidimus ingentem glacie consistere Pontum
Lubricaq; immotas testa præmebat aquas.

Testam dicit lubricam super aquas immotas. Itaq; non labitur locus; sed quod ponitur in loco: vndè si quod labitur, causa loci immobilis, lubricum erit non per se, sed à loco, locus autem immobilis nō cadens, non erit ipse lubricus propriè, sed causa lubricitatis, dicitur enim lubricus, quasi *labricus* à labendo, quod facilè cadat: itaq; intestina hominis propriè loquendo non sunt lubrica, quia non labuntur, verùm excrementa ibi contenta lubrica, & mobilia fiunt ad instar piscis lubrici. Et è contrà lenia sunt intestina non Excrementa; nam leniuntur ablata omni asperitate. Ita Medicamenta *lenientia* debent omnem tollere asperitatem ab intestinis. *Lubricantia* autem debent esse summe viscida, vt excrementa ob id facilè labantur. Valla autem, & Latini Auctores quandoq; confunderunt *lene, & lubricum*. Nam herbæ perfusæ sanguine, & terra argillosa humectata sunt à visciditate lubricantia, non lubrica, non enim cadunt, sed cadere faciunt. At Marmora læuigata, & aqua gelu durata, non sunt viscida, neq; lubrica; sed lenia; nec faciunt per se pedem lubricum, & labilem; sed per Accidens. Patet igitur quo pacto, leniens, & lubricans medicamentum distinguantur. Aduertendum autem Neotericos distinguere *leniens, & lenitiuum*. Namq; dicunt Elect. lenitiuum, Diaprunum lenitiuum, vocant autem lenitiuum, non quòd leniendo euacuet; sed quòd leniter, & blandè ad differentiam validioris, quod solutiuum appellant.

Quid lene. *Lenitiuū quid.*

Porrò vt lubricantium essentia magis innotescat, dicemus cum Fallopio trac. de med. purg. cap. 10. lubricans vocari corpus illud, quod habet substantiam viscidam, aptam explere omnes inæqualitates, & foramina, ita vt corpus illud, cuius foramina replet, reddatur in superficie lene, & lubricans, adeo vt, si aliud corpus lene supercurrat, facile labatur, quod non euenit, quando duo corpora aspera inuicem superponuntur, quoniam vnum non fluit supra alterum, cum eminentiæ vnius figantur in cauitatibus alterius; sed rarò hæc corpora, quæ sint sua natura lubrica reperiuntur, ideo requirebatur corpus, quod intercideret inter duo aspera, & ipsa redderet lubrica, & hoc corpus medium, seu intercidens appellatur *lubricans*, cuiusmodi sunt

Describitur lubricans.

omnia

Vnctuosa sūt lubricātia. omnia vnctuosa, & pinguia, sicut & omnes pituitæ, & muci, omnia enim hæc lubricantia existunt; quam rem fabri etiam ipsi norunt, qui cum volunt, vt funes facile currãt, inungunt ipsos Sapone, aut oleo, aut alia re vnctuosa, quod facere quoq; solent, cum volunt, vt terebra citò, ac facilè permeet, inungunt enim ipsam aliquo vnctuoso, ac lubricante, quo etiam indicatur, lubricitatem nasci ex corpore lubricante: lubricans autem corpus debet esse viscidum, & actu humidum sua natura, & propterea omnia oleaginea, pinguia, & mucosa sunt lubricantia, & leniunt aluum eo, quòd lubricas reddunt fœces, & humores contentos in intestinis, vel in ventriculo, aut in primis venarum osculis. Quod *Fallopij doctrina.* indè poterit fieri manifestum; quoniam cum fit dolor intestinorum ratione fœcum exiccatarum, solet talis dolor remoueri ex vsu alicuius oleaginei per os assumpti, aut iniecti, quoniam lubricando lenit aluum. Similiter in dolore renum ex retentione arenularum, vel calculi, solemus euacuare arenas, vel lapillos, & dolorem auferre exhibito Oleo Amigd. d. vel etiam communi si illud non adsit, & solent materiæ illæ euacuari, quia Oleum perueniens ad partes illas reddit arenas, vel lapillos lubricos; ita vt per se postea labantur, & effluant. Vndè antiqui, & præsertim Gal. 6. de san. tu. cap. 6. immo etiam lib. 1. atquè alijs in locis. exhibent ad leniendam aluum iura pinguia, & cocleas coctas in iure pingui, eandem quoq; vim habent, quæ mucosa sunt, soluunt enim aluum lubricando, cuiusmodi est mucilago fœnugreci, mucilago alteæ; sed his præstantior est mucilago psillii, lubricando enim, & remouendo impedimentum, quo fœces retinebantur, solet aluus fluere, adhuc Fallopius.

lubricās est humidum. Itaq; lubricantis medicamenti substantia debet esse humida; nam Mesues. tex. 4. canonum. *humidum temperamentum humectare, lubricare, & lenire* scripsit. deinde tex. 5. *Vnctuosum lenire, lubricare, laxare, & mollire* dixit, præterea paulò post subdit, *insipidum lubricare.* ita etiam Gal. 1. de Alim. fac. cap. 23. retulit. *humida, ac lubrica alimenta cito per aluum deijci.* quod videtur desumpsisse ab Hipp. de loc. in hom. t. 56. qui ait. *Aluum autem subducentia talia sunt, quæcunq; lubrica, & incisiua sunt, &c.* & 1. Acut. tex. com. 8. Ptisanam dixit habere viscositatem leuem, continuam, iucundam, lubricam, moderatè humidam, &c. quare iterum cum Hipp. & Galeno dicimus propriè lubrica esse ea, quæ præterlabuntur, vt alimenta, medicamenta, excrementaq; impropriè autem lubricas vocari partes, ac locos immobiles, atq; stabiles. vndè cum legitur in Gal. 6. aph. com. 1. ex Praxagora. *Intestinorum leuitate laborantibus, quoniam lubricum est intestinum, ieiunum præsertim, necesse est citò ciborum fieri deiectiones.* impropriè, & non Galenica loqutione fuisse dictum intestinum lubricum; est enim potius lene: nec lubricum, & lene coincidunt; sed differunt, vt dixi; quamuis Brasauolus 1. acut. cit. com. leue, & lubricum in ptisana coincidere indicauerit; sed intelligendum, posse simul esse, non autem idem esse. Sic Maio mense ludi causa trabes, vel arbores (vt difficile scandantur) primo solent decorticari, deplanari, & leuigari, asperitatibus omnibus demptis, cum autem lenes omninò fuerint. vt lubricitas addatur, solent illiniri Oleo, seuo, vel Sapone. sic lubrici redduntur salientes; vbi patet ex se esse lenes, ab alio lubricas. Ptisanæ autem (ex Gal. loc. cit. 1. Acut.) lubricitas facit, vt pertranseat Thoracem (idest partes ab ore ad Ventriculum per medium Thoracem transeuntes, seu œsophagum) in nulla ipsius parte quippiam dum transit relinquens, veluti faciunt, quæ in meatibus infarcta, adeò obstruunt, vt vix absolui possint. *Ptisana lubricās.* Quod accidit viscosis omnibus excepta ptisana. Itaq; ptisana non solum abstergit; sed etiam lubricat, quod etiam sero non ebutyrato accidere dicendum, quod ratione butyri lubricat, ratione nitrositatis abstergit.

Ptisanam autem vtilem esse ad Vomitum, vt abstergentem, iam diximus; dicemus nunc iterum prodesse etiam vt lubricantem, quùm nimirùm lubricas facere vias volumus, per quas materia aspera debet transire.

Emollientia differūt à lubricantibus. Sciendum est autem emollientia differre à lubricantibus; nam penetrando totam internam substantiam, quam emolliunt, ei miscentur, & æqualiter consistentem, & mollem reddunt tam intrò, quam extra. lubricantia externam tantum superficiem liniunt. potest enim esse aliquid durum intus, asperum, & siccum, & tamen in superficie lubricum factum. Hoc autem pacto declarata in vniuersum Lubricantium essentia, ad particularia descendemus.

De Blito. Cap. LII.

VNum Bliti genus videtur tradidisse Dios. at plura reperiri indicauit Theoph. 1. de Hist. cap. 9. Nos autem 7. vel 8. species enumerare possumus apud Botanicos, Bliti nomine insignitas. sed loquemur de communi, quod siluestre reperitur apud nos, & aliquando in hortis colitur,

Gal. 8. de s. m. f. frig. & humidum in 2. esse censuit. & 2. de Alim. fac. scribit. *istiusmodi olera nonnihil ad leuigandam aluum momenti afferre diximus, maximè si cum humiditate glutinosam lubricitatem sortita sint.* Isaac de Diætis. *Ventrem humectat.* sed Dioscor. scribit. *Blitum aluo vtile est.* contra Plin. lib. 20. c. 22. *stomacho inutile est. Ventrem adeo turbat, vt choleram faciat aliquibus.* Gal. 11. de Alim. fac. *stomacho infestum* dixit. hæc contradictio facile soluitur, quamuis Matthiolus miretur. nam ipse Dios. statim subiungit cap. sequenti de Malua. *stomacho aduersatur aluum iuuat.* nam quę aluum mouent, ipsum iuuant. videtur tamen Hipp. commendasse Blitum pro stomacho. 3. de Diæta. num. 13. de ructu crudo, citra ructum acidum.

cōtradictio inter Pliniū, & Dios.

solutio.

Hippocrates.

acidum. *His* (inquit) *ventriculus frigidus existens cibos in nocte concoquere non potest. Quum igitur motus fuerit: cibum crudum eructat. Oportet itaq; huic præparare ventriculi caliditatem, tum ex victu, tum ex laborib. deinde ex Olerib. verò Porrò, & Allio cocto, & crudo, Blitòq; cocto, & Cucurbita.* at Allium, & Porrum sunt calefacientia. non autem Cucurbita. Blitum verò quamuis Gal. frigidum dixerit. Hipp. tamen 2. de Diæta. 14. ait *Blitum calidum est, non mouens aluum.* quomodo hoc miscuit cum Cucurbita! quomodo concilliantur Hippocr. & Gal.? difficile hoc videtur mihi. tamen cum laxet ventriculum non videtur esse sine aliquo calore, quamuis substantia sit aquea, frigida, & humida, partes tamen quasdam habere potest calidas, quas agnouit Hipp. vtiles ad calefaciendum. & præcipuè pro Ventriculo refrigerato, qui fortè per aliquam occultam antiperistasim calescit, & fortè 3. de Diæta Hipp. aluum mouere quærebat leuib. vt Blitum, & cucurbita. allio vero, & Porro calefaciebat sufficienter ventriculum, & non solo Blito, vel Cucurbita vtebatur, sed conditis cum Allio.

Galenus contra Hippoc.

Sed alia etiam est contradictio, nam Hippoc. dixit *non mouens aluum*, & omnes contrarium docent. imo ipse Hipp. de Affect. num. 40. *Quum aluum hominis debilis à cibis humectare volueris, & Betam, aut Blitum, aut Rumicem, aut Cucurbitam si tempus tulerit dato.* & num. 49. *Reficiunt Cucurbita, & Beta, & Blitum, & Rumex, & per humiditatem secedunt.* quib. vltimis verbis pendet solutio, per se enim non mouet aluum; sed per humiditatem secedit. vt diximus de Atriplice. & Abix apud Serap. *Substantia eius est aquosa, non habens in se grossiciem, quare cito descendit, & mollit ventrem, & ideo modicum cedit in nutrimentum ex ipso.*

Hippoc. contradictio.

Quo ad vim Vomitoriam. Plin. scripsit. *Ventrem adeo turbare vt choleram faciat aliquibus,* idest euacuationem violentam sursum, & deorsum. dicitur etiam stomacho infestum eo quod ipsum subuertat aliquando. Matthiolus autem à Tridentinis in cibum recipi scripsit, & addit. *Verumtamen cibus is nonnunquam (vt ego ex visu testari poßum) vomitiones mouet, ventriculi, & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet, excitata bile.*

Quum igitur Blitum, neq; abstergendi, neq; soluendi vim habeat, & relaxet tantum sua humiditate aquosa, & lubrica ventriculum, & intestina inter lubricantia erit ponendum: vti autem poterimus, vel ipso blito cocto, & copiosè ingesto, vel ipso decocto ad leniendum, ventriculiq; excrementa lubrificanda. sed quia non incidit, nec abstergit, non valebit in pituita crassa. solum, vt frigidum, & humidum conferet ad educendam bilem. vel ad Venena corrosiua. sed Vomitum quandoq; facit ob relaxationem oris Ventriculi, ideo ab epotis Venenis acrioribus, in difficulter vomentibus decoctũ Bliti vtile erit sua humiditate os Ventriculi relaxans.

Quid agẽdum.

Quãtum. agẽdum.

De Malua. Cap. LIII.

Aluarum plura sunt genera: etenim Altea, & Alcea ex Dios. siluestrium maluarũ generi ascribuntur. Et Maluæ quidem species 12. cognitas enumerauit Bauhinus. Alteæ. 9. atq; Alceæ. 13. nos de vulgari Malua sponte nascente loquemur. quæ dicta fuit græcè μαλάχη ab emolliendo ventre. ita Martialis mollem vocauit, dicta autem est latinis *Malua,* quasi *Molua*, quòd aluum molliat. Antiqui *Omnimorbiam* vocabant, eo quòd omnibus opituletur morbis; sed ceteris prætermissis facultatibus, considerabimus nos eam tantum vim, qua aluum, ac Vomitum iuuat. Dioscor. *stomacho aduersatur,* inquit, *aluum iuuat; sed multò magis caules interaneis, & Vesicæ vtiles.* hæc operari credendum ob visciditatem lubricantem, quæ stomachum relaxat, & lubricum facit, eadem ratione aluum iuuat, atq; Vesicam ab vrina acri, vel aspero lapide, vel arenulis molestatam, & quia caules sunt viscidiores, ideo vtiliores à Diosc. dicuntur. Gal. 2. de Alim. fac. cap. 42. *permistum maluæ succo aliquid glutinosum* scripsit, *& facile hoc olus deorsùm labitur, non tantum quia humidum est; sed etiam quia glutinosum.* Hippoc. autem 1. de M. Mul. num. 43. vtitur in Clysteribus Malua, vt nunc nos quoq; & lubricantia, atq; detergentia admiscens. *Aluus,* ait, *succo ptisanæ, & Melle, & Ouis, & Maluæ aqua infusa eluatur.* quamuis, *eluatur* quidem scribat, non est tamen hic opus solius facultatis abluentis; sed detergunt Mel, & Ptisana; lubricant autem Ptisana, oua, Maluæq; decoctum, & quia lubricantia eccoprotica tantum sunt, fæcesq; obuias solummodo lubricas faciendo ad exitum parant, Malua ad intestina nihil attrahet, sed faciet, vt contenta facilè labantur, & excernantur. Permanens autem in Ventriculo, lubrica faciet contenta, vt leui irritatione facillimus insequatur Vomitus, non quidem rerum adherentium, quæ abstergente vi egent; sed nondum fixarum, vt cibi, & medicamenta acria, atq; Venena.

Maluæ species.

Malua lubricat.

Igitur vtemur Maluæ decocto, veluti lubricante, quum Vomitum concitare volumus, ad expellendam materiam acrem, asperam, & corrosiuam in Ventriculo collectam, vt lenito œsophago, & praua materia visciditate obducta, & lubrica facta, citò labatur, & partes, per quas transit non afficiat. quo pacto scripsit c. de Malua Dios. *Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur si continuo à bibentib. reuomatur.* contra omnia venena dixit Diosc. sed intelligentur omnia acria, & qualitate manifesta nocentia, ob mucilaginem lubricantem, necnon etiam qualitate occulta lædentia, ob vim quandam alexiteriam. at lib. 6. in Præfactione vbi Venenorum vniuersalem curationem per Vomitum tradit. statim decocto Maluæ, & similibus lubricantibus vtendum præcipit. *Hæc enim* subdens *non modo vomitionibus exigent vi illa*

Quid agẽdum.

sua laxatrice, aut nauseam ciente: sed aluum quoq; subducent. paulo post alia addit scribens. *Oleo etiam Maluæ decoctum admiscetur, aut Glaucium, aut adeps anserinus, aut pinguium carnium iura*, quæ sunt lubrica, & lenta, *aut lixiuium lignorum cinere factum*. quod est abstergens. In particulari etiam laudauit Diosc.

ad Venena.

Maluæ decoctum ad epotas cantharides, pinorum Erucas, Buprestes, Salamandras, Cerussam, præterea ad Gypsum epotum, *quod lapidescens* ait Diosc. *strangulationem creat. Quare eadem proferenda sunt, quæ mansis fungis, auxilia: & adhæc Maluæ decoctum, quod etiam Olei vicem pensat: vt potè cum pinguè sit, euomendo lubricas vias, & faciles reddit, deradiq; corpora non sinit. quod vbi duratur in lapidem, Gypsum efficit.* Postca scripsit. *Calx, sandaraca, & Auripigmentum, pota aluum, & intestina cum vehementi erosione excruciant. Præbenda cuncta, quæ suo admistu illorum acrimoniam hebetant, ac soluunt, & facilem lubricamq; aluum reddunt, cuiusmodi Ibisci, & Maluæ succus est: natura enim vtriq; per lubrica est*. præterea laudat ad Leporem Marinum epotum: ad quæ omnia, eadem ratione prodest Ibiscum, seu Altea, quia congener Maluæ est, imo magis viscida; & quamuis à Dios. laudetur tantum, ad Cantarides, & calcem, & à Matthiolo ad Gypsum: tamen ad omnia ad quæ Malua, valet, & vt magis mucilaginosa, ita etiam efficax. proinde adhæc omnia Sy. de altea erit optimus.

quātum.

Maluæ decoctum copiosè est dandum vt Vomitum proritet.

quomodo.

Potari debet pro Vomitu excitando decoctum non substantia, quia mucilago hic expetitur, vt lubricet. & tepidum detur.

quando.

Tempus exhibendi est quamprimum ab assumpto Veneno, & pluries reiteretur.

De Mucilaginibus. Cap. LIV.

Vcus, siue Mucilago, humor est crassus, lentus, & viscosus, ac tenax, hic si valde humidus sit, lubricus est; si verò parum humidus, & siccetur tenax, & gluten fit, ita oui albumen, mucilago Draganti, gummi arabici, Piscium, carniũ viscositas, tritici, & hordei farina decocta, radicum, atq; seminum Mucilagines tales sunt: communiter autem nunc nomine Mucilaginis intelligimus Viscositatem eductam è radicibus Alteæ, Maluæ, seminib. lini, fęnugreci, citoniorum, psillij, caricarum, quorum vis lubrica est. talis mucilaginis essentiam exquisitè explicare difficile videtur. Gal. enim de Viscositate Olei varias fuisse Antiquorum Sẽtentias 2. de simp. m. f. cap. 20. scripsit. *Nonnulli* (inquiens) *ex eo quod viscosum sit, frigidum esse contendunt, alij verò calidum, nonnulli siccum, postremo quidam etiam humidum. Etenim nisi contractæ, compactæquè partes eius forent, & inuicem exactè adhærerent, viscosum haud forè: atqui illos omnes frigiditatis esse effectus: nam fundere, extenuare, soluere partes à se inuicem separare, eam verò esse calidi naturam. At alij contra viscosum nihil fieri pronunciant citra calidi victoriam, velut in succorum omnium patet decoctione, tum eorum, qui ex herbis exprimuntur, tum qui ex fructibus: quippe qui, cum aquei principio sint, ac consistentia tenui, liquidaq; vbi decocti fuerint, crassi, viscosiq; euadant. Quin & ex particularibus vtriq; exemplis contraria probabiliter adstruunt, alijs viscum, mel, picem liquidam, resinam, & alia id genus, quæ in professo, & viscosa sunt, & calida, proponentes: Alij cicutæ, Psyllij, atriplicis, blitiq; succum memorantes; adhæc veluti colophonem quendam orationi pituitam proferentes, liquido enim ipsis ea, & viscosa esse, & frigida videtur. Quin & ex eo, quod, quibus venæ sectione sanguis detrahitur, oleum instillatum fluidum reddat sanguinem, vtrosq; contraria adstruere videre est. Alij enim tanquam calore fundens, alij verò tanquam frigore lubricitatem præbens, non secus, ac glaciem fluxibilitatem ipsam facere asserunt.*

Nec facile est determinare an Viscosa sint crassæ, vel tenuis substantiæ. Namq; crassæ substantiæ esse videtur voluisse Gal. 1. de simp. m. f. cap. 11. *Itàq;* (inquit) *cum tenuium esse partium dicantur, quæ facilè in tenues partes comminuuntur, crassarum verò partium, quæ contra tum dura viscosaq; ægrè, ac difficulter, aut omnino in tenues comminui non possint, fragilia verò, & quæ citrà viscositatem mollia sunt, promptè in tenues soluantur*. cum igitur Gluten siccum, & icthyocolla, trochisciq; de Vipera, ob lentorem, & visciditatem siccatam difficillime tundantur ex Galeno, erunt crassæ essentiæ ob visciditatem; sic etiam cętera viscida, & tenacia, vt pituita crassa, & viscida cutis, & corium animalium, pedesq; ac piscium etiam coria, erunt crassæ essentiæ. & proindè omnes quoq; mucilagines esse crassæ essentiæ dici posset.

Viscida crassa.

Contrà tamen Costęus lib. 2. de stirp. Nat. c. 33. *Ea, quæ lenta sunt* (scripsit) *non aquæ modo, sed & aeris quoquè plurimum habere ex eo constat, quod sincera aqua è lenibus facilè delabitur rebus, neq; hæret: quin etiam sordes altius corpori alicui inhærentes syncera non excipit in se ipsa, neq; deterget. quas addito oleo excipit, & deterget. Habet igitur tenacitas causam, non aquæ tantum, sed aeris simul cum aqua in misto copiam, quod in causa est, vt glutinosis rebus insint bullæ: ita vt, quæ stirpes, aut earum partes lenta sunt substantia, ex ipsa aeris, atquè aquæ plurimum in se ipsis contineant: quanquam aliæ plus habeant aeris, quæ nimirum pinguia sunt facileq; inflammentur, vt Olea, Picea: alia plus aquæ vt malua, quæ propterea non modo ignem non excipit, sed potius extinguit. Contra autem, quæ Visco illo carent, friabilia nuncupata, his terreni plurimum, aquosi autem parum inest elementi*. fauere videtur Gal. 6. de simpl. med. qui *Viscum* (dixit) *ex plurima aerea, & aquea calida, paucissima terrena substantia constat*.

Contra.

sed

Mucilaginum vsus. sed nè nimis longi simus accedemus ad explicandum vsum Mucilaginum. quæ ob lubricitatem, excrementa facilia reddunt, vt expellantur, vel per intestina, vel per Vomitum, vel Vesicam; & dupliciter adiuuant muniendo, & defendendo vias, ne lædantur acrimonia, & malignitate excrementorum, causarumq; morbificarum pertranseuntium, & præterea materias ipsas citò labi efficiunt.

Quid agendum. At ex intestinis fęces induratas, & alia ibi cōtenta, blandè, vt præterlabantur, operātur. quod idem præstant, quum nocuam materiam in ventriculo contentam per os, & œsophagum expellere intendimus. ad quæ vtilia erunt Mucilago fęnugręci, nec non etiam ipsum deuoratum ex Gal. 1. de Alim. fac. cap. 24. quandoquè stomachum subuertit. Sem. lini decoctum ex Diosc. alui excrementa euocat, & existentib. quidem alui excrementis siccis, & asperis, Mucilagines, & decocta sem. lini, fęnugręci, & similium optima erunt iudicanda. sed ad Venena pro concitando Vomitu hæc laudauit Diosc. lib. 6. in præfactione, nimirum decoctum Maluæ, aut lini seminis, aut Tragi, Vrticæ, fœnugreci, *Aluum namq; subducunt, & stomachum resoluentia, proniorem ipsam ad vomitum reddunt: & Venenorum acrimonias hebetant, atq; meatus obstruentia, celerem virium penetrationem inhibent.* præterea ad Cantharidas epotas, decocto sem. lini, vel fœnugræci vtitur, pro Vomitu, & infuso. & coquit etiam carnes cum lini semine, vt comestæ aluum cieant, & acrimonia Venenorum hebetetur, eadem prosunt assumptis Pinorum erucis, Salamandra, & Buprestі, cui etiam prodest caricarum decoctum. idem laudauit ad Hyosciamum, ad Cerustam, ad Gypsum. Præterea sem. lini decoctum exhibet ad epotam calcem, sandaracam, & auripigmentum.

quātum: Vt Vomitus prouocetur lib. j. ad minus vnc. viij. harum Mucilaginum erit potanda.

quando. Quanto citiùs fieri poterit, nec semel sufficit, sed pluries, vt omnis materia nocua à Ventriculo expellatur, ita vt pluries assumatur mucilago, & pluries Vomitus prouocetur. sit potus tepidus. modus autem coctionis, & extractionis Mucilaginum à nobis in Antidotario est expressus.

quomodo. Idem Diosc. scripsit ad Cerussam assumptam. *conuenit humor, quem Vlmea folia reddiderunt, cum tepida aqua: sed tum quoq; Vomant,* qui humor viscidus est, & lubricans.

De Psyllio. Cap. LVI.

PSyllion dictum volunt, vel à semine nigro pulicum simili, vel quod Ψυλλας, idest pulices gigni non sinat, si virens domum importetur, inde Pulicariam dicimus nos. Theophrastus Cynopem vocauit, & Gaza vertit Canariam, & Canis oculum. Plinius verò tum Psyllium, tum Cyncidem appellauit. vnum tantum Genus veteres nouisse videntur: nam Diosc. descripsit tantum semine duro, nigro. at Matthiolus duplex proposuit Genus, quatuor autem Bauhinus. At Mesues *eius autem aliud album, aliud subnigrum, aliud subpurpureum* tradit: credo Mesuem loqui de seminum colore, & cum Diosc. Psyllium nigro fuerit colore, vti nostrum, alia genera Mesuæ in vsu fuisse dicendum. certè Auic. obscurus est dum ait. *Psyllium est duorum colorum hyemale, & æstiuum.* nam tempus non est color. Nos de Psyllio officinarum loquemur, & quum maximæ inter auctores de ipsius semine sint quæstiones, an calidum, vel frigidum, Diosc. reposuit lib. 6. cap. 10. inter Venena frigida. at lib. 4. cap. 65. maximè refrigerare censuit. Gal. autem 8. de sim. m. f. 2. ordine refrigerans dixit. & cum ipso Auic. At Mesues Psyllij semen compositum ex duabus substantijs diuersis agnouit, nimirum ex cortice frigido, & ex Medulla calida, & sicca in 4. gradu. at quum Græci inter Venena frigida ponant, nec tamen ex Gal. secundum Ordinem Psillium excedat. non quidē erit Venenū ob secūdi gradus frigiditatem, sed ob aliud. & corticem frigidum, & humidum Arabes dicunt, Auic. Rasis, Serapio, & Mes. in secundo gradu. non possumus nos decernere an verà sit tanta medullæ Psyllij acrimonia, nondum experti. suspicamur quidem vera dicere Arabes, quia frigiditati secundi gradus vis Venefica non est tribuenda: & quia hic psyllij medulla non est ex vsu eam nunc dimittemus, & solam mucilaginem inuestigabimus, quæ ab externo cortice depromitur, conquassato semine integro cum aqua frigida, vt reddatur mucilaginosa. iubet autem Mesues, ne semen conteratur; nam ipsius substantia assumpta exulcerat, quamuis Damocrates (referente Gal. 2. de Antid.) plurimum teri iubeat Psyllium in quadam compositione nil veritus ipsius medullam. — contrarietas in psyllio.

Psyllij Mucaginem corpus soluere lubricando scripsit Mes. canonum tex. 5. 15. & cap. proprio: at Serapio, & Auic. simpliciter aluum soluere scripserunt, specificauit etiam Mes. eius actiones dicens *solutione educere choleram.* quæ quidem vis ignota fuit Galeno, & Dioscoridi, qui intùs potandum Psyllium, tanquam Venenum frigidum interdixerunt; non tamen est neganda, cautè tamen est in vsum trahenda, tum propter metum Græcorum, tum etiam, quia Mesues, qui Mucilaginem laudat, *timeat* (inquit) *ipsum habens debilitatem viscerum.* hinc Fallopius trac. de med. purg. cap. 64. scribit se nunquam vti hac mucillagine ad lubricandum aluum, nec vidisse vnquam doctum aliquem virum vsum fuisse. & cum sit suspectum medicamentum melius esse, vt ipsum dimittamus, necnon etiam Elet. de Psillio dictum licet tamen mucagine vti in inflammationib. extrinsecis, ad extinguendum feruorem, & ad sedandum dolorem, pręsertim in oculorum inflammationibus. — lubricat.

Nos in exhibenda Psyllij mucillagine, nec nimis audaces, nec valde timidi esse debemus, laudauit Alex. hanc mucaginem ad expellendam

bilem, in febribus inflammationis multæ, siti vehementi, in inflammationib. thoracis, & ad leniendum asperitatem Pectoris. idem Serapio ex Habicis dictis: necnon Auic. confirmant. Nos igitur non vtemur hac mucillagine ad lubricandam aluum nisi maxima vrgente necessitate, nimirum, propter validam sanguinis, & bilis ebullitionem, internas inflammationes, & erisipelata, intestinorum inflammationem cum excrementis siccis, & asperis, febres ardentes. nam non solum lubricando excrementa educit, sed etiam summe refrigerando, & humectando, contrarias intemperies blandè corrigit, & canone 2. Mesue laudat, quum à maligno medicamento assumpto in Ventriculo, & intestinis pungens, & mordax, & excorians dolor est sedandus, & reliquum medicamentum est expellendum.

Quid agẽdum. Saluberrimam dixit Mes. t. 9. can. vt cassia manna, pruna.

Nos vtemur hac mucilagine etiam ad Vomitum excitandum, vt facilè, & sine viarum nocumento educamus calida, acrioraq; Venena, vt sunt Chantaris, Buprestis, Pinorum erucæ, Calx, auripigmentum, Sandaraca, Arsenicum, Sublimatum, & recordor me exhibuisse cuidam mulieri, quæ biberat aquam calcis, infuso etiam litargiro, quæ parata erat ad capillos denigrandos, & guttur vsserat. Verum non nimis crebrò hæc mucillago est assumenda, quoniam Habix apud Serapionem ventriculum lædere scripsit, atq; animi deliquium, & tandem mortem inducere.

quãtum. Mesues ad Leniendam aluum exhibebat mucaginem extractam, ex j. vel ij. aut tribus seminis drachmis. Serapio duarum drachmarum Mucilaginem laudat.

quomodo. Dat verò mucilaginem cum saccharo, iuleb, mulsa, cum Oleo rosaceo, Violaceo, Amig. d. aut syr. violaceo, rosaceo, &c. ad asperitates linguæ in ore retenta mire prodest, sed debet semen integrum petia ligari, & aqua macerari, ac ore detineri ita ligatum. Serapio, Mucilaginem extractam sole siccari posse, & ad vsus seruari sine virium detrimento asseruit.

quando. Mes. circa finem Theorematis primi. Hyeme purgantia lubricando vitanda voluit, ne diarrhœas, ac lienterias pariant.

De Pinguedine. Cap. LVII.

Pinguedinem dupliciter diuidimus in Adipem, & Sebum. Græci quidem varia habent nomina; nam παχύτης, crassities, & obesitas corporis dicitur λίπος, seu λιπαρός, idest pinguedo, seu vnctuositas dicitur de sapore vnctuoso, & de materia vnctuosa vti est Oleum. At in animalibus στέαρ latinè sebum, sepum, & seuum vertunt. πιμελὴ autem Adipem, & Axungiam.

Arist. 3. de Hist. Anim. cap. 17. & 2. de part. Anim. cap. 5. seuum, *& Adipem*, dixit, *esse sanguinem concoctum per bonitatem enutriendi, cõsistereq; ex eo, quod in pulpam quidem animalis nõ absumitur, sed concoctionis, alimentiq; bonitate præditum est. indicat id pinguedo eorum, cum pingue inter humida commune ignis, & aeris sit, quamobrem nullum ex ijs, quæ sanguine carent, vel adipem habet, vel seuum, quandoquidem sanguis deest.* hæc habet Arist. nos tamen in insectis pinguedinem obseruauimus, nam ex Ventre magni Papilionis pinguedo quædam oleosa fluebat, vt cartas olei modo vngeret, dum mortuum Papilionem inter cartas seruabamus; vidimus etiam muscas magnas ortas ex Vermibus laridi suilli, quæ ventrem crassum, & adipe plenum gerebant. *contra Arist.*

Differunt autem Adeps, & sebum, eo quod sepum sit crassius, durius, & in animantibus totam naturam terrosiorem habentibus, & sanguinem corpulentiorem; vnde fit, vt modo fibrosi sanguinis cogatur, tam ipsum, quam eiusmodi ius, cum parum aquæ, multum terræ contineat. iura enim sebo opimorum concrescunt, vt ouis, & Capræ, bouis, cerui, atq; reperitur sepum in animalib. cornigeris, non vtrinq; dentatis, quæ ficciora sunt, & magis terrestria, igne seuum, nec facilè funditur liquescitue, & fusum celerrimè coit, ac coagulatur, durum, & fragile apparet. At verò Adeps liquidior, & mollior est, celeriter in ignem positus liquescit, nec facile, vbi liquatus fuerit, rursum concrescit, ac cogitur, nec siccitate aliqua frangitur, quoniam eius natura minus terrena est. & animalia vtrinq; dẽtata, & cornuũ expertia, vt Sues, equi, Gallinæ, anseres, pisces, Anguillæ, Ranæ, &c. pro sebo Adipem habent. Nihilominus confundunt authores sebum, & adipem; ita Dios. lib. 2. c. 69. στέαρ vocauit omnem pinguedinem Anseris, gallinæ, suis, vrsi, Hirci, Tauri, Leonis, Pardi, Cerui, Asini, Elephantis, Viperę, Vulpis, piscium, &c. & Gal. 11. de simpl. quamuis cum Arist. censeat, concedit tamen quodcunq; nomen, dummodo, alterum altero sicciorem, vel calidiorem dicamus, sed Dioscoridis interpretes Ruellius, & Saracenus vocem στέαρ, (quæ sebum Aristoteli significat, vt diximus) modo adipem, modo sebum vertunt, & malè, quia vna vox græca debet semper eodem modo verti: melius Marcellus, & Hermolaus semper Adipem vocarunt. mihi videtur, quod latinè magis dixissent vocem στέαρ seuum cum Plinio. lib. 11. cap. 37. qui cum Arist. locis citatis retulit seuum in Cornigeris, in alijs Adipem Vocari. sed hæc de nomine lis est. *Sebi, & Adipis differentia.*

Vires. De Viribus Adipis intus assumpti, Gal. 11. de simpl. suis inter quadrupeda adipem omnium humidissimum dicit. siccior, & calidior Vitulinus, deinde Taurinus, postea caprinus inde leoninus; suillo & calidior Gallinaceus, adhuc etiam Anserinus. in summa pinguedinis Vis ex Gal. humectatoria, & excalfactoria, sed magis, & minus, & quo vetustior eò calidior fit, & tenuium partium. Dios. lib. 2. *Ius caprini Adipis decocti datur* (inquit) *vtiliter ijs, qui Cantharidum venena hauserunt.* & lib. 6. pro

natu-

Quid agẽdum. vniuersali curatione Venenorum assumptorũ ad Vomitum prouocandum Oleo miscet adipem anserinum, aut pinguium carnium iura. deinde etiam vt aluus lubricetur, *gallinacea iura, præpingues pisces, vetustæ carnes pinguesq; & quæ adipe, aut recenti butyro parantur. Aluum namquè subducunt, & stomachum resoluentia, proniorem ipsum ad Vomitum reddunt, & Venenorum acrimonias hebetant, atq; meatus obstruentia, celerem eorum penetrationem inhibent*. deinde cap. 1. ad cantharides. *gallinaceis carnibus, & hædinis, aut suillis catulis, maximè pinguibus, & tenerrimis, ac cum lini semine coctis vesci debent: siquidem aluum cient, atq; Venenorum acrimonias hebetant*. eadem laudat ad Pinorum Erucas, Buprestes, & Salamandras. deinde ad Aconitum *proponit carnium bubularum præpinguium iura cum Vino sumpta*. dat etiam iura pinguia epotis calce, sandaracha, vel auripigmento: adiuuãt enim pinguia facilè Vomitum natura sua, sic Gal. 1. de alim. fac. c. 30. nullum pingue vigorem, & robur ventriculo addere scripsit, sed potiùs implere, & subuertere. igitur emolliendo, & lubricando relaxat, & obtundit facultatem retentricem, hinc & facilis Vomitus, & facilis deiectio succedit rerum in Ventriculo, vel intestinis contentarum.

Quãtum. Quantitas non potest determinari, sed assumendum in cibis ad satietatem. in potu ad vnc. ij. iij. & vj. cum iure, Oleo, & decoctis.

De Lenientibus. Cap. LVII.

MEdicamenta lenientia appellat Vulgus, ea, quæ leuia & debilia sunt, quæq; non attrahunt à toto corpore, nec nisi intestina, primasq; vias euacuant, ac minima molestia; vndè etiam clementia, & benedicta vocitant. quo sensu loquutus fuit Fallopius lib. de Med. purg. cap. 18. *Quid leniens.* qui Vomitoria lenientia pronunciat, quæ euacuant, non solum à ventriculo; sed etiam à primis venis, & ab Hepate, non tamen pertransseunt vlteriùs, adeo vt ista vomitoria habeant naturam pharmacorum Hypilatorum, & sint illa, quæ attrahunt, & euacuant per Vomitum tota sua substantia leniter tamen, & talem euacuationem ab huiuscemodi medicamentis per Vomitum factam vocari, ait ab Hipp. συρμάσμω. *Syrmesmus.* vt dicit Gal. 2. de Artic. com. 48. & inter hæc esse Narcissi bulbum, sylibum, cucumeris satiui radicem, & semen, Oximel, folia Lauri, & raphanum infixa radice ellebori. sed improprie loquutus est Fallopius. *Fallopius arguitur.* Nam enumeratorum nullum leniendo euacuat; sed vel abstergendo, vel leuiter attrahendo. immo si ex ipso Fallopio vsq; ad Hepar pertingunt, & trahunt; trahentia ab Hepate, non sapient naturam Hypilatorum, quæ stercora tantum subducunt, nihil ab Hepate attrahendo. Nec συρμυσμός, Vomendi modum rectè explicauit. si quidem cum Hipp. in auris fractura scripserit ad reuellendum, esse *vomendum syrmaismo* Galenus quidem explicauit esse leuem Vomitum, sed non definiuit modum præcisum, genus tantum tradens, & ad huiusmodi leuem Vomitum, alijs modis faciendum, addidit alia. nec credibile est Syrmaismum esse nomen generale euacuationis modicæ siuè sursum, siuè deorsum factæ, vt Gal. videtur explicasse. nam particulare esse mox demonstrabo. (quod fortè Galeno in memoriam tunc non venerat) cum autem Gal. subdit. multa esse medicamenta, quæ hoc præstent, dicendus est intellexisse, æquales Vomitus, nimirùm modicè exhaurientes. non autem quod possint vocari συρμαϊσμούς. *tres medicamẽtorum classes.* & ex suis mediocribus vomitorijs tres classes facit. leuiora docet Mel copiosè sumptum, mulsam minùs dilutam, & cremorem ptisanæ, ex aqua decoctum, seu per se, seu cum melle; paulò validiùs adhuc Vomitum concitare radiculam, & Balbos Narcissi. His efficaciorem esse radiculam infixis Veratri surculis. quæ quidem posteriora, quamuis fecerint mediocrem purgationem, non tamen erunt lenientia, nec Syrmaismi nomen illis conueniet.

Erit autem Syrmaismus potio Veterum, vt fatetur Galenus, qua à ieiunis sumpta Vomitus excitabatur, Basisq; eius erat Raphanus, à quo nomen sumebat, nam Συρμαίη, ἢ συρμαία quibusdam dicitur raphanus lexicijs, Gorreo, Fesio, *Syrmaismus declaratur.* Polluce, Hermolao testibus, cum Eratiano, qui sic. *Syrmæa dicitur longus Rhaphanus, quo cum Muria ad purgationem quandam in cibis vtuntur. Syrmesmusquè dicitur eiusmodi purgatio.* quibus verbis innuit purgationem ex Raphano dici Syrmæsmum. Scapula etiam in lexico Συρμαιοπώλης refert dici, qui Raphanos vendunt à Polluce, ex Aristophane. Pariter Herodotus in Euterpe de Ægyptiorum moribus. *Singulis mensibus tribus diebus continuis purgationem ex Syrmea adhibent, vomitibus, atq; alui elutionibus sanitatem conseruantes*. Modum autem præcisum legimus in Epistola Dioclis apud Æginetam, & apud Marcellum Empiricum sub nomine Hippocratis. *Vtiles sunt Vomitiones ante cibum, quas Græci Syrmaismos appellant. Oportet autem eum, qui sic vomet, radiculas tenues præsumere, nasturtium, erucam, sinapi, & portulacam, mox aqua tepida super bibita vomere*. ecce Raphanus Basis potionis. quod confirmatur, quia Aristophanis interpres scripsit συρμαίαν *Syrmea succus Raphani.* esse succum herbæ cuiusdam, quo vtũtur Ægyptij ad purgandum, videturquè fuisse Raphani succus, quo etiam plurimũ vtebantur cum sale. sic cũ Hipp. de Mor. Mul. lib. 1. num. 108. ad secundas, & fætum educendum *Conyzam odoratum melle, & resina subactam ex vino odorato, aut Syrmæa*, deinde æruginem *melle subactam in syrmea*. succum raphani interprætarer, potiùs, nam ex Dios. menses, & vrinas ciet. quàm potum ex aqua, & hordeo, seũ Zea. nam hos potus non laudat Diosc. nequè ad aluum purgandã, neq; ad menses ducendos. nisi potionẽ ex sale, & aqua intelligere voluimus, à qua Hesichius deduci voluit συρμαϊσμόν. quod intellexisse visus

est Herodotus cum de Ægyptijs scripsit. *Tertia verò hæc est conditura, qua adornantur, qui tenuiore sunt fortuna. Per syrmeam purgationem ventrem percolantes, sale per 70. dies arefaciant.* Vbi sensus esse videtur ad purganda excrementa in Cadauerum intestinis contenta percolandam esse Syrmeam, idest Aquam salsam, quæ aptior videtur, quam Raphani succus. Non tamen absurdum est succo Raphani id præstari potuisse, in Ægypto præsertim, (vbi maxima copia Raphani serebatur, ex semine Oleum exprimebatur.) eo etiam quia & cum Sale Raphanus in vsu erat. & pro consueto victu. vnde in Pyramidibus condendis, referunt Plinius, lib. 36. cap. 12. Herodotus, Diodorus, & Iulius Pollux pro operarijs, in Raphanum, Cæpas; & Allium talenta Mille octingenta erogata fuisse. Sed quicquid sit. De Syrmeismo. iam constat non esset leniens medicamentum. Nos autem Verba facere intendimus de Medicamētis, quæ facultate propriè dicta *leniente* vomitu purgant, qua etiam Mesues dixit Cassiam fistulam, & Mannam lenire aluum, scilicet, lenes faciendo partes per quas fit Euacuatio, iam enim probauimus Excrementa fieri lubrica, non partes immobiles. nunc dicendum è contra partes leniri, dempta asperitate; vndè etiam dicta est læuitas intestinorum, seu lenitas.

Herodotus habet Syrmean.

Dubitatio.

Dubitatum autem est, num lenientia, & lubricantia eadem sint, & cum multi multa respondeant, nobis tamen dicendum videtur, cum lignum lene aliud sit à lubrico, nam lenitatem habet à sua forma, & lubricitatem à re externa. ita aliud medicamentum esse, quod lenia facit intestina, aliud verò, quod lubrica. ita Arabes cum Cassiam, & Mannam lenire dicunt, & Mucilaginem Psillij lubricare, intelligunt diuerso modo agere; nam mucilago viscida non sinit persistere excrementa. Cassia autem, & Manna, habent simul quid abstergens; vndè omnes asperitates intestinorum tollendo ea lenia faciunt, & cum idem præstent Oleosa, & pinguia, dicemus hæc esse substantia tenuiori; nunc satis est Oleo perunctа esse; sed interiùs etiam ingreditur Oleum, emollitquè, indurata, quod lubricans mucago non facit.

leniens, & lubricans diuersa.

Inter Vomitum autem iuuantia facultate leniente, emolliente, & laxante nos afferemus Oleum, lac, & Butyrum.

De Butyro. Cap. LXIII.

Butyrum pinguior lactis pars est, & Oleosæ naturæ ex Plinio, Dioscoride, Galeno, atq; Hipp. 4. de Morb. tex. 25. dictum fortè *Butyrum*, quòd è bubulo potissimum lacte extrahatur; hoc enim copiosum butyrum reddit, parcius ex alijs animalibus; immò inter boues, Vaccarum rubrarum lac maiorē Butyri copiam reddit, quàm aliarum Vaccarum. quare omnium maximè butyrosum est. Attamen ex Ouillo, Caprinoq; lacte, Plinio, & Dios. testibus extrahitur. necnon etiam ex Equino, vt referunt Hipp. & Herodotus. Sed licet minori copia è lacte Ouillo, & Caprino extrahatur butyrum; tamen hoc modicum butyrum, pinguius est copioso illo bubulo, si credimus Plinio.

Butyri etymon.

Calidæ, & humidæ est facultatis in principio primi gradus; ideò facultatem habet emollientem, concoquentem, lenitiuam, & non nihil abstergentem, fortè (vt quidam disputant) ob seri nitrositatem adhuc permixti butyro recenti. Vetustate autem acrius sentitur; vndè calidius, & tenuius redditum censuit Gal. 10. de simp. m. fac. At si sale condiatur, vt seruari possit; non solum calidius, & magis abstergens reddetur; sed etiam minùs emolliens. Dios. quidem *emollire* dixit. vndè largiùs epotum ventrem resoluit, & prodest vbi Oleum non adfuerit *contra Venena*, cui consentiens Auic. lib 2. trac. 2. cap. 116. scripsit Butyrum esse Theriacam Venenorum in potu sumptorum. Relaxat autem Ventriculum magis, quam Oleum; nam Oleum aliquid adstrictionis in se continet Butyrum nihil, Oleum est siccum, Butyrum humidum, vt etiam adnotat Isaac de Diętis lib. 1. cap. 57. ideò copiosè assumptum dicitur Nauseosum esse. immo censeo alicubi, me legisse Butyro assumpto famem, & sitim tolli, (quod Hippaci, seu caseo equino tribuunt alij.) quod si verum est, fient à nimia relaxatione oris ventriculi. Mesues autem. Serum non extracto butyro lenire; sed eo extracto abstergere docuit. vndè Butyrum per se maxime lenitiuum dicemus nos.

tẽperamentum.

emolliẽs.

Vnum de Butyro nunc in mentem venit, quod et si adhunc propositum non facere videatur, tamen est scitu dignum. hoc est Cardanum lib. 17. de subtil. scripsisse. *Cur butyrum prohibet quandoq; nè aqua ebulliat? an quia densum cum sit, aereum, ac pingue trahit ad se vapores, qui feruere aquam faciunt.* At hoc quidem videtur nullius vsus. si quidem maximum hoc est secretum, quod alijs patefacere recusant ij, qui Saccharum purificant dum enim ebullit magnũ Ahenum saccharo plenum plusquam centenis libris, semiuncia butyri iniecta facit, vt nihil eleuetur, nihil effluat è pleno vase; dum saccharum bullit, natura quidem aptum spumescere, & e vase effluere. vsus ergo talis butiri vtilis erit Aromatarijs, & ijs qui saccharo condiunt fructus, ne saccharum in Vase bulliens diffluat.

Butyri vsus elegans.

Sed redeamus ad Butyri facultatem Vomitoriam; quod cum leniat, & relaxet Ventriculum, & Oesophagum, & ideo nauseam exciter. Huius auxilio apte poterimus Vomitum excitare ab assumptis Venenis acribus, & corrosiuis; simul enim lenientur, & defendentur partes contra vim corrosiuam, & obtundetur vis ipsa acris, & erodens.

facultas.

Quid ogẽaum.

Dios. lib. 6. de Venenis in communi, iubens optimum esse Vomitum excitatum, ait. *Si Oleum natura loci negat, Butyrum cum aqua calida.* Isaac de Diętis particularib. contra Venena valere

Dioscorides.

Isaac.

Æginet. Aetius. Halyabbas.

valere dixit, sed assuefactum stomacho nocere, quia villos, & stomachi asperitatem lenit. Paul. Ægin. lib. 5. cap. 29. subscribit Dioscoridi. vti etiam Aetius serm. 13. c. 48. Halyabbas 4. pract. cap. 38. ad Venena in communi dat copiosam aquam calidam cum Vaccarum butyro, & Vomitum prouocat, & pluries repetit donec omnino mundatus sit stomachus. & cap. 39. laudat Butyrum pro Vomitu ad Napellum, cap. 40. ad Cantharides. cap. 41. ad fel leopardi. cap. 42. ad sudorem, vel extremitatem caudæ cerui. cap. 49. ad leporem Marinum. cap. 50. ad Castoreum. ad Beledarum, &c. ex recentioribus Crato. cons. 25. Ioan. Zecch. cons. 66. vtuntur butyro ad Vomitum contra Venena. Petrus de Ebano de Ven. cap. 5. *Si ignotum fuerit Venenum, aut Medicus fuerit absens, & dubitatum fuerit de Veneno, cuiuscunq; fuerit speciei, tunc statim butyrum cum aqua calida simul dissoluta bibatur, & cogatur euomere, & prius Vomitum cum butyro, iterum vomere cogatur cum aqua Mellis.* hoc etiam vtitur ad Gipsum, scoriam ferri, litargirum, viride æris, azurum, Minium, cinabrium, Realgar, Napellum, Anacardos, malum Castoreum. & ad semen serpentariæ. ac leporem marinum, & ranam Marinam. Arnaldus de Villa noua etiam laudat Butyrum, pariter Rasis. Rabi Moyses tract. 2. cap. 2. Ioan. Gadesden in Rosario lib. 2. cap. vlt. particula de cura Veneni. Ponzettus lib. 2. de Venen. cap. 10. Arduinus. Cæsalpin. de Venen. cap. 9. Guainerius de Ven. c. 7. in communi, & ad malum Castoreum. Mercur. de Venenis lib. 1. cap. 22. & alibi. Capinacceus, & alij.

Crato. Io. Zecch. P. de Ebano. Arnald. Rasis. Rabi moses. Ioan. Sadesden. Pōzett°. Arduinus. Cesalp. Guarner. Mercur. Capinac. quātum. agēdum.

Copia Butyri debet esse multa, vt libra vna pro Vice.

De Lacte. Cap. LIX.

LAc Græcis τὸ γάλα γάλακτος, vndè Latini dempta prima, & vltima sillaba lac dixere. Plautus *Lacte* in nominatiuo scripsit, & Sosipater vocem magis latinam iudicauit, communiter etiam neutro genere proferunt; sed Plautus in Bacchides actu 5. scena 2. *Quæ nec lactem, nec lanam vllam habent,* inquit.

nomen.

De materia autem lactis maxima est dissentio inter Hipp. & Gal. quæ sedari nulla ratione potest. siquidem Hipp. materiam Lactis docet *succum ex cibis, & potibus.* Gal. verò cum Arist. & sequacibus *sanguinem* assignat. & 16. de Vsu part. c. 10. Ex sang. exactè cocto.

Quæstio.

Galeni sententia probatur 1. ex Arist. 4. de generat. Anim. cap 8. *eadem* (inquit) *materia est, quæ alit, & ex qua generationem natura constituit, eaq; sanguineus humor in sanguinem habentibus est: lac enim sanguis concoctus est, non corruptus.* cum quo sentiunt Auer. in comm. & Peripatetici communiter.

Galeni sentētia.

Prob. 2. ex Hipp. lib. de hom. structura num. 6. *lac autem* (scribit) *& eodem modo genitale semen hominis ex sanguine gignuntur, & hoc certum est: si enim homo genitali plus nimio vtetur sanguinem pro semine emittet; similiter autem, & fœminæ, si plus nimio lactare cogentur, sang. elicitur.* ergo lac ex sanguine fit.

ratio.

Prob. 3. Mãmæ cum Vtero maximam habent societatem; nam fluentib. mensibus non gignitur lac, cessantib. verò apparet. ergo vtriusq; eadem est materia, nimirum sang. & Hipp. de Nat. pueri num. 21. dixit venas esse ab vtero ad mammas, & ab vtero lac retrocedere ad mammas. Gal. de V. sec. aduer. Erasis. 5. Vna, & lactis, & menstruorum substantia est, amborumq; vt quisquè dixerit, riuorum fontes communes venæ sunt. Quamobrem, quibuscunq; per ætatem menses fluere cessarunt, his neq; in mammillis lac amplius colligitur, quæcunq; etiam purgandi tempora adhuc habent, ac interea lactant, hę non purgantur. Præterea cum mulieri lactanti sanguis per locos eruperit illico lac huic euanescit. Ad hæc quæcunq; animantia vtero non gerunt, his neq; lac vnquam adest. rursus quibus id suppetit, illa etiam ad concipiendum à natura idonea sunt.

Prob. 4. ex Gal. 1. de san. tu. cap. 7. *sanguine, ait, dum adhuc in Vtero gestamur, ali nos constat, ex sanguine verò lac gignitur paucissimam in mammillis mutationem adepto.* & 16. de Vsu part. c. 10. *lac, ac semen* (inquit) *ex sanguine exactè cocto generantur. coctionis autem perfectionem tempus moræ, ac consuetudinis cum vase ferente ipsis tribuit: mora enim ex necessitate accidit in longioribus, longiora verò semper sunt, quæ è longinquo veniunt.* quam sententiam confirmat. 7. de Hipp. & Plat. decretis cap. 3. & alibi.

Eiusdem sunt sententiæ Oribasius. 6. aph. 9. & 11. Auic. lib. 3. fen. 12. tract. 1. cap. 1. Isaac de diętis lib. 1. cap. 57. & lib. 2. par. 5. Auega, Fuchsius, Valesius, Triuerius, Vgo senensis, & alij super 5. aph. 40. item Amatus in Diosc. enarr. 64. Altimarus de Morbis. cap. 56. Balduin. Roncus Epist. 6. Baricell. de lacte. cap. 1. Andernacus. com. 1. dial. 6. Constant. Varolius Anatom. lib. 4. cap. 6. Card. lib. de Alimento. lect. 59. tex. 66. Eustach. Rudius lib. 1. cap. 44. Franc. Alexandri radio 1. in Elect. Diasatyrion. Io. Hucherus lib. 3. de sterilib. Lud. Mercatus lib. 4. de m. mul. c. 16. Matt. in Diosc. Mercurialis de morb. puer. lib. 1. cap. 3. Omni bonius de mor. puero. lib. 1. c. 1. Pet. Salius 4. de morb. 32. Rodericus à Castro de Nat. Mul. lib. 4. cap. 9. & 10. Stephanus Rodericus Castrensis de sero cap. 1. Scipio Mercur. in Obstetrice lib. 3. c. 4. Trincau. de ratione curandi lib. 6. cap. 13. Valesius de sacra Philosoph. cap. 45. Vesalius de Hum. corp. fab. lib. 5. cap. 18. & alij plures. nuperrime autem Stephan. Castr. 4. de Alimen. quæst. 8.

Galenici.

Altera sententia est Hippocratis, cuius sola auctoritas, & iudicium, æquiualet, ac præualet citatis omnibus auctoribus. & ab Hipp. nec recessit Martianus, nec recedemus nos. cum solidissimæ rationes, & certa experimenta hanc confir-

Hippocr. Opinio.

confirment sententiam. nimirum lactis materiam proximam esse chylum in ventriculo genitum ex cibis, & potibus in ventriculo concoctis, & per poros in viuente corpore apertos immediatè, & rectà à Ventriculo ad mammas transcolatum, veluti per pannum aliquem.

Et quod huiusmodi fuerit Hipp. sententia patet ex dictis, quæ pluries repetijt. siquidem lib. de Nat. pueri num. 21. *lac autem*, inquit, *ob huiusmodi necessitatem fit. Quum Vteri tumidi præ puero sunt, ventrem mulieris comprimunt, eius autem pleni vbi compressio contigerit: pinguissimum de cibis, ac potibus foras prosilit in omentum, ac carnem. Quemadmodum si quis corium illinat multo oleo, & imbibere permittat, & vbi imbibit, corium ipsum præmat: Oleum vtiq; exilierit foras ex corio compresso: sic etiam si venter pinguitudinem in se habeat à cibis, ac potibus, comprimaturq; ab vteris, pinguitudo prosilit in omentum, ac carnem. Et si raræ carnis mulier fuerit, citiùs percipit eius persultationem: si non posteriùs. Quin & pecora prægnantia, si non ægrotent, ab eodem potu, ac cibo pinguiora propterea fiunt. similiter autem, & Mulier. Et à pinguitudine calfacta, ac alba existente, quod edulcatum est à caliditate, quæ ab vteris accessit, expreßum venit in mammas, & in vteros quoq; parùm venit per easdem venas: tendunt enim & in mammas, & in vteros venulæ hæ, & consimiles aliæ. Et vbi peruenerit in vteros de lacte: puer ipso paululum fruitur, mammæ verò suscepto lacte impletæ attolluntur. Et vbi peperit mulier principio motus facto: lac in mammas ipsas procedit, si lactauerit: sic enim res habet, dum mammæ lactant, ac exuguntur, venulæ in mammis ampliores fiunt; ampliores autem factæ à ventre pinguitudinem trahentes, in mammas distribuunt.* — Hippoc.

Hæc sunt clarissima Hipp. verba, vbi aperte dicit lac fieri ex cibis, & potibus, nimirum ex horum parte pinguissima à ventriculo ad mammas delata, non autem ex sanguine, vt male citant hunc Hipp. tex. Scipio Mercur. in Obstetrice lib. 3. cap. 4. L. Mercatus. de M. Mul. Baricell. de lacte. pag. 8. & alij, qui dicentes hoc textu Hipp. velle lac fieri ex sanguine purissimo, ostēdunt, vel se non legisse Hipp. vel non intellexisse clarè loquentem, vel vi trahere voluisse in Galeni sententiam. Steph. à Castro de Aliment. sec. 4. Qu. 8. Art. 2. cum alijs nonnullis censet lib. esse spurium, cum videatur sibi contradicere, & sententiam damnari à Peramato de Hom. procreat. cap. 15. sed inualida repulsio, cum omnes Hipp. tribuant. nec Peramatus tantus est, qui præualeat Hippocrati idem alibi sentienti.

Hippocr. concors. — Sed confirmat, & commendat hanc suam sententiam Hipp. idem lib. 1. de M. Mul. num. 72. & 99. scribens. *At verò lac quomodo fiat, dictum est à me in Natura pueri in partu. Postquam autem prægnans fuerit mulier, menses non valdè prodeunt, præterquam quibusdam pauci; dulcissimus enim humor ex cibis, ac potibus ad mammas vertitur, ac exugitur. Et neceße est etiam reliquum corpus magis euacuari, & minùs sanguine plenum fieri. Atq; hoc ita contingit. sunt autem, quę natura sine lacte sunt, & quibus lac deficit ante tempus. Hæ verò natura solidæ sunt, & densæ carnis; & propterea sufficiens humor non penetrat à Ventre in mammas, quum via sit densa.* quibus verbis Hipp. apertissimè declarauit totam naturam lactis.

Idem Hipp. 2. Epid. sect. 3. *A cibis, & potibus*, inquit, *humeri, ac mammæ inflantur*; quib. verbis indicat mammas repleri cibis, & potibus non sanguine, & quod in his continetur, lac est. ergo lac à cibis, & potibus non autem à sanguine fit. paulò post subdit. *Primipararum lac, alimento quidem transmutationem accipiente, octimestri verò perficiente.* nimirum quando alimentum transmutatur in sanguinem, quo vterus vtitur non apparet lac, sed quando alimentum, seu succus ciborum transmutatur, seu non ampliùs fertur ad hepar, & inde ad vterum, quod contingit ante octauum mensem, & perficitur octauo; sed transmutatur ad mammas, tunc lac gignitur; intelligit autem de futuro Alimento, non de actuali.

Idem Hipp. lib. de Gland. num. 11. scripsit. *Glandulæ in pectoribus mammæ appellantur, alimentum, quod in se trahunt in lac permutant.* hic non dicit Hipp. lac ex sanguine, sed ex Alimento; vndè lac erit reliquia alimenti, & pro alimento non intelligit sanguinem. Nam lib. de Alimento. num. 8. scripsit. *lac, & sanguis alimenti sunt redundantia.* At malè censuit Card. in hunc locum lect. 59. lac esse sanguinis redundantiam: quia non est ad mentem Hipp. sed redundantia alimenti duplex est, vel lac, vel sanguis. Vndè si sanguis est alimenti redundantia, Alimentum non erit sanguis; aliàs sensus Hipp. esset sanguinem esse sanguinis redundantiam, quod absurdum: Nec valet, quod Valesius hoc loco habet, sanguinem menstruum pro sanguine intelligi. Quia hic Hipp. paulo ante explicauerat alimentum esse, vel lac, vel vinum, vel carnes, & huiusmodi alia, quæ ore assumuntur, & in ventrem ducuntur. dixit enim *Principium alimenti, & humidi, & sicci os, gula, venter: Verùm antiquius, & primordiale alimentum, per abdomen Vmbilicus.* Quo patet Hipp. hic intelligere alimentum, quod ore in ventrem ingeritur, & ex hoc duæ fiunt partes sanguis, & lac. Dicuntur *redundantiæ*, quia etiam si sanguis sit nutrimentum carnis, tamen in venis redundat, quia copiosiùs fuit ingestum alimentum, quàm pro partium nutritione opus sit. quod idem de lacte est dicendum, hoc enim ex nimia alimenti copia in Ventriculo redundans ad mammas defertur. — libro de Gland. — Cardanus reprehensus. — alimentū quid.

Eiusdem est sententiæ Auctor lib. 4. de Morbis num. 28. si non fuit Hipp. qui agens de caussis calculi, seu de lacte impuro, scripsit. *Lac autem in nutrice impurum fit, si pituitosis cibis, ac potibus, & alimentis impuris nutrix vtatur: conferunt enim omnia in Ventriculum illabentia in ipsa ad lac.* Ergo ex Hipp. 1. causa lactis impuri — lactis materia.

puri

puri est materia praua in ventriculo contenta; nam quum lac extrahatur à Ventriculo, omnia, quæ in ventriculum illabuntur, conferunt ad lactis generationem, idest sunt materia lactis. deinde subdit. *Si nutrix non sana fuerit; sed biliosa, aut aquosa, aut sanguinea, aut pituitosa, lac enim malum puero generatur: consentiunt, enim corpus, & Ventriculus. Plurimùm verò ipsi ad lac cedit de eo, quod ipsa plurimùm in se ipsa habuerit.* hæc est altera causa prauitatis lactis, nimirùm abundantia humorum in corpore, quia humores in toto redundantes confluunt, & refluunt ad Ventriculum, à quo desumitur materia lactis: & quia lac fit ex omnibus, quæ ad ventriculum allabuntur, vt ipse dixit: hinc confluente ad ipsum bile extrahitur lac biliosum, confluente sanguine lac sanguineum, quod improbat hic Hipp. & indicat lac bonum non fieri ex sanguine, sed malum; & si lac non extraheretur à Ventriculo, non dixisset Hipp. consentire corpus, & Ventriculum ad lac gignendum, quia postquam succus exijt à ventriculo, & pertransiuit ex hepate in venas, non requiritur ampliùs ventriculi cum corpore consensus. Quare voluit Hipp. Ventriculum esse locum à quo extrahitur proxima materia lactis, cum quo, quia corpus consentit, sæpè ad eum transmittit, quicquid redundat, quod negari non potest, quum videatur euacuari per Vomitum redundantia; vndè transmissi dicti humores ad Ventriculum miscentur cum cibis, & potibus, qui sunt consueta materia lactis, & vna feruntur ad mammas, sic lac inficiunt. Pergit etiam Hipp. dicens, *procedit autem, & quod bibit nutrix, & lac in ventriculum pueri, tale quale trahit à Ventriculo de lacte.* At Caluus hæc eadem verba sic Vertit. *In pueri ventriculum talis lactis potus descendit, qualis in nutricis ventriculo, & lacte fuerat.* quo patet ex Hipp. puerum sugere potum, & lac, quod extrahitur è ventriculo nutricis: clara igitur est Hippocr. opinio, quam dissimulauit Gal. nec de ea verbum fecit, sicut etiam Costęus, Baricellus alijq; Galenici, qui de lacte ex professo scripserunt, solus Prof. Martianus inter tot, quot legi, Hipp. Opinionem hanc considerauit, & pro viribus ratione, & experimento comprobauit, cuius vestigia nos quoq; insequemur primo rationibus, deindè experimentis ipsam confirmando.

lac à ventriculo.

à copia lactis emulsi.

Prima ratio est. Si tota lactis materia esset sanguis perfectam sanguificationem iam antea consequutus in hepate, impossibile esset mulierem lactantem viuere, nedum incolumen permanere; constat enim infantem singulo die vltrà duas lactis libras sugere, quod quidem si ex totidem libris sanguinis constaret, sequeretur à mulieris corpore duas sanguinis libras quotidie excerni. Sed quæ mulier tantam sanguinis iacturam facere potest, quin pereat breui? quando videmus eas, quæ ab immodico fluxu menstruorum vexantur, longe minori sanguinis excretione non longo tempore in cachexiam incidere, & perire? namq; nec ventriculus tantam ciborum quantitatem superare, nec hepar sanguificare potest, quæ & corporis nutritioni, & sanguinis excretioni satisfacere queat. Quod si eadem materia lactis censetur in belluis, certum est, plures singulo die tantam copiam lactis dare, quantam sanguinis non capiunt venæ totius corporis. Nam Vaccæ in Epiro, vt Arist. testatur lib. 3. de Hist. An. cap. 21. singulæ lactis amphoras singulas implent, quæ quidem, quantumuis magnæ, facta sanguinis in lac transmutatione exangues omnino redderentur. Amphoram enim 80. libras capere iam notum est. At supracitatus. Steph. à Castro. ad 1. Resp. sang. ad lactis materiam reseruatum quotidie noui alimenti ingressu largiter restaurari, &c. at non soluit Argumentũ de quantitate sanguinis in lac mutati, quę impossibilis est. nec valet Responsio ad sang. fluxum. quod sit lac opus naturale non pręter Nat. nam sanguinis excretio omninò esset, si lac sanguis esset, sit quantum vis naturæ opus.

à mẽsib. fluentib.

Secunda. si Mulieri vtero gerenti non fluunt menses, quia sanguinis exiguum quotidie absumitur in fœtum: quomodo possibile esset, lactanti menstrua fluere, si singulis diebus tanta sanguinis copia in lac absumeretur. constat enim plurimis menses secundum naturam fluere transactis potissimum octo, vel nouem mensibus à partu: indicium probabile aliam esse materiam lactis, & aliam menstruorum. Nec Steph. hoc soluit licet aliquid dicere velit videri.

Tertio Corpus assuetũ generationi tantæ sanguinis copię, statim in perniciosā plethorā incideret, vbi mulier lac dare cessaret, & tamen nihil incommodi alicui euenisse obseruatum est, imò nec menses ante consuetum tempus ijs erumpunt, nec copia consueta maiori, signum euidens nihil, aut parùm consuetæ excretionis retentum esse, quando nec nimiam quidem sanguinis repletionem inducere potuerit.

Tertiũ Arg. Martiani. Stephanus irridet, nõ soluit. cum id ipsi etiam notum sit. Nat. sui muneris non obliuisci, sed recordetur quantum velit. non potest ex munere assumpto gignendi tãtum sanguinis, cessare illico absq; noxa, vt cauterijs, qui diu fuerint gestati, & cessarunt fluere, succedit. Stephanus semper recurrit ad prouidam naturam, & vellet Martianum magis consideratum, nos autem ipsum Naturæ opera explicantem, non pretermittentem, & admirantem.

A puerperys.

Quarta. si ex sanguine lac generaretur, siue ab vtero, siue à qualibet parte ad mammas secedente, purgationes puerperij cessarent omnino, dum lac, secundo à partu die tanto impetu fertur ad mammas, vt puerperarum plerisq; febris ex lacte appellatur; ita enim fieret reuulsio maxima ab vtero, sanguine confestim ad mammas irruente, & nihilominus eodem tempore, & puerperia copiosè erumpunt, & lac abundat in mammis: signum euidens, aliam esse materiam lactis, aliam puerperiorum, quorum si portio quædam ascendit ad mammas, propter

motum

motum concitatum in vtero tempore partus, cuius calore excalefactæ mammæ maiorem succi copiam postea trahunt à ventre; hæc non est tanta, quæ puerperia impedire, aut auertere possit. Nec verè soluit hãc rationem Stephanus, licet extra rationem loquatur.

Quinta. si tota materia lactis esset sanguis ab vtero transmissus ad mammas, natura ductus maiores constituisset, eosq; continuatos; non adeò exiles, & per anastomosin inuicē communicantes, quotiescunq; enim materia copiosa ad multam distantiam ferri debet (ad proximiora enim loca sufficiunt porositates, vt de mammis, & cornibus testatur Hipp.) natura ductus amplos eosdemq; continuos ipsi dicauit. Sed vasa, quæ ab vtero tendunt in mammas, adeò exilia sunt, vt plurium anatomicorum nouaculas euaserint. qui tamen ea cognouere, eo artificio confecta esse testati sunt, vt superiora à mammis descendentia secundum extremitates tenuissimas communicentur vasis, quæ ex vtero sursùm ascendunt ad epigastrij regionem, idque à prouida natura factum est, quia si maiores, & continuati adfuissent ductus ab vtero ad mammas, periculum erat, ne aliquando sanguinis tanta copia raperetur à mammis, vt fœtus nutrimento priuaretur, quare angusta vasa confecit conuenientia paucitati materiæ, sanguini scilicet ascendenti ab vtero ad mammas, & lacti vicissim descendenti ad vterum pro ipsius fœtus refectione, vt Hippocr. indubitatum fuit. Respondet Stephanus à natura suppleri necessitatem exilitate, & difficultate vasorum, ob quā sang. commorans, multum de prauitate deperdit. sed non soluit argumentū, & cur statim ab assumpto cibo mammæ replentur, si necessaria est exilitas, & distantia vasorum. remanet igitur Martiani Argumentum validum.

à ductibus.

Sesta. Si lac ex sanguine generaretur (inquit Martianus) non ex succo à cibis, & potibus expresso, impossibile esset Odorem, & facultatem ingestorum adhuc retinere, quandoquidem nullus odor, aut qualitas manifesta obseruatur in sanguine cibariorum è quibus conflatus est, & multò minùs in ijs, quæ ex sanguine generantur. Contra verò lac sæpe odorem retinet, & facultatem ingestorum, vt docet Hipp. 6. Epid. sect. 2. *Mulier, Capra, Elaterium, &c.* & multiplici experientia confirmatur. Hic cogitur Steph. fateri totius sanguinis, & carnis odorem, & saporem mutari. quod absurdum. Nā si in Boue indico caro ob assiduum cassiæ pastum sit solutiua. non vnica cibatione, tale accidit. sed lac tale euadit per aliquot horas. vnde nihil obstat Stephani responsio.

ab odore & viribus.

Septimo etiam dicemus è Mammarum situ materiam lactis deprehendi, positæ enim sunt in pectore mulierum supra ventriculum, non autem propè hepar, neq; propè vterum; & in belluis in abdomine, signum certum à Ventriculo materiā lactis extrahi non ab alio loco.

à posita mammarum.

Octauo. si lac esset sanguis concoctus, & alteratus in meliùs, eius excretio esset valde nocua, etenim si vel per nares, vel vterum, vel hæmorroidas, vel etiam secta vena alicui quotidie tantum sanguinis excerneretur quantum lactis à puero attrahitur, scilicet lib. j. vel ij. proculdubio cachexia, vel consumptio, & deniq; breui mors succederet, & tamen videmus nutrices benè coloratas, & potiùs pinguescere, quam extenuari.

ab excretione.

Nono. si lac fieret ex sanguine, & esset sanguis bis coctus, vt Galenici affirmant, esset spirituosius sanguine, (veluti semen) & sanguine puro perfectius, & purius: vndè non solum pauca ipsius euacuatio maximè corpus debilitaret, vt efficit seminis effusio: sed absurdum esset, Naturam constituisse, & nutrisse puerum tenerrimum, & imbecillum in Vtero ex crasso, simpliciq; sanguine Matris, puero verò validiori parasse nutrimentum tenuius, & ex sanguine iterum concocto, magisquè attenuato, & depurato.

à spirituositate.

Nec valet quod Arist. scribit 4. de Gen. Anim. cap. 8. quod eadem sit mat. lactis, & seminis, seu excrementi, ex quo vnumquodq; generatur, quia eadem est nat. quæ alit, & ex qua fit generatio. cum non solum extrà corpus hoc sit falsum, sed etiam intra. Extrà quidem, quia lac debet esse quid medium inter sanguinem, quo alebatur in vtero, & cibos, quib. vti debet grandior factus. intrà verò, quia semen est agens, alimentum, idest sanguis patiens, vnde diuersas debent habere qualitates. quod si internum alimentum est sanguis simplex: semen est ex purissimo, & iterum cocto sanguine. Vnde si internum alimentum est sanguis, & semen fit ex sanguine purificato, alimentum erit imperfectius semine. quod si ita est, non debet externum alimentum purius esse sanguine, & æquale semini agenti, & quod diuersa sit mat. quæ alit, & ex qua fiat generatio, patet in ouo, in quo album in generatione pulli se habet, vt agens, luteum, vt alimentum, nec alterum fit ex altero magis concocto.

Contra Aristotelem.

Decimo. rationi cōgruū est dicere lac esse sanguinem crudum. scilicet succum prima coctione in Ventriculo depuratum, & segregatum, quod à mammis attractum paruam mutationem in ipsis adeptum ob coctionem ibi factam à vi propria mammarum, euadit lac, qui succus si ferretur ad Hepar in itinere diceretur chylus, in hepate euaderet sanguis. Puer enim in vtero nutritur sanguine, at extra Vterum homo factus, sese grandior puer nutriri debet cibis durioribus suis dentibus præparandis: vndè à sanguine purissimo, & tenuissimo, quo conflatus, & nutritus est in vtero, debet procedere ad cibum crassum, & durum; quæ sunt extrema: Verum quia ab vno extremo in aliud non est facilis trāsitus: ideo antequam fiat transitus à sanguine ad cibos, debet intercedere quid medium sanguini forma humida simile, sed imperfectius, quod neq; sit sanguis purus, neq; merus cibus. Quare constituit Natura puero lac, veluti medium quid, purius cibo, impurius sanguine,

à gradib. alimenti.

quod

quod cum ſit chylus, ſeu ſuccus ciborum in ventriculo alteratorum, non dum tamen in ſanguinem verſus, erit quid perfectius cibo, nimirum cibus concoctus, & depuratus, erit pariter quid ſanguine imperfectius, quum ſit eius mat. proxima, & apta in ſanguinem verti, nec dum tamen conuerſa.

à perfectione alimẽti.

Vndecimo. Pueri in Vtero nutrimentum, vt eſſe debebat ſanguis, ita mox in lucem edito chylus conueniebat, ſcilicet nutrimentum craſſius, & imperfectius vno gradu. patet hoc, quia natura nutriens embrionem ſanguine per venas vmbilicales, ſanguinem deducit ad hepar infantis, vbi parum quid alteratus ſit ipſius embrionis ſanguis. At nutritura maiorem puerum, & in lucem editum, ac à matre ſeparatum præbet lac, ideſt chylum matris, nec amplius in iecur deducit, ſed in ventriculum, ore è mamilla ſugendum, vbi iterũ coquitur, & vt noluit puero in vtero offerre chylum ad ipſius hepar, ita extra vterum, noluit Ventriculum replere cibis. ſed obtulit chylum à matre præparatum, vt ventriculus debilis adhuc ſemiconcoctum alimentum facilius euinceret, At dentibus enatis cibis debet aſſueſci.

à fecibus puerorũ.

Duodecimo. ſi lac fieret ex ſanguine depurato, iterumq; cocto, minùs fęcis deberet relinquere, & tenuius eſſe ipſo ſanguine: tamen videmus quod pueri in vtero nutriti ſanguine pauciſſimum emittunt ſtercus, lactantes autem copioſum. Quare fatendum videtur lac craſſius, & impurius eſſe ſanguine; illud autem aceſcere, quod breui contingit lacti mulſo, arguit imperfectam miſtionem ſuccorum ex cibis mox mox concoctis; nam ſi bis coctus depuratuſq; ſanguis eſſet, diutiùs conſeruaret ſuas qualitates.

à temperamento.

Decimotertio. Ex temperamento lactis à Gal. conceſſo aperte cognoſcitur non eſſe ſanguinem concoctum; ſed crudum, dicitur enim *lac eſſe frigidius ſanguine*. vt 5. de ſimp. m. fac. 21. *in medio pituitæ, & ſanguinis eſt lac, vtiquè quod ad calorem attinet, non tamen æquè ab vtroq; abeſt, ſed longiùs abeſt à pituita propriùs accedit ad ſang.* & lib. 4. cap. 17. dixerat. *in lacte vincitur à frigore magis caliditas, quam ipſa vincat*. & lib. 1. c. 2. inter frigida numerauit lac, & 1. aph. 40. dixit. *tantò frigidius eſſe lac ſanguine quanto adenes hi hepatis carne frigidiores ſunt*. ergo Mammæ concoquunt lac è ſucco Ventriculi, vt ex eodem hepar ſanguinem. Et ſi lac eſt frigidius ſanguine non erit ſanguis alteratus, & iterum coctione frigefactus; nã ſemẽ, quod eſt verè ſãguis cõcoctus in teſtibus calidius eo eſt ex ipſomet Gal. 2. de temp. 2. imò 1. de ſan. tu. cap. 2. ait. in ſemine plus eſt igneæ ſubſtantiæ, atquè aereæ, in ſanguine aqueæ, terreæq; at ſemen ſanguine ſiccius quidem eſt: cęterum quoque humidum, fluxileq; eſt. Sed libenter intelligerem, quo pacto ſang. calidus, & humidus concoctus in teſtibus lõgè à corde non fiat calidior, & ſiccior ſanguine, at concoctus in mammis cordi proximioribus, arterijſq; refertis reddatur ſe ipſo frigidior, & humidior. An agens eſt frigidum? an verò tepidum? Verum quia dato vno abſurdo ſequitur etiam aliud, non mirum ſi Galenici, qui hanc tuentur ſententiam in abſurda incidãt, concedentes ſanguinem poſſe recrudeſcere, & in pituitam verti, ita etiam profectò concedent bilem in ſang. reuerti, & ita ex amara bile poterit gigni pituita. ita Andernacus doctiſſimus Germanus com. 1. dial. 6. pag. 326. concedit ſanguinem concoctione vlteriori in glandulis frigidis verti in pituitam, quia *ſanguis* (inquit) *in mammarum glandibus veluti recrudeſcit, & lac inter ſanguinem, & pituitam ſit medium, ſanguini tamen, quàm pituitæ propinquius. Cum itaq; lac ex ſanguine fiat, & illud ad pituitam declinet, certè hæc ex ſanguine fieri poterit, quãquam naturæ lege pituita adeò accurata ex illo fieri nequeat, tamen ſi glandulæ iſtæ mammarum magno frigore contrà naturam afficiantur, ſanguis ad exquiſitam perduci pituitam videtur, &c.* Mihi autem videtur abſurdum ſanguinem coctione, cuius agens eſt calor, refrigerari, cum aliàs conceſſum ſit calefactum bileſcere, at glandulas natura frigidas nutriri, & attrahere partem ſanguinis pituitoſiorem faciliùs conceſſerim. Nec valet cępas coctione minus acres reddi, & mineralia quædam vſtione, amittere partes calidas, quia ſanguis Galeni ſententia calefactus bileſcit. calefit autem neceſſario, ſi iterum coquatur. coctio ſiquidem à calore fit. E contra autem Baricellus non auſus negare coctione vlteriori ſanguinem magis incaleſcere, coactus fuit dicere lac eſſe calidius ſanguine, quod inuentum ſuis quibuſdam rationibus probare conatus fuit; ſed quia auctores omnes ratio, & experientia reclamant fruſtra id tentauit. Nos autem contrarium concludimus, nimirum, quia lac frigidius eſt ſanguine, non fuiſſe genitum ex concocto, calefactouè ſanguine.

Semen: *Galenicorum abſurditas.* *Baricell. erratum.*

à sãg. ad mãmias.

Decimoquarto. Sanguinem fluere ad mammas (quod fieret, ſi ibi verteretur in lac) non ſolum non eſt conueniens, & naturale; ſed morboſum, inſolens, & præternat. ſiquidem ex Hip. 5. aph. 40. *Quibuſcunq; mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.* Quod quãuis aliter explicet Gal. nos tamen debemus dicere mammas conſuetas repleri chylo, & eo nutriri, ſi contra naturam ſuam fuerint repletæ sãguine, vel quia ob ſuppreſſa menſtrua redundãtia ſanguinis ſuperiora petat, vel aliter, furor ſuccedit, & alia incommoda cum ſanguis in loco non conſueto conſtiterit.

à coctione.

Decimoquinto. Si concoctio fit incraſſando. ſanguis iterum coctus deberet eſſe craſſior, vnde lac, ſi eſt ſanguis recoctus, deberet eſſe ſanguine craſſius. ſed eſt tenuius. ergo non ex ſanguine cocto.

Hanc eandem ſummi Præceptoris ſententiam multis experimẽtis probare erit facillimum. conſtat autem primo lac reddi purgans ob cibos purgantes ingeſtos, prout docuit Hipp. 5. in 6. Epid. *Mulier Capra, Elaterium, aut Cucumerem ſilueſtrem comedentes pueris purgatio.* Pariter Dioſc. *Aluum, ſtomachumq; euertit omne lac*

experimenta.

ne lac vbi pabulum fuerit, scammonia, veratrum, Mercurialis, aut Clematis, vt in Iustinis montibus fieri traditum nobis est. Capræ enim illic Veratri albi folia in prima eorum eruptione pascentes, & ipse vomunt, & lac reddunt, quod stomachum euertat, & vomitiones faciat. Sed prius dixerat Theoph. 9. de Hist. pl. cap. 15. *Arcades pro medicamento, quod aluum purget, lac sorbere, consueuerunt in vere, cum succi huiusmodi foliorum maximè vigent. Tunc enim potissimum lac vim medicaminis habet. Bibunt bubulum, quod Bos inter alia omnia permulta pascere, varioq; herbarum genere vesci videtur.* & Varro lib. 2. cap. 11. *ad purgandum* (ait) *viridi pascuo opus esse ex herba, quæ ipsa sumpta per se purgare corpora nostra solet.* Quo posito, quæso, an solum lac, an verò totus sanguis acquirat facultatem purgatricem? si hoc; adhuc rogo, an statim, & antequam medicamentum purgans sit perfectè coctum in Ventriculo, & in sanguinem mutatum, vel post perfectam mutationem, reddatur purgans? necnon etiam an semper remaneat purgans, vel quandiu postquam mulier ipsa purgata fuerit?

lac purgans.

Si dixeris postquam concoctum est medicamẽtum, & in sanguinem versum; quia ex hoc iterùm cocto fit lac ex Galeno, & sanguis retinet adhuc vires alimentorum ingestorum, vt concedit Gal. 5. in 6. Epid. 35. adeo vt etiam sudores validi vires medicamentorum redoleant; immo vrina sæpè redolet allium, cæpas, asparagos, brassicam, Terebintum, si pridie fuerint comesta; nec non color in ipsa rubicundus ex cassia assumpta, citrinus ex rab. spectatur. hinc quidam alunt Hircum herbis saxifragis, vt sanguis saxifragus gignatur. sic Oua gallinarum habent odorem nutrimenti è gallinis assumpti. Imò etiam caro è sanguine genita acquirit, & retinet vires alimentorum: sic Verueces nutriti herbis odoratis, atq; acribus, habent carnem sapidiorem, & odoratam. & Gal. loco cit. tradidit. quod Coturnices ellebori pastu habent carnes, quas, qui largiter comederunt, in conuulsionem inciderunt. nostri autem solent pascere Gallinas carne Viperarum, postea Gallinarũ Carnes comedunt cum Viribus Viperarũ.

à medicamento assũpto.

Sed si hoc esset, quia lac ex Gal. 3. in 3. Epid. 36. fit *ex sanguine accuratè concocto, accuratam autem coctionem ei tribuit tempus moræ, & consuetudinis.* ergo post multum temporis, quo modo sanguis ex alimentis. Ita primo debet cibus, & medicamentum purgans coqui in Ventriculo, postea separari chylus; deinde coqui in hepate ad sanguinis formam, & totum reddere sanguinem purgantem; demùm huius sanguinis particula debet coqui in mammis, & fieri lac, quod adhuc retineat vim purgantem. & quia supponitur totus sanguis redditus purgans, non autem ille tantum, qui est attractus à mammis: etiam si mammæ sint repletæ lacte purgante adhuc etiam totum reliquum sanguinis remaneret purgans. At quia Vnica potio medicamenti purgantis sufficit ad reddendum lac purgatorium, necesse esset in corpore multiplicari vim purgatricem: nam vna dosis purgantis, videtur totum reddere sanguinem purgantem, qui fortasse non est in corpore vltra x. libras, & lib. j. lactis purgat quantum vna dosis medicamenti esset etiam explicandũ, quandiu perdurat facultas purgans in sanguine; nam si diu duraret, nutrix, quæ assumpsit med. purgans vna vice, & totus ipsius sanguis fuit redditus purgans, quoad talis sanguis esset in corpore, semper lac gigneret purgans. Ita neq; post 15. dies ab assumpto medicamento nutrix posset lactare puerum sine periculo alui fluxus: quod experientia falsum demonstrat. nam si nutrix assumpserit medicamentum soluens aluum, lac fit purgatorium post 3. vel 4. horas. ergo non eget tot mutationibus. nec post 8. vel 10. horas lac vim retinet purgantem. ergo sanguis non est totus redditus purgans. nec vis purgans post coctionem in mammis durat. imo sanguis animaliũ, quæ purgans medicamentum bibere, vt Agni, hędi, porci, si ederetur neutiquam credo ipsum vim purgantem retinere. Itaq; absurdum est dicere, vim purgantem adhuc remanere in sanguine cocto. Nec in hoc credendum Galeno, qui errauit, propterea quod deflexit ab Hipp. sententia, quæ vera est, & censuit lac ex sanguine fieri iterum cocto. vnde hæc non nouit Steph. dicens totum sang. talem fieri.

Contra Galenũ. *lac purgans.*

Nec experimenta adducta vim faciunt. illud enim de Coturnicibus est dubium; nam quomodo Coturnicum caro effecit conuulsionem ob Elleborum? an per repletionem, an verò per inanitionem? Gal. certè non explicauit. At fateor ab Hipp. scriptum in Aph. *Conuulsio ab Elleboro.* Verùm hæc fit à summa euacuatione per Vomitum: ideò caro coturnicum debuisset primo excitasse validissimũ Vomitũ, cui successisset cõuulsio, non autem solã conuulsionẽ. Veratrum enim non facit immediatè cõuulsionem. cautiùs autem scripsit Auic. lib. 2. Coturnicum carnem hoc habere, non quod comedant Elleborum; sed quia in substantia earum est hæc virtus: vtuntur autem elleboro propter similitudinem complexionis.

refellitur Gal. dictum.

Quod autem Vrina retineat qualitates ingestorum confirmat, quod postea dicemus, serum nimirum, ex quo fit Vrina, esse excrementum primæ coctionis, non autem secundæ, vel tertiæ. Alias autem qualitates dicimus refractas non integras retineri in sanguine, & carne, & hoc, ob frequentem eorum alimentorum vsum, contingere.

Vrina cum odore ciborum.

Si verò dixeris lac reddi purgans medicamẽto purgante deuorato antequam sint factæ tot alterationes medicamenti in sanguinem, & demum in lac, experientia coactus quotidiana, quæ demonstrat, post duas, vel tres horas ab assumpto medicamento lac esse redditum purgans. Quia Medicamentum cum non sit aptum coqui à natura, & summæ actiuitatis, breui penetrat totum corpus, omnes venas, & inficit sua qualitate spirituali humores omnes, & ma-

refugium.

ximè

ximè puriſſimos; qualis eſt ſanguis.

Reſponſio. Reſpõdeo. hoc ipſum demõſtrare lac non gigni è ſanguine, quia non fit poſt coctionem ſanguinis; ſed breui tempore, & breui itinere, vt volumus nos cum Hipp. Vndè ſi ſtatim ab aſſumpto eccoprotico medicamento dicto (quod reddit lac eccoproticum quoq;) totus ſanguis acquireret eandem facultatem (quod eſſet neceſſarium, ſi iſtam dare deberet lacti) dicendum eſſet, vim quamlibet leuem medicamentorum purgantium pertranſire Hepar, & omnes venas, ac totum ſanguinem inficere, quod eſt abſurdum. Quare abſurdum eſt dicere totum ſanguinem ob med. purgans deuoratum, reddi facultate purgantem, & ſi hoc eſt impoſſibile, erit pariter impoſſibile lac reddi purgans, ex ſanguine factum non toto purgante. ergo ſolum lac acquirit vires purgantes, & hoc, vt diximus, quia eſt ſuccus omnium eorum, quæ in Ventriculo continentur, & huius indicium certum eſt breuitas temporis, quo lac redditur purgans poſt deuoratum medicamentum. Prop. Martianus in lib. Hipp. de Nat. pueri, & repetit 5. in 6. Epid. huiuſmodi Hiſtoriam affert. *D. franciſca Vxor* Mag. Baptiſtæ de Caſtellis cementarij in Vrbe, aſſumpto medica. purgante, ſtatim (ſeù poſt horam) mammam porrexit puellæ anniculæ, quam lactabat, non exiſtimans tam citò virtutem medicamenti ad mammas peruenire poſſe (nam id ab eo vetitum fuerat ante) quæ adeò fortiter purgata eſt, vt de ſuperpurgatione læthali dubitatum ſit. Matri vero ne ſemel quidem aluus ſubducta eſt, ſignum euidens medicamentum ad mammas ſuctionis violentia ſtatim raptum fuiſſe. Sic Omnibonius ferrarius. lib. 3. de m. pu. cap. 3. quando purgat nutricem cauet nè eo die, quo ſumit medicamentum lactet infantem; ſed alia nutrix, quod repetit cap. 6. 18. & ſæpius, idq; etiam ponit in ſuis aphoriſmis. idem refert Leonellus fauẽtinus de Morb. puer. c. 17. quod videntur ſumpſiſſe ab Auic. 3. 1. doc. 1. c. 3. confirmant Maſſaria cap. de Epilepſia, & alij. quare ſentiunt lac experiri purgans à pueris ſumptum eo tantum die, quo mulier ſumpſerit med. purgans.

absurdū. *Hiſtoria.*

remedium lactis calidi. Patet hoc etiam, quia Auic. 3. 1. doc. 1. c. 2. Eucharius Rodio de partu hom. c. penultimo. & alij ſcribunt. ſi accidat, vt lac nutricis calidum nimis, atq; acre ſit, id ſugendum infanti dare non debere ieiunam, & antequam ipſa cibum ſumpſerit. ex quo caſu dico. ſi cibus mox aſſumptus contemperat lac. ergo mox aſſumptus fertur ad mammas. Patet, quia ſi priùs conuerteretur in ſanguinem, quam in lac, longo tempore fieret iſta alteratio lactis; nec referret an nutrix ieiuna, vel ebria lactaret.

à pilis deuoratis. Confirmatur noſtra ſententia ex Ariſt. qui 7. de Hiſt. An. cap. 11. *Vbera (inquit) tota fungoſa ita ſunt, vt ſi in poculo pilum fortè hauſerit Mulier, dolor moueatur in mammis, quod malum pilare appellant, nec ſedatur donec pilus; vel preſſus exeat ſponte, vel cum lacte exugatur.* Hoc, ſi verum eſt, indicat, ſi pili deuorati à Ventriculo ad mammas feruntur lactantium, etiam ſimul ferri ciborum ſuccum pro lacte. Pili exitum non eſſe mirabilem dicit Steph. ſed non ob id Arg. ſoluitur: licet magis miranda ipſe proponat. ego dicam. ergo nec mirandum lac per ſpongioſitatem carnis ad mammas ferri.

Sed nonnulli id negant credendum Ariſt. vti Alexand. Benedictus lib. 1. cap. 4. Rondelet. c. de Cancro. Roder à Caſtro de M. Mul. lib. 4. cap. 26. Veſalius, Mercurialis, Chriſtoph. à Vega, & aliquot alij, quia nullæ ſunt conſpicuæ venæ à Ventriculo ad mammas. Pro Ariſtotele decertant alij. & Alſaharauius tra. 14. cap. 2. prac. dicit ſe id vidiſſe. Cardanus autem de Variet. 44. Atq; Thom. à Vega lib. 31. cap. 4. id non eſſe impoſſibile fatentur. Nos credimus Hipp. & Ariſt. Medicinæ, & Philoſ. principib. mammas eſſe ſpongioſas, & cęcos eſſe intùs ductus, ac per pororum raritates, hinc, & inde ducente natura ferri humores. *ſpongioſitas carnium.*

Quomodo nutriãtur oſſa, & oſſium medullæ, cũ viæ nobis non pateant. non eſt dubitandũ, & ſicut materia in Thorace abſorbetur à pulmone, qui etiam ſi intus ſit ſpongioſus, tamen ipſius tunica nobis apparet denſa. ac ſicut lingua noſtra ſtatim ſuſcipit, & abſorbet Vini ſaporem, & cutis noſtra aſpectu denſa, tamen, quando Nat. vult, copioſiſſimum per poros elicit ſudores, cur eodem pacto à Ventriculo per poros ad mammas non poteſt ferri lac? Multa nobis latent, quæ vera ſunt, vti V. G. latuere adhuc noſtros venæ lacteæ, quæ poſtea Aſellio innotuerunt. ita referunt Caſpar Bauhinus apud Schenckiũ, & And. Laurent. lib. j. Anat. Quæſt. 10. per Vterum, & Veſicam lac quandoq; fuiſſe expurgatum; ſed qui ductus ſunt à mammis ad Veſicam? Certum eſt à Ventriculo materiam lactis ferri ad Mammas, vel per vias adhuc incognitas, vel per poroſitates in corporibus raris, quod videtur Hipp. ſenſiſſe, & ex Ventriculo ſuccus exprimitur in omentum, & in carnes raras præcipuè humerorum: vnde Hipp. dixit. *à cibis, & potibus humeri, & mammæ inflantur.* ſentiunt certè manifeſte mulieres lac ſibi in mammas deſcendere ab humeris, & optimum lac ipſe dicunt haberi ab humeris. ſed quæ venæ id deferunt, niſi per ſpongioſitates feratur. raritas autem corporum ad tranſitus lactis eſt apta. hinc Ariſt. 1. de Hiſt. Anim. cap. 12. dicit fœminas gignere lac, non mares; *quia caro maribus ſpiſſa, mulierib. fungoſa, foraminulentaq; eſt.* Refert etiam Martianus. D. Domitiam de Griſonibus teſtatam eſſe filium ſuum menſtruum ſæpiùs cum ſtercore excreuiſſe furfures, quũm panem furfuraceum comederet nutrix. narrat etiam idem, teſte Proſpero Cecchino in Vrbe chirurgo primario, à quo etiam eandem ego audiui hiſtoriam, extractum fuiſſe è papilla mulieris lactantis ſurculum cicorij, quem præcedenti cœna comederat; quod idem confirmat alius caſus relatus à Martiano de Pompilia vxore Adami Melphi, quæ cum purgationis gratia dum puerpera eſſet lib. vj. lactis potaſſet, breuiſ- *Hiſtoria.*

ſimè in mammas fluxit è Ventriculo tanta lactis copia, vt tumefactæ mammæ maximum inferrent dolorem, vt ipſa met mihi pluries poſtea narrauit. ſcio à Caſtro, hæc experimenta in dubium reuocari ob anguſtiam ductuum: ſed poroſitates corporis muliebris conceſſit.

Patet igitur Auctoritate Hipp. validiſſimis rationibus, & certis experimentis, lac nil aliud eſſe, quam ſuccum ciborum à ventriculo ad mammas delatum. Hinc reſpondendum reſtat ad rationes aduerſariorum.

Concluſio.

Reſpõdetur Ariſtoteli.

Et ad Ariſt. dicimus, verum eſſe, quod eadem eſt mat. quæ alit Embrionem in Vtero, & ex qua generatur. ſed negamus debere eſſe eandem mat. quæ alit ipſum extra vterum. Nam cum paulò poſt debeat vti cibis, Natura paulatim voluit fieri tranſitum à ſanguine ad cibos, ideſt per medium, ſeu per lac, quod eſt ſuccus ciborum in Ventriculo coctorum, & potentia proxima ſanguis; vnde quid medium (vt dixi ratione 10.) inter cibum, & ſanguinem.

Reſpõdetur Galeno.

Ad Gal. dico, gratis ipſum aſſerere contra Hipp. lac ex ſanguine gigni: quod ſi non differt lac à ſanguine niſi ob leuem mutationem in mammillis, iſta mutatio, quæſo, eſt in melius, an in peius? non in peius quia, ſi quis potaret ſanguinem, diuerſas vires experiretur à lacte, non parum; ſed multum varias: nam Taurinus ſanguis potus inter Venena ponitur, non autem Vaccæ lac. erit ergo mutatio in perfectius. & ipſe Gal. fatetur ipſo ſanguine paulò perfectius. ſed ſi hoc eſt, Natura grandiori puero perfectius, elaboratius, & tenuius nutrimentum paraſſet, quam minori, & molliori, quare irridenda, & inartificioſa fuiſſet, cum poſtea à lacte ad craſſa cibaria puero creſcenti tranſitus ſit faciẽdus, ab vno extremo ad aliud. Equidem dicerem parum differre lac à ſanguine, quia amborum eadem eſt mat. nimirum chilus, ſed ad hepar delatus rubeſcit, & dicitur ſanguis, ad mammas dealbatur magis, & dicitur lac, paulo frigidius ſanguine, quia mammæ frigidiores Hepate, ſeu minùs calidæ.

Ad Galenũ reſpõſio.

Ad alteram Gal. auctoritatem lib. de vſu part. nego paritatem inter lac, & ſemen. primo, quia diuerſa eſt mat. vt dixi. ſecundo, quia ex euacuatione lactis non ita alteratur corpus, vt ex ſeminis emiſſione, nec titillatio adeſt in lactis ſuctu; nec virium tanta debilitas ſequitur. Mulier poteſt quotidie ſine detrimento lib. j. lactis emulgere: ſed non lib. ſemis ſeminis ſine maximo periculo, & virium iactura. tertio non tanta mora eget lac, vt coquatur in mammis, quanta ſemen in teſtibus; nam breuiſſimè implentur mammæ, & citò exinaniuntur, & denuo replentur, diutiùs autem debet in teſtibus ſemen permanere, vt perficiatur. quarto vſus eſt diuerſus, ſemen agens eſt in generatione, & perfectiſſimum in natura, naturæ cæleſtis, & ſpirituoſæ, & lac autem alimentum ſimplex eſt, & patiens.

Reſpõdetur Hip.

Ad Hipp. lib. de ſtruc. hom. Reſpondeo 1. non eſſe Hippocratis nomine dignum; nam contraria dogmata profert. 2. quia neq; à Galeneque Erotiano numeratur inter Hippocratis opera, nonnulli etiam tribuerunt Ariſtoteli, ſed cuiuſcunq; ſit, non refert. certum nobis eſt, falſò, & contra Hippocratis doctrinam ſcribere eandem eſſe lactis, ac ſeminis materiam; & experimenta ab ipſo allata nihil probant. non enim eodem modo exit lac, quo ſemen: nam hoc quidem exit expulſo à nat. ſemine, & relaxatis partibus continentibus: lac autem per externam attractionem educitur. At quum educitur ſang. poſt multam ſeminis iacturam, exit proxima ſeminis materia; ſed poſt multam lactis euacuationẽ, ſi ſanguis ſequeretur lac (quod rariſſimè obſeruatur, cum frequentiſſimè in ſemine iſtud accidat) exiret vi vacui, non vt in potentia lac; nam ſi repletus cibo eſſet Ventriculus, nunquam ſequeretur ſanguis, ſed ſi ventriculus cibo eſſet vacuus, tunc ob validum ſuctum fieret attractio à venis ob violentiam, qui ſanguis poſtea attractus in mammas, tantum abeſt, vt conuertatur in lac, vt corrumpatur potiùs, & morbos pariat.

Hippocr. explicatur.

Quando autem Hipp. de Nat. pu. ſcribit. lac retrocedere ad mammas, non intelligit, quod lac genitum in Vtero feratur ad mammas; ſed quod illa materia alimentorum, quæ vertebatur in ſanguinem, & tendebat ad vterum aliò vertitur, & ad Mammas fertur, & intelligit lac in potentia, non actu.

contra Ariſt.

Et falſum eſt quod Ariſt. 4. de Gener. Anim. cap. 18. ſcribit *eandem lactis, & menſtruorum nat. eſſe* altero enim ceſſante, alterum emergit. quod etiam ſenſit Gal. falſum, inquam, eſt (niſi intellexerint de chilo proxima vel lactis, vel ſang. mat. ex quo Menſtrua) quia conſtat multos homines lac in mammis gignere, qui menſtrua non habent, vt referunt Ariſt. lib. 3. de Hiſt. Anim. cap. 20. Auic. Albertus. Veſalius lib. 5. de Hum. corp. fab. cap. 18. Alex. Bened. Amat. lib. 3. cap. 40. Cardanus lib. 12. de ſubt. Hier. Eugubius lib. de lacte. Marcel. Donat. cap. 8. de Variolis. Fabritius Aquapend. Chirurg. lib. 3. cap. 13. Conradus Schenkius filius. immò ſcribunt in India mares habere mammas lactiferas, mulieres paruas, Renardus Cyſſatus de Inſula Iaponiæ, & And. Laurent. lib. 2. Anat. c. 2. immò Ariſt. 3. de Hiſt. Anim. cap. 20. de Capro in Lemno. Matt. in Epiſtolis, de tribus Capris in Boemia, & Ant. Torquemada lib. j. ſui Viridarij de alijs animalib. maſculis, referunt lac multum habuiſſe. nec ſatisfaciunt Lud. Merc. tom. 1. lib. 1. claſ. 4. art. 6. quæſt. 124. And. Laur. lib. 9. Anat. Quæſt. 2. Baricel. de lacte cap. 3. dicentes non eſſe Verum lac, quod gratis dicunt, & ſubterfugij gratia. nam omnes qualitates, & vſus lactis habens, nil prohibet, quin verum ſit lac. Atq; hactenus patet nil obſtare quin vera ſit Hippocratis de mat. lactis ſententia, circa quam longior fui, quia Hipp. vetus, & vera ſententia à Galenicis gratis damnata erat ſuæ dignitati reſtituenda, & falſus etiam Mercurialis, qui ait Hipp. nouam, & incredibilem

Homines lactiferi.

bilem sententiam proferre, cum dicere debuisset vetustissimam.

Quid agēdum. De Vsu lactis quia Acorambonus, Costæus, Baricellus, & alij exactissimè tractarunt, non est quod aliquod proponam, sed vt ad Vomitum excitandum inseruiat tota mea vertetur oratio. sufficiet cum Areteo lib. 7. cap. 8. dixisse. lac assumptu suaue, potu facillimum, nutritu solidum, & qualibet esca à pueritia familiarius esse: præterea visui colore delectabile, medicamen arteriam non asperans, guttur læuigans, ad eijciendum pituitam facilem sputum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, vlceribus dulce subsidiū, & quolibet alio benignius, si quis multum lactis potat, nullo alio eget alimento.

Lac potum aluum mouere scribunt auctores, & genericè de omni lacte Dioscorides. differentia tamen est secundum magis, & minus. nam è viridi pubulo aluum magis emollit. & inter animaliū. Caprinum aluum minùs tentat. quoniam pecus hoc adstringentib. pabulis robore, lentisco, olea, ac Terebinto magna ex parte vescitur. tamen cum eo hic Romæ vtamur possum dicere Melancholicos, & siccam aluum habentes magis purgare lac hoc, quam validissima medicamenta. dedi ego Caterinæ Vacchæ de Auantagijs Melancholicæ Vitri antimonij. g. 80. in tribus dosibus diuisa, ex quib. bis aluus deijciebat, semel parum vomuit, assumpsit flores antimonij, turbit minerale, mercurium sublimatum, extractum ellebori nigri, aliàs ellebori albi, medicamenta ex scammonio, colocintide, sed semper leuis succedebat euacuatio, admiscui elaterium paulo validiùs purgabatur. at ex potu lactis caprini, quinquies, & septies copiose aluus deijciebat.

Quātum agēdum. Vtimur autem ad Vomitum excitandum multo lacte poto, quum, & acrimoniam excernendorum obtundere intendimus, & lenes facere partes exasperatas ab humoribus internis, vel ab assumptis. ideo præcipuus est lactis vsus ad Vomitum ab assumptis Venenis Acribus, & corrosiuis. Nam Diosc. de lacte scripsit. *Lac recens efficax est contra rosiones, vstionesq; ab exitialibus medicamentis factas; vti à Cantharidibus, aut Salamandra, Bupreste, aut pinorum Eruca, Hyosciamo, Dorycnio, Aconito, aut Ephemero: præsertim bubulum ad id eximiè confert.* deinde subdit. *Humanum lac contrà haustum leporem marinum præsidio est.* laudat etiam lac lib. 6. ad Cantharidas, Pinorum Erucas, Buprestes, Salamandram. & cum eo Matthiolus. præterea ad Ephemerum *lac decocto Serpillo.* ad *quomodo.* Doricnium *lac caprillum, aut Asininum.* ad Aconitum *Opobalsamum cum lacte.* ad Cicutam *lac Asininum, aut Bubulum.* item ad Sardoniam Herbam. & ad Hyosciamum. *lac præsertim asininum, si id desideratur caprillum, vel bubulum.* item ad cerussam, calcem, Sandaracam, leporem Marinum. Aetius ser. 13 cap. 49. ad Cantharidas. *Quod si exolutiones, & morsus oboriantur lac bubulum recens mulctum assiduè bibendum, & citò reuomendum, exibeto.* & c. 53. ad leporem marinum; *lac Asininum recens mulctum cum passo assiduè præbeatur, aut si hoc non adsit bubulum, indeq; confestim euomant.* deinde ad Cerussam. *lac calidum.* Halyabbas 4. prac. cap. 50. Ad castorium, & Beledarum exhibet lactis pinguedinem, quæ non est Byturum.

Alio modo vtimur lacte ad Vomitum excitandum, cum nimirum lacte vtimur Animalis, quod ederit herbas vomitiuas, vt Elleborus albus. sed hoc modo lac, quod vim habet solutiuorum, est numerandum inter soluentia non autem hic inter lenientia.

De Oleo Cap. LX.

Si de Oleo vniuersaliter agere decreuissem, seu de omni re, quę ad ipsum pertinet, multa essent docenda de essentia, differentijs, & facultatib. Verum quia omnia hic dirigo ad Vomitum, cæteris omissis, de Oleo loquar, vt est materia vnctuosa, pinguis, & leniens, atq; lubricans, & viscera, & excrementa interna. & loquar de communi Oleo, seù Oliuarum. nam quorundam seminum, vt Latiridis, Ricini, Glandis Vnguentariæ, nucis Moscatæ, sem. papaueris, hiosciami, &c. non sunt Olea alimentalia, sed medicata, & valida neutiquam lenientia, & lubricantia, ac mollientia tantum. *Oleorum distinctio.*

Ex Oliuis immaturis, vel siluestribus Ol. adstringens paratur, è maturis verò dulce, calefaciens, emolliens, humectans, & quamuis Ol. guttur exasperet, & oculos mordicet, tamen lenit partes asperatas, quod est problema propositum à Gal. 2. de simpl. m. f. cap. 5. sicut etiam coria mollire, & pisces coctos durare. ac Ventrem subducere: dicendum autem ab oleo dulcissimo, quale Amigd. d. recens, fauces leniri, & tusses sedari, at ab acri Oleo, & veteri asperitatem gigni, Oculi autem omne vnctuosum respuunt, quia eorum humiditas, qua lubrici sunt, est aquea non pinguis, & pinguia obstruunt tenues membranas, ideo exasperant: aliàs natura sua Oleum lenit partes asperas, & lubricas facit, vt cætera pinguia: & cum tenuissimæ sit essentiæ corium (penetrando poros) emollit, & humectat, nec non fœces induratas emollit. at oleo cocta frigũtur, & friãtur, sicca, & dura reddũtur, quia consumitur ab igne naturalis humiditas, qua ablata pars terrestris remanens siccatur, nec Oleo vniri potest alterius naturæ. Venter autem subducitur, quia excrementa emolliũtur, & lubrica ab Olei pinguedine fiunt, ac intestina lenia. Diosc. *Soluit* (inquit) *aluum heminæ mensura cum pari ptisanæ succo, aut aquæ, potum: ad tormina calidum simul decocta ruta tribus sextarijs in potu datur.* nec multum distat Plin. lib. 23. cap. 4. *Tormina calidum potum cyathis sex, magisq; ruta simul decocta sedat. Soluit aluum heminæ mensura, cum vino, & calida aqua potum, aut ptisanæ succo.* at Gal. 2. de simpl. c. 18. *problema.* *Oleum leniens.*

18. Oleum depuratum dicit se bibendum dedisse, & nullam prorsum intestinis mordacitatem attulisse, gutturiq; minimè ad tussim impetum commouisse; cumq; oculis esset infusum, sensum mouisse exiguum, ipsa potiùs nouitate, atq; insolentia, quam acrimonia molestum, & 1. ad Glauc. 14. Oleum epotum solet ventrem mollire. & 5. de san.tuen.cap.9. in senibus prestat *aluum soluere potissimum oleo ante cibum absorpto, sed et oleribus ex Oleo,garoq; ante cibum assumptis.* & lib.6.cap.7. laudat etiam vt ad emolliendam aluum initio mensæ, sumantur Olera cum Oleo & Garo. idem probat paulo post cap. 10. vocatq; lubricantes cibos. & lib. 5. citato. dixerat securum esse Oleum, quippe quo, & siccius excrementum madescit, & transitus efficitur lubricus, & corpus ipsum siccum emollitur. dixerat etiam lib.2. cap. 11. aluum subducere in pituitoso ventre per lubricitatem, simili modo cum maluis, blitis, moris, ex quibus nos inferemus Oleum aluum subducere, vt emolliens, & lubricans, ac relaxans.

Oleum Vomitorium.

Vomitum verò adiuuat, vt relaxans, atq; lubricans, & confert maximè præmunitis vijs, per quas mat. euomenda debet transire, ne ab ipsius acrimonia ledantur. quo pacto Diosc. lib. 1. scripsit cap. 28. *Vlcerantium medicamentorum vires permistum hebetat: contrà Venena datur, assiduè potum, redditumq; Vomitionibus.* Plinius vero.lib.23. cap.4. *stomacho contrarium* (inquit) *Venena omnia hebetat, præcipuè psimmythij, & Gypsi in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum; contra meconium ex aquas: contrà cantaridas, Buprestin, Salamandras, phtyocampas, per se potum, redditumq; vomitionibus. contra omnia supradicta laudatissimum.* Præterea Diosc. lib. 5. de Melicrato. *ijs* (inquit) qui Venena hauserunt ex Oleo Vomitionem incitamus, & lib.6. in præfac. assumpto Veneno. *Sine mora* (ait) *calidum oleum ex aqua, aut seorsum, vt vomere cogantur dari conuenit.* & cap. 1. ad Cantarides. *dato oleo vomere cogantur.* similiter ad Buprestes, & Salamandras epotas, & ad Pinorum Erucas. *Peculiariter tamen* scribens *pro simplici Oleo, & irino, Melinum, quod è Cotoneis pomis, & Oleo temperatur accipiemus.* deinde Coriandro epoto Vomitionem *irino Oleo* concitat. Meconio, & Papauere corniculato assumpto citat *Oleo Vomitionem.* Cerussa pota. *Amaracino oleo, aut irino.* Fungis nocentibus confestim succurrendum: communiter *ex Oleo vomere cogendi.* Gypso poto. *Prodest Oleum ex aqua mulsa.* Galenus autem 2. de Antid. cap.7. ex Asclepiade. *ijs, qui Papaueris succum hauserint, confert hydrælæon, hoc est aquam oleo conditam, calidam subinde bibendam exhibere, atquè, vt vomant cogere.* deinde ait. *Quod si Psilotbrum quis forte biberit, Oleum calidum sumendum est, deinde Vomendum.* ego quondam vsus fui Oleo communi, & Amigd.d. ac iurib. pinguibus, pro quadam muliere, quæ per errorem sumpserat in potu aquã calcis, & litargirij ad pilos denigrandos, eiusdem cum psilotris facultatis. Præterea ex Galeno *Cerussam si quispiam assumpserit, oleum calidum bibat, & Vomat.* & addit. *si incognitum nobis fuerit Venenum quod quis biberit, ederituè, hydrelæon calidum dabimus, vtq; ex eo multum bibat iubebimus, tum vomere ipsum faciemus.* & de remed. par. fac. c. 27. *Principio igitur,* inquit, *iubendum, vt qui venena sumpserunt, confestim vomant, epoto prius Hydrelæo, idest mistis aqua, & Oleo, & plurimo, & frequenter deinde varijs diuersisq; sunt cibandi ferculis, à quib. non ita multò post rursus vomant, iubeto, sic enim aut simul reijcietur mortiferum medicamentum, aut saltem infringetur ipsius virtus. Quod si post hæc ventriculus videatur à Vomitu veluti aduri. Hydrorhodynon, idest aquam rosaceo Oleo mistam, potui offerto: dehinc vomant rursus iubeto.*

Quid agēdum.

Neq; Venenis tantum assumptis, sed alijs etiam humorib. in Ventriculo existentib. Oleo incitandus est Vomitus, nam 2. de Alim. fac.cap. 22. Malua cocta cum Oleo, & garo, ventriculum subuertit, & potissimum ipsius os. ideo Vomituri in fine cęnæ assumant. & 1. ad Glau.cap. 14. *Qui verò* inquit *ex vitiosis humoribus os Ventriculi mordicantib. dissoluuntur, hos post aquæ calidæ, aut hidrælei potum fac euomere, quid si difficulter euomant, prius concalefacere, oportet, quæ os ventriculi circumstant loca, & manus, & pedes, quod si neq; hoc modo possunt euomere, digitos, aut pennas demittendo irritare oportet: quod si neq; sic euomant, rursus his Oleum calidum, quam optimum exhibendum. Solet autem sæpius Oleum non solum ad vomitum irritare, sed etiam Ventrem molliorem facere.*

quomodo.

quãtum.

Quantitas videtur sufficere ad vnc. v. vel vj. quæ dosis communiter est in vsu de Oleo Amid. d. ad aluum lubricandam mediocriter.

Aetius. ser.3. cap. 119. ad Vomitum irritandum vtitur etiam oleo sesamino, raphanino, & narcissino.

De Comprimentibus. Cap. LXI.

GEnus Medicamentorum leuiter aluum purgantium docuit Mesues, quod comprimendo euacuare dicit, quasi astringendo, & corroborando: eo quod frig. & siccum sit. vti sunt Myrobalani. dubitant tamen aliqui, & iurè, an detur hoc genus medicamentorum euacuantium.

an detur comprimentia.

Primo, quia vnica tantum species assignatur, nimirum de solis Myrobalanis id prædicatur, qui cum sint quinque specierum Chebuli, Emblici, nigri, citrini, Bellirici, & omnes comprimendo, & astringendo euacuare dicantur. tamen vis solutiua in omnibus diuersa est. quia Citrini bilem educunt, Nigri Melancholiam, chebuli, Emblici, & bellirici pituitam: vnde si sola astrictione euacuarent omnes, eodem modo, eandemq; materiam omnes educerent. sed hoc est falsum, igitur & illud,

Secun-

ratio 2.

Secundo, dici poteſt Mirobalanos habere duplicem ſubſtantiam, vt Rabarbarum, & multa alia: craſſiorem, terreſtrem, & Elementalem, frigidam, ſiccam, & aſtringentem. tenuiorem verò ſolutiuam, quæ in aſſatione perit; vndè terreſtrior remanens ſola validiùs operatur, & quod facultas Mirobalanorum ſolutiua, non ſit a temperamento frig. & ſicco, patet, quia determinatum euacuat humorem, vel bilem, vel Melancholiam, vel pituitam.

ratio 2.

Tertio, dici poteſt, vt aliqua aſtringentia à Galeno relata aluum quandoq; mouent per Accidens, ita etiam Mirobalanos operari. non autem per ſe. quia comprimentia, quum aluum mouere debent, ex Gal. 6. de ſan. tu. cap. 6. per ſe id nequeunt; ſed aliena ope. ſiquidem ſcripſit Gal. cum volumus, aſtringentibus aluum ducere, oportere, vt in prima menſa exhibeamus ea, quæ lubricant, vt ſunt maluæ, ius pingue, Oleum, & ſimilia: in vltima verò menſa, exhibeamus aſtringentia, & ſtiptica, vt roboretur, & aſtringatur os Ventriculi, & partes aliæ ſuperiores; quæ dum ſeſe conſtringunt, exprimunt deorſum fœces, & humores iam lubricos redditos, & niſi in prima menſa exhibita fuerint aliqua emollientia, & lubricantia, etiam ſi poſtea in fine menſæ aſſumpta fuerint aſtringentia, quia exitus imparatus, nulla ſequetur deiectio. & multo minus ſi initio cęnæ aſtringentia deuorata fuerint, vt claro exemplo docuit Galenus: ex quibus patet aſtringentia, & comprimentia, non per ſe; ſed per Accidens mouere aluum. cum autem hoc ſequatur ab omnibus aſtringentib. dicto modo aſſumptis; & Mirobalani, non ſolum dicto modo; ſed etiam ante cibum ſumpti aluum moueant, ſequitur ipſos aluum ciere non comprimendo, ſed attrahendo.

comprimentia Vomitiua.

Porrò cum maximè dubitetur de euacuantibus deorſum comprimendo: de euacuantibus ſurſum, non ſolum dubitare licet, ſed omninò negare: cum præcipuè nullum detur, ſeu aſſignetur ab Auctoribus Vomitorium, quod habeat facultatem aſtringentem. & in cibis fortè aſtringentia contrario modo ſumpta, ſcilicet in principio menſæ, & in fine mollientia, Vomitum mouere poſſent, roborato enim, & adſtricto inferiori ventriculi Orificio, & relaxato ſuperiori, non eſt dubium, quin faciliùs Vomitus, quàm alui deiectio ſequatur. Operatio tamen erit per Accidens.

His tamen non obſtantibus, quia Arabs Medicorum ſcola affirmat Mirobalanos comprimendo purgare, & conſentiunt ferè communiter latini poſteriores; ego quoq; acquieſcam. & conabor inter Vomitoria, ſaltem vnum comprimens numerare. nimirùm Corticem, & Iulos Iuglandis; quæ aſtringētia dicuntur, & Vomitiua, & quidem dicere poſſem Naturam ſæpiſſime duo contraria miſcuiſſe, in diuerſis generibus rerum; vnde non mirum ſi quandoq; in vno ſimplici medicamento cum ſubſtantia facultate adſtringenti prædita, aliam facultatis ſolutiuæ confundit. nonnè Rhabarbarum cum facultate ſolutiua, habet etiam vires adſtringendi? ſic facultas ſolutiua in Myrobalanis, iuncta eſt cum ſubſtantia aſtringenti; vnde duplex effectus, nimirum actuata prius facultate ſolutiua; quæ in tenuiori ſubſtantia reſidebat, deinde, quæ in craſſiori firmatur, ad actum reducitur; nempe adſtringens, ac comprimens. verum quia hæ quęſtiones non ſunt huius loci. ne in omnibus à vulgaribus opinionibus diſcedere velle alicui videar, Iuglandis corticem adſtringentem, & corpus purgantem inter Medicamenta comprimentia collocare placebit.

comprimentium duplex ſubſtantia.

De Iuglandium Arboris mediano Cortice, & Iulis. Cap. LXII.

Cortex Arboris ferentis Nuces iuglandes aſtringens eſſe videtur: vndè Gal. 7. de ſimpl. m. f. *Nucis arbor* (inquit) *tum in folijs, tū in germinibus adſtrictionem quandam poſſidet, cęterum euidentem multamq; in nucis putamine recenti pariter, & ſicco, proindè eo tinctores quoq; vti ſolent.* ipſe autem Galenus ſuccum adhibuit. cum autem folia arborum à corticè oriantur, necnon florum etiam, & fructuum exteriora inuolucra; eius etiam facultates habere dicemus, ſicut fructuum, & ſeminum Medullæ ab arboris Medulla ortum ducunt, & quia requiritur non primus, ſed ſecundus Arboris cortex, ex quo gignitur ſecundus cortex fructus, ideſt durus, & oſſeus, qui etiam dicitur aſtringere: pariter, & Arboris ſecundus cortex adſtringens erit. ergo ſi iuglandis folia, germina, & fructus cortex, ex Galeno aſtringentia ſunt, erunt etiam cortices arboris aſtringentes. Pariter cum Iuli præludium fructuum ſint, & non à medulla, ſed ab arboris cortice ortum ducant, adſtringentem habebunt facultatem, non autem aqueam, inſipidam, & Oleoſam, vt Medulla fructus, & arboris. & Iuglandis iulos aſtringentem habere facultatem, vnus (quod legerim) Cardanus libro de dentibus adnotauit, vt mox afferam.

cortex adſtringens.

Porrò cum Iuglandis arboris medianus cortex, & Iuli ſint adſtringentes, & Vomitorij leues, & blandi, nec numerare queam inter Vomitoria lenientia, lubricantia, & abſtergentia, cogor inter comprimentia reponere. Nuces autem ipſe ex Gal. aſtrictionis non ſunt participes, & ex Dioſc. Plinio, & Auerroe. Vomituris ieiunis in cibo aptæ, Plin. in Teneſmo ſolo, quia pituitam trahunt. at Auer. etiam laxare ventrem, fortè ob Oleoſitatem innatantem, & os Ventriculi petentem nauſeam excitat. Hinc Dioſ. *Difficiles concoctu, ſtomacho inutiles, bilioſas, capitis dolorem inferentes, & tuſſientibus inimicas* pronunciauit, quod repetit etiam Plinius, id ſiccis tribuens. cum virides ex Gal. ſtomacho vtiliores ſint, quam Auellanæ.

facultas Vomitoria.

Quo ad facultatem Vomitoriam, antiquis ignotam. ſcripſit Fernelius. *Iuglandis arboris, quum præſertim ſucco madet, decerptus Media-*

nus

nus cortex, arefactus, tritusq; Vomitionem ciet, longeq; mitiùs Iuli eius. Fumanellus. *Experimentum optimum, vomitionem excitans absquè Ventris offensa, varios educens humores. datur ieiunis. Corticum craßarum radicum Nucum ex Vino decoctum. pondere. vnc.iij.* Plinius certè lib. 23. cap. 8. de Nucibus iuglandis. *laxatum enim*, inquit, *ac emollitum oleoso suo vnguine ventriculi os, ad vomitionem imbecillum reddunt.* Porrò in Vomitu ciendo non est eadem facultas nucum substantiæ, & corticum arboris, medulla enim oleosa laxat, ac lenit. cortex adstringit. sicut, & iuli.

Iuglandium Iulorum, quos Catulos, & flores etiam appellant, Vomitoria vis non antiquos modo, verum etiam Matthiolum latuit, *Manardus.* quia tantum retulit dari siccatos hystericis mulieribus. At Manardus. lib. 19. Epis. 5. deiectoria tantum esse meminit, nec etiam nimis; sed veluti in secundo ordine, quorum scilicet dosis possit integram vnciam excedere, atq; id certa experientia se didicisse. Ferneliùs autem. *Fernelius.* *Iuli qui florem antecedunt, deciduntq; frondescente arbore. furno siccati, tusiq; à drach. semis ad drach j. ex leniente liquore, aut Vino albo sursum purgant, & longe mitius mediano Cortice. Crato.* *Colicosquè dolores, ac nephriticos tollunt.* Crato cons. 3. pro Hemicranea ex consensu Ventriculi. *Iuli Iuglandis dum floret, mox collecti, ac torrefacti, & in puluerem redacti Vomitum* *Castor.* *absq; molestia cient.* Castor Durantes. *Iuli valent ad purgandos Equos dati cum furfure, ante quam eis exhibeatur Cichorium.* & postea cum Matthiolo dracmam pulueris in vino Hystericis exhibet. sed cum moueant Vomitum, non semper Hystericis confert Vomitus, vt dicemus. *Cardanus.* Card. de Dentib. 23. *Refert Manard. purgare bilem. cum verò tot melioribus liceat eam purgare, non est, vt eis vtamur, nisi vel cum Ruri fuerimus, vel cum sistere volumus menses. Calidi sunt in primo Ordine, sicci in tertio acremquè quandam, simulatq; astringentem habent vim. In tenui substantia astringens vis ad venas penetrat, imbecilla cum sit, non potest cohibere fœces. Acris enim substantia craßæ nonnunquam iungitur, vt in pipere, velut in Rosa astringens tenui, quamuis ordine rerum contrario modo res se habeat; ludit natura in huiusmodi eleganti vicissitudine. In Dysenteria non incommodi, vt reor: sed neque ventriculo, neq; Iecori multis rationibus possunt esse salubres.* Ex his Cardani verbis, quamuis suis quibusdam rationib. non allatis, non recipiat horum Iulorum Vsum, colligimus hos habere facultatem astringentem, acri mixtam, & concedit dysentericis. erit ergo compositio huius mixti similis Mirobalanis, astringentib. & laxantibus mixta, sed Mirobalanis deorsum tantum. his verò sursum, & deorsum, vt patet ex citatis Auctoribus.

Quid agēdum. Quid igitur agendum in horum vsu? pro leui vomitu concitando, vt postea ventriculus roboretur, dari poterit Iuglandis arboris medianus cortex, vel radicum, vel trunci, collectus vere, quùm arbores succo turgent, & siccatus, & in puluerem redactus, vel in vino decoctus.

Iuli autem mitius cortice commouent corpus, vtiles autem erunt in Vomitu excitando *quomodo.* pro colicis, & Nephriticis, in Hæmicrania ex consensu ventriculi. purgare bilem dicuntur à Manardo: sed pituitam etiam ducere reor, eo quod & colicis, & ventriculo repleto prosint. dantur hi furno siccati ex vino albo, vel iure, vel alio conuenienti liquore.

Et florum quidem dosis ex Fernelio à drach- *quātum.* ma semis, ad drachmam vnam. sed Manardus ad integram vnciam ascendit. & vere quidem debiles expertus sum.

Corticis autem vncias quatuor in Vino coquebat Fernelius.

De Solutiuis. Cap. LXIII.

HActenus de Vomitorijs leuibus, & per Accidens tractatum est, sequitur modo vt de vere, & à facultate propria Vomitum excitantibus agamus, quod non minori diligentia erit peragendum.

Quare primo agendum esset de facultate ipsa solutiua per Vomitum, cur, & quomodo electiue humores euacuentur, longa, & immensa certe disputatio, cum autem eadem sit omnino facultas, quæ sursum, & deorsum vergit, nisi quod ad sursum, vel deorsum specificetur, quod de deiectorijs solutiuis dicitur idem etiam Vomitiuis competet. cum vero ista quæstio ab infinitis auctoribus sit exagitata, ne tempus teram in examinandis tot varijs opinionib. de vi solutiua. ad alios scriptores legendos lectorem meum remittam, ne nimis defatigatus, quæ de Vomitiuis sum traditurus, oscitanter legat, & licet Mesues Vomitoria diuidat in leuia, mediocria, & valida. quia tamen difficillimum est has Classes exacte distinguere Ordinem alphabeticum sequemur, vt supra fecimus vniuscuiusquè tamen virium considerantes gradum.

De Aceto Destillato. Cap. LXIV.

NOn quodlibet Acetum destillatum vim vomitoriam possidet; sed illud tantum, quod in Campana plumbea, cum fundo æreo *æris facultas.* destillatur. vnde alij destillantes in vase vitreo, Aceti acerrimi libris quatuor imponũt laminarum æris, & plumbi libram vnam, sic destillant. quo patet vim vomitoriam non esse aceti opus; sed facultatis à duobus prædictis metallis assumptæ. vehemens igitur vis erit, quia metallica. ob id Fernelius lib. 5. meth. cap. 13. *At verò*, inquit, *stillatitium Acetum vulgares nonnulli non paruo periculo experti sunt vomitiones mouere, quandoquidem ventriculum, intestina omniaq; interiora viscera*

summis

ſummis cruciatibus exulcerat, quemadmodum, & hoc ipſum metalla omnia diſſoluit, ab arte igitur, vt perniciosum, exulet. poſſem id à minori, damnare: ſcio enim accidiſſe Romæ in quodam Monaſterio, vt & Meſſanæ in alio, quod cum moniales vinum per noctem in vaſe ęreo manere permiſiſſet, fere ab omnibus, quę huiuſmodi Vinum potarunt ob ſummas vomitiones, ſe Venenum aſſumpſiſſe creditum. ergo ſi Vinum ab ære vim vomitiuam aſſumpſit, multo magis Acetum corroſiuum. & quod magis eſt etiam aqua è Vaſis æneis ſuſpecta eſt, quia vim æris ſuſcipit. vnde Cæſalpinus cap. de Elephantiaſi. *Apprehenduntur, qui potant aſſidue aquam in Vaſis æneis: nam virus Æruginis Elephantiaſim gignit.* Profectò Libauius Syntag. arcan. lib. 8. c. 29. deſcribens Aquam Aeſculapij Zappatæ. *eſt autem*, inquit, *dulcis liquor Aceti, participans naturam Iouis, & Veneris.* ego autem dico Saturni, & Veneris, & pergit dicens. *Medicamentum hoc eſt ad vlcera, tremores, & ſimiles affectus, non puri aceti; ſed metallica vi imbuti, qua acidus ſpiritus, aut corruptus eſt, aut perijt, reſtante dulci phlegmate.* nec de vi Vomitoria ex Zappata quicq. tranſtulit. ſignū euidens nō probaſſe.

Elephantiaſis.

Acetū deſtillatum vomitorium.

Ex altera parte multos noui, qui feliciſſimè ab hoc Aceto deſtillato Vomitum habuerunt. & pharmacopęus quidam plurimis quotidie vendebat, & ipſum ſummis laudibus extulit Io. Baptiſta Zappata in ſuo libro Mirabilium ſecretorum. c. 18. inter alia ſcribens vocari aquam Aeſculapij, quod omnia difficilium morborum genera ſanet, ſitq. vera pauperum medicina. licet enim inter euacuantia ſupremum ſit ſolutiuum, omnes educens humores, tum per vomitum, tum etiam per ſeceſſum: tamen ipſius immenſis viribus hunc per os exhibendo, omnem capitis difficilem affectum ſanauiſſe, qualis eſt Epilepſia, Apoplexia, Lethargus, Phrenitis, inflammatio oculorum, aurium, faucium ſinâche dicta, item inflammatio Pulmonum, ventriculi, renum, hepatis, vteri, atq. cuiuſcumq. corporis partis, cum externæ, tum internæ. Pariter ſe abſtuliſſe, atq. reſoluiſſe ait, omnem Hepatis, lienis, partiumq: internarum tumorem, ac duritiem ab humoribus frigidis, craſſis, atq: viſcidis cauſatam, eos quippe attenuat, facileq: educit. Præterea ſe reſoluiſſe, ſubdit atrociſſima Morbi Gallici gummata, capitis dolores, iuncturarumq: oſſiumq: cariem, dictam vulgo ſpinam ventoſam. Prodeſſe etiam Alopeciæ, Scabiei, puſtulis, eſcaris, lepræ, Herpeti exedenti. Inſuper ſe infinitos Epilepticos ſanauiſſe, quibus Vomitus proderat, ob magnam à capite fluxionem. & tandem ſe ſanaſſe Mulierem, quę quotidie quater, & quinquies Epileptica acceſſione corripiebatur. & cum prius eſſet demens, & decolor, colorem, & mentem recepiſſe, morbumq: ceſſaſſe. ſe etiam curaſſe ſcripſit mulieres copioſis adeo albis menſibus vexatas, vt totæ conſumerentur, ſicut etiam multas Eriſipelatibus caput, faciemq: tumefacientibus, euacuato autem ventriculo, refrigeratoq: ſanguine, morbum ceſſaſſe. nec non etiam ſimiliter fuiſſe ſanatos hæmorroidarum doloribus vexatos.

Diſtillatio autem Aceti talis eſto. In campana plumbea cum fundo æreo, in qua Roſæ deſtillari ſolent, ponatur Acetū acerrimū ad duas tertias, & carbone ſuppoſito deſtilletur, vt quaſi ebulliat. aqua deſtillans colligatur in ampulla, vt ſolet aqua roſarum, deſtillabit autem primo aqua aurea, ſapore dulciſſimo, poſtea clarior, & acrior procedet, nec totalis deſtillatio compleri debet, redoleret enim Empireuma: ſed illico reſiduum auferi, & ablui vas debet, ne æs corrodatur. & hic quæſtio diſcutienda ſe offert, cur Acetum dulceſcat. & multa quidem proponi poſſent, quia fermentationis metallicæ opus eſt. de qua alibi à nobis actum eſt. ſatis erit dicere dulcedinem eſſe à plumbo, & aceti ſaporem refrangi, ob ipſius ſpiritus reſolutos, non ita tamen pereunt, quin à ceruſſa acidum Acetum iterum ſeparari queat.

Quid autem ſit agendū circa Aquæ Aſculapij exhibitionem ex dictis patet. doſim autem præſcripſit Zappata in debilioribus ad vncias duas. in aliſs ad vncias tres. iam autem aſcendere ad vnc. tres, & ſemis.

Quid agēdum.

Quantum.

De Æris Ærugine. Cap. LXV.

NVllo modo Aeris æruginem Vomitum excitare, immo nec aluum incitare poſſe, videtur. cum ſcripſerit Dioſcorides libro ſexto. c. 52. *Ærugines omnes adſtringunt.* nec quicquam de vi vomitoria loquatur. vti neq: etiam Plinius lib. 33. c. 11. & quod magis eſt, neque etiam Galenus. immo contrarium clariſſime docent Neoterici. Etenim P. de Ebano libro de Venenis c. 16. *Ille*, inquit, *cui Viride æris datum fuerit in potu oblacionem, & ſuffocationem pulmonis, & anhelitus habebit, & quaſi non poterit reſpirare, & patietur ſolutionem continuitatis in interioribus, & vulnera, & vlcera in inteſtinis, & punctiones corroſiuas, & eius cura erit ſtatim cum vomitu procurato cum butiro, & aqua calida, & ſæpe reiterata, &c.* à quo non diſſentit Mattiolus ſcribens. *Ærugo præter alia eius mala antedicta adeo ſpirandi meatus occludit, vt magno impetu ſuffocet affectos. Succurritur noxæ crebris cum butiro, & calida excitatis vomitibus.* Ergo non eſt per ſe vomitoria. ſi pro curatione debet excitari Vomitus.

His non obſtantibus, ſuppoſito Aeruginem genere duplicem antiquis notam fuiſſe, alteram quidem Scol[illegible]iam (ideſt vermicularem) dictam, [illegible] na[illegible]lem foſſilem, tum factitiam: alteram vero raſilem, quæ artificialis erat, licet in Cyprijs metallis per ſe etiā efflore-

efflorescceret. Dicendum omnem Aeruginem Vomitum excitare, quoniam alia ære genita etiam Vomitoria sunt. vti Aes Vstum, Aeris squamma, & Flos Aeris, Calchantum, & ita etiam Aeris ærugo vomitoria erit. Sed patet hoc maxime experimentis eorum, qui Vinũ per aliquot horas in æreis vasis repositum potarunt: vidimus enim anno 1610. Moniales

Historia. Sanctæ Annæ Romæ, quæ fere omnes potauerant Vinum in Vase æreo reseruatum, maximo vomitu, aluique fluore fuisse correptas. vt Venenum sumpsisse suspicarentur. constat etiam Acetum in Vase æreo destillatum vim Vomitoriam sibi ab ære assumere. Denique qui de Venenis tractant inter signa assumptæ æruginis Aeris numerant vomitum exortum. vti Auicenna lib. 4. fen. 6. Tr. 1. c. 7. de alziniar, seu ærugine. Rasis 8. ad Almansorem c. de his, quibus Ziniar in potu datum fuerit. Albucasis 2. particula Azarauij trac. 2. c. de potu Ziniar. Cæsalpin. lib. 3. de Venenis c. 31.

Quid agẽdum. Est ergo æris ærugo Vomitoria; sed veneni naturam sapit; vnde pro Medicamento vomitorio non erit recipienda. Rasis enim 20. Cõtinentis c. 2. scripsit. Viridis æris aureum vnũ interficere per diem.

Quantum. Hæc igitur, si ab aliquo fuerit assumpta, & molestus vomitus fuerit exortus, debet iste sedari, modũ autem curandi lib. x. afferemus.

De Æris Flore. Cap. LXVI.

ÆRis florem parandi modum Dioscorides primum tradidit, & simul etiam Plinius lib. 34. c. 11. deinde Mattiolus in cõ. raro in officinis nostro æuo prostat; antiquis tamen erat in vsu, vt ex Dioscoride constat. ex quo adstringere dicitur, & ex Gal. 9. de simp. med. fac. exergere, & quod magis, ex Dioscoride. *quaternum obolorum pondere datus crassum humorem extrahit*. nec clarè constat an sursum, vel deorsum intelligat. at equidem per vtramque partem extrahere, censeo. sic etiam cum Hipp. 3. de morbis. num. 23. *Quòd si*, inquit, *ad dolores in lateribus etiam præcordia doleant; clysterem adhibere oportet, & in potu ieiuno bibendam dare Aristolochiam, Hyssopum, Ciminum, Silebiũ,*

Potio Vomitoria. καὶ πήκονα λευκὸν (peplum album vertit Fœsius, Papauer album Caluus, & Salius, Peplum, mecona appellatum album Cornarus) *florem æris, mel, acetum, & aquam*. quam potionem Emeticam esse, assero, quia solet Hippocrates ad vomitum excitandum vti potione ex melle, aceto, & aqua, & hic adsunt: præterea Aristolochia, & Hissopus deiectoria facultate prædita, nec non etiam Peplus, & flos æris. vnde validius erit vomitorium, & simul etiam deiectorium. Profecto Salius hãc potionem esse absterm atoromatus fuit. vt quę per sputum, vel per lotium, aut aluum possit materiam excludere. verum multa purgantia admixta redderent medicamentum deiectorium. ratione autem floris æris omnino Vomitorium censeo. quoniam omnia alia ab ære ortum ducentia Vomitum prouocant, vt superiori capite dixi.

Cum ergo crassum humorem à Ventriculo abstergere voluerimus, Aeris flore vti poterimus. *Quid agẽdum.*

Dosis præscripta fuit à Dioscoride quaternum obolorum, idest duorum scrupulorum. *Quantum.*

De Æris Scoria. Cap. LXVII.

SCriptum reliquit Dioscorides cap. de ære vsto. hęc paucula verba de Aeris scoria. *Æris recrementum, stercusuè, quam scoriam vocant, eodem modo lauatur, & eandem vim; sed imbecilliorem habet*, sed Aes vstum *vomitus ciet*, ergo, & Aeris scoria. vndè si quis dare voluerit ad Vomitum prouocãdum Aeris scoriam sciat pondus æris vsti superare debere. quia debilior. *Quid agẽdum. Quantum.*

De Æris Squamma. Cap. LXVIII.

QVid sit æris squamma ex Dioscoride notum est, cuius vim esse tradidit, *vt facultatem habeat adstrictoriam, extenuantem, reprimentem, & erodentem, nomas coerceat, vlcera ad cicatricem perducat*. Porro dicta facultas inepta videtur ad Vomitum prouocandum. tamen subdit. *Pota ex aqua mulsa, aquam trahit. aliqui farina subactam, dant in cata potio*. videtur autem deiectoria potius quam Vomitoria, quia subdit Dioscorides de stomomatis squamma. *eadem vis, & lotio: sed ad moliendam alui deiectionem inefficacior est*. ergo si Calybis squamma aluum deijcit, etiã Aeris squamma. Cardanus lib. de dentibus. 3. c. 5. nu. 70. *Drachma igitur*, inquit, *Squammæ nõ solum purgat; sed superpurgat aquam. Cæterum ipsa bonum etiam corpori habitum præstat, & lienem extenuat*. mox subdit. *Ergo dimidium drachmæ cum panis medulla in globulos cogitur*, & addit. *Præterea eius squamma ipsa etiam attenuat, & erodit quod corruptum est, vt etiam phthisicorum vlcera curare posset; sed ad illa penetrare non valet.* sed prius Hipp. lib. de Victu Acut. circa finem scripsit Ad Hydropicos. μηκώνιον Cornarus vertit *Pepli* meconium appellatum, Fœsius *Pepli rotundi*, quod Meconium dicitur. Caluus *Meconion rotundum* Brasau. Vasseus, & Valesius. Peplum rotundum. *acetabulum paruum Atticum rotundum potio vna. Squammæ æris spicilla lata tria. Hæc leuiter trita, & cum farina recenti agglutinata. ac in catapotia efformata deglutienda dato. Purgant aquam deorsum*. in quo textu plurimæ sunt difficultates. primo quid sit Meconium. secundo. an Meconium cum squamma eris sit miscendum. Porrò viuente Prospe- *Meconium.*

ro Martiano doctiſſimo, amiciſſimoq: viro, ſæpius diſputabamus de hac voce Meconij. extat vna mea ad ipſum Epiſtola. Decade 2. mearum Epiſtolarum. in qua meam aperui ſententiam. ipſo autem defuncto cum ipſius manu ſcriptæ in Hippocratem annotationes ad me perueniſſent, omnia reuidi, & ad Auctoris mentem edere volui, & licet meam opinionem de Meconio oppugnaret, nihil immutare volui. Quare cum hic Hippocrates non iungat Meconium cum ſquamma æris (etiam ſi Cornarus coniunctè vertat) potiones ad Hydropem, non erit hic nobis opus de Meconio loquendi. ſed de ſquamma tantum, quam non ſolum deiectoriam; ſed etiam vomitoriam cenſemus.

Dices Hipp. hic de ſquammæ vſu ſubdit *purgant aquam deorſum*. Reſpondeo. Cornarum quidem iuncta legiſſe. ſed Feſius, Braſauola, Valeſius, & Caluus cum poſterioribus iungunt: vnde nullo modo Hippocrates dixit ſquammam purgare deorſum.

Contra Arduinus lib. 2. de Venenis c. 18. Cardanus de Venenis lib. 2. Pet. de Abano de Ven. c. 9. Cæſalp. de Venenis c. 31. & alij Aeris ſquammam Vomitum prouocare teſtantur, vt Aeris flos, & ærugo. certè Trallianus lib. 9. c. 2. ad Hydropicorum aquas purgandas, & ſimul numerat, ſambuci corticis ſecundi ſuccum, latiridem, & æris ſquammã, cum autem illa ſint vere emetica, ita etiã æris ſquamma talis erit dicenda.

Sed omnem difficultatem abſorbet Paulus lib. 7. c. 4. dum ait. *Squammæ Cipriæ drachma cum mulſa pota aquam educit. aceti vero momentum ſuperſorbere oportet ne per Vomitum reddatur*. Eſt ergo æris ſquamma natura vomitoria. ſed ars poteſt Vomitum ſedare.

Quid agēdum. Aſſumptio huius ſquammæ videtur periculoſa, quum ad Veneni Naturam accedat ſquamma. in Hydopicis tamen robuſtis in vſu trahi poteſt.

Quantum. Quantitas autem aſſumenda à Dioſcoride non fuit definita. Hippocrates quidem ſumi iuſſit *ſpicilla lata tria* μηλαι τρεῖς τῷ πλάτει. ideſt quantum ter ſumere poteſt ſpecillum ex ſui parte latiore. quæ fortaſſe capiet ſcrupulum vnum pro vice. vt tria ſpecilla faciant dracmã vnam, quod declaratur ex Gal. 9. de comp. med. loc. c. 3. cum ex Archigene ſcripſit ad hydropem. *Squammæ æris dracmam vnam, panis medulla excipito, & catapotia facito, ac exhibeto fortiter aquam docunt*. ita etiam Paulus nuper citatus ſquammæ Cypriæ dracmam exhibet. ita etiam ſentit Braſauola com. libri de Victu acut. & Plinius lib. 34. c. 11. *Dant, & Hydropicis eam duabus dracmis in mulſi hemina*. At Paulus lib. 3. c. 48. Hydropes *ſquammæ æris dracmæ duæ, aut tres cum micis panis exceptæ, & in orbiculos digeſtę*. ſed lib. 3. c. 4. dicit. *Squammæ* *Quomodo.* *Cypriæ dracma ſemis cum reſina pari in Catapotijs valentius purgat pituitam*. fient autem vel catapotia, addito flore farinæ, & liquore conuenienti pro agglutinatione, aut panis medulla, aut melle, vel aqua mulſa diſſoluetur.

De Ære Vſto. Cap. LXIX.

Profectò contraria Aeri vſto tribuere videtur Dioſcorides: aſtringentia ſiquidem ventriculum laxare non poſſe, ſatis eſt euidens: cur ergo dixit. *Adſtringit, exiccat, reprimit, extenuat, attrahit*, & mox. *Vomitus ciet cum hydromelite potum, aut cum melle delinctum, illitumuè?* vt etiam Plinius lib. 34. c. 10. ſcripſit. *facit & Vomitiones è Melle ſumptum*. Si ergo Aes vſtum Vomitum prouocat etiam alia medicamenta id ipſum recipientia vomitoria erunt. quale apud Aetium legitur. ſerm. x. c. 26. *Æris vſti drachmam vnam, foliorum Rutæ drachmam vnam, ſtercoris columbini drachmam vnam, ſalis comunis parum. Hoc totum cum dimidia hemina vini tenuis præbeto*. ſed hoc prius ex Archigene tranſcripſerat Galenus 9. de comp. med. ſecundum loc. c. 3. ita. *Aut Æris vſti drachmam vnam, Rutæ ramulos tres, ſtercoris columbæ drachmam vnam, ſalis comunis parum, cum vino Epheſio, & aqua, ita vt tota miſtura hemina dimidia* (alij cyathi dimidij) *ſit. præbeto*. Paulus autem lib. 3. c. 48. *Vel Chamæleæ foliorum, æris combuſti, aniſi ſingulorum par modus, datur in aqua, per initia quidem drachma vna, diebus aliquot interpoſitis etiam duæ, & plures*. vbi adnotauit Cornarus, legendum *ſquammæ æris* χαλκῦ λεπίδος. *Neque enim* (addens) *æs vſtum; ſed æris ſquamma vim ducendi aquas habet, velut etiam linea vna, aut altera præcedente eius mentionem fecit. Et ſicut iſtic micis panis excipit; ita hic Aniſum addit, quo minus quis vſum ipſius auerſetur*. Sed Alexander lib. 9. c. 1. poſuit etiam idem Medicamentum hiſce verbis. *Verum nullum adeo, vt illud, quod recipit, chamæleæ foliorum, æris* (græce χαλκῦ,) *aniſi, ſingulorum drachmas quinq: &c.* vbi interpres Andernacus cenſet addendum *ſquammæ*, ſed Antiqua verſio cum annotationibus Iacobi de partibus, & Simonis Ianuenſis. legit. *Calcucaumenon, ideſt æris vſti*. Verum quidem eſt, quod in Auic. c. de cura Aſcitis legitur. *Scoriæ æris, & foliorum almezerion, &c.* & eſt hæc eadem compoſitio. tamen dicendum non modo ſquammam eris; ſed etiam ipſum æs vſtũ ducere aquam, & falli Cornarum. namque Auic. ad Hydropem ait. ℞. *Galbanum, & æs vſtum, & ſcoriam æris, &c.* coniungens ambo. Certe Auic. cap. de ære. in vniuerſum de eo ſcripſit. *ſoluit aquam citrinam, quando bibitur cũ Oxymelle*, (Bellunenſis legit hydromelle) *& ſi ex eo liniatur palatus, excitat Vomitum, & potio quidem eius ſit, aureus vnus, & ſemis, & extrahit aquoſitatem ſine nocumento*. Hoc Baeſdorpium Carolo V. Hydropico exhibuiſſe refert Foreſtus lib. 19. ob. 37. in Schol. & ex eo Senertus de Hydrop.

Contradictio. (margin) — *Solutio.* (margin)

Statuemus Aes vſtũ datum Vomitum prouoca- *Quid agēdum.*

uocare, & aquas Hydropicorum educere.

Quantum. Dosis erit à drachma vna ad drachmam vnam, & semis, cum melle, vel Hydromelite, & supradictis. ex Senerto fiunt pillulæ, cum charyophillis, cinamomo, & melle, quæ dantur a dr. c. 1. ad d. c. 1. ÷

De Anagiride Cap. LXX.

ANagiris, quam etiam Acopum vocant. fructex est Arboris forma assurgens frondibus trifoliatis, & fructu siliquoso. cuius altera species fœtida est, alia vero non. At fœtida vel est folio trifido, vel rotundo. Non fætida autem, est maior, & minor. Antiquos loquutos suisse, reor, de fœtida maiore, quæ in siliquis fructum producit, renum figura, seu faseoli forma, vnde faseolum vomitorium quidam vocant. alij verò, teste Anguillara, fabam inuersam, & fabam Lupinam. huius fructus vis vomitoria non leuis est, si quidem Dioscorides scriptum reliquit. *Semen commanducatum vomitiones vehementer mouet.* & dixit *vehementer*, quod confirmat Plinius. lib. 27. c. 4. *Semen commanducatum vomitiones facit.* sic etiam Galenus 6. de sim. m. f. Et Paulus. lib. 7. Semen Vomitum prouocare fatentur. tandem Mattiolus. *Fructum*, inquit, *Phaseoli figura commedentes quandoque ignari pastores, veluti legumina, crebris adeò vomitionibus afficiuntur, vt nonnunquam viderim ego quosdam, qui sanguinem vsq; euomuerunt.*

Quid agẽdum. Hæc semina non videntur esse tuta, licet enim responderi possit Mattiolo sanguinem fuisse excretum, ob nimiam copiam ingestum, nam comederunt veluti legumina, & quidem Gal. com. 12. in 1. de Humoribus commendasse videtur: dum ait, *valet etiam ad prouocandum vomitum Anagiris semen*, nos tutius vtemur vsitatioribus.

De Apio. Cap. LXXI.

APios, seu Tithymalus tuberosus. Ischias, à Teophrasto dictus. Mesues videtur appellasse Alsebran magnum habẽs radices rotundas. Pet. Belonius in Monte Atho vocari scripsit Chamæpydia. radice est Piri, seu Fici forma. cuius vnicam tantum speciem nouere Antiqui: plures, & fermè quatuor recentioribus innotuere. Pyriformis maior, & minor. Oblonga radice Clusij. Tithymalus tuberosus Germanicus Camerarij. nos cum Dioscoride, & Antiquis de Maiore Apio loquemur. prout Vomitorium tradidere medicamẽtum. licet, & tres reliquas species eandem sortitas esse facultatem probabile sit.

Igitur Dioscorides *Apios*, inquit, *superior pars Vomitione bilem, pituitasq; extrahit, inferior per aluum: tota vtrinque purgationes mouet.* non dissentit Theoph. 9. de Hist. Pl. c. 10. *Apios datur ad expurgandum corpus, quod altera radicis parte superius, altera inferius purget*, Plinius etiam lib. 26. c. 8. *inspergitur*, ait, *& aridæ radicis farina potioni, aiuntq: superiorem partem eius vomitione biles extrahere, interiorem per aluum.* notandum, quod Plinius dixit, *aiunt.* nam videtur non facile creditu, vnicam radicem pyri formem diuersas habere facultates. sed etiam de Lathiride aiunt magis miranda, idem folium à planta abstractum trahendo sursum, vomitum: trahendo deorsum aluum excitare. grauissimi tamen Auctores id retulere, quos sequitur Paulus lib. 7. c. 10. inquiens. *Item facit Apij radicis pars superior, acri proprior commesta, vocant eam nonnulli Chamæraphanum: inferior autem pars per inferna purgat, tota vero sumpta vtrinque.*

Si ergo credendum est Antiquis, superior Radicis Apios pars Vomitum prouocabit, & bilem, ac pituitam educet, & Hidropicis cõuenient. At Mesues dixit. abscindere viscera. *Quid agẽdum.*

Succi Plinius, & Dioscorides sesquioboli pondus exhibent. Hydropicis Acetabuli mẽsura. *Quantum.*

Scripsit autem Plinius loc. cit. *Apios radix effoditur Vere, tusaq: in fictili mergitur, deiectoque quod supernatat, reliquus succus purgat vtraq: parte, inspergitur, & aridæ radicis farina potioni.* & Dioscorides. *Succum si libet eximere, tusa radix in fictili mergitur, & agitata aqua, quod supernatat Penna selectum exiccatur.* Ergo si volumus purgare per Vomitum superiorem radicis piriformis partem in puluerem exhibebimus. in maiore dosi quam succi, qui exhibetur ad sesquiobolum. vnde puluis radicis poterit ascẽdere ad drac. 1. & drac. ÷. si purgare voluerimus per secessum eadem dosi exhibebimus radicis partem inferiorem: si verò per vtramq: partem sursum, & deorsum. totius radicis puluis. vel succus erit exhibendus. *Quomodo.*

De Asaro. Cap. LXXII.

ASarum officinis nota herba est; nobis inseruiet ad Vomitum prouocandum. vtimur autẽ radicibus odoratis Nardi æmulis: vnde nonnulli Nardum siluestrem appellauere. *Asarum*, inquit Dioscorides, *Hydropicis, & vetusto Coxendicum dolori prodest. Radices senis dracmis ex aqua mulsa potæ, menses trahunt, & Veratri albi modo purgant.* idest per vomitum, non autem tanta violentia, periculo, & crassorum humorum eductione. Plinius autem lib. 21. c. 20. *Asarum Iocinerum vitijs salutare esse traditur. vncia sumptum in Hemina Mulsi mixti Aluum purgat Ellebori modo, Hydropicis prodest, & præcordijs, vuluisq: & morbo regio.* Inde Mesues. *Est ex rebus facientibus Vomitum, & educit choleram, & phlegma. sed de eius operatione in phlegmate est* *Dioscorides.* *Plinius.* *Mesue.*

mani-

manifestius, & educit ex anchis, & iuncturis materias, & confert doloribus earum, & proprie infusio eius, & etiam alij modi administrationis ipsius. Et est ex bonis rebus in quibus est spes iuuamentorum ad oppilationes hepatis, & splenis, & duritiem eorum, & morbos oppilationum, sicut est hydropisis, & icteritia, & durities splenis, & confert iuuamentum magnum febribus oppilationum, & febribus antiquis. Sed præstat Macri de Viribus Asari carmina afferre.

Macer.

Est Asarum græcè, Vulgago dicta latinè,
Hæc calida, & siccæ virtutis dicitur esse,
Tertius est illi gradus, vt dicunt, in vtroq:
Prouocat vrinam, potataq; menstrua purgat.
Hocq: modo iecoris medicatur sumpta dolori,
Hydropicosq:iuuat,schiasim fugat hausta frequēter
Et vuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Helleboriq: modo vomitu præcordia purgat,
Sed non est huius purgatio tam violenta.
Hæc metuenda quidem si fiat taliter illa,
Ætatem, & vires eius circumspice primum,
Quem purgare voles, & tempus quale sit anni,
Et si sit regio feruens, vel frigida valde,
Aut si temperiem mediam tenet inter vtramq:
Nam senibus, puerisq; parum donare licebit,
Ætatis mediæ plus his, iuuenesq; requirunt,
Pinguibus,& validis plus dandum, quā macilētis,
Debilibusq: viris, magis in gelida regione
Dandum, quàm calida, duris quocumq: labore
Plus illis tribues, quos reddunt ocia molles
Hæc circumspiciens, & cætera talia tractans,
Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas,
Quæ purgant Vomitu, ventrē stomachūuè resoluūt.

His subscribunt plurimi alij Auctores cum sit tutum Vomitorium, & Catholicum. vnde Sanctorius commentario 1. Aph. 19. *Nos, inquit, in principio accessionis quartanæ febris interdum Asari puluerizati drachmam vnam, & semis in vino albo generoso exhibemus, quo remedio plurimos, qui ad vomitum erant procliues, breui spatio sanauimus.* Ita Diomedes Amicus de Morb. sporad. c. 93. scripsit. Mediocre vomitiuum est, quod Asaro paratur, nimirum Asari radicum decoctio. Fernelius autem *Asarum, inquit, calidum, siccum, gradu tertio, attenuans, obstructionesq, aperiens, odore aromatico, vomitione validius, quam raphanus, peponis radix, & Vrtica primo Ventriculum, deinde vicinas quoq; & abditiores partes ex interuallis purgat, e quibus, & crassam pituitam, & bilem tum flauam, tum æruginosam euellit. Omnis malignæ qualitatis expers, atq: etiam prægnanti tutum, præsertim quum non exquisite teritur.* Præterea Mattiolus in com. Diosc. *In Germania Rustici tertianam febrem, & quartanam curant, epoto Asari, ex vino decocto, melle, maci, cinnamomo, & id genus aromatibus additis, bibunt enim huius decocti calidi cyathum vnum, alij quotidie, alij alternis diebus, itaq; aluum subducunt. Et quandoq: bilem, aut pituitam vomitionibus reddunt.*

Sanctorius

Quid agēdum.

Hinc dicemus cum Andernaco com. 2. dial. 5. Quia pituitam manifestius quam bilem educit, coxendicum, cæterarumq: compaginum dolori insigniter succurrere, præsertim in sero maceratum, aut decoctum. adhæc iecinoris, & lienis infarctus, scirrhososq: tumores discutere, ob quod aquæ subtercutem, & regio morbo ex vino maceratum opitulari, denique etiam febribus diuturnis, & quartanis mederi, quæ ex communi potissimum obstructione proueniunt. sed Nicolaus Houel in annot. Mesuæ Theorematū Tagaugatij. *Et vulgus, inquit, hodie, ex folijs succum cum vino albo extrahit, & quartana laborantibus ad ciendum vomitum propinat, non sine magno ægrotantium commodo.*

Quantum.

Radicum puluerat arum dosim Mesues docuit esse a dracmam vna, ad aureos duos, idest dracmas tres. Prosper Alpinus de Med. Aegipt. lib. 3. c. 10. à drachma ad duas ex vino. minus dabat Ioannes Baptista Zapata. nempe pulueris tenuissimi drachmam vnam, cum Vino, vel aqua ardente, vel Aceto, vel forma boli cum melle, vel sapa, vel alia re, atq: asserit millies se quartanarijs initio accessionis dedisse, & si febres erant in declinatione, prima vice sanabantur, aliter dabat tertia, vel quarta quaq: die. sed maxime formidolosus in huius exhibitione videtur Fernelius. ait enim. *Radicis cuius præcipua vis est, trita, datur ex Hidromelite, vel sero, vel leniente decocto à drachma semis ad scrupulos quatuor.* cum Sanctorius exhibeat drachmam vnam, & semis. liberalis fuit Dioscorides scribens *Radices senis drachmis ex aqua mulsa potæ, menses trahunt, & Veratri albi modo purgant.* ὡς ἐλλέβορος λευκός. clarè scripsit, vnde male Andernacus Ellebori nigri modo purgare transcripsit. sed pondus exactius retulit sic. *Quatuor, vel vt alijs medicis placet quinque, vel sex, vel septem drachmarum pondere, ex sero caprino, aut hydromelite efficacius expurgat.* audacissimus Plinius, qui ait. *Vncia sumptum in Hemina mulsi mixto, aluum purgat ellebori modo.*

Quomodo.

In infusione autem Mesues dari voluit ab aureis duobus vsq: ad quatuor, seu a drachmis tribus ad sex. at Fernelius macerat in aliquo liquore à drachma vna, & semis ad drachmas tres, expressumq: dat, nam coctura, inquit, vis eius vanescit, quemadmodum, & cæterorum, quæ vomitione purgant. Alpinus vero parat decoctum ex geminis dracmis ad quatuor ascendendo.

Folia.

Foliorum est etiam vsus; vnde Fernelius *Viridia folia, inquit, dantur à quinque ad octo trita, & effuso vel hydromelite, vel sero lactis, vel leniente decocto expressa.* sed leuissima potio. Aemilius Macer hæc docuit.

De folijs eius triginta recentia tollens
Adde meri tantum, quo possint cuncta recondi:
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Manè teres vino, quo sunt macerata, resolue,
Tunc Olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter:
Et sumat vini quantum vult fortis, & albi,
Sic Asari succum colatum trade bibendum
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum

Subij-

Subijciens, reliquis (vt diximus minuendus
Iuxta quod vires, ætas, & cætera poscunt.

Io. Baptista Zappata ex Asaro viridi, vel sicco cum Aceto decocto Oximel parat, de quo vncias tres, vel quatuor cũ iure exhibet. febribus in die intermissionis. Quartanarijs vero ex Hip. præscripto initio febris. dat etiã decoctum ex sero lactis, vel mulsa.

Fernelius composuit Electuarium, quod Diasarum vocauit, nunc in vsu Officinis. nam omnis generis humores circum ventriculum, & precordia exuperantes vomitione ducit, nõ continuato; sed ex interuallis facto impetu, seni atq; prægnanti tutum, ac facile. sic paratur.

Diasarum Fernelij. ℞. Sy. Mentæ, & Violarum ana vncias octo. coquantur in mellis crassitiem, sub finem subducto igne insperge radicis peponis arefactæ, seminum raphani, & Vrticæ maceratorum in aqua rosarum, & arefactorum, & tritorum, ana vnciam vnam. Radicis Asari contritæ, & cretæ vncias duas. Cinnamomi, semi. feniculi ana drac. iij. confice in Electuarium liquidum. dantur drachmæ tres ex aqua hordei, vel ex mulsa, vel ex sero lactis.

De Balano Myrepsica. Cap. LXXIII.

Vam Theophrastus βάλανον simpliciter, Dioscorides verò βάλανον μυρεψικήν, seu Balanum Myrepsicam. ideſt Glandem vnguentariam latinè, seu odoratam, eandem plantam Plinius Myrobalanum grecizans vocauit: vti Aetius quoq; Arabes verò scriptores Ben, seu granum Almesius vocantes duplicem fecere, & de quo loquuturi sumus, paruum Mesues Monardes, & Cardanus censent, magnum vero Manardus, & melius. Pharagon incolis ad Montem Synai esse Bellonio dicitur. Macaleb album RauVVolfius nuncupauit. Romanæ officinæ *Bene*. Planta inuisa Teophrasto, Plinio, atq; Dioscoridi, vt patet ex imbecilli descriptione. nos oculati sumus testes, plantam aluimus, & inter plantas rariores Horti Farnesiani descripsimus. ex semine nata. 1618. quæ per triennium vixit, & annuam quidem descripserat iam Io. Pona in suo Monte Baldo. nos trimam. Radix crassa erat Napi quodammodo effigie ab extra nigra, paucis adnatis radiculis subluteis, sapore acri, odore nasturtij siluestris, intus alba spongiosa, quam adhuc apudme seruo siccatam. Quolibet anno, (nempe triennio, quo Romæ vixit hæc planta) caulis siccabatur, & à radice regerminabat. cui folia inordinate inhærebant, ramosa spartacea alijs mirteis adnatis foliolis, à caudice nempe folij vice exoriebatur oblonga virgula veluti tenuis iuncus cubitum longitudine superans, in cacumine in acutum desinens hinc, & inde ordinate quinq: aliæ iunceæ virgulæ exoriebantur quibus combinata folia, per longa interualla mirtacea sena, vel septena inerant prima maiora foliorum Heliatropijs minoris magnitudine, in cacumine vero ad poligoni formam. Plinius certe Heliotropij folio descripsit; Sed Theophrastus Mirthi folio oblongiore tamen, qui ambo vera scripsere; sed non omnia talia sunt, vt diximus. Autunno autẽ primo decidunt mirtacea folia, & planta spectatur, ueluti genista, deinde totum folium virgosum decidit, vltimo tandem etiam cauliculus. Arbor est Miricæ semilis, ait Dioscorides. quæ magna haud est, sed Theoph. lib. 4. de Hist. Plan. c. 2. *Illesa magnaq: arbor est*, inquit, *verum non recta, sed contorta, materies valida, & tam ad alia, quam ad nauigia percommoda*. nos certe non vidimus, nisi ad humanam altitudinem. Florem, recentemq: fructum nec item vidimus. Sed plantæ, & folij exquisitam iconem dedimus in libro de rarioribus Plantis Horti Farnesiani alieno nomine.

Hortus Farnesian° à nobis descriptus

Forma arboris.

Quibus positis deueniemus ad vim vomitoriam. Dioscorides enim *Drachmæ pondere*, inquit, *pota lienem absumit. Vomitiones mouet, & aluum cum Hydromelite resoluit. stomacho aduersatur*. Galenus verò lib. 6. de med. fac. scriptum reliquit, *quod si quis carnem eius drachmæ pondere cum melicrato bibat, medicamen experietur vomitorium. Sæpe etiam per infernam aluum largiter subducit. Itaq: cum hoc medicamento vtimur ad viscerum expurgationem, & maxime iocinoris lienisque ex Oxicrato ipsum exhibere consueuimus*. Dioscoridi Paulus subscripsit, inquiens, *Drachmæ vnius pondere cum mulsa pota facile vomitiones ciet*. Hinc Mesues docuit per Vomitum, & Ventrem educere pituitam crudam, & crassam, medicamentumq: mirandum in colica phlegmatica, atq: flatuosa experiri, stomacho tamen subuersionem inducendo nocere, ac tardè, & cum difficultate soluere. & addit assatione nauseatiuam vim auferri. Fernelius inde *calida tertio, sicca secundo recessu, oleosa; sed tamen acris, ventriculum visceraq: conturbat, crassos, lentosq: humores vomitione purgat. Medulla eximitur, siccaturq: igne, ac torretur, daturq: ex fœniculo, cinnamomo, & saccharo, vel ex feniculo, & cinnamomo subacta, vt Ricinus coquitur in massa, daturq: à drachma semis ad drachmam vnam*. Sed hæc preparatio per torrefactionem demit vim nauseatiuam, non modo ex Mesue; sed ex ipso quoq: Fernelio, qui de Asaro agens *coctura*, ait, *vis eius vanescit, quemadmodum, & cæterorum, quæ vomitione purgant*. fortasse Fernelius torrefactione vult à Glande Vnguẽtaria vomitoriam vim tollere; sed non debebat proponere medicamentum, vt vomitione purgans. sed vim Vomitoriam confirmat Alpinus de Med. Methodica lib. 3. c. 10. inquiẽs. *Et pulpa glandis Vnguentariæ eiusdem cum Cnico naturæ ad drac. ij. ex mulso epota, pituitam crassam, & lentam per Vomitum itidem expellit*. Deniq: Cardanus libro de dentib. pag. 359. sic scripsit. *Educit pituitam, & multam, & crassam. Purgat, & Oleum ipsum. Nec est nauseabunda, vt putat Me-*

Facultas.

sue

fue: oleum est, quoniam omne oleum nauseabundum est. certe Mesue in canone tex. 15. Balanum Myrepsicã minorem numerat inter vehemẽtissima Vomitoria, vt Elleb, Elater. &c. Maiorem verò inter mediocria. Ex quibus nos colligimus, cuiq; pulpa, seu nucleo Glandis Vnguentariæ vti licere ad vomitum prorritãdum, pro educenda Pituita crassa, Viscida, & copiosa; vnde consert morbis pituitosis: hinc eam laudauit Mesues ad colicam pituitosam, & flatuosam. lienem absumere scripsit Dioscorides, Galenus vero expurgare viscera præcipue iecur, & lienem.

Quid agendum.

Quantum. Antiqui drachmæ vnius pondus præscripsere. Fernelius à drachma semis ad vnam. Cardanus ascendit ad duas.

quomodo. Dedere Antiqui ad Vomitum prouocandum cum Aqua Mulsa. vnde libra vna Mulsæ in qua liquata fuerit drachma vna medullę seminum Ben exhiberi poterit.

De Bettonica Cap. LXXIV.

VVlgaris notitiæ est Herba Bettonica, alijs Vetonica, Græcis Cestron. de hac libellum conscripsit Antonius Musa Cæsaris Augusti Medicus. Vires tamen Vomitorias non patefecit, solummodo scripsit Ad Aluum concitandam *Vetonicæ drachmas quatuor, hydromelitis cyathos octo ad bibendum dato, větrem præsentaneum mouebit.* Sed respondere licebit vim vomitoriam esse in radice, deiectoriam in folijs, vnde Dioscorides. *radicibus,* inquit, *nititur vt Veratri, tenuibus, quæ ex hydromelite in potu pituitosam vomitionem euocant.* & Plinius lib. 26. c. 7. *faciles præstat vomitiones radix Vettonicæ Ellebori modo quatuor drachmis in passo, aut mulso.* Paulus verò lib. 7. c. 3. *Radix ipsius cum hydromelite pota vomitionem mouet, folia autem aluum subducunt.* Sed Paulus præter hanc aliam etiam Bethonicam Pulegij folio proponit. deinde c. 10. *Etiam radicum Bethonicæ, quæ Cestrum dicitur quinque, aut sex drachmæ cum mulsa sumptæ sursum valenter purgant.* Equidem vidi Iurisperitum quendam senem ab assumpto mane iure incoctis radice Bettoniæ, Adianto, & cicorea à Medico præscripto ignorante vim radicum harum uomitoriam, ualidissimum habuisse uomitum, ut de Veneni suspitione, uel Ellebori radicum commutatione dubitatum fuerit, ut opus nobis esset Pharmacopolam tueri, manifestata radicum ui Emetica. Aemilius Macer sic cecinit.

Radicum puluis cum mulsa tritus, & haustus
Humores velut Helleborum vomitu cito purgat
Bis binas drachmas præcepit Plinius harum
Radicum dare cum passo, mulsoue bibendas
Præcipue phlegma vomitu purgabitur isto.

Quid agendum. Si ergo ad Vomitum excitandum uti libebit radicibus Bettonicæ, cum hæc sit calida, & sicca, abstergens, & attenuans crassos humores eiectio succedet crassæ, uiscidęq; pituitæ, qualem educit etiam Veratrum album, hinc ellebori modo uomitum prorritare Antiqui scripsere.

Quantum. Quatuor radicum Bettonicæ drachmas Plinius laudauit, sed Paulus ad quinq; & sex ascendit. forte Plinius dat in substantia, Paulus exhibet decoctum.

Quomodo. Cum Mulsa, aut Passo antiqui offerebant, quidam ex recentioribus decocto radicis ex Mulsa addunt Carthami flores.

De Bulbo Vomitorio. Cap. LXXV.

QVem *Bulbum vomitorium* appellauir Dioscorides, equidem quid uere sit determinare non audeo. à doctis enim uiris nequaquam definitum est. siquidem bulbus est *folia habens lentiora multo, & longiora, quam bulbus esculentus, radicem similem, cortice nigro.* alius textus *cortice magno.* sed quis est iste bulbus esculentus cui comparantur alterius radix, & folia? Profecto quid diuersum ab Allijs, Cæpis, Porris, Ampeloprafo, & Scorodoprafo. immo cum alicubi quidam alij bulbi edantur, ut Teophrasto, Galenoque textibus Scilla. quam etiam in Græcia etiamnum edi testatur Anguillara à nostra diuersam. immo etiam Sysinrichium ex Theophrasto. quod in Lusitania esitari uidit Clusius. Messanæ tamen, quo non copiosior planta in campis spectatur, à nemine editur. sed *aglio de Morti* uocatur: sic Tulipa edi posse patet. alijq; bulbi tum à Veteribus, tum à recentioribus traditi, edibiles sunt, non tamen constat. quis sit bulbus esculentus, quis Megarensis, quid Bulbina. Nec me latet ab Amato Lusitano nostram Ascaloniam censeri Bulbum esculentum, eo quod ea, Venerem, ut de bulbis Antiqui retulere, excitare credatur. Verum Dioscorides plures bulbi esculenti species docens, ait bulbos amaros, & scillinos stomacho aptiores esse. ex quo colligo. aliquam debere adesse cum Scilla similitudinem non solam amaritiem. quod neutrum Ascaloniæ possident. Anguillara, quem alij Hiacintum comosum vocant, Dioscoridisq; Hiacinthum censent, bulbum esculentum, in Græciam etiamnum esitatum, asseruit. sed Bulbum uomitorium se ignorare fassus est. ut etiam Mattiolus ingenue esculentum se ignorare fatetur, Vomitorium uero, quem nos Hiacinthum botriodẽ Moschatum uocamus, Vomitorium Dioscoridis ratus est. Ego nihil determinabo, quia cum tot alia uomitoria habeamus hoc carere possumus. non Præteribo tamen Bulbinam Plinij, quæ folijs describitur porraceis: flore uiolæ purpureo in spicis, nigro semine, foris rubicundo, radicis bulbo intus candido. uel Hiacintum botriodem pratorũ esse, ut Gesnerus, & Bauhinus putarunt, uel Hiacinthũ orietalẽ.

Vires

Vires quidem Bulbi vomitorij à Dioscoride traduntur, quod *radix mansa, aut decoctum eius potum vesicæ malis medeatur, Vomitiones moueat*. sic Actuarius lib. 1. c. 8. *si per se estur*, in quit, *decoctumuè eius potatur vomitum mouet*.

Quid agẽdum. Concludendũ nõ tentandum experiri bulbos non vsitatos si tutò mederi cupimus; sed alijs certioribus vtendum.

De Chamædryos radice Cap. LXXVI.

Satis nota herba est Chamædrios vera apud botanicos, licet vulgus quandoq; pro ea Teucrium assumat, fructicosam plantam, & albo flore, cum vera Trissago plantula sit dodrantalis ex Dioscoride, nec palmum excedat ex Theophrasto. flore sit purpureo, & exiguis folijs, atq; odoratis. maxime autem dubium est, quod de eadem tradidit Theophrastus 9. de Hist. plum. c. x. nempe vim sortitam esse in radice vomitoriam cuius nullam nec Dioscorides, nec Plinius, nec Galenus, nec Serapio, alterue (quod meminerim,) mentionem fecit. Quare ipsius Theophrasti verba afferre conueniet. qui quidem *Trisaginis fructus*, ait, *bilem extrahit. Habet hæc herba folia quercus instar, & statura vix palmum excedit, & odorata, atq; suauis est. Partes verò omnes herbæ eiusdem minimè ad idem vtiles fore haud quicquam absurdum fortasse videatur. Radicis verò eiusdem partem vnam superius, alteram inferius purgare profecto mirabilius sit, vt Thapsiæ, Ischiadi, idest Apio, & Libanotidi. Idem tam inferius, quam superius extrahere posse, ceu elaterium, nequaquam absonum dixeris*. Sed si herbula est, quæ ex Dioscoride *nascitur in petrosis, & asperis*. minimas habebit radices, vt etiam passim spectamus. non autem crassas vt Thapsia, & Apios; vnde non poterit fieri diuisio partis superioris, & inferioris, vt in crassiradicibus. apud me certe valde dubius textus est, resq; mirabilis, non ob facultatem assignatam; sed quia de tenui radice prædicatur. & assimilatur crassiradicib. additur suspitio. quia hunc Theophrasti locum de duplici facultate in Libanotide citat Dioscorides. at in radice Camedrios reticuit. Equidem in Theophrasti codice aliquid deesse suspicor, & facultatem vomitoriam radici alterius plantæ tribui. non autem Chamædrios. si quis tamen experiri voluerit poterit superiorem radicis partem, prope caulem, radiculis filamentisq; inferioribus resectis, vel in puluerem redactam, vel decoctam ad dracmam vnam exhibere ad bilem per Vomitum educendam.

Quid agẽdum.

Quantum.

De Charameis. Cap. LXXVII.

Huius Arboris mentionem fecit Christophorus à Costa. & ex eo Lugdunenses, Castor Durantes, & Bauhinus, qui ad Pistaciorum genera refert. Huius arboris *duo sunt genera*, inquit à Costa, *Vnum Mespili amplitudine, folijs Pyro similibus, dilutè virentibus, fructu auellanis simili admodum flauo, eleganter in multos angulos desinente, sapore omphacij, & grata aciditate, quem vel immaturum, vel maturum, vel sale conditum, vulgariter edunt. Alterum genus eiusdem est magnitudinis, soliaq; habet Malo minora, fructum vel priore maiorem, cuius decocto cum Santalis aduersus febres vtuntur Canarini Medici. Crescit in siluis, & montibus procul à mari dissitis. E primi generis, quod secundum aquas nascitur, arboribus, seligunt Decanini, & Canarini eam, quæ longius à mari abest: huius radicis corticem (cui lacteus succus inest) quatuor digitorum longitudine sumentes cum drachma sinapi probè terunt, & asthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum, & vomitum. Quod si immodica subsequatur euacuatio, Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel aceti canarini haustum sumunt (quod nihil aliud est, quam aqua decoctionis orizæ vno, aut altero die reseruata, donec acescat, Canarinis aceti vices præbens, & medicũ vsum præstans) & si pro fluuium non cessat, ægris caput frigida abluunt.* Hoc autem Medicamentum ad nos ferri non dum noui. Vnde satis erit scire, in India reperiri, & in vsu esse corticem radicis arboris Charameis, quã Turcæ Ambela vocant, ad valenter per aluum, & vomitum purgandum. hinc Castor durantes cecinit.

Quid agẽdum.
Quantum.
Quomodo

Ambela expurgat pariter bilem, & pituitam. Cit vomitum, Astmaticis confert, dat vota ciborum.

Quid agẽdum. Expectabimus donec cortex Charameis feratur in Italiam: tunc experiẽmur in Asthmaticis.

Quantum. Et dabimus talis corticis quantitatem longitudinis duorum digitorum, cum drachma sinapi, probe terendo in aliquo liquore conuenienti.

De Carthamo. Cap. LXXVIII.

Qvem Officinæ Carthamum vocant, à Græcis tum κνίκος, tum κνῆκος dicitur: vnde latini & Cnecum, & Cnicum vertunt. cuius flos croceus, siluestris, vel saracenicus Crocus nuncupatur. semen autem, quia Psittacis gratum, vulgus *seme de Papagallo* appellat.

Theophrastus 6. de Hist. Plant. c. 4. in siluestrem, & vrbanum diuisit, quem secutus est Mesues, & cum eo Serapio. Dioscorides autem. dum rationem coloris seminis in candidum, & ruffum distinguit, de satiuo vide-

videtur loquutus. nos autem illum, qui candidum gerit semen ratione coloris seminis in eum, qui flore est candido, & alium flore croceo, etiam diuidemus.

Figuram Carthami vulgaris non equidem describam, quum sit notissimum semen, notissimus flos croceus, sed ad vires inuestigandas properabo.

Primo autem seminis huius inuestigandū est temperamentum, in quo statuendo Autores medici non concordant. nam Auic. Mesues, Caldum in primo gradu siccum in secundo. Serapio calidum, & siccum in secundo. Galenus, & Paulus, Oribas. Calidum in tertio pronūtiāt. & ex posteris hi hos, hi illos sequuntur. sic Dodoneus, Renodeus, Cardanus de Dentibus, & alij. Calidum in primo. C. Durantes in 3. Simon Paulus censet in Galeni textu erratum. Auerroes 5. Colliget 42. scripsit. *Galenus dicit in primo de simplici medicina, quod calefacit, & exiccat temperate, & in secundo libro dicit, quod est calidum in secundo gradu, quando applicatur homini per modum emplastri. Et distinguendum est, quia in primo dixit de radice, in secundo de semine, & in alio de folio.* Mihi profecto videntur Arabes habuisse Galeni textum corruptum, ob id non mirum si aliquando Galenum falso citant. nec n. Galenus primo de simp. m. fac. scripsit Cnicum esse temperatum. nec libro secundo esse calidum in secundo foris admotum. vti etiam Serapio citauit Galenum scribens. *Galenus. eius virtus prima calefacit in secundo gradu quando administratur exterius.* sed formalia Galeni verba sunt hæc lib. 7. de simpl. m. fac. *Cnici semine dumtaxat ad purgationes vtimur, tertij est ordinis excalefacientium, si quis foris eo vti volet.* quare Auerrois solutio nulla est. nec enim libro primo Galenus dixit vnquam, quod Cnici radix sit temperata, quum scribat Mattiolus. *Radice nititur oblonga, gracili, fibrataque sed nullius in medicina vsus.* nec libro secundo, vel verius septimo, dixit semen esse in secundo gradu calidum; sed in tertio. ni textus noster corruptus sit. At de folijs Cnici deuoratis videtur Galenus fuisse loquutus. 2. de Alimento. fac. 39. dum Cnici spinosam plantam in cibis pauci nutrimenti, & praui succi esse docuit. de quibus etiam loquitur auctor libri de cura Icteri Galeno tributi. his verbis. *ex Oleribus oportet sumere, quæ suauissime vrinam mouent, qualia sunt pastinaca, & carthamum, & strutij genera.* sed fortasse ex Galeno 3. de simpl. med. fac. c. 25. collegit Auerroes Cnicum esse temperatum, quando scripsit Galenus. *Cnicum à pituitæ natura alienum non est; sed calore ipso, quā pituita valentior est,* si tamen à natura vincatur vice purgationis Alimentum effici, quæ n. sunt pituitæ similia, & paulo calidiora videntur esse temperata. tamen loquitur Galenus de Cnici semine, non autem de radice Costæus autem vt soluat contradictionem inter Mesuem, & Galenum ait. Galenum de Cnico extra admoto, Mesuem autem ad purgationes moliendas verba facere. quæ quidem vt nota, & clara ex verbis Galeni, difficultatem non tollunt. scimus enim ad purgationes moliendas primas qualitates nō esse principes causas, sed coadiutrices. Et nunquam Galenus distinxit temperamenta simplicium secundum magis, & minus pro applicatione extro, vel intro. vnde si Cnicus erit foris admotus calidus in tertio, etiam talis erit intus assumptus. Equidem suspicor in Galeni textu erratum: nam ex regulis Galeni non possumus asserere Cnici semen esse adeo calidum, quum sit dulce, vt Amigdalæ, Auellanæ, nuclei pinei, & similia semina, quæ non dicuntur esse in 3. calida.

Tēperamentum

Cōtradictio.

Altera est contradictio. Galenus libro de Cura Icteri. *Ex Oleribus*, inquit, *oportet sumere, quæ suauissime vrinam mouent, qualia sunt pastinaca, & carthamum, & Strutij germina.* Contra nec Dioscorides, nec Mesues, nec Serapio diureticæ facultatis meminere, sicut neq; etiam Plinius, Auicenna, & Castor durantes. sed neque aluum mouere scribunt.

Cōtradictio.

Respondeo. Galenum loqui de folijs, cæteros auctores de semine, sed an de semine, vel de folijs loquatur Hipp. 2. de Dieta n. 14. definire non audeo. dum scripsit. *Aluū mouet, & purgat Cnicus, & aluum magis mouet, quam Vrinam.* vnde loquens de Victu videtur loqui de folijs; sed dicens, quod Cnicus purgat aluum, videtur semen intelligere, quia Galenus scripsit. *Cnici semine dumtaxat ad purgationes vtimur*, non ergo folijs. Nota igitur fuit Hippocrati leuis diuretica vis in Cnico.

Solutio.

Sed maior controuersia erit de vi Vomitoria in semine Cnici. quia Mesues ait. *est autem abstersiuus, conturbatiuus, & faciens nauseam, & inest ei virtus educendi per vomitum, & per Ventrem*: deinde subdit. *Solutione educit phlegma per ventrem, & Vomitum.* & in canone tex. com. Costei. 15. inter mediocria Vomitoria numerat Cnicum. Vnde Castor Durantes cecinit.

an Vomitorium.

Per vomitum purgat, emollit Carthamus aluum.

Et Prosper Alpinus 3. de Med. meth. c. 10. *Cnici seminis*, inquit, *pulpa expressa ad semunciam deuorata per Vomitum pituitam, atq; aqueum humorem purgat.*

Contra verò Medicinæ Principes facultatē vomitoriā in Cnico non expenderunt. nā Hippocrates purgare quidem dixit, non tamen vomitu declarauit. vt 2. de Diæta. n. 8. *Cnicus aluum monet.* & n. 14. *aluum monet, & purgat Cnicus, & aluum magis mouet, quam vrinam.* & primo de Mor. Mul. n. 45. Ad Pituitam purgandam proponit Cnicum, & 7. Epidem. Pythonis filio cum febre, & somnolentia datum fuit medicamentum quoddam ex his, quæ Cnico, Cucumere siluestri, & Peplo constāt, & biliosa educta, & sopor sedatus, & febris mitigata, & omnia leuiora

Hippocrates.

facta. & 3. de Morbis ad finem. ictero ſi febris ſuperuenerit, exhibet decoctum multarum rerum cum Cnico, ſi aluus plus quam conuenit, non fluat. Pariter Galenus 5. de ſan. tuen. c. 9. *Si ſeni biduo fuerit aluus adſtricta ſat erit Cnicum in Ptiſana, aliaque, quæ modice medicamentorum vim obtinent dediſſe*. deinde lib. 6. c. 7. Vt cibi corrupti in ventriculo ad inteſtina decidant. *Quod ex ficis, & Cnico componitur, aliaque, quæ ex Cnico, vel Epithimo conficiuntur*. & 11. Meth. med. c. 15. per ventrem euacuat, ſi cauum iecoris afficiatur, Cnico cibis admiſto, & modice aluum deijcit. & c. 20. Cnicum inclinante phlegmone datum Aloe præfert, & libro de Dinamidijs Galeno tributo. dicitur purgare phlegma, ſed non fortiter. & libro de Simplicib. ad Paternianum. *Ventrem purgat, & phlegma, ac choleram deponit*. immo 7. de ſim. med. fac. dum inquit. *Cnici ſemine dumtaxat ad purgationes vtimur*. ſi dumtaxat ad purgationes. ergo non ad Vomitum. nec alios Grecos legi Vomitoriam vim Cnico tribuentes. ſed ſcripſit Actuarius lib. 5. ſuæ meth. med. c. 9. *Dioclis medicamentum quod aluum ſubducit in pituitoſioribus habitibus, ficus pingues triginta, ſpumæ nitri dracmas quatuor, & viginti, Cnici ſeminis dracmas quindecim. Hæc accurate trita, cum deſpumato melle in vnitatem cogito, ac fruſtula triginta facito, quorum ſingula quotidie ante cibum aſſumantur*. Idem Actuarius c. 8. ſcripſerat. *Cnici ſemen purgat pituitam, non tamen fortiter*. Oribaſius primo Synopſeos. c. 17. de ijs, quæ per infernas partes purgant. *Cnicus ait, pituitam, & bilem; ſed non vehementer purgat*. quod etiam refert Aetius ſer. 3. c. 41. Sed nec Auicenna, nec Serapio, nec Haly abbas 2. pract. c. 54. nu. 573. Vim vomitoriam adnotarunt, immo nec Auerroes, qui 5. colliget Carthamum mire extollit ſcribens. c. 42. *Et eſt ex medicinis manifeſtis in purgando phlegma ſine aliquo timore, & eius nobilitas eſt, quaſi ſuper nobilitatem omnium medicinarum purgantium. Et multum ſenib. cum ficubus ante cibum comeſtum valet*. ſed ſi eſſet Vomitorium, vomitum excitaret. Inter recentiores autem eius vim vomitoriã deſpexiſſe lego Cardanum de Dẽtibus, Cnico alias parum amicum. Fallopium libro de med. purg. Renodeum de mat. Med. & alios. Vnde miror Danielem Sennertum Inſtit. med. lib. 5. par. 1. ſec. 1. c. 11. poſuiſſe Carthami ſemen inter fortia pituitam, & aquas vomitu, & deiectione purgantia. & c. 12. inter fortia vomitoria numerare Cnici ſemẽ. Verum quia experientia, & auctores citati repugnant. vnde Syluius 1. de ſimp. med. Natura. *Nihil tamen, inquit, aut minimum harum virium in conſueto nobis ſemine Cnici expertus, forte, quod à regionibus calidioribus, non niſi allatum, ſed in agro Pariſienſi natum*. videtur dicendum Cnicum per ſe non eſſe Vomitorium, ſed benignum ſubductorium. nec dicam cum Syluio Catthamum Arabicum, vel Damaſcenum Meſues eſſe vomitorium. quia nec Auic. nec Serapio experti ſunt vomitorium, in calidis regionib. & licet non pauci ex noſtris tranſcribentes verba Meſuę, id etiam teſtari videantur, vt Andernacus, Veccherius, Schuuenchfeldius, &c. tamen cum ſint teſtes de lectu, non autem experti, id credere nos non cogunt.

Galenus.

Siluius reprehẽſus.

Equidem cenſeo Carthamum eſſe Vomitorium per Accidens, ſcilicet in ijs, qui ventriculum debilem habent, quum enim accidat, vt Ventriculus natura debilis, à facultate Cnici amplius debilitetur, retentrix relaxatur, hinc nauſea, & Vomitus. Quod autem Cnicus Ventriculum debilitet, docuit Dioſcorides, *Stomacho aduerſatur*, inquiens, quod confirmant Auicenna, & Serapio, & denique Meſue ſcribens. *Eſt conturbatiuus faciens nauſeam, Nocet ſtomacho, faciens faſtidium*. quod eius ſubſtantiæ oleoſæ tribuere videtur Coſtæus in Meſuem. *ob eius pinguem*, inquiens, *oleoſamque ſubſtantiam innatare ventriculo, ac nauſeam concitare, ratio ipſa, vel nullo aſſerente, manifeſte docet*. ſic Santorius com. Aph. 15. Quæſt. 56. in fine. *Ad quotidianam*, inquit, *vtimur Oleo Cnicino, quod fit ex ſemine Carthami, quod euacuat, pituitam per aluum, & interdum per Vomitum*. ſuſpicor quando Oleũ fuerit rancidum.

Vomitorium per Accidẽs

Ob id alia cauſa mihi in mentem venit à nemine animaduerſa, & eſt ſeminum ipſorum alteratio, licet n. Saladinus ſcripſerit Carthami ſemina tribus annis conſeruari, tamen & ante rancida fieri queunt, male collecta, ſiccata, & conſeruata. anne cenſetis Cnici ſemina rancida valere, vt optima & recentia? dico igitur Galenum, Auerroem, cæteroſque, qui benignum eſſe Cnicum experti ſunt, loqui de recenti, & electo ſemine; Meſuem autem alioſque Vomitorium dicentes loqui de antiquo, & rancido ſemine, quod malum Ventriculo eſt. vti omnia alia ſemina in cibis vſitata, ſi rancida deuenerint, vt Nuces, piſtacea, nuclei Chryſomilorum, pineorum, auellanarum, & Amigdalæ, vt refert Auicenna lib. 4. fen. 6. tr. 1. c. 30. de medullis fructuum rancidis, & refert accidere ex iſtis *nauſeam, ſincopim, & anguſtiam*, & Petrus de Ebano. de Venenis. c. 42. *ille*, inquit, *qui comederit nuces, aut auellanas rancidas patietur accidentia mala. ſ. nauſeam, & deiectionem appetitus, & vomitum*. de ijſdem etiam agunt. Raſis 8. ad Almans. & in lib. diuiſionum. Albucaſis 2. part. Azarauij. tra. 2. cap. proprio. & Santes Ardoinus lib. 3. c. 39. de fructibus rancidis Auellanis, amigdalis, pineis, piſtaceis, baccis Lauri, medullæ Nucis indiæ, oſſium Perſicorum, oſſium Chryſomilorum, &c. & nos addemus ſemina Melonum rancida, & Carthami ſemina. quæ ob id cenſemus eſſe vomitoria, non autem natura ſua.

Cnicum rancidũ.

Semina rancida.

Cenſeo igitur Carthami ſemina electa, & recen-

Quid agendum.

recentia ad Vomitum non valere, rancida autem esse venenata, ob id omittenda, & vtendum recentib. ad pituitam per aluum purgandam.

De Chrysocolla. Cap. LXXIX.

SI Antiquorum Chrysocollam quam Arabes Boracem vocant, inuestigare voluerimus, non pauci recentiorum auctorum reprehendẽdi erunt. Antiquos autem dicam Dioscoridem, Theophrastum, Vitruuium, & Plinium. Vt igitur hanc reperiamus, Locum natalem, colligendi modum, & colorem considerabimus. Quoad primum. Dioscorides *Chrysocolla*, inquit, *laudatissima Armeniaca. Secundum locum sibi vendicat Macedonica, & proximum Cypria*. at ex quo metallo fiat, non explicauit. sed Theophrastus libello de lapidibus ita docuit. *Copiosa in auri metallis, & magis in ærarijs inuenitur: & in ijs locis, quæ circa fodinas sunt.* At Plinius lib. 33. c. 5. *Laudatiorem eandem*, inquit, *in ærarijs metallis, & proximam in argẽtarijs fieri compertũ est. Inuenitur, & in plumbarijs vilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit.* Vitruuius autem erui, scripsit, e locis venis æris proximis. Qua occasione Ferd. Imperatus lib. 4. suæ Hist. c. 32. Plinium carpit Vitruuio magis fidens. eo quod Chrysocolla propria sit Venarum æris non autem aliarum, nisi in quantum ære participant, quia viridis color æris proprius est. Pro Plinio dicemus verissima scripsisse, aliud n. est erui in fodinis auri, argenti, &c. aliud verò fieri ex auro, argento, ære, &c. Plinius, & Theophrastus copiosiorem, & laudatiorem in ærarijs metallis inueniri dixere, & verissimum est, quia æris excrementum proprium est Chrysocolla. Nec potest quispiam negare Chrisocollæ inuentionem in alijs fodinis, quia nullibi reperitur pura minera auri, argenti, æris, plumbi, &c. sed semper mixta metalla conspiciuntur, at Mineræ denominationem sibi asciscunt à copiosiori, sic vbi magis abundat æs, quam aurum, vel argentum, dicitur Minera æris. pariter minera plumbi, &c. Vnde quum omnes fodinæ contineant omnia ferè metalla, sed plus, & parcius, omnes etiam continebunt æs, sic ærariæ plurimum æris, & plurimum excrementi ærei, argentariæ minus æris, aurariæ adhuc minus, & minimum plumbariæ. ita Agricola lib. 3. de Nat. foss. pag. 222. *fossilis*, inquit, *nascitur in ærarijs metallis. Nam ex ære tantum fit: quo circa si argẽtarijs, aurarijs, plumbarijs oritur, eorum venas certum est esse cum ære permixtas*. quare optime scripsit Plinius, Vitruuius autem etiam optime; sed ab Imperato non fuit intellectus, quippe, dicens erui è locis venis æris proximis intellexit venulas æris etiam aurarijs, argentarijs, & plumbarijs metallis inesse, & proinde etiam Chrysocollam, & ipsius Imperati Franciscus filius in Opusculo de fossilibus. *præstantior est*, inquit, *ex æris dum profluit venis, vel aliorum metallorum aliquid æris habentium*. & paulo post ait. *melior est ad viridem Smaragdi accedens; vt quandoque alios sequitur colores, iuxta metallorum colores ex quibus profluit*. ergo fatetur misceri cum alijs. sed non animaduerterunt cõtradictionẽ inter Theophrastum, & Plinium. Theophr. enim post Metalla ærea, *copiosam*, ait, *in auri metallis*. Plinius verò. *Laudatiorem in æreis metallis, & proximam in argentarijs*. vnde alter secundum locum aurarijs, alter vero argentarijs metallis tribuit. Soluemus nos dicentes, alterum loqui de quantitate, alterum vero, & de qualitate, vt *copiosior* fit in aurarijs, *laudatior* verò in argentarijs.

Vbi nascatur. *Plinius defensus.* *Plinius explicatus.* *Cõtradictio Theoph. et Plinij.* *Solutio.*

Quo ad Colligendi modum, hunc diligenter explicauit Plinius. lib. 33. c. 5. *In omnibus autem ijs metallis fit, & cura, & multum infra naturalem illam, immissis in venam aquis leuiter hyeme tota, vsque in Iunium mensem. Dein siccatis in Iunio, & Iulio; vt plane intelligatur nil aliud Chysocolla, quàm vena putris. Natiua duritia maxime distat, luteam vocant, & tamen illa quoque herba, quam luteam vocant tingitur. Natura est, quæ lino, lanæuè ad succum bibendum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro secernitur, postea molitur, & deinde tenuius sic cribratur. Quicquid non transmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, vt omnis duritia soluatur. Ac rursus tunditur, dein lauatur in conchis, siccaturq:* Deinde docet Tincturam Chrysocollæ ad vsum Pictorum. Dioscorides autem lotionem, & usturam docet ad vsus Medicos. Nobis in artificio adhuc insistendum erit. hic enim est modus conficiendi Chrisocollam veram, quæ, quoniam ex statione, & siccatione additæ aquæ fit ex putredine venæ fieri dixit Plinius. nec absq. ratione. quam clarius explicauit Agricola lib. 3. de ortu, & cau. subterran. pag. 47. *Chysocolla quidem*, inquiens, *in venis gignitur, cum materia metallica imbuitur aquis, rursusq. siccatur. cuius indicia ostendit labrum, aliudue vas æneum, quod est in balneo. id enim si diu, ac multum aqua madidum manserit, post arescens efflorescit insigni viriditate, quod si succus, vehementer acidus, conclusus circumsteterit æris materiam ipsam erodens, æruginem efficit. similiter in metallis gigni videtur cæruleum, cum salsus, & acidus humor corroserit metallicam materiam, ad vtriusque autem experientiam natura nos excitauit: didicimusq. conficere tam æruginem rasilem, quam cæruleum. huius vero generis sunt colores synceri: At quæ terræ Chrysocollam aquis dissolutam, aliumuè colorem combibunt, non in hoc; sed in terrarum genere collocari debent*. & talis est Chrysocollæ colligendæ ratio.

Collectio. *Præparatio.*

Color deniq. Chrysocollæ laudatissimæ Viridis, & smaragdo similis esse debet. Ete-

Color.

nim Theophrast. libro de lapidibus. *Adglutinat n. aurum, & smaragdus perinde atq. Chrysocolla, quin & non desunt, qui eandem esse amborum naturam arbitrantur. sunt n. colore quam simillimo.* & Plinius lib. 33. c. 5. *summa commendationis est, vt colorem herbæ segetis lætè virentis, quam simillime reddat.*

Quid sit. Quibus positis statuendũ erit Chrysocollam in æris familiam reponendam, vt sit æruginis species, est enim veluti flos æruginosæ, & putrefactæ mineræ æris: vnde, & essentiam, & qualitates putridi, & corrupti æris, similesque ærugini, sibi assumet.

Differentiæ. Porro si huius differentias exacte inuestigare libuerit, aliam esse natiuam, aliam vero artificialem inueniemus. Et natiuam quidem Medici, teste Plinio, Acesin appellant, quæ non est Orobitis. etenim est pura, & simplex; at Orobitis colores absorbuit in vsum Pictorum. durior est natiua, à natura genita in fibris, & venis, aut reperitur per se plerumq: arenæ similis, aut materiæ metallicæ adhæret: atq: hinc abrasa similitudinem gerit eiusdem arenæ, quæ tamen interdum ita modice aspersa est Chrysocolla, vt nulla vel admodum exigua abradi possit. hanc natiuam Chrysocollam Natura sæpe genuit Lapidi Cyaneo, quem vulgus Lazuli vocat, mixtam, & contiguam, vt testes sunt Theophrastus, Imperatus, & Agricola. At Io. Kentmanus pag. 17. Habuit *Cæruleum natiuum Goldbergense cum Chrysocolla, in vena ferri reperta, in lapide candido, qui igni liquescit.* & etiam *Natiuum Snebergense, & Chrysocolla pura, in silice candido distinctè adhærente.* & hæc est Chrysocolla natiua.

Artificialis. Altera species fit artificio quodam; vnde Plinius, *In omnibus*, inquit, *ijs metallis fit, & cura, multum infra naturalem illam, immissis in venam aquis, &c.* quod autem hominum cura Plinij æuo fiebat. simile nostro fieri retulit Agricola scribens. cum aquæ Chrysocollam lambunt, pulueri similiorem subsidere, *qualem Neusolæ in Carpato monte aqua viridis ex antiquo cuniculo effluens rapit secum, quæ amplius triginta castellis excepta subsidit, singulisq: annis derasa colligitur, atq: diuenditur.* & hæc arenosa videtur. sed Plinius dixit fieri crassescente limo rigoribus hybernis vsq: in duritiam pumicis. Hanc Chrysocollam tingebant Antiqui ad Pictorum vsum, & colore infectam Orobitin vocabant. & tribus generibus distinguebant. asperam, mediam, & attritam, quam & herbaceam vocabant, maioris prętij. nunc Pictores, teste Fran. Imperato, & Schuuencfeltio. *Verde montanum* appellant.

Aurificũ Chrysocolla. Diuersum Chrysocollæ genus est illud, quo Aurifices ad conglutinandum aurum vtuntur; vnde, & Chrysocollæ nomen, seu Auri glutinis confictum fuit. hinc nonnulli voluerunt huic artificum mixturæ primum nomen fuisse impositum, & inde transisse ad naturalem ob coloris similitudinem. vt Agricola lib. 3. de foss. Nat. p. 121. ex hoc Musęum Calceol. & alij. Plinius n. scripsit. *Chrysocollam, & Aurifices sibi vendicant, agglutinando auro, & inde omnes appellatam similiter vtentes dicunt.* Hinc doctissimus Cæsalpinus. *Dicitur*, inquit, *Chrysocolla, quasi auri glutinum, non quia hæc in eum vsum veniret; sed quia imitaretur Aurificum Chrysocollã, quæ ex Cypria Aerugine, & pueri impuberis vrina addito Nitro temperabatur, Santernam Latini vocant.* Ego, pace tanti viri, contrarium sentio. & prius natiuam Chrysocollam aurificibus in vsu fuisse; deinde eius defectu alteram successisse; sicut nostro æuo huius etiam defectum supplet Borax officinis dictus. id mihi videor ex Theophrasto lib. de lapidibus colligere posse, qui *Et ad ferruminandum aurum*, inquit, *smaragdis vtuntur, adglutinat enim, & smaragdus perinde atq: Chrysocolla, quin, & non desunt, qui eandem esse amborum naturam arbitrantur, sunt n. colore quam simillimo quamquam Chrysocolla copiosa in auri metallis, & magis in ærarijs inuenitur.* vbi constat vsum cõglutinandi auri à Theophrasto assignari, tum Chrysocollæ natiuæ de qua loquitur, tum etiam Smaragdo. immo addam tantum abesse, quod factitia Chrysocolla tale primùm habuerit nomen, vt Dioscorides id nominis minime illi assignauerit: sed solummodo æruginem vocauerit Aurifabrorum. Galenus verò licet lib. 9. de sim. med. fac. etiam Chrysocollam nuncupet, æquiuocationem tamen notat, dicens. *Igitur quidam id modo, quod in metallis inuenitur, ita nominant, alij verò id, quod in æreo mortario, pistilloq: æreo, ex pueri vrina præparatur: id quod quidem inter æruginum differentias numerant.* Sed quod Chrysocolla non sit nomen proprium glutinis aurifabrorum patet, quia verum huius nomen est ex Plinio tum lib. 33. c. 5. tum lib. 34. c. 12. Santerna. *Nomen Chrysocollæ.*

Profectò neque hæc aurificum colla paratu facilis nunc est, vt ait Agricola, propter Cyprij æris inopiam: vnde Aurifices aliud glutinis genus, aliam Chrysocollam sibi cõparare coacti fuere. hanc nomine arabico Boracem vocant. fitque, teste Mattiolo, ex Alumine rubeo, salenitro, & alijs. Agricola, Fran. Imperatus, & Cęsalpinus ex quodam genere nitri fieri conscripserunt. Io. Kentmanus scripsit se apud se retinere Nitrum natiuum scissile, ex quo Venetijs Borax coquitur. Etiam natiuum cinereum, durum, glebosum, ex quo item Venetijs borax coquitur. Præterea verum Venetum coctum, & præparatum, quod Chrysocollam nominãt Græci, Mauri Boracẽ. Ludouicus Lunæus lib. de Antim. contra quem scripsit Greuinus ait. Boracem esse medicamentum compositum ex nitro fossili, & natiuo. *Inopia.*

Facultas. Vires autem Chrysocolla habet generi humano infestas ob quas Vomitum concitat

tat. sic Dioscorides de vtraq; Chrisocolla Naturali. *Vomitiones*, inquit, *concitant*, & *necem inferre possunt*. & de factitia Aurifabrorum. *Æri vsto omnino respondet; sed validior*. & licet Plinius eam laudasse videatur, dum scriptum reliquit. *Datur*, & *in Angina*, *Orthopneaq: miscendo cum melle. concitat Vomitiones*. Non tamen remedium tutum videtur, pro Angina, vel Orthopnea, quia malum vomitum prouocat. & cæteri auctores eam vituperant. inter quos Rasis 8. ad Almans. *Assumpto Tincar*. 1. *Borace, eadem accidunt, quæ ex Mercurio sublimato, Tincar tamen deterior existit, quamplures etiam dicunt, quod ex eo nemo euadit*. imo refert Ardoinus de Venenis l. 2. c. 17. & Renodeus de Chrysocolla. *Si per os*, inquit, *sumatur periculosa est*. Agricola. *modice pota mouet Vomitiones, interficit multa*. Cæsalpinus. *intus assumpta Vomitiones concitat*, & *enecare potest*. Schuuenckfelt. *aluum soluit*, & *vehementer vomitum concitat. intra corpus non tuto sumitur*.

Chrysocolla periculosa.

Si ergo huiusmodi sunt Chrysocollæ vires, nempe adeo periculosa est eius assumptio, quis sanæ mentis, desertis tutioribus medicamentis vomitorijs, ad Anginam, vel Ortophneam curandam Crysocolla vtetur? nos nequaquam.

Quid agendum.

De Recentiorum Borace, an sit res Vomitoria mihi non constat. & si Aluminis est species potius astringendi vires possidebit. Profecto Amatus Lusitanus. cent. 2. cur. 18. inquit. *Indi nostros Lusitanos docuerunt Chrysocollam, boracem officinis dictam ciceris magnitudine in ouo sorbili ebibitam, Hominem in priapismum trahere*, & *tentiginem ciere*. deinde cur. 81. in Elect. ad Coitum ponit. *Chrysocollæ naturalis. vnc. ij*. at in com. in Diosc. agens de Chrysocolla lusitanorum viridi huiusmodi facultatem reticuit, mihi incredibile est.

De Chrysopo. Cap. LXXX.

LIcet peculiari libello de hoc medicamento loquuti sumus, vt nihil noui dicendum sit relictum; tamen quia etiam Vomitum facit, hic ipsi locum dabimus. vocauimus nos Chrysopon ab aureo colore, & quia nec succus, nec Gummi, nec Resina est; sed liquor diuersus, veluti lac, quod Græci ὀπὸν appellant. apud alios auctores varia nomina leguntur, vt *Gummi guttæ*, & *Gutta Gummi*. eo quod censeat, hoc esse Gummi ad guttam Monardis. hinc corrupta voce alij *Gummi gotta*, vel *Gummi gittæ*. uel *Gitta Gummi*. vel *Gummi Chatta iemu*, vel *Gumma indica Guuot*. vel *Gummi de Goa*. vel *Gummi Gamandra*; vel *Gummi de Peru*. vel *Gummi purgans Peruuianum*, vel *nouum Gummi purgans*. nonnulli dixere *Guttam Gambæ*. quod Gambarum guttæ, barbara nomenclatura, prosit, vel *Gittam iemci*, vel *Ghittaiemci*, vel *Ghittaiemeu*, vel *Gutta gemu*, vel *Gemou*, vel *Gemau*, vel *Gothagemi*, vel *Gatagauma*, vel *Guttam Gamandram*, vel *succum Gambici*, vel *Crambici*. Libauius appellauit *Scammonium orientale*. sed de nomine satis.

Etiamsi Gummi nomen huic medicamento à multis tributum sit, si tamen proprie loqui voluerimus, non Gummi, non Resina, non succus dici poterit, sed ὀπὸς. nempe lac, vel sanguis plantæ: destillat n. planta incisa, veluti per venulas, vt apparet in Aloe, scammonio, papauere, Titimallis, & similibus, quorum succus diuersus est ab eorumdem Opo. liquatur aqua, & pro croceo colore pictoribus inseruit, si igni approximetur, flammam statim concipit, ardet, & liquatur, (vt Elaterium, Opium.) sed liquefactus cadit adustus, & niger. habui à quodam Medico Gallo chimico, ex India redeunte succum nigrum concretum, & dono mihi dedit, dicebat, depurari in Guttam Gummi. Cuius autem plantæ opos sit certò affirmare non licet; quia ille Gallus non exprimebat, sed prope Chinarum Regionem deferri aiebat. huius sapor primo gustatu insipidus videtur; sed paulo post acerrime fauces vexat. vnde ad tertij gradus caliditatis ascendere reor. radicum Timeleæ instar, & easdem vires habere cum Scammonio, Esulaq. censuit Libauius, cum sit medicamentum validum electiue purgans sursum, & deorsum. sed mihi videtur serosos proprie euacuare humores, per accidens vero, alios quoq. scilicet, pituitam, & bilem, & aliquando etiam crassos, & ex partibus ab intestinis remotioribus. Sed Hydropicis peculiare remedium est, præter n. Experimenta Burgrauij, Næuij, Andreæ Chiocci, Ioannis Ingostetteri, Reudenij, Hecstetteri, Libauij, P. Io. Fabri, & aliorum; plures ego Hydropicos Romæ, Neapoli, & Messanæ sanaui hoc medicamento maximo cum honore. Pro Arthritide, Chiragra, & Podagra, quam guttam aliqui vocant, vnicum remedium credunt nonnulli cum Reudenio, & P. I. Fabro ob nomen gummi guttæ. Pectoris morbis conferre aliqui dixere, immo etiam phthisicis, & suspiriosis, vt Næuius, & P. I. Faber: sed mihi nō probatur. sicut nec quibus acute febricitant. sit exhibendum, concedo autem Burgrauio, & Fabro in Quartana præterea ad Capitis, & ad cutis affectus sanandos. aliqui demum ad omnes corporum morbos sanandos exhibent, eo quod Medicamentum iucundè sumatur, quum sit in pauca copia, sine odore ingrato, & multa educat. Hoc medicamentum non semper est Vomitorium; sed pluries obseruaui sine Ventriculi fastidio, sine nausea clementer deorsum multa eduxisse: sed aliquando raro tamen, sursum, & deorsum, aliquando verò

Io Colle.

sur-

ſurſum tantum euacuat, quod fit rariſſimè.

Porrò Io. Hartman diſput. 9. in fine ait hoc Gummi *Picrocolis inimicum, & Ventriculo, vix propinari tuto licet, niſi prius cum ſpiritu vitrioli corrigatur*. & P. I. Faber ſcripſit, *exiccare Ventriculum, & Oeſophagum ſummopere*. ego in Hidropicis, & in alijs, qui medicamenta faſtidiebant Chryſopon exibui, quò ſine nauſea, ſine moleſtia, ſine tanto periculo euacuati fuere. aliquando vomitus acceſſit. ſed vt verum fatear aliquando exhibui verè purgationis gratia aliquibus, qui medicamenta Iucunda cupiebant. qui iucunde aſſumpſerunt medicamentũ blande, & ſine vlla moleſtia euacuati fuere, & gloriabantur de medicamenti facilitate; tamen veſperi illis ſuperuenit lipotimia, & anxietas quædam, quod octo, vel decem vicibus mihi obſeruare licuit, quum per ducentas vices hoc medicamentum exhibuerim. aliud nocumentum nunquam obſeruaui.

Quid agendum. Ergo pro Hydropicis præſtantiſſimum iudico medicamentum aquas vtiliter educens, nec non ichores humorum. ita etiam podragricis. Quartanarijs,&c. vtile: ſed non ſemper Vomitum prouocat; vnde aſſero eſſe medicamentum ſurſum, & deorſum purgans; ſed magis deorſum.

Quãtum. Quoad doſim pueris Hydropicis ad grana iij. adultis ad g. vj. 9. 11. 15. vidi quoſdam dediſſe ad g. xviij. mediocriter robuſtis: ſed ego prima vice ſoleo exhibere ad grana vij. ſi non ſatis eduxerint ſecunda vice augeo doſim.

Quomodo. Soleo ego cum ſaccharo roſaceo, vel dr. conf. de Hyacintho, deuorandum non maſticandum exhibere ſine alia præparatione: Verum, alij præparatum quærunt, vel additis ſpiritus Vitrioli aliquot guttulis, ſic minus afficit os Ventriculi, & non fit Vomitorium. aliqui in iure, Vino, & alijs liquoribus exhibuerunt, alij alijs medicamentis miſcuerunt; mihi placet, vt caueamus, ne eius qualitas, oeſophagum, & os ventriculi inficiat, vnde præſtat in forma boli, vel pillularum aſſumere, quam in potione.

De Cocleis. Cap. LXXXI.

COcleæ decoctæ multis in cibo ſunt, immo Antiqui Coclearum Viuaria confecerunt, veluti in cibis exquiſitæ eſſent, quum etiam noſtri Phthiſicis eas offerant in cibis. adde Dioſcoridem aſſeruiſſe, tum terreſtres, tum marinas cocleas ſtomacho vtiles eſſe. equidem ſcio Iuuenem quandam ob multum eſum Coclearum tumidam factam obijſſe. nec vomitum perpeſſa fuit: vnde nullomodo vomitoriæ videntur dicendæ Cocleæ.

Tamen Dioſcorides. *Quæ verò vepribus*, inquit, *fruteiſque glutinata cohæret, quam vocant nonnulli ſeſilon, aut ſeſilitim, ventrem, & ſtomachum turbat, vomitiones excitat*. At Vomitum excitare accidit, vel ob prauam ipſarum ſubſtantiam; vel ob alimentum, illud non videtur dicendum, quia omnes Cocleæ eiuſdem videtur eſſe naturæ; ſed ipſarum victus poteſt variationem efficere, ſi n. Titimallos, Brioniam, Laureolam, Peplium, Ricinum, Timeleam, elleborum; cucumerem Aſininum, Ebulum, Eſulam, & ſimilia depaſta fuerit coclea, certum eſt vires vomitorias habituram, & ex Hipp. Dios, & Theoph. lac Capræ Elleboro, cucumere aſinino nutritæ.immo ex Abſintio Coclea aſſumit amaritudinem, ex Thimo, Origano, & ſimilibus odorem, & ſaporem: quare dicendum cocleis vim Vomitoriam per accidens ineſſe: vnde ijs ad Vomitum proliciẽdum non eſſe vtendum; ſed tutioribus, illæ n. quæ vomitum concitant prauam aſſumpſere qualitatem. fugiendæ ergo ſunt iſtæ cocleæ, quæ Vomitum concitant, & venenoſæ cẽſendæ.

De Damaſonio. Cap. LXXXII.

MIrum vobis videbitur me Damaſonium inter Vomitoria numerare velle, quod de eo aliter ſcripſerint primates ſcriptores. ſiquidem Dioſcorides. *Herba ſiſtit aluum*, inquit, atque etiam, *Torminibus, atq: diſenteriæ, per ſe, aut cum parimodo ſeminis dauci, potui datur*. Galenus autem lib. 6. de ſimpl. m. f. Dioſcoridis verba refert, ſed aduertatis Dioſcoridem Vocaſſe Aliſma, Plinius nihil de facultate Vomitoria. Aetius autem ſer. 1. ſe expertum eſſe decoctum radicis potum calculos in renibus conſiſtentes, ac coactos cõfringere. ergo non eſt Vomitorium; vnde nec radix, nec herba vim vomitoriam habere videtur. *Non eſſe vomitorium.*

Tamen Marcellus Empiricus c. 30. ſcripſit. *Damaſonij radix detrahit ſurſum, deorſumque pituitam, atq: bilem, & ex vino, & aqua mulſa data. ſed ſi per ſellas aliquis magis voluerit purgari, ſuccum ſumat. ſi ſurſum verſus, radices eius accipiat*. ecce Marcellus ſcriptum voluit radices Damaſonij ſurſum purgare. In hac controuerſia, nihil certum affirmare queo. ſi n. de Damaſonio Dioſcoridis ſermo fuerit. hoc quid verè ſit, inter recentiores Botanicos controuertitur. vnde quam plures plantæ à Matth. Cordo, Cæſalpino, Bauhino, Columna, lugdunenſib. & alijs proponuntur. quam veram, & indubitabilem vobis proponam, hæreo. nec experiri queo. Sed inclinat animus, ut dicam aliud eſſe Marcelli Damaſonium purgans, aliud uerò Dioſcoridis adſtringens. ſat erit, uos admonuiſſe de Damaſonio Vomitorio Marcelli. Verum ſcio Bettonicæ radices Veratri modo purgare. fortaſſe Damaſonij radix purgat. folia

aſtrin-

astringunt. nam ex Diosc. confert deuorato Opio, uel lepore marino, quibus conuenit Vomitus, præterea Torminibus, Dysenteriæ, conuulsis, & Histericis. quibus omnibus uomitus confert.

De Daphnoide. Cap. LXXXIII.

Nomen

A Lauri similitudine, quę Daphnis est, Daphnoides fuit dicta Antiquis. nostris nunc Laureola dicitur. quę à Martiolo pingitur, uidetur genuina: subuiridi est flore, nigro fructu, & perpetua coma uiret, in montuosis nascitur. *Differentia.* Alterum genus uidi è Germania allatum, quod Lobellius Mezereon Germanicum vocauit, folio deciduo, flore persici, seu purpureo, fructu croceo, vires similes habere credo; vnde, quicquid dicant alij, hanc Daphnoidem minorem, maiorem alteram appellabo.

Facultas Dioscorides, *Pituitam*, inquit, *extrahit folium recens, vel aridum, in potu; menses ciet, & Vomitum; caput inanit commanducatum. sternutamenta mouet. Baccæ quindecim epotæ aluum resoluunt*, Ex quo Cardanus lib. de Dentib. scripsit. *Frondes huius plantæ tam virides, quam siccæ epotæ pituitam educunt, & crassam etiam; verum uomitum mouent. hoc autem ad molestiam pertinent. sed & baccæ eius quindecim numero corpus purgant, hoc autem & in Daphnoide, & in cæteris medicamentis, ut dixi, educentibus, obseruandum est; quod & commansa per palatum, & per nares attracta eundem trahunt humorem; sed non contraria ratione quæcumq. apophlegmatismata, & errhina per aluum purgant. Exemplo est Staphisagria, quæ cum potenter pituitam commansa educat ex ore, non tamen aluum purgat, tametsi quædam potius per Vomitum pituitam educant; sed non ex aluo.* Paul. Aegineta. lib. 7. c. 10. ad Vomitum *Daphnoidis tria folia viridia in læuorem coacta comestaq.* laudat. sic etiam Aetius. ser. 3. c. 119. *Daphnoidis*, inquit, *folia viridia tria commesta*.

Radicis Vsus. Sed miror Antonium Fumanellum scripsisse, valide vomitum ciere, Decoctum corticum radicis Laureolæ, ireos, sem. Raparũ. ana. drac. j. omnium tritorum, & in libris iiij. aquæ decoctorum. potentiorem tamen existere ipsorum puluerem ex aqua potum. miror, inquam, quoniam ex Dioscoride, *radix inutilis*, ergo nullius sunt cortices radicis vtilitatis, alij tamen etiam vtuntur.

Venenositas. Periculosum uidetur esse Medicamentũ: Nam Sanctes Ardoinus lib. 3. de Venenis. c. 9. inter uenena reponit. & ait Laureolam esse natura excessiue calidam, & siccam, & addit. *Et est ob eius proprietatem vomitiua, & phlegmatis præcipue laxatiua; & si ex ea præsertim ex eius folijs vnc. ij. sumantur interficit.* Item Arnaldus lib. de Venen. scripsit unc. ij. laureolæ deuoratas enecare. quod desumptum uidetur ex Rase 20. continent c. 2. ubi hæc protulit. *si quis acceperit vnc. ij. Laureolæ morietur multo fluxu.*

His stantibus dicemus nos esse quidem ualidum medicamentum, & non temere adhibendum, non tamen adeo Venenatum. noui enim ego quendam senem Messanæ, qui Laureolæ huius folia aceto per 24. horas macerabat, in puluerem redigebat, & ne fauces adhærerentur in pilulas conformabat. & omnibus morbis exhibebat, nec multum excitabant Vomitum: sed quo antiquiora erant folia, eo minus uomitum prouocabant. alios noui, qui cum malua, & Mercuriali Laureolam decoquebant. nec molesta succedebat euacuatio.

Quid agendum. Ergo in morbis pituitosis, in hominibus robustis, Rusticis, & uirtute ualida exhiberi poterit Daphnoides, ex dictis autem citatorum auctorum folia uidentur Vomitoria, baccæ uerò aluum ducentes. Caspar Schuuenckelfel. lib. de stirp. Silesiæ. Pituitam extrahit, uomitum ciet. Mensesque educit cortex aduersus Quartanam, Hydropem, & Venena per se cum saccharo, vel liquore aliquo bibitur. corrigitur lacte, uel aceto.

Quantũ. Dosis uidetur fuisse tradita ab Aetio, & Aegineta. nempe tria folia, uel uiridia, uel sicca. maius autem pondus est periculosum. unde ad unc. ij. necem inferre potest ex Rasi. Ardoino, & Arnaldo.

Quomodo. Folia præparandi modum nõ docuit Antiquorum aliquis: sed sequi licebit Mesues doctrinam de Mezereo, quod si Laureola non est, habet tamen facultates similes; unde similis correctio commendari poterit, & tali utebatur Senex prædictus, nempe in Aceti infusione.

Aduertẽdum autem multos nomine Mezerei Laureolam, intellexisse, uti est Floravantus in fisica lib. 1. c. 37. qui millies se expertum prædicat, ad febres tertianas longas. hic herbam florentem in umbra siccabat, inde aceto macerabat. deinde siccabat, in puluerem redigebat, & additis cinnamomo, turbit, & saccaro, acq. rosacea, moschata soluto, & cocto, in tabellas conficiebat, & l. 4. Tesauri, c. 13. puluerem foliorum siccatorum quam capit nummus argenteus cum aqua, Vino, aut iure.

De Ebulo. Cap. LXXXIV.

VIgaris est planta, & omnibus nota Ebulus. Sambuco congener: nã Gręci Sambucum uocarunt Acten. Ebulum uerò Chameacteno idest humilem Sambucum. Huius unicam speciem nouit Antiquitas, nos duplicem habemus, tum uulgarem, tum laciniatis folijs. similis tamen facultatis species utraq. est, folia autem, radix, & acini purgandi uim aquas, pituitam, & bilem ex Dio- *An Emeticus.*

scoride

scoride sortita sunt. Porrò scribens Dioscorides, *aluo detrahens aquam.* & cum eo Paulus, &c. videtur negasse uim per Vomitum educentem. Nec Galenus huius meminit, nec Plinius. nec Serapio: immo nec Auic. de Ebulo tractauit. unde inter Vomitoria non uidetur numerandus Ebulus.

Tamen Mattiolus. succum è radicibus ebuli extractum Vomitum ualentissime commouere, & aquam inter cutem pellere scripsit. Senert. in Institut. cap. de Vomitorijs inter fortia Vomitoria Ebuli flores, corticem, & radicem numerat. & Diomedes amicus de Morb. Sporad. c. 93. *Succus etiam,* inquit, *è radice Ebuli, vel è mediano cortice stipitis eius extractus, si prius contundatur, & aqua Hordei decocti, cum momento cinnamomi, vel nucis moscatæ, & passulis, aspergatur cum zuccaro potus, aquam n. educit, & Vomitum quandoq.* ergo non semper Vomitum prouocat. Non est negandum ab Ebulo assumpto fieri molestam purgationem, cum nausea, & sæpe Vomitu: unde à paucis auctoribus laudatur Ebulus: equidem recordor quondam Romæ famam ingruisse Ebuli semen optimum esse ad Podagras, & plurimos id assumpsisse; sed quia moleste euacuabat, & stomachum lædebat ab eius usu cessatum fuisse. Quod si scriptorum sententias audire libuerit, describuere eas, me non pigebit: L. Apuleius Platonicus. c. 91. *Herbæ Ebuli radices,* inquit, *conteres, & eius succum expressum cyathis quatuor ex vini sextario semis potui semel in die dato: Hydropicis validissime proderit. per anum enim humor omnis detrahitur.* ecce per anum dixit, non per Vomitum: sed ualidissimè. At Marcellus Empiricus. c. 23. ad Lienis morbos. *Ebuli baccas,* ait, *permaturas exprime: atque ex eo succo Viro tria coclearia ad diem dà bibenda mulieri duo, quo sumpto deijciet per Ventrem instar sanguinis: tu interiecto triduo rursum dabis, & per hæc interuall. repetes dando potionem donec persanes.* certè si instar sanguinis per aluum deijciuntur, ualidissimum erit medicamentum non temere adhibendum. Cardanus autem libro de Dentib. 3. parte 3. c. 1. *Ebuli cortices,* inquit, *medij aluum mouent, & leniunt, purgātq: sed nullum tamen proprium humorem. dantur pondere dimidiæ drachmæ, parum amici sunt iecori hi; sed Ventriculo minus; sunt enim odiosi, ac lignei, & violenti.* Addemus Dodonei sententiam, *Educunt autem,* inquientis, *radices non modo pituitam, verum, & aquosos potissimum humores: vtiles id circo ad hydropicorum purgationes; sed tamen correctæ, & vbi vires suffecerint. Purgant enim cum molestia, ventriculum subuertunt, interioraq: viscera omnia perturbant. Male omnibus vsus earum succedit, quibus hepor obduruit, vt quando ex regio morbo Ascites successit. Quamobrem nec temere, nec nisi valde robustis, ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in Vino radix, si causa morbi frigida, & febris abest: aliàs pro affectus natura temperanda*

Quid educat.

potio est. Expurgant & Acini, & semina; sed clementius multo, ac minori cum molestia, præsertim prius aceto infusa, ac deinde semine Anisi, vel alijs aromatis vnà permixtis. Denique Simon Paullius ait. *In genere viribus non dum corruptis, ægro non oppido delicato, subinde confectis ex Ebuli semine, & succo medicamentit vti poteritis, à quorum vsu ad ducendas hydropicorum aquas in alijs abstinere necesse est.*

Quid agendum.

Cōcludemus nos Ebuli usum multis profuisse. Vnde ad Hydropicos, podagricos, Ischiadicos, & morbo Gallico affectos singulare est remedium, testibus etiam Mattiolo, Castore Durante, & alijs multis, sic Marcellus ad lienosos proposuit: quidam ad omnes morbos, & ad omnes dolores, quia aquas, bilem tenacem, & pituitam educit, & ut Mattiolus ait, quia mulcet deiectoria ui mirifice eorum dolores, cum humores eo confluentes, tum reuocet, tum deijciat, & ducit quidem per aluum primario, uerum interdum uomitum prouocat, quia stomachum natura sua relaxat. & natura debilem magis afficit. Vnde iure seligunt docti Medici Naturas eorum, qui hunc assumere debent, ut sint ualidi, robusti, firmo uentriculo, Delectus etiam habendus est partium ipsius Plantæ, uti foliorum, Acinorum, seminum, corticum radicum: debiliora n. sunt folia, mediocres Acini, & semina, fortes radices.

Quantum.

Ideo folia manducata cocta aluum tantum commouent. Baccarum recentium succum expressum Viro tria coclearia. Mulieri duo, exhibet Marcellus: idest forti tria, debili duo. Seminis dosis est ad unc. j. at Corticum radicum unc. ÷ exhibetur.

Quomodo

Quoniam autem stomacho inimicum est Medicamentum, ideo roborantia ipsum erunt admiscenda. ut Cinnamomum, Anisum, Daucus, Mastiche, &c. Quum baccæ fuerint maturæ per diutinas aquæ lotiones à nigro circumstante succo semen erit expurgandum, ita siccandum, & seruandum, aliqui aceto præmacerant.

Quando.

Tertio quoque die dabat Marcellus.

De Elaterio. Cap. LXXXV.

Nomen.

ELaterium, ut Vocem latinis usitatam, retinuit etiam Plinius. ἐλατήριον Græcis dicitur, latinè *Agitatorium* uertit Theodorus Gaza, forte, quia corpus agitat, sicut ἐλατὴς agitatorem, & impulsorem significat, à uerbo ἐλαύνω, & apud Poetas, ἐλάω, quod est agito, uexo, impello, ualde enim corpus exagitat hoc medicamentum; Succus est fructuum *Cucumeris siluestris* (qui à Dioscoride, & Theophrasto σίκυς ἄγριος uocatur. Plinius *Cucumerem erraticum, & Anguinum* appellauit, nostri *Asininum* dicunt) siccatus, & in solidam formam redactus.

Huius

Huius plantæ unica hactenus Botanicis innotuit species, eaq. passim omnibus nota, ut à nobis describi non mereatur, Plinius tamen lib. 20. c. 1. alterius speciei meminit. *Aliqui*, inquiens, *in Arabia natum magnificant, mox Cyrenis, alij in Archadia tradunt, similem Heliotropio, cuius interfolia, & ramos prouenire magnitudine Nucis iuglandis semen, esse autem ad speciem Scorpionis, cauda inflexa; sed candida, aliqui etiam ab eo Scorpionem Cucumin vocant, efficacissimum contra Scorpionum ictus, & semine, & Elaterio*, Profecto huius Arabici elaterij, ac Scorpionum Cucumeris, apud nos nulla extat notitia, nec alium nosco succum plantæ Elaterio similiorem, quam Guttam gummi, seu Crysopum supra descriptum, sed leuis est coniectura. *Differētia.*

Nobis autem de nostro Elaterio acturis, prius de eius colligendi modo à Veteribus tradito agendum erit. *E fructu huius Cucumeris*, inquit Dioscorides, *fit medicamentum, quod Elaterium vocatur, ad hunc modum. Decerpti Cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, seruantur nocte vna, postridie imposito supra craterē rariore cribro, vtrisque manibus prehensi sigillatim supino cultro, sursum versus aciem habente, finduntur, atque per cribrum humor in subiectum vas exprimitur: simulque carnosum, quod hæsit cribro, quo facilius excidat, eliditur. quod ita pressum est, residere sinitur, atq: in vicinam peluim dimittitur. Coaceruata autem in cribro segmina dulci aqua perfunduntur, & denuo pressa abijciuntur. Humor in pelui agitatur, & linteo opertus, soli exponitur, dumq: steterit, tota supernatans aqua cum humore concreto, effunditur. Hoc vero identidem fieri solet, donec existens aqua liquescat; qua stillatim exhausta, sedimentum mortario suscipitur, & conterendo cogitur in pastillos. sunt qui ad hauriendam protinus succi abundantiam cribratos cineres humi inspargūt, & medium cauantes, triplicatum linteum obtendant, per quod elaterium cum sua humiditate diffundunt. siccatumq: in pila, vt dictum est conterunt. Alij pro dulci aqua marinam perfundentes, ita eluunt. Alij in nouissima lotione mulsam aquam respergunt.* *Collectio.*

Hinc Antonius Pasinus, cum dicat Dioscorides decerptis Cucumeribus τῇ ὑστεραίᾳ. *Postridie* findendos esse. & Serapio in *Meridie* vult Dioscoridis textum esse corrigendum. censens fideliorē esse Serapionis codicē, quā vulgares grecas Dioscoridis editiones. Albucasis in libro Seruitoris. *dimitte eos vna nocte*. sed Plinius *postera die* scripsit. Oribasius, Postridie. Vnde corrigendus potius textus Arabolatinus, & Arabicus, qui ex Græco deceptus, quam textus Græcus legitimus, pariter dissecās Dioscorides fructus cultello vtitur. Plinius verò arundine, non videtur hic magna oppositio, vt Saracenus censuit, quoniam vtroque modo fieri potest. Irridet Pasinus additionem aquæ, quam facit Albucasis in libro seruitoris. succo iam expresso. immo Plinius, & iure irrideret, si id plane voluissent. sed alia fuit Dioscoridis intentio, nempe vt expresso, & transcolato succo, quod reliquum est ablueretur aqua, & ipsum etiam cribrum aqua ablueretur. tunc denique aqua ea, cum reliquo succo misceretur. *Difficultas* *Explicatio*

Pergit Dioscorides afferendo Elaterij optimi notas. *Optimum esse constat, læue* κοῦφον *non ponderosum cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quodq: lucernarum luminibus obiectum, facile flagret. Porraceum tamen scabrumq: si turbidum spectetur, atq: erui, cinerisq: plenum sit, graue, & vitiosum esse solet. Nec desunt, qui cucumis succo amylum immisceant, vt candorem ipsum, & leuitatem imitentur.* Hic non paucæ emergunt difficultates. *leue* dixit Dioscorides Pasinus censet vocem esse superfluam, ea tantum ductus ratione, quia Serapio non transcripsit. censetq: mediocriter graue esse debere; sed decipitur, quia Dioscoridi subscribit Oribasius. nec non etiam Albucasis Arabs: quare Elaterium graue improbatur, quia terreum est. vt clarè ipse Dioscorides indicauit, dicens. scabrum, turbidum, cinerisque plenum, esse graue, & proinde vitiosum. *Electio.*

Quo ad colorem Elaterij τὸ μετὰ τῦ λευκῦ debet igitur aliquid albedinis habere, & patet, quia subdit Dioscorides. *Nec desunt, qui cucumeris succo amylū immisceāt. vt candorem ipsū imitentur*. Porraceum verò, idest viride, vituperat. Plinius ait. *Pallidum, ac læue, herbaceò, ac scabro melius*. at Mesues *cuius succus*, inquit, *est albus*. his subscribunt Oribasius, & Serapio. Contra Aegineta lib. 7. sui operis *porraceum* protulit. τὸ πρασίζον. cui subscripsit Cordus impossibile censens succum densatum candidum remanere posse. profectò opium, scammonium, & huiusmodi alia, quæ lactis formam habent, quum siccantur candorem non retinent. neq: etiam pallorem. mihi videtur Bulcasis in libro seruitoris recte Dioscoridis verba explicasse dicens. *Et melius ex eo est, quod habet viriditatem paucam, declinantem ad albedinem parumper, & quod est simile colori ambræ*. Vnde nec omnino candidum, nec valde viride esse debet, sed dilute virescens. *Color.*

Sic certatur inter scriptores, an Vere scriptum à Dioscoride fuerit. *Quod lucernarum luminibus obiectum, facilè flagret*. nam contra Theoph. 9. de Hist. plant. c. 14. docuit Elaterium tantum in se humiditatis continere, ut etiam ad quinquagesimum annum lucernis admotum earum lumina extinguat. Sed si quæstiunculas omnes medicamentorum Vomitorum exagitare vellem, nimis in longum hic meus sermo protraheretur.

Consideretur igitur hic a nobis Elaterij vis vomitoria tantum. Mesues. *Educit*, inquit, *phlegma cum virtute, & per Vomitum, & per ventrem*. & Paulus lib. 7. c. 10. *Elaterij obolus. in aqua assumptus sursum pituitum, & bilem* *Facultas Vomitoria*

expurgat. addit Mesues. *& interdum choleram, & proprie si inueniatur ei præparatio, & educit mirabiliter aquositates à partibus difficilis eradicationis earum, & educit materias, quæ sunt in iuncturis, & curat dolores earum, & proprie succus eius*. paulo post subdit. *Succus verò eius, & succus radicis ipsius est medicina bona, Hydropisi. Extrahit enim aquam citrinam cum fortitudine, & similiter decoctio radicis ipsius. Et confert icteritiæ, & oppilationi Hepatis, & splenis*, Tandem ait Mes. *Et scito, quod solutio ex eo, quando superfla est, educit sanguinem*. Hippocrates 3. de Morb. in Paracynanche. Elaterio recenti vtitur. Dioscorides. *Radicis succus*, inquit, *sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem, pituitamque deijciunt, præsertim in hydropicis: deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet. Radicis selibra in vini præsertim Lybici hemina conteritur, danturq. ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abunde deprimi cernatur*. deinde ait. *Bilem, ac pituitam vtrauis parte extrahit. optima suspiriosis est purgatio. Quod si in animo sit, deiectionem moliri, adiecto salis duplo. & Stibij, quod colorare sufficiat, ex aqua erui magnitudine catapotia dato postea cyathus vnus aquæ tepidæ sorbeatur*. Serapio scripsit. *Si vis laxare ventrem cum eo, admisce ei de sale armoniaco, tantum, quod mutet colorem parum, & fac inde pillulas in quantitate granorum Orobi, deinde bibat post ex aqua calida quantitatem*.

Ant. Pasinus obiecti. Antonius Pasinus in Annotationibus in Mattiolum. dicit irrationabile esse miscere sal, & stibium. quia stibium est res mineralis: nec dicendum est laudabile esse, miscere rem potius perniciosam, & nullius beneficij in rebus potabilibus.

Responsio. Sed quis respondere posset. præparari medicamentum deiectorium, & antiquos vsos fuisse lapide lazuli, lapide Armeno, Crisocolla, Aeris squamma, ærugine, flore, scoria, ære vsto, vt supra diximus, & nunc nostri vtuntur ipso stibio varijs modis præparato. nec non etiam Mercurio diuersimode alterato.

Imaginatio. Vnde Pasinus, vbi legitur καί στίμμεος, censet dici posse κόμμεος, idest gummi. quia iure addi posset gummi, qua enim sua viscíditate, & lentore impediret mordicationem, qua etiam conferret ad corporeitatem pilulis ex elaterio conficiendis præbendam. sed nulla auctoritate id confirmat. Verum postea adducit Habix apud Serap. *si frangere vis acuitatem eius quando ponis ipsum in pilulis. adde Gummi Arabicum, vel gummi Amigdalarum dulcium, vel amararum*.

Mattiolus vero scribit in vetustis exemplaribus manuscriptis reperiri σινήπεος sinapi, quod additum putat ad vim Elaterij roborandam, & malitiam corrigendam, vt Rhabarbaro spica, & alia alijs purgantibus adiūcta sunt à primis medicinæ parentibus. Probat ipse. ex eodem Dioscoride libro 2. de facile parab. c. 39. de curatione difficilis respirationis, & asthmatis. Elaterij, Nitri, Sinapeos. an. drac. 1. catapotia conformato. Galenus verò lib. 7. de comp. m. localium. *Galenus.* circa finem ex Andromacho scripsit. ad Dyspneam. *Sinapis drac. 1. Salis communis obol. iij. Elaterij obol. iij. alij obolum j. & dimidium, terito cum aqua fac pastillos octo, dato alternis diebus cum hydromelite*. Apud Aetium serm. 8. c. 57. *Mirum in modum autem efficax est, quod ex Elaterio constat, & Octaobolon appellatur. Elaterij æræolos ij. spumæ nitri obol. iij. Sinapis drac. j. hæc in aqua diluta in octo catapotia infirmo, maneq; duo, tantundemq: vesperi exhibeo. Purgat enim citra molestiam supra, &c.* & Ianus Antonius Saracenus in annot. in suum Dioscoridem cum Mattiolo sentit.

Dioscorides. Pergit Dioscorides scribens. *Ad citandas tamen vomitiones aqua diluens elaterium, subiectas linguæ partes penitissime penna oblinito; quod si quis quam difficilius euomat, oleo, aut vnguento irino resoluto, somnum inhibeto*. & Mesues. *Mesue.* *Educit phlegma cum virtute, & per Vomitum, & per ventrem, & interdum choleram, & proprie si inueniatur præparatio, & educit mirabiliter aquositates à partibus difficilis eradicationis earum, et educit materias, quæ sunt in iuncturis, & curat dolores earum, & proprie succus eius*. deinde subdit. *Succus vero eius, & succus radicis ipsius est medicina bona Hydropisi. Extrahit enim aquam citrinam cū fortitudine, & similiter decoctio radicis eius*.

Dubitatio. Dubitabit aliquis, an Elaterium sit proprie Vomitorium, an potius deiectorium. & per Accidens emeticum. ratio est. quia videntur Auctores dicere Vomitorium fieri præparatione, ergo non per se. patet ex Verbis Dioscoridis dū ait. ad Vomitiones excitandas, eo esse vtendum penna illita, aut etiam oleo admisto. sic Auic. præterea scripsit Dioscorides. *Deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet*, & apud Serapionem Aben Mesuai. *purgat aquam citrinam, absque nocumento stomachi*. idest absq; Vomitu, & nos pluries dedimus elaterium in pilulis, quod vomitum non excitauit. Fallopius lib. de purgan-

Error Auicennæ. tib. scribit se eo vsum esse ad aquas deorsum detrahendas, & hic notato ab Auicenna non bene fuisse intellectum Dioscoridem. nam inquit *Deiectiones autem citra stomachi iniuriam mouet, radicis selibra, in Vini præsertim lybici hemina contenitur, danturq: ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abunde deprimi cernatur*. Auicennæ autem interpres transtulit. *Et quando decoquitur media libra eius cum duobus kist Vini, & dantur in potu omni die tres oboli vsq: ad v. es quand. assumitur de radice eius obolus j. & semis. aut de cortice eius quarta anecture, in die facit vomere phlegma, & coleram rubrum*. hic Auic. dicit, quod *facit vomere*. Dioscorides autem *deiectiones mouere*.

Distinctio. Mihi videtur distinguendum de Elaterio recenti, vel inuoterato, & censeo recens esse magis vomitorium. Antiquatum minus, & ideo Hipp. 3. de Morb. nu. 11. in Paracynan-

nanchæ, & n. 16. in peripneumonia suspicor voluisse Elateriũ recens. cum autem Teophrastus, & Plinius asserunt longissimæ ætatis esse Elaterium. vnde Plinius. *Incipit à trimatu, si quis recentiore vti velit, pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo vetustius*. & Theoph. 9. de Hist. Pl. c. 14. *Opportunum, quod Vetustissimum. Itaq; Medicus quidam, vir haud insolens, neq: mendax Elaterium ducentorum annorum virtute mirabili seruare apud se retulit eo à quodam munere donatus*. Dioscorides à bimatu *ad decennium esse purgationi aptum*. ego interpretor per Vomitum; nam vltra decenniũ purgat tantũ per inferiora. quod est autẽ infra decenniũ, forte recẽtis nomine intellexit Hipp. Mesue autẽ scribens *conseruatur succus eius triennio, & est administrandus post sex menses*, excusatur, quia fortasse in Damasco non cõseruatur, vt in Græcia apud Theophrastũ, & ob id non videtur dicẽdus errasse Mesues.

Mesue defensus.

Quare ad Quæsitum respondeo, licet Elaterium antiquatum non excitet Vomitum, immo neq: etiam recens id semper efficiat; tamen quia sæpe vomitum excitare solet, inter Vomitoria iure reponendum Elaterium, & dimissis inutilibus Quæstiunculis accedamus ad quid agendum.

Elaterium esse Vomitorium.

Elaterium purgare per Vomitum *Bilem, ac pituitam* testes habemus Dioscoridem, Galenum libello de Dinamidijs, Paulum lib. 7. c. 10. Marcellum Empiricum. c. 10. Auicennã Mesuemque: immo Hippocratem de int. aff. n. 19. in morbo magno venarum cauarum ob pituitam, & bilem eò confluxam.

Quod purget *Aquam*, & serositates possumus colligere, eo quod Hydropicis præscribũt Dioscorides, Plinius, & Auic. ait. *Confert Hydropisi extrahendo acquositatem mirabiliter sine nocumento, quando in potu datur de radice eius obolus vnus, & semis*. & Mesues *educit mirabiliter*, inquit, *aquositates à partibus difficilis eradicationis*. deinde subdit. *Succus vero eius, & succus radicis ipsius est medicina bona hydropisi. extrahit enim aquam citrinam cum fortitudine, & similiter decoctio radicis ipsius.* sic Aben Mesuai apud Serapionem. ait, *purgat aquam citrinam absq: nocumento stomachi.* ita etiam Habix. Fallopius vero lib. de med. purg. *Ego*, inquit, *in hydrope exhibeo radices cucumeris siluestris siccatas; Elaterium autem exhibeo præcipue quando aquas thermales do, & hoc habeatis per secreto: V. G. quando exhui aquam prima, & secunda die, & non agreditur: tunc ne aqua illa ferueat in corpore, & accendat febrem, ego tento primum eductionem aquæ per exhibitam pillulam vnam Euphorbij; deinde si videro, quod aqua non exeat, ego accipio vnam pilulam alephanginam ponderis vnius scrupuli, & secum misceo vnum, vel duo grana Elaterij, & facta vna pilula exhibeo vesperi per vnam horam ante cœnam, & optime educit aquam sine vllo incommodo, soleo etiam vti exemplo istorum doctissimorum Medicorum ad dandam penetrationem aquis thermalibus accipiendis, si n. timeo, quod aqua non sit optime penetratura, exhibeo aliquid elaterij ante, mox aquam, & optimo cum successu*. Habix autem apud Serap. laxare humores grossos, & melancholiam.

Quid purgat.

Fallopius.

De Elaterij temperamento possumus dubitare; nam cum calidum ab auctoribus statuatur. de gradu dissentiunt. siquidem Galenus 8. de simp. med. fac. *Calefacit*, inquit, *in secundo ordine, summe siquidem amarum, leuiter calidum subtilium partium, & digerendi vim possidet*. & hunc sequuntur. Serapio, Habix apud Serapionem, Amatus, Renodeus, Caspar Schuuenckfelt, Dodoneus, & non pauci posteriorum. Contra Mesues, Auicenna. Calidum, & siccum in tertio. *Est autem compositus ex partibus igneis, & partibus terreis adustis, est autem resolutiuus, subtiliatiuus, aperitiuus oppilationum, & orificiorum venarum; abstersiuus, extenuatiuus, exiccatiuus, & solutiuus. Excoriat, & aperit orificia venarum, quare generat tortiones faciens cum solutione angustiam, & est tardæ operationis*. & tandem ait, *& scito, quod solutio ex eo, quando superflua est educit sanguinem*. & Arnald. l. de Venenis. *Elaterium effundit in sanguinem*. Costeus cum Mesue sentit, & nos cum eo dicemus solui contradictionem asserendo id calidum, & siccum in fine secundi cum Galeno, & in principio tertij cum Mesue. Et fatendum est vehemẽtissimum esse medicamentum. Vnde Cardanus lib. de Dent. *Est e septem principalibus purgantibus, Tirannusq. est supremus, & omnia purgat*. Petrus de Ebano lib. de Venen. Rasis 20. contin. c. 2. Albucasis 2. part. Azarauij. tract. 2. Auic. lib. 4. fen. 6. Santes Ardoinus. & alij inter Venena reposuere.

Temperamentum.

Contradictio.

Solutio.

Tamen Hippocrates sæpe eo vsus fuit ad deploratos morbos abigendos. vt de Int. aff. nu. 40. ad Morbum regium. & prius nu. 19. dederat ad morbum magnum venarum cauarum à pituita, & bile. & 3. de morb. nu. 11. in Paracinanche, & nu. 16. in Peripneumonia. Tandem de loc. in hom. nu. 35. in Tabe ex fluxione retrorsum. *Medicamentum potandum*, inquit, *prebe elaterium deorsum purgans, & inferne aluum lacte infuso eluito*. (Mitto Fœsium. qui vocem ἐλατήριον, aliquando apud Hippocr. cum Erotiano, & Galen. sumi censet pro agitatorio quocumque medicamento, seu deorsum purgante) dico, quod hic, vel est erratum in textu, vt velit dicere *Elaterium sursum purgans*. nam sursum purgat Elleboro ipsam Tabem. 2. de mor. nu. 46. & 47. de int. aff. n. 11. & alibi. vel si reuera Hipp. intelligit Elaterio deorsum purgare, hoc debebit esse vetus, ne Vomitum excitet: sed ne eius acrimonia noceat intestinis, lac infundi dicemus.

Hippocrates.

Dubium.

Ergo Elaterio Vomitorio vtemur ad euacuandam bilem crassam, pituitam, & serosos humores. aliquando melancholiam, sed hi postremi commodius deorsum educũtur.

Quid agendum.

Et conferet Hydropicis, doloribus iuncturarum

rarum, podagræ, doloribus melancholicis, torturæ oris, & infrigidationi pedum, & manuum. suspiriosis, & ad phthiriasim. ictericis, & obstructioni Hepatis, ac lienis. Hipp. dedit in Paracynache, Peripneumonia, & Tabe incipiente.

Quantũ. Circa Dosim. Dioscorides, & Plinius. *à dimidio Obolo ad solidum*. i. à granis sex. ad 12. *pueris chalci duo*. i. grana tria. *copiosius est periculosum*. Mesue *à granis decem ad scrupulum vnum*. idest obolos duos. Paulus ascendit ad scrupulum vnum, & semis, idest obolos iij. lib. 7. c. 4. sed deinde c. x. dat obolum tantum ad Vomitum ciendum; ego dicerem recentis Elaterij, quod Vomitum prouocat dandũ obolum vnum. vetustioris autẽ deiectorij obolos iij. nos in Antidotario nostro dosim summã definiuimus à g. x. ad scrupulum j. cum Mesue. sed Fallopius ait communem dosim apud nos nunc esse, à granis quinq: vsq: ad x. vel à granis 6. vsq: ad 12. Cardanus censuit danda grana viij. dumtaxat. pueris 4. pro ratione, & Marcell. Empiricus. c. 30. ait. *Plus autem eius, quam Victoriati tertiam partẽ non oportet dari*. idest scrup. ÷

Quomodo. Dabat Dioscorides Hydropicis. *radicis selibra in Vini præsertim lybici hæmina. conteritur, danturq: ex eo terni cyathi triduo, dum tumor abunde deprimi cernatur*. Succi verò ipsius dabat Fallopius granum vnum, vel duo cum Pillularum Elephanginarum scrupulo vno, & pillulam formabat. & iam Mesues docuerat. corrigi, ne aperiat orificia venarum, nec excoriet, vel generet torsiones admisto Bdellio, & Tragacantho. aut super potato lacte dulci, aut Aqua Mulsa. non consulo, vt solo Elaterio vtamur. sed cum pillulis conferentibus ei morbo, cuius gratia exhibetur. vt pilulis Elephanginis, Arteticis, de lapide Lazuli, cocchijs, aggregatiuis, &c.

Quando. Quia medicamentum est valide purgans sursum, vel deorsum, si volumus vomitum parare miscemus cum aliquo Vomitorio, & recens eligemus, in morbis scilicet, in quibus Vomitus indicatur.

Aduertendum autem, quod ab assumpto Elaterio fit quandoque superpurgatio, vel sursum, vel deorsum vt tandem sanguis effundatur. Vnde si Vomitus fuerit superfluus dicit Mesues, *Expellit nocumentum eius à corpore aqua Hordei mellea, & similiter Vinum, &*

Correctio *Oleum*. sed didicit à Dioscoride scribente. *Porro his, qui eximie euacuantur, continue Vinum, & Oleum dare conuenit, etenim vomendo restituuntur. Quod si vomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant, offerenda sunt*. Ecce qood Dioscorides docet nos remedia ad superfluum Vomitum, quæ in alijs etiam casibus vtilia esse possunt. Alij Auctores, qui Elaterium inter Venena reponunt, vt Mattiolus in lib. 6. Dioscoridis scribit. *Elaterio opem fert Andromachi Teriaca ex baccarum lauri decocto, aut melle pota, senum scrupulorum pondere, verum proprium eius remedium est Mentæ succus*, quod prius docuerat Petrus de Abano libro de Ven. & Santes Ardoinus. Sed Rasis 20. Continentis. cap. 2. auctoritate filij Patriarchæ *laudat lac recenter mulsum, & Butyrum*, nos dabimus ad superfluum Vomitum panem cum succo Granatorum, Oleum Mentæ destillatum cum vncijs tribus succi Acrestæ.

De Euonimo, Cap. LXXXVI.

EVonimus arbor est, cuius mẽtionem fecit Theoph. lib. 3. de Hist. plant. ex prauo autem odore, videtur esse praua planta. Theophrastus perniciosam animalibus cẽsuit. Sed Dodoneus *fertur*, inquit, *hic fructus homini exhibitus, & per superna, ac per inferna purgationem moliri, si terni, aut quaterni fructus dentur*. Castor Durantes. *Capras, & alia animalia assumpta enecat, sed duo, vel tres fructus ab homine deuorati, sursum, ac deorsum purgare dicuntur*. Clusius obseruauit in Pannonia Capras innocue Euonimo pasci. Nihil aliud reperio de Euonimo, vnde quia fætidi est odoris, nec eius vis experimento cognita, non est, vt nos eã proponamus; sed expertis vtemur. Quid agendum.

De Frangula, Cap. LXXXVII.

QVam Arborem Mattiolus vocat Frangulam. alij Alnum nigram. & Alnum baccíferam vocant, de ea Mattiolus scribit, *soluit aluum sine vllo incommodo*. & eius corticem proponit ad aluum infra soluendam, non autem ad Vomitum proritandum. vnde videtur, inter Vomitoria fortiora non esse ponendam frangulam.

Tamen fatendum vim vomitiuã illi inesse, nam Mattiolus nos docuit, *Extimo cortici facultas est astringens, intimo autem exoluens. Vterque simul ab arbore delibrari debet in ipso statim Veris principio, ac deinde in vmbra siccari. Siquidem viridis nullus debet esse vsus: quod vomitiones moueat. Decoctum, quod hinc paratur, quiescat prius oportet antequam propinetur duobus, aut tribus diebus, quousq: flauus color in nigrum vertatur, aliàs vomitiones mouere, quandoque solet*. Ecce vis vomitoria illi recenti, & viridi inest, quæ perit in inueterato. quia si quis vti voluerit aliorum medicamentorum defectu recenti decocto, & viridi cortice vti poterit. Quid agendum. *Nam Rabarbari modo* (inquit Mattiolus) *aluum deijcit, & viscera roborat. idem bilem, & pituitam expurgat, quin etiam Hydropicorum aquas ducit*.

Quomodo. Decoquitur Cortex cum Eupatorio cõmuni, Pontico Absintio, Agrimonia, Cuscuta, Lupulo, Cinnamomo, Fœniculi, Apij,

Apij, & vtriusq; intubi radicibus ad Hydropem, malum corporis habitum, & ictericiam. & si hoc decoctum ex radice siccata, & tertia die à decoctione, resoluta facultate Vomitoria detur deorsum tantũ purgat. demonstrata autẽ est nobis via. quod quando Vomitum exoptamus, e viridi radicis cortice, & recenter parato decocto vtamur.

Dosis. *Datur* (pergit Mattiolus) *potandus ita affectis quinq; vnciarum pondere.*

De Genista, & Sparto. Cap. LXXXVIII.

GEnistæ iungemus Spartum, non quia ambo ad plantarum ligamenta in vsu sint. non quod aliquam habeant similitudinem, & sub eodem genere esse videantur. vt Botanici quidam ea non distinguunt, cum tamen Genista sit foliata, Spartum verò aphillon. sed quia Temperamentum, & vires esse eadem videntur. ergo, quod de Genista dicemus aptabitur, & Sparto. quæ cum sint vulgaris notitiæ, circa eorũ formam, & alias facultates, & vsus ad nos non pertinentes, inuestigandas tempus non teremus; sed solummodo horum vim Vomitoriam inuestigabimus.

Vis purgans. Dioscorides de Sparto. *Purgant*, inquit, *per superna vehementer ellebori vice, citra pediculum flores, & semina. Semina autem deiectionem mouent.* & de Genista Plinius lib. 24. c. 9. *semen*, ait, *in folliculis phaseolorum modo nascens purgat ellebori vice*, & Mesue de Genista. *Per Vomitum, & per Ventrem educit phlegma cum fortitudine vehementi, & materias, quæ sunt in iuncturis, & mundificat renes ab omnibus superfluitatibus, & quando flores contriti propinantur cum melle rosato, aut cum ouo, resoluunt scrofulas. & Oximel ex eis, aut ex seminibus ipsius resoluũt apostemata splenis. Et si frequentetur eius Vomitus, confert ischiaticæ, & podagræ, & dolori renum.* Galenus vero 8. de simp. med. fac. & cum eo Aetius serm. 1. & Orib. lib. 15. collect. hæc tantum scripta reliquit. *Sparti tum fructus, tum virgarum succus, non instrenue trahentis est facultatis.* Dioscoridem sequuntur Paulus lib. 7. *Flos, & semen Genistæ*, ait, *cum mulsa instar quinque obolorum pota, per superiora purgant Veratri albi modo sine periculo.* Nicol. cap. de scrofulis, *flos Genistæ*, scripsit, *cum melle confectus, vel eius puluis cum modico piperis, mediocre est Vomitiuum.* Præter hos Fernelius *Spartum maius*, inquit, *quod stipite est quadrangulo calidum, siccum ordine secundo. incidit, & attenuat, vomitione pituitam, aliosque humores trahit, tum flore, tum semine, atq; licet sapore non iniucundo sit, Ventriculum tamen conturbat, & aliquando offendit. Quocirca permiscendum ei fæniculi semen cum cinnamomo, & saccharo.* Cardanus vero libro de Dent. scriptum reliquit. *Spartum, & Genista faculiate, & forma similes ferme: sed Genista inferior viribus. Educunt pituitam crassam, & sunt tertij generis.* Marquardus. *Semen genistæ*, scribit, *bis, aut ter sumptum multos præseruauit à podagra, qui aliàs diris cruciatibus sæpissime affligebantur.* Sic etiam Alpinus de Med. Meth. lib. 3. c. 10. Pandettarius, Castor durantes. & multi alij inter Vomitoria reposuere.

Sed dubitatur an flores sint Vomitorij. primo quia scripsit Plinius. & cum eo Mattiolus, Durantes, & alij. Floribus his delectari Apes, proinde aluearijs circumseri. quod si ex his floribus conficiunt Mel non vomitiuum, videntur neq. flores esse vomitorij. Dubitatio

Secundo. Tantum abest, quod flores Genistæ stomachum conturbent, Vomitum excitent. vt potius ipsum confirment, astringant, & appetitum excitent. si quidem Doboneus ita testatur. *Rudimenta florum adhuc virentia prius videlicet, quam lutea fiant, decerpta, muria, aut sale condiuntur, quæ postea elota, & decocta Capparorũ in obsonijs loco habentur, nec minore cum suauitate manduntur.* paulo post subdit. *Flores exigui muria conditi, & pro obsonio mansi, languentem excitant appetentiam, & hepatis, ac lienis infarctus expediunt.* Sciui etiam ego in Italia a multis hosce flores aceto fuisse conditos, & ori gratos fuisse.

Ex Aduerso, quia Dioscorides, Plinius, Mattiolus, Durantes, Mesues, Paulus, Nicolus, Fernelius, Cardanus, Pandettarius, Prosper Alpinus, & multi alij, flores esse vomitorios, asserunt, statuendum vomitoriam vim à natura illis inesse. adde Fumanellum clare scribentem. *Genistæ florum aqua decoctum potu sursum pituitam excutit, fortius est additis raparum, atriplicis, & rapistri seminibus.* Sententia

Vnde ad primum respondemus. facultatem vomitoriam in floribus Genistæ non esse superficiariam. quæ possit communicari Rori floribus insidenti. vt accidit Rosmarino, Timo, & similib. vel etiam Aconito, vt aliàs. proinde Apibus gratam Genistam, alijs animalibus nocuam, præter tenera cacumina. Respõsio

Ad Secundum. Respondeo præparatione ex Muria, & Aceto. reddi flores contrariæ facultatis, vt accidit radicibus Ari, Yucæ, nucibus recentibus, oliuis, & lupino amaro. quæ aqua macerata, salita, amaritudinem deponunt. ita Genistæ flosculi muria conditi facultatem vomitoriam amittũt, & priori contrariam adipiscuntur.

Dubitabitis etiam. an semina vim habeant Vomitoriam, cũ videantur tantummodo deorsũ purgare. quia Dioscorides ex Ruellio clare dixit, *Semẽ deiectionẽ mouet.* & supra dixerat flores esse Vomitorios. sed Marcellus vertit. *solũ semen.* & Hermolaus. *Semen ipsum*, auget difficultatem Mesue scribens. *Et in flore eius, & stipitibus ipsius est humiditas superflua cum virtute incisiua, quare multiplicat Vomitum.* & non loquitur de semine. sed de solis floribus, & stipitibus. Ergo semen per inferiora Dubitatio

tantum

tantum purgat. Posset tamen quis dicere ex Dioscoride flores, & semina simul sumpta purgare sursum, & deorsum. sola autem semina deorsum tantum. ita etiam Manardus censuit deorsum tantum semina purgare.

Sententia Equidem sentio semina matura, & à suis folliculis separata, quia superfluam humiditatem amiserunt, & sunt in suo esse perfecta, concocta, & siccata, minime esse vomitoria; sed tantummodo deiectoria, vt clare ex Dioscoride colligitur. quando autem semina sunt parua, viridia, & in suis siliquis contenta ob superfluam humiditatem, & incōcoctionem, seu immaturitatem sursum petunt, & flatuosa sunt; vnde etiam Vomitus excitant. hanc meam opinionem firmat Plinius lib. 24. c. 9. scribens. *Semen Genistæ in folliculis, phaseolorum modo nascens, purgat Ellebori vice*. vbi clarè dicit, *semen in folliculis*. quod erit immaturum, & viride. immo Dioscorides. Paulus lib. 7. Alpinus de Med. Meth. lib. 3. c. 10. & alij scribunt. *Genistæ flores, & semina coniuncta simul purgare sursum, vt Elleborum*. semina autem sola separata deorsum educere.

Temperamentum Restat definiendum temperamentum. Mesues citat Dioscoridem, (sed excusandus, quia non habuit legitimum textum) scribentem *flores esse calidæ, & siccæ complexionis in secundo, & semen calidius*. quod confirmant tamen. Fernelius. Durantes. Dodoneus.

His, & alijs auctorum scriptis consideratis, statuemus floribus, tum recentibus, tum siccatis, nec non seminibus viridibus, & adhuc suis lobis inuolutis inesse uim vomitoriam, quam nos quærimus, non autem seminibus exiccatis; proinde Vomitum ex his vtilem fore. vnde in posterum loquemur tātum de vi Vomitiua Sparti, & Genistæ, residente in floribus, tecis viridibus semine repletis.

Quid agēdum. Exhibenda igitur erit Genista, vel Spartum pro vomitu exigendo, quando purgare volumus pituitam crassam, & viscidam, vti eam purgare solet Elleborus albus.

Et huiusmodi euacuatio per Vomitum præseruabit, & curabit multos morbos. vti sunt Ischias, podagra, renum dolor. namque mundificat iuncturas, & renes expurgat. confert Anginosis, scrophulosis, Hidropicis. refert enim Cardanus lib. de dent. c. 41. Augustinum quendam Hydropicum ascitem, sanatum fuisse decocto huius radicum bis in die sumpto, per tres horas ante cibum, & eo dilutum vinum cum cibo bibendo.

Quantum. Seminum simul cum floribus dosim assumendam præscripsit Dioscorides, dicens, *citra pediculum flores, & semina quinis obolis in aqua mulsa pota*. eadem Paulus, sic Plinius, *semen in folliculis purgat dracma, & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis*. Mesues ait. *Dosis florum est à dracmis duabus vsq: ad quinque*. Alpinus de Med. Aegypt. ad dracmam exhibet, ad semunciam, aut vnciam florum in decocto. Cardanus. *Succi florum*, inquit, *dracmæ duæ ad purgandum sufficiunt, pulueris erunt tres. vel si ex floribus in Acetario vncia vna sumatur*. fortasse voluit scribere *dracma vna*. *Quomodo.*

Angela 40. annorum mense Iunio 1623. habitu crasso, infra purgata ex Ricino multum fuerat. patiebatur autem gonorrhæam, & aliquando venter inflabatur, nauseabat, & vomere nequibat. Sumpsit iuris vituli vncias sex in quo decoxit florum Genistæ recentium pugillum vnum, & colaturæ addidit Oximellitis simplicis vncias duas, post horam digito immisso vomuit multa viscida, vesperi melius se habere dicebat, postea conualuit.

Aduertendum tamen, quod Mesues dixit. *Nocet stomacho, & cordi*, & Dioscorides, *purgat veluti Elleborus, & strigmenta elicit cruenta*. iure ergo Fallopius scripsit. *Genista non est in vsu ad purgandum, licet eius flos, & folium faciant vomitum: sed nulli ipsorum vtimur, & consulo etiam vobis, vt fugiatis ea omnia, quæ tota sua substantia faciunt vomitum*. *Oppositio.*

Contra tamen dicemus nos Genistam cuius tot Antiqui fecere experimenta, non esse ab vsu Medico extirpandam. neque, vt Vomitorium, neque vt deiectorium, neque etiam vt resoluens medicamentum, quia si *nocet stomacho*, Philagrius, & Mesue occurrunt propinando *cum melle rosato*. vel *cum rosis, & mastiche*. ita etiam proderunt semina anisi, fœniculi, dauci, cinnamonum, & similia. strigmenta autem ab intestinis detrahit, quia ex Dioscoride fit decoctio Genistæ ex aqua Marina salsa, & inde Clystere. vnde tum salsedo, tum acrimonia humoris attracti erodunt intestina. *Differētia.*

De Gilbenec, Cap. LXXXIX.

DE Gilbenec non habemus nisi Auicennæ verba, & quia dicitur esse medicamentum vomitorium, non est à nobis hoc libro silentio prætereundum. scripsit ergo Auic. *Gilbenec quid est: eius operatio est proxima operationi ellebori quidam autem dixerunt, est semen Turbit nigri, & cortex radicis eius est turbit citrinum, & oritur in Said, veruntamen, quod ex eo bonum est, est indum, & est simile Papiro* Instrumenta iuncturarum. *Quidam iam dederunt ex eo in potu paralytico vsq: ad pondus Dragmæ, & vomuit, & sanatus est*. Membra nutrimenti. *Est Vomitorium, & quandoque est mortificatiuum propter fortitudinem vomitus*. Membra expulsionis. *Soluit, & potio ex ipso est medietas dracmæ; sed dracma est timorosa*. Venena. *In ipso est virtus venenosa*.

Ex his Auicennæ verbis colligo Gilbenec esse quoddam semen Indum vim habens veneno-

nenoſam, & Vomitiuam fortem. Pandectarius ſecundum quoſdam dicit eſſe ſemen Turbit, ſecundum alios, quod ſit Nux Vomica, Anguillara ſemen Gratiolæ credit eſſe Gilbeneçh Arabum. ſed Fran. Alex. reſpondet. nullā adeſſe coniecturam ex Auic. verbis. dubito an ſit ſemen Tapſiæ. nobis, quia quid ſit apud nos, docere, non poſſumus, hæc tantum retuliſſe, ſatis erit. *Quid agēdum.*

De Gladiolo. Cap. LXXXX.

NOn videntur Gladioli radices inter medicamenta vomitoria eſſe reponenda, ſi quidem Dioſcorides *ſuperiorem* (quia duplicem radicem bulbaceā habet) *radicem ex vino potam Venerem ſtimulare, inferiorem vero ſumptam ſterilem facere tradunt.* proinde non poterit eſſe medicamentum vomitorium. immo neque etiam quia ſubdit. *Superiorem quoq; vtiliter infantium enterocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.* nanque ad hoc conferentia debent potius eſſe adſtringentia. ita etiam Caſtor Durantes. Radices haſce eſitatas Caſtanearum modo ſtrumas diſſoluere, nec quicquam de vi vomitiua.

Contra tamen Io. Bapt. Zappata mire extollit Gladioli radices ad ſanandas ſcrofulas, ſcribens. ab his aſſumptis nonnullos, ob nimiam pituitæ copiam à capite in ventriculum defluxam, & ibi collectam, poſt horam, præcipue pueros, & eò magis ſi citius cibum aſſumpſerint, in vomitum prorumpere, & poſtea aluo copioſe deijcere pituitam craſſam. Ergo non erit proprium, & inſeparabile Accidens iſte Vomitus, ſed caſualis, & alterius cauſa.

Quid agēdum. Si quis igitur hoc remedio vti voluerit ad ſtrumas ſanandas Zappatæ experimēto credens, vti poterit Gladioli radicibus recentibus caſtaneæ modo deuoratis; ſed præcedentibus prius ſolitis euacuationibus, & præparationibus vniuerſalibus. *Quomodo.*

Doſis erit prima die Viro decem, vel duodecim radices maiores. puero quinque, vel ſex minores cum ſuis paruis radiculis inſtar cicerum. eas bene mandendo, vt earum vis caput petat, & facilius à capite, & partibus vicinis pituitam trahat. ſecunda vero die ſi multa fuerit euacuatio, minorabitur doſis: ſi pauca augebitur. *Quantum.* *Quoties.*

Hoc vtendūremedio per 30. vel 40. dies. & ſi morbus fuerit inueteratus, & contumax etiam per 50. vel 60.

De Gratiola. Cap. LXXXXI.

ESt Gratiola, ſeu Gratia Dei, nunc dicta herba, antiquis ignota. licet enim, Antiquorum Papauer ſpumeum Anguillara ſuſpicauerit, vel Polemonium paluſtre amarum Hippocratis veterinarij; Geſnerus cēſuerit, vel Epatorium Meſue, voluerit Cordus, vel Perſicariam minorem Syluatici, & eius ſemen forte Gilbeneç Auicennæ Anguillara, vel aliud quid. Verum quia nihil certi affirmari poteſt, nos vulgato nomine contenti erimus. Gratiolæ autem figuram, & deſcriptionem, qui voluerit, apud Mattiolum, Dodoneum, Lugdunenſes, & alios aſpicere poterit. licet Deſſenius eam ignorans inſurgat in Manlium eam leuiter deſcribentem, & in Emplaſtro Gratia Dei Arguillatæ interpretetur Geranium. Nobis ſatis erit eius vires indagare.

De Temperamento primum ſtatuendum eſſe Gratiolę folia calido, & ſicco, vti Caſtor Durantes, Dodoneus, Simon Paullus, & alij credidere; nam Mattiolus, Cæſalpinus, cæterique ſcriptores amariſſimam eſſe monumentis ſuis reliquerunt. addit Mattiolus *quadantenus adſtringens ſentitur.*

Sed dubitabitis, an ſit medicamentum vomitorium; quia Mattiolus ſcripſit tantum. *Temperamentum.* *Aluum vehementer purgat, tam recens, quam ſicca ſumpta, bilem, pituitamque trahit.* ſi ergo ex Mattiolo Gratiola, quæ adſtrictionem guſtu habet, ob quam ventriculū roborare poterit. & aluum purgat, non erit Vomitum excitans. ſic Florauātus lib. 1. Phyſicæ. c. 32.

Dicendum tamen inter Vomitoria Gratiolam eſſe reponendam multorum auctoritate. *Solutio.* Nam Dodoneus, Caſtor, Alpinus de Med. Meth. lib. 1. c. 10. Diomedes Amicus de Morbis ſporad. c. 91. Simon Paullus, Zephiriel Thomas Bouius, & alij communiter à Gratiola Vomitum excitari fatentur. Anguillara ait. in Sorya, vocari ſemen Vomitorium in aſſumentibus, & folia mirabiliter purgant pituitam.

Euacuare autem videtur bilem craſſam atq; pituitam lentam: immo aquas in hydropicis educit. Et prodeſt aduerſus diutinos coxendicis dolores, & aduerſus inueteratas febres, ſiue tertianas, ſiue erroneas, iecur, & lienem expurgat, ab obſtructionibus liberat, ventris lumbricos pellit, putredinib. aduerſatur, vt Dodoneus, Caſtor, & alij teſtātur. Bouius dedit Quartanarijs, & mire extollit hanc herbam. Quid igitur à nobis agendum?

Robuſtis corporibus, (cum ruſticorum Medicina dicatur à Caſtore, & à Diomede amico,) erit exhibenda Gratiola ad purgandam bilem craſſam, pituitam viſcidam, & etiam aquas Hydropicis per Vomitum, & *Quid agēdum.*

per

per secessum. etiam Demonio obsessis quidam exhibent eodem Diomede teste. inueteratis ergo morbis prodest, qui à crassis humoribus pendent; quales sunt inueteratæ febres, siue tertianæ, siue erraticæ, obstructiones Hepatis, & Lienis, diuturni coxendicis dolores; ob amaritiem ventris etiã lumbricos enecat, & educit. & omni putredini obstat. Florauantus commendauit ad strumas, Alopeciam, & Scabiem. Thomas Bouius exhibuit Quartanario. Tertianæ duplici, & extollit ad omnes febres excepta Ethica. immo refert in suo flagello, se Morbo Arietis laborantem assumpsisse Gratiolam, & fuisse sanatum. inquit Bouius in flagello. p. 57. *anno præterito cum accessit Morbus Arietis, ego, & mea familia, qui eramus vij. fuimus primi vexati, sumpsimus omnes Gratiolam, & omnes conualuimus*, & p. 66. *sentiebam eo morbo affectus rem ascendentem ad os ventriculi, & Gratiola per vomitum eduxit bilem vitellinam crassam, amarissimam, qua educta, sanatus fui*. & in Melanpigo pag. 99. laborãs feb. continua lẽta, sumpsit decoctum Gratiolę cum pauco Tartaro crudo in iure Caponis pinguis 4. die, & eduxit infra, & 7. iterum assumpsit, conualuit.

Quantũ. Huius dosim non præscripsit Mattiolus. sed Castor, Morellus, Heurnius, Sennertus, ad drac. j. Diomedes Amicus drac. ÷ ad dra. j. Prosper Alpinus ad drac. j. Dodoneus à dra. j. ad drac. ij. & paulo amplius. sed decoctum intelligit, & decoct. Senertus ab vnc. ÷ ad vnc. j. Bouiu. pulueris, dra. ÷ decocti dra. j. ÷.

Valet Gratiola tum recens, tum sicca Vino exhibita, ex Alpino nocet stomacho; ideo eam corrigere auctores conantur.

Quomodo. Florauantus lib. 1. Physicæ. c. 32. ℞. Gratiolæ vnc. j. cinnamomi. drac. j. Gariophillor. scrup. j. farinæ tritici lib. j. cucurbitæ saccharo conditæ. vnc. iij. corticum Aranciorum condit. vnc. j. misce cum melle, & fiat panis bene coctus in furno, & huius panis vnciam j. dabis puero strumoso, scabioso, alopecia vexato. Franciscus Alexandri. *Sola non citra noxam aluum vehementer deijcere facit, stomachum vellicat, & vomitum magno cum impetu lacessit, & crebro vna cacantes vomituriũt* (*licet Matt. sine noxa, purgare asserat*) *quo circa rusticis etsi obuia, ob eius molestiam derelinqui cæpit. Nos illam Masticħe præparamus, & ex ea Antidotũ, vt nullo incõmodo ad multa salubrior fiat.*

Castor, quia nocet stomacho dat Gratiolę pulueris scrup. j. cinnamomi, anisorum, liquiritiæ rasæ, & sacchari parum, cum iure cicerum q. s. vel ℞. foliorum Gratiolæ. vnc. semis. Soldanellæ, anisorum, an. drac. ij. passularum enuclearatum. vnc. ÷ Vini q. s. bulliant, donec remaneant vnc. v. colatura tepida in aurora propinetur. Rustici x. folia nebula inuoluta assumunt. Bouius exhibet decoctum cum Tartaro vini. semel, & bis pro minoratiuo. sed in iure ad vnc. iij. decoctam Gratiolam ad drac. ij. & Cinnamomi, ac Tartari. an. dra. semis.

Correctio.

De Hydargiro. Cap. LXXXXII.

EX Hydrargiro, seu Argento viuo, à Chimicis Mercurio appellato varia medicamenta Vomitoria spagiricorum industria præparantur, nos agemus hic tantum de Sublimato, præcipitato, Turbit minerali, & Mercurio vitæ. sed prius determinandum videtur, an venenosum, ac vomitorium sit per se, vel à præparatione, nempe, an impręparatum sit tale. & quo sit Argentum viuum temperamento præditum.

An Venenum. Dioscorides, *potum*, ait, *vim pernicialem habet, suo enim pondere interna exest, remedio est lac multum, &c.* sed pace tanti Militis, nimis crasse loquitur. & male probat esse venenum. Quæro igitur quam vim pernicialem habet? Respondebit suo pondere exedendi intestina. at ò Dioscorides, lac non conuenit, nec opponitur ponderi; sed acrimoniæ. si lac confert, erit obtundendo acrimoniam exedentem, non autem alleuiando pondus. Quare facultas Hydrargiri Dioscoridi ignota fuisse dicenda erit. Sic Galeno Hydrargirum fuit notum, & ignotum, ignotæ vires, sola facies nota. ait enim 9. de simp. med. fac. *Hydrargirus non est ex sponte nascentibus medicamentis; sed ex ijs, quæ præparantur, velut psimithium, ærugo, psoricum, lythargiros* (sed errauit.) *Nullum autem eius feci periculum, neq: quod interimat, si deuoretur, neq: vbi foris admotus sit.* itaq: Galenus fatetur se nescire Hydrargiti naturam, quam nec nouerunt Aegineta, Aetius, Actuarius, Oribasius, Auicenna, Rasis, Serapio.

Contra Dioscoridem.

Galeni cõfessio.

Pondere non nocet. Nam quod suo pondere exedat interiora, falsum est, vt experimentis nouere inter cæteros Brasauolus, Mattiolus, Agricola, Amatus, Thomas Iordanus, Sambarolitanus in Auic. VVierus, Borallus, Fracastorius, Zappata, Fallopius, Marianus Sanctus, Augenius, Libauius, Platerus, Angelus Sala, Paræus, Baccius, & alij. qui fatentur Argentum viuum crudum ad multas vncias innoxie à plurimis fuisse assumptum; immo vtiliter ad Lumbricos, & ad fæces, ac fœtum extrahendum in Colicis, & alijs, ad fæcem detrudendam suo pondere iuuare.

Hydrargirũ crudũ. Quod Hydrargirus crudus, & imprępara tus sit Vomitorium, nemo vnquam dixit, nec forte (si non insanus) dicet.

Nocumẽta. Verum non ita facile à virulentia erit absoluendus, cum sæpe horrenda, perniciosa, atq: exitialia symptomata afferat, atq: inducat, & quandoq: enecet. siue enim interius datus, siue exterius illitus, vel etiam per fumum approximatus, stuporem, Tremorem, Conuulsionem, Paralisim, Epilepsiã,

Apo-

Apoplexiam, Cephaleam, Capillorum defluuium, catarrhos, Oris, ac faucium exulcerationes, Dentium à naturali situ deuulsiones, Gingiuarum laxitatem, & intumescentiam, Linguæ inflammationem, Lypothymiam, aphoniam, Asthma, Tussim, Tormina, ac cruciatus ventris, & similia, parit.

Responsiones. Respondent aliqui non esse verum deleterium, quia omne venenum debet recta petere Cor, eique nocere. sed Hydrargirus petit potius caput, & alias partes, vltimo Cor. sed hic esset Quæstio de nomine Veneni, cum satis sit, quod enecet quocumque modo.

Respondent alij Omne Venenum deleterium iuxto pondere exhibitum semper lædere, & numquā iuuare. sed Hydrargirus aliquando iuuat. Sed hi neq Ausoniū, nec Plinium legerunt, quod duo Venena data iuuent. erit ergo Venenum secundum quid. quia aliquando nocet.

Dicunt alij, si Argentum viuum Venenum esset, omnia quæ ex ipso constant, talia essent, sic Calybs, & ferrum. omnium chymicorum consensu plurimum spiritus Mercurialis, ac sulphurei continent, nec tamen ab illo Venenata dicūtur. sed obstare quis posset, quia vis Mercurij in ferro est ligata. ob id non nocet.

Alij adducunt Auctores asserentes Hydrargirum non esse Venenatum; sed rideo. nam citant Auicennam scribentem. *plurimos tamen non lædere*. hæc dicens fatetur aliquos lædi. Si Haliabbas, & Rasis scribunt. *ventris dolorem creare, & intestinis negotium facessere, non tamen interimere*. hæc non sunt laudes, sed vitia.

Veritas. Nos fatemur deuoratum esse minus noxium, quam inunctum, vel suffitum, quia hoc modo se colligit in ossium cauitatibus. deuoratum per intestina excernitur.

Tēperamentum Temperamentum autem Hydrargiri definire admodum arduum est. nam ex sapore nil colligi potest. videtur tactu frigidus, & morbos frigidos inducere, nunquā autem febres, erisipelata, inflammationes: & si lingua videtur aliquando inflammata, id erit humoribus acribus ad eam confluentibus tribuendum. non autem temperamento ipsius Hydrargiri, & ad noxias ab vsu Hydrargiro illatas corrigendas non nisi calida medicamenta proponuntur. Auctoritates plurimas congessit Vntzerus in Anat. Mercurij, vt Auicennæ, & Auerrois secundum frigiditatis gradum illi assignantium. *Esse frigidum.* præterea Mattioli, Palmarij, Rasis, Fallopij, Forestij, Paræi, Fornelij. P. Aponensis, Plinij, Cæsalpini, Libauij, Iuberti, Costæi, Langij, Amati Lusitani, Oberndorferi, Saxoniæ. Loniceri.

Alij e contra defendere conantur Argentum viuum esse calidum, quia aereum, quia valde mobile, quia exedit metalla, & ossa. Sed debent considerare Acetum, Omphacium succum limonum, berberorum, spiritum Vitrioli, & Sulphuris acida eadem præstare. *Esse Calidum.* Sed cōsiderare an carnes humanas calefaciat, vel refrigeret. præterea, quia frigidos tumores dissoluit, & attenuat, pituitam in capite contentam ita impetuose colliquat, vt in fauces delata sputationem, & inflationes oris faciat. Quia deniq: medicamenta ex Mercurio confecta omnia calidissima sunt, eius caliditate interna ad superficiem tracta. sed præparationi multa sunt adscribenda. vti in puluere pyrio, impetuosa vis non carboni, non sulphuri, non Nitro tribuenda est, sed mixturæ ex carbone, sulphuræ, & Nitro.

Tandem Auctoritates alias cumulauit Vntzerus sentientium Mercurium esse Calidum. videlicet Galeni, Halyabbatis, Rasis, Isaaci, Plateairj, Fallopij, Cardani, Fracastorij, Baccij, Scheckij, Vidij, Cæsalpini, Rullandi, Turneisseri, Basilij Valentini, ac Paracelsi.

Quid sentiendum. Fatendum certe Hydrargirum (vt multa etiam alia medicam. non solum Mineralia Antimonium, Vitriolum, &c. sed Opium, Rhabarbarum, &c.) diuersis constare substātijs, & ob id diuersis qualitatibus, nec solas primas qualitates fuisse sortitū; sed secundas, tertias, & specificas, vt, & alia substantia sit in superficie, alia in profundo, quæ præparatione in calidam, & frigidam superficiem trahatur, reditu ergo in suam formam iterum occultetur. dicimus igitur in non præparato frigidam qualitatem dominari, in præparato verò calidam, & quia inpræparato non vtimur ad Vomitum, ad præparatum accedemus.

De Præcipitato. Cap. LXXXXIII.

DE Mercurio Præcipitato quatenus medicamentum vomitorium est, nobis sermo in præsenti est habendus, ex determinato enim parandi modo, determinatum, & quasi proprium nomen assumit. *Nomen.* Videamus primo quid sibi assumat præcipitati nomen. Leuinius Lemnius lib. 2. de ocultis. c. 35. Præcipitatum dici voluit, eo quod præcipitanter, celerrimeq: opus suum peragat, maximoq: cum corporis periculo, quandoquidem ab aqua stygia vrentem facultatem acquisiuit. Quapropter Chymicorum hostes Præcipitatum vocari dictant, quia præceps in mortem ferat, vel in pecuniæ, ac vitæ dispendium, exitiumq: præcipitet utentes. sed hæc sunt sophismata inualida. dicitur Præcipitatum, non autem Præcipitans. quare dicetur Præcipitatus, quia in sua præparatione à parte superiori præcipitatur in inferiorem, breui *Quid præcipitatio.*

nempe tempore ab alto decidit ad ima. Sed Duncanus Bernettus Scotus in suo Iatrochymico scripsit. Præcipitationem esse *calcinationem per aquas, seu spiritus fortes*. nec longe abest Hartmannus disp. Medico chymica. 7. n. 120. scribens. Præcipitatio est, *quando corpora per aquas corrodentes corrosa, & in aquam soluta, vel aquæ corrodentis abstractione, vel alio encheremate in aliquam calcem repercutiuntur*. sic Poterius in sua Spagirica dicit esse calcinationem. Equidem non nego esse calcinationem per ignem potentialem, sed quæro cur præcipitatum dicatur. nec enim omnis calcinatio est præcipitatio; sed è contra. vnde si Mercurius, vel aliud Metallum aq. forti solutum non præcipitabitur artificio chymico ab alto ad ima latum. non illud vocabo *Præcipitatum*, sed *Calcinatum*. si propriè loqui voluerimus. permitto tamen, vt Idiotæ confundant hæc, & nomine Præcipitati abutantur; sed non videtur philosopho digna esse loquutio impropria.

Vt fit Præcipitatum. Clare confirmat meam sententiam Duncanus scribens Præcipitationem esse dictam, quia aqua fortis per quam perficitur, primo dissoluit metallum, quod præcipitandum est in aquam, & sursum in se rapit in tam perfectam liquoris, vel aquæ speciem, vt vbique appareat aqua homogenea, & perspicua, ac si purissima esset aqua absq; vlla commistione, deinde vel pondere grauata metalli, vel in opere dissipatis spiritibus ad fundum vasis cadere metallum permittit; vnde *Præcipitatus* dicitur, & opus præcipitatio. & hoc modo Calcinatus Mercurius, euadit in puluerem album diciturq: Præcipitatus albus, & calx Mercurij.

Præcipitatum vulgare. Illud autem, quod vulgus Præcipitatum vocat, fortasse tale nomen potest recipere, quia per exalationem omnis humiditatis tota calx, quæ per aquam erat dispersa, & eleuata, præcipitata remanet, & hic est Præcipitatus rubeus officinarum, puluis Angelicus Nicolai Massæ libro de Morbo Gallico, Hyeronimi Rubei, Parei, & aliorum.

Qualis Mercurius. Variæ præcipitati præparationes afferũtur: à Libauio, à Matthia Vntzero libro de Anat. Mercurij & ab alijs, nũc sat fuerit dixisse Mercuriũ dissolui in menstruo conueniẽti. sed primo aduertendum, vt Mercurius, non sit quilibet venalis, sed ex minera Auri, bene repurgatus, & s.a. prius præparatus. deinde non quælibet aqua fortis conuenit vsui interno Medico. tandem vt exacte dulcoretur, vt chimici dicunt: cum autem variæ Hydrargiri præparationes, eũ reddant Emeticum, deiectorium, sudorificum, &c. nos loquimur de Vomitorio. & inter tot præparationes Præcipitati nos ponemus pro Exẽplo vnam, vel alteram.

Præcipitatus albus Adami. Præcipitatus Adami à Bodestein.

℞. Mercurij bene loti. vnc. iij. Spiritus Vitrioli. vnc. iij. Salis Vitrioli. vnc. I.÷ misce Vitrum ponatur ad calorem cinerum continuum, per biduum, vel triduum, Mercurius præcipitabitur in massam albam, quã puluerizatam in aqua communi diligẽter elue, donec puluis fiat insipidus. Dosis est Grana quinque in Theriaca, vel Extracto Rhab. scrup. ÷ purgare dicitur per vomitum, & sudores, in quibusdam per aluum aliquando etiam prorsus non purgat. Miræ est efficaciæ in sanandis vlceribus Gallicis.

Præcipitatus rubeus. Præcipitatus rubeus vulgaris.

Fit soluto Mercurio in aqua forti communi, & euaporata aqua lento calore remanet puluis rubicundus.

Præcipitati diligentior præparatio Harthmanni, & aliorum.

Alius. ℞. Mercurij viui purgati lib. j. dissolue in s. q. Aquæ fortis ex Vitriolo, & Nitro paratæ. Post destilla per Alemb. ex arena Aquã, & spiritus sensim, post quam aliquantulum spiritus desinere incipiunt, auge ignem, vt vitrum parum candeat, sic enim in alẽbico, & ad spondilia cucurbitæ ex Mercurio flores inutiles flaui, & subrubei sese eleuant. Omnibus refrigeratis, exime, & frange cucurbitam, reiectis floribus illis inutilibus, & inuenies rubeum puluerem in fundo, quem tandiu aqua calida in parops͡ide terrea laua, donec nihil acredinis supererit. Deinde eidẽ pulueri exiccato adfunde Oleum Tartari ad eminentiam duorum digitorum, abstrahe iterum, ter destillando in arena phlegma; sed tertia Vice auge ignem, etiam fundo cucurbitæ paululum ab igne rubescente; atq: hoc modo ascendit Mercurij quædam portio cruda, seu viua, quæ omnino separanda relictam in fundo materiam contere, & aqua dulci calida toties elue, donec nulla salsedo, nullæq: sordes amplius fuerint residuæ, solo nempe puluere rubeo relicto, quõ exiccatum, & in cucurbitam mundam positum imbibe cum aqua ouorum (quæ paratur ex Album. Ouorum, & putaminibus calcinatis per Retortam, igne ad extremum vehementiori, ex Arena destillatis) ac septies eamdem ab eodem ex Arena per Alemb. abstrahe. Relictum in fundo aqua calida aliquoties laua affusumq: S. V. septies inde destilla. Tandem exempto pulueri Alcohol vini affunde, vt bene humectetur, quem admoto igne accende, & tandem spathula ferrea moue, donec ardendo consumptus fuerit.

Dosis. Exhibendus hic Præcipitatus mixtus cum Diagridio Gran. iiij. v. vj. pondere in Hydrope, in quo summum existit Arcanum.

Vntzerus. Matthias Vntzerus lib. de Anat. Mercurij scribit. Vsum generalem omnium Præcipitatorum rite præparatorum esse expugnare Luem veneream, eiusq: dolores sedare, & ulcera ad sanitatem perducere, item curare lepram, Scabiem, Morphæam, &c. intrò exhi-

exibitum Hydropicorum aquas educere, Ac Lumbricos, & Vermes inteſtinorum necare, atq: e corpore eijcere.

Rubens. Hyeron. Rubeus de Deſtill. ſec. 2. c. 22. *Non deſunt etiam aliqui*, inquit, *longe audaciores, qui Luem Veneream inueteratam hoc puluere Angelico præcipitato per os exhibito. ſanare tentant, & vt ægros decipiant, inficere ipſum, aut carbonum puluere, aut medicamento quodam, cui angelico nomen eſt, conſueſcunt. quæ catapotia exhibita, catapotiorum enim forma exhibent, moleſtiſſime aluum ſoluunt, atq: etiam vomitum magna perturbatione cient. Huiuſq: ita parati pulueris ad grana quinque præbent mixta cum ſpeciebus Diamoſchi dulcis, & Diarhodonis Abbatis, & Theriacæ magna Andromachi; Datur Coli doloribus affectis, & quartanis febribus, & melancholicis optimo ſucceſſu, ſi opportune exhibeatur, admiſtis etiam, Si ita res ferre videbitur, margaritis, & alijs, quæ ſtomacho, & Cordi opitulantur.*

Crollius. Crollius in Baſilica ſcripſit. Remedium eſſe contra infirmitates cauſatas ex humorum putredine, & in morbis deploratis vix experiri aliquod præſentius. Educere omnes vitioſos humores, & Cerebri defluxiones. Purificare ſanguinem in venis, & medullam in oſſibus. In Hydrope eſſe Remedium appropriatum, habere enim vim expellendi. In Podagra exhiberi cum Pillulis Ruffi, & Oleo Mellis. In Pleuriſi cum ſpecifico vehiculo. Contra Venena, & Scabiem. In omnibus febribus continuis, & intermittentibus, addendo ſemper quatuor, vel quinque guttas Olei Vitrioli cum Pillulis Ruffi. Catholicum eſſe in expurganda lue Venerea, huius enim horrendæ Luis, ſolum rizothomum dici mereri: radicitus enim tollit, & omnia vlcera Venerea, & ſimiles fluxiones recitata Doſi. In Ictero nil eſſe præſtantius. Dari etiam in peſte cum pilulis peſtilentialibus Ruffi.

Doſis eſt à gr. 3. 4. 5. ad 6. in corporibus præſertim robuſtis. Offertur cum Pilulis appropriatis. In doloribus capitis cum Pilulis Cochijs, in doloribus brachiorum, cum Pill. de Hermodact. vel miſcetur extractis purgãtibus. In ſucco Liquiritiæ melius operatur, quam in Theriaca: offertur etiam in conſerua Roſarum, aut Saccharo Roſaceo, vel deglutiatur in pane hoſtiario, ſuperbibendo tantillum vini. Paracelſus in Luis curatione exhibuit cum Electuario de ſucco Roſarum.

Huſerus. Huſerus affirmauit Crollio, ſe ex eius frequentiſſima exhibitione, nullam vnquam deprehendiſſe noxam, niſi quod interdum propter biliosas vomitiones, ægrotantes de dolore, aliquando etiam de ardore quodam gutturis, ac oris, conqueſti ſint; qui ſtatim adhibito leui gargariſmo, vel vlũ Terræ ſigillatæ, ſi ardor in gutture fuit, ſopiebatur.

Poterius. P. Poterius in Pharmacopea Spagirica. Iecori, Lieni, Cordi, & carnoſis partibus ſuccurrit. Cerebro non ſemper tuto adhibetur. Pulmonibus obeſt, & Renibus, ſiccis etiam partibus, neruis, membranis, & oſſibus, frigore ſuo, ſaporeq; pontico non parum aduerſatur. ſalſos humores denſat, & laxam cutim, ſalſo ſudore conſperſam aſtringit. mirum dictu, quam facile omnem putrilaginem, vermes, & omnia animalcula fugat, & enecet. blande aluum ſubducit, & bilem clementer purgat, luem veneream potenter deijcere à multis creditur, & quidem in eam ſummum habere imperium pluries expertus ſum. ſed non ſemper, & in multis ſæpe morbum contumaciorem reddidit. Epilepſiæ, Apoplexiæ, Vertigini, Hydropi, & alijs ſimilibus multum confert. alijs denuq: aſſectis grauiſſimis morbis medetur, tam intrinſecis, quam extrinſecis. Sed practicũ, & exercitatiſſimũ Medicũ requirit.

And. Cæſalpinus. And. Cæſalpinus præceptor meus initio artis Medicinalis Præcipitati doſim ſcribit eſſe à g. iij. vſq: ad viij. cum ſaccharo roſaceo, ad atram bilem vehementer ſoluendã. & lib. de Veneris. c. 27. Aſſumitur, inquit, inter purgantia. Inſequitur vomitus, & alui deiectio cum labore, ſi non fuerit optime præparatum. ſed tractatu de M. Gallico. ait. Recentiores purgant ex Argento viuo præcipitato granis quatuor cum ſaccharo roſaceo dracmis duabus. Quidam præcipitatum præparant, ne laboriotam purgationem faciat. lauetur cum aqua pluuia trigeſies, poſt cum aqua roſacea vigeſies. Poſtea ſiccatum irroretur decies ex ſucco citoniorum in quo ſolutum fuerit Gummi arabicum, ſicceturque ſingulis vicibus. Doſis grana iiij. vel v. pro robuſtioribus cum maſtiches optime triti ſcrupulo vno, & ſacchari roſacei dracma j. fiat bolus, qui deuoretur poſt aſſumptum ferculum ex pane decocto in aqua cũ bytiro, & emulſione amigdalarum dulcium, & ſaccharo. Confert non ſolum in morbo Gallico; ſed & in qualibet Epidemia.

Florauantus. Leonardus Florauantus lib. 2. ſuæ Phyſicæ c. 17. de cura fluxus hepatici antiqui, à morbo Gallico. ſtatim ſe ei ieiuno dediſſe ſcripſit, præcipitatum cum ſaccharo roſaceo, mane; ſed paulo poſt ab eo aſſumpto vomere cæpit, & quinquies, vel ſepties vomuit, & ter deiecit, & hoc ſolo remedio melius ſe habuit, poſtea adhibuiſſe alia remedia roborantia. In ſumma non pauci fuerunt, qui Præcipitatum dederunt ægrotantibus, & aliquando cum conferentia, & tollerantia, ſed vt plurimum euacuat cum pauca tollerantia, quia ægrum nimis vexat.

Quid agendum. Euacuat autem per Vomitum, & per ſeceſſum vitioſos humores, putridos, viſcidos, Melãcholicos, & aquoſos. purificat ſanguinem; trahit à iuncturis, à perioſtio, & ab omnibus partibus, licet quandoq: cum multo labore. Vnde laudatur in primis ad affectus Gallicos, quos valide extirpat. hinc etiam

prodesse fertur Quartanis, scabiosis inueteratis, leprosis, & ad Morpheam. ad ictеritiam. ad fluxum hepaticum antiquum, ad Hydropem, ad Colicam; & ad lumbricos enecandos, ac expellendos, & ad febres quascunque inueteratas etiam valde commendant. ad Epilepsiam, Apoplexiam, Paralisim, Vertiginem, Incubum.

Quantũ. Dosis est a granis tribus, ad 4. 5. 7. & 8.

Quomodo. Datur correctus cum speciebus cordialibus, Margaritis, Diarrhodon Abbatis, Diamuscho dulci, Theriaca Andromachi, Mitridato, Elect. de succo Ros. Extracto Rhabarbari, saccharo Rosaceo. sed melius exhibetur cum Pillulis vel cocchijs, vel de Hermodactilis, vel pestilentialibus Rufi. pro morbi more. & præstat ipsum deuorare, quam masticare, ne os, & fauces vrat.

Quando. Detur Mane.

Cautela. Aduertendum autem, quod exhibitum ijs, qui alias Mercurio vncti fuere saliuationem incitat, & dentes moueri efficit. & quia calidissimus est, aliquando oris, & faucium ardorem excitat, cui occurremus Gargarismatib. & Alexiphamacis ex Terra sigillata, & similibus. debet autem prius diligenter ablui Præcipitatus, vt omnis salsedo dissoluentis, atq; acrimonia tollatur, licet enim Mercurius per se non sit acris, tamen iunctus cũ alijs acribus, salsis, mordacibus, ac corrodẽtibus, eorum vim, & qualitates adeo densat, roborat, ac exaltat, vt supra simplicium componentium vires tale mixtum agat.

Mattiolus lib. de morbo Gallico. Catapotia, inquit, ex Præcipitato sumenda sunt. Verum enim verò, quoniam ex puluere isto plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, ℞. vnc. ij. prædicti pulueris, & macerentur per noctem in aqua plantaginis, & Acetosæ, singularum vnc. ij. inde summo mane aquas exhauriens, & nouas superinfundens ad ignem in vase æneo, siue testaceo colloces, feruentes ferrea, vel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in pulуerem non difficulter omnia redigantur. ex quo poteris, cum libuerit in morbum Gallicum, tam pituitosum, quam melancholicum, Catapotium tale componere. ℞. Elec. Conciliatoris scrup. semis. Margaritarum, Hyacinthorum. ana. g. v. pulueris præcipitati. g. v. pulueris diamusci, diamargaritonis. ana. scrup. semis. & fiant Catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculum sumantur, inde lecto se cõtineat æger horas quinque; breui, mihi crede, Gallici dolores hoc Catapotio elidentur. Pituita etiam, & atra bilis vomitu, nec non alui deiectione euanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera, quæ curauimus tali puluere: nam non solum saniem, carnemq; putridam delet aspersus, verum etiam non difficulter vlcera ad cicatricem deducit: pestilenti etiã pauxillo Theriaces addito, succoq; Tunecis herbæ, quam Cardum Benedictum vocant. siue Electuario de gemmis, ante eius confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicosue. quos a cacodemonibus incursari vulgo credebant, eodem curauimus, Quid pluribus immoror? Quartana confectos sacchаro buglossato, siue Theriaca, Mitridateuè additis facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinq; vel septem granorum pondere, pro ætate, & vi corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quin etiam valet Coli, & aliorum doloribus adhibitus. Nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus.

Correctio Mattioli.

Æginetа Pauli Æginetæ monumentis innixi, qui ait. Aliqui quidem medicorum argentum viuum extinctum dederunt in ileo. & veram Mercurij extinctionem putat Mattiolus esse præcipitationem. sed verba Pauli hæc sunt. *Nonnulli vero concrematum ipsum in cinerem, mixtumq; alijs speciebus colicis, & iliosis potioni exhibuerunt*. Pereda in Pascalium scripsit lib. 1. c. 2. de catapotijs Mattioli. *Abstinere tamen oportet ab his, neq; per os assumenda sunt, eo quod exiccant partes principes, & dissenteriam sæpissime inducunt. Si enim habemus medicamenta, quæ humorẽ secure purgant, cur purgabimus cum periculo?* sed benigna medicamenta rarò sanant malignum morbum, quia extrema extremis, forti morbo forte medicamentum opponendum ex Hipp.

Bouius in Flagello. p. 43. Franciscus Calceolarius vidit dari Præcipitatum Io. de Vigo. ad iij. vel iiij. grana, morbo gallico affectis cum doloribus, vlceribus, & gummatibus inueteratis, secure; & mirabiliter. Florauantus. lib. 2. Tesaur. c. j. Duplici Quartanæ exhibuit præcipitati g. x. conseruæ ros. drac. ÷ bilem, & pituitam multam eiecit, & medietas febris ablata, & post sex dies iterum assumpsit, & conualuit, & c. 13. dedit Hispanæ mulieri seni. Præcip. g. xij. cum melle ros. vomuit multos humores, & Molam viuam, & liberata est ab affectu ventriculi diuturno, & febre. c. 17. fluxu Hepatico per xj. mẽses liberatus ex Præcipitato, & saccharo ros. Vomitu facto. c. 21. Asthmatico.

De Turbit Minerali, Cap. LXXXXIV.

Vox ista Turbit Mineralis indicat medicamentum minerale habens virtutem Turbit, vnde Hartman. in Crollium scripsit, esse omne medicamentum, quod fit è Mercurio purgatiuum. alij autem chimici confundunt cum Mercurio præcipitato. ita Crollius Mercurium præcipitatum, seu calcinatum cum oleo sulphuris vocant Turpethum minerale, sed vt præcipitatum vulgare fit ex

Nomen.

Mercurio, & Aqua forti; Ita Turbit præcipitatus ex Mercurio, & Oleo Sulphuris, & fit puluis citrinus, & Vntzerus Vocat præcipitatum purgans. Libauius, & alij etiam præcipitatum vocat, & Beguinus Turbit nomine aliud intelligit. sic Libauius, vniuersalius sumpsit. nos disiunctionis gratia cum Crollio vocabimus Turbit illud, quod ex Oleo sulphuris fuit præcipitatum, vt differt à vulgari præcipitato solo menstruo.

Conficiendi modum docet Crollius. ℞. Mercurij bene purificati lib. semis. Olei sulphuris per campanam facti, & rectificati lib. j. digere per duos dies in arena. Postea per retortam Vitream luto munitam paulatim destilla, ter coobetur, & quarta vice potest addi aliquid de recenti Oleo sulphuris. & circa finem aucto igne inter destillandum ita abstrahatur, vt retorta candescat. sic in ipsa destillatione præcipitatur Mercurius in massam albam. Postea fracta retorta exime illum, & supra marmor tere, & aqua calida pluuiali destillata salsedinem diligenter ablue in vitro oris ampli: agitetur probe, & per horas quatuor semper aqua prius subsideat, antequam effundatur: edulcorationem tutius reiterabis, quousq; nullam salsedinem in effusa aqua deprehendes, & Mercurium remanentem videas versum in puluerem flauissimum. quem postea prius exiccatum phialæ oblongo collo bombyce claudendæ impones, & in ignem Arenæ vehementissimum per octo dies digerendum collocabis, si forte adhuc aliquid de Mercurio non satis præcipitato immixtum esset, illud sponte sublimabit se in Vitri collum, quod postea ferreo circulo candenre frangens; & superiorem partem, in qua crudus Mercurius affixus hæret, caute, & leuiter auferes. massam vero in fundo restantem eximas, & ter spiritum Vini desuper incendas, & postea ad suos vsus reponas. Ita secure datur intra corpus, à granis 3. 5. 6. 7. cum conserua Rosarum. *Præparatio.*

De Turpetho minerali variæ varij loquūtur. multi ad sydera extollunt. alij verò exulare à Medicina volunt, vti venenatū, & lethale, lis magna inter Medentes apparet. vsus laudandus, abusus vituperandus. Petrus Monauius in Epist. Scolzij auctoritate Stromeri cōmendauit Turbit minerale in catarro soffocante, cum natura magnam copiā humoris pituitosi, & lenti Vomitu, & deiectione exturbauerit. alij ad sydera extollunt, & equidem multoties vsus sum hoc Turbit, valde feliciter, et alio pręcipitato nōn adhuc. Scio quidem vituperari non à Paucis, interquos est Libauius Sytag. lib. 6. c. 19. &c. sed bene præparatum, & quando conuenit, non aspernabor. *Vires.*

Vires, & vsus erunt, quæ de Præcipitato diximus. Equidē confeci hoc Turbit Crollij, & vsus fui, cum mirabili effectu in febribus longis, recidiuis, & erraticis. *Quid agēdum. Quantum. Quomodo.*

Dedi g. ij. iij. iiij. vel v. cum mitua Citoniorum, conserua rosarum, insecutus est Vomitus facilis Bilis, & pituitæ Viscidæ sine vlla molestia.

Hercules
Zeffirielis Thomæ Bouij, seu Præcipitatum Auratum, Cap. LXXXXV.

BOuius in suo Flagello Medicorum proponit suum Herculem, qui nihil aliud est, quam præcipitatus auratus. *Quid sit.*

Parat primo aquam soluētem ex salenitro vsto, & Vitriolo deflegmato æquis portionibus per retortam ponendo in Recipiente aquæ vncias iij pro libra rerū destillandarum. destillando. s. a. hanc aquam destillatam reponit in alia retorta bene lutata, & pro libra aquæ miscet salis siccati vnc. iij. & bene clausis iuncturis destillat s. a. aquam, quæ subcitrina apparet. *Præparatio.*

℞. Auri purissimi. vnc. j.
Aquæ soluentis iam præparatæ. vnc. viij. soluantur.
Item Mercurij purgatissimi. vnc. iiij.
Aq. soluentis. vnc. xvj. & soluantur.

ponit has duas aquas in Retorta, & adiuncto suo Recipiente, & clausis iuncturis destillat aquam, & aucto igne pars ingredientium præcipitatur, & pars sublimatur ad collum retortæ.

Fracto vase, sublimatum, & præcipitatum simul miscentur, & puluerizantur, & addita sua aqua destillata per aliam retortam destillatur, & tertio idem repetendum. & totum erit præcipitatum, quod si totum non fuerit præcipitatum illud tantum assumit, quod in fundo reperietur. id tandem in puluerem redigit, & supra ferrum ignitum, & candens collocat, vt aquæ fortis fumi resoluantur. lauat aquis cordialibus borraginis, Melissæ, & siccat & in vitro bene clauso prope caminum locat, vt igni assuescat per 3. vel 4. menses: postea addit margaritas, & corallia præparata, lignum aloes, crocum, Rubinos, Chrisolitos, Topatios, Hiacintos, Smaragdos omnes in puluerem tenuissimum redactos, muscum, & ambram. q. s. inde cum saccharo rosaceo efformat pilulas. & exhibet ad pondus duorum, trium. 4. 6. & 8. granorum tritici. secundum vires, & vel in ouo, vel iure, vel conserua, &c. super bibendo parum iuris. & hic est Hercules mirabilis. vermium expulsor, Morbi Gallici frenum, & curator Variolarum, Pestis, Quartanæ, & sexcentorum incurabilium morborum, purgat per superiora, & inferiora blande nimis pituitam crassam, & viscidam, atq; biliosos, ac melancolicos humores. *Correctio.*

Possemus huc afferre. Aquilam præcipitatam, seu Aurum Vitæ ex manuali Paracelsi, *Variæ præparationes*

celsi, quæ est de Genere præcipitati, seu Turbit mineralis, ex Auro, Mercurio, & Vitro Antimonij Aq. Regia solutis, destillatis, & pluries cohobatis: tandem puluere edulcorato. s. a.

Aliud Turpethum paratur cum Oleo Vitrioli, quod parum differt à parato cum oleo sulphuris. sed qui plura volet adeat Crollium, & Beguinum cum notis Harthmanni, Vntzerum, & Libauium, ac Harthmanum, qui de quodam Turpetho Mercurij scripsit. Si quis hoc Turpethum præscribere cupit, ægrum diligenter obseruet, eiusq; curam habeat, morbū enim vehementer aggreditur, & ægrum valde debilitat. qui ea propter singulis binis, vel tribus horis semel est cibandus, tribus nempe, vel quatuor horis bono iusculo, vt eius cor confortetur, & vires conseruentur, hoc enim modo morbum gallicum, & omnes alios affectus ex destillationibus prouenientes perfectè curat.

Bouius. Bouius. Flagelli. p. 12. *Hyeronimo fratrimeo moribundo dedi*, inquit, *Herculis. g. iij. paulo post, ius pulli, mox vomuit, & deiecit multa excrementa.* p. 49. Miles diu febricitans, cum cephalea, dolore iuncturarum, & Gallica suspicione per plures menses à Medicis curatus tandem sumpsit Herculem cum ouo sorbili, & intra duas horas vomuit maximā copiam prauorum humorum, & etiam infra deiecit, & cum alijs remedijs conualuit. p. 66. Hercules est medicamentum aliquanto validius, ideo non adeo frequenter eo vtor; nec in omnibus, nec in quolibet anni tempore, nisi quasi necessitate coactus, sed maxime aduerto, in dosi potius peccandum ad minus, quam ad plus. dedi duo, & tria grana puerulis duorum, & triū annorum ob lumbricos, & felicissime operatus fuit.

Et in Fulmine. p. 210. Pellegrino Righetto Squinantico, ex Hercule prouocato Vomitu multos humores eduxit, & p. 214. si sumpseritis Herculis vnc. j. sacchari fini vnc. viij. & miscueritis, & per sex menses in ampulla seruaueritis habebitis 9. vncias Herculis, optimi vt erat illa vna vncia, quia Mercurius omnia in vnam naturam vertit. & p. 233. Paulo Lippomani tremore cordis, & vigilia vexato hora 23. exhibuit Herculis. g. vj. in Ouo, paulo post eiecit catarrhum crassum post horam cenauit. nec multo post vomuit multos humores. tertia die Antimonium prebuit; paulo post conualuit.

Quid agẽdum. Itaque de Hercule hoc fortissimo, Bouij ipsius sententia, fatendum, esse validissimum medicamentum, & extremum, nec frequẽter, nec omnibus dandum, sed summa necessitate cogente, in rebelli morbo gallico, longa febre, Hemicranea, doloribus arthriticis, & similibus contumacibus morbis.

Quantum. Quomodo. Datur à granis iij. iiij. & ad vj. cum Ouo sorbili, mox epoto iure pulli.

De Lapide Philosophico Florauanti. Cap. LXXXXVI.

Leonardus Florauantus Bononiensis Capricciorum Medicinalium lib. 2. c. 2. ponit præcipitati speciem quandam, qua vsus sæpe fuit mirabiliter, & quoniam multi neoterici illo vtuntur, æquum duxi eius hic mentionem facere. componit primo Aquā dissoluentem, quæ recipit salis nitri. *Aqua fortis.*

Aluminis Roccæ.
Vitrioli Romani.) an lib. ij.

Siccatum prius Vitriolum in olla ad ignem, terit cum supradictis in puluerem. & addit salis gemmæ. vnc. iiij. ponit omnia in bocia vitrea luto sapientiæ munita, & imponit pileum optime claudendo futuras, locat in furno philosophico, in quo ignis lignorum effici possit, & addito suo recipiente, optime clauso applicetur ignis. s. a. & cum destillare incepit, continuo lintea aqua madida supra pileum, & recipiens habenda sunt, ne spiritus eleuati pereant, alias aqua destillata inualida esset. initio autem destillationis vasa apparebunt rubra, veluti sanguinea, deinde albescent, quando valide destillabunt, iterum rubificantur, vt prius, & tunc optimi spiritus eleuantur, deinde realbescunt, & quando non amplius rubra apparebunt, finita erit destillatio. Sinantur frigescere vasa, auferatur aqua, & seruetur in vasis vitreis optimæ clausis.

Præparatio Hydrargiri.
Item Argenti viui. lib. j.
Calcis viuæ. vnc. vj.
Saponis nigri. vnc. iiij.
Cineris communis. vnc. iij.

miscentur in mortario lapideo, & ponantur in retorta ad destillandum, & adhibeatur ignis validus, ad hoc ut totum hydrargirum educatur in recipiens, tunc auferas, & seruabis ita depuratum in ampulla uitrea.

Mistio. Tandem ℞. Aquam, quam destillasti, pone in botiam optime lutatam, ea magnitudine, ut duo tertiæ partes uacuæ remaneant. immitte:

Hydrargirum, quod defęcasti.
Ferri in Laminulas redacti. vnc. ij.
Calybis in tenues laminas ducti. vnc. j.
Auri in folijs redacti ad pondus duorum aureor.

& statim his impositis impone suum pileum, ac recipiens; nam illico ebullire incipiet, & emittet fumum rubeum, ueluti sanguis. qui colligi debet, sed mox ignis adhibendus est, ut destillet, omnis fumus, & aqua simul. tunc refrigescant uasa, seruetur aqua optime clausa. Botia frāgatur. & inuenietur in fundo lapis philosophicus. qui subtilissime pulnerizatus seruetur in uitro bene clauso.

Obseruatio. Verum quia in confectione huius Præcipitati, aliquibus ferè medietas auri in fundo

botiæ

botiæ remansit indissoluta, & ad collum botiæ erat magna copia argenti viui cum alijs materijs, & per duos digitos supra collum aderat materia diuersorum colorum, & supra hanc materia alba, & leuis, & talis etiã erat in pileo, quæ soluta est in aquam, & aqua ista erat clara, vti immissa fuerat.

Admonitio. Ideo Florauantus in Tesauro. Epist. ad Thomam Bonauit. scripsit. Aurum per se esse soluendum in aqua forti dicta cum aliquantulo salis Ammoniaci. Ferrum Fundi, & solui per se, sic Mercurium per se.

Istæ aquæ clarificatæ ponantur simul in Retorta, & si aliquid fæcis in fundo apparuerit, proijciatur, Retorta ponatur in furno, & admoueatur ignis lentus, donec exiuerit tota aqua fortis, & pergat ignis donec in collo retortæ cernantur apparere quidam colores, veluti ferrei. tunc permitte refrigescere, frange retortam, tere materiam, & laua prius cum Aceto destillato, deinde cum aqua rosacea. & serua.

Correctio. Ad corrigendum hunc Præcipitatum auctor componit Aromaticum Leonardi. Electuarium Angelicum, & Pilulas Aquilonis. aliquoties dedit. xij. grana huius lapidis cũ vncia sacchari rosacei.

Vires. Mirabiliter Auctor commendat hunc suũ Præcipitatum ad omnes morbos, qui purgatione egent sursum, & deorsum.

Deinde lib. 4. sui Thesauri. c. 2. id breuiter repetit, & lauat Aq. rosarum, & addit Muschum, & saccharum, & bene præparatum scribit esse colore leonato claro, nec nauseam, nec dolorem parere. sed Ventriculo esse conueniens ad omnis generis prauos humores educendos. prodesse oculis, & superfluo renum calori, sanare fluxus, tumores, Hemicraneam, cephalalgiam, Gonorrheam, scabiem, &c.

Experimẽta. Lib. 3. Thesauri. Quidam podagricus sumpsit Diaaromaticum hora 22. & hora 24. cenauit, & bibito vno Vini chyato accessit Vomitus, & vomuit non solum quod assumpserat, sed vigeties plus, & per totam noctem vomuit, & deorsum eiecit, & dolores euanuerunt.

Lib. 2. Thesau. c. 30. Morbo Gallico cum magno vlcere cruris. lapidis philos. g. xij. sursum, & deorsum multum eduxit, & melius se habuit. c. 34. in formicu. c. 35. magnæ tussi, lapidis philoso. g. xij. c. 37. febri continuæ, cum sputo sang. & principio Hectice. Vomuit & deiecit. c. 38. in Tertiana. dr. ij. Diaaromatici. c. 39. Tertianæ dupl. Lapid. Philos. c. 69. Morbo Gallico. Elect. Angelicum. Vomuit.

Lib. 4. c. 11. fluxibus Diaromatici. dr. ij. Disenteriæ Elect. Angelici. drac. ij.

De Mercurio Vitæ. Cap. LXXXXVII.

NOn loquar de Sublimato dulci, quia præparatur ea diligentia, vt non moueat Vomitum; sed tãtum infra purget. quare ad Mercurium vitæ accedemus. qui non raro fit Mercurius Mortis. est *Mercurius Antimoniatus*. ex Crollio *flos Butyri Antimonij*. sed *Febrifugium*. Vocat Penotus. non nulli puluerem Angelicum, Aquilam albam, & *Aquilam præcipitatam*, quia Mercurius est Aquila, præcipitata per descensum. *Nomen.*

Spagirici diuersimode præparant. legitur enim Mercurius Vitæ Paracelsi, Crollij, Penoti, Quercetani, Michelij, Eduardi, Iordani, Hartmanni, Zuuingeri, Rullandi, Algurothi, & aliorum in summa nil aliud est, nisi puluis ex butiro simili substantia destillatione Antimonij, & Mercurij elicita, variant secundum præparationes, rectificationes, cohobationes, & dulcificationes diuersas, plures, & pauciores. Quercetanus vocauit spumam duorum Draconum. Duncanus Bernettus scotus Mercurium Vitæ parat ex Auro, & Mercurio. sed sudorificum tantum est. alij parant ex Antimonio, & Mercurio crudis, alij ex Antimonio crudo, & Mercurio sublimato, alij vero, ex Vitro, vel Regulo Antimonij, & Mercurio sublimato, nec defuere, qui Mercurium metallorum requirerent. alij addunt Aurum. nos nec nimis exquisitam, nec nimis imparatam materiam, ac operationem probamus. sic in dosi variant. Nam chimici. quia Mercurij, & Antimonij partes æquales sumunt, vt Crollius, Sala, Zuingerus, Rullandus, Michelius, Eduardus, Iordanus. alij Mercurij partes duas Antimonij vnam. vt Beguinus, Quercetanus, Penotus. *Essentia.* *Varietas.* *Præparatio.*

Nobis hæc præparatio placuit, ob id ita parauimus. ℞. Antimonij crudi. Mercurij sublimati an. lib. j. terantur seorsim, & tum simul misceantur in Marmore agitando, ponantur in Retortam Vitream in fundo luto munitam, & per arenam fiat destillatio secundum artem, adaptato magno recipiente aqua clara semipleno, & iuncturis bene conglutinatis exhibit, gummosus liquor Butyri instar, seu cuiusdam glaciei, qui si retortæ collo adhæserit ignito carbone pyragra apprehenso, & approximato liquescet, & deorsum cadet, & in aquam subiectam decidens forma pulueris ima petet. Deniq. applicetur ignis suppressionis (qui fit carbonibus viuis super arenam Retortam tegentem positis) donec liquor totus egrediatur. Tum ammoto recipiente, & alio substituto, ignis intendatur per horam vnam, vel alteram, donec Mercurius ex sublimato, Sulphuri Antimonij iunctus ad collum Retortæ in Cinnabarim sublimetur; quare vase refrigerato

rato

rato collige (hanc Cinnabarim, si vis, semel, atq; iterum per retortam angustioris colli ex arena sublimando rectifica, inque puluerem reduc, & habebis Cinnabarim Diaphoreticam) Præcipitatum puluerem album per noctem digere in aqua calida cordiali, & sæpius effundendo edulcora, vt omnis salsedo tollatur, & sine acrimonia maneat, tunc sicca, & serua.

Correctio Hartmãni Hartman in disputat. medicochim. xj. scripsit. Vehemens est, atq; hoc nomine multis suspectus. Cicurari tamen potest, si puluis præcipitatus aliquandiu maceretur in aqua Vitæ diambrata, vel aromatica alia, eaq; abstracta exhibeatur in conserua Rosarum, vel Borraginis, quæ cum Oleo Sulphuris multum acida reddita fuerit. Tum enim citra noxam, vel iniuriam corporis ad vomitum, & secessum stimulat naturam. Eximium mehercule medicamen, & planè pro suo nomine quodq; si εὐκαίρως repetieris, radicitus omnem luem eluere poterit, quantum vis inueterata sit, & confirmata. Pro delicatioribus, & voluptuarijs, qui vix leuem commotionem sustinere possunt, adhuc magis elaborari potest, ita vt sine vllius molestiæ sensu, quod sui est officij, præstet; si videlicet in Viola per certum tẽporis spatium circumrotetur, & coquatur, dum ad rubedinem saturatam peruenerit. id quod fecisse dicitur Alguretus, qui solo huius pulueris vsu toti Europæ innotuit.

Vires. Vsus Mercurij Vitæ docetur à Crollio, Beguino, Sala, Quercetano, Hartmanno, Vntzero, Tentzelio, Paracelso, & ab alijs, namq; dicunt omnium Vomitoriorum, & purgantium medicamẽtorum esse optimum ad obstructiones, et omnes morbos.

In primis *ad pestem*, proinde ad febres pestilentes commendant Crollius, Sala, Beguinus.

Ad *omnes febres intermittentes* laudant Beguinus. And. Tentzelius in Exagesi, qui testatur plurimos, Quotidiana, et Tertiana vexatos primo statim impetu à se curatos fuisse.

Ad *diuturnas febres*, *& Quartanas*. Crollius, Vntzerus.

Ad *Hydropem*. Crollius, Sala, Beguinus, Hartman, Tentzelius, Vntzerus, et alij. iure igitur *Cachexiæ* curandæ præscripsit Crollius.

Ad *Melancholiam*, *insaniam*, *delirium*. Crollius, Vntzerus.

Ad *lepram*, *scabiem*, *vlcera*, *& simiies affectus graues*. Beguinus. Vntzerus.

Ad *Vermiculationes*, *& Sciathicam*, *iuncturarum dolores*. Sala.

Ad *Venena omnis generis* educenda. Sala. Crollius.

Ad *difficulter parientes fœtum*, *& secundas expellendas*. Angelus Sala in Ternar. Bezoart.

Ad *Luem Veneream* extollunt omnes, Crollius, Sala, Beguinus, Quercetanus, Hartman, Vntzerus, & alij.

Ad *Epilepsiam*, & in summa ad *omnes morbos magnos*, commendant. Paracelsus, Iacobus Mosanus, Scheunemannus, Tentzelius, Vntzerus, Crollius, Quercetanus, Beguinus, Zuingerus, Sala, Algaroth, Rullandus, Eduardus, Iordanus, Michelius, Penotus, & alij chimici plures.

Quoad Dosim huius medicamenti rite præparati, & à morbo indicati, virtute permittente, vt considerare debet optimus Medicus. quia per Vomitum, per aluum, per sudores, & per insensibilem transpirationem noxia copiose expurgat. Crollius dabat à g. 7. 8. & 10. præsertim in robustioribus. Beguinus vero in robustioribus à granis iij. iiij. v. ad summum. in debilioribus ij. Angelus Sala. ab vno ad quatuor, & quinque grana vnica vice, inchoando ab infantibus duorũ, triumue annorum vsq; ad robustos, & validos. Vntzerus verò ait. in substantia datur ad iij. vel iiij. granorum pondus. in Infusione autem ad iiij. vel v. grana. *Quantum*

Cum conserua aliqua offert Vntzerus; sed in cocleari vno Vini optimi, vel iusculo carnis calido, vel etiam cum pauxillo sacchari rosati. Angelus Sala. At in forma pillularũ, vel in pomo cocto, aut conserua rosarum, vel in aqua destillata per noctem infusum, & colatum exhibet Beguinus. *Quomodo.*

De Iride. Cap. LXXXXVIII.

QVid sit *Iris* videtur superfluũ velle docere. cum omnibus sit nota planta, & ab ea Dioscorides suorum librorum initium sumpserit. & licet Theophrastus, Dioscorides, & Plinius duas, vel tres tantum Iridis differentias nouisse appareat, tamen recentiores plures species agnoscunt. illi mentionem faciunt iridis Illiticæ, Macedonicæ, Affricanæ: nostri, vt collegit Bauhinus distinguunt in radice *geniculata*, *tuberosa*, *& bulbosa*, quæ florem iridi similem, non autem radicem gerit. cuius sunt vltra xx. differentiæ. *Differẽtiæ.*

Iridis radice geniculata *latifoliæ* 38. differentiæ repertæ sunt. *Angustifoliæ* verò 10. addamus Chamæiridis 17. differẽtias. ita agnoscemus, quam aucta sit apud nostros simplicium scientia. sed his omissis Medici loquũtur in Medicina de Iride latifolia vulgari radice geniculata.

Temperamentum. Huius temperamentum esse calidum fatendum est, quia eius sapor ex Mesue est acutus, & mordicatiuus, ex Dioscoride Illirica, Macedonica, & Affricana sapore amaro; immo ex Plinio Affricana omnium amarissima. sed soluit Costæus iuncta esse in hac radice acredinem, & amaritiem. Quapropter Mesues definiuit esse calidam, & siccam ordine tertio. Auic. cal. & siccam in

fine

sine tertij. vt Bellunensis (sedq; flore est albo, calida & sicca 2.) vertit in fine 2. Dodoneus. ait, Iridis radices recētes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes, Aridæ in 2. sunt ordine cal. & sicc.

Porro, quia hic Iridem inter Vomitoria numeramus, considerandum erit, quomodo vomitoria sit, an per se, vel per Accidens. & qua parte.

Negatur vis Emetica. Nullo modo videtur Iris habere facultatem vomitiuam, quia Antiqui solutiuam tantum illi tribuisse leguntur. nam Dioscorides. *Bilem*, inquit, *crassamque pituitam ex Hydromelite dracmis septem epotæ purgant*. & in eius commento Mattiolus addit. *Radicis expressus succus bilem flauam, pituitam, & aquas cutem subeuntes pellit. succus naribus infusus cerebrum à pituita mirifice purgat*. & Mesue scripsit. *Solutione educit phlegma crassum, & coleram permixtam, & educit etiam aquam citrinam cum facilitate*. pariter etiam Auicenna nos ita docuit. *Auicēna.* *Soluendo educit aquam citrinam, & choleram, & phlegma, quando bibitur ex veteri eius confracto, & eius quidem potio debet esse ab vncia semis, ad aureos vij*. immo etiam Serapio ex Galeno refert. *quando bibitur cum melle, & aqua calida laxat ventrem*. *Trincau.* Trincau. c. de Hydrop. Quia non parum turbat ventriculum: ideo ex melle rosaceo, vel mulsa pari fere portione exhibent. omnesq; fere mirifice medicamentum laudant. Ego tamen eo quandoq; vsus sum semper tamen parum profuisse animaduerti; fortasse quia nostra iris, quę his in locis oritur, modicam vim habet. Vnde videtur iris subductoria non autem Vomitoria. & soluere etiam cum maxima difficultate. ita *Cardanus.* Cardanus lib. de Dentibus. 4. part. 3. c. 5. dicit iridis succum purgare aquam corruptam *& sæpe plus turbando nocere, quam purgando iuuare. Multi tamen eiusmodi succo, præsertim crudo, sunt liberati. Multis contingit, vt alleuiari videantur subducta portione aquæ; tamen pulsus non eleuatur, appetitus cibi non redditur melior, nec vrinæ, quod vitium in iecore, seu scirrhus, seu mala intemperies vehemens, sit confirmatum. Ob hoc videre debes, quos curandos suscipias, ne arti, atque auxilijs, & tibi dedecus parias, nihil proficiens ægro.* Fallopius autem lib. de med. purg. c. 54. *Iridis radix*, inquit, *non est in vsu ad purgandum, quia habemus meliora medicamenta purgantia, & si quando admiscetur cum medicamentis purgantibus, id fit potius, quia calefacit, & detergit, quam vt purget. Excellentissimus Brasauola præceptor meus, & alij etiam exhibent in hydrope: & præbent tres, aut quatuor vncias succi iridis, & educit aquas satis copiosas, sed tanto cum dolore, vt sit mirum, & ideo nolui ego vnquam exhibere, nec consulo vobis, vt exhibeatis*. Hæc Fallopius cui minimè standum censuit Simon Paullus. quia iris multas habet prærogatiuas, & mirificum Hydragogum est. Massaria succo Iridis se vsum fuisse familiariter scriptum voluit. Senertus in instit. Hydropico exhibitum quinquies aluum mouisse obseruauit. itaq; succum ireos, & iridem ipsam nequaquam vomitoria; sed delectoria tantum esse videtur sentiendum. *Vis Vomitoria.*

Tamen Plinius lib. 21. c. 20. *Vomitiones eiet duobus obolis sumpta*. in libro Galeni spurio de Catharticis *Vomitum facit*, scribitur, *ireos puluis, cū mulsa*. & talem vim habere ex alijs colligi potest. quia Mesue, & cum eo Mattiolus, & alij scribunt. *nocere stomacho*. sed quæ stomacho nocent vomitum sæpe mouent. ita Castor Durantes ait. purgare Ventriculum à bile crassa vexatum.

Sentiendum igitur succum radicum iridis esse medicamētum validum expurgans violenter, & moleste, bilem crassam, pituitam, viscidam, & serosos Hydropicorum ichores. *Quid agēdum.* cum aliqua ventriculi molestia, turbatione, & dolore. prodesse tamen posse in Hydropicis. in ictericis, Asthmaticis, tussi veteri, & pulmonum vitijs frigidis, ischiadicis, lienosis, obstructioni Hepatis. pro morbis iuncturarum, pro strumis, & similibus tumoribus duris.

Mesues, Rondeletius ponunt eius dosim à dra. ij. ad vnc. j. & ad vnc. ÷. Cesalp. sed Trincauell. à drac. ij. ad drac. vj. Heurnius à dr. j. ad drac. iv. Duncanus, Morellus, Claudinus ab vnc. semis ad vnc. j. Massaria scripsit se vncijs ij. iij. & pluribus esse vsum, & familiariter vti. sed auctores præscripti videntur loqui de succo condensato. qui potest exhiberi ad dracmas. succus verò recens ad vncias. Senertus succi ireos recenter expressi, vnc. j. & semis, cum Mannæ drac. vj. Hydropico exhibuit, & aluum quinquies tātum mouisse deprehendit. *Quantum.*

Porro quia hic succus, ut expertus est Massaria aliquam faucibus facit asperitatem, & Ventriculo ex Mesue nocet, aliqua sunt permiscenda corrigentia, vt Manna, mel rosaceum, Sy. Violaceus, Mesues addebat Serum, Mel, & parum mastichæ. Massaria ita propinabat. *Quomodo. Correctio.*

℞. Succi ireos nouiter extracti. vnc. iij.
Mannæ electæ. vnc. j. & semis. misce.

De Lapide Armeno, seu Armatheo.
Cap. LXXXXIX.

Ex nomine Armeni. seu Armeniaci lapidis statim innotescit, esse lapidis speciem in Armenia nati. non tamen implicat alibi erui posse. nāq; Chrysocolla de qua Diosc. ante caput de Armenio loquitur. *laudatissima Armeniaca*. inquit, *secundum locum sibi vendicat Macedonica, & proximum Cypria*. sic lapis Gagates in Cilicia ex Diosc. prope amnem Gagatem inuenitur. ex Mattiolo nunc foditur in Flādria, in Germania, propè Ispruch. in Ita- *Nominis ratio.*

in Italia ad Brixiam. lapis Magneticus nomen habuit à Magnesia contermina Macedoniæ: effoditur tamen optimus in India, Aethiopia, in Cantabria Hispaniæ, & in varijs Germaniæ, ac Bohemiæ locis. nec non in Italia ad Insulam Ilbam. *Iris illirica* laudatur, sed Macedonica ei proxima est deinde Africana. *Meon Athamanticum* in Macedonia, & Hispania. *Amomum* præstat Armeniacum, inde Medicum, vltimum Ponticum. *Costus* Arabicus, indicus, Syriacus. *Balsamum* in Arabia, Iudea, Aegypto. *Æthiopis* non solum nascitur in Aetiopia, vnde nomen, sed & in Ida monte Troadis, & in Messenia. ita aliæ plantæ, licet nomen sortitæ sint à Regione, in qua, vel primum repertæ fuerint, vel plurimum vigeant. itaq: non mirum videbitur, si lapis Armenus alibi etiam, quam in Armenia reperiatur. Quapropter cum ex Armenia ad nos deferri lapis iste desierit, quærimus merito, an in alijs regionibus eiusdem qualitatis oriatur.

Anselmus Boetius lib. 2. de lapidibus, c. 142. scripsit. *Reperiri in varijs Germaniæ locis, vt in Tyrolensi Comitatu, alijsq: Argenti fodinis. Etiam in Hungaria, & Transyluania.* nec quid repugnat, quin etiam in Hispaniæ, & Italiæ fodinis reperiri possit. dummodo easdem habeat qualitates. Plin. lib. 35. c. 6. *Solebant,* inquit, *libræ Armenij trecenis nummis taxari. Inuenta per Hispanias harena est, similem curam recipiens. Itaq: ad denarios senos vilitas redijt.* ista Hispanica harena uicem gerebat Armeni lapidis, & si coloris usus idem, forte etiã eædem medico uires.

Locus Natalis.

Sed accedamus ad Armeni lapidis notas. Dioscorides, *Armenium,* inquit, *præfertur læue, colore cæruleo per quam æquabile, sincerum, & friabile.* Plinius uero. *Lapis est hic quoq: Chrysocollæ modo infectus Optimumq: est quod maxime viret communicato colore cum Cæruleo candore modico, qui teneriorem hunc efficit colorem.* Hi Auctores ualde inter se distant, alter dicit, *præferri colore cæruleo,* alter uerò *optimum colore viridi.* quomodo ait *distat à cæruleo candore modico.* an Cæruleum est uiride? Sed dicimus mistos simul esse colores cæruleum, & Viridem, unde Galli, & communiter Pictores puluerem uocant Verdazur, idest uiride Cæruleum, ob mixturam utriusq: coloris. sic Plinius uiridem, & cæruleum esse tacitè innuit. idem Dioscorides, qui cæruleum, sed Chrisocollæ affinem, quæ uiridis est, docuit. Mesues uerò. *Melior est habens colorem viridem, & obscurum, terreum, & Indum,* (indum colorem Cæsalpinus interpretatur cæruleum) *& habet macularum distinctiones, virides, & nigras, & qui non est in lapidis termino, immo est facile dissolubilis, & pulverizabilis, & qui est tactus lenis, carens asperitate.* Auicenna autem scripsit. *In lapide Armeno est aliquantulum azuli coloris non tamen est in colore azuli, & non est in eius soliditate; sed est in eo arenositas quædam, & quandoq: vtuntur eo pictores loco azuli, & est lenis tactus.* Ex quibus nos colligemus integram descriptionem lapidis Armeni. ut sit Lapis leuis, facile solubilis, non durus, nec asper, ut alij lapides, cuius color est inter viridem, et cæruleum, immo huiusmodi coloratis maculis distinctus, et uidetur esse quid mixtum ex Cæruleo, et Crysocolla, unde Plinius. *Chrysocollæ modo infectum,* Dioscorides. eadem præstare, *quæ Chrysocolla, sed inefficacius.* iure igitur scripsit Andreas Cæsalpinus alter ex præceptoribus meis. constare hunc lapidem ex Chrysocolla, et cæruleo utrisque uim purgandi habẽtibus; sed Chrysocollam periculosiorem esse, ut pote, quæ ex ære ortum ducat, et ad æruginẽ accedat.

Descriptio

Contradictio.

Solutio.

Vera descriptio.

An uerò lapis, qui ad nos affertur ex Germania, cuius puluis à pictoribus dicitur Verdazur, sit lapis Armenus. Affirmant Matthiolus, Anselmus Boetius, Cæsalpinus, Imperatus Pater, et Filius.

An præstet.

Sed negant alij, quia ex Armenia petitum omnimode uolunt, et ex Armenia nunc ad nos non aduehi constat. sic Costæus in Mesuem scripsit, *carere Officinas hoc lapide, ac rarissimum esse inuentu. non temere aliqui contendunt; licet enim in Germaniæ aurifodinis cum cæruleo lapide frequenter viridis reperiatur Armenium prorsus referens, longè tamen is ab eo differt, quem Armenia mittit, qualem nos apud Iacobum Antonium Cortusium nobilem Patauinum, & Georgium Mylichium pharmacopæum venetum sæpe vidimus, colore gratissimo, puncticulis, & nigris quibusdam lineis interstinctum, quamuis de auro nihil meminerint alij.*

Verum nos dicemus, optimum, et præstantissimum quidem in Armenia gigni, minus præstans in Germania: sed genere, eundem esse lapidem. quia Germanus est lapis leuis, friabilis, quo à lapide lazulo firmissimo differt, colore uiridi, cæruleo admisto, unde magis, et minus uiridis. uel cæruleus laudantibus pictoribus uiridiorẽ Medicis uerò magis cæruleum. immo processu temporis color Armenij subcæruleus, et uiridis, fit totus uiridis, et sic Verdasurum uocant, quia ambos colores mixtos habere uidetur. Ergo si Armeno caremus, nobis Germanico uti licebit.

Germanicum probatur.

Sed accedamus ad eius uires considerandas, primo statuamus temperamentum. Mesues ait. *Calidæ complexionis est in principio secundi, & siccæ in ipso.* qui solus ex antiquis huius lapidis temperamentum determinasse uidetur. calidum, et siccum. cum tamen è contra Alexander, ex quo multa huc transtulit Mesue, scribit. *Neque enim calorem habet, aut siccantem admodum, aut aliam quampiam ipsi insidentem amaram, & venenosam qualitatem.* quod etiam aduertit Manardus. sed Syluius uidetur uerba Alexandri uertere ad Armeniũ lotũ. nos uerò ex facultatibus istis lapidis eius temperamentum inuestigare debemus.

Vires.

Temperamentum.

Gale-

Galenus. de simp. m. fac. *Armeniacum vim habet extergentem cum leniculà acrimonia, & leuissima adstrictione: itaq. tale cùm sit, ocularibus miscetur facultatibus, ad augendos palpebrarum pilos.* quod repetunt Aegineta. lib. 7. Oribasius. lib. 15. Aetius serm. 2. c. 47. qui specificat dicens. *Armeniacum, quo pictores vtuntur, &c.* itaq: Græcorum sententia Armenius lapis non erit calidus, et siccus in secundo gradu; sed paulò minus.

Vis solutiua. Videtur autem lapidis Armeni uis solutiua fuisse nota Dioscoridi, quum scribat. *Eadem, quæ Chrysocolla præstat; sed inefficacius.* et nuper de Chrysocolla dixerat. esse inter *Medicamenta vomitoria, & enecantia.* uerum Galenus huiusmodi facultatis nullam mentionem facit. et hanc ignorasse uidetur Plinius lib. 25. c. 6. scribens. *Vsum in Medicina ad pilos tantum radendos habet, maximeq: in palpebris.* nec liber de simpl. ad Paternianum Galeno adscriptus, nec alter de Dinamidijs. qui huius lapidis mentionem faciunt, sunt Galeni genuini.

Auctorum autem, qui Armeni lapidis uim solutiuam nouerunt, et testati sunt, primus Necheplus apud Aetium ser. 2. c. 57. qui de eo sic tradit. *Armenium, quo Pictores vtuntur, duodecima dracmæ parte melancholicis, & crassum sanguinem habentibus dato. Datur, & pueris pectoris morbo infestatis, reuomunt enim, nam vomitorium existit. Datur & morbo sacro obnoxijs, ac furiosis hoc modo. Centaurij fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec vna supersit, & cum excolato decocto Armathei lapidis, quem Græci Armenium vocant, tertiam dracmæ partem terito, ac confidenter exhibeto. Nihil enim periculi est. Itaq: nosse operæ pretium est, quod Armenium penitus reuomitur; nihil memorabile sursum efferens; sed & inferne modicum quid paulatim, & in pluribus secessibus effert.* Deinde idem Aetius serm. 3. c. 32. ex propria sententia ait. *Armenium, quo pictores vtuntur, purgat atram bilem, & quicquid crassi, ac viscosi sanguini ammixtum est. Datur Melancholicis. & Elephantiasi laborantibus, ac consimilibus. & in Renum affectionibus, & anhelosis. Dantur ex eo scrupuli plus minus quatuor,* quæ repetit Auctor libri de Dinamidijs, nec non Actuarius lib. 5. Paulus uerò. *Armeniacus,* inquit, *Inferiorem ventrem purgat; sed stomacho nocet.* Sed Alex. Trallianus lib. 1. cap. de Melanch. hunc maxime commendauit scribens. *Quod si Hiera data Melancholiæ imaginationes nihilominus infestare videantur, tunc sine vlla cunctatione lapidem Armeniacum dare festinato. Noui enim ex veteribus antiquiores ad Veratrum album properasse, vbi affectum ab alijs purgationibus nihil pene imminui conspicerent. Verum ego Lapidem Armeniacum Veratro albo præfero: atq: licet vtentem ipso experientia cognoscere, quomodo præterquam efficaciter etiam sine molestia, & periculo purget, quorum nihil veratrum album habere nouimus. Si igitur res postulat, non modo infra per aluum; sed etiam per vomitus purgationem fieri, lapidem illotum exhibere conuenit; sit autem modus ipsius scrupuli tres, aut quatuor, aut paulo amplius, minus ue pro virium simul, & copiæ humoris noxij ratione. At si æger purgatione per vomitum non admodum indigere videatur; sed per imum ventrem totum vitiosum humorem exire, conducat. tunc lapidem eluere oportet, vsq: ad duodenas vices.* (Vetus legit quinquagenas. Græce est ἄχρι δὺο καθόδων.) *Vbi enim sic fecerimus, neque turbationem stomachi, aut compressionem lapis excitare potest; sed etiam minori cum molestia nigrum, terrestremq. humorem vacuabit, vt paucis præteritis diebus adiumentum ex eo nobis accessisse percipiamus.*

Præstat Veratro.

Ex Arabibus Auic. scripsit. *Est malus stomacho, & ille, qui est ablutus non facit nauseam, & non ablutus facit nauseam, & in dispositionibus est malus stomacho. soluendo educit melancholiam fortius, quam lapis lazuli, & iam contenti sunt eo, & dimittunt elleborum nigrum, propter illud, quod inueniunt in eo ad ægritudines melancholicas.* nec apud Serapionem, Auerroem, ac Rasen inuenio huius lapidis mentionem, sed Mesue pleraq. ex Alexandro assumpsit. hic igitur ait. *Est resolutiuus, abstersiuus, & est ex conturbantibus, & subuertentibus stomachum, & educit per vomitum, & per Ventrem.* nec mirum quia Cæsalpinus meus scripsit Constare hunc lapidem ex Chrysocolla, et cæruleo, utrisque vim purgandi habentibus; sed Chrysocollam periculosiorem esse, vtpote quæ ex ære ortum ducat, et ad Aeruginem accedat. et subdit Mesue. *Nocet stomacho generans subuersionem, & faciens cum angustia solutionem, & dixit Alexander. Non lotus per vomitum soluit, & per ventrem cum labore. lotus autem soluit per ventrem, & sine molestia.* deinde ait. *Solutione educit choleram nigram, & cum virtute mundificat cerebrum ab ea, & valet ad ægritudines eius melancholicas, sicut est mania, & melancholia. & vertigo, & dolor capitis, & epilepsia, & ad ægritudines timoris, & suspicionis, & ad lepram, & ad ægritudines splenis, & ad Cancrum, & ad Morpheam nigram, & melancholicas febres.* Quoniã autem Dioscorides scripsit ea præstare, quæ Chrysocolla, sed imbecillius, et Plinius testatur, dari Chrisocollam in Angina, et his, qui non nisi recta ceruice spirare possunt, videtur dandus hic lapis huiusmodi etiam morbis.

Arabes.

Ad Epilepticos probatur.

Scio equidem Fallopium lib. de Med. purg. scriptum voluisse. lapidem Armenum non esse in vsu ad purgandum, licet Trallianus vteretur in affectu melancholico. nec ipsum eo vti: Massaria adeo fuit timidus in vsu huius lapidis, vt non modo purum non audeat exhibere, immo neq: etiam in formam pillularum redditum, ac correctum. sed admiscet pilulas Alephanginas, vt lapidis vis magis remittatur. At doctissimus, et expertissimus Alexander non ita timuit, quia non solum lotum inuenit benignum, uerum etiam illotum. quidam infantibus epilepti-

Timor Massariæ.

cis propinant cum aq. graminis. Nos autem qui vomitorium quærimus, illotum proponemus.

Quid agẽdum. Quibus positis dicemus lapidis Armeni puluerem per Vomitum, et per aluum educere valenter humorem melancholicum, atrum, et terrestrem, primum à capite, quod exacte mundificat, proinde confert morbis capitis melancholicis, quales sunt, dolor capitis, Vertigo, Ephialtes, insania, fatuitas. Mania, Melancholia, Timor, Mæstitia, Epilepsia.

Expurgat Pectus, vnde Asthmati confert, et recta ceruice spirantib. mundificat Hepar, et lienem, proinde confert ad cancrum, ad lepram, ad morpheam nigram, ad morbos lienis. ad febres melancholicas. ad Anginã.

Et adeo benignũ prædicauit Nechepsus, ut etiam pueris præbuerit ad uomitum excitandum; ergo illotum.

Quantũ. Circa huius lapidis quantitatem exhibendam variant auctores, non modo, quia alij loquuntur de loto, et alij de illoto, et aduertendum, quod si quis voluerit vomitum excitare, et illotum lapidem præbere, non debet assumere colorẽ dictum Verdazurrũ, quia hoc (vt docet Anselmus Boetius lib. de lapidibus. 2. c. 144.) præparatur in purum colorem multis liquationibus, et lotionibus in aqua. sed assumat lapidẽ ipsum, & cõterat.

Non loti lapidis, sed bene contriti tantũ, exhibent à dracma semis ad dracmam vnam. Gentilis, Montagnana, Mattiolus, Duncanus, Morellus, Claudinus, Horstius, Sennertus. Mesues à dracma semis, ad vnam, & semis. Alexander à scrupulis tribus ad quatuor plus, & minus pro viribus. ita etiã Auctor libri de Dinamidijs. Sed Aetius videtur ex Nechepso dare duodecimam dracmæ partem ex versione Iani Cornari, unde Anselmus Boetius dicit ipsum præbuisse ad grana v. & in textu greco Aldino lego. λαβὼν ὁλκῆς τὸ δωδέκατον sed vel tunc loquitur Nechepsus de Dosi pro pueris, uel erratum est in textu, quia mox mox præscribens modum assumendi dat scrupulum j. seu tertiam dracmæ partem. & dicit assumi sine periculo. deinde vero lib. 3. exhibet Armenij scrupulos iiij. vti etiam Actuarius. Ergo in pueris ad grana v. in adultioribus à scrup. j. ad scrup. iiij. & ultra exhiberi poterit.

Lapidis Armeni loti, qui uomitorius nõ est, exhibent à dracma una ad unam, & semissem, Morellus, Senertus. ad drac. ij. Mesue, Gentilis, Montagnana, Mattiolus, Duncanus, Sennertus, Curtius, Claudinus; sed Alexander Tral. à scrupulis v. ad vj. & Iulius Alexandrinus in consilijs à Scholzio editis, n. 175. inquit. *Testari de lapide Armeno vere licebit, exhibitum aliquibus fuisse sine noxa ad dracmam vsq: vel scrupulos 4. etiam, lauisse autem oportet quinquagies, lapis est viridis omnino coloris mineralis.*

Quomodo. Circa modum exhibendi hunc lapidem apud Aetium habemus hanc mixturam Nichepsi.

℞. Centaurij minoris manip. iij.
Aquæ marinæ heminas iij.

misce, coquantur, donec vna supersit decocto excolato adde Lapidis Armeni triti. scrupulum vnum, & confidenter exhibeto Guainerius tractat de Melancholia. c. 6. scribit. *Et ego in bono Alexandro confisus, qui eum tantum commendat, sæpissimo eo vsus sum, & diuersimode quidem, & Deo duce in eius exhibitione nunquam fraudatus extiti.* quare.

℞. Lapidis Armeni. scrup. ij.
Croci. scrupulum semis.
Macis. scrupulum vnum.

misce cum aqua saccharata, & fac pilulas pro dosi vna.

Vel sic ℞. Lapidis Armeni pręparati. drac. semis.
Senæ.
Epithimi.
Zinziberis.
Croci.
Macis. an. drac. semis.
Tartari. drac. ij.

misce fiat puluis, & cũ aq. saccharata dabis.

Alexãder Trallianus ita parabat. vel enim dabat scrupulos v. vel vj. ex aqua tepida. uel in catapotia redactum, vel Hieræ picræ mixtum, hoc modo.

℞. Hieræ picræ. vnc. semis.
Epithymi. vnc. semis.
Agarici. scrup. iiij.
Lapidis Armeniaci. scrup. iiij.
Gariophillorum. grana. xx.

Contusa excipiantur Reodomelo, aut succo Citri, aut Rhodomelite. dentur drac. ij. plurimum iiij. uocantur pillulæ de lapide Armeno. sed Actuarius aliam descriptionẽ affert, aliam Mesue, cuius exemplaria etiam uariant. Antidotarium Romanum assumpsit descriptionem à Mesue. sed quia hæ pilulæ conficiuntur ex lapide Armeno loto, & proinde non uomitorio, de his agere nunc ad nos non spectabit.

Quoties. Reiterari potest Armeni lapidis assumptio pluries, & usque ad morbi depulsionem vt consuluit Alex.

De Lapide Lazuli. Cap. C.

LApis Lazuli, Cæruleus, κυάνος, & lapis stellaris Mesuæ, eadum res est. Sed magnum labirinthum ingreditur, qui Plinium de Cyaneo tractantem explicare aggreditur. Nãque Saphirum gemmam, Lapidem cæruleum, & terram seu Arenam cæruleam confundere videtur. Vnde plurimum laborauere Hermolaus Barbarus, Agricola, Mattiolus, Franciscus Alexandri, Franciscus *Difficultas in Plinio.*

Rueus

Rtiens lib. 2. de gemmis. c. 21. & alij, vt Plinij eruant mentem. Epiphanius inter Saphiri species numerauit. tandem statuit Rueus diuersa esse, & distincte à Plinio descripta lapidem cæruleum, & terram cæruleam. Sed Mesuē magis confusum quis cum Manardo censere posset, scribentem. *Lapis stellatus est de genere marmorum, habens maculas ex auro, & est alius albus, & dicitur Marchasita, alius viridis, clarus, cælestis, & vocatur lapis Lazuli, & quandoque minera fert vtrumque simul.* Censet Manardus, Mesuem valde confusum esse. & per stellatum lapidem voluisse Asterem terræ samiæ speciem, per marchasitam, Græcorum Pyritem, & per Lazulum, Cyaneum, quæ sunt tria valde diuersa, nec sub vno genere contenta. Sed breuiter dicam interpretum erratum fuisse. Quia in Cæruleo lapide aureæ stellæ micare uidentur. & aurum ipsum cæruleo colori mixtum esse. simul etiam in eodem lapide portio apparet lapidis albomarmorei, portio marchasitæ, alia Chrysocollæ, alia Armeni lapidis, alia denique cærulei, seu Lazuli. ita ut in eadem massa, multiplex inspiciatur mixtura. Verum, quod Mesue non fecerit marchasitam lapidis stellati speciem, ut uoluit Manar. patet, quia paulo post ipse Mes. subiungit. *Mistus cum Marchasita est non bonus.* vnde constat de marchasita loquutum, ut mixta, non ut specie.

Explicatur Mesue.

Testantur autem plurimi Auctores simul connata, & admixta reperiri, Lapidem Lazuli, lapidem armenum, lapidem marmoreum, marchasitam, chrysocollam, & scintillas auri. uti Mattiolus. Franc. Alex. Fallopius, & alij. sic Io. Kethmanus se habuisse refert, lapidem cæruleum natiuum Goldbergense cum Chrysocolla in uena ferri repertum in lapide candido. Alium natiuum Sacbergensem, & Chrysocolla pura de silice candido distincte adhærente. alium Natiuum Gishubelianum in pyrite ex quo argētum excoquitur, is mixtus erat cum succo viridi concreto, & zonarum instar, interdum dispositus, ex quo extra venam, etiam cum iucunditate efflorescit. & Agricola lib. 3. de Nat. foss. ait. Chrysocolla adeo gaudet cæruleo, ut hi duo succi concreti frequentissime simul nati vni eidemq; glebæ metallicæ adhæreant. videaturq; alter prope appositus, alterum inclusum sepire, atq; complecti, & modo plus cærulei concreuisse, quod Theophrastus vidit; modo Chrysocollæ plus, quod æque, ac alterum ipse vidit Agricola. certe Theoph. lib. de Lap. κυανὸς, inquit, αὐτοφυὴς, ἔχων ἐν ἑαυτῷ χρυσοκόλλαν. idest, *cæruleum natiuum habens in se Chrysocollam.* statuēdum igitur non reperiri purum lapidem cæruleum; sed mixtum alijs rebus metallicis.

Mixtura mineralium.

Cæruleus, & viridis mistus.

Quare textum Mesue ita vertendum censeo. *Lapis stellatus est de genere marmorum habens maculas ex auro, & alias albas, alias ex Marchasita, & alias virides, qui est clarus, & cælestis vocatur Lazuli, & minera fert vtrumque simul.* ita autem esse legendum, patet. quia idem Mes. statim subdit, *bonum esse viridem in colore Lazuli, habentem maculas aureas, & sine maculis non bonum, sicut Marchasitæ mixtum, non bonum.* ita legentes irridebitis Manardum, fran. Alex. Fuchsium, & alios Arabum detractores.

Mesues correctio.

Est autem lapis valde durus, vt poliri, & insculpi possit; sed opacus, & ab hoc separatur aurum, arena cærulea, marmor, marchasita, lapis armenus, ac chrysocolla diuersis artificijs. Et aurum quidem ex Anselmo separatur. si lapidi contrito Mercurius misceatur. Chrysocolla verò lotura. cætera verò, vt Armenus, marchasita, marmor, vstione, lotura, & pastillo separantur. ita ut color Lazuleus purus habeatur.

Qualis sit.

Duplex porro est apud nos lapis iste cæruleus, vel enim Cyprius est, & optimus, ac igni resistens, vel Germanicus uilis, quod igni eius color non resistat, sed denigretur, taceo differentias à Kethmanno, & Calceolario sec. 3. positas. Quare, & nos quoq; in Medicina optimum eligemus, & Cypriū, valde coloratum, & purum, minimum habentem alienæ mixturæ. qui quoniam hoc æuo omnibus notus est, de eius forma nil amplius, sed ad vires considerandas descendam.

Varietas.

Notandum autem Serapionem, ni mauis eius interpretem nomina commutasse, quod etiam aduerterunt, Manardus, Matthiolus, Cæsalpinus, & alij, & pro Armeno posuisse Lazulum, ita etiam fortasse Auerroes 5. collig. c. 43. nam eadem refert de Lazuli, quæ de Armeno Diosc. & Galenus scripserant.

Animaduersio.

Quo ad Temperamentum huius lapidis. Auicenna, & Mesue statuerunt calidum in secundo, & siccum in tertio; sed Humain posuit calidum, & siccum in tertio. Dioscorides autem scribit. *vim habet reprimentem, & modice erodentem, crustas gignit, & exulcerat.* sed aduertatis. (vt postea clarius ostendam) sermonem esse de lapide vsto. quia clare loquitur Dioscorides. *Vritur, vt Chalcitis, lauatur, vt Cadmia. Vim habet, &c.* Et Gal. 9. de simpl. med. fac. scriptum reliquit. *Cyanos Medicamentum æcri facultate est, tum detrahendi, quam* καθαιρετικὴν *vocant, tum digerendi potentiore, quam Cinabari; inest quoque ei nonnulla adstrictio.* Quæ verba parum considerans Mattiolus ait. *Hæc Galeni verba, vel non legisse, vel non animaduertisse Manardus ex eo deprehenditur, quod cæruleo Græcos nullam vim deiectoriam tribuisse, scriptum reliquerint.* & supra scripserat idem Mattiolus. *Etsi Galenus non explicauerit, cæruleum atrabilarios humores ducere; tamen scripsit deijcientem habere facultatem:* sed deceptus fuit Mattiolus, et iure irridetur à Francisco Alexandri. quia Galenus non dixit *Cathartica;* sed *Catheretica.* et ipsemet 5. de sim. med. fac. c. 8. docuit. *Quædam facultas dicta est ab indu-*

Tēperies.

Matthioli erratum.

cen-

cenda cicatrice Epulotica, à glutinando Colletica, à purgatione Cathartica, ab excrescentia carnis detrahenda Cathæretica, &c. unde loquitur Galenus de puluere Cyanei usti, pro vlceribus. non pro potu. Auicenna autem loquens de generali facultate lapidis Cyanei, ita habet. *Inest ei virtus eradicatiua, putrefactiua, & abstersio eius cum acuitate, & stipticitate pauca, & in ipso est adustio, & exulceratio.* at Mesue. *Et est in ipso acuitas non vacuata stipticitate aliqua, & est in parte acuitatis eius adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, abstersiuus, & incisiuus. Et in non loto est proprietas radendi pilos. Lotus autem conseruat, & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.* Quæ facultates non bene ab aliquibus interpretatæ ansam dedere quibusdam vituperandi lapidem lazuli, & inuentores ipsius facultatum, à græcis non inuestigatarum.

Auicena. *Mesue.*

Obiectiones Fuchsij.

Fuchsius enim lib. 1. Paradox. c. 12. scripsit. *Si Cyaneus vim putrefacientem, & exulcerantem habet, quemadmodum vno ore tam Græci, quam Arabes fatentur, quo pacto ab exitiali sese rursus errore tuebuntur Arabes, qui ad purgandam atram bilem hunc lapidem deuorandum esse docent.)*

2. Nullius certe veterum auctoritate sese tueri possunt, quando nemo ex Græcis auctoribus lapidem Cyaneum bilis atræ purgandæ gratia deuorari docuit.

3. Neque Arabum ea in re sufficere potest auctoritas, quando, sole clarius sit hos duorum inter se lapidum proprietates miscuisse.

4. Sed nec rationem illis suffragantem habent, cũ euidentissimum sit. medicamenta putrefacientem, & exulcerantem vim habentia, qualem cyaneus lapis habet, sine magno nocumento deuorari non posse. quæ omnia ex Fuchsio transcripta in Musæo Calceolariano ad verbum leguntur cuius autor cum eo sensit. sect. 4, pag. 468.

Responsio.

Sed facilis est responsio. ad primum enim dicimus multa alia esse à Dioscoride inter deleteria posita, quæ tamen ad purgandum in vsu sunt, vt Elleb. Titimalli, Tapsia, Mãdragora, Chrysocolla, quæ ex Aere, quæ ex Hydrargiro, quæ ex antimonio conficiũtur, & multa alia. Psillij ex Mesue, substantia *medullaris est vlceratiua, & excoriatiua.* Colocynthis *excoriat vias.* & de Scylla. *Vlcerat, vrit.* Sal ex Dioscoride *crustas inducit.* Euphorbium. dicitur *adurens, & rubificans.* & de Mezereo *est in eo virtus acuta, ignea, & acrimonia vehemens, & est excoriatiuum, vlceratiuum, & est consumptiuum, & dissolutiuum virtutis. est proximum veneno.* itaq. si multa alia medicamenta sunt in vsu, q. vlceratiua dicuntur. non adeo errabunt Arabes.

Ad secundum. ab auctoritate Veterum. dicemus, eandem etiam desiderare syrupum rosaceum, Rhabarbarum, Mannam, Casiam, Tamarindos, Mirobalanos, Mecioacan, quia ignota antiquis, non tamen a nobis omittenda.

Ad tertium si valet Arabum auctoritas, in mox dictis medicamentis, cur non in Lazulo? ac dicit, quia confunderunt lapidem Armenum, & Lazulum. At amice non physicus es, quia si natura sæpe eos miscet, & simul generat, cur Arabes non possunt simul miscere, cum easdem fere habeant vires?

Ad quartum. ratio est irrationalis, quia vt alia medicamenta simili facultate prædita corriguntur ab arte, ita etiã poterit Cyaneus.

Si dixerimus. Cyaneum non lotum erosione non vacare, quod si tamen bene abluatur multum iuuare, & vel nihil, vel parum lædere.

Alia obiectio.

Nobis iterum obtrudit Fuchsius. fieri vix posse, vt per ablutionem vniuersa malitia remoueatur. Galeno enim lib. 2. de sim. m. fac. c. 15. teste. Si quę lapidosa, & dura abluas, mordacitatis expertia tantum euadent. Quum verò putrefacientem simul vim cyaneus lapis obtineat, non est quod illam crebra lotione abigere queas. Perinde enim, vt Coruum sæpius abluendo nunquam candidum reddes, ita nec cyaneo, etiam si bene abluatur, putrefaciendi vim eximes. Proinde consultius erit si atrę bili expurgandæ Armenium potius lapidem adhibueris. nam is sine omni molestia per inferna illam purgare potest, teste Alexandro.

Solutio.

Respondemus Fuchsio. non veridice, sed maligne loqui, quia fundatur in verbo Mesue *vlceratiuus, & putrefactiuus.* & non considerauit, an vox *putrefactiuus* posita fuerit à Græcis, quibus tantum credit. nec an idem significet apud Mesuem, ac apud Græcos. nec item an cæruleus lapis sit vere putrefactiuus: sed ab Arabe vno concessum sumit. & nos dicimus Credendum Galeno 3. de comp. m. per g. c. 2. *Calor citra humiditatem putrefacere nihil habet.* sed Cyaneus est calidus, & siccus in tertio, & citra humiditatem. ergo putrefacere nihil habet. sed debebat dicere ex Galeno 5. de sim. fac. c. 15. duplex esse Putrefacientium, seu septicorum genus, proprie dicta Putrefacientia, & vere septica, humectant simul, & calefaciunt. alia vero crustam non faciunt, & vocantur septica, hoc est putrefacientia haud quidem appellatione propria, veruntamen symptomatis similitudo, vt sic appellemus efficit, ut pote cum ab vtrisque nullo doloris sensu fiat corruptio. ex quibus Galeni verbis primo constat, calida, & sicca improprie dici putrefacientia, ex quo elicitur Cyaneum calidum, & siccum non nisi improprie dici posse putrefactiuum.

Qui sit esse putrefactiuum.

Cyaneus nõ est putrefactiuus

Secundo constat Cyaneum nullo modo dici posse putrefactiuum, quia ex Dioscoride. *Crustas gignit, & exulcerat.* sed putrefacientia ex Galeno *Crustas non faciunt.* ergo Cyaneus non erit putrefactiuus. sed Mesue impropriissime, & inscitia interpretis vocauit putrefactiuum, quoniam ex Græcis carnem *modice erodit.* & manifestam doctrinam habeo ex Galeno 7. de simp. fac. de Cedrea, quæ

quæ *quartum etiam ordinem videtur attingere, admodum calida simul, & tenuium partium. Mollem itaq; carnem prompte, citraq: dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem in calfaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem: at in duris, plusculo tempore, & vix effectū potest consequi. Porro talia omnia medicamenta septica vocantur: sed inter sese maioris minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo, & infirmissimo ordine Cedrea: plerasq: enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt: at Cedrea exiccat, simulque à corruptione tuetur corpora demortua, vt pote humiditates eorum superfluas depascens, cæterum solida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipse, qui in corporibus est Cedreæ vires adaugens, causa efficitur, vt teneræ ab ea carnes deurantur.* Ecce, ò Fuchsi, quia etiam Cyaneus teneras carnes deurit, dicetur putrefactiuus, & ipse quoque in primo ordine, quia minorem caliditatem possidet, quam Cedrea, & idem erit, ac cathereticus, verum paulo post ostendemus, an crudus sit talis.

Fuchsij malum consiliū.

Amplius cōsulit Fuchius, vt armenio vtamur: sed quam inepte, patet, quia Mesue scribit. *Lapis Armenus virtuosior Lapide Lazuli.* ergo si concedit fortiorem, inepte vituperat, vt nocuum, illum, qui minus validus est. Deinde ex Dioscoride. *Lapis Armenus eadem, quæ Chrisocolla præstat, sed inefficacius.* at Chrysocolla ex Dios. *Excrescentem carnem coercet, modice corpus mordendo exest. Inter medicamina intelligitur, quæ vomitiones concitant, & necem inferre possunt.* Ergo, Fuchsi, armenus necem inferre, vt chrysocolla, potest, & tu eum laudas, & accusas Lazulum debiliorem?

Lotura corrigit.

Quod dicat Fuchsius lotura non posse corrigi malitiam Lazuli, falsum erit, quia Lazulus, & armenus parum admodum inuicem differunt, ita vt, quia simul connascūtur, pleriq; auctores censeant Lazulum esse armenum perfectius excoctum, & à natura elaboratum; vnde easdem habere vires crediderunt Serapio, Auerroes, & simul ambas confunderunt. Mesue distinxit quidem, sed tandem de Lazulo ait. *Sunt in eo nocumēta, quæ diximus in lapide Armeno, & expedit tollere ea similiter cum ablutione, sicut diximus superius.* Quare, & nos dicemus si armenus corrigi potest lotura, ut Fuchsius, Alexandro credit, etiam Lazulum lotura corrigi posse, Mesuæ esse credendum.

Quid sit L. Lazuli.

Restat, ut consideremus essentiam Lapidis Lazuli, & quomodo habeat vim Cathereticam, & excaroticam. Statuendum igitur lapidem, qui circumfertur, esse quid mixtum naturale Heterogeneum ex arena cerulea Viridi, auri scintillis, marchasita, chrysocolla, & multa portione lapidis marmorei, silicei, vel alterius generis, quod qui negat, vel cæcus est, vel mineram lapidis integram nunquam vidit, sed credat Anselmo Boetio, Fallopio de fossilibus, Agricolæ, Cæsalpino, & alijs, qui viderunt, & examinarunt lapidem, vt & nos.

Error Mesuæ.

Sed quia Dioscorides vrit, & lauat Cyaneum, non vrit Mesue. aduertendus est error diligentis Arabis. qui scripsit. *Est ex parte eius acuitatis adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, absterfiuus & incisiuus. Et in non loto est proprietas radendi pilos lotus autem conseruat, & prolongat eos, & generat pilos in palpebris.* quæ facultates lapidi vsto non autem crudo conueniunt, ut alias probaui Epistolarum mearū X. Decadis primæ, & in Antidotario Romano com. Conf. alchermes. quia scripsit Dioscorides. *Vritur vt Chalcitis lauatur, vt Cadmia vim habet reprimentem, & modice erodentem, crustas gignit, & exulcerat.* & quia primo ponit vstionem, deinde vires, constat loqui de vsto, non autem de crudo. quod non aduertens Mesue, transcripsit verba Dioscoridis, ac si de crudo lapide loqueretur.

Mesue loquitur de vsto.

Et Galenus etiam de vsto loquutus fuit, quum ait. *acri facultate est, tum detrahendi, tum digerendi, potentiore, quam Cinnabaris; inest quoque ei nonnulla adstrictio.* quæ vis acris, non ab ipso cæruleo prouenit, sed à Calce lapidis marmorei adusti, quo massa abundare solet.

Acredo à quo proueniat.

Vnde Dioscorides. *Vis, inquit, omni Calci in communi ignea, mordens, adurens, & crustas inducens.* & ideo quando Mesue scribit. *adustiuus, vlceratiuus, putrefactiuus, absterfiuus, & incisiuus. Et in non loto est proprietas radendi pilos.* clarum est, loqui de lapide vsto, & in Calcem redacto, qua etiam vtuntur nostri barbitonsores, in Hipocaustis ad pilos auferendos, quo constat Mesuem Dioscoridis verba transcribentem non aduertisse, eum loqui de Cyaneo vsto.

Dioscorides de vsto

Sed mirum quantum decipiantur, qui aliena fide incedunt, & inexperti loquuntur, superioribus annis medici itali, multum, diuq: inter se ipsos certarunt, an Lapis lazuli pro Confectione Alchermes esset adurendus, lauandus. nemo ad experiētiam confugit. At ego ne cum alijs cecutirem, omnino experiri aliquod conatus sui. Vnde puluerem crudi Lazuli nudæ carni brachij, & crurum imposuimus, et triduo illigatum gestauimus, & mutato lapidis puluere, id ter experiri voluimus, modo imponentes eius puluerem siccum, modo madefactum aqua, modo Vino, & nihil penitus cutem læsisse percepimus, nec exulcerando, nec rubificando. immo neque etiam vlceri impositum quicquam ex dictis induxisse, nec inflammationem, nec dolorem.

Experientia.

Deinde experti sumus vstum lapidem cyaneum, & eum, qui marmoreæ partis plus, coloris verò minus habebat, & validiorem in rubificanda cute sensimus, vt pote, qui maiorē calcis portionem erat sortitus, quo constat, quam vanum sit loqui sine experientia.

Lapis ustus.

Et ratio nobis adstipulatur. Cyanus siquidem lapis constàt partim ex colore ab igne

Probatur ratione.

immu-

immutabili; partim ex marchasita, partim vero ex lapide calcinabili, & de genere marmorum, ex auri scintillis, & chrysocolla: sed nec cærulea arena sine sapore, acredine, vel salsedine (vt patet cum pura pro pictoribus seligitur) nec marchasita minime acris, & vlcerans, nec aurum, nec crudus marmoreus lapis vrere, ac exulcerare apta videtur. Chrysocolla potest aliquid efficere; sed in pauca copia est. & forte ob Chrysocollam hic lapis vomitorius est. & licet Mindererus lib. de Chalcantho. c. 1. Vitriolatum censeat, atq; Aeratum hunc lapidem, non assentior, quia crudus æris saporem haberet. Hinc factum fuit, ut crudi cyanei puluis nihil læserit. sed in lapide recenter vsto, vis marmoris in calcem versi, sentitur acris, mordax, exulcerans.

Resolutio.

Acredo Cyanei à Calce.

Itaque concludemus vim acrem, exedentem, septicam, exulcerantem, quam Cyaneo tribuunt Græci esse referendam in calcem, seu lapidem ustum. non autem in crudum. ita dicimus Arabes ex Græcis Lazuli vires transcripsisse, nec aduertisse eos de vsto fuisse loquutos.

Error Arabum.

Amplius dicam Mesuem nunquam vsisse lapidem Armenum; nec item Cæruleum, sed ambos lauasse tantum. vnde toto cælo aberrant illi Medici, & Pharmacopei. qui digladiatur, an Mesue velit Lazulum vstum, & lotum in conf. Alchermes, an vero vstum non lotum.

Error Recentioru.

Et quod Mesue crudum assumpserit, patet, quia nusquam vstionis meminit, nec cap. de Cyaneo, nec de conf. Alchermes, nec in canone.

Explicatur Mesue.

Quia Cyaneus ex Mesue habet eadem nocumenta, quæ Armenus, & similiter cum ablutione debet tolli. sic si Cyaneus deberet vri, vtique etiam esset vrendus Armenus; sed nec Mesue, nec Alexăder Armenum vrunt, ergo neque Cærulæum.

Mesues in Canonibus de correctione purgantium loquens proponit 4. tantum, Coctionem, Loturam, infusionem, & trituram non posuit vstionem, & lauandum tantum Cyaneum docet. scribens. *Lapis Cyaneus, & armenus moleste vomitoria, & deiectoria per lotionem multam, vomitoria esse desinunt, tantum clementer fiunt deiectoria.*

At dices Mesue scribit. Lapidis Cyanei loti, & præparatl, ergo. præparatio erit vstio, sic in conf. alchermes vstum, & lotum requirunt, Rondeletius, Iubertus, Bouderon, Renodeus, Bertaldus, Veccherius, Quercetanus, Saladinus, Bergomenses, Vecolus, Monspolienses, Catalanus, Strobelbergerus, Heurnius, Costæus, Melichius, & alij.

Obiectio.

Respondendum, hos non intellexisse Mesuem scribentem, *loti, & præparati*. nec dixit *vsti, & loti*. neque *præparati. & loti*. & per præpăti Mesue intellexit secundam lotionĕ ex aqua rosatum, vel buglossæ. lauat enim primo aqua dulci trigesies, vel plus, ut Alexander. ad hoc, vt nocumenta, & vis vomitoria tollantur. deinde præparat, vt acquirat mirabilem proprietatem, lotura aquę cordialis.

Solutio.

Sed si quæras quid hac simplici lotione præparari possit?

Quæsitum

Respondeo. Chrysocollam admistam esse, quæ vomitoria est, hæc à lapide armeno, hæc à Cyaneo lotione separari potest, & si quis fuerit diligens colligendo omnem aquam, & eam igne resoluendo. in fundo colliget chrysocollam.

Responsio.

Sed hic insurgit Laurentius Catalanus Pharmacopęus lib. de Conf. Alchermes. & Strobelbergerus è Mĕtepessulano medicus, qui lapidĕ Cyaneum aureis scintillis micătĕ optimum censens scribit. *Omnes lapides cyanei, qui micis aureis destituuntur malignitatem habere credantur, ac in medicina suspecti esse debent. Metallicam enim, ait Cæsalpinus lib. 2. c. 40. naturam participant, præcipue æris; vnde vires aliqua ex parte maleficæ.*

Opinio Catalani.

Penitus autem lapis Lazuli Artificialis, quem vulgo Lazur vltramarino *nuncupant. cuius apud Pictores hodie tanta est æstimatio, ab vsibus medicis exulet, ob venenatam vim, quam eundem adhibentes, ac intra corpus sumentes in vitæ periculum præcipitaret: quoniam hic non ex lapide Lazuli, qui micis aureis fulget; & ad vsus medicos approbatur; sed è reliquis Lazuli speciebus malignis parari solet, in quibus vim maleficam inesse à viris doctis comprobatum est.* sed bonus pharmacopęus nimis sibi assumit. innititur verbis Fallopij, quæ nõ bene intellecta in alienum sensum trahit.

Refellitur

Falsum enim est. Solum Cyaneum aureis scintillis micantĕ à medicis esse sumendum. quia Mesue dixit. *Melior habet maculas aureas.* & verbum *melior* non indicat alios omnes excludendos tanquam venena, sunt enim minus boni. Et quando Mesue scribit *mistus cum Marchasita est non bonus, & non macultus est non bonus*. male transcribit Magister Catalanus. *non est bonus, & non maculatus est prauus.* quia si logicæ studuisset, sciuisset aliud esse dicere *est non bonus*, aliud vero *non est bonus.* sed obseruate Mesue loquendi modnm. de Manna ait. & *Melior est, quæ est sicut semen album, & est dulcis, & est recens.* & subdit. *Fusca vero, & canosa, & antiqua est non bona.* & de Sena. *Meliora folia sunt viridia, subalbida vero, & tenuia non bona.* per *non bona.* intellexit inualida. non autĕ venenata. sic ergo cyaneus non bonus. erit minus bonus, minus validus. Ratio autem propter quam melior dicitur stellatus, est quia plus obtinet coloris cærulei, & minus marmoris, minus Chrysocollæ, minus marchasitæ, & è contra, qui plurimum habet marmoris, vel marchasitæ, minus habet cærulei coloris, & ideo pro colore extrahendo ille magis, hic minus eligendus, nec tamen est abijciendus, tamquă

Cur melior stellatus.

vene-

Explicatur Cæsalpinus. venenum. quia nec marmor, nec marchasita admixta dicuntur Venena. Nec Cæsalpinus scripsit Cyaneum sine maculis aureis esse maleficum. Sed omnem lapidem *cæruleum cum Armeno multum conuenire, quemadmodum Smaragdum cum Chrysocolla metallicā enim naturam participant* (idest hæc quatuor) *præcipue æris: vnde vires aliqua ex parte* (non omnino) *maleficæ*. Et tamen ipse Cæsalpinus supra c. 24. laudat Smaragdum *ad Venena lethalia, & ictus venenatos in potu pondere viij. granorū hordei, liberat enim à morte si cito sumatur, &c.* & Mesue pro Elect. de Gemmis, & alij pro Confect. Hyacintina Smaragdum sumunt. ergo non est maleficus, proinde dubitandum de alijs tribus,

Contrariū probatur. Sed è contra Anselmus Boetius. *Illius mater lapis Armenus, qui in fodinis aureis reperitur: interdum est, quin ab eo tantum coctura differre videtur.* Ergo Cyaneus magis excoctus, & perfectior, erit salubrior Armeno. teste etiā Mesue asserenre. *Armenum fortiorem Lazulo.* quare si Armenus non est prauus, nullus Cyaneus erit prauus.

Catalanus deceptus. Quod autem vituperat Catalanus colorem extractum pro pictoribus tamquam maximum Venenum, maxime decipitur. (cum è contra hunc maxime commendent Costæus, Melichius, Sanctinus, Stechinus, & alij) & falsam adducit Catalanus rationem à Fallopio desumptam. *quod color non extrahatur ab eo lapide, qui micas aureas habet.* Sed Fallopius id asseruit ob summū lapidis prætium suo tempore, quo Cyprius ad nos non ferebatur. nam pulcherrimus lapis pro gemma integer retinetur, minus purus contunditur, vt color separetur. Et nos Fallopio opponemus Anselmum Boetium Medicum Cæsareum lib. 2. de Gemmis c. 123. scribē-

Anselmus Boetius. tem. *Primum ne quis Oleum, & operam perdat lapidem aureis venis multis ornatum, ac splendentem eligat, is enim optimus, & operi conuenientissimus est* ecce qualis lapis sit eligendus pro colore abstrahendo. Quare falsum est (quo innititur Catalanus) fundamentum. Verum, & ego quoq; sæpe hunc colorem paraui, & cum semper, qui minus marchasitæ, & marmoris; plus verò cærulei coloris haberet, elegi. eo quod, ex marchasita, non nisi marchasita, ex marmore vsto, non nisi calx haberi potest. sed quando optimum non reperi, deteriorem assumpsi.

Vomitoria vis à Chrysocolla. Dicam autem, si quid malignitatis vomituæ habet hic lapis, à Chrysocolla habet, & purgandi vim ab Armenio admisto, virtus autem roboratiua à substantia cæruleo colore insignita procedit. Laudandus ergo maxime pro Corde roborando, & melancholia arcenda colos à vomitorijs, ac deiectorijs impuritatibus seiunctus. Verum ad

Laus. deiectiones parandas lapis totus tritus, ac lotus, ad Vomitum verò non lotus erit sumēdus, vti Armenum expertus Alexander vsurpauit, & commendauit.

Irridetur Catalanus Sed irridendus adhuc restat Magister Catalanus, qui damnato lapide marchasitæ admisto, & mire laudato illo aurato. tandem perbelle concludit, vt diligentissimum Pharmacopęum decet. *mihi quidem*, inquiens, *hac in re diligentissimo hactenus impossibile fuit videre, vel portiunculam aliquam istius lapidis, qui scintillas suas aureas dum ignis vim persentiret, non amisisse*, idest Orientalem; (quod modo è Cypro plurimum affertur) nam Germanus, Hispanus, & Italus igni non resistunt. Et tandem suæ Confectioni alchermes eius defectu, Cyanei speciem marchasitæ plurimis scintillis lucentem misceri consulit? *licet enim* subdens, *maligna eius vis suspecta plurimum sit. ob marchasitæ mixturam. compertum tamen est, omnem ipsius noxiam qualitatem per calcinationem quodamodo corrigi.* Sed bone Pharmacopeæ ex vsto, & toties loto, nonnè separabis etiā calcem, & chrysocollam? quid remanebit? nisi color ille pictorum, quem tantum vituperasti? & hunc modo tuæ antidoto cordiali impones? ad quid tantas voces effudisti, cur tantum exclamasti, si marchasitæ noxia qualitas vulgari artificio corrigi potest? sed relinquamus Lapidis Lazuli inexpertos detractores, & cum expertis ipsum consideremus placide.

Auicenna Auicenna *Solutione*, inquit, *educit Melancholiam, & quod sanguini est commixtum, in quo est grossitudo.* & Mesue. *Solutione educit Melan-*

Mesue. *cholam, & humores adustos, & mundificat venas, & sanguinem ab eis, & non lotus educit per Vomitum, & per ventrem humores crassos, & melancholicos.* & euacuare humorem melan-

Cardanus. Cęsalpinus Boetius. Senertus. Trincanellus. cholicum fatentur omnes Recentiores Cardanus lib. de Dentibus, Cæsalpinus de Metallis. Anselmus Boetius de Gemmis. Senertus in Instit. & plurimi alij. sic Trincauellius lib. 2. de morb. c. 14. & primo ad Glau. c. de Quart. *Arabes*, inquit, *lapide lazuli vsi sunt, & re vera vim habet hos humores purgandi. Verum nisi sit electus, & optimus, & diligenter paratus, vidi sæpe multam ventriculi angustiam, & molestiam attulisse.*

Quod autem secure possit ægrotantibus exhiberi sine tanto metu, testatus fuit Ant. Musa Brasauolus in lib. de Med. purgant.

Lazuli secure exhibetur. *Lapidem lazuli*, inquit, *expertus sum, ac drachmam nunquam excessi, & semper profuit. neq; tamen tormina induxit, qualia putabam, antequam expertus essem, inducere debere, neque ori ventriculi multum obesse.* & Manard. in Mesuem, *Ego*, inquit, *his non accesserim, qui non secus, ac perniciosissimum venenum hunc formidant. Experientia enim certa scio, quod si bene abluatur, multum iuuat, & vel nihil, vel parum lædit.* & Costæus. *Is verò adeo castigatur, vt quum plurimum conferat, nihil tamen obsit, id quod frequens experimentum confirmat.* & Ego ipsum experiri volui, & pluries exhibui in melancholicis, in diuturna scabie vexatis, crudum, lotum,

& non lotum, atq; etiam vstum ad vnc. j. & clementissime, ac sine vlla molestia purgasse obseruaui.

Vlterius docet Mesue. *Et confert ad ægritudines cerebri, & cordis, sicut est Epilepsia, & mania, & melancholia, quarum est materia humor melancholicus, & confert iuuamentum sublime ægritudinibus timoris, & tremori cordis, & syncopi, & confortat cor, & aufert nocumenta eius, & dilatat animam, & mundificat pectus, & pulmonem, & confert Asthmati ab humoribus crassis, & ægritudinibus splenis; & est ex rebus conseruantibus iuuentutem, & beatificantibus vitam, & ipse quidem præseruat à lepra, & datur patientibus febres melancholicas, & curat eas.* & Auic. *Confert Asthmati, & prouocat menstrua sufficienter bibitum, & in matrice suppositum, & confert dolori renum.* Haly abbas. 5. prac. c. 23. ad melancholiam, à colera nigra. non conferente Hiera, confugit ad medicamentum ex petra lazuli. Et Nonius Græcus scripsit. c. 143. ad pestem, & feb. pestilentem. ait. *Mulsam, vel ptisanæ cremorem in potu dare, vel lazuli lapidem. ἢ τὸν λαζοῦριν.* Cardanus lib. de Dentib. *Purgat Melancholiam, & proprie non putridam, purgat pulmones, & difficultati spirandi prodest, & lienis tumoribus, & hæmorroidibus, confert etiam generali ratione, vt omnia, quæ ex venis nigrum humorem educere possunt, pesti etiam nostrorum temporum, quam serpentem vocabimus, & elephantiasi, & indicæ lui, vt si quid aliud. scioq. cum vino ex cortice, & ligno satis leui plurimos optime curatos. Veruntamen Catapotia, quæ adeo iuuant præter ipsum lapidem recipiunt Agaricum, Polipodium, Epithimum, Elleborum, atq. Scammonium.* Fallopius scripsit. *Errat Fuchsius, quando ait, quod non est exhibendum per os, quia antiqui non exhibuere, nos autem habemus in officinis Pilulas de lapide Lazuli, & optimum sunt medicamentum.* commendatur etiam à Cesalpino, ab Anselmo Boetio, & ab alijs.

Mirabiles vires.

In peste.

Quid agendum.

His sic consideratis statuimus lapidem lazuli non vstum, vel fuerit lotus, vel non lotus, vt experimento multiplici agnoui, esse medicamentum blandum, benignum, & securum, sine vlla venenositate, vomitum, vel deiectionem sine vllo fastidio excitans, quod Vomitu pituitam crassam, viscidam, per inferiora melancholiam crassam, atrumque, & fæculentum excrementum educat. proinde omnibus morbis melãcholicis prodest, nec non à crassa, viscidaq. pituita procedentibus.

Cuiusmodi sunt longa Cephalea, Vertigo, Mania, melancholia, Epilepsia, Incubus, Asthma, tremor Cordis, timor, lienis morbi, Hæmorrhoides, menstruorum retentio, Elephantiasis, scabies, lues Gallica, dolor Renum, Morphea, quam hoc sanatam vidi. præterea confert Quartanæ, & febribus melancholicis. immo etiam febribus pestilentialibus, & Pesti. Leonardus Florauantus suæ Chirurg. lib. 1. c. 127. *Vidi,* inquit, *Lapidem lazuli vomitum excitare, & sanare quartanam. Calcinaui in fornace laterum, deinde aqua vitæ solui calcinatum, & solutione dicta multos morbos, & febres malignas curaui.*

Florauantus.

Quantum.

Proponemus modo Dosim assumendam. Mesue scripsit. eius dosim esse à drac. j. ad drac. ij. & semis. & Auic. à iiij. Karmet vsq; ad drac. ij. & semis, Brasauolus. *Dracmam,* inquit, *nunquam excessi, & semper profuit.*

Neoterici non loti dosim proponunt à drac. semis ad drac. j. vti Duncanus, Senertus, Brasauola, Gentilis, Morellus, Claudinus. Ad scrup. iiij. Montagnana. ad drac. semis. Cardanus.

Loti autem à scrup. semis ad g. xv. Heurnius, Horstius. à drac. j. ad ij. Duncanus, Curtius, Gentilis, Claudinus, Cæsalpinus, Ad drac. ij. & semis. Rondeletius, Morellus. sed qui non fuere experti, magis timidi fuere in præscribenda dosi.

Quomodo.

Assumendi modum non videtur docere Mesues, sed solummodo ad roborandum cor in conf. alchermes. ad deijciendum autem aluum videtur excogitasse pilulas de Lapide Lazuli, sicut fecit pilulas de lapide Armeno. sed hæ pilulæ sunt in vsu, & maxime laudatæ, At recipiunt alia valida purgantia, & non sunt vomitoria; ideo ad nos nunc non spectant. qui vomitum machinamur. Cardanus. *Scio,* inquit, *cum vino ex cortice, & ligno satis leui plurimos optime curatos.* scilicet à gallica lue. & Brasauolus. *Præbui itaq. in pillulas conformatum in hunc modum. ℞. Lapidis lazuli præparati drac. j. camphoræ, anisi, cinnamomi, zinziberis, mastichæ. ana grana vj. misce, & cũ succo Saluiæ, vel Diachatolicone f. pilulæ quinque. Hæ enim exquisite eduxerunt, cum aliquibus dracmam j. exhibuerim, alijs scrup. ij. vt conuenire videbatur. Exhibui etiam alijs modis in puluerem redactum cum ijsdem corroborãtibus, in iure, quandoq. in aqua Borraginis; sed opus est, vt in tenuissimum puluerem redactus sit, ne ob sui grauitatem in pateræ fundum descendat. Posui quandoque prædictos pulueres in vnciam vnam conseruæ Borraginis, & deglutiendos præbui, vt Eclegmata deglutiuntur. Nonnunquam cuidam puellæ in ientaculi forma scrupulum vnum præbui, nonnunquam in placentula ex pasta, sed qui masticabant, semper dentibus puluerem habere arbitrabantur. Tamen si probe supra porphyrium lapidem, porphyrino pistillo contractetur, non persentitur. in Vino etiam odorato bibendum iussi, vt in Cretico, aut alio simili. Eisdem modis vsus sum lapide Armeno, & mirum in modum atram bilem educere percepi.* sed quia lotum vim vomitoriam amittit, quam nunc quærimus ideo nos ad vomitum excitandum non loto vtemur. neque vtemus, vt qui Mesuem non intelligunt, faciunt.

De

De Lathyride. Cap. CI.

PLanta à Græcis dicta *Lathyris*, differt à Lathyro, quæ cicercula à latinis dicitur. est autem Lathyris de genere Tithymallorum, & herba vndique lac profluens. quamobrem à multis Tithymallium dici, testantur Dioscorides, Galenus, Paulus. nunc à nostris dicitur Cataputia minor, insubres dicunt Catapozza teste Matthiolo, Siculi Cacapozzolo. Mesues vocauit Albemesuch idest granum Regium minus. vulgaris notitiæ est planta, à Dioscoride, Mattiolo, & ab alijs clarissime descripta. *Nomen.*

Eius Temperamentum non declarauit Galenus; sed dicens Tithymalorum facultates habere. quos valde calidos, & acres esse docuit. dicemus nos quoq; lathyridis temperamentum esse valde calidum; sed cum in eadem planta occurrant lac, folia, & semen, non licet dicere hæc tria esse eiusdem temperamenti, & Titymalorum quidem lac calidum in quarto posuit Galenus, & nos in eodem gradu lathyridis lac ponemus; sed folia priuata lacteo succo minoris esse caliditatis censeo, cum Galeno scribente, *secundum locum obtinent semina, & folia*. Auic. in lib. 2. ad 3. ponit gradum. Mesues confundens vno capite Ricinum, & Lathyridem, doctrinam confusam videtur nobis reliquisse, & egisse tantum de Ricino, (quem vocat *Granum Regium maius*, & *keruam*) ab ipso electo pro meliore. quem calidum, & siccum in tertio, & ex Hamech in principio tertij statuit. Auerroes 5. collig. c. 42. videtur appellasse *Magdeenam*. Serapio. c. 354. *Mendanam*, & inter cal. & sicca in 4. numerat. & Auic. c. 480. *Mehenbothene*. & calidam, & siccam in 3. statuit. sed errauit Platearius ponens. calid. in 3. & hum. in primo. *Temperamentum.* *Gradum.*

Dubitatur de speciebus Lathyridis, an vnica sit, quia Dios. Plinius, Galenus, vnicam tantum speciem docuerunt. plures tamen esse videntur; quia Auic. ait. *sumantur x. grana ex suis granis magnis, & xx. grana ex suis granis paruis*. & apud Serapionem ait Abugerig. *Mendena sunt duæ species, quæ habent folia longa, sicut digitus, laxant sicut lacticinia, & semen eius sicut semina eorum similiter.* ex Græcis Actuarius. *dantur grana eius maiora 15. minora vero 20.* Id repetit Gal. adscriptus libellus de Dinamidijs. vnde videtur esse lathyris maior, & minor. immo Tabernamõtanus, & Gerardus exibẽt duas figuras Cataputiæ latifoliæ, & angustifoliæ, seu maioris, & minoris. *Differẽtiæ*

His non obstantibus dico vnum tantum esse lathyridis, genus, quod pro soli varietate, pinguedine terræ, & aquæ copia producit latiora, & maiora folia, & semina in terra verò sicciore aderunt folia, & semina minora: ita auctores citati iubent plus sumi de seminibus paruis. sed Cæsalpinus diligentissimus preceptor meus obseruauit aliud genus pusillum in asperis natum, quod etiam ego in cartis reseruatum habeo, nec speciem diuersam censeo, sed plantam ob terræ, & aquæ defectum tabefactam, chamelathyridem appello. Delecapij lathyridem alteram non recipio pro vera specie. *Vnum genus.*

Quo ad Vires. ex Dioscoride, *semina trahunt bilem, pituitam, & aquas*. ex spurio Galeni libro ad Paternianum *Choleram rubram, & phlegma deponunt*, & alter Spurius Galeni liber de Catharticis habet. *lathyris purgatoria est phlegmatici humoris*. idem Auctor lib. de Dinamid. *purgat lathyris phlegma*. sic Mesue. *facit vomitum, solutionem laboriosam, & educit phlegma vehementer, & aliquando, choleram, & aquam citrinam*. sed Paulus lib. 7. c. 4. *lathyrides bilem purgant*. idem Plinius lib. 27. c. 11. idem Auerroes. sed Abix apud Serapionem, *laxat phlegma, & vtramque choleram, ac humores grossos*. & Rasis. *laxat, & prouocat Vomitum, & laxat choleram, & aquam citrinam*. Auic. *educit choleram, & phlegma*. *Facultas.*

Amatus Lusitanus. *potentissime pituitam purgant, & illis rustici pro subducenda aluo frequentissime in Hispania, & Italia vtuntur*. Schuuenckfelt. *aluum purgant, bilem, pituitam, & mixtos humores*. Cæsalpinus, purgant per superiora, & inferiora, bilem flauam, & pituitam. qui abhorrent medicamenta sumunt. 9. grana à cortice mundata, bibuntq; ex aqua frigida: alij duo folia ex oleo, & aceto parata deuorant.

Multi auctores, ut Dios. Gal. Paulus, Aetius, Auerr. in vniuersum tantum de Lathyride loquuntur, quod sursum, & deorsum purget Pituitam crassam, bilem, & aquas. ac si fuerit medicamentum vniuersale ad omnes morbos à dictis humoribus pendentes. sed Plinius lib. 27. c. 11. in specie scripsit. *Hydropicos* sanare, & Alexander lib. 9. c. 1. *Anasarcam* scripsit, pulcre purgare lathyridem. Mesue, & Auic. *Sua solutione confert doloribus iuncturarum, & podagræ, & sciaticæ. confert hydropisi, & colicæ*. Rasis. ad *icteritiam*, & ad *Podagram*. Abix apud Serapionem vtitur folijs decoctis ad *icteritiam*. Gal. 2. de Antid. c. vltimo. ad aquarum formidinem. *Lathyridis vnc. j. castorei. drac. tres, misce, & da drac. j. bibendam ex hemina Vini rosacei, vel Castorei drac. j. semis. lathyridis g. ix. misce, & da*. & Arnaldus. *Confert sanis pro conseruatione sanitatis, & datur etiam ægris ad ægritudinem remouendam, contra febrem quotidianam de phlegmate salso, ex quo generatur scabies*. & præscribit Claretum hoc. ex Lathyride, seu Cataputia contrita cum cinnamomo, galanga, & vino, ac melle, parum decoquit, & per sacculum destillat s. a. & exhibet delicatis patientibus feb. quotidianam, & subdit laxando expellere lumbricos. quod effecisse testatur Bouius, & testor ego de Verme *Purgatrix* *Galenus.* *Claretum.*

mirabilis longitudinis, ex quo longus capitis dolor aderat, & cur à Verme? non dicam modo. Bouius narrat in suo melampigo. se febre continua lenta febricitatem, & melancholia assumpsisse xv. grana lathyridis, ex v. coriandrorum saccaratorũ, & parum moleste supra, & infra fuisse euacuatum, & syrupis, ac Gratiola assumptis breui conualuisse. scribit autem se sanasse multos habentes apostemata in Ventriculo, & ex Lathyride, vel Gratiola, pus sursum, & deorsum eduxisse materiam peccantem. & in Fulmine dicit se exhibuisse in catarrho descendẽte ad pectus cum difficultate respirandi, & euacuato phlegmate viscido bene habuisse, & 4. die iterum dedisse, & sanasse. Mesue licet misceat Ricinum cum Lathyride, ambobus tamen videtur tribuere, vt conferant Colicæ, doloribus iuncturarum podagræ, sciaticæ, hydropisi; Mattiolus. *ijs vtiliter propinantur, qui philtra deuorarunt, aut alia veneficia, si quidem hæc efficaciter expellunt.* Schuenckfelt. Paganorum, qui philtra, aut alia veneficia deuorarunt medicina, Verum Ventriculum valde lædit, & corpus debilitat. Pandectarius confudit cum Ricino, & de minori catapotia videtur velle, quod conferat Arteticæ, Paralisi, ad Quotidianam de flegmate salso, ad scabiem, ad Quotidianam de flegmate vitreo. & ad Iliacam. eadem verba leguntur in Plateario de simpl. med. c. 26. Ego autem dicam Lathyridem esse medicamentorum Vomitoriorum Regem, & omnibus, quæ hoc libro tradidi (secundum meam experientiam 60. annorum, quibus medicinam exerceo, & secundum experientiam Patris mei) esse præferendum: quia medicamentum expertus sum, verum, minime fallax, benignum, & facile paratu, ac tutissimum vsu ad omnes fere morbos, qui euacuatione sursum, & deorsum egent. Profecto Ioannes Lubera de Auila medicus inuictissimi Imperatoris Caroli V. libro de quatuor Morbis Curialium. scribit se didicisse vsum lathyridis à quodam Pharmacopœo Mediolanense, quod habebat pro secreto, & frequentissime vsum, tanta fœlicitate, vt Medici essent, qui pro eo secreto ipsi tribuere voluissent quatuor millia aureorum, nec ipsum vnquam assentiri voluisse, tandem sensim id propalasse ad posterorum vtilitatẽ. Et ego id ipsum habui pro secreto à meo Patre, qui habuit à quodam Medico Hispano, qui eo multa miracula faciebat, millies lathyridem propinauit pater meus, & millies ego meis ægrotantibus. Sumpsit Pater meus, & curatus fuit ab Hemicranea, & Vertigine diuturna; Sumpsi ego decies, & meæ familiæ nullum aliud medicamentum exhibere soleo, in omnibus morbis. & si vellem mirabiles operationes per lathyridem factas à me, enarrare, magnum librum conficerem, sed nolo esse circulator, qui hisce meis verbis fidem non præstat, nec alijs credet. sanaui arteticos, Hydropicos, febres longas, Quartanas, affectus renum, obstructiones, Hemicranias, Paralisim, ictericiam, & multos alios morbos. dum eram iuuenis occurrit Anus Hepiala febricitans exteriora calidissima ipsa contremiscebat frigore interno: dedi lathyridem vomuit multam pituitam vitream. Vesperi sanata. aliàs vidi mulierẽ Seximenstri spatio in lecto decumbentem emaciatam, & languentem, dicebat se habere lapidem in ventriculo; vnde edere non poterat, & quod edebat, euomebat. desperatam à Medicis, vt mortuam recipi. exibui lathyridem, vomuit viscidissima, vt manibus trahi nequirent. præ labore iacebat, vt mortua, dormiuit, & expergefacta, dixit se esse liberatam ab eo lapide in Ventriculo, comedit, noctu dormiuit, nec vomuit, die sequenti bene se habebat, bene cibata fuit, tertia nocte expergefacta sensit in vtero puerі motum, & se prægnantem 6. mense cognouit, tempore debito puerum peperit. ita patet prægnantibus Vomitum non esse nocuum, neque etiam à Medicamento valido excitatum.

Sententia nostra.

Ioannes Lubera.

Experimẽta.

Aliud.

His prænotatis. Dicemus nos Lathyridem esse medicamentum vomitorium validum quidem; sed tutum, si fuerit præparatum meo modo. Vnde Auctores, qui dicunt eius vsum non esse valde tutum, vt Fernelius, Cardanus, Fallopius, Tagautius in Mes. & alij intelligunt de male præparato. nec audiendi, qui lathyridem venenatam plantam prædicant, vt Arduinus, &c. quia nullum venenum. sed salutaris inest ei facultas. in summa dicimus vituperantes lathyridem esse inexpertos, eam non agnoscere, & cæcos non iudicare de colore. mihi credendum Medico rationali, atq; etiam quandoq; Empiricis Bouio, & Floranantі. ex omnibus his, quæ tradidi vomitorijs, Ego nulli magis fido, quam lathyridi.

Ergo lathyris medicamentum est euacuãs pituitam bilem, & serosos humores, quandoq: etiam crassos, immo etiam lumbricos educens. omnibus morbis prodest. quibus purgatio sursum, & deorsum conuenit. dedimus morbis capitis, vt Cephaleæ, Hemicraneæ, Vertigini, Incubo, Apoplexiæ, Epilepsiæ, Paralisi, Comati, Ophthalmiæ, Surditati, Asthmati, Pleuriticis, Ventriculi repletioni, colicæ, Obstructioni Hepatis, lienis, renum, Vteri, Hydropicis, Artriticis, febribus pituitosis, Hæpialæ, Tertianis, Quartanis, &c. morbo Gallico, & alijs morbis cutaneis.

Quantum.

Quo ad Dosim hic magna lis est. Dioscorides exhibet 7. vel 8. grana Galeni spurius de simpl. ad Patern. 7. vel 9. grana. Fernelius à 7. ad 12. Paulus lib. 7. c. 4. & cum eo Mes. à 7. ad 15. Auerroes. à x. ad xv. Mattiolus. à x. ad xij. Bouius xv. Plinius. xx.

Sed

Sed Aetius, Actuarius, & Gal. de Dinamidijs, grana maiora xv. minora xx. & Paulus lib. 3. c. 48. de Hydrope. ait, *Vsus comprobauit lathyridis grana xx. aut xxx.* & Abix apud Serapionem dat seminum dracmas duas. nescio quo errore.

Contra Abengefit apud Serapionem inquit. *Secundum antiquos datur à granis septem ad quindecim, & est error, quia non debet dari de eo, nisi ab vno grano vsque ad duo, et secundum Modernos grana quinque.* Et Io. Tagautius in Mes. scripsit. Multis abunde grana tria, vel quatuor ventrem deijciunt, vt quotidiana Rusticorum experientia discitur. Quod si hæc vera sunt, subit admirari, quomodo Lathyridis, grana vicena in aqua pura, aut mulsa semel pota, hydropicos sanare quidam memoriæ prodiderunt, nimis enim excellere mihi hæc dosis videtur. sed falluntur cum hocalij, vt inesperti: fortasse quia confundūt Cataputiam maiorem cum minore, Ricinum cum Lathyride, quia Ricini g. j. vel ij. sufficiunt, lathyridis xj. xv. xx. & xxx. quandoque dedi cum conferentia, & tollerantia. sed cum Aetio, Seligo grana maiora, & minora; & quidem minora debēt esse plura numero, vt æquent eandem quantitatem, sic considero an semina recentia, vel antiquiora, & plus exhibeo inueteratorum seminum. Cæsalp. ait cum Dios. scribit. *grana 6. aut 7. exhiberi.* significat totidem fructus quibus singulis terna semina continentur, & Gal. 2. de Antid. c. vltimo. dat scru. ij aliàs g. ix.

Dubium.

Aliqui folia exhibent, & vulgus credit, quod folia auulsa sursum trahendo Vomitum prouocent, at deorsum trahendo, infra educant, aliqui decoquunt 2. vel tria folia cum Oleribus.

Folia.

Alij lac in ficubus excipiunt, & seruant. ego vsus sum semine. Quo ad præparandi modum, Dioscorides, *in Catapotio, aut cum ficis, aut palmulis deuorata; sed aqua frigida postea sorbenda.* Matthiolus. *tusa, et in ouo sorbili deuorata.* Plinius. *in aqua pura, aut mulsa sumuntur cum pisce, vel iure Gallinaceo, ne stomachum lædant.* Bouius dabat cum cinnamomo. vel decorticata semina, uel condita saccharo, uel contusa cum saccharo rosaceo, uel cum Coriandris semi coopertis. Galenus de simpl. ad Paternianum. aq. frigida superbibita. & 2. de Antid. c. ultimo. *Lathyridis vnc.* j. *Castorei drac. iij. misce, et da drac.* j. *bibendam ex hemina vini rosacei. vel Castorei drac.* j. *et semis, Lathyridis grana ix. misce, et da.*

Quomodo.

Platearius. Ad Quotidianam ex flegmate salso, & scabiem, inquit. *Conteratur Cataputia in magna quantitate, et postea folijs Caulium inuoluta sub cinere ponatur diu, vt bene coquatur: deinde extrahatur, et exprimatur, Oleum, quod effluit reseruetur, et cum necesse fuerit, ponatur in cibis patientis, vel aliquo alio modo, sic possunt multum decipi.*

Platearius

Ad idem fiat claretum hoc modo. *Cataputiæ contritæ bene cum melle decoquantur, et cum tali Melle, et vino fiat Claretum. et nota, quod in xx. lib. Vini sufficit lib. 1. Cataputiæ, et ex vnc. semis Cataputiæ potest fieri Modiolum Clareti.*

In iure etiam Piscium, vel carnium, vel aliorum ciborum possunt poni Cataputiæ contritæ. Commestæ etiam valent multum, et sanis, et ægris prædictis modis datæ.

Herbarius uulgaris. ad idem. ℞. Cataputiæ contusæ cum speciebus i. Cinnamomo, Galanga) &c. coquantur cum Vino, & Melle, colentur s. a. & detur delicatis quotidianarijs. ita etiam datur Artriticis.

Item doloribus iliacis, ac Colicis detur Vinum decocta Cataputia. Confert etiam Paraliticis, & doloribus iuncturarum decocta Cataputia cum radicibus Esulæ, & herba Primula veris, ac melle despumato.

Puluis Cataputiæ cum Cinnamomo in Ouo sorbili. uel cum iure purgat humores pituitosos sine molestia.

Item ad educendam pituitam grana xv. lathyridis decorticata, misce cum Aloe Hepatico, & mastiche confice piilulas, educit per Vomitum bilem & serositates.

Platearius, & Pandectarius. Contra Quotidianam ex flegmate salso. Semina Atriplicis, Rapæ radices lauentur in aqua feruenti *addita tertia parte vnciæ* (i. 8. scrup. quæ nimia dosis est melius tertia parte dracmæ, i. scrup. j. & est dosis conueniens) *Cataputiæ, et detur cum syrupo acetoso.*

Pandectarius.

Contra Quotidianam de flegmate Vitreo. Platearius, & Pandect. *Bulliat drac.* j. *in Vino fortissimo, et addatur tertia pars vnciæ.* (ego pono dracmæ) *Cataputiarum mundatarum à cortice, et postea coletur, colatura cum Oximelle detur.* quia multa est dosis Cataputiæ. oportet. ut etiam plures sint doses talis Vini. & fortasse erunt 8. 10. & 12. doses.

Ijdem Auctores scribunt. contra iliacam passionem. *bulliant in aqua radices fæniculi, et cassia lignea, et in illa aqua addatur tertia pars vnciæ,* (i. drac. ij. scrup. ij.) *Cataputiæ, et inijciatur per clystere; præcedente clysteri tamen aliquo mollificatiuo.*

Item. Contra Arteticam, & Paralisim. *Dosis Benedictæ simplicis cum vino hoc modo dactilato, et tertia parte vnius vnciæ cataputiæ detur.* & hic etiam concedo tertiam partē dracmæ.

Ad præseruationem sanitatis fructus Cataputiæ viridis si potest haberi, bene mundati, & contriti, cum ouo mixti in tussello ponantur sine molestia purgant. Vel Cataputiæ bene mundatæ cum Esula ponātur in vino, & dentur, addito Cinnamomo, et alijs speciebus odoriferis.

Ad Vomitum prouocandum, si materia fuerit frigida in ore stomachi, & in sanis, & ægris cataputiæ bene contritæ cum Oleo Sicionio conficiantur, et super os stomachi ponantur, uomitum prouocant.

De folijs. Fernelius ait. Vulgus tria, quatuorue

Foliorum Vsus. tuorue folia ex pingui iure cum oleribus coquit, sed prius Diosc. scripserat. *Cum Gallinaceo, aut Oleribus folia decoquunt, ad eosdem affectus*.

Cardanus lib. de Dentib. Deuorata pauca folia huius herbæ mortem, aut noxam insanabilem iecori cum malo habitu perpetuo inferunt. Sed Deus huic periculo succurrit; nam coctione uenena mitigantur, si cũ mitioribus iunguntur.

Succus. De succo Dioscorides. Tithymali modo exceptus eundem effectum præbet.

Herbarius vulgaris. Ad febrem quotidianam à pituita salsa, ad scabiem, lepram, lumbricos. ℞. Cataputiæ, scabiosæ, fumariæ, an. m. j. rad. Esulæ minor. Polipodij. an. vnc. semis. Cuscutæ, foliorum Senæ, an. drac. ij. bulliant in aqua, & colentur. adde parum mellis despumati fiat Sy. & erit digestiuus, & laxatiuus.

An purgent semina integra plus quam contusa. Restat definiendum, an hæc semina efficacius purgent integra deglutita, an contrita. Paulus lib. 7. c. 4. Galenus de Dinamidijs, & Actuarius vnanimiter scribunt. *ijs, qui efficacius purgari cupiunt mandenda præcipito; ijs vero, qui deiectionem non desiderant copiosam iubẽdum est, vt integra deuorent, præsertim si qui sumit, malo fuerit stomacho*. ita etiam Auerroes. *Qui habent*, inquit, *ventrem fortem masticent ista grana, & qui habent debilem deglutiant integra*.

Contradictio. Contra Plinius ait. *Qui vehementius purgari volunt cum folliculis ipsis sumant ea*.

Certum autem est semina integra deuorata difficillime concoqui, & reagere posse ob durissimum corticem, unde parum, uel nihil corpus mouebitur. Vidimus feles deuorantes semina Melonum, nec coxisse, sed excreta germinasse, ut ossa Persicorum à Canibus, & semina Visci à Turdis. vnde minime credo ijs, qui integra semina cum corticibus duris assumenda censent. sed Paulum censeo uelle semina decorticata, & integra deuoranda sine cortice tamen exteriore griseo. sciendum autem quod masticatione uis uomitoria citius, & fortius reducitur ad actum; lingua, & Oesophagus illinuntur ea, & uomitus per os Ventriculi, & Oesophagum actuatur. integra autem immissa ad fundum ventriculi, potius secessum, quam Vomitum proritant, sic, qui habent debile os ventriculi à leui causa nauseant, & uomunt; ideo integra, & minus efficacia deuorẽt. qui uero habent fortem uentriculum, qui non leui causa uomat, debent semina mandere, ut uis expulsiua excitetur.

Plinius expilicatus. Plinius uero loquitur de seminibus cum folliculis duris, qui folliculi, & ipsi habent uim emeticam, ut cæteræ plantæ partes. sic uoluit quod semina cum folliculis mansa sint ualidiora, ob folliculos, quod si integra cum folliculis deuorarentur, ut supra dixi, nil penitus in corpore efficerent,

Bouij præparatio. Sed referamus Bouij præparationem, quã refert Flagel. pag. 71. *Quando floret, tero, & exprimo, ad vmbram sicco. dosis à scrup. semis ad drac. semis in iure quotidie pro Syrupo ad morbum Gallicum*. deinde refert sic. Accidit Amico meo. ut furnum calefaceret hac herba sicca, & etiam eius fasciculo furnum à cineribus purgaret. & panis in furno coctus aluum purgauit omnibus, qui eo pane usi fuere.

Et hactenus audiuistis, quæ scripserint alij, modo debetis me audire experta per tot annos scribẽtem. & magnum meum hucusque secretum: quod Pater meus nulli reuelare volebat.

Lathyridis semina decortico 9. 11. 13. 15. 17. 21. & si semina sunt maiora, & adulta panciora, si parua, & male educata, aut uetera plura sumo. & quando matura semina à planta colligo, remanent uegetiora, & pinguiora, quando autem in planta siccantur, reperiuntur minora, & macra. consideranda autem erunt Aetas, complexio, assuetudo, ac facilitas ad Vomitum, morbi essentia, locus affectus, materiæ copia, & qualitas, ut alibi scripsi. rarissime autem ad 30. ascendi. *Præpatio no. secreta.*

Decorticata semina bene tero in Mortariolo ex stanno optimo, & pistillo uitreo, ne ex Aere, aut alio metallo aliquam uenenositatem sibi asciscat, & pater meus dicebat stamnum esse eius correctiuum, & in nullo alio mortariolo hanc medicinã esse terendã. *Cautio.*

Tusis seminibus addo cinnamomi contusi tantundem, & bene misceo. hoc medicamentum non debet diutius retineri præparatum. nec vltra hebdomadam, ne semina oleosa contusa rancida fiant. ut solet fieri in Amigdalis, pineis, auellanis, et nucibus contusis, et reseruatis. quia semina rancida possent acquirere venenositatem. ut refert ea inter Venena. Auic. lib. 4. fen. 6. tract. 1. c. 30. interim.

Coquo Ouum recens, ut fiat sorbile paucissimo calore, ut ouum sudore incipiat, frango corticem, separo albumen, et in oui uitello impono medicamentum deglutito medicamento, propino Aquæ frigidæ vnc. ij. vel iij. post horam nausea excitatur, inde Vomitus, prius pituitosorum, deinde biliosorum. cum incipit aluus deijcere cessat uomitus. aliquando solus succedit uomitus, aliquando sola alui deiectio, aliquãdo, & sæpius, utrumq: Si superfluit uomitus, ego exhibeo deuorandum panis frustulum igne torrefectum, et uino optimo madefactum, ita roborato uentriculo sistitur uomitus. itaque in mea uoluntate semper fuit uomitus, ut sisterem, quando uellem. et hic est uerus modus exhibendi grana lathyridis sine ullo periculo hucusque mihi pro secreto seruatus.

Quod autem multi inter uenena Cataputiam minorem reponant, et Mesues eam timeat, accidit ex pauco usu, et inexperientia lathyridis, uel non debita præparatione, *Irrisio aliorum.*

nec

nec omnibus requisitis ad conuenientem purgationem, licet enim optimum fuerit medicamentum, & optime præparatum, non sufficit, nisi adfuerit indicans, & permittens. Rasis 20. continentis c. 2. auctoritate Maserinei. ait, *Cataputia minor interficit propter multum fluxum*. (ego dico esse falsum) *Et cura eius est lac, butyrum, & iura vnctuosa*. & hic quoque decipitur, quia si ob multum fluxum interficeret, ille fluxus fieret à relaxatione intestinorum, & pinguia magis relaxant, conuenirent autem, si adesset medicamentum acre, salsum, corrosiuum. sed ex Gal. lathyridis semina sunt dulcia, & fallitur Arduinus lib. 3. de Ven. c. 19. dicens adesse caliditatem, & siccitatem mordicatiuam, & vlceratiuam, quia hæc nunquam ego obseruaui. Albucasis 2. particula Azarauij. tr. 2. c. de Cataputia minore. Curatio eius excessus est, quod decidatur cum ijs, quæ diximus in reliquis laxatiuis. sic Petrus de Abano tract. de Ven. ille, qui comederit Cataputiam patietur accidentia, quæ patitur, qui biberit girasolem. Et cura eius, & Bezoar sunt similia. sed isti scribunt de re, quã non sunt experti, & tanquam Cæci ab alijs Cæcis ducuntur, & nos dicemus si Cæcus Cæcum ducit, & ambo cadunt in foueam. *Errata Scriptorũ.*

Lehibach. Cap. CII.

AVic. lib. 2. c. 432. loquitur de Lehibach. & Bellunensis scribit Lahaic, quid autem sit, neq; apud Pandectarium, neque apud alios Arabes expositores inuenire potui, sed quia Auic. inter virtute vomitoria ponit, cogimur eius verba hic transcribere. ait igitur. *Lehibach quid est? Est arbor rara habens Rosas boni odoris, quam Apes pascuntur, & videtur quod sit arbor, quæ nominatur Farara, quamuis illud non vere scio. Et eius quidem virtus est proportionalis prassio, veruntamen est debilior ipso, & est lacticinium. Natura est calida, & sicca in secundo, & dicitur, quod est calida, & sicca vsq; ad quartum. Operationes, & proprietates. Quum proijcitur ex lacte eius in gurgite piscium aliquid super aquam, eleuat eos. Membra nutrimenti. Facit virtuose vomere. Membra expulsionis. Soluendo educit aquam.* *Obscuritas.* difficile erit nobis hanc plantam cognoscere, quia Auic. fatetur se non vere scire, quomodo appelletur. erit ergo, vel planta Antiquis scriptoribus nota, vel ignota. si nota, erit aliqua lac generans, & species Tithymali, sed nullum horum genus producit Rosas, seu flores odoratos, quibus Apes vescantur, & occidat pisces eius lac, *Planta incognita.*

De Libanotide. Cap. CIII.

Libanotidem interpretes vertunt Rosmarinum, quæ planta multiplex est, apud Dioscoridem quidem triplex. alterum coronarium, alterum vero dictum fæcũdum. quod fert semen, vel rotundum, vel latum, & tertium sterile, sed nullum ex his habet facultatem purgandi. Quarta vero Libanotidis species purgatiua dicitur, quę Discoridi ignota fuisse videtur, namque citat Theophrastum scribentem de ea. *Rosmarinum cum Erica nasci, folijs lactucæ siluestris amaræ asperioribus, candidioribusq; radice breui, Theophrastus auctor est: potuq; id ipsum alterutra parte purgare*. certe Theophrastus duplex Libanotidis genus fecit, fæcundum, & sterile, vti postea Dioscorides. sed in descriptione sterilis à Theophrasto dissentit Dios. tamen voluit Theophrast. descriptionem afferre. qui lib. 9. de Hist. Plant. c. x. ait. *Rosmarinum, tam inferius, quam superius extrahere posse, ceu Elaterium nequaquam absonum dixeris*, & cap. 12. ait. *Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed. scabriori, candidiorique, radice breui, Noscitur id quoque prædicto solo vberrime* (s. solo squallido, & saxoso) *Radix partim superius, partim inferius purgat. quod enim germen versus consistit, superius purgat. quod terram versus, inferius*. si Dioscorides ignorauit libanotidem sterilem Theophrasti, & aliam descripsit minime purgantem, & nos quoq; ignorabimus, certe libanotis sterilis Dioscoridis, neq; caulem, neq; semen, neq; florem profert, & talis etiam erit libanotis sterilis Theoph. sed Libanotis Dios. est similis Libanotidi fæcundæ, quæ habet folia fœniculi crassiora, & laxiora, in rotæ speciem humi sparsa. At Teophrasti libanotis est folio lactucæ amaræ, sed scabriori, & candidiori. Tabernamontanus, pro libanotide sterili Theophrasti plantam videtur proponere, quam Columina Sonchum montanũ purpureum, & Bauhinus lactucam montanam purpureo cæruleam maiorem vocat. nobis sat sit sciuisse, quæ Theoph. scripsit. Errauit autem Cardanus lib. 3. de Dentibus. parte 3. c. 1. dicens Rosmarini radicis partem superiorem esse Vomitoriam, esse odoratam, & dari ad drac. ij. quia confundit Rosmarinũ coronariũ, cum libanotide, seu Rosmarino Theoph. nec habet auctorem, qui eius dosim describat.

Libanotis purgans.

Dioscorides nõ conuenit cum Theoph.

Libanotis recẽtiorũ.

De Magnete Lapide. Cap. CIV.

Nomen. Apis Magnes, dicitur, Heracleus, & Herculeus, ac Syderitis, nunc vulgus Calamitam vocat. Quinque genera Plinius recensuit Aethiopicum, Magnesiacum, Boeticum, Alexandrinum, et Asiaticum, nunc etiam reperitur in Hispania, in Germania, & in Italia prope Viterbium, & in Ilua insula. Natale.

Haud equidem hoc loco tempus teram in describendis optimi Magnetis qualitatibus, & mirabilibus eius facultatibus, legantur Andreas Cæsalpinus, Agricola, Anselmus Boetius, & alij.

An sit Emeticus. Quærendum a me est, an lapis Magnes deuoratus habeat vim vomitoriam.

Videtur negandum, quia Galenus eius mentionem non fecit, immo contrarium asseruit. 9. de simpl. med. fac. scribens. Magnes *adsimilem hæmatitæ vim obtinet*. sed Hæmatites omnium consensu adstringit. ergo, & Magnes astringet, non autem expultricem irritabit. Respondere quis posset. Magneté vstum adsimilem Hæmatitæ vim obtinere. quia iam teste Dioscoride Magnes vstus pro Hæmatite vendebatur.

Secundo. Plinius ad ocularia medicamẽta vsui esse scribit, nec retulit ad purgandum assumi.

Tertio. Petrus de Abano, & Ardoinus Magnetem inter venena reponunt, nec ab eius assumptione Vomitum, vel alui deiectionem succedere scribunt. sed contra ad eius venenum expellendum præscribũt Vomitum, Clysteres, & medicamenta solutiua. sed Respõdendum hos scripsisse potius, quæ somniabant, quam quæ experti erant. quia nec Græci, nec Auic. Magnetem inter Venena connumerarunt. immo Auic. ad limaturam ferri assumptam, præbet Magnetem pro Bezoartico. & Arduinus falso citat Mesarugie apud Serapionem, quod dixerit Magnetem esse valde siccũ, ideo Venenum, quia loquitur de valde calcinato. & de crudo ait. *Est bonus illi, qui transglutiuit acum, aut ferrum aliquod, & ei qui habet fluxum ventris, eo quod sumpsit scoriam ferri*. deinde subdit, *& quando aliquis vulneratur cum ferro venenato, & teritur iste lapis, & miscetur cum aliquibus vnguentis, & datur de puluere eius vulnerato in potu, facit ab eo venenum, vel toxicum egredi per secessum, & si pulverizetur supra vulnus venenatum curat ipsum.* Arduinus falsus. Magnes deijcit.

Garcias ab horto ait lib. Aromatũ. c. 55. Magnes deleterius non est, quod nonnulli voluerunt. Nam tradunt huius regionis incolæ, Magnetem, pauca quantitate sumptum adolescentiam conseruare. Qua de re fertur senior Rex Zeilam patinas ex Magnete iussisse confici in quibus cibus eius coquatur.

Sed Magnetem habere vim deiectoriam habemus ex Dioscoride. *Datur cum aqua mulsa trium obolorum pondere, vt crassos humores eliciat*. idem refert Auicenna scribens, *educit solutione humorem grossum malum*. addit Boetius, *humores melancholicos*. & nonnullos cum mulsa exhibitum Hydropicos sanare, retulisse, scilicet Euax, & Albertus tales fuere.

Contra vanum esse dicendum, quod retulit Anselmus Boetius inquiens. *Nonnulli ore detentum lunaticos, & melancholicos homines efficere tradunt, ac puluerem ipsius sex granorum cũ sepo serpentis, et succo vrticæ alicui in potu oblatum, eum ita dementare, vt ex patria sua, vel habitatione fugere cogatur*. vanum, itaque est, quia non sex grana: sed triginta dabat Dioscorides ad purgandos humores crassos. nisi dicere voluerimus, cum demone aliquod esse pactum, vt talis simmetria, talem dementiam pariat. Sed alios auctores legi, uim Vomitoriã Magneti tribuentes. Statuendum à nobis est, Magnetem vim habere vomitoriam, & deiectoriam, & educere crassos humores pituitosos, & melancholicos cum maxima difficultate, & esse medicamentum a paucis vsitatum; vnde eo derelicto alijs vtemur vomitorijs securioribus, licet Hydropicis vtile dicatur, & vulneratis. Eius Dosim scribit Dioscorides fuisse trium obolorum. seu scrup. j. & semis. Quid agẽdum. Quantum

Dabat cum aqua Mulsa. Dioscorides. Quomodo.

De Mandragora. Cap. CV.

 Andragoræ nomen notissimum, eius duæ species à Diosc. Mattiolo, & alijs descriptæ: item etiam notissimæ sunt, vt nostra descriptione non egeant. 3. species a Dioscoride allata adhuc incognita est. hæ tamẽ tres mandragoræ caulem non proferunt. sed alia est Theophrasti Mandragora, nam 6. de Hist. plant. c. 2. Mandragoræ caulẽ assignauit, ac in Cicuta, elleboro, albuco, & subdit. *Fructus Mandragoræ peculiaris, quiniger racematus vinosusq; suo sapore sentitur.* Profecto Admirabilis Peruuiana, quam Doctissimus Andreas Cæsalpinus Præceptor meus censuit Mandragoram Theophrasti, non habet fructus racematos, nec vinoso sapore; sed singulares, & duros, vt ex ipsis contusis nullus succus extrahi possit, mandragora autem habere debet baccas. Hermolaus corrigit Theodorum, & non racematum; sed effigie oui legendum. quare dissentio a præceptore, nec assentior Dominico Vignæ lectori Pisano, cum Cæsalpino semisentiente. nec tamen adhæreo Anguillaræ, Guillandino, Dodoneoque sententibus solanum maius Matti. bacca nigra, vinosa, esse Theoph. Mandragorã. quia non est planta somnifera; sed deliria, & vigilias faciens. Differẽtiæ. Difficultas

Sed quicquid sit de alijs Mandragoris, quæ-

quæramus nos vires Mandragoræ vulgaris maris, & fæminæ dictæ.

Primo Dioscorides Mandragoram ab aliquibus Circeam vocari, *quoniam videatur radix ad amatoria conducere*, & Theophrastus 9. Hist. Pl. c. x. scripsit dari ad amores. Verum non sine aliqua superstitione, quia Circes, superstitiosis vtebatur artibus ad amores inducendos. ita hanc radicem non sine superstitione colligendam antiqui retulerunt; vnde Theph. lib. 9. de Hist. Plant. c. 9. *Mandragoram quoque ense ter circumscribere iubent, & alterum succidere ad occasum spectando. Alterum circumsaltare, plurimaque de re venerea dicere.* Plin. lib. 25. c. 12. ait. *Cauent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumscribunt, postea fodiunt ad occasum spectantes.* Ego pluries effodi Mādragoras, vt in meum Hortum transferrem, alias ex vna parte Horti, vt in aliam collocarem, nullum attulit nocumentum, nec planta emortua est, forte hæ ceremoniæ, & aliæ requiruntur, vt Mandragora ad Veneficia amatoria conferat; audiuit Mattiolus, & censuit occasionem fuisse sumptam à Flauio Iosepho de bello Iudaico, de Radice Baraas, quam superstitione effodi scripsit, vt circumfossæ radici corda aliqua religant canem, qui abire volens radicem euellit, & moritur. sed Ego aliam Historiam de Radice Mandragoræ referam, mihi iuramento narratam ab Archiepiscopo Græco Peloponensi. qui habebat Monachum magno prætio Mandragoræ radices vendentem. Accidit autem, vt noctu duo Turcarum cadauera in Græcorum Cæmeterium ascensis muris fuissent imposita. Archiepiscopus id cernens oportebat, vt Turcarum Duci referret. is autem aditurus Turcam timens de sua vita (vt mihi referebat) peccatorū confessione, & Sanctissimæ Eucharistiæ assumptione se præparauerat, sed Monachus occurrens obtulit illi Mandragoræ radicem, quia dicebat ipsum fore tutum, & omnem gratiam à Turca esse acceptutum. assumpsit bonus Archiepiscopus præ metu, & miscuit sacra profanis. accessit ad Turcam, & amantissime ab eo receptus fuit, ac domum reuersus omnem gratiam Mandragoræ referebat. ita volebat cum Monacho Montē adire ad colligendas Mandragoras, tandem cum Monacho, & quodam Turcha amico Archiepiscopus Montem adiuit. tunc Monachus attulerat secum canem nigrum, & confecerat cordam ex pilis caudæ Mulæ, vt circumfossa radice, & corda alligata radici, & cani, succederat eius superstitiosa euulsio, interim psalmos inuersos perlegere incipiente Aer obnubilatus fuit grandines, Ventus, tonitrua, fulgura plurima adfuere, & maxima tempestas oborta fuit, Archiepiscopus, & Turca hoc videntes, timore magno perciti aufugerunt, & domum reuersi fuere, post duas horas reuersus fuit Monachus ilaris ob multas Mandragoras erutas, tunc Archiepiscopus conuocatis omnibus Monachis ipsum Monachum Madragorantem publice excommunicauit, tanquam superstitiosum Veneficum, & peruersum. tunc Monachus atrocem excommunicationem pertimescens coram omnibus Monachis plurima peccata sua confessus veniam petiuit suorum peccatorum, cuius misertus Archiepiscopus, absoluit eū, & Mādragoræ crematæ fuerūt; maximo edito strepitu: itaque Mandragora per se non habet, vt eam gerentibus gratiam cum omnibus, etiam alias inimicis, conciliet. sed à pacto cum Dæmone, mediantibus superstitiosis quibusdam verbis, ac cæremonijs.

Collectio. *Irrisio.* *Historia.* *Cōiuratio.*

2. Creditur Mandragora vim habere efficiendi, vt Mulieres steriles concipiant. Hinc Rasis lib. 24. contin. c. 835. *Et vidi Mulierem*, inquit, *radicem eius bibere ad impregnandum, & effici exinde in dispositione illius, qui ingreditur balneum, aut bibat vinum abundans in rubedine, & inflatione faciei.* igitur esu Mandragoræ non fuit fœcunda facta Mulier, sed facies fuit inflata, inflammata, & rubefacta, veluti ac si multum Vinum bibisset, uel calens balneū ingressa fuisset. certe vulgi opinio est talem vim fortitam esse Mandragoram: vnde Leuinius Lemnius lib. de Herbis Bibliæ cap. 2. *Cæterum*, inquit, *an Mandragora fœtificandi vim mulieribus conferat, atq: vtero retinendi seminis efficaciam conciliet, in dubium vocari posset.* *An Mandragora ad sterilitatem.*

Et contra primo est, quod cum soporifero effectu prædita sit, & impense frigida hæc qualitas ad tale quid præstandum prorsus inefficax censeri solet, & inidonea. *Negatur.*

Sed hac ratione Leuinius lemnius in Herbarum Bibliæ explicatione c. 2. dilui posse censet. *Vt in frigidis humidisque regionibus. atq. in vtero humecto, & algido tale quiddam perficere nequeat; sed in torrido, æstuantique, & exusto. Sic in Aphrica, Hispania, Iudæa, Mauritania, Numidia, Aegipto; in quibus ferè regionibus, mulieres adustos arentesq: habent vteros, ac feruidos, tum squallidos, ac strigosos; non incommode hoc pomum adhiberi posse crediderim. Si quidem eius esu corpus ad temperiem reduci posse existimo, cum post amplexum, & congressum maritalem soluto in somnum corpore, vterus retinendi vim seminis asciscat, nec id in fumos, ac fuliginem euanescat, vt in calido, atq: æstuante vtero assolet in quo vtriusq: semina minus coalescunt, aut vniuntur sublata omni posteritatis spe. Quod multis vsu venisse obseruaui etiam in Belgica, quæ ob plus satis calidam vteri intemperiem effætæ extiterunt, tametsi mariti sedulo illis suam operam præstarent: suoq: officio alacriter fungerentur; quia & viri ex frequenti illorum concubitu aliquando pudendarum partium vitia contrahunt à salsuginosa atq: acri mordacique vligine, quæ genitali virus infert, ac contagione inficit. Huiusmodi mulieribus, quæ ferè sunt indomitæ libidinis ob ignitos, vrentesque locos, poma Mandragoræ inoffensè, immo magno commodo exhiberi possunt* *Lemnij solutio.*

cum pepones, cucumeres, cucurbitæ, melones, portulaca, lactuca, solanum, aliaq; refrigerantia, quibus intensus ille feruor, ac vitiosa vteri qualitas retunditur, & quo minus concubenti deleteria sit, cohibetur.

Et hæc est Lemnij ab aliquibus etiam probata responsio, ingeniosa quidem; sed non probabilis. *Cõtra Lẽnium.*

Primo quia supponere videtur Rachel habuisse vterum calidissimum, & exustum, vnde quæreret remedium refrigerans vterum, immo etiam Lia esset vtero exusto, cum mandragoras sorori dare nollet, sed sibi retinere. nec tamen Lia erat sterilis: sed fœcunda. cur egebat Mandragoris? sed notandum textũ dicere Mandragoras, non autem poma Mandragoræ, quia etiam radix vsui est, sed si edenda sunt videtur potius de Pomis interpretandum, ita in Cantica, c. 7. scribitur. *Mandragoræ dederunt odorem.* idest fructus, qui sunt odorati, & Plinius ait, *Quamquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur.* ecce Plinius resciuit in aliquibus regionibus mandi Mandragoræ poma, & Diosc. *Quorum pomorum cibo aliquantum opiliones soporantur.* at contra Canticam Salomonis videtur docere. *Odor grauis eius, sed radicis, & mali grauior.* fortasse Temperamentum illius aeris, & qualitas soli mutant. Mandragoræ fructuum qualitates, vt ibi poma Mandragoræ sint suauiori odore, & esui magis apta. vt de Persea Arbore in Persia, non in Aegypto venenata scripsit Gal. 2. de Alim. facult. & de Luca nos libro de Plantis Horti Farnesiani. Sed Dioscorides obiectionem diluit scribens. *Iucunde cum grauitate quadam olentia.* *Plinij oppositio.*

Improbatur Leuinij responsio, quia vnica pomorum Mandragoræ deuoratio non potest calidissimam Vteri temperiem ad temperatã reducere, nullum enim aliud medicamentum vnica assumptione potest alicuius partis temperamentum immutare. & Mandragoræ pomis caute est utendum; quia, vt docuit Hipp. adest dosis, quæ somnum inducit; maior, quæ insaniam; adhuc maior, quæ mortem. Quod si pomorum Mandragoræ plurimo esu corpus ad temperiem reduci posse concesserimus, non tamẽ cito Vterus exustus ad temperamentum reduci poterit; quia longa est uia à Ventriculo ad Vterum, oportet vt Ventriculus sit redditus frigidissimus, antequã Vterus calidissimus, & exustus, (vt ipse ponit) sit tepefactus. *Lẽnio respondetur.*

Sic etiam si refrigerandus est Vterus per Edulia. etiam lactuca, Cucurbita, Citruli, Cucumeres, & Melones, Solanum, & Pertulaca, valerent vt Mandragora, ipso annuente ad fæcundas reddendas Mulieres cũ Vtero calido. sed fortasse fæcundas per se, redderent ista steriles. imbecillitando semen, & Venerem sopiendo. *Non facile refrigeratur vterus*

At sentire videtur ratione somni post Coitum semen in Vtero retineri, & roborari Vterum. Sic omnia opiata, & soporifera hoc modo facerent fæcundas mulieres; sed Rachelem credo ante somnum cum Marito rem habuisse, & noctu dormiuisse, nec tamen imprægnabatur.

Ego sentio Mandragoram nullam habere facultatem reddendi mulieres fæcundas, quæ per se sunt steriles, nec Theoph. nec Diosc. nec Plinius, nec Hipp. nec Galenus, vel alter Græcorum, immo neq. Medici Hebrei, & Arabes, qui hanc Rachel, & Liæ controuersiam legerunt; hãc facultatem Mandragoræ retulerunt, nec vllum latinorum Medicorum: quare fabulam puto, ortam fortasse ex praua interpretatione verborum Genesis, nullo enim modo possum ego suspicari, quod Rachel voluerit poma Mandragoræ ad fæcunditatem sibi comparandam. *Quid sentiendum.*

Consideremus igitur caput 30. Genesis. *Cernens autem Rachel quod infæcunda &c.* quid egit? duo, *inuidit sorori suæ.* alterum. & ait, *Marito suo, &c.* quid acquisiuit? *iratus respondit Iacob, &c.* & illa tertium egit. supposuit Ancillam suo viro, & habuit ex ea duos filios, & Deo gratias egit. Tunc Lia parere desiẽs. Ancillam suam etiam marito supposuit, & ex ea duos filios habuit, & ita videtur controuersia seda a. sed altera statim adfuit. *Genesis textus.*

Egressus autem Ruben tempore messis triticeæ in agrum reperit Mandragoras, egressus autem fuit non ad perquirendas Mandragoras, sed tempore messis triticeæ, ad triticum nempe colligendum, *reperit* idest casu, non autem conquisiuit, *Quas Matri Liæ detulit.* vt munusculum. vel vt sib coqueret, & præparatet, vel vt odoraretur. *Dixitq; Rachel da mihi partem de Mandragoris filij tui.* cur quæsiuit Rachel? cur dixit filij tui, non autem tuas? an vt remedium sterilitatis, an vero ad oblectamentum gustus. Non ad remedium sterilitatis. quia Lia nunquam id illi concessisset, ne sibi esset æqualis. ergo ad oblectamentum gustus, & dulcius censuit illa nocte dormire cum marito, quam edere poma Mandragoræ. & vti Rachel vt poma ederet, paruifecit ea nocte maritum, sic Eua vt pomum ederet, priuata fuit paradiso. Sic etiam Esau Genesis 35. pro lentis edulio Primo genituram renuntiauit. est ergo Gulositas magnum vitium. *filij tui.* et Lia ait, *Mandragoras filij mei.* pertinent igitur Mandragoræ ad filium, non ad Matrem, non ad fæminas. hic pugnatur de Mandragoris auferendis à filio. at quid opus sunt filio, nisi vt eas manducet? ergo etiam Rachel ijs vesci optabat, non pro Medicamento; sed pro gustus oblectamento. Concessit autem Lia Mandragoras, non me hercule pro medicamento sterilitatis; sed pro oblectamento gustus, quod patet, quia irridebat sororem. quæ, et concessit. et dixerat, *vt dormiat tecum hac nocte pro Mandragoris* *Gulositas Rachel.*

goris filij tui. ita subridens *redeunti ad Vesperam Iacob de agro egressa est in occursum eius Lia; & ad me, inquit, intrabis, quia mercede conduxi te pro Mandragoris filij mei*; & sine esu Mandragorarum *Dormiuit cum ea nocte illa. Et exaudiuit Deus præces eius concepitq; & peperit filium quintum*. Issachar. deinde Zabulon: denique filiam Dinam: sed sine Mãdragorarum esu. solummodo quia Deus exaudiuit præces eius, nec tamen interim Rachel saturata Mandragoris concipiebat, sed post tres annos, seu post tres alios filios à Lia editos tandem, *Recordatus quoque Dominus Rachelis exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius, quæ concepit, & peperit filiũ.* ecce quod Dominus exaudiuit, Dominus aperuit vuluam eius. non autem Mandragora. quare falsum est, quod maxime Rachel desiderauerit mandragoras, vt fæcunda fieret, quia nec id ab eis obtinuit, nec ad id valere auctores medici asserunt. frustra igitur laborant Lēnius, & eius asseclæ, vt ostendant medicamenta frigida in vteris exustis fæcunditatem inducere posse.

Cur Rachel grauida.

Lemnius deceptus.

Nunc à nobis quærendum, quæ sit facultas soporifera in Mandragora. Theoph. 9. de Hist. plant. c. 10. *ad morbos podragricos, & ad somnum, atque amores datur in vino, aut aceto*. & 6. de Causis P. c. 4. *Alij sapores*, inquit, *dulces somnum conciliant, & si copiosius dentur mortem afferunt. ceu Mandragora*. & videtur magis de pomis loqui. sed Radix, cortex radicis, folia, & poma, nec non semen soporifera sunt, item decoctum eius ex aqua, infusio in vino. lacteusque succus ex radice incisa, & succus ex radice, vel pomis expressus. vnde tota planta soporifera est. clare id docuit Dios. *Aliqui radices in vino ad tertias coquunt, & defæcatum ius seruant, cyathoque vno vtuntur in peruigilijs, & doloribus, & ante sectiones vstionesque, ne sentiantur*. & paulo post subdit. *Succus subditus sedi pro balano, somnificus est*. deinde ait. *Fit citra coctionem vinum è cortice radicis, ad hunc modum. Ternæ minæ in vini dulcis metretam conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs, qui secari, aut amburi debent, vt ante dictum est? si quidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed veterno quodam pressi torpescunt. Mala soporem afferunt olfactu, & etiam si mandantur: item expressus ex eis succus, nimio tamen odore percussi, obmutescunt*. Eadem verba reperio apud Plinium, quo constat ab eodem scriptore ambos sumpsisse eandem doctrinam. an fuerit Crateuas? *Grauedinem afferunt etiam olfactu, nimio tamen odore obmutescunt ignari. potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro viribus bibentium Media potio Cyathi vnius, bibitur, & ante sectiones punctionesque ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsiuisse*.

Vis somnifera.

Dioscorides.

Plinius.

Profecto soporifera vis in Mandragora est euidens, cuius causa aliquibus morbis prodest. quæ facultas (vt de Opio diximus in Antidotario Romano com. in Philoniũ, & in Pill. de Cynoglosso non est à qualitate frigida; sed ab alia magnetica. quæ quietem sanguini inducit, vt Remora piscis Nauim sistit, Torpedo piscatorum manus hebetat: Medicamentum purgans determinatum humorem expellit. quod si refrigeratur inde corpus, est per accidens, nempe quia quiescunt humores, & cessante motu, cessat calor augeri, foueri.

Qualis sit facultas Narcotica

Vis igitur Narcotica stupefacit, immobiles, & quietos reddit humores omnes, vnde sanguis non mouetur, non mouentur alij humores, & fluxiones omnes sistuntur, immo facultas expulsiua irritata à medicamento valido, per Narcotica quiescit, & alui purgatio sistitur.

Sistit motus humorum.

Cũ autem Dioscorides scribebat Mandragoram conferre *doloribus, & articulorum cruciatus tollere*. Theoph. 9. de Hist. c. 10. scripsit. *Ad morbos podagricos dari in vino, aut aceto*. non profecto alia ratione, nisi quia narcotica vi, fluxiones sistit, & indolentiam parit.

Sistere quidem *fluxiones* dicitur, eandem ob causam. ita Hipp. 2. de Morb. mul. n. 76. *Si fluxus sanguinolentus, aut albus, aut qualiscumque fuerit. Sulfur, & Mandragoram in vino meraco terito, & lana excepta apponito*. hic sulphur exiccat, mandragora quietem fluxionibus inducit, vinum ad penetrationem confert.

Sistit fluxiones.

Confert Maniacis, & delirantibus, vt somnificum, vt quietem sanguini, & spiritibus animalibus cõmotis inducens, ita Hippocr. *Tristes, anxios, & ægrotos, ac se strangulare volentes Mandragoræ radice mane in potu data, minore pondere, quam quod insanire facit, curabis*, quæ quidem radix in moderata copia somnum inducendo spiritus commotos sistet, & humoribus immobilibus redditis sedabit deliria, ac coctiones in corpore iuuabit, & ex somno humectabitur cerebrum siccatum. Plinius. *bibitur, & contra Serpentes*. ergo Theriacalis est non Venefica. Diosc. lib. 2. de facile parab. ad Vteri strangulatum. *Mandragoræ radicis Oboli duo cum vino*.

Maniacis.

Confert etiam *conuulsis* ab inanitione scilicet, & neruorum siccitate, quia somnum inducendo humectabit corpus; vnde Hipp. de locis in hom. n. 47. nuper citato. ait. *Conuulsioni sic mederi oportet. Ignis ab vtraque lecti parte succedatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quam quod insaniam facit*.

Conuulsis.

Ad *Quartanam* specificum docuit Hipp. 2. de Morb. n. 39. *Seminis Hyosciami Milij magnitudinem, & Mandragoræ tantundem, & succi Silphij trium fabarum magnitudinem, & trifolij tantundem in vino meraco bibat*. certe Hyosciamus, & Mandragora Hipnotica sunt. & humorum motus sistunt. at Silphium, & trifolium sunt concoctiua, & resolutiua humoris peccantis. sed quia hæc Hipp. verba non clare dosim determinãt, confugiẽdum erit ad Hippocratis textum. τίσον τοῦ καρποῦ τοῦ ὑοσκυάμου, ἔσον κέγχρου. καὶ μανδραγόρου ἴσον. καί ὀποῦ τρεῖς κυάμους, καί τριφύλλου ἴσον ἐν οἴνῳ ἀκρίτῳ. quæ

Quartanæ.

Hippocratis conſideratio.

Feſius vertit. *Semen Hyoſcyami milij magnitudine, mandragoram pari portione, laſeris ſuccum trium fabarum quantitate, & trifolij parem modum ex vino meraco bibendum exhibeto*. Et à Cornaro ſenſu verborum non diſcrepat. ſed Caluus multo aliter interpretatur. ſcribens. *Milium, Hyoſcyami ſeminis, mandragoræ parem modum, Laſeris ſucci, opijue tres fabas, trifolij parem modum, ſimul terito, meracoq; vino propinato*. verum ego ſequi debeo textum Græcum. & videtur dicere eſſe ſumendum ſemen Hyoſcyami ad magnitudinem Milij. quæ doſis eſt nimis parua, & Martiano non placuit. ideo cenſuit deſcribi quantitatem, ſeu formam ſeminum Hyoſcyami, non autem doſim. ita vt dicatur ſemen Hyoſcyami, eſſe ſimile milio. & æqualiter cum Mandragora eſſe ſumendum, non determinans doſim Mandragoræ, vt etiam fecit alias, dicens ſumendam minori pondere, quam quod inſanire facit. ego autem dicam. apud Græcos ſemẽ dici ſperma, fructum vero carpon. hic autem Hipp. ſcripſit. τῦ καρπῦ. ideſt fructus.

Explicatio noſtra.

quos Dioſcorides citinos vocat; ſenſus igitur Hippocratis erit, vt accipiatur Hyoſcyami fructus continens ſemina miliacea, ideſt quantũ Milium, & tantũdem Mandragoræ. quæ erit conueniens potio, & ponderabit obolum. ita Dioſcorides oboli pondere exibet ſemina Hyoſcyami cum papaueris ſeminibus, & poſſemus cum Caluo dicere. *potetur fructus Hyoſcyami, tãtundẽ Milij*, κέγχρον, *& Mandragoræ ſimiliter*, & quãdo ſubdit Hipp. καὶ ὀπῦ. interpretantur alij per antonomaſiã *laſeris ſuccum*. ſed ego veterem Mandragorę liquorem à Dioſcoride etiam dictum nomine τῦ ὀπῦ. vnde ſi Mandragoræ radix fundit tale Opon, cur ad Opon Cyrenaicum referemus?

Quid Opos

Obiectio.

forte dices, ſupra in febre tertiana exhibuit, τρίφυλλον καὶ ὀπὸν σιλφίυ. i. *Trifoliũ, & ſuccum laſeris*: mox in quartana idem intelliget ambo ponens. vt etiam in ſequenti cum elleboro hęc duo miſcens.

Reſponſio.

Reſpondeo in Tertiana ſpecificaſſe Hipp. ſe velle ſuccũ Laſeris, ſed in quartana debet poni ſuccus mandragoræ. quia mandragora magis confert Melancholicis, & maniacis, quam bilioſis, quare cenſeo Hipp. ſpecificare de mandragora ſumendam eſſe radicem in ea doſi, qua eſt fructus Hyoſcyami. eius autẽ ſuccum ad trium fabarum quantitatem. ita verba dicta Hippocratis ſic erunt vertenda.

Noua Hippocr. interpretatio.

Fructum Hyoſcyami, cum ſeminibus Milij forma, Mandragoram pari portione, & ὀπὸν, (i. eius ſuccum) *trium fabarum quantitate, & Trifolij tantundem*. & hic aduertendum primo ſemina milij eſſe albida, non nigra, ergo ſemina Hyoſcyami erunt ſumenda talia, ergo ex Hyoſcyamo albo.

ſuccus mãdragoræ.

Aduertendum ſecundo Mandragoræ ſuccum dari liquidum, vel ſiccatum, & Dioſcorides ad vomitiones excitandas præbet ad duos Obolos. Sed Marcellus Empiricus nõ audet excedere Obolum vnum. forte quia de ſiccato intelligit. at faba ægyptia, vt Galenus interpretatur, pendet ſemi obolum: vnde grana xviij. facient pondus trium fabarũ Aegyptiarum. ſeu obolũ vnum, & ſemis. ſed Martianus conſiderando hunc Hipp. locum tandem ſtatuit, ſi ipſi aliqua neceſſitate vrgente hoc medicamento vtẽdum eſſet, ſe vtriuſque ſemi obolum accepturum. ſed ipſe id ſuo modo inueſtigauit, ego autem alio.

Modo accedamus, ad conſiderandam vim purgatricem mandragoræ, & primo videtur impoſſibile, quod mandragora Medicamentum in extremo gradu Narcoticorum, & ſomnificorum, quæ vim habeat omnes fluxiones ſedandi, & quietem ſanguini, & omnibus humoribus in corpore viuente inducendi, poſſit purgationem aliquam efficere, cum ex Galeni doctrina conſtet Theriacam recentem, ob aliquam opij portionem admixtam; adeo fluxiones ſedare; ita quietem humoribus inducere, vt data ei, qui medicamentum purgans aſſumpſerit etiam in media purgatione, ipſam ſtatim ſiſtat, quod dicunt eſſe experimentum ad cognoſcendum optimam Antidotum.

Oppoſitio.

Deinde eſt Hipp. 2. de Morb. Mul. n. 76. *Si fluxus ſanguinolentus, aut albus, aut qualiſcumque fuerit, Sulfur, & Mandragoram in vino meraco terito, & lana excepta apponito*. ex quo videtur deſumpſiſſe Dioſcorides cum ſcripſit. *Semen appoſitum cum Sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia ſiſtit*. & Galenus, etiã lib. de facile parab. c. 83. *Subdita cum lana fluxiones ſiſtunt, Mandragoræ ſemen tritum cum Sulphure vino, &c.*

His tamen non obſtantibus videtur omnino cõcedendum Mandragorã ſortitam eſſe vim purgatricem, quia Hipp. primo de Morb. Mul. n. 119. *Collutio pituitam trahens, Granum Cnidium, & Mandragoræ liquamen* (ſeu decoctum) *terito cum aqua. nam purgatio multa, & omnis generis ex hac collutione contingit*. & n. 100. ſcripſerat. *Subdititium efficax. Succum Mandragoræ & Colocyntidis cum lacte Muliebri apponito*.

Mãdragora purgat.

Obiectio.

at dices hic miſceri Granum Cnidiũ, vel colocyntidem, quibus tribuitur vis purgandi. non autem Narcoticæ mandragoræ. ſed cum paulo poſt ſubdit Hipp. *citius detrahit, & mandragoræ radix, cantharis, ſerpillum, Lauri fructus, Vnguentum irinum, Laurinum*. & hic Hipp. vel ſingula ad id Valere dicit, vel mixta.

Solutio.

ſi primum iam conſtabit ex Hipp. mandragoram habere vim ab vtero detrahẽdi, ſi mixtim ſolam cantharidem dicemus trahere. At Dioſcorides expreſſe ſcripſit. *Semioboli pondere ſuccus inditus per ſe menſes, & partus expellit*, mox ſubdit. *ſemen malorum potum vuluas purgat*.

vis Vomitoria.

Sed quam hic nos quærimus vim vomitoriam Mandragoræ Patefecit Dioſcorides.

Suc-

Succus duobus obolis ex mulso potus vt Veratrum, per vomitiones bilem atram, pituitamque extrahit: verum potu largiore vita adimitur. confirmauit id Plinius scribens, *Bibitur, & pro Elleboro duobus obolis in mulso, efficacius elleborum ad Vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.* & ait. *potu quidem largiore etiam moriuntur.* & Marcellus Empiricus c. 20. *Compositio potionis ad dolorem stomachi, siue ad nauseam reprimendam, sic. Herbæ mandragoræ, quæ nascitur in locis montanis succus expressus ad ponderis scrupulum dimidium, potatusq; ex aqua calida, vel ex mulsa nauseam expellit, abundantiam phlegmatis expurgat, sedatque dolorem stomachi, & fastidium discutit; vltra autem hoc pondus ne dederis; quia nullius stomachus vim eius poterit sustinere.* est igitur periculosum medicamentum, verũ potius quantitate, quam natura. ob id inter venena reposuisse dicendi sunt Dioscorides lib. 6. Auicenna, Petrus de Abano, Ardoinus, & alij. *Cur inter venena!*

His sic stantibus cum habeamus Vomitoria præstantiora, magis vsitata, & minus periculosa, temerarium mihi videtur ad Mandragoram confugere. si tamen ea vti quis fuerit coactus, sciat esse plantam, quam Galenus refrigerare 3. ordine censuit, radicis corticem siccare, & poma humectare. *Quid agẽdum.*

Vim habet succus è radice expressus educendi per Vomitum Pituitam, & atram bilem, veluti Elleborus albus. proinde cõferet morbis ab his humoribus genitis. nempe, Maniacis, Melancholicis, & se strangulare volentibus. Quartanarijs, anxiosis, demorsis à serpentibus, conuulsis. ad Vteri strangulatum, ad nauseam, fastidium, & dolorem stomachi. Succi expressi, qui ad Vomitum commendatur dosis erit, ab obolo ad scrupulum. *Quantum.*

Ex aqua calida, vel Mulso dabant antiqui Theophrast. ex vino, vel aceto. *Quomodo.*

Sed nunc subit in mentẽ, quando Theoph. 9. de Hist. Plant. c. 10. scripsit. *ad Morbos podagricos, & ad somnum, atque amores datur in vino, aut aceto*, cui concedo sistendo fluxiones conferre podagricis. sed quomodo datur in vino ad amores! non quidem vt vir amet aliquam feminam, ergo vt amare desinat, namque nimis amantes, vigilant primum immodice, tunc delirãt, & insaniunt, & ad hoc delirium somnus confert, & sic cum Hipp. 2. Aph. dicemus *vbi somnus delirium sedat bonum.* sic memini me Neapoli curasse iuuenem amantem adeo delirantem, vt ligari opus esset, solis soporiferis multo somno excitato, ideo Mandragora dabitur ad amores. *ad Amores.*

De Mezereo. Cap. CVI.

Difficillimum erit, quid sit Mezereon à Mesue propositum, inuestigare: siquidem, vt aliàs ipsemet confundit vno capite vires, & vsum *Centarij magni, & parui; Ellebori albi, & nigri; Been magni, & parui, Sparti, & Genistæ.* vti etiam eodem capite simul tractat de *Lupulo*, & planta *Scammonij* sub nomine *Volubilis.* item de *Ricino*, & *Lathyride* sub nomine *Albemesuch.* item de *Aro*, & *Dragontea* sub nomine *Luf.* atque etiam de *Apio*, & *Pytiusa* sub nomine *Alsebran.* nec non de *Brioniæ*, & *Vite nigra.* sub nomine *Alfescera.* ita quoque sub nomine *Almezereon* plures plantas coaceruauit. vnde expositores in diuersas abiere sententias. Alij album, & nigrum Theophrasti Cneorum voluisse censuerũt, alij Cameleam, Timeleam, & Daphnoidem, vnde fatendum est, Mesuem nobis non claram; sed confusam tradidisse doctrinam. *Confusio Mesuæ.*

Verum licet Mesue plures sui Mezerei species afferat, vnam tamen tantum speciem probare videtur, quæ habet magna folia, tenuia, & viridia, & supra dixerat, Oliuæ similia, & fructus nigros mirto similes. ita non erit Timelea ex qua Coccum Cnidium colligunt, nec Chamælea Tricoccon, nec Mezereon Germanicum flore Persici, nec Cneorum Mattioli, suspicari, quis posset voluisse Daphnoidem Dioscoridis, seu vulgi laureolam. Porrò Mesue scribit. *Est Plãta lacticiniorum maior*, sed nec Laureola, nec Timelea, nec Chamælea reddunt lac. ergo Mezereon Mesue erit planta Arabica nobis adhuc ignota.

Dices citantur à Mesue Dioscorides, Ruffus, Galenus, Alexander, ergo de planta Græcis nota verba facit. *Obiectio.*

℞. Hos à Mesue falsò citari, quæ n. ipsis tribuit nec Manardus, nec ego inuenimus in Diosc. Galeno. quare dimissa hac controuersia, & Auicennam de Camelea, & Timelea loquentem simul dimittemus, At Serapio initio capitis de Mezereo apparet cum Dioscoride loqui de Camelea; sed postea cum Habix faciens duas Mezerei species, videtur confundere Cameleam, cum Timelea. in tanta autem diuersarum plantarum confusione à Mesue facta. nos, qui distincte docere cupimus. hasce plantas seorsim locabimus, & vt de Daphnoide iam supra c. 84. egimus, ita nunc de Camelea agemus, deinde suo loco de Timelea. *Solutio.*

Quid sit Camelea apud Dioscoridem, & Matthiolum constat, describitur autem. *Frutex surculosus, ramis dodrantalibus, folijs Oleæ tenuioribus amaris, quæ gustatu linguam mordent, & arteriam deradunt.* Plinius. lib. 15. c. 7. loquẽs de Oleo fictitio. postquam loquutus esset de Oleo ex baccis Oleastri, quod est amarum, *Camelea.*

& tenue.

& tenue. subdit. *Simillimum huic est ex Chamelæa fructice saxoso, non altiore palmo, folijs oleastri, baccisq.* & lib. 24. c. 15. *Chamelæa similitudinem foliorum Oleæ habet, sunt autem amara, odorata, in petrosis palmum altitudine non excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemque folijs in duabus Absintij partibus decoctis, succoque eo cum melle poto.* itaque Plinij tempore Chameleæ Planta erat valde nota, vt potè ex qua etiam Oleum conficeretur. nostro autem hoc æuo valde ignota videtur.

Ex Bauhino. Siquidem Bauhinus in suo Theatro Botanico videtur sensisse cæteros omnes Botanicos Chameleam tricoccon dictam veram chameleam statuisse. verum multo aliter res se habere videtur. nec solum hanc non esse omnium consensu veram Dioscoridis Chameleam, sed nonnullorum tantum, alijs aliam plantam proponentibus; immo nec Tricoccon dictum vllo modo posse dici chameleam.

Contra. Etenim Chamelea antiquorum non folia solum Oliuæ proferre debet: sed etiam Baccas, quæ in Tricocco desiderantur. testem habeo Plinium, qui Chameleæ Historiam hausisse videtur ab eodem auctore à quo Dioscorides eam transcripsit. siue fuerit Crateuas, siue Andreas, siue Diodotus. quos Plinius se in suam Historiam adhibuisse fatetur in Elenco, seu lib. 1. ad conficiendum eius operis lib. 24. quos etiam auctores in præfatione sui operis citat ipse Dioscorides. vbi etiam asserit Petronium Nigrum, qui inter egregios rei herbariæ scriptores habebatur, falso scripsisse. *Euphorbium nascentis in Italia chameleæ succum esse.* Quare qui Chameleam quærunt, aduertant illa Plinij verba. *folijs Oleastri baccisq:* & etiã quod ex ijs oleum amarum effici doceat. ostendant modo mihi in Chamelæa dicta tricoccon Bauhinus, Dodoneus, & alij. baccas Oleastri. & illis credam. nec à Dioscoride, dissimulandum erat fructum chameleę esse tricoccon, & Lathiridi similem.

Refellitur Camelea tricoccon.

Anguillara. Matthiolus, Franc. Alexandri, Cæsalpinus, & alij aliam Chamelæam proponunt vnum sub vnica bacca ferentem semen, quæ verior erit Chamelea, licet, vt verum fatear, Matthioli Chameleam adhuc vidisse mihi non contigerit, cum tamen, & Romæ in Horto Henrici Coruini Botanici præclarissimi, & affinis mei, & in Horto meo Messanensi, Chamelea Tricoccon sit admodum copiosa.

Itaq: Anguillara scripsit. *in summitate suorum surculorum flores albos, & coaceruatos producit. fructus in quo semen est, magnitudine fructus Berberis; sed figura Myrti, colore rubeo, bacculæ semen continentes nigræ, interna medulla alba folia, flos, & fructus adeo amara, & acria, vt fauces mordeant.* Matthiolus autẽ de Chamelæa. & Thymelea simul scribit. *vtraque (licet hoc in chamelæa præterierit Diosc.) fructum ferunt Myrti baccis similem, quamuis Chamelea quadantenus longior sit, & Oliuæ formam representet. Vtrique fructus initio sui exortus virescit, mox per maturitatem rubescit deniq: exiccatus niger conspicitur.* Franciscus Alexandri in Apolline, & And. Cæsalpinus, Clusius, in Chamelæa italica, & alij vnicum semen, non autem ternum proponunt.

Quare his stantibus non recipio Chameleam tricoccon pro Chamelea Dioscoridis. nec Chamelæam Alpinam Lobellij, neque Chamelæam Germanicam. sed potius eam, quam Matthiolus, Anguillara, & Cæsalpinum bacciferum describunt.

Quoad Vires. Chamelæa Antiquorum deiectorias vires habere videtur, eo quod scribat Dioscorides. *Detrahit pituitam bilemq: folijs præsertim in Catapotio deuoratis. namque duæ Absintij partes adiecta Chamælæę vna Hydromelite excipiuntur, & in catapotijs coguntur. ea autem in Ventre non liquescunt: siquidem quot quot fuere deuorata, regeruntur.* vnde non vomitoriam vim: sed deiectoriam tantum habere apparet, quia Catapotia integra deorsum egeruntur. sed Clarius Plinius *aluum purgat. detrahit pituitam, bilemque*, & Alex. Trallianus. lib. 9. c. 2. ad Hydropem commendat. *Chameleæ foliorum, vnde granum Cnidium colligitur, &c.* ad purgandas deorsum aquas. sed tribuit granum Cnidium Chamelææ, quod esse falsum docuit Dioscorides. cum sit Tymaleæ fructus. & Mesue *solutione educit aquam citrinam cum fortitudine vehementi,* educit etiam Melancholiam, phlegma, & aquam aggregatam in Ventre. interficit, & educit Vermes. ex Ioãnitio valet ad Quartanam. sed eius maius iuuamentum est ad hydropisim. Similiter Aetius serm. 3. cap. 55. *Aquosa magis purgat. Purgat etiam pituitam, & bilem*, Nemo autem vim Vomitoriã Chamelææ tribuere videtur.

Facultas.

Purgatrix

Ex altera parte Auicenna lib. 2. scribit. *Interficit cum turbatione, vomitu, & solutione*; & lib. 4. de Venenis c. de Almezerion, & Chamelæa. *& accidunt ex eo vomitus, & solutio ventris superflua, & Nigrum, quod nominatur Chamelæa, est interficiens plus, & accidunt ex eo, commotio, singultus, deinde Vomitus phlegmaticus, & spumosus, deinde, educit ad conuulsionem.* ita etiam Vomitum fieri docet Arduinus propter ipsius proprietatem stomachi conturbatiuam. Guilelmus Placentinus, & alij Arabum sectatores, quorum alter ab altero trãscribit, nihil ipse expertus, & ignorans rem de qua loquitur, nobis sat sit scire, Chameleam Vomitum excitare.

vis Vomitoria.

Sed quæretis an nobis liceat, quærere Chamelæam, vt ea vti possimus ad Vomitum excitandum.

Quid agendum.

Respondeo, si Vomitoriorũ esset penuria, aliquid foret periclitandum. sed in tanta eorum copia temerarium esset, periculosa, & Venena habita proponere. iam constat adeo confuse Mesuem de Chamelæa agere, adeo

adeo concise Veteres Græcos egisse, vt iure possimus à Chameleæ vsu abstinere ad Vomitum excitandum. cum enim noscam Veteres in moderata copia exhibuisse Chameleam ad aluum exonerandam. & Arabes asserere Vomitum ciere in maiori copia. atq; Visceribus adeo esse nocuam. neq; ad proritandam aluum in pauca copia ego vterer. quare ad aliud transibo.

De Flore Miricæ, Cap. CVII.

DE hoc nihil habeo, quod dicam, nisi quod Mes. in canone. tex. 15. inter clementia vi nulla, aut minima naturæ molestia vomitum cientia numerat Miricæ, seu Tamarisci flores. non mirum igitur si quidam Oua barbi vomitum ciere crediderunt, putãtes, quod pisces Maio flores Tamarisci in ripis fluminis Tiberis enatos, edant.

De Narcisso. Cap. CVIII.

INfinita reperiuntur hoc æuo apud florilegos Narcissorum genera, & Matthiolus sub ipsis comprehendit etiam Tulipas, Ornithogalum maius, Leucoion bulbosum; alij distinguunt Narcissum. primo secundum folia in latifolium, & angustifolium. 2. penes magnitudinem in maiorem, & minorem. 3. penes colorem in totum album, totum luteum, totum sulfureum, purpureum. vel in album calice croceo, rubro, herbaceo. 4. secundũ calicem maiorem, minorem, oblongum, & veluti Tubam. 5. in pleno flore, duplici, triplici, vel simplici. 6. in magis, & minus gratum odore. 7. secundum tempus florendo vernale, æstiuum, autumnale. 8. penes Regionem in Montanum, Marinum, Indicũ, Constantinopolitanum, Hispanicum. & secundum alias differentias, ita vt Bauhinus in suo Pinace centum Narcissorum differẽtias enumerauerit. non comprehensis Tulipanis, Ornithogalis, nec Leucoijs bulbosis. Porro eandem vim omnium horum radices habere non est probabile. quare illos tantum Narcissos quæremus, quos Antiqui tradiderunt. *Differẽtię.*

Dioscorides duas tantum Narcissi differentias proposuit. alteram cui *flos albus, intus croceus*. alteram vero cui *intus purpureus*. immo alio etiam modo distinxit. *Probatissimum nascitur in montibus, suaui odore, cæteri in campis, & sabulosis porrum imitantur, atque herbaceum virus olent*. & Ouidius. *Descriptio*

Nusq; corp' erat croceũ pro corpore florẽ.
Inueniunt, folijs mediũ cingentibus albis.

At Plinius. lib. 21. c. 5. *Huius alterum genus*, inquit *flore candido, calyce purpureo. alteri, calyx herbaceus*. deinde c. 19. scribit. *Narcissi duo genera in vsu Medici recipiunt. Vnum purpureo flore. & alterum herbaceum*. sed Theophrastus vnum tantum genus videtur descripsisse. in cuius textu obscuritas magna legenti apparet. Versio enim Gazæ. ab Heinsio etiam correcta. ita habet lib. 6. c. 6. de Hist. Pl. *Habet caulem sine folio herbaceum. florem suo ferentem cacumine in membrana veluti vasculo inclusum, large amplum, coloreq; nigrum, figura oblongum. Hic decidens sponte germinat. Cæterum, & qui legunt defigere eum solent. Quin, & radicem ferunt, quæ carnosa rotunda, amplaque est*, ex quibus verbis videtur Theoph. velle florem ferre in membrana inclusum. ita etiam florem nigrum, & figura oblongum. præterea florem decidentem sponte germinare. cum tamen Theoph. non de flore; sed de semine loquatur. scribens. τὸν δὲ καυλὸν ἄφυλλον μὲν ποώδη δὲ, καὶ ἐξ ἄκρε τὸ ἄνθος καὶ ἐν ὑμένι τινὶ, καθάπερ ἐν ἀγγείῳ καρπὸν μέγαν ἐν μάλα καὶ μέλανα τῇ χροιᾷ σχήματι δὲ προμήκη. ἕτος &c. quæ vertenda sunt. *Habet autem caulem sine folio, herbaceum quidem, & in cacumine florem. Et in membrana veluti vasculo inclusum semen large, amplum, nigrumq; colore. figura oblongum. Hic, &c.* vt semen sit nigrum, non autem flos. ita Hermolaus in Corollario transcripsit. *Semen velut in membrana nigrum, prælongum*. & Dioscorides scripserat forte ex Theophrasto. καρπὸς ὡς ἐν ὑμενύς, μελας, προμήκης, *semen in membrana nigrum, oblongum*. vnde miror Io. Ruellium lib. de Natura stirpium scripsisse. *Flos membrana inclusus ceu vasculo, amplusculus, nigricans, oblongus, qui defluens sponte germinet, &c.* & tamen verterat Dioscoridis verba citata. Dodoneus. Theophrasti locum emendare censet, sed ipsum non intellexit scribens. *Exemplaria Theophrasti pene omnia* μέλανα τῇ χροιᾷ *habent, quod Hermolao, & Marcello occasionem dedit, ut Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro* μέλανα *reponendum est* μήλινα. *Est autem melinus color, idem qui Ocræ, siue luteus*. Cæsalpinus cum Dodoneo sentit. Verum doctissimi viri citati debebant accedere ad textum Græcum Theophrasti, vbi inuenissent vocem καρπὸν. quæ clare indicat de semine ipsum loqui. & quo modo consentiebant Narcissi florem decidentem nasci? cum tamen de semine verum sit, quod statim atq; humi ceciderit, debet obrui, vt nascatur alias siccatum non nascitur, sic obseruaui in Soldanellæ semine, quod siccatum nigricat, & terræ commissum non germinat. sed oportet viride ex suo folliculo sumere, & reperietur germinare, ita ex eo terræ commisso alui plantas, aliás ex semine, vel viui radice nunquam. sed redeamus ad Narcissum. *Semen nigrum.* *Dodoneus citat.* *Textus Græcus cõsulendus.*

Videntur Antiqui loqui de Narcisso medio croceo simplici, vel de medio purpureo, quem *Collo de Camelo* nunc vocant. quod Narcissi nomen habuit à narce, inquit Plinius *Nomen.*

nius, non à fabuloſo puero. quod ſcilicet, vim ſtupefaciendi habeat. vnde Plutarchus in Sympoſio. quaſi neruos hebetans, & torpidas grauitates efficiens vocatur. inter ſpuria nomina Narciſſi, in textu Dioſcoridis, & Apulei dicitur, *Bolbus emeticus, & à latinis bulbus* vomitorius.

vis Vomitoria. Quoad facultatem Vomitoriam. Dioſcorides. *Radix cocta ſiue eſtur, ſiue bibitur, Vomitoria eſt*, Plinius lib. 21. c. 19. *Hunc ſtomacho inutilem, & ideo vomitorium, aluoſque ſoluentem, neruis inimicum, caput grauantem*. Aetius ſerm. 3. c. 119. *Qui vero fortioribus vti volunt, Narciſſi bulbum in aqua coquunt, & cum decocto quidem temperant Vinum, ipſum autem bulbum edunt coctum cum oleo, & modico ſale*. ſic Paulus lib. 1. c. 42. *At qui valentioribus vti volunt, Narciſſi bulbo aquæ incocto Vinum temperant*. & lib. 7. c. 10. *Narciſſi autem elixi ſurſum per Vomitum purgant*. itaque Narciſſi radix eſt inter valenter vomitoria, & adeo. vt Auic. ſcripſerit. 13. 3. tract. 5. c. 13. *& non multum ſumant de Cæpe Narſiſſi, quoniam facit accidere ſpaſmum*. eſt igitur in conuenienti doſe ſumenda. vnde Auicenna loquens de cura Vomitus, ait, *Et ille, qui inuenit ſubuerſionem inſeparabilem in vere, & fuerit conſuetus vomere proprie in eiuſmodi tempore, comedat cum pane paruæ quantitatis. ℥. iij. cæpæ Narciſſi, deinde ſumat aquam calidam, & ſyrupum acetoſum*. idem lib. 2. ſcripſerat de Narciſſo. *Radix eius quando comeditur ſicut eſt, excitat vomitum, & ſimiliter decoctio eius. Confert doloribus Matricis, & Veſicæ, & quando bibuntur ex eo 4. drac. cum aqua mellis, eijcit fœtus viuos, & mortuos*. Et Oribaſius 8. Collect. c. 20. *Cui autem à Cœna vomitum ſine moleſtia cieri volumus Narciſſi bulbos vna cum aliquo eorum, quibus ille veſcatur, propinantes, eum ita afficiemus, vt facile vomat. Narciſſi enim bulbus, quem caput vocant, medicamentum eſt ad Vomitum efficax*. ſed cap. ſequenti 21. *Qui volunt*, inquit, *vehementer euomere. ij Narciſſi bulbum aqua decoquunt. eaq. vinum temperant*. *Hippocrates.* Tandem Hippocratis auctoritate vtendum erit, qui 2. Epid. in fine. ad febrem Ephimeram ex laſſitudine ad vomitum prouocandum ne in putridam tranſiret, exhibuit. *Si hominem*, inquit, *calor corripiat, non à bile, neque à pituita; ſed aut à craſſitudine, aut aliàs febriat, aquam multam calefacito: deinde ea ſuperinfuſa caput rigato, donec pedes ſudarint, & farinam craſſiſſimam coquito. Poſtquam autem pedes ſudarint, farinam plurimã, & calidiſſimam edens, ac vinum meracum inſuper bibens veſtimentis contectus facile quieſcat. Aut Narciſſi duo, aut tria capita in cœna edat*. in qua *Difficultates.* curatione reſtãt nõnullę difficultates à Mercuriali in com. non ſolutæ. primo circa Doſim. nam Hipp. ad duo, vel tria capita aſcẽdit. Oribaſius, & Aetius videntur vnum bulbum proponere, & Auicenna non audet excedere 3. vel 4. dracmas, ne ex nimio vomitu ſuccedat conuulſio. ego dicerem à cæna, quia vltimo ſumitur, & primo Vomitur, vnde in Ventriculo parum reſidet, poſſe aſſumi duos, uel tres bulbos, at decocti, & ieiuno uentre eſitati in pauca doſi debent aſſumi. *Contradictio Oribaſij.* ſecunda difficultas eſt, quia Oribaſius ſibi contradicit. primo enim aſſerit Narciſſi bulbos in cæna aſſumptos facilem præſtare vomitum. deinde uero Narciſſi bulbum decoctum, & cum uino eius decocto aſſumpto, eſſe ualidum uomitorium. unde eſt ex Oribaſio, facilis, & ualidus. & ualidus unus bubus, imbecilles plures bulbi.

Reſponſio Mercurialis. Reſpondet Mercurialis. *ad Vomitum ciendum poſſe adhiberi bulbos Narciſſi varijs modis, vel cum vino, vel ſine vino; ſi cum vino aſſumantur, validiſſime prouocant vomitum, & de hoc Paul. Aeg. & Oribaſius loquuntur: ſed ſi ſine vino, quemadmodum vſurpat Hipp. à cœna ſine moleſtia eſt Vomitus*.

Reſponſio noſtra. Reſpondeo ego, quod bene diceret, ſi uinum magis laxaret uentriculum, quam aqua: penetrare quidem vinum facit medicamẽti vim; unde uinum meracum à Dioſcoride dicitur Veneni Cicutæ alexipharmacum. tamen Vinum Cicutæ ſucco mixtum irremediabile Venenum reddit, ob faciliorẽad viſcera penetrationem. ut Antiqui referunt, & cum his Hermolaus Barbarus, &c. unde potius plures bulbi poſt cęnam facilius uomere faciũt. unus autem coctus cum ſuo decocto, & uino in ieiuno eſt ualidum, & difficile Vomitiuum.

Apulei explicatio Scripſit Apuleus Platonicus lib. de Medicam. Herbarum. c. 55. *Herbam ad phthiſicos, & Colicos. Narciſſum tuſam, & potui datam colicis, vel tuſſientibus prodeſſe dicimus*. licet ſcribat *Herbam*, ſentio tamen uelle bulbum, & fortaſſe prodeſſe ui uomitoria. quia colicis uomitus confert, & aliquãdo etiã phthiſicis.

Quid agẽdum. Ex his colligemus Antiquis fuiſſe in uſu ad uomitum excitandum bulbos Narciſſi noſtri pratenſis, & ſimplici flore albo, medio calice croceo. in febre Ephimera ex laſſitudine. in doloribus matricis. et Veſicæ præterea colicis, phthiſicis, & tuſſiculoſis. nos eo uti poterimus, quando aliorum uomitoriorum magis conſuetorum fuerit defectus. *Quomodo.* Aliqui dedere bulbum crudum. cæteri uero exhibent bulbum elixatum, ut mãducetur cum oleo, & ſale. alij iubent cum pane modico, alij cum ſolitis cibis. & eius decoctum cum uino mixtum potandũ exhibent in Cæna.

Quantum. Eius doſis eſt incerta. alij exhibẽt unum bulbum. Hipp. duos, uel tres. Auic. non audet excedere tres, uel quatuor dracmas. *Quando.* Si fuerit in cæna aſſumptus cum alijs cibis, facilis ſuccedet Vomitus, quia ſuam uim non ualde in uentriculum imprimet. ſi uero bulbus elixus, & contuſus fuerit aſſumptus à ieiuno, & eius decoctum cum uino mixtum fuerit potatum ualidum prouocabit Vomitum, quem timet Auicenna.

De Nardo Celtico. Cap. CIX.

Nomen.

Ardum Celticum à regione in qua naſcitur cognomen habuit, nardi vero nomen ab odore, & facultatibus Nardi Indici, & Syriaci. naſcitur Nardum Celticum ex Dioſcoride in Liguriæ alpibus, prouenitque in Iſtria. ſed Matthiolus id reperit etiam in Stiria, & Carinthia. apud Aromatarios nunc paſſim ſiccatum inuenitur. Nardum Gallicum Aegineta vocauit. Radices, atq; cauliculi abiectis folijs in vſu ſunt ob odoris ſuauitatem. — Natale.

Paradoxũ. Hic mirabitur non nemo, quod inter valida Vomitoria connumerare Nardum Celticum auſus fuerim. ſiquidem Dioſcorides ſcriptum reliquit. *ad eadem, quæ Syriacum pollet: ſed vehementius vrinam cit, & ſtomacho vtilius eſt.* & de Nardo Indico, & Syriaco ſcripſerat. *Alum potu ſiſtunt. Nauſeæ ex aqua frigida auxiliantur, & ſtomachi roſionibus.* & Galenus 8. de ſim. med. fac. *Nardi ſpica compoſita eſt ex adſtringente ſufficienter ſubſtantia, & acri calida non multa.* & de Celtica Nardo ait. *iam dictis Nardis ſimilis quadantenus in genere facultatis eſt. Cæterum ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandum vrinam, ſi quidem calidior illis eſt: ſed minus adſtringit.* tantum igitur abeſt, vt Nardus Celtica vomitũ promoueat; vt potius Nauſeam compeſcat, & alui fluxiones ſiſtat.

vis vomitoria. Contra tamen non paruæ auctoritatis ſcriptores adſunt. nempe Paulus Aegineta lib. 7. c. 10. nos docuit, *Nardi Gallicæ radicum dracmæ ſeptem ex mulſa potæ ſurſum valenter purgant.* quod pariter viſum fuit Aetio ſerm. 3. cap. 119. *Celticæ radix trita ſeptem dracmarum pondere in aqua mulſa, ac pota, fortiter ſurſum purgat, vt aliquando etiam exceſſus purgationis conſequatur.*

Quid agẽdum. Quare dicendum, quod dracmæ ſeptem efficiunt Vomitum cum aqua mulſa potæ. quia natura à copia irritetur ad vomitum, à pauca doſi roboretur, vt Crocus in pauca doſi eſt medicamentum cordiale, in multa venenum. Verum quia præter dictos nullũ alium legi auctorẽ Nardi Celticæ vſum pro Vomitu excitando, ego quoque inter obſoleta relinquam.

Quantum. Sat ſit ſcire pondus ſeptem dracmarum debere eſſe.

Quomodo. Et potandum cum aqua mulſa.

De Nicotiana. Cap. CX.

Vltitudine nominum hęc plãta diues eſt. Nam à Prouincia vbi primum reperta *Tabacum* ab Hiſpanis dicta, licet Peruani *Petum* vocent, vel *Picielt* ex Monardo. Hæc primũ in Luſitania dicta fuit *Herba Legati*. quod Io. Nicotius Legatus tunc temporis Regis Galliæ in Luſitaniam in ſuo Horto coleret, à quo tranſmiſſa in Galliam vocata fuit Nicotiana & ibi culta à Regina Catharina Medicea, & à magno Priore, nomen obtinuit *Herbæ Reginæ*: & *Herbæ magni Prioris*. delata in Aetruriam ab Alphonſo Tornabono, dicta fuit à Cæſalpino Tornabona. Romæ allata à Cardinali Sanctæ Crucis dicitur etiam *Herba Sanctæ Crucis*. alij vocant *Herbam Sanctam*. alij *Sanam ſanctam*. alia vero Indica nomina ſicut Belgica, Germanicaq; ſilentio obuoluam. Recentiores Botanici aliquando conati hanc includere ſub antiquorum notitiam. ſed aliquando videntur deliraſſe. ita Guillandinus in ſuis ſynonimis plantarum. hanc cenſuit *Onoſma Pauli*. cum tamen Paulus non differat à Dioſcoride, qui de Onoſmate ſcripſit, habere folia in terra iacentia ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Lugdunenſes dixere *Bugloſſum Antarticum*. ſed nec folia aſpera, nec quatuor ſemina ſub vno flore producit. qui *Piperinam* vocant ad placitum ſuum loquuntur. *Hioſciamum Peruianum* dixere Geſnerus, Dodoneus, Camerarius. quod nec placuit Io. Neandro in Tabacologia, nec Delecampio. quoniam huius folia ſint acria, & calida, Hyoſciami vero frigida. ſed hoc vim non facit. nam ſeminis productio ſimilis has plantas congeneres facit. immo vis tabacci, & Hioſciami conturbandi ſpiritus Animales ſimilis eſt. — *Nomina.* *Hioſcianus Peruianus.*

Quoad huius plantæ differentias folia Tabacci maris, & fœminæ dictæ parum diſtant; immo ſæpe commutantur, maris enim dicũtur latiora, fœminæ anguſtiora; ſed temporis proceſſu mutãt formã ob ſoli pinguedinẽ, vel ſterilitatẽ, vt ſæpe obſeruaui in meo Horto. — *Differẽtiæ.*

Circa temperamentum. Aliqui frigidum eſſe cenſent; & eiuſdem cum Hyoſciamo facultatis, ob quamdam plantæ formam, & ob mentis alienationem, ac ſoporem. Sed decipiuntur, quia calida facultas ei ineſt, Cęſalpinus calidum in primo, & ſiccum in ſecundo gradu fecit. Lobellius ordine ſecundo intenſo poſuit. Edoardus Donc Anglus calidum, & ſiccum in tertio. ſed nos diſtinguemus cum Renealmo, & Neandro. vt folia viridia ſint calida, & ſicca in ſecundo exceſſu, ſiccata verò in fine tertij. admodum enim acria, & calefacientia percipiũtur. — *Temperamentum.*

Circa facultatem vomitoriam, Monardus hanc ei non adſcripſit, nec alij plurimi. tamẽ Io. Neander in Tabacologia eam agno- — *vis Vomitoria.*

uit, scribens pag. 48. *Idem suffumigium vehementer in nauseam, ac vomitum ventriculum concitat (vt cottidiana experientia monstrat) villis nimirum internis adhærendo, ac ita succos peculiares in ventriculo, ac mesenterio contentos offendendo, operationes eius consuetas demolitur*.

Et pag. 93. *Succus pondere duarum vnciarum interpolatis vicibus sumptus, vehementer supra, atq: infra aquam, atq: pituitam purgat: ideoq: Epilepticos sanat: si malum antiquatũ non fuerit*. quod *experiētia nobis in pluribus compertum attestamur*, & pag. 102. ex eius succo confectum syrupum supra, & infra purgare docet. pag. 147. Vino dracmæ duæ succi exhibitæ horarum decem spacio vim conciliant per superiora purgandi, & inferiora, & id circo in pestifera lue multum conferunt talia.

Historia. Nos testamur puellam, cui ob vlcera capitis mater caput succo Tabacci multum confricauerat, valde vomuisse, vnde patet mirabilis eius vis, vt etiam capiti apposito multo succo vomitus prorritetur. & multos noui, qui mane manso mediocri Nicotianæ folio multam viscidam pituitam euomebāt.

Quid agendum. Ergo mansum Tabacci viride folium, syrupus ex eius succo, vel succus quocumq; modo deuoratus, immo etiam copiosus fumus vomitum excitare solent mitem, quo

Quoties. copiosa pituita viscida educatur. & conferet talis euacuatio sæpe repetita, vt quolibet mane ad auertendas fluxiones ad articulos. ad Epilepsiam, Paralisiã, Colicam. Dodoneus ita scripsit. *Succo verò huius epóto quatuor, aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer su-*

Quantum. *pra infraq: purgatum, longum deinde, & profundum subsequutum somnum, ab amico obseruatum accepimus; fuit autem is, qui assumpsit rusticus, homo fortis mediæ ætatis, Hydrope laborans, qui ex somno expergefactus, cibum, potumque postulauit, ac deinceps bene habuit. Atque hinc expurgandi quoque facultatem hunc habere cognoscere licet*.

De Nuce Henden, Cap. CXI.

Nomen.

PRoponit nobis Serapio rem nomine *Nucis henden*, seu *handen*, & in Barbaria dicitur *Nux Columbarum*. & describens ex Rasi dicit esse *Tuber*, Adeps terræ. & *petra terræ*. & ex Isaac, esse *Tubera granata sicut cicera alba, cuius color trahit ad glaucedinem*. Ex Salomone dicit quod *facit Vomere*. & ex libro Tallameth. *Quando proijcitur ex eo vnum cange in lib. x. Mellis, & in lib. I. minus testia aquæ calidæ, & agitatur bene, & cooperiatur os Vasis fit Vinum statim, & Barbari vtuntur eo*, Auic. lib. 2. cap. 503. est terra granosa, & sicut cicer, alba declinans ad citrinitatem, quæ expectatur.

Equidem quid sit hæc nux diuinare nequeo. primo enim videtur velle Tubera nostra, dicens, quod sit Pinguedo terræ, petra terræ, & Tuber. nec non quod sit calida, & humida augens sperma, & corroborans libidinem. ad quæ sunt in vsu nostra Tubera.

Ex altera parte, quia scribit ex tali nuce cum melle, & aqua calida effici Vinũ. idest, potũ, quo Barbari vtantur. erit veluti Caphe dictum, & quid simile. sed quia dicit afferri de Barca, & de Coroscen. possumus dicere esse Medicamentum Indicum, quod neque in terra Serapionis oriebatur; sed aliunde afferebatur. At citat Paulum, & Galenũ. crederem alium Paulum, & alium Galenum legisse, an Auellana purgatrix Monardi, & aliorum?

Quoniam autem Serapio scripsit, quod *facit Vomere*, coactus sunt eius hic meminisse, licet Auic. nihil de Vomitu: sed potius contrarium asserat, inquiens. *Abscindere fluxum sanguinis*.

De Nuce Vomica. Cap. CVII.

SErapio describens Nucem Vomicam, duorum tantum auctorum dicta refert. Habix, & Abraam, & quia vomitoriam nominat, & talem dicit esse, de ea à nobis hic est habendus sermo. Guilielmus Quacelbenus apud Mattiolum. Epist. lib. 3. scripsit Constantinopoli vocari Nuces Farfalach, cui respondit Mattiolus. se eas Venetijs emisse. selectas, & allatas inter Nuces Mosc. Igitur *Nux vomica* videtur dicta quod Vomitoria sit. *Castaneola* à forma. Sed quid sit primo erit inuestigandum. quam quidem non debemus ex Græcis perquirere; sed ex Arabibus. Ergo Serapio ex Abraam, *Est nux* (scribit) *cuius color est inter glaucedinem, & albedinem maior auellana parum, & sunt in ea nodi*. Auic. lib. 2. de hac non loquitur. sed solum c. 508. de Nuce Metel ait. esse similem Nuci vomicæ. *Nomen.* *Quid sit.*

Apud nos in officinis Nucis Vomicæ nomine quidem fructus prostant, quos pro genuinis recipiunt Cordus, Castor Durantes, Lugdunenses, Tabernamontanus.

Negant alij plurimi, vt Anguillara, Lacuna, Cæsalpinus, Lonicerus, Guilland. Fuchsius. Mattiolus *Caninam* appellare mauult non autem *Vomicam*, quod Canes deuorata pauca temporis mora interimat. At officinarum Nucem Vomicam esse Nucem Metel censent Lonicerus, Lacuna, Cæsalpinus, Anguillara, &c.

Itaque non leuis dubitatio primo occurrit, an cognoscatur, & an apud nos reperiatur vera nux Vomica tum, quia notæ traditæ sunt leues, & fallaces; tum etiam quia facultates non correspondent promissis. *Difficultas*

Notæ non videntur correspondere. vnde Anguillara vulgarem Vomicam esse legitimam negauit.

Nec

Nec correſpondent facultates, quia Vomitoria ab Arabibus perhibetur. Homini noxiam dicit Mattiolus, innoxiam Melichius, & Renodæus. potiones ſumniferas ex his ſe paraſſe Braſauolus ſcribit, referente Bauhino. Anguillara refert, ſe ex amico ſuo in re herbaria peritiſſimo certiorē eſſe factum, quod vulgaris nux vomica, ſit radix herbæ folijs rotundis humi ſerpentibus, quod ſi uerum eſt, non dici poteſt fructus, ſed nux. Sed quicquid ſit, vera Nux Vomica Arabum Vomitoria eſt res: ita ſi quidem apud Serapionem Habix retulit. *Facit vomere fortiter ſola, aut cum alijs medicinis, quando teritur, & miſcetur cum pauco ſalis, eo quod ſal iuuat ad vomitum, & mouet humores, & facit eos egredi facilius per vomitum.* & ex ſententia Habix. *Mouet vomitum, & expellit ſuperfluitates cholericas, & phlegmaticas, & laxat inferius etiam ſecundum virtutem, & ſecundum naturam ſuperfluitatum.* Meſue Canonum lib. 1. Theor. 1. tex. 15. inter Mediocria Vomitoria numerat nucem Vomicam. Auic. ſupponit pro Struthio.

Emetica.

Quantum. Eius doſis ex Habix ſunt dracmæ duæ. ſed eius Corticis Abraam exhibet dracmam vnam.

Quomodo. Habix ait. *Et bulliant folia, vel ſummitates foliorum Anethi ſicci in pondere dracmarum viginti: in libra vna aquæ, uſque ad conſumptionem medicitatis eius, deinde apponatur parum mellis, & medicina conficiatur cum melle, & poſtea admiſceatur cum aqua illa decocta, & bibatur, quoniam facit euomere vomitu facili, & fortaſſis ſoluit ventrem. Et tali modo præparatur cum Des, & ſemine Atriplicis.* & ex Abraam ſcribit. *Et quando accipitur de cortice eius, & teritur, & cribratur, & accipitur de ipſo dracma vna, cum duobus aureis Aneti triti, aut ſemine fœniculi, & conficitur cum melle ſufficienti, & bibitur cum aqua calida.*

Quid agēdum. Equidem vtor Vomitorijs cognitis, & expertis. nam Arnaldus de Venenis ſcribit. *Venenum eſt ex Auic.* deinde ſubdit. Nux Indica, uel Vomica. drac. ſemis. Caſtaneolę prouocat Vomitum etiam cum timore, & tremore.

De Nerio. Cap. CXII.

Nomen. NErion, Rhododendron, Rhododaphne, Roſa Apulei, Laurus roſea, Roſa arborea, Oleandrum. ſunt nomina ſynonima eiuſdem plantæ. vulgaris notitiæ, cum flore rubro, tum albo, ut prope radices Montis Aetnæ circa flumina copioſiſſime nobis ſpectare licuit, menſe Auguſto.

Temperamentum. Tota planta eſt facultate valde calefaciēte, unde Auic. repoſuit inter calida tertio exceſſu, & ſicca ſecundo. Galenus 8. de ſimp. m. fac. *Initio autem*, inquit, *in corpus aſſumptus pernicioſus, ac venenoſus non tantum hominibus eſt, ſed plerisque etiam pecudibus.* Dioſcorides autem ſcriptum reliquit. *Flores, & folia Mulis, Canibus, Aſinis, & quadrupedum plurimis venena ſunt. Imbecillæ etiam animantes, vt pecus, & capræ, ſi aquam bibant, in qua folia ea maduerint, moriuntur.* confirmauit id Plinius iiſdem penè verbis. tum lib. 16. cap. 20. tum etiam lib. 24. c. 11. quibus addendum quod refert lib. 21. c. 13. ſcribens. *Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab inſania, quam gignit, Mænomenon vocant. Id exiſtimatur contrahi flore Rhododendri, quo ſcatent ſiluæ. Genſq. ea cum ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) non vendit.* præterea Ioan. Liebautius Comen. de Venenis apud Scolzium: teſtatur ſic. *Quidam è ligno Oleandri Veru fecerunt, & carnes eo aſſarunt, & mortui ſunt, qui ex eis comederant.* Ergo dubio procul venenatum eſt Nerion. *Deleteriū.*

Tamen ſcribit Plinius lib. 24. citato. *Mirum folia eius quadrupedum venenum eſſe, homini vero contra ſerpentes præſidium Ruta addita è vino pota.* quod ſupra etiam lib. 16. notauerat. ſentiens cum Dioſcoride docente eadem. Paradoxum hoc viſum fuit Auicennæ, qui ſcripſit. *Eſt Venenum, & quandoq: miſcetur cum Vino, & Ruta, & potatur, & liberat à venenis vermium venenoſorum, & ipſa, & eius flos ſunt venenum hominibus, & beſtijs, & canibus: veruntamen confert, quum bibitur cum vino decocta cum Ruta ſecundum quod dicitur.* Ecce quod Auic. refert, *ſecundum quod dicitur.* ſed parum credit. *Paradoxū*

Porro eſſe Venenum, & eſſe contra Venena sūt oppoſita proinde ne Dioſcoridis & Plinij auctoritas refrangatur. dicemus hominibus ſanis eſſe Venenum. demorſis autē à ſerpentibus auxilium. non ne duo venena data iuuant ex Auſonio? & plurima his ſimilia. *Cōciliatio.*

Sed dicetis, quorſum hæc, quid ad Vomitoria? cum nec Ardoinus lib. de Venenis 3. c. 21. de Oleandro. Vomitum ponat inter Accidentia ab aſſumpto Oleandro. immo omnes auctores pro remedio ab eo aſſumpto proponunt Vomitum.

His nō obſtantibus Reperio Leonardum Florauantum Empiricum Doctorem lib. 1. ſuæ Phiſicæ c. 41. ſcribentem. *Oleandrum eſt planta notiſſima, quoniam, & Domi, & in Hortis ad ornatum alitur, hoc corpus ſoluit, & valide vomitum prouocat: ſed non valet in febribus ardentibus, quæ maximopere inflammant, ſed vbicumq: morbi à cauſa frigida adſunt, in his maxime prodeſt, & valide ſoluit.* *vis Vomitoria.*

Ego, vt verum fatear, vt ſæpe vtor Vnguento ex folijs Oleandri ad ſcabiem, ita è contra nunquam utar ad uomitum excitandum, neque etiam in letargo, Apoplexia quotidiana, uel quocumque alio morbo frigidiſſimo, quia non timeo primas qualitates; ſed Venenum, itaque nulli conſulam, ut Nerio utatur pro Vomitorio. id tamen proponere fui coactus, quia Auctorem legi. ipſum inter Vomitoria reponentem. *Quid agēdum.*

De Ouis Piscium. Cap. CXIII.

HIc reponemus etiam Oua Piscium inter Medicamenta Vomitoria, de quo fortasse non nemo mirabitur, quia Auium oua summe commẽdantur, probantur etiam Testudinum Oua. Sed et Piscium Oua in vsu plurimo sunt, siquidem *Oua Tunni* salita innoxie comeduntur Oua Halicum (dicta *Arenghe*) ventriculum firmant. Ex Ouis Stirionis salitis paratur conditum, quod *Cauiale* vocatur. *Oua Tarica* (nos *Botarghe*) dicuntur Oua Cephali sale condita. ita etiam multorum piscium recentium Oua iucunde, & innocue sumuntur.

Mirabile.

Oua vomitiua.

Contra tamen noxia, & Vomitoria perhibentur Oua Piscis Barbi, Lucij, Squalli, Astaci, Cicadæ, & fortasse aliorum multorũ.

Oua Barbi

Barbulorum Oua, inquit Platina, *mense præsertim Maio perniciosa habentur*, Matthiolus vero scripsit. *Nec minus euitare oportet Oua Barbi piscis, nam adeo venenata sunt, vt si largias sumãtur, eos qui hauserint in magnum periculum adducent*, eadem refert Schuuenchfelt, lib. de Animalibus Silesiæ. Scappius Coquus dicit esse Oua pessima. Paulus Zacchias lib. de Victu Quadrag. scripsit. interiora Barbi esse quasi venenata, præcipue vero in aliquibus anni temporibus, licet semper dolores colicos, & aliquot alios his multo peiores cum vomitu, & sexcentis alijs prauis accidentibus causare soleant. Cardanus. lib. 3. de san. tuen. c. 69. & repetit de Aere, Aq. & loc. tom. 2. lect. 6. scribens. *Oua piscis fluuialis, quem vocant Balbum, credo quia barbatus est, præsertim tempore Maij, cum flores Populearum arborum, quæ ripis fluuiorum insidere solent, ederint, Mouent choleram affectum non sine vitæ discrimine, vt elleborus albus, aluum etiam vehementer irritat, vt aliquando, non nisi magno negotio sisti possit.* Rondeletius autem in Hist. Piscium. scriptum reliquit. *Oua Venenata esse vulgo dicuntur. quod vim turbandæ alui, & ventriculi subuertendi habeant. Hoc ideo fit, quia bilem mouent, & excitant: ijs enim qui affatim oua ista deuorarunt, & vomitu, & alui deiectione, & magno oris ventriculi morsu, & molestia corpus euacuatur. Hanc vim ouis istis inesse nonnulli existimant eo maxime tempore quo Salicum (quæ ad fluuiorum ripas sunt) floribus in aquam decidentibus vescantur. Sed cum eadem neque Salicum floribus, neque alijs ipsorum Barborum partibus, quæ ex ijsdem aluntur, insit, id Idiosyncrasiæ potius tribuerim, quam manifestæ cuipiam qualitati.* Et Ant. Gazius apud Gesnerum Hist. Aquat. p. 154 *Cum de Ouis, ait, Barbuli piscis cocti duos tantum bolos comedissem, experiũdi gratia, nihil inde aliquot horis postea nauseæ percepi demum sub horam cœnæ plurimam in ore ventriculi sensi inflationem, quam vt dissoluerem, Anisum sumpsi, sed frustra. Post horam facies mea apparuit tanquam in syncope, ita vt astan-, & admirari, & de mea salute timere inciperent. Ego interim magnam non solum in stomacho, & ventre; sed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in vnaquaq; carnis parte sentiebam. Tum superuenit passio cholerica, donec supra, infraq: simul pluries Oua purgarentur, magna cum anxietate, & virium prostratione, & maximo vitæ periculo.* Gesnerus autem lib. de Aquat. pag. 145. suis monumentis reliquit. *Ego autem quosdam his ouis degustatis similiter ferè affectos noui. Et quendam intra duas horas ab eis assumptis supra infraque magna cum anxietate vehementer inanitum. quamobrem Oua cum piscis exenteratur, statim eximi debent, nec vna cum pisce coqui.*

At modo vt referam, quæ de Ouis Piscis Barbi obseruaui. inter multos, quos curaui huius recordor, dũ Romæ eram anno 1616. vocatus fui ad visitandas duas sorores Neapolitanas meretrices. quæ ob esum ouorum piscis Barbi multum supra infraque euacuatæ erant. quarum altera Angela nomine vomuit tantum, sed die sequenti ab vlcusculis ex humore salso circa pudenda ad partem sinistram in pectine, quibus per tres menses laborauerat, cummaxima molestia, & ab ijs maximopere optauerat curari. sanata apparuit. Altera vero soror Angelica vocata, quæ sana videbatur, & nulla egere purgatione, ab hisce Ouis assumptis sursum, & deorsum vehementer purgata fuit, & per x. dies inferna purgatio perdurauit, vt etiam vltimo in Tenesmũ deueniret, mucosa, ac sanguinolenta deijciens. Tandem cum maximo uentris rugitu multam liquidam materiam deiecit, & conualuit. Altera igitur ex tali euacuatione sana existens læsa fuit, altera uero chacochima, egens purgatione, mirè curata.

Historia.

Sed Leonardus Florauantus lib. 1. suæ Physicæ. c. 79. *Hic piscis*, inquit, *Mense Maij fert Oua, quæ quocumq: deuorata modo aluum soluunt, & multis vomitum prouocant, & mirabiliter purgant, Quicumque autem eo tempore taliter purgatur, securus erit. se eo anno non ægrotaturum, purgatio autem est iucundissima, quia humores non commouentur, vt ab alijs medicamentis assumptis. Quamobrem, capto pisce statim oua sunt extrahenda, & industriè ad Solem siccanda, & miscenda cum Sena, & alij correctiuis.* itaque usus Ouorum Barbi, quandoq. confert.

Nec sola Barbi Oua; sed etiam Lucij Vomitoria sunt. Quoniam Gesnerus in Histor. Aquar. de Lucio, refert. *Quidam ex Ouis Lucij quoque similiter cholericam passionem excitari aiunt. Etenim oua Luciorum piscatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt: videntur enim æque noxia, vt Barbi Oua, similiterque cholericam affectionem inducere. sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant*, ita etiam Schuuenchfelt. *Lucij piscis*, inquit, *Oua abijciuntur, vt inutilia cum nauseam, & diarrhæam commoueant instar Barborum.*

Oua Lucij

Squali

Oua Squali. Squali piſcis oua emetica etiam ſunt. Romæ anno 1623. de his comederunt Reuerendiſſimus D. Coccinus Decanus Auditorum Rotæ, Hyeronimus Magiſter Domus, & D. Io. Baſſus Capellanus. Hi multum ſupra, infraque eiecere. Reuerendiſſimus autem ipſe non vomuit, ſed per triduum aluum liquidam habuit.

Oua Cicadæ piſcis. Cicada piſcis Cruſtatus eſt, congener Locuſtis, ſqualis. Oua plurima initio æſtatis ſub cauda gerit, quæ cocta coralliorum colorem referunt. Meſſanæ primo Iulij. 1639. huius oua comeſta fuere à Baroniſſa, Vxore Don Philippi Bonaiuti tunc Iudicis Meſſanæ, à Don Andrea huius fratre, ab ipſius Coquo, & à Rhedario, omnibus moleſtus vomitus ſuperuenit, cũ multa anxietate, & alui etiã fluxu ab hora 18. ad 24. Doctiſſimus Medicus, & cæteri adſtantes de Veneno exhibito timebant, & multis in vanum adhibitis remedijs, tandem ego conuocatus, qui Romæ plurimos ob oua Barbi deuorata curaueram, ipſorum timorem irriſi, & cuiq; exhibitis vncijs quatuor ſucci Agreſtæ vomitum, quaſi per incantamentum ſedaui.

An ouorũ piſciũ vſus ſit ſalubris Ex quibus conſtat non Barborum tãtum oua; ſed aliorum quoque piſcium eſſe aliquando Vomitoria, & queretis an à Medico adhiberi poſſint, & cur Vomitoria ſint.

Quid agẽdum. Reſpondeo. licet cognouerim experimẽto Angelam illam à me ſupra allatam ex Vomitu ab eſu huiuſmodi Barbi ouorum, ob multam euacuationem ab ijs affectibus ſanatam, & ad multa laudet Florauantus, ac Geſnerus dicat, ab alijs hæc Oua ſiccata ad purgãdum Exhiberi. tamen quia nec quantum, nec quando ſint exhibenda tradiderunt, ego ea relinquerem.

Cur Oua ſint Vomitoria. Sed cur hæc Oua aliquando ſint vomitiua inueſtigare fas erit. Alij dixere Barbos id habere ob eſum florum ſalicum, alij Populearum Arborum; ſed decepti ſunt, quia non Oua, ſed piſcium caro debebat Ventriculum ſubuertere. Adde quod nec Populus, nec Salix per ſe Vomitiua ſunt, nec ipſorum flores. Doctiſſimus Paulus Zacchias lib. cit. de Squam. *licet*, inquit, *omnes fere piſces his ſimiles quibuſdam temporibus oua habeãt talis extraneæ naturæ, vt facile accidentia prædicta generent, verum hoc alijs piſcibus per accidens euenit, quod à Vere quando eorum maxima capitur copia, quædam praua edant, à quibus hæc edentes*

Rationes aliorum. *offendendo vitium adipiſcantur. ſed in Barbo interiora ſemper ſunt praua, prædictis autem temporibus fiunt peſſima.* Sed equidem amico, & docto viro concedam facile quibuſdam temporibus oua Barbi eſſe peſſima. ſed cur ſint peſſima quero. nec ob edulia concedã. quare dicam ſententiam meam. Oua Gallinarum recentia optima ab omnibus cenſentur. ſed inueterata, & à Gallina incubata, & ſeminata, & cum pullo incluſo, & peſſima, & abominanda, & Vomitoria ſunt. ita quando Piſces vere habent oua, è quibus genitus piſciculus mox mox eſt exiturus nõ amplius oua dicenda ſunt. ſed piſciculi humidiſſimi, cum excrementis corruptis ex piſcium generatione, vnde materia peſſima. ergo, dũ Oua cũ oui forma permanent erunt optima, dũ vero corrũpuntur, & in piſcem, vel pullum commutantur ſunt peſſima. non mirum, ergo. ſi vere piſcium oua Mala, & Ventriculo ſubuerſoria euadunt. *Ratio noſtra.*

Ex Ariſtotile autem diſcemus lib. 6. de Hiſt. Anim. cap. 17. qui piſces pariant Vere, qui Autumno, vel alio tempore, & tunc ſciemus, quod oua quum ſint prope partum erunt alterata, ob id inepta ad edendum, vt Volucrium oua. quare dicemus Barbos, Lucios, Squalos, Cicadas Maio parere. quibus addere licet alios piſces eodem tempore parientes. vt Mugilẽ, Salpã, Sacrũ, Auratã, Lupũ, & alios, quos initio æſtatis parere ſcripſit maximus Auctor Stagirita. addamus ex eodem Ariſtotele, quod in parituris piſcibus inuolucrum ouorum putreſcat, & hinc vermiculi oriantur, qui partum ouorum accelerant, cuius hæc ſunt verba loco citato. *Exitus pariendi piſcium compluribus eſt, vbi vermiculi nati in ventre fuerint. innaſcuntur enim minuta quædam animalia vermiculi ſpecie, quæ partum expellunt.* qui Vermiculi corrodentes interiora piſcium, efficiunt, vt *laborent omnes per id tempus, quo gerunt vterum, vnde fit, vt tunc potiſſimũ ruant in terram, atque excidant. feruntur porro graui ſtimulo agitati in terram, atq; omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant: ſed omnium maxime Mugilem ita ſollicitari certum eſt. requieſcunt à partu continuo.* & ex his conſtat vera cauſa, cur Oua aliquorum Piſcium determinato tempore ſint Vomitiua, &c.

De Palma Chriſti. Cap. CXIV.

PLanta ab Herbarijs dicta Palma Chriſti non bene nota fuit Doctiſſimo Cardano, ſiquidem male eam deſcripſit libro ſuo de Dentibus. & clare apparet ipſum non ex propria experientia: ſed ex aliorum relatione loqui. Nam *Palma Chriſti*, inquit, *ſimilis eſt Ephemero, radice bulboſa in modum digitorum manus, quadrifida, aut quinque in digitos diuiſa: vnde etiam Hermodactilus dictus, cuius duæ ſunt ſpecies. Maior folio lactucæ leui, flore purpureo, ac candido in ſpeciem quaſi iridis, & odorato, caule etiam leui, ac rotundo: Minori Crocifolium caulis pene ſimilis, flos olens Moſchum, & Ambram, ideoque iucundiſſimi odoris, ac ſuauiſſimi, purpureus, ac violaceus, ſed vt Amaranthi in conum quaſi deſinens, leuis*, in qua deſcriptione multum aberrauit, itaut plantam valde notam, fere incognitam reddat. nam quid Palma Chriſti cũ Ephemero? radix non eſt bulboſa, ſed tuberoſa. nec folio eſt lactucæ, nec in ſpeciem *Deſcriptio Cardani.*

Iridis.

Matthiol. Iridis. exactius descripsit Matthiolus scribēs. *Palmæ Christi duo in Ananiæ vallis montibus habentur genera. Vnum maius, quod folia Allio latiora nigris respersa maculis, caulem rotundum, læuem: florem spicatum, varium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Alterum minus, quod folijs constat Croci: caule dodrantali, iunceo, læuiq. in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amarinthi æmulus, qui recens odorem quam suauissimum reddit.* Nicolaus Nicolus in Curatione Quartanæ. sermone 2. pag. 170. dicit esse vnam de speciebus Satirionis. & Satirium Basilicum vocat Dodoneus, alij Orchidem Serapiam. Bauhinus Orchidē palmatā, & species eius XXI. enumerat. Nostri diuidunt in duas species Concordiam, & Discordiam; altera n. videtur habere manuum volas concordes, altera vero ad extra conuersas, ob id discordes, & ijs, quibusdam superstitionibus additis mulierculæ vtuntur, ad concordiam, vel discordiā inter homines, & mulieres excitandas.

Vires autem Palma Christi videtur habere adstringentes; quia hæc est de genere Orchidum. & easdem debet habere vires. sed Orchis adstringit, siquidem Dioscorides testatur. *Aluum sistere è vino potas radices.* Et Matthiolus de Palma Christi. *Huius exiccati puluis ex aqua ignitum Calyben experta, epotus (vt perhibent ij, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maxime prodest. Idem aquam præstare aiunt, quæ per vitrea Organa ex ijs elicitur.*

Contra tamen Vomitum, & aluum ciere scripsit Nicolaus Florentinus, & eum sequuti Mattiolus, Cardanus, Castor, Dodoneus. sed solo Nicoli experimento freti. ait autem Nicolus de Curatione Quartanæ. se curasse Biliotum Quartana affectum, qui fuerat vsus pluribus remedijs præterquam vomitu. *Postquam autem peruenit ad 44. accessionem virtus erat æqualiter resumpta, vnde exhibui ei per horam ante accessionem 45. de radice Palmæ Christi, quæ est vna de speciebus Satirionis ad quantitatem longitudinis pollicis bene pistatam, & distemperatam cum optimo vino albo, & ea recepta euomuit materias diuersas in magna quantitate, citrinas, virides, & nigras. Et post istum vomitum accessio venit minor. In sequenti accessione non dedi sibi de dicta radice, sed in tertia sic. & similiter processi vsque ad tertiam dationem, & in omni vice euomebat de dictis materijs quantitatem magnam. Et post tertiam sumptionem remansit sine febre XV. diebus, &c.* & addit. *Et scias, quod prædicta radix aliquando mouet ventrem, & aliquando per vomitum, & per ventrem. Et ego vidi eam mirabilem in depellendo quartanas in qua non est fallacia cum datur in processu post plures purgationes.* Mattiolus. *Radices crassa corporis excrementa pellunt, faciemque detergunt, Dantur Maniacis magno iuuamento, quia & in neruorum affectibus. Seminis puluis dracmæ pondere ex vino potus, Comitialibus subuenit. item radicis decoctum, vino diutius commistum, quod bibendum paratur, tam in prandio, quam in cæna.* Castor Durantes ita cecinit.

vis Vomitoria.

Quartana affectis hæc Christi palma medetur.
Calfacit, & siccat pituitam eademq. per aluum
Deijcit, & bilem maculasq. emendat, & ipsa,
Maniacis confert eadem, Morbisque caducis
Et Dysentericis medicina est: sicca venenis
Viribus hæc tandem magnis, pestique resistit.

& addit. quod aqua ex eius radicibus mense Maio destillata, ac mane vesperiq. pota ad vncias tres Ventriculum roborat, vrinam ciet, & ictericis prodest. Cardanus autem lib. de Dentibus. *Vomitu, inquit, Melancholiam, & crudos humores educit. Vnde Quartanam curat, vt testatur Nicolus. per aluum etiam purgari crassos humores, atq. ab articulis præcipue. Seminis etiam maioris grana singula trita cum vino per nouem dies sumpta Comitiales liberare creduntur, quod ratione non vacat. siquidem vtrumque humorem purgare cum compertum sit ex quo talis morbus generari solet.* Cæsalpinus aliorum relatione ad Comitiales, Quartanam, & Hydropem conferre scripsit. Dodoneus non nisi Nicoli experimentum adducit.

Multi autem censent apud Auicennam appellari digitos Citrinos, sed obstat Dodoneus, & vere quidem incerta est assertio.

Credendum ergo. Radices Palmæ Christi Vomitu, alui deiectione expurgare crassos, pituitosos, biliosos, & melancholicos humores, proinde morbis ab horum copia ortis conferre, quales sunt Quartana, Mania, melancholia, Apoplexia, Epilepsia. — Quid agendum.

Cardanus drac. j. Castor ad drac. ij. — Quantum.

Nicolus, Matthiolus, Castor, & alij cum Vino. Cardanus cum Aromatibus. — Quomodo.

Ad quartanam paulo ante Accessionem dant Nicolus, &c. — Quando.

De Papauere Spumeo. Cap. CXV.

HIc nō loquor de Peplio. quod Gal. & alij appellant Papauer Spumeum, Mecona aphrode. sed de planta sic proprie dicta. quæ herba ignota fuit Matthiolo, & plurimis Botanicis, alij eam indicantes aberrarunt manifeste. nec mihi (vt verum fateor) veteri Botanico adhuc se obtulit, describitur à Dioscoride. Herbula alba, & spumea tota, radice tenui in summo cespite, caule dodrātali, folijs admodum paruis, radiculæ similibus, fructu inter ea candido. Plinius lib. 20. cap. 19. inquit. *folijs (si procul intuearis) speciem passerum præsentantibus, radice in summa terræ cute. Semine spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate.* sed errauit Plinius, vt bene notauit Matthiolus, quia Theophrastus ex quo traslulit Plinius, scripserat lib. 9. c. 10. de Hist. plant. *Papauer Herculanum nuncupatum folio constat Struthi, quo splendorem linteis tribuūt, radi-*

Planta ignota.

Error Plinij.

radice in summa terræ eunte, fructu albo. errauit ergo Plinius ob verbum στρύθιον, quod tum Passerem auiculam, tum lanariam herbam indicat. quæ ipsa est, quæ lintea dealbat, nō autem, papauer. est autem hoc Papauer folio herbæ Struthij. & Gal. 7. de sim. med. fac. *Papauer spumeum vocatur eo, quod totum sit calidum, & spumosum, exile est.* & ex Dioscoride struthion herba est notissima, ob id non descripsit; sed Plinius. lib. 19. c. 3. posuit folio oleæ, spinosā, & caule lanuginoso, quare concludendum papauer spumeum debere habere folia alba oleæ emula. sed quam cum Papaueribus habebit similitudinem? Dioscorides, & Plinius, ac Theophrastus non sine ratione simul ponunt. sed respondet ipse Theophrastus id prænoscens. *Hæc igitur veluti æquinoca quædam subiungere placuit.* Ergo papauer spumeum nomen habet æquiuocum cum alijs papaueribus, ob id paucissimam similitudinem.

Descriptio

Æquiuocatio.

Porro plantę à quibusdam Neotericis pro Papauere spumeo propositæ antiquorum descriptioni non quadrant. nec enim *Gratiola* est tota alba, & spumea. quare relinquendus Anguillara. nec *stebe argentea* à Cæsalpino proposita est herbula spumosa tota. nec *Cyanus siluestris* à Columna laudatus est recipiendus. nec *Esula exigua* Gesnero concedenda, ita *Ben album.* non bene à Lobellio commendatur. concludendum adhuc ignotam nobis esse Legitimi Papaueris spumei effigiem.

vis Vomitoria.

Sed interim nobis sat erit eius vires vomitorias perpendere. Theophrastus *radicem superius purgare* scripsit, sed hæc dicitur exilis, at Dioscorides, Plinius, & Galenus semine vtuntur, quia Gal. scribit, *Semen habet pituitam expurgans.* Plinius *Vomitiones facit.* & Dioscorides. *vomitione expurgat.* in comitialibus morbis Theoph. Dioscorides, & Plinius ipsum exhibent.

Quid agendum.

Quantum. Plin. tunditur in pila acetabuli mensura, ita etiam Diosc.

Quomodo. Dat Diosc. *in aqua mulsa*, Plinius. *in Vino albo.* & Theophrastus *in vino mulso.*

De Peplio. Cap. CXVI.

Nomen. Dioscorides *Peplis* Πεπλὶς, inquit, *aliqui siluestrem portulacam vocant, Hippocrates Peplion, in maritimis maxime nascitur, late opaco fructice, candidi succi pleno: folijs satiuæ portulacæ rotundis, inferne rubentibus, semine sub folijs rotundo, vti in Peplo, feruente gustu: radice singulari, superuacua, tenui. Colligi, & reponi, ac dari vti Peplos, & sale condiri solet. Easdem habet Vires.*

Descriptio in arenoso Maris litore copiosa Peplis nascitur humi late serpens, vel ramulis rubentibus, vel albicantibus. Galenus etiam 8. de simp. med. fac. huius semen scribit purgare, vt semen Pepli. sed Pepli semen non fertur vomitum excitare, sed aluum purgare, ergo etiam Peplium.

Addamus Hippocratem 2. Acut. scripsisse, In dolore pleuritico infestante partes sub septo transuerso, ventrem, vel nigro Veratro, vel Peplio mollire. & Galenus in com. Etiā eum de purgatione inferna loqui censet. & de Int. aff. n. 8. ad Erisipelas Pulmonis, post septimam potionem *ad subpurgationem ipsi dato ex Peplio, & Meconide, siue Peplo, & grano Cnidio*, & clarius, adhuc n. 11. in Tabe scribens. *Et primum quidem Veratrum bibendum dare, infra autem subpurgare Epithymo, aut Peplio, aut grano Cnidio, aut Tithimalide.* Præterea Aetius tum ser. 1. tum 3. c. 26. & cum ipso auctor de Dinamidijs non referunt vim habere vomitoriam.

Hippocr.

Ex altera parte videtur fatendum Peplium habere facultatem vomitoriam, quia ex Galeno purgat eius succus veluti, Tythymali succus. sed hic vomitum excitat. ergo, & ostenditur auctoritate Hipp. qui primo de mor. mul. n. 31. *Quibus vero*, inquit, *sexta, aut septima die à viro immissa prodeunt putrefacta his verisimile est, ab vtrisque fieri, & bilis, & salsuginis influxu. Curare autem sic oportet, per Veratrum, aut Scammonium, aut Peplium: hæc enim sursum, ac deorsum pituitam, & bilem purgant, & flatus educunt.* vt etiam hic com. suo 2. tex. 15. explicat Cordæus, & clarius ipse Hipp. 8. in 6. Epid. tex. 35. Valesij. *Adamantus Melancholicus à Peplijs pluribus, vomuit aliquando nigra, quandoque à cæpis.*

vis Vomitoria.

Annè dicetis Hippocratem his textibus sibi contradicere? sed sciatis Peplion non semper excitare vomitum; sed aliquando, nec solum in corporibus ad vomitum non assuetis, & difficilibus ob ventriculi dispositionem; sed etiam ob præparationem, si enim Peplio miscuerimus aliquid ventriculum corroborans, & flatum discutiens, non excitabitur vomitus. sic Hipp. daturus Peplion ad subpurgandum ventrem, hoc medicamētum præparat admixtione silphij succi, quod mirè discutit flatus, qui possunt subuertere ventriculum. hinc medicamentum redditur tantum subductorium.

Nulla Hippocr. contradictio.

De Viribus Peplij Hippocrates comparatiue loquitur. cum Elleboro nigro. 2. Acut. scribens. *Si sub septo transuerso fuerit dolor, ad claviculam autem de se significationem non præbeat: aluum mollire oportet, aut Veratro nigro, aut Peplio ita ut Veratro quidem Daucum, aut Seseli, aut Cuminum, aut Anisum, aut aliud quid ex odoratis amisceas, Peplio vero Silphij succum. sed hæc inter se si misceantur, consimilis modi existunt. Ducit autem nigrum Veratrum melius, & ad indicationem commodius, quam Peplium. Peplium verò flatus magis erumpere facit. Ambo autem hæc dolorem sedant. Sedant item alia multa aluum subducentia medicamenta. Verum hæc inter ea, quæ ego noui optima sunt.*

Vires.

Adda-

Aetius. Addamus modo, quæ ex Anthylo transcripsit Aetius serm. 3. c. 26. atq; etiam Auctor de Dinamidijs. *Peplij semen, aliquando vero, & ramulos simul in vmbra siccata, tusa, ac cribrata dato scrupulorum quatuor pondere in aqua mulsa adstillato modico aceto. Nam post flauam bilem, etiam nigram, & pituitam ducit. Et flatus dissipat, quemadmodum etiam Hippocrates alicubi dicit. Maxime igitur conuenit flatuosis affectionibus, quæ sanè atram bilem lacessunt & auspicantur. Conuenit etiã Splenis inflammationibus diuturnis, Vteri item, ac Coli, & laxis abdominis tumoribus.*

His prælibatis dicemus nos, Peplium dari posse ad vomitum excitandum, & ad aluum *Quid agẽdum.* subducendam; nam educit bilem, melancholiam, pituitam, & flatus, & licet sit medicamentum calidissimum, tamẽ Hippocratem dedisse Pleuriticis dolore ad Hippocondria tendente. 2. Acut. & dedisse Scopo febre acuta detento ante 7. vt ipse refert. 2. Epid. sec. 3. & Adamanto Melancholico pluries vomitu excitato nigrorum, vt habetur 6. Epid. ex parua tabella. in Erisipelate Pulmonis, & Tabe. mulieribus etiam non concipientibus dandum. & alijs vteri affectibus, intestinorum, & coli passionibus, lienosis, flatuosis, & internis abscessibus. præcipue autem conferre cẽsendum passioni Hypocondriacæ à flatibus melancholicis.

Quantum. Dosis Peplij videtur præscripta ab Aetio scrupulorum quatuor.

Quomodo. Ad subpurgandum dari poterit cum Hippocrate admisto Lasere, seu Silphij succo. sed ad Vomitum ciendum cum Aetio admixto Oximelite diluto.

Quando. Tempus exhibendi ex Hipp. in Pleuritide dicta, est circa principium, aliàs septimo die, vt retulimus.

Quoties. Pluries Melancholicis exhibuit Hipp.

De Peplo. Cap. CXVII.

EAdem dici possunt de Peplo, (quem Meconidem Hippoc. appellasse multis videtur. Galenus Papauer spumeum,) *Nomen.* quæ de Peplio diximus. sed parum est nobis in usu; at Hipp. plurimum eo vtebatur. potissimum ad aluum subducendam. non autem ad Vomitum excitandum. Verum hæc valida medicamenta, & lac proferentia natura esse Vomitoria, & ventriculum subuertentia, videntur.

Itaque Galenus de simp. med. fac. scripsit. *Peplus purgat, vt Titymalli*. sed Tithymalli purgant sursum, & deorsum, vt postea suo lo-*Facultas.* co docebimus. & subdit etiam. *Peplum vtile est semen, & flatus discutiens, similiter, vt semen Peplij purgans.* at Peplium esse uomitorium nuper ostendimus. & vicissim Hipp. ambo exhibet. vt de intern. affe. n. 8. ad Erisipelas pulmonis. post septimam potionem. *ad subpurgationem*, inquit, *ipsi dato ex Peplio, & Meconide.* (Cornarus, & Fesius interpretantur Peplum,) *& grano Cnidio.* an vero pro Meconide rectè vertatur Peplum mox discutietur. Certè Hipp. 2. Epid. sec. 3. Scopo exhibuit (scribens πέπλος) febre acuta detento ante *Synonima Hippocratis,* septimam. & si voluerimus dicere Hippocratem promiscue vti voce Pepli, & Meconidis pro eadem planta, videtur contra Hippocratis morem, qui synonimis non solet vti. nam etiam lib. de superfœtatione scripsit. ad vteri osculum emolliendum, valere herbam, quæ *Peplos* appellatur.

Nec valet, quod Galenus in Exagesi. Vocum Hipp. scripserit πέπλιον, *quod, & peplis, & portulaca agrestis*, πέπλος *idem, & chamesice, & papauer spumeum, & meconium*. Dioscorides etiam scripsit. dici Sycen, & Papauer spumeum. sed spuria censentur. Erotianus vero scripsit. *Peplos herbæ species, quam nonnulli* πέπλιον *appellant, nonnulli verò Symphytum.* omnes errasse dicere audeo; quia ex Dioscori-*Cõmunis error.* de, & alijs clare patet, esse diuersas herbas Peplum, Peplium, Chamæsyce, Papauer spumeum, Symphitum, & Meconium. Profecto Dioscorides *Peplis*, inquit, *quam aliqui siluestrẽ Portulacam vocant. Hippocrates Peplium*, & de Peplio cum Dioscoride loquitur. At Erotianus scripsit πέπλος, & debebat scribere πεπλὶς cum Dioscoride. sed vnum est verũ nomen, cætera falsa, & si quis plantarum diuersa nomina quærit, legat Bauhini Pinacem, & diuersa nomina, ob diuersas opiniones leget.

Dicendum quod Peplis, & Peplion sit vna planta de qua Hipp. & Dioscorides, ac Gal. 8. de sim. med. fac. distincte tractarunt, (vt etiam nos supra) à Peplo. Et quod Me-*Meconium* conium apud Hipp. sit idem, ac Peplios varij censerunt. primo Galenus in Exagesi scripsit. *Meconium, Peplium vocatum, quem & Meconitidem nominant.* Nizolius, & Eustachius vertunt, *quem succum papaueris nominant*. sed ma-*Erratum.* ximo errore, quia Peplum non potest esse succus Papaueris, & quando Hipp. ponit *Meconium*. multi interpretantur Peplium, aliquãdo Peplum sine distinctione. & 4. Acut. in fine Hipp. scripsit μηκώνειον. vertit Cornarus. *Pepli Meconis appellati*. Vasseus, *Meconij. idest Peplij rotundi*. Valesius, *Meconium. idest Peplium*. Fæsius. *Peplij rotundi, quod Meconium dicitur*. ita Brasauolus. sed suspicatur voluisse latyridem. Caluus non immutauit verba; sed posuit *Meconium rotundum*, ita Eustachius in Erotianum, Fœsius in Oeconomia, & alij Peplion interpretantur. cum autem Hipp. ponit μήκωνα, Cornarus vertit Peplum, cum *Hippocr.* tamen significet papauer album. & aliud sit μηκονιων. à papauere.

Quod differant Peplium, & Meconis patet, & Hipp. de inter. aff. 1. pulmo ab Erisipelate intumuerit. τῦ πεπλίυ καὶ τῆς μηκώνιδος *Ex Peplio, & Meconide, siue Peplo.* addit Cornarus

narus. apertissimo errore: quia aliàs verterat Peplium, modo Peplum. vnde confundit ambo. & titubat. ex hoc autem textu ego arguo contra omnes prædictos, Peplium non esse Meconidem.

Quod autem Meconiū sit Peplos potius, videtur colligi ex Vocibus spurijs apud Dioscoridem scribentem dici μήκωνα ἀφρώδη. sed non dixit Meconidem.

Ego sentio Meconidem esse lactucam siluestrem dicitur autem θρίδαξ. idest Meconis, Meconidos à copia lactis, vti papauer. vnde Plinius. lib. 19. c. 8. *Lactucæ est etiamnum alia distinctio atræ, quæ Miconis vocatur à copia lactis soporiferi.* Et fortasse hoc habuit nomen, quia huius lac vires quasdam soporiferas Papaueris Meconio similes, obtineat, vt ex Dioscoride colligitur. potuit etiam hoc illi nomen esse inditum, quia ex hoc lacte soporiferum Opium, seu Meconium adulteretur. scribente Dioscoride. *Sed Opium glaucio gummi, aut siluestris lactucæ succo adulterant.* Et capite de lactuca siluestri ait. *lacteum eius succum aliqui Meconio permiscuerunt.* Et Marcellus Empiricus Antiquus medicamentorum scriptor cap. 30. *Meconidos quoq. herbæ, (inquit) succus cyathis duobus datur, detrahit bilem.* Similiter Galenus eandem lactucam siluestrem intellexit (vel atram vt Plinius dixit) quum scripsit. 8. de comp. med. sec. loc. cap. 4. *In cibo stomachicis conueniunt ex oleribus cruda Cicorium, Meconides, Eringium, Intubus, Gingidium, seris, Lactuca.* Ex his clare patet Meconidem, neque Peplum, neque Peplium esse, sed lactucam siluestrem, cuius lac ventrem purgat. quod primus omnium Theophrastus 7. de Hist. Plant. c. 6. scriptum reliquit. *Lactucæ*, scilicet siluestris, *folium breuius, quam satiuæ est, quod consumatum aculeatur, simili modo etiam caulis, lac habet acre, & medicamentosum. nascitur in aruis, extrahitur lac per messem tritici, & dicitur purgare Hydropem, & caliginem arcere ab oculis, & argemon auferre cum lacte muliebri.* Et Dioscorides. *Aquam per aluum elicit lac potum in aceto mulso ad duos obolos.* Plinius verò lib. 20. cap. 7. *Lactucæ*, inquit, *sponte nascentis primum est genus, quam Caprinam vocant, quia pisces in mare deiecta protinus necantur, qui sunt in proximo, huius lac spissatum, mox in aceto pondere obolorum duorum adiecto aquæ vno cyatho Hydropicis datur.* eadem referunt Serapio, & Auicenna; sed pro duobus obolis ipsi dracmam scribunt. iure igitur Meconion, & Meconidem sociauit Hipp. Peplio, non tamen Peplis, Peplion, vel Peplus est. & condonandum Galeno, & interpretibus, qui eum sequuti sunt. quia Galenus, licet doctissimus, simplicium differentias ex proposito non inuestigauit.

Lactuca siluestris. *Purgatrix facultas.* *Excusatur Galenus.*

Possemus dicere, quod Meconium aliquando significet primū puerorū excremētum, Ex Arist. 7. de Hist. An. 10. Gal. an Al. sit id quod in Vtero. c. 5. Plinio. lib. 28. c. 4. sed ad rem Vomitoriam hoc non facit.

Prosper Martianus de Victu Acut. citato. per Meconium fatetur Hipp. non intelligere vocatum Peplum. *sed potius significari medicamentum purgans ex Tithymalo paralio confectum, quem Mecona appellari testantur, & Dioscorides, & Plinius. Vnde Theoph. lib. 9. de Hist. Plant. c. 8. nomen Medicamenti plantæ ex qua conficitur tribuens, Tithymallum vocari etiam Meconium scribit.* sed aliud est Mecona, aliud vero Meconium, & Meconitis. Hipp. aliquando vsus fuit Tithymalo. & Paralium Dioſc. inter voces spurias posuit appellari Mecona, idest Papaueraceum ob lactis copiam. & purgare vt alij Tithymali: nō autem sequitur per Meconium Hipp. intelligere Tithymalum Paralium. satis est dicere ab auctoribus non proponi Tithymalum Mecona ad Hydropem. sed lactucā Meconidē à Theoph. & Plinio.

His positis, & statuto quid sit verum Peplum, statuemus quid agendum. Peplos rarò Vomitum ciet, sed infra potius purgat natura sua, per Vomitum autem ex Accidēti, vel ob copiam nempe, vel ob Ventriculi plenitudinem, aut retentricis imbecillitatem, & intestinorum obstructionē. Verum enim verò cum Peplij Vires habere dicatur. ea quæ de Peplij exibendi modo. dixi, Peplio adaptari poterunt.

Quid agendum.

De Molemonio. Cap. CXVIV.

SVspicabar Molemonium, & Polemonium eandem esse plantam, quia de Polemonio tractarunt Dioscorides, Plinius, Galenus, & omnes herbarij. de Molemonio autem nemo, neq. etiam ipse Bauhinus in Pinace alias omnium herbarum nominum coaceruator. censebam facili lapsu mutatam litteram p. in m. sed dum vires considero diuersas, etiam diuersas esse plantas censere cogor. apud ipsummet Plinium, quia Polemonium ex Diosc. Plinio, & Galeno ad Dysenteriā datur. Molemoniū verò, de quo solus Plinius mētionem facit lib. 26. c. 7. scribēs inter ea, quæ faciles præstant vomitiones. *Molemonium denarij pondere.* nec aliud apud Auctores de Molemonio inuenire potui, vnde nec scire quid sit. satis mihi erit retulisse apud antiquos fuisse plantam vomitoriam nomine Molemonij.

Planta ignota.

De Persici Floribus, Cap. CXX.

PErsici, seu Mali Persicæ differentias plures Plinius, Matthiolus, Bauhinus, & alij scriptores attulere, à fructus nempe magnitudine, figura, colore, sapore, tempore maturationis, carnis ab osse separatione, ossis forma, &c. sed à florum differentia, nec ipse diligentissimus Cæsalpinus meus vllam attulit distinctionem. Itaq; vulgares Persici species flores quinq; folijs pruni modo ornatos, sed rubicundos producunt. Nos autem habemus Persicum Romæ dictum *Lucensem*, cuius flosculi foliola admodum parua producunt, adeo vt non foliati videantur. sed multis densis, ac rubicundis staminibus sunt repleti, quibus fructus succedunt, sub virides, ex altera parte aliquando rubescentes, osse oblongo, rubro, & à carne separabili. Nos autem hic loquemur de vulgari flore foliato, cuius foliola hoc loco proponuntur inuestiganda.

Differētię. *Flores.* *Quid agēdum.*

Matthiolus. *Persici flores*, inquit, *esu aluum deijciunt, itemq; vomitiones cient. Hydropicorum aquam pellunt, si recentes in acetarijs edantur, sed non absque labore.* idem retulit Castor Durātes.

Aluum eius flores: sed non tamen absque labore
Deijciunt, Vomitumque cient.

Dodoneus. *feruntur, & flores saccharo potissimū conditi ad alui expurgationem quoq; facere.* & ex his, ac alijs clare constat, Persici flores ad Vomitum ciendum conducere, aquas potissimum educere, & Hydropicis conferre, sed molestam esse purgationem; at equidem non obseruaui adeo molestam purgationē; sed leuem, ex mediocri eius dosi. Renodeus scripsit, Syrupum è floribus persicorum paratum vim habere aquas, & bilem ducendi, vermes enecandi, & infractu mesenterium liberandi. Non solum enim meatus diducit; sed humores incidit, & educit, & ex Andernaco. Acres tenuesque Humores in biliosis febribus, vti Rosarum, trium vnciarum, vel quatuor instar exhibitus, educit.

Quid agēdum.

Quomodo. Recentia florum folia vel cum pane, vel in acetarijs sumuntur, fit conserua cum saccharo, vel infusio, ac syrupus. Andernacus, & ex eo Veccherius, Bertaldus, & alij. Cardanus de Dentib. scripsit, quod hi cum saccharo conditi non minus purgant, quam Rosæ; immo longe plus, & tenuem tantum humorem, si quidem natura sunt tenuissimi, Mirum est autem cum nulla plātæ illius pars hoc possit. Creditur etiam podagricis plurimum opitulari, scilicet, vbi materia tenuis principaliter infestat.

Andernacus. Multa Antidotaria syrupos parandos docent. Ex Andernaco Veccherius, Bertaldus, &c. hoc modo,

℞. Florum Persicorum recentium lib. iiij.
Aq. vel Rorismaialis calefacti lib. vij. ÷
per horas 8. septies, aut nouies macerentur, Deinde ℞. huius diluti lib. ij.
Sacchari. lib. j. ÷ vel lib. ij.
ad Syrupi spissitudinem incoquantur.

Ronodeus. Renodæus alia vtitur proportione, & sumit.
Florum Persicorum. lib. j.
Aquæ tepidæ. lib. iij.
per horas 12. macerat, bullit parum, exprimit. quinquies, vel septies reiterat. tandem ℞. postremæ colaturæ. lib. iij.
Sacchari lib. ij. ÷
fiat Syrupus. s. a.
& aduertit quod Sy. est amarus, florum adest penuria, & euulsis floribus fructus non colliguntur.

Verum ad Vomitum prouocandum non confert syrupus, sed aluum purgat. folia autem recentia manducata per se, vel cum pāne Vomitum sæpe prouocant.

Quantum. Dosis sunt 6. 7. 9. 11. flores, stomacho ieiuno.

De Ricino, Cap. CXXI.

RIcini plantæ vnum tantum genus nouere Antiqui Dioscorides, Plinius, immo etiam Matthiolus, & coeui. sed Bauhinus ad 7. species reduxisse apparet. ad hunc etiam reducendo Corcas Malauarensium, ob similitudinem quandam.

Nomen. Vulgaris Ricinus ab Antiquis laudatus à Diosc. clare describitur, nobilissimaq; planta est, siue *Ricinum*, siue *Cici*, siue *Croton*, siue *Pentadactilum*, siue *Heliotropium*, *Mirasolem*, siue *Palmam Christi*, siue *keruam*, siue *Cataputiam maiorem*, *Granum Regium*, *Albemesuch*, vel alio nomine dicere maluerimus.

Differētię. Verum enim verò in Horto Eystettensi proponitur Ricinus minor. & Clusius posuit Ricinum Americanum pusillum. Nos habemus Messanæ Ricinum siluestrem pro sepibus caule viridi, & folijs albidioribus, alium vocamus Americanum caule, & folijs rubicundioribus. aliud genus descripsimus in Horto Farnesiano. & aliud exoticum semē nigrum Circulatores Romæ vendunt. nos hic loquemur de Italico Ricino, & forte cū Aegyptio conuenit, & Medicorum Ricino.

Temperies. De huius seminis temperamēto falso Dioscoridem citat Mesues, nec etiam Gal. ipsum definiuit. Mesues autem videtur assentiri Hamech ponenti calidum, & siccum in principio tertij gradus. ita etiam Cardanus lib. de Dentibus.

Serapio posuit inter Medicinas cal. & siccas in primo Gradu. Auerr. autem censuit calidum, & siccum in 2. gradu. certe si saporem recentis seminis considerauerimus, dulcem, & blandum, in primo gradu tantum calidum dicemus. sed semina inueterata, rancida, acriaq; fiunt calidissima; ideo iudicatur

catur calida in 3. Ergo distinguenda hæc semina secundum ætatem. nam rancida sunt calidissima, exulceratiua, & venenata pro ore ventriculi.

Facultates. Vis seminum Ricini ex Gal. 7. de simpl. med. fac. est *vt purget, detergat, & digerat.* Mesues laudat ad *colicum dolorem, iuncturarum, podagræ, sciaticæ, Hydropem.* ratio esse videtur, quia, ex eodem, *educit phlegma vehementer, & aliquando choleram, & materias à iuncturis, & aliquando aquam citrinam.* Serapio ex Bedigora scripsit. *Proprietas Granorum Cataputiæ est, quod dissoluunt, subtiliant, & fortificant membra, & incidunt superfluitates*, ex Damaschat. *katapútia relaxat neruos, & soluit ventrem, mundificat venas, & confert lepræ.* Auic. confert doloribus iūcturarū, podagræ, & sciaticæ, Hydropi,

Purgatrix. Circa facultatem expurgandi. Dioscorides scriptum reliquit. *Pituitas, bilem, aquasq; per aluum detrahunt, vomitionesq; mouent, sed iniucunda admodum est, & molesta purgatio, siquidem stomachum vehementer subuertit.* Paulus scripsit, pituitam vacuare. Mesues. *Facit Vomitum*, inquit, *& solutionem laboriosam.* & in Canonibus. Theoremate 1. tex. 15. hunc ponit inter vehementia Vomitoria. Equidem obseruaui rarius vomitum concitare, sed per aluum potius detrahere: ita Romæ circulatores plurimum seminis Ricini Americani vēdunt, sed raro vomitus excitatur. Solum lenis, & iucunda purgatio, non tamen semper

Periculū. tuta, quia vidi à seminibus rancidis inflammatum oesophagum, relaxatum, & inappetentia aliquos obijsse, post purgationem mitissimam à grano medio manducato seminis Ricini indici.

Fallopius. lib. de med. purg. c. 67. ait. *Non est in vsu ad purgandum. Pueri si comedunt semina Ricini, concitatur sibi vomitus, & fluxus alui magnus.*

Sed tota difficultas est circa dosim. omniū primus Dioscorides scripsit. *grana triginta numero purgata.* Plinius vicena grana. Paulus

Quantum. grana. 40. Aetius, & Actuarius, grana 15. sed Mesue. à quinq; ad septem. Card. lib. de Dent. grana septem. Auic. c. 48. de Mehenbethenc. *Et quando ex granis eius sumuntur vij. grana, aut vj. & fiunt pilulæ, aut bibuntur, ita quod inde non fiant pilulæ, deinde postea potatur in aqua frigida, solutione educit choleram, & phlegma. Et sæpe quidem sumantur in potu de eis x. grana ex suis granis paruis.* Profecto magna varietas est in dosi, & cum nostro æuo videamus quotidie à Circulatoribus exhiberi medietatem vnius grani, & ad summum vnum granum Cataputiæ, seu Ricini indici, & mire aluum subducere. vel nimis audaces fuisse

Quomodo. Antiquos, vel erratum esse in codicibus primis suspicandum erit. certe Matthiolus in codice quodam antiquo legisse refert. τρεῖς κόκκος τον ἀριθμόν. i. grana tria numero. & ὅσον γ' κόκκοι. non autem ὅσον λ' κόκκοι. ita etiam Costęus in Mesuem legēdum censet. Sic ego experientia edoctus censeo Ricini seminum Dosim esse debere à grano medio ad tria.

Antiqui præbebant Ricini grana decorticata, & trita potanda. Mesue coquebat grana contrita in iure Galli antiqui ad colicam, & dolores iuncturarum. vel infundebat in lac Caprinum, & colabat pro Hydropicis. Auic. decoquebat folia in iure Galli. sed vereor ne errauerit. sicut etiam quando addit. *Quandoque voluntas adest, vt sit eius solutio magis ad summum perueniens sit bona eius masticatio. Et quando est voluntas, vt sit eius solutio leuior, deglutiantur, cum sua dispositione.* quia Græci hoc dixerunt de Lathyride, vt supra nos retulimus. At Arabes confunderunt plantas Ricini, & lathyridis, plantas valde diuersas. Confusio.

At nimis audax videtur fuisse Marquardus dum cap. de diff. meiendi scripsit. ℞. sem. Cerasorum g. 32. nucleorum persicorum n. 30. Cheruæ, seu Cataputiæ maioris. n. 5, conterantur subtilissime omnia distemperētur cum vini optimi albi subtilis vnc. iiij. exprimantur per pannum colando, detur stomacho ieiuno. Auic. de cura Colicæ frigidæ. dat in potu Oleum de Kerua ab ereo medio ad septem, &c. legantur eius verba, mihi non satisfaciunt. Marquedi audacia.

De Ruta Agresti. Cap. CXXII.

Duplex est apud Dioscoridem Ruta siluestris. altera de qua agit lib. 3. c. 45. cum Ruta Hortensi, vt eiusdem generis esse videantur. de altera agit cap. seq. 46. & vocari etiam Moly, & Harmalam dicit, dubitamus, quæ ex his vomitoria sit. Nam Mesues primo Canonum. tex. 15. Rutam agrestem inter vehementia vomitoria numerat, cum tamen Dioscorides neutram vomitoriam faciat. sed Matthiolus de Ruta Harmel, quam in Horto aluimus, sed non experti sumus. scripsit. *Rutæ huius semen datur*, ad purgandam bilem atram magno auxilio, paraturq; potandum hoc modo. *Conijciuntur in mortarium seminis grana xv. prius clarissima aqua abluti, & deinde ligneo pistillo teruntur, affunduntur que aquæ fontanæ vnciæ quatuor, eodemque pistillo aliquantisper miscentur. Demum linteolo percolatur cremor. cui adduntur mellis optimi vnciæ tres, & olei Iesamini, aut amigdalini vnciæ duæ, & id omne propinatur Melancholicis. facit enim copiosas vomitiones. Nec est hoc medicamento aliud valentius ad Comitiales.* & de hoc satis. Differētia. Dubitatio. Facultas.

s(s†s)s

De Sambuco. Cap. CXXIII.

SAmbucus natura sua frutex est, verum cultura euadit arbor vnico caudice. cuius vnicam speciem nouisse videntur Antiqui, quæ nempe fructus nigros producit. sed nos

Differẽtię.

habemus in Horto fructu albo. item variam habemus folijs laciniatis. nec non etiam folio solidiore, quam Sambucum Aquaticam vocamus, alij montanam, racemosam, ad Sambucum reducitur Sambucus rosea, & quorumdam Rosa Gheldrica. nec non etiam Staphilodendron Matthioli, aliqui vocant Sambucum validam, nos de Sambuco vulgari hic loquemur. de Ebulo, quem Sambucum humilem aliqui dicunt, supra loquuti sumus.

Temperamentum.

Sambuci temperamentum. Serapio inter calida, & sicca secundi gradus hanc reponit, cum tamen Galenus non nisi quod desiccet, & modice digerat scripserit. Platearius cal. 2. sicc. 1. Castor Durantes calidam, & siccam pronunciauit. Dodoneus vero, *Sambuci*, inquit, *cortices, folia, prima germina, flores, ac fructus non modo resiccant; sed & excalefaciunt.* Auic. lib. 2. c. 618. inscribit de Sambuco. alter verò interpres de Sambuco iasmin. & vere quidem Auicenna loquitur de Leucoio albo, purpureo, & citrino. Equidem censeo Sambucum esse refrigerantem, minime vero calefacientem. Dioscorides *folia*, inquit, *si prætenera, ac mollia ex polenta illinantur, inflammationẽ mitigant, ambustis illita prosunt.* & Plin. lib. 24. c. 10. de eius decocto. *Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambusti.* Matthiolus autem. *Aqua è Sambuci floribus fronti, & syncipiti illita capitis dolores mulcet, qui à calido humore prouenerunt.* parat deinde ex mediano Viridi cortice Vnguentum ad ambusta. & addit. *Fungi, qui ad imam Sambuci caudicis sedem oriuntur in aqua rosacea prius macerati capitis dolores, & inflammationes mulcẽt.*

Fungi.

Igitur folia, flores, medius cortex, fungi, & aqua destillata refrigerant, & inflammationibus adhibentur. quomodo calidam dicam?

Profecto Simon Paullus in suo Quadripartito calidam censuit Sambucum, quia Galenus dixit *modice digerere*. vnde omnes eius partes digerere, nequaquam autem repellere censuit, ideo calidam esse, quod si Erisipelati sæpe prodest, id fieri voluit, quia hoc extra vertibonum ex Hipp. extra vertitur autem à digerentibus. Sed decipitur; &

Paullus deceptus.

ex eius verbis colligo sambucum recentem esse frigidam, siccam autem digerentem, quia scriptum reliquit. *Consistit autem legitimus illius vsus in eo, vt nitidum linteum ea madefactum in vmbra probe siccatum, minime madidum erysipelate infestãte parti imponatur:* sed non cõsiderauit etiam lactucam siccam, Hyoscyanum, semperuiuum, mandragoram, solatrum, & cicoream, & similia non retinere facultates priores, sed siccas esse potius digerentes, quã repercutientes experientia tamen quotidiana conuincit sambuci partes recentes esse frigidas; nec implicat, sambucum esse refrigerantem, & digerentem: quia Rhabarbarum, & multa alia euacuant, & adstringunt simul.

Vis solutiua.

Vires deiectorias Sambucum habere procul dubio est. namque Dioscorides. *aluo detrahens aquam, stomacho inutilis, folia olerum more coquantur ad pituitam, bilemque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti eadem efficiunt. Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adiuuat*, ita Marcellus Empiricus, *Sambuci coliculi teneri decocti cum oleo, et garo manducati, ventrem continuo soluunt.* Alexander Trall. lib. 9. c. 1. Paul. lib. 3. c. 48. & lib. 7. c. 4. E Sambuci radice secundi corticis expressus succus, cũ condito, vel vino ad vnc. ij. potus ad Hydropem Anasarcam laudatur.

Florauantus lib. 1. physicæ. c. 41. *succus corticum radicum optime purgat. prodest febribus ardentibus, refrigerat, sanguinem purificat, intemperiem ventriculi corrigit.* Cardanus lib. de Dentib. scripsit aluum mouere, lenire, & purgare; sed nullum tamen proprium humorem. parum amicum esse iecori, sed ventriculo minus, quia odiosus est, & violentus: nec profecto hi de vi vomitoria Sambuci verba faciunt.

vis Vomitoria.

Tamen recentiores scriptores Sambucum excitare vomitum memoriæ prodiderunt, siquidem Matthiolus; *Succus*, inquit, *è radicis cortice expressus Vomitum valentissime commouet, & aquam inter cutem pellit.* Antonius Fumanellus. *Sambuci flores ex melle vomitum cient. Vomitiones etiam leniter ciet succus Sambuci.* Florauantus Tesauri sui lib. 4. c. 12. ad prouocãdum vomitum in affectu calido vtitur succo corticum rad. Sambuci, cum dimidio mellis rosacei. Castor Durantes Matthiolo subscribit. Bouius autem in Fulmine pag. mihi 93. ait. *Inueni in seminibus Sambuci, & Ebuli mirabilem vim. soleo horum seminum ij. vel iij. dracmas exhibere contritorum, & cum sacchoro rosaceo, Dianthos, Diamarenato, & simili ad gustum infirmi, & si delicatulus est, vtor horum oleo per expressionem ad drac. j. vel in vino odorato, vel in iure, in hydropicis, & vbi abundat pituita mirabile est medicamentum. Colliguntur matura; sed antequam siccentur, ponuntur, & franguntur in aqua, & lauantur multoties, vt semina pura euadant, tunc siccatur semen, & seruatur primo anno educit per Vomitum, secundo minus. tertio per inferiora tantum pituitam, & aquam.*

Equidem sentio Sambuci plantam mixtas habere vires calefacientes, & refrigerantes: propter calidas, & tenues discutere; propter frigidas, & crassas refrigerare. & propter specificas qualitates vomitum, & aluum ciere. ad nos autem hic spectabit vires vomitorias

perpendere, dico igitur plurimis Sambuci particulis vim emeticam inesse. vt pote secundo radicis, & caudicis viridi cortici, cauliculis, floribus, & semini.

Quid agẽdum. Vtendum ergo erit Sambuco ad educendos serosos humores, & biliosos ichores; proinde Hydropicis confert, ego vtor succo mediani corticis in calidis affectibus, & Matri meæ post obitum infantis, lac retrocessum induxerat febrem calidissimam ex maxima sanguineorum ichorum ebullitione; vnde facies præcipue reddita, erat mire rubicunda, & inflammata. assumpto huiusmodi succo, & sursum, ac deorsum probe euacuata, post paucas horas corpus refrigeratum, & facies alba apparuit. cessato sanguinis feruore. indicium etiam manifestum huiuscemodi medicamentum vires refrigerantes sortitum esse. quidam seminib. vtuntur in podagra.

Quantum. Succi corticum radicum vnc. ij. exhibebant Antiqui. ita etiam nos dicere poterimus eius dosim esse ab vncia vna ad vncias tres. Seminum ij. vel iij. drac. Bouius dedit seminis recentissimi dra. j. sursum lib. ij. deorsum lib. 3. eduxit.

Quomodo. Exhibebãt antiqui succum vino mixtum. Florauantus succum è radicum cortice expressum, & colatum decoquebat, & despumabat, tunc ad vncias duas succi addebat vnc. j. Mellis rosacei. Ego ita paraui. Recipe radicum Sambuci. q. s. ablato primo cortice externo, abradatur secundus albicans vsque ad partem lignosam. exprimatur, & *Quando.* coletur, huius accipe vncias ij. vel quantum uis, adde tantundem, seu vnc. ij. succi Endiuiæ, sacchari rosacei, vnc. 1. m. & mane ieiunus sumat, confert potius æstate, quam hyeme.

Item Recipe summitates teneras Sambuci contunde, & succum exprime, adde parum sacchari, dedi vnciam semis puerulis vnius anni, plus autem vegetioribus vomitus, & aluus concitata fuere, & sanati fuere pueri, qui maximam sitim, & inappetentiã habebãt.

De Sambuco Aquatica, Cap. CXXIV.

SAmbuci Aquaticæ Historiã legant apud Matthiolum Cęsalpinum, Dodoneum, & alios.

De eius vi Vomitoria pauca sunt dicenda, quia Matthiolus solummodo scripsit eius baccas deuoratas Vomitum ciere, à quo id assumpsere Castor Durantes. Schuuenckfelt de Plantis Silesiæ. Historia Lugdun. & pauci alij.

De Sesamoide Maiore, Cap. CXXV.

SEsamoidis vtraq; planta nomen sortita fuit à semine, quod profert Sesami semini simillimum, & distinguitur à Dioscoride in maius, & minus, licet antiqui quidem eius codices, teste Marcello, in nigrum, & candidum diuisisse videãtur, certe Aegineta in maius, & in candidũ distinxit. quæ diuisio non valet, vel enim quantitate, vel colore differunt. nec bene dicitur alterum candidum, alterum verò magnum. nec datur in descriptionibus Sesamoidum color albus, & niger; sed minus habet semen fuluum. maius verò similius Sesamo erit; vnde album potius. *De nomine*

Sesamoides magnum in Antycira Elleborum vocari scripsit Dioscorides, & nuper dixerat de Veratri nigri semine in Anticyra Sesamoidem vocari; ergo magna nominum *Nomen.* apparet commutatio. *Veratri semen vocant Sesamoidem & Sesamoidem vocant Veratrum*, quod si in Anticyra Veratri semine deiectiones moliuntur, non vtentur radice. sed si nigro Veratro Cnici semen inest, quomodo, Sesamoidem vocant? contra Theophrastus lib. 9. de Hist. c. 10. *Elleborum*, inquit, *non solum radice, sed etiam fructu vtile est, siquidem in Anticyra (vt fertur) fructu eius purgantur, quem Sesamaceum fert.* Profecto forma seminis Cnici multum differt à Sesami semine, vnde Theophrastus cum Dioscoride non conuenit. & cap. 11. scripsit *miscetur in potione, vt Vomitio bene succedat*, ἐλλεβορινῆς *Elleborinæ semen, quæ herbula est*. & hic Sesamoidem appellat elleborinem! Sic Plinius lib. 22. c. 25. scriptum voluit in suis monumentis. *Est etiamnum aliud Sesamoides Anticyrę nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant*, & lib. 25. c. 5. *in Anticyra insula*, ait, *tutissime sumitur, quoniam Sesamoides admiscent*. At mihi videntur hi scriptores relata referre, non autem visa. ob id titubasse, & *Opinio nostra.* inuicem sibi contradixisse. Equidem censeo Sesamoidem esse sui generis plantam, verum quia eius semen Elleboro miscebatur, Elleborinæ nomen habuisse; Elleborum autem vocabatur Sesamaceum, & sesamoidem, quia cum Sesamoide in Anticyra sumebatur, alibi vero non: quoniam in sola Anticyra Sesamoides maius oriebatur.

Oribas. lib. 7. Collect. c. 26. ex Rufo. scripsit. *per superiores vero partes purgat elleborus albus, Sesamoides magnum, quod etiam Anticyrei Veratrum Anticyreum nominant, proxime autem ad Senecionis herbæ formam accedit.* dicebatur autem Veratrum Anticyreum, tum quod Veratro albo admisceretur, tum quod vt Veratrum operabatur, tum denique, quia in sola Anticyra oriri credebatur. sed capite sequenti 27. ex Dioscoride de Elleboro nigro agens scripsit. *eius autem semen est Cnico simile,*

quod

quod etiam Sesamoides nominatur, in Anticyra, & hic Ruffus, & Dioscorides ellebori semen vocant Sesamoidem. & sesami semen, & supra notaui à Cnici semine multum differre, vnde Cæsalpinus in Dioscoridem mendum esse censuit, & pro Cnico reponendum leucum, id est albo simile.

Describens Sesamoidem magnum Dioscorides, inquit. *Simile est Senecioni, aut Rutæ, longofolio, flore candido, radice gracili, ignaua, semine gustu amaro, cætera Sesamæ similia.* Matthiolus fassus fuit, Sesamoidē magnū se ignorare.

Lobellius. Cordus, & Lobellius censuisse videntur Helleborastrum fuisse Sesamum maius antiquorū. fortasse, quia in Antycira Veratri semen sesamoidem vocant. sed varia loquuntur, quia Sesamoidis posita descriptio minime elleborastro aptari potest.

Cæsalpinus *Resedam vulgarem* albo flore, pro magno Sesamoide proposuisse videtur Cæsalpinus. & *Resedam flore luteo* alterā minoris sesamoidis differentiam statuit. verum cum nulla his emetica vis insit, haud doctissimo Botanico assentiemur.

Salmaticenses (teste Clusio) Sesamoidem magnum vocabant plantam, quæ à Lobellio Muscipula, & Viscaria. à Bauhino Lycnis viscosa dicitur. sed cum ei, neque senecionis folium, neque sesami semen, neque purgatiua vis insit, multum à magno Sesamoide distabit.

Scaliger, & Tabernamontanus, aliiq; ex Lugdunensibus, ex Delecampio pro Sesamoide maiore proponunt *Tartonraire* Massiliensium, quæ Thymelea folijs Kali lanuginosis, falsis à Bauhino nuncupatur. à Clusio sanamunda altera, quæ quidem planta magis assimilari Sesamoidi, videtur, quia valide purgat, tamen à descripto Sesamoide maiore folijs, fructu, & semine multū distat.

Interim dum à vigilantibus Botanicis verum Sesamoidem magnum perquiritur, nos breuiter eius vsum doceamus.

Quid agendum. Datur per se, vel cum Veratro albo. Per se quidem datum. Ventrem detrahit ex Dioscoride, & sic non videtur sesamoides vim Vomitoriam possidere. at dicens cum Veratro albo faciliores vomitiones reddit. *Obiectio.* Respōderem admistis duobus medicamentis per diuersa loca trahē ibus faciliorē fieri purgati. *Solutio.* Medicamentum enim sursum, & deorsum expellens materiam euacuandam, tutius est, quam educens per solum vomitum, quod enim ambiuium est, materiam in ventriculo contentam per vomitum educit, quæ verò ad intestina detrusa est per aluum expellit, at Veratrum album, quia vomitorium tantum est, omnia per vomitum educere conatur, ob id difficilior, & magis molesta succedit operatio; vnde faciliorem semper vidi purgationem ab assumpta, Latiride, Antimonio, Gutta gummi, & similibus sursum, & deorsum simul expellentibus, quam ab assumpto Veratro, quod sursum tantum educere obseruaui. ideo dici posse videtur quod Sesamoides magnum admiscebatur veratro, ne tota intensio naturæ eiusq; motus esset ad Ventriculum.

Ex altera parte Oribasius, vt supra retuli, ex Rufi sententia scripsit Sesamoides magnū esse Vomitorium validum. *vis Vomitoria.* Hipp. 4. Acut. n. 66. *Sesamoides sursum purgat.* & Actuarius meth. c. 8. *Sesamoides magnum superne pituitam purgat*. si ita senserimus, debemus quærere, cur admisto Sesamoide Veratrum facilius purget. cum sint ambo validissima Vomitoria. Non possum equidem aliam imaginari causam, nisi quod Veratrum crassos tantum, ac tenaces educat humores, propter quod suffocationis imminet periculum, Sesamoides autem educit tenues, & aquosos. Quod si Medicamentum admistum fuerit ita, vt educantur simul tum tenues, tum crassi humores, facilius multo erit purgatio per Vomitum, quam si crassi solummodo mouerentur.

Quid agendum. Miscebāt igitur Antiqui in Antycira Elleborum, & Sesamoides. vt facilior succederet purgatio, hinc ex Dioscoride *datur ad bilis, pituitæque deiectionem*.

Quantum. *Quantum tribus digitis capitur* (ex trito) *addito Veratri albi sesqui obolo, ex aqua mulsa.* Hipp. 4. Acut. *potus eius est dracma dimidia in aceto mulso trita. commiscetur autem Veratri tertia potionis pars, & minus suffocat.* Actuarius cum Dioscoride sentit; sed dat cum Melle.

Quomodo. De Sesamoide minore non est, quod agā, quod esse vomitorium haud noui, immo neque quid vere sit.

De Smaragdo. Cap. CXXVI.

Pauca de lapide pretioso Smaragdo dicto proferam, qui de eius forma, differentijs, prætio scire cupit Adeat Anselmum Boetium, Cæsalpinum, Agricolam, & alios, qui de lapidibus pretiosis agunt, meus sermo erit circa vsum smaragdi pro Vomitu excitando. *Intentio.* nempe optimæ, & laudatissimæ gemmæ. primo dicemus quod temperamentum Smaragdi, ex Serapione sit frigidum, & siccum. *Temperamentum.*

Mirabiles vires pulueri Smaragdi tribuunt Arabes, taceo usum integri in Amuletis. Serapio scripsit. *quando sumitur in potu, confert venenis mortiferis, & morsibus venenosis, & punctionibus animalium habentium aculeum*, *Facultas. Auerroes.* præterea *confert leprosis*, & Auerroes. *Valet contra omnium venena & specialiter contra venenum Serpentium, & abscindit fluxum antiquum cuius caussa est occulta*, Anselmus Boetius ait. *A. Boetius* *Smaragdus, vt omnes gemmæ frigidæ, & siccæ est temperaturæ, ob id omnem alui sanguinisque fluxum, & præcipue dysenteriā ebibitus sistit, teste Auenzoare,*

nec

nec refert, an à mordaci humore, an à veneno ortum habuerit. Recentiores mire laudant puluerem smaragdi in febribus putridis, & pestilentibus, Chimici smaragdi tincturam extollunt. Mesues ponit in Elect. de gemmis. Neoterici in Conf. de Hyacintho, & alijs. Ex quibus videtur colligi nullas vires vomitorias Smaragdo inesse; sed potius Vomitui contrarias. *vis vomitoria.*

Contra Andreas Cæsalpinus lib. 2. de Metallicis c. 64. de Chrysocolla ita docuit. *Constat lapis armenus ex Chrysocolla, & cæruleo vtrisque vim purgandi habentibus: sed Chrysocolla periculosior est, vt pote quæ ex ære ortum ducat. & ad Æruginem accedat. Sic, & Smaragdi puluis vomitorius est: ab eodem enim principio ortum ducere videtur.* certe Plinius, Agricola, Anselmus, Baccius de Lapidibus. fran. imperatus de fossilibus, & alij in ærarijs fodinis reperiri testantur. Scaliger Exer. 108. *Smaragdi principia ex ære esse. Tum quia ærugo Viridis. tum quod Smaragdus eodem indicio certissimo probatur, si lydio lapidi affricata reddat æris colorem.* & Serapio ex Rasi transcripsit. *Et viriditas coloris nascitur à virtute minerarum æraminis.* fatendum ergo erit Smaragdum habere facultatem vomitoriam. proinde quando Auerroes scribit, *& scias, quod illis, qui biberint in principio, superueniunt multa mala accidentia, non minora accidentibus veneni; sed subito sanabuntur, postea taliter quod in eis non remanebit aliqua debilitas, nec aliqua discrasia.* quæ mala accidentia aliqui non bene interpretantur, nam Anselmus scriptum reliquit. *Eo hausto ex templo æger, ac si venenum sumpserit, cordis anxietates, animique defectus patitur; quæ si exceperit sudor, & somnus liberatur x. horarum spatio.* Equidem censeo Auerroem dicere, superuenire vomitum molestum, qui vomitus potest educere venena, & sursum reuellere materiam disenteriæ, & hunc vomitum cum nausea, & anxietate, quia est effectus medicamenti æruginosi, vocat mala accidentia; sed cessato motu, & euacuata causa venenata subito sanantur, nec aliquid mali remanet. Verum dicit Auer. quod molestiora sunt Accid. ab assumpto Veneno, & vomitus minus molestus in disenteria. *Prauus vomitus.*

Quid agendum. Vsus igitur pulueris Smaragdi erit contra venena assumpta, morsus serpentum, & ictus animalium aculeo præditorum. hinc neoterici exhibent ad febres malignas, & pestilentes, quæ veneni naturam sapiunt. confert leprosis, & abscindit alui fluxus antiquos, & dysenteriam, forte reuellendo per Vomitum.

Quantum. Qui dant g. j. vel ij. pulueris Smaragdi, nō assequuntur finem, nam Serapio pondus granorum octo Hordei exhibet. & Auerroes dat pondus granorum nouem, Auenzoar sex. ergo eius dosis minima erit g. vj. maior. g. ix. ego multoties exhibui 8. & 10. grana cum sy. de gemmis, acredine citri, & similibus quotidie per plures dies ad roborandum cor, spiritus vitales, & in delassatis à multa euacuatione præcedente. cum maxima cōferentia, absq; vomitu, nausea, vel alui deiectione. vnde noui multa aliter dici, quam vere sint.

Quando exhibendum sit multi ignorant exhibentes cum cibo, paulo ante cibum, &c. sed Auenzoar primo, & 2. Theisir cap. de dysenteria ait. illi, qui smaragdum sumit, opus esse, vt septem horarum spatio, vel circiter, postquam eum sumpsit. cibo, potuè abstineat. Serapio autem. *Qui dederit illi, qui sumpsit Venenum, antequam Venenum faciat in eo impressionem, liberat eum à morte, & non cadet capilli ab eo. neq; excoriabitur, & est euasio sua.* *Quando.*

Ratio sumendi Smaragdum erit ex Auerroe. *tritum super lapidem, & mixtum cum lacte amigdalino, & aqua violarum, & modico Aceto.* Smaragdi tincturā parare docet Anselmus Boetius hoc modo. *In ferreo vase puluerizatur ac per linteum traijcitur, huic superfunditur spiritus Vrinæ, qui aliquid phlegmatis adiunctum habet, vt colorem extrahat, spiritusque iterum distillatione aufertur, vt in fundo remaneat Smaragdi extractum griseum, e quo tandem spiritu Vini color smaragdi extrahitur.* Sed an hæc tinctura sit Vomitoria mihi haud notum est. *Quomodo.*

Aloisius Mundella Epistola sua prima inuehitur in eos, qui Smaragdi puluere in febribus pestilentibus vtuntur potissimum, eo quod Galenus, Dioscorides, & alij Greci eo vsi non fuerint. sed imbecillis ratiocinatio, nam Galenus nouit lapidem Armenum, Cyaneum, Hydrargirum, immo etiam Rosas, purgare tamen ista, is ignorauit. satis est Arabes vsos fuisse puluere Smaragdi in potu, & vtilem in prædictis affectibus inuenisse. Sed aduertendum, vt verus non autem falsus sit Smaragdus. *Cautio.*

De Soldanella. Cap. CXXVII.

Erba, quæ Soldana, & Soldanella vulgo vocatur, si (vt creditur) à Dioscoride Brassica marina fuit appellata, cum nullam habeat Brassicæ similitudinem, neque in folio, neque in caule, flore, semine, vsu, mirandum, quomodo tale nomen sit sortita. Vnde vere dixit Dioscorides. *Marina Brassica à satiua prorsus abhorret.* sed demus nunc Soldanellam esse Brassicam marinam Dioscoridis, quod quidam censeant apud Serapionem vocari Cachille cap. 75. falsum videtur, nec enim potest ei aptari descriptio ab auctore allata. *Nomen.*

Genus. Huius plantæ aliquot differentias attulit Bauhinus, sub Smilacis leuis genere reponens, eo quod Belgæ conuolulum marinū vocent. sed equidem sub scammonio potius reponerem. inter quæ Soldanella maior ab

eo

eo dicta, ab Imperato conuoluulus marinus, Brassicæ marinæ genus Rauuolfio videtur, quia & lacteo succo scatet, & florem campanulæ forma fert, & vim solutiuam possidet. duæ autem Soldanellæ alpinæ à Clusio,
Differentiæ. & Dodoneo propositæ ad purgandum non sunt experimento cognitæ.

Hic loquemur de Vulgari soldanella, quæ in Italia ad Maris littora inter arenas copiosa pullulat, saporis est salsi, subamari. Circa
Notandum de satu. quam notandum neque radicibus in hortis translatam cicurari à nobis potuisse, neque semen maturum, & nigrum satum germinasse; vnde accepimus eius fructum adhuc viridem, & inuenimus intus semina viridia germinasse, & radices emisisse, quæ sata in horto vixere, quod si in suis folliculis semen siccari, & nigrescere permiserimus, quia exiccantur radiculæ, & germen, non amplius satum regerminat, sterilescit, & veluti ambustum nigrescit, quapropter adhuc viride est serendum. siccatum vero est mucagineum, nigrum, duriusculum, angulosum.

Temperies Hanc Soldanellam in tertio excessu calidam, & siccam collocauit Dodoneus, quia amara, salsuginosa, cum quadam acredine. Antiqui auctores valde acrem pronunciarunt. Hinc Dioscorides *Herba*, inquit, *in totum stomacho inimica, acris, vehementissime aluum ciet, cum cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne.* & Plinius lib. 20. c. 9. *vehementissime ex omnibus aluum ciet, coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. stomacho inimicissima.* Aetius, & Oribasius, Ventrem emollire dixere. Matthiolus autem. *præstat*, inquit, *eius decoctum potum cum Rhabarbaro ad ducendas Hydropicorum aquas; idem facit eius puluis, addita Rhabarbaro, & cubebis pluries ex vino potus.* & Dodoneus, *Aluum purgat, cruda, & aquosa detrahit, hydropicis censetur vtilis, aduersatur tamen ventriculo, torsiones, & molestias adfert, plus subinde, quam auxilij confert.*

vis Vomitoria. Profecto Auctores citati Vomitoriæ facultatis huius herbæ haudquaquam expresse meminere: sed Florauantus potius Empiricus, quam rationalis Medicus experientia ductus, sursum, & deorsum purgare fassus fuit, in sua Phisica lib. 1. c. 34. scribens. *Sursum, & deorsum purgat, datur Hidropicis, flatibus, & humiditatibus Ventris, sicca, puluerizata miscetur cum præcipitato, & aromatibus.*

Quod rationi consonum est, namque ex Dioscoride, & Plinio stomacho inimicissimã esse constat. credo equidem, quoniam cum subuertit, nauseam, & vomitum excitat.

Sentiendũ Dicemus ergo Soldanellæ puluerem sursum, & deorsum purgare, magis quidem deorsum, sed stomachum magis mouere, & nauseare, quam euacuare. conferre tamen in Hydropicis maxime ad aquas educendas. sed stomachum læsum remanere. Galenus tamen tutum, & blandum med. videtur cẽsuisse. nam 5. de san. tu. c. 4. repudiatis pillulis ex Aloe pro aluo adstricta in Senibus. *Sat fuerit*, inquit, *Mercurialem herbam, & marinam brassicam, & Cnicum in ptisana, aliaq; quæ modice medicamentorum vim obtinent dedisse.*

Statuemus autem Soldanellã serosos humores vacuare sursum, & deorsum: proinde *Quid agendum.*
Hydropicis conferre, verum stomachum labefactat, quapropter alijs Hydragogis miscetur, vt sine violentia aquas ducat, & minus interanea molestet.

Ex Cardano lib. de Dentibus. *dantur vnciæ* *Quantum.*
duæ, quoniam imbecille est medicamentum, aut libra media iuri galli incoquitur, ex quo sumere oportet libram, aut etiam plus: tutius ex hoc, quam si in aqua lactis; sed bene percolatum sit, Et vt dixi, eo magis necesse est differre cibum, & diutius ambulare, vt tota exeat. coquit Dioscorides cum pingui carne ad retundendam acrimoniam. Matthiolus. *præstat*, inquit, *eius decoctum potum cum Rhabarbaro, ad ducendas Hydropicorum aquas, idem facit eius puluis addito Rhabarbaro, & Cubebis pluries ex Vino potus.* & Massaria c. de Hydrope. *Soldanellæ vsus*, inquit, *præcipue est duplex: nam vel coquitur, vel redigitur in puluerem, & vtroque modo propinatur, sed re vera tametsi ducit aquam satis facilè, & copiose, quoquomodo tamen nocet ventriculo, quare illi commodissime permiscentur semina odorata, sit exemplum.* *Quomodo.* *Massaria.*

℞. Brassicæ marinæ vnc. semis.
Sem. Anisorum.
Citri. an. drac. semis,
Spicæ gra. quinque.

fiat decoctum ex aqua, quod exhibeatur ad vnc. sex. cum modico saccharo.

vel ℞. Brassicæ marinæ drac. j. & semis.
Cinnamomi. spicę. an. g. vj.
Decoctionis agrimoniæ. vnc. iij. misce.

Quoniam autem herba est amarissima bene est illi addere parum mellis, vel sacchari.

Trincauell. lib. 8. de ratione curandi c. 10. de curat. Hydrop. *quidam*, inquit, *floribus, alij, folijs vtuntur, folia tamen valentiora, & efficaciora in soluendo sunt: flores enim ex iure cocti facile, & ferè sine molestia purgant.*

De Staphis agria. Cap. CXXVIII.

QVam Græci σταφὶν ἀγρίαν vocant. Plinius, *Astaphidem*, siue *Staphidem*. & *Vuam tamineam* falso dictam. ab eius autẽ seminis vsu dicitur *Pedicularia*, à Marcello *Peduncularia*, & à Græcis φθειρόκοκκον, φθειροκτόνον, φθείριον. sed quia mansum semen pituitam educit, & saliuam auget, dicitur à quibusdam *Pituitaria*, *Passulamontana*, & *Vua Taminea*. *Nomen.*

Planta est à Dioscoride, Dodoneo, Cæsalpino, Matthiolo, & ab alijs clarissime descripta, ac semen vulgo cognitum, vnde nihil mihi morandum erit circa eius essentiã, formam, & descriptionem.

Temperamentum est calidum, & siccum, immo

immo quasi adurens. Serapio posuit inter cal. & sicca in 2. Sed Auic. Auer. Arduinus, & Alpinus de Med. meth. lib. 3. c. 10. censuere esse calid. & sicc. in 3. excessu & Matthiolus, cum Auic. & alijs, æquiparat cantaridibus. extenuare, detergere, & mordicare, sed quia ex Diosc. fauces adurit, erit calidius, quam in tertio, uel in fine tertij.

vis Vomitoria. Ex Dioscoride huius semina *crassum humorem per vomitum purgant*. ex Auic. *facit vomere chymum viscosum*. Rasis *Vomitum prouocat*. ita Paulus lib. 7. c. 10. Actuarius 5. meth. c. 8. cum Diosc. crassa euacuare fatentur, vires eius particulares credi potest, esse ad expurgandam vesicam. quia Auic. scripsit. *In bibitione eius est timor: ipsa enim vlcerat vesicam; sed quando fuerit cum rectificantibus, & cum quantitate temperata, mundificat eam*. ergo mundificat Vesicam, si fuerit adhibitum hoc semen in debita quantitate, & bene correctum. sic Auerr. 5. coll. *Electuarium eius*, inquit, *valet ad morbum caducum, & morpheam, & menstrua educit*. fortasse educendo per Vomitum pituitam crassam, prædictorum morborum causam. *Particularis.*

Nocumeta Plinius lib. 23. c. 1. *His nucleis*, inquit, *ad purgationem vti non censuerim propter ancipitem strangulationem, nec ad pituitam oris siccandam, fauces enim lædunt*, & paulo post subdit. *semen enim abdicauerim propter nimiam vim ardoris*.

Auicenna Auicenna. *In bibitione eius est timor, ipsa n. vlcerat vesicam*. Rasis, *ipsam tamen dare timorosum est, fortassis enim perniciem infert*. Albucasis 2. particula Azarauij tract. 2. cap. proprio. Auic. lib. 4. Arduinus, Matthiolus in Diosc. lib. 6. c. de Ephemero, & alij inter Venena reponunt, curantq; vt Cantharides assumptæ. Dioscorides ait. *Crassum humorem per vomitum purgant; sed qui hauserunt ambulare debent. Prudenter tamen attendere oportet, & aquam mulsam continuo potui dare, quoniam pericula strangulationis inferunt, & fauces adurunt*. cum igitur crassum ducat Staphis agria humorem, qui faucibus pertinaciter heret. strangulare videtur, quapropter duo ad hoc remedia adhiberi solita testatur Dioscorides. Primo motum, de cuius vi alibi egimus; secundo Mulsam continuo potui dare? hæc enim pota crasso illi humori in ventriculo miscetur, ipsumque deterget, & cum ipso educta facilior succedit Vomitus, quare sæpe sumi debet. quod in Elleboro assumpto erit etiam contra strangulationes efficax: præterea quia staphisagria sumpta ob summam suam caliditatem fauces adurit, mulsa erit summo auxilio. *Correctio.*

Quid agẽdum. His præscitis consulo, vt pro vomitu excitando dimittatis vsum pharmaci vrentis, & periculosi. sed si forte fortuna deficientibus melioribus medicamentis staphis agria vti coacti fuerimus, licebit cum præmeditatione hac vti in corporibus ætate, temperamẽto, regione, Victu, &c. frigidis, & pituita crassa refertis. in Epilepsia, Apoplexia, Paralisi, chachesia, Morphea, menstruorum defectu, vrinæ suppressione a crassa pituita.

Actuarius 5. meth. c. 8. grana decem, aut quinque exhibet. Auic. g. xj. Dioscorides grana xv. ex quo Serapio. Paulus lib. 7. c. 10. Dodoneus, & alij transcriptores. sed Alpinus de Med. meth. lib. 3. c. 10. ad dracmam. *Quantum.*

Dioscorides, Paulus, Auic. &c. cum mulsa exhibent primo, deinde cum vomunt, cõtinuo Mulsam exhibent ad prohibendam strangulationem; nam pituita crassa; quæ vomitu educitur adhæret, & suffocat; vnde pluri mulsa fauces humectandæ erunt; sic Hipp. in Elleboro corpora humectat. *Quomodo.*

Quod si huius assumptio corpus lædere visa fuerit, erit ad Alexipharmaca confugiendum, & aliqui, ac si Cantharides assumpsissent, curant, quia lædunt Vesicam. alij propinant decoctum Glycirrizæ cum modico gummi Tragachanthæ, vel decoctum sebesten cum sem. apij, fœniculi, vel ptisanam cum lacte Amigd. d. & clysteres erunt vsui. *Correctio.*

De Stercore. Cap. CXXIX.

Nimalium stercora quoque in vsum medicum traxere antiqui, & in morbis curandis experti fuere. magis tamen abominandum humanum, quam aliud. Porro Gallinaceum fimum contra fungorum venenum vomitu expellendum maxime laudatur. si quidem Dioscorides lib. 2. cap. de stercore scripsit. *Gallinaceum priuatim contra venena fungorum, & Coli cruciatus ex aceto, aut vino bibitur*. quod lib. 4. de fungis repetit. sed lib. 3. de Venenatis fungis ait. *aduersus fungos gallinacea oua cum posca proficiunt, adiecta Aristolochiæ dracma*. & nihil stercoris meminit, vti nec lib. 2. c. de Ouis id posuit. quod suspicari facit, lib. 6. an pro Ouis sit reponendus *fimus*, & Plinius lib. 29. c. 5. nos docuit. *Gallinarum fimum Venena fungorum, boletorumq; extinguit, item inflationes, & strangulationes, quod miremur cum, si aliud animal gustauerit id fimum torminibus, & inflationibus afficiatur*. Si ergo astringit, dicetis, non erit Vomitorium: sed respondendum erit, non intelligi veram adstrictionem: nam fungorum venenum non requirit medicamentum adstringens. sed vomitorium, & eductiuum. vnde verbum *adstringit*, ponitur pro constringit, seu vincit. Sed Fredenandus Pintianus in Obseruat. Plinianis. vbi hoc loco legitur. *Venena fungorum, boletorumque astringit*. legendum censet, *Contra venena fungorum, boletorumque*. Nam verbum *astringit*, superfluum, & Gal. 10. de simp. med. fac. *Porro*, inquit, *cum conspexissem illum in Mysia medicum Gallinaceo vtentem stercore in eis, qui ab esu fungorum suffocabantur*, *Diligentia antiquorũ* *vomitoriũ* *Difficultas* *Responsio* *Deprauata lectio.*

bantur, & ipse quoque sum vsus in quibusdam Vrbem inhabitantibus, qui & ipsi fungos esitant, ipsum videlicet ad lauorem contritum, tribus, quatuorue oxycrati, aut oxymelitis inspergens cyathis, & palam adiuti sunt, idque celeriter. Nam qui præfocabantur, paulo post uomebant pituitosum humorem, omnino crassissimum, & exinde planè liberati sunt symptomate. deinde in lib. de secretis ad Monteum, Galeno attributo. prædicta leguntur, sed diuersa frasi. sic Aetius serm. 2. c. 118. *Columbinum validius est Gallinaceo, quod pituitosum, & crassissimum humorem euomere facit.*

vis vomitiua. *Aetius.*

Kyrandus. *Isaac.* *Rasis.* Kyrandus lib. 3. cap. de Gallo, & de Gallina. Isaac de diætis lib. 2. c. de fungis. laudant stercus Gallinæ. Rasis 20. Continentis. c. 2. *Eius cura est prouocare vomitum cum aur. ij. stercoris gallinæ cum sy. acetoso. ait Phylaretus: melior cura contra fungos est stercus gallinarum cum aqua calida.* Rasis lib. de proprietatib. animalium. c. de Gallina. *Stercus Gallinarum potatus cum oxymelle, vel aceto, valet contra fungos, qui occidunt.* Albucasis 2. part. Azarauij trac. 2. cap. de fungis. *Curatio ipsius est, quod vomat cum drac. iij. aliàs ij. stercoris Gallinæ cum secaniabin mistis, vel cum aceto, & aqua calida.* *Auicenna* Auicenna 2. lib. c. de stercore. *stercus Gallinarũ Theriaca est fungis strangulantibus. expertum est, & facit spuere humorem crassum, viscosum.* id etiam proponit Hali abbas lib. 4. pract. c. de fungis. & omnes alij Scriptores, qui de Venenis fungorum agunt. vt Greuinus, Arduinus, Ponzetta, Cæsalpinus, &c. nec id reticuit Nicander in Alexipharmacis scribens. *Nicander.*

Sine domestica auis lecta excrementa propina.
Insertaq; manu postremi faucibus oris.
Abste irritato tristem vomitu eijce mortem.

Quid agẽdum. Ex quibus patet Gallinæ stercus probari ad Vomitum excitandum ab assumptis fungis malis. Sed Cardanus lib. de Dentibus, eius vires ampliasse videtur, ac humores corruptos educere. internosque abscessus rumpere, & ex Auenzoar purgare pestilentem humorem fimum columbinum. ex Auicenna Colico dolori frigido dari, licet cum timore, quia ventriculum labefactat, etiamsi crassam pituitã ducat. Et de stercore Gallinę *Referunt*, inquit, *hoc stercus peculiariter disrumpere abscessus morbi lateralis, & sanare, & ob id etiam multo magis abscessibus membrorum naturalium, cum maturi fuerint, conducet. Accipitrinũ vt par est ratione alimenti acrius esse existimandum est, & validius ducere, ac potentius frangere internos abscessus.* nos in fungis deuoratis ad excitandum Vomitum tuto vtemur stercore Gallinæ. sed ad vomitum excitandum, vt rumpatur interni abscessus, non ita tuto; sed de hac re infra suo loco in ijs vomitu curandis loquemur, deo annuente lib. 6. huius operis.

Quantum. Exhibenda quantitas erit à dra. j. ad dra. iij.

Quomodo. Exhibendi modus cum aqua calida. Dioscor. ex Aceto, aut Vino. Galenus cum tribus, aut quatuor cyathis Oxicrati, vel Oximelitis. Arabes cum sy. Acetoso. Plin. cum decocto Hysopi, aut Mulso. Sed cum in Gallinarum stercore duplex substantia appareat. Plinius *dumtaxat candidum* eligit cõtra fungos. lib. 25. c. 5. sed postea. c. 6. *dumtaxat rubrum* lusciosis illinendum. ita etiam ex Philagrio refert Aetius serm. 13. c. 73. de de fungis. *Gallinaceum stercus album, tritum exhibemus ex posca, aut aceto mulso.* & Cardanus. *in ipsis*, inquit, *stercoribus Auium duæ sunt partes, si diligenter animaduertas, candida, & spumosa, magis calida, tenuis, mordax, quam eligere præstat. alia terrea, solida, minus efficax, & amarior, siquidem amarum in terreo repositum est.* *Color.*

De Stibio, Cap. CXXX.

Nomen. MAxima nunc exagitanda est controuersia inter chimicos, & Galenicorum peruicaciũ quosdã de Antimonio, quod Græci Στίμμι. dixere. Plin. lib. 33. c. 5. stimmi, stibium, Alabastrum, Larbason, & ab Hipp. fuisse appellatum tetragonum. Gal. in linguis, & cum eo Fallopp. & alij scripsere. taceo alia nomina Chimicorum. An sit Venenum ab hominum vsu abdicandum, vel salubre medicamentum in deploratis etiam morbis. Quod determinare haudquaquam licebit. nisi prius, quid sit, & quo præditum fuerit temperamento, inuestigauerimus, & quidem de Antimonio hoc plura extant Auctorum monumenta, vt Alexandri à Suchten, Angeli Sala, Arnaldi Kerneri. Baptistæ Codronchij, Ludouici Launey, Iacobi Greuini, Io. Bapt. Cortesij in Miscellan. Lucæ Stenglij, Michaelis Toxites, Thomæ Philologi, præter Libauium, Mattiolum, & alios plures, qui sparsim de hoc tractarunt. *Auctores.*

Ego pauca colligam, vt caput, non autem librum de Stibio conficiam, reperio autem stibium, alios lapidem vocasse, quia puluerizari potest, alios vero octauum dici posse metallum cum Franc. Imperato. pag. 95. vel prope accedere ad metalla, & esse metallum imperfectum ad plumbum, vel stamnum reductibile. aliqui sui generis esse censent metallum. Nomen autem metalli, vel lato, vel stricto significatu sumi potest. ita mineralia dicuntur maiora, minora, & media. sub maioribus mineralibus includuntur proprie dicta Metalla, quæ ex hydrargiro oriri censentur, Aurum, Argentum, ferrum, æs, plumbum, stamnum, quibus vicina sunt Stibium, bismutum. Media mineralia, prope accedunt ad metallicam naturam, & conferunt ad ipsorum transmutationem, aliquãdo dicuntur spiritus, quia facile euolant, seu volatilia sunt, vt Argentum viuum, Sulphur, Arsenicum, & Auripigmeum, ac Sal Armoniacum, quæ per se non solum volatilia sunt;

Metallum quid. *Media mineralia.* *Spiritus.*

sunt; sed alia secum etiam euolare faciunt. Minora mineralia sunt. Chalcanthum, alumen, cadmia, magnes, Marchasita, & similia. Metalla autem proprie dicta vel sunt perfecta, vt Aurum, Argentum, vel imperfecta ferrum, æs, plumbum, stamnum. nam Metallica natura est, vt sit *corpus minerale in substantiam fusilem, vel malleo extensibilem efformatum.* si quidem duplex est metallorum diuisio. alia sunt liquabilia, vt Aurum, Argentum, Aes, Plumbum, stamnum, ferro excepto, nisi violento igne. vnde ferrum est ductile Malleo, non autem liquabile, contra stamnum liquabile parum verò ductile, cætera quatuor tã liquabilia, quam ductilia. Nostrum stibium est liquabile, & eius regulus non est ductilis, ut plumbum, sed frangitur, ut stamnum. unde lato modo inter metalla numerari posset. sic Schuuenchfelt pag. 393. *Metallica res est*, inquit, *seu metallum sui generis, colore non nihil simile plumbario lapidi; sed magis nitet, & candidus est.* eadem refert Franc. Imperatus pag. 95. addens octauum dici posse Metallum, & multa coctione in plumbum mutari. Sic Libauius lib. 1. parte 1. com. Alchem. c. 17. *Stibium, & Bismutum*, inquit, *ob mercurialem naturam, prope accedunt ad metalla, eisque non iniuria accenseri possent, sed cum additamento nothorum, seu spuriorum, quasi degener metallorum fætus forent, vel si mauis immatura dicito. quorum congelatio anteuertit, intercepitque motum, & alio diuertit. Non enim sex Metallis tam pertinaciter inhærendum est.* Ego Excrementum metallorum dicerem potius esse stibium, ad regulum enim conficiendũ multum minuitur: uel Marchasitam quandam plumbeam, uel potius stamneam; ni uis abortum metallicum, ex fumis metallicis imperfectis congelatis. Auic. dixit esse *substantiam plumbi mortui*. addit Libau. lib. 6. cit. c. 13. *Stamnum in reductione abit in clarum Antimoniũ, sed plumbum in fuscum: vnde liquet, quod vicinum metallis sit stibium, quod Dioscorides pridem voluit vstione in plumbum abire, & hic cognoscimus transmutationem reciprocam. Nec ignotum est regulum Antimonij accedere ad plumbum cinereum, cui cum argento est cognatio, ita Mercurius ex Antimonio elici potest.* Profecto Antimonium est quid compositum. Sulphur ustibile continere noscimus ex odore, dum conflagratur, & ex adustione cum aduritur, Nitro mixtum. spiritus Arsenicales habere, ostendunt plantæ, quæ siccantur ab eius fumo, dum prope calcinatur. Nisi in stibio Hydrargirum contineretur, hoc ab eo extrahi, nõ posset. Sal amoniacum uolatile admistum ostẽdit facilis eius sublimatio. denique quia in regulum uertitur naturæ mediæ inter plumbum, & stamnum. plurimum metallicæ imperfectæ Naturæ sortitum esse, fateri est necesse. sed facilioris doctrinæ gratia (quia nunc uomitoria nõ mineralia examinamus) dicamus nunc sui generis esse Stibium, erunt

Definitio metalli.

Pseudo metallum.

Antimonium Heterogeneũ

Stibiũ sui generis.

certe eius differentiæ constituendæ, ut præstantior eligi possit.

Kemannus sexdecim Stibij differentias collegit, secundum Regiones ubi nascitur, secundum societatem aliorum mineralium, secundum puritatem, &c. nunc Vulgus duplex discrimen agnoscit, nam mas, & fæmina dicitur. Scabrum, & leue mas est, quod uero friabile, ponderosum, & nitidius fæmina appellatur, hæc magis manus nigro inficit colore, in igne sulphur redolet. Temperamentum Stibij, Greuinus, vt hoc uituperet, extollere conatur, & scripsit, quia Antimonium uim astringentem; sed nullam tamen manifestam in gustu qualitatem habet, sequitur illud, non tantum terreum, & siccum; sed frigidum, & aqueum, idq; ad tertium gradum esse, quemadmodum omnia id genus adstringentia; ferè ad quartum gradum accedunt, & in Apologia p. 25. frig. propè. 4. siccum in 3. Quæ opinio uidetur esse falsa.

Contra enim Auicenna. lib. 2. c. 7. *Est frigidum*, inquit, *in primo, siccum in secundo, & est vehementioris desiccationis, quam atramentum rubeum.* & uidetur standum ex parte Auicennæ, uel potius cum Fallopio statuente frig. & siccum in 2. cum Auic. sentit Codrõchius, quos fortasse non legit Greuinus. nam ex Dioscoride refrigerat, astringit, meatus obstruit, sanguinem è cerebri membrana profluentem sistit, excrescentem carnem cohibet, ulcera cicatrizat, oculorum sordes, ac ulcera expurgat. sed loquitur Dioscorides de Stibio præparato, quod debet uri, & lauari, ut ipse docet, & hoc patet, quia subdit, *& vt in vniuersum dicatur, vis vsto plumbo similis est.* sed ex eodem ustum plumbum *eosdem affectus habet, quos plumbum elotum; sed multo acriores.* at plumbum elotum *refrigerat, adstringit, inducit, mollit, explet caua, sistit oculorum fluxiones, & vlcerum excrescentia, &c.* Nec diuersa protulit Galenus, unde male infert Greuinus excessum qualitatum, nec potest id colligere ex Diosc. & Galeno, quia loquuntur de usto, quod habet uires acriores plumbo usto, unde non simpliciter frigidissimum; sed cum aliquibus partibus acribus, & calidis. nec uires aliæ huic ab auctoribus assignatæ nobis demonstrant, extremã frigiditatem, & siccitatem stibio usto inesse.

Quod si de Antimonio crudo loqui uoluerimus, crudum appellamus, quod in officinis uenditur, cum tamen fusum prima uice fuit, non autem ustum, ut docuit Dioscorides. hoc Antiqui *Platyophthalmon* teste Plinio, ac Dioscoride uocabant. quoniam in Calliblepharis mulierum dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorum, &c. Gal. 6. de san. tu. c. 12. *Stibio*, inquit, *oculis gratiam conciliant.* γυναικεῖον. Gyneceon alij ob id dicebant, quia mulieribus obseruiat cilia tingentibus, semiorbesq: pingentibus: unde scitum

Differẽtię.

Temperamentum.

Auicenna

Dioscorides.

Cõtra Greuinum.

Ad ocularia.

illud Geometriam exercere fæminas in cilio, præsertim in Hispania. Hinc est, quod pro muliebri fuco ea vox aliquãdo in sacris hæbreorum litteris audiatur, cum præcipitur, ne Stibio depinxerit aliquis oculos suos, vt Hieremiæ 4. quod mihi argumẽto est Stibium non adeo intense refrigerare, & exiccare, vt illi imposuit Greuinus. alioquin palpebras depilaret, &c.

Sic constituto stibij crudi temperamento ad vires eidem assignatas perpendendas gradum faciemus, & crudo quidem non videtur vsus Dioscorides; sed vstione præparato. veluti etiam Plinius, atq; Galenus, ni dixeris Diosc. lib. 4. c. de Elaterio. pilulas ex stibio Elaterio,&c. formasse: sed negat Matthiolus. Nicol. Mirep. Antid. 476. ponit Antimoniũ, & hic solus est. Sed defendendus est Mattiolus. nam Cortesius in Miscellaneis decad. 8. t. 3. accusat Mattiolum, quod scripserit ex Diosc. Antimonium habere facultatem deiectoriam, simul accusat Hyeron. Rubeum. c. 23. & Ferdinandum Menam, quod idem senserint. quia Antimonium miscetur solummodo ad Colorandum. Verum fortasse id Matthiolus sensit in suis primis editionibus, sed in meo Matthiolo latino Contrariũ lego. vbi non modo c. de Antimonio dicit antiquis ignotam fuisse eius vim deiectoriã, sed vocẽ στίμμεως in cap. de Elaterio esse delendam pluribus rationibus probat, & reponit σινήπεως cum Serapione, Aetio, Andromaco apud Gal. 7. de comp. med. & ipso Diosc. de paratu facil. cui assẽtitur Saracenus in annot. in Diosc. sed Ant. Pasinus reponit κόμμεος. gummi. quare potius errauit Cortesius. & in externis tantum medicamentis Antimonium adhibuerunt Antiqui.

Error Cortesij.

Porro quia nunc loquimur de facultate vomitoria, & stibium ab Antiquis Dioscoride, Galeno, Plinioq; dicitur refrigerare, adstringere, & sanguinem è cerebro fluentem sistere. contrarias vomitui habebit vires. Quare præparationi id totum erit tribuendũ, cum etiam addant chimici se præparare stibium vomitorium, & deiectorium, alias tantum deiectorium, vel sudorificum, vel diureticum, immo etiam Diaphoreticum, & Ventriculum roborans. Hic nos loquemur de ea præparatione, qua Stibium Emeticum redditur. sed prius disputandum, an Stibium sit Venenum.

vis Vomitoria.

Antimonium, seu Stibium hominibus datum esse Venenum non pauci scriptis asseruerunt, vt Gemma Cyclognomicæ lib. 2. pag. 29. Bern. Dessenius in Defens. Med. Veteris aduersus Paracelsum c. 40. T. Erastus in disput. de occult. pharm. prop. c. 65. Bruno Seidelius de morb. incurab. pag. 49. Septalius de peste. lib. 5. c. 25. Bartholom. Hierouius. Io. Riolanus in Quercetan. Io. Crato. Petrus Monauius apud Scholzium p. 198. Godifredus Practic. lib. 1. c. 11. Georg. Beretinus de Nat. med. c. 14. Cortesius in Miscell. Horat. Augenius adde. Quercet. c. 25. Tetradis, esse Venenum summum ante separationem affirmat Basilius Valentinus pag. 34. 42. 44. 53. 65. 95. 97. 101. &c. sed & Pet. Salius diuersus in Epist. ad Codronchium non autem post præparat. inter quos ex professo hoc vituperasse aparet. Greuinus lib. de Antimonio ægre ferens Ludouici Launei nimias Antimonij laudes conatus fuit Antimonium tanquam maximum venenum ab vsu medico eijcere. sed futilia ob id multa protulit. nec enim recte dicit irridẽdos esse eos, qui Antimonio ad vomitum vtuntur, quia Antiqui eo vsi non fuere; *Quoniam autem eo vsi non sunt. ergo. est Venenum?* falsissime concludit; nam antiqui non vsi sunt infusione rosarum ad purgandum, nec Rabarbaro, nec Manna, nec Cassia, & similibus. ergo Venena? hoc dictum, vel stultitiam, vel malignitatem arguit.

Greuinus itaque primo argumẽtatur. Antimonium statim ac intra corpus fuit assumptum, & supra, & infra hominem fatigat, idq; vt plurimum; sed hoc facit Venenum. ergo. hoc Senertum induxit, vt censeret etiã Venenosum, Responderi facile potest. esse irridendum argumentum (præter quã quod sit in 2. figura ex puris affirmatiuis) quia omne medicamentum purgans sursum, ac deorsum hoc efficit, immo fere omnia, quæ hoc libro continentur. & ita essent omnia Venena, & ab vsu medico abijcienda, quod irrationabile. dicemus ergo, Antimonium statim ac intra corpus fuit assumptum, supra, & infra vt plurimum, hominem fatigare, vt materiam morbificam expellat, & sic sanitatem inducat. sed hoc facere Venenum negatur. quod perniciem minatur. nec Antimonium crudum dicta operatur, sed illud tãtum, quod Vomitorium fuit præparatum.

Argumẽtum retorquetur.

Secũdo obijcit Greuinus in diuersis morbis, in omni ætate, sexu, & quouis anni tẽpore, nullo adhibito discrimine, exhibetur, & statim suas exercet vires, & tam in Tabido, quam in Hydropico *serum* educit. tam in sano, quam ægro, & melancholico, vel bilioso, quam pituitoso, & pertinaciter semper huic humori adhæret. ergo. est Venenũ.

Serum educere.

Respondeo debere subintelligi, *quod semper serum educit, est Venenum.* vt esset Argumẽtũ completum. Verum quia minor falsa, negatur consequentia. negatur etiam, quia interim, nil aliud probat, nisi quod Antimoniũ semper purget *serosos humores*. quod item falsum, quia ex Matthioli, & aliorum historijs relatis, & ipsa experientia constat educere humores *pituitosos, melancholicos, & etiam biliosos*, non autem solum serum. immo sequeretur. si Rabarbarum cholagogum dandum est, quando bilis peccat, & Agaricum phlegmagogum, quando pituita est expurganda, ita Antimonium dandum esse, quan-

Nil probat Vera consequentia.

Pactum, do ſerum fuerit educendum. vnde nullo pacto inferri poteſt. ergo *Antimonium eſt Venenum*. hæc ſi conceſſero, non omnibus morbis, in omni ætate, tempore, &c. eſſe exibendum Antimonium, debet mihi, in aliquibus concedere Greuinus, & ſi quando Antimonium, vt ſeroſitates educens exhibuero, me vtiliter, & Methodice exhibere, non igitur, vt Venenum.

Quid trahit. Tertio Greuinus opponitur. Si Antimonium Medicamentum eſt, quod ſimilitudine ſubſtantiæ humorem trahit, neceſſe eſt, vt, vel vnum tantum morbi genus curet, vel, vt vnus tantum in corpore ſit humor. Vltimum eſt contra Hipp. primum probatur, vel pituitoſum, vel bilioſum curat morbum, ergo non omnem, vt Launeus.

Vera conclusio argumenti. Reſpondeo hic Greuinum non probare Antimonium eſſe Venenum. ſed non eſſe dandum in omni morbo, prout Launeus ſcripſerat, nec nos id volumus; ſed tunc tantum, quum indicatur medicamentū ſurſum, & deorſum educens diuerſos humores, nec tot verbis prolatis aliud quid probat Greuinus, vnde ad eius argumentū dico, quod illa neceſſitas eſt falſa, vt falſa eſt illa diuiſio. multos enim morbos vnū medicamentū curare poteſt, & diuerſos educere humores, ſi quidem cholagogum primo educit bilem, ſecundo pituitam. tertio Melancholiam; phlegmagogum, primo phlegma deinde bilem, tertio Melancholiam: Melanogogum primo melancholiam, ſecundo pituitam, tertio bilem, & omnia vltimo ſanguinem. ſic patet, quod Antimonium educens primario, vel ſecundario diuerſos humores, poteſt etiam diuerſos, non autem vnius tantum generis curare morbos. V. G. dato quod Antimonium ſit phlegmagogum, ſi fuerit datum in corpore bilioſo, & morbo bilioſo, quando pituita adeſt pauca, primo educet pituitam paucam ſibi conuenientē, deinde copioſam, quę abūdat bilem. & ſic de alijs humoribus.

Ordo exitus humorum.

Exemplum,

Quarto Greuinus, Quod Antimonium natura Venenum ſit, ſic probare nititur. Plumbum eſt Venenum: ſed Antimonium affinis eſt Plumbo, & coctione in Plumbum mutatur. ergo. Antimonium eſt Venenum.

a Plumbo,

Reſpondeo non quod affinis eſt Veneno, eſt Venenum. ideo ex aduerſario colligo Antimonium non eſſe venenum, ſed affine Veneno, & talia ſunt omnia medicamenta purgantia, immo etiam Bezoartica in nimia quantitate, &c. Imo Corteſius ipſe inualidam eſſe ratiocinationem fatetur. Nec Plūbum vires Antimonij habet, ſiquidem, nec Vomitorium, nec deiectorium, nec ſudoriferum plumbum fit. nec ex Antimonio Ceruſſa, Minium, ſaccharum præparantur, & ſi Antimonij regulus formam quandam plumbi fingit, nullas tamen habet ſimiles facultates; vnde male dicitur Antimonium affine Plumbo ſecundum Chimicos, quod ſi Antiqui, quia Metallorum naturam ignorarunt, & præcipue Stibij, aliquam affinitatem adeſſe cenſuerunt, decepti ſunt. quia Antimonium diuerſum eſt à Plumbo, vt argentum à ſtamno, Luna à Venere, & à Ioue. nec dicat Greuinus in Antimonio plumbum contineri, quia ex eo extrahitur Regulus, qui plumbum eſt: quia in Regulo Antimonij adeſt ſolum quadam forma externa plumbi, vel ſtamni, nullæ autem facultates plumbi. vnde nullo modo plumbum vocari poteſt, immo plumbum humidum, & Antimonium ſiccum faciunt. ſed conceditur chymicis ſtibium in varia Metalla verti poſſe, etiam in plumbum, non ob id erit plumbum. Nec ſi Stibiū plumbizaret, venenum diceretur. quia datur, aliquando globulorum forma ad expediendum Ileon, & corporibus ex ſclopetorum ictu diu ſine noxa hærere obſeruamus, licet plumbi fuſores halitum tunc metuunt, cum eliquatur.

Varia affinitas.

Antimonium non affine plūbo.

Excusatur antiqui.

Quinto. Antimonium quum aſſatur, fumum emittit ſulphureum, Arſenicalem, fætidum, pernicioſum, ac Venenoſum propinquis plantis, Animalibus, & hominibus. ergo Venenum. Hoc etiam Senertum angit.

Reſpondet Corteſius nihil probare, ſed ego concedo totum, dum crudum vritur, dum ſeparatur pars inutilis ab vtili, dum fumus venenatus expellitur. Etenim præparatio partem venenoſam, inutilem, ac moleſtam expellit, vtili remanente. vnde quod remanet à Venenoſitate purgatum, non poteſt eſſe Venenum. Concedimus Antimonium crudum eſſe Heterogeneum, atque partes Mercuriales, ſulphureas, arſenicales, ſalignas, venenatas, atque etiam Vomitorias, deiectorias, Diaphoreticas, & alias continere, & quum ad artificium Chimicum, quod vtile eſt, pertineat, ab inutili ſeparare, dicemus Antimonium ſegregatum, purificatum, ac præparatum nequaquam eſſe venenum, ſed Medicamentum optimum, Methodicè datum, & hæc ad Greuinum; non ob id cōcedendo ſtibium crudum eſſe Venenum, cum partes malæ componentes non reducūtur ad actum, quia multos noui ſalubriter vſos Antimonio crudo infuſo pro Morbo Gallico.

Sesto. Dicit Greuinus. Antimonium ferè ad quartum gradum accedit frigiditatis, & ſiccitatis, ergo tribus gradibus à natura noſtra recedit, duabus qualitatibus ſuis. ergo. eſt Venenum, & tract. 2. dicit, ſe loqui de Crudo.

a qualitalibus.

Reſpondeo erraſſe in temperamento Antimonij. ſed prius quero, de quo Antimonio loquatur. An de crudo? vt tract. ſuo 2. ipſe dicit? Sed hoc non vtimur. An de præparato? & qua præparatione? Verum quia ipſe inuehitur in Antimonium Hyacintinum, ſeu Vitrificatum. fortaſſe iſtud etiam facit exceſſiue frigidum, & ſiccum? Equidem

ſcio

scio empiricos frustrum magnum integrum Antimonij crudi cum salsa parilla, & alijs quibusdam rebus, atq; copiosa aqua infundere, & vtiliter dare aquam potandam, Gallico morbo affectis. nec Antimonium crudū ab extra temporibus admotum frigiditatem in 4. inducere obseruatum audiui. si dicit plumbi qualitatem habere. nugatur, quia, & id negatur, & plumbum esse in 4. frigidum negatur. Arduinus de Venenis plumbum frigidum in 3. fecit. Auic. c. 12. lib. 2. frig. & humidum in 2. sic Serapio frigidum in secundo. nec alios afferam. certe experientia non mostrat plumbum esse narcoticum, & in summo refrigerans. Fallopius lib. suo de Metallis pluribus ostendere conatur Plumbum esse humidum, non autem siccum. sed hæc non ad nos. satis sit dicere falsum esse temperamentum Antimonio assignatum, proinde falsam etiam esse venenositatem, ex hoc illatam, vt etiam Cortesius eius amicus concedit.

Plumbi qualitas.

Plumbum humidum.

Mihi nullo modo videtur esse dicendum Antimonium crudum esse Venenum deleterium. an verò præparatum reddatur tale in singularibus præparationibus discutiemus.

An præparatum Venenum.

De Vitrificato Stibio. Cap. CXXXI.

Ntimonij vitrum vocatur, eo quod præparatione quadam acquisiuerit formam quandam diaphanam, citrinam, rubeam, &c. translucidam, fragilemque vt Vitrum. primus videtur Matthiolus Antimonium Vitrificatum propalasse, vel Hyacintinum, vel Hepaticum, &c. afferemus ergo primo ab ipso relatam præparationem. *Eligito Stibium optimum, quod (vt Dioscorides tradit) splendidissimū est, modoque nitedularum emicat, confractu crustosum, friabile, nihil terræ, aut sordidi habens* (apud Euonimum sumitur longioribus strijs præditum abiecta parte superiore, ceu spuma) *id primum in puluerem facito; deinde in fictile vas, quod amplum sit, conijcito: tum demum carbonibus succensis ad calcinandum (vt Chimistarum verbo vtar) sub dio exponito, atque interim cocleari ferreo, spatula, ita Myropolis appellata continue moueto. Hoc verò dum fit, fumus exhalat tenuis, sulphur, & auripigmentum redolens, qui si ore attrahatur, crebras interdum excitat vomitiones, qua propter, qui versant ventis terga opponunt. Versare autem assidue expedit: nam si paulisper cesses, vel comburitur Stibium, vel liquefit. Versato itaque diligenter, quousque in globos concrescat, quos cum videris sublato ab igne fictili, quod concreuit, rursus in puluerem redigito, atque eidem fictili impositum carbonibus reddito, assidueque versato. id quod toties repetendum est, quoties coalescentes glebulæ, postulauerint. Ita quoque tandiu versare conuenit, quoad corpuscula illa, quæ emicant, splendorem suum amiserint, vapor omnis cessauerit, fœtor obsoleuerit, & Stibium in calcem conuersum subalbicantis cineris colorem contraxerit. perfecti autem operis signum erit, si prunis ardentibus inspergatur nihilq; prorsus fumi emittat. Posthæc sumito huiusce calcis exempli gratia, libram mediam, chrysocollę factitiæ. semunciam. Deinde chrysocollam, & stibium terito in tenuem puluerem. Mox omnia simul misceto, atque in fictili fusorio, quo vtuntur aurifices, igni vehementi admoueto, vas super laterem, aut testaceum aliquod, fictilis ollę fundum prius collocatum, & fictili operculo contectum, carbonibus accensis circundato. Veruntamen operæ prætium est in hoc magnam adhibere diligentiam, ne res illæ comburantur, quare tenacula ferrea sublato cooperculo, nonnunquam inspiciendum est, an colliquescat. Nam vbi colliquatum fuerit, illico vas ab igne eximito, & super inuersa pelui ex auricalco fabricata, qua tonsores vtuntur, proijcito: quam primum enim ibi concrescet in laminas, quæ colore: & nitore Chrysopatios, quos Hyacinthos appellant, atque etiam nonnunquam granatos referunt. Vbi autem lapillos paruos, & rotundos parare sit animus guttatim è fusorio vase super eadem pelui fusum antimonium effundito. Cæterum Chrysocollæ vicem feliciori successu mihi præstat sal fossile chrystalli modo pellucidum, sufficitque in tribus Antimonij vncijs semidracmam addere. Verum omnes admonitos velim difficillime à quoquam parari posse Hyacintinū antimonium etiam peritissimo chymicæ artis magistro, nisi prius ab altero parari diligenter inspexerit, quum non semper ijs etiam succedat pellucidum, qui sæpe, ac sæpius illud parauerunt. Ideoque vbi eius laminæ semel proiectæ puluerulenta quadam cuticula obducuntur, quæ earum nitorem pelluciditatemque obumbrat, oportet iterum easdem laminas contercre, atque nonnihil antimonij crudi insimul addere, atq: etiam parum salis fossitij, & iterum igni admouere, & fundi permittere, atque inde proijcere.* & hæc Matthiolus.

Nomen.

Præparatio.

Mistio.

Fusio.

Primo notandum plurimos, pro Stibio crudo assumere Regulum Antimonij, & forte Aqua benedicta Rullandi constabat ex cinere reguli Antimonij, vt ex filij verbis collegerunt Libauius tract. de igne nat. c. 32. dicunt ex Regulo Vitrum euadere magis diaphanum, & Hyacinthinum. alij adhuc volunt ipsum stibium præparare. Quidam ex Euonimo, Stibium per dies 10. aut 14. terit in lapide cum aceto, per diem semper, noctu verò semper resiccat; proinde semper rursus terit. Variat etiam Andernacus, & alij.

An crudū.

Secundo. Alij diuersimode comburunt. Stibij puluerem cacabo fictili impositum, alio cacabo contegunt, ac luto muniunt, & siccant. Igni deinde Cacabos superponunt, & post modum contegunt. donec puluercs liquescunt, & confluunt: hanc massam rursus exemptam. tritamq; secundo, & tertio igni mandant, ac sic tertia vice super tabulam marmoream, massam liquidam effundunt, quæ cito consistit, ac instar gemmæ, seu vitri pellucet. Assatur, seu calcinatur binis vicibus, tertia liquatur, & effunditur. Sed

Vstio.

more

more Matthioli intra 3. vel 4. horas potest calcinari, præcipue si parum pro vice, et ex. lib. 1. Antimonij habebis lib. semis, vel 3 Calcis. spatula sit ferrea in summo reflexa, 4 cum longo manubrio, vt eminus versare possis.

Tertio Aduertendum, quod apud Euonimum aliqui Stibium calcinatum fundunt sine vllo additamento. Matthiolus cum Borace, seu Chrysocolla. alias cum Sale fossitio gemmæ instar pellucido. Matthiolus sumit Antimonij calcinati. lib. j.

Boracis vnc. j,
vel salis fossitij cristallini. vnc. ij.

Alij ad lib. j. Stibij calcinati addunt drac. iij. Chrisocollæ factitiæ, seu Boracis. Ego ad stibij calcinati vnc. vj. addidi.

Salis gemmæ. drac. j.
Boracis, scrup. ij ÷.

& his duobus pulueriżatis in mortario adieci stibium calcinatū calidum, & statim sensi odorem fætidissimum, ac si nares approximassem cloacæ stercoris fætidissimæ, in magno crucibulo materia fusa mansit per quadrantem horæ, & proieci in vitrum clarum Hepaticum colore.

2. Aliàs *Stibij calcinati* vnc. vj.
Salis gemmæ drac. vj. intra horæ spatium habui vitrum lucidum.

3. Aliàs *Stibij præpa.* vnc. vj.
Salis gemmæ. drac. iij. intra duas horas habui Vitrum nigrum.

4. Aliàs *Stibij præpa.* vnc. vj.
Salis gemmæ. drac. j. per 4. horas mansit fusum, recepi Vitrum nigrum; sed paruæ particulæ erant croceæ.

5. Aliàs *Stibij præpa.* vnc. vj.
Boracis. drac. iij. fusum per tres horas dedit Vitrum nigrum opacum.

6. Aliàs *Stibij præpa.* vnc. vj.
Boracis, scrup. j,
Salis gemmæ. scrup. ÷. fusa per ij. horas dederunt Vitrum nigrum intus in superficie maculatum virgulis albis.

7. Aliàs Stibij calcinati.
Boracis an. vnc. vj.

Primo Borax eleuabatur; sed spatula deprimebam tandem omnia liquefacta per iiij. horas manserunt. proieci in Vitrum opacum subluteum.

Veckerius Antimonij præ. lib. ij.
Salis Ammoniaci. vnc. j.

Matthiolus statim ac materia liquata est, eam effundit. & Gesnerus cum modico tempore liquauerit effundit in lapidem leuem, ac frigidum. sed sepius liquat, vt Diaphanum reddatur. aliàs intra semihoram, vel horam. dum funditur vas debet esse coopertū, sic color Hyacinthinus magis acquiritur. aliquādo stilo ferreo immisso, cui antimonium fusum inhæret, experimur. an sit vitrificatum. Poppius in peluim parum calefactā effundit. In calcinatione, & fusione Stibij cauendum est à fumo, qui arbores lędit, & ex Euonimo, capitis dolorem inducit, mihi tussicula sicca oboriebatur.

Contra hanc Stibij præparationem insurgit Greuinus scribens, si Antimonij malignitas admistione alterius medicamēti aufertur, id per Boracem fieri oportet, cuius hæc vis esse debet: sed hoc falsum. ergo. *Contra Vitrum.*

Probatur minor. Borax, quem Chrysocollam appellarunt, teste Diosc. Venenum est, quod vomitionem mouet, & ventriculo per consequens inimicum, & Cortesius ex Fallopio dicit Chrysocollam esse cal. & siccam in 4. Quando autem Launeus respōdet nostrum Boracem non esse antiquorum Chrysocollam; sed aliud medicamentum ex Nitro, & alijs compositum, ipse Greuinus probare conatur esse veram Chrysocollam: sed quia clarissimum est, id esse falsum, alio modo opponitur, concesso enim quod fiat ex Nitro, & Sale gemma, nititur inde suadere, Nitrum vstum, quam proxime ad naturam Aphronitri accedere, quod est stomacho inimicissimum, nec nisi magna suadente necessitate sumi debet, vt Galenus scripsit. 9. de sim. med. fac. *Borax Venenum.* *Greuini incostantia.*

Responderi posset, illud Ausonij, quandoque *duo Venena data iuuant*. Borax, Nitrum, & Aphronitrum, sunt Vomitum excitantia, & valida, & periculosa, vt supra diximus hoc libro. c. 36. & 79. non tamen sequitur Vitrum ex Antimonio calcinato, & Borace esse perniciosum à medico rationali datum. quia inuicem se refrangunt, & vitrificatione omnis maligna qualitas resoluitur, si quis spiritus perniciosus existebat ab igne in auras euolare cogitur. Galenus 6. de comp. med. loc. in fine. *Fiunt*, inquit, *in plurimis affectionibus composita medicamenta, & sæpe etiam ex contrarijs, quale est, quod ex Oleo, & chalcitide constat. Ipsum equidem Oleum per se infestissimum est Aphthæ affectui, velut etiam Chalcitis, quandoquidem alterum quidem humectat, & sordidum facit, mordet autem vehementer Chalcitis, verum mixtura ipsorum, vbi fuerit moderata, optimum pharmacum efficit; Quemadmodum igitur ex cerato, & ærugine incarnans effici pharmacum ostēsum est, cum tamen ambo incarnationi contraria existant, eadem ratione ex Oleo, & Chalcitide aptum medicamentum efficitur*. Sic dicemus ex Stibio, & Borace fieri optimum medicamentnm. immo è contra ex duobus bonis quandoq; fit vnū pharmacum malum. puluis pyrius, facit, quę carbo facere nequit, quæque nequit Sulphur, neque etiam id Nitrum per se efficere valet. Verum enim verò in Vitrificatione Antimonij calcinati Borax paucam vim habet, quia in fusione abit in spumam. *Responsio.* *Ignis Venena tollit* *Duo cōtraria prosūt.* *In Vitrificatione Antimonij Borax abijt.*

Prӕterea in Calcinatione Stibij pars Arsenicalis, Mercurialis, Sulphurea, heterogenea, & perniciosa, consumitur, & euolat. multa enim metallica ab igne domantur, & fiunt mitiora, siquidem Chalcitis, & ærugo ex *Metallica usta mitiora.*

Gal.

Gal. 3. de comp. med. 2. g. c. 3. & lib. 4. c. 3. vsta fiunt minus acria.

Sunt præterea non pauci insignes spagirici, qui dicunt Antimonium vitrificatum nō esse optime præparatum: sed requiri diligentiorem præparationem, vt Quercetanus, Kernerus, Milius, Poppius, Hartman, Senertus, Reusnerus, & alij, qui tamen Antimonium suum omnes vt extollant, alienum deprimere conantur. nos autem cæteris dimissis loquemur de facultate Antimonij præparati secundum Matthiolum. de cuius temperamento videtur statuendum esse frigidum, & siccum, ratione enim calcinationis resolutę sunt partes calidæ, acres, sulphureæ, arsenicales, relictæ solum terrestres, & salsæ, in quibus residet facultas Vomitoria, atque deiectoria, & quia est recens inuentum experimentis nouiter comprobatum, & reprobatum: ideo Auctorum Testimonia sunt afferenda, & ponderanda.

Temperamentum.

Greuinus.

Porro Iacobus Greuinus in suo secundo discursu attulit sententiā Collegij Medicorum Parisiensium, atq; etiam Ioannis Gorræi, Nicolai Magni, Simonis Petræi, atque Guilielmi Plantij, qui omnes tanquam Venenum Antimonij vitrum vituperant. Gēma scripsit, se nominatim scriptos domi asseruare plures octoginta cum viros, tum fæminas, qui Antimonio perierint. e cōtra scripsit quidam Gesnero se Antimonium plusquam 400. dedisse cum maxima vtilitate, & vulgo apud barbitonsores, circumforaneos passim omnibus exibetur, & si omnes occideret, cognoscerent clare esse Venenum; verum contrarium prædicant. Gesnerus in Euonimo refert varias suorum amicorum sententias de vsu vitri Antimonij, alias innocue, clementer operante, nonnunquam moleste, cum fastidio, quæ apud ipsum legi poterunt; sic & apud Matthiolum Historiæ de assumpto Antimonij Vitro perlegendæ erūt, ego referam, quod vidi, & quod notaui. 24. Aprilis 1625. Caterina Vantagia Melancholica Romæ. sumpsit Vitri Antimonij g. xij. cum iure. Vomuit ter tantum sine molestia, nihil deiecit. Deinde 28. Aprilis 1625. supradicta assumpsit, g. xiij. Vomuit vltra lib. iij. humorum viridium.

Gesnerus.

Mattiolus.

Experimēta.

28. Aprilis 1625. Betta Meretrix. 18. annorum. laborans iam per 16. menses vlcere in maiori digito pedis dextri, & tumore. ex g. xij. vomuit bis cum maxima angustia, & labore, deiecit vicesies aquam multam.

8. Decembris. 1624. dedi Vincentio Ridolfino 20. annorum. testiculi dextri hernia laboranti Vitri nigri, obscuri g. xij. in vino infusi medietatem vomuit ter pauca, viscida, amara, tandem semel deiecit. iterum 10. Decembris eiusdem anni. assumpsit aliam Vini medietatē cum Stibij puluere. Vomuit ter viscida sublutea, deiecit semel, vt prima vice.

9. Decembris 1624. Angelica Neapolitana cum vlcere vuluæ gallico. pulueris Vitri Stibij g. 6. in Ouo sorbili assumpsit, vomuit bis, pauca, & cum magna molestia, deiecit semel. Iterum 13. Decembris eiusdem ex g. ix. eiusdem Vitri vomuit duodecies sine molestia, ter deiecit.

11. Decembris 1624. Saluator sforzinus, ob febrem diuturnam duorum mensium. bibit Vitri Antimonij. g. xij. in iure per horam post cibum. Vomuit primo cibum, deinde ter materiam viscidam, amaram, deiecit semel, post tres dies iterum sumpsit eiusdem g. ix. ieiunus. Vomuit qater, multa viscida, amara, deiecit septies, & pluribus alijs exhibui, immo etiam Prospero Cecchino chirurgo insigni ob podagram, & omnes placidissime euacuati sunt, cum sola molestia, quæ omnem Vomitum comitatur.

Tandem dicam Germanos Medicos conqueri. quod Barbitonsores, Monaci, circumforanei, & plebecula passim vtantur Vitro Antimonij, & quod aliquoties sit Vitrum demonij, & monumenti. sed hoc non arguit malignitatem medicamenti, sed ignorantiam exhibentis, qui ignorat essentiam morbi, occasionem medicamentum exhibendi, & vires ægrotantis. sed si classicorum illustrium Medicorum, atque scriptorum sententias considerare voluerimus, reperiemus hos non simpliciter damnare Vitrum Antimonij, sed eius abusum.

à Plebe.

à Medicis

Alex. Massaria de Hydrope scripsit. *Alij maxime probant præparatum Antimonium, quod nunc Vomitu, nunc deiectione, sæpe vtroque modo solet purgationem efficere, ac sane si occurrant rustici, vel homines robusti, censeo illud tuto posse administrari ad g. iij. vel v.* & lib. 9. sui operis de med. purg. c. 30. de Antimonio. *Censeo Antimonium esse valentissimum, & violentissimum medicamentum, quod per vomitum, & per aluum valeat insignem purgationem efficere, verum illud addo, tale medicamentum, si probe fuerit præparatum, & à perito medico opportune, & cum ratione administretur, minime esse reijciendum: immo verò quod confirmat experientia, illud sæpe numero non solum prodesse; sed etiam non sine multorum admiratione grauissimos quosdam morbos sanare, contra autem si illud ab imperito medico, & temere offeratur, tanquam venenum grauissima pericula, & quādoque mortem inferre. At ego Antimonio nōnunquā vtor, neque sine fructu, sed summa cautione.*

Massaria.

Baptista Codronchius tract. de Antimonio probat primo non esse venenum, sed medicamentum purgans validum, nec ab vsu medico abdicandum, ea de causa, quia etiam Elleborum, Elaterium, Turpetum, Colocinthis, Scammonium, & cætera eiusdem generis, quibus Antiqui, & Neoterici vtuntur, essent proijcienda. Sed Antimonium cum ratione, & debita quantitate sumptum: nō solum euacuationes excedentes non efficit, verum etiam nec vllum effe-

Codronchius.

ctum

ctum prauum, vel formidosum inducit, prout ex Matthioli 4. historijs, & alijs ab ipso Codronchio relatis patet.

Qua cantione. Nec in quouis morbo, (vt circulatores faciunt) stibium administrari debere voluit Codronchius: sed duntaxat in ijs, qui sedem suam habent in Ventriculo, intestinis, vel mesenterio, ac primis illis venis, ea propter in melancholia hypocondriaca pro mirabili præsidio comprobatur, & in febribus diuturnis, quæ ex obstructionibus validis, & humoribus crassis, & frigidis multum in partibus illis retentis oriuntur, & in quam plurimis alijs deploratis, & longissimis morbis ex pituita, vel melancholia, vel ex vtraque genitis, illud bis, ter, sæpe, ac sæpius intermissis tamen aliquot diebus exhibendo, alios etiam morbos expellere, alij dixerunt. Rodericus à *Fonseca.* Fonseca lib. 2. de calculi remedijs. Stibium pro excitando vomitu in calculosis proponit, & illius vsu multos hydropicos, lienosos, maniacos, & gallicos fuisse sanatos, scribit. Codronchius tamen Stibium luem gallicam sanare posse non credit. mire tamen in *Zuingerus* pluribus morbis laudatur à Iacobo Zuingero c. 3. Examinis Principiorum Chymico- *Chioccus.* rum, & Andreas Chioccus in quæst. Philos. & Med. nec non in Museo Calceolariano sec. 3. Stibium tanquam validum vomitorium medicamentum probauit. ob quam facultatem multa beneficia, & adiumenta præstari in curandis plurimis morbis, existimat; reuocantur enim à visceribus, ac neruis ad vêtrem per vomitionis impetum succi præter naturam, & obstruentes humores à locis, vbi pertinaciter hærent obstructi, dimouentur, vt hoc pacto febres diuturnæ, & contumaces Autumni tempore, & Artritides, quæ nulli remediorum generi cessarunt, expeditissime, & miraculi instar curatæ cõperiuntur. Et addit Chioccus se curasse Monachum artritide generali, eaque acerbissima conflictatum, quæ nullis remedijs tolli poterat: mox infuso sex granorum Stibij alternis diebus quater exhibito, & per vomitum multa eiecta pituita, & bile, è vestigio liberum, & immunem ab omni Artuum dolore redditum esse.

Euonimus In Euonimi Tesauro extant aliquot ad Gesnerum relationes. quidam Egregius antimonij præparator scripsit. se plus quam 400. hominibus cuiuscunq; sexus, & ætatis hoc suum Antimonium exhibuisse, citra omnem non solum noxam, sed fælicissimo quoque successu. Exhibuit Curiæ Rhetorum quinque viris pestilentiali febre correptis, quos sanitati restituit, is asserit præsentaneum esse pestis remedium: quibus vero offertur Antimonium, ijs, neque ante eius assumptionẽ, neque post vena est secanda. Exhibeo, inquit, hoc Antimonium contra omnes febres, hydropem, icterum, dysenteriam, mulierum melancholiam, catharros, capitis dolores, morbum gallicum singulariter, aluum adstrictam, pectoris, & ventriculi pituitam, & repletionem, anhelitum fœtentem, venena, insaniam, & alios infinitos morbos.

Contra Sennertus in Institution. de Humor. præp. c. 6. negat in peste Antimonium *Senertus.* prodesse posse. eo quod Iul. Palmarius scripserit. *Palmarius* Incredibile dictu esse quam multi stibio perierint in illa pestilentia, quæ in Lugdunenses grassata est, idq; alibi etiam accidisse, alios fuisse testatos.

Pergit Gesnerus ex litteris cuiusdam sui *Gesnerus.* Amici. *Morbis conuenit primo quidem pestilentiæ, & qui ea sunt infecti, ijs quam primum offeratur: quin etiam præseruationis gratia ad purgandum exhibetur. Est præterea singularis medicina, contra hausta venena. Deinde competit ijs, qui diuturno capitis dolore vexantur. Tertio Catarrhis ad pulmonem descendentibus. Quarto doloribus ventriculi, & eius debilitati. Quinto hydropisi. Sexto Asthmati prodest, & difficultati anhelandi. Septimo paralysi particulari. Octauo Epilepsiæ. Nono febribus quartanis. Decimo melancholicis, & delirantibus, & insanis. Vndecimo, quorum corpora ad elephantiasim inclinant, & scabie mala affecti sunt.* paulo post addit. *Quartanarijs omnino tutò exhiberi testatur quidam Empiricus eiusque iam aliquot propria experimenta refert. Hydropico aliquãdo proprio affini idem exhibuit, & magno successu. Tamen neq: hunc quidem periculo caruisse initio, affirmat. Cuius cum causam requireremus, respendit, non satis paratum haberi posse antimonium. In summa tuto antimonium sumitur, inquit quidam, hoc enim medicamenti genus eam habet à natura facultatem, vt nullum benignum, & vtilem in corpore humorem adoriatur; sed noxios tantum expellat.* Præterea subdit. *Mirifice quidam Antimonij vsum extollunt, & superare omnia reliqua remedia, in ijs, qui pestilentia sunt infecti, putant: verum, ego, inquit vir doctissimus in litteris ad D. Gesnerum, qui tam bene præparatum, quam illi habent, habeo, in multis male periculum factum scio. Nam illius vsu cor grauiter affligi, quod præcipue in febribus pestilentibus afficitur, certum est.*

Contra Mindererus lib. de Pestilentia. c. *Minderer-rus.* 14. scripsit. *Antimonium illud conturbans, & Vitriolum Paracelsi tantum vomitorium securitatis nomine improbo, quæ tametsi quandoque visa sint profuisse, compluribus tamen obfuisse, vix dubitandum.* cum quo videtur sentire Septalius de *Septalius.* Peste lib. 5. c. 26. scribens. *Vitrum Stibij, quod tantopere aliquibus probatur in peste, nullo modo admitti debet, quod venenata sua qualitate cordi officiat, vehementia autem, & ferocia adeo sursum, & deorsum humores pellat, vt vires omnino deijci ex eius purgatione soleant. In nostra hac pestilentia obseruatum est, eos omnes, qui empiricorum quorundam suasione Antimonium assumpserunt, ad vnum interijsse, & iure quidem merito si & stibij non præparati naturam, & conditionem spectemus, tum, & illius præparandi rationem, & mixturam Boracis, qua præparari solet. Sed ne in hac re asse-*

rendare ijciendo longior sim, illa sufficere debent, quæ, & firmissimis rationibus, & quamplurimis experimentis firmata doctissimi viri aduersus Stibij abusum scripserunt. Greuinus, Gemma, Dessenius, Erastus, Bruno Seidelius, & alij. contra hos tamen Io. Hartmannus in disputat. medico chymicis n. x. *Concitata expultrice*, ait, *venenum pestilens euacuat Antimonium hyacinthinum, quod tantopere prædicat Matthiolus, & Hantschius.* & paulo post subdit. *Verum hæc non nisi in principio, dum vires non dum exhaustæ sunt, atq; imprimis, si impuritatibus corpus refertum sit, aut sursum vergat veneni malitia, vel à victus corrupte la pendeat, locum habent.* Petrus Monauius apud Skolzium epist. 4. ad Dudischium. admirabile experimentum Antimonij refert. Georgius Fabricius cent. 4. Obser. 37. refert, quēdam Veneno infectum Antimonio curatū, & Hyeronimus Rubeus lib. de dest. sect. 2. c. 32. subscribit Matthiolo, & laudat Vsum non autē abusum Vitri Antimonij. sic Prosper Alpinus de med. Meth. lib. 3. c. 10. *Stibium, inquit, præparatum, cuius laxatoriam facultatem solummodo notam esse recentioribus, prorsusq; veteribus ignotam, complures voluerunt, pondere quatuor granorum; sed fælicius vinum aromaticum in quo Stibium per diem manserit maceratum probè percolatum, atque epotum Vinum, purgat per vomitum violenter omnes humores, nonnullis præter Vomitum etiam ventrem mouere solet.* Capiuacceus de Curat. Melanch. ait. *Notandum materiam melancholicam interdum adeo esse contumacem, vt Medici Antimonio vti cogantur.* deinde de Artritide subdit. *in pertinaci Artritide, & Ischiade Antimonio vti possumus.* & de Lue venerea, inquit, *Antimonium vehementer purgat, per vomitum, & per secessum, sed quantum ego experientia colligere potui, rarissime luem superat, ita ut mea sententia in Lue ab eius vsu prorsus sit desistendum.* sed ne in aliorum sententijs afferendis nimis prolixus sim, rationes à Cortesio in contrarium adductas, quæ falsæ sunt, redarguam, sequitur enim Riolanum, & Greuini saliuam lambit, vnde dicam cum Godifredo Steeghio. *Plurimi Medici clarissimi eius vsum omnino damnant, nescio, an maiori Paracelsi huius remedij authoris, eiusque assectarum Agyrtarū, plerumque vno hoc remedio paratu facili, omnium morborum curationem vulgò pollicentium Odio: an ob symptomatum, quibus iumentes affligit magnitudinem.* Antimonium Vitrificatum, quia nota est præparatio, & in frequenti vsu apud vulgū est, damnant Satrapæ Chimici, verumipsi non nisi Antimonio vtuntur, sed occultè ab ipsis præparato, Rullandus, Quercetanus, &c. Vituperant alienas præparationes, suas ignotas extollunt, apparent Feles odētes, & murmurantes.

Scribit Cortesius. Antimonium per calcinationem acquirit, siccit. & caliditatem in quarto. sed talia sunt venena. ergo, & maiorem caliditatem, & siccitatem acquiret, quo magis ad naturam Vitri appropinquat. euaporat quippe omne humidum. vnde fit siccissimum. Vitrum autem est Venenum, & patet, si quis assumpserit in puluerem redactum, corroduntur enim Ventriculi, & intestinorum tunicæ.

Respondeo valde nugari, nam cineres rerum vstarum non habent ab igne tantam caliditatem, & siccitatem, sed quam habent, elota in aquam deponunt, vnde calx lota refrigerat, & ex Gal. citra morsum desiccat 4. de simp. med. fac. c. 3. & lib. 9. Cinis elotus ex Gal. est corpus terrenum, infirmum, & morsu carens, calida facultate in lixiuium deposita. hanc chimici Sal vocant, & Galenus dixit esse partes tenues, quæ maceratis aqua cineribus, & percolatis, vna asportantur, atque abeunt. Sal igitur in rebus vstis illud est, quod calidum sentitur, non autem reliquum caput mortuum dictum: an vero illud sal, empireuma ab aliquibus vocatum, gignatur in ipsa vstione ab ignis qualitatibus, vel præexistens in mixto separetur, & manifestum fiat, in libro meo de Salibus disputaui. & separari tantummodo ostendi etiam in Dodecaporio Chalcanthino dub 4. Quod autem ignis nil calidi imprimat rebus ignitis, patet in ferro centies ignito, in auro, argento, plumbo, & stamno. quæ non mutant, nisi corrupta temperamentum, immo tantum abest, quod omnia vsta fiant calidiora, vt multa calidissima mitescant. Diosc. enim cap. de Sory. docuit. *Hæc autem ferè omnia* i. chalcantum, Misy, Sory, chalcitis, & Melanteria, *& alia, quæ vstionem experta non sunt, perustis validiora esse existimantur, præter salem, & vini fæcem, nitrum, calcem, & consimilia, quæ cruda remissiora sunt.* quod confirmat Gal. 9. de simp. f. c. de chalcitide. immo refert initio eiusdem libri. aliquos sensisse combusta omnia se ipsis effici frigidiora. Gypsum censetur frig. & siccum, aqua dilutum. falsa ergo est huiuscemodi ratiocinatio à cōsumptione humidi, & combustione. Et quod vitrificata sint calida, & sicca in 4. dictum, sed non probatum est. quia experientia id non demonstrat, nec vitrum vulgare, nec antimonium vitrificatum, aliauè materiā in puluerem postea redactā, & carni applicatā effectus tales producere obseruatum est. falsa ergo est ratio, quia experientiæ repugnat. Nugatur item de Vitro. quod puluerizatum intestina exulceret, calidissimūque sit, &c. multi vitra deuorant innocue.

Præterea Cortesius afferens Greuini difficultatem de admisto Borace, simul de Mattiolo miratur, Salem substituere pro Chrysocolla, vt chrystalli modo reddatur pellucidum antimonium fœliciori successu. & subdit. *at non vidit salem non posse substitui ipsi Chrysocollæ, cum hæc ipsa calida, & sicca sit in quarto gradu, sal vero minime, &c. quare nec sal poterit vnquam vicem gerere ipsius Chrysocollæ.* Et ego admiror tantam Cortesij philosophiam, qui

qui nesciuit à Matthiolo misceri Boracem, sal, vel Antimonium crudum, vt puluis calcinatus fusione facilius vitresceret, ac purificatum translucceret. Si legisset Præsbiterum Antonium Neri de arte Vitraria, sciuisset Vitrum admistione salis fieri, & à Plinio scriptum primam Vitri inuentionem fuisse ex Nili Arenis, cum Nitro vstis. sic Sal nunc pro Nitro substitui. at Chrysocolla vulgaris, quæ Borax officinis dicitur, non est illa æraria chysocolla. sed mixtum artificiale ex Alumine, Nitro, & quibusdam alijs ex Matthiolo. Alexius Pedemontanus conficit ex Alumine, Sale alkali, sale gemmæ, &c. Launeus ex nitro natiuo, &c. ipsæ autem Greuinus fatetur se nouisse duodecim modos conficiendi Boracem. At Cæsalpinus Boracem, quasi Baurac, idest Nitrum dictum fuisse docet. *Conficitur*, ait, *Venetijs ex cremate Lapide quodam candido, & fissili, quem Boracem crudum vocant*. & Franc. Imperatus de fossili. pag. 24. & iterum 78. fieri ex fossili Borace cremato. & esse quoddam Nitri genus. Agricola lib. 3. de Nat. fossilium. pag. 121. esse Nitrum quoddam fossile, tradit. sed sal, & nitrum sunt proxima. & in vitro conficiēdo ambo vtilia. quare nugatur Cortesius. dicens Chrysocolla antiquorum erat calida, & sicca in 4. ergo. sal non potest substitui pro crysocolla recentiorum. si sermo esset de calefaciendo, concederem profecto illi totum, sed si in vitrificatione antimonij experientia ostendit, quod perfectius est Vitrum cum sale liquatum, quam cum Borace. cur rationes contra experientiam inspexero omnino fatuas? verum dicebat Bernardus.

Antonius Neri. *Alexius* *Cæsalpinus* *Quid sit Borax.*

Contra verbosos noli contendere verbis,
Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Ita, quod Salnitrum vulgare sit Venenū, Greuino respondebo. à Germanis ex nitro, & Sulphure confici mixtū lapidem prunellæ dictum, quo in febre pestilenti ad linguam adustam refrigerandam vtuntur. ecce quod experientia Greuinum conuincit.

Lapis prunellæ.

Subdit Cortesius. *Neque sal aptus est ad corrigendam Antimonij effrænatam illam tam per superiora, quam per inferiora euacuationem, cum habeat facultatem subuertendi stomachum vomitionē mouens, purgatque irritando facultatem expultricem, tam per inferiora, quam per superiora*.

Cortesius

Respondeo. Matthioli intentionem non fuisse sale, vel Borace corrigere Antimoniū, sed vt fusum magis diaphanam Vitri formā adipisceretur. quod si sal dictas habet vires, adiuuabit facultatem Antimonij. Nam equidem antimonij vitrum quando exibeo, mea intentio, & indicatio est, sursum, & deorsum corpus purgare. si sal coadiuuat facultatem antimonij, vt amicum admiscebo. Et Vitrarij probe sciunt in confectione Vitri requiri sal aliquod, legant Plinium de Vitro, & Præsbiterum Antonium Neri de Vitro. nec sal miscetur à Mattiolo correctionis gratia; sed Vitrificationis. ergo, mentem Mattioli ignorauit Cortesius. & frustra ad rectificationem transducit.

Responsio.

Verum in se rediens Cortesius cognouit sal addi ad acquirendam maiorem luciditatem, & Vitri perfectionem; sed mox iterum delirat. dicens, *quo magis appropinquat naturæ vitri, magis fieri corrosiuum*. & equidem miror bonum senem meum amicum hęc scripsisse, & tamen ipse continuo in Vitreo vase vinū detinebat, & in Vitreo vase vrinas inspiciebat, nec à Vitro tantam timuisse corrosionem. Matthiolus, & sequaces Vitrum antimonij in Vino infundunt, faciunt pocula ex vitro antimonij, & vinū infusū purgat, minimè verò in Vitro vulgari cristallino. ergo. e cōtra dicā, quo magis appropinquat Naturę Vitri eò minus purgans fieri, minus corrosiuum, si esse tale concedere mihi liberet. si quis deuoraret libram Vitri in pollinem redacti nullam penitus reciperet lęsionem; sed timent aliqui Vitrum crasso modo cōtusum, quod neque est timendum, quia cum fœcibus excernunt, ij, qui Vitri voraces sunt. scio equidem Cardanum lib. 2. Contrad. tr. 5. n. 9. scripsisse. Vitrum confractum ciceribus mixtum à pluribus fœminis assumptū. *& multæ ex his absque detrimento euasere, duæ tamen hydrope extinctæ sunt. vna cruciatu ventriculi peritura laborat*. quæ si posuisset in libris de subtilitate, non euasissent Scaligeri censuram. quia si ex quinquaginta duæ, solum male se habuerunt, non potest dici simpliciter corrosiuum. nec ex veneno corrosiuo, quale arsenicum, sublimatum, &c. fit Hydrops. at vna ex tot cruciatibus ventriculi angitur! ego afferam flatū ex esu cicerum genitum dolorum causam, & multi reperiūtur vitriuoraces, quorum intestina non corroduntur: sed facilioris doctrinæ gratia aduertamus, quod Vitrum censetur sua frustulorum acutie intestina corrodere, non autem qualitate. quomodo dicunt Adamātem ventriculum erodere. quod ipse Cardanus contradictione citata falsum esse experimento se cognouisse testatur. ita dicimus *si de quo magis, &c.* si vulgus magis timet Adamantis frusta ob duritiem, quam Vitri, & Adamantem experientia demonstrat non esse nocuum, nec Vitrum censendum erit nocuum. fabulatur ergo Cortesius, non autem experta proposuit.

Resipiscētia Cortesij. *Irrisio.* *Cardanus.* *Adamas non corrodit.* *Cardanus.*

Obijcit Cortesius etiam incertitudinem parandi. quod non facit antimonium venenum. quæ præparatio desiderata consistit tantum in Vitri perspicuitate, cum re vera eadem sit facultas Vitri obscuri, Hepatici, ac Diaphani, & Hyacinthini. nec enim vis consistit in colore, nec in perspicuitate, sed in cineribus antimonij.

Alia obiectio.

Et multa alia superaddit. quib' facile respōdere posse; sed video iā me ꝑ capite, libellū de antimonio proposuisse, vnde meretinebo.

Quid sentiam. Dicam antimonij Vitrum, prout expertus sum, esse validum quidem medicamentum purgans supernè, & infernè, cedere tamen alijs medicamentis ab Antiquis vsitatis. qui frequentissime vtebantur Helleboro albo, quo non datur violentius vomitorium, nec Tapsia, nec Elaterium, nec squamma æris, antimonij vitro cedunt. quod respectu Veratri, benignum medicamentum censeo, nec tamen Antiqui plenis buccis, & adeo alta voce Venenum illud exclamant, vt isti Neoterici etiam esse volunt per vim verborum tale hocce antimonij vitrum. do equidem illis, non in omnibus morbis, nec quocumque tempore exhibendum esse antimonij vitrum; sed à rationali medico posse dari, consideratis ijs, quæ nos primo libro tradimus, esse ante vsum Vomitoriorū consideranda, & hoc ego multoties sum Methodicè vsus cum maxima sumentium vtilitate; cum tamen is ego sim, qui vno medicamento multos curare haud soleam: sed varijs, & diuersis pro natura Morbi, ætate, temperamento, regione, anni tempore, habitu corporis, industria, sexu, Victu, consuetudine, & alijs à Medico considerandis. Quando igitur sese obtulerit occasio exhibendi Medicamentum supra, & infra purgans, & nihil in contrarium obstiterit, eo vtar, sed ab Empiricis dandum, nego.

Quid agēdum. Antimonij ergo Vitrum dari poterit in febribus longis, a pituita, & melancholia, cū viscerum obstructionib. & infarctu primarum venarum, in quartana, non in febribus ardentibus, quia nec aliud medicamentum validum conuenit, multi dederunt in peste, & febribus pestilentibus. sed ego ad præseruandum, minime autem ad curandū vterer. Dari poterit in morbis capitis, prout datur Elleborū, vt infra ponam, ad insaniam, melancholiam, Epilepsiam, Maniam, Apoplexiam, Paralisim, Catarrhos, Hemicraniam. In morbis pectoris, Rullandus dabat suam aquam Benedictam ex antimonio cōfectam. In Asthmate, longa tussi, & catarrho ad pectus dabitur hoc Vitrum. conferet etiā in Ventriculo repleto, & aluo adstricta, in Hydrope, ictero, ore fætido, haustis Venenis. demum in morbo gallico, & affectibus cutis, scabie, lepra, &c. in artritide. Euacuat n. bilem, pituitam, melancholiam, & serosos humores, quos peccantes reperit.

Quantum. Dosim Vitri antimonij Matthiolus posuit iij. vel iiij. granorum pondere. sed ascendit etiam ad grana xij. Gesnerus dedit vj. grana, & eius amicus scripsit in robusto corpore non excedendam dosim vj. granorum. Pueris natis annos quatuor, quinque, vel sex, dat g. j. & semis in rob. ebuli, & sambuci. Annicolis granum j. cum lacte. ego exhibui. 9. 13. 15. grana. & ascendi ad xviij. in Henrico Coruino cognato meo. xxiij. in Muliere melancholica, tenuis habitus.

Quomodo. Cum Rhodosaccharo exhibuit Matth. alij cum conserua Violarum, cum Vino, cum iure, in ouo sorbili. alij redigunt in pilulam ex aliquo serapio, alij addunt aliqua, aliqui solent offam, aut ius aliquod post antimonij esum, exhibere, cum iam quis vomitum sentit, vt facilius vomat. apud Gesnerum legitur, quod aliqui exhibent paulo ante cibum, ita ut cibus medicamenti assumptionem mox sequatur; ita retineri affirmant, & operationem eius esse potentiorem. Reijci vero vomitu plerumque, si longius sit inter assumptionem medicamenti, & cibi interuallum. alij vetant phlebotomiam ante, & post Vsum stibij.

Alij dicunt, quod cum semper in qualibet Vitri præparatione color variet, ita fieri magis, & minus validum: quapropter semper cuiusque præparationis dosim esse variādam. *Poppius.* Hamerus Poppius in Basilica antimonij c. 9. scripsit. eius infusum uehementer uomitus ciere; sed insaluberrimum porrectū in substantia, quia grauissima symptomata inducit.

Hartman. Io. Hartman in prac. chim. *Aqua*, inquit, *Vomitoria* præstantissima. ℞. Vitri Antimonij Hyacinthini more Mathioli præparati, & in puluerem subtilem redacti. Salis Cardui Bened, an. g. 40. Aquæ Veronicæ vnc. v. Aquæ Cinnam. g 30. infundantur in B. tepido per horas 24. postea colentur per cartam, & seruentur, de quo patienti 3, 4. 5. uel 6. dracmæ dentur.

De Stibij Floribus. Cap. CXXXII.

Nomen. ANtimonij flores dicti substantiam repræsentant pollinis farinæ tenuissimæ, aliqui (vt Zappata) ob id *Spiritū* uocāt, Libauius *Bolum* dixit secundum suam distinctionem chimicam. *Differētię.* sunt albi, citrini, rubri, purpurei, & parantur cum additamentis, uel uolatilium, uel fixorum. aut per se simpliciter. diuersa uasa etiam apud chimicos sunt in usu. de quibus copiose Libauius. lib. Alchimiæ, & Syntagmatum, alijq: plurimi Auctores. Hos aliqui laudant, alij uituperant. *Reusnerus esse Venenum.* *flores albi, qui primo eleuantur non vacant Veneno.* inquit Reusnerus de Scorbuto Exerc. 7. & Libauius de igne Nat. c. 33. ait, *illi flores, qui ignium fiunt vehementia sulphurei sunt, & spiritibus realgaricis, & vitriolatis aduersi ventriculo.* & Pet. *Seuerinus.* Seuerinus cap. vlt. suæ Ideæ. scripsit antimonium altioribus prędestinationibus destinatum fuisse, vnde frustra ad alui purgationē instituitur, Sunt, & alij, qui hos vituperent, ducti potissimū supra allatis rationibus.

Renodeus vtitur. Contra tamen non desunt, qui permittant. Renodeus *enim nec improbandus est*, inquit, *omnino puluis ille, qui a peritis artificibus paratus, & à doctis exhibitus, sæpe mirum in modum*

dum

Senertus Zappata.

dum prodest. & in Hydrope eos concedit Sennertus. at summe commendat Io. Baptista Zappata.

Parandi artificium uarium est per latus, uel per rectum sublimandi, & aliqui promittunt flores per destillationem deorsum. facilis autem est apparatus Io. Bapt. Zappatæ per ollas quinq: prima in furno philosophico locatur, & contineat lib. j. antimonij uulgaris i. prima uice fusi, crassiter contusi, sine alio additamento, & supra positis quatuor alijs ollis eiusdem magnitudinis deorsum inflexis, aptæ coerentibus, & luto sapientiæ bene munitis commisuris, ne quid expiret, & in fundo sint perforatæ, ita vt inferior habeat magnum foramen, suprema minimum, vt possit claudi, quando opus fuerit. incipiẽda postea sublimatio leuissimo igne: itaut ne ante duas horas Ollæ fundus cãdeat, ac ignitus appareat. ac per 12. vel 14. horas perduret fundus ollæ rubefactus igne. foramen autem in superiori olla apertum perduret, donec fumus appareat, quo cessato claudatur foramen. & sæpe inspiciatur ollæ primæ fundus, an rima aliqua appareat, & albificatum stibium appareat, quod si pauci fuerit momenti, prosequendum erit opus vsq: ad finem. die sequenti refrigeratis ollis, diligenter sunt ammouendæ, & flos in singulis separatim penna, vel pede leporino colligendus; nam in superioribus ollis candidus esse solet, in inferiori autem quandoque ob ignis vehementiam citrinus, vel subrubeus, alias cinereus subnigricans, forsan ob copiam sulphuris naturalis. Verum licet varient quandoque colores, vis est eadem. & hoc est medicamentum ex antimonio paratu facillimum, & nos tale quærimus, vt alij autores non spernendi, veluti Dioscorides, Galenus, libros confecerunt de paratu facilibus. & equidem sum in sententia plurimos magni nominis chimicos vituperare antimonij Vitrum. quia vulgo ab infinitis paratur, & flores, quia nimis facile parantur, vt proponant suas mirabiles, intricatas, ac speciosas præparationes, & tamen pro fundamento suarum mirabilium receptarũ sibi solis notarũ, & suo marte inuẽtarũ, ni potius somniatarũ, mihi quo simpliciora paratu fuerint medicamenta, eo magis probantur, nec dicant Vitrum, & flores non esse satis depuratos; sed ipsos inuenisse exactam depurationem, quia post tot flagella cadauer mutat naturam propriam, & admistorum naturam suscipit. mihi sat est flores antimonij hoc modo paratos à sexcentis chymicis fuisse paratos, & infinitis ægrotantibus fælici successu fuisse propinatos. & in multis pharmacopolijs prostare venales, quod dicere nequeo de miraculosis illis Quercetani Antidotis Panacea, Panchresto, Theodoreto, ζωδιον, Soterion, Lysipyreton, Theodoton, Theopempton, Panæreton, Isochryson, Lysiponon. quæ vt nullibi venalia reperiuntur, ita à nullo experta, vel si aliquando experta, promissis magnificis haud respondere comperta. quod etiam dico de Petri Io. Fabri magnis sumptibus, & multo tempore parabilibus medicamentis; sed minima vtilitate, cum sint à nemine experta. sed his omissis.

Preparatio

Sententia de dãnantibus flores Ant.

Obiectio.

Responsio.

Mirabilia Quercetani.

Io. Fabri sũptuosa.

Zappata.

Antimonij flores sursum, & deorsum purgant varios humores. Zappata scribit, *tollere omnem morbum curatu difficilem, mire prodesse in peste* (sed credo hunc nunquam vidisse pestem) *ad Cancrum, lepram, escaras in corpore, & morbi Gallici vlcera, gummata, terribilesque dolores, ad quartanam, asthma, Ventriculi imbecillitatem, Hepatis obstructiones, lienis duritiem, lapides renum, dolores colicos, & renum vitia propter crassos humores, ad podagram, chiragram, & tandem ad omnes dolores phlegmonosos, & non tales, in quacunq: corporis humani parte.*

Quid agẽdum.

Dicemus nos antimonij flores esse medicamentum in prima classe, sursum, & deorsum purgans, methodice datũ à perito Medico, neque venenum, neque malum medicamentum esse dicendum quia ego hos pluries exhibui à me paratos, & egomet bis assumpsi. semel Romæ, semel Messanæ senex, & consideratis considerandis à me toties dictis, exhibitos clementer euacuare, & mire prodesse cognoui, conferũt ergo, omnibus ijs morbis, qui euacuatione sursum, & deorsum indigent.

Quantum.

Robustissimis Zappata exhibebat g. vj. nec transcendebat, alijs v. iuuenibus iiij. adolescentibus iij. puberibus ij. & semis. pueris g. ij. ego sum magis audax.

Quomodo.

Potest exhiberi varijs modis, cum aqua, Vino, iure, cum conseruis, in forma pilularum, &c. sed Zappata rotulas conficiebat cum saccharo optimo ex oui albumine in pastæ formam redacto, & trochiscos varij ponderis conficiebat.

Quando.

Sumetur mane stomacho ieiuno, & potest reiterari post triduum, & pluries.

Admonitio.

Tandem sciatis, quod quæ pro, & contra Vitrum, ac flores antimonij dicta sunt, conuenire etiam possunt, tum antimonio simpliciter calcinato, tum etiam Hepati eiusdem, seu croco metallorum, nempe cum salenitro exusto. quare Vale antimonio nunc dicemus. & quum de Elleboro loquemur, quæcumque de eo dicemus, poterunt referri in Antimonium, & minora vomitoria.

De

De Struthio. Cap. CXXXIII.

LOquemur nunc de re nota, & ignota, de Struthij planta, Radicula, & Lanaria dicta, Condisi à Serapione, condes ab Auicen. quę antiquorum æuo erat vulgo notissima, vt ait Dioscorides, qua propter ipsam describere superfluum ipse censuit. descripsit tamen aliquantisper Plinius, cuius descriptioni nulla, quæ uerè aptari possit herba, nostris herbarijs nunc nota reperitur. Nec enim à lanas dealbandi facultate hanc inuestigare licet, quia plures ad id muneris aptæ esse queunt. scripsit autem Plinius lib. 19. c. 3. *At quæ vocatur Radicula, lauandis demum lanis succum habet, mirum quantum conferens candori, mollitiæque Aequè nascitur satiua vbique; sed sponte præcipua in Asia, Syriaque saxosis, & asperis locis. Trans Euphratem tamen laudatissima, caule ferulaceo, tenui, & ipso cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid sit, cum quo decoquatur; folio oleæ, Struthion Græci vocant. Floret Aestate, grata aspectu. verum sine odore, spinosa, & caule lanuginoso. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum est vsum.* At Theoph. 6. de Hist. plant. c. 3. Struthium reposuit inter folio aculeatas.

Nomen.

Descriptio Plinij.

Consideremus modo an aliqua ex propositis à recentioribus pro struthio plantis ei aptari possit. Fuchsius attulit Saponariam vulgo uocatam, cum quo sunt Lonicerus, Lugdunenses, Io. Thalius. sed miratur Matthiolus eius inscitiam, licet enim manibus ex aqua eius planta confricata ueluti sapo appareat, unde saponaria dicta, & lanis purificandis aptari possit. tamen radix magna non est, nec folia Oliuæ, nec caulis lanuginosus, ferulaceus, tenuis, & cibis expetitus, nec spinosa est planta, nec sapor acerrimus, & caliditas in 4. gradu: Verum ego miror de Cordo, qui pro Struthio attulit Imperatoriam vulgo dictam, cuius radix odorata valde est, nec spinosa est planta, nec Oliuæ folia producit, nec dealbandis lanis apta censetur. Nec *Valeriana rubra* Dodonei, seu Ocimastrum Valeriantes Lobelij notas struthio similes gerit. cum tamen fuerint, qui hanc struthium antiquorum esse censerent. nihil enim simile adest. Maxime autem errarunt Lacuna, & Gesnerus pro Struthio supponētes *herbam luteolam*, quæ tingit lanas croceo colore, non autem confert candori, vt Plinius scripsit, nec radix magna in vsu, sed folia, quod agnoscentes Matthiolus, Castor, Lugdunenses, Eyst. vocant Pseudostrutium: Imperatus pinxit pro Diosc. Struthio *Saponariā Lycnidis folio*. flosculis albis, ea ductus ratione, quod in Basilicata regionis Calabriæ in Regno Neapolitano hoc vtantur ad dealbandas lanas. sed non aduertit minime aculeatam esse plantam, nec caulem esui aptum nec hirsutum producere, neque saporem acerrimum possidere. vnde cogor dicere plantam in Asia, Syria, & Trans Euphratem sponte nascentem, apud nos vero tantum satam, desijsse coli, atque seri; vnde etiam esse desierit. proinde iterum etiam eius plantas petendas ab ijs regionibus. cum ergo mihi ignota sit planta, de eius viribus non nisi relata referam.

Fuchsius, *Matthiolus,* *Cordus.* *Dodoneus* *Gesnerus.* *Imperatus*

Eius radicem esse acrem retulit Dioscorides, & Galenus calidam, & siccam in quarto gradu. cum quo est Serapio. sed Auic. fecit cal. & sicc. in 3. peruenientem ad 4.

Multas habere Struthium vires testantur Antiqui, & aluum soluere scripsit Dioscorides, nec Galenus, nec Serapio Vomitum excitare dixerunt. & cum scribit Diosc. *prodest tussi, orthopnoeæ ex melle sumpta, coclearis mensura*. ad quod non prodest si Vomitum excitaret. nullo modo videtur Vomitoria. immo quando scripsit Dioscorides *per os purgat trita cum melle*. intellexit per sputum, quod clare explicat Serapio. *Et quando teritur, & miscetur cum melle, & fit inde caputpurgium prouocat superfluitates à Cerebro, ad os, & mundificat caput*. præterea dicitur prouocare vrinam, qui est contrarius vomitui motus.

Nō Vomitorium.

His non obstātibus, si credere voluerimus Auicennæ. dicemus Struthium esse medicamentum vomitorium validum; ita enim docuit. de Cundes lib. 2. c. 136. *est acre mundificatiuum, excitans vomitum, incidit plegma, & choleram nigram*. paulo post subdit. *facit vomere fortiter*. & tandem in fine ait. *loco eius in Vomitu ponitur Nux vomica eiusdem ponderis cum tertia sui ponderis de pipere*. quo constat validū esse vomitorium cum æquale sit Nuci Vomicæ, quæ veneni naturam sapit. Etenim Arnaldus de Villanoua tract. de Venenis. *Venenum est*, inquit, *Vomitum valde prouocat, in die esu dracmæ vnius, & semis de radice ipsius nisi subueniatur*. & Auic. lib. 4. fen. 6. cap. de Condisi scriptum reliquit. *facit euomere vomitum magnū, & quandoq; fit præfocatio ex eo*. idem dicunt, & inter venena etiam reponunt. Rasis 20. Continentis c. 2. auctoritate filij Patriarchę. & 8. ad Almansorem. Albucasis 2. particula Azarauij tract. 2. Arduinus lib. 3. c. 12. & alij plures, nos ne tempus teramus circa rem nunc ignotam ad alia transibimus.

Auicenna facit Vomitorium. *Arnaldus* *Quid agendum.*

De Sylibo. Cap. CXXXIV.

SYlibus est altera planta etiam nobis ignota, & sibi quoque ignotam fuisse ingenue fassus est Matthiolus. Quandoquidem ex breuissima eius descriptione à Dioscoride allata expiscati eam nequimus. *Sylibon*, inquit, *lata spina est, folia ferens chamaleontis albi*. sed quod magis est, non videtur sponte oriri in nostris Regionibus, quoniam Plinius lib. 21.

Planta ignota.

item

item. c. 22. *Sylibum*, ait, *Chamæleonti albo similem, æque spinosam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice vbi nascitur, coquere tanti est, ita operosa eius culina traditur. in Medicina nullum vsum habet*. sed sui oblitus. lib. 26. c. 7. scripsit. *Est & Sylibus lacteus succus, qui densatus in gummi sumitur cum melle supradicto pondere*. (i. denarij) *præcipueq; bilem trahit*. concordās cum Dioscoride, qui non solum scripsit. *Hæc recens cum sale oleoque cocta estur; sed etiam Radicis succus dracmæ pondere potus Vomitiones ciet*. & debemus explicare Plinium, quod herba recens in cibo sumpta nullum habeat in medicina vsum; sed eius succus lacteus exiccatus, gummi formam recipiens ore sumptus Vomitum cieat. si ergo nascitur in Syria, & ibi editur. non est vt in Italia eam quæramus. Quare frustra laborauit Doctissimus Andreas Cæsalpinus cum Anguillara, & Lobellio proponens pro Sylibo carduum latifolium folijs varie maculis albis notatis. vnde carduum lactarium, & lac Diuæ Mariæ quidam appellant. alij Carduum album, spinam albam, Leucachātam, Leucographin, & Carduum Leucographum. concedo quidem nostri Cardui caules esui aptos. sed vellem, vt hi experti essent lacteum succum, an vomitum faciat. multo minus credam Lugdunensi Historiæ dum pro Sylibo proponit Carduum spherocephalum, vel Acanthium Matthioli. quæ nec in vsu cibario recipiuntur, nec succus lacteus colligitur ad purgandum aptus. sed Matthiolus, Amatus, Hermolaus, Marcellus, Ruellius non esse nostræ Regionis Plantam sentiunt.

Hanc Serapio vocat Hacub Alcardeg.

Carduus lactarius

De Thapsia, Cap. CXXXV.

THapsiam sunt, qui *Hypopion*, qui *Scammonion*, & alijs nominibus appellent, & a Romanis *Ferulaginem*, seu siluestrem ferulam dici, scripsit Dioscorides, & Thapsiā quidem dictam fuisse, quia in *Thapso* cognomine insula primo inuenta fuerit. hæc est vna ex sporadibus insulis, & in ea à Crateua peritissimo herbario Hippocrati coeuo primo plantam eiusque vires obseruatas fuisse, tradunt nonnulli. Hypopion verò dictam volunt, quod Hypopia, & liuores deleat. quod bene nouit Nero. vt refert Plinius lib. 13. c. 22. *Nero Cæsar*, inquiens, *claritatem ei dedit initio imperij nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum Thure ceraq; & sequenti die contra famam cutem synceram circumferens*. & supra scripserat *sugillatisque, ac liuentibus*. prodesse. cum quo est etiam Dioscorides sic docens. *Radix, succusq: cum æquis ceræ, Thurisq; portionibus, sugillata, liuoresque tollunt; sed non plus binis horis dimittantur: locus deinde aqua maris calida foueatur*. Herbarij Romani frustulum lintei, seu panni linei, tenuiter illinunt rasura radicum Tapsiæ, & mire intra paucas horas sugillata delentur. Dicitur quoque Scammonium non à forma; sed quia valide purgat eius succus. & nunc Siculi, & Messanenses, vbi copiosa Tapsia latifolia nascitur; *Ferulazza* vocant. & aliqui corticem radicis siccatum pro Turbit vendunt.

Nomen.

Neronis medicam.

Dioscorid.

Quo ad Thapsiæ formam satis clare descripta est apud Dioscoridem, Plinium, & recentiores, apteq; etiam Typis expressa, & licet Antiqui vnum tantum genus nouisse appareat, tamen Recentiores plures inuenerunt species, sic Bauinus quinque Thapsias adnotauit, quod si Turbit est Thapsia. Mesues adnotauit siluestre, & domesticum magnum, & paruum, item album, citrinum, & nigrum. Profecto illa, quæ Romæ nascitur folio ferulæ, seu feniculi, angustifolia à nobis dicta omnino quadrat cum Dioscoridis descriptione; sed latifoliam duplicem mihi inspicere contigit, quæ Garganæ nomine in Horto Coruino Nepotum meorum colitur, ab Imperato habita ex semine, vegetior, & alto caule assurgit: atque Messanæ vbique passim copiosa sub *ferulazzæ* nomine, oritur, amplo quidem, latoque est folio; sed valde humilis est caulis. nec bipalmaris assurgit. & huius radicum cortex, siccatus turbit vice à Catanensibus, vt audio, vsurpatur. nec sine ratione And. Cæsalpinus esse Mesuæ Turbit album suspicatus fuit, & alteram speciem Turbit nigrum. equidem vidi Messanæ pharmacopœum multos Thapsiæ radicum cortices pro Turpeto parasse; sed quia nimis diligens voluit esse in ijs tractandis, facies adeo intumuerat, ac deformata erat, vt alter appareret. Mesues verò plures affert differentias sui Turpeti, nec ego nunc definire volo, an nostrum orientale Turbit, sic cum nostra Thapsia sicula idem.

Forma.

Differētiæ.

Turbit albū Mesue.

Nec litigabo de Thapsiæ Patria. cū dicat Dioscorides, primum in Thapso repertam. Plinius esse in Aphrica vehementissimam. & Siculā requirat Nicander in Theriacis. scribens. *Nunc age, composita te malorum remedia docebo, trinacriam sumito Thapsi radicem, quæ corpori medetur, &c.* quia quæ in Apuliæ monte Gargano oritur, Siculæ similatur. in Ilua ex Cæsalpino, in Amphiteatro, seu Colosseo Romano ex Dominico Panarolo olim auditore nostro, postea successore in Chatedra romani Studij, libello suo de plantis Amphiteatralibus. & ex Theophrasto lib. 9. de Hist. plant. c. 22. multis in locis oritur. nam scripsit. *Nascitur tum alibi, tum in Terra Attica, in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depascunt, & aut aluus soluitur, aut intereunt*. Ergo dicamus primum repertam, & expertam in Thapso, vehementissimam esse in Aphrica, copiosam verò in Sicilia, & in alijs etiam locis reperiri.

Patria.

Theophrastus.

Temperamento Thapsia est valde calido, vt pote sapore acerrimo, & halitu adeo

Temperamentum.

vrente

vrente, vt fodientium, atq; ipsam radicem tractantium facies, & manus mirum in modum inflentur. curaui ego Messanæ multos pueros, & iuuenes, immo etiam pharmacopœum, qui ex contractatione istius plantæ passi sunt tumorem, deinde vesicas, & crustas faciei; vnde venenum multi dicunt. sic

Plinius. Plinius de semine, radice, lacte, succo, cortice. *Omnia ea venena*, inquit, *Quippe etiam fodientibus nocet, si minima aspiret aura, intumescūt corpora, faciemque inuadunt ignes sacri, ob id cerato prius illinunt.* deinde subdit. *sugillatis, ac liuentibus, ceu verò remedia desint, vt scelera contractent. sed ista prætexunt noxio instrumento, tantumque impudentiæ est, vt venenum artis esse persuadeant.*

Dioscorides. & Dioscorides ait. *Qui succum colligit stare debet non obuersus vento; aut potius cum dies apricus est, & à flatu silet: quoniam ob balitus acrimoniam facies vehementer intumescit, nudaq; corpora inuadunt pustulæ, ob id prius liquido cerato, & adstringente nudas partes illinunt, & ita muniti accedunt.* demum in fine 6. libri idē Diosc. Auic. & alij auctores Thapsiam inter Venena reponunt, ob violentiam nempe deiectionum.

de vi Vomitoria. Dioscorides. Ad nos vero tractare spectat, quæ vis sit Vomitoria in Thapsia Dioscorides ita scriptum reliquit. *Tam cortex radicis, quam succus purgandi vim habent, & lacteus succus in aqua mulsa potus; nam vtrinque bilem extrahunt. Huiusmodi purgatio conuenit suspiriosis, & diuturnis laterum doloribus reiectionibusque.* Plinius ad quid valeret scribere neglexit, satis illi fuit dixisse. *Quibusdam tamen morbis auxiliari dicunt Medici permistam alijs.*

Theophrastus. cum tamen Theophrastus, ex quo multa excerpsit Plinius, scripserit lib. supra citato. *Tapsiæ radix vomitoria est, & si quis continuit tam superius, quam inferius purgat.* paulo post. *Succus eius validior est, & quidem tam superius, quam inferius purgat.* quæ vis est etiam in folijs, quia pecudes peregrinæ, quæ in Attica vescuntur. Thapsia, aut *intereunt, aut aluum solutam patiuntur*, eius mentionem non reperi in Auicenna, neç Serapione. perfectam, sed mancam. Auicen. n. c. 708. sub nomine *Tasafia*, & *Tefisse* videtur intellexisse Tapsiam, & statim subiunxit caput de Turbit. Serapio autem ex Diof. & Galeno egit. c. 329. de Thapsia parū varians. &c.

Auicenna 320. egerat de Turbit vnde nec ex Auic. nec ex Serapione dicere possū Turbit esse Thap-

Mesue. siam. neq. item ex Mesue, quia hic in canonibus vniuersalibus Theoremate primo cō. Costæi. 15. inter vehemētia vomitoria ponit Thapsiam, & mox mox post duas lineas scribit. Turbit esse medicantum deiectorium vacuans facultate deiectoria sibi insita. quare neque ego confundam Turbit, & Thapsiam, licet sciam quosdam Thapsiæ radices pro Turbit proponere, & Vocare Thurbit Catanense, ex Apulia etiam, quod affertur Turbit, non nisi radicum Thapsiæ cortex est. scio equidem Doctissimum Cæsalpinum Turbit Mesuæ esse radicem Thapsię sensisse, sed equidem assentiri nequeo. *à Cesalpino dissensio*

Quoad vsum Thapsiæ equidem haud memini me aliquem ex recentioribus legisse, qui huius succo, liquore, vel radice se vsum fuisse scripserit. vnde modo non est in vsu tanquam Thapsiæ radix: sed forte, vt adulterinum, Apulum, vel Catanense Turbit. Verum recordor adhuc. x. ab hinc annis me visitasse quendam ciuem Messanēsem, podagra affici solitum, qui eius causa aliquoties consilio cuiusdā Monachi sumpserat Thapsiæ Messanensis, quæ latifolia est, radicum cortices, & violenter sursum, & deorsum euacuatus fuerat. ex quo podagrici dolores minuti erant. consului ne amplius vteretur adeo vehementi medicamento: sed me inscio post aliquod tempus iterum voluit experiri easdem radices, verum suo periculo, febris n. superpurgationi superueniens, eum enecauit. *de Vsu. Historia.*

Ergo qui robustissimo erit corpore, & valido fortiq; morbo vexatus, vt forti egeat medicamento, volueritue, etiam Plinio obiurgante, Thapsiam experiri. in podagricis, asthmaticis, suspiriosis, & diuturnis laterum doloribus reiectionibusque, id poterit. bilemq; educere (ait Cardanus lib. de dentibus,) & maxime crassam, & vitellinam, eousque vt etiam nigram. Diosc. *Vtrinq; bilem extrahunt.* *Quid agendum.*

Dosis assumenda Thapsiæ varia est, quoniam aut sumitur opos, aut succus expressus, aut cortex radicis. *Quomodo.*

Opos quidem, seu lactis ex Diosc. Obolus unus, quod eo amplius assumitur periculosum est. Card. g. xij. Succi terni oboli. Cardan. drac. j.

Radicis modus quaterni oboli, cum tribus seminis Anethi dracmis ex Diosc. sed Cardanus drac. ij. *Quantum.*

Præterea sic admonet Diosc. *datur in cibis, aut obsonio, quibus difficile sit vomere.* dat etiam cum aqua mulsa.

De Tithymalo Characia. Cap. CXXXVI.

T*ibymalus* latinis dicitur *lactaria*, male autem *lactuca marina*, vel *caprina*, quia licet lactuca à lacte nomen habuerit, quo etiam abundat Tithymalus, tamen audito lactucæ nomine quilibet decipi posset, censens sub lactucarum verarum genere esse. Plinius tamen tale nomen vsurpari scripsit. sed C. Celsus lib. 5. c. 7. vt tolleret æquiuocationem ait, *Lactucam marinam, quam Tithymalum vocant.* Cardanus lib. de Dent. perbellam etymologiam attulit, vt dicatur *Tithymalis* à τιθὴ nutrix, & κακὸς exitiosus, capitur n. nutrix pro ea, quæ lactat; unde mala nutrix erit ob malum lac. Hoc genus ualde amplum est, & licet Theophrastus tres differentias tantum affer- *Differētiæ.*

afferre uidetur, Dioscorides tamen, & Plinius septem genera enumerant, quæ subdiuidit in 24. species Bauhinus. nec dubium est, quin etiam plures Natura genuerit. non continendo sub his lactiferis plantis, alia etiam lacticinosa, qualia Esula, lathyris, Apios, Peplus, Peplis, Chamesice, Hippophaes, scammonium, Papauer, & aliæ plantæ lactigeræ, inter quas etiã est ficus arbor.

Characias Modo descendendo ad huius species explicãdas occurrit primo *Tithymalus Characias*, quasi vallaris dictus, quod vallis, & sepis mu- *Nomen.* niendis aptus sit, vt Plinius Arundinẽ Characiam, seu vallarem appellauit. alij dicunt *Amigdaloidem*, à foliorum figura. quidam dicunt Tithymalũ marem, & alijs nominibus indigitant, circa quæ superflui non erimus. *Differẽtiæ.* sat erit dicere huius plures species circumferri, ita ut Bauhinus septem species Characiæ adnotauerit apud scriptores Botanicos; sed dum facit eundem Amigdaloidem, & Characiam, ego dissentio, quia habeo in Horto Messanensi, item in Coruino vulgarem Matthioli T. Characiam, cuius folia non possunt dici Amigdalina. sed alteram speciem habemus Amigdalinis folijs minus crassis, & minus albis, ac densis, & rubicũdo caule. dicimus tamen Amigdaloidem esse characiæ speciem.

Descriptio Dioscorides ita scripsit. *Characiæ caules supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, lacteo succo, atque acri madentes; folijs oleæ circum ramos, angustioribus, & longioribus, radice crassa, lignosa, pendet in cacuminibus caulium coma iunci, sub qua caueolæ foliolis balnearum similes, in quibus semen continetur. nascitur in opacis, & montibus.*

Plinius. Plinius verò lib. 26. c. 8. scriptum reliquit, *Genera eius multa, primus cognominatur, Characias, qui & masculus existimatur ramis digitali crassitudine rubris, rugosis, quinque, aut sex cubitali longitudine à radice, folijs pendulis, in cacuminibus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis.* breuissimus autẽ in hoc describendo fuit Theoph. lib. 9. c. 12. scribens. *Lactaria autem mascula dicta, oleæ folio constat. & magnitudine cubitũ æquat.* sed apud nos tum in Romano agro, tum in Siculo virgæ ab radice sæpe plures, quam triginta altitudine bicubitali, & tricubitali, & circa valles, sepes vliginosas copiosissime spectatur. vnde miror antiquos scripsisse oriri in asperis maritimis, uel montanis. certe alterum genus à me dictum Amigdaloidem sicciora loca occupat.

Temperamentum. Hæc planta temperamento est valde calido. siquidem Gal. 8. de simp. med. fac. *Tithymali omnes, ait, vincentem habent acrem, calidamq; facultatem, inest vero, & amaritas. validissimus itaque est eorum liquor, secundum locum tenẽt semen, & folia, sed & radix dictarum facultatum particeps est, sed non ex æquo.* quod collegit Galenus ex Dioscoride scribente lacteum succum esse acrem. immo. *cum extrahitur lac, neque quò ventus aspiret, stare quemquam, neque manus oculis admouere, conuenit; sed antequam colligas, corpus, præsertim faciem, collum, scrotumque genitalis adipe, aut oleo, cum uino perungere.*

Arabes. Auicenna autem licet harum historiam male consarcinatam sub nomine *Lacticinij*. cap. 428. ponat. tamen de temperamento docet. *Eius lac est calidum, & siccum in quarto, reliqua verò ipsius sunt in secundo vsq: ad tertium.* ita etiã Serapio. c. 350. calidam, & siccam in quarto statuit. sed ex Gal. acceperunt 8. de sim. med. fac.

Facultas. Quo ad facultatem purgantem Theoph. lib. 9. c. 12. nihil aliud protulit, nisi *purgat inferius*, & Dioscorides, *Succus aluum purgat, trahit pituitam bilemque* deinde subdit. *Radix drachmæ pondere in hydromelite pota per inferna trahit.* Vnde uidetur sentiendum huius succum per inferna, non autem per Vomitum educere.

vis Vomitoria. Fatendum tamen uim uomitoriã illi inesse, quia Dioscorides testatur. *succum cum aqua mulsa vomitiones mouere.* at Plinius rem magis *Plinius.* explicat scribens. lib. 26. c. 8. *Bibunt succum, vt purgent vomitione, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem, trahit pituitam sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat in posca, si vomitione in passo, aut aqua mulsa.*

Particularibus morbis. Cui autem morbo peculiariter prosit hic Tithymalus non docet Diosc. sed Plin. lib. 26. c. 11. *Hydropicos sanare* suis monumentis reliquit. & Aetius ser. 12. c. 5. prodesse Ischiadicis, quæ refert etiam Castor Durantes, & addit.

erumpit vasa, intestinaque radit;
Concitat & febres, vehementer ventriculoq:
Et cordi, iecorique suo nocet inde veneno.

Quid agẽdum. Ergo medicina rusticorum erit hic Tithymalus pro hydropicis, ischiadicis, podagricis, & magnis morbis, ad expurgandam bilem, vel pituitam, sursum, vel deorsum, venenositate tamen non caret.

Quantum. Succi binos obolos exhibet Diosc. & ait. *Semen, & folia lactei succi effectum præbent dimidio acetabulo pota, Radix drachmæ pondere.* & Plinius de succo videtur scribere. *Media potio tribus obolis datur.* credo velle mediocrem potionem. nõ quod medietas potionis sint tres Oboli, nimia enim est dosis, & contra Dioscoridis dicta: Aetius autem corticis scrupulos quatuor exhibet.

Quomodo. Præterea Dioscorides ad aluum purgandam in posca propinat, cum aqua mulsa ad Vomitum excitandum. Plinius verò ad pituitam trahendam sale addito, ad bilem aphronitro, si deorsum purgare volueris cum posca, si verò per vomitum in passo, aut aqua mulsa. ratio videtur esse, quoniam dulcia stomachum relaxant, & ob id vomitiones concitant. docet etiam Dioscorides caricis tria quatuorue lactis guttas instillandas, siccataque simul omnia reponenda, & caricas duas, tresuè satis per se ad purgandum esse. & clarius Plinius ait. *Succus vero inci-*

piente pomorum lanugine (nempe augusto quãdo cydonia lanuginosa esse incipiunt. per Vindemiam Diosc.) *defractis ramulis excipitur farina Erui, aut ficis, vt cum ijs arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis est.traduntq. etiam toties purgari Hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit* & mox subdit. *Ficos à cibo sumpsisse melius est*. Aetius ser. 12. c. 5. succi guttis quinque tantum cum caricis acceptis. sed prius Hipp. in fine libri de Victu Acut. scripsit. *Vt venter infra purgetur, & à stercore mundetur. In caricas singulas tithymali guttas septem etiã pueris instilla. deinde in vase nouo compone, concinnaque, & adserua, atque ante cibum exhibe.* si ergo medicamentum stercorarium pro pueris est, videtur esse admodum leue medicamentum deorsum purgans non autem validum vomitorium. sentio tamen esse malignum, quia scio aliquando Hyeme ob niuem paruas herbas fuisse coopertas, propter quod pecudes, & capræ coactæ fame Tithymalum hunc altum niue excussa tantum apparentem exitasse. & ex harum lacte caseum secundarium factum, quem Recoctam dicunt, & omnibus, qui comederunt ipsum vomitum, & alui fluorem fuisse excitatum. *Obseruatio* Aet. dat corticis cremorẽ scribens. *Corticem*, aut ipsum contusum,& cribratum scrup. iiij. pondere in Vino per integram noctem macerato, mane vero excolatum vinũ præbeto,

De Tithymalo Mirtite. Cap. CXXXXVII.

TIthymalus *fœmina*, aut à Myrti foliorum figura *Myrtites*, quasi Mirtaceus, & Myrtinites, dicitur etiam Caruites à nucibus quibus similem fructũ fert. Theoph. videtur appellasse Tithymalum album. *Nomen.* folia habet Myrto similia, maiora tamen, alba, & solida in summo acuminata, & pungentia, planta suapte natura similis Daphnoidi, ramulos ab radice mittit dodrantales fructum ferentes anno inuicem alternantes, Nuci similem mordaci gustu,quod clare Theophrastus expressit. *Descriptio* *Viticulas autem per terram spargit dodrantali fere longitudine. hæ autem non simul ferunt fructum: sed annua temporum vicissitudine; aliæ quidem nunc, aliæ verò sequenti anno.* i. non omnes ramuli eodem anno fructum ferunt, & ex illo Plin. transcripsisse videtur. *fructus non pariter maturescit; sed pars anno sequente.* & addit Diosc. *Nascitur in asperis.* *Natale.* nos habemus per multos annos in Horto Messanensi, reperimus in campis ad radices montis Aetnę, *Differẽtię.* & alibi in Italia. & huius quinque species notauit Bauhinus.

Facultas. Quoad facultates. scriptum reliquit Diosc. *Succus, radix, semen, folia, consimilem antedicto.* (i. Characiæ) *sortiuntur facultatem: sed ad citandas vomitiones inualidior hæc est.* Oribasius posuit *efficacior*. sed Plinius Dioscoridi subscripsit hisce verbis. *minus hic vomitionibus, quam superior, cæteri item. trahit bilem, & pituitam per aluum* licet autem per aluum principaliter educat, & minus vomitionibus sit aptus,non tamen dicitur *nullo modo*, quia omnes Tithymali facultatem vomitoriam habent, magis, & minus.

Periculosum certe est pharmacum, non nisi maxima medicamentorum purgantium penuria urgente usurpandum, & caute ad educendam bilem, & pituitam. *Quid agẽdum.*

Colliguntur (ex Plinio) *comæ eius Hordeo turgescente, siccatæq. in vmbra diebus nouem in Sole inarescunt.* paulo post subdit. *Demetitur cum messium maturitate, lauaturque, dein siccatur, & datur cum papaueris nigri duabus partibus, ita vt sit totum acetabuli modus.* Aliqui sic, & folium eius dedere, nucẽ verò ipsam in mulso, aut passo, vel cum Sesama, *Collectio.*

De Tithymalis Paralio, & alijs, Cap. CXXXXVIII.

TIthymalum *Paralium*, aliqui *Tithymalida* nocarunt, alij uero *Mecona*. De hoc sic loquitur Diosc. *Nomen.* *Nascitur in maritimis, ramis subrubentibus, palmum altis, quinis, senisuè à radice exeuntibus; folijs lini, angustis, paruis, oblongis, in versus quosdam digestis capite in cacumine orbiculato, in quo semen, vt eruum, vario colore emicat flos albus. frutex totus cum radice multo lacteo succo turget.* *Descriptio* Sed Plinius lib. 26. c. 8. alijs notis Tithymalum paralium delineauit, nempe *folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente vua, & siccatum teritur.* & differt à descriptione Dioscoridis rotunditate folij, & seminis albedine. uerum à Theophrasto desumpsit scribente. de Maritimo grano. *folio rotundo caule palmum alto, fructu albo, qui demetitur, cum vua nigrescere incipit, & siccatur.* *Discordia Plinij,& Dioscorid.* Cæsalpinus doctissime conatur hos concordare. nam folium rotundum, de eo, quod in coma est, intelligendum apud Theoph. & Plinium explicat,Dioscorides autem caput appellauit ipsam comam rotundam. *Solutio Cæsalpini.*

Quo ad differentias Bauhinus quatuor species enumerat; sed re uera prima tantum species a Matthiolo picta Tithymalo maritimo Dioscoridis aptatur.

De Viribus breuissimus fuit Dioscorides. scribens tantum. *similes ad vsus reconditur.* sed Plinius *sumitur*, inquit, *acetabuli mensura ad purgationes*. Verum Theophrastus à quo desumpsit iste. ait. *potui datur tertia parte acetabuli* hic autem licet easdẽ dicatur cum alijs uires habere, ad Vomitiones tamen erit infirmior. *Quid agẽdum.* *Quantum.*

Reliqua Tithymalorum genera ab antiquis enumerata minus ad Vomitum excitandum apta esse uidentur, si quidem *Helioscopius* ex Dioscoride. *Eædem, quæ superioribus* *Reliqua genera.*

vires

vires insunt, non tamen vsque adeo validæ. Plinius uerò, ait. *Trahit bilem per inferna in Oximelite dimidio acetabulo, cæteri vsus, qui Characiæ,* plāta est nota in vineis, & hortis nascens.

Cyparissias.

De quinto Tithymalo *Cyparissias* dicto. scripsit Diosc. *ipsi eadem vis, quæ superioribus,* idem Plinius.

Dēdroides

Sexto loco à Dioscoride ponitur *Dendroides,* seu *arboreus.* aut petreus. & describitur.

Descriptio

in petris nascens ampliter opacat, in cacumine frondosam spargens comam, succo lacteo pregnans, cauliculis rubentibus, folijs myrti tenuioris, fructu Characiæ. Plinius septimo loco posuit. appellans *Cobion,* & *Leptophyllon,* & ait. *comosissimum ex omnibus maximè, cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum.* Viderunt hunc in scopulis, & saxosis nascentem Matthiolus, Cæsalpinus, Anguillara, & alij. sed valde tenuifolium pinxit Matthiolus. bicubitalis altitudinis Cæsalpinus, ad altitudinem hominis Anguillara. nos autem primo in Calabria vidimus Tithymalum arboreum, cuius caudex latitudine superabat meum thoracem, altitudine tres homines. postea ex plantis Siculis in Hortum Messanensem translatis intra sex annos habeo Tithymali arborei quatuor arbores crassitie superantes meam coxam, altitudine duos homines magnos. cauliculis, seu ramulis rubentibus, folijs longis, vt Characiæ Amigdaloidi, nempe tenuioribus, & leuioribus, quam vulgari Characiæ.

In nostro Horto.

Vsus Dendroidis similis est ex Diosc. nec Plinius quid addit.

Platiphillon.

Septimo loco posuit Diosc. *Platiphyllon.* & Verbasco similem. *nec vllius latiora sunt folia* ait Plinius. ego habui in horto illum ab Anguillara descriptum folijs latioribus, aliquantulum pilosis, sed humiliorem, & locis humidioribus nascentem, & mollioribus.

Quantum. *Quando.* *Quomodo.*

Radix, succus, & folia (inquit Diosc.) *per inferna trahunt aquas.* sic etiam Plinius. *detrahit priuatim aquas, aluum soluit radice, vel folijs, vel succo in mulso, aut aqua mulsa, drachmis quatuor.* vnde minus aptus erit ad Vomitum excitandum, de his tamen loqui coactus fui, vt sciretur aliquando tamen, hos etiam omnes Tithymalos Vomitum posse excitare.

De Veratro albo. Cap. CXXXIX.
Sectio I. De Nomine.

Nomen.

Veratrum album à latinis dictum, Græcè ἐλλέβορος λευκὸς, idest *Helleborus,* & *Helleborum,* ac sine aspiratione *Elleborus,* & cum simplici l. *Eleborus* appellatur, nomenclaturæ rationē reddunt aliqui ab Helleboro fluuio prope Antyciram, vbi optimum reperiebatur. Alij à βορᾶς ἑλεῖν, vt sit vorax, & cibum corpori arripiat. *Veratrum* autem Latini nuncupatum volunt, quod vertat mentem, & sic potius *Vertatrum* fuisset dicendum. multa etiā alia apud Dioscoridem reperiuntur huius nomina, quæ referre paucæ vtilitatis est. satis erit nouisse duas plantas eodem nomine esse insignitas coloris tantum addita differentia, scilicet *Veratrum album.* & *Veratrum nigrum.* seu *Helleborum album,* & *Helleborum nigrum.* quibus addetur tertio loco Thymum nigrū, eo quod scripserit Aetius serm. 1. cap. de Thymo. *à nigro Thymo Helleboro appellato penitus cauendum, corruptoriam enim vim habet, & choleram generat.* per choleram intelligo morbum, à quo facultas expultrix, sursum, & deorsum cum impetu mouetur. ac si quis medicamentum sumpsisset. & supra hoc nigrum Thymum enatum Epithymum ex Mesue. *generat æstuationem in corporibus Calidis,* & ex Plinio. *stomacho minus vtile, & vomitiones mouet.* Ergo Thymum nigrum, quia Ellebori vim habet, dictum fuit Elleborum.

Duplex.

Thymum nigrum.

Sed ne quid circa Ellebori nomenclaturas inuestigatione dignum relinquatur (docente Arist. ante rerum tractationem, prius de nomine statuendum) quæstio erit soluenda, quam mouit Guillandinus in sua Apologia aduersus Matthiolum. qui asserit Consiliginem Plinij, Columellæ, & mulomedicorum esse, quem nos Helleborum candidum uocamus. collatis istorum uerbis. uerum enim uerò in hac solus remāsit opinione, contra quam erit paucis disceptandum. quia rationi consonum haud est, de eadem re Plinium sub diuerso nomine tractasse; Preterea, quæ de consiligine dicuntur, non possunt Helleboro albo optari. etenim scribit Plinius lib. 25. c. 8. *Nostra Ætas meminit herbam in Marsis repertam, vocatur Consiligo. prodest deploratis in phthisi,* & lib. 26. c. 7. *Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat, Radix herbæ consiliginis, quam nuper inuentam diximus, Suum quidem, & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel traiecta tantum in auricula, bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Superficies eius herbæ an sit in aliquo vsu adhuc incertum est.* Quamuis autem album Helleborum ad eadem valeret, ad quæ commendatur consiligo, non tamē inferri posset, eandem esse plantam, forma ipsa ignorata. At cum viribus manifestè differant diuersa omnino esse, concedendum erit. Quandoquidem Helleborus albus à nemine cōmendetur pro deploratis in phthisiore assidue sub lingua habendus. Præterea licet Consiliginis radice in auricula traiecta vterentur illi, non ob id tamen omnia, quæ eodem modo auriculæ inijciuntur, dicentur Consiligines. namque radix Ellebori albi, Ellebori nigri. & radix Thymeleæ eodem modo adhibentur ad auriculas, ac adhibebatur Consiligo. Addamus quod Plinij etiam tempore Helleborum album in maximo erat vsu. de eo enim scripsit. *Quondam terribile, postea tam promiscuum, vt quidam sæpius sumptitauerint.* similiter etiam valde

Goillandinus de Cōsiligine.

Plinius.

Elleborum non est Cōsiligo.

notus erat Columellæ, Vegetio, & Absirto. At vero Consiligo herba recens inuēta cum fuerit, atque antea ignota, non poterat esse album elleborum, quod cuique erat notissimum.

Nomē Melampodij

Altera etiam occurrit non minor difficultas, an nomen Melampodion conueniat albo Helleboro, an verò nigro. Plinius. *Melampodis fama*, (inquit) *diuinationis artibus nota est, ab hoc appellatur vnum Hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoq; lacte earum sanasse Proetidas furentes*. & hic iure merito dubitatur, quo Helleboro sanauerit Melampus Proetidas, & qualis Helleborus debeat appellari Melampodion. quia Plinius, Dioscorides, ac Theophrastus nigrum Helleborum Melampodiō dicunt. etenim Plinius loco nuper citato. *Nigrum*, inquit, *ex his Melampodion vocant, quo & domos suffiunt, purgantq; spargentes, & Pecora cum præcatione solemni*. Dioscorides etiam *Helleborum nigrum*, ait, *appellatur Melampodion, quoniam Caprarum Pastor Melampus furentes in se Prœtidas primus purgasse, & sanasse fertur*. & hic conueniunt cum Theophrasto scribente. *Nigrum verò ab eo, qui comperit, & primo succidit Melampodium quidam appellant*. confirmatur hoc etiam ex nominibus apud Dioscoridem huic additis, dum *Proetion* dicitur a Proeti insanientibus filiabus sanatis.

Album est Melampodium.

Contrariam ego sententiam profiteor album nempe Helleborum dicendum esse Melampodion, quia albo Helleboro Melāpus sanauit Prœtidas furentes. sic Galenus, sic Hippocrates sensere, sic ratio demōstrat. Nam Galenus libello de Atrabile. c. 7. *Sed omnes vulgo*, inquit, *affectum quendam Melancholicum nominant, purgationeq; ALBI VERATRI curationem aggrediuntur. nemo enim inter Græcos altus, adeo rudis indoctusque est, quin legerit, vel audierit Prœti filias furore percitas sic à Melampode purgatas curatasq*: ecce Galenus clarissime scribit omnibus notum esse in Græcia Prœtidas fuisse à Melampode Helleboro albo sanatas, non autem nigro. idem docuit prius Hippocrates in Epist. ad Crateuam Herbarium. *Stabiliores autem*, inquiens, *semper sunt purgationes per Veratrum, quibus etiam Melampus in Prœti filiabus, & Anticireus in Hercule vsi esse narrantur*. & per Vocem simplicē Veratri Hippocrates intellexit album, vt mox mox ostendam.

Galenus. *Hippocr.*

Ratio 1.

Nec veritati consonum est Prętidas furentes à Melampode purgatas fuisse lacte caprarum, quæ Helleborum nigrum pascebantur. & euidens hoc est, quia pecudes, & capræ nigrum cauent, albo innoxiè vescuntur, & purgantur ipse, & lac purgans reddunt, quo lacte vsus fuit Melampus. adducam testem ipsum met Pliniū, ipsum Theophrastum. siquidem ille scripsit. *Nigro Equi, Boues, sues necantur, itaq: cauent id, cum candido vescantur*. & clarius Theophrastus primus huius sententiæ exarator. *Nigrum Equos, Boues, suesque necare affirmant, & id circo eum cauere, candido pecudes nimirum vesci. Itaq: hinc primo vim deprehensam, cum illo pecudes purgarentur tempestiuius Autumno, Vere autem intempestiuius*. Ergo si Pecudes, & Capræ non vescuntur Elleboro nigro, neq: possunt conficere lac purgans ob pastum elleborum nigrum: ergo neque Melampos potuit purgasse lacte caprarum pastarum Elleboro nigro, illas furentes. ex quo sequitur, quod necessario Pręti filiæ à Melampode fuerint purgatę lacte caprarum pastarum Helleboro albo. vt autem concordemus istos Auctores diuersa scribentes, nihil aliud occurrit dicendum; nisi quod duo fuerint Melampodis nomine (vt etiam refert Plinius) quorum alter diuinationis arte notus, nigrum Elleborum cōperit, primusque succidit à quo Melampodij nomen niger Helleborus obtinuit. Alter verò Pastor fuit, qui Proetidas lacte caprarū album Helleborum vescentium purgauit. à quo iste albus Helleborus fuit vocatus Melampodion.

Plinius. *Theophrastus.* *Solutio difficultatis*

Difficultas 3.

Tertia modo soluenda est difficultas, non per se quidem magna, sed ob aduersarios discrepantes, nempe an simplici nomine Hellebori prolato intelligatur album, vel nigrum. Ioannes Manelphus dum adolescentes eramus condiscipulus meus contra me, Prosperum Martianum, & veritatem ipsam, vt reor, edidit libellum de Helleboro, in quo probare conatur Hellebori nomine simpliciter prolato nigrum etiam intelligi.

Manelphus.

Responsio nostra.

Ego contra duabus à me editis Epistolis clare probare conatus sui vocem simplicem Hellebori, præcipue apud Hipp. conuenire Veratro albo, sed apud Arabes nigro, quia hoc vtebantur. primo auctoritate omnium scriptorum. Galeni quidem com. 1. Aphorismi sectionis 5. *Conuulsio ex Helleb. &c.* vbi ait. *His, qui Helleborum acceperunt, Album scilicet, hunc enim simpliciter Helleborum nominare consueuerunt, non sicuti nigrum, cum adiectione*. ita etiam Philotheus, Mercurialis eodem com. Benedictus Victorius Fauētinus. Christophorus à Vega. Iacobus Hollerius. Leonardus Fuchsius. Hieremias Triuerius. Hieronimus Cardanus. Antonius Musa Brasauolus. omnes super illum Aph. & Argenterius 4. aph. 23. ita etiam sentiunt Manardus, Siluius, & Costæus in Mesuem, Prosper Martianus, Fœsius, Ioan. de Santo Amando c. de Vomitu, Alex. Massaria de med. purg. Franc. Alexandri in Antid. Placotomus in Antidot. Platearius in Antid. Nicolai. Ferdinandus Mena de purgat. c. 4. Petrus Salius 2. de Morb. com. 21 Duretus in Coacis pluries, Heurnius, Codrōchius, & omnes alij Scriptores, quos enumerare superfluū.

Auctores nobiscum.

Auctores multi.

Et ex dicendi modo Antiquorum Herodoti, Archigenis, Antylli, Oribasij, Aretei,

Plauti

Plauti, Lucretij, Columellæ, & aliorum. Rationes plures attuli, quas hic transcribere ex illis duabus longis Epistolis non conuenit. Vnde ex alibi determinatis dicimus quãdocumque apud Veteres Græcos, & latinos ponitur simplex nomen Hellebori intelligẽdum album. fatemur etiam quia Arabes timuerunt album tamquam Venenum, & solo nigro vsi fuerunt, quandoque per elleborum intelligere vsuale, ipsis, nempe nigrum.

Simpliciter Elleborum, est album.

Arabes Elleborũ pro nigro.

De figura Veratri albi. Sectio II.

Descriptio Dioscorid.

QVo ad figuram audiẽdus Dioscorides, cuius verba hæc sunt. *Helleborus albus folia habet similia Plantaginis, aut Betæ siluestris, breuiora autem, & nigriora, ac rubescentia, caulem verò palmi magnitudine* (non quadrantalem, vt vertit Ruellius) *παλαιστιαῖον, concauum, tunicis conuolutum, quas abdicat cum arescit. Radices subsunt multæ, tenues à paruo, & oblongo capite cæparũ modo coaptatæ.* At Helleboros de facie ignotos Theophrasto, atq: Plinio fuisse, ex ipsorũ scriptis elucescit. scripsit enim Theoph. 9. de Hist. plant. c. 11. *Helleborus verò niger, & candidus, veluti æquiuocè dici apparet; sed de facie varia sententia est, alij enim similes esse aiunt, præterquam quod radices colore inter se differunt: esse namque alterius candidam alterius nigram. Alij folium nigri laureum, candidi porraceũ reddunt, radices autem similes colore excepto. Qui similes dicunt, formam huiusmodi tradunt. Caulem modo prope Albuci; sed breuiorem, folia continuo radici annexa, sparsaque humi, radicem longe multiplicem, quæ scilicet pertenues constent, atq: vtiles sint.* hic igitur ex aliorum inter se dissidẽtium sententia Helleboros describit.

Theophrastus.

Plinius.

Quod idẽ fermè præstitit Plinius lib. 25. c. 5. *Prima duo sunt*, inquiens, *candidum, & nigrum, hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. Alij folia nigri Platani similia; sed minora, nigrioraque, & pluribus diuisuris scissa. Albi Betæ incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. Vtraq: caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata ceparum modo.* Nos autem, qui album Helleborum sæpè vidimus orientem, vigentem, ac florentem in copiosissimo omnigenorum simplicium viridario Henrici Coruini Delphensis Belgæ pharmacopœi solertissimi, ac in simplicium cognitione peritissimi Romæ consito. cuius vicem modo gerunt Nepotes mei Eques Franciscus, & Doctor Io. Petrus in simplicium cognitione versatissimi, nec non ex Montibus sæpe decerpsimus, tandemque in Horto publico Messanensi à nobis constructo è Calabriæ montibus allatũ Helleborum album alimus. integram, & legitimam descriptionem sic proponemus. *Helleborus albus* cespes est Herbaceus viui radix, quandoq: plures emittens caules, *folia* à radice exeunt magna, lata. Plantagini latifoliæ similia, subhirsuta, venosa, & liratim per longum striata, ac Gentianæ, & Centaurio minori non dissimilia, nisi quod maiora, secundum neruos magis retracta, veluti plicas habentia, humi sparsa, colore viridiori, atque obscuro, infernè candicantia, & canalium dorso rubescentia. substantia quidem non succosa; sed arida, & membranosa, & manducata leuissimo amaro *sapore*, & post tempus astringenti, *odore* pauco, & cum caulescere incipit, ex cauis foliorum pediculis *cauliculus* confingitur rotundus, albidus, folijs semper quidem à radice prodeuntibus; sed inter alarum pediculos porri modo. Denique à radice per easdem foliorum circumuestientium cauitates *caulis* rectus, ferulaceus, cauus, simplex, cubitalis, & quadratus prodit, tumicasq: foliaceas inarescens deinde abdicat: superiùs autem plures profert spicas, velut racemos, inter quas minora, & longiora folia. *Flosculi* insunt plures racematim, non magni è senis angustis, striatis foliolis herbaceo colore candicantibus conflati, cum suis intus staminibus, quorum singulis parui fructus veluti tres, aut quatuor angustæ Sesami siliquulæ succedunt, in quibus lata, & candicantia semuncula. *Radix* crassa, veluti exiguum caput albescens, à qua Cæparum modo, ac veluti ex vno bulbo radiculæ multæ, tenues, fibrosæ, & palmares, pallescenti corpore, acri sapore, paruo odore. atque radicibus propagatur. E terra autem erumpere Romæ obseruauimus kalendis Martij, multo ante in Horto Messanensi, posterius in Montibus. & Aestate floret.

Descriptio nostra.

Folia.

Sapor.

Cauliculus

Flos.

Radix.

Ortus.

Vnum tantum in Italia Hellebori genus reperiri censuit Matthiolus, at duplex oriri testes sunt Cæsalpinus, Dodoneus, & nos ipsi apud Coruinum spectauimus ex Vicinis Romanis montibus allatum.

Differẽtiæ.

Est igitur alterũ albi Veratri genus, quod nouerunt Clusius, Dodoneus, Lobellius, Tabernamontanus, Gerardus, Eystatensis, cuius non pauca reperitur copia, flore purpureo nigricante, folijs verò latioribus, læuioribus, ac dilutius virentibus, non canalium dorso rubescentibus; sed folia insunt caulem summum amplectentia, angustiora in cæteris simile prorsus altero est. Vter sit validior, & quem velit Dioscorides, non satis mihi constat.

Duplex genus.

Flore purpureo.

Legitur in Dioscoridis græco textu simul cum Ruellij versione edito, vt supra etiam adnotauimus καυλὸν δὲ παλαιστιαῖον, quę verba à Ruellio interpretantur. *Caulem quadrantalem.* assentitur illi Matthiolus in suis commentarijs. Quadrantalis autem mensura est quatuor digitorum transuersorum, ita etiam legit Auicenna. *& longitudo cruris eius est vsq: ad iiij. digitos coniunctos in latitudine.* similiter Serapio. *habet stipitem longũ mensura iiij. digitorum*

Difficultas

Her-

Hermolaus, & Marcellus vertunt. *Caules palmi altitudine*, & ita legunt Cæsalpinus, & alij, & etiam Plinius. sed cum duplex sit palmus, maior 12. digitorum, & minor 4. tantum. fortè hi de palmo minori intellige͂t, vnde inter se non dissidebunt, sed à veritate distabunt. quia obseruaui Helleborum album caules cubitales, atq; etiam altiores tulisse non modo in Hortis translatum: verum etiam sponte in montibus. vnde falsum erit, quod sit solum palmaris altitudinis. vt etiam aduertit Cæsalpinus.

Cõtra Veteres.

Vbi Veratrum probatissimum Nascatur. Sec. III.

EX Diosc. *nascitur in Montibus, & Asperis.* & Cæsalp. in Alpibus prçcipue in fenarijs ca͂pis, viuit, & in hortis, sed Montanum pro vsu eligendum, monitu Hip. in Epist. ad Crateuam, *Tu vero quod fieri potest, nobis mõtanas maxime, & in altis collibus nascentes herbas radicitus reseca. Sunt enim aquosioribus solidiores, & acriores propter terræ densitatem, & aeris tenuitatem.* quod etiam Diosc. in præf. suorum librorum confirmat his verbis. *Si loca in quibus prodeunt simplicia, cliuosa, & ventis exposita sint, & perflata, frigidaq; & aquis carentia, in his locis vires eorũ longè validiores intelligũtur:* cur autem in Montibus nata viribus sint validiora talem affert Auer. causam 5. coll. 36. *Et terræ nascentia perfecta sunt illa, quæ nascentur in Montibus, quia apparet ab eminentia Montium, vt debeant generare plura terræ nascentia, quam alia loca dummodo sint temperata cum bona euaporatione, & cum bona mixtione caloris eum humiditate, & debet esse hoc in eis, quia habent ascensum in aere, & sunt propinquiores influentiæ corporum superiorum.* scribit ergo Auer. inter causas ob quas montanæ plantæ sunt validiores ponendam eorum propinquitatem Cælo, à quo virtutes recipiunt. quod confirmatur à Mes. qui ita refert. *Ad hæc terræ, & per hanc plantis virtutem magnam impertit, & variam non sol tantum, sed aliorum quoque corporum cælestium aspectus hunc locum, & illum aliter atque aliter afficiens.* Sed huius rei duas Causas attulere Theoph. 9. de Hist. plant. in fine. Pl. lib. 27. c. 13. Hip. ac Diosc. locis nuper citatis. Nimirum Terram, & Aerem. laudant Montes, vt pote loca ficciora, & minus aquosa campestrib. cui addi potest. Montanam terram esse densiorem, & puram, ac ob aeris frigiditatem minus putrescibilem, nec fimo, alijsque fæditatibus inquinatam, etenim ex Hipp. in fine lib. de aq. aere, & loc. *Omnia, quæ è terra proueniunt terræ ipsius naturã resipiunt, & sequuntur.* laudant etiam Montes ob aerem tenuiorem, aquilonijs, frigidisque Ventis per flatum, ficcioremque, quo plantarum partes densiores deueniunt, conclusoque intus insito calore, nec facile resoluto; sed potius aucto, validiores experimur.

Mõtanum præstãtius — *Hippocr.* — *Dioscorid.* — *Auerroes* — *Mesue.* — *Theoph. Plinius.* — *Hippocr.*

Et quia non in quauis Regione Natum Elleborum putarunt Antiqui, eandem habere vim; sed alibi experti sunt validiorem, & periculosiorem, alibi verò tutiorem. ideo Regio ex qua collectum fuerit, nobis quoque cõsideranda erit, cum etiam id moneat Hipp. 2. de Dięta. *Non igitur,* (inquit) *solum ipsius cibi, & potus, & Animalium ipsorum vim nosse oportet, sed etiam patriæ vnde sunt.* ob Regiones autem diuersitatum causa non nisi in Solis aspectus, ac Accessus, & Recessus reduci potest. Reperitur autem Elleb. Albus non in Græcia tantum, & Italia, calidioribusque regionib. sed & in Germania, & Heluetiorum Montib. in Tridentinis ex Matt. in Sicilia etiam apud Aetnam Montem, & ferrariæ referente Bras. in Alpib. Cęsalp. & plurimis alijs latij, Aetruriæ, Aequicolarumque montib. testabimur nos, sicut in Arabia Auic. Sed quod de Græciæ Veratro obseruauerint Antiqui perpendamus, quod priscis in vsu erat vbique per orbem transmissum Diosc. cap. proprio. *Primatum Cyrenaicum tenet, Galaticum autem, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obsita celerius strangulatus mouent.* At Græcia quidem in Europa continetur, Cirene verò in Africa est multum à Græcia distans. Galatia autem, & Cappadocia in Asia sunt, à longe igitur, secundum Diosc. Græci elleborum petebant. Theoph. autem propius colligi scripsit de Hist. pl. lib. 9. c. 11. *Verum Oetæ montis incolæ propè Pileam Autumno legunt, plurimus enim optimusque eo prouenit loco. Non tamen vbique, sed parte vna tantummodo, quam Piram vocãt.* & paulo post subdit. *At Candidus locis paucissimis exit, Optimi vero, & vsitatissimi quatuor sunt, Oeteus, Ponticus, Eleaticus, Massalioticus, nasci Eleaticum inter vites aiunt, & vinum vsque adeo reddere prouocans vrinam, vt omnes, qui bibunt graciles admodum ventre adducto efficiantur. Omnibus tam eorum, quam reliquorum optimus est Oeteus, Parnasius verò, & Ætolicus eo quoque in loco proueniunt, & quidem multi & emunt, & vendunt ignari duritatis summæque difficultatis eorum.* ferè eadem Pl. lib. 25. c. 5. *Candidum,* (inquit) *probatur Oeteum, secundum Ponticum, tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt, quarto Parnasium, quod adulteratur Aetolico ex vicino.* hi sunt loci, vbi meliorem elleborum nasci censebant nostri Veteres; si Causam Quæras audi Theoph. 6. de cau. pl. 20. *Elleborum nascens in Oeta Monte melius Parnasico est, validius enim esse illud putatur, minusque aptum Medicamini. Causa quam ob rem validum ita sit similis, atque in fructibus, aeris enim duritia, nutrimentique largitate grauitas in eo quoque tractu sicut in Boetia prouenit.* Colligitur autem, Parnassium esse validius Oeteo, ideo minus aptum Medicamini. Eligebant igitur Veteres Elleborum, non quod validius ad purgandum erat,

Regio. — *Hippocr.* — *Dioscor.* — *Theoph.* — *Plinius.* — *Theophr.*

erat, sed infirmius, quale Oeteum, & fortasse omnium imbecillius, ideò minus corpora vexabat. sic de Hist. lib. 9. c. 11. Parnassium, & Aetolicum minus approbat ob duritatem (vt scribit) & summam difficultatem eorum; enarrant enim nimis valida: nec diuersa causa putamus Diosc. magis laudasse Cyrenaicum, nisi, vt debilius attrahens, Galaticum verò, & Cappadocicum minus commendauit, vt pote, vehementiora in purgando, adeò vt celerrime ob crassorum humorum attractionis violentiam videantur strangulare velle. cur autem Parnassium fortius Oeteo, referri potest (vt diximus) in Solis aspectus. Theoph. loco cit. tribuit aeris duritiei, nutrimentiq; largitati. cum præscripta loca considerare voluerimus Oeta Mons in Attica regione est inter Thessaliam, & Macedoniam, & quamuis plurimus ibi nasceretur, optimus tamen in vno eius loco circa Pyram inueniebatur, Theoph. autem scripsit in eo monte non vbique reperiri, sed parte vna tantummodo, quam Piram vocant. Ponticus Elleborus afferebatur ex Ponto prouincia Asiæ minoris, validior (vt puto) Oeteo. Eleaticus autem, Pontico etiam vehementior ab Elea insula, quæ à Ponto non multum distat, apportabatur; Massalioticũ elleborum vbi succiderent, non constat; an in Messala Arabiæ Vrbe, an verò prope Massiliam Galliæ Narbonensis vrbem, nunc dictæ Prouenza, vbi ex Pl. Massalioticum tertium Rodani ostium. Gal. de simp. ad Pater. *optimum Creticum, Gallicum multo est inertius*. Parnasius autem Elleb. & Aetolicus, vt pote, cæteris vehementiora, à Theophr. vituperantur. Aetolicum tamen peius innuere videtur. Plin. scribens. Aetolico ex Vicino Parnassium adulterari. Mons hic Poetis ita decantatus apud Locros est, qui sunt Aetolis proximi Mons magnus duas habens summitates: nasci etiam Elleb. in Arcadia scripsit Theoph 9. de hist. pl. 15. hæc satis. sed antequam huic capiti finem imponamus, cum Theoph. loc. cit. dicendum, non mirum si in aliquo tractu ob nutrimenti largitatem, & aeris duritiam grauiora nascantur, s. planta non recte concoquente totum attractum nutrimentum, nimia quantitate, veluti obruta, cui accedit aeris crassities, qui sua tenuitate illi opitulari nequeat. melius est igitur modicum alimentum, Solum apertius, & aer frigidior, quod totum perbelle (vt solet) docuit Theoph. *sunt* (scribens) *loca, que nè excoquere quidem vllo modo vires medicas valeant, quippe multis in locis, & niger Elleborus, & aliæ radices hebetes: imbecillesq; comperiuntur: vnde credi haud temere possit, aere frigido, & solo aperto: atq: etiam alimento modico opus esse*. sicut igitur ob nimium Alimentum quandoq: nimis valida, & molesta sunt; ita etiam quandoque nimis imbecillia, & hebetia reperiuntur medicamenta, cum .s. nullo modo aquosum nutrimentum excoquere possint, vt potè multum vires excedens. Atque de Elleboris antiquis vsitatis satis. Ad nostrarum Regionum Elleborum Considerandum accedamus, quo vti nobis opus est. Hunc in Italiæ Montibus multis reperiri diximus in magna copia, quem putamus non valde inferiorem Oeteo, & Antiquorum Optimo, Italia enim ferax est plurimorũ Medicamẽtorũ optimorum. etiam Theop. ipso teste 9. de cau. 15. scribente. *Tractus Medicamentorum fertiles potissimo tradunt extra Greciam Hetruriam, & Latinum agrum, qua Circen habitasse affirmant.* cuilibet licet, Patriam laudare suam, ideo condonemus Græcis, Græcas extollere radices, Italas laudabimus nos, Brasauola etenim scribit, se Italum non spernere Elleborum. Matt. Tridentinum ob cæli temperiẽ commendat. sed experientia consulenda. ideo subdit Brasau. *ferrariæ in pluribus hortis, vtrumque veratrum habetur, non tamen ita efficax, sicut alibi: tamen vehementissime etiam soluit ferrariense, vt experientia docuit*. nos imbecilliore, si inuenerimus, contenti erimus, dummodo Vomitiones excitet, dosis autem erit varianda: Et quidem cum in vna Regione potentior, in altera imbecillior oriatur. Mesuem, Arabesque album elleborum formidasse putat Amatus. quia in Arabum regionib. vehementissimus, ac molestissimus oriretur.

Galenus. Theophr. Theophr. Brasauola

Quando Colligendum Veratrum. Sec. IV.

AGemus de tempore colligendi Veratri radices, cum necessarium esse doceant Auctores, tempora obseruare, quibus plantę colligantur. sic scribit Mes. *Ad medicamenti quoq: delectum recte iudicandum, & bonum sit, an malum expendendum, tempus iuuat, tum quo medicamenta sunt præcipue colligenda, vel non colligenda: tum quanto virtus medicamentorum durare potest*. expresse etiam sic iubet Dios. in præf. suorum librorum. *Verum in primis curam impendere oportet, vt suis temporibus singula, & demetantur, & recondantur. Certè pro horum ratione medicamenta aut valent virib. aut euanido, nulloq. munere fungentur*. & paulo post subdit. *plerumque degenerant, & minus viribus valent, si non suo tempore, nec opportune colligantur, aut si per imbecillitatem contabuerint*. At variæ sunt scribentium opiniones de Tempore colligendarum radicum, quarum singulas perpendemus. Alij enim Vere, alij Aestate, alij Autumno, alij Hyeme, radices colligendas sensere, alij verò defluentibus folijs, sicut contra alij germinantibus plantis.

Mesue. Dioscorid.

Vere, qui colligendas autumant, ea videntur dici ratione, quia Vere plantæ succosio-

Vere colligẽdas radices.

cosiores, maiorisque efficaciæ perhibentur. vnde Theoph. 9. de hist. P. 15. & post ipsum Pl. lib. 25. c. 8. *tradunt Archades* (inquit) *non medicaminibus vti, sed lacte circa Ver. quoniam tum maxime succis herbæ turgeant, medicenturque vbera pascuis*. sic Vere, & Maio colligendas volunt herbas. sic Nicolaus in Antid. Theodoreto cortices rad. fęniculi Maio iubet colligi, vt quæ ante hoc tempus humidæ sint, & post hoc siccæ. sic in Vomitorio Nicolai, Thapsiæ rad. collectæ mense Maij, & in Vng. laxatiuo colligit Maio succum rad. Ciclaminis, Ebuli, Pollipodij, & Cucumeris agrestis, similiter Pl. lib. 19. c. 5. Ari ægyptij effodiuntur bulbi ante Ver, aut illico deterius fiunt. Mes. etiam in fine Veris colligit rad. cucumeris agrestis. concludunt autem ideò Vere colligendas radices, quia tunc, nec nimis humidæ, vt hyeme, nec nimis aridæ, vt Aestate sunt.

Theophr. *Nicolaus.* *Plinius.* *Mesue.*

Hæc Opinantes, si asserunt Verè aliquas radices esse demetendas, assentimur, præcipue ad succum eliciendum. si omnes; sic obstabimus, quia & si tali tempore ferè omnes radices, succosiores sint, quã alio quouis anni tempore. hoc tamen nocet, cum talis succus, quia est abundantior, ac superfluus ferè, sit aquosus, non concoctus, nec à Nat. superatus, quo fit, vt radices Verè eo repletæ propria virtute, minus præditæ reperiantur, euidentissimum huius signum nobis erit, quia tales radices valde succosæ, cum siccantur rugis, & crispis afficiuntur: quas ita redditas deiecit Gal. 1. de Antid. 15. in Theriaca, scribens. *Radices, quæ in vsum veniunt, extento cortice sint oportet, non rugoso, hoc enim earum maciem significat* præterea ob succi vbertatem facile putrescunt, & corrumpuntur, nec lõgo asseruari tempore possunt. Theoph. autem dixit, herbas Verè turgere succo, non radices.

Refellitur dicta opinio. *Galenus.*

Aestate, qui radices colligi iubent, talia ratiocinantur. hoc tempore sunt in vigore, nec nimis succo crudo sunt repletæ, nec proprio nimis vacuæ. & exhaustæ, sed in mediocritate positæ erunt optimæ iudicandæ. quà ducti ratione, credibile est æstate radices fodisse plurimos, inter quos. Theoph. 9. de hist. P. c. x. Panacis radicem secat per messem tritici. Pl. etiam lib. 24. c. 16. Dracunculum Hordeo maturescente effodit. & lib. 25. c. 8. effodere Aristolochias messib. tempestiuum scribit. lib. etiam 21. c. 21. Anchusam, testatur, radice messib. sanguinea esse, cetero nigra, vires habere messibus. Decretum est autem Diosc. Enulæ fodi æstate radicem, addam Critonem Medicum præclarum Scilias Messis tempore, quo præcipue vigent euellendas iussisse, vt refert fideliter Gal. de Vsu Ther. ad Pamph. circa finem. & primo de Antid. 18. vbi etiã explicat, Messem ipsum appellasse illud æstatis spacium, quo triticum rustici Metũt.

Aestate colligẽdas *Theoph.* *Plinius.* *Dioscorid.* *Crito.* *Galenus.*

Nos concedentes quidem aliquas radiculas æstate carpendas, plerasq: tamen vetamus hoc tempore colligi. nec pauci momenti ratio ad id nos compellit. æstate enim plerę que caulem produxere, & vel mox defloruere, vel iam florida spectantur, at hoc tempore radices validæ esse non possunt, sed imbecilles eneruatæ, & defessæ, deposita omni vi, ac humore in caulem ascenso.

Refellitur dicta opinio.

Autumno autem plurimi colligendas radices voluere. inter quos Saladinus, sic sententiam suam tuetur. radices in Autumno sunt colligendæ, quia tunc folia, & semina ceciderunt, vel sunt exiccata, & tunc tota virtus herbarum est reposita in radicib. constat etiam id fieri recte exemplo probatorum virorum. nam Theoph. lib. 9. de hist. p. 22. radicẽ vitis illustris succidi, retulit, omni tẽpore, sed præcipue autumno. similiter radicem filicis autumno succidi tẽpestiue, aliorum relatu scribit. nec desunt testimonia Pl. qui lib. 22. c. 22. Asphodeli bulbos autumno colligi cum plurimum valent, scriptum reliquit lib. 25. c. 9. Peucedanum fodit Autumno lib. 26. c. 8. Astragali radicem colligit exitu Autumni. similiter Aetiopis radices. lib. 27. c. 4. recentiorum autem plurimi eadem affirmant.

Collectio Autũnalis *Saladinus* *Theophr.* *Plinius.*

Mihi hæc dictio vniuersaliter prolata, non satisfacit. quia Autũno terra defessa est, sicca, & absque humore aliquo veluti senecta, & imbecillis, quamobrem eò temporis multæ plantæ alimenti defectu folia amittunt, & non solum debitum alimentum caulibus, & folijs suppeditare nequeunt, sed proprio etiam indigent alimento, habendæ igitur sunt Autumno, & exaustæ, inanitæ, resolutæ, & paucarum virium. quæ autem tunc temporis esse auctorum decreto, colligendæ videntur, id peculiari facultate datum dicimus. non Autumnali.

Vniuersalia nõ probantur.

Hyemali tempore collectas radices non defuere, qui plurib. rationibus decorarent. nam cum radicum situs, & in terra, & subterra sit, tunc validiores sunt censendæ, quũ terra ipsa potentior, sed hoc ipsum accidit Hyberno tempore, tunc ergo sunt colligendæ. patet autem hyeme terram esse validiorem. ob aquarum abundantiam condecens plantarum Alimentum: at quod magis est, hyeme terra calidior est, quam quouis alio tempore, vt etiam docet Hip. de Nat. pueri. quare aptiores redduntur radices, & ad attrahendum succum calore rarefaciente, & ad eundem concoquendum calore non deficiente. sic enim etiam in hominib. Hip. docente, Ventres Hyeme calidiores, & validiores ad cibum conficiendum. & certum est, quodlibet, quò plus caloris possidet, eò validius, & præstantius esse, cum virtus omnis, & vis à calore Nat. prodeat. Accedit etiam tunc validiores esse radices cum generant partes sibi similes, debiliores, cum

Collectio Hyemalis *Hippocr.* *Probatur.*

cum partes diſſimiles procreant, quod apud philoſophos manifeſtum eſt; nam omne agens, & ſimile gignere, & diſſimile paſſum aſſimilare intendit, quod ſi quando aliud quid diſſimile producat, per Acidens euenit fruſtato agentis fine. hiberno autem tempore cuique in Hortis parum verſato ſatis conſtat, gigni radices, augeri, & multiplicari, adeò, vt, & ligna, & pali, & ſurculi terra obruti copioſas emittant radices, quod alio quouis anni tempore non ita accidit. vſuq; conſtat ediles radices hyeme vigere, rapas nimirum, raphanos, carduos, paſtinacas, careotas dictas, & Hipposelinum, appiumque. autores etiam extant, hyeme aſſerentes colligi aliquot radices. Salad. enim, *Saladinus* & Caleſt. Decembri, & Ianuario colligunt Eringij & Peoniæ radices.

Refellitur Neque hæc opinio mihi probatur, cum vniuerſalis non ſit. concedam autem hyeme radices abundare calore naturali, quo attrahunt alimentum, retinent, & concoquunt, vnde augentur, & multæ de nouo producuntur: ſic etiam concedam terram humore, & calore copioſam eſſe, res ambas quidem neceſſarias ad generationem, reſtaurationem, & permanentiam plantarum. verum obijciam radices tunc, recenti, aquoſo, & non bene concocto ſucco ob multitudinem, & celeritatem, repletas, virtute Medica minus pollere. & quamuis terra ob abundantiam humoris, & caloris apta ſit ad ſimplicem radicum nutritionem, tamen quia calor cæleſtis ille eſt, qui his inferioribus vires impertitur, quique generationis prima cauſa eſt, vnde Ariſ. Sol, & homo generant hominem. hiberno tempore hic ob ſolis diſtantiam, & radiorum ſolarium imbecillitatem radicib. medicas vires influere non poterit. eſſent etiam alia opponenda, ſed hoc loco ſatis. certum autem ex his ſit in colligendis rad. non attendendum anni temporib. ſed alia regula vtendum.

Collectio decidentibus folijs Defluentib. autem folijs potior auctorum pars radices colligendas aſſentitur. Dioſc. enim expreſſe initio ſuorum libr. ita iubet. *Radices, & liquamenta, & Cortices, vt recondantur, eximere conuenit, cum herbæ ſuis folijs exuuntur.* confirmat id Auic. lib. 2. cap. 5. Salad. Caleſt. cæteriq; & Pl. etiam lib. 26. c. 8. loquens de Aſtragalo cum folia amiſerit colligi.

Contra. Sed contra hoc eſt, quia cum radices produxerunt folia, caules, flores, ac fructus, relinquuntur debiles, inanitæ, exuccatæ, lignoſæ, & prorſus inualidæ, ſimileſque mulieri, & animali, quod paulo ante pepererit. immo plurimæ radices poſtquam attulerunt fructus, & ſemina, vt pote conſumpto cum alimento etiã calore vitali, ſtatim inareſcunt, & emoriuntur, vel ſi ſuperuiuunt, tunc remanent duræ, ligneæ, rugoſæ, & ſiccæ, abſque odore, & ſapore, vnde penitus iudicãdæ inutiles, & ineptæ. quod experiri licebit in eſui aptis radicib. Apio, paſtinaca, rapis, & Napis, cicorio, raphano, rapunculis, & radicula, &c. quæ ſtatim atque caulem produxere eſui apta non amplius ſunt. docuitque Theoph. lib. 9. de hiſt. c. 14. *Radicem autem vnãquamq: fore deteriorem, ſi fructum perfici craſſeſcereq: permiſeris, manifeſtum eſt.* *Theophr.*

Collectio in germinatione. Germinantibus autem folijs alij conantur eruere radices, tunc enim temporis aſpectu pulchriores, ſolidioreſq; ac vegetiores ſpectantur. nec non ſuccoſiores, & calore inſito fortiores, à quo incitatæ, turgidę generationem quærunt, ſeminiſque productionem, vigentique ætati, & ferè pubertati aſſimilantur. & ſicut Animalia non niſi valida generationi ſunt apta, ſic etiam plantæ cum erunt generationi aptæ, tunc validas eſſe concedendum. Exemplis confirmat Pl. *Plinius.* lib. 21. c. 19. Aſarum effodiens cum folia emittit. & lib. 23. c. 1. Vitem albam colligit ante maturitatem ſeminis. Melichius etiam *Melichius* Aromatarius radices excauat, vel amiſſis folijs, vel germinantib. quod ſi verum fateri velimus, quæ communiter à Rhizotomis fodiuntur radices, quæque in quotidiano ſunt pharmacopeis vſu, non alio tempore niſi germinantes fodiuntur, nec aliter rè vera fieri poteſt. nam in montib. & deſertis locis, vbi colliguntur, & effodiuntur radices ſi germinauerint, et folia apparuerint, facile cognoſcentur, & euelli poterunt; ſed ſi ſub terra manſerint, nec vllum apparuerit veſtigium, Delio excauatore opus erit. ſæpe enim ſine folijs, & caulib. remanent, vel depaſcẽtib. animalib. vel Vento euellente, vel tempore, & pluuijs corrumpentibus; experientia etiam in hortenſib. radicib. facile apparet. rapæ enim germinantes, radiculæ, Raphani, paſtinacæ, &c. eduntur; cum cauleſcunt, vel ſemina produxerint, vel etiam deperditis folijs apta eſui non ſunt.

Difficultas Quamuis autem hæc mihi opinio valde probetur, aliqua etiam adeſt difficultas; nam plurima germinãtia ad vſus inepta feruntur; inter quæ præcipue ſunt bulbacea. cuilibet enim conſtat, (vt domeſtica, & nota exempla non deſeram) cæpas domi aſſeruatas, allia, aſcalonias, &c. ex ſe germinantia Vere, & folia producentia, à plebe in cibum non admitti. illa autem quæ germinantia vſui ueniunt, hoc patiuntur difficultatis. quod eſiccata, rugoſa, & contracta præter modũ fiunt aſſeruataque non diutius perdurant.

Conclusio. Quid ergo in tanta uarietate ſentiendum? dicam, quia non vnicum eſt plantarum omnium germinationis, & uigoris Tempus, nec omnium Vnica Natura, ideò nec unicum plantarum colligendarum erit præſcribendũ tempus, ſed pro Nat. cuiuſque, docente Theoph. 9. de hiſt. P. 2. *Et qui radices, & qui ſuccos legunt, omnes tempus ſuum cuiq: obſeruant.* *Theophr.* ſicut etiam cuiuſque flores non quolibet

tempore decerpere licet, eadem ratione, nec radicem excauare conueniet. sed de multis quidem radicib. obseruatum est tempus, quo vigentes sunt colligendæ, vt in exemplis ostendimus, & in hoc absque regula alia scriptorib. est obsequendum, de quibus autem non est tempus certum ab auctoribus statutum, & obseruatum, & si non sit huius loci statuere, tamen breuiter sententiam meã propalabo. vt colligantur, *Verũ tempus colligendi.* non statim amissis folijs. nam exuccatę sunt, non caulescentes; nam totum proprium alimentum etiam ascendit. & potius iam productis folijs, quam mox mox germinaturis, nam hæc nimio aquoso, & superfluo humore turgent; productis autem folijs, quia superfluo humore exinanitæ sunt, nec proprio destitutæ probantur mihi in Medicina, vt colligantur, & recondantur, probantur etiam magis; si colligantur medio tempore inter seminum productionem, foliorumque amissionem, & nouam germinationem; quia tũc temporis cum multum quieuerint à productione fructus, deperditas vires, & alimenta receperunt: nec dum superfluum coaceruarunt succum; sed hoc tempore difficulter in montib: agnoscemus radices, facilius cum germinauerint.

Tẽpus colligẽdi Veratrum. His in Vniuersum præpositis Tempus aptum ad colligendas Veratri radices definiendum. quamuis superfluum hoc dicet aliquis nimis festinans, cum in nostra potestate id non sit; sed Rizotomi, & Herbarij commodo: nec tam curiosi sunt nostri pharmacopęi, vt quærant, quo tempore sint effossæ radices, quas emunt. nos autem, qui scribimus veritatis amatorib. & diligentiorib. Medicis, quibus cara est ægrorum salus, hæc etiam diligenter annectemus, vt qui recte vti voluerit Elleboro, antiquorum exemplo, illo debito tempore collecto vti possit, euellendumque curet, nec abutatur priscorum diligentia in hoc nobis tradendo. Et *Theophr.* quidem Theoph. 9. de hist. P. 11. *Atque hinc primo vim deprehensam, cum illo pecudes purgarentur tempestiuius Autumno, Vere autem intempestiuius. Verum Oetæ Montis incolæ prope Pileam eo tempore legunt.* Autumno s. colligi asserit. quem Theoph. locum non ita legisse videtur Pl. nam eadem Verba enarrans lib. *Plin. Dioscorides.* 25. c. 5. scribit. *Tempestiuum esse tradunt Messib.* Diosc. etiam scripsit. *Radices messib. colligendæ.* Auic. etiam tempore Messis colligi asserit. hi igitur Aestate effodiunt, non Autumno, citius etiam Mes. qui asserit melius tempus collectionis esse Ver, & Aestatem, *Mesue.* sed fortè Mes. de nigro loquitur. Autumno autem album legendum cum Theoph scribit Platearius in Nicolaum. Saladinus au- *Saladinus* tem mense Septembri inter hos autem est aperta contradictio. alicui videri potest in *Controuersia.* Theoph. esse mendum; nam, vt dixi, Pl. hũc locum aliter interpretatur: tamen Autumno legendum videtur: nam huius collectionis etiam rationem affert Theoph. s. eo tempestiuius purgari Autumno, intempestiuius Vere, quare Autumno maiores habet vires, & tunc est colligendus; At in Diosc. textu errorem esse putat Cesalp. vt quod conueniebat nigro, de albo dicatur, & rectius Autumno collegisse Th. censet: vt autem litem hanc dirimamus, sciendum Elleborum album Vere germinare, Aestate, & Messib. *Solutio.* caulem, flores, & semina producere, Autumno folia amittere, & Hyeme quiescere. vt nos sæpe obseruauimus, quæ si vera sunt, nec verè, nec æstate erunt hæ radices colligendæ, vt pote iam foliatæ, & semine prægnantes, essetq: contra Dios. ipsius statuta; qui scripserat, radices, vt recondantur eximere conueniens esse cum herbæ suis folijs exutæ erunt. at Messib. quia est cum flore, est peius colligendi tempus; vnde miror Dodoneum scripsisse, florere Aestate, & Messib. aut sub autumnum legendas radices. nam videtur velle legendas dum florent. Verum ergo, & legitimum tempus has radices seligendi erit Autumnus, cum iam per multos dies defloruerint, foliaque amiserint, & iam radix ab emisso æstate partu defessa vires nouo nutrimento reassumpserit. verum quia hoc tempore Ellebori nulla vestigia apparere solent, nostri Herbarij, & Radicisecæ, Vere colligunt apparentib. iam folijs, & ita venales afferunt. his igitur vtemur cauendo, nè ita tarde eas adeant, ut caulem iam produxerint, hoc tamen aduertendum in hortis, initio Veris, & mensis Martij (vt spectaui apud Coruinum meum) germinare. in Montib. verò, ob aeris frigiditatem in fine Veris; ita ut quandoque Messib. non dum caulem produxerit. & tunc etiam colligi possit.

Sed alia emergit contra Theoph. dubita- *Theophr. dubitatio.* tio. qui scribit. *Candido pecudes vescantur: Atq: hinc primo vim deprehensam, cum illo pecudes purgarentur, tempestiuius autumno, vere autem intempestiuius.* dubitatio (inquam) est, quia Autumno pasci pecudes Elleboro apud me incredibile est, non enim Autumno folia habet, sed ante finem æstatis ea amisit, radicib. vesci pecudes est ridiculum. falsa igitur relata fuere Theoph. de hac pastione pecudum, sicut & alia de ellebori vtriusque forma, vel legendus textus, vt Cesalp. *hinc primo* *Cesalpini correctio textus.* *vim deprehensam, cum illo pecudes purgarentur, tempestiua collectio in Autumno, in Vere intempestiua.* vt dicat pecudes purgari esu ellebori, nec tempus determinet, quo tempestiuius purgabantur, deinde probet magis ellebori collectionem Autumno, quem Vere, & si hæc magis probanda, quam æstate.

Id etiã addã, vt (si fieri possit) dies colli- *Dies collectionis.* gendarum harum radicum obseruetur. cum scribat Diosc. de colligendis stirpib. *Serena Cœli constitutione demetenda sunt, magni siquidem*

refert

refert inter colligendum, si vel squallores, vel imbres infesti sint. nec dicam qua diei hora sint colligendæ, nè morosior videar, satis sit innuisse, hanc etiam diligentiam plerosque adhibuisse, vt refert Theoph. de hist. p. lib. 9. c. 9. *alias noctu accipere iubent, alias interdiu non nullas priusquam Sol irradiet.* & Colum. de re rust. lib. 6. c. 5. *Consiligo effoditur ante Solis ortum, sic n. lecta maiorem vim creditur habere.*

Et pro Colofone huius capitis addam, an in Veratro colligendo Sydera sint obseruanda, & multi esse negotij dico, nec in hoc immitandus nobis erit **Turneisser**, qui pro plantis quibusdam **colligendis**, **expectata** constellatione figuram Astronomicam coaceruat. Astrologis igitur permittatur, nec Arnaldi immitatione signa Zodiaci adaptãda. satis erit Lunæ configurationes obseruare: Antiquorum exemplo. vnde Pl. lib. 18. c. 32. *omnia, quæ ceduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decrescente luna, quam crescente fiunt.* similiter magnus Cato. c. 37. *Materiam, quam effodies, aut præcides, ab terra diebus septem proximis, quib. Luna plena fuerit optime eximetur.* conandum igitur erit vt Veratri radices effodiantur decrescente luna, dieque sereno. & hoc contulerit etiam, vt diutius asseruentur. Porro Marcellus Empiricus affert Epistolam quandam nomine Hipp. sed Dioclis potius est, vbi scribit. *herbas, vt crescentibus numeris Lunæ obserues, dum tollis, & componis curato. Si ita non feceris, & ad diminutionẽ lunæ sustuleris, minus valebũt. ipsum etiã Mare per lunam augeri, & minui scimus, cerebra etiam hominum augentur crescente luna, cum autem minuitur Luna, vna quæque res diminutionem sentit, quod licet recognoscas ex his, quibus quotidie vteris, &c.*

Obseruatio Syderum.

Lunæ.

Demum de modo Colligendi hæc paucula reliquit Pl. Nec album facile colligitur. Caput aggrauans, maximè, nisi præsumatur Allium, & subinde vinum sorbeatur, celeriterque fodiatur: sed ante hunc. The. ita exarauit lib. 9. c. 9. Sunt enim, quæ vires nocuas sortirentur, quemadmodum, & Veratrum. mox caput aggrauat, nec diu effodere illud possunt. Qua de causa priusquam fodere adorsi sint, allia commedere, & Vinum subinde sorbere consueuerunt. hæc Diosc. de nigro dixit.

Plinius.

Theophr.

De Electione, Conseruatione, & Duratione Veratri, Sec. V.

QVoniam semper attendẽdum, vt pro medicamentis optima semper eligãtur simplicia. & quia in Venalib. radicib. non constat, an optimo, & conuenienti tempore sint collectæ; ideò docent Autores, notas quasdam proprias optimarum Veratri radicum. Dioscorid. quidem hæc habet. ἄριϛος δέ ἐϛιν αὐτȣ̃, ὁ μετρίος τεταμένος καὶ λευκὸς, καὶ ὄυθραυϛος καὶ σαρκώδης, οὐκ ἄποξυς δὲ καὶ σχοινώδης ἢ χνουν ἀφιεὶς ἐν τῶ θραύεσθαι, ἔχων δὲ καὶ τὴν ἐντεριώνην λεπτὴν, ἐκ πυρῶν τὴν γεῦσιν, οὐλίαν, οὐδὲ ἀθρόως σίελον ἐπισπώμενος, πνιγώδης γὰρ ὁ τοιοῦτος. quod est. *Optimum habetur modice extensum,* (non rigidum vt vertit Herm.) *& album, & fragile, & carnosum. Non autem exacutum, & iunceum, puluerem emittens in frangendo, tenuem habens medullam, gustu non admodum feruens, nec aceruatim saliuam ciens, huiusmodi enim suffocatiuus est.* Auic. autem. *Eligitur,* inquit, *planam habens superficiem cum æqualitate, albus, velociter frangibilis, plurima habens grana minuta* forte intelligit plurimum habens puluerem. *non mordicans linguam statim vehementer, & attrahit saliuam. Qui autem vehementer mordicat statim, est præfocatiuus.* Serapio autem ex Aben Mes. ita transtulit. *eligendus longus, pinguis, cito frangibilis, & non grossus, sed subtilis, & quando frangitur apparet intra ipsum simile telæ araneæ, habens odorem bonum.* Ex horum dictis, vt optimum Elleborum probemus. quinque consideranda erunt Color, Odor, Sapor, effectus, & substantia. *Colore* quidem candidum prætulit Dios. nam nigrefactas radices, malè fuisse collectas, uel reconditas, & semi corruptas censendum, nec tamen multum albæ esse debent (sed potius subluteæ) tales enim vel à pluuia nimis madefactæ in exiccatione, vel aliud quid passæ fuere, & ideo Veratrum Galaticum, & Capadocicum vituperat Dios. non quidem ob regiones ipsas, sed quia candidiora quandoque afferebantur; nimirũ male exiccata, & reposita, & forte aq. madefacta. De *Odore* Serapion tantum meminit, bonum esse debere. quod patet, quia si loco humido, vel non probè exiccatæ fuerint reconditæ radices mucore affectæ fætent, aliàs ferè sine odore sunt.

Dioscorid. *Auicenna* *Serapio.* *Color.* *Odor.*

In *Sapore* autem radicum Elleb. dissentiũt Autores, Diosc. quidem. *gustu non admodum feruens.* seu moderate, & cum eo sentire vidẽtur Arabes. Contra tamen Plin. *Optimum quod acre gustu, feruensq:* dixit etiam Mes. albũ esse maioris acuitatis, & mordacitatis, quam nigrum: sed non apparere subbito. Gal. autem 6. de sim. med. fac. *Porro Niger gustu calidior est, candidus subamarus.* Auic. Vehemẽtis amaritudinis. dicere poterimus Optimum quidem, vt Pl. esse gustu acerrimum; nam tale validissimum; sed in medicamentis eligibilius, vt Diosc. mediocriter Acre, cum non sit nimis validum; nam acerrimum ob vehementiam periculum est, nè strangulet. & in vsu non est recipiendum nimis validum; sed mediocre, ita diximus ex Theoph. probari Oeteum, quia virib. mediocrib. improbari Parnassium, quia validius. At si gustum consulamus, qui verus est iudex, Gal. & Auicennam decipi intelligemus, candidi siquidem radices mihi degustanti sapore apparuere primo parum acri, amaritudineq:

Sapor. *Sensus iudex.*

paucissima, & vix sensibili; deinde verò acer increscens sapor os, & guttur maximo feruore affecit, rad. autem nigri comunis vsus, statim amaræ apparuere, nec postea feruor vltro processit. cum degustauero alias Ell. nig. species, inde aliquid certius statuam, & oporteret omnes species Ellebori ab antiquis traditas degustare: sed quia non licet, fidem Antiquis præstabimus.

Effectus. Effectus etiam degustati Veratri est obseruandus. nam ex Diosc. quod cumulatim, & vnica uice magnam saliuæ quantitatem commouet, ob vehementiam, periculum est, ne suffocet; ideò eligit Dios. minus validum s. illud, quod paulatim saliuam cieat, non affatim, seu aceruatim. Pl. Album optimum, quod celerrime mouet sternutamenta.

Substātia. Circa *Substantiam* obseruanda sunt figura, Tenuitas, & crassities, corticum externa superficies, frangibilitas, & pulueratio.

Figura. *Figura* quidem, vt non sit exacutum, & iunceum, siue iunci modo mucronatum, longum Serapio eligit ex Sētētia Aben Mesuai. At Pl. legit radices breues, ac veluti decurtatas. sed circa tenuitatem, & crassitiem. Serap. vult subtilem, non grossum, vt ipse loquitur: sed pinguem. Dios. verò tantum laudat, quod tenuem habet medullam. sic Pl. *Antiqui* (inquit,) *radicem cortice, quam carnosissimo seligebant, quo tenuior eximeretur medulla, nunc ramulos ipsos ab radice, quam grauissimi corticis.*

Cortex. Corticum etiam *externa superficies* spectanda, non enim debet esse rugosa, indicat enim nimio humore turgidam fuisse collectam. & radices damnat Gal. 1. de Antid. 15. quæ non fuerint extento cortice; sed rugoso. Auic. autem barbare loquens scribit, eligendum planam habens superficiem cum æqualitate. *frangibilitatē etiam* in his radicib. perpendemus, suadente id Dioscoride, & cum eo Auic. & Serap. vt s. facile frangantur.

Puluis. sed de puluere, qui emittitur ab his radicibus fractis controuersia est euidēs. Manard. in Mes. Syl. Calest. & alij. nolunt optimum in frangendo puluerem emittere, & ratio est manifesta; nam puluerulenta, videntur cariosa, & inualida, & in eundem negatiuum sensum Hermol. Ruel. & Cęsalp. Dioscoridem interpretātur; contra tamen manifestissimis verbis legitur Pl.

Plinius. *optimum, quod acre gustu, feruensq; in frangendo puluerem emittit.* & affirmatiue etiam Diosc. interpretari possumus, si consulatur Grecus textus. & ita legisse videntur Auic. & Serap. alter n. scripsit. eligendum plurima habens grana minuta, idest puluerem. alter verò s. Serapio scripsit. *quando frangitur euolat ex eo res similis pulueri.* deinde ex sententia Aben Mesuai. *Eligendus* (inquit,) *qui quando frangitur apparet intra ipsum simile telæ araneæ.*

Refugium. possemus dicere probari in frangendo puluerulentum, quia tale optime exiccatum, & omni prorsus humore superuacuo exausto, fuerit etiā bene conseruatum, ob siccitatem in frangendo puluerem emittat. & distingui hoc à carioso, & Antiquo, quia cariosum etiam antequam frangatur puluerem emittit, optimum autem non nisi fractum. Sed vt verum fatear puluerulentum mihi non satis facit. & in Pl. per me liceret addere particulam *non*. haud tamen id omnino affirmare audeo. quia coniungit Pl. Acre, & puluerulentum; cariosum non erit acre, quamuis puluerulentum. Nec tamen ideò puluerulentum reijciendum censeo, quia scripserit

Dioscorid. Dios. *Galaticum, & Cappadocicum candidiora, & puluere quodam obsita suffocare.* nam aliud est esse in fractione puluerulentum, aliud esse puluere obsitum, primum euenit siccitate, vel Carie, & Antiquitate, secūdū à Mucore, nimia n. humiditate repletæ, difficile exiccari possunt, quod si reponantur non bene exiccatæ, & præsertim loco humido, & ventis haud exposito, & compressæ, facile mucorem contrahut, eoque efflorescente ob principia corruptionis veluti puluere obsitæ spectantur, & rad. mucidæ, quamuis extra sint puluerulentæ, quia intus humidiores, fractæ non emittunt puluerem. non mirū ergo erit si Cappadocicum Veratrum puluere obsitum, suffocet; quia ob Mucorem acquisiuit malam qualitatem, & ferè Venenatam. ex his satis constare arbitror, quale eligendum Elleborum.

Conseruatio. Quomodo sint asseruandæ Veratri Radices, vt longiori tempore conseruentur incorruptę. ita accipiatis, si non rectè fuerint exiccatę diutius seruari non poterunt incorruptæ, erunt ergo hæ radices statim à terra euulsæ bene lauandæ, deinde exiccandæ loco non humido, nec fętido, ita docente Dios. initio sui libri. *Radices, Corticesuè siccantur etiam expurgatæ inibi; locis asperginem non redolentibus, sed quæ luto, aut puluere sunt obsitæ aqua elui debent.* vt facilius autem exiccentur in aere pendentes, filoque traiectę erunt appēdendæ; sed quia exiccare possumus, vel

Siccatio. ad Solem, vel ad Vmbram, vel ad ignem in fumo, in clibano, in hypocausto, &c. erit aduertendum antiquiores magis laudare, vt in vmbra siccentur aere existente sicco, locis perflatis vento orientali, vt pote temperato, vel boreali, & sicco. sed quia quandoque tempus nubilum, vel frigidum est, nè radices difficulter exiccatæ lędātur, corrumpantur, & Mucorem acquirant, tunc ad ignem, vel Solem exiccandæ Exemplo Pl. qui scripsit. Aethiopis radices colligi autumno, siccari in sole aliquot dieb. nè situm contrahant. si verò Sol nubib. tegeretur, tunc fumo erunt suspendendæ, erit ergo notandum si fuerint collectæ Vere, vel principio æstatis cum statim germinauerint, quia aer siccior tunc est, in vmbra siccandas esse; sed melior aer frigidior, quia in eo siccantur mi-

nori

nori violentia, & ob frigiditatem poros dēsantem, exalant tantum partes tenuiores, aquosiores, & inutiles, vnde exiccatæ remanent validiores, quia minus humoris resolutum fuit. at aer calidior deterior; nam magis patiuntur, nimirum à duobus contrarijs, aer n. calidus rarefaciens, ac dilatans poros, ac liquefaciens humiditates essentiales, non solū efficit, vt resoluantur partes tenuiores, & aqueæ; sed etiam crassæ, terrestres, & essentiales, quò remanent rad. exiccatæ multum imbecilles. sed fugiendus aer humidus, & australis, nam cum exiccare non valeat, potius putredinem, & situm afferet. Quod si radices collectæ fuerint Autūno ad Solem exiccari poterunt, nam & si suo calore nimis resoluendo aliquantulum lædere possit, tamen, quia perfecte, facile, & sine situs periculo exiccat, est permittendum, vt nos clare docuimus libello de exiccandis stirpibus, at si dies nebulosa fuerit, docet Albuchasis ad fumum suspendi, & ex modo exiccationis non solum vires, sed etiam figura euariat. paulatim n. exiccatæ conspiciūtur, quales diximus optimas. violenter verò ad ignem, nimis rugosæ, ad fumum nigriores, ad Solem verò candidiores, humido loco puluerulentæ,

An in vmbra, vel Sole.

Postquam fuerint recte exiccatæ. erunt concludendæ arculis tiliaceis, & ligneis capsulis, nè aer contingat, vt docuit Hipp. in Ep. ad Crateuam. *Quæ verò folia, aut flores, aut radices sunt, in fictilib. nouis probè obturatis, vt nè Ventis perflata Medicamenta vigorem, velut in animi deliquium collapsa, amittant.* & quidem affirmat Arist. 4. metheo 2. putredinem fieri à caliditate aeris ambientis. eligendus etiam locus aptus. vnde ex Gal. 1. de Antid. 11. *Vitabis autem cellas subterraneas, nec vllum medicamentum in ipsas repones, præsertim verò in humidis, in quibus recondita celeriter cariosa fiunt.*

Conseruatio. Hippocr. Galenus.

Restat vt definiamus hæ radices probè collectæ, exiccatæ, & reconditæ, quanto tempore in suo vigore perdurare possint. & de Medicamentorum Duratione extat libellus noster. Dios. quidem Huius meminit in præfatione his verbis, *Scire etiam conuenit sola ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum multis edurare annis. reliqua à trimatu inutilia.* Mes. etiam scribit, *Albus plus de Antiquitate patitur, quam niger.* i. diutius seruatur, & eligit medium inter Antiquum, & recentem. Sed Pl. tempus etiam præfinit. *durare vim eius 30. annis ferunt*, quod ante ipsum Theoph. loc. cit. c. 14. *Elleborus enim vel annis 30. vtilis.* Quare ignoro qua ratione suffultus Platearius in Nic. dixerit album seruari tribus annis, & Saladinus. *Conseruantur autem ambo ellebori annis duobus, si ab extrinsecis bene conseruentur.* Videntur hi Veteres probatos Auctores non legisse, & nos iure hos reprobauimus in nostro libello.

Duratio.

De Temperamento Veratri albi.
Sec. VI.

GAl. 6. de simpl. med. fac. *Elleborus vterq: tum albus tum niger extergentis simul, & excalfacientis est facultatis, sunt autem in tertio ordine excalfacientiū, & exiccantium.* Auic. calidum, & siccum in medio 2. altero verò interprete, in medio 3. sic quoq: Mes. cal. & sic. in medio 3. facit. Serapion Elleboros numerat inter cal. & sicca 2. gradu. Auer. autem primo vtrumq: calidum, & siccum in tertio asserit, & paulo post eodem capite, sic ait. *Condisi idest Elleborus albus, calidus est in 4. & siccus in eodem, & commouet sternutationem, & est Venenum.* sed hic error est interpretis vertentis Condisi, Elleborum, & Condisi apud Serapionem est Strutium, seu lanaria. libellus etiam Gal. falso adscriptus de Chatarticis, sic habet. *Elleborus, & Epitimum tenui, & calida natura consistunt, & frigidam, & terrestrem habent substantiam.* Gal. 1. de comp. m. l. 1. ad Alop. inter summe calida numerat.

Galen. Auicenna Mesue. Auerroes.

Nos Elleborum album accipiemus vt cal. & sicc. in 3. gradu. & ratione patet, quia talia in hoc gradu ex Gal. 5. de s. m. f. 27. vehementer calefaciunt. elleb. autem degustatum Acre feruensq: est, & diutius os, palatum, & guttur feruore suo afficit, & calore molestat. Secundas autem qualitates habet ex Gal. extergentes, ex Dios. discutit, & ex Mes. etiam mordicat. substantiaque tenui dicendum erit.

Temperamentum.

Abditas etiam qualitates habet duas, vehementer Attrahentem, & Venenatam secundum quosdam: de Attrahente in sequenti capite; de Venenositate nunc, definiemus.

Venenum esse Elleborum multi probare tentarunt, ideò aufugendū, omninoq: Vetādum. in primis testem adducunt Arist. lib. 1. de plant. 3. *Helleborus hominibus Venenum.* Dios. lib. 6. inter Venena numerat Elleb. album, sic etiam Paul. lib. 5. Actuar. lib. 5. meth. Rasis 8. ad Almans. 69. Auic. lib. 2. Auer. 5. coll. 42. inter Recentiores Petrus de Abano, Guainer. Cæsalp. Capiuac. Matt. & ferè omnes, qui de Venenis scripsere. & patet etiam ex Antiquorum scriptis. Oribasius Pestiferum medicamentum vocat 4. aph. 11. & lib. 5. aph. 1. nam Pl. scribit, atq: Theoph. & fodientibus suo halitu nocere, sumptum vero, *Mures (inquit) polenta admixtum necat, Galli sagittas in Venatu tingunt, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnen affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito, & cum lacte sparso. eodem, & phtiriasis emendatur.* & Serap. ex Mesarugie, *& ipse occidit columbas, quando infunduntur fabæ, aut frumentum, in aqua, in qua infunditur Elleborus, & dant Columbis, & pullis ad commedendum.* similiter Auic. *interficit, quod de eo superfluum est, homines, & est*

An Venenum.

Vene-

Venenum canibus, & porcis, & stercus bibentis ipsum interficit Gallinas. sed mirũ quod Theophra. & Pl. de eo referunt. Pecudes, & Capras albo vesci, eoq; purgari, immo etiam eorum lacte furentib. sanitatem afferri, & Nigro elleb. Equos, boues, suesq; necari. Magis etiam mirandum, quod de Coturnicib. vulgo forte Qualeis dictis, fertur, quæ hoc innoxie vescuntur,siquidem Aris. 1. de plan. cit. *Elleborus hominibus Venenum, Coturnicib. alimentum*. quod confirmat Gal. 6. de Alim. f. 6. primo de simp. m. f. 2. de Teria. ad Pison. 4. & 3. de temperam. 4. & rationẽ reddit. siquidem Coturnicum temperies assimilare sibi Veratrum potest, quod hominum temperies non potest, & si Coturnices pascit, homines strangulat. Pl. etiam lib. 10. c. 23. de his agens. *Coturnicib.* (inquit) *Veneni semen gratissimus cibus: quam ob causam eas dãnauere Mensæ, simulq; comitialem propter morbum despui suetum, quem solæ animaliũ sentiunt, præter hominem*. aliam causam magis formidandam affert Gal. 5. in 6. Epid. 35. *in Doride, & Boetia, & Tessalia omnibusq; finitimis locis, multi ex Coturnicum esu musculorum distentionibus correpti sunt, quoniam Veratrum s. illæ commedunt, istud idem, & Athenis, quibusdam accidisse nouimus, qui Coturnicib. largiter nimis sese impleuerant.* hoc nos à nostris Coturnicib. non possumus pertimescere, cum nisi in montib. & in fine æstatis Ellebori semen reperiatur: nec credibile hoc est, quia dicta conuulsio deberet, non simpliciter inuadere: sed ob nimiam euacuationem. & tamen esu coturnicum Vomitus non excitatur. immo si Elleborus Epilepsiam hominum curat, cur Coturnices Epilepticas facit? Crederem potius id euenire à proprietate illarum substantiæ, quæ s. gignant succum neruis infestum, sicut etiam ipsę capiuntur morbo Comitiali, non quidem ob semina veratri, sed proprio defectu. Oribasius 5. aph. 1. Veratrum arefacit, & desiccat humorem naturalem, extenuat musculos, debilitat neruos, ob inanitionem.

Coturnices

Galeni fabula.

Aliquãdo Venenum.

Dicendum videtur non per se; sed per accidens esse quandoq; Venenum. nec ideo vetandum; sed maximè æstimandum debito tempore, modo, quantitate, & morbo, &c. datum. ob id scribit Pl. *Quondam terribile, postea tam promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint*. Quod autem in contrarium Aris. posuit,ob id factum est,quia cum suo præceptore existimauit, omnia pharmaca purgantia esse mala. scribit n. in Timeo Plato. ijs non nisi in periculosissimis morbis vtendum. Cæteri vero Autores cum Diosc. Veratrum inter Venena reponunt, non quia verè Venenum, sed quia vt idem dixit Dios. *Et si ferendi auxilij gratia tradantur: non ... tamen cæteris venenis pericula sæpius afferunt* quare non semper nocet; sed non debitè

Dioscorid.

propinatum, & talia, (s. quæ quandoque nocent, quandoque iuuant) non sunt Vera Venena, si Gal. credendum est, qui asserit 3. de sim. m. f. 19. duplex esse Venenum genere læthale, vel sola quantitate, elleborum autem non esse genere læthale, sed sola quãtitate, patet; nam talia eodem lib. c. 22. etsi quantitate minima sumantur, omnino tamen corrumpunt, & 6. in 6. Epid. 5. negat Gal. Purgantia inter Mortifera esse reponẽda, & addit. *Mihi plura medicamenta non vocare Mortifera Medici videntur, quod ipsorum temporibus quibusdam vtilitas necessaria sit. ea verò appellare deleteria, quæ nullo vnquam tempore, neq; ægrotis hominib. neq; Valentib. opem ferunt intra corpus assumpta, vt Aconitum*. & Nicander inter Venena non reposuit Elleborum. Quod autem aliquot Animalia occidat, non satis est, ad id probandum, cum diuersæ sint Nat. & Amara omnia, ac Oleosa, insecta necant; non sunt tamen hominibus Venena, & Auic. scribit, Canib. Venenum, negat id Plinius, cum ait, *radix summa, quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis gratia*. eo etiam Pecudes, & capræ, vt retulimus innocue vescuntur. Quod autem ex Plinio Sagittę à Gallis eo tingantur, confirmatur à Matt. sic scribente. *Paratur è radicum albi Veratri succo arte quadam Venenum præsentaneum, quo illinendis sagittis quibusdam in locis vtuntur Venatores: id ut nos sæpe in brutis animalib. & gallis gallinaceis periculum fecimus, vbi sanguinem contigerit, facto cum sanguine vulnere, paulo post vulneratum Anim. interficit. Verum enim verò mè in non paruam adduxit admirationem, quod deuoratum nisi magna fuerit quantitas, nihil ferè incommodi afferre soleat. idq; eo ipso vesci Venatores adfirmant Hispani, cum purgationes moliri cupiunt, obidq; nihil mirum, si ferinæ carnes hoc Veneni genere infectæ nihil prorsus commedentib. obsint, Verum vbi facto à iaculo vulnere sanguini se immiscuerit Venenum, nullo alio Antidoto seruari Anima potest, nisi deuoratis cotoneis malis, idque à Cæsare Ferdinando primo Domino meo clementissimo pluries audiui*. quod autem huiusmodi quod Venenum appellant, intus sumptum non noceat, non erit verè dicendum Venenum. simili ratione de Helenio agit Gal. ad Pison. 10. *Dacas, & Dalmatas, inquiũt, telorũ cuspides Helenio*, an Helleboro, *cõfricare, idq; hoc pacto vulneratorũ sanguine vbi attigerit, occidere, posse, at ab eis manducatum innoxium esse, nullumque ex eo cibo nocumentum prouenire, quin & ceruos ab eis sagittis confossos nullam commedentibus læsionem inferre*. addimus nos vulnus à Gladio squilla affricto, aut nostrati cepa esili, aut allio illitum, difficillimum sanatu, maximeque dolorificum esse, non ideo allia, & Cæpę sunt Venena.

Galenus.

Auicẽna cõtra Plin.

Matthiol.

Galenus.

Quod autem dicitur elleborum suffocare, conuulsionem, & alia sæua Accid. efficere, non probat esse proprie Venenum, sed quare hæc

Syptomata ab elleboro.

re hęc Accidăt posterius lib. 3. explicabimus. Et Hip. 3. in 1. Epid. 50. *Exerceto circa morbos; vt prosis, aut nè quid noceas*. Gal. in com. Nihil itaq: vnquam institui, quin apud me prius periculum facerem, ne quid, si votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidam verò medici perinde, ac ij, aleam, qui iaciunt, solent ægrotantib. remedia offerre, quorum affert offensio magnum ægrotis incommodum.

Hippocr.
Galenus.

De Veratri facultate qua Humores Euacuantur. Sec. VII.

ELleborum album sursum, & Vomitione Corpus euacuare iam notum est. monuit etiam Dios. scribens. *Vomitione extrahit humores*, quod lōge melius, mea quidem sententia, expressit Pl. *Candidum* (inquiens) *vomitione, causasque Morborum extrahit*. Vires habet maximas, & admirandas, concediturq: ab omnib. omnium Vomitoriorum fortissimum, validissimumq: tum quia maximo impetu, & molestia, ac quandoque cum periculo, & sæuis Accidentib. euacuat, tum etiam, quia crassissimos, & pertinaces, renitenteiq: ac ab extremis partibus euacuat humores, ferosq: & ægre cedentes, fortissimosque morbos debellatur, denique ob apparatum, & præparationes præcedentes, famamque terribilem, vt ait Pl. de quo audire præstat differentem Aræteum. cap. de Elephantia. hisce verbis. *Quin, & album Veratrum non vomitum tantum molitur, sed etiam omnium simul purgantium medicamentorum efficacissimum est, non multitudine, & varietate Excremento rum; id enim & effectus ille, qui Cholera dicitur præstare solet: non distentionib. & violentia in Vomendo, (ad hoc enim, & Nausea, & Mare validiora sunt) sed potentia, & qualitate non vitiosa, quippequæ laborantib. sanitatem reddit per exiguam purgationem, & modicam intentionem, Vetustorum præterea Morborum omnium firmis radicibus inhærentium. si cuncta alia medicamina virib. inferiora sint: id vnicum remedium est. Siquidem igni facultate persimile est album Veratrum; & quod ignis exurens facit, eo plus Veratrum interius discurrens operatur. Videlicet facilem spirationem ex difficili, ex pallido colore floridum, & ex Macie corpulentiam*. fortissimum ergo cum sit medicamentum, non nisi fortissimis morbis conueniet, atq: Extremis Morbis conueniens, vt extreme exquisitum remedium, erit, qui autem sint hi magni, & Extremi Morbi particulatim in tractatu explicabūtur. quid autem intelligendum sit de Morbi magnitudine silentio inuoluam, nè hic totam Medicinam tradere velle videar. sed legi poterit Gal. de Constit. Art. med. 16. 4. meth. 6. & 7. meth. 12. 1. de Cris. 3. de totius Morbi temp. 5. & frag. Gal. in Hip. de Alim. fol. 17.

Dioscorid.
Plinius.
Aræteus.
Extremis morbis Elleborus.

Quos humores præcipue euacuet Elleb. definit sic Diosc. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων ἄγων ποικίλα. purgat per Vomitum Varios humores. & Pl. *terribili visu varijs coloribus Vomitionum*. Marcel. c. 30. Pituitas. Aegineta, bilem euacuare scribunt. Serapio autem ex Diosc. humores diuersos, & Viscosos, & ex Aben Mesuai purgat phlegma per Vomitum. si Varios humores purgat non videtur electione bilem, vel pituitam: sed mixtim. an purgat electiue humores crassos, bilem crassam, pituitam crassam, & viscidam, & ideo est difficilis Vomitus. quia renitentes humores? Hippoc. verò in coacis prænotio. pag. 581. *Purgationes valde rubicundorum, nigrorum, à Veratro, malæ sunt, & cum talibus exolutio mala. A Veratro Vomere rubicunda, spumosa, pauca prodest: facit tamen duricias, & suppurationes magnas abducit: Sunt autem hi qui talia vomunt aliàs, & pectus dolorosi, & in rigorib. exudantes, & testes intumescunt, quod si contigerit, insuper rigent, & gracilescunt*. ratio autem horum Hip. verborum alio differenda. Hip. 5. Epid. & repetit 7. Epid. *Phœnici Veratri potio eduxit varia, & omnigena maxime vero prasina*.

Quos humores purgat.
Hippocr.

Quærendum autem videtur, an semper per Vomitum euacuet, an quandoq: etiam per Aluum. & quidem omnes Auctores videntur affirmare per superiora tantū purgare. cum mentionem non faciant infernæ purgationis, & patet etiam quia Hipp. sæpe humores deorsum Vergentes Vomitu ex Elleb. reuellit, quod si etiam deorsum euacuaret, non fieret reuulsio sursum in contrariam partem. immo scribit Pl. post Vomitiones antiquos obseruare aluum, id autem accidisse credo, quia ob Vomitum, & reuulsionem sursum à Veratro, aluus comprimebatur, & hoc etiam euenire ego obseruaui. Sed aliqui videntur etiā per aluum purgare dixisse. vt Marcellus Empiricus Antiquus Auctor. c. 30. *Veratri verò succus albi ad mensuram denarij vnius potus ex passo detrahit pituitam, & per Vomitum, & per sellas*. præterea scribit Hip. 1. de Morb. Mul. si intus cōputruerit Viri semen, &c. *Curare oportet per Veratrum, aut Scammonium, aut Peplium, hæc enim sursum, & deorsum pituitam, & bilem, purgant, & flatus educunt*. hic incertum est an velit Hipp. hæc tria purgare sursum, & deorsum pituitam, & bilem, an velit esse miscēda, vt simul sursum, & deorsum purgentur varij humores. Verum non est Hip. mos, ita purgare: & disiunctiue hæc enumerat. potius interpretarer, sursum de elleboro, deorsum pituitam de Peplio, bilem de Scammonio. Marcelli locus est suspectus, nec mihi mirandum videtur, si Vomitorium Nat. medicamentum aliquo casu quandoq: aluum moueat, sæpe n. clister cōmunis per Accid. Vomitū concitauit. Elleb. autem teste Paul. & Diosc. etiam in balano subditus, & in clysterib. Vomitus commouet, quod si haberet

An aliquādo aluum soluat.
Marcellus.
Hippocr.

vim

vim etiam per aluum deiectiuam, per aluum tantum purgatet non concitato Vomitu in balano. tamen præter Vomitum credo aliquando etiam per inferiora deijcere; nam expertus sum Elleborum vbicumque fuerit, semper ad se humores attrahere. vnde in brutorum auriculis perforatis, vel cruribus, & alia quauis corporis parte immissus ad se attrahit, & expurgat multam humiditatem, narib. etiam attractus medijs sternutamentis caput à crassa pituita euacuat. in Auriculis etiam purulentis immissus eas valide purgat, ore retentus, aquam, & flegmata attrahit, in Eclegmate pectus expurgat. Vuluas etiam immissus purgat. denique expertus sum ellebori pulu. vel Oximel elleb. cauterijs non purgantibus applicatum, multam attraxisse materiam. Sed difficultas est maxima in Verbis Hipp. 2. de Morb. pro Phthisicis. cum scribit. *si à principio morbus obtigerit lenticulæ decoctum bibendum dato, deinde interposita vna die Veratrum dato temperatum, vt nè aluum infernam moueat, & quum noctu ad os salsuginosus humor ipsi influit, medicamenta ipsi frequentiora ad nares appone. si verò non fluit, appone quidem sed rarius, & mense semel; ita vt insuper Veratrum bibendum des, quantum duobus digitis comprehendi potest in Vino dulci temperato, statim verò lenticulę decoctum inde bibendum dato. At medicamenta quam paucissima bibat, si non febres acutiores ipsum corripiant. Radicem Dracontij albam, & Veratri delingat, sed non ex melle: sic enim minime aluum mouebit.* hic plura sunt explicanda eaque obscura. primo quid intelligat per Veratrum temperatum, 2. per aluum infernam, 3. an præscripta quantitas Veratri sit sufficiēs, 4. an sit sumendum totum, an paulatim. Equidem sentio per *Veratrum temperatum* intelligere Vino mixtum; nam ipse mox subdit dandum Veratrum *in Vino dulci temperato.* at quia subdit. *vt ne aluum infernam moueat.* certe asserere non possum in Vino non mouere corpus ad eiectionem, sed aliquid deest. Quare inferius legendo inueniemus. *Radicem dracontij albam, & Veratri delingat, sed non ex melle: sic enim minime aluum mouebit.* ergo Vino temperatum, non ex melle, Veratrum aluum non mouebit. Quare autem ex melle aluum mouebit ex Vino non, minime constat. Vnde neq: id satis est, nè Veratum aluum moueat. melius consideranti patescet Hipp. hic non dare Elleb. totum vnica Vice ad deiectionem vniuersim excitandam; sed in Eclegmate, & paulatim delingendum, & sic in delinctu (vt ait) minime aluū mouebit; sed tantū humores à pectore, & à capite ad os attrahet, & sufficit Hip. vt noctu tantū humores ad os attrahat, quia scribit. *& quum noctu ad os salsuginosus humor ipsi influit, medicamenta ipsi frequentiora ad nares appone; si vero non fluit appone quidem; sed rarius*, vult igitur expurgare pectus, & caput. pectus igitur ex Eclegmate ad os salsugine conuocata, caput verò ad nares appositis medicamētis quę medicamēta, si operentur ex Voto, frequētius adhibet, aliter rarius. Et quia subdit. *insuper Veratrū bibendum des, quantum duobus digitis comprehendi potest.* non intelligendum dedisse bibendum ad expurgandum per Vomitum, vel per secessum; sed delingendum, vt mox explicat. & quantitas elleb. pulverati, quæ duobus digitis comprehendi possit, quia Vix est scrup. j. non est dosis consueta antiquis, sufficiens tamen in Vino, & eclegmate, ad cōmouendam saliuam ad os. cum autem nullibi constet elleb. per inferiora purgare, in Hip. legendum puto non infernam, sed *supernam Aluum*. aut dictio hæc. Aluus inferna ita Explicanda. per aluum quidem intelligitur omnis cauitas, vt docent Grammatici. idem intellexit etiam, vt explicat Gal. per vocem Ventris ipse Hip. 6. aph. 20. cum scripsit. Si in Ventrem sang. preter Nat. effunditur, &c. quare sicut dicit quandoq: Ventrē inferiorem s. intestina. & Ventrem medium vbi sunt cibi, seu Ventriculum, & Ventrem superiorē, idest Thoracem. vt explicat Gal. 6. aph. 38. cum ait Hip. *Destillationes in Ventrem superiorem suppurantur intra 20. dies.* sic etiā Aluum superiorem, inferiorem, & Mediā: communiter autem aluus inferior sumitur pro intestinis, & pro Thorace aluus superior erit sumenda, Ventriculus autem cum inter has sit medius, respectu intestinorum erit aluus superior; respectu verò Thoracis erit aluus inferior: cum igitur Hip. hoc loco mederi intendat Thor. idest aluo superiori, dat elleborum delingendum cum Vino temperatum, vt eius virtus feratur ad pulmonem, non autem ad aluum infernam. idest Ventriculum, & Vomitum excitet. nec intelligit Hip. per intestina; nam hæc non solet appellare aluum inferiorem, sed tantum Aluum simpliciter appellat. quare cum subdit. si tormen in aluo inferna oboriatur, &c. intelligit Ventriculum, dat tamen statim ebibito Veratro lenticulæ dec. quod signum est, per vomitum velle purgare, & ne Vomitum sequatur etiam deiectio alui ob lōgiorem moram medicamenti in Ventriculo, statim dat d. Lenticulæ, vt statim operare incipiat. & prius dederat etiam lenticulæ decoctum, non alia videtur de causa, nisi ad leuiorem Vomitum. Equidem his perpensis fateri cogor maximam adesse difficultatem in recte explicanda hac Hip. sententia. quare experientiæ me remittam. & si ei credendum est, vt deiectoria sæpe Vomitum excitant. sic Vomitoria per Accidens etiam deiectionem sæpe moliuntur. sic Marcell. Empiricus c. 30. *Veratri verò succus albi ad mensuram denarij vnius potus ex passo detrahit pituitam, & per Vomitū, & per sellas*, & per secessū per accidēs.

Quibus in vniuersum morbis conueniat Elleb. paucis modo perstringendum. Exemplo Paul. lib. 7. c. 4. ita scribentis. *Veratrum con-*

Difficultas in Hipp.

Explicatio Hipp.

Hippocr.

Quid intelligatur aluus inferna.

Verbelta explicatio

conuenit acuto, & longo morbo laborantib. qui medicamentum bili ducendæ idoneum requirunt, quales sunt, qui insania, altera capitis parte dolent (heterocranici dicuntur) humorum impetu in Oculis decumbente, & pectoris affectib. torquentur accomodatissimum est, visceribus, Vteri, & Vesicæ, vitijs medicinam requirentibus, laudatur etiam ad longam asperæ arteriæ affectionem, Arquatum, eruptiones, quæ Exanthemata dicuntur, impetigines, vel herpetas, vel erisipelata, vel lepras, & lib. 7. cap. 10. scribit iterum, de Elleboro. *dari debet vbi longi, Valentesque morbi sunt, & spes ex alijs præsidijs adepta est, quod ægritudo omnibus ipsis fortior extiterit. Conueniet autem siue continue infestauerit morbus, vt Hidrops, Elephantia, Chachexia, resolutio, & id genus alia. siue statis temporibus repetat, vt Epilepsia, Podagra.* Pl. autem talia retulit. *Medetur morbis Comitialib. Vertigini, Melancholicis, insanientibus, lymphaticis, Elephantiæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hidropicis incipientibusq. Timpanitis, stomachicis, Spasticis, Clinicis, Ischiadicis, Quartanis, quæ aliter non desinant, Tussi ueteri, inflammationibus, torminib. redeuntib.* Deniq. noster Senex, libello de Veratri vsu, ad Democritum scriptum reliquit. *Quemadmodum autem in prænotionibus dixi, purgatio sursum versus commodat ei, in quo sine febre est cibi fastidium, aut stomachi punctura, aut Vertigo, aut os amarum, & in summa doloribus supra septum transuersum: at deorsum versus, vbi sine febre est Tormen, lumborum dolor, genuū grauitas, menses ægre prodeuntes, dolores in partib. sub septo transuerso:* deinde *Cæterū Veratrum his dare opertet, quibus de Capite fluxus fertur.* paulo post. *Purgat etiam Quartanas diuturnas, & diuturna febri lipyria vexatos, & eos, in quib. non est sitis, neq; excretio, Hos verò non ante tres hebdomadæs. Aliquando etiam pleuriticos, ac volvulosos. & sicut in Muliebribus morbis dixi, purgandum est etiam si vteri purgatione opus habuerint.* sed de his omnibus morbis, & alijs, qua ratione iuuet, longioribus deinde singulatim perpendemus.

Galenus. Paulus Oribas. Aegineta. Plinius. Auicenna. Plinius. C. Aurelianus. Theod. Priscianus. Hippocrates.

Hic tandem concludemus experientia constare, quod Veratrum omnes humores purget, quia ex Antyllo, & Possidonio medicis antiquis scribunt Orib. lib. 8. coll. c. 6. & Aetius ser. 3. cap. 133. primo saliuam multam expui, postea pituitam, deinde pituitā, & bilem. Mox puram bilem. Sæpe vero etiam ventrem inferne subduci quādo sane etiam tolerabilior purgatio contingit. Ex quibus auctoribus supradictæ dubitationes soluuntur. an plures humores purget? & an purget etiam deorsum?

Agemus autem diligenter de vsu Hellebori apud Hipp. quod idem est, ac agere de vsu vomitus. & ita innotescet, quibus morbis Hipp. aptauerit Vomitorium validissimum, ne nos postea vereamur in similibus morbis adhibere alia vomitoria, minus Helleboro valida. si enim corpora Græcorum tempore Hipp. ferebant Helleborum validissimum vomitorium, corpora nostra poterunt etiam ipsa ferre minus valida Vomitoria sine periculo, & sine tanto Medici, & ægri timore. cum tamen è contra certum sit, quod morbi Ventriculi sanari non possint, nisi per euacuationem Ventriculi.

Quid agendum.

De Veratri albi vsu in morbis capitis lædentibus actiones principales.
Sect. VIII.

Elleborus medicamentum est Poetis decantatum, & ad mentem purgandam adeo celebre, vt ijs, qui parum rectè aliquid fecerint, vel dixerint, commune prouerbium objiciatur, *Helleboro indiges.* immo Plinius æternæ memoriæ tradidit. *Quondam terribile, postea tum promiscuum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumptitauerint. Carne adem responsurum Zenonis libris.* Hoc Proeti filias furentes, à Melampode pastore sanatas; hoc Herculem ab Anticireo curatum, græci narrant; hunc, vt Democrito sapientissimo Philosopho, eo quod de omnibus risu afficeretur, pro dementi habito, magnus Hippocrates ad Abderitas se contulerat, veluti insano, daturus. quod illi obiurgat Democritus in quadam ad eum Epistola. *Accessisti ad nos* (scribens) *ò Hippocrates Veratrum nobis daturus persuasus à viris stolidis.* & paulo post subdit. *Si enim ab illis persuasus mihi velut insano Veratrum bibendum dedisses, prudentia insania facta fuisset, & artem tuam reprehendissent, velut, quæ insaniæ fuisset causa. Veratrum enim sanis datum menti tenebras offundit. Insanis autem valde prodesse consueuit.* quod fatetur ipse Hip. in alia Epistola sic respondens. *Inductus equidem sum ò Democrates velut insanienti Veratrum daturus.* & ex Hipp. libris constat ad insanos ipsum laudare Helleborismum, vt de Diæta pag. penultima ait. *confert insanis fomentis vti, & à fomentis Veratris expurgari.* & in alia insania *Conueniens est etiam Vere Veratris purgare, fomentis antea præparatos.* & lib. de insomnijs. *si aliquis somniauerit de Astris fugere ipsa celeriter, esseq. qui ea prosequantur, periculum denunciant futuræ insaniæ hominis, si non curatus fuerit, omnibus autem his conducit, vt Veratro purgati, optimam victus rationem instituant.*

Plinius. Democritus. Hippocr. Ad insaniam. Futura insania.

Et ad Melancholicum affectum descendentes habemus de eo sic docentem Aræteum cap. de curat. Melanc. *sed maturanda negotia sunt, ac celeritas adhibenda, exiguis enim medicamentis morbus non obsequitur; si magnis autem non vincitur; sed resistit, tunc firma sede melancholia nititur. quod si penitus totum corpus occupauerit, sensus, mentem, sanguinem, bilem, neruos etiam corripuerit, & ipsa insanabilis efficitur*

Aræteus. Ad Melancholiam.

tur, & aliorum morborum corpori sobolem inserit, furoris, neruorum distentionis, resolutionisq. quæ si à Melancholia proueniunt, sanationem vtiq. accipere nequeunt. Quamobrem ad hoc malum propulsandum Veratro vtendum est: Sed antequam Veratrum ægrotus accipiat, stomachum ad vomendum exerceat, & humores extenuet, & corpus fluxile reddat. Vomitiones autem hæc præstant, nonnunq. ieiuno stomacho nonnunquam radice prouocati. Deinde subdit. *Incredibile est autem, nisi ab his funditus conuulsus est morbus, at multorum saltem annorum interuallo non sopiri; plerumque enim melancholia rursum suboritur. Quod si iam firmas radices egit, nihil iàm vltrà differendum est; sed quæ ad Veratrum pertinent, omnia administranda.* adest etiam C. Celsus optimus Hippocratis interpres, qui lib. 2. c. 12. sic memoriæ tradidit. *At vbi longi, valentesq: morbi sine febre sunt, vt Comitialis, aut insania, Veratro quoq: albo vtendum est.* quod confirmat lib. 3. c. 18. *Insaniæ, quæ ferè sine febre incæpit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere, per album Veratrum, vomitumque purgatio conuenit.* Ad affectum etiam quendam Veratrum dat Hipp. 2. de morb. paulo ante finem, cuius verba hæc sunt. *In visceribus velut spina esse videtur, & pungere, & anxietas ipsum corripit, & lucem, ac homines fugit, & tenebras amat, & timor inuadit, & septum transuersum foris tumet, & ad contactum dolet, & expauescit, & terriculamenta, ac somnia horrenda videt, & quandoq: etiam mortuos. Et morbus hic ferè plurimos Vere corripit. Huic Veratrum bibendum dato, & caput purgato, & post capitis purgationem, pharmacum deorsum purgans bibat, postea verò lac Asininum bibat.* mox subdit. *Hæc si fecerit à morbo liberabitur, temporis progressu; si verò neglexerit, commorietur.* Nec silentio mãdandum Galeni testimonium de Atra bile. c. 7. qui contra Erasistratum ita disputat. *Priores eo non solum philosophi, & Medici; sed omnes vulgo affectum quendam melancholicum nominant, purgationeq: albi Veratri curationem aggrediuntur, nemo enim inter Græcos altus, adeò rudis, indoctusq: est, quin legerit, vel audierit Præti filias furore percitas sic à Melampode purgatas, curatasq: quo fit, vt non supra ducentos, aut trecentos annos: sed multo plures celebris hæc purgatio fuerit omnibusq: inter id temporis medicamine vsis.* Præterea C. Celsus loc. nuper citato addit. *Insanientibus si tristes nigrum Veratrum deiectionis causa; si hilares erunt, album ad Vomitum excitandum dari debet.* Gariopontus vetus auctor quondam expressus sub titulo Passionarij Galeni in cura Maniacorum hæc protulit. *Potu accipiant Caprinum lac cum Hellebori dracmis duabus, non amplius, ne magis paueant, aut insaniant.* Aetius ser. 6. c. 8. de insania ex Archigene, & Possidonio. *Si verò,* inquit, *reliquiæ affectionis superfuerint ad Veratrum album deueniendum est.* & Alex. Trallianus lib. 1. c. 18. ad Melancoliam. *Noui,* scripsit, *ex veteribus antiquioribus ad Veratrum album properasse, vbi affectum ab alijs purgationibus nihil penè imminui conspicerent.* Galenus in introduct. scriptum voluit. *Melancholicis medetur per ventrem purgatio, & maxime quæ per vomitum excitatur, adhuc his magis vtrumq: Veratrum soluit.* Oribasius lib. 7. Collect. c. vltimo. Veratrum dat insaniæ melancholicæ. Paulus Aegineta lib. 7. cap. 4. ad insanientes laudat Helleborum. & lib. 3. c. 14. de Melancholia scripserat. *Quibus vitium inueterauerit præsentissimum est remedium etiam citata per Veratrum album purgatio.* ex latinis. Plinius lib. 20. cap. 25. Melancholicis insanientibus Helleborum album commendat. Inter Arabes Auicenna cap. de Melancholia. *Administra Elleborum cum timore, & cautela.* dat etiam raphanum infixis Ellebori radicibus. & in Mirachia antiqua propinat etiam Elleborum album. C. Aurelianus. lib. 1. cronicon. c. 6. ad Melancholiam. & c. 5. ad furiosos. exhibet Helleborum album, vti etiam Teodorus Priscianus.

Melãcholia reuertitur. — *C. Census.* — *Ad insaniam.* — *Hippoc.* — *Galenus.* — *Celsus.* — *Aetius.* — *A. Trallianus.* — *Galenus.* — *Oribasius.* — *Aegineta.* — *Plinius.* — *Auicenna* — *C. Aurelianus.* — *Theod. Priscianus.*

Possem referre verba plurium Neotericorum, & Alex. Petronij lib. 4. de victu Rom. c. 13. Altimari. Capiuaccei, Cæsalpini, Fuchsij primo de Morbis. cap. 33. Fallopij de med. purg. Hollerij in praxi. Lud. Mercati. c. de Melanch. Matthioli in cõm. Petri Salij de affec. partic. c. 19.

Prosp. Alpin. lib. 10. de Meth. c. 11. Tagaultij in simpl. Mesues. & Matthioli lib. 4. Epist. ad Iordanũ. Brasauoli in Exam. simpl. Diomedis Amici de morb. sporadib. c. 91. & aliorum plurimorum.

Et ex his constat Helleborum album, prout vomitorium est, prodesse insanientibus omnibus, melancholicis, maniacis, & furiosis sine febre. quod si tales ægrotantes ferunt, & requirunt validissimum Vomitorium, poterimus etiam in hisce morbis vti alijs validis vomitorijs, & vegetabilibus, & mineralibus.

Insaniæ Melancholiæ. Maniæ.

Sed pro complemẽto huius sectionis esset explicandum, an Veratrum sanis datum insanire faciat vt Democritus scripsit, & si in maiori pondere magis insanire faciat, vt Gariopontus, & quomodo Vomitus conferat, si Hippocrates in Aph. dixit, Melancholicos per inferiora purgandos. Verum de his exacte agemus postea lib. 5. cap. de Melancholia, & de Mania.

Quid quærendum.

De Veratri albi vsu in alijs capitis affectibus, vt in Vertigine, Epilepsia, Paralisi, Tremore, Hemicrania, Oculis, &c.
Sec. IX.

NOn vni tantum morbo conuenit Veratrum; sed multis, difficillimis, & primum, ijs, qui Caput vexant. magnis vehemẽtibus, & longis morbis, quique alijs auxilijs sanati non sunt, namq; Hipp. libello de Veratri vsu, & repetit 4. Acut. tex. 85. *Quibus à Capite fluxio est, his Helleborum dare oportet*. in particulari autem ad *Vertiginem*. nam Hipp. libello de Elleboro hæc exarata leguntur. *Quemadmodum autem in prænotionibus dixi, purgatio sursum versus commodat ei, in quo sine febre est cibi fastidium, aut stomachi punctura, aut Vertigo*. Sed contra paulo post scripsit. *Quemadmodum autem in prædictionibus dixi, non sunt medicamenta danda his, qui nigra euomunt, neq; cibum auersantibus, neq; deliris, neq; vertiginosis*. At dicetis. supra dixit Hipp. Vomitum ex Elleboro conuenire Vertiginosis, nunc dicit, non conuenire; certè primò Prædict. seu Prorreticorum. n. 9. scripsit perniciosũ esse, Vertiginosos medicamentis purgare. sed Gal. in com. omnem difficultatem tollere videtur, dicens, quod *vertiginosi purgatione indigere videbuntur, sed ex eo, quod vires collapsæ sint, vacuationem non ferent*. ita etiam ad Vertiginem curandam Veratrum laudãt alij, vt Plinius, & Gariopontus. *Scotomatici, (inquiens) purgentur chathartico ex Helleboro.* Etenim quod vomitus his maxime conueniat, patet ex Hipp. 4. aph. 17. quo loci talis extat sententia. *Si quis febrem non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam vertiginem patiatur* (quam ore ventriculi à malis humoribus morso fieri in com. Gal. exponit) *& oris amaritudinem sentit, medicatione indigere per superiora significat*. præterea Introductio siue Galeni, siue potius Herodoti sit, hæc habet. *Vertiginosis omnium maxime Veratro succurritur*. Huc accedit etiam Aræteus de Vertiginis cura. *Vomitibus à cæna, inquiens, nec non vomitibus ab esu radicularum vti postea decet. Quin & ad Veratri assumptionem hæc præparatio fuerit, nam præexercendus est stomachus, cum vehementiorib. vomitorijs vti volumus. pituita quoq; in præsentia magis attenuatur, & ad Veratrum bene funditur.* & ex his Vertigini non parum prodesse Veratrum elucescit. vt Vomitoriũ. ergo etiã alia vomitoria.

Fluxionibus.
Vertigini.
Contradictio.
Solutio ex Gal.
Vertigini conferre probatur.
Aræteus.

Non minus Comitialibus conuenire credendum, siquidem, si Plinio fides est habenda, *Drusum constat, hoc medicamento liberatum Comitiali morbo in Anticyra insula*. & C. Celsus lib. 3. c. 23. de morbo comitiali sic scripsit. *Si per hæc morbus finitus non fuerit, confugiendum erit ad album Veratrum, ac ter quoque, aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus, sic tamen ne iterum vnquam sumat, nisi conciderit*. id ipsum etiam Aegineta laudat. & hoc quoq; Alex. Trallianus vritur, ita docens. *Quod si morbus vetustus, & contumax fuerit, vt mitiora contemnat remedia, tunc ijs quoq; vtendum erit, quæ largius extenuant, & totum affectum excindunt, præsertim ea purgatione, quæ Veratrum album recipit*.

Comitiali.
Celsus.
Trallianus.

Paralisim tollere testis est Paulus lib. 7. c. 10. quibus conferre etiam Manardus censet. Auicenna verò, *Vomitus*, inquit, *cum Helleboro albo Paraliticis cum dispositione sua, aut cum raphano*.

Paralisi.

Tremori membrorũ conferre asserit Plinius, immo etiam Gariopontus lib. 5. c. 3. vbi, *Ventrem*, inquit, *purgent ex Elleboro*.

Tremori.

Spasticis, idest conuulsis Plinius, sed à repletione. & Tetano.

Datur etiam Spasmo Cynico, seu conuulsioni caninæ, quando distenditur os ex auctoritate C. Celsi lib. 4. c. 2. cum ait. *Ducere aluum oportet, si nec sic quidem discussum est, albo Veratro vomitum mouere*.

Spasmo.

Dolori capitis prodesse primus tradidit Hipp. 4. acut. t. 86. quod Paulus etiam postea confirmauit. immo Galenus primo ad Glauc. 15. *si quis doleat caput. si quidem os ventriculi illi mordeatur, & fastidium sentiat, iubendum est, vt vomat; nam vel bilem euomet, vel pituitam, vel vtramque*.

Dolori capitis.

Prodesse Oculis fluxione infestatis addit Paulus. & Celsus. *prodest*, inquit, *cui sonant aures, aut madent oculi*. & Hipp. 2. de articulis tex. 51. in fractura auris. *Si homo facile vomat, vomere debet, vt modice exhauriatur*. sed Hipp. 4. acut. n. 65. *Si vero corpus dissoluatur, vel dolor in capite sit, vel oppletæ aures, vel nares, vel sputatio, vel genuum grauitas, vel corporis præter solitum tumor, quodcumq. horum contigerit, dabis: modo hæc neq. ob potum fiant, neq. ob veneres, neq. ob tristitiam; neq. ob curas, neq. ob vigilias: si enim quippiam horum causam fecerit, ad id curationem dirigere oportet*. conuenire intelligendum putat Galenus in com. si supradicta symptomata absq. causa manifesta euenerint. Verum non in omni oculorum, & Aurium morbo, & capitis dolore conuenit Vomitus, & Elleborus, quia idem Hipp. nu. 64. *Nosse oportet*, inquit, *eos, quibus caput dolet ab exercitationibus, aut cursibus, aut profectionibus, aut venationibus, aut ex alio quopiam intempestiuo labore, aut ex re venerea, &c. & obscurè videntes, & quibus aurium sonitus incidunt, &c. ex talibus nullum medicamẽto purgandũ esse. Periculum enim habebis, & nihil opis afferes, & spontaneas liberationes, ac iudicationes tolles*. immo si Vomitus quandoq. spontaneus surditatem relinquit, multo magis à Validissimo Veratro. primo Epid. ægroto quinto. circa xx. *vomuit biliosa, pauca, nigra. ad noctem surditas*. & 3. Epid. ægroto 4. *prima die vomuit biliosa, pauca, flaua primum, postea verò plus æruginosa. secunda die surditas*. & huc etiam spectat

Oculorum morbis, & Aurium.
Exceptio.

locus Hipp. primo Prorrethicor. 20. *Quibus in ſurditate, & torpore parua eſt à naribus deſtillatio, ea habet quid difficultatis. Vomitus his confert, & alui perturbatio.*

Strumis. Amplius ex Celſo lib. 5. c. 28. *ad Strumas album Veratrum rectè datur, atq. etiam ſæpius, donec ea digerantur.*

Fluxioni à capite. Tandem dicendum cum Hipp. de Victu Acut. n. 56. in vniuerſum *Veratrum dare his oportet, quibus à capite fluxio fertur.* licet Gal. in com. neget Elleborum neceſſario dandũ eſſe omnibus, quibus à capite fluxio eſt. nempe quia interdum capiti ſoli prouidere conſueuimus. ſed hoc raró accidit in magna fluxione. & quæ hic de Helleboro diximus, etiam alijs vomitorijs aptari poſſunt, de quibus in particulari egimus.

De Veratri albi vſu in morbis Thoracis, quales ſunt, Aſthma, Peripneumonia, Phthiſis, Pleuritis, vlcus aſperæ arteriæ. Tuſſis. Syncope. Sect. X.

SAeuiſſimi hi, curatuq. difficillimi ſunt morbi, in quibus mea ſententia, Celſi conſilio eſt vtendum, idque memoriç mandandum, ſcilicet. *Satius eſt anceps auxilium experiri, quàm nullum.* his ergo atrocibus in morbis ſuadet Hipp. Helleborum propinare hac vſus verborum ſerie lib. 3. de morbis n. 17. agens de Peripneumonia, *At medicamẽta ſurſum educentia ſexta, & ſeptima, ac nona die, & morbo adhuc vlterius progeſſo magis exhibeto. Sit autem medicamentum Veratrum album, Tapſia, Elaterium recens ſingula æquis portionibus. Quod ſi ſaliua non probe purgetur, & ſpiritus fuerit frequens, & purgatio non præualeat, prædicendum eſt, nullam ſpem vitæ reliquam eſſe.* quis poſſet ſuſpicari Hippocratẽ hæc dediſſe pro Eclegmate ad ſaliuam expurgandam, non autem ad Vomitũ ciendum, ſed deciperetur. quia omnia illa tria ſunt validiſſima Vomitoria, & ſimul mixta etiam in pauca quantitate non ſolam ſputationem; ſed ſimul vomitũ inducent. At Hipp. vult ſi purgatio ex Elleboro non præualuerit, ita vt ſputum poſtea probe purgetur, nullam eſſe ſpem ſalutis, & de inter. affect. non multo poſt principium ait. ad inflammationem Pulmonis. *Si non ſatis purgentur ſurſum, per Veratrũ ipſum purgato.*

Peripneumonia.

Expoſitio.

Pleuriticis. Pleuriticis dari aliquando aſſeruit Hipp. lib. de Veratri vſu. & 5. Epid. Methoni febris, lateris dolor. *Medicamentum per ſuperna eduxit611 bilioſa.* ergo exhibuit vomitorium. & 3. de morbis nuper citato ſcripſit Pleuritidẽ eſſe curandam, vt Peripneumonia. & Proſper Martianus feliciter vtebatur in deploratis pleuriticis Oximell. Helleborato. At Martin. Rullandus multos Pleuriticos ſanauit. Aqua ſua benedicta. vel extracto Eſulæ Vomitum ciendo.

Tuberculo pulmonis. In tuberculo pulmonis Hipp. 2. de morb. n. 55. *Pharmacum dato à quo inferna aluus non moueatur. Et ſi vna cum vomitu pus ſequatur, ſi quidem pus fuerit album, effugiet, &c.*

Phthiſi. Phthiſicis quoq. præbuit Hipp. vt 2. de Morbis n. 46. hac ratione. *Si à principio morbus obtigerit, lenticulæ decoctum bibendum dato; deinde interpoſita vna die, Veratrum dato temperatum, vt ne aluum infernam moueat, & quando noctu ad os ſalſuginoſus humor ipſi influit, medicamenta ipſi frequentiora ad nares appone; ſi verò nõ fluit appone quidem; ſed rarius, & menſe ſemel; itaut inſuper Veratrum bibendum des, quantum duobus digitis comprehendi poteſt vino dulci temperatum; ſtatim verò lẽticulæ decoctum inde bibendum dato. At medicamenta quam pauciſſima bibat, ſi non febres acutiores ipſum corripiant. Radicem Dracontij albam, & Veratri delingat; ſed non ex melle, ſic enim minime aluum mouebit; ſi verò tormen in aluo inferna oboriatur primum per clyſterem illud infuſum immittitur, in quod Coccus Cnidius ammiſcetur. quod ſi neque ſic ſedetur, lacte aſinino cocto purgato, pharmacum autem nullum deorſum purgans dato; ſi verò ante medicamentum, præpotato Veratro bilem vomat, ab ipſo lenticulæ decocto accepto vomat.* in his Hippocratis verbis plures ſeſe offerunt difficultates. vt ſuperius tetigimus.

Dilutum Caluus.

Difficultates.

Veratrum temperatũ Primo. quid ſit Veratrum temperatum, vt ne aluum moueat. An cum Vino dulci temperatum, vt poſtea docet? nec hic videtur velle vinum temperatum, ſed ipſum Veratrũ, an in Eclegmate tẽperatũ, ſcilicet imminuta doſi, & admiſto Dracontio? Verũ hoc probabilius quodammodo videtur; nã ſubdit, hoc pacto, ideſt, in Eclegmate, minime aluum monebit. vt nos ſupra hunc locum explicauimus ſect. 7.

Veratrum in Eclegmate. Secunda ob id maior inſurgit controuerſia. quia Veratrum medicamentum validiſſimum, non videtur in Eclegmate pectorali exhibendum ex Hipp. 4. de Morb. circa finem. *Quæcunque medicamenta purgatoria ſunt, aut ſuperne, aut inferne, aut etiam vtrumq. præſtant, ea hæc faciunt, omnia valde vrunt, & fortia quidem ab ipſis, ſi partem aliquam teneram corporis contigerint, eam exulcerant. Mitiora verò turbulentum corporis motum faciunt, quamcumq. tandem partem occuparint. Si verò aliquod ex his medicamentis in pulmonem perueniret, videtur mihi magnum aliquod malum inducturum eſſe. Pituita enim de capite deſcendens eum in valde breui tempore exulcerat. Teneræ enim, & raræ res eſt pulmo; ſi exulceratus fuerit, non bene habebit homo ille ob multas ſanè cauſas.* Quare ſi timet Hipp. à medicamentis purgantibus validis (quale certe eſt Veratrum,) pulmonis exulcerationem, ſi eò peruenerit, quo tamen Eclegmata tendunt. quomodo illo exulcerato id ipſum nunc exhibet? An alia eſt ratio præſeruatiua, alia duratiua? & vbi eſt purgandum vlcus à corroſiuo pure, valida requiruntur attrahentia, & abſtergentia, & vtitur temperato Veratro, ſeu minus valido,

fortè

fortè diluto, vel infuso, ne substantia nocere queat, videtur tamen eius substantiam dare tam in Vino, quam in Eclegmate. Exhibet etiam Veratrum in morbo sequenti, quem appellat Tabem. *Huic Veratrum*, ait, *bibendum dato, & lenticulæ decoctum, & large cibus sumendus*.

Difficultas 3. Tertia difficultas est, quia hic nullum deorsum purgans dari vult, at de internis affect. n. 11. in prima Tabe. *Primum quidem*, inquit, *Veratrum bibendum dare, infra autem sub purgare Epythimo, aut Peplio, aut grano gnidio, aut Thytimalide: hæc quater in anno dare oportet. sursum bis, deorsum bis*. & eadem curatione vtitur in secunda Tabe. Ergo sursum, & deorsum. Alibi verò in Tabe prohibet Vomitum. vt 4. Aph. 8. *Tabidis verò cauentes ad superiora purgationes*. & Gal. in com. Ad superiores purgationes nũquam Tabidos duxeris ob instrumentorum respirationis debilitatẽ. & per Tabidos intelligit *vel qui phthisim patiuntur, vel qui ad eam sunt natura proni; scilicet quibus pectus angustum, &c.* & hic nos censemus vltimos intelligere Hippocratem, vnde dicere possumus, quod actu tabidis conueniat vomitus, quia expurgatur pars superior, nempe ventriculus, caput, & Thorax: materia enim præsens vrget ad sui expulsionem, & expulsionem sursum per sputum, quam coadiuuat vomitus. reuellit, & transfert inferna deiectio. vnde in Tabe 7. aph. 16. docet fluxum esse malum, quia sputum supprimitur, & ita moriuntur. & 5. aph. 14. *A tabe occupato Alui profluuium accedens, lethale est*. Recte igitur in actu tabidis infernam purgationem vetat Hipp. Contra verò in paratis ad Tabem prohibetur vomitus ob debiles natura thoracis partes, ne capitis commotio, & ad imbecille pectus catharri fluxio fiat. & sic Natura ad illas partes excrementa transmittere assuescat: ideo sola inferna aluus reuulsionis potissimum gratia ad partes maximè longinquas a fluxione tentari apto membro mouenda.

An Tabidis vomẽdum.

Actu tabidos sursum.

Dilucidatio.

Præterea Hipp. eodem 2. de Morb. n. 47. in alia Tabe. *Huic*, inquit, *Veratrum bibendum est, & lenticulæ decoctum, & large cibus sumendus, itaut abstineat ab acribus, & carnibus bubulis, ac porcinis, & ouillis, exerceatur modicè, & deambulet, & à cibis vomitu vtatur*. deinde n. 49. in Tabe dorsali. & de inter. aff. 11. in Tabe Vomitum laudat.

Tabidis Veratrum dãdum.

Contra vero C. Celsus lib. 3. c. 22. *Vomitus in hoc morbo si frequens est, perniciosus est, maximeque sanguinis*. & C. Aurelianus lib. 2. c. 4. *Diocles vomitum ex Oximellite, quo corpus disijciendo vlceratas lacerat partes: atq. hoc iugiter, & post cænam faciendum probat. Item Praxagoras initio Helleborum probat, atq. sitim faciendam, tum resumendos: non aduertens primo resumptione, tunc Helleboro vtendum, quo possint eius laborem perferre ægrotantes. Ad summam non resumpto viribus deficiente Helleborũ non conuenit. Resumpto autem, vel fortificato exclusa phthisica passione comprobatur. & propterea vsus Hellebori recte prohibetur.* ego dedi Lathiridem in paratis ad phthisim, & contulit.

Quando elleboro vtẽdum.

Ad Asthma conuenit etiam Helleborus. & Vomitum laudat Celsus lib. 4. c. 2. Paulus Aegineta lib. 3. c. 29. Gariopontus lib. 2. c. 22. Aetius ser. 8. c. 57. scribit Maximũ autem remedium, inquit Archigenes, purgatio frequẽtior existit *per pharmaca fortiora, & Vomitus à radicibus per interualla suscepti*. deinde laudat Vomitum ex Elaterio, &c. Cæl. Aurel. lib. 3. c. 1. *Tum ex radicibus Vomitus, vel si passio coegerit etiam Helleboro prouocatus*. Aetius ser. 3. c. 119. ex Rufo. *Conducit Vomitus spirationibus erecta ceruice*, & Auicenna lib. 3. fen. 4. tra. 1. c. 40. *Et Helleborus albus*, scripsit, *valde iuuatiuus est, & est in ægritudinibus pectoris securus, & absq. timore, & rectius quidem est, vt sumãtur frustra Hellebori, & figantur in Raphano, &c.* ex nostris, qui vomitum laudant in Asthmate sunt. Theod. Priscianus, Hollerius, Fuchsius, Iacchinus in Rasim, Claudinus cons. 120. Guarinonius. cons. 103. & alij plurimi. Renealmus Obser. 91. 92. 120. 144. 145. 167. & 168. refert Asthmaticos curatos vomitu.

ad Asthma

Tandem concludẽdum morbis pectoris conferre Helleborismum. quia Paulus lib. 7. c. 4. inquit, *Qui pectoris affectibus torquentur accomodatissimum est*. & Celsus lib. 1. cap. 3. *Prodest ei, cui pectus æstuat*. Soranus Ephesius. c. 7. de pectoris curatione. *Succurrit, si quis post cænam plenus, cibum, & potum maxime dulcem vomat, & materiam simul phlegmatis, & fellis amittat; sed sic vt ante raphani radices minutas edat, idem Nasturtium, & Sinapi folia terna, atq. herbæ Rutæ pariter trita sumenda accipiat. deinde aquam tepidam superbibat, & sic prouocet vomitum. Tunc ille humor noxius, qui vel amarus, vel salsus sentitur, reiectus plurimum subleuat. Certè si non potest vomere: ne stomachus lædatur, ieiunet die tota, & si necesse fuerit, & alia, vsque dum humores malos conficiat, quia assidue vomendo solet stomachus corrumpi*. & Paulus lib. 1. cap. 100. ex Diocle. *Quum à Thorace morbus nascetur, &c. succurrendum est prudenter hoc modo. Vomitus quàm optime fieri potest, post cænam sine repletione, sineq. medicamento citari debet: vtiles sunt, & vomitiones ante cibum, quas Græci Syrmismos appellant. Oportet autem eum, qui sic vomet, radiculas tenues præsumere, nasturtium, Erucam, Sinapi, & Portulacam, mox aqua tepida superbibita vomere*.

Ad Morbos Pectoris.

Paulus Diocles.

Ad Aphtas, quod est feruidum vlcus in pulmonis fistula ex Hipp. 2. de Morb. 48. cum debili febre, dolore medij pectoris, corporis pruritu, voce raucosa; ac liquida, tenuiq. saliua, quandoq. etiam crassa, foetido oris halitu, genis rubescentibus, corporeq. attenuato sic Veratro vtitur. *Curare oportet*, inquit, *vt lenticulæ decocto poto vomat, quod si tempestiuum esse visum fuerit, Veratrum*

ad Aphtas.

bibat; si quidem potens fuerit homo, per se, sin minus dimidium potionis ad lenticulæ decoctum ammisceto, itaut quinta, aut sexta potione desinat. & hunc textum diligenter Salius, & Martianus considerant.

Ad Tussim.

Tussim etiam Helleboro poto curabant Antiqui: sic Plinius Helleborum laudauit ad Tussim antiquam. Paulus ad longam asperæ arteriæ affectionem. & Hipp. 4. Acut. seu n. 64. *Raucosos, spirituosos, & siccam tussim habentes, medicamento purgandi non sunt, &c. Si verò dare visum fuerit; per Veratrum tuto sursum purga, deorsum verò nullum talium.* in summa etiam pueris tussientibus vomitum præscribebant. vt Paulus lib. 1. c. 7. *si tussicula, aut grauedo puerum affligit, digito linguam leniter premere, multum enim hoc pacto pituitæ Vomitu egeret:* & Omnibonius ferrarius ad Asthma puerorum eodem modo agit, vti etiam Mercurialis.

Ad Hæmoptoicos.

Imo ad Hemoptoicos in vsu fuit. licet etiam vituperet C. Aurelianus lib. 2. c. 3. scribens. *Praxagoras vtitur vomitu, sed proteruus omnibus vomitus, & propterea contrarius iudicatur, rescindit enim vulnera; nisi quis eum, iam solidatis cicatricibus ob recorporationem adhibendam probauerit.* tamen Alex. Trallianus lib. 7. *sanguine detracto*, inquit, *ægrum conquiescere cogito compellitoq. ne magnam respirationem edat: vbi verò respirauerit, aquosam poscam ipsi supersorbere præcipito. Etenim simul cum vomitu accidit, vt & sanguinis grumi dissoluti eijciantur, & magnum illius ex partibus iam commemoratis profluuium, cursusq. impellatur.*

Concludamus iterum & Veratrum, & Vomitũ in vniuersum pectoris morbis prodesse. etiam Plinij testimonio. lib. 31. c. 6. de nauigatione in Aegyptum agentis.

Nauigatio in Aegyptum cur.

Neq. enim Aegyptus propter se petitur; sed propter longinquitatem nauigandi. Quin & vomitiones ipsæ, instabili volutatione commotæ plurimis morbis Capitis, oculorum, Pectoris medentur, omnibusque propter quæ Helleborum bibitur.

Morbis Cordis.

Verum enim vero quia Cor in Pectore latet, etiam considerandum modo est, an Veratrum morbis cordis prodesse possit, & quidem in Syncope probant Vomitum Stephanus Atheniensis. pag. 196. Fuchsius, Iacchinus in Syncope a Veneno, Hollerius, Ant. Valetius, Gordonius; ad Syncopem in febre Massaria. sed videntur concedere leuem vomitũ non à Veratro, quia Aetius ser. 3. c. 119. ex Ruffo. *Contrarij verò*, inquit, *sunt Vomitus animi deliquijs, & his, qui à suffocatione assidue vexantur.* & c. 121. ex Antyllo, & Possidonio. *Incommodum Veratrum est his, qui assidue animo linquuntur.* audiatis Haly abatem. 6. prac. c. 18. Syncopi, si ex Ventris fiat fluxu Vomitus prouocetur, quo ab inferioribus ad superiora reducatur materia. Si ex repletione, aquam calidam, vomitumque impera, & oximel. Et si quis in stomacho est humor pungens cum oliuæ oleo, & aqua vomitum vrge; pennamq; ori inducat; si vomitus non fuerit difficilis.

ad Syncopẽ

Ad Melancoliam Hipocõdriacã.

In Melancholia Hipocõdriaca. sic Hipp. 2. de morb. n. 70. *Cura morbus difficilis.* videtur melancholica passio. *Huic Veratrum bibendum dato.* & n. 71. in morbo nigro. *Huic pharmacum bibendum dato frequenter, & pro anni tempore.* deinde. *& post medicamentorum potiones sursum purgantes.* & n. 72. Alius morbus niger. *Hunc medicamentis sursum, & deorsum purgare oportet.* & 2. de morbis 64. dixerat. *Vomat autem à succis.* pro morbo siccatorio.

Ad Colliquationem.

In Colliquatione. Hipp. de Victu acut. n. 62. *Si valentes fuerint, reuelles Elleboro albo.* & 3. de Dieta. tex. 14. in Colliquatione. *Velocior quidam curatio est poto Veratro, Verum tutior à diæta.*

In Melancholia Hipocondriaca. Iacchinus, Massaria, & alij, leuibus vomitibus vtuntur.

Ad lac vitiatum.

Et quia mãmæ in pectore sunt, dicemus etiam Vomitum ijs conferre. quia P. Aegineta. lib. 1. c. 4. ad lac vitiatum Nutricum scripsit. *Lac vitiatum hoc modo corrigi debet: si crassius fuerit, pituita vomitu elicietur, qui optime oximelite epoto citatur, &c.*

De Veratri albi vsu in morbis Ventriculi.
Sec. XI.

NOn mirum, si Veratrum multis Ventriculi morbis conferat, quia ipsum à mole infestantium humorum liberat, & expurgat. In omnibus autem ferè deploratis morbis Veratro vsa est antiquitas, dummodo purgatione per superiora egerent, quæ quidem purgatio eorum æuo mirè vsitata erat, contumacesq. morbos, & alioquin solutu difficiles hac vna expellebant, nunc verò quamuis optima sit, parum tamen est in vsu: vnde non mirum si plures morbi non sanentur.

Ad affectus Ventriculi.

Hipp. lib. de Veratri vsu. ipsum exhibet ijs, *in quibus sine febre est cibi fastidium, aut stomachi punctura, aut os amarum.* & 4. Aph. 17. ait. *Si quis febrem non habens abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam Vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, medicatione indigere per superiora significat.* Plinius stomachicis. & Paulus lib. 3. c. 3. *Stomachici proprie, qui cibum non continent.* sed Gal. 8. de comp. med. loc. 2. multipliciter dicuntur, vel qui accepto cibo grauentur, vel nauseosi, vel in quibus cibi acidi, vel nidorosi fiunt, vel qui plurimum ructant, vel in quibus plurimum in stomacho cibus firmatur, vel qui habent appetitum caninum, vel qui ob retardatum cibum exoluuntur. & fortè omnibus his Veratrum confert. & C. Aurelianus lib. 3. c. 2. *Conuenit*, inquit, *etiam Vomitus arte affectatus, quo corpora dissecentur, & primo ex aqua mulsa, vel ex aceto squillitico melli admixto singulari*

Qui sint stomachici.

singulari

gulari, vel adiuncto semine Erucæ, aut Cardami, aut Vrticæ, aut Sinapi, aut salsamento multo ex aceto, & melle, tum etiam ex radicibus: vltimo quoque Helleboro lenticulæ admixto, vel Orizæ, in ijs, qui rheumatismo fuerint affecti; cum sorbilibus verò succis, qui strictura.

Ad ructum acidum. In Ructu acido præuio ad Hydropem, Hipp. 3. de Diæta. *Velocior quidem curatio est poto Veratro exhibere cibos, quemadmodum à me scriptum est. Verum tutior à Diæta hoc modo. primum calida lotus Vomitum faciat; deinde septem à vomitu diebus cibum consuetum capiat, decimo autem à vomitu die rursus vomat.* & Celsus lib. 1. c. 3. *vbi amari ructus cum dolore, & grauitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. item prodest ei, cui frequens saliua, vel nausea est, aut os amarum est.* & c. 8. *cui cibus acescit; is ante cum bibere aquam egelidam debet, & vomere.*

Ad Saliuationem.

Ad Nauseã Nauseabũdis præbet Aetius ex Ruffo ser. 3. cap. 119. sed Hipp. 6. in 2. Epid. 29. *Vomitus solutio aquam calidam bibendam dato, & vomat.*

Aetius. & Aetius ser. 9. c. 3. in Vomitu bilis. *Ante cibum, ait, aquam tepidam dabimus, & vomere cogemus, bilioso enim humore circum circa adhærente vnà cum aqua reiecto, stomachus elatus, ac leuior redditus statim retinet oblatum sibi cibum.*

Ad Vomitum biliosũ & c. 10. in Nausea. *Innatantes, inquit, humores euacuare, siue per Vomitum, siuè infernè, si humor tenuis biliosus, aut serosus in ventris amplitudine contineatur, tenuissimo ptisanæ succo exhibito vomere cogimus digitis, aut pennis immissis.*

Actuarius. Actuarius 4. meth. c. 5. scripsit. *ijs, quibus in Ventriculi ore humor aliquis coaceruatur, vt Vomitum moueant, studendum est: ita namq. promptius æger extricatur. Quod si vna sponte humor is non cesserit, medicamentis suprà infrauè explodendus est: inde nimirum, quo sua natura repit.*

Alex.

Ad cibi fastidium. Alexander Trall. lib. 7. c. 7. Anorexiæ, seu cibi fastidio. *Quod si humores noxij per vomitus euacuandi tibi videantur, caue ne medicamentis ad vomitum ciendum efficacibus vtaris; sed humectantibus potiùs cibis, & potionibus, vt potè copiosa aqua tepida, idque frequenter, sic namq. recrementitius humor facile supernatabit, educeturq. Etenim mulsa etsi vomitum moueat, tamen in eiusmodi, ipsa vitari debet, vt quæ intemperiem aliquam latentem corpori insinuet; quare rectius ages, si tepida sola vtaris: sin autem ægrum quoque luteis ouorum, aut cremore ptisanæ nutries, priusquam tepidam exhibueris: deinde exiguo tempore interposito, ita vomitum potius prouocaueris, is sine noxa erit, & vtilissimus. Eo sanè modo vomitus, si æger ad illum inclinatior fuerit, accomodari debet; sin autem difficulter vomat cauendum est, ne stomachus plurimum vellicetur, vel ad id compellatur: nam si largius vellices, distendesq. magis appetitum subuertes.* ita etiã Aetius ser. 9. c. 20.

Ad crapulã Ad Crapulam Hipp. de loc. in hom. 45. *Quum susceperis vinosum, & vomentem, vomitum ne sedato, vomitus enim euacuationem sedat, facilius autem vomitus postea sedabitur.* Aetius ser. 4. c. 51. ex Philumeno. *cruditates.* ex Vino cogemus ipsos Vomere tepida aqua.

Ad cruditatem. Ad cruditatem. Oribasius lib. 7. collec. cap. vltimo Veratrum diuturnis cruditatibus exhibet. Aetius serm. 4. c. 50. & ser. 9. c. 24.

Ad singultum. Ad singultum. à repletione, vel mordacitate. Aetius ser. 9. c. 5. Paul. lib. 2. c. 57. Alexander. lib. 7. c. 15. Gariopontus. lib. 2. c. 42. & alij.

Et in omnibus alijs Ventriculi affectibus, & calidis, & frigidis Bulimo, fami Caninæ, ad sitim. plurimi Auctores Veratrum probant, vel saltem vomitum leuiorem, prout casus leuiores sunt.

De Veratri vsu in morbis intestinorum,
Sec. XII.

Ventriculo adhærent intestina, ab eo recipiunt alimentum concoctum, eandem tunicam habent, & eiusdem sunt famulitij, ob id de ijs nunc agendum. primo autem de laxatis, tum de astrictis. consideremus igitur, an in lienteria, celiaca, Diarrhæa, disenteriaque, & etiam Cholera. Veratrum, & Vomitus conueniant.

Noxius in lienteria. Et primo negandum videtur, quia Hipp. 4. Aph. 12. *Quibus alui intestinorum leuitate laborant, eos hyeme sursum purgare malum est.* quẽ imitatus Auicenna. 4. primi doct. 5. c. 4. ait. *Et cuius humor descendens fuerit sicut lienteriam habentem, facere vt vomat, est inconueniens.*

Hipp. Tamen ipse Hipp. de inter. affect. 26. ad profluuium ventris longum docuit. *Veratrum in potu dato, sursum versus reficcato, & capite à pituita purgato,* deinde subdit. *Hi morbi Disenteria, inquam, & lienteria, ac Diarrhæa consimiles sunt, & oportet ipsos sic sanare, ita vt defluxum à capite, & superiore ventre intercipias, aut auertas.* & n. 28. In Cholerica nobis dicta, aut Diarrhæa ex Vino, aut conuiuio. *Si verò non cesset, velis autem sedare, vomitum à cibo, aut lenticulæ decocto facito, & confestim sursum reuellitur infernus secessus.* & 3. de Diæta n. 16. *Ad cholerã & Diarrheã*

Adˋ Disenteriam. ad Disenteriam. *Quum verò dies decem præterierint, dimidium cibi detracti apponere, ac vomitu vti; atque sic addens quatuor cibum exhibere, vbi autem alij decem dies præterierint, etiam reliquum cibum apponere, ac vomitum facere.* & in alijs etiam alui fluxibus n. 17. 18. 19. vtitur Hipp. Vomitu. Præterea primo de morb. 6. *A profluuio alui forti correpto, Vomitus superueniens, bonum.* & de Affect. 24. in Disenteria. *Huius vbi purgaueris caput pharmaco in potu exhibito, quod sursum pituitam purgat,* & similiter curat lienteriam. *Hipp. ad choleram.* Præterea 5. Epid. nu. 4. *Athenis virum cholera corripuit, vomebatq. & deorsum egerebat, & dolebat, & neq. Vomitus, neq. per aluum secessus sisti poterat, & vox ipsum destituebat, & ex lecto moueri non poterat, & oculi caliginosi, & caui erant, & conuulsiones tenebant ab aluo, & intestino, & singultus, verum*

secessus

secessus multo copiosior erat, quam vomitus: Hic Veratrum in lentium succo bibit, & alterum Lentium succum insuper bibit, quantum potuit, & postea vomuit, & coacta sunt, ac adstricta ipsi ambo. frigidus autem factus est, & lauabat infernè vsque ad pudenda, calida valde multa; donec etiam supernæ partes calefactæ sunt, & viuebat, postera die polentam bibit ex aqua. mirabilis est hæc historia, & licet Hipp. non scribat an conualuerit, tamen constat in cholera, cui superuenerat conuulsio dedisse Veratrum ad Vomendum. & 7. Epidem. Mnesianacti. Alui egestio ante febrem, & postea ad multum tempus sequebatur, multis, albis, mucosis prodeuntibus, & quandoq. pauco sanguine citra dolorem, strepitus autem in vētre, &c. *datum est Veratrum, &c.*

Aræteus. Et hanc medendi fluxus intestinorum rationem per Vomitum sequuti sunt etiam posteriores veteres. si quidem Aræteus lib. 8. c. 6. de cura Cęliacorum. *Quod si per hæc nihil, aut parum proficiatur, vomitionibus per raphanos lacessitis vtitor. Verum si & albi Veratri radices in his per noctem vnam addideris, valentissima tibi purgatio successerit. per quam frigidi humores purgabuntur, & excernentur, calor autem accendetur.* & Cel. Aurel. lib. 4. c. 3. Cæliacis, & intestinorum defluxionibus. *Si passio perseuerauerit. Tum confirmato corpore, & resumptis viribus vomitum conuenit adhibere, & primo ex simplici potu; secundo ex radicibus, quo partialiter locale adiutorium ventri præstemus, & quodam vehementi motu, veluti purgatione per vomitum effecta, omni impedimento digestionis officij liberetur.* deinde. *ac si fortificatum corpus rursum fuerit humoris fluore tentatum, quod Græci Rheumatismum vocant, conuenit Hellebori dati decocti, vel radicibus inserti, quod Catapostion appelant: dissecat enim corpus, & quadam nouitate confirmat. Culpandi præterea etiam nunc Veteres medicinæ conditores. Hippocrates enim libro, quem ad Cnidias sententias scribit. Helleborandos principio ægros ordinauit, vltimum adiutorium cæteris anteponens. Lisius etiam principio adhibendum vomitum post cibum probat. sed cum noua, ac recens in corpore fuerit passio, sine dubio dupliciter nocens. primo, quod intemporaliter, etenim nouellæ passiones suasu quodam, & non agitatione vehementi, sunt depellendæ, dehinc, quod incongrue, si quidem sit Vomitus post cibum grauabilis capiti.* At pro Hippocrate respondere licet, extremis morbis, extrema remedia. ita etiam cum morbus extremus habuerit labores statim. statim etiam extremo victu vtendum. & etiam extremo remedio, qualis est Helleborismus, & pro Lisio dicemus, vomitum non grauare caput, vt lib. 1. probauimus, nec nouellæ passiones si fuerint extremæ blanditijs, & procrastinatione curantur, sed *cito*, quia occasio præceps.

C. Aurelianus.

ad Cæliacos

Ad Tormina. Hipp. Plin. Ad Tormina, seu disenteriam sine febre Hipp. in Epistola, & Plinius. *Torminibus redeuntibus.* C. Celsus. lib. 1. c. 3. *Illud quoque scire oportet, quod ventrem Vomitus solutum comprimit, compressum soluit, idemque comprimit is Vomitus, qui statim post cibum est, soluit is, qui tardè superuenit.* deinde cap. 6. ad solutam aluū. *si quid offensæ à cæna sensit, vomere debet, idque postero quoque die facere.* & lib. 2. c. 7. *longas deiectiones supprimit Vomitus.* & c. 12. *Vomitus necessarius omnibus, qui cholera laborent. sed quia acutus morbus est, asperioribus medicamentis opus non est, satisq. est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui.* & lib. 4. c. 11. ad choleram. *Protinus ergo vbi ista cæperunt, aquæ tepidæ, quam plurimum bibere oportet, & vomere Vix vnquam sine vomitu sequetur; sed etiam si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest; parsq. sanitatis est Vomitum esse suppressum. si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est.* & c. 16. ad læuitatem intestinorum. *Vomitus, ut Hippocrati uisum est, etiā albo Veratro, si cætera parum proficiant euocatus.* & c. 19. in ventris fluxu. *Si postero quoque die fluat, plus edisse; sed uomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, uomitu uti. Vix enim fieri potest, ut post hanc animaduersionem, aluus non contrahatur. Alia uia est, ubi uelis supprimere. Cænare, deinde uomere, postero die in lecto conquiescere, uespere ungi, sed leniter, &c. idque usque quintum diem facere iterumq. uomere.* Deinde subdit. *à Vomitu oportet incipere.* Aetius ser. 9. c. 12. Choleræ. *si quis mox in principio, aut coaceruatim, ea, quæ efferuntur, cohibere aggrediatur, is maioris mali auctor erit: inutilia enim quum sint, euacuatione opus habent; quare conuenit, si non sponte ferantur, opportune irritare, aqua tepida exhibita, ac ægro uomere iusso. aqua enim mulsa mordacitatem operatur. torsionesq. auget: aqua uerò oleo mista, auget fluxiones. quare aqua tepida potata uomant. quotiescumque quidem cibis nimium fuerint expleti, priusquā illi corrumpantur.* & c. 38. ad Cęliacos. *Aliquando larga potione utendum, ægerque ad reuomendum cogendus, maxime si humores in uentre collectos perceptemus.* deinde scripsit. *Mirabiliter etiam Vomitus efficaces sunt, tum à cæna, tum ieiunio facti, nimirum, quæ corrupta sunt euacuantes, & quæ ad intestina delapsa sunt, attrahentes, & conuertentes, ac proprias uentris actiones reuocantes. Si uerò liceret ab his ad eos, qui à raphanis fiunt transire, maiore compendio affectio ipsa expugnaretur. Quidam etiam Veratri albi purgatione usi sunt, & si subiectæ uires eius auxilij sint capaces. præ omnibus huius usus eligatur.* Gariopont. lib. 3. c. 13. Cæliaci. *uomitum post cænam prouocent.* & lib. 5. c. 15. choleræ. *Aquam calidā in tempore offerimus, ut per uomitum eis prouocemus indigestionem.* C. Aurelian. 3. Acut. c. 21. Cholericis. *Primo potum dari decet tepidæ, ut quod immutatum corruptione uidetur, tanquam ueneni materia per Vomitum depurgetur.* deinde scripsit. *Hippocrates autem 5. libro Epidemion cholericorū signa tradens* (i. de Atheniēsi cholera correpto) *Helleboro dicit utendū cum lenticula, ac singularem succum lenticulæ bibendum:*

Celsus.

Ad choleram.

Ad leuitatē intestinorū.

Ad choleram.

Gariopōtus.

C. Aurel.

tunc

Contra Hipp. tunc, inquit, Vomitum prouocandum esse, quod est non aliter contrarium, quam si quis fluore sanguinis pereuntem, vel diaphoresi dissolutum phlebotomare, vel aut cardiacum sudore defluentem calido lauacro, vel sudorificis velit adiuuare. Nam id ipsum quod passio vocatur, adiutorium quoque fieri vehementius cogit. Etenim ex Helleboro vomitus factus etiam his, qui nulla solutione afficiuntur, cholericæ passionis periculum solet afferre, & magis cum non præparatis corporibus adhibetur. At si quis quam Hipp. defendens dixerit, ab eo non datum; sed memoratum, quam quidam cholericus acceperit; vel sibi ipse dederit. frigida vtitur defensione, ait enim Hipp. profuisse datum, quod si displiceret, culpare debuisset. Pro Hipp. dicemus, quod exitus acta probauit. si sanauit ægrotum, bene fuit datum, nec debet reprehendi. pergit etiam C. Aurelianus scribens *Item Diocles libro de passionibus, cum tempus visum fuerit, dandam frigidam, & in vomitum prouocandus. Praxagoras autem vomentibus, prius, inquit, calidæ potum dandum, tunc si plurimus vomitus fuerit, lauandus ægrotus calida. Asclepiades verò 3. libro Acutarum passionum: moliens, ac prouocans vomitum ex rapaci haustu transuoratis potionibus eodem die lauat ægrotantes.*

Hipp. defēsus.

Ad aluum sistendam. Præterea Hipp. 2. de Diæta 21. *Quū igitur,* inquit, *aluum quis sistere volet, auide deuoratum cibum euomere oportet, priusquam humescat, & infra detrahatur, & magis acerbis, & austeris edulijs vti. Vbi verò soluere aluum quis velit, plurimo tempore cibis immorari confert, & acribus, ac salsis, & pinguibus, ac dulcibus, tum cibis, tum potionibus vti.*

Vomitum etiam probant in prædictis affectibus intestinorum multi Recentiorum. vt Auicenna, Massaria, Hollerius, Ant. Valetius, Fontanonus, Iacchinus, Paschalius, Gattinara, Geor. Fabricius. Claudius Diodotus, Marquardus, & multi alij. Nos dicemus, si quandoq. Vomitus leuis probatur, si aliàs Vomitus à Veratro laudatur, etiam licere alijs Vomitorijs vti.

De Veratri vsu Intestinis dolentibus. Sec. XIII.

VT pateat in omnibus ferè morbis Helleboro, ac Vomitu vsam fuisse Antiquitatem, etiam distinctè referemus ad intestina dolentia adhibuisse. siquidem Hippocrates 3. de morb. n. 15. in Volulo. *Supernum Ventriculum,* inquit, *quam citissime purgato.* & libello de Veratri vsu, ait. *Datur quandoq. volulosis.* & de inter. aff. 47. *intermedijs verò diebus vomitus faciat per sextum diem. Verum aliàs, atq. aliàs ante vomitum, & pharmaci potum fomentum adhibere oportet.*

Iliacis.

Aurelianus Iliacis noxium. Sed contra C. Aurelianus 3. Acut. c. 17. ad Iliacos scripsit. *Veterum medicorum Hippocrates 3. lib. de morb. communiter, inquit, refrigeranda superiora, particulariter autem adhibenda vomifica medicamina.* deinde subdit. *Principio vomitus, quem adhibendum probat, asperat eius celeritatem: si quidem disijciendo corpora commouet.* postea scribit. *Praxagoras 3. lib. curationum. Clysterem iubet adhiberi, dans medicamina purgatiuæ virtutis, atq. per vomitum corpora desiccare.* item addit. ac vomitu vtitur *donec stercora faciat euomi. aliquos etiam post Vomitum phlebotomat.* Et hæc ipse multis reprobare conatur, dicitq. necem accelerare, *cum omne stercus per Vomitum emissum phlegmones intestinorum sit argumentum.* nec vana loquitur Aurelianus, nec censeo in omni ileo vomitum conuenire; sed aliquando probo. vt Aræteus in iliacis. *consulendum,* inquit, *vt à potu aquæ tepidæ frequenter euomat, oleum multū bibat, deinde rursus euomat.* sed id clarius docuit Aetius ser. 9. c. 28. ex Archigene. in volulo. *si cibus crudus ventri insidere videatur, aqua mulsa cum nitro exhibita vomere cogemus: deinde rursum, aquam calidam puram dabimus, vt mordacitas obtundatur. Si verò à Venenoso pharmaco quis in Voluulum incidat, aquam tepidam multam bibendam dabimus, vomereq. cogemus: deinde oleum calidum in potu dandum. ac pinguia iuscula, vt rursus vomant ex moderato eorum potu.* Quod confirmauit Aegineta lib. 3. c. 44. scribens. *Qui ex Medicamento in Ileon inciderūt, vt vomant compellendi aquæ calidæ potu: deinde oleum calens propinari debet, vel iura pinguia, vt denuo vomant.* — *Dilucidadio* — *Areteus.* — *Aetius.* — *Aegineta.*

C. Aurelianus. Ad Colicā. In Colicis verò C. Aurelianus Tard. lib. 4. c. 7. *At si sumpto cibo quisquam dolore fuerit affectus, vel nausea, erit vomitus prouocandus, sumpta primo aqua tepida, vel aqua, & oleo, quibus potis immissis digitis accepta reddantur vexationem enim vomitus, sumptorum perseuerans pondus, atq. tentio, & mordicatio tumentium grauior vexatio iudicatur.* deinde ait. *Et cum olim futuram superpositionem viderimus, vomitus ieiunio adhibendus ex radicibus. Tum perseuerante passione etiam ex Helleboro radicibus inserto: tum infuso, ac deinde conciso iuxta ordinem cyclipartium cæterarum.* Aetius ser. 9. c. 29. Colicis ex Galeno. *Calida potata, ac vomitu reiecta, biliosum humorem excernunt. quique etiam ærugini aliquando in colore similis existit. hic igitur humor vbi in ventre constiterit, mordens, & animi deliquia inferens, per vomitum expurgare ipsum oportet.* & cap. 30. ait. *Vomitus ante Cœnam, si quis facile vomat, præ omnibus auxiliatur.* & Gariopontus lib. 3. c. 25. ad colicos. *Vomitum etiā prouocabis post cænam ex raphano, & purgentur ex Helleboro.* Præterea Alex. Trall. lib. 10. ad Colicos. *Vomitus, inquit, ob frigidum humorem dolentibus, vtilissimus est, præsertim qui à Raphani radicibus, item cibis salsis, dulcibus, & copiosioribus petitur. simul enim cum vomitu etiam si quid uiscosum est, crassum, & pituitosum, educitur, nec sinit copiosum collectum rursus intestinis influere, qui aliorum iterum dolorum autor fiant. Oportet autem non solum in ipso morbo uomitum* — *Aetius.* — *Gariopōtus.* — *Trallianus.*

ciere; sed etiam quando conquiescit, id faciendum est. Probāt etiam Vomitum in Colica plures, vt Fuchsius, Paschalius, de contecillis Hollerius in scholio, & alij inter quos Massaria scripsit. *Opportuna, ac salutaris uacuandi ratio illa est, quæ fit per Vomitum; atq. non solum ducit humorem noxium, qui dolorem gignit, aut certe fouet: sed illum simul ab affecta parte reuellit: quā obrem si conijciatis uentriculum reliquis alimentis, & pituita refertum esse: dummodo æger non fuerit difficilis ad uomendum, aut sponte, aut leui aliquo remedio decet uomitum prouocare; quo sæpenumero multa ducuntur excrementa, & res adeo feliciter succedit, ut alijs deinceps remedijs non indigeamus.*

Contra lumbricos.

Nec solum intestinis dolentibus prodest Vomitus, & Helleborus, sed etiam lumbricorum copia infestatis, quapropter Celsus lib. 4. c. 17. *Pridie cum multum Allium ederit, uomat.*

Ad Hæmorroidas.

Extremum intestinum vexant dolorosæ Hæmorrhoides, his vomitus, & Veratrum quandoq. conferunt. docuit nempe Hipp. 4. Acutorum. seu n. 64. *Quibus per sedem sanguis uehementer erupit, medicamento non purgato, &c. Si uerò medicamentum dare uisum fuerit, per Veratrum tuto sursum purga. deorsum uerò nullum talium.* & n. 67. ad Hæmorroidas. *Purgabis Helleboro, &c. Vomat autem per interpositos dies septem, aut ter in mense. nam hoc pacto optime corpus habebit.* Halyabas, primo pract. c. 12. ex Gal. *Vomitus reuellit sanguinem fluentem per hæmorroidas.* & 7. pract. 14. *hæmorrhoides à quibus sanguis defluit, ut curentur, patienti Vomitu est utendum, & paulatim illi assuescat.*

Ad ulcera Ani.

Ad vlcera Ani. Aetius ex Ruffo serm. 3. cap. 119.

Ad procidentiam.

Ad procidentiam Ani, Fuchsius, Gattinara; & alij.

Et ex his patet quantum morbis intestinorum ad sursum reuellendū prosit Vomitus; non solum ab Elleboro excitatus; sed ab alijs.

De Veratri usu Hepate, & Liene affectis.
Sec. XIV.

HAec membra recipiūt à Ventriculo; tamen sua excrementa quandoq. ad Ventriculum remittunt, & per vomitum expurgantur. & quādoq. melius per Vomitum, quam per secessū. vnde Hipp. de Vict. Acut. n. 64. *Eos*, inquit, *qui intenta habent præcordia, & latera, & dorsum, & splenicos, & uenarum interceptiones, medicamento purgandi non sunt, &c. Si uerò medicamentum dare uisum fuerit per Veratrum tuto sursum purga, deorsum uerò nullum talium.* & de inter. aff. n. 30. in morbo Hepatico, i. dolore Hepatis: ait, *Si uerò suffocatio accesserit, hæc dare oportet, quo uomat, Mel, Aquam, Acetum, Salem permixta in ollam nouā infundito: deinde tepefacito, & Origani capitati ramulis unà cum semine agitato. Vbi uerò tepefacta fuerint, tepida ebibenda dato. deinde stragulis iniectis contectum sinito donec quam maxime exudarit. Et ubi uomitus ipsum apprehenderit, prompte uomat, irritatione per pennam facta. Si uero uomere non possit, aquæ mulsæ tepidæ poculum duarum heminarum insuper bibat, & sic uomat. Et si quid pituitæ, aut bilis euomuerit, rursus idem facere oportet ad horas quatuor, proderit enim.*

Hipp.

Ad dolorē Hepatis.

Ad Scirrhos.
C. Aurell.

In Scirrho Hepatis, vel lienis. Cel. Aurel. lib. 3. tard. c. 4. *Conuenit*, inquit, *tum radicū uomitus cum aceto squillitico, uel certe Helleboro erunt adijciendi.* deinde scripsit. *Praxagoras Iecorosis exhibet uomitum, aut præterea bibendam mulsam aceto admixto Daucio, aut Hissopo, uel thymo, aut capparis radice, uel folijs, aut semine, aut alterius herbe semine, quam Eringion appellant, aut chamelex, uel Camepitis, aut Absintij, aut marrubij, adhibens etiam Vomitum.*

Halyabas.

Halyabas primo prac. c. 12. *Vomitus aperit opilationem, quæ est in uisceribus propter nimiū usum motus.* & Theod. Priscianus. *Lienosos ieiunos acceptis radiculis cum oximelle uomere cogo.* etiam Gariopontus lib. 3. c. 1. scirro Lienis. *Per omnes dies ieiunis dabis manducare radices cum sinapi, & oxymelle, ubi ipsæ infusæ sint, & continuo calidam aquam bibant, & digitis, aut pennis uomitum prouocent.*

Priscianus.
Gariopōtus.
Lienosis.
Hipp.

Præterea Hipp. de Vic. acut. n. 64. & lib. de Veratri vsu, *Splenicos non purgabis, &c. si uerò medicamentum dare uisum fuerit, per Veratrum tuto sursum purga. deorsum uerò nullum taliū.* & de aff. n. 21. ad splenem magnum, *Verè sursum per Veratrum purgato, & attenuemus uomitibus*, & de int. aff. n. 33. ad tumorem splenis cum febre. *Huic quum sic habuerit Veratrum purgans deorsum*, (puto legendum sursum) *bibendum dato, & Cnidio cocco subpurgato*, quia idem est purgare deorsum, & subpurgare. & supra dixerat in alio *Veratro sursum.* deinde n. 34. alius splenis morbus, qui videtur Scorbutus, curatur, vt primum. & n. 35. in alio morbo splenis à sanguine. *Pharmacum sursum purgans ne dederis, deorsum verò granum cnidium exhibeto.* quo patet Elleboro sursum purgante in alio morbo vsum fuisse, non autem deorsum. fauet nobis Galenus 6. de loc. aff. c. 1. *Lien*, inquiens, *Hepatis exemplo sæpenumero excremēta ex se reijcit, itaut, & uomitione, cui nausea quoq. accedit, melancbolicum sanguinem aliquando excernat* addamus Oribasium lib. 7. collect. cap. vltimo *ad lienem Helleborum* valet.

Galenus.
Oribasius.
Ictericis.
Cardanus.

Ad morbum regium ex obstructione in superiori loco Cardanus lib. 4. de Dentib. c. 29. *Non aliam quidem*, inquit, *hoc in casu instituere decreui, quam eam, qua usus sum in Francisco Grato Bononiensi Patritio procuratore causarum criminalium. Primum ergo iniunxi uomitum, qui ei facilis erat, utebatur autem ob alui duritiem singulis diebus clystere, &c.* & pergit. *Plinius secundus lib. 2. c. 59. & fuit Praxagoræ inuentum Allij capita septem, Centaurij minoris, Anethi*

singu-

singulorum m. j. Atriplicis semunciam coquantur ad tertias, sumat decoctum in balneo, post edat radiculas ex oleo, & sale. forsan legi posset sem. Atriplicis semunciam. Verum vtcumq. sit, incredibile est, quantum modica pars medicamenti frigidi retundat multorum calidorum vim, cùm humores frigidi adsuerint. Nam frigidum à membris trahitur, dum calidi vis in attrahendis crassis humoribus absumitur, ex hoc vomitum cieri credo. & cap. 35. idem Cardanus de cura morbi regij cum duritie iecoris, & est casus ad vnguem ab Hipp. 6. aph. 30. descriptus. *Oportet vti victu tenuiore, & Vomitu & expurgare sæpius.*

Ad Atrophiam. In Atrophia. C. Aurel. lib. 3. c. 7. *Themison, inquit, post cœnam imperat vomitum prædato passo, aut Vino dulci, vel succo ptisanæ: cum frequentato vomitu. oua duo danda sorbilia cum panis vncijs duabus, ex quo incensa altiora; atq. exercitatis vomitu visceribus facile corrumpuntur accepta; hæc igitur nos recusamus.* nobis sat erit scire Vomitu multos medicos antiquos vsos fuisse: immo Hipp. de Vic. acut. n. 64. sæpius citato ait. decolores, exangues medicamento non esse purgandos. *si verò medicamentum dare visum fuerit, per Veratrum tuto sursum purga, deorsum verò nullum talium.*

Obesis, & gracilibus. Tandem concludamus cum Aetio ser. 3. c. 119. ex Ruffo. *Auxiliatur purgatio per vomitus nimiæ corporis moli. opitulatur item excellenter gracilibus.* cui fauet Celsus lib. 1. c. 3. *Extenuat corpus Vomitus.*

Et ex his paucis patet, Vomitum, Elleborum, & consequenter alia vomitoria in morbis Hepatis, & Lienis sæpissime esse proficua, non autem omnino vituperanda.

De Vsu Veratri in Cachesia, & Hydrope. Sec. XV.

SVnt, & hi morbi, vt plurimum ab Hepate pendentes. & in his si Hipp. vomitu vtitur ex Helleboro, & alijs, nos etiam vti poterimus Lathyride, Elaterio, Antimonio, gutta gummi, & alijs, si enim Vomitoriorũ Rex Veratrum album conuenit, alia minora non erunt recusanda.

Ad pituitã albam. Hipp. 2. de morb. n. 69. in Pituita alba. *Sursum purgans, inquit, non prius dederis, quam tumores ad infernas partes descenderint. quod si extenuato iam ipso suffocatio in pectore oboriatur Veratrum bibendum dato, & caput purgato, & postea deorsum purgans bibat.* præterea de int. aff. nu. 21. in Pituita populari, quæ cachesiæ species est. *Vomitus post cibum facere oportet, per duos, aut tres dies, itaut, & prandeat insuper, ac quiescat: si prioribus diebus semel in die cibum capere, & laborare solitus fuit, sin minus huiusmodi diæta vtatur. primum multa calida lauetur, quum Vomitum facere voluerit, & edat mazam oleo, & melle subactam, & panem exassatum veterem: hæc enim magis pituitam trahunt. Obsonijs autem vtatur, vt oleribus acribus. sed & pinguia, & dulcia, & acida omnia idonea sunt, vt permista assumantur. Et oleribus omnibus viridibus vtatur. Et bibat inter cibum frequenter modicum vinum dulce, & in fine placentam insuper edat, & mel, & ficus. Et quum cœnabit, pocula large exhauriat, & vbi iam repletus fuerit parum dormiat. Deinde experrectus vomat, magno vini poculo epoto, cum tepida aqua temperato. Trahit enim magis pituitam, & humorem ex carnibus, & corpus magis resiccat. Euomat autem donec ficus euomuerit: hæc enim postremum euomuntur.*

Ad cachexiam.

Ad Hydropicos. Elleborismum autem maxime conuenire Hydropicis, Asciti, Timpaniti, Hypolarcæ, pituitæ albæ, & cachexiæ, seu malo corporis habitui, alijsq. huius generis morbis. Experientia, auctoritatibus, & rationibus pluribus mihi notissimum est, si quidem Hipp. de int. aff. n. 28. *hunc, inquit, à principio curato, & sursum quidem Veratrum exhibeto, deorsum vero Cneorum, aut Cnidium granum.* curat autem sic Hippocrates Hydropem à Splene. & de Vic. acut. n. 62. in Hidrope à colliquatione. *Si potentes fuerint Veratro albo reuellere oportet.* & Plinius etiam scripsit. *Hydropicis, incipientibusq. timpanitis.* præterea P. Aegineta mederi scripsit Helleborum. *malo corporis habitui.* & lib. 7. c. 10. *Hydropi, Cachexiæ.* & C. Aurelianus lib. 3. tard. c. 8. de Hidrope. *poterit etiam vti prius radicum vomitu: dehinc ante diem radicum vsus, album veratrum immittere; tunc sequenti die hoc detracto radices dare, vel certe Hellebori decoctionem. sed horum vsum, vel confectionem dexteram, atque adhibendi modum responsionum libris de adiutorijs scribentes, docuimus.* & lib. 5. c. 1. de ischiade, per errorem forte librarij multa de Hydrope inserta sunt. scilicet. *Herodicus, vt Asclepiades memorat, adhibet post cænam vomitus, qui sint implebiles potius, quam siccabiles, sic etiam antiquissimus Euryphon.* addit. *Diocles Vomitum prouocandum scripsit.* post pauca verba subdit *Praxagoras vtitur uomitu non solum ieiuno, uerum etiam post uespertinum cibum.* præterea refert. *Themison per singulos menses ternos radicum ordinat uomitus.* tandem memorat *Asclepiades in Ascite uerò, initium ex uomitu sumit, quem Helleboro faciendum probat.*

Hippocrat.

Plinius.

Aegineta.

Aurelianus

Trãspositio à librario in Aureliano.

C. Celsus, *Ergo, inquit, si inflatio, & ex ea dolor creber est, utilis quotidianus, aut alterno quoque die post cibum uomitus est.* mox subdit. *amat frequentiorem in ieiunio uomitum.* Gal. 1. de hum. 12. *In Hydrope quidem, ait, statim in principio adhibenda curatio est, ubi uerò constiterit, in primis addenda erunt, quæ pituitam per sedem educant: deinde utemur ijs, quæ excito uomitu euacuant.* quod repetit lib. quos purgare oportet. Aetius ser. 3. c. 119. ex Ruffo. *Vomitus conuenit Hydropicis, maxime aqua inter cutem laborantibus.* & cap. 121. ex Antyllo, & Possidonio. *Dandum est Veratrum Hydropicis,* & Oribasius. collect. lib. 7. cap. vltimo. *Helleborus ualet ad album pituitam.* & C. Celsus

Galenus.

Aetius.

Mm 2 lib.

lib. 3. c. 21. scriptum voluit. *Metrodorum Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neq. æquo animo ferret necessariam sitim, vbi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere, &c.* Aetius ser. 10. cap. 31. *Maximum Hydropicis subtercutem auxilium vomitus præstant, quod ipsum difficile est in ætate puerili adhibere, propterea quod, non facile, vt id admittant, persuaderi possunt, quare varias excogitabimus artes, quibus vomitum concitemus*, Auic. in cura Cachesiæ. *Et vtantur vomitu ante cibum, est enim bonum regimen eis, & oportet, vt sit in principio rei cum raphano infuso in sy. acetoso, & in fine eius cum Elleboro.*

Auicenna.

Ad Hydropicos.

Vomitum etiam laudant in Hydrope. Halyabas 7. pract. c. 26. Hollerius, Duretus, Iacchinus, de Contecillis, Gariopontus, Marquardus, Capiuacceus, Altimarus, Herculanus, Sauonarola, Pedemontanus, & alij plurimi, Mattiolus commendauit *Stibium*. Galenus lib. de simplicibus spurio *lapidem magnetem.* Trincau. succum *rad. sambuci*. Alexander *Latyridem*. Mesues *Ricinum.* Paulus *squammam æris*, quæ omnia vomitoria sunt. & ex his patet Helleborum, & vomitoria diuersa vtilia fore in Hydrope.

Alia Vomitoria.

De Veratri vsu in morbis Renum, & Vesicæ.
Sec. XVI.

Niuersalissimũ medicamentum apud antiquos fuisse constat Vomitum, & Elleborismum. proinde etiam affectibus Renum, & Vesicæ erat in vsu. si quidem Hipp. 6. Epid. sec. 1. *In renem dolor grauis, &c. iuuenes Veratro purgare*. Gal. in com. ait. *Veratro quidem purgare, si valde antiquus affectus sit, & ceu vectibus (vt ita dixerim) extruendus, ad huiusmodi enim morbos Veratro vtimur.* & Oribasius lib. 7. c. vltimo. *Veratrum est quoque accomodatum ijs, qui renes habent lapillo vexatos.* Aetius ser. 11. c. 6. ad præcauendam lapidis generationem, oportet, vt à cæna sæpe vomant, quod repetit. c. 15, laudant etiam in Nephritide Vomitum. Gariopontus lib. 3. c. 43. Guarguantus con 35. Zecchius cons. 8. 13. 17. 24 & 30. Haly abbas lib. 7. c. 42. Fonseca de Calculo. lib. 2. c. 3. Fuchsius, Hollerius, Franc. Colutius, Paschalius, & alij multi. sed Duretus in Hollerium scripsit. *Omnis calculi nephritici matrix cruditas est. Quare bene consulunt, qui bis in mense ad arcendã & leuandum nephritidem, vomitionem præscribunt. Vomitio enim arcet, & leuat Nephritidem, & quo liberalius uomant, eo magis leuantur. sed vt vomitio leuationem affert, vt paroxismum sedat, ita diathesim ex toto non tollit, distento solo stercore, & stomacho nimia ciborum copia repleto opprimãtur renes vicini, & afflicto datur afflictio. si igitur nephriticis opinionem dat edacitatis præscribũt vomitum. Exclusa cruditate non potest in maiorem molem crescere. atq. ita confert ad leuationem paroxismi nephritici, & ammotionem causæ antecedentis.*

Ad renum dolorem.

Nephriticis

Ad vlcera Renum. scripsit Aetius ex Ruffo. ser. 3. c. 119. *omnes fluidas affectiones Vomitus sanare solet, velut vlcerationem renum, vesicæ, ani, & aliarum partium.* hinc etiam postea ser. 11. c. 18. scribit. *suppuratis renibus succedentes repletiones vomitu euacuare oportet. vt verò facile vomant, Cucumeris semen tritum ex passo eis præbeatur, aut ptisanæ succus cum passo. oleo autem cyprino præsertim illinantur pennæ, quibus item ad vomitum irritentur. Non solum autem ad repletiones vomitus laudo, verùm si quis omni mense audenter vomat, forte, & renum vlcus, & quicquid inde mali accedere possit, dissoluet*, & cap. 22. ad scabiosam vrinam *per aliquot dies vomant*. probant etiam in vlceribus renum Vomitum, Fuchsius, Fontanonus, & alij.

Ad ulcera renum.

Ad scabiẽ Vesicæ.

Ad Gonorrhæam proponunt Vomitum, & etiam ad Pollutionem Haly, & Gordonius. Ad Vrinæ ardorem Fontanonus.

Ad Gonorream.

Ad Vrinæ ardorem.

Nec solum renibus affectis Vomitus, & Elleborismus confert, sed etiam Vesica male vexata. vnde C. Aurelianus lib. 5. c. 6. *in omnibus*, inquit, *Vesicæ morbis Hellebori adhibendus est vsus, si passiones supradictæ permanserint*. ob id Paulus ad Vesicæ vitia Helleborum proposuit. & Aetius ser. 3. c. 119. ex Ruffo. ad Vlcera Vesicæ.

Ad Vesicæ morbos.

Hipp. 4. Acut. n. 64. ita nos docuit. *Qui vrinariam fistulam vrinam non continentem habẽt, &c. & medicamento non sunt purgandi, &c. si verò medicamentum dare visum fuerit, per Veratrum tuto sursum purga; deorsum verò nullum talium*. sic Aetius ser. 11. c. 24. in paralisi Vesicæ. *modicus conuenit potus, & Vomitus, qui pituitam educunt*. & in Diabete Hollerius ait *Vomitus eius, quod bibitum fuit*. & Duretus in com. *Vomitus quoq. profuerit, quia, qui liberaliter bibunt, ferè distenduntur, & potionem illam lien calefactus ad se rapit, ac hydropem creat, nisi per vrinas excernatur, aut per Vomitum reijciatur.*

In Vrinæ suppressione Vomitum proponunt. Perreda. Hollerius.

Ad ardorem Vrinæ. Hollerius Vomitum commendat. & Fontanonus.

Ad Hæmorrhagiam vesicæ reuellendam. Haly. pr. prac. c. 12. ex Galeno Vomitum laudat. ad Vlcera Vesicæ. Aetius ex Rufo.

Ad Varices testiũ Haly abbas 8 pract. c. 3.

Ad virgæ erectionem idem Haly. lib. cit. c. 7. *si in corpore superfluitates, quæ in ventositatem dissoluuntur, animaduerteris, patienti Vomitum induces.*

Ad Priapismum. Gal. 14. meth c. 7. Vomitoria commendat. & 8. de cop. med. loc. *Quod si euacuatione*, inquit, *vti libeat, per vomitum id fiat, quæ enim per inferiorem ventrem fiunt euacuationes sæpenumero vicinas partes fluxione infestant*. & Galeni hæc verba referunt Paulus lib. 3. c. 57. Fauent. Holler. Fuchsi.

Ad Priapismum.

De

De Veratri usu in Vteri morbis.
Sec. XVII.

A Morbis virilibus ad muliebres transibimus, cum enim vterus ex Platone sit Animal in animali, afficiatur odoribus, se expurget statuto tempore, prolem contineat, & omni morborum genere affici soleat; Vomitus, Helleborus, & multa medicamēta vomitoria muliebribus morbis opē ferre solent. & Hipp. omnium maxime hoc ad fæminarum morbos præscribit.

Ad Intemperiem Vteri spectantia, prodest Vomitus, ita.

Ad Vterum frigidum.

Ad Vteri intemperiem frigidam. Aetius ser. 16. cap. 27. ait. *Vomitus quoque prouocetur Origani, aut Thymi decocto ante, & post cibum.* & ad Vterum humidum cap. 29. scripsit. *Euacuationis, ac uersionis gratia aliquando post cibum, aliquando ieiunas uomere.*

Ad Vterum humidum.

Ad phlegmone.

Ad Inflammationem vteri Vomitum laudant Fontanonus, Gordonius, Fuchsius, Pascalius, de Contecillis, Ad vteri malam compositionem in situ spectant auersiones, & contorsiones, & procidentiæ. Quamobrem Hippocrates 2. de Morb. mul n. 43. ad exitum vteri. *Veratro*, inquit, *purgare oportet. & si non satis fuerit etiam* (i. iterum) *Vomitus facere, & non lauari, tacereq. ac quiescere.* sed prius n. 34. dixerat. *Si Vteri prociderint. bibens aquā lentium, & mel, & Acetum, donec Vteri fuerint eleuati, uomat.* & de Nat. Mul. idem refert n. 4. Si Vteri prociderint. deinde nu. 37. si obtorti fuerint vteri. *pharmacum dandum à quo sursum, & deorsum purgetur*, primo de M. Mul. 30. si verò propriores sint, quam oportet. *Vomitibus uteri opus habent.* & lib. 2. n. 33. si Vteri loco moti fuerint. *Si ad inguina pectinem, & uesicam irruerint, hæ purgatione sursum opus habent, si uerò ad laterum mollitudinem, & præcordia, hæ pharmaco deorsum purgante indigent*, deinde n. 35. si circumuersi fuerint vteri ex partu ad dexteram partem. *pharmacum bibendum dato, à quo sursum, & deorsum purgetur.* & n. 37. Si propinquissimi fuerint vteri. *frequenter uomat.* & nu. 40. si quid ex osculis vteri complicatum fuerit, *Vomat à lentis decocto melle, & aceto ammisto.* & de Nat. Mul. n. 14. si vteri ad medium lumborum processerint, *lenticulæ decocto præpotato pharmacum sursum purgans bibat*, & 2. de M. Mul. 31. ad coxam versi. *pharmacum sursum purgans exhibeto. si uero debilior fuerit infra.*

Ad situm deprauat.

Ad menses albos.

Ad menses albos, & mordentes. *A lenticulæ decocto uomat, deinde Veratro purgato.* Hipp. de Natu. M. n. 10. deinde n. 15. ad fluxum album. Vbi verò fluxus quieuerit. *pharmacum bibendum dato à quo superna purgentur.* & 2. de M. Mul n. 3. Ad fluxum album, Si ex fluxionibus mulier euaserit. *Talibus si robustæ fuerint. Vomitus ciere oportet ieiunis*, & n. 6. in fluxu rubro, Si sanguis paucior fluxerit; *ea quæ deorsum, & sursum ducunt bibenda dare.* & n. 8. in fluxu fuluo, si in principio accesseris, si sine febre fuerint, & robustæ. *Veratrum ipsis dato*, & nu. 11. in alio fluxu albo. Huic si robusta, & iuuencula fuerit ab initio *pharmacum sursum, & deorsum purgans* bibendum dato, & n. 12. ad alium fluxum luteum. si pituita ipsam presserit. *pharmacum sursum purgans dato, & si quidem potens fuerit, Veratro purgetur, sin minus pharmaco, quod bilem, & pituitam.* & n. 14. ad Alium fluxum. *pharmacum bibere oportet si quidem fortis fuerit, ex Veratro, si uerò debilis, radicem, & elaterium.* n. 15. ad fluxum saniosum. *Vomere si opus fuerit.* & Paulus in fluore muliebri lib. 3. c. 43. Vomitus a radicula iubet.

Ad fluxum rubrum.

Præterea Hipp. 2. de Nat. mul. n. 39. si hiarit os Vteri, &c. *pharmacum bibat à quo sursum purgetur.* & n. 83. si caput doleat, &c. *pharmacum sursum, & deorsum purgans.* & primo de M. mul. n. 10. Si menses omnino nō procedant præ morbo, aut crassi, & viscosi, aut glutinosi fiunt. *primum uentrem purgare oportet sursum, ac deorsum.* & nu. 27. si non concipiat, & vteri sani sunt. *Vomitibus utatur* ante dies, quibus menses fieri solent. & n. 3. si os Vteri pingue fuerit, & crassum propterea non concipiat. *Allio recenti uescatur, & aqua mulsa insuper pota, uomat.* & n. 31. quibus 7. die à Viro immissa prodeunt, curato *per Veratrum*, aut Scammonium, aut Peplium. hæc enim sursum, & deorsum pituitam, & bilem purgant, & flatus educunt & n. 43. Prægnans male affecta, &c. *Vomat* autem, &c. deinde si puerperij purgamenta non exeant. Si ad Vomitum facilis fuerit, etiam *Vomitum inducere*, & n. 83. si Vteri pituita fuerint impleti, & si non multa fuerit fluxio, *lenticulæ decoctum cum Veratro exhibeto*, & n. 101. Vt mulier in Ventre concipiat. Post cænam autem, vbi cæpas melle tinctas comedit, & aq. mulsam tepidam quatuor heminarum mensura bibit, & paululum continuit, *uomat*, &c. & hoc per dies septem facito,

Ad menses retentos.

Ad prægnātes.

Post menstruorum fluxum cachexia, &c. 2. de M. Mul. n. 3. talibus si robustæ fuerint, *Vomitus ciere* oportet ieiunis, & post vomitus prandium exhibere, &c. si verò hæc nō sedentur, neq. concidant Vteri, neq. à fluxionibus liberentur, respectu virium corporis habito, si quidem robusta fuerit, *Veratrum* dare oportet. & primo de M. mul. n. 123. Purgatorium, quod sterilem purgare potest. lota vbi lenticulæ decoctum, & mel, & acetum mixta bibit *uomat*, & ex his clare constat Hipp. in morbis mulierum sæpissime vsum fuisse Vomitu, Veratro, & alijs vomitorijs, sic nos etiam vti poterimus. silentio transmissis neotericis, qui in hisce casibus vomitum præscribunt.

Ad cacheticos.

De

De Veratri vsu in morbis Articulorum.
Sec. XVIII.

Lumborum doloribus, Hipp.

Tiam in morbis partium extremarum, & articulorum Hellebori vsus apud antiquos erat solemnis. vnde Hipp. *Lumborum doloribus, & genuum grauitati, & corporis præter solitum tumori* Veratrum commendauit. immo 7. Epid. n. 26. Cleoco tumor ad genu dextrum obortus est: imo potius ad infernam partem circa tendines sub genu, &c. *Veratrum exhibitum est*, & capitis purgationes, &c. circa sexagesimam sedati sunt tumores *à secundo Veratro.* Ischiadicis conferre scripsit Plinius, qui etiam podagricis dari asseruit. Aræteus lib. 8. c. 12. de morbis articulorum, & coxendicis. *deinde ad Veratrum*, inquit, *deueniendum est*. & Paul. Aegineta lib. 3. c. 77. Coxendici. scripsit. *In quibusdã verò, & Vomitus à radiculis citatus per initia proficit*. & lib. 7. cap. 10. in podagra dat Helleborum, & c. 78. de Podagra ait. *Vomitus à radicula, cibisq. assumptis mouebitur. Qui hoc cõmode habent, etiam Veratro nigro.* (in latino codice legitur, sed Græcè τῷ λευκῷ) *vacuentur per vomitum, vel etiam per aluum inferiorem.* præterea Aetius ser. 3. cap. 119. ex Rufo. *Veratrum sanare solet*, inquit, *articulorum affectiones*, & c. 121. ex Antillo, & Possidonio Artriticis, & podagricis proponit.

Artriticis Plinius. *Aretæus.* *Aegineta.* *Podagricis.* *Aetius.*

Oribasius etiam collect. lib. 7. c. vltimo. Pedum, & inueteratis coxendicum doloribus, itemque doloribus articulorum. & C. Aurelianus. lib. 5. c. 1. tard. de Ischiade, cui capiti per errorem librarij in medio inserta est posterior pars capitis de Hidrope, & hæc additio incipit à verbis illis. *Vsque ad inanem penetrandus, &c.* vsq. ad locum stellula notatum, in quo capite cum loquitur de Elleboro. pro Hydrope intelligendus, sed c. 2. de Artritide, & Podagra. Conuenit, inquit, radicum Vomitus, & *Ellebori*. Plurimi vomitum post cibum laudauerunt 2. vel 3. per menses singulos adhibendum: siquidem, & materiam redarguat, & indigestas esse non sinat; non aduertẽtes, quod magis vexabilis approbetur, cum hoc adhibito gingiuæ putrescant, dentes moueantur, oculi confundantur, & totum impleatur caput, stomachus quoq. grauiter afficiatur, & propterea omnes consentiant nerui. Gariopontus lib. 4. c. 3. *Podagrici*, inquit, *purgentur ex Hiera Archigenis, aut ex Elleboro. Vomitus ex radicibus ter in mense prouocandus est*. & lib. 5. c. 30. de Artetica. *His*, ait, *vomitus prouocetur, ex raphano, & elleboro albo*. Galenus verò de rem. par. fac. 23. Coxendicum dolore affectos (scripsit) Vomitus, quam alui deiectio iuuat magis, quod humorum ad inferiora defluxum retrahat. Prouocandus autem initio vomitus est ab accepto cibo. Postea verò ad ciendum hunc, licet etiam vti bulbis vomitorijs, & raphano .i. radicula, exhibentur autem in aqua cocti bulbi oximelite, radicula vero concisa in tenues particulas editur similiter ex oxymelite. deinde vbi nunc à sumptis his longum satis tempus præterierit, ad vomitum ducendi sunt, quo prouocato, deinde longo interposito tempore, lauandi sunt: deinde iterum tantisper est ipsis quiescendum, donec omnis oborta ex eo corporis turbatio conquieuerit. demum tenui sunt victu reficiendi, & lib. 10. de comp. med. loc. c. 2. in ischiade. *Auxiliatur*, inquit, *etiam vomitus ipsius ischiadicis magis vtique quam euacuationes* infernæ per Ventrem, vt quæ reuellant, repetentem deorsum humorem. faciendi itaq. sunt vomitus in principio ab accepto cibo, postea verò etiam per vomitoria medicamenta, initio à mediocribus facto. Pariter Teod. Priscianus. Ischiadicis, conueniunt, ait, præ omnibus Vomitus, & per cibos *Elleborum*. Et Artriticis Vomitus hos non longa per interualla multum iuuat. aliquando post cõsuetos cibos, aliquoties etiam ieiunos acceptis radiculis cum oxymelle. Hoc modo etiam bulbi ex aqua cocti operabũtur. Hoc si etiam post cænam allium accipiant, quod paruo interuallo aqua calida accepta, Vomitum faciat. nec silentio prætereundum quod Aetius scripsit. ser. 12. c. 1. nam inquit, *Vbi rursus mederi cœperis, vomitibus vteris, siue à cæna, siue à raphano concitatis*, & cap. 4. *Præstat vomitus per interualla siue à cibo accepto, siue à raphanis comestis. Neque latet nos, quosdam Veratro ad Ischiadicos vsos esse. Scimus etiam Veratrum efficaciter auxiliari. Verum non suspicamur eius vsu opus esse ad hanc affectionem, vt pote quæ ab arte tradita cura extirpabitur*. deinde cap. 20. Ad podagras, & articulorum fluxiones. *Vomitus*, inquit, *in vniuersum ferè omnibus, qui podagricam affectionem defugare volunt, commodi sunt, præterquam eis qui thoracem, & caput, quæ facile læduntur, habent. Quibuscumq. igitur ex exercitijs, aut alijs quibuscumq. motibus recrementa in ventrem confluunt. his vomitus ante cibum prodest. Qui vero sanguinis copiam aggregarunt, aut humores pituitosos, post acceptum cibum vomant per aliquos dies.* præterea cap. 28. in Podagra à bilis fluxione scripsit. *fiant euacuationes in principio, tum per vomitum, tum per ventrem: danda itaq. pharmaca bilem educentia, ex quorum numero, aliqua per vtramq. viam bilem exigunt, velut est Thlaspi, hoc enim acetabuli mensura potatum, & superne, & inferne purgat, atq. tantum sanè de eo semine ad summum datur.* Deniq. c. 33. à Pituita ait. *Euacuatur autem humor pituitosus per Vomitus quidem, nihilominus tamen, & infernè per ventrem; vtilis est autem in hoc affectu per inferna purgatio, siue iuxta manus, siue iuxta pedes hæreat morbus, & multo adhuc magis, si iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit dispersus, familiariter enim pituitæ via, & minus*

Oribasius. *C. Aureliani textus deprauatus.* *Nocumenta Vomitus.* *Gariopõtus.* *Galenus. Ad ischiadicos.*

Theod. Priscian. *Aetius.* *Ad podagram.* *De Thlaspi.* *Tutior inferna euacuatio.*

nus periculosa per intestina existit, si enim in superiorem ventrem violenter attracta non euacuetur periculum inducit. Quapropter tutius est, vt ad internam excretionem ducatur. Ex Arabibus ad hosce affectus laudat Vomitū Halyabas primo prac. cap. 12. & item lib. 8. cap. 30. 31. 32. & 33. & tacebo recentiores Gordoniū, Gattinaram, de contecillis, Fuchsium, Solenandrum, Hollerium, Duretum, & similes plures, & equidem scio nobilem mulierem articularibus doloribus vexatā per tres continuos annos, nec plurimis adhibitis remedijs per doctissimos medicos sanatam, tandem ab Empirico ter Antimonio exhibito, ex multo vomitu conualuisse. & ego granorum lathiridis vsu plurimos curaui.

Halyabas. Gordonius. Gattinara. de contecillis. Fuchsius. Solenander. Hollerius. Duretus.

De Veratri vsu in affectibus cutaneis.

Sec. XIX.

MAgnum est remedium Elleborus, ideo magnis morbis opponitur, Hipp. dicebat extremis morbis extrema remedia, & alibi fortibus natura morbis fortia natura medicamenta conuenire, & è contra. Porrò autem quod Elephantiasis, & Lepra sint magni morbi, constat ex materia praua, & melancholica ex qua fiunt, ex pertinacia, & difficillima sanatione, & ex sæuissimis accidentibus; vnde Iudei morbum pessimum, & iram Dei iudicauerunt, & sic omnes Leprosis hominum commerciū interdicunt. His ergo atrocissimis morbis conuenit Helleborismus. Galenus in introd. c. 13. *solum Veratrum,* inquit, *siue nigrum, siue album præsentaneum Elephantiacis est remedium.* Aretæus, & Gariopontus elephantiacis exhibent. Plinius *Elephantiæ albæ, lepris.* Paulus verò Aegineta. *Elephantiæ, Exantematibus, impetigini, Herpeti, Erisipelati, lepris.* & lib. 4. c. 1. de Elephantiasi scribit. *Acribus autem assumptis vomitus cietur, à radicula, aut cibis. Proficit & ex albo Veratro post hæc purgatio, bis quidem si fieri potest Vere, semel per Autumnum adhibita. Malo victis neque sanguis mitti, neq. Veratrum exhiberi debet, cum materia neq. ex cute, in altum deriuari, neq. hinc etiamnum minui possit, sed ea quidem ad ventrem, & intestina deducenda est.* Oribas. lib. 7. collect. c. vltimo. *Vitiligini* inquit, *& lepræ, & si quid aliud in cuti excitetur. facit etiam ad pilorum barbæ, & capitis denudationem.* Aetius verò ser. 3. cap. 119. ex Rufo. scripsit. *sanare solet Elephantiasim, cancros, impetiginem.* & cap. 121. ex Antillo, & Possidonio. commendat pro Elephantiosis. deinde serm. 13. c. 121. ad Elephantiasim, *Post quorum acceptionem,* inquit, *Vomitus à cibo fiant, deinde etiam à raphanis à ieiunis, postea ad Veratrum perueniendum, ac primum quidem decoctum Veratri exhibendum est, deinde etiam bulbus ipsius contusus,* ✠ *ad finem virgas optimas ex eo præbebimus.* & Actuarius 4. meth. c. 15. de Elephantiasi. *Deinde,* ait, *ad purgationem per Elleborum est accedendum.* præterea Theod. Priscian. ad Timotheum. lib. 1. cap. 32. in Elephāticis laudat frequentem vomitum. Sed C. Aurel. lib. 4. Cronicor. c. 1. in Elephantiasi, inquit, *Probamus radicum vomitus. Tum resumpto corpore vehementer vtilis: Hellebori albi datio probatur, quo corpora dissecentur, quæ non semel adhibenda; sed etiam sæpissime per interualla præroborato corpore.* Deinde scripsit. *Themison vtitur præterea vomitiuis ieiunus, itemque radicum eorum confundens tempus oportet enim superpositionis tempore adhibere phlebotomiam, in lenimento verò vomitum. Vtitur etiam ellebori purgatiuo.* deinde addit. *Et vsum Hellebori geminum probat, quæ sunt quidem vera adiutoria, si tempora quoque seruentur, vt responsionum docuimus libris.* tandem addit. *Quidam Themisonis sectatores initio quoq. passionis præuisa coarcentes pronos, ac decliues, vel venturos in eamdem Helleboro purgant, eos autem, quos iam possessos acceperint, ijsdem negāt curandos.* Præter hos Halyabbas 4. pract. c. 3. in Elephantia. scriptum reliquit. *Si tempus æstatis fuerit vomitu vtatur cum rebus pungentibus, vt sunt raphani, eruca, sal, & post vomitum Absintij bibat sy. & fautenegi, post hæc medicaminibus vtatur laxatiuis, quibus intercidit elleborus. Neq. verò oportet illi propines elleborum, cuius passio iam fixa stat, solueret etenim ab eorum corpore humiditates, & desiccaret.* in summa Vomitum, & Elleborum etiam recentiores proponunt in Elephantiasi, vt Hollerius, Fuchsius, Gattinara, &c.

Elephaatiasi, & lepræ. Galenus. Aretæus. Gariopōtus. Plinius. Paulus. Malo victis non cōuenit. Oribasius Vitiligini. Aetius Cācris. C. Aureliū. Haly. Elephātiasi fixæ non cōuenit. Hollerius. Fuchsius. Gattinara.

In alijs cutaneis morbis, vt in Cancro de Vomitu sic loquitur Montagnana c. 6. nō conuenit Vomitus, quia Gal. in libro quos, & quibus, &c. dixit Melancholicum humorem semper per inferiora euacuandum esse. sed decipitur, quia etiam per superiora euacuari potesi. & Hipp. quidem 4. aph. 9. dixit melancholicos *plenius per inferiora* esse vacuandos, idest fortius, sæpius, facilius, & subintelligit *parcius per superiora*; sed parum, & nihil multum distant. certe Gal. lib. de Atra bile scripsit Cancros à principio strenue esse purgandos. sed Vomitus strenue purgat. Verum enim vero nec defuere, qui cancrū elephantiasim particularem, & qui Elephātiasim Cancrum vniuersalem dixerint, ob similem materiam melancholicam, & cutaneam sedem. vnde similem conuenire curationem censuerint. si n. Elephanticis Elleborismus conuenit, in cancro non erit denegandus.

Ad cancrū.

In Gangrena, & sphacelo. c. 15. Montagnana probat, quæ per Vomitum purgant. lac pingue, oleum miricæ rancidum, vel ex Amigdalis dulcibus, vel amaris, iura pinguia, butirum, sebum, succū mercurialis, aut bliti. Vomant ex longioribus interuallis à cibo, & ieiuni præpotato Raphani, Origaniuè,

In Gangrena, & Sphacelo.

niuè, aut Thymi decocto, caueantq. à vomitorijs acribus, quia os stomachi imbecille reddunt.

Ad vlcera carcinodes.

Oribasius lib. 7. collect. c. vltimo. Ad vlcera carcinode occulta. Quamuis, inquit, minime conuenire Veratrum vlceribus videatur. Veruntamen ego mulierem quandam vidi ab eiusmodi vlcere liberatam, cum medicus quidam in Co Insula hoc ei remedium adhibuisset; cum tamen alioqui non esset clarus, & probatus; sed in Ellebori potione diligenti esset exercitatus.

Ad vlcera

Ad pustulas latas.

Hipp. ita docuit lib. de Vlceribus. *In omni vlcere, Erisipelate accedente, corpus purgationem facere oportet, in vtram partem vlceri contulerit, siue sursum, siue deorsum.* & 2. Epid. 6. tex. 30. *latæ pustulæ*, &c. subdit. *Vomitus non iuuabant:* vnde cum Hipp. adhibuisset Vomitum, mirabatur non contulisse, & Gal. scripsit. succos ad cutem vergentes per eam esse euacuandos; nam iterum ad intima corporis reuulsio, ipsis valde longinqua est, vt per aluum, aut Vomitum euacuentur, &c. & Palladius sophista in com. censet Vomitus non iuuare, quia totum corpus non erat prauis humoribus refertum; sed sola cutis.

Hipp. ad vlcera capitis

Salius.

Præterea Hipp. 2. de morb. n. 13. *Vlcera capitis, &c.* subdit, *Medicamentum ei dandum est, à quo bilis, & pituita sursum purgentur, si quidem frigus fuerit præfuso, ac calida loto.* Salius in com. 23. Hippocrates, inquit, exhibet pharmacum bilem, & pituitam sursum purgare aptum, quo non nominato, an debeat esse Veratrum, non constat. tamen hoc esse aptum, vel saltem medicamentum ex raphanis adhæc recipiatur. Denique nos docuit Hipp. lib. de Victu Acut. n. 64. *Qui tubercula habent medicamento non purgandi, &c. si verò medicamentum dare visum fuerit, per Veratrum tuto sursum purga, deorsum verò nullum talium.*

Ad tubercula.

De vsu Veratri in Dislocationibus, & fistulis, Sec. XX.

Ad calcis deriuationem.

HIppocrates 2. de fract. n. 12. in calcis deriuatione. *Præstat*, inquit, *Veratrum eodem die potum, vel certe posteriori.* & n. 13. addit, *At si quidem febre careat sursum purgans medicamentum dandum est, velut dictum est, itemque si non continua febre laboret.* Galenus verò in com. *Veratrum*, ait, *potui præstat, non eo nomine tantum, vt quæ supersunt purget; sed & in aliã partem auertat.* constat autem dari ab Hipp. album, quod Vomitum excitat, & à toto corpore materiam in ventriculum auocat, priusquam ad intestinorũ sinus deducatur; quod autem album intelligi debeat, planè licet ex sequentibus colligere; inquit enim; sed si homo vacat, febre per superiora conuenit purgare, sicuti dictum est. quod igitur ea, quæ superant vtiliter educantur, quodq. ad contrariam partem, atq. affecta est, materiam depellere, magnum momentum habeat, euidentissimè apparet, & com. sequẽti subdit Galenus. *Præcipit autem Hipp. vt Veratrum eodem die detur, vel posteriori priusquam inflammatio in affectis partibus oriatur, atq. homo febricitet; sed si febris præuenerit, si quidem leuis est, Veratro nihilominus vtitur (nos verò neque integro homine dare Veratrum audemus) si vehemens non vtitur; sed maximam abstinentiam imperat.* ecce quod Galenus fatetur suam timiditatem in exhibitione Veratri.

Timiditas Galeni.

Osse femoris dislocato.

Idem Hipp. 3. de fract. tex. 48. in dislocatione ossium femoris, vel humeri. *vbi restituantur, Veratrum molle potui dandum est eodem die, si eodem die restituantur, alioquin ne tentare quidem oportet.* quo loco per *Veratrum molle* intelligi debet *debile* vel in pauca quantitate. sic *vinum molle*, i. debile dixit. vt primo de Diæta 38. *bibat aquam, sin minus Vinum molle, & album, quod aquæ sit proximum.* & alibi sæpe eadem voce vtitur. & 4. de fracturis 18. in ossibus cruris luxatis cum vulnere articuli pedis, non dat Elleborum; sed Vomitum. vt etiam n. 31. Digitorum pedis, vel manus articuli luxati cum vlcere, &c. *satius est leui aliquo medicamento, quo vomitum ciet, ipsum purgare*, præterea 2. de Artic. 51. ad fracturam auris. *Sed si homo*, inquit, *facile vomat, vomere debet, vt modice exhauriatur.* & 4. de Artic. in fine. ad pedem luxatum. *Remediũ*, ait, *est Veratrum, si febris absit; sed si adsit, & res postulet, bibatur, ὀξυγλυκὺς.* An, cum in pede luxato sit dolor, & ideo attractio, & fluxus humorum, contrariò reuellentia indicantur? idest sursum? Vomitus autem non modo reuellit, verum etiam euacuat: & magno Hippocrati subscribunt præcipui medicinæ scriptores, vt Oribasius lib. 7. collect. cap. vltimo. scribens. *Atq. Hippocrates quidem, qui artem nobis instituit, ac tradidit, ijs, quibus magnus articulus cum vulnere luxatus est, & quibus ossa rupta eminent, iubet eodem die, aut postero elleborum dare, qui licet in cæteris rebus sint male affecti, fortasse tamen hoc medicamentum prohibitum sit, ne gangrenis, & conuulsionibus corripiantur, quibus verbis non facile est, fidem non adhibere: eius verò difficilis vsus est cum videatur defectus * præ prandio, quo tẽpore molestiã affert. Ac si quis putat nigrum Elleborum intelligi hoc loco; in primis huic quoque actionis difficultas inest ad excernendum, etiam si quid operosum post medicamentum sumatur; deinde verò ad opera conficienda, quibus opus est, ei par uis, & facultas non inest, si quidem multo imbecillius hic tratturus est. Ergo propter hanc ambiguitatem præstabit fortasse hominibus ita affectis Elleborum non dare.* sed Oribasius est simia Galeni, obseruatur n. in libris Galeni ipsum Vomitu, & Elleboro parum fuisse vsum. parum item purgantibus; sed multum sanguinis purgatione. ego sequor Hippocratem summum medicum practicum, qui ob curatos infinitos

Ad fracturam auris.

Ad pedem laxatum.

Oribasius.

Contra Galenum.

infirmos,

infirmos summam laudem acquisiuit, quam Galenus viuens ob suam praxim non obtinuit; sed demortui scripta laudata fuerunt. vnde cum Hipp. iudico Vomitoria esse multorum, extremorum, & fere incurabilium morborum verum remedium, qui leuibus, & benedictis, ac lenientibus pharmacis non cedunt. vnde interdum Agirtæ, circulatores, ac ciniflones quandoq. dato stibio, vel simili, morbos curant, delusis magnis Mediconibus. & ad hanc rem faciunt illa etiam Auicennæ verba lib. 4. fen. 5. trac. 2. cap. 2. quando scripsit. *Et Hipp. quidem præcepit ei, qui restauratur, vt fugat aliquid de Elleboro in illa hora, & fuit eius intentio, vt trahantur materiæ ad intestina, & Galenus prohibet hoc, imo præcipit, vt bibatur Agaricum. Quod si fuerit necessarium, tunc detur aliquid de Sy. Acetoso, in quo sit uirtus Ellebori, & dicitur, quod illud fuit in tempore Hippocratis, &c.* ecce quod Auic. proponit opiniones Hipp. & Galeni, & timet alterutrum refellere. & hic videtur Auic. explicare locum Hipp. ex 2. de Articulis nuper allatum, in quo dat Veratrum, & si feb. adsit ἐξυγλυκὶς. quod Cornarus vertit, *fauorum cremor decoctus, aut acetum mulsum dulce*. Auic. autem syrupum Acetosum substituit.

Quid sit oxyglices.

Tandem ad fistulas conuenire Vomitum constat, quia inter cæteros. C. Celsus lib. 5. c. 28. *Si longius à præcordijs*, inquit, *fistula est, interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde uomere necessarium est.*

Ad fistulas.

Et ex his constare volo, si in laxatis, dislocationibus, & fracturis ossium Hipp. reuulsionis gratia Vehementissimo Vomitu, & Elleborismo vtebatur, licere etiam nobis in similibus casibus, si non fortissimo Elleboro, saltem mitioribus vomitoris vti.

De Veratri usu in assumptis Venenis.
Sec. XXI.

QVod ebibitis venenis, vt extra corpus eijciantur, vomitus conferat, nulli dubium est, & Hippocrates docebat *morbis proximum exitum esse faciendum* .i. causam morbificam per partem magis vicinam esse educendam. Quod verò Elleborus fuerit in vsu ad huiuscemodi affectus, haud quidam norūt. Paulus sanè in vniuersum scripsit lib. 5. c. 29. *Actutum igitur nulla interposita mora, oleo calenti per se, aut etiam cum aqua exhibito, uomere cogendi sunt. si eius copia non est, Butyrum cum aqua calida ingeri debet, aut maluæ, liniuè seminis, aut Tragifrugis, aut fænugreci, aut Vrticæ seminis decoctum. Non enim solum uomitionibus euacuabunt; sed aluum quoq. subducent, & uenenorum malignitati aduersabuntur, acrimoniasq. ipsorum hebetantia, præsertimq. oleum. quod manifestò inde licet cognoscere. Si namq. cutis exulcerandæ studio, Cantharide, aut calce uiua, aut eiusmodi quodam acri utaris. Corpus oleo prius oblitum non exulcerabitur: imò neq. corpus astringere poteris oleo peruncttum. Præterea Vomitus, non modo quod nocicuum euacuet, utilis est; sed interim haustum uenenum odore, concretis grumis, aut colore prodit. Odore quidem, & amaritudine.* (alij legunt meconium) *Colore cerussam, uel Gypsum. Concretis grumis lac, aut recens mactati Tauri animantis sanguinem, halitus grauitate, uirus qualitate, & odore leporem marinum, & rubetam ranam ostendit, ut per hæc ad accommodata singulis remedia uia non sit difficilis. Admiscebitur autem oleo maluæ decoctum, aut Anserinus adeps, aut ius ex carnibus pinguibus, uel gallinarum. aut ex lignorum cinere facta lixiuia. facit etiam huc nitrum detritum cum hydromelite potum, Vinum copiosum, & Vetus, & quæ adipe, aut Butyro constant. uerum ijs, quæ in uentriculo hærent per uomitum ablatis, quod intestinis illapsum est, clystere acriore euacuabimus.* & hactenus Aetius, quia omnia hæc ex Dioscoride lib. 6. transcripsit, qui ita docuit. *Sine mora calidum oleum ex aqua, aut seorsum, ut uomitare cogantur, dari conuenit. Aut si oleum natura loci negat, butyrum cum aqua calida, aut malua, aut lini semine, aut Trago, Vrtica, foeno græco, haliceuè decocto uicem eius exhibebit. Hæc enim non modo uomitionibus exigent ui illa sua laxatrice, aut nauseam ciente; sed aluum quoque subducent, & corporum inanitione, ita aduersabuntur, ut acrimonias uenenorum hebetent. Id quod euidenter huiuscemodi argumento deprehendere licet. Esto ut quisquam uiua calce, uel fæce, aut cantharidibus, aut alio quouis acri, corpus exulcerare statuerit, is si ipsum oleo leniter illinat, exulcerationem non accipiet. Atqui neq. uehementer adstringi, corpus, neq. refrigerari poterit, si antea perungatur. Quin etiam uomitus nō ob id modo, quod uacuet, & noxium humorem excernat iuuamentum adfert. sed quod assumptum uirus nonumquam odore, & coagulatis grumis, aut colore prodat. Quippe cum odore, & amaritudine, Meconium; colore cerussam, gypsumuè; grumis lac, aut sanguinem animalis recens iugulati ostendat. Nam grauis odor regestorum, Leporis marini, aut rubetæ ueneficia deprehendit; ita ut nonnulla ab ijs remedia peti possint, ad idonea singulorum auxilia transeuntibus. Oleo etiam maluæ decoctum admiscetur, aut glaucium, aut adeps anserinus, aut pinguium carnium iura. aut lixiuium lignorum cinere factum. Vbi uerò uomitus diligenter citatus fuerit, ne quid in uentre coierit, quæ hæserunt intestinis reliquiæ clysteri acri deuocentur. Facit, & nitrum tritum cum hydromelite sumptum, & uina uetera liberalius epota, gallinaceæ iura, præpingues pisces, uetustæ carnes pinguesq. & quæ adipe, aut recenti butyro parantur. Aluum namque subducunt, uti diximus, & stomachum resoluentia proniorem ipsum ad uomitum reddunt, & uenenorum acrimonias hebetāt, atq. meatus obstruentia celerem uirium penetrationem inhibent.* Galenus autem de rem. par. fac. n. 24. *ad Venena*, inquit, *principio iubendū est, ut hi tales confestim euomant, epoto prius hidreleo .i. mistis aqua, & oleo, & plurimo, & fre-*

Ad Venena pota.

Dioscorides

Galenus.

quenter, deinde varijs, diversisq. sunt cibandi ferculis, à quibus non ita multo post rursus uomat iubeto, sic enim, aut simul reijcietur mortiferum medicamentum, aut saltem infringetur ipsius virtus. Quod si post hæc Ventriculus videatur à vomitu veluti aduri, hydrorodinum .i. aquam rosaceo oleo mistam potui offerto, dehinc vomant rursus iubeto. Haly abas 4. pract. c. 38. ita docuit ad Venena bibita. Cum senserit homo se venenum bibisse, accelerando aqua calida bibenda in multa quantitate cum Vaccarum butyro, aut Sisami oleo, vel oliuæ oleo inducatq. digitos ori, & pennam sisami oleo intinctam, euomatque, & studeat stomachum purgare, & omnino mundare ab omnibus, quæ in eo sunt, iterumq. aquam bibat calidam, & oleum, vomitumque prouocet, donec stomachum intelligat optime purgatum, nec aliquid in eo superesse. & hæc est cura vniuersalis venenorum, per Vomitoria lenia, pinguia, & vntuosa. & addere licet Guillelm. Fabricium cent. 4. obseru. 37. scripsisse. Veneno infectum Antimonio restitutum fuisse. Ergo valida etiam vomitoria, immo fortasse etiam Helleborus.

De Antimonio.

In particulari autem Hipp. 7. Epid. n. 50. Pausaniæ filium, inquit, ex fungi crudi esu, anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris. aquam multam calidam bibere, ac vomere profuit, & balneũ, in balneo fungum euomuit. & Dioscor. Communiter, ait, ex oleo vomere cogendi, mirifice iuuat lixiuia ex sarmentis, aut pyrastri surculis epota cum sale, posca, & nitro. atramentum sutorium cum aceto. Paulus Vomitum ex aqua mulsa. Aetius ser. 13. cap. 37. dandum nitrum bibendum ex posca tepida, aut aceto mulso, ita vt his liquoribus Hyssopus, origanum, Tymumq. sint incocta, atque inde ad vomitum cogantur. Absintij, & ficuum decoctum largè in potu exhibendum est, & Origanum cum melle, indeq. vomendum. Scribonius c. 198. ex oleo multo. Haly abas c. 46. Vomitus ex aqua calida, decocto Raphano, sale, melle, aut oximelite. Nicander etiam Vomitum præscripsit. ex recentioribus autem Io. Zecchius cons. 66. ad fungos comesos præscripsit, hoc. ℞. iuris pulli gallinacei pinguis vnc. ix. succi raphani depurati. vnc. iij. Butyri recentis eodem iure calente liquati vnc. ij. misce & tepida potio propinetur.

Hippocr. ad fungos. *Dioscor.* *Paulus. Aetius.* *Scribonius.*

Ad Aconitum. Nicander ait. Vomant prius indigestum cibum. Dioscorides. Venenum vomitione abigi opus est. Aetius serm. 13. c. 59. Vitulinum pingue ius potatum, & vomitu reiectũ. Actuarius 5. meth. c. 12. Mercur. de Venen. c. 10. Greuinus, & alij Vomitum proponũt.

Ad Aconitum.

Ad Napellum Aconiti speciem. Haly abas 4. pract. c. 39. Qui biberit, inquit, oportet ad vomitum festinare cum butyro, & oliuæ oleo, ac Sisami, & aqua calida decocto sem. rapæ, & rapam ipsam.

Ad Napellum.

Ad Cantharides. Nicander commendauit ius suis, agni, anseris, decoctum sem. lini, ad Vomitum, satietur, & digitis vomitum prouocet. ex quo Greuinus refert. decoctũ capitis porcini, vel agnini, vel caprini. Cerebella enim omnium animalium, cum lentore quodam prædita sint difficillimè concoquũtur. succum generant crassum, vomitumq. mouent, quod melius præstant, si cum lini semine, quod crassum est, & flatulentum, elixentur. Actuar. 5. meth. 12. ex oleo Vomitum prouocat. Scribonius. c. 189. Haly abbas lib. cit. c. 40. accelerat vomitum cum aq. calida, butyro, ol. sesami, & ficuum decocto. Dioscorides Vomitum laudat. Paul. lib. 5. c. 31. Cantaridibus, inquit, succurrit ipsis vomitus ex hidreleo petitus, & Galenus 2. de Antid. c. 7. ex Asclepiade. Cantarides autem si quis assumpserit, passum oleo mistum, seuum in aqua decoctum, atq. colatum bibere proderit, tum vomere eniti. Aetius verò lib. cit. c. 49. Carnium ius absorbendum præbeatur, donec affectus ad vomitum concitetur. bibat insuper Vinum dulce tepidum, plurimum, dilutum, vbi biberit autem vnum quodque vomitu reijciat, rursumque bibens vomat, idemq. sæpe repetitis vicibus faciat. Quod si exolutiones, & morsus oboriantur, lac bubulum recens mulctum assiduè bibendum, & cito reuomendum exhibeto. ita Rasis, Auic. omnes recentiores Vomitum commendant.

Ad Cantarides. *Aetius.*

Ad Buprestes, pinorum Erucas, leporem marinum, Ranam rubetam, Paulus, Galenus, Aetius, Actuarius, Haly abbas, Nicander, Dioscorides, Auic. & alij succurrunt Vomitu.

Ad Buprestim, &c.

Ad Cicutam, opium, Mandragoram, Dorienium, Ixiam, Euphorbium, Hiosciamum, & similes plantas. omnium Auctorum consensu Vomitus auxiliatur.

Ad Cicutã, &c.

Ad epotam cerussam, litargirium, gypsum, calcem, sandaracam, auripigmentum, plũbum, & alia mala mineralia succurrit Vomitus ex Dioscoride, Paulo, Aetio, &c.

Ad Cerussã &c.

In summa ad omnia venena Vomitus cõfert, sed Vomitus ex pinguibus, & lubricis. an etiam ex electione soluentibus, & vomitum prouocantibus? an ex Elleb. Antimonio, & similibus? profecto. Angelus Sala in Ternario Bezoart. c. 2. qui Venenũ sumpsere, inquit, vomant statim ita. ℞. florum Antimonij. g. iij. iiij. v. vel vj. secundum vires, conseruæ violarum. drac. ij. misce fiat bolus, vel dissolue cum aqua Borrag. vel ℞. Salis Vitrioli drac. semis. plus, & minus secundum ægri vires, & ventriculi repletionem. Aquæ succi Cardui benedicti. Sy. Violar. an. vnc. j. misce aromatizentur cum aqua cinnamomi. & Guil. Fabricius cent. 4. obser. 37. Veneno infectum Antimonio restitutũ obseruauit. ad Ixiam Dioscorides laudat Chamelææ, aut thapsiæ, aut absintij succi sicilicus cum aqua mulsa, & acetum calidum potum. sed sicilicus i. dracmæ duæ Tapsiæ, aut Chameleæ, est medicamentum validissimum, vt suis capitibus dixi. item ad cerussam idem Dioscor. conuenit, inquit, Thapsiæ succus, aut scammoniæ cum aqua mulsa potus, & Haly abbas ad Cerussam dat Exagium Titimalli. Ad fungos Dioscorides Vitriolum exhibet. & ad Leporẽ mari-

Ad omnia Venena. *Ex mineralibus remedijs.* *Ad cerussã* *Ad fungos.*

Ad leporẽ marinum. marinum trita *ciclamini radix cum vino, aut Veratri nigri, aut scammonij succi dracma cum aqua mulsa.* Nicander ad Leporem marinũ. *Helleborum, & scammonium* probat. Profecto Antimonium, Chamelea, Thapsia, scammonium, Tytymalus, Elleborus niger, albus, & Vitriolum non sunt leuia, sed valida medicamenta sursum, & deorsum purgantia, & si in rabiosis conuenit Elleborus, *Ad rabidos* etiam in alijs venenis.

De Vsu Veratri in ictibus Venenosis. Sec. XXII.

NEque solum in Venenis ore assumptis, & in Ventriculum ingestis conuenit Vomitus ad ea extra corpus pellenda; sed etiam in Venenis ab extra lædentibus, vt sunt venenatorum animalium ictus, & morsus. Nãq. *Ad canis morsum.* ad canis rabiosi morsum Dioscorides scripsit lib. sexto. *Sed longe omnium efficacissimum auxilium Helleborismus cognoscitur: quo cum fiducia non semel, atq. iterum; sed frequentius, ante quadragesimum diem, vel post hoc tempus vti licet. Tantam enim vehementiam hoc auxilium habere fertur, vt quidam, qui iam aqua metum sentirent, sumpto Helleboro, simul ac primum morbi impetum experirentur, fuerint seruati; nam & iam initio tentatos nemo unquam seruare potest.*

Ad Aspides. Ad alios verò ictus venenatos Aetius ser. 13.cap.10. de remedijs in communi. Aquæ tepidæ largè haustu vomere iubet. & c. 20. ad morsum Aspidis. *Quo uerò malignitas, inquit, ueneni distributi, & in corpus digesti, probe euomatur, Allia trita cum zytho exhibeto, donec nauseabundus reddatur. Aut Opopanaca cum uino diluto dato, & confertim uomitionem operabitur,* *Ad Viperas* & c. 21. ad morsum Viperæ. *Allij plurimum edere, & uinum meracum multum bibere, ac uomere, auxiliatur, & raphani largè in cibo accepti. deindeq. uomitu reiecti.* & c. 22. ad Dipsadem. *Oleo cum decoctionibus exhibito ad uomitum cogatur.* *Ad Hæmorrhoum.* & c.23. ad Hemorrhoum *Allium multum edant, & uinum multum dilutum bibant, & ad uomitum cogantur; sumant etiam in cibo panem, & uuam passam dulcem; deinde uino diluto large hausto uomant.* & C. Celsus lib. 5. cap. 27. in curatione communi morsus serpẽtium, ait. *Sorbere oportet ius anserinum, uel ouillum, uel uitulinum, & uomere.* & iam satis de vsu vomitus in ictibus venenosis. particulatim postea multa afferemus.

De usu Veratri in febribus. Sec. XXIII.

CVm triplex sit apud Galenicos febrium genus, hecticis profecto non conuenit Vomitus, quia isti prout tales sunt, potius inopia, quam humorũ abundãtia, laborãt.

In Ephemera autem ex cruditate, & copia, vel qualitate ciborum in vẽtriculo existentium conuenit Vomitus. *Ad Ephimeram.* Itaq. cibus in ventriculo corruptus, & siue acidus, siue nidorosus factus non alio, quam per vomitum expelli debet: pars n. affecta supra septum transuersum est, & materia exitui proxima, cum euacuatio fiat ex parte affecta & vomitum in tali casu commendant. Aetius ser. 5. cap. 68. Auic. 1. 4. tract. 1. cap. 35. Rasis 10. ad Almans. Arnaldus de Villanoua, Gordonius, Sauonarola, Gentilis, Valescus, Fuchsius, Fernelius, Duncanus, Mercurialis, Capiuacceus, Cæsalpinus, Senertus, & alij.

In Sinocho. In *Sinocho* absque putredine solummodo sanguine calefacto, & efferuescente, Dionisius Fontanonus, & Rondeletius crudo existente in Ventriculo aliquo humore, Vomitum proponunt.

In feb. putridis. In putridis febribus plurimi vomitu vtuntur, vt dicam postea lib. 4. huius operis inter quos sunt. Capiuac. lib. 6. de feb. c. 24. Auic. 1. 4. tract. 2. c. 7. Gentilis, Trincauellius, Paulus Aegineta, Aetius, Haly abbas, Valescus de Taranto, Nicolus, Fuchsius, Hucherus, Franc. Pedemontanus, Senertus, Fontanonus, Fernelius, Caprilius, Rudius. *Caprilius, Rudius,* Lusitanus, Valesius, Altimarus, Sauonarola, Duncanus Liddelius, Pompeius Caimus. lib. 2. de feb. c. 22. immo etiam Empirici, vt Angelus Sala in Hemetologia dat Sal Vitrioli. Bouius dat suum Herculẽ, Antimonium, Gratiolam, Lathyridem. Florauantus dat suum Elect. Angelicum, succum sambuci, & Diaaromaticum. sed quod maius est Galenus 11. meth. c. 8. Vomitum commendat. & Hippocrates in Coacis. *Feb. continuis.* *In febre continua quicumq. uoce destituti iacentes, oculis conniuentes, nictant, hi si postquam sanguis ipsis ex naribus fluxerit, & ubi uomuerunt loquantur, & ad se ipsos redeant, seruantur.* & 4. Epid. n. 30. *in febribus acutis siticulosi, à Medicis potu interdicto, aut etiam à se ipsis abstinentes, multum sibi bibere posse uidentur. His aqua frigida data, ut reuomant, prodest. biliosa enim aderunt.* & 2. in 2. Epid. initio *mutationes prosunt; si non ad praua mutentur, ueluti his, qui à medicamentis uomunt febrium gratia.*

In feb. ardẽte. In febre ardente Vomitum prouocant multi. *Auer.* Auer. testatur Auenzoarem puero dedisse quotidie aquam Anguriæ, & colera vomitu liberatum. Hippocrates autem 4. *Hipp.* Acut. 7. *Huic, inquit, & aquam mulsam aquo-*

ſam, coctam, quantum uoluerit bibendam dato, quod ſi os amarum fuerit, uomere confert, & Gal. in com. ſubdit. *Non ſine ratione hunc ſcriptorem bilem per vomitum vacuare*. & de loc. in hom. 39. *Hunc medicamentum potare oportet, quod educat, qua parte febris magis hæret, ſiue ſuperne, ſiue infernè, & ſiquidem supernè hæreat, ſuperne: ſin infernè, infernè*. ita etiam Vomitum poſteri laudant, vt Aegineta, Oribaſius, Gariopontus, Auicen. Iſaac, Nicolus, Gordonius, Aſtarius, de Contecillis, Rogerius, Duncanus, Trincauellius, Altimarus, Lūbiſanus, Leonellus, Hucherus, Mercurialis, Maſſaria, Angelus Sala, & infiniti alij.

Galen.

Hippocr.

In Cauſo pituitoſo.

In Cauſo pituitoſo, inquit Caprilius. *Si fortè contingat, vt os amareſcat, tunc inditium eſt bilis petentis os Ventriculi, & ideo licet occurrere vomitorijs, veluti aqua hordeacea tepida cum modico vel aceti, vel ſy. acetoſi*.

In Tertiana continua.

In Tertiana continua Vomitus aliquando prodeſt. Hipp. de Affect. n. 13. in febre forti æſtiua. *Si verò bilis*, inquit, *aut pituita ad cor conſederit, aqua frigida, aut aqua mulſa pota vomat*. & Celſus lib. 3. cap. 4. ait. *Cum vero in ſummo incremento morbus eſt, vtiq. non ante diem quartam magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſè præſtanda eſt, vt bibat etiam vltrà ſatietatem, & cum iam venter, & præcordia vltra modum repleta, ſatiſq. refrigerata ſunt, vomere debet*. & Vomitum etiam proponunt Altimarus, Sennertus, Pedemontanus, Fontanonus, Sauonarola, Andernacus com. 2. dial. 7. Cæſalp. de feb. c. 29. Proſper Alpinus de med. meth. lib. 5. cap. 8. & alij. Florauantus Teſauri lib. 2. cap. 40. Vomitu curauit quendam. Paul. Renealmus. obſer. 82. Ruſtico XI. die dedit Panaceæ vomitiuæ. g. viij. vomuit multa pituitoſa, biliosa, feb. euanuit. & obſ. 148. febri duplici tertianæ continuæ, exhibuit, Panaceæ vomitiuæ g. x. & multis per ſuperiora, & inferiora deiectis febris ceſſauit.

In Tertiana intermittēte Celſus.

In Tertiana intermittente. C. Celſus lib. 2. cap. 22. & lib. 3. c. 12. & 14. ex Aſclepiade, *Tertio die poſt acceſſionem dicit aluum duci oportere, quinto poſt horrorem vomitum elicere*, tutius tamen eſſe ipſe cenſet, alio ordine vti, ideſt tertio Vomitu, quinto alui deiectione, Galenus autem primo ad Glauc. 9. *Flauam bilem*, inquit, *cum ad ventriculum repit, per vomitum educere oportet, cum verò vergit ad inferiora per inferiorem excretionem, hoc quidem vt ſponte fieri ſolet in tertianis exquiſitis*. eiuſdem ſententiæ ſunt Oribaſ. 6. Synopſ. c. 10. Aetius ſer. 5. c. 80. Trallianus lib. 12. c. 6. Auicenna, Guainerius, Fernelius, Aegineta, lib. 2. cap. 20. Fontanonus, Gerardus Cremonēſis in Raſim, Haly abbas, Nicolus, Fuchſius, Gordonius, Alpinus, Lumbiſanus, Nonius Grecus cap. 138. Cæſalpinus, de Contecillis, Paſcalius, Rondeletius, Riolanus, Liddelius, Altimarus, Rudius, Caprilius, Hollerius, Valetius, Andernacus, Maſſaria, Alpinus, Platearius, Serapio, Valeſcus, Rogerius, Sauonarola, Gerardus de Solo, Hucherus. & quotquot de febribus ſcripſere. Hornungus in Ciſta Medica, Epiſt. 211. laudat flores Antimonij, Renealmus obſer. 112. 126. 131. 137. & 141. proponit ſuum febrifugum vomitorium. I. B. Zappata Oximel ex Aſaro. Florauantus commēdat vomitoria, & ſuum Diaromaticum. lib. 1. phiſicæ, c. 17. & lib. 2. Theſauri. cap. 38. ecce quot pecudes ſe inuicem ſequuntur.

In Tertiana notha.

In Tertiana Notha ſcripſit Galenus primo ad Glaucon. 10. *Vomitus autem poſt cibum adeo ijs, quibus hæc febris perdurauerit, vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim prorſus fuiſſe curatos*. Galeno ſubſcribunt infiniti Auctores, vt Aegineta, Aetius, Oribaſius, Nonius, Auicenna, Haly abbas, Altimarus, Fontanonus, Paſcalius, Pereda, Maſſaria, Hollerius, Valetius, Cæſalpinus, Riolanus, Fuchſius, Lumbiſanus, Alpinus, Duncanus, Rōdeletius, Hucherus, Paul. Tucca, Andernacus, Horſtius, Serapio, Valeſcus, Sauonarola, Caprilius, Renealmus in multis obſeruationib. Zecca in cōſilijs, & alij, quos enumerare piget.

Ad Quotidianam cōtinuam.

In Quotidiana continua, quod Vomitus conueniat peccante pituita in ventriculo, probatione multa non eget: ſed ad expellendam à ventriculo materiam leuis vomitio ſufficit, & magis confert poſt cibū, ſic enim cibis agglutinata viſcida pituita euacuabitur, noua autem minime è corpore attrahetur, quæ, ſi alibi quam in ventriculo fuerit, & in toto corpore reſederit, validiora requiret pharmaca, & à ieiunis ſumpta. Galenus autem primo ad Glauc. c. 12. *Iubendum eſt*, inquit, *vt poſt radiculas, & cibos aſſumptos euomant; ijs etiam, quæ pituitam ſubducant vtendum*, & Caprilius ait. *Quod ſi quis ſit ad Vomitum valde pronus, licet vti vomitorijs, quibus vtebatur Galenus à cibo; poteritis autem dare, & ſuccum raphani, atq. vrgente neceſſitate aſcendere etiam ad flores Geniſtæ: tollenda enim eſt febris hæc omnino, quia ipſa propediente febricitantes euadunt Hydropici*, ita etiam Vomitum proponunt Raſis lib. diuiſion. c. 152. Alpinus 5. de Med. Meth. c. 8. & alij.

Ad Quotidianam intermittētem exquiſitam.

In quotidiana intermittente exquiſita cōuenit omnino Vomitus, nam pituita vt plurimum in ventriculo ſtabulatur; vnde ſcripſit Gal. ad Glauc. raro fieri quotidianam non affecto ventriculo, hinc fit, vt debeat omnino expurgari Ventriculus à pituita; tum in ipſum confluxa; tum confluente, & à Ventriculo ad os breuior eſt via, & materia tenax, & viſcida in ventriculo contenta, non niſi violento Ventriculi, & partium adiacentium motu, & compreſſione, diuelli, expelli, & commoueri poteſt; & materia per Vomitum expulſa, ſæpe videmus leuiores accedere paroxiſmos. nec dicatis materiam eſſe crudam, eſſe infra ſeptum tranſuerſum,

Dubitatio.

Explicatio. sum, quæ si vacuari debet, per inferiora est ducenda. quia materia in ventriculo contenta, vt alibi dixi, non eget alia coctione. & licet Ventriculus sit infra septum, tamen à ventriculo ad os per Vomitus breuissima est via: proinde videntur omnes auctores Græci, Arabes, Latini veteres, & recentiores simul sentire, Vomitum conferre his febribus Quotidianis intermittentibus, sed varietas est, quo morbi tempore, quo accessionis tẽpore, & quibus remedijs occurrendũ.

An in principio morbi Rasis. Non in principio morbi vniuersalis, quia materia inobediens, videtur conuenire Vomitus. tamen Rasis. 10. ad Almans. cap. 7. *festinandum*, inquit, *vt à prima accessione huius febris detur Oximel cum aqua tepida, & hortandus, non autem cogendus, vt vomat.* & Constantinus

Constãtinus scripsit. *Si Vomitus venerit spontaneus in initio morbi; leuitatem, & subtilitatem materiæ portendit. Quod si non veniat. non artificialiter fiat, quia morari in initio morbi vomitum, grossitiem materiæ significat, & coagulationem, & ad digerendum tarditatem.* sed distinguendum est, quia pituita putrescens huius febris causa, vt plurimũ in Ventriculo residet, & putrescit, vel in ipso ventriculo genita, quæ crudus Praxagoræ humor est, & excrementia, vel dum sanguis in Hepate gignitur, & alimentitia est. est etiam in ambitu corporis, & in particularibus membris pituita putrescens, & febrem excitans. qua posita pituitæ peccantis distinctione, dicimus pituitam in Ventriculo positam in principio vniuersali morbi, etiam apparentibus cruditatis signis in vrina, debere, & posse per Vomitum expurgari, vt enim Venenum, sanguis concretus crudusq. cibus, ita etiam crudus chylus, pituita, & quilibet alius humor in Ventriculo coaceruatus, statim Vomitu expelli debet. sed leue vomitorium, abluens, & abstergens solummodo debet adhiberi. at pituita extra Ventriculum posita debet concoqui, nec initio morbi debet Methodice expelli.

An in statu Morbi. Alij in statu vniuersali Morbi alicuius suadent esse adhibenda Vomitoria, ita Galenus primo ad Glau. 12. *Circa statum*, inquit, *de ventriculo est habenda solicitudo, ac de eius ore præsertim. Deinceps iubendum est, vt post radiculas, & cibos assumptos euomant.* ergo in fine status. & Paulus ait. circa statum. cum quo sunt Aetius, Oribasius 6. Synops. c. 15. & ad septimum diem vomitum prouocari volunt Auicenna, Astarius, Duncanus, & plures. Pereda post coctionem, vti etiam Paulus Tucca. Andernacus post signa coctionis, hoc est 7. vel 8. die. sic etiam Massaria, Gerardus, Rudius lib. 3. c. 28. & alij. & reddunt rationem, quia Auic. timet ne primis diebus, cruda materia debilitetur os ventriculi, & in stomacho fiat aliquod apostema, & accidat Vomitus laboriosus, & cũ syncope; sed, vt dixi, prope statum conuenit validus vomitus, & attractiuus à toto. in principio verò non nisi leuis, & abstersiuus, nec illud somniatum Apostema Vomitui succedere potest.

Alia difficultas est, an Vomitus conueniat initio Paroxismi particularis. Auicenna quidem ait, *si accidit vomitus in principio periodi non retineatur.* ita etiam Serapio, Valescus, Sauonarola, Gerardus. Gordonius, Haly abbas, & Constantinus. *in Hora accessionis cum iam rigor inceperit, incitetur Vomitus.* & Cæsar Landulfus. scripsit, *Vomitus prouocatus in principio paroxismi, non solum remittit istud accidens calefaciendo; sed etiam est causa alleuiationis paroxismi.* & Riolanus, *Circa principium*, inquit, *refrigerationis instante paroxismo, non alienum fuerit, Vomitum prouocare ad vacuandum pituitam, quæ in Ventriculo continetur, præsertim si natura illud appetere, videatur.* *An in initio Paroxismi.* *Auicenna.* *Arabes.* *Landulfus.* *Riolanus.*

Contra tamen alij negant prouocationẽ vomitus in principijs accessionum. vnde C. Celsus. lib. 3. c. 7. in febribus docuit, *si pituita in stomacho coijt, inclinata iam accessione vomere cogendus est.* & Blasius Astarius. *Vomitus debet esse ante paroxismum per aliquod temporis spatium, cum in principio paroxismi rarò accidat, quod possit vomitus prouocari, quia æger grauatur frigore secundum plurimum, & somno, ac corporis grauitate,* & Andernacus com. 2. Dialog. 7. scriptum reliquit, *vel ante accessionem, vel in eius incremento facilius, tutiusq. in principio autem nequaquam, quia tunc magna est perfrictio.* Duncanus ante paroxismum. Ego dicam cum meo quondam Præceptore And. Cæsalpino, quo natura vergit in singulis accessionibus. & quũ natura nunquam moueatur quietà existente materià, sed agitata agitetur autẽ in principio accessionum, sequitur, Vomitum etiam conuenire in principijs accessionum. sed non frigefacto ęgrotante, sed incalescente. *Negatur.* *Celsus.* *Astarius.* *Andernac.* *Duncanus.* *Conclusio.*

Quæretis quibus vomitorijs vsi fuerint prædicti scriptores, profecto leuibus emeticis, & abstergentibus multi vsi fuerunt. Galenus quidem ad Glauc. post radiculas, & cibos assumptos vomere, iubet. Paulus, Aetius, Oribasius, Fuchsius, Gariopontus, Cæsalpinus, & alij, Galenum sequuntur. Auicenna dat aureum j. sem. Raphani ex aqua frigida. Guainerius dat Oximel simplex, & aquam sacchari, vel decoctum Raphani. Gordonius Decoctum Raphani in aqua, aut Hydromelite, aut Sy. acetoso, aut Oximeli diuretico. aut succi mediani corticis Sambuci vnc. semis. Haly abbas. *Vomitum adhibe cum oximelite, cui infusæ sunt radices, & comestis radicibus super bibat oximel, postea cum aqua calida, & pauco sale Herifo. hoc enim phlegma incidit, & subtiliat, & fluxum faciens exitum facilitat.* deinde subdit. *vtatur vomitu cum radicum, & atriplicis semine distemperato cum oximelite, oleo, & aqua decocto aneto, & sale hesiro.* Prosper Alpinus. Hidromel copio- *Quæ Vomitoria.* *Galenus.* *Auicenna.* *Guainerius.* *Gordonius.* *Haly.* *Alpinus.*

copioſius, & calidum, cum oximelite epo-
tum, aut aqua communis decocta cum ſe-
minibus fæniculorum, & liquiritiæ, aut hy-
dromel dilutum cũ corticibus raphani ebul-
litum, ad lib. iiij. cum vnc. ij. vel iij. Oxime-
Conſtãtinus litis, vel ſy. Acetoſi. & Conſtantinus. *Cum*
ſemine rapæ, Atriplicis, & radicibus vſualibus,
quæ decoquantur in aqua, & colentur, & ſuccus
inde expreſſus detur, deinde Vomitus ex oxi-
melite, & aqua calida, vbi Anethum, & ra-
Aſtarius. dices ſunt coctæ. Blaſius Aſtarius. Aqua
decoctionis Raphani, & ſy. Acetoſus in quo
raphanus ſit infuſus, cuius doſis ſit. vnc. iij.
tepidus, aut detur aqua tepida in multa quã-
titate cum vnc. j. oximellitis ſim. & hoc eſt
multum vſuale. vel cum decocto Anethi.
Landulfus Cæſar Landulfus ſcripſit. leue vomito-
rium, vt ℞. Oximell. ſimpl. vnc. j÷. Aquæ
tepidæ vnc. viij. miſce. fortius. ℞. decocti
Raphani vnc. iiij. Aquæ tepidæ. vnc. vj. Oxi-
melitis. vnc. j. miſce. & fortius. ℞. ſeminis
Raphani drac. j. ſubtiliter teratur, & miſcea-
tur cum vnc. viij. Aquæ tepidæ, & vnc. j.
Leonellus. Oximel. ſ. Leonellus Fauentinus. decoctio
Raphani cum Oximelite ſimpl. vel compo-
ſito, vel decoctum ſem. raphani cum eodem
liquamento dilutum ſub hac forma. ℞. Oxi-
mel. ſ. vel comp. vnc. j. ſemis. vel ij. aquarũ
fæniculi, vel decoct. raphani, vel aqua e
ſemine raphani vnc. iij. miſce. item Oximel
cum aqua fæniculi ſolum, vel aqua hordei,
Duncanus vt ſupra. Duncanus. ℞. *ſem. Raphani. vnc.* j.
Atriplicis, Anethi. ana. vnc. ſemis. florum Camo-
millæ. pug. ſemis. coquantur in aqua in cuius cola-
turæ. vnc. vj. diſſolue Oximell. ſimp. vel ſquillitici
ſi materia ſit valde craſſa vnc. j. *ſemis. pro robu-*
ſtioribus addatur Agarici trociſcati, drac. j. *triti*
in Oximelite. concedi poterit vomitorium ex Aſa-
ro, vel Gratiola. Rondeletius. *decoctum ſeminis,*
vel radicis Aſari, vel Camomillæ cum ſy. Acetoſo,
Rõdeletius. Riolanus autem. ℞. *Sy. acetoſi, aut Oximelitis*
Riolanus. *ſ. vnc. ij. cum decocto corticum Raphani, & ſem.*
Atriplicis in quo drac. ſemis. Agarici bullierit,
Maſſa. Nicol. Maſſa. Aqua tepida cum modico
Zapata. olei. Zapata oximel ex Aſaro ad vnc. ij. vel
Platearius. iij. Platearius ſucci mediani corticis ſambu-
ci, ſucci fumiterræ, ſucci ſummitatum Ebu-
li, an. drac. j. bulliant in pomo coloquin-
tidæ, vel ciclaminis, addito ſucco fæniculi,
Valeſcus. vel aqua. Valeſcus dat *Oximell. ſquillitici.*
Gerardus. *vnc.* j. *cum decocto raphani*. Gerardus. Oxi-
mel diureticum. decoct. faſeoli, & pauco
ſale. ſi verò de phlegmate naturali fiat, ſit
Vomitus leuis de mediano cortice ſambu-
ci, & Anetho, & ſemine Atriplicis, his ſi-
mul coctis in aqua cum 9. vel 11. granis Ca-
taputiarum, & pauco oximelle appoſito.
Multi autem auctores fortioribus vſi ſunt
Vomitorijs, & non modo Cataputia, vt Ge-
rardus. ſed etiam Antimonio, vt P. I. Faber.
curat. 5. & Paulus Renealmus. Obſeru. 115.
Ad Epialã. ſuo febrifugo, & ſtomaticho. an. g. v.
Auicenna. In febre Epiala Auicennæ in qua interio-
ra frigent, & exteriora vruntur. ipſe autem
Auicenna hanc febrem curari iubet, vt aliæ
flegmaticæ; ſed in particulari ait, quod
ſtomachi ſollicitudo habeatur, & adminiſtretur vo-
mitiuum cum aqua phaſeolorum, & raphani, &
Anethi, & calamenthi. Guainerius inquit. *Si* *Guainer.*
infirmus incitetur ad Vomitum, iuua ipſum cum
quibus ſupra ſcriptum eſt, vel cum eo, quod docet
Auicenna. Sed facit Auicenna vnum vomitorium
de faſeolis, & tu ſic facies. ℞. *faſeolorum vnc.* j.
anethi; raphani, calamenti, ana vnc. ſemis. con-
quaſſentur aliqualiter, & bulliant in libra j. *aquæ*
vſq. ad conſumptionem tertiæ partis, & coletur, &
colaturæ addatur Oximelitis ſimplicis. vnc. j. *&*
tepidum in potu tribue, & ſi ipſum diu retinuerit,
illic ad mediam horam cum penna oleo intincta, vel
cum digito vomitum prouoca. & cum Auicen-
na ſentiunt Serapio, Arnaldus, Sauonarola. *Serapio.*
Rogerius autem cap. 3. de feb. putridis. in *Arnaldus.*
febre de vitreo flegmate. *Debet dari*, inquit, *Sanonarola*
vomitus ante quintam, vel quartam horam acceſ- *Rogerius.*
ſionis, qui ſic fit. ℞. mediani corticis ſam-
buci, vel Ebuli, ſucci. drag. ij. diſtempe-
rentur cum aqua calida, & offeras pro Vo-
mitu. Ego autem anno. 1605. Romæ ac-
ceſſi ad mulierem Burgundam ſexagenariã
febricitantem, dicebat interiora glaciata eſ-
ſe, aderat rigor maximus, & calidiſſima ad
tactum cutis apparebat; vnde dici debebat
certiſſima Auicennæ Hepiala, exhibui illi
Lathiridis excoriata grana xv. cum cinna-
momo, & Oui vitello vt docui. cap. de La-
thiride. Vomuit multam pituitam vitream,
& ſtatim frigus, & calor euanuerunt, ac ſa-
na remanſit.
Conuenit etiam in *Epiala* Galeni, in qua *In Epiala*
dicit per omnia membra ſentiri ſimul cali- *Galeni.*
dum, & frigidum. Iſaac. hanc vocans Epia- *Iſaac.*
lam dicit purgandam per Vomitum.
In Lipiria biliosa videtur Hipp. in coacis *Hipp.*
n. 1. prohibere vomitum, ſed reuerſa. Vo- *Ad Lipiriã*
mitum laudat Hipp. & cum ipſo Duretus in
Coacis.
Ad febrem lentam, quam Auicenna lati- *Ad febrem*
cam vocat ſimilem Hecticæ. Sauonarola *lentam.*
ſcripſit, ſi apparet Vomitus, quod eſt raro, *Sauonarola*
ſac vt in exquiſita Quotidiana. & Angelus
Sala. curat. 7. Filiolam febri lenta, & conti- *A. Sala.*
nua diu afflictam, & corpore tabefacto, ſpe
deſtitutam ſanauit. g. j. pulueris mercuria-
lis. & Paul. Renealmus Obſ. 123. Ruſtica *Renealmus*
Mulier ob febrim lentam ſumpſit Panaceæ
cinereæ (quæ vim habet vomitiuam, & de-
iectoriam) in ceraſo condito abſtruſe. g. xv.
miraculi inſtar conualuit biduo vix elapſo.
& obſer. 125. in Ruſtico. & item Obſer. 196.
In febre Syncopali humoroſa, quæ à *Ad feb. ſyn-*
Galeno 12. meth. c. 5. dicitur febris ex ſum- *copalem.*
ma crudorum ſuccorum copia, cum Syn- *Galenus*
cope facile accedente, dubitatur an Vomi- *timidus.*
tus conueniat. Quia ſi materia in ventricu-
lo quieſcens ſyncopem excitat, multo ma-
gis hanc commota excitabit: vnde Galenus,
nec

nec venam secare, nec med. exhibere ausus fuit. tamen quandoq. (vt ait Auic.) sponte acetosum quid euomunt, immo aliquando biliosum. quapropter tum ratione febris, tũ ratione Ventriculi repleti, tum deniq. ratione materiæ crudæ in ventriculo existentis, Vomitus confert. Obstat tamen, qua oris Ventriculi debilitas, quà vero ineptitudo succi viscidi ad expulsionem. vnde si nausea, & motus naturæ ad vomitum adfuerit, quo natura vergit erit ducendum, minori, quantum potuerit, motu. quapropter si materiæ pituitosæ admista fuerit aliqua bilis portio petens ventriculum, audacius Vomitu vtemur. quoniam scripsit Auicenna. *Quod si fuerit in ea humor colericus aliquis, tunc si facilis est Vomitus, & leuis, & innatiuus valde, & ad vltimum melius est, vt assidue proficiat in ea.* Pedemontanus. *Confert Vomitus*, inquit, *cum ipsum educat de stomacho, & maxime si colera sit admista, & facile prouocetur.* ita etiam Gentilis in com. Auic. Astarius autem scripsit. *prouenienti à materia colerica vitellina conueniens est euacuatio per Vomitum*. At Sauonarola *Adhærentes Alexandro præsumunt supra Vomitum, & maxime quando virtus est fortis, & materia est apta satisfaciliter educi. Tu itaq. si comprehendis materiam in stomacho contineri, quam existimas leuiter vomitu educi posse. tunc prouoca ipsum cũ oximelle simplici, & aqua zucchari: deinde per quintum horæ immitte pennam ori, aut digitum, vt faciliter fiat, quod si videatur constare virtus, potes fortificare cum decocto raphani.* deinde subdit. si fuerit à colera grossa Vomitum esse faciliorem, propter coleram, & locum. tandè Paulus Tucca ita admonet. *Caue nè violenter eradices secessu, aut Vomitu, nec fortiter prouoces.*

Dubium.

Mercurialis

Auicenna.

Pedemontanus.

Gentilis

Astarius.

Sauonarola.

In febre syncopali minuta Auicennæ. seu febre ex tenuibus biliosis humoribus Galeni. virtus est debilis, bilis est tenuis, & mordicat os Ventriculi, & facultas resoluitur, & spiritus deficiunt. & videtur ipsa bilis acquisiuisse quandam venenosam vim. Vnde nulla videtur conuenire euacuatio; sed sola nutritio, & spirituum regeneratio; tamen bilis peccans debet expelli per partem proximiorem; sed cautè, si igitur nauseam excitabit, quo natura vergit, eo ducenda. Mercurialis quidem scripsit. *Ratio postulare videtur, vt humores noxij semper euacuentur. Contra cum Ventriculus sit locus affectus, & purgantia medicamenta lædant ventriculum, nullo pacto videtur conuenire. Igitur in hac re, quæ maximi est momenti debet semper ab vsu medicamentorum purgantium abstinere, propter rationes allatas. Cæterum, vt euacuentur humores lædentes ventriculũ, id faciendum est, quod consulit Galenus, & Auic. scilicet, vt per Vomitum humores biliosi educantur: sed hac in re magna quoq. vti prouidentia oportet, quia vt monet Auerr. 7. collig. 17. Non est vomitus excitandus etiam in hoc casu, nisi æger ad vomendum sponte sollicitetur, atq. tum vomitus parandus est blandioribus medicamentis.* Auicenna, Auerroes, Sauonarola, Duncanus, & alij Vomitum laudant. I. Cæs. Claudinus Cõs. 119. in Tertiana cum cardialgia, quæ assimilatur huic febri. *Medicamenta*, inquit, *vel ad febrem cum sua causa, vel ad cardialgiam rediguntur, si ad hanc, ingruente accessione exhibendum est oleum Amigdalinum dulce recens cum aqua hordei, quo mixto vomitus, aut saltem aluus irritabitur.* & Fonseca tom. 2. consl. 20. ait. *per Vomitum tentare oportet eius euacuationem, ea ratione, qua docet Gal. primo ad Glauc. 14. lenibus medicamentis: nam proritat vomitum aqua calida oleo immixta, & quia difficile vomit, vt facilius vomitus euocetur, calefacit Galenus manus, pedes, & os Ventriculi, & penna, vel digito irritat, quod si non succedat, oleum calidum adhibet, quia non solum vomitum excitare solet; sed ventrem emollire.* Ego autem potius vterer oleo Amigd. dulcium recenter extracto ad vnc. viij. & ad robur adderem unc. ij. succi citri, uel limonis. P. I. Faber curat. 72. filio suo trium annorum dedit Antimonij sui g. iij. cum aqua teriacali, à quo statim euomuit uiridia uiridi æris similia, & conualuit.

Ad feb. syncopalẽ minutam.

Dubium.

Fonseca.

In Quartana conuenit Helleborus, & alia Vomitoria; sed qua ratione, & qua auctoritate, quauè experientia mox mox ostendam. ostendam etiam quo tempore morbi, & quo tempore accessionis conueniat.

Ad Quartanam.

Nonnulli negant omnino Vomitum in Quartana, vt Lumbisanus, & pauci alij, qui moueri videntur ab ipso humore melãcholico, qui Quartanæ causa censetur, difficulter per vomitum educi. Nam Hipp. 4. Aph. 9. *Melancholicos per inferiora plenius, eadem ratione contraria apponentes.* & Gal. in com. *medicari plenius*, dixit *pro fortius*. quia uerò ad inferiora declinat hic humor non sine ratione iubet, per uentrem inferiorem euacuari, sicuti flauam bilem per superiorem, cum sit leuis humor, & sponte continuè fluitet. cõmune igitur ambobus est, ut ducantur, quo uergunt per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori per superiora loca euacuari, quoniam ad hæc uergit; alteri uerò per inferiora; quoniam & ipse ad ista declinat, & lib. quos, & quando, docet flauam bilem per superiora, pituitam uero per inferiora purgandam esse; nisi interdum contrarium oportet agere, ut si pituita in uentriculo, bilis in intestinis reperiatur: atrã autem bilem perpetuò (inquit) per inferiora esse deijciendam, quod si ita se res habet: quomodo non in prælentia Hipp. & Galenus sibi ipsis aduersantur? hic docens humorem melancholicum, qui efficit Quartanam per superiora purgandum esse; ille verò dans Helleborum album fortissimum & (ut ipse loquitur) plenissimum medicamentum.

Negantes.

Cõtradictio.

Ego autem ex Hipp. uerbis nequaquam elicio Melancholicos per Vomitum nunquam esse euacuandos; sed uoluisse, quod ple-

Solutio.

plenius, & fortius per inferiora, tenuius uerò, & debilius per superiora, & hoc modo interpretor uerba illa, uel fortioribus medicamentis, ut scripsi superiore libro primo cap. 9. sic uerba illa *eadem ratione contraria apponentes* non intelligo de bile contrario modo purganda, ut Galenus uoluisse uidetur: Nam loquutus fuit Hipp. comparatiuè *plenius per inferiora*, cuius contrarium est *parcius per superiora*. Nec enim comparatio est bilis atræ cum flaua (nam ita absurdus quidem sensus esset, per inferiora fortius uacuandā atram, quam flauam bilem) sed loci superioris cum inferiore ad exitū Melancholiæ.

Vomitum autem in Quartana conuenire satis clarum uidetur, auctoritatibus Hipp. Galeni, Auicennæ, & aliorum infinitorum: immo Oribasius lib. 7. coll. cap. ultimo. *febricitantium nemini*, inquit, *Elleborus conuenit. Quartanis verò aliquando conducit*: nec non curatorum exemplis. sed qua ratione conueniat, præter auctoritates, & experimenta, inquirendum à nobis est, non enim censendum esse uidetur, præclarissimos Medicos absq. optima ratione uomitum probasse.

Quod Vomitus cōueniat ratione probatur.

Quare afferre possumus primo communem indicationem febrium putridarum, alias propositam, euacuandi per Vomitum materiā febrilem 2. quia obstructiones circa uentriculum, & Hipocondria per uomitum eiecta causa facillime tolluntur. 3. quia si Quartanæ materia in liene plerumq residet, cum ex Gal. sæpissime lien coafficiatur. hæc facilius euacuabitur per Vomitum, quam per intestina, uentriculus enim proximior est pars; si quidem melancholicus humor, qui ab hepate ad lienem fertur, ab ipso deinde liene, recto naturæ instituto ad Ventriculi, qua os, qua fundum regurgitat, tum ut ipsum corrugando appetitum excitet, tū ut fermentationem sua acida ui excitet, & inde ciborum concoctionem adiuuet, ut dixi Epist. 5. primæ decadis meæ.

Obiectio.

Tamen si dixeritis Elleborum educere pituitam, & in Quartana per Vomitum multam educi pituitam, & non Melancholiam, tamen prodesse datum secundum doctrinā Hippocratis.

Responsio.

Responderet Massaria. *In febre quartana, & propter diuturnitatem morbi, & propter alias causas necessario labefactari facultatem ventriculi, ex quo aliter fieri non potest, quin generetur multa copia pituitæ, & crudorum humorum, qui quidem si non febrem efficiunt, saltem possunt illam fouere, itaq. uomitus conuenit, non ratione humoris melancholici, qui semper commodius per inferiora purgatur; sed ratione pituitæ, ex cuius vacuatione, licet id primo & per se non fiat, febris quartana solet iuuari, & quandoq. etiam, auferri, vt cumq. autem sit, si quis voluerit in Quartana Vomitum prouocare, ego huic id consilium dare, vt prætermisso Helleboro, & omni validiore medicamento facilioribus tantum id ageret*. sed Hippocratis consilium

Cōtra Massariam.

præstat Massariæ consilio. qui uituperat, quod non nouit, quòd non expertus est. ergo cæcus non iudicet de Colore. & hunc uidetur transcribere Valetius in Hollerium. dum ait. *Leuioribus melancholici potius per inferiora purgandi ex Hipp.* Aph. 9. lib. 4. *Sed cum in Quartana Vomitus imperatur, id fit non ad coniunctam febris materiam, quæ rarò per vas venosum appellatum ad Ventriculum reijcitur; sed ad antecedentem exigendam*. Nec procul ab his sentit Mercurialis, qui proposita hac difficultate scribit. *Ex vna parte non videtur vllo modo conuenire vomitus, quoniam scriptum est ab Hipp. 4. aph. 9. & alibi sæpe. bilem per superiora, melancholiam per inferiora esse euacuandam. Et afferebat Gal. eo loci rationem, quia Melancholia sua natura humor grauis est, adeo vt ratione grauitatis multò fælicius per infernas, quam per supernas partes euacuatur. Ex altera parte est auctoritas, & Galeni, primo ad Glauc. v. & Auicennæ, & omnium Græcorum, qui inter cætera remedia pro expugnanda quartana proponunt Vomitum. Dicendum est vomitum exerceri posse propter duos fines, vel vt euacuetur humor melancholicus, iam factus, qui est auctor febris immediatus, vel vt euacuētur humores crudi quiescentes in ventriculo copiosi, & primis vijs, qui solent esse fomites, & veluti nutrimentum humoris melancholici. Si primo modo loquamur, certe non conuenit vomitus, quandoquidē humor melancholicus non euacuatur vomitu, vt locutus est Hipp. loco citato. Sed si loquamur secundo modo, planè conuenit vomitus eo, quia vomitu euacuantur crudi succi, quibus euacuatis consequenter subtrahitur pabulum, & fomentum melancholiæ. Præterea quia minera febris quartanæ plerumque est circa splenem, accidit, vt excitato vomitu per communicationem venarum trahatur humor melancholicus à liene ad ventriculum, & intestina, ac sic facillimè, aut per os, aut aluū illæ exinaniūtur.*

Mercurialis

Distinctio.

Ego, ut meam etiam sententiam afferam, primo dico, experientiæ magis, quam rationi esse credendum, uidelicet, quia extremis morbis extrema conuenire remedia testamento reliquit Hipp. ideo, si quartanæ pertinaciam considerauerimus extremam, nemo hanc extremum morbum ratione resistentiæ esse negabit. Extremum igitur conuenit remedium, quale Elleborus, ut consulit Hipp. Non igitur ualida medicamenta, prætermittenda, ut absq. ratione consulit Massaria, & equidem huic difficultati respōderem, uoluisse auctores græcos, humorem melancholicum non nisi rarò per superiora esse euacuandum; tum quia sponte natura sua, & frequentius, tum etiam quia arte fælicius per inferiora educitur: immo uerò, quia cum sit nimis acris, timetur eius acrimonia, ne ori uentriculi exquisiti sensus, aliquid officiat. non tamen hinc sequitur nunquam omnino per vomitum ducēdam esse Melancholiam, nec sequitur quartanarijs nequaquam dandum esse Veratrum, eo quia hoc è directo humorem melancholicū

Sententia nostra.

non

non euacuet, sed pituitam, unde non sequetur euacuatio Melancholiæ per Vomitum.

Declaratio. Profectò, quia euacuatio pituitæ uiscidæ, & crassæ Hipocondria obstruentis in quartana optimum est remedium, uidelicet, si quartana fuerit à pituita in Melancholiam conuersa, morbi antecedentem causam tollet. Si uerò fuerit à melancholia naturali, pituitæ euacuatio per uomitum nequaquã nocebit, cuius ratio est, mea sententia, quia Hipocondriorum, Mesenterij, proximarũq. partium obstructiones non nisi à pituita uiscida, & crassa fiunt, quæ non nisi per ualidum uomitum, & à ualido medicamento attrahente, commoueri, & expelli potest. Quod si in ventriculo tantum pituita existeret, ut censuit Massaria, ad quid ualida, & attrahentia uomitoria, si leuia, & detergentia tantùm sufficiunt, & pro uentriculo ipso expurgando conueniunt?

Nec deijcientia per aluum, quamuis fortissima, ad has obstructiones tollendas sufficiunt. tum quia hæ partes uentriculo sunt proximiores, quam intestino recto; tum maximè quia ex ualido motu, & uentriculi, necnon partium circa hipocondria obstructarum concussione, ualidaque à medicamento attractione, quam etiam ægri optime sentiunt. fit materiæ obstruentis commotio, ac, ueluti à manu premente, extrusio. hinc commota faciliùs, quam quiescens materia à natura expellitur. & hac potissimum de causa uomitu tolli obstructiones censeo, à deorsum purgante uerò nunquam. Ita igitur in quartana eiecta uiscida, & obstruẽte pituita natura facilius melancholicum humorem conclusione exacerbatum, & in calefactum transmittere poterit, uel ad lienem, uel ad intestina, uel ad Ventriculum, & ad extra cum viæ sint deobstructæ, & corpus transmeabile, & perspirabile redditum. non enim censeo à bile amara, uel melancholia siue acida, siue acri ualidas obstructiones effici posse: qualitates enim hæ non sopirent, vt insipida pituita, partes, & uasa. sed summe expultricem incitarent.

A vi Ellebori. Porrò si Hippocrati, Dioscoridi, Plinio fides est habẽda, Veratrum uarios, & omnigenos trahit humores, rubicundos, prasinos, & uisu terribiles, ergo non solum pituitam, & flauam bilem; sed etiam melancholiam. & certè Melancholiæ uomitus nõ est adeò timendus, vt multi censent, quia si melancholia abundat in corpore, est nè euacuanda, an non? si dices euacuandum esse deorsum, quæro cur non sursum? an propter grauitatem? ridiculum, nonne est humor liquidus, fluidus? potest, si in ventriculo fuerit, ut alij humores, & tenax pituita, per oesophagum expelli. immo facilius expelletur vomitu humor melancholicus, quam crassa pituita, quæ uiscida est, & parum obtinet ichoris, cum è contra melancholia, licet sit natura crassa, tamen sociatur tanto ichore suo, & adeò ab eo diluitur, & attenuatur, ut eam Hipp. seu auctor libri 4. de morbis initio uocauerit *aquam*, & eius sedem in Liene posuerit.

Nec obstat aciditas, & acredo corrosiua, quia oesophagus, & intestina eandem obtinent tunicam, & eiusdem rationis, ac sensus esse uidentur; unde si non corroduntur intestina à maiori mora melancholiæ in ipsis, neque os, neque œsophagus solo eius transitu momentaneo uitiabuntur, ac corrodentur. fateor quidem aliquando ab humoris uomitu eiecti aciditate lædi dentes; sed facile uitium sedari aio. uidi equidem pluries eiectam ore Melancholiam cum conferentia, & præcipue recordor cuiusdã Pictoris Melancholici, qui bilis atræ acidæ, acris, molestissimæ ultra xv. libras eiecerat cum maxima anxietate, fastidio, & mortis timore, ego accersitus statim propinato pauco lacte omnia symptomata sedaui, & ipse optime conualuit. Hypocondriaci sæpe Melancholiam acidam uomunt, & qui alios uomunt, tandem humorem acidum, nigrum uomunt. *Ad aciditatem responsio.*

Prognosticũ Vomitus nigri. Prognostica uerò nigri, & uarij uomitus ab Hipp. in Coacis allata, ad Vomitus spõtaneos in febribus acutis, non autẽ ab epoto medicamento referuntur. Quando autẽ dixit Hipp. Melancholicos *plenius* per inferiora, non intellexit *semper*; sed innuit contrarium *parcius* per superiora. non ergo nunquam, ut toties dixi.

Melancholiã superius purgari. Quare iterum concludam melancholicũ humorem per superiora posse purgari cum conferentia, & tollerantia à medicamento melanogogo, & ex Hipp. lib. de Veratri vsu. ipsum Quartanarijs conuenire, non quidem ut alium purgans humorem; sed peccantẽ, & principaliter peccantem, idest melancholicum, ut in affectibus alijs melancholicis conuenit Elleborus, non ut pituitam educens; sed ipsam melancholiam. dico igitur deceptos fuisse Massariam, Valetium, Mercurialem, & alios similiter sentientes; immo & ipsum Galenum, (si ita sensit) scilicet, quod humor melancholicus non possit per uomitum educi, cum conferentia, & tollerantia. Nempe si sola illa Hippocratis auctoritate nituntur, quia uel Hippocratem non intellexerũt, uel neglixerunt, aliud enim est *plenius*, aliud *semper*, *sæpe*, *necessario*, & aliud *rarius*, aliud deniq. *nunquam*.

Auctores Vomitum probantes Si auctoritates nos mouere possunt, habeo centum auctores Vomitum in Quartana laudantes, inter quos primus erit Hippocrates lib. de Affect. n. 19. & 2. de Morb. 39. & lib. de Veratri usu. Plinius, Auicenna, Rasis, Aetius, Pedemontanus, Nicolus, Trallianus, Hally abbas, Hollerius, Gordonius, Lumbisanus, Galen. ad Glauc. Stephanus Atheniensis, Achakia,

Oribasius, Trincauellius, C. Celsus, Gariopontus, Altimarus, Florauantus, Cæsalpinus, Astarius, C. Landulfus, Fuchsius, A. Sala. Io. Hucherus, Guainerius, Alpinus, Solenander, Constantinus, Duncanus, Crato, Guarinonius, Platearius, Valescus, Sauonarola, Amatus cent. j. car. 8. Isaac, Caprilius, Rudius, Riolanus, Pascalius, Pereda, Rondeletius, Paul. Tucca, Senertus, Alex. Alexius, Gregor. Horstius, P. Renealmus, P. Io. Faber. Andernacus. Zephiriel Thomas Bouius, & alij, quos referre piget.

Idoneum tempus.

Quærendum modo est idoneum tempus exhibendi in Quartana Vomitorium, seu Veratrum, considerando tum Morbi vniuersalia tempora, tum Accessionum particulares status; variæ enim sunt sententiæ, cum alij in principio, alij in declinatione præbendum censeant.

An in principio accessionum.

Qui in principio vniuersali Quartanæ dãdum vomitorium probant, videntur sequi Hippocratem lib. de Affec. n. 19. inquientẽ. *Si impurgatus* fuerit. *primum caput purgato, & interpositis tribus, aut quatuor diebus pharmacum sursum purgans dato.* vbi videtur Præceptor in principio morbi vomitorium exhibere. ita etiam 2. de morb. 39. ait. *At si firmus, & sanum se esse putans ex lassitudine, aut profectione febre correptus ad quartanam deueniet, fomentis ipsi adhibitis Allium dato in melle tinctum; deinde lenticulæ decoctum bibat, melle, & aceto mistis postquam autem repletus fuerit, vomat,* altera autem exacerbatione exhibet Elleborum. vndè hic etiam in principio morbi vomitum imperat, & ratio esse potest, quia circa principia, & fines omnia imbecilliora, & in principijs morborum si quid tibi videtur mouendum, moue, ex Coo Oraculo: Ventriculus enim in morbi initio multa pituita repletus esse solet. qui statim est euacuandus, ne ea pituita ad venas feratur, & obstructiones augeat. addimus, euacuationem per Vomitum non requirere coctionem, vt libro primo diffiniuimus. Saxonia vtitur statim ab initio leuioribus vomitorijs per se, vel post cibum, bis, & ter.

Hippocr.

In statu quartanæ vomitus.

Contra Galenus primo ad Glauc. cap. 11. scripsit. *Et si concoctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet ijs, quæ humores atros exinaniendi vim habent, non semel tantum; sed etiam sæpius, si fuerit necessarium. Vtendum autem & vomitibus, &c.* dat etiam Helleborum. & eiusdem sententiæ videtur fuisse Hipp. dum lib. de Veratri vsu docuit. *Purgat item Quartanas diuturnas.* & Plinius scripsit. *Medetur quartanis, quæ aliter non desinant:* diuturna enim quartana non dicitur, quæ est in principio, proinde videntur velle Vomitum esse faciẽdum, in statu, vel declinatione Morbi concocta iam materia, vt etiam Hollerius, Sennertus, & alij sentiunt.

Solutio Pedemontani.

Franciscus Pedemontanus in supplem. Mesuæ. istos concordare voluisse videtur, dicens Vomitum leuem in principio, fortiorem in processu conuenire. ita etiam Saxonia primo proponit lenia vomitoria, vel per se, vel à cibo, statim ab initio; concocta autẽ materia probat fortiora. & hunc sequitur Sennertus. Sed ego lego Hippoc. in principio vtentem Helleboro, & Galenum concocta materia Vomitum leuem à cibo adhibentem. quæ sunt contraria. fortè melius dixerimus pituitam crudam ab Hipp. semper educi per Vomitum absque coctione; ideo in principio morbi sursum educi posse. concocta autem deorsum expellit Hipp. & nunquam sursum; Etenim, vt alibi diximus, concocta sunt grauiora, & deorsum natura descendunt; cruda verò sunt leuiora flatuosa, & semper in motu: vnde sursum facile feruntur. Porro Galenus in hoc dogmate non sequitur Hippocratem, semper concocta educere intendens, etiam per superiora. Mihi verò Vomitus in declinatione, vel statu morbi, concocta iam materia, conuenire non videtur, quia in principijs morborum solet affici ventriculus, & ad ipsum confluere materia. in processu verò liberatur ventriculus, & ad alias partes fluxio fertur. & aduertite, quod sæpissime in accessionum particularium initijs Vomitus superuenit, rarò in statu, rarissime in declinatione; & è contra; alui deiectiones in accessionum principijs raræ admodum sunt, immo periculosæ; (vt longa experientia didici) in declinatione verò frequentes, & vtiles. quia humoris motus debet esse naturalis, vt leue sursum, graue deorsum: debet esse tempus conueniens, quo natura solet moueri sursum, vel deorsum.

Contra solutionem.

Nostra sententia.

Contra Galenum.

Notandum.

Ad longas quartanas.

Verum quidem est, longis, & contumacibus quartanis ex Hipp. & Plinio conuenire Helleborum, sed suppono materiam adhuc esse crudam, & alijs remedijs non cedẽtem, & durare principium vniuersale, quoad durat cruditas. quod si materia peccans esset concocta, proinde mitis reddita non egeret maximo remedio, quod violentissime varios humores, visu terribiles educat, viscidam pituitam, crassasq. biles, vbicumque repositas, debet ergo crudus humor in principijs morborum, & in quartana initiante per vomitum, tum leuem, tum validum educi causa antecedens, siue sit pituita, siue humor melancholicus.

De tempore accessionis.

An in declinatione vel interuallo.

Altera restat dilucidanda quæstio de Accessionis particularis particula, in qua Vomitus conueniat. nam quorundam opinio fuit, non nisi in declinatione paroxismorum, seu in interuallo, esse medicamenta quælibet exhibenda. Quoniam Galenus, siue Herodotus in libro scripto Introductio, seu Medicus. cap. 13. *Quartanæ auxilium est*, ait, *ante rigorem summas partes, propter humoris frigiditatem fomentis tueri: in intermissionibus eductio per Vomitum.* Deinde cap. 14. sequẽti scriptũ

reli-

reliquit. *Conuenit autem per ſuperiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus huius eſt, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt Pleuritidi, & Peripneumoniæ. Tempus verò vniuerſæ eſt particularium acceſſionum remiſſio.* igitur ſemper purgat in remiſſione. ita quoque Hipp. in Aph. *in acceſſionibus abſtinere oportet.* inquit. immo 2. de Morb. n. 39. ſcribit. *Altera verò exacerbatione vbi multa calida laueris, & ſtragula ipſi intexeris, donec exudet, ſtatim Veratri albi, &c.* Deinde addit. *Quum verò exacerbatio ipſum inuaſerit, ieiunus medicamẽtum ne bibat.* Nam ſi ante Helleborum balneo vti, & ſudare debet, id non niſi in declinatione accidet: ſic in intermiſſione ſumetur Veratrum. pariter ieiunis in acceſſione medicamentum vetare videtur: ita etiam Galenus lib. de Ther. ad Piſ. apparet Vomitum imperaſſe, non in die acceſſionis; ſed poſtera. eius hæc ſunt verba. *Quartanis etiam febribus optime conuenit, cum enim ea febris ab atra bile conſurgat, facile ſumpta Theriaca, diſcedit, modo quis ipſa ſeruatis medicæ artis præceptis, vtatur. Ego namq. multos quartana laborantes, hac vſus artis ſemita, facile à morbo vindicaui. Primum enim cum cœnaſſent, vt euomerent, effeci, deinde ſecuta die ſuccum abſintij bibendum tradidi, quo bilem contemperarem, ac veluti edulcoratam, poſtremo duabus horis ante inuaſionem Antidotum exhibui.* Patet autem in die acceſſionis non exhibuiſſe vomitorium; ſed Theriacam, in antecedenti verò Abſintij ſuccum, & ante Abſintium, ſcilicet prima die poſt acceſſionem à cæna vomitum imperaſſe. & ſic Hollerius, Alpinus, & aliquot alij Galenum interpretantur, exhibentes pridie Acceſſionis Vomitorium.

Mercurialis explicatio.

Mercurialis autem reſpondet. Vomitum poſſe adminiſtrari vel à validis medicamentis, vel blandis. à validis medicamentis vomitorijs omnino eſſe abſtinendum in acceſſionum die cenſuit: ſed blandioribus vomitum cieri poſſe. ſed neq. ſemper blandis vomitorijs eſſe vtendum; ſed tantum quando propenſio naturæ ad vomitum aduertitur. à quo non multum diſtare videtur Maſſaria lib. 5. de feb. cap. 13. & cap. 18. de tertiana notha. vbi pluribus probare conatur; in acceſſione nihil eſſe mouendum.

Rationes Maſſariæ.

Primo, quia Auicenna edixit. lib. de febr. *Et non moueas in die paroxiſmi, quantum poſſibile eſt.* quod videtur ab Hipp. deſumpſiſſe. *in acceſſionibus abſtinere oportet.*

2. Quia eo tempore natura à morbo eſt ſatis vexata, neque afflictionem afflictio addere decet. Quare in acceſſione nullum eſt adhibendum remedium; immo ſi tunc non conuenit alimentum, quod naturam roborat, minus phlebotomia conueniet, quæ vires tollit, abſq. tamen valida commotione. minime verò vomitus probabitur, quippe qui totum corpus valide commouet, ventriculũ debilitat, ægrũ lacerat, & vires reſoluit.

3. Si Galenus de ſang. miſſ. cap. 21. pro phlebotomia febris declinationẽ perpetuo eſſe expectandam conſulit, id eo magis in medicamenti exhibitione, quod corpus magis conturbat, erit ſeruandum. ſic Celſus lib. 2. cap. 9. *Quod ſi vehemens febris, inquit, vrget in ipſo impetu eius ſang. mittere, hominem iugulare eſt.*

4. Certum eſt medicamẽtum ex vna parte à circumferentia ad centrum trahere: ex altera naturam in paroxiſmo à cẽtro ad circumferentiã expellere; vnde duo forent cõtrarij motus, quos natura non niſi cum magno periculo perferre poſſet.

5. Medicus (vt colligitur ex Gal. lib. quos, & quando in fine) naturæ propoſitum, ac propenſionem non intelligit; quam ob rem ſi illa V. G. euacuare per ſudorem vellet, medicus autem, vel ſecare venam, vel pharmacum dare, auſus fuerit, quis non videt ijs modis nõ ſine magno ęgri diſcrimine naturæ conatus perturbari, & omnia peruerti?

6. Si natura ſe pararet ad euacuationem per aluum (vt Auic. habet 2. 4. trac. 2. cap. 9.) & medicus eo tempore purgaret, vel vomitorium medicamentum exhiberet: tũc certum periculum immineret, ne ex vtraq. euacuatione, & naturæ, & artis tam immoderata ſequatur purgatio, vt ægri vires ſatis eſſe non poſſint. ergo in die acceſſionis nulla eſt molienda euacuatio.

In principio Acceſſionis vomendum

Ex altera parte plurimorum eſt opinio in die Acceſſionis, in ipſa acceſſione, & in principio ipſius paroxiſmi medicamentum vomitoriũ eſſe dandum. Hippocrates enim de affect. n. 19. *ſurſum purgans dato,* inquit, *in ipſa apprehenſione, & interpoſitis diebus, rurſum aliud deorſum purgans dato in ipſa apprehenſione.* ita 2. de morb. n. 39. *Altera verò exacerbatione, vbi multa calida laueris, & ſtragula ipſi intexeris, donec exudet, ſtatim Veratri albi radices trium digitorum longitudine, & trifolij dracmam, & ſucci ſilphij duarum fabarum magnitudinem in vino meraco bibat, & ſi vomitiones ipſum vrſerint, vomat, ſin minus, poſt caput purgatum; cibis autẽ vtatur, quam molliſſimis, & acerrimis, quum vero exacerbatio ipſum inuaſerit, ieiunus medicamentum ne bibat.* Petrus autem Salius in com. huius loci hæc ita exponit. *Ex quibus patet, in quartana, ſi vomitus pharmaco ſit excitandus in die exacerbationis hoc agendum eſſe. Nam cum in quartana peccet ſegnis, & craſſa materia, quæ commotioni medicamentorum valde reluctatur, ea, illo tempore, quo agitatur à natura, & à putredine alteratur, euacuanda erit. quod cum ſit tempore exacerbationis, eo tempore etiam erit euacuanda: quod non tantum ratio prædicta, verum etiam experientia ipſa, ex qua nonnullos quartanarios per Hellebori exhibitionem ſanari, perſuadet.* Verũ enim verò exaratis illis verbis multa præclara de Helleboro nos docet Hippocrates. Et non ſolum ipſum in quartana conuenire; ſed etiam eius doſim, mixturam, tempus ſumendi,

Hippocrat.

Salius.

mendi, & an ieiuno corpore, & denique quibus præsumptis cibis. & veluti optime adnotauit Salius, verba illa Hippocratis melius vertuntur. *non ieiunus existens medicamentum bibat in ipsa exacerbatione*. ita vt affirmatiue dicat Hipp in accessione esse sumendũ medicamentum ab ægroto iam cibato, & exacerbatione altera instante lauari, sudare, & cibari ægrotantem voluit. tunc in ipsa accessione medicamentum erit sumendum, quod si ieiunum paroxismus inuaserit, quia tunc non est amplius sumendi cibi tempus, nequaquam medicamentũ assumere debet. & eiusdem quoq. sunt sententiæ. Aetius ser. 3. c. 125. *Veratrum quartanis conuenit in ipsis accessionibus*. Auicenna verò scripsit. *Vomitus, & ante cibum, & post cibum est conueniens, & proprie in die paroxismi, vt ante paroxismum, & proprie quando melancholia est phlegmatica, est de rebus iuuantibus in ea, & non in principio tantum: immo etiam in omni hora*. ita etiam Constantinus, Pedemontanus autem scripsit. *Vomitus quacunque die, & maxime in die paroxismi, & in principio eius, vt est decoctum sem. Raphani, & Sy. acetosus potatus ante paroxismum, per vnam, vel duas horas, deinde cum aqua mulsa calida, & ita alleuiatur rigor, & frigus*. Nicolaus in Antid. magno. cap. 278. & cap. 46. 3. dat medicamẽtum purgans ante horam accessionis. Haly abbas 3. pract. c. 14. Auicenna, Hollerius, Gordonius, Lumbisanus, Trincauellius, Astarius, Landulfus, Guainerius, Solenander, cons. 22. Rasis x. ad Almant. cap. 8. Duncanus, Pascalius, Rondeletius, Paulus Tucca, Paul. Renealmus. obseru. 29. Io. Bapt. Zappata. Andernacus com. 2. dial. 7. Crato. cons. 356. Valescus, Amatus cen. i. cur. 8. & cent. 2. cur. 97. Riolanus, & infiniti alij laudant Vomitum in Accessione Quartanæ. & Alex. Trallianus. *Vomitus inquit, omnibus vtilissimus est, præsertim ijs, qui humores crassos in ore ventriculi continent, nam crassitiem extenuat, & vt concoquatur, celeriusq. discutiatur efficit. Optimum autem tempus ad Vomitum est accessione incipiente, quoniam etiam tũc humores cum materia mouentur, & illi in stomachum confluunt, illumq. reddunt, nauseam excitant. Dato eis mulsam non nimis aquosam, ita namque procliuius ad excretionem prorumpent, qui autem valde lenti sunt, & difficulter auelli possunt, ægrius excernentur, ac pennis præcipue anserinis vtendum est, vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat. Si enim ex lentis humoribus aliquid sursum eductũ fuerit; statim etiam accessio minuetur, tum spatio temporis, tum simul more à consuetudine. Ego enim noui me hoc modo inueteratas quartanas discussisse, vt nonnullæ ipsarum separata iam deteriore parte, conquieuerint*.

Hippocr. explicatio Salij. — Aetius. — Auicenna. — Constãtinus Pedemontanus. — Nicolaus, et plures alij. — Trallianus.

Historia.

Sunt igitur plurimi scriptores Vomitum in Quartanæ accessione commendantes. & equidem curaui quendam Monachũ Neapolitanum triplici quartana vexatum dedi xx. diei hora, qua febris eum inuadere solebat, Oximel elleboratum, vomuit multa, omnigena, accessi hora xxiiij. Monachus lętus obuiam mihi venit, febrem dicens aufugisse. sequenti die secunda febris accessit, altera die tertia febris. postera die febris non superuenit sequenti die, iterum in accessione 2. quartanæ. idem medicamentum propinaui, vomuit, & febris, discessit, altera die tertia quartana inuasit sequentibus duobus diebus minime. altera tertia quartanæ accessione tertio Elleborum dedi, & tertia febris euanuit, in totum liber. conuenit autem in paroxismo huius febris Vomitoriũ, quia in hac difficilius crassus humor eradicatur, eradicari autem nequit, nisi à natura simul cum medicamento, dum mouetur, expellatur, cum ex his alterutrum id per se pręstare, non valeat. quod non accidit in alijs febribus, licet in his etiam Vomitus sit vtilis, vt diximus.

Refellitur contraria sententia.

Nec contraria sententia probabilis est, si quidem non est rationabile Auctorem in libro dicto introductorio desiderasse vomitũ in intermissione; sed potius in accessione, credo equidem ante rigorem fomentis vsũ, post fomenta, in ipsa accessione, uomitu. quod si non ita uoluerimus interpretari, pręstabit cum Hippocrate sentire, in ipsa apprehensione Vomitum ciendum, cum tamen in Aphorismis à cibo in accessionibus abstinendum docuerit. quia aliud est replere, aliud exinanire, & 2. de morb. cit. sudare consulit ante accessionem, cænare, & deinde pleno existente uentriculo in accessione medicamentum sumere non autem post declinationem.

Ad locum Gal.

Ad Galenum respondeo. constare tantummodo cænatis uomitum imperasse. quod etiam Hippoc. fecerat, non autem patet, an uomuerint in accessione, uel intermissione, ego autem credo in ipsa accessione. deinde per duas horas ante alteram accessionem uomitum concitasse. sed quicquid sit de Galeno. nos cum Hippocrate, at quid, si concederemus etiam in intermissione conferre uomitum?

Contra Mercurialem.

Nec Mercuriali assentiar in accessione fortia medicamenta uomitoria prohibenti, quia ex Hipp. fortibus morbis fortia conueniunt medicamenta. Hipp. dedit Helleborum, concessit Galenus, & cum his Plinius, Oribasius, Stephanus Atheniensis, Aetius, Gariopontus, Auicenna, Florauantus primo phisicæ, cap. 31. Fuchsius, Paschalius, Pereda, Alex. Alexius cons. 18. Platearius, Caprilius, & alij.

Helleborũ.

Antimoniũ.

Multi exhibent Antimonium, ut P. I. Faber, Zappata, Prosper Alpinus, Duncanus, Cæsalpinus, & alij.

Bouius suum Herculem ex Antimonio, Florauantus suum Præcipitatum, Dia aromaticum, & lapidem philosophicum, Renealmus suum febrifugum. alij alia.

Ad

Ad Massariam. Ad Massariæ rationes adductas sic obuiãdum. ad primum enim dico, in accessionibus abstinendum esse à cibo, nisi quid contrarium faciendum esse, vrgeat. non autem à vomitu abstinendum, si natura eo inclinauerit, nam quo vergit eo ducere conuenit. igitur in principio paroxismi quartani sursũ purgabimus; quia materia sursum vergit. In declinatione autem deorsum, quo ipsa natura vergit. vidi etenim nonnullos Medicos quartanas sanantes exhibita radice Mecioaca in statu accessionis, ad hoc vt in declinatione aluus inferna moueretur.

Ad secundum. quamuis natura à morbo in accessione maxime vexetur, quia tamen ea tunc morbi causam per vomitum expellere conatur, ea est iuuanda; cum Medicus Naturæ sit minister.

Ad tertium. cõcedo in exhibitione deorsum purgantis vitandum esse Accessionis principium; quia tunc natura non deorsum, sed sursum mouetur; vnde conuenit vomitorium, minime autem deiectorium. sic nec cõuenit in statu febris venæ sectio; quia fieret motus contrarius illi, quem intendit natura.

Ad quartum. Verum esse hunc motum concedo in declinatione præsertim, non autem in principio accessionis, quando si natura tentat vomitum, vomitum adiuuat Medicus, & conuenit medicamenti motus cum Naturæ motu.

Ad quintum. Respondeo. hoc valere si Medicus alio accessionis tempore vomitoriũ daret; sed in principio accessionis haud solet natura optimam crisim facere, vel per aluum, vel per sudores, vel per vrinas, vel per hæmorrhagiam è naribus: sed solum per vomitum; quo tempore Medicus Vomitorium medicamentum exhibens naturæ conatus perturbare non potest.

Ad sextum. Si præscriberetur à Medico vomitus concocta iam morbi causa, & instante aliqua bona Crisi, certè validus vomitus, vel crisim perturbaret, vel ea adueniente duplex esset euacuatio. sed Vomitũ, fieri volo non dum concocto morbo, ad crudam in Ventriculo existentem materiã tollendam; quo tempore Crisis bona non nisi per Vomitum fieri solet. & si superuenerit per aliam partem aliqua euacuatio, ista & symptomatica, & mala erit dicenda, & à Vomitu reuelli poterit; sed ne lectores fastidio afficiam de Quartana satis.

An in peste Vomẽdum. Verum antequam finẽ huic sectioni imponam equum videtur, vt exponam, an in peste, & febre pestilenti Vomitus cõueniat.

Prima Opinio. Quorundam opinio fuit Vomitus non prodesse, in peste, neq. in febre pestilenti, & summe auctoritatis scriptores ita senserunt. Cor. Celsus lib. 1. c. 10. *Obseruatio*, inquit, *in pestilentia, neq. ieiuno, neq. cænato vomendum est*. tamen lib. 3. cap. 7. refert. *Vbi febris, aut tenuata est, aut leuata est, Vomitu pectus purgare*. deinde subdit. *Vomitus post febrem eliciendus est*. mihi videtur Celsus in peste non probare Vomitum, in febre autem pestilenti eum concedere in declinatione particulari. quẽ videntur sequuti G. Fabricius cent. 4. obser. 27. Amicus de peste. cap. 16. Anton. Valetius in Duretum, & Hollerium. Crato cõs. 275. Mindererus de Peste. cap. 14. & in Apendice. cap. 7. Amicus. cap. 43. Baldus Baldus. Hucherus pag. 388. Thomas Iordanus. pag. 525. Septalius de peste. lib. 5. cap. 26. Langius lib. 1. cap. 18. Ronseus Epist. 37. Caprilius pag. 252. Vomitum non probantes, quorum multi imaginatione potiùs, quam experientia innixi fuisse videntur. tũ etiam quia Vomitu in alijs morbis non vtebantur, & aliqui censent in huiuscemodi morbis Vomitum esse symptoma malum, vt Mindererus. alij censent periculosum esse materias putrefactas per superiorem ventriculi partem excellenter sensibilem, nisi ad illum inclinent, velle euacuare. alij insurgunt in medicamenta vomitoria, quod Antimoniata, præcipitatum, Gilla Vitrioli, Helleborus, & similia, venenata sua qualitate cor afficiunt, quod nimis sint calida, insuauia, conturbatiua, &c. Sed hæc pauci sunt Momenti, quod si hi dicunt nullos vomitu se vidisse morbo liberatos, contra alij infinitos Vomitu sanatos asserunt. *Vomitũ non cõuenire.*

In peste cõuenire Vomitum. Ratione probabili in præseruatione à peste conuenire vomitum, apparet; quia timetur de putredine; putredo autem, nisi materia putrefieri apta adfuerit, adesse nequit; igitur euacuatio materiæ putrescibilis, & superfluæ in præseruatione a peste conuenit. At in Hipp. doctrina, neq. in omnibus morbis, neque semper conuenit per aluum purgatio; sed quandoq. per Vomitum, & tunc præsertim quum partes supra septum transuersum euacuatione egent, vel quum à capite fit fluxio, vt alibi diximus, quia per proximiorem partem (Coi decreto) euacuatio est facienda. Et pro præseruatione à peste vtilior videtur Vomitus, quam alui deiectio. Euacuatur enim ventriculus, Thorax, & Caput, vbi humores putrescibiles gignũtur, vel resident, immo ab ijs fluunt, vel deniq. ad ea feruntur, hinc ex euacuatione hac anteuertũtur parotides, & antraces sub axillis. *Ad præseruandum.*

Ad curandum. Pro curatione autem, materiæ putridæ, & peccantis euacuationem conuenire, sanæ mentis nemo negabit. indicat enim statim statim sui ablationem: namq. si statim sudor in peste conuenit ante coctionem, vt multi probant, cur non statim Vomitus? Morbus magnus, extremus, atq. præceps est; ideo extrema remedia illico requirit. Ob id validissimus vomitus, & materiæ venenatæ eradicatiuus, vt omnis materia putrida, veluti venenum, tollatur, valde vtilis erit.

Obiectio. Si dixeris, tunc solum, cum in Ventriculo est

est venenum conuenire vomitum; id negabo: quia Canum morsui Elleborum album directo opponit Dioscorides. nec tamen Venenum est in ventriculo. materia autem pestilens, & turget, & vrget, nec dat inducias, atq. breuissime occidit. vnde non est alia expectanda coctio: sed in ipso materiæ motu, in ipsa accessione est educenda, veluti humor melancholicus in ipsa accessione quartanæ expellendus est. Nec tota peccans materia per sudorem, quem cupiunt aliqui, quamuis copiosum, extrudi, potest. immo Gal. 11. meth. c. 9. & de const. art. c. 19. cum quo Auicenna, ante totius corporis euacuationẽ sudorifica prohibent. & hęc in acutis conuenire expresse negat idẽ Gal. loc. cit. quare si his non obstantibus in peste confert sudor, multo magis conferet vomitus.

Solutio.

Ab auctoritate.

Cõuenire autem Vomitum in peste Auctores plurimi docuerunt. Aetius ser. 5. cap. 95. Aegineta lib. 2. c. 36. Orib. 6. Synops. c. 25. ex Rufo vnanimiter scribunt. *Quibus superior ventriculus pituitam continet, vomitibus euacuare oportet.* quorum sententiæ subscribunt. Manardus lib. 5. Epist. 3. M. Mercatus de peste. c. 6. Ant. Valetius in Duretum. Pet. Salius de feb. pest. c. 20. Io. Capellanus consilio de Peste edito cum consilijs Fernelij. C. Celsus autem lib. 3. c. 7. *Vbi febris*, inquit, *aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare*; deinde subdit. *Vomitus post febrẽ eliciendus est*. ita etiam sentit Amicus de Peste. c. 43. c. 57. & cap. 68. Hucherus lib. 4. c. 14. ad præseruandum. Varennius disp. 5. tese. 34. Crato cons. de Peste. pag. 1104. & C. Aurelianus lib. 1. Acut. cap. 14. scribit. Asclepiadem in pestilenti morbo probasse Vomitum, sic Pareus lib. de Peste. c. 25. & Matthiolus com. in Diosc. referunt. *Pestem vomitu, & deiectione è corpore exturbari*. Matth. Vntzerus in Antid. pest. lib. 1. dist. 3. medio 3. exhibet Crocum metallorum, & Mercurium vitæ. Quercet. in Pharmacopæa laudat Crocum metallorum, & in Alexicaco pag. 415. Antimoniata. Crollius dat Gillam, & Sal Vitrioli ad vomendum; dat etiam Butirum, & flores Antimonij. Angelus Sala in ternario Bezoarrico cap. 4. proponit Sal vitrioli. Renealmus se multos sanasse suo febrifugo ostendit. Obser. 179. 180. 181. 182. 183. vsq. ad 189. Thomas Bouius in flagello medico. *Ego*, inquit, 17. *meis domesticis in vna aurora ad præseruationem pestis Vitriolum crudum propinaui.* & Mizaldus cent. 6. dist. 48. *Si vitriolum præparatum*, inquit, *detur oboli pondere obsesso à peste, vomitum concitabit, qui contagionem, ac morbum soluet*. Crato cons. 275. concedit flores Antimonij. Florauantus laudat Vomitum lib. j. chirurgiæ c. 83. & lib. de peste c. 12. & c. 18. scripsit Didacum Gugman in peste Perpignani multos hoc remedio sanasse. ℞. Cuperosæ. drac. j.

Aetius. Ægineta Oribasius. Manardus Mercatus. Valesius. Salius. Capellanus. C. Celsus. Amicus. Hucherus Varrenius. Crato. C. Aurelianus. Pareus. Matthiolus. Vntzerus. Quercet. Crollius. A. Sala. Renealmus. Bouius. Mizaldus. Crato. Florauãtus.

dictami albi drac. semis. Vini albi. q. s. Mattiolus *Alium quoque*, ait, *Stibij intus assumpti effectum silentio non dissimulandum mihi narrauit Georgius Handschius is enim cum esset pestilentia correptus, ob idq. maxima totius corporis imbecillitate affectus, cordis tremore, respirandi difficultate capitis dolore, & sinistri inguinis abscessu, circa noctis crepusculum Stibij modo saccharo admisti tria grana sumpsit, atq. post horæ dimidium vomitionibus reiecit magnam pituitæ, bilisq. tum flauæ, tum porraceæ quantitatem cum prospero admodum successu. Si quidem ex vomitu (sic ille dicebat) statim subleuata est spirandi difficultas, & cordis tremor cessauit. Vomitum deinde subsequuta est copiosa alui deiectio sine vlla ægrotantis molestia, post quam reliqua pestis symptomata prorsus euanuerũt, atq. adeo breui is fuit integræ sanitati restitutus. Id quod etiam alijs contigisse scio, qui hoc admirabili medicamento sunt vsi in ea pestilentia, quæ anno 62. & 63. in tota ferè Boemia grassabatur. si quidem quam plures seruati sunt pestilentia affecti, qui Antimonij hyacinthini nostri grana tãtum quatuor ex Antidoti liberantis dracma in morbi principio deuorarunt.* & in indice med. secundum locos, ad Pestem valere scripsit. Argentum viuum præcipitatum cum Rhodosaccharo sumptum. & Io. Hartman disput. 10. tese. 15. ait. *Concitata expultrice venenum pestilens euacuant antimonium hyacinthinum, quod tantopere prædicant Matthiolus, & Handschius. Aurũ vitæ, quod fortunatis Kegleri nobilitatũ successibus. quibus substitui possunt alia ex stibio, & Mercurio medicamenta, quæ cum impetu quicquid in corpore maligni est, modo per Vomitum, modo per secessum, modo per externum habitum exturbant. Verum hæc non nisi in principio, dum vires nondum exhaustæ sunt, atq. in primis si impuritatibus corpus refertum sit, aut sursum vergat Veneni malitia, vel à victus corruptela pendeat, locum habent.* concludamus ante pestem, & in peste à plurimis Vomitoria commendari.

Mattiolus.

Io. Hartmã.

Ad febrem pestilentem

Nec in peste tantum; sed etiam in febre pestilenti, & maligna vomitum conuenire Auctores volunt. veluti C. Celsus lib. 3. c. 7. Nonius cap. 143. Zecchius cons. 26. Crusius, Rondeletius, Riolanus, Senertus. Io. Colle lib. 7. Med. pract. malignorum c. 11. Aetius serm. 5. cap. 129. ex Herodoto in febre vbi sunt vibices. P. Io. Faber Antimonio suo plures præseruauit, & curauit à febre pestilenti, vt ait curat. 22. Martinus Rullandus de feb. Vng. cap. 6. ita testatum voluit. *Qui sunt εὐέμετοι, & ad vomendum faciles, viriumq. robore, adhuc valentes. citiùs à fomite malignitatis liberantur, minusq. periclitantur sæuitia luis vomitorio accepto. Hoc enim exturbatur praua humorum congeries, vt plurimum principium malignitatis pessimæ (cardialgia plerasque infestante locupleti teste) suscitantium, sine magna virium iactura, minoreq. humorum exagitatione, quam deiectorijs etiam mitioribus. Vomitus mouendi remedia passim habentur varia. Helleborismus Heurnij quibusdam probatur. Aqua benedicta*

C. Celsus. Nonius. Zecchius. Crusius Rõdelet. Riolanus. Senertus. Io. Colle. Aetius. P. Io. Faber M. Rullandus.

dicta

dicta Rullandi nobis, & tutissima, & efficacissima est, Mercurius vitæ noster in hac lue excellens. Sal Vitrioli ad scrup. semis. cum Oximellite, vel sy. conueniente. Nec improbatur decoctum rad. Asari cum Oximellite agaricato. A Vomitu nutrientur iure pulli, vel adhibeatur rob. Ribium, Berberorũ, conf. è carne citri. Conf. rof. &c, mox subdit. *Hoc euacuandi modo fomite ex parte acciso primus consumabitur scopus curatiuus.* deinde sic loquutus fuit. *Patitur Ventriculus in omnibus hac lue correptis, nunc nausea, & fastidio ciborum maximo; iam dolore acerrimo, interdum singultu procedente morbo infestatur. Sed maturè ventriculus his malis vindicari potest. excrementis leui pharmaco, aut clystere simili primis diebus tutò depositis. Mox tutoq. tum incremento luis, tum illorum syptomatum procreationi causa præciditur, ventriculum vomitorio facili euacuando, prima tamen morbi inuasione exhibito, & ijs, qui ad vomendum faciles sunt, & robustiores.*

A Sala.

Ang. Sala in Hemetologia, in febribus vngaricis post varia remedia inutiliter tentata, nil felicius obseruauit, quam vomitionem beneficio salis Vitrioli, promotam, & ait. Quando enim in prima statim accessione administrabam, paucis diebus omne periculum, eluctabantur. & de vsu Ellebori, & Vomitus in varijs morbis hæc breuiter nunc satis erunt, in alijs posterioribus libris luculentè tractanda.

Veratri quantum dandum.

Sec. XXIV.

Quantitas danda Ellebori.

IN dosi seu quantitate purgãtium medicamentorum exhibenda attendendum præcipue est Naturæ viribus, cõsuetudini, ætati, regioni, anni tempori, lunæ, & astrorũ mansionibus; atq. morbi vehementiæ. cum solum in doctrina vniuersali vsitatior dosis præscribatur. & cum pluribus modis Elleborus propinetur, quibus validius, vel debilius agit. hinc etiam est, vt variæ sint doses. aliquando sumitur Raphanus, pomum, & simile quid, cui infixæ fuerint Ellebori radiculæ. aliàs infusum, decoctum, & substãtia.

In Raphano.

In Raphano Fernelius dandum vult à scrup. j. ad scrup. ij.

Lac Caprarum.

Melampus exhibuit lac Caprarum elleboro albo pastarum, quantum volebant.

Infusum.

Cum datur infusum, in aqua, vino, iure, sero, lacte, aceto, &c. auctores docent quãtitatem infundendam; sed non dosim infusionis sumendam pro qualibet vice.

Decoctum.

Veratri decocti quantitas pro vice sumẽda, vulgaris videtur antiquis fuisse duarum dracmarum põdere. sic Paulus scripsit *Veratri sextans in aquæ hemina.* quæ nimia dosis videtur, nempe duæ ellebori vnciæ in vncijs decem aquæ. ego potius legendum puto *Veratri sextula,* id est scrupulos quatuor. & erit dosis conueniens. sic Marcellus Empiricus posuit. *Veratri succus denarij vnius mensura.* scilicet decocti.

In substãtia.

In substantia autem exhibitum Veratrum vel sumetur ad drac. j. vel duas, vel quatuor, vt ait Plinius. qui *Temison,* inquit, *binas non amplius dracmas donauit, sequentes, & quaternas dedere claro Herophili præconio, qui Elleborum fortissimi Ducis similitudini æquabat: cõcitatis enim intus omnibus ipsum in primis exire.* sed nimia videtur quantitas, ad quam alij Medici peruenire ausi non sunt, audaces quidem aliquando fortuna iuuat; sed temerarij sæpius luas ferunt. Paulus ait. *Veratri plurimum drac. ij. modice vnam.* Brasauolus scripsit. *Ego dracmam albi sumẽs nunquam minus molestam euacuationem habui.* Gariopontus dedit drac. ij. cum lacte. sed Hipp. ad Quartanam dat *radices ad trium digitorum longitudinem.* & 2. de Morb. ad Phtisim. *quantum duobus digitis comprehendi potest.* Sed Oribasius hanc dosim exactissime apposuit scribens. *Mensura est, vt cum copiosissime detur, duæ dracmæ sint, cum parcissime oboli octo, cum mediocriter decem oboli, ac minor quidem copia maiorem turbationem ciet, maior vero, copiosiorem inanitionem, & minorem turbam inducit, media verò moderate agit.* Aetius ser. 3. c. 131. Dosis perfectissima fortibus de ramentis concisis, sunt drac. ij. & semis. de puluere crassiore drac. j. & oboli ij. de pulusllo. drac. j. & Oboli ij.

Audacia.

Conueniens dosis.

De Bulbo Hellebori Oribas. lib. 8. c. 1 ex Archig. non duarum drac. pondere; sed quatuor etiam datur.

In Clysteri Paulus exhibet drac. ij. sed Hipp. maiorem dosim videtur adhibuisse, scribens. *Veratri potiones duas infunde.* idest duplam quantitatem, quã quæ ore sumitur.

In Balanis Paulus ponit etiam drac. ij.

Porro circa Dosim ellebori non leuis est difficultas, nam Gariopontus ad Maniacos inquit, *Et potum accipiant caprinum lac cum Ellebori drac. ij. non amplius, ne magis paueant, aut insaniant.* & C. Celsus lib. 2. cap. 12. *illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, semper sanis nocere.* & hoc eadem ratione, ac de Mandragora loquutus fuit Hipp. lib. de loc. in hom. *Tristes, anxios, & ægrotos, ac se strangulare volẽtes Mandragoræ radice mane in potu data minore pondere, quam quod insanire facit, curabis.* Ex quibus videtur Helleborus in maiori dosi datus insanientibus affectum augere. sic Democritus Hippocrati scripsit. *Veratrum sanis datum menti tenebras offundit.* ex quibus desumpsisse apparet Diomedes Amicus. ca. 93. dum protulit. *fortia vomitina ex se accersire visa sunt melancholiam.* sed nos habemus Hip. Aph. sana corpora habentibus Elleborus periculosus.

Difficultas.

Solutio.

Dicerem, vt sana corpora à valido purgante conturbantur, & non sana redduntur. ita mente sana corpora ob nimiam, in nimia purgatione, spirituum commotionem, &

ex

ex nimio motu, multam incalefactionem, reddi malas cerebri operationes, quod est insanire. Vnde excedens Mandragorę potio insanire facit. Excedens Veratri potio, Melancholicos præcipue, magis insanire faciet, ob multam fumositatũ commotionẽ.

Veratrum quomodo dandum.
Sectio XXV.

De Ellebori partibus.

Nte quam Veratri exhibendi modum consideremus, vt antiquorum diligẽtia in hoc præcipue medicamento innotescat, dicendum, quæ plãtæ pars sit eligenda, & an aliquam particularem requirat præparationẽ. pro qua rè habemus Plinium ita scribẽtem. *Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq. ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam summa, quæ est crassissima cepis similis canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior eximeretur medulla. hanc humidis spongijs opertam, turgescentemq. acu in longitudinem findebant. deinde fila in vmbra siccabant, ijs vtentes; nunc ramulos ipsos ab radice, quam grauissimi corticis ita dant*. paulo post addit. *Præterea mirum inuentum est, quod incisum forficulis, vt diximus cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: medulla cadit. hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit*. sed vt exactior huius rei cognitio habeatur, adnotandum, quod Veratrum diuersis formis exhibetur. Alij eius substantiam, alij cremorem, alij eius decoctum, alij infusionem, alij radiculam eo infixo, alij lac eo pastorum animalium.

Cæpa Ellebori.

Medulla.

Ramul.

Modus exhibendi.

Profecto Plinius *Aliqui*, inquit, *pastorem Melampodem inuenisse tradunt, capras purgari pasto illo animaduertentem, datoq. lacte earum sanasse Proetidas furentes*. capræ autem pascebantur Elleboro albo, ut Theoph. 9. de Historia plant. cap. 11. testatur hisce verbis. *Nigrum Equos, Boues, Suesq. necare affirmant, idcirco eum cauere, candido pecudes nimirum vesci. Atq. hinc primo vim deprehensam, cum illo pecudes purgarentur*. quam uim nouit Hippocrates scribẽs 5. in 6. Epid. paulo ante finem. *Mulier, Capra Elaterium, aut cucumerem siluestrem comedentes pueris purgatio*. & Gal. in com. *Non elaterio dumtaxat*, inquit, *quemadmodum neq. ipso cucumere solum vescentes, lac puerorum lactantium purgatorium gignunt, verum etiam si quid aliud medicamentum subductorium, quod vocant, assumpserit. Siue autem à muliere Elaterio, à capra ipso cucumere, siue vtroq. ab vtraq. comeso, infantes earum lacte purgari dicat, nihil interest: Conducit autem hæc oratio, & ad Medicorum vsum, & ad naturale decretum. Infantulos enim purgare volentes, aut matri infantulum lactanti, aut Capræ huiusmodi aliquid esui dantes, sic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti* (pergit Gal.) *de quo altercatio est, dijudicationem id vtile est. Etenim quidam nullam vim ex ijs, quæ ab initio in alimentis erant, post concoctionem, & in sanguinem conuersionem, remanere contendunt. Aliqui è contrario validas vires diutius remanere volunt adeo, vt etiam sudores ipsos redoleant; huic verò sententiæ, quæ modo dicta fuere, suffragantur, in istis enim comesorum qualitas seruata reperitur. Quia & apud nos verno tempore quando Capræ Scammoniæ germina depastæ fuerunt purgatorium ipsæ lac generant, quod si Tithymallo vescantur, idem accidit*. Vera profecto est experientia hæc; sed falsa ratiocinatio Galeni, quia vires purgantium ingestorum in lacte tantum reperiuntur per paucas horas, signum euidens, vt aliàs dixi, lac ex chylo gigni, vnde ille chylus, qui assumptit portionem medicamenti purgantis, ille tantum purgat, non autem tota massa sanguinea, ex qua censuit Galenus, lac confici, quia, sic totus sanguis esset redditus purgans, & lac ex eo genitum per plures dies remaneret purgans, quod est contra experientiã: vnde vis medicamenti in solo chylo, & lacte ex eo genito remanet. in secunda autem coctione in hepate sanguis non retinet eam vim: concedo, quod sudores redoleant materiam ingestam, anne sudoris, & vrinæ eadem est materia? vrina certe redolet sæpe cæpas, allia, brassicam, Asparagos, terebinthum, & alia ingesta: immo quandoq. retinet colorem rubrum cassiæ purgatricis assumptæ, & ficuum indicorum comesorum.

Lac elleboratum.

Contra Galenum.

Lac ex Chilo.

Minoratur etiã validissima Hellebori vis, eius virtute in pomum, vel Raphanum, vel quid simile, transmissa. Aetius serm. 3. ex Ruso hæc retulit. *Præparantur etiam alio modo Raphani ad diuturnas affectiones, & fortiore exagitatione indigentes, Veratri enim albi, & optimi festucarum drac. vj. in raphanos figuntur, ita vt raphani prius harundine compungantur, & deinde festucæ Veratri in foramina immittantur. Hæ festucæ vbi totam noctem in Raphanis manserint, sequenti die eximuntur, vi ipsarum in raphanis relicta. Postea verò raphanos conscindere oportet, & in aceto mulso macerare, & similiter edendos exhibere. Diligenter autem considerandum est, ne quid ex cortice Veratri in raphanis permaneat*. huius meminit etiam Plinius *Nuper inuenere*, inquiens, *dissectis Raphanis inserere Hellcborum. rursusque comprimere raphanos, vt transeat vis, atq. eo lenimento dare*. huius etiã meminere tũ Gariopontus ad Quartanam dans ad satietatem manducandas radices. tum Paulus, *Raphano arundine compuncto, dissectoq. Veratri albi optimi radicum præsegmina inseruntur, ac vbi vna nocte in eo permanserint proijciunt, Raphanus minutim concisus cũ Oximelite ægro exhibetur*. quod etiam refert Steph. Athen. com. in Gal. ad Glauc. tex. 149. docet id maxime Galenus 3. de fract. 48. & lib. quos, & quando, &c. ijsdem ferè verbis. Sic dicemus, quod Veratrum hoc modo etiam infigi potest piris, cotoneis, malis appianis, & sub cineribus coqui, & vidimus validum subsequutum vomitum ex tribus tantum radiculis pomo infixis.

Pomũ elleboratum.

Raphanus elleboratus.

poma ellebo-rata.

fixis.

fixis. posset ex cotoneis ita coctis præparari conditum citoniorum, pomorum, &c. cum saccharo.

Vua elleborata. Antiqui conati sunt Vuas, & Vinum cōficere Helleboratum. ad radices vitium plãtato Hellebo to, ut rei rusticæ scriptores suis monumentis reposuerunt. & de nigro Veratro loquutus fuit Cato de re rustica. etiã Dionisius Vticensis lib. 8. c. 17. & alij. Sed Dioscorides lib. 5. cap. 45. *Fit etiam,* inquit, *Vinum, quod phthoricum vocant, quoniam partus necat, & abortus facit, Veratro iuxta radices vitiũ sato, si quidem vites sibi illorum vires adsciscunt, datur ieiunis mulieribus, quæ ante vomuerunt, cyathorum octo mensura dilutum.* sed fortasse de nigro elleboro verba facere quis diceret. At Theophrastus scribens, *Nasci Veratrum album Eleatioum aiunt, & vinum vsq. adeo reddere prouocans Vrinam, vt omnes qui bibunt graciles admodum ventre adducto efficiantur.* indicat non retineri in Vino uim uomitoriam, sed fieri diureticum, & fortasse phthoricum. *Vinum elleboratum.*

Infunditur etiam Veratrum album in aliquo liquore, ut est Vinum, aqua, serum, lac, Acetum, Aqua uite cum Lullio, Rupescissa, Arnaldo, & alijs. Vnde Dioscorides *Decoctæ marinæ aquæ ex alto petitæ sextarios duodecim, Veratri candidi lib. sex. in musti amphora quadragesimo die, quum madefeceris, colato, & vtitor.* alia ratio. *Veratri dracmas duodenas, & Aphronitri quaternas in senis musti sextarijs diebus quinis denis macerato, mox colato, & semestri exacto vtitor, id vini genus abortum facit, & partus necat.* *Infusio ellebori.*

Auicenna. In Aqua infundit Auic. hoc modo. *De ipso inciso sumuntur quinque aurei, & ponuntur in nouem vncijs aquæ pluuialis, & dimittantur, in ea tribus diebus, & coletur, & fit tepida, & bibitur.* & hic est infusus. & Gariopontus ad Quartanam. *Elleborum album per triduum in aqua infundes, & cum eadem aqua philonij drac. ij. dabis.* & notandum ab hoc opiatum cum Vomitorio misceri. an ut post somnum fiat Vomitus, uel è contra? mirum est, quia inter accidentia Veratri ponitur somnus. Fernelius ait. *Veratri fibræ in iure pingui, aut in Vino dulci, aut in leniente decocto cum Cinnamomo, & Aniso macerentur nocte vna, expressusque liquor addito sacchara propinetur.* Aetius ser. 3. cap. 129. uocat Cremorem Veratri. & scribit. *Cremor in quo maceratum est Veratrum datur senibus, & pueris, & his quibus habitus defluxit, & qui morbum facile solubilem habent. Datur & his, qui Elephantiasim futuram timent. Oportet autem drac. V. ramentorum in aquæ pluuialis hemina dimidia macerare ad triduum, deinde colare, & calefacere atq. exhibere totum cremorem.* idem fere scripsit Oribasius ex Antillo lib. 8. collect. cap. 5. sed lib. 7. c. ultimo scripserat. *Multis autem modis conficitur vt dari queat. Alij enim diem, & noctem in aqua maceratum ei diluto Origanum, aut absinthium, aut Nitrum indentes, præbent: alij dilutum cum melle decoquunt. porrò maceratur* *Vomitoriũ cum opiato.* *Ius elleboratum.* *Cremor Veratri.*

tum in aqua, tum in vino, tum in passo. at Veratrum cum Vino videtur nigros humores magis educere, alij Tapsiam addunt, alij sesamoides. alij taminiam Vuam, vt pote quæ vomitus magis cieat, liceatq. his, qui Elleborum dant, recte purgare.

Ego ex infuso Elleboro parare soleo oximel Vomitorium hoc pacto. *Oximel elleboratum.*

℞. Hellebori albi loti, & minutim concisi unc. j. Aceti optimi. unc. iij. misce infundantur per dies viij. & colentur.

Item ℞. Mellis optimi unc. vj.

Aquæ quantum sufficit, coquantur, & despumentur. s. a. tunc adde Acetum supra dictũ Elleboratum, & coquatur ad sy. consistentiam, ac fiat oximel, cuius ego prebere soleo cocleare unũ, seu unc. j. cum unc. iij. iuris carnium, & mirifice purgare per Vomitum obseruaui.

Adhuc Veratrum decoctum infuso uehementius agit, ita autem paratur ex Auicenna. *Libra vna de eo inciso in duobus kist aquæ pluuialis posita tribus diebus infunditur, & decoquitur, donec eius tertia pars remaneat: deinde extrahitur ab ea Elleborus, & proijcitur super aquæ mellis boni, collati quantitas duarum librarum, & inspissatur, & sumitur ex eo conclearium magnum, sicut est, aut cum aqua calida, & hoc est sanum, & tutum.* Paulus sic tradidit. *At proprius Veratri exhibendi modus hic fuerit. Veratri optimi sextans in aquæ hemina diebus quinque maceratur, ad aquæ tertias incoquitur, vbi expressum Veratrum ecti, aquæ miscetur tantundem mellis, excoctum vsq. ad spissitudinem exhibeatur.* Hoc uocarẽt Chimici. *Extractum Veratri* Aræteus autem ad Vertiginem. *Imbecillioribus verò,* inquit, *& gracilioribus decoctum cum melle propinatur duorum, aut trium mistillorum modus esto.* *Decoctum Elleb.* *Extractum ellebori.*

Porrò Marcellum Empiricũ per succum Veratri, licet succus abstrahi possit, puto significare decoctum, sic enim scripsit. *Veratri vero succus albi ad mensuram denarij vnius potus ex passo detrahit pituitam, & per vomitum, & per sellas.* clarius de hoc loquutus fuit Aetius ex Antillo, & Posidonio. ser. 3. cap. 130. *Decoctum Veratri,* inquiens, *dandum est tum prædictis, & qui illis adhuc sunt robustiores, insanientibusque, ac atrabile percitis. Præparatur hoc modo. Veratri libram unam concisam in aquæ pluuialis sextarijs duobus macerato ad triduum. Deinde ad prunas mitiores coquito ad tertias. Postea colato, & adijcito ad decoctum mellis despumati primarij lib. ij. & coquito vsque ad mellis compagem, & coclearium magnum delingendum dato. Licet etiam aqua calida miscere, & dare cum sorbitione quadam. hoc neque conuulsiones, neq. contractiones, neq. nimiam purgationem facit. Exercitium autem est, volenti ad ipsum Veratrum transire, vt etiam confidenter ramenta eius confecta accipiat.* Deniq. Oribasius 8. Collect. cap. 3. ex Herodoto, lib. de præsidijs euacuantibus. *Elleborus decoctus,* inquit, *dari apud nos minimo periculo solet. eius apparandi, hæc est ratio. Hellebori libram senis. aquæ heminis triduo maceratam lento* *Succus ellebori.* *Præparatio.*

igni decoquimus vſque dum tertia pars aquæ conſumpta ſit. deinde Elleborum exprimimus, tum mellis heminas duas (ideſt unc. 16. drac. iiij.) decocto addimus, itemq. decoquimus, donec non inquinet; ex hoc damus ijs, qui non admodum purgandi ſunt coclearia duo (i. drac. ij. grana 16.) robuſtis uerò myſtri magnitudinem (i. drac. ij. ſcrup. ij. grana viij.) purgatio, quæ per huiuſmodi fiat, neque ſtrangulationis, neque ullum alium metum, quem nimia purgatio ſolet incutere, unquam nobis attulit: ſed enim, & uiolentæ, & uehementis actionis, & ſine his, & per hæc, ut par eſt. minus prodeſt. Datur autem in morbis rectè conſtitutis, ubi opus eſt breui, & expedita curatione, & qui rite conſtitui à cæteris remedijs, niſi longiore temporis ſpatio, non poſſunt, id enim ex elleboro lucri facimus, ut ſtatim perficiat id, quod ars ipſa pollicetur, ijs uerò, qui inſaniunt, neque ullo pacto eum ſumpturi ſunt; propter quod omne alimentum ſuſpectum habeāt, ita paratum optime dabimus: nam licet perfectè morbum non expellat, minuit tamen adeo, ut ſæpe etiam ipſis uolentibus iterum propinemus. offeramus autem hydromelite diſſolutum, uel ex pulte alicæ, poteſt etiamnum ex lentibus, aut libis exhiberi. ſed melius etiam ſincerus datur.

Ars exhibenda.

Helleboriſmus.

Poſſet etiam Veratrum decoqui cum alijs ſimplicibus ad affectum conferentibus, ad quem datur, nec non corrigentibus maleficas ipſius uires. Helleboriſmum parat Matthiolus in Epiſtolis, Helleboro tum albo, tum nigro in nobili, & multiplici decocto infuſo, & Epiſt. ad Io. Iordanum. *uſus ſum*, inquit, *non nunquam Helleboro albo in melancholicis affectibus ſero caprino macerato, additis Peoniæ ſeminibus, Zedoaria, & ſchoenantho.*

Ellebori ſubſtantia.

Auicenna.

Paulus.

Serapio.

Stephanus.

Datur etiam Veratrum in ſubſtantia; ſed validiſſimum exiſtit, ideo periculoſum, Auicenna inquit. *& iſte eſt ille, qui plurimum nocet, propterea quod remanet in meatibus.* & Paulus *omnium uerò efficaciſſimus modus eſt talis.* dāt aliqui pulueriżatum, alij uerò craſſius inciſum. Serapio dat. *bene tritum*. idem præſcribit Albucaſis in libro ſeruitoris. Auicenna proponit *pulueriżatum*. Stephanus Athen. com. ſupra cit. ita conſulit. *ſi ſane minus uacuare uolemus in tenuiores partes redditum damus, præoccupat enim hoc medicamentum celeriter una cum ſucco excerni, immorans autem ſuam ipſius actionem indicat*. ſed huic è directo opponitur Paulus hiſce uerbis. *Diſſectis Veratri radicibus in Seſami magnitudinem (nam in tenuiſſimum redactæ pollinem uirium efficacia ſtrangulationes pariunt.)* Craſſius autem uidetur ex Aræteo ualidius; nam inquit. *Et ualidioribus quidem ſuccurrit ad magnitudinem amæ, aut paulo craſſius eſt incidendum.* ſed craſſius ſecurius eſt, & minus moleſtum. audiamus Aetium clare omnia explicantem ſer. 3. cap. 131. *Cæterum his, qui maiori molimine, ac exagitatione opus habent, fortioribuſq. ac confidentioribus, & facile uomentibus ramenta conciſa danda ſunt. At uerò his, qui adhuc audentiores ſunt, aut etiam conſuetudinem habent, contuſum, & tenuiſſimo cribro excretum dabis. Ramenta uerò ſic exhibe s. Accipe feſtucas, conſcinde forfice ad polentæ, aut furfurum magnitudinem, deinde paullum linteo exterge, & detractis omnibus tenuibus particulis, ut ne ſtrangulet, dato timidioribus quidem cum ptiſanæ, aut alicæ ſucco, ubi parum decoxeris. fortioribus uerò cum aqua calida, aut aqua mulſa, ita ut cogas ipſos inſuper ſorbere aquam mulſam purā, aut aquam, ut ne relinquatur quid in faucibus, aut ſtomacho. Doſis perfectiſſima fortibus de ramentis conciſis, ſunt drac. ij. & ſemis. de puluere craſſiore dracma una, & oboli duo. de puluillo drac. j. & oboli ij. contundimus autem craſſiorem eius farinam in mortario, & per anguſtiſſimum cribrum excernimus, & tenuiſſimum auferentes, id quod craſſius eſt exhibemus cum ſucco Alicæ, aut Mazæ ex polenta factæ. Tenuem uerò puluillum tundimus, & exacte cribramus, & poſtea cum cocto melle ſolidiſſimo in catapotia coactum, ac efformatum exhibemus.*

Aræteus.

Aetius.

Præparatio

Doſis.

Oribaſius.

Oribaſius 8. Collect. cap. 2. ex Archigene. *Potius incidendus eſt, quam in ramenta adigendus; ſi quidem ita difficile eſt æqualitatem coniectari: atq. etiam dum in ramenta redigitur, puluis, qui in uibrationibus efficitur, ibidem inſidet; qui etiam inæqualem, & ſuffocantem purgationem facit. craſſa autem uirga ſecetur, & per rectum, idq. ſemel, aut bis, pro craſſitudinis ratione, tum ad latera ſpectandum erit, ut partes æquales ſint, earumq. tanta ſit magnitudo, quanta eſt pultis non paruæ, ſed huic maiorem, illi minorem portionem dare conueniet, qui inciſus in tenuiores partes ſit, intentius mouet, ſi uerò tenues uirgæ fuerint per longitudinem diuidantur, ut uirgæ explanentur.* deinde cap. 5. ex Antillo hæc præſcripſit. *Hoc in primis ſcire conuenit. Elleborum in ramenta deraſum celeriter purgationem ordiri, ac plerumq. duas horas non excedere, bilemq. ac pituitam ſine multa turbatione educere, ipſumq. uomitu ſimul reiectatum intra quatuor, aut quinque horas terminari purgationem, qui uerò parti farinæ craſſioris eſt ſimilis, & multo magis etiam, qui in puluerem redactus eſt, tardiſſimè agunt, ut ſæpe poſt quatuor, aut quinq. horas incipiant, cæterum omne, & bilis, & pituitæ genus educunt; idq. non ſine conuulſionis, & nimiæ purgationis periculo, ob nimiam purgandi prolixitatem, multiplicem tamen vtilitatem afferunt.* ſcripſerat etiam, Oribaſius in fine præcedentis libri *Vſus autem validiſſimus, & optimus eſt, vt elleborum æque ac polentam contuſam incidas. nec differt, ſiue cum medulla ſeces, an ſecus, cum ea neq. iuuet, neq. quicquam noceat, tantum æquè ſecare conuenit, ſi purgare mitius velis, paulo maiores particulæ faciendæ, ſi vehementius tenuiores; ſed non multo & melius etiam eſt, ſi ab vna radice ſumas quantum oportet, ſiquè ea æqualis ſit, vt quæ incidis ſint æqualia inter ſe, ſin minus curabis, vt quæ craſſiora ſunt æqualis craſſitudinis cum tenuioribus efficiantur. qui verò harū rerum nullam habēdam eſſe rationem cenſet, multa is ignorat. ſi verò particulæ inciſæ, admodum exiguæ fuerint, periculum eſt, ne longa alioqui, & ſuffocationes afferens purgatio conſequatur.*

Ex Antyllo

Animaduerſio.

An torrefactio corrigat Veratri vehemētiam

Torrefactio Ellebori.

tiam considerandam. nam scriptum reperio libro de Dinamidijs cap. de vitijs stomachi. Elaterium ad vomitum prouocandum hoc modo. ℞. *Hellebori albi libram vnam. tritum, sicca, cribella, fac tegulam calidam, & desuper pone puluerem modica hora: deinde mitte tres phialas mellis despumati in olla, & ipse puluis insimul bulliat in ipso melle, & repone, quandoq. opus fuerit, dà cocleare vnum, & facit vehementer vomere sine angustia.*

Admistio Ellebori.

Datur ex Dioscoride, & Actuario. *cum Sesama*, aut *Ptisanæ succo*, aut *Halicæ*, aut *Aqua mulsa*, aut *pulte*, aut *quauis alia Sorbitione*. Plinius verò ait, *& in dulci datur, optime verò in lacte, aut pulte*. Gariopontus *in lacte Caprino*. Auicenna *cum Aqua Mellis*. Aretæus. *cum farre loto. aut lente*. Hippocrates, *Si potens Veratrum bibat per se, sin minus dimidium potionis cum lenticulæ decocto*. & in phthisi dat *in vino dulci temperato*. & ad Quartanam *in Vino meraco*. Paulus. *imbecillioribus ptisanæ cremori, aut halicæ, aut id genus alicuius incoctum potui dabis, valentioribus ex aqua calida, aut mulsa*. Præterea ex Diosc. *Cogitur cum pane, & ita inassatur*, quod Confirmat C. Celsus scribens ad insanos, *idq. in potione non accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat*.

Cum Sesamoide.

Miscetur cum Sesamoide. sic Hipp. de veratri vsu, & 4. de Victu Acut. tex. 125. *Sicut autem de ptisana dixi. Sesamoides sursum purgat, potio eius est, drachma dimidia in aceto mulso trita, miscetur autem Veratris, ita vt tertiam efficiat partem: nempe id hoc pacto minus suffocat*. Confirmat id Plinius; *In Antycira*, inquiens, *tutissime sumitur, quoniam sesamoides admiscent*: & lib. 12. cap. 25. *Sesamoides granum datur in vino dulci ad detractiones quantum tribus digitis capitur, miscentq. Ellebori albi vnum, & dimidium obolum purgationem eam adhibentes maxime insaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis.*

Suppositoria clysteres.

Profecto Veratri tanta vis est, vt suppositum, & in clysteribus immissum, inunctis pedibus, vel Ventre vomitiones excitet. vnde Dioscorides, & ex eo Actuarius. *Vomitiones concitant subditæ ex eo balani cum aceto*. & longiori sermone id explicat Paulus, *Antyllus tradit fieri etiam glandes ex Elleboro albo tuso, & cribrato, deinde decocto melle excepto, ac clysteris modo ex Elleboro præparato superiorem ventriculum purgare. Verum hic est modus probatior. Nam purgationem partire in vices nobis licet, pondus igitur sit Veratri drac. duæ cæterum glans circumaptetur, aut vinciatur stuppa solidiore, cuius initium extrinsecus per sedem recipiatur, quo glandem, vbi satis purgando profecerit auferre possimus. Hic modus purgat quidem absolutissime, non autem suffocationem, aut aliud quoddam periculum inducit*.

Oribasius.

Addit Oribasius. *Cui autem ocium est, atq. in eo studio tempus ponit, multa de apparando Veratro comperiet. Nam præterquam quod omnibus modis misceri, & temperari queat, veteres etiam ipsius admotu, atq. odoratu purgare sunt conati, è quorum numero est Plistonicus. hic enim glandes aliter, atq. aliter ex elleboro conficiens, ano apposuit, & uomitus exciuit. cæterum Elleborum passo componens, & diluens vna cum felle bubulo odorandum ijs dedit, quibus neq. mucus è naso, neque sputum posset procedere: ratus id, quod erat, fore vt vomitus facilius prouocaretur: ac magis etiam, si quis eo diutius uteretur. Diocles verò etiam vtero glandem ex Elleboro imposuit, & vomitus prouocauit. Dieuches verò anum quoque Elleboro instar emplastri circumdedit. At nunc etiam pedes irrigant cocto in aqua marina Elleboro, oleoq. cyprio, & nitro infusis, ex qua perfusione pituitosi vomitus consequuntur, qui pedum, articulorumq. doloribus prodesse videantur.*

Clysteres.

De Clysteri ex Helleboro sic loquitur Paulus. *Iam verò in ijs, qui medicamenta per os abominantur, omnino autem Hellebori potionem requirunt. Antillus huiusmodi quodam vsus est clystere. Hellebori albi drach. ij. in aquæ sextario per diem, & noctem vnam macerantur, sequenti die Veratrum in aqua ad dimidias coquitur; inde in aluum datur, vt Vomitum concitet, superius purgat paulo imbecillius, quam Veratri potio. Vbi abunde purgatum est, glande acri imposita, aluus irritatur, vt quod iniectum est reddatur, & æger non amplius vomat, facta excretione mulsa semel, bisuè intestinis abluendis inijcitur.*

Infusum ad dysenteriã.

Reperio etiam Hippocratem quondam ita parato Helleboro vsum fuisse; sed reuulsionis gratia videtur. nam de morb. mul. circa finem. ait. *Infusum ad Disenteriam Veratri potiones duas tritas in aquæ dimidia hemina diluito & olei tantundem infundito*.

Conclusio.

Et hæc ex antiquis collegimus de modis exhibendi Veratrum, non, me hercules, vt Veratrum in quotidianum vsum reuocem; sed ne omnino ab vsu Medico, tam celebre medicamentum, nunc exulet. Ast maxime vt antiquorum diligentia appareat, & ne nostri nunc adeo timeant leniora Vomitoria; namq. lathiris, Antimonium, Præcipitatum respectu Hellebori, se habent veluti pueri ad Gigantem. nec medici, qui difficiles ægritudines tollere, cupiunt, se à medicamentis vomitorijs abstineant, Hellebori enim Gigantis exemplo, poterunt Pigmeos facile regere cæteros Vomitiuos.

Difficultas

Sed restant aliquot difficultates soluẽdæ. Primo quid intelligat Hipp. 2. de morb. ad phthisim. *Veratrũ dato tẽperatũ, vt ne aluũ infernã moueat*. pro qua re nihil certi habemus, sed si diuinare licet, an intelligit temperatũ, seu mistum cum lenticula? sic enim tradit ad ulcus Tracheæ. *Si tempestiuum esse visum fuerit, Veratrum bibat; si quidem potens fuerit homo per se, sin minus dimidium potionis ad lenticulæ decoctum admisceto*. Profecto P. Salius in com. censet tunc temperatum esse, cum aliqua eius pharmacositatem corrigentia ei admiscentur. tum etiam si in minori consueta quantitate exhibeatur. an potius intelligit in Eclegmate, ne aluum infernam moueat, vt idem tradit paulo post in eadem Tabe-

De Veratro temperato

Radicem Dracontij albam, & Veratri delingat; sed non ex melle: sic enim minime aluum mouebit. Quare hic se Hippocrates explicare videtur, cum modus sit, ne aluum moueat.

Altera difficultas de Veratro Molli.

Altera difficultas est, quia idem Hipp. 3. de fract. 48. *Veratrum molle potui dandum erit.* nec Gal. in com. hanc difficultatem tollit. siquidem ait, *incertum est quid sibi velit, (molle) partem autem, vel qualitatem potionis, vel modum significare; nemo autem modo exiguo, molle proprie dictum existimaret, nec qua ratione Hipp. præparari ipsum velit, facile intelligitur.* dicerem fortasse ipsum velle infusum, vel dococtum in formam liquidam, non autem eius substantiam, quia non opus est valida operatione Veratri; sed mediocri vomitu, quod accidit Veratro temperato cum decocto lẽticulæ, vel in alia forma liquida. Hoc verbũ *molle* video vsitatum ab Hipp. de Vino etiã, & de Alimento. nam lib. de Insan. n. 13. dicit. *Alimentum molle:* vt prius n. 5. *Diæta humectiore, ac molli.* n. 6. *Vinum omnino album, tenue, molle, aquosum,* n. 9. *Victus mollis, ac leuis.* 2. de Diæta in fine scribit *molli vino, molliter dormiat,* & 3. de Diæta n. 4. *cibis mollioribus. & diætam mollem.* n. 5. & 6. *cibis mollibus.* & n. 10. *mollibus fomentis,* n. 11. *cibi molles.* n. 13. *lucta molli* n. 18. *vinis nigris mollibus. molliter cubet* n. 20. *Vino molli aquoso.* n. 21. *Vino molli, & somnis mollibus.* & 2. *potionib. mollioribus, ac dilutioribus, & molliter cubare.* ex quibus colligo Elleborum *molle* esse debiliorem, & dilutiorem ejus potionem.

De Vitriolo. Caput CXXXIX.

CHalcanthum, Chalcitis, Misy, Sory, & Melanteria sub vno genere contineri apertum est; siquidem alterum in alterum, ex nonnullorum sententia, transmutatur. Horum genus succus est primo salsuginosus, & acris, acerbum dicit Agricola, qui per venas minerales, & metallicas transiens, solubiles partes liquat, erodit, & secum ducit, tandem concrescit vel natura, vel arte. inter Salia numerauit Paracelsus.

Vitriolatorum genus.

Chalcanthum ex his est succus cõcretus, quod Itali Vitriolum vocant, quod glebulis, ex quibus recens chalcantum constat, vitrum imitetur, quoad transluciditatem; Latinis Atramentum sutorium, ob vsum nigro colore pelles tingendi, dicebatur. De essentia igitur Chalchanti erit, qua à cæteris speciebus distinguitur, vt Vitrum aliquo modo imitetur, vnde Dioscorides translucens, graue, densum, concretum, & purum laudauit, & vt nigrũ inducat colorem; vnde Atramentum dictum fuit. At Cyprium Vitriolum, nec non Vitriolum Veneris perbelle quidem Vitrum imitantur; sed in nigredine inducenda Romano Vitriolo cedunt. Porro omne Chalcanthum debet esse concretum, vt dixi, substantia: verùm vt Patria, solo, mistura, & arte variat, ita etiam colore diuersificatur. Aliud enim conspicies cæruleum, aliud viride, aliud rufum, glaucum, flauum; imo etiã album. succus enim acris, & acerbus piura metallica inter se mista erodit, ob venas ærosas magis, & minus puras, magis, & minus cæruleo imbuitur colore, ob plumbeas albescit, ob ferreas ruffum, & ob æs viride apparet, sic ob miscellas varias varij insurgunt colores, nec non etiam ob maiorem, & minorem excoctionem materierum, & acredinem succorum erodentium.

Vitrioli nomina.

Essentia.

Species.

Dioscorides tres tantum Chalcanthi species nouit, in Cypro nempe ortas, & has secundum quod conficitur, vel enim à natura concretum in cuniculis reperitur; quod antiquitus stalacticum .i. stillatitiũ dicebatur. Peteesius pinarion vocauit, nostri fossile vocant, vulgò autem *Coppa rosa* appellatur. colore vario, quum smaragdum, saphirum, vel Crystallum quandoq. imitetur. Plinius *è lateribus,* inquit, *destillantes hyberno gelu stirias, stalagmos vocant, nec est purius aliud; sed ex eo candidum colorem sentientem violam, Leucoion appellant.* fit & in saxorum catinis pluuia aqua corriuato limo gelante, fit, & salis modo, flagrantissimo sole admissas dulces aquas cogente. ideo duplici quidam differentia fossile, aut factitium appellat. Verum modo glebosam, modo racemosam, vt Puteolanum quandoque, aliasq. formas demonstrat. Ketmannus habuit 12. ad minus species, seu differentias Vitrioli natiui Germanici. i. Atramentum album appellauit tenue Goslarianum. 2. Album durum Goslarianum; 3. Candidum purum spongiosũ fossile. 4. in candido rubrum spongiosum, fossile Goslarianum. 5. Candidum, durum stalacticum, natiuum Goslarianum. 6. in Candido rubrum, itidem stalacticum durũ. 7. Viride durum natiuum Goslarianum. 8. viride, spongiosum, natiuum. 9. Viride stalacticum, durum Goslarianum. 10. in candido cinereum, Cyprium. 11. Durum, cinereum, natiuum. 12. Cinereum, natiuum, Neapolitanum, cum sulphure viuo coloris lutei. Pona autem conseruabat in suo Museo alias differentias, veluti Saxonicum tenue, & violæ albæ candore persimile *cuperosa* vulgò. alterum Pannonicum cristallino colore, & splendore ex lapide ærario, veluti ex parẽte efflorescens. alterum Boemicum è fodinis sub subuiride in capillorum formã à Natura efformatũ à Pyrite æroso per Melantheriam, quæ illum vndique amplectitur procedens. Alterum è mari rubro aduectũ viride pallescens. Sed rationabile est multis alijs formis spectari, secundum loca, vbi cõcrescit. Ego enim habeo Genuense stalacticum in fissuris lapidum subterraneorum cõ-

Ex ketmãno.

Stalacticũ.

cretum

cretũ subuiride; album Noruegicum, &c.

Alterum chalchanthi genus, ait Dioscodes. *simplici ratione fit in speluncis, postea transfusum in excauatas scrobes concrementum capescit, quod pecton, i. concretitium proprie vocant.* Plinius *Fit & in Hispania è puteis stagnisuè id genus aquæ habentibus. Decoquitur ea, admista dulci pari mensura, & in piscinas ligneas funditur, Immobilibus super has transtris dependent restes lapillis extentæ, quibus adhærescens limus viteis acinis imaginem quandam vuæ reddit, exemptum ita siccatur diebus xxx.* Galenus verò 9. de s. med. facult. exquisitissime tradit modum, quem ipse vidit in Cypro, faciendi hanc chalcanthi speciem, curiosi ipsum legant.

Vitriolum concretitiũ.

Circa tertiam Chalcanti speciem scripsit Dioscorides. *Tertium dicitur coctile, & in Hispania fieri solet: sed inutile, & inualidissimum esse constat. Ratio parandi hæc est. Aqua madefactum decoquunt, mox in piscinas transfundunt, & residere patiuntur: hoc certis diebus coalescit, in complures formulas digestum, tesserarum speciem reddentes, quæ racematim inter se coherescunt.* sed exacta in vitrioli hoc modo parandi rationem legere licet apud Mattiolum, & Agricolam de metallis lib. 12. nec enim hic doceo Vitrioli parandi rationem; sed vsum emeticum: tantum dicam, plures huius conspici differentias. quoniam illud, quod Romanum dicitur, Bagnareæ conficitur, necnõ Massæ, in Germania pluribus locis paratur, in Vngaria, Silesia, Pannonia, Anglia, Misnia, Goslariæ, & alibi, sed quod acrius linguam stimulat, aut acore quodam astringente fauces non sine aliquo salsedinis stimulo in ima penetrante conuellit, laudat Mindererus, ita Dioscor. optimum credidit cæruleum, graue, densum, purũ, translucẽs.

Tertia Vitrioli species

Matthiolus Agricolæ.

Porrò de Vitriolo plurima scripsi Epist. decade prima, & in dodecapotio, de eius spiritu item plura. de Vi vomitoria autem nunc agam. Chimici ipsum summe extollunt etiã hoc Aenigmate in literis maioribus. *Visitabis, interiora Terræ, Rectificando inuenies, Occultum Lapidem, Veram Medicinam.* sed hos nunc dimittam. Dioscorides. *Latas ventris tineas necat, dracmæ pondere deuoratum, aut cum melle linctum; vomitus ciet, aduersus hausta fungorum venena ex aqua potum auxiliatur.* confirmat hæc Plinius lib. 34. c. 12. scribens. *sumitur ad depellenda ventris animalia dracmæ pondere cum melle; purgat stomachum cum melle, aut aqua mulsa sumptum.*

Vires.

Profectò dubitare licet, an Vitriolum habeat vim purgantẽ, quia summe astringere gustu sentitur. adeo vt scripserit Plinius. *sistit, & sanguinem narium, item hæmorrhoidum, stringit cicatrices. nuperq. inuentum, Vrsorum in arena, & Leonũ ora inspargere illo, tantaq. est vis in adstringendo, vt non queant mordere.* ipse Dioscorides ait. *Valet adstringere.* confirmauit hæc Gal. 9. de sim. m. fac. scribens. *Cæterum mirari subit de hoc medicamento, quo pacto vehementissimæ adstrictioni admista est caliditas non instrenua. Constat ergo, quod omnium maxime condire, seruareq. carnes humiditas potest, nimirum caliditate humiditatem absumens, atq. adstrictione substantiam contrahens, atq. constipans; hoc enim opere nonnihil etiam humiditatis ipsius exprimit. Constringit verò, desiccat, atq. contrahit in sese substantiam carnis.* ex quibus constat Vitriolũ esse summe adstringens, ergo non poterit esse laxans.

Dubitatio.

Contra tamen experientia docet in eo esse substantiam quandam admistam irritantẽ facultatem Ventriculi expultricem ad Vomitum; vnde præcipuum Emeticum euadit, siue enim simplex, siue chymicè præparatũ offeratur, mirabiliter vomitum prouocat. Florauantus lib. 2. de peste. c. 18. *si quis*, inquit, *peste fuit correptus ante 24. horas. ℞. Vitrioli cyprij drac. j. tere subtiliter, & cum pauco iure calido assumat, & sanabitur, quia sursum, & deorsum purgando ægrum sanat.* Thomas Bouius in Flagello medico. *Ego*, ait, 17. *meis domesticis Vitriolum crudum in vna aurora ad præseruationem Pestis propinaui.* Paræus lib. de Peste cap. 25. refert ex Mattioli tract. de Lu Venerea Vitrioli drac. j. in aqua rosarum dissoluti, & ebibiti Pestem Vomitu, & deiectione è corpore exturbare. Mizaldus verò Cẽt. 6. distinct. 48. ait. *Si Vitriolum in aqua rosarum dissoluatur, & rursus iteratis vicibus ter, vel quater coaguletur, deturq. oboli pondere obsesso à Peste, Vomitum concitabit, qui contagionem, ac morbum soluet.* Schuuenckfelt lib. 3. de fossilibus Silesiæ. scripsit. Alumn irritare, vomitumq. concitare modice potum. Mindererus libro de chalcantho cap. 8. hæc protulit. *Ex Vitriolo quoque paratur medicamentum vomitorium, quod Vitriolum album vomitiuum nominant. id sic conficitur. Dissolue Vitriolum album in aqua fœniculi, dissolutum diligenter cola, ac aquam euapora vsq. dum id, quod in cucurbita restibile est, cuticulam contrahat, tum frigori expone vt crystallos gignat, quos rursus in aqua Centaureæ soluas, iterumq. vt prius in lapillos cogas; hos tertia vice in aqua Rosarum odoratissima soluito, coagulato, tandemq. siccato. Vsus eius est verminationibus, febribus stomachalibus ex prauo nutricatu, putrido alimento, & corrupto victu profectis, datur his, qui fungis venenatis pasti sunt, aut fructibus fucacibus, seu horæis, leguminibus, oleribusq. sese repleuerunt, commodum sanè medicamẽtum militibus, quibus castramentationes diuersæ sæpe probum victum negant, quiq. putridas, ex paludibus quandoq. aquas potare coguntur. Datur ex iusculo carnis, vino, vel ceruisia, ast vbi æger vomere incipit, commodum est, vt iusculum pulli, caponis, aut aliud præpingue ad manum sit, de quo ægro sæpe sorbitio exhibenda, sic enim facilius euomet, nec ita cum nausea colluctabitur.* Profectò erat Romæ pictor quidã, qui puerulis vnius anni Epilepsia correptis exhibebat granum vnum, & semis Vitrioli Ciprij ex aqua Galegæ, maioribus ad grana ij. vomitus viscosorum

Solutio.

Florauãtus.

Ad pestem.

Bouius.

Pareus.

Mattiolus.

Mizaldus.

Schuuenckfelt.

Mindererus

Vsus Vitrioli.

Ad puerorum Epilepsiam.

sorum humorũ validus sequebatur, & pueri sanabantur, & maximus erat ad ipsum muliercularum confluxus. Bouius in fragello. scribit se dedisse Vitrioli Romani drac. j. aqua communi dissoluti, & mellis partes æquales, ita propinabat. & tempore pestilentiæ sic exhibuisse ægrotantibus plurimis decem chalcanthi libras. mirabili iuuamento,

Gilla Vitrioli. Chimici proponunt Vitriolum præparatum, quod Paracelsus modo Gillam, modo Grillam vocauit, de quo nomine non est disputandũ. ex Theophrasto ita parat Crollius. *Cristalli vitrioli, è Venere, seu Marte, præparati; resoluantur, in phlegmate acido. quod primo egreditur è destillatione Vitrioli vulgaris, & simul per octo dies circulentur. de hoc circulato liquore detur à scrup.* j. *ad dracmam semis. seu scrup. duos.* quæ dosis Hartmanno excedens visa fuit, vt quod vltra scrup. j. non debeat dari. Paracelsus videtur dedisse tres guttas, fortasse. granum j. & semissem. & Gillæ loco. Crollius proponit Vitriolum album vomitiuum; quod ita parat.

Vitriolum album. *Solue Vitriolum album in aqua pluuiali, & euapora, donec quasi crusta appareat, postea per quatuor dies in loco frigido ponas, & concrescent Crystalli, quod eximes, & aquam iterum euaporabis, vt antea. Hic labor penitùs tertio reiteretur, coagulando, & dissoluendo. vltimo ter eodem modo procedatur cum aqua Rosarum. Crystalli tandem supra calorem leuem siccẽtur, & sponte redigantur in puluerem album, hoc lene est Vomitiuum, & cerebrum benigne expurgat.* non dissimili ratione parat Mindererus lib. de Chalcantho. c. 8. vt supra transcripsi. nisi quod prima vice dissoluit Vitriolũ in aqua fæniculi, secunda in aqua Centaurei, & tertia vice in aqua rosarum, vt supra dixi.

Sal Vitrioli Angelus Sala in Hemetologia. Sal vitrioli parat, ex Vitriolo calcinato, vel ex Colcotare, seu de capite mortuo ab olei Vitrioli destillatione residuo. sed hoc minus efficax esse dicunt Crollius, & Hartman.

Vires. Quo ad facultates. Crollius proponit in febribus, lumbricis, morbis ventriculi, defluxionibus salsis, Peste, Doloribus dorsi; Sed Angelus Sala testatur Deum, se non inuenisse præstantius vomitorium sale Vitrioli. vnde vocat Mannam Vomitoriorum. &

Manna vomitoria. subdit. Egregie valet contra Epilepsiam, aliaq. cerebri symptomata ex corruptis, & acribus è ventriculo sursum actis vaporibus orta. Contra squinantiam, Pleuresin, Febres pestilentiales, Lypotimiam à repletione humorum corruptorum, & bilis circa orificium Ventriculi offeruescentia. Vermes enecat, hepar, lienem, & Renes deobstruit. Vrinarios meatus expurgat, resistit Catharris in pectora, & pulmonum organa prolapsis.

Cautio. E contra Hartman in Basilicam Crollij. subdit in exibitione vomitoriorum Vitriolatorum, cauendum ab asmaticis, alijsq. pectoris affectibus. Vitriolum nimirum crudum venenum est, quia Asthma procreat, & suffocando necat. Verum enim verò scribit A. Sala in Hemetologia. pag. 223. *Hoc ego scio, quod multi in Italia Musicam exercentes Vitrioli modicum per vices cum saccharo mixtum*

Nocumẽta. *hauriant, ad pectus purificandum, pulmonumque organa quibus ad cantandum accuratius vtuntur rectificanda.* contra Hartman in Crollium. ait. *Qui Vitriolum crudum ad bassam vocem conciliandam vsurpant, in graues tandem morbos incidunt.* & addit. Experientia compertum est. Gillã hanc, seu Vomitum maximum nocere oculis, ita vt si sæpius ea quis vtatur, plenè visum amittat. addam ego teste Plinio Vitrioli puluerem ora Leonum adstringere, quia faucibus, & pectori nocet.

Quid agendum. At vsus ego Vitriolo crudo, eius sale, vel præparato nunquam fui, vnde expertus non loquar; sed aliorum testimonio, & Vomitum prouocare, & ad multa ex prædictis conferre censeo; sed Germanis potius, quã italis conferre.

Quantum. Quantitas à Crollio proposita suæ Gillæ videtur esse nimia. dat enim Gillæ scrup. j. ad scrup. ij. vel tantundem eius salis. nec placuit Hartmanno, quia Paracelsus videtur dedisse granum vnum, & semis. tamen scrup. j. Arnaldus Kernerus in sua Tetrade; sed Angelus Sala in sua Hemetologia videtur scripsisse drac. semis ad vnciam dimidiã forte librarij errato. Quercetanus dedit grana 7. 8. 10. & scrup. j. Hartman in practica chym. Salis exhibet à drac. 5. ad drac. 1. sed Vitrioli albi scrup. duos. Vitrioli autem impræparati Diosc. dedit drac. j. cum quo fuit Plinius, & alij vt Mattiolus, Pareus, Florauantus, Bouius, &c. Mizaldus vero obolum, ex quibus patet quantum sit exhibendum tum Vitrioli crudi, tum præparati, salis, & Gillæ.

Quomodo. Dioscorides, & Plinius dederunt Vitriolum crudum cum melle, vel aqua. Paræus in aqua rosarum, Florauantus cum iure. Mindererus, & Sala ex iusculo carnis, vino, vel ceruisia. Quercetanus laudat sal ex colchotare cum sy. scyllitico. Crollius Gillam, & sal commendat in vino, ceruisia, iure carnium, saccharo, conserua rosarum, aqua cum melle, & similibus. addit Mindererus, vbi æger vomere incipit commodum esse, vt iusculum pulli, Caponis, aut aliud præpingue ad manum sit, de quo ægro sæpe sorbitio exhibenda, sic enim facilius euomet, nec ita cum nausea colluctabitur. Eiusdem autem cum Chalcantho generis esse Chalcitidem, Misy, Sory, & Melanteriam, non est dubitandum, nec non etiam similes habere facultates, Sory tamen ex Diosc. magis est stomacho inimicum, ut etiam odore graui Vomitum excitet.

De Vlmi foliorum liquore.
Cap. CXXXXX.

Notissima est Arbor, & valde procera Vlmus, cuius partes omnes, tum Antiquorum, tum recentiorum consensu astringere, dicuntur. & quia ex caudice gummi reddit, & in folijs vesicas producit, in quibus lentus continetur humor, qui siccatus in vermiculos vertitur, & inde in animalcula volantia dicta culices, & cinipedes. cum igitur tota planta folia, cortex, & rami vim habeāt, ex Diosc. spissandi. sicut etiā gummi, aqua, & succus, mirum non paucis videbitur, si inter vomitoria collocauero. licet enim, ex Diosc. *Crassior cortex in vino, aut aqua frigida vnciatim potus, pituitas trahit.* vnde deorsum potiùs, quam per vomitum educere dicetur. & quod præsentis loci est. liquor in vesicis circa folia genitus, qui siccatus in culices abit. summe adstringere videtur. si quidem Dioscorides docuit. *illitum nitorem inducere faciemq. splendidiorem præstare.* cui subscribunt Ruellius, Rudius, Dodoneus, Castor, Schuuenckfelt, & alij, & addit Mattiolus. *Medetur puerorum enterocelis, si splenia, siue linteola in eo madefacta sæpe inguini partis ruptæ super imponantur, atq. inibi subfemorali, quod italis vulgo brachiere vocatur, subligentur, & constringantur* quod confirmat Cæsalpinus, Rudius, Amatus, Franc. Alexandri, addens ex hoc liquore cum farina cicerculæ, aceto acerrimo, alijsq. quibusdam emplastrum parari. Dodoneus specificat ad Enterocelas non inueteratas. ex quibus infertur vim habere adstringentem, abstergentem, & conglutināntem, non ergo valere potest ad relaxandum Ventriculum, & Vomitum inducendum. quia etiam ad vulnera recentia conglutinānda mirabile est, experimentis Matthioli, Simeonis Paulli, Schuuenckfelt, & meis, quia mirabilia vidi, & faciem leuiter quidem vulneratam 24. horis conglutinatam, vt vix vestigium appareret. ergo iterum concludam adstringentis facultatis esse, minime autem aluum, & Ventriculum lenientis.

Vis Adstringens.

Vires liquoris Vlmi.

Cortex.

Tamen crassior cortex ad vnciæ pondus cum vino, aut aqua frigida pituitas trahit, ex Dioscoride, Ruellio, Castore Durante, Historia plantarum, & alijs.

De Vi vomitoria.

Verum excitare Vomitum non nisi Dioscorides, & Paulus Aegineta scripserunt, nec ex professo capite de Vlmo; sed agentes de curatione Cerussæ epotæ. vbi scripsit Dioscorides. *Humor, quem Vlmi folia reddiderunt, cum tepida aqua, vt vomat, exhibeatur. aut eius gummi, quod arbor plorauit.* quod etiam referunt Paulus Aegineta, & Cæsalpinus. ecce quod hi vtuntur gummi, & liquore Vlmi ad Vomitum inducendum in his, qui Cerussam vorarunt. & cur non in alijs venenis? certe Senertus videtur hæc ipsa laudare ad acrimoniam relictam, nempe ad abstergendum, & conglutinandum. nec Auctores, qui de Venenositate Cerussæ curanda egerunt, huius liquoris meminere, vt Auicenna, Rasis, Albucasis, Haly abbas, Scribonius, Pet. de Ebano, Greuinus, Guainerius, Christ. de Honestis, Mercurialis, & alij.

Equidem præmanibus non habui cerussam bibentem, nec hoc remedio vsus fuissē, quia alios vtentes non vidi, non audiui, nō legi. si quis voluerit data occasione experiri, liberum esto.

Quid agendum.

De Xyride, seu Spatula fœtida.
Cap. CXXXXXI.

Xyridis forma à Dioscoride, & Neotericis clarissime descripta est, vt non opus sit tempus terere in ea describenda; dicitur autem spatula fœtida, à foliorum figura spatæ, & ab odore fœtido. eius facultates describentes Dioscorides, Galenus, & alij antiqui, de vi emetica, & solutiua, ne verbum quidem; immo contrarium asseruisse videntur, siquidem Diosc. *Radix, inquit, ex passo bibitur ad stranguriās, & ad alui profluuia.* quod credidere posteri. qua propter si alui profluuia sistit, non poterit aluum soluere, & mouere vomitum.

Nomen.

Dubitatur de vi solutiua.

Contra autem Io. Bapt. Zappata libro de Secretis. mirè prædicat facultatem solutiuā, & vomitiuam Xyridis, dicens radicem valide purgare, bilem, phlegma, & humores tū crassos, tum aquosos, supra, & infra. vnde dicit se sanasse morbos, qua pituitosos, quales sunt Apoplexia, Epilepsia, Paralisis, Cōuulsio, Letargus, scirrus, & obstructio Hepatis, vel Lienis, Ventriculi imbecillitas, dolor colicus, & similes. quā etiam biliosos, vt potè phrenitis, Ophtalmia, Aurium inflāmatio, Angina, Peripneumonia, phlegmone Ventriculi, Hepatis, Renum, Vesicæ, Hæmorrhoidarum, & similium in toto corpore, addit se curasse hac radice plures ophthalmia, ferè obcæcatos; aliquot scrophulis vexatos, Epilepticos, stomachicos, podagricos, & lienis scirro obtentos. si hæc vera sūt, vt credo, poterit in vsum trahi hæc radix ad prædictos morbos.

Vis solutiua

Quid agendum.

Ad quantitatem nucis Auellanæ offerebat Zappata.

Quantum.

Dabat decoctam radicem cum iure Gallinæ, piscium, Betarum, aut Maluæ. vel farinam siccæ cum aqua malsa, vel radicem viridem manducandam.

Quomodo.

Laudat etiam, & experientia didicit, conferre semel in hebdomada datam per tres, quatuor, vel quinque septimanas.

Quando.

De

De Vomitorijs mixtis ex Hippocrate,
Cap. CXXXXII.

Xplicatis Medicamentis simplicibus ad vomitum excitãdum aptis, debemus proponere eã, quæ Hippocrati in vsu fuere, seu quæ mixturata ei placuere. Et equidẽ reperio 2. de Morbis folio mihi. 207. seu nu. 53. in Erisipelate Pulmonis. hæc adhibuisse. *Allij capita, & Origani pugillum, quantum, tribus digitis apprehendi potest, duabus heminis vini dulcis affusis, & Aceti acerrimi hemina vna, & mellis quarta heminæ parte coquito, donec tertia pars reliqua fiat, deinde vbi hominem exercueris, & aqua tepida laueris, calidum hoc bibendum præbeto, dato etiam lenticulæ decoctum, melle, & aceto amistis, donec impleatur, deinde vomat.* Hoc Vomitorium nõ vt validum, quia fit ex Oximelite Vinoso incoctis allio, & Origano, quæ non sunt valida vomitoria; sed mediocria, & est medicamentum abstergens, non attrahens. & nimia copia ventriculum grauans, tota enim potio erit circa vncias x. nã hemina pendet vncias x. & insuper lenticulæ decoctum donec impleatur, quæ debet esse multa potio, & Vomitus debebit irritari, digito, penna, vel alio. Vere, & Autumno per plures vices hoc vomitorio vtitur in morbo, nempe, in quo Vomitus est frequẽs, & cũ conferentia, & vẽtriculus est repletus.

Vomitoria. Hippocrat.

Examinatio.

Aliud.

Hipp. de inter. affect. n. 7. in inflam. pulm. ait. *Mel, lac, & acetum, & aquam mixta in ollã infusa tepefacito, & Origani capitati ramulis agitato, vbi verò tepida facta fuerint, bibenda dato, aut apprehensa lingua sensim per fistulam infundito; deinde conuolutum quietem habere iubeto. Postea si vomitus succedat, prompte vomat. si vero non succedat, irritatione per pennam facta vomat, & si quid pituitæ vomacrit, per dies quinque id facito, hinc enim leuior euadet. bibat autem hæc exercitatus, si fieri poterit, & multa calida lotus, sin minus, saltem lotus.* Hæc potio est incidẽs, & abstergens. quantitatem non posuit Hip. aliam potionem paulo post laudat, & pro lacte salem substituit, quæ magis abstergens est. vt de int. affect. n. 30. in morbo Hepatico, vbi scripsit. *Si uerò etiam suffocatio accesserit, hæc dare oportet, quo uomat. Mel, aquam, Acetum, salem permista in ollam nouam infundito; deinde tepefacito, & Origani capitati ramulis una cum semine agitato. ubi uerò tepefacta fuerint, tepida ebibenda dato. Deinde stragulis iniectis contectũ finito, donec quam maxime exudarit. Et ubi uomitus ipsum apprehenderit, prompte uomat, irritatione per pennam facta. Si uerò uomere nõ possit, aquæ mulsæ tepidæ poculum duarum heminarum insuper bibat, & sic uomat. Et si quid pituitæ, aut bilis uomuerit, rursus idem facere oportet ad horas quatuor, proderit enim.*

Ad peripneumoniã.

Vomitoriũ abstersiuũ.

Preterea 7. Epid. n. 53. *Epicharmi filio accidit ex uia, & potu cruditas, Postridie mane anxietate oborta, ubi aquam, acetum, salem bibisset euomuit pituitam.* & tamen quarta obijt. potio autem fuit in secunda die data abstergens, ad cruditatem è uentriculo educendam.

Aliud.

Hipp. de salubri diæta n. 7. scripsit. *Sit Hissopi quadrans* (alij semicotile i. unc. iiij. & semis) *contriti in congio aqua* (idest. lib. x.) *quem ebibat, acetum affundens, & sal aspergens, quo sit iucundissimum.* & præbet hyeme crassis, ad abstergendam à ventriculo pituitam. Galenus autem in com. scribit. Incidentem esse potionem velle Hipp. & qua de causa, non est obscurum. Namq homines crassi, quandoquidem humoribus sunt præditi prorsus crassis, & frigidis, ac nonnulli etiam lentis; ideò potionem eorum incidentem vult esse. Cæterum quantam potionis, quam præscribit, copiam porrigat Hipp. non adeo exacte se posse dicere, ait Gal. quod mensura, quã congium vocant, non sit apud omnes eiusdem capacitatis. Si Atticum congium imperat bibere, non placuit Galeno, quia multa quantitas. Erat tamen maioribus in vsu, si quando vel lactis sero, vel eiusmodi aliqua ablutione vtendum statuissent, magna copia offerre. & subdit Hipp. *Bibat tardius primum deinde uelocius.* & ex hoc colligitur multam fuisse potionem, quæ non vnica vice; sed pluribus haustibus ingerenda erat, & patet experiẽtia, quod qui pitissando potum assumunt plus ingerunt, quam qui affatim. Gal. in com. docuit. quod à principio si affatim bibisset, continuo vomuisset, prius quam omne ebibisset, atq. succos in Ventre contentos abstersisset. quibuscum vnà effunderentur, quos primæ venæ habent. Sin autẽ primo lentius, postea omnino bibat largius, ea ratione fiet, vt mediocri tempore contineri possit, atque in tempore impetum ad vomitum capiet, quod tandem magis affatim bibat.

Abstersiuũ.

Galenus incidentem.

De quantitate.

De modo.

De Vomitorijs mistis ex Galeno.
Cap. CXXXXIII.

Ircumfertur Galeni nomine liber de Dinamidijs, in quo multa ex Aetio potius deprompta apparent. in quo libro cap. de vitijs stomachi ponitur hoc Vomitorium.

℞. Thapsiæ, (scilicet radicum)
Cataputiæ. ana lib. semis,
Agarici. vnc. ij.
Atriplicis sem.
Rapæ radicis an. vnc. ij.
Croci. drac. iij.
Mellis, quantum sufficit.

Scripsit auctor valere ad Vomitum superius, & inferius. Verum non docuit quantitatem huius elect. exhibendam. Equidem

Quid agendum.

reor

reor hoc medicamentum purgare superius, & inferius bilem, & pituitam.

Verum quia pulueres sunt lib. j. vnc. vjj. & drac. tres. triplum mellis erit magis, & minus, circa libras quinque. vt tota compositio sit lib. vj. & semis. Sed medicamentorũ purgantium erunt doses paruæ. 266. quia ad dracmam. Thapsiæ doses sũt 48. Agarici. 24. cataputiarum ad grana xv. doses. 192. Atriplicis, & rapæ. doses duas. ita toto electuario, quod pendet circa lib. vj. & semis, diuiso in doses 266. quælibet particularis dosis huius Vomitorij debebit esse à dracm. duabus, & semis ad drac. quinque. *Quantum.*

Aliud.

℞. *Tapsiæ. vnc. nouem. Cinnamomi vnc. ij. & semiss. Mellis. q. s.* debebit apponi Mellis tripla pass, idest, vnc. 34. & tota compositio erit. vnc. 44. doses purgantes n. 72. & ita diuiso toto electuario. quælibet dosis erit. à drac. circiter quinq. ad decem. Hoc elect. non est in vsu, ualet ad ea, quæ diximus capite de Thapsia. *Quid agendum.*

Aliud.

Scripsit idem Auctor. *Vomitus suauissimus, & sine angustia purgans choleram vstam.*

℞. *Thapsiæ. lib. semis.*
Castaneolæ.
Condisi.
Cinnamomi crassi.
Latiridum mundatarum.
Croci hortulani. an. vnc. iij.
Mellis. q. s. da in modum nucis cum calida.

Nõ est liber Galeni.

Hic auctor multum amabat Thapsiam, quæ validissimum, & acerrimum est medicamentum. *Castaneola* est nux vomica, de qua supra lib. 2. c. 112. *Condisi.* est Strutium supra explicatum. c. 133.

Aliud.

℞. *Thapsiæ. lib. ij.*
Croci lib. j.
Condisi. vnc. iij.
Cinnamomi. vnc. iij.
Mellis. q. s. detur vt supra.

Medicamentum est validissimum, & non potest præparari, quia deficit Condisi, idest Strutium verum.

Aliud.

Vomitus sine periculo, scripsit Auctor.

℞. *Succi ciclaminis.*
Atriplicis seminis.
Spermatis Genestellæ. an. vnc. iij.
Cinnamomi. vnc. semis.
Mellis. q. s.

Si conficeretur hoc Electuarium Vomitiuum, non esset adeo validum, sed pituitã per vomitum educeret, & exhiberi posset. à drac. septem ad quatuordecim. *Quantum.*

Aliud.

℞. Mellis cyathum. j.
Aquæ cyathos. ij.
Aceti ciathos. iij.

coque ad medietatem, deinde Raphanum ibi intingas, & manduca, & bibe de ipso oximelite.

Hoc est Vomitorium leuissimum ex mãducato raphano cum Oximelite. & hoc vtebatur Galenus ipse, vt patet 5. & 8. Methodi.

De Vomitorijs Græcorum, Æginetæ, Oribasij, Tralliani, Actuarij.
Cap. CXXXXIV.

PAulus Ægineta lib. 3. cap. 14. de Epilepsia. ita nos docuit. *Vel etiam medicamento ex Veratro albo purgationem molieris, quod hæc recipit.* *Vomitoriũ Pauli.*

Baccarum Lauri purgatarum.
Piperis albi.
Alipiados.
Euphorbij.
Veratri albi. an. drac. viij.

Hoc totum datur cum passo, quod in cucurbita siluestri pernoctarit, probe vocuas per vomitum.

Cornarus autem in com. ait. Medicamenti huius pondera nimia esse: nam singularum rerum, quæ octo dracmarum pondere sumuntur, scrupulos, vel siliquas legendum putat: imo omnino siliquas legendas esse censet, vt sit totum medicamenti pondus duarum dracmarum, & siliquarũ quatuor. Ego autem confirmo pondus esse excedẽs, & hoc totum esse vncias octo, quas excedit additum passum, verum quis ferre poterit tantam dosim? Veratri quaternas dracmas Themison dedit, quod fuit Plinio admirationi. & hic dat drac. octo? dicamus nos secundum nostram regulam in Antidotario positam, Veratri esse doses 34. Euphorbij doses 80. Alipiadis 24. quæ erunt doses. 128. tota cõpositio erit drac. 32. seu scrup. 96. semi scrupula 192. diuisa in partes n. 128. quælibet particula habebit pondere scrupulũ semis, & grana sex. seu *grana xviij.* quomodo igitur exiberi poterit, vel totum, vel ad drac. ij. & siliquas quatuor? *Animaduersio Cornarij.* *Vera dosis.*

Oribasius verò proponit Vomitorium octau. Collect. in fine, Ventri inungendum. hoc modo. *Epithema Vomitum ciens.* *Oribasij.*

Veratri albi denarij. viij.
Piperis. denarij. iiij.
Fellis Taurini. quantum ad excipiendum satis sit. admoueto.

Quod medicamentum quia ore non assumitur, eius dosis poterit esse liberalior.

Alexander Trallianus, Pauli Æginetæ Vomitorium videtur repetere; sed clarius scribens. Ad Epilepsiam medicamentum purgans ex Veratro albo. *Alexandri.*

Baccarum Lauri purgatarum.
Alipiadis.
Piperis albi.
Euphorbij.
Veratri albi. an. siliquas viij.

Hæc omnia contusa, singulaq. ponderata quemad-

modum etiam scriptum est, data vna Vice, ex Colocyntidis diluto, quod in hunc modum parabitur. Colocyntidem probe prius purgatã, vt nihil interni seminis, neque lanuginis relictum sit. Sapa repleto, finitoq. ipsam in calido cinere à vespere vsq. ad primum diluculum pernoctescere, atq. dato vt auxilium maximum, quod & vomitu plurima valde crassa, & viscosa recrementa purgat. Quare etiã vomitus adiuuari debet. cum ægri nausea præmuntur, aut conturbantur, paulum mulsæ superbibendum dando, & si nauseantes nihil notatu dignum sursum eduxerit, etiam pinnis ad stomachi turbationem, vtendum est; copiosiorem adhuc mulsam propinando. ita enim minori cum molestia, recrementa, quæ stomacho infixa sunt, sursum emolientur. Hic Alexander refert supra positum Aeginetæ medicamentum; sed pro dracmis siliquas ponit, quarum quælibet pendet grana quatuor, & siliquæ octo valebunt, grana 32. & recte videtur sensisse Cornarus supra allatus.

Vomitoriũ Pauli.

Actuarij. Actuarius 5. meth. c. 10. Ponit Vmbilicare deiectorium, quod idem vomitum prouocat, si ventri superimponatur.

℞. *Absintij.*
Succi rad. Ciclaminis.
Colocynthidis medullæ. an. drac. x.
Rad. cucumeris sil.
Artemisiæ, siccarum.
Elaterij. an. drac. vj.
Farinæ lupinorum.
Chelidonij.
Sem. Violæ albæ. an. drac. vj.
Opoponacis siciliquus.
Ceræ. drac. v.
Terebinthinæ. drac. viij.
Olei cyprini. drac. j. vel q. s.

Hoc medicamentum licet valida medicamenta recipiat, tamen quia ad extra ponitur, non erit adeo vehemens. sicut & sequens quod addit ipse Actuarius. Emplastrum Cezananci, quod si super thoracem, aut Ventriculum datur, vomitum ciet, donec splenium abstuleris.

Aliud.

℞. *Cocci Gnidij. drac. iij.*
Lapidis Asij siciliquus. i. g. iiij.
Veratri candidi. drac. iiij.
Adipis Caprini. drac. v.
Elaterij.
Succi Titymalli. an. drac. iiij.
Amurcæ siciliquus.
Fellis Taurini siliquus.
Spumæ nitri drac. v.
Farinæ lupinorum amarorum sextans.
Comarum Absintij. Siciliquus.

Reliqua tundantur, & incernantur, deinde fel tritum, & Amurca induntur, liquefactusq. adeps infunditur, atq. in vnitatem redactis vtimur.

Hæc inunctio constat ex Medicamentis validissimis, non tamen validissime agere potest, quia externum est medicamentum.

De Vomitorijs mixtis ex Arabibus.
Cap. CXXXXXV.

Haly abbas

HAly abbas 10. pract. in Antid. c. 12. docet medicamentum per vomitum ducens bilem nigram, & bibitum Venenũ.

℞. Salis indici.
Elaterij.
Buracis. an. p. j.
Sem. sinapi. p. ÷

tere, cribra, misce cum s. melle, da cum decocto Anethi.

Hoc medicamentum, si detur totum erit nimia dosis. nec enim Elaterij pugillus unus ferri potest: quantũ verò huius medicamenti sit exhibendum, nõ posuit auctor, nec nos definire laborabimus, addendo quod pulueres similes ex elaterio non solent mensurari pugillis. dicerem erratum interpretis.

Aliud Haly Vomitorium.

Addit idem Haly, Vomitorium pro febribus ducens choleram rubram, & nigram.

℞. *Gummæ Quem querzodianicis vomitus.*
Sem. Erucæ.
Raphani.
Anethi.
Atriplicis.
Salis indici. an partes æquales.

tere, cribra, misce, cum melle. da à drac. iij. ad drac. iiij. cum decocto Anethi, & melle mirabiliter vomitum prouocat.

Gummi istud ignotum nobis uidetur, an gutta gummi? reliqua uerò complere medicamentum abstergens.

Vomitorium aliud.

Aliud.

℞. *Raphani concisi. drac. xx.*
Aneti. drac. x.
Salis indici. drac. v.
Seminis Melonum.
Medullæ Sermaqui. i. Atriplicis. *an. dr. iiij.*
Aquæ lib. iiij.

coque donec triens supersit.
Colaturæ adde Mel, Calengebonum cum melle circiter vnc. ij. plus minusuè, sic tepidum bibatur, & Vomitus vrgeatur.

Aliud.

Aliud.

Vomitus fortis educens phlegma, & aliauaria.

℞. *decoctum supradictum. adde.*
Sal Herisi.
Geledenegi.
Iasabci in alio tabaphc iemenice. an. drac. j.

dissolue cum melle, & tepidum bibatur. per ociũ debemus uoces arabicas interpretari.

Aliud.

Aliud.

℞. *Nucis Vomicæ.*
Quem querezedi.
Sem. radicum. an. drac. ij.
Sem. Atriplicis. drac. iij.
Sinapi.
Salis indici an. drac. j.

Calẽgebini. (i. Oximell.) *in quo Raphanos infuderis incisos nocte. da cũ aqua calida decocto Anethio,*

Aliud

Aliud.

Aliud.

Vomitorium coleræ rubeæ.

℞. *Aquam Sumaci.*

Aquam Maluæ.

Aquam Anethi. in hæc hordeum coque, & calengebinum foch aham, & sale iniecto tepida hæc propina.

Rasis Vomitiuum.

Vomitorium Rasis in Antid. Cap. 1.

℞. *Seminis Atriplicis. part. j.*

Salis. part. vj.

Mellis, aut mannæ, quæ magis vomica est, & dentur ex eo quasi tres doses de semine atriplicis, sicut drac. iij. & vnius quarta.

Aliud.

Aliud.

Oximel prouocans Vomitum.

℞. *Radicum Cardi, quæ solet comedi. drac. ij.*

Pulpæ Melonis. drac. ij.

Aceti.

Aquæ. an. lib. j. infunde, & malaxa cum manu, & bulliat cum tantundem Penidiorum, aut duabus libris Mellis, & fac Oximel, & propina.

Hæc Vomitoria vim habent abstergendi.

De Vomitorijs Recentiorum.

Cap. CXXXXXVI.

Nicolai.

Nicolaus Alexandrinus Græcus translatus à Nicolao Rhegino in Antidot. cap. 282. ponit Electuarium ad Vomitum prouocandum.

℞. *Thapsiæ. drac. centum.*

Elaterij.

Castaniolæ corticum.

Cataputiarum purgatarum.

Ellebori albi. an. drac. 27.

Xylocinnami.

Croci Hortensis.

Ellebori nigri.

Condisi.

Gongylidos seminis. (i. Rapæ.)

Chrysolochani. i. Atriplicis. *an. drac. xviij.*

Mellis. q. s.

Si autem fortiter volueris purgare dabis drac. iiij. si verò debiliter ij. vel iij. mane cum calida.

Laudat Nicolaus hoc electuarium. quod purgat Melancholicos, Maniacos, Splenitricos, Hypocondriacos, & omnia mala, quæ ex cholera nigra sunt. Sed non potest confici, quia non habemus Castaniolam Xylocinnamum, nec condisi. & esset validum medicamentum, in virtute valida exhibendum.

Aliud.

Aliud.

Quod sine angustia purgat omnes humores.

℞. *Cataputiarum purgatarum.*

Sacchari. an. drac. xij.

Hellebori viridis cum radicibus.

Asari viridis.

Sicidos.

Succi Anguriorum viridium. an drac. vj.

Xylocinnami.

Condisi.

Croci Aphricani. an. drac. iiij.

Radicis Gongilidon.

Sem. Chrysolochani. an. drac. ij.

Mellis violacei. q. s.

Confice sic, Elleborum, & Asarum contrita, & in phialas aquæ pridie infusa lento igne ad medietatem decoque, & diligenter cola abiectisq. retrimentis succum Anguriorum decoctioni adiunge, & cum melle lento igne ad spissitudinem decoque, deinde Cataputias cum saccharo ad modum electuarij tritas terendorum addito puluere cum suprascripto melle confice, dabis ex eo drac. iij. mane ieiunis cum tepida.

Hæc Vomitoria videntur assimilari ijs, quæ in libello de Dinamidijs posita sunt. addit Nicolaus cap. 336. aliud Vomitorium, & est hoc.

Aliud. Externum.

Aliud.

Ad Vomitum optime expertum Alapsæ inductum, & stomacho impositum.

℞. *Olei Raphanini.*

Sicionij. an. vnc. xxiiij.

Elaterij.

Succi Ellebori. an. vnc. xij.

Cataputiarum purgatarum radicis, & seminis. an. vnc. vj.

Succi fabæ lupinæ.

Castaliolæ corticis. an. vnc. iij.

Succi Tithymali.

Sem. Chrysolocani. an. vnc. j.

Confice sic. Succos omnes, & Cataputias conquassatas, & seminum puluerem, in Rhaphanino, & Sicyonio oleo, quatriduo infunde, quarto verò ad lenes prunas ad medietatem decoque, cumq. bene coctum fuerit, diligenter cola, abiectisq. retrimentis ceram adde, & cum remissa fuerit in marmoream pilam funde, & addito Elaterij subtilissimo puluere tandiu terendo commisce, donec coagulari cœperit, cumq. condensatum fuerit conde, & vsui reserua. Hoc est etiã Validum: sed non in vsu.

Arnaldi de Villanoua

Arnaldus de Villanoua in suo Antidotario. cap. 25. ponit quatuor Vomitoria composita.

Vomitorium Nicolai.

Scripsit auctor Vomitorium dici à Vomendo, eo quod purgat humores superiores, Nicolai, quia à Nicolao fuit compositum. purgat proprie coleram, & phlegma, datur hominibus delicatis cum sy. acetoso. Distemperatum stet per noctẽ sub dio, mane cum calida coletur per pannum, vt tota substantia remaneat, & propinetur colatura. Datur à drac. ij. vsq. ad iij. cum aqua calida; confert quotidianæ veræ, & tertianæ nothæ, sedat nauseam factam à superfluis, & acutis humoribus. Datum cum oxizaccara de mane liberat à quartana ex cholera adusta.

℞. *Corticis raphani.*

Rad. Tapsiæ collectæ mense Iunij, vel Maij. an. vnc. iij.

Medullæ Carthami. vnc. j. & semis.
Interioris nucis vomicæ. vnc. semis.
Succi radicis Assari. vnc. j.

Mel Assari nunc conficitur sic. adde iiij. vncias succi Assari in duabus libris Mellis despumati, & bulliat vsque ad consumptionem succi. Et si non poteris habere succum pone *Tapsiæ,*

Assari. an. vnc. j. & semis,
Medullæ granorum Cataputiæ. vnc. semis.

contunde, & pone in aqua marina in qua bulliat vsq. ad consumptionem medietatis, & ponatur illa aqua in duabus libris mellis despumati, & coque vsq. ad consumptionē aquæ, cum tali melle cofice cætera. Hoc vomitorium non fuit Nicolai Alexandrini, sed alterius, quia in ipsius antidotario non legitur. est medicamentum validum: sed non in vsu.

Aliud.

Aliud Patriarchę. Vomitus Patriarchæ, qui datus cum tepida ante horam accessionis quotidianæ, vel tertianæ nothæ, amputat eam.

℞. *Corticis radicis Tapsiæ. lib. j.*
Sem. Carthami excorticati. lib. semis.
Canellæ.
Assari.
Granorum Cataputiæ excorticatorum.
an. vnc. ij.
Mellis q. s.

Dosis eius est vsq. ad drac. iij. seruatur per annum. crederem hoc Vomitorium esse valde aptū.

Aliud.

Aliud Patriarchę. Alius modus Patriarchæ.

℞. *Tapsiæ. lib. iij.*
Assari. lib. ij.
Castaneolæ vomicæ. lib. j.
Canellæ. vnc. viij.
Sem. Atriplicis. lib. j.
Granorum Cataputiæ excorticatorum. vnc. iij.
Gummi Arabici. vnc. iiij.
Mellis. q. s.

Dosis eius est vsque ad drac. ij. seruatur per annum. hoc videtur aliquanto validius superiore.

Aliud.

Vomitus Scarpellæ. Vomitus Scarpellæ probatissimus cōferēs febribus interpolatis post septē accessiones.

℞. *Corticis radicis Tapsiæ. lib. j.*
Sem. Cartami excorticati. vnc. iiij.
Auellanæ,
Assari, an. vnc. iij.
Granorum Cataputiæ excorticatorum. vnc. j.
Mellis. q. s.

Conficitur sic. Tolle lib. semis corticis Tapsiæ, & vnc. ij. tere aliquantulū, & coque cum aqua marina vsq. ad consumptionem medietatis aquę: deinde commisce aquam colatam cum duabus partibus mellis cocti, & despumati, & coque iterum vsq. ad consumptionem aquæ, quo facto adde Cataputiam cum aliquantulo melle. Deinde adde puluerem specierum, & commisce totum diligenter, & reconde, & si velis adde gummi arabici, & vtere. sic ad omnes quotidianarios, & tertianarios, ad superius cum calida, & ad inferius cum frigida. Dosis eius est ad drac. iij. seruatur per annum. Hoc Vomitorium est validum, & crederem post aliquod tempus à compositione esse exhibendum, vt malitia ingredientiū refrāgatur.

Aliud.

Vomitus Andreæ. Vomitus Andreæ leuis, & suauis, qui purgat omnes humores sine labore, principaliter datus cum calida per superiorem regionem, & cum frigida per inferiorem. Dosis eius est quasi vnc. semis.

℞. *Corticis radicis Tapsiæ. vnc. vj.*
Carthami excorticati. vnc. iij.
Cannellæ.
Gummi Arabici. an. vnc. j.
Succi Cucumeris agrestis. drac. ij.
Mellis Assari. q. s. ad incorporandum.

Confice sic. ℞. duas partes Mellis, & vnam succi Assari, & fac bullire simul: donec possit bene despumari, quo despumato, & colato incorpora puluerem specierum. denique reseruetur in optimo vase ad vsum per annum.

Iudicium. Ista porrò Vomitoria apud officinas, & Medicos non sunt hoc æuo in vsu, quia vomitu parum vtuntur, & parum ægros curāt. constat tamen ex his Antiquiores Medicos plurimum Vomitu vsos fuisse, quia præparabant Vomitoria in multa dosi, quæ pluribus debebat exhiberi. apud nos modo nullum est frequentius Vomitorium quam Dia asarum Fernelij. positum lib. 7. meth. vnde ipsum in suis Antidotarijs reposuerunt Collegium Bergomense, Bertaldus, & alij. plurimique Medici ipsum laudant.

Diasarum Fernelij. Fernelij Vomitorium.

℞. *Sy. Menthæ.*
Violarum. an. vnc. viij.

coquantur ad Mellis crassitiem. sub finem subducto igne, insperge.

Radicis Peponis arefactæ.
Seminum Raphani.
Vrticæ.

Maceratorum in aqua Rosarum, & arefactorum, & tritorum. an. vnc. j.

Radicis Asari contritæ, & cretæ. vnc. ij.
Cinamomi.
Sem. fœniculi. an. drac. iij.

confice in Electuarium liquidum.

Dantur drac. iij. ex aqua Hordei, vel mulsa, vel sero lactis.

Commendatur à Fernelio ad omnis generis humores circum Ventriculum, & præcordia exuperantes vomitione ducendos, non continuato; sed ex interuallis facto impetu. Seni, atq. prægnanti tutum, ac facile.

Antidotarium Bergomēse pro rad. Peponum, ponit rad. Melonum. primo autem macerantur semina Raphani, & Vrticæ per 24. horas in aqua Rosarum, tum exiccentur,

vt teri, queant, tunc syrupis coctis ad Mellis spissitudinem in vase terreo, & ab igne sublato inspergatur puluis ex prædictis.

Aliud.

Vomitoriũ Heurnij. Vomitorium Heurnij.

Heurnius lib. 2. meth. ad praxim. cap. 21. hoc refert.

℞. *Brioniæ.*
Ciclaminis. *an. vnc. iij.*
Ellebori albi. *vnc. vj.*

Præparatio chimica. purgentur accuratè, & redigantur in pulue-rem: leniter siccentur in aere. His affunde aquam Vitæ dum duobus digitis superemineat. Digeratur aliquot diebus in balneo, hinc lente destilletur, dum nil vltra elabatur. Quod restibile fuerit iterum in puluerem redige, & huic extractam aquam iterum committe; id repetatur ter. Plumæ apicem huic liquori immerges, ac vino maluatico elues, quod propinatum illico vomitum irritabit.

Hartmanni Io. Hartmannus in suis adnotationibus in Crollium dicit hoc vomitiuum fuisse Baltas. Cunradini Medici in Styria. Verum ellebori minorem portionem sumit, videlicet.

Ellebori. *vnc. j.*
Brioniæ.
Ciclaminis. *an. vnc. ij.*

& in reliquis conueniunt.

Conclusio. Et hæc satis de Medicamentis Vomitorijs, tum simplicibus, tum mixtis, seu compositis. tacendo alias misturas, (quæ possunt esse infinitæ) aliorum scriptorum. sic etiam nos possemus multas compositiones nostro marte inuentas afferre; sed ab alijs relata, tanquã experta, maluimus proponere.

Finis Secundi Libri.

EME-

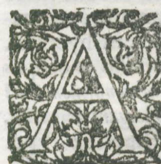
EMETICAE PETRI CASTELLI LIBER TERTIVS.

De ijs, quæ sunt agenda ante Vomitum, in Vomitu, & post Vomitum.

PARS PRIMA

De Agendis ante Vomitum.

Ordo.

Agendi ordo requirit, vt postquam de Vomitu in vniuersali egimus primo libro, & de omnibus medicamētis vomitorijs in vniuersali, lib. 2. descendamus hoc 3. ad particularia, quæ sunt agenda circa ægrotantem, qui Vomitu eget, considerando, quæ sunt agenda ante quam Medicamentum Vomitorium assumatur, tū quæ mox assumpto medicamento, dum operatur, tum denique quæ sunt agenda post Vomitum.

Circa præparationem ad Vomitum debemus primo considerare res non naturales dictas, Aerem, Cibum, potum, &c.

De Aere eligendo pro Vomituris.
Caput I.

Cur in Antyciram.

Ntiqui Corcyras mittebant Aegrotantes Veratrum assūpturos, vel quod ibi optimū reperiebatur Veratrum, vel quod Medici ibi optime præparabant, vel quod aer esset idoneus pro vomentibus. profecto Philippus Macedonum Rex Menecrati Medico superbia se Iouem vocanti. vt refert Aelianus de varia Hist. lib. 12. cap. 51. respondit. *Consulo vt ad Antyciram te conferas.* quod repetit etiam Horatius non semel.

Aer eligendus.

Primo autem Aer vniuersalis eligitur nō valde frigidus, proinde, nec Aestate, nec Hyeme; nec in regione calidissima, nec in frigidissima. sed debet esse temperatus. Aetius ser. 3. c. 125. *Constitutio*, inquit, *idonea est serena, & calida, & insolata.*

Cubiculum.

Cubiculum vbi manet vomiturus debet habere Aerem tepidum, vt facilius succedat Vomitio. Odores suaues compescunt vomitum, fætidi vires labefactant, ergo aer à vomituris inspirandus nullo sit præditus odore: post vomitum, vt recreentur spiritus, suaues odores erunt inducendi, floribus, suffumigijs, &c. *Odores.*

Mesue *Hominem*, inquit, *in domo temperata compone*, non autem frigida, (quoniam frigus humores intro compellit, quos foras ad cutim traxisse fuerit salubrius) neq. item calida, quod calor corpora resoluendo infirmat vires, ac deijcit.

De Vomitu à Cibo.
Cap. II.

Vomitus à cibo.

Omitu, postquam Cibis fuerit repletus ventriculus sæpissime Hippocrates, non raro Galenus, & alij Greci medici, vsi fuere. nec ad sanitatem solummodo conseruandam; sed & ad morbos depellendos, & ad assuefaciendos ægrotantes Helleborum assumpturos ad Vomitum facile ferendum. Et primo in sanis.

In sanis.

Hipp. lib. de salubri Diæta. n. 7. *Qui vero*, inquit, *Graciliores sunt, ac debiliores, à cibis vomitum faciant. hoc modo. Lotus calida præbibat meri heminam, deinde cibos omnigenos edat, & neq. dum cibum assumit, neque à cibo bibat. sed contineat se, donec quatuor stadia quis percurrat; deinde vina tria permixta ipsi in potu offerantur, austerum, dulce, ac acidum* (Triuerius legit acre. Hipp. posuit; ἀυστηρὸν, γλυκυν, καί ὀξὺν.) *primum quidem Meracius, & paulatim, & per multum temporis spacium; deinde vero dilutius, & citius, & multum.* multa sunr misteria in his

Hip-

Hippocratis verbis, quæ Martianum, Triuerium, Galenum, & alios multum vexarunt.

Difficultas. Alio igitur modo graciles, alio verò Obesi Vomitu vti debent, hi quidem ieiuni, illi verò repleti, sic alio modo fortes, alio debiles. *Lotus calida.* Triuerius *tepida* interpretatur, quia calida ferri nequit. tepida autem non modo ventrem ad vomitum aptum; sed vniuersum corpus insigniter laxat. profectò Galenus, & Martianus censent Hippocratem loqui de Balneo, quod certe calidum non potest esse; sed tepidum. verum ego considero Hipp. dicere *lotos, & illotos.* & censeo aliud esse lauari, aliud verò balneari. censeo etiam aliud esse tepida, aliud verò calida lauari. vt calidum à tepido potu clare seiunxi lib. 2. huius operis. c. 8. proinde censeo Hipp. velle lotos aspersione calidæ aquæ, non autem detentos in balneo tepido. & licet Galenus in com. dicat. *Calido balneo totum corpus calfit, humores colliquantur, vasa euadunt laxa.* & Martianus. *Balneum præcedens non modo corpus humectat; vnde vomitus facilior consequitur: verum etiam prohibet, ne à vomitus violentia vas aliquod in pectore rumpatur, prohibetq. vlterius, ne ab euacuatione gracile corpus exiccetur nimis.* tamen dico Calidum balneum præstare, quæ Galenus dicit, non autem tepidum. quæ autem profert Martianus tepido conueniunt; nam calidum roborat, tepidum relaxat. quod autem Hipp. diligens fuerit in separanda aqua calida à tepida, patet de inter. affec. n. 21. ad morbum à pituita. *multa calida θερμῷ lauet.* paulo post. *cum tepida χλιαρῷ aqua temperato.* & 2. de Diæta ad lassitudinem dicit. *oportet in balneo non valde multo, neq. nimis calido lauari.* ecce diligentiam Hipp. circa quantitatem, & qualitatem lotionis. calida igitur lauat Hipp. & multa, non autem pauca tepida, quia hæc relaxat, calida autem roborat. testem habeo Galenum 8. meth. c. 5. vbi ad Ephemeram ex cruditate. *Esto, inquit, abunde calens talium quoq. cum primum imponitur, quippe quæ tepida sunt omnia Ventriculi firmitudinẽ dissoluunt.* quod repetit Aetius ser. 5. cap. 68. & c. 78. replicat, tepida partium firmitatem exoluere, vnde oporter abunde calida esse, quæ pectori, & stomacho in ardente febre imponuntur. ergo primo Hipp. roborat calido lauacro totum corpus, quod post cibum relaxari debet. & iure, quia sunt debiles, & graciles, nec possent ferre vomitum.

Tepida an calida.

Calida, & tepida differunt.

Subdit Hipp. *præbibat meri heminam.* Triuerius tres cyathos. in com. tres Heminas, nec dicit Vini qualitatem, quam alias diligentissime exposuit, vnde dicemus quodcumque vinum merum validum sufficere. & cum Hemina sit mensura decem vnciarum. talis quantitas Vini erit primo assumenda, & si cum Triuerio legeremus chyatos tres, & in comm. tres heminas esset nimia potio. incipit autem à potu Vini meri, quod satietatem inducit. nam *famem Vini potio soluit.* 2. aph. 21. & ex Gal. in com. vinum meracius laxat vasa, humores colliquat, corpus calefacit. alij censent id fieri, vt venter, & stomachus firmentur. sed Triuerius, vt plus bibat vomiturus, nam Merum sitim parit, abstergit à ventriculo pituitam, concoquit, & roborat Ventriculum.

Omnis generis cibos ingerant. alias Hipp. præscribit olera acria, pinguia, dulcia, acida, alias vtitur salsis; sed hic nullum ciborum delectum facit. dummodo sint varij cibi. quod duplici fortasse ratione fecit. vel vt plus ingerant, & copia distendatur ventriculus; nam simplex, & vnius speciei cibus mox saturat. sed variorum ciborum plus assumitur. vel quia varij cibi non eodem tempore concoquuntur, ob id minori negotio euomuntur, sic facilitatur vomitus. qui aliàs molestus est gracilibus, in hyeme, in qua hic vult esse faciendum vomitum. nam sect. 3. aph. 6. *Graciles, & facile vomentes sursum purgare oportet vitantes hyemem.* vnde si Graciles licet facile vomentes, debent vitare hyemem. iure Hipp. facit tantam præparationem, ne lędantur à vomitu in hyeme. Gal. in com. *forte verò, & cibis illis præscriptis diuersis qualitatib. vt hi ventrem confirment, illi vomitum irritent, alij succos abstergant impactos.* Sed nos debemus explicare Hipp. ex Hipp. qui 2. de Diæta in fine ait. *Corpus enim resiccatum, ab ingestis omnigenis edulijs, id, quod conducibile sibi ipsi est, sumit, vnaquæq. pars de singulis cibis; repletum autem, & humectatum, aluo per Vomitum euacuata, rursus excessum remittit: Aluus autem vacua existens reuellit, &c.*

Neq. dum cibum assumit, &c. primo Hipp. exhibet vinum in bona copia potandum: deinde dum comedit, prohibet omnino potum. vel ne cibi statim supernatent, vt censuit Gal. vel vt tempus nutritioni detur. Verum hoc, Triuerius inane esse, iure scripsit. quum non tam facile sequatur nutritio. sed dum subdit. *Ergo id temporis potius conceditur humorum in ventre concoctioni: neq. enim satis est Merum in ventre fuisse: sed ipsum oportet humores incidere, abstergere, extenuare. Atq. vt hoc faciat, tempore indiget.* non placuit, quia si fieri ex ipso nequit nutritio breui tempore, neq. fiet concoctio, & actiones, quas memorat, dicentur præparationes, non concoctiones. Martianus ita sensit. *Potum verò prohibet inter cibum, quippe qui ciborum permixtionem accelerando præfatam turbationem minuere posset, potus enim cum cibis assumptus eos liquidiores reddit: vnde citius permiscentur simul.* neq. hoc mihi arridet, quia Hipp. non vult istam turbationem ab abstinentia potus; sed hanc postea inducet, à triplici, & copioso vino. melius mox subdit Martianus. *Adde etiam cibis solidioribus pituitam, aliosq. humores facilius inuolui, & admisceri, itaut cum eis extrahi possint facilius.* melius inquam; sed non optime. quia si presumpsit

Expositiones variæ.

Melior expositio.

sumpsit

sumpsit heminam Vini, pituita & alij humores vino sunt diluti, & iam cibis commisti, vnde aliquo tempore non eget. Ego censeo continere hominem à cibo sine potu per aliquod tempus, vt magis postea bibat. & patet experientia, nam si quis plurimum cibi assumpserit sine potu, & à cibo sine potu extiterit, rationabile est, augeri sitim, & istum mox auide potaturum.

Nostra sententia.

Sed cōtineat se, donec quatuor stadia quis progrediatur, &c. Triuerius censet quatuor stadia hoc est dimidium, & paruum miliare pertrāsiri sesqui hora. sed si *Stadium* est octaua mille passuum pars. seu centū viginti quinque nostri passus. idest. pedes nostri 624. breuis erit tempus. ita quatuor stadia erunt dimidium miliare. At vna hora pedes conficit tria Miliaria i. sex semimiliaria. & Hipp. requiret tempus inter horæ quadrantem, & semiquadrantem, & decipitur Triuerius cēsens esse tempus *vnius sesqui horæ*. quum nec sit semi hora, nec etiam quadrans horæ; sed sexta tantum horæ particula.

De stadio.

Deinde Vina tria permista, &c. Galenus dicit diuinatores sentire. *Austerum ipsum administrare ob instrumentorum, per quæ vomitur, robur: dulce, vt vomitum concitet, ad hæc quod fundat humores dulce vinum; acidum, vt abstergat, quæ ventri sunt infixa.* Triuerius primo reprehendit Galenum vt negligentem in reddenda huius causa, deinde iactatur, se causam inuenisse. sed mihi cecutisse videtur, audiamus ipsum. *Polybus*, inquit, *non scripsit, Vina diuersa; sed dixit diligenter, primum austero, postea dulci, demum acri*. sed physicus Triuerius cæcutiuit, nec diligenter legit verba Polybi, qui non dixit primo, secundo, & tertio loco esse bibenda illa vina. *Sed vinis tribus commistis vtendum est*. nec, dum in Vase aliquo miscentur requiritur ordo. vnde si commista bibuntur non possunt secundum ordinem assumi; errat etiam, quia pro Vino acido, legit acre, quod est calidum. deinde Triuerius conatur reddere rationem, cur primo assumendū Vinum austerum. nempe, quia vt siccum minus stomachum exoluit, nec sitim extinguit, & locum alteri relinquit. 2. assumendum dulce, & dilutum, vt pote humidum, veruntamen sua dulcedine nonnihil labefactat, nec tamen sufficienter ventrem superiorē prouocat. Tertio acre adijcit, id enim stomachum excitat, & quasi expulsionis admonet. Verum hæc non merentur considerationem, quia falso fundamento innixa, hæc simul misceat, vt simul agant, non autem separatim exhibet, vt separatim agant.

Galeni neglectus.

Triuerij iactantia.

Refellitur.

Primum meracius, &c. hic alia difficultas vexat interpretes. Galenus enim hic fatetur, se multos interpretes legisse, potius diuinantes Hipp. mentem, quam proferentes. cur primum meracius? an *ne vires hominum gracilium prosternat, ideo primum eos confirmat, ac mox ad cientia vomitus progreditur?* Veruntamen, inquit Galenus, ad vires constituendas tempus, quod à cibo sumpto dabatur, satis erat. an primo conatur retinere, & concoquere alimentum, deinde vomitum prouocare? Galeno id videtur absonum. Mihi autem videtur hæc omnia ab Hipp. dici potius experientia, quam ratione probata. tria vina diuersi saporis mista simul turbant ventriculum, non dum potantur; sed quando vētriculum alterare incipiunt. meracius vinū sitim parit, in minori autem quantitate, & paulatim assumptū plus assumitur, & magis penetrat, vt parua pluuia profundius penetrat terram, quam impetuosa. & dilutius affatim, & copiosius magis satiat, & sitim extinguit, satiato ventriculo vomitus facilior succedit.

Alia difficultas.

Cur tria vina.

Cor meracius.

Præterea idem auctor nu. 22. ita docuit. *Quibuscumq. verò commodum est reuomere cibos, aut quibus alui non probum transitum habent, his omnibus conducit, sæpe in die commedere, & omnis generis edulijs vti, & obsonijs varijs modis præparatis Vinumq. bibere duplex, aut triplex. quibus vero vomitus non conuenit, & venter humidus est, illis contraria facienda sunt.* Experientia igitur nouit Hipp. quod varios cibos, & varia Vina assumere, conducit, tum ad vomitum, tū ad aluum prorritandam. & ratio est, quia contraria, contrarium faciunt, vnicus cibus, vnicum vinum, nec vomitum, nec aluum irritat. vnica assumptio alimenti facit, vt melius retineatur. ergo multiplex cibus, triplex Vinum & replicata commestio dilatant, relaxant, & ad vomitum disponunt ventriculum, nec etiam aluum relaxant.

Ratio à cōtrario.

Hipp. 3. de Diæta. n. 3. *Hyeme*, inquit, *vtendum vomitib. à cibis omnis generis, à vomitibus sensim perueniendum est ad consuetum cibum per tres dies, eoq. tempore laboribus leuioribus, ac paucioribus vtendum; à bubulis autem, & porcinis carnibus, aut alijs quicquid tandem modum excesserit, repletus vomat, & à caseosis, & dulcibus, ac pinguibus, eum, qui non est adsuetus repleri, vomere conducit, & ab ebrietate, ac ciborum mutatione, & regionum alteratione vomendum est.* Paulus autem lib. 1. cap. 42. cum Gal. 1. de Hum. 12. scripsit. *Qui sibi esse vomendum proposuerit, spectare debet, ne quibus vescitur, aut acerba, aut arida sint; sed tum dulciora, tum liquidiora, tum deniq. acriora. cuiusmodi sunt Raphanus, Eruca, Vetus salsamentum, Origanum viride, modicum cæpæ, aut porri, ptisanæ ex leguminibus confectæ, & quæ mel mixtum habent, fercula ex fabis, vel ipsæ integræ deuoratæ, carnes pinguiores. è Vinis eligenda sunt dulciora, causa est, quia ea magis superfluitant, ac magis etiam si sint, quam consueuerunt, dilutiora. Non debet autem is, qui ad vomitum incitatus est, cogi, vt omnia accurate vomat; sed vbi satis sit euacuatus, tunc cessandum est, cumq. tantum vomuerit, quantum esse consentaneum videatur, tum ventriculum, ceu vas quoddam lauet aquæ mulsæ potu, aut magna vi aquæ, & iterum vomat.* addit Paulus Aegineta. *Vemiturus*

Vomitus Hyemalis.

Aetius ser. 3. c. 19.

turus non diu in mandendis cibis immorabitur, satis sit per coctionem mollia, flaccidaq. confert etiam Amigdalas melli intinctas commedere, ac placentas gustare; item Peponis, & cucumeris semen maceratum, detritumq. cum melle assumere, à Vomitu os colluat, faciemq. posca.

Quid agendum.

Ex quibus colligemus ad Vomitum facilitandum in sanis, vt præseruentur à morbis, præcedere debere cibos omnigenos, dulces, acres, salsos, & varijs modis conditos, tum vt plus eorum deuoretur, tum vero, vt varietate satiatus ventriculus minus eos amplectatur.

Circa Cibos

Igitur eliguntur ex Herbis, Olera acria, insipida, acida, dulcia, vt Beta, Brassica, Spinacia, Eruca, Nasturtium, Malua, Sinapi folia tenera, Origanum viride,

Ex radicibus, Raphanus, Rapa, cum melle, & aceto; Cæpa, Porrum, Allium viride multum,

Ex fructibus, Ficus, Amigdalæ melle tinctæ, Cucurbitæ.

Ex seminibus, Fabæ, Phaseoli, Lenticula, & eorum ius, Ptisana ex leguminibus, ex hordeo confecta, cum melle. Cucumeris semen maceratum cum melle. Panis vetus exassatus, Placenta Mellita pinguis. Maza ex oleo, & melle subacta. panis ex farina castanearum.

Ex carnibus, pingues, bubulæ, porcinæ, varijs modis conditæ, cum axungia, &c.

Ex piscibus salsamenta vetera.

Ex potabilibus. Vinum dulce, aliàs triplex austerum, dulce, acidum, aliquando merum præpotatum, aliquando vero, plus solito dilutum, vel affatim post cibum, vel sæpe cum cibo, semper copiosius. Aqua tepida, Aqua Hordei, lenticulæ, faseolorum.

Quantum.

In multa quantitate cibus debet assumi, vt Ventriculus repletus distendatur, & facilius expultrici cedat.

Quando.

Aliquando in comedendo non bibat; sed post horæ quadrantem: alias sæpe bibere cũ cibis. aliquando etiã sæpe in die comedere.

Quomodo.

Iubet Hipp. vt quandoq. bibant primo paulatim, & longo tẽporis interuallo: deinde celerius, & affatim, alias vult, vt bibat inter cibum frequenter, & quum cænabit, pocula large exhauriat, & dormiat parum, tum magno vini poculo epoto cum tepida aqua temperato vomat. circa manducationem nonnunquam consulit Hipp. esse parum immorandum, nonnunquam verò, vt longo tempore immoretur in cibis manducandis, & donec repletus fuerit. quod facit ob diuersas causas. Præterea eligit Hipp. cibos omnigenos, & varijs condimentis præparatis, tum vt plus ciborum assumatur, tum, vt natura varietate satiata, & eorum inæquali coctione molestata, eos facilius expellat, & minus retineat, vt nuper dixi.

De Vomitu in ægrotantibus post cibum.

Sectio II.

Ad morbũ pituitosum.

NOn modo sani vomitu post cænã à morbis præseruantur, sed ab ijs detẽti eo curantur. siquidem Hipp. de int. aff. n. 21. ad morbum à pituita. Vomitus, inquit, post cibum facere oportet per duos, aut tres dies, itaut, & prandeat, & insuper quiescat: *Primum multa calida lauetur, quum vomitum facere voluerit, & edat Mazam oleo, & melle subactum, & panem exassatum veterem. hæc enim magis pituitam trahent. Obsonijs autem vtatur, & oleribus acribus; sed & pinguia, & dulcia, & acida omnia idonea sunt, vt permista assumantur, & oleribus omnibus viridibus vtatur, & bibat inter cibum frequenter modicum vinum dulce, & in fine placentam insuper edat, & mel, & ficus, & quum cænabit, pocula large exhauriat, & vbi iam repletus fuerit, parum dormiat, deinde exporrectus vomat, magno vini poculo epoto, cum tepida aqua temperato, &c.*

Ad lassitudinem.

Hipp. 2. de Diæta ad lassitudinem, scriptũ reliquit. *Oportet autem primum quidem ipsum in balneo non valde multo, neq. nimis calido lauari, deinde exhibito à balneo molli vino in cæna offerre plurima, & omnigena edulia, & potu aquoso, vino vero molli, ac multo vti; postea longo tempore his immoretur, donec venæ repletæ attollantur: deinde verò vomat, & post modicam stationem molliter dormiat, &c.* reliquis considerandis alio loco hic omissis. consideremus tantum Hipp. requirere *plurima, & omnigena edulia.* nec non etiam *plurimum vinum molle.*

Ad præparatos ad morbum.

Deinde 3. de Diæta. ait, n. 8. in præparatis ad morbum. *calida lotum, cibis omnigenis expleto, ac vomere facito.* & n. 10. deinde, subdit, *à multis ingestis cibis primo quidem acribus, ac plurimis; deinde salsis, probe vomere faciemus.* tum n. 11. *Si verò*, inquit, *medicamentum bibere nolit, multa calida lotus à cibis dulcibus, ac salsis vomat.* præterea in morbo altero simili Ileo.

In Ileo.

scribit. *Vomitum faciat à dulcibus, & pinguibus, ac salsis, hisq. plurimis. moretur autem plurimum tempus in cibis vsq. ad vomitum.* libro autem de Insomnijs. n. 5. ita docuit. *vtatur Vomitu ab acribus, & salsuginosis, ac mollibus cibis.* præterea 2. de Morbis. n. 47. in Tabe. *A cibis vomitu vtatur.* & n. 53. in Erisip. Pulm. *A lenticulæ decocto, & à cibis vomat.* Ad Diarrheam ex multo cibo, & potu. ait. *Si verò non cessat, velis autem sedare, Vomitum à cibo, aut lenticulæ decocto facito, & confestim sursum reuelletur infernus secessus.* Deinde ad primam, secundam, & tertiam Tabis speciem. scriptum voluit. *Vomitum à cibis facere cogito.*

In Tabe. In Erisipel. Pulm. Ad Diarrheam.

Hipp. 2. de Morb. n. 15. ait. Vomitibus vtatur. pariter 3. de diæta n. 19. in diarrhea quadam. & n. 20. in siccitate alui præuia ad Ileum.

Ad Vteri fluxiones.

Et primo de Mor. Mul. n. 25. ad menses pituitosos. & n. 91. ad tenues Vteri fluxiones. scrip-

scripsit. *Quum verò vomitum præparas multis, & acribus oleribus opus habes, quibus ipsam impleas, multis etiam cibis, & obsonio quodcumq. voluerit, & vt impleas ipsam multo vino aquoso, &c.* & nu. 101. vt Mulier in ventre concipiat. deinde Vteri ad coxam decurrerint. Vomitu à cibis vtitur. & alibi etiam commendat Vomitum à cibis, pro varijs morbis curandis.

Priscianus. Theodorus Priscianus ad Timot. lib. 2. ad dolorem capitis. *Post cibos*, inquit, *Vomitus prouocandus*. & pro Artriticis. ait. *Vomitus hos non longa per interualla multum iuuat, aliquãdo post consuetos cibos*. & Soranus Ephesius. c. 7. de pectoris curatione. *Succurrit si quis post cænam plenus cibum, & potum maxime dulcem vomat, & materiã simul phlegmatis, & fellis emittat: sed sic vt ante Raphani radices minutas edat, idem Nasturtium, & Sinapi folia terna, atq. herbæ Rutæ pariter trita sumenda accipiat. deinde aquam tepidam superbibat, & sic prouocet Vomitum, tunc ille humor noxius, qui vel amarus, vel salsus sentitur, reiectus plurimum subleuat. Certe si non potest vomere, ne stomachus lædatur, ieiunet die tota, & si necesse fuerit, & alia, vsq. dum humores malos conficiat, quia assidue vomendo, solet stomachus corrumpi*. *Soranus.*

Raphanus. Laudant Plurimi Raphanos, sic Aetius ser. 3. c. 119. *Dandi verò sunt Raphani ieiunis, qui inediam tulerunt, & à cæna prius vomuerunt. Sint autem Raphani valde acres, & secentur in tenues laminas, macerentur autem hac frustula à Vespera in Aceto, & Melle, edat autem vomiturus ex his magnam copiã, & assidue superingerat Oximel. Deinde ad horas duas lente deambulet, & plurima aqua tepida hausta vomat, per digiti, aut pennæ irritamentum*.

Aurelianus contra Vomentes. Sed contra hunc vsum sæpius vomendi à cibis insurgit Methodicus auctor Cæl. Aurelianus lib. 5. c. 12. de Priapismo. vbi, *Aliqui*, inquit, *vomitum adhibendum volunt post Vespertinum Vinum*. deinde ait. *Vomitus post cibum vires tollunt. & quamquam corpori detrahant carnem, implent tamen necessario caput*, (vapore non humore, vt lib. primo diximus) *atq. sensuales vias vexant, & gingiuas in putredinem mittunt, atq. os odore fœdant, retrò stomachum limant, & ipsum hominem sibi met faciunt displicere: nam Græci dysarescesin vocant, cum inæqualitate febrili vicina. Est etiam improprium, atq. praua ratione æstimatum, ob corruptionem paruorum maiores corporis vexationes inferre. Sed si forte Vinorum fuerit excessa moderatio, tunc erit Vomitus adhibendus, eius enim vexatione maior est immodicæ sumptionis grauatio*. Sed vsus Vomitus laudandus, abusus vero vituperandus.

De Vomitu ex cibo in ordine ad Helleborum. *Sect. III.*

IN præsenti considerandum à nobis est, quod pertinet ad assumptionẽ cibi pro assuefaciendo ægrotante ad Vomitum ab Helleboro, 2. quod pertinet ad cibum simul cũ Elleboro sumptum. & iam quidem notum est, quod Hipp. antequam præberet Veratrum, ægrum ad Vomitum assuefacere tentabat, & hunc fuisse imitatos Antiquos. proinde Aetius ser. 3. cap. 127. *Victus ratio*, inquit, *accuratissima constituenda est his, qui Veratro purgandi sunt, attenuatis enim corporibus non citra periculum exhibetur. Diebus tribus antea abstineant à carnibus, aut reliquis crassi succi edulijs, ac potibus. Assuefaciant autem se ipsos ad Vomitũ & ter, aut quater prius vomant à cæna, & aluus subducatur*. Oribasius 7. collect. cap. vltimo ex Ruffo. scriptum ita reliquit. De ijs autem, quæ purgationem antecedunt, sic statuendum est. Cum tibi Veratrum dandum esse videatur. Victus ratio est instituenda, ea verò est, vt qui difficulter vomant, ad vomitũ assuefiant, tum spectandum est totius habitus robur. quia si qua re alia, robore præsertim ad hoc medicamentum opus est, at vomere, & à cæna, & ieiuni, & ex Origano, & ex Hyssopo, & ex Raphano, & ex Eruca poterunt: nec debebunt diutius vomitibus extenuari. satis enim erit, vt qui facilius vomit, ter euomat, primum à cæna, post ieiunus, postremum ex Raphano, aut aliquo ex ijs, quæ nunc memorauimus, ac magis etiã pituitoso, quam bilioso, vomitus à cæna cõuenit, tum biduum, aut triduum à vomitu intermittere. At qui difficulter vomit, longiore temporis spatio, & pluribus diebus assuefaciendus est: cum verò proximè ad sumendum medicamentũ accesserit, frequentius vomere, debebit, post vltimum vomitum vnum diem intermittere, antequam Veratrum sumat. quo die clysteri vacuetur, tũ lauetur, tum exiguo cibo nutriatur, sequenti die Veratrum dandum, vbi placida frictione ex Oleo vsi fuerimus. *Præparatio ad Elleb.* *Aetius.* *Oribasius.*

Ex Archigene. Præterea lib. 8. c. 1. ex Archigene. inquit. Qui sumpturi sunt Elleborum, præparari debent, vt corpore robusto, & animo constãti sint, vt eorum humores ad fluẽdum, ipsiq. ad vomendum faciles reddantur. Ne igitur superiora loca vitientur, venter est prius inaniendus, vt iam docui, post vero quatuor, aut quinque dierum refectionem, vomitus à cæna Luna desinente citatur, & transactis quinque diebus, alius vomitus citetur, & in mensis incremento corpus iterum erit reficiendum, tum aluo emollita, factaq. excretione, duo, aut tres vomitus à cæna, ita prouocantur, vt tertio quoque die singuli moueantur, atq. id sub lunam desinentem, vbi *Luna desinente.*

autem ea inclinauerit, Raphanis vomitus prouocabitur, vt post vigesimam primam diem Elleborus detur. Qui verò mediocriter sit affectus, ita est regendus, vt accomodatus fiat, vt ad Vomitum procliuis reddatur, vt humores eius non crassi ex concretione sint, vt ipse bono animo sit, vt elata mente vomitui à cæna sufficiat, commoto paululum ventre, & post triduum, aut quatriduum ex Raphanis vomitum cieat: vno verò, aut duobus diebus post, Elleborus detur: neq. maxime contraria censenda erunt. vt multi vomitus à cæna prouocentur, multæque attractiones ad infernas partes fiant, multiq. ex raphanis vomitus concitentur, ac deinde Elleborus detur. & hactenus Oribasius. ex Antiquis excerpsit.

Obiectio cōtra nos. Si quis obijceret me frustra ex Antiquis transcribere præparationes ad Helleborum assumendum, quia hoc æui nemo Helleboro Antiquorum more vtitur.

Defensio nostra. Respondeo me hæc scribere non vulgaribus, & negligentibus medicis, sed studiosis, & qui, quæ agunt, cum ratione se agere cupiunt: vnde considerando Antiquorum miram diligentiam in Helleboro dando, qui quidem vehementia omnia superat medicamenta, possunt etiam, & debent esse diligentes in medicamentis vomitorijs metallicis exhibendis. quę licet mitissime agere quandoque videantur: tamen decipiunt, & argētum viuum post purgationem in corpore relinquit frequentia animi deliquia, inducit genuum imbecillitatem, corporis lassitudinem, atrophiam, & longissimam conualescentiam, vnde qui curantur ex metallicis medicamentis, post aliquod tempus, ob relictam in visceribus maculam, in peiora incidūt symptomata. quod ex Elleboro assumpto non accidit. nam post suam euacuationē nihil mali occulti in corpore relinquit, nec viscera labefactat. mihi autem molestum esse Veratrum videtur, non nisi quia educit humores crassissimos, viscidissimos, & simul adhærentes, ob id in actu Vomitus, actio fit molestissima; quare nos sequemur nostrum institutum.

Vomitoria cum cibis. Et dicemus sæpe Elleborum sumi cum cibo, & ita etiam cum cibo sumi posse alia vomitoria, & nos dedimus vtiliter. Hipp. 5. in 6. Epid. 29. *Veratrum epotum si celerius purgare vis, lauare, aut cibum sumere oportet*. & Galenus in com. *Cibum sumere, aut eo scilicet tempore, quo & Veratrum homo deuorauit, aut etiam in superiore victus ratione, cuius, & illud quoddam propositum esse dicebamus, attenuare, videlicet succos, & itinera humoribus in ventrem descendentibus expedire, in illis enim verbis, fluxa facere*, *quod in Aphorismis præcepit, hæc continentur*.

Contra Galenum. sed pace Galeni hic non recte interpretatur Hipp. qui clare dixit, vt *celerius Veratrum purget*. esse *cibum sumendum*. non vt attenuentur humores, non vt viæ expediantur, quæ fieri nequeunt assumpto cibo, sed potius contrarium, idest incrassare humores, & obstruere vias. nec id intellexit Hipp. per fluxa facere. nec hic Hipp. voluit *superiorem victus rationē*. sed cibum solitum manducatum post Veratrum assumptum, quia cum expelluntur cibi minus viscidi, cum ipsis educitur etiam viscida pituita admista.

Ex Dioscor. Dioscorides. *Dant*, inquit, *nonnulli in pultis sorbitione, aut copioso halicæ cremore, aut paucum antea cibum dari præcipientes, statim Veratrum offerunt, ijs præsertim, quibus strangulatus suspicio imminet, aut si valetudo corporis infirmat, hoc enim modo deiectio nihil periculi minatur, quod cibo munitis non intempestiue medicamentum corporibus offertur*. idem refert Actuarius.

Et Serapio ait. *Aeger sumat primo cibum aliquem ante, deinde sumat eum cum polenta*. & lege tu quæ lib. 2. cap. de Veratro diximus. Aduertas autem, quod cibus dari potest etiā cum alijs vomitorijs eadem ratione. sic Dioscorides de Thapsia. *Detur*, inquit, *in cibo, vel obsonio, quibus difficile est Vomere*, patet ergo dari vomitoria cum cibo ad facilitandum Vomitum.

De Vomitu excitando in Ieiunis.
Cap. III.

HIpp. duplici modo vomitum fieri iubet, ante cibum, vel post cibum. superiori capite, cum eodem Hipp. de Vomitu post cibū loquuti fuimus, in hoc autem de Vomitu ante cibum verba facturi sumus, & quidem videmus plurimos medicamēta vomitoria, vtpote ex Antimonio, & alijs similibus ieiunos existētes sumere. sed in rei veritate facilior est vomitus post cibū. tamē Hipp. libro de salubri dieta n. 10. in sanis corporibus distinguit hanc operationem secundum uires, & corporum habitus, docens eos, qui ieiuni, & qui cibati uomere debent.

Ieiuni vomāt obesi. Et quidem graciles, & imbecilliores, cibo prius replet, humectat, & roborat, mox uomitum excitat. e contra uerò obesos, validos, & facile uomentes, ieiunos uomere iubet. & illorū quidem paucitatem uirium, cibo, & uini potu roborare conatur. quarum in gracilibus, ex Galeno, maximam rationem habere cōuenit. Aliorum uero ualidas uires non roborat. sed corpus excalefacere conatur fame, & labore, ut succus pituitosus, quo plurimo crassi abundant, liquescat. Quin etiam uasorum omnium apertio, & angustorum meatuum raritas, hac maxime ratione paratur, quæ omnia ad facilem, minimeque molestum uomitum faciunt. scripsit autem Hipp. *Quicunq. homines crassi, & pingues sunt, & non graciles, ieiuni vomant à cursu, aut ambulatione celeri, iuxta meridiem*. & contrarium dixerat de gracilibus. Si ergo ad sanita-

tem tuendam pingues uti debent uomitu ieiuni existentes, quia, ut faciles ad uomitum non ægēt præhumectatione, vti graciles, nec roboratione, vt imbecilles, iure quæres, an morbo affecti eadem conditione vomere debeant.

Quæsitum. Profecto Hipp. 2. de Morb. n. 15. in aqua in cerebro, cum febre, doloribus, & varijs symptomatibus, primo purgat sursum, deinde deorsum, tum reficit cibis, & tandem ait. *Postquam verò comederit iam cibos sufficiēter, Vomitibus ieiunus vtatur.* hic æger debet per plures dies roborari cibis, quando verò fuerit cibis refectus, & validus factus, tunc Hippocrates ieiuno, vt pote, valido, Vomitum imperat. ergo ægroto valido conuenit Vomitus ante cibum. qui nec sit gracilis, nec difficile vomens.

In aqua in cerebro.

Oppositio. Sed contra Hipp. 4. aph. 6. *Graciles, & facile Vomentes, sursum purgare oportet, vitantes hyemem.* & aph. 7. ait. *Difficulter vomentes, & moderate carnosos deorsum, vitantes æstatem.* ecce quod graciles sunt faciliores ad Vomitum, quam carnosi; vnde si sunt faciliores, possunt etiam ieiuni vomere, & non egent cibo ad facilitandum vomitum. sed crassi nō debent vomere, quia difficilius ferunt vomitum. ergo hi, si debeant vomere, erunt potius adiuuandi cibis.

Solutio. Resp. aliud esse loqui de Gracilibus facile vomentib. aliud vero de ijsdem difficulter vomentibus. Hipp. in Aph. loquitur de Gracilibus facile vomentibus. in lib. de sal. diæta. sermonem habet de gracilibus debilibus, & difficulter vomentibus. quare in his humectandum corpus, roboranda virtus, & facilitandus est vomitus, cibis assumptis. cuius in facile vomente non est opus. vnde his conuenit Vomitus in æstate, quando bilis abundat. sic etiam in Aph. loquitur de Carnosis difficulter vomentibus. at lib. cit. de diæta, de crassis facile vomentibus.

Brasau. 4. aph. 13. videtur dicere. Si à remotis partibus tractione indigueris ipsum sine cibo dare nihil impedit. aliter à remotis partib. non ita trahit. Quum vero à propinquis partibus ducere cupis, aut cum re, quæ naturam cibi habeat prebe, aut post cibum, aut in tali hora in qua ventriculus vacuus non sit. idem de alijs similibus medicamētis.

Præterea 2. de Mor. Mul. n. 3. Si cachexia post cessatas vteri fluxiones accidat. *Talibus*, inquit. *si robustæ fuerint, vomitus ciere oportet ieiunis.* ergo qui ieiuni vomere debēt, debent esse robustiores. & hac fortasse ratione 2. de Morb. n. 39. in Quartana Hippocrates ait. *Quum verò exacerbatio ipsum inuaserit, ieiunus medicamentum ne bibat.* & iam scimus nos. *in Accessionibus abstinere oportet, &c.* & hic videtur velle in exacerbatione non debere esse ieiunum, ergo cibum sumpsisse. Verum melior sententia mihi videtur, asserens cibum in accessione non dari nutritionis gratia, sed ad facilitandam humoris crassi, viscidi, & in accessione commoti eductionem. præsupponit enim Hipp. Virum firmum, & se veluti sanum esse putantem. ergo nō erit vt debilis roborandus cibo. sed cibo erit abstergendus Ventriculus. iure igitur Salius scribit. in Accessionibus abstinēdum esse, præterquam si vomitus pharmaco excitari debet. Nam cum in quartana peccet segnis, & crassa materia, quæ commotioni medicamentorum valde reluctatur, ea illo tempore, quo agitatur à natura, & à putredine alteratur, euacuāda erit. Quod cum sit tempore exacerbationis, eo tempore etiam erit euacuanda. & quia materia crassa, & viscida facile miscetur cum cibis, & ita mista facilius cū cibis euomitur, ideo post cibum Vomitoria sumenda, non autem a ieiunis, nonne difficilis vomitus Melancholiæ? hæc profecto in Quartana peccat, ergo hæc educenda. sed in ieiunis difficile euellitur, ergo ieiunis non dandum medicamentum vomitorium in Quartana.

De Exercitio, & Quiete ante Vomitum.
Cap. IV.

SVnt quidem contraria corporum motus, & quies: quod tamen vtrunq. Medicus Veratrum, vel aliud medicamētum vomitorium exhibiturus, diligenter considerare debet. & quidem quies ante Vomitum, motus in vomitu, & quies post Vomitum conuenire, videntur ex Aphorismis 13. 14. & 15. sectionis 4. & lib. de Veratri vsu. Tamē non modo quies; sed etiam motus aliquando ante Vomitum suum locum habent.

Et primo quidem, *Quies* sæpe ante vomitū ad ipsum confert. ita docente Hipp. 4. Aph. cit. 13. *His, qui non facile sursum purgantur, ante potionem corpora præhumectare oportet, vberiore cibo, & quiete.* Ergo quies ante Veratri potum est adhibenda, vt corpus humectetur, & inde facilior succedat vomitio; & Gal. in com. *De quiete quidem clarum est. sicuti enim exercitia sunt apta natura exiccare; sic quies (quæ ocium est, & ab exercitatione vacatio) seruat humiditatem.* sed prius Hipp. 2. de Diæta. 24. *Segnities, ac Ocium humectat, & corpus debile facit, anima enim quiescens humiditatem ex corpore non consumit. labor siccat, & corpus robustum facit.* & Mercurialis difficile intelligit, cur fiat, vt quies ipsa solum humectet, quia non exiccat. Nam potius quies humectat, quia retinentur excrementa illa, quæ motu euacuantur, quibusq. accumulatis planè humectantur corpora. ita enim esse declarant corpora in longa quiete, vt in carceribus, detenta, in quibus ob humorum redundantiā pedes, ac vniuersa corpora inflantur, & tumescunt, ita vt indigeant purgatione. Verū secun-

De Quiete ante Vomitum.

Mercurialis sententia.

secundum Mercurialis sententiam quies replet, & humectat corpus superflua humiditate, vt senes sunt humiditate excrementitia humidi, & sic possemus hoc modo dicere senectutem humectare corpora, cum verè exiccet, at secundum Galenum, illud humectabit, quod non aufert propriam humiditatem, illud me diuitem faciet, quod non tollit meam diuitiam. sed ego dicerem potius permittere me esse diuitem, non autem conseruare meas diuitias, multo minus addere, quare si quies humectat corpus, quia non siccat, erit humectatio per accidens, vt Galen. fatetur loc. cit. Ergo dicerem, Quietem positiue, & per se humectare corpora, quia; in quiete pinguedo generatur, quæ corpora humida facit; in quiete actiones concoctrices, & attractrices membrorum melius fiunt; vnde partes melius nutriuntur, & pinguescunt. in quiete humiditas attracta assimilatur, & non resoluitur, vnde quies per se humectat corpora, ut facit nox. si dixeris, Quietem ex Auicenna sufficient. lib. 2. c. 13. esse motus priuationem in eo, quod moueri solet. sic Plotinus Enn. 6. lib. 3. c. 27. ait. *Quies cum sit priuatio quædam, non est aliquod per se genus, motus autem non est priuatio simpliciter quietis; sed est actus efficax auferens aliquid, atq. afferens*. quare cum essentia quietis uideatur consistere in priuatione, non licet dicere Quietem agere, sed pati, ita nec quietem humectare; sed nō siccare. non agere. & tamen cum Nox sit priuatio luminis solis, seu umbra terræ, alterat omnia suis proprijs qualitatibus positiue, non autem priuatiue. sic quies debet habere suas proprias qualitates ut nox, nempe frigidas. & si sæpe requiritur quies, hæc nō requiritur solum ut cessatio motus; sed ut restauratio eius, quod ex motu deperditum fuit. sed restaurare, est agere, non autem pati, & restauratio, i. humiditatis consumptæ additio, fit alteratione, & actione, non autem passione, & priuatione aliqua; sed positione humidi. sic Hipp. docuit 2. de Diæta. n. 21. *Vmbra, & frigus moderate humectant, dant enim magis quam, accipiunt*. sed Vmbra est priuatio lucis, frigus uero priuatio caloris. sed hæc philosophica sunt. siue igitur Quies per se, siue per accidens corpora humectet, sat nobis est cum Hipp. scire, quod corpora sufficienter humectet, pro assumptione Veratri.

Motus ante Vomitum. Exercebat etiam Hippocrates non rarò homines præparatoriè ad Vomitum, cuius plurima apud ipsum habemus exempla. sic lib. de sal. diæta. n. 10. *Homines obesi ieiuni uomant. currendo, aut celeriter eundo meridie*. scilicet post cursum, aut ambulationem citam in meridie. rationem reddit Gal. com. 17. quia obesi, & crassi plurimo crasso, pituitosoque succo abundant, qui excalefactus cursu, uel celeri ambulatione, in meridie, (quando sol magis calefacit; unde corpora maxime excalefiunt) ualde liquescit, & funditur. adde quod corpore excalefacto, vasa aperiuntur, quæ à crasso succo erant obstructa, & angusti meatus rari fiunt. sic facilis redditur postea Vomitus.

Eodem modo 3. de Diæta. nu. 8. vbi cibi superant labores. ait. *Exercitatum in consuetis exercitijs citra lassitudinem calidaq. lotum, cibis omnigenis expleto, ac vomere facito*. & 2. de morb. 53. in erisipelate Pulmon. *Vbi hominem exercueris, & aqua tepida laueris, calidum hoc bibendum præbeto, &c. deinde vomat, &c.* & de inter. affect. n. 7. in inflam. pulm. ad Vomitum excitandum. *Bibat autem hæc*, inquit, *exercitatus si fieri poterit. & multa calida lotus, sin minus saltem lotus*. declarauit id etiam Haly abbas primo pract. 12. scribens. *phlegmatici vomant post exercitium, vt liquescant humores, & subtilientur, & meatus dilatentur*.

De Exercitiorum differentijs, & effectibus loquitur Hipp. 2. de Diæta, nu. 27. 28. &c. de Deambulatione, de cursibus longis, curuis, circularibus, de concussionibus, commotionibus, alleuiationibus, lucta, fricatione, volutatione in puluere, micatione per summas manus, de follis, & manuum ad rythmum motu. pluribus tractat, quæ huc transcribere piget. satis sit dicere, quod hæc sunt exercitia antiquis consueta, & de aliquo ex his intelligit Hippoc. quum dicit, *exercitatum in consuetis exercitijs*. sic 3. de Diæta n. 16. ante Vomitum per aliquot dies præscribit, quod vtantur Cursibus plurimis curuis in vestitu: rectis autem reuertentibus, & circularibus, exutis vestibus, frictione, & lucta modica, item Micatione per summas manus potius, quam folle. & deambulationibus ab exercitijs. similiter etiam agit n. 17. 19. 20. & de insomnijs n. 5. 6. tandem n. 16. scripsit. *Oportet cursibus circularibus & deambulationibus depurgari, & alimento molli, ac leui à Vomitu sensim nutriri*. *De differentijs exercitij.*

Nos si Hippocratis doctrinam sequi volumus, ante alicuius validi vomitorij exhibitionem considerare debemus, num æger quiete præparatoria ad vomitum egeat, an vero motu, & exercitio, si quidem si temperamentum fuerit pituitosum, habitus crassus, & obesus cum abundantia crassi, viscidique succi, vt hic attenuetur, & fluidus fiat, eget præcedente exercitio, & corporis motu, vt materia expellenda, coquatur, incidatur, & educatur. *Quid agendum.*

Quantum exercitium, & quãta quies fuerit adhibenda, secundum vires ægrotantis, & humorum crassitiem, & alias qualitates erit dimetiendum. *Quantum.*

Sic qualia exercitia conferant. sed cõsueta dicebat Hipp. *Qualia.*

Quando sit exercendum iam diximus ante actum Vomendi, vel per dies aliquot, vel per horas. sic de ocio. *Quando.*

De

De Somno, & Vigilia ante Vomitum.
Cap. V.

IN ſomno quieſcit, tum corpus, tum anima: in Vigilia vero ambo exercentur, magis, & minus. quum ergo quies corpori conducit, ſomnus adſit; quia Hipp. docuit lib. de Affect. n. 35. *quæ ſomnum inducunt, quietem ſanguini inducunt.* ex qua quiete coctiones fiunt, & corpora alimento humectantur. & doctrina Hipp. fuit 2. de diæta 25. quod *Somni ieiunum attenuant, & frigefaciunt; ſi non longi fuerint, præſentem humiditatem euacuãtes. Qui verò magis calfaciunt, colliquant carnem, & corpus diffundentes exoluunt, ac debiles faciunt; A cibo verò ſumpto calfacientes humectant, alimẽtum in corpus diffundentes: à matutinis autem deambulationibus ſomnus maxime ſiccat. Vigilia in exatiatis cibo noxia eſt, non permittens cibum liquari, ac concoqui; ieiunos autem attenuat quidem, Verum minus lædit.* cum ergo corpus humectandum eſt, ante Vomitum conferet ſomnus à cibo.

Somni munera.

Hipp. de int. affec. n. 21. Pituita popularis. *Vbi iam repletus fuerit, parum dormiat, deinde exporrectus vomat.*

Somnus ante vomitũ.

Profecto Somnus ex Hipp. 4. aph. 15. & libello de Veratrj vſu, eſt inducendus, quando Vomitũ ſiſtere volumus. à ſomno enim omnes facultates ſopiuntur, quieſcunt fluxiones, ſanguis ipſe ſiſtitur. vt docuit Hipp. vnde non videtur conducere ad Vomitum excitandum. tamen dicendum ante Vomitum prodeſſe ad præparandam materiam, quia Hipp. 4. aph. 13. ait: *Qui non facile ſurſum purgantur, ante potionem corpora præhumectare oportet, vberiore cibo, & quiete.* ſi ergo præhumectanda ſunt, prius cibo, deinde quiete, patet ſomnum poſt cibum eſſe inducendum, quia corpus humectat ex Hipp. nuper citato, & etiam quoniam ſomnus quietem corpori inducit, & quies ab Hipp. requiſita maxime habetur à ſomno.

Somnus humectat.

Contra verò in Vomitu excitando ſomnus, & quies nocent, Vigilia, & motus imperantur, ſic Hipp. 4. aph. 14. *Vbi verò quis bibit Veratrum ad motus corporum magis ducere, quam ad ſomnos, declarat autem nauigatio, quod motus corpora turbat.* ſic poſtea ſubdit. *Cum Veratrum magis ducere voles, corpora moueto; vbi vero ſiſtere, ſomnum facito, & ne moueto.*

Motus excitat Vomitũ.

Sed hic quæri poteſt, an ſumpto medicamento purgante ſomnus conferat. Braſauola com. Aph. citati ſomnum conferre cenſuit. primo quia ſomnus materias ad ventriculum trahit. 2. quia per ſomnum med. in fumos reſoluitur, & per venas ad trahendas materias, quæ vacuari debent, penetrat, 3. quia in ſomno id, quod bonum eſt à malo ſegregatur, & coctio quædam quodammodo fit. 4. per ſomnum corporis vires ſimul cum medicamento ad prauas materias per ſuas conuenientes vias expellendas, impenſius concurrunt.

Quæſitum.

Contra Fuchſius has rationes ſic ſoluere conatur. Ad primum negat totum. nam ſomnus concoquit med. & eius vim frangit, & reſoluit. & ego, non modo Hipp. nimiam purgationem ſiſtit ſomno; ſed neque fieri aliquam permittit, vidimus n. experientia, ſi æger ab aſſumpto medicamento dormierit, nullam ſequi purgationem. Quod ſi à ſomno materię ad ventriculum traherentur, quodlibet medicamentum deiectorium à ſomno fieret vomitorium, repletus enim ventriculus per proximiorem partem ſe exonerare conaretur.

Ad 2. Reſpondet. licet conſideretur in ſomno medicamentũ in fumos reſolui, non poſſent ij in venas ferri. ſed ſanguinis motũ ad interiora ſequerentur, quia ex Hipp. 5. in 5. Epid. 29. in ſomno ſanguis, & ſpiritus intro magis repunt. dico ego in ſomno fit cõcoctio ob quietem, in vigilia vero, & motu externo, motus internus humorum. proinde in ſomno facultas expultrix otiatur, concoctrix laborat. & ſi ſomnus ex Hipp. quietem ſanguini, & ſpiritibus inducit. quietem etiam inducet fumoſitatibus, ſic nec moueri, nec penetrare poterunt.

Ad 3. Etiãſi in ſomno, fiat coctio, & ſeparatio boni à malo. nam tamen ab aſſumpto medicamento conueniet ſomnus, tum quia actio naturæ à medicamento innouante, & corpus alterante impediretur; nam coctio fit quiete, medicamentum verò quietem impedit, retentricem relaxat, & expultricẽ ad motum irritat, & ſi trahit, profecto ſine motu non trahet, Ex altero capite natura in ſomno ſuo naturali calore medicamentũ concoquere conabitur, ſic medicamentum concoctum refractas habebit vires, & ſiquãdo venena in ſomno concoquuntur, & domantur, ita etiam purganti accidere poterit.

Ad 4. dicendũ in ſomno non poſſe actionem naturæ concurrere cum actione medicamenti, quia diuerſo modo agũt. actio medic. eſt, vt irritet omnia membra ad motum, & ad expulſionem contentorum, contra ſomnus immodicos motus expultricis ſedat, & quietem ſanguini inducit, omnes fluxiones ſiſtit. prohibet ſpirituum motum, & operationes ſenſuum exteriorum, & omnia quieta, & immota reddit. & in ſomno non ſolet fieri alius motus excrementorum niſi ad cutim per ſudorem, aliæ autem excretiones per Vomitum, aluum, Vrinam, faciunt expergiſci hominem. ſed Hipp. præ omnibus eſt docens aph. 15. ſect. 4. *Vbi vero ſiſtendum eſſe cenſueris ſomnum conciliato, & haud moueto.* cuius rationem reddit Philoteus. quia ſomnus animalium, & vitalium facultatum quietem affert, atq. adeo eaſdem corroborat, quæ ſubinde robuſtiores factæ aſſumptũ

medi-

medicamentum attractosq. ab ijs humores concoquunt. ergo tantum abest, vt somnus adiuuet med. actionem, vt concoquat, tum ipsum medicamentum, tum etiam ipsos humores attractos.

Quæstio. Sed hic sese insinuat alia Quæstio, cur pillulæ dentur eunti dormitum, cui quæstioni iam satis fecimus libello nostro de Aloe. sed Vomitoria non habent locum post cænam, quia somnus faceret deiectoria. sed alij admiscent purgantia cum somniferis, vt in doloribus colicis, quando intendunt, sedare somno dolores, & euacuare simul materiam peccantem, quod discutere non est huius loci. *Solutio.* quia non vomitoria, sed deiectoria cum narcoticis miscent. nos autem nunquã legimus Vomitoria cum narcoticis mista profuisse, quia ex opposito agunt, nec simul, nec vnum post aliud; quia ex somno quies Vomitum sedat, & quies ex somno Vomitum excitare nequit.

De Repletione, & Inanitione ante Vomitum.
Cap. VI.

IAm constat, quod vomitus indicetur à repletione; oportet enim, vt adsit materia per vomitum euacuanda, quæ sit superflua, nec naturæ amica. sed hic consideramus repletionem, & inanitionem in ordine ad Vomitum. *Ad assuefaciendum.* sic Hipp. ad assuefaciendum hominẽ ad Vomitum, ne elleborismus postea illi obsit, replet corpus pluri cibo, & potu, deinde imperat vomitum, vt supra pluribus ostẽdimus. ex 4. aph. 13. & libello de Veratri vsu, & alibi. *Ad facilitandum.* Sic etiam ad facilitandum vomitum confert magis repletio ciborum, quã carentia in ventriculo, humores enim crassi misti cum cibis facile educuntur, qui per se soli, nimis ventriculo adhærentes educi nequirent, vel maximo cum Ventriculi conatu. *Ad Abstergendum.* Pariter etiam ad Abstergendum, & eluendum ventriculum confert ciborum, & potuum repletio, præcipue facultate abstergentium, quæ copia grauans ventriculum eius facultatem expultricem irritat.

Qui ieiuni vomunt magis laborãt in Vomitu, sed cum euacuare per Ventriculum totum corpus studemus, non tamen materia in intestinis existens ad Ventriculum est trahenda. *Ne trahatur mat. ad Vẽtriculum.* est profecto ad principium intestini crassioris valuula prohibens fæcum ascensum, ea tamen ob maximam vim Vomitus posset labefactari, & fæces ad Ventriculum trahi violenter. vnde iure Antiqui consulunt, vt intestina prius mundificentur. sic Oribasius 7. Collect. c. vltimo ex Ruffo. scribit primo assuefaciendum ęgrum ad Vomitum frequentatis Vomitionibus. *Post vltimum vomitum vnam diem intermittere, antequã Veratrum sumat, quo die Clysteri vacuetur, tum lauetur, tum exiguo cibo nutriatur, sequenti die Veratrum dandum.* & lib. 8. c. 1. ex Archigene docuit. *Ne superiora loca vitientur, venter est prius inaniendus* deinde repetit, *aluum esse emolliendam*. Aetius verò ser. 3. c. 127. ex Antillo, & Possidonio. vult, quod *aluus subducatur.*

De Animi Accidentibus Vomiturorum.
Cap. VII.

ANimi Accidentia ex Gal. in Arte medic. sunt ex rebus necessario corpori occurrentibus. quæ diuersimode occurrentia, quã sanitatem conseruare, vel efficere, quã morbum producere, augere, minuere, & tollere solent. Qui igitur Elleborum, vel aliud validum Vomitiuum sunt assumpturi, magno aliquo animi affectu vires deijciente vexari, non debent. sed pacato esse animo, & viribus robustis. ob id Archigenes apud Oribasium lib. 8. c. 1. volebat, vt qui Elleborum sumpturi sunt, *corpore robusto, & animo costanti sint*. & paulo post ait. *bono animo sit, & lęta mente vomitui à cæna sufficiat.* Ruffus autem apud eundem lib. 7. c. 26. de superiori purgatione verba faciens ait. *neque timidi, neque ij, qui pusillo sunt animo; nam si in vlla re alia, tum vel maxime in hac forti animo est opus, quam ob rem, neq. mulieres, neq. pueri, neq. senes apti admodum sunt, vt per superiora purgentur. quippe cum hi timidi sint omnes.* & Herodotus apud eundem Oribasium lib. cit. 8. cap. 3. scripsit. non conuenire Elleborum *timidæ naturæ, nam in eiusmodi cum bis, ternè datus eis fuisset Elleborus, maximi morbi sunt exorti.* Aetius serm. 3. c. 124. dicit ineptos esse ad Veratrũ *pusillanimes*. *Timiditas repugnat.* quapropter Medicus daturus alicui medicamentum vomitorum, prius considerare debet, patientis naturam circa animi affectiones.

Fomenta Præparantia ad Vomitum.
Cap. VIII.

HIpp. ante Vomitum sæpissime præscripsit Vsum fomentorum. *Vsus fomẽti.* vt primo de Diæta n. 34. ad stolidos, ait, *confert, & fomentis vti, & vomitibus à fomentis*. *In stolidis.* tum n. 35. Desipientibus, stupidis, & melancholicis. *Melancholicis.* *Fomentis vti, & à fomentis Veratris expurgari.* & pagina vltima. *Subfuriosos*, inquit, *conueniens est etiam Vere Veratris purgare fomentis antea præparatos*. *Subfuriosis.* & de Insomnijs n. 6. *Bonum est, & fomentis vti, à fomentis verò vomere*. & 2. de Morb. n. 12. in morbo capitis, & repletione. *Morbis capitis.* *Si morbus reuertatur fomento per totum corpus adhibito, postridie Veratrum bibendum dato*. & n. 39. ad Quartanam. *Quartana.* *fomentis ipsi adhibitis Allium dato, &c.* & n. 49. Tabes dorsalis. *Tabi.* *Si ab initio curandum susce-*

susceperis, fomento per totum corpus adhibito medicamentum sursum purgans bibendum dato.

Præterea de inter. Affect. n. 11. in prima spetie Tabis. ait. *At si tibi visum fuerit, ante pharmacum fomentum adhibeto, & sic pharmacum dato. Si verò dare volueris, facto fomento, vomitum ex cibis facere cogito*, & sic etiam curat secundam Tabis speciem. & n. 13. in tertia Tabis specie subdit. *Primum fomentum adhibeto, & vbi fomentum adhibueris, postridie aquæ mulsæ, &c.* & n. 34. in Tipho. *Veratrum ipsi dato, toti corpori antea fomento adhibito.* & n. 33. in alio morbo crasso. *Curare verò oportet ijsdē quibus hidropicum, fomentis scilicet, & pharmacis.* & in Coxendice n. 54. si à mansione in Sole fuerit. *Corpus ipsius fomento humectetur*, deinde subdit. *Non multa aqua lauetur, & quum tibi bene habere visus fuerit, & corpore humidus esse, leni fomento vehementer foueto, magis enim remittit, & condensationem ex articulis humectat ac relaxat.* quo loco apparet aliud esse lauari, aliud vero fomento vti, præterea si adest *lene* fomentum debet etiam adesse *validum* fomentum. insuper *vehementer* foueri, & *debiliter* foueri. officium autem fomenti erit *humectare*, & relaxare condensationem ex articulis. deinde n. 55. ait. si vero à bile morbus fiat. *Postera verò, aut tertia die adhibito fomento lacte asinino cocto subpurgato.* & 56. si vero à pituita ægrotet. *Cnidium granum, adhibito prius fomento, bibendum dato.*

Fomentum toti antea adhibitum (ed. margin: In Tipho.) —

De Nat. Mul. n. 29. *Postquam autem fomentum adhibueris, lenticulæ decoctum bibendum dato, ac reuomendum.*

Et primo de Mor. Mul. 25. ad Menses pituitosos. *Has totas fouere oportet, & frequenter vomere.* paulo post addit. *Fomentum tamen semper purgationibus præmittendum est, prius id, quod ex fœniculo paratur.*

Deinde lib. 2. n. 49. in Vtero concluso. *Totam foueto.* libro autem de sterilib. n. 8. Si genituram non suscipiat mulier, &c. *Huic post fomentum toto corpori adhibitum, pharmacum bibendum dare oportet, & corporis purgationem primum facere siue sursum, & deorsum, siue deorsum solum, & siquidem sursum purgans pharmacum dederis, ante purgationem fomentum ne adhibeto; sed postea: at fomento prius facto pharmacum deorsum purgans bibendum dato: si verò sursum purgāte non opus habere videatur, præmisso fomento deorsum purgans bibendum dato.* & eadem ferè verba repetit Hipp. lib. de superfœtati. n. 14. scribens. *Vteri stomachum præ caliditate genituram non suscipientem sic curato. Huic per totum corpus fomentum adhibere oportet, & pharmacum bibendum dare, & corpore primum purgatam, ac mundam reddere, siue superne, & inferne opus habuerit, siue supernè solum. Et si quidem superne purgans medicamentum dederis, fomentum ante purgationē non præmittas, verum fomentum adhibebis inferne purgaturus. Si verò supernè purgante medicamento non egere videbitur, præmisso fomento, inferne purgans bibendum dato.* & hic notandum, & diligenter causa inquirenda, quod cum Hipp. sæpissime ante Vomitum fomētum præscribat, cur modo vice versa negat ante Vomitum, iubet ante deiectorium. An nè nimis relaxetur os vteri?

Præterea de sterilibus n. 11. scripsit Hipp. *Vbi fomentum toti corpori adhibueris, medicamentum bibendum dato, sursum, ac deorsum purgans.* & de loc. in hunc n. 35. in Tabe. *Medicamentum potandum præbe elaterium deorsum purgans de cætero fometis vtero.* & n. 36. de Hydrope in puero. *fomentis vtendum.*

Aduertamus nos, quod Hipp. aliquando dicit simpliciter *fomentum adhibendū.* aliquando verò *totum corpus fouendum.* vnde aderit fomentum totius, & non totius corporis. aliàs in affectibus mulierum fomenta plurima præscribit pro solo Vtero fouendo.

Aduertamus secundo, quod fomenta differunt à lauatione, & à balneo. sic 3. de Diæta n. 10. primo fouet, deinde multa calida lauat. postea 2. de Morb. n. 13. ait. *Si quidem frigus fuerit, præfoto, ac calida loto* n. autem 39. ad Quartanam. *Fomentis*, inquit, *ipsi adhibitis allium dato, &c. altera verò exacerbatione, vbi multa calida laueris, & stragula ipsi intexeris, donec exudet, statim Veratri albi radices, &c.*

De Inter. affect. n. 47. in Voluulo scribit. *Intermedijs verò diebus vomitus faciat per sextam diem; verùm aliàs, atq. aliàs ante Vomitum, & pharmaci potum fomentum adhibere oportet, & per tertiam diem lauetur, si conducat.* & hic clare patet lauare post fomenta, & confirmatur mea sententia ex primo de Morb. Mul. nu. 91. vbi habetur. *Si toti ipsius corpori per tertiam, aut quartam diem fomentum adhibueris, & à fomentis statim vomitus feceris. post Vomitus autem, & fomenta diætam, &c.* mox subdit. *& vt à fomentis ipsam laues multa calida, &c.*

Aduertendum tertio, quod fomenta alia sunt mollia, alia fortiora. sic Hipp. 3. de Diæta n. 10. scriptum reliquit. *Verum oportet prouidere antequam ad morbos proueniant, & hoc modo curare, vt maxime mollibus fomentis hominem foueamus, aut si id fieri nequeat, multa calida lauemus, & corpus dissoluamus, &c.* mihi videtur hic Hippocrates innuere fomentum esse medicamentum fortius lauacro. & molle fomentum à calida lotione distinguere.

Vires, & facultates fomenti videtur indicasse Hipp. lib. de loc. in homine, n. 20. scribens. *Oportet pituitam innatam compactam, ac congelatam attenuare, aut fomento, aut medicamēto.* vnde postea n. 33. in Hydrope. *Siquidem*, inquit, *magis ad cutim secesserit* (s. fluxio) *externis partibus fomentum adhibebis.* & de Insomnijs n. 4. *Fomentis vti; nam per corporis cuticulā purgationem facere expedit, propterea quod in externa circumferentia offensio, ac læsio existit.* Ergo fomenta pituitam dissoluunt, & purgant per cutim. cum autem Hipp. 2. de Morb. n. 12. scripsisset in quodam capitis affectu. *Si verò* mor-

Margin notes: *In Tipho.* — *In coxendice.* — *Lotio, & fomentum diuersa.* — *Fomentum lene, & validum.* — *Leni fomento, vehemēter fouere.* — *Ad menses pituitosos.* — *In Vtero cō cluso.* — *Si geniturā nō suscipiat* — *Animaduersio.* — *Diuersitas fomentorū.* — *Differentia fomenti, lotionis, & balneo.* — *In voluulo.* — *Fomēta mollia, & fortia.* — *Fomentum est fortius lauacro.* — *Fomentum attenuat.* — *Fomenta purgant per cutim.*

morbos reuertatur fomento per totum corpus adhibito: postridie Veratrum bibendum dato. Petrus Salius in suo 21. com. ait. *Monet per triduum ante Hellebori potionem totum corpus calido fomēto fouendum esse. Sed ad quam intentionem? Monebat Hippocr. 4. aph. 13. eorum, qui non facile per superiora purgantur corpora ante Hellebori potionem pluri cibo, & quiete humectanda esse, humectata enim corpora facilius euacuantur, cum hinc ambitus facile solubilis euadat, & humores fluxioni, & euacuationi valde paratos habeat. Ad hanc similitudinem hoc in loco monet, per triduum totum corpus fouendum esse, s. vt hinc habitus laxior euadat, & humores ex calore fusi euacuanti medicamento facile cedant, & prompte educantur. Nec quietem sanè, nec cibum humectantem in hunc vsum recepit, quoniam quies nequaquam sufficiens est ad proportionem tantæ cachochymiæ. cibus autem humectans inconuenit, tum quia debet esse copiosus. vnde potius naturæ grauis, quam vtilis in malis his habitibus foret, tum quia humiditate potius morbum, qui siccitate indiget, foueret, quam quod humores præpararet. Cum igitur hæc duo nusquam conueniant hoc tertium machinatus est Hipp. ad præparandum corpus ad Helleborismum.*

Facultas fomenti.

Diuersitas fomentorū.

Fomenta igitur alia sunt vniuersalia, alia particularia: alia humida, alia sicca. alia mollia, alia fortiora, alia calida, alia non calida, alia Vaporosa.

Fomenta particularia vni alicui parti adhibentur, vt lateri, Ventriculo, Vtero, capiti, auri, oculo, &c.

In Pleuritide Thoraci.

In Pleuritide Hipp. de Victu Acut. n. 11. multa nos docuit. scribens. *Cæterum in Pleuritide, siue ab initio fiat, siue postea, calidis fomētis primum dolorem sedare tentandum. Ex calidis verò fomentis optima est aqua calida in vtre, aut in Vesica, aut vase æneo, aut testaceo admota. Verum molle quid antea ad latus supponere oportet, leuitatis ergo. Commode etiam spongia, mollis, magna, ex aqua calida expressa apponitur. Contegere verò stragulis ipsum fomentum oportet; nam & ampliore tempore sic sufficiet, & durabit, & simul vt ne vapor ad ægrotantis spiritum afferatur; nisi fortassis, & hoc ad aliquid commodum esse visum fuerit; aliquando enim ad aliquid commodat. Insuper autem, & Ordeum, & Eruum, in Aceto diluto, ita vt paulo acidius sit, quam vt quis bibere posit, dissoluta, ac feruefacta, & in marsupia coniecta, apponere oportet, & Furfur eodem modo. Siccum autem fomentum præbent Sal, & Milium torrefactum, in laneis sacculis conuenientissimum; nam & leue, & lene est Milium.*

Ventriculo.

Ventriculo verò etiam similia fomenta prosunt vt Ventri, Omentum Veruecis ex Oleis anodinis,

Vtero.

Vtero multa fomenta adhibuit Hipp. de loc. in hom. n. 61. ex Vino scribens. *In Vinum grossos immittito, ipsumq. vinum calfacito, & Cucurbitam circum osculum vasis, in quo calesit, addito hoc modo: Cucurbitam per medium dissectam euacuato, & summitate ipsius modice recisa, velut in ventriculis fieri solet, hāc ipsam vasi, velut operculum circumdato; quo odor per angustiam means ad vterum perferatur, insuper autem & calida aqua fouere, &c.* & 5. Epid. n. 7. curabatur, inquit, tepefactorijs vtriculis, & fomentis Erui per totum corpus: & hoc est per Eruum fomentum vniuersale. deinde n. 23. doloribus circa lumbos, & crura, & coxam ex laboribus obortis aquæ marinæ, & aceti calidi fomentum consert, ita vt vel aspergas, vel spongiam his imbutam adhibeas, deligare vero oportet lanis succidis, & pellibus agninis. & 2. de Morbis. n. 26. in Angina. post Cucurbitam affixam *fomentum ex aceto, nitro, Origano, & Nasturtij semine adhibeto.*

Fomentum Erui uniuersale.

Fomēta per aspersionē.

Aliud Vterinum.

Alio modo præparat fomentum 2. de Morb. Mul n. 28. *Cyperum tusum præparato testæ conchæ mensura, & calamum vnguentarium eadem mensura, & Iunci vnguentarij tantundem. Cumini item Aethiopici, & Anisi, & Rutæ siccæ, & Hyperici, ac Fœniculi seminis. Quum autem hæc præparaueris Vini austeri albi odoratissimi heminas sex in ollam infundito, & de contusis quadrantem inspergito, ac permisceto. Deinde vnguenti Ægyptij optimi, aut Amaracini, aut Irini, trium obolorum pondus affundito, permisceto, & molli fomento plurimo tempore foueto. Ante fomentum verò lauato, & duos, aut tres dies foueto.* & supra n. 24. docet fomentum Vterinum ex Allio decocto. deinde n. 25. aliud ex fœniculi radicibus. & n. 88. aliud docet ex Vino, fæniculo, &c. & n. 72. plura fomenta docet ad fluxum muliebrem. vt *Loliaceam farinam torrefactam in posca meraciore coquito, & linteo illitam pro fomento adhibeto.* & multa similia adiungit. præterea ait *Aut cum eo decocto furfures triticeos subigat, & panem faciat, eoque calido lanæ inuoluto foueatur, &c.* & tandem addit. *Sed & fomentum adhibendum est cum spongijs calidis, & mollibus lanis, si dolore vexetur, & cum vasis testaceis aqua infusa & cum uesicis oleo calido plenis.* & de sterilib. n. 16. & 17. aliud fomentum Vterinum docet per Arundinē. & alia Vteri fomenta apud ipsum, & alios auctores legi possunt.

Lauat ante fomentum.

Fomentum illitum.

Ex pane.

Fomentum per Arundinem.

Et ne longior sim circa fomenta, dico, fomenta dici quando panis, emplastrum, spongiæ, lana, panni, Vtres, seu Vtriculi, Vesicæ plenæ liquore, sacculi repleti, Omentū Veruecis, &c. imponuntur alicui parti, vel toti corpori, vt foueant, calefaciant, & diutius debent retineri, vt calor imprimatur: aliud est autem quum pars aliqua, vel totū corpus lauatur; aliud denīq. est, Balneum, in quo pars, vel totum in liquore illo manet, per multum tempus, sed de differentijs fotus per filtra, per spongias, lanam, lintea. Glomos aciæ, Vtriculos, cucurbitas, sacculos, Vasa fictilia, & per infinitas alias res, leges vtiliter, & iucunde, diligentissimum, & exquisitissimum Marcum Aurelium Seuerinum in libro de Efficaci medicina, vbi hæc distincte enumerat, suum mirandum ingenium ostentans. nos ex vngue leonem.

Lotiones, & Balnea præparantia corpus ad Vomitum. Cap. IX.

DIxi paulo ante differre lotionem à fomentis, & Balneum differre à lotione, lauatur facies frigida, non autem fouetur aqua frigida, sæpius autẽ iubet Hipp. vt sumpturi Elleborismum, lauentur. videlicet de salubri Dieta. n. 20. ait. *Calida loti præbibant meri heminam, &c.* & de inter. aff. ad morbum à pituita. *Primum multa calida lauetur, quum vomitum facere voluerit.* & 3. de Diæta. n. 8. In præparatis ad morbum. *Exercitatum in consuetis exercitijs citra lassitudinem, calidaq. lotum, cibis omnigenis expleto; ac vomere facito.* & n. 11. ad repletionem inquit. *Si curam celerem facere velit, Veratro purgandus est, &c. Si verò medicamentum bibere nolit, multa calida lotus à cibis dulcibus, ac salsis vomat.* deinde in Ructu acido. subdit, *tutior curatio, primum quidem calida lotus Vomitum faciat, &c.* & n. 13. *Si quidem frigus fuerit, præfoto, ac calida loto.* & 2. de Morb. n. 39. ad Quartanam. *Altera verò exacerbatione vbi multa calida laueris, & stragula ipsi inieceris donec exudet, statim Veratri albi, &c.* & n. 53. *Vbi hominem exercueris, & aqua tepida laueris, calidum hoc bibendum præbeto.* & libro de inter. aff. ad inflammat. Pulmonis. *Bibat autem hæc exercitatus, si fieri poterit, & multa calida lotus, sin minus saltem lotus,* & n. 21. in pituita populari. *Primum multa calida lauetur, quũ Vomitum facere voluerit.* & n. 47. in Volulo scripsit. *Intermedijs verò diebus, Vomitus faciat per sextum diem verum aliàs, atque aliàs ante Vomitum, & pharmaci potum. fomentum adhibere oportet, & per tertium diem lauetur, si conducat.* ergo lauat Hippocrates 3. quoq; die, & 6. fouet. vnde rarius fouet.

Lotio multa calida.

Fouet, & lauat.

Alibi etiam Hipp. meminit post fomentũ lotionis, vt primo de Morb. Mul. n. 91. *& vt à fomentis ipsam laues multa calida.* deinde si vteri ad coxam decurrerint. *multa calida lauato.*

Fouet, & lauat.

Et ex his constat ante Vomitum Hippocratis morem fuisse corpora aliquando lauare aqua tepida, alias calida, & sæpe multa calida, interdum verò non multa aqua lauat, simplici lotione contentus.

Interdum Hippocrates negat corpus esse lauandum, vt primo de morb. mul. Si Vteri exciderint. vbi ita docet. *Veratro purgare oportet, & si non satis fuerit, etiam Vomitus facere, & non lauari.* credo, quia intendit Vterum sursum reuellere delapsum ob humiditatem; vnde fas est, corpus siccare, non autem lauacro humectare. sic 2. de morb. in morbo pituitoso. *Aliàs, atq. aliàs maxime tamen hyeme à lenticulæ decocto vomat, & calida quam minimum lauet; sed & ad Solem apricetur.* scilicet volebat Hipp. corpus siccare.

Lauatio prohibita.

Vsus fuit Hippoc. lotione ad calefaciendum corpus, nam inquit, *Athenis virum cholera corripuit, &c.* & Veratrum bibit. *frigidus autem factus est, & lauabat inferne vsq. ad pudenda, calida valde multa, donec etiam supernæ partes calefactæ sunt.*

Lauatio calfacit.

Hippocrates 5. in 6. Epid. 29. *Veratrum epotum si celerius purgare vis lauare, aut cibum sumere oportet.* credo protinus lauandum, vel cibandum. Card. 2. aph. 9. & parum ante, & vbi Veratrum acceptum fuerit, & Gal. in com. *Lauacrum, inquit, humores fundit, ac si qua in parte contentum, duratumq. corpus fuerit, relaxat. Itaq. Veratro vtentes lauare conducit, neque multo ante, neq. multo post, quam ipsum acceperint; sed maxime quidem ante assumptionem nõnunquam verò, & illico postea fieri potest. Quod si purgatione, aut iam incipiente, aut mox inceptura hominem laues, humorum à purgante medicamento tractorum ad interiora inclinationem retrahes, ac retardabis. Quemadmodum igitur, quibus sanguis crassus est, ijs prius lotis nos venam rescindere, sic & in his, qui purgandi sunt, Balneo prius vti, præcepit, quo celerius simul, ac minus moleste purgatio fiat. ipse verò nunc solum vt celerius fiat memorauit. Satius autem fuerit, non eo dumtaxat, quo medicinam assumit die, lauare hominem; sed etiam superioribus, quibus ad purgationem sese præparabat. ipse namq. Hippocrates, & id in Aphorismis præceperat, cum scripsit. Ad Veratra ijs, qui non facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento, & quiete. Quod si quiete, & alimento, & omnino corpus humectare imperat, cõstat etiam, lauationibus nos pluribus vti in aquis potabilibus ipsum velle, si quidem, & hæ humectant.* Petrus autem Salius 2. de Morbis. com. 23. in eadem fuit sententia, dum scripsit. *Cum in exhibendis his pharmacis sursum purgantibus, corpus debeat esse laxatum, & humectatum, monet si frigidior fuerit constitutio, quo tempore humores sunt concentrati, & meatus corporis adstricti, prius corpus fouendum, & aqua calida lauandum, vt hinc fundantur humores, & corporis meatus laxentur, indeq. facilis succedat prædictorum humorum euacuatio.*

Facultas lotionis.

Quando lauandum.

Ad faciliorem euacuationem.

Tandem de lauacro notandũ, quod Hippocrates de Victu Acut. n. 32. prohibet adhiberi, ne debilitet ægrum.

Lauacrum debilitat.

Balnei vsu præparat etiam corpora Hippocrates Elleborum sumpturorum, vt relaxentur, atq. humectentur. sic docuit 2. de Diæta ad lassitudinem in fine. *Oportet primum quidem ipsum Balneo non valde multo, neq nimis calido lauare, deinde exhibito à balneo molli vino, &c.* tandem vomitum imperat. & de loc. in hom. n. 40. *Icterum sic curare oportet. quum susceperis nutrito, & balneis, & pinguefacientibus, potibusq. ac cibis humefactato per tres, aut quatuor dies, postquam autem humectatum fuerit corpus purgato.* & 5. Epidem. *Pausaniæ filium ex fungi crudi esu anxietas tenebat, strangulatio, dolor ventris, Aquam mulsam calidam bibere, ac vomere profuit, & balneum, in balneo fungum euomuit.* quem sequutus Haly abbas scripsit. *Phlegmatici vomant post balneum, vt liquescat humor, & subti-*

Balneo lauat.

subtilientur, dilatenturque meatus.

Scribimus pro Hippocraticis.

Nobis autem hæc præsciuisse sufficiat. qui hoc æuo, nec fomentis, nec lotionibus, nec balneis ad præparanda corpora ad vomitum vtimur, quia nec in sanitate alijs de causis hæc ipsa adhibemus: ob id ad hæc non assueti sumus, adde quod nec Elleborum, nec alia valida Vomitoria in vsum trahimus, nisi admodum rarò. tamen. si quis Hippocratis doctrinam scire voluerit, has subtilitates nouisse, ipsum iuuabit.

De Sudore excitando ante Vomitum.

Cap. X.

Occasionem tractandi de sudore præparatorio ad Vomitum præbuit ipse Hipp. dum sæpe requirit hominem exercitatum in consuetis exercitijs, ex quibus necessario sequitur sudor. sic 2. de Morbis. in morbo pituitoso. ait. *Calida quam minimum lauetur, sed & ad Solem apricetur* & de inter. affect. *Igne, ac vestibus concalefactus Vomat.* nam corpora per vomitum siccanda, non vult Hippocrates aqueis fomentis, lotionibus, aut balneis esse humectanda: sed sudor nimius exiccat corpora, motum humorum ad cutim excitat, vnde potius prohibet vomitum. sed intelligendum de sudore exclusiue, non inclusiue; sed vt ad principium sudoris incalescat corpus, quo humores incalescant, liquentur, & fluidi euadant, simulq. meatus laxentur, & dissoluantur. non autem vt nimio sudore effuso, & exalatis, atq. expulsis per cutim aquosioribus partibus, humores crassescant, & quasi siccentur, & sic essent inhabiliores ad vomitum ipsorum eductiuum. sic Hippocrati satis fuit. lib. de affect. n. 15. in doloribus circa ventrem æstate. *Vbi igne, ac vestibus concalefactus fuerit, vomat.* satis inquam fuit, vt excalefactus fuerit, &. de Inter. affect. n. 13. in tertia Tabis specie. *Deinde,* inquit, *Stragulis ipsum ad multum, ac quam longissimum tempus contegito. Si verò non substineat, & euomere velit, vomat.*

Raro sudor ante Vomitum.

Aliquando tamen, reperio, Hippocratem magnum in ægris excitasse sudorem, vt 2. de Morb. 39. in Quartana. *Vbi multa calida laueris, & stragula ipsi iniexeris donec exudet, statim Veratri albi radices, &c.* hic iam humectauit lauacro corpus, calore à stragulis excitato, & sudore intendit humores crassos dissoluere. Sed de int. affe. n. 30. in morbo Hepatico. *Tepida,* inquit, *ebibenda dato. Deinde stragulis iniectis contectum sinito donec quam maxime exudarit.* Huic dederat Hippoc. oximel cum sale ad Vomitum prouocandum *si suffocatio accesserit.* procurat sudorem, & vomitum per pennam irritat. sic fortasse bilis, & pituita educentur. sed sudor copiosus debet liquefacere humores rebelles. licet eos exiccet, & crassioris substantiæ reddat educto ichore.

Cur ante Veratrum sudandum.

De Corporum humectatione.

Cap. XI.

Scripsit Hipp. 2. aph. 9. *Corpora quæcunq. quis purgare voluerit, fluida facere oportet.* deinde sect. 4. n. 13. inquit. *Ad Veratrum, his qui non facile sursum purgantur, ante potionem corpora humectare oportet, ampliore cibo, ac quiete.* Galenus in com. reprehendit eos, qui censebant Hipp. per fluida corpora intellexisse, quæ assuefacta erant ad vomitum, vel ad alui deiectionem, scilicet per quam partem Medicus purgare volebat, siue sursum, siue deorsum. vt alias nos diximus ab Hippocrate fuisse ægros assuefactos ad Vomitum. vnde censebant esse assuefaciendos ægros, vel ad vomitum, vel ad infernam deiectionem. reprehendit autem istos Galenus, quia censuit Hipp. aliquid maius hoc loco nos docere voluisse. & censet, ac si ita dixisset Hipp. *Siue per Vomitus, siue per alui subductionem purgare velis, postquam fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, omnibus meatibus reseratis, & humoribus incisis, atq. extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus.*

Corpora fluida.

Galeni interpretatio.

Nos autem non debemus simpliciter Galeno credere, qui doctissimus quidem fuit; sed homo, vt nos, sic reor, quod aliud sit corpora fluida reddere, aliud vero humores fluidos reddere. censeo enim Hippocratem loqui de corporibus solidis, ab ipso dictis partibus continentibus fluidis reddēdis, quæ distinguuntur ab humoribus, & partibus contentis ab Hipp. aliàs dictis. & modo lego Galenum interpretantem de humoribus fluidis reddēdis per extenuantia crassos humores, & incidentia tenaces, & aperientia meatus, quod non video, nec lego ab Hipp. vsitatum. vnde cognosco discrepantiam inter Hipp. & Galenum. & quod Gal. non bene nouerit mentem Hipp.

Contra Galenum.

Galenus nō intellexit mentē Hip.

Verum quia censeo idem esse corpora fluida facere, vt ait Sect. 2. ac corpora humectare, vt docuit sect. 4. Aphor. dico Hipp. corpora fluida, atque humida facere; tum multo cibo, tum quiete. quo autem modo Hipp. vsus fuerit pluri cibo ante Vomitum, satis diffuse ostendi supra cap. 2. sic per multum, & varium cibum, & potum, corpora laxa, fluida, & humida redduntur, vt coria humectata facilius tractantur, mouentur, dilatanturq. & in vehementi motu, qualis est in valido vomitu, ne particulæ ad vomitum concurrentes disrumpantur, & vt facile cedant, relaxentur, & viæ patentiores sint, opus est humectatione plurima. hoc sit exemplū ex primo de Mor. Mul. 9. *Cum verò vomitum præpa-*

Demonstratio.

præparas, multis, & acribus oleribus opus habes, quibus ipsam impleas, multis etiam cibis, & obsonio quodcumque voluerit, & vt impleas ipsam multo vino aquoso, & vt à fomentis ipsam laues multa calida. Galenus autem in expositione dicti Aph. non aduertit ad verba *pluri cibo*. sed relicta quantitate ab Hipp. requisita; transit ad cibi qualitatem scribens. *Cibus verò non simpliciter copiosior est aptus natura humectare; sed quicumq. nullam habet fortem qualitatem, hoc est, neq. acerbam, neq. acrem, neq. salsam, neq. amaram. Forte autem, neq. simpliciter cibus hic, qui talis est, erit appellandus; sed hoc totum medicinalis cibus; sicuti illi, qui est cibus simpliciter, soli hoc inest ex omnibus, vt ex sua natura, non autem ex accidenti solidas partes animalis humectet, cum hoc ipsum non per se; sed ex accidenti aliquo faciat quies.* Nos verò, vt videamus an Galenus perceperit Hipp. mentem, & vt discamus veritatem, consideremus an Hipp. præceperit omnium ciborum copiam, an tantum alimentorum humectãtium, vt voluit Galenus. primo debemus scire quæ, & quot sint alimenta humectantia. deinde considerare, an Hipp. his solis vsus fuerit.

Negligentia Galeni.

Alimenta humectãtia.

Serapio ponit *cal. & hum. in primo*. Cicera, faseolos, Amigdalas, Buglossum, Melochiam, Sesamum, Iuiubas, Eringium, Orchides.

Cal. & humid. in primo.

Frig. & hum. in primo. Endiuiam, Spinachia, Atriplicem, Maluam, Pruna, Ceraia.

Frig. & humid. in primo.

Cal. & hum. in 2. Erucam, Nucem indicam.

Cal. & humid. in 2.

Frig. & hum. in 2. Melones, Cucumeres, Citrulos, Cucurbitas, Malum Persicum, Armeniacum, Tubera, Blitum, & lactucam.

Frig. & humid. in 2.

Cal. & hum. in 3. Zingiber.

Cal. & humid. in 3.

Frig. & hum. in 3. Portulacam, & fungos.

Frig. & humid. in 3.

Præter hæc sunt Animalium carnes, oua, lac, & pisces. quæ possunt dici humectantia.

De Aqua ait Galenus ipse Aph. 13. cit. *Aqua vero neq. epota, neq. extrinsecus occursans natura apta est solidas animalis partes humectare*, vinum exiccat. ergo solo potu Aq. hordei humectabimus corpora.

Aq. hordei.

Modo videndum an Hipp. vsus fuerit prędictis cibis humectantibus ad præparanda corpora ad Vomitum. & si considerauerimus, quæ ex Hipp. supra. cap. 2. excerpsi, reperiemus nequaquam prædictos cibos adhibuisse: sed omnigena cibaria, & triplex Vinum, Mazam cum melle, & oleo, Olera acria, pinguia, dulcia, & acida, ac salsa. proinde Raphanos acres, folia sinapi, nasturtiũ, quæ humores incidunt, & ad Vomitum pręparant. & bene dicit Cardanus in com. dicti Aph. 13. dicens *Pluri cibo: non qualitatem; sed quantitatem nos intelligere voluit*. vt decipiũtur alij, qui cum Galeno de qualitate interpretantur. quia Hipp. alias iubet ad satietatem cibum, & potum sumi. quod pertinet ad quantitatem. ergo. Corpora fluida esse facienda vult Hipp. multa copia ciborum, vt vasa distendantur, & ad motum faciliora sint. proinde Philotheus ait, emolliendos esse meatus, & partes ambientes, continentesq. laxandas, rarefaciendas, meatus aperiendos, & vasorum orificia amplianda, quę operationes pertinent ad corpora solida, & sic corpora fluida redduntur. sed ad fluxiles humores reddendos alia consideratio est. nec est confundenda fluiditas humorum, cum fluiditate corporum à philosopho, qui exacte, & distincte quæque considerare intendit.

Hipp. de quantitate loquitur.

Corpora fluida, non humores.

Sic corpora humida, & fluida fiunt pluri quiete, vt cap. 4. diximus. sic 7. aph. 67. legitur. *Si supra, sistere aluum, si verò infra, humectare.* & hic præparat vias, fluidas faciendo.

Quæ præparanda sint ijs, qui Helleboro purgandi sunt. Cap. XII.

Ribasius 8. collect. cap. 6. ex Antiquis sic nos docet. *Præparare debemus lectulum sublimẽ, itemq. alium, qui strata habeat, ceu lineas ab angulo ad angulum producta, & tertium quoq. pensilem: spongias quoq. & poscam, & Melicratum diuersis modis confecta: quorum vnum Hyssopum incoctum habeat, aliud Origanum, aliud Rutam, aliud deniq. Thymum. Oleum cyprinum, melinum, irinum, rosaceumq. Emplastra, Ellebori dilutum, Cucurbitulas, cuneolos, pennam digitalia, clysteres, fomenta, Absinthium, Vinum, cibos glandulam.*

Res necessariæ præparãdæ ex Oribasio.

Aetius verò ser. 3. cap. 132. scriptum reliquit. *Præparantur porrò ipsis ad opem ferendam lancinationibus, animi deliquijs, & conuulsionibus hæc. Aqua calida, & frigida, decoctum Hyssopi, mel, Ruta, pulegium, acetum, mala, panis calidus, vinum, pullus gallinaceus coctus, oleum commune, & Sycionium, sal, Galbanum, Castorium, cremor Veratri, Oleum Cyprinum, aut irinum, aut narcissinum pennæ, sternutatorium, cucurbitulæ diuersæ, lectica, seu ferculum, lectus stratum molle habens, Clyster.* & hæc omnia exacte considerare debemus, ad quid valeant, & cur Antiqui ea præparata habebant ante vsum Helleborismi. quod procul dubio efficiebatur, ad tollenda nocumenta, quæ à Veratri vsu euenire solebant.

Ex Aetio.

De lecto. Sectio I.

Ic auctor requirit tres species lectulorum: sed Aetius vno tantum lecto satisfit. igitur Oribasius ex Antillo primo vult præparari lectulum sublimem, secundo alium lectum, qui strata habeat ceu lineas ab angulo ad angulum producta: Tertio ponit lectum pensilem. nec est censendũ sine causa tres lectos ab antiquis præparatos fuisse.

Lectus sublimis.

Lectus

Lectus sublimis facile innotescit, est enim lectus vulgaris per quatuor, vel tres palmos supra terram, vt distinguatur ab humili lecto, qui humi ponitur, & credo Turcarum humilem esse lectum, Christianorum verò sublimem.

Lectus humilis.

Crederem hunc lectum eligi ad vomitum prouocandum, ex hoc enim lecto propensi facilius euomunt, quam in lecto humili, & terreno. Oribasius lib. 8. cap. 6. ait. post assumptum Veratrum. si validi sunt sedeant. *Si infirmæ sunt vires persuadebimus, vt in strato aliquo humi depresso vsq. ad duas, aut tres horas decumbant.* paulo post addit. Hæc omnia ideo facienda sunt, ne citius, quam par est Medicamentum euomatur. *Postea vero ægrotos in lectulo pensili, aut aliquo alio sublimi loco collocatos vomere permittemus.* Oribasius item deinde addit. *si non debito tempore purgari incipiat in sublimi lectulo, qui deorsū vergat, collocabimus.*

Stratum depressum.

Lectus pensilis.

Lectus angularis.

De alio lecto scribit Oribasius. cum vomere nequeant, *Si verò ne ita quidem euacuabuntur, eos in lectulo collocabimus, cuius strata angularia sint, & ipse sit pensilis, eosq. agitabimus, & concutiemus, & ibidem eos adhortantes, & iubentes, vt vomere contendant.* iste lectus angularis erit quadratus, sic habebit angulos. sed strata debet habere ceu lineas, fortasse erit lectus ex fascijs, seu lineis confictus, & pensilis leuior enim est, quam ex lana, vidi confectum pensilem lectum ex Rete, in medio latiore, facta ex cordis, & in summitatibus terminabatur in vnicam cordam, qua appendebatur, sic facile mobilis lectus erat per transuersum. quomodo infantibus paratur sublimis, & pendens lectulus.

Tertia species lecti est lectus pensilis, de quo Oribasius scripsit. *Est autem adnotandum, in ijs, qui in lecto pensili statuuntur, motum versus pedes, aut caput cieri, in ijs vero, qui vomere non possunt, in latera, in quo casu pensilis quoq. inæqualis esse debet, vt motus nauigationi similis efficiatur,* & Aetius. perseuerante purgatione. *lecto pensili reclinati commoueantur.* paulo post subdit. *assidue per lectum pensilem agitantes.*

Mulieres infantulis solent parare lectos pensiles, sursum, & deorsum; vel ad dextram & sinistram ad somnum cōciliandum. sed de forma lecti, mobilis, & pensilis egit etiam Santorius in prima fen. Auic.

De Spongijs. Sectio II.

Fomētā ex spongijs.

Q Vid sint Spongiæ notum omnibus est, horum vsus mechanicus ad nos nō pertinet, nec etiam quos habeat apud Medicos vsus. solum considerandum ad quid in Vomituris præpararent Antiqui spongias. reperio quidem Oribasium ex Antyllo transcribentem ad magnum singultum sedandum partes extremas vinculis excipere, easq. calefacere, tum fomentis, tum in aquam calidam infundendo; sed fomenta cum spongijs fieri solent. si verò immodici sudores superuenerint. ait. *Corpus spongijs aqua frigida, aut posca imbutis, & expressis, abstergendum.*

De Posca. Sec. III.

Posca contra sudorē.

P Osca vtebatur Antyllus perfundendo corpus nimio sudore relaxatum. est autem posca mixtum ex Aqua, & Aceto, & secundum quod Posca recipit plus, & minus Aceti validioris, vel debilioris, dicitur etiam Posca diluta, posca meraca, & mediocris. vbi notabimus Erratum in libro de Dinamidijs Galeno falsè tributo vbi legitur. *Poscam sic fac. ℞. Aquæ partes ij. Vini tres, & coquantur.* Galenus autem in sputo sang. 5. meth. dedit Poscam dilutam. & Hipp. lib. de Nat. mul. n. 101. facit fomentum ex posca meraciore influxu muliebri. Oxycratum vocant græci.

De Melicrato. Sec. IV.

Hidromel duplex.

M Elicratum, & Hidromel Græcè, latine est Aqua mulsa, scilicet mistum ex aqua, & Melle. duplex. aliud coctum, aliud verò crudum. Coctum in vsu est Polonis Medonem vocant, potens est, & validum, & quandoque inebriat. Antiqui pro Vomitu vtrumq. parabant, tum coctum, quia ex Dioscoride, datur imbecillis, & hominibus elanguescentis pulsus, & ijs, qui immodico sudore digeruntur, hoc igitur Vini loco esse potest ad roborandas vires; tum etiam crudum, quia ex Dioscoride. *Crudo vtimur cum moliri deiectionem, aut vomitionem incitare volumus, & ijs, qui venena hauserunt, ex oleo.*

Præparatio.

Quo ad præparationem scripsit Dioscorides. *Fit duabus pluuiæ aquæ veteris ad vnam mellis partem additis, & insolatis. Alij fontanam aquam adijciunt. & ad tertias partes decoquunt, & ita recondunt.* Verum hoc modo paratum erit syrupus valde densus. ex Mesue. *Fit è libra laudatissimi mellis cum Aquæ fontanæ libris octo in vase fictili vitreato lento igni decocta, despumataq. verum linteo percolata. Verum si aqua hæc paulo post bibenda erit, aquatior fiat, & statim à sublata spuma percoletur. Nam quæ longa coctione inlapij consistentiam acquirit, diutius quidem seruari potest, sed ægrius penetrat in remotas corporis partes, &c.* sic Antidotarium Augustanum, & alia Antidotaria cum Mesue ponūt Mellis lib j. Aquæ lib octo. Sed Antiqui cum Dioscoride Mellicratum parabant. Palladius enim lib. de Agricultura Mense Iulij titulo 7. de Hydromelite scripsit. *Incohoantibus caniculatibus diebus aquam puram pridie sumis ex fonte. In tribus aquæ sextarijs vnum sextarium non*

Ex Mesue.

Palladij.

despu-

despumati mellis admisces, ac diligenter per carenarias diuisum quinque horarum spatio continuo per inuestes pueros curabis agitare vasa ipsa concutiens. Tunc 40. diebus, ac noctibus patieris esse sub cœlo, sic etiam Dionisius Vticensis lib. 8. Agriculturæ. parat crudum, sed in Vmbra ponit per x. dies foramine relicto ad perspirationem. nos credemus Hippocratem velle Mellicratum Antiquo modo paratum, sicut, & sequaces datores Ellebori.

Quale melicratum su mendum.

Præterea Antiqui quatuor Mellicrati species requirebant cum Hyssopo, cum Origano, cum Ruta, cum Tymo, sed videntur esse superflua, quia, vt diximus aliàs Hyssopus, & Origanum parum differunt, ita etiam Ruta, & Thymus sunt similis facultatis, & facultate calida. nec ex Oribasij scriptis colligere queo, quando in Elleborismo vterentur Mellicrato Rutaceo, quando vero ex Thymo, vel alijs, sed obseruemus, quæ retulit Aetius ex Antyllo, & Possidonio. & ait. *His verò, qui circa mediam purgationem singultiunt, aquam mulsam dabimus, aut decoctum Rutæ, & aquam tepidam in potu*. deinde subdit. *Perseuerante vero purgatione oportet dare aquam mulsam calidam absorbendam, in qua decocta est Ruta.* Oribasius autem ex Antyllo ita refert. *His autem in media purgatione, cum singultu vexantur, Melicratum, in quo Ruta sit incocta sorbendum damus*. postea addit. si non sequatur purgatio. *Melicratum in quo Hyssopum, aut Origanum, aut Thymum incoquatur, sorbendum dabimus*. non multo post ita docuit. *Quoniam nonnulli difficulter vomunt, & ideo suffocantur, & sæpe etiam voce priuantur, id circo strangulationem sedabimus continua Melicrati sorbitione, in quo Ruta præcipue sit incocta, sin minus aliquid eorum, quæ prædicta sunt: idq. paulatim, & continenter propinabimus*. Demum ad Singultum scribit. *Si verò fuerit contentus, & vehemens, & multis os vibret, & quatiat, & conuulsiones inducat, in primis Melicratum dabimus, quod in singulis ictibus calidius absorbeatur, parum autem Rutæ simul decoquatur, aut per se succus exprimatur, & singulatim, aut ex Melicrato, aut calida aqua sorbendum exhibemus*. & hæc de Melicrato, tum simplici, tum composito ad Vomitum adiuuandum.

Quadruplex.

Ad singultum.

Ad strangulationem.

De Oleo Cyprino. Sect. V.

Oleum, & Vng. cyprinum.

NEc Hippocrates, nec Dioscorides Olei Cyprini meminere. sed Galenus 4. de compo sit. med. per g. dicit differre Oleum Cyprinum, & Vnguentum. proposuit autem aliquot pharmaca ex Asclepiade lib. eodem 8. c. 5. ad stomachi affectiones. & 2. per genera. c. 2. de Emplast. Andromachi. Oleum Cyprinum astringere cum caliditate scripsit. & lib. 4. c. 7. emollire dixit. sed quid hoc nobis conducit, si nescimus eius præparationem? Ergo ex eodem Aetio expiscari debemus Olei cyprini compositionem, qui sermone primo Oleum Cyprinum sic descripsit. (licet Nicolaus Alexandrinus c. 713. multo copiosius confecerit) & hunc sequutus est Nicolaus Mirepsius à fuchsio translatus.

Ex Aetio.

℞. Olei sextarios xxv.
Cyperi.
Helenij,
Iridis, an lib. j.
Sampsuci.
Hissopi. an. quadrantem.
Sem. Viticis.
Saluiæ. an. quadrantem.
Floris Cypri, seu Ligustri, lib. j.

Et hoc duabus cocturis coquitur. Nam reliquæ omnes species Vino odorato rigatæ pridie, postea oleo infarctæ coquuntur ad horas sex, sequenti die Oleum excolatur, & affusa aqua pura tertia Olei parte flos cypri inijcitur, vna cum tenerioribus ramulis non contusis, si vero siccus sit, contusis, atque ita coquitur hora vna.

Calefacit Cyprinum non instrenue, estq. tenuium partium, & ad vteros amplius perfrigeratos valde commodum. Nam crassos in ipsis humores attenuat. Cæterum vbi copia fuerit herbarum viridium Cyprinum sic præparatur.

	Nicolaus.
℞. Olei sextarios xv.	sextar. 60. semis.
Cyperi.	
Helenij,	
Iridis. an. semissem.	an. vnc. iij.
Sampsuci.	
Hyssopi.	
Saluiæ. an. sextantem.	vnc. j.
Viticis folior. Virid. sextantem.	
Fol. Citri viridium quintuncē.	v. iij ÷.
Chamælibani viridis. trientem.	vnc. ij.
Fol. Lauri virid. quincuncem.	vnc. ij.
Cypri florum dextantem.	vnc. vj.
Opobalsami semissem.	vnc. iij.

Oribasius ex Antiquorum sententia 8. Collect. refert Cyprinum Oleum conferre ad Vomitum excitandum digitis eo inunctis, & in os immissis. Aetius verò ex Antyllo, & Possidonio. ser. 3. c. 133 ait, Penna Cyprino intincta irritandum esse vomitum.

Hoc Oleum Cyprinum nō est in vsu, nec parari potest, quia desideratur Opobalsamū. ideo nec quid sit Cyprus, vel chamęlibanū, & alia declarare aggredior, Antidotarium Romanum docens modum parandi Olea per impressionem. ponit Cyperi, seu Alchanæ flores ad vnc. iiij. in lib. j. Olei, & tertio repetit infusionem.

De Oleo Melino, seu e Cydonijs, Sec. VI.

DEbemus sumere Oleum Melinum ex Cydonijs paratum, vt iubet Aetius serm. 1. sed quia præstantius est, quod nunc in Officinis paratur, & in Antidotario Romano clare describitur, super quod legitur etiam nostrum commentum, ideo de eius præparatione hic verba non faciemus. laudauit ipsum Aetius ad parum refrigerãdum, & multum adstringendum, vt stomacho familiare ipsum proposuit pro eo inflammato, & debili irrigandum, & in epithematis impositum, ac potum.

Oleum Melinum præstantius.

Tamen ad Vomitum adiuuandum Oribasius proponere Oleum Melinum, aliquis censere posset. sed aliter se res habet; Quia è contra corrigit nocumenta Vomitus. nam Aetius. ser. 3. cap. 118. ex Oribasio. scribit. *Oleum melinum, & Vinum calefacito, & in hoc linteum tinctum ventri admoueto.* ad purgationis excessus fortasse etiam in nimio sudore, hoc oleo corpus. iniungebant.

Ad sistendũ Vomitum.

De Oleo Irino, Sec. VII.

HOc oleum ex iridis radice cõponitur, Dioscorides quidem proponit Vnguentum irinum; sed nos sequemur descriptionem Olei irini ab Aetio allatam, qua censeo vsos Antiquos in Vomitu, & ipsum Aetiũ.

Ex Aetio.

℞. Iridis.
Aspalathi.
Cyperi.
Helenij. an. lib. v.
Opopanacis semissem. quidam verò quadrantem.
Anchusæ sextantem.
Olei sextarios. xxx.
Aquæ. sextarios. xv.

contunduntur omnia crassius, & macerantur biduo, deinde coquuntur horis sex, tum inijcitur Opopanax Vino præmaceratus, ac tritus.

Aliquando ad prædicta additur.
Floris iunci odorati
Ligni Balsami.
Nardi celticæ. semissis.
Cassiæ. quadrans.

aduertendum, quod Cyprus, & Cyperus differunt.

Vis huius calfactoria est: sed non acris, præterea perfrigeratis partibus commodat, roborandiq. ac molliendi vim quandam possidet.

Vtuntur tamen hoc Oleo Oribasius, & Aetius veluti Cyprino ad Vomitum incitãdum. Penna, digito, vel digitali eo inuncto in guttur immissis ad vomitum prouocandum. sed vsui etiam esse potest perfrigeratis extremis, & conuulsis.

Vsus Olei.

De Oleo Rosaceo, Sec. VIII.

ORibasius simpliciter scripsit *Oleum rosaceum* esse præparandam pro Vomituris. sed hoc duplex est completum, & Omphacinum. quorũ compositio, & in nostro Antidotario Romano extat, & omnibus pharmacopeis nota est. quærimus vsum in vomituris, vel vomentibus. quod ex Aetio serm. primo. *refrigerat, humectat, mitigat, & somnum inducit.* sed loquitur de Omphacino. quod aliquantulum etiam adstringit, & in vsu erit ad inunctiones, & frictiones, prout paulo post dicemus. ita Oleum ros. completum relaxat magis, & lenit.

Facultas Olei rosacei.

De Oleo communi. Sect. IX.

IVbet etiam Aetius, vt sint in promptu Oleũ Narcissinũ, & Oleum Sycioniũ. Et quidem Oleum commune non modo secundum Regiones differt, & species, verum etiã secundum ætatem, & secundum maturitatem. & denique secundum præparationem; vnde diuersas facultates sortitur.

Regiones quidem diuersæ diuersæ facultatis Olea producere, perbelle docuit Galenus scribens. *Ex agresti Oliua oleum expressum squalidissimum est ex omni Olei genere, & post Istricum quoque: deinceps illis est Hispanum. Pinguissimum est Libycum, & Cilicium: simul autem pingue, & tenue Sabinum. In medio comprehensorum omnium sunt, tum id, quod per Cycladas insulas nascitur, tum quod per Græciam, Asiamque.* sed Plinius lib. 15. ait. *Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto Orbe, maxime agro Venafrano, eiusq. parte, quæ Licinianũ fundit oleũ. Vnde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Reliquũ certamen inter Istriæ terram, & Bæticæ par est. Vicina bonitas Prouincijs est, excepto Africæ frugifero solo.*

Diuersitas Olei ex Regionibus.

Species autem Oliuarum plures sunt. licet duas tantum proposuerit Dioscorides. Agrestem nempe, & satiuam. Plinius posuit, Pausiam, Orchitem, Radium, Liciniam, Culminiam, Neuiam, Cotum, Cuminiam, Contiam, Sergiam, meminit etiam Oliuæ Aegyptiæ carnosissimæ, Decapolis verò Syriæ per quam paruarum nec cappari maioris. carne tamen commendatæ. Columella Oliuarũ decem genera numerauit. sed multo plura reperiri non est dubitandum. nam alij numerant Aethiopicam, Boemicam, Indicam, &c. & ita secundum diuersas plantarum, & fructuum formas necesse est diuersum exprimi succum Oleosum.

Genera oliuarum.

Variant

Aetas olei. Variant etiam Vires olei ob ætatem, nam recens præstat ad cibum, quo autem vetustius, ex Diosc. ac pinguius, eo ad medicamenta aptius est. Vetus enim magis calfacit, & vehementius discutit.

Maturitas Oliuarum. Differt secundum maturitatem ex Oliuis immaturis omphacinum, ex Maturis completum.

Qualitates. Differt denique Oleum colore, sapore, & Viribus secundum diuersas præparationes. nam aliud Oleũ præbet Oliua ex arbore manu decerpta. vt docuit Plinius. aliud vero per se decidens. aliud item exprimitur ex Oliua coaceruata, & ex se incalefacta, aliud in tabulato sparsa seruata, aliud verò statim decerpta.

Oleum Sicyonium. Ita etiam Dioscorides docet candidum Oleum parare admista aqua, &c. sic lotum, & illotum differt.

Sicyonium verò Oleũ à Sicyonia regione, vbi maximè fieri consueuit, cognomen accepit, hoc Aetius in promptu adesse pro Elleborismis iussit. eius parandi ratio apud Diosc. hæc erat. *In lebetem oris lati, stanno inductum, funditur noui olei albi, quod crudæ Oliuæ reddiderunt, congius vnus, aquæ semicongius. Leui id igne coquitur, leniter mouendo: vt vbi bis efferbuit, & subtracto igne refrixit, innatans oleum concha decapulatur, & adiecta noua aqua conferuescit, & reliquis, vt diximus, peractis, reponitur.*

Sed in Antidotario Nostro Romano legetis aliud Oleum Sycioniũ. quod ℞. Olei dulcis, partem vnam. Radicis Cucumeris Asinini contusæ. succi eiusdem radicis. an. part. semis. decoq: omnia simul in duplici vase ad succi consumptionem. cola, exprime, & reconde. Quod oleum in vsu esse poterit ad Vomitum excitandum.

Facultas Olei. Et his præmissis modo considerandum, quæ sint vires prædictorum oleorum, quæ in Helleborismis adhiberi possint. ex Dioscoride habemus, quod vtile stomacho sit, eo, quod astringat. & sudores sistat. item quod calefaciat, à perfrictionibus corpus tueatur, ipsumque promptius ad obeunda munera reddat. Vetus autem Oleum magis calefaciet, & vehementius discutiet. è Silnestri oleum magis astringit. Sicyonium Aetij magis calefacit, febri, ac neruorum vitijs prodest. Galenus dixit esse humidum, & moderate calidum (illud vero ex cucumere solutiuum est) sed omphacinũ astringere, & refrigerare.

Vsus Oleorum. Aetius docet horum oleorum vsum in Helleborismis, vt perseuerante purgatione demus aquam cum oleo. aut penna oleo linita vtamur. in contractionibus autem crurum, & manuum liniamus fortiter illinendo, ac calfaciendo, & fricando extrema, & musculos in suris. Sit autem oleum Sicyonium Aetii, aut quoddam ex mollientibus, & lassitudinem, ac dolorem eximentibus Acopis appellatis. & subdit Aetius. oleo multo dulci totũ corpus maxime verò contractas partes illinamus. Et Oribasius ex Antyllo. transcripsit. Oleum Sicyoniũ, & vetus, & ex Acopis, quæ calfaciunt, & molliunt lenire cõtractiones soluere. Quare valde vtile erit oleum in Elleborismo.

Sed vt oleum sit Vomitorium supra lib. 2. c. 60. docuimus.

Oleum narcissinũ Aetij. De oleo autem Narcissino dicam. Dioscoridis misturam esse absolutam. & accipiẽdum oleum Narcissinum ab ipso Aetio traditum lib. 1. quod fit solis floribus Narcissi in oleum dulce impositis, & insolatis, & ter reiterata infusione, ac insolatione. hoc dicit valere, vt Anethinum; sed esse calidius. & hoc vtendum in causis frigidis tendinum, & musculorum, quia mollit, & humectat.

De Emplastris. Sect. X.

Quæ Emplastra. Oribasius scriptum reliquit, ex Anthylli doctrina in prõptu debere esse Emplastra, quibus succurramus symptomatibus in Helleborismis superuenientibus. nos modo dubitamus, de qualitate istorum Emplastrorum Oribasius quidem Emplasticis vtitur ad cohibendos nimios sudores, sed Emplastra Ventriculum Vomitu laxatum roborantia admouere licebit.

De Hellebori diluto. Sect. XI.

Oribasius iubet in promptu debere adesse post assumptũ Veratrum etiam Veratri dilutum, cremorem vocat Aetij interpres, parabatur ex Aetio hoc modo.

Ellebori cremor. ℞. Hellebori ramentorum. dra. v.
Aquæ pluuialis Heminam semis. macerentur ad triduum, deinde colentur, & calefiant, uase duplici, & exhibeatur totus cremor. aliud autem est decoctum. dabant ex Aetio, & Oribasio hanc aquam senibus, & pueris, & ijs, qui laxiorem corporis habitum habent, qui leuem morbum habent, & qui facile strangulantur.

Vt prosit. Sed in ijs, qui iam Helleborum in substantia assumpserunt, scribunt isti. *Si vero valde vexentur à strangulatione cremoris Veratri cyathos tres, aut quatuor offeremus. Nam ex qualitate adiuuat purgationem.* & addit Oribasius reprobanda esse alia vomitoria, quia Ellebori dilutum eiusdem qualitatis cum Helleboro est, & eius purgationem adiuuat. sed alia vomitiua, cum diuersæ qualitatis sint, stomachum solum irritant, Helleborum verò non commouent.

De Cucurbitulis, & Cuneolis.
Sect. XII.

Debent esse in promptu multæ Cucurbitulæ diuersorum generum, vt succurrere ijs possimus symptomatibus, quæ ab assumpto Helleboro succedunt. Primo autem si nausea adfuerit, & periculosum sit, ne assũptum medicamentum nimis festinanter euomatur, consulit ex Anthyllo Oribasius, vt Cucurbitulas ex multo igni dorso, & ori ventriculi applicemus.

Cucurbitulę

Deinde Cucurbitularum vsus erit in maximo, & frequenti singultu conuulsiones afferente, & scribit Oribasius. alijs non cõferentibus, *si ita quoque molestia perseueret, per totam spinæ longitudinem cucurbitulas applicabimus. Si verò admodum ossea spina fuerit, dorso prius perũcto cucurbitulam sub magna colli vertebra affigemus: eamque deducere sensim, & deorsũ in spinam trahere conabimur, cumque ad eum locum perducta fuerit, vbi ventriculus adiunctus est, aliam quoque admouebimus prope vertebram, & ita eam etiam deducemus, atque ita primam ablatam iterum superius applicamus; nam sæpenumero cucurbitulæ admotæ stomachum à singultu contractum, & veluti contortum dirigunt, & in suum statum redigunt*, quod idem Aetius quoque refert.

Ad singultum.

Præterea in nimio purgationis excessu Aetius, & Oribasius ex Anthyllo, vtũtur cucurbitulis, tum Hypocondrijs, tũ verò dorso admotis, & vi etiam auulsis.

Ad nimiam purgationẽ.

Cunei, & Cuneoli sunt parua frustula lignorum vel buxeorum, vel alterius ligni, item omnia ossea. ad longitudinem sex, vel septem latorum digitorum, ad latitudinem vnius digiti, ex vna parte angustiora, ex altera latiora scalpelli in modum. Horum Cuneolorum vsus nullus alius est, nisi ad aperiendum os. ita Oribasius scripsit. *Si vocis, ac sensus expertes fiant, cuneolis eorum dentes diducemus in vtramq; partem, & pennas immittemus, &c.* aliquãdo medicamẽta, vel cibum.

Cuneorum vsus.

De Pennis, Digitalibus, & Loris.
Sect. XIII.

Ad vomitum excitandum digitum, vel pennas quascumque oleo aliquo inũctas imponit quæcumq. muliercula; sed in Elleborismis pennarum delectus faciẽdus est, vnde Oribasius docet, vt *pennas Anserinas ex cauda octo, aut decem cyprino, aut irino intinctas* indamus.

De pennis Anserinis.

Ad proritandum etiam vomitũ Anthyllus, & Possidonius vtebantur digitalibus, quæ descripsit Orib. dum ait. *Conjuuntur digitalia ex corio Carthaginensi, aut alio quouis mollissimo ad longitudinem digitorum decem, aut duodecim instar digiti, ex his spatium senum digitorum lana impletur; reliquum verò, quod quaternum digitorum est, inane relinquitur, vt digitis aptetur: hæc igitur antedictis vnguentis intincta in stomachum immittemus.* & horum digitalium pluries Aetius meminit. & sunt valde apta ad incitandum Vomitum.

Digitalia.

Sed Scribonius Largus proposuit *Lorum vomitorium*, quod paucis est notum. & indicat rem ex corio, seu loro confectam ad vomitum irritandum aptam. vnde vel erit digitale prædictum, vel frustrum lori ad palmi longitudinem, & vnius digiti latitudinẽ, vel planum, vel contortum. Igitur Scribonius c. 188. vbi loquitur de, Opio poto, curandis ægris, scriptum reliquit. *Adiuuari porro debent, qui biberunt aqua cum oleo in vinum admixtis sæpius datis, & frequenter reiectis per pennam, aut Lorum vomitorium.* Hæc autem quilibet, qui legit, statim agnoscit Lorum hoc esse Pinnæ substitutum. Vnde eodem modo, ac pinnam agere, nempe vt pinna prouocat vomitum in os, & fauces immissa, ita etiam faciat lorum, quod ab vsu vomitorium cognominatur.

Lorum Vomitorium.

Profecto *Lorum* apud Latinos, vel corrigiam, vel cingulum, vel hebenam, vel retinaculũ indicat. Sic Hippocrates sæpe vsus fuit loro ex corio bubulo, vel alio. Lorum etiam dicitur id, quo serui cædebantur, hinc illi serui, qui alios loris cedere destinati erant, & semper secum lora ferebant *Lorarij* dicebantur. Semper autem per lorum intelligitur quid ex corio animalium cõfectum. Sic apud Catonem *Loreus* funis cap. 3. legitur. & Plinius lib. 18. cap. 31. *Antiqui*, inquit, *funibus, vittisque loreis ea detrahebant.* vnde constat *lorum vomitorium*, fuisse aliquid factum ex corio aliquo, & pinnæ instar, ac vice ad uomitum prouocandũ concinnatũ.

Lorũ quid.

Lorarij.

Loreus funis

Sed an esset planum, vel contortum, nõ clarè constat, constat solum, quod sæpe lora contorquere in funis modum, vel aliter solerent antiqui. Qua ratione ijdem *Loripedes* vocabant eos, qui in Lori contorti modum contortos pedes hebebant, ut apud Plautum, & Iuuenalem clare constat. Nè dixeris Loripedes, habuisse pedes loris constrictos, ad obliquos dirigendos, vti nunc puerorum pedes districtos loris sursum alligare solemus. Crederem igitur *lorum vomitorium* fuisse frustum lori ex corio ad palmi longitudinem, & digiti latitudinem, quod fuerit, uel planum, & latum, uel in se contortum candelæ in modum, flexile quidem, & rumpi ineptum, quia talis est natura corij. quod inunctum aliquo unguine in guttur immitteretur, vt solet digitus, penna, & quid simile ad irritandam ventriculi expultricem facultatem ad vomitum. Sic autem ego parare soleo *Lorum vrinarium*. sumo corium rubrum Turcicum, uel Belgicum, seco in fru-

Loripedes.

Lorum vrinarium.

frustra tenuia ad palmi longitudinem, ut uertantur in tenuissimas candelas, & quia rotunda ex quadratis efficere, intendo: ideo ea madefacio, postea tabula parua leui superposita voluo, vt contorqueantur, & rotundam formam acquirant: siccari sino, his pro candelis vtor in meatu vrinario immissis ad carunculam exterendam; nam hæc candela siccata dura est, & uncta facile immittitur, in meatu autem permanens humectatur, & tumefit, sic meatum dilatat, carunculam siccat, & exterit, ut gentianæ radix in fistulis; sed hæc candelula coriacea, & loracea dum extrahitur, abrumpi nequit, ob lentorem.

Obiectio. Dicere quis posset, *lorum vomitorium* idem esse, ac *digitale* uomitorium, quia vtrumque ex loro fiebat, usus idem. nempe, ut pinna ad proritandum uomitum. ergo materia, forma, & usus idem lori uomitorij, & digiti uomitorij.

Solutio. Sed responderi posset, formam, & figurã uariare; nam digitalia habebant formam digiti, lorum autem habenæ, uel candelulæ.

De Clysteribus, glandulis, fomentis, & Absinthio. Sect. XIV.

Clysteres in omnibus fere morbis cõferunt, sed diuersimode parati, & cum Oribasius, & Aetius iubeant, ut in Elleborismis sint in promptu Clysteres: à nobis est nũc quærendum, quis debeat esse usus Clysterorum: audiamus Oribasium transcribentem. *Si periculum, quod ex suffocatione imminet, nullo ex dictis remedijs subleuetur, acerrimo clysteri transigemus, intermissionem enim periculi præbet, & tempus nobis suppeditat, vt alijs vti remedijs possimus.* & idem confirmauit Aetius. reuellere igitur cõnabantur Antiqui materiam cum impetu in fauces irruentem. *Clyster acrior reuellẽs.*

Grandulę. Glandulas autem præparatas debere esse iubet Oribasius. sed non docet, quando his utendum, & cur; sed nos dicemus eundem habere usum, ac clysteres; sed multo debiliores esse, ut anum tantum irritare possint ad fæces detrudendas; sed ex ualidis compositas aliquid attrahere posse, cõcedimus, & ualentius reuellere.

De Fomentis ab Oribasio ex Antyllo requisitis sentiemus. quod non solum conferant, ut supra diximus, ad præparanda corpora ad Elleborum sumendum; sed etiam eo assumpto, & ad Accidentia ab eo orta, corrigenda. sic Oribasius in maximo singultu conuulsiones excitante tãdem partes extremas calfacit, tum fomentis, tum in aquam calidam infundendo. quod si contractio musculorum acciderit, qui in cruris sura sunt, itemque in femoribus, & brachijs, & musculis masticatoribus, & in extremis pedibus, & potius etiam in manibus, idem Oribasius sedare conatur copiose fouendo, quem sequitur etiam Aetius ex Antyllo, & Possidonio. *Fomenta.*

Præterea Oribasius iubet in prõptu esse Absinthium. quo vtitur dupliciter ad supprimendum uomitum. Primo ne assumptum medicamentum nimis cito euomatur ante quam uentriculum sua qualitate inficiat, vt igitur aliquandiu in uentriculo cõtineatur. parum aquæ feruentis per interualla sorbendum offert. sique uehementer stimulẽtur, parum succi Absinthij, aut eius decocti addemus. Secundo Oribasius, & Aetius si fuerit nimia purgatio, ut compescatur uomitus, scribũt. Summe uomitũ cohibere Absinthij potionem. *Absintium.*

De Vino, & cibis. Sec. XV.

Denique Oribasius Vinum, & cibos debere adesse consulit. Aetius uero, Aquam calidam, & frigidam, Acetum, mala, panem calidum, Vinũ, pullum Gallinaceum coctũ. Nam Oribasius docet casum uirium Alimentis, & Vino esse recuperandum. Nos utimur iure Gallinarum, quo autem modo patientes sint nutriendi, dicemus part. 3. dũ agemus de ijs, quæ sunt facienda post Vomitum; nunc autem agimus de præparandis ante Vomitorij exhibitionem. *Aqua calida, frigida. Acetum. Vinum. Panis calidus. Pullus coctus. Ius Gallinæ*

PARS SECVNDA.

De ijs, quæ sunt facienda in Vomitu, & simul.

De Correctione Accidentium superuenientium.

POstquam assumptum fuit Veratrum, medicamentũ vomitiuum fortissimum, cuius exemplo nobis innotescit aliorum medicamentorum Emeticorum actio. primo debet Medicus efficere. vt assumptum medicamentum aliquantisper in uentriculo retineatur, & donec incipiat in Ventriculo eius facultas actuari: nam si id illico euomeretur, nihil vtilitatis ab eo assumpto patienti proueniret. Ideo primo curandum, ut qui medicamentum sumpserunt, uomitum per aliquod tempus cohibeant, ut puta per tres, uel quatuor horas.

Intẽtio Medici.

Quid faciendum statim assumpto medicamento. Caput I.

ORibasius lib. 8. c. 6. & Aetius ser. 3. c. 132. ex Antillo, & Possidonio transcribunt. *Si facile purgentur ij, qui Helleborum biberunt: hæc postea faciemus. vbi medicamentum biberint, aquam frigidam ori colluendo, aut absorbendam dabimus. Si quæ vires constent, eis persuadebimus, vt sedeant: si infirmæ sint, vt in strato aliquo humi depresso vsque ad duas, aut tres horas decumbant, & odoramenta quoq. per interualla offeremus, & aquam frigidam ad os colluendum exhibebimus: mentemq. aliqua lepida fabella abducemus, extremas partes confricabimus, & vinciemus. Hæc omnia ideo facienda sunt, ne citius quam par est, medicamentum euomatur.*

Ne cito vomitus irrũpat.

Si vero antequam tempus opportunum sit, vomitum irritare, metusque sit, ne medicamentum reijciant prius quam vllum ab eo fructum ferant, vt ipsum contineant, hæc faciemus.

Aquam frigidam dabimus ad os perpetuo colluendum, si non sedetur perturbatio, poscam: & extrema valde constringemus, & fricabimus, & Muriam, quantum parui mystri magnitudinem cõpleat, per interualla in os indemus: aut vt Capparim ex muria in ore contineant, sileantque nulloq; motu cieantur, vel vt sedentes valde sursum versi collocentur, imperabimus. Si ne ita quidem leuentur, cucurbitulas ex multo igni dorso, & ori ventriculi applicabimus, & parum aquæ feruentis per interualla sorbendum offeremus, sique vehementer stimulentur, parum succi absinthij, aut eius decocti addemus. Nemo enim ita procliuis ad vomitum est, neque stomachum ita habet auersum, qui non à duabus, aut tribus ex his remedijs leuetur. Nos autẽ hoc æuo, ne medicamenta purgantia, etiam leuia euomantur, Solemus aspergere aquã frigidam in faciem, os aqua frigida colluere, & uola manuum percutere aquam frigidam in uase lato positam. mandere limonis, uel aranciorum frustula, vuam immaturam, pira, poma, Mespilum tricoccon, cepam quoq. item fructus in aceto conseruatos, nempe capparim, vuam, fæniculum, oliuas, pruna, persica, citrulos, & huiusmodi, sed mirabiliter nauseam compescit, & medicamenti odorem tollit frustrum carnis salitæ porcinæ, tunc super prunas assatæ, suo enim odore tollit medicinarum odorem, & suo salso sapore uincit medicamẽti assumpti saporem. confert etiam odorare Acetum rosaceum, & eo nares, ac labia inungere. item fricare extrema, &c.

Mos nostratium.

Ad hoc etiam facit, quod docuit Mesue in canonib. scribens. Si Medicamentum assumptum fuerit abominabile, aut stomachus fuerit imbecillis, ob idq. uomitus timeatur, à corporis, & animi motibus, quãtum potes, abstine, donec in medicamentum ipsum natura undique agat, aliter in naturam non acturum; odoretq. æger flores, & alias plantarum partes suauiter olentes, mentham, sampsuchum, citri folia, & fructum, apium, Absinthium, cydonia, macianum, rosas, bolum aqua rosarum. & aceto aspersum, lutum, quo panni abluuntur, rosis recentibus, & aq. rosarum nutritum. Extrema quoq. fricuisse, & uinculis dolorificis adstrinxisse, manus item ac pedes aquæ calenti multum mordenti imposuisse iuuat. Sic etiam medicamentum stipticum mordere, & quasi lambendo bibere. faciem aqua rosata, uel alia redolente leuiter aspergere, gaudere, delicias curare præsertim nausea incipiente. hæc enim uomitum prohibent.

E contra uero interdum medicamenti actio nimis retardatur, & nec nausea, nec Vomitus apparet. ideo subdit Oribasius. *Si verò contra propter robur stomachi, aut aliquam aliam causam non debito tempore purgari incipiant, in sublimi lectulo, qui deorsum vergat, collocabuntur, & vt digitos in ore coniiciant, iubebimus, & vt gurgulionem, & tonsillas vnguium latitudine contingant. ita enim potissimum vomitus irritabitur. præterea iubebimus, vt tibias, & poplites quãplurimum possint, extendant, & flectant, itemque spinam, & vt vtriusque manus pugnos in ventrem impingant, aut nos impingemus, si ipsi per se non poterunt: si verò ne ita quidem euacuabuntur; eos in lectulo collocabimus, cuius strata angularia sint, & ipse sit pensilis, eosque agitabimus, & concutiemus,*

Ad Vomitum irritandum.

Pugnos in vẽtrem impingere.

mus, vt ibidem eos adhortantes, & iubentes, vt vomere contendant, & in eam rem incumbant: eorumque digitos irino, aut cyprino inungemus. Noui etiam, qui scammonij liquore digitos inungerent, & ita purgationem concitarent. Sed si ita non sequatur purgatio pēnas anserinas ex cauda octo, aut decem cyprino, aut irino intinctas indemus. aut etiam digitalia. & de his etiam supra loquuti sumus. Scribonius Largus proponit lorum uomitorium, de quo etiam paulo ante verba fecimus.

Neq. hic valent, quæ proponit Mesue in Canonib. si Medicamentum benignum nō euacuauerit: sed praua symptomata induxerit. proponens adstringentia, vt cydonia, mastichem, &c. deinde balanos, & clysteres ad inferiora trahētes, & tandem phlebotomiam, primū ex brachij interna, deinde uena malleoli. quia Mesues loquitur de medic. infra purgante, nos autem de Vomitorio. & debemus uomitum retardantem excitare, non autem Naturam diuertere.

Vsus lecti pensilis. Addit Oribasius. *Est autem adnotandum, in ijs, qui in lecto pensili statuuntur, motum versus pedes, aut caput cieri, in ijs vero, qui vomere non possunt, in latera, in quo casu pensilis quoque inæqualis esse debet, vt motus nauigationi similis efficiatur.*

Porro quum ab assumpto medicamento æger per tres, uel quatuor horas à Vomitu se continuerit. & iam tempus idoneum cēseatur ad Vomendum: iubet Oribasius, ut *ægros in lectulo pensili, aut aliquo alio sublimi loco collocatos vomere permittamus; Primum namque calor stomachum, & gulam inuadet. deinde saliua, & humor in os confluet, quibus sputo reiectis, iterum pituitam obuolutam reijciunt, tum interiecto spatio partem cibi & medicamenti cum pituita euomunt, idemque interiecto spatio faciunt. cumque medicamentum atq. cibum euomuerunt, pituitam cum exigua bilis portione reiectant: tumcum multa bili pituitam, & denique bilem puram vomunt.* (Aetius addit. Sæpe etiam uenter inferior subducitur, quando sanè etiam tolerabilior purgatio contingit.) *leniter etiam in tempore intermedio singultiunt, & habent aliqui faciem ferme face succensam; & rubentem tum venæ attollentur pulsusque rarissimus fiet. Vbi vero purgatio processerit, probum colorem vultus acquiret, pulsus densus, maiorque reddetur, ac singultus cessabit, & longiore spatio interiecto, & paulatim voment. His autem in media purgatione, cum singultu vexantur, melicratum, in quo Ruta sit incocta sorbendum damus. ad finem verò tepidam aquam dantes paululum intermittimus: tum vt aquam ipsam, & si quid eidem adiaceat euomant, imperabimus, totum verò corpus aliquo pingui valde vngemus, & interiecto duarum horarum internallo lauabimus, & cibum stomacho idoneum offeremus.* & sic completa est operatio Ellebori.

Principium Vomitus.

Processus purgationis.

Animaduersio. Gal. 3. de facile parab. 166. ex Basilio Icto Melitinoto scriptum reliquit. *Quando autem vomis, caueto, ne aquam prius, aut postea biberis: dumq. vomis oculos velato, & deligato. stansque vomito loco edito, aut super fluuium.* Hipp. autem de int. aff. n. 7. si non prompte succedat uomitus ait, *irritatione per pennam facta vomat.* deinde n. 13. *Si verò vomitus non sequatur tempore iam aliquo interposito, aquæ tepidæ poculo magno superingesto vomat irritatione per pennam facta.* deinde clarius n. 30. *Prompte vomat irritatione per pennam facta. Si verò vomere non possit: aquæ mulsæ tepidæ poculum duarum heminarum insuper bibat, ac sic vomat.* aliter docet 5. in 6. Epid. *Eum qui Veratrum bibit, si citius purgare volueris, lauare oportet, aut comedere.* quæ confirmans Paulus lib. 7. c. 10. inquit. Quod si Vomitus ſere oboriatur mulsa potui data, uomere æger cogendus est, pinnis oleo madidis in os demissis, si nec sic quidem proficiatur. in balneum deduci debet. ad eandem intentionem Alexander lib. 1. cap. 18. de Lapide Armeno ad Melanch. Mulsam adhibet. Sed Haly Abbas. 2. pract. c. 56. proponit decoctum Anethi cum melle, & sale. Et concludam hoc caput ex l. 1. ad Glau. 14. Qui ex Vitiosis humoribus os uentriculi uellicantibus dissoluuntur, hos post aquæ calidæ, aut hidrælei potum fac euomere, quod si difficulter euomant, prius concalefacere oportet, quæ os uentriculi circumstant loca, & manus & pedes, quod si neq. hoc modo possunt euomere: digitos, aut pennas demittendo, irritare oportet, quod si neque sic euomant, rursus his oleum calidum, quam optimum exhibendum. Solet autem sæpius oleum non solum ad uomitum irritare; sed etiam uentrem molliorem facere. & hæc Galenus.

Irritatio per pennam.

Mulsa.

Balneum.

Nec pertransire queo Hippocratis diligentiam quia uarias exhibet potiones. aliquando sumenda vult, tardius primum, deinde uelocius. aliquando primo paulatim. deinde affatim. aut citra res alias calidum, alias uerò tepidum, & hæc erunt exempla.

Hip. de sal. dieta. t. 18. Sit Hyssopi quadrans contriti in cōgio aquæ, quem ebibat, acetum effundens, & sal aspergens, quo sit iucundissimum. bibat *tardius primum, deinde velocius.*

Gal. in com. Nam à principio si affatim bibisset, continuo uomeret, prius quam omne ebibisset, atque succos in uentre contētos abstersisset, quibus cum una effunderētur, quos primo uenæ habent. Sin autem primo lentius postea omnino bibat largius, ea ratione fiet, ut medioeri tempore continere possit, atque in tempore impetum ad uomitum capiet, quod tandem magis affatim bibat.

T. 20. In potu triplex uinum miscebis, austerum, dulce, & acidum, primum meracius, & paulatim, longoq. temporis interuallo, deinde dilutius, celerius, & affatim.

Gal. in com. Proinde dilutius bibere uinum celerius, & affatim, de his, qui cup üt

vomi-

vomitum, non absonum uideatur, dictum esse, quandoquidem his, qui retinere uolūt, & concoquere alimentum, contraria conferunt, meracius, paulatim, ac tractim. Quare autem, quæ omnino retentioni sunt contraria, hæc offerat prima iam iam vomituris, non habeo, quod probabile afferam. ait Galenus.

2. de Morb. 53. Erisipelas Pul. calidum hoc bibendum prebet.

At de int. aff. 7. ubi vero tepida facta fuerint, bibenda dato, aut apprehensa lingua, sensim per fistulam infundito.

Hipp. de Aff. inter. num. 17. in Tabe. 31 Hæc citra respirationem bibere iubeto.

De int. aff. 30. M. Hepaticus. Vbi tepefacta fuerint, tepida bibenda dato, &c. si uero Vomere non possit Aq. mulsæ tepidæ poculum, &c.

De affec. 15. Doloribus Ventris in æstate tepidam bibendam dato.

Massaria. cap. de Cholera. Vbicumque imminet periculum Vomitus abstinendum est à rebus tepidis: contrà uerò vbicumq; intenditis prouocare vomitū perpetuo utēdum est tepidis.

De Symptomatib. superuenientib. Elleborismo. Cap. II.

Non semper à vomitorijs, & alijs medicamentis purgantibus assumptis succedit benigna expurgatio, & qualis à nobis desideratur, vel enim (vt adnotarunt antiqui, & ob id superuenientium correctionem docent Oribasius, Aetius, Mesue, Auicenna, & alij) medicamentum assumptum nimis cito euomitur, & antequam in Ventriculo actuari potuerit. uel nimis tardè operatur. aliquando uero superueniunt, strangulatio, singultus, contractio, delirium, animi defectus, exolutio, casus uirium, nimia purgatio, immoderati sudores, & addit Mesue, angustiam, uentris tormina, æstuationem corporis, capitis dolorem, uertiginem, scotoma, seu oculorum obtenebrationem, pandiculationes, & oscitationes excitari. aliquando uero nimia sequitur euacuatio. aliquando etiam febris. *Symptomata super venientia.*

De Cephalalgia in purgatione. Cap. III.

Qvia hic agimus non modo de Helleboro; sed de omnibus medicamentis uomitorijs; ideo de omnibus symptomatibus, quæ ab assumptis medicamentis uomitorijs prouenire possunt agendum est; Quod si Cephalalgia ex Mesue prouenire potest ex medicamento infra purgante, rationabile est, multo magis posse excitari à medicamento sursum ducente, ad caput vergente, caput implente. quando igitur Mesue scribit. *Dolor capitis à purgatione fit, vaporibus in caput sublatis à medicamento purgante, præsertim violento, aut imperfecte vacuante, aut materiam mouente quidem in capite; sed non educente: aut à causa aliqua externa superueniente, vt capitis calore, frigore, & similibus: eius autem doloris curatio est quoq. in promptu, causa ipsius cognita.* *Doloris capitis causæ.*

Si enim à uapore est sursum ascendente excitatus capitis dolor, indicatio erit reuellendi uaporem istum caput petentem, aut deriuandi, uel à capite repellendi eum, aut uias intercipiendi, per quas ad caput fertur, aut denique euacuandi materiam, à qua uapores eleuantur. *A vapore.*

Mesues autem docet, si fuerit dolor *ob vaporem sursum ascendentem*, hunc ad contraria reuellendum esse. plurimis quidem remedijs; sed sectam malleoli uenam esse remedium præstantissimum.

Si uerò uapor ille *iam sit elatus*, idemque *calidus*, humeralem uenam incidimus.

Si autem frigidus fuerit uapor curandus quomodo alij dolores à causa frigida.

Verum si materia est commota, tandem, quando cocta erit uacuetur purgatione idonea. *A Materia.*

Si postremo dolor capitis pendebit ab intemperie aliqua, hæc alterantibus contrarijs erit tollenda. & ad has indicationes explendas non tempus teram in afferendis particularibus remedijs, quia loquitur Mesue de post purgatione; sed si dum Vomitur dolor capitis adfuerit, hic cessebit, cessato Vomitu, & pro remedio erit ligatura, & constrictio capitis, & frontis. Hartmani ab assūptis uomitorijs chimicis. Apponit capiti, & fronti linteum madefactum aq. Lactucæ, & Rosarum, cum aceto, & oleo rosarum. *Ab intemperie.*

De Vertigine. Cap. IV.

Svccedere solet quandoque vertigo non modo assumpto medicamento deorsum purgante, de quo egit Mesue. Sed magis à Vomitiuo sursum ducente, & caput replente vaporibus à materia in uentriculo commota eleuatis. de quibus alibi egimus.

Scripsit autem Mesue. *Vertigo inde accidit, quod interdum vapores à medicamento moti, & sublati caput petunt: ibique motum rebus agitatis proprium excitant, qualis est aquæ in gyrum commotæ, vel in vorticibus circumactæ ob alterius occursum, qualis item est rerum leuium venti vertiginosi turbinoso flatu circumactarum. Vertigo autem à vaporibus in nobis fit, quando hi in cerebri ventriculis, & arterijs circum acti vna secum spiritus circumagunt, & maxime quo loco nerui sensuum* *Causæ vertiginis.*

suum opifices oriuntur. Quapropter immaginatur æger omnia super se ipsum volui, & terram sub pedibus tremere, & moueri. lædetur igitur Cerebrum per consensum, & non per propriam, & primariam passionem, nempe à vaporibus eleuatis à materia in Ventriculo existẽte. Ergo quando medicamentum quodlibet commouet, & exagitat materiam in vẽtriculo existentem, nec eam sursum, uel deorsum educit, uapores praui commoti in caput elati, & spiritibus animalibus commisti, lædunt ipsum cerebrum, eiusq. actiones deprauant, sic spiritus aduena in cerebro existens in gyrum commotus immaginatrici obijcit, quod externa moueantur.

An Vertigo differat à scotomia.

Sed hic Mundinus cẽset, quod Vertigo differat à Scotomia, eo quod in Vertigine sit læsio uirtutis sensitiuæ, non motiuæ: sed in scotomia esse motum gyratiuum, in quo nõ solum virtus sensitiua, sed etiam motiua lædatur.

Negatur.

Videtur autem errasse, quia Scotomia nomen græcum latine vertitur Vertigo. cũ uero duplicẽ faciat affectum, alterum ad sẽsum, alterum ad motum spectantem possemus dicere cum Capiuacceo. quando cerebrum afficitur secundum partes anteriores, ubi est sedes facultatis imaginatricis, & circumrotantur spiritus animales, fieri deprauatam imaginationẽ, quod omnia externa circumuoluantur, & communicata oculis affectione, ipsi quoque obtenebrantur. quod si uitium impertiatur origini neruorum, & ultimo uentriculo, motus quoq. corporis lædetur. sed Mesue ipse Theorem. 3. tex. 5. per scotoma explicat oculorum obtenebrationes.

Curatio.

Modo ad Curationem uertiginis à Medicamento excitatæ. Mesues ita docuit. *Istud autem symptoma hoc modo curabis: si abundet sanguis, humeralem incide; scarificata item aurium cartilago, cucurbitulæ ceruicibus affixæ, & cruribus, ad id admodum conducunt: & præter hæc victus ratio tenuis, quæ sanguinem minuat, post hæc omnia aquæ dulcis balneo lauabis.* Quæ uerba Mesuæ de sanguinis missione sano modo sunt intelligenda: uel enim Vertigo percipitur in ipsa medicamenti operatione, uel remanet post purgationem.

Distinctio.

Si Vertigo adfuerit in ipsa humorum commotione, & dum fit Vomitus, in illo instanti non debet fieri ea phlebotomia, quia duæ euacuationes diuersæ eodem tempore fieri non debent. & cessata purgatione, cessabit commotio Vaporis ad caput, & per consequẽs ablata causa, auferetur uertigo.

Vertigo post purgatiouẽ.

Sed si Vertigo post purgationem, tum sursum, tum deorsum, remanserit, tunc discutiendum, an plenitudo sanguinis uertiginem efficiat, quod si sic, demendus, aliàs nequaquam.

At *Victus ratio tenuis.* post multam à Med. euacuationem conuenire non uidetur. sed *Balneum* aquæ dulcis corpus humectando, poterit fortasse vapores caput petentes reprimere, retundere, & reuellere; sed debiliter.

Ab humorum copia.

Pergit Mesue. *Si autem uertigo est ab humorum copia, uacuentur uomitu, aut potius deiectione: post hæc cerebrum his, quæ affectui quoque conueniunt. roborandum est.* raro post medicamenti operationem potest remanere humorum copia: sed solum cum medicamentum parum eduxerit: unde supplenda euacuatio.

Repercutiẽtia.

Roborantia autem Cerebrum erunt primo repercutientia frigida, & adstringentia fronti adhibita. Oleum Rosaceum, aqua Rosacea, acetum Rosaceum, & ex his Oxirrhodina, & alia fronti applicata.

Reuellentia.

Et addit Mesue. *Frictio quoque partium inferiorum, & alia quæuis in contrarium reuulsiua prodest.* fatetur Mesue summum remedium in hac uertigine esse reuulsionem, quę cum multipliciter fiat, ut docuimus nos lib. de consultandi ratione. includentur cucurbitulæ, & alia plurima remedia.

Et iterum docet hæc. *Prouidendum quoque est, partibus his, uapores in cerebrum transmittentibus, ut Ventriculo, hepati, lieni, folliculo fellis, & alijs.* Optime loquitur Mesue: sed nimis breuiter. Quo modo efficere poterimus, ne Ventriculus, Hepar, lien, & fellis uesica, transmittant uapores ad caput? non nisi reuellendo, ergo. satis fuit dixisse esse reuellendum. si uero fuerit intro aliqua materia euacuanda. satis supra de euacuatione fuit determinatum.

Resoluentia.

Tandem ait. *Postremo, quod in capite reliquum est uaporum, id resoluendum est,* & hic clara est proposita indicatio; sed remedia obscura. Verum loquitur de Vertigine relicta post purgationem, & nos curare intendimus uertiginem, dum uomitur tantum contingentem.

De Visus imbæcillitate. Cap. V.

SI quandoq. à medicamentis infra purgantibus facultas uisiua læditur, probabile magis est, à uomitu uiolento lædi oculos; unde aliqui ante uomitum oculos fascia comprimi iubent, ne isti lædantur;

Oculorum præseruatio.

manifestum enim experientia est, in uomitu rubescere, tumescere, & prominere oculos. & ab ipsis lacrymas excuti, quia dum membranæ cerebri cum alijs peritonęi, & pectoris membranis societatem, & unionem habeant, simul omnes consentiunt, & ad motum concurrunt, quia ex Hipp. consensus unus, conspiratio una, consentientia omnia. ob id cum inferiores membranæ in Vomitu constringantur omnes, etiam mẽbranæ cerebri constringentur. & oculi ex membranis Cerebri conflati simul quoque con-

constringuntur, & laborant. Ergo in Vomitu multa uaporum copia caput, & oculos replet. parum in alui deiectione, & tamen ex hac non raro uisus imbecillitas prouenit. de qua exacte Mesue.

Causæ imbecillitatis uisus. Qui ita docuit. *Visio fit imbecilla post purgationem, interdum ab oculi partium siccitate immodica superfluæ euacuationi succedente: interdum ab humore in nerui optici cauitate coacto, quem medicamentum liquauit, & non uacuauit: interdum à uapore crasso turbido, quem medicamentum ad caput, & uidendi instrumenta subleuat.* & hæc sunt causæ, secundum Mesuem, imbecillitatis uisus à medicamẽto purgante deorsum assumpto. & nos dicemus à superfluo Vomitu ex ualidissimo medicamento fieri uisus imbecillitatem non modo à siccitate, ob nimiam euacuationem, quia fit etiam conuulsio ab Elleboro ob nimiam euacuationem, & siccitatem neruorum. uerum etiam à materia commota in Cerebro, nec dum euacuata; unde neruus opticus fuit obstructus. commouetur n. uehementissime materia in cerebro existens à uehementi motu, qui in Vomitu fit. Nec non etiam imbecillitas Visus procedit ex Vomitu ob crassum uaporem caput, & oculos petentem in uentriculi sursum commotione. Addamus imbecillitati facultatem uisiuam à nimia resolutione spirituum animalium. qui ad uisionem requiruntur.

Indicatio in siccitate. Vt hoc symptoma tollamus, cuiq. causæ erit metodice occurrendum; unde si imbecilla reddita fuerit uisio ob siccitatem prædictam. ratio postulat, & Mesue monet, ut humectantibus utamur. præcipue sex rebus non naturalibus dictis id præstantibus. in particulari autem proba nutritione, ex cibo, & potu, ac Aere facultate humectante præditis, tum actu, tum potentia. somno, quiete, tum corporis, tum animi, præterea Balneo, & cæteris corpus totum, & oculos præsertim humectantibus.

Obstructio opticorum. Si uero humor in capite existens à ualido Vomitus motu fuerit liquatus, & in opticos neruos impulsus, debet tolli, & per conuenientem regionem expurgari. Ego repellerem, reuellerem, deriuarem, & euacuarem: frigidis ad oculos actu. frictionibus, &c. reuellerem. Errhinis, cauterijs ad nucham, timelea auribus deriuarẽ. & proprietate aptis euacuarem. sed Mesue, (nescio, qua intentione) scripsit.

Contra Mesuem. *Distillato quoque in oculum succo chelidonij, et fœniculi, et felle Perdicis, aut Ericij, aut Aquilæ, aut Capræ, aut Collirio ex fellibus.* quia hæc omnia calida sunt, & resolutiua humoris tenuis in superficie oculi, immo ut calida, & rarefacientia ab imo ad superficiem attrahent. unde attrahent à neruo optico in ipsas membranas exteriores. nequaquam autem poterũt resoluere humorem in neruo optico impactum, qui mea sententia, potius debet retrocedere, quam procedere ad interiora oculi.

Ad hæc ex eodem Mesue. si ex uapore crasso, & turbido caput petente, genito à materia à medicamẽto commota imbecillis reddita fuerit uisio. *Humor*, inquit, *est uacuandus, à quo tenuato uapor attollitur, et uapores sursum ascendentes sunt tum repellendi, tum ad inferiora reuellendi, per horum frictionem, et exercitationem. In oculum uerò dicta Collyria instillanda.* sed hic aduertendum, quod nos loquimur, de his, quæ fiunt in Vomitus actu; at Mesue uidetur loqui, de post purgatione. & de materia commota, nec dum purgata. ergo. erit perficienda incæpta purgatio, ut totus humor peccans, & commotus educatur. & sic ablata causa, uapor tolletur. qui si remanserit, tum quidem repelli, ac reuelli poterit. sed ad quid collyria dicta instillãda, quæ non repellunt, sed potius attrahũt? Postremo addit Mesue. *Ad hæc salubre est, ieiuno quidem uẽtriculum excrementis purgare Hieræ picra infuso, aut Aloes, aut Absintij decocto, aut Oximellite Scillino; Post pastum uero uapores à cibo eleuari solitos prohibere Coriandro præsertim, et Cydonio, et similibus. Postremo adhibe oculis, quæ ipsos corroborent. et tergeant, quantum tibi uidebitur.* Porrò hæc curatio à Mesue tradita nihil ad nostram rem facit, qui loquitur de uisus imbecillitate post medicamentum assumptum non bene operans, sed læsionem uisus relinquens, ob id iterum purgat. sed nos loquimur de Vomitu, qui dum fit, non raro obest uisui. ergo. quid agendum?

à Vapore crasso.

Contra Mesuem.

Quid agendum. Dico, quod alio modo debet curari læsio oculorum relicta ab actione medicamenti. alio uerò modo dum fit Vomitus, & læsio est in fieri. quia cessata operatione medicamenti uomitorij credibile est, quod etiam cessabit, læsio oculorum. ut igitur consulamus, ne lædantur oculi, qui in uomitu ob consensum cum uentriculo, ualde grauãtur, iubet Auicenna 4. p. doc. 5. cap. 10. *In hora uomendi oportet, ut oculi ligentur, superpositis plumazolis*, seu pilis duabus. alij scribunt *cum plicis manutergiorum*. Gentilis habet *cum plicis duabus*. intentio igitur Auicennæ fuit strictè ligare oculos ipsos comprimendo; unde haud contentus fuit simplici fascia, sed ut fortius comprimerentur oculi, plures linteolos in puluini, seu paruarum pilarum depressarum formam aptari uoluit, & oculorum deligationem proposuit etiam Gal. 3. de facile parabilib. ut nos paulo ante cap. scilicet primo scripsimus.

Oculorum deligatio.

De Singultu. Cap. VI.

LOqui debemus de Singultu, quatenus uomẽtibus superuenit. & quidem Mesue de correctione Medicamentorum. de hoc singultu; ita nos docuit in uniuersum in

ordine

Quid Singultus. Mesue. ordine ad singultum post purgationem. *Singultus*, inquiens, *est Ventriculi motus conuulsorius à re ipsa noxia excitatus.* (scilicet cum Galeno de diff. sympt. & lib. 7. aph. 3.) *seu est partium Ventriculi motu violento aggregatarum contractio. Is autem medicamento purganti, aut interuenit, aut succedit.* *Causæ.* *Interuenit quidem nunc medicamenti purgantis ratione, nunc ob materiæ per ipsum motæ naturam. Medicamenti ratione, quia ipsum aut suo calore immodico, & acrimonia mordet ventriculum, aut siccitate eundem corrugat, & coarctat. Ob materiæ verò per medicamentum motæ naturam: cum ipsa in ventriculum effusa, aut calida, acris, mordax, suo cursu conuulsionem excitat, aut crassa, frigida eundem grauat, & replet, aut in flatum est soluta crassum, replentem, ac extendentem ipsius tunicas. Succedit autem singultus actione medicamẽti purgantis ob siccitatem ab immodica euacuatione excitatam, & eam aut nondum consumatam, aut confirmatæ proximam, quæ Hippocrati signum est lethale.* *Locus affectus.* Et ita Mesue exquisitissimè docuit differẽtias singultus causarum, sed in loco affecto nos, vt à Galeno, ita quoque à Mesue dissentimus, lib. enim primo huius Emeticæ. cap. 2. Gulam fecimus singultus subiectum. *Quid sit singultus.* Vnde dicimus, singultum esse motum expulsiuum fibrarũ Oesophagi, ad expellendum id, quod ipsum Oesophagum, quomodocumq. vel per se, vel per accidens, substantia, vapore, qualitate actuali, uel potentiali molestat. Sed in nostro casu, quando consideramus singultum ab assumpto Elleboro. iam scimus Elleborum esse medicamentum vomitorium, *Concurrentia ad Vomitum.* & ad Vomitum efficiendum scimus etiam concurrere Os, Oesophagum, os Ventriculi, & ipsum Ventriculum totum, cui etiã fauent Membranę Capitis, Pectoris, Abdominis, & eorum musculi. Sic ex Hipp. vomitum denunciat aliquando labij inferioris concussio. tum Oris saliuatio, & multum sputum. Sic Aetius lib. 3, cap. 133. *Prima perceptio caloris*, inquit, *circa stomachum, & fauces contingit. Deinde saliua multa in os colligitur. & reijcitur.* Quod etiam ex Antyllo refert Oribasius lib. 8. Collect. c. 6. Tertio accedit Nausea insurgẽte ore Ventriculi, Tãdẽ fit uomitus toto uentriculo commoto.

Indicatio Mesue. Modo ad quid agendum deueniemus. Profectò Mesue indicationes quasdã proposuit ad singultum tollendum, à medicamento factum his verbis. *Singultus, quem medicamentum purgans per se excitauit, curatur his uicissim adhibitis, quæ ipsius uirtutem alterant. ob materiæ vero naturam factum curabis, blande acrimoniam ipsius frangentibus, donec ipsa materia uacuetur, quando etiam uestigia ab ipsa impressa alterare oportet. Factus verò singultus à siccitate non consumata, humectantibus iuuatur; quin & interdum sanatur. A siccitate autem veluti sigillo impressa, & consumatæ propinqua, vix sanatur, ut inquit Hipp.*

Hæc porrò à Mesue tradita Singultus curatio ad rem nostram non facit. sed potius auscultabimus Aetium l. 3. c. 133. *Relinquitur Mesue.* *His uero, qui circa mediam purgationem singultiunt, aquam mulsam dabimus, aut decoctum rutæ, & aquam tepidam in potu. Deinde purgatos lauabimus, & alimentum stomacho gratum exhibebimus. Perseuerante uerò purgatione, oportet dare aquam mulsam calidam absorbendam in qua decocta est ruta, aut aquam cum oleo. Penna quoque cyprino, aut irino oleo, aut aliquo simili tracta irritantur, & lecto pensili reclinato commoueantur.*

Vbi vero incipiunt purgari mitigandus est singultus, uelut ab ea dictum est. Si uero uiolentus fuerit singultus, sternutatione vtemur, & cucurbitis per totam spinam, & maxime circa magna scapularum verticula detrahentes ipsas ad spinam. perseuerantes enim cucurbitę sæpe corrigunt stomachum contractum, & ueluti contortum à singultu. ligabimus etiam extremas partes, & fouebimus immissas in aquam calidam. Oribasiũ ex Antyllo transcribentem talia uerba. *Oribasius.* *Quoniam plerosque ac fermè omnes eos quibus elleborus datus sit, singultus corrigit non omnibus tamen periculum inuehit: ideo fit, vt qui leniter, & maiore spatio interposito intercurrit, eum ita sinamus: quandoquidem non sit futurus inutilis, cum stomachum proritet, & quasi recordationem excretionis ei suggerat.* *Qualis singultus curãdus.* *Si verò fuerit contentus, & vehemens, & multis os vibret, & quatiat, & conuulsiones inducat In primis Melicratum dabimus, quod in singulis ictibus calidius absorbeatur;* *Melicratum.* *parum autem Rutæ simul decoquatur. aut per se succus exprimatur, & singulatim, aut ex Melicrato, aut calida aqua sorbendum exhibebimus. Si non subleuentur remedio vtemur, quod sternutamentum cieat;* *Sternutatorium.* *si verò ita quoq; molestia perseuerat, per totam spinæ longitudinem cucurbitulas applicabimus;* *Cucurbitulæ.* *si uerò admodum ossea spina fuerit, dorso prius peruncto, vnam cucurbitulam sub magna colli vertebra affigemus. eamq: deducere sensim, & deorsum in spinam trahere conabimur: cunque ad eum locum perducta fuerit, vbi ventriculus adiunctus est, aliam quoq; admouebimus prope vertebram, & ita eam etiam deducemus. atque ita primam ablatam iterum superius applicabimus: nam sæpe numero cucurbitulæ admotæ stomachum à singultu contractum, & ueluti cõtortum dirigunt, & ad suum statum redigunt. Præterea verò partes extremas vinculis excipiemus, easque calfaciemus, tum fomentis, tum in aquam calidam infundendo, ad hæc etiam pauores quosdam machinamur, & contumelijs eos incessimus, & vt magnas inspirationes edant, edicimus: atque etiam ut longo tempore spiritum intra trahant, & ut longo tractu respirent.*

Antylli methodus. Intentio autem Antylli uidetur fuisse, sedare singultum, uel euacuantibus causam singultus, uel reuellentibus humores œsophagum petentes. Et quidem singultus causam tollere conatur Melicrato calido, uel cum Ruta, irritato uomitu. si non successerit, reuellentibus vtitur, primo sternutatorijs, deinde cucurbitulis, ad superficiem trahendo; uinculis, & calidis etiã fomentis

 ad par-

ad partes extremas. recurrit deniq. ad Animi affectus, & utitur pauoribus, & contumelijs: denique magnas fieri inspirationes, & respirationes iubet. forte quia aspera arteria, per quam fit inspiratio, & respiratio, contigua est cum œsophago, & hoc commoto illa mouetur, ideo alterato motu arteriæ poterit alterari motus œsophagi, & hoc modo sedari singultus.

De Conuulsione. Cap. VII.

Dupliciter cōsiderabitur à nobis Conuulsio, uel dum fit Vomitus, uel post purgationem. scripsit Oribasius. *Quemadmodum singultus omnes inuadere, ita contractiones quoque consueuerunt, quarum vehementes, quæ præsertim musculis accidunt, qui in cruris sura sunt. itemque in femoribus, & brachijs, & musculis masticatorijs, & in extremis pedibus, & potius etiam in manibus.* & loquitur in ipso actu vomitus. Mesue verò exacte causas inuestigauit. & inquit; *Conuulsio in purgatione ipsa interdum accidit, interdum post ipsam. Quæ autem in purgatione accidit, interdum fit ob materiam multam à medicamento commotam, non tamen vacuatam; sed ad neruos, & musculos aliquando procumbentem; eosq; replentem, & uillos ipsorum extendentem. Quo fit, ut nerui, & musculi in latum aucti breuiores euadant, longitudine scilicet naturali tum minuta. Quapropter ceu cordis tensis vinctæ partes motu contrahuntur dolorifico multum, qualiter a cuum cordæ breuiores redditæ. Porro ad hāc conuulsionem propensi sunt magis, quibus est corpus impense plenum, & meatus in eo angusti, quibus item nerui sunt humidiores, qui denique uino se multo frequenter ingurgitant. fit item conuulsio hæc interdum à uapore turbido, crasso, quem cum flatu inflammante medicamentum ad neruos substulit. Fit etiam à frigore uehementi neruos, & musculos corporis purgati lædente, cogente, densante. Quapropter hi uersus principium suum contrahuntur. Nonnunquam fit à medicamenti qualitate uenenosa neruos, & musculos feriente, quam vt hi à se expellant, aut ut omnino uitent, contrahuntur. Quæ uerò ex siccitate cōulsio ab Hippocrate ceu lethalis damnatur, ea potissimum intelligitur, quæ fit à siccitate consumata.* Et omnia quidem, quæ à Mesue dicta sunt, probabilia sunt. sed nos loquimur de conuulsione, quæ fit in uomitu ab assumpto medicamento uomitorio, præcipue Veratro albo. de cuius curatione agere nunc intendimus.

Quæ conuulsiones. — Mesuæ. — Causæ. — Mesue relinquitur.

Sed prius uideamus, quæ Mesue docet de Conuulsione à Medicamento purgante tam sursum, quam deorsum, quia dicit. *Recte autem curabitur, si repente materiam commotam uacuaris: idque uel medicamenti uim adiuuando, acquisita scilicet, & facultate plenitudinem uacuatura: quin & superdato ualenter purgante alio, si opus esse tibi uidebitur. Post hæc noxas neruoso generi impressas corrige, ipsumque robora, & spinalem medullam, & cerebrum, & corpus reliquum. Si autem à uaporibus elatis conuulsio fiat, curabis dicta uictus ratione, & dictis omnibus remedijs, quę uapores in contrarium reuellere possunt. Si à qualitate uenenosa, curabis per ea, prius dicta, quæ malignitatem hanc cito de corpore detrudunt: ad hæc tum ea, quæ neruos, & musculos à noxis indidem acceptis uindicant, tum per ea, quæ ipsos roborant.*

Curatio ex Mesue.

Sed circa Conuulsiones ab Elleboro procedentes exquisitissime ex Antyllo loquuti sunt Aetius serm. 3. c. 133. & Oribasius 8. Collect. c. 6. scribentes. succedentes contractiones crurum, maxime, & manuum sedabimus copiose ungentes, comprimentes, calfacientes, fouentesque. quin huiusmodi contentiones compressio musculorum manibus facta sūmopere adiuuat, nam qui in eorum ventribus collectus est spiritus, qui contractionis est auctor, manuum compressu eliditur.

Curatio ex Aetio. — Frictio.

Pro inunctionibus autem, sit oleum Sycionium, & uetus, & ex Acopis, quæ calfaciunt, & molliunt, lassitudinem, ac dolorem tollunt. Sed & Castorium vnguento admiscebimus, & in potu exhibebimus, tum per se, tum cum melicrato, & melicratum copiosum cum ruta absorptum obtundere, ac leuare contractiones solent.

Inunctio.

Sed maxime omnium contractos iuuat Balneum, qua propter si purgatio abunde successit, vt in plerisque eorum, qui uehementer contrahuntur, contingit. in balneo si affuerit, sin minus in scapham, aut solium immissos lauabimus, & iterum, & tertio, ac quendam etiam uno die octies lotum uidimus, non eo die quidem, quo elleborum sumpserat; sed consequente. nam secundo die uehementi contractione correptus balnei auxilio fuit leuatus. Ita ut oleo multo dulci totum corpus maxime uerò contractas partes illinamus. Sit autem aqua probe temperata; ut in ipsa diutius manere possit. Porro ubi cessauit conuulsio, ac purgatio, statim nutrire oportet, panem exhibendo uino diluto madefactum aut in Omphacomeliti, his, qui ualde sunt euacuati. Si uero caloris sensus circa stomachum post cibū contigerit, ipsum omphacomeli aqua calida temperatum bibendum dabimus. Aliquando uerò etiam cum frigida mixtum secunda die dabis, cibi uerò postea boni succi omnes sint, & uinum tenue, ac ualde uetus.

Balneum. — Nutritio.

Præterea Haly 2. pract. cap. 56. *Si autem,* inquit, *ex ellebori porrectione, aut aliorum, spasmus acciderit, patienti propinabimus lactis pinguedinem, ac butyrum, Hordei aquam, membraq. linias cum ol. violaceo, & alba cera.* Sic etiam Paulus lib. 7. cap. 10. ait, *si uellicatum, aut conuulsionem experitur, Hydræleon potui dabitur, simul & in aluum ab inferiore parte indetur, quod alioquin in his, qui Helleborum assumunt, nonnūquam*

Butyrum.

quã fieri solet. unde medicamenti coaceruationem facilius ferunt.

Prognosis. Profectò Hipp. 5. Aph. 1. scripsit *Conuulsio ab Helleboro læthalis.* deinde Aph. 5. subdit *Ex superflua purgatione conuulsio, aut singultus superueniens, malum.* Ergo dicetis. ista cõuulsio in vomitu est incurabilis. Respõdeo ex Gal. in Com. Conuulsio non solum accidit ob summam repletionem, uel inanitionem, uerum etiam ob humores acres, uellicãtes genus uenosum. igitur si conuulsio superuenerit nimiæ purgationi, nempe ob siccitatẽ, malum. Si uero initio purgationis, quando non facta est neruorum summa exiccatio ab immodico uomitu, uel à repletione uentriculi, uel ab humorum motu accidere poterit, proinde sanabilis erit affectio. Etenim cum à proprietate elleborus albus à neruis trahat uiscidam pituitam eorum alimõtum, & pariter excrementum; dum se exinanire sentiunt, conuelluntur. Ratio.

De Strangulatione. Cap. VIII.

SUffocari uidentur plurimi ex his, qui Helleborum album sũpserunt. ideo scripsit Oribas. lib. 8. Collect. c. 7. ex Herodoto. *Qui periclitantur, ne suffocentur, ij in principio purgationis modicum saliuę expuunt: cum autem vehemens uomendi appetitus excitatur, nihil excernunt, facies intumescit, oculi exeruntur, colliguntur, constipantur partes ad respirationem pertinentes cum spirandi difficultate coniuncta. nonulli vero linguam exerunt, & copioso sudore madescunt, alij dentes concutiunt, eisq. mens tentatur. Cum igitur imminens periculum cognoscamus, nulla interposita mora, quam primum succurrere debemus. Vnguenta enim pennis obuoluta indemus, & dabimus operam; ut pituitam, quæ locis deglutitionis insideat, atq: inhæreat, euellemus; atq. ego quidem in quodam qui suffocatione correptus inibi erat, ut moreretur (nam dentibus contractis ita conciderat, ut faciunt iugulatæ ostiæ) ore cuneolis aperto, & dentibus obfirmatis, ne eos clauderet, manum inieci, & contractis in orbem neruis, qui ad deglutitionem sunt, manui adhærescentem pituitam extraxi, quæ etiam abstersa, indiuidua permansit.* Equidẽ censeo ægros suffocari, non quidem quod ratione uentriculi debilis difficulter uomãt, vt censuit Oribasius lib. 8. c. 6. ex Antillo. sed quia materia uiscida, in modum glomeri coacta, tota simul per Oesophagum exire sine suffocationis periculo, nequit, si ergo lædit, quia ualde uiscida, incidenda, quod ego aliquoties absorpto Aceto præstiti.

Accidentia

Vomitus prouocandus.

Causa.

Melicratum Oribasius lib. 8. Collect. c. 6. ex Antyllo scripsit. *Strangulationes sedabimus continua melicrati sorbitione, in quo Ruta præcipue sit incocta; sin minus aliquid aliud eorum, quæ prædicta sunt, idq: paulatim, & continenter propinabimus; itemque stomachum proritabimus in lectulo* (Aetius assidue per lectum pensilem agitat) *pennam vehementius immittendo. si uero ualde admodum perturbentur, diluti Ellebori cyathos tres, aut quatuor offeremus. Quæ verò ad uomitum prouocandum adhiberi solent, reprobamus, uel ob hanc causam; quod ellebori dilutum eiusdem qualitatis cum elleboro est, & purgationem adiuuat. at quæ vomitum prouocantia dicuntur, cum diuersæ qualitatis sint, stomachum solum irritant, elleborum uerò non commouent. Si periculum quod ex suffocatione imminet, nullo ex his remedijs subleuetur, acerrimo clysteri rem transigemus, intermissionem enim periculi præbet, & tempus nobis suppeditat, ut alijs vti remedijs possimus. Dabimus quoq: Galbani tres obolos, quos deglutiant.* (non ut uomitum concitemus, ait Aetius; sed ut strangulario nem sedemus) *Sed si ne ita quidem sequatur leuatio, ut duos uetustissimæ urinæ cyathos sorbeant cogemus; hæc enim ambo uomitum non cient, & suffocationem subleuant.* addit Aetius, sternutamentum forte conuenire. Verum enim uero equidem censeo à nullo medicamento, nisi ab elleboro albo timendam esse suffocationem, quia nullum aliud crassos, & adhærentes humores trahit, qui simul coacti per angustum œsophagũ exire nequeũtes ferè suffocant.

Penna.

Dilutum ellebori.

Clyster Galbanum.

Vrina vetus.

Sternutatio.

De Aphonia, & Casu virium. Cap. IX.

AB assumpto Valido vomitorio, quale Elleborus, nonnunquam. obseruatur ægrotans vocem amittere, sensus in eo deficere, vires corruere, nec quidquam educi per Vomitum. Mesues multas adduxit causas, ueluti sunt immodica euacuatio, Medicamenti assumpti malignitas, uel ob excitatam ab eo intemperiem, uel ob naturæ fatigationem, propter ipsius cum natura contrarietatem. & alia. sed in Vomituris omnia referenda sunt ad os uentriculi læsum, obstructum, alteratum, & ad copiosam, uiscidam, & conglomeratam pituitam adhęrescentem. Si quidem Oribasius lib. 8. Collect. cap. 6. inquit. *Si uocis, & sensus expertes fiant, cuneolis eorum dentes diducemus in utramq. partem, & pennas immittemus, aut digitalia indemus, & quod sternutationem excitet, afferemus, ac præsertim elleboro ipso ad id utemur, sin secus, Euphorbio, aut aliquo alio consimili; quandoque enim sternutantes, uorticem quemdam pituitosum simul eiecerunt, qui cum stomacho inesset, & suffocationis, & amissæ uocis causam afferebat, si uerò, & uocis, & sensus priuatio ita perseueret, uestimẽtum aliquod admodum firmum, & robustum extendemus, & ex duabus partibus tenendum iuuenibus robustis, & alijs, qui contra sese sint constituti, ac iubebimus, ut ipsum uestimentum, sublime à terra extendant, tum in eo reclinabimus hominem, qui elleborum sumpsit; ac quandoque in sublime tollemus*

Causæ uocis amissæ.

Vera causa.

In alterum proiectio.

mus eodem etiam uestimentum circum uertemus: quandoque uerò in latus utrumq; deuoluemus, alijs id latus, quod prope eos sit, attollentibus; alijs uerò deprimentibus, ac tunc quidem scire conuenit, nisi homo his quassationibus, & commotionibus à sensus priuatione non subleuetur, eum non esse præterea sensum recuperaturum. Nostri per iocum accipiunt linteum forte, uel lecti coopertimentum laneum, quod à nostris dicitur *Coperta di lana*, in quod proijciunt hominem, & quatuor uiri fortes ex quatuor lateribus simul unà eleuant linteum, ita homo in altum proijcitur, bis, ter, & quater, ita ludũt, & alludunt aliquem, & *dare la coperta* uulgo dicitur. hoc uiolento motu, & cõmouetur corpus, ut in Naui. quod discimus ab Hip. 4. aph. 14. & de Veratri Vsu. *Cum biberit quis Helleborũ, ad motiones quidẽ corporum ducere magis: ad somnos uerò atq; quietem minus, Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.* & aph. sequenti. 15. replicat. *Cum uoles Helleborum magis ducere, moue corpus, cum uerò sistere, somnum inducito, nec moueto.* Verum enim uero motus iste non conuenit in syncope, & casu uirium, ex imbecillitate facultatis uitalis, uel animalis. sed solummodo ad irritandam facultatem expultricem Ventriculi.

Motus,

Etenim si anima deficiat ob assumptum medicamentum, iubet Paulus Aegin. lib. 7. c. 20. naribus, quæ odorem mouent, admoueri, & consimilibus uires recolligere. Oribasius autem lib. 8. Collect. c. 6. alimentis, & Vino recuperare conatur. Auicenna uerò 4. p. doct. 5. cap. 15. *& Intercisioni uocis*, inquit, *quæ accidit post ipsum, confert ligare extrema, & stringere ea, & superponere stomacho pãnum infusum oleo, in quo cocta fuerit Ruta, & cucumer asininus, & dare ei bibendum mel cum aqua calida.* & Hippoc. de loc. in hom. n. 45. Si Vomens debilis fuerit somnificum medicamentum à Vomitu præbet.

Syncopi.

Somnificum

Ad nimium sudorem ob Vomitorium assumptum, Cap. X.

OB nimios, copiosos, ac uiolentos Vomitus, adeo laborant patientes, ut maxime sudent, & ob nimium sudorẽ exoluantur, ita enim incalescit, ex concitato motu totũ corpus, ut pori cutis dilatentur, imbecilli adeo euadant, ut relaxati, sudorem diaphoreticum transmittant. profectò hi sudores sunt compescẽdi. & Antyllus, qui hos pluries obseruauit, nos docuit referẽtibus Oribasio, atque Aetio. Sudores immoderatos sistendos esse corporis uentilatione, & flabellis uentulum excitando, corpusq; spongijs aqua frigida, aut posca imbutis, & expressis abstergendo. utemur etiam puluillorum adstringentium, & meatus obducentium inspersione, linimentis, & stipantibus, & emplasticis. Ego tandem conuocatus ad ægrotantem, quia medicamento quodam purgante chymico assumpto à mane ad noctem sudauerat, & moribundus, iudicabatur ex pulsus defectu, & aphonia. flabellis, & panis mica in Vino niue refrigerato in uitam reuocaui.

Sudores sistendi.

Flabellis. Spongijs. Pulueribus

Ad nimium Vomitum sedandum. Cap. XI.

HYpercatharsis, siue immodica à medicamento purgante euacuatio, plures habere potest causas, ueluti est Pharmaci uitium, assumentis natura, & aliquid externum. & Pharmacum quidem ueluti Veratrum, Elaterium, Thapsia, Stibium, Præcipitatum, &c. quod uel est *natura deleterium*, & uenenosum, uel per accidens, ut corruptum, marcidum, non bene collectum, repositum, præparatum, ueluti Turbit nigrum, Agaricus niger, Colocinthis unica in planta sua, & ut mineralia imperitè parata. uel *quantitate* nocuum, ob nimiam dosim, uel *male præparatum*, ut ex Mesue Colocinthis nimis crasse tusa, ex Antiquis Veratrum puluerizatũ, à Neotericis Hydrargirum, Anumonium, non depurata.

Causa.

Si uero Hypercatharsis referenda fuerit in Assumentis naturam, uel eius corpus excrementis ad fluendum paratissimis redundabit, uel uenarum facultas retentrix erit imbecilla, uel uasorum orificia consueto erunt latiora, unde facilis purgatio, & difficilis cohibitio.

Si denique nimiæ purgationis causa aliqua externa adfuerit, hæc uel erit Aer Australis, ut faciat constitutionem calidam, & humidã, quæ poros aperit, rarefacit, atque humores ad fluendum aptos reddit, uel cõstitutio Aquilonia, quę fluxiones quà comprimendo, quà exprimendo excitat. Præterea Aquæ frigidæ largior potus, & alij errores in assumendis, admouendis, educendis, & faciendis, hypercatharsim promouere possunt.

A Nobis autẽ, ut huic immodicæ uacuationi uires prosternenti occurramus, cuilibet causæ sumpta propria indicatione, erit resistendum.

Indicatio.

Vnde si aliquod pharmacum casu aliquo fuerit deprauatum, corruptum, marcidum, & redditum uenenatum, & læserit assumentem, indicatio erit, ipsum expelliendi, & corpus roborandi. Aetius, & Oribasius ab elleboro immodicas purgationes, aquæ ualde calidæ potu sistere, conantur.

Ad Elleborum.

Dioscorides de Elateriò. *Porrò*, inquit, *his qui eximie uacuantur, continue uinum, & oleum dare conuenit, etenim uomendo restituuntur. Quod si uomitiones non finiantur Aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densando corroborant,*

Ad Elaterium.

-rant, offerenda sunt. ita etiam Alexander lib. 1. c. 18. ad Hypercatharsim ex assumpto lapide Armeno frigidam laudat. sed tum calida, tum frigida Vom. tum sistere potest, ut etiã excitare, ueluti supra lib. 2. nos diximus.

Ad lapidẽ armenum.

Arduinus ad Tithymalos assumptos proponit abstergentia frigida, ut est aqua hordei cum sacharo, uel sy. uiolaceo, & similia.

Ad Tithymalos.

Multi autem in his casibus, adiuuant Vomitum, cum aqua, & oleo communi, postea propinant oleum amigd. dulc. cum modico sacchari. item lac recens mulctum, butyrum recens, coctum uel crudum, & aquã hordei, macilaginem Psillij. Oleum sesaminum, Ius Gallinæ.

Mesue ad frangendam mali medicamenti uim utitur abluentibus, detergẽtibus, uel comprimentibus; Abluentia sunt Aqua calida, Aqua Hordei, Mucilago sem. Psyllij, uel cydoniorum. Detergentia autem erunt saccharum rubrum, Mel, decoctum vuarum passarum, hydromel, & similia. Cõprimentia uero, ut Cydonia, silu estria poma, pyra, Mastiches, Myrobalani, & similia. Verum Rasis, ut scribit Mesue, primum propinabat mucaginem proposito affectui idoneam cum aqua tepida, & pauco oleo Amygdalino, horis postea duabus aliquid comprimens exhibebat: sic medicamẽti uirtutem totam à corpore expellebat. Addit Galenus, aquam calidam lauare, expurgare, medicamentumq; purgatorium, etiam si alicui parti hæserit, deturbare: frigidam uerò, quod uillis uiscerum adhæret, magis impingere. Serum denique lactis Caprini cum melle, & pauco sale medicamentum probe expellit, ut ait Ioannitius, sic nullum eius manet uestigium.

Abluentia.

Detergentia

Comprimẽtia.

Aqua.

Serum.

In hac nimia purgatione Aetius, & Oribasius testantur Absintij potionem egregie uomitum ab Elleboro supprimere. fortasse etiam Menta id præstabit, quia Hipp. 2. de Diæta n. 14. *Menta, inquit, calfacit, & vrinam ciet, & vomitus sistit.* Ego in Vomitu compescendo summe confido in uncijs tribus, uel quatuor succi Agrestæ, semel, uel bis potatis, ut experientia iterata didici. Auic. proponit Emplastra ex astringentib. & roborantibus stomachum.

Absintium

Menta.

Omphaciũ

Item quia dum superfluit Vomitus, multa materiæ copia ad uentriculum fluit, ea est reuellenda ad cutim, ad artus, & ad alias partes, proinde Aetius, & Oribasius ex Antyllo, laudant extremarum partium ligaturas dolorosas, uehementes frictiones, & ualidas cucurbitulas, tum hypocondrijs, tum dorso admotas, & ui etiam auulsas. ita quoq; Paulus lib. 7. c. 10. docuit, si perseueret euacuatio cucurbitulas stomacho defigendas, & artus uinculis esse excipiendos. Auic. ligaturas commendat.

Reuulsio.

Mesues uero reuellere nos docet ad opposita, & ad cutim, & ad Vesicam, ad artus, ad aluum. Balneis, frictionibus, uinculis dolorificis, cucurbitulis, diureticis, alui pro- ritantibus; Frictiones autem fiant primum lenes, post etiam ualentiores, ne tamẽ ægrũ lædant, identidemq; repetantur, donec multus repetatur sudor, idemq; frequentissimus tergendus est, hoc enim modo promptius effluit, cum in poris diu relictus, cõcrescat, & alterum, uel sudorem, uel uaporem exitu prohibeat. fricuisse etiam extrema multum iuuat.

Frictiones

De Balneo ad Hypercatharsim.
Cap. XII.

BAlneũ an conueniat in Hyperchatarsi, nunc disputandũ est. Alexander Trallianus lib. 1. cap. 8. in superpurgatione à lapide armeno assũpto, clarè probat Balneũ scribens. *si purgationem copiosiorem fieri contingat, ut etiam conuulsiones superueniant (multis enim hoc accidit) & si non animaduersione dignum quid euacuatum fuerit, quod ægri neruos habeant natura sicciores, imbecillioresque, aquam liberaliter superfundito, multoque uitor hydreleo.* post pauca addit. *postquam uires receperit, ad balneum ipse ducendus, quod aerem habeat temperatum, concedendumque, ut non modo in calidæ solio; sed etiam frigidæ labro diutius immoretur.*

Balneũ probatur.

Sed ex ijs, quæ nos ex Hipp. cap. 9. attulimus de Balneo ad adiuuandum uomitum uidetur posse inferri, quod Balneum, non solum non possit sistere superfluum uomitum; sed quod aptissimum sit ad uomitum irritandum, augendum, & adiuuandum. nec nisi refectis uiribus proposuit Alexander. & Mesue quidem canone 3. Balneum proposuit ad reuellendum naturæ motum, scribens. *Præstantissimum autem inter hæc est Balneum, præsertim ex aqua dulci, cui Camæmelum, absinthium, sampsucus, folia enim poros dilatant, & corpus roborant. Ne autem cum imperitis quibusdam adstringentia incoquas: corpore enim densato materiæ, & uapores intro compelluntur, quæ res fluorem anget. Præcipuo igitur studio poros rarefac, & foras, quibus potes modis, attrahe, ut per cutim materia, & uapores acres expirent: id quod sudor in balneo, uel aquæ calentis uapore præstabit.* Balneum igitur indicatur tanquam remedium reuellens à centro ad circumferẽtiam, ideo sedans naturæ motum ad Ventriculum.

An Balneũ conueniat.

Vt reuellẽdum.

Verum enim uerò in usu Balnei ab assumpto medicamento purgante, maxima cautio est adhibenda, quia Balneum ante Medicamentum præparat corpus ad faciliorem uomitum efficiendum. & in uomitu retardante, & difficili, eum adiuuat Balneũ.

Tamen in nimio vomitu irruentibus cum impetu humoribus ad uentriculum, & irritato toto corpore ad expellendum contenta

ad

Calidū, uel frig. balneū.

ad ventriculum hic excedēs, & nocuus motus est compescendus per Balneum, reuellendo ad cutim: sed credo Balnei aliquam differentiam esse habendam, quia tepidum balneum relaxat, calidum, & frigidum roborant, ego crederem hic opus esse calidiori balneo, calidi enim est attrahere, & rarefacere.

Post purgationem uerò, siue sursum, siue deorsum, quia reuulsione opus non est, vituperamus lauacrum cum Mesue scribente.

Quando balneum repellit.

At uero uulgus medicinæ imperitum omnes à medicamento indiscriminatim lauat, ignorans balneum foras trahere (ut Gal. ait 4. aph.) & materiæ reliquias uirtute medicamenti purgantis ad intestina omnino repentes, in oppositum mouere, ac facultate sua ad totum corporis habitum reuocare: tunc quidem facile erit iuuare, ut promptius reperet, uel saltem exolueretur, nunc autem difficile. Præterea damnandum est balneum, licet ipsius uirtute attractio materiæ ad exteriora, eaq. ignobilia speretur: ipsa enim transmittitur ab ignobilibus partibus intestinis ad ignobilem cutim: sed per partes nobiles hepar, & uenas, cum præsertim natura melius uacuet propinqua, maxime si uiæ adsint conuenientes. Materia enim uacuanda est per partem, ad quam magis declinat, præcipue si ea erit idonea, inquit Hippocrates, Errant igitur omnes sine discrimine post sumptum medicamentum lauantes, obstructionesque, & cutis uitia excitant. Re uera autem balneum nequaquam salubre est post medicamentum purgatorium. nisi cum immodice uacuat: tunc enim auersando materiam, fluorem sistit. Postquam uero in balneo diu sudatum est, adstringentibus uires sunt firmandæ, ne laxata purgando uiscera materias recipiant, & ut materiæ ad oppositum conuertantur. Si uerò hæc non contulerint, corpus eius totum pannis lineis aquæ infusis tandiu in balneo undiq: percutiat, donec ipsa cutis rubeat, & infletur, tunc fricetur, ut sudet. Sedere autem in balneo super calidos lateres, aut lapides leues, raros; alijs uero hypocondria, uentrem, lumbos calefacere in id multum confert. Hoc autem nostro æuo balneorum usus desijt, remanet tantum apud Turcas; ideo de balneis apud nos obsoletis, non est ut exquisitius agamus, sat fuit, quæ Antiquis in usu erant in memoriam reuocasse.

Erratum.

Quando cōceditur.

De Vinculis. Cap. XIII.

Vincula dolorifica etiā à Mesue, & Auicenna proponuntur: dolorem enim in articulas excitando, quibus adaptantur, reuellere fluxiones uidentur, sicut enim alias humorum fluxiones hæc reuellunt, ita motum humorum ad Ventriculum retrahere rationabile est. Quoniam Cæl. Aurelianus Tard. Pass. lib. 2. c. 13. in curatione fluoris sanguinis. *conuenit*, inquit, *etiam articulorum tenacior ligatura, si fluor uehemens fuerit; arctationi enim; & adstrictioni articulorum patientes consentiunt partes.* Sed paulo post diuersas medicorum opiniones retulit. scribens, *Item de ligationibus pugnauerunt. si quidem Xenophon, & Dionysius, & Herophilus primo libro curationū, & Erasistratus probant articulorum faciendam cōstrictionem. Herophilus uerò capitis, & brachiorum, & fæmorum. Erasistratus magis inguinum, & alarum. Etenim laxatione tempus sanguinis approbat fieri retentionem. Asclepiades uerò ad ipsum scribens libros Parasceuesticos, ligationem excludit, eamq: negat esse, neque Erasistrato congruam dicens occludi ligatione non posse sub discrimine uenulas (quod Græci diaphragma esse vocant) uel uinciri eas, quæ supra diaphragma esse uidentur. Omnes etiam nostræ sectæ principes id approbasse uidentur; impressa etenim, inquiunt, ligatura uexat, non impressa inutilis esse perspicitur. Item Antipater 3. lib. Epist. ait, teneri materiam quidem ligatione, sed cum fuerit indulta, uel relaxata in repentinum, atque immodicum fluorem uenire. Siquidem abstinentia causa altiora pendendo latere potius, quam teneri uidentur.* & hæ sunt diuersæ antiquorum de ligaturis opiniones in sanguineis fluxibus; sed concludit Aurelianus, *Ligationes uerò non tam ad diuertendam materiam, ut supra memorauimus, quam ad densitatem, seu arctationem faciendam adhibēdas probamus, siquidem imprimendo coerceant; sed mediocriter adhibendas, ne moderatione cessante, uexare potius, quā curare uideamur.* Sic Aretæus. lib. 6. c. 2. ad eundem affectum ita docuit. *Succurrendum est etiam extremorum deligaturis, pedum quidem supra malleolos, & genua, manuum verò supra brachiale, & cubitum, fascia ipsa lata sit, quo sit ualidior, neque dolorem moueat constrictio.*

Ad reuellendum.

Diuersæ opiniones.

Ad diuertendum.

Intercipiendo.

Modos ligandi.

Præterea, quia in Cholerica passione laudatur extremorum ligatura ad reuellēdum, ita etiam in superfluo uomitu à medicamēto conuenire uidetur. siquidem C. Aurelianus, lib. tertio, docuit. *Conuenit etiam articulorum ligatio, quæ cum fuerit densa phthisicum consentire stomachum cogit. sed ne ex his ligamentis superiora torpescant, erunt sæpius commutandæ ligationes.* & apud Gal. 8. de comp. med. locor. c. 4. ex Archigene ad eximendum dolorem stomachicis, scribitur. *ligaturas insuper extremarum partium fortiter adhibe.* uerum lib. de ven. sect. aduer. Erasistrat. c. 8. disputat Galenus membrorum deligaturas multitudinem absq: uenæ sectione attrahere ad se posse. & irridet Erasistratum ad plenitudinem demendam, iussisse. Deligationes laneis uinculis circa alas ipsas, ac inguina faciendas. In summa in purgationis excessu à Veratro Aetius serm. 3. cap. 134. ex Antyllo, & Possidonio laudat extremarum partium ligaturas. sicut etiam Oribasius lib. 8. Collect. c. 6. tandem dicam ligaturas articulorum, & extremarum partium dolorosas, ratione doloris ad se attrahere fluxionē alio irruentem. sic probantur, in Capitis affectibus Cephalalgia, Phrenitide, Lethargo, Vertigine, Caro, Catalepsi, Mania, Melancholia,

Ligaturæ circa alas.

Quibus morbis profit.

cholia, Apoplexia, Catarrho, Angina, à Paulo, Aetio, Aretæo, Auicenna, & alijs, ut in methodo consultandi scripsi, ita Galenus 13. meth. c. 11. *Vbi partes*, inquit, *circa caput phlegmone laborant, excogitatum est, artus vincire, quippe ipsum, quod phlegmone infestatur vinciendum non est*. & Hipp. 2. de Morb. 20. Si è naribus fluat sanguis *venas, & in brachijs, & in temporibus, splenijs suppositis deligato*. Sed in nostro casu, in quo succi ad ventrem confluũt habemus magistrum Galenum. de Cucurbit. c. 2. inquientem. *In uentrem si quid defluxerit ad manus detrahendum est*. & de Humor. com. 14. *Cum morbus*, ait, *stomachum petit, tunc manus, ac pedes violenter sunt vinciendi*. ob id Oribas. ex Galeno transcripsit. Vincula artuum reuellere, ubi succi in uentrem inclinant.

Nos ex his colligere debemus cur fiant extremorum ligaturæ, ubi, quales, quamdiu, quibus uinculis.

Dico igitur, quod uincula non modo reuellunt fluxiones alio irruẽtes ob dolorem, qui ad se trahit fluxiones, ita ut fluxio tunc vergat ad partes dolentes: sed maxime eo quod constringantur uenæ, & arteriæ, quo minus libere sanguis, & spiritus fluere per corpus possint, hinc circulatio sanguinis retardatur, proinde fluxiones quoq. retardantur; vnde non modo fit reuulsio; sed etiam interceptio quia vasa constricta angustantur. Sed quæres, qua ratione. dico nec Venas, nec Arterias constrictas dolere, proinde has ob dolorem non attrahere. sed fluxum sanguinis sedare: immo coaceruare circa ligaturam, & ibi facere plenitudinem; sed dolore affici musculos, & carnem constrictam: unde fiet attractio ad carnem dolentem; sed extra venas, sic Cel. Aurelianus vt supra. censuit, vinculis, tum coarctari uasa, tum dolore trahere.

Circulatio sanguinis.

Vbi.

Solent Mulieres in Sicilia post partum, ne vterus lædat partes superiores, fasciare supra ventrem arctissime. & uidimus sæpe fascia laxata in syncopem, & suffocationẽ enixas incidisse, qua fasciatura, nil reuellitur; sed vaporum ascensus prohibetur, interceptione quadam uiarum constrictarum ita Hipp. de M. Mul. 19. *Si Vteri*, inquit, *ad Hepar conuersi strangulauerint. Tumorem ab Hepate cum manu infra leniter detrudito, & precordia cum fascia deligato*. ita Antiqui fusciabãt Alas, inguina, femora. At in superfluo vomitu vt fiat reuulsio à Ventriculo ad extremas partes, debemus trahere in contrarium. vt supra talos, & genua, & supra brachialia uersus cubitos, & supra cubitos uersus humeros, ut consuluit Aretæus in Angina. Porrò alij cõstringunt nodos articulorum. Porrò Albertinus Bottonus lib. de Mor. mul. fuit ualde diligens in præscribendis ligaturis. sic in suppressis mensibus. c. 32. dicit ligaturas dolorosas attrahendi vim habere sanguinem ad vterum; & admouendas non supernis partibus. quia tunc maior suppressio fieret; sed infernis potius, & infra genua, nempe pedibus, & digitis primum, deinde supra nempe in coxis, hoc enim ordine primo agent reuellendo, deinde deriuando, & hoc quidem videtur descriptum ab Aegineta de mensib. suppressis scribente. *Vbi statum mensium tempus propinquũ est, infernæ partes vinculis, tribus, quatuorue diebus constringentur cum instat tempus eruptionis tollitur ligatura*, & hoc accidit, quia coarctatis vasis, sanguis, retentus postea maiore impetu sursum fluit. Verũ in mensibus superfluis non ligat superiora tantum, sed scribit. *In primis extremi artus ab alis; & inguinibus vinculis excipiuntur*. ecce ligat partes ambas superiores, & inferiores, quæ doctrina mihi non satis est. quia si vera esset reuulsio, & deriuatio, deberent potius ab utero retrahere ad partes dolentes, nequaquam autem impellere. sed posita sanguinis circulatione, partibus inferioribus arctatis, (quia sanguis à corde non descendit per uenam cauam ad pedes, sed à pedibus ad cor fluit) sanguis non poterit ad vterum ferri, nec menses prouocare: sed si diceremus ab arteria descendente nutriti Vterum, & ab ea repleri. sequitur cõstrictis arterijs inferioribus, ut sanguis descendere nequeat, in utero superabundare, & per eius uenas exitum quærere. Fonseca ueritate ductus cogitur dicere. quod sanguis, qui deorsum uergit, sursum trahitur, qui uero à magnis uenis crurum ad uterum regurgitat, continetur.

Idem Bottonus postea in sistendo menstruorum nimio fluxu cap. 52. sic loquitur. *Ligaturæ in immoderato profluuio usum habent, tãquam materiæ auxilij reuellentis. Reuellunt autẽ, ratione, qua dolorosæ; nam ratione doloris attractio fit ad partem dolentem. Locus autem patet, quia non erunt admouendæ infernis partibus, quia fluxũ augerent; sed superius potius, vt digiti in primis ligari possunt, manus deinde, & brachia. Sed circa locum difficultas oritur, quia Hipp. 2. de mor. mul. nu. 2. & Auic. in cap. proprio, loquentes de loco, in quo ligaturæ faciendæ sunt, statuere videntur, præter supernas partes, ligandas etiam esse infernas, poplitis videlicet, & supra genua. Pro cuius difficultatis resolutione notandum est, quod dum sermo est de ligaturis in immoderato profluuio menstruorum, uel de illis loquimur, ratione qua vno, & eodem tempore vtrisq: extremis partibus admouẽtur, supernis, inquam, & infernis, uel in diuersis temporibus, Si primo modo cum Hipp. statuendum erit, quod hunc fluxum immoderatum sistere poterunt: experientia enim compertum habetur, quod id monile raptum habens ad determinatum locum, si eodem tempore ad contraria vtrinque trahatur, immotum manere. A pari eandem materiam, quæ hoc profluuio ad inferiora mouetur, si ad loca contraria vtrinq; trahatur, immobilem fieri, qua ratione profluuium sistitur, hoc autem contingit, quando vno, & eo-*

Ad sistendũ fluxum mẽstruorum.

& eodem tempore, utræq partes infernæ, et supernæ, ligantur. Si autem diuersis temporibus ligabuntur, procul dubio materia, quæ erat immota, ad motum trahentis mouebitur; vt cum Gal. lib. de præcog. ad Posthu. si ligentur partes infernæ, tantum abesse, ut profluuium sistatur, quod potius augetur, contra contingit, si supernæ partes tantum ligatæ fuerint. ab his enim materia, uel sursum trahetur, uel saltē illius motus ad inferiora impedietur. Cæterum illud in praxi obseruandum est, ut dum ligantur ambæ partes contrariæ, talis ordo seruetur, ut non eodem

Ordo ligādi.

tempore ambæ ligentur; sed priori loco superiores; deinde inferiores: hoc enim ordine sanguis, qui propensus est, ut ad infemora magis moueatur, sistitur in primis, & ad contrarium locum facilius euocatur, quum si eodem tempore utræq: partes ligarentur. Præterea id etiam obseruandum erit, ut ob propinquitatem, quam maiorem habet sanguis ad inferiora, quam ad superiora, ligatura partium superiorum paulò ualidior fiat, in inferioribus uerò, paulo

remissior ligatura.

remissior ratione enim maioris doloris in supernis partibus facti, maior etiam attractio ad superiora, quam ad inferiora fit. quod minime contingeret, si ambæ ligaturæ essent æquales, quamuis enim ratione æqualis doloris materia magis ad vnam, quam ad alteram partem moueri non deberet, tamē ob propensionem, quam ad inferiora magis habet, quam ad superiora, fluxus iste minime sisteretur. Alterum, quod in praxi obseruandum est, respicit ordinem seruandum in solutione earumdem ligaturarum, non enim vno, & eodem tempore solui debent;

Tempus soluendi.

sed priori loco soluendæ erunt ligaturæ inferiores, deinde superiores: hac enim ratione, sanguis, qui procliuior magis erat in infernas partes, melius sistetur, & ad superiora magis mouebitur. Sed perbelle quidem doctissimus vir ratiocinatur, Verum an venarum ductus tales sint, ut ipse imaginatur hæreo, ut credam. & irrideo nomen reuulsionis. nam in reuulsione debet

Non fieri reuulsionem.

fieri attractio, & dubio procul dolor potest facere attractionem; sed ligatura constringit vias per quas fluere deberēt humores: impedito fluxu, impeditur attractio, & necessario impeditur reuulsio. ergo ex ligaturis nulla reuulsio; sed fluxionum interceptio. hæc enim necessario sequitur uasorum angustiam, & compressionem à uinculis, & ligaturis, & sicut ligatura in phlebotomia intercipit fluxum consuetum sanguinis, quo minus fluere per consuetam uenam possit, sed per sectam partem, ita aliæ ligaturæ sistūt humorum motus, & quietem sanguini inducunt, quo fit, ut fluxiones sisti uideantur, ut Antiqui apud Aurelianum cognouerūt. & equidem ubicunque factas ligaturas, uel prope, uel remotè motum humorum sistere, & dolorificas quidem etiam arterias cōprimere, non dolorificas uerò solummodo uenas. ob id minus efficaces dicas. Galenus uerò primo de Hum. 14. docet. *Cum morbus Thoracem petit, tunc manus, & pedes adhibita ui sunt uinculis excipiēdi, ut quod molestum est, illuc reuellatur.* Vnde Bottonus uidetur tot Auctorum loca considerasse. Profecto Hipp. plures simul partes ligat, ut etiam patet 2. de Morb. 20. ubi ait, *Si e naribus fluat sanguis Venas, & in brachijs, & in temporibus, splenijs suppositis deligato.* sic etiam Paulus ad Hemorrhagiam *Sūmas partes,* inquit, *uinculis excipere, præsertim brachia, & femora: sicut in Venæ sectione fieri solet.* immo Gal. de facile parab. ad Sol. c. 13. in Hæmorrhagia *Et penis extremū papiro deliga in mulieribus uero mammarum pupillas similiter.* quod repetit Paulus.

Quale

Si de qualitate ligaturarum, determinandum est, fortes, uel leues, seu dolorificæ, & non dolorificæ proponuntur. & auctores plurimi dolorificas magis laudant, censentes ratione doloris attractionem fieri, & fluxionem ferri ad partem dolentē, & doloris causa uexatam. sed si ligatura uasa cōstringit, motum humorum intercipiet non autē iuuabit. ergo. per uenas, uel arterias nulla fieri poterit ad partem dolentem humorum attractio. sed an nè dolor trahit tanquam cucurbitula? uerum non trahet per uenas constrictas, sed per capillares uenas, & porositates ad partes dolentes carnosas, musculosas, propinquas, unde etiam phlegmone ibi fieri poterit: sed hoc non est fluxiones primario reuellere; at intercipere.

Quamdi

Si diutius uincula arcta, & dolorifica vni parti adhæserint, ob impeditum sanguinis: & spirituum motum, pars aliqua emori, poterit, ut ego aliquoties uidi, ob arctam ligaturam diutius permanentem mortificatam manum, ut postea eam abscindere coactus fuerim. Paulus ait subinde repetita uincula, iubent igitur experti scriptores uincula sæpius solui, & iterum paulo superius, uel inferius alligari.

Quibus.

Hippocrates 2. de mor. mul. n. 2. in fluxu muliebri coercendo. *Et manus ipsi deligato,* inquit, *ita ut lana sordida ipsas circumdes, & laqueum immittas, supra cubitos, & ad poplites supra genua.* circumdat lana manus, & Gal. de facile parabilibus. constringit *Papyro* præterea Hipp. ut dixi splenijs suppositis. & Paulus ad tussim in febre. *ligatura ualida in longum porrecta tussim exacte cobibet, dico autem per medias partes, extremasq:* & Alexander in diarrhæa. *Extremas corporis partes nempe brachia, & crura fascijs lineis, aut laneis deligare debent.* sic etiam Fonseca consentit Hipp. *lana sup-*

Ligatura cōpressiua nō dolorifica.

posita deliganda esse extrema. sed lana est molis, & ob mollitiem dolorifica ligatura esse non poterit, ut pariter *splenijs suppositis.* quare erit ligatura compressiua, non autē dolorifica. tandem dicam fascias non debere esse nimis latas; sed digiti latitudine, ut in uenæ sectione adhiberi solet. & esto uel linea, uel lanea, uel serica, uel bombicina, ex Papiro antiquitus fiebat; sed maxime probatur ex serico crasso, dicto filaticcio. Aretæus probat fasciam latam, ut minus dolorificam.

Modo

Scribonius contra fasciaturas.

Modo audite Scribonium Largum, cap. 84. in fluore sang. *Et vetandum artus constringere, quod plerique medicorum faciunt ignorãtes, quod incitatur sanguinis eruptio musculorum compressione. Quandoquidem nimia constrictio in vtrãque partem exiget æque subiectam materiam sicut vtrem si quis medium laqueo constrinxerit, animaduertet in vtramque partem excludere subiectum liquorem. Et si superforatus casu fuerit, incitatione eiaculabitur, quod in eo erit. Eadem ergo ratione cum sanguis eruptus est, qui constringunt ui magna artus exprimentes, sanguinem uenis subiectum cogunt magis erumpi per ulcus, Huius rei argumentum est, si quis super laqueum percusserit Venam in brachio, quæ est animalis, animaduertet, æquè incitari sanguinem ex ea parte, quam ex inferiore loco cum percussa est uena. Et hoc per se quidem si non viderant Medici merito essent culpandi, quod negligentes in ancipiti casu hominum essent. Cum præsertim Asclepiades etiam pluribus vsus sit argumentis in hac re: neq: ei quisquam contradixit, quis enim aduersus veritatem dicere potest?* sed bonus Scribonius errauit, & nos contradicemus Aesclepiadi. nec enim Animal uenosum, seu infinitis canaliculis conflatum assimilari debet vnicæ cauitati, quam Vter habet. in Animali uenæ sunt ueluti riuuli ad Cor fluentes, & quidem uenæ inferiores usque ad Cor à pedibus ascendunt, & uenæ superiores à manibus usque ad cor descendunt, & propter infinitas ualuulas fluor naturalis regredi nequit. unde alio modo se habet Vter compressus ligatura in medio, alio verò modo vena ligata, in aliq. parte. unde fluxus sanguinis intercipitur. immo ipse Scribonius, qui aliorum negligentiam notat, se stolidum fuisse ostendit in suo exemplo de vena secta, quia debuisset aduertere, quod ad phlebotomiam faciendam ligato brachio uersus manum inflatur Vena, & secta fluit sanguis; sed uersus humerum delitescit vacua uena, & secta sanguinem non emittit. & ipsius uerbis uena superior deberet plus sanguinis eiaculare. sed antiquis ignota fuit sanguinis circulatio, quam probant doctissimi uiri, Harueus, Conringius, Borellus, & alij plurimi.

Falsum.

Cõtra Scribonium.

Error Scribonij.

Remedia alia.

Sciendum tandem, quod chimici, qui exhibent Vomitoria Antimoniata, Mercuriata, & Vitriolata proponunt etiam aliquot remedia, in nimio Vomitu. ita Hartman, tum in Practica, tum in Basilica chimica de Vitriolatis. ait. *Si Vomitus nimius à datis hisce subsequatur, præsentaneum est remedium potus lactis cocti cum pane, aut, coclear unum Syrupi de Mastiche cum spiritu eiusdem. uel Theriaca antiqua, statimque cibum, aut panem tinctum uino grosso exhibere. Ventriculo imponatur Emplastrum de crusta panis, item plantis pedum. uel Cataplasma ex fermento, & menta. Nil hisce proficientibus præsentaneũ, & certũ remediũ est, si offeratur pillula vna Laudani opiati.* Crollius autẽ ad nimiũ vomitum compescẽdum proponit Theriacam recentem, & plantis pedum panem tostum aceto madefactum, & Rob. de Cidonijs assumptum, addit Hartman succum Cydoniorum crudum, ego addo succum Granatorum, uel acrestæ, Oleum Vitrioli, uel sulphuris cum Sy. de rosis siccis, uel mirtino, citoniorum, & ore sumpta.

Astringentia.

De Narcoticis. Cap. XIV.

Vltimum remedium in superpurgatione cẽsetur esse Narcoticum. ita Hipp. de loc. in hom. n. 45. nos docuit scribens, *Si susceperis uinosum uomentem, uomitum ne sedato, uomitus enim euacuationem sedat. facilius autem uomitus postea sedabitur. Si uerò debilis fuerit, qui hæc patitur, somniferum medicamentum à uomitu præbebis.* sic etiam C. Celsus retulit. *Vbi uero nutrieris, quies, & somnus ægro induci debent.* Aetius uerò sic exarauit suis scriptis. *Si uerò adhuc perseuerauerint uomitus, utemur somniferis dolorem sedantibus, nam talia resiccandi ui prædita purgationes sistunt, & somnus excretiones sistendi vim habet. succedit tamen somnus sua sponte probe purgatis per Veratrum multus, & profundus, si non periculum imminet, quibus sanè in tantum concedere oportet, quantum somno tenentur.* & eadem retulit Oribasius ijsdem, uerbis. sed Mesue de imbecillitate uentriculi post mediũ. *Somnus,* inquit, *post purgationem uentriculum, & corpus reliquum emendat, & pristino vigori maxime restituit. omnes enim uentriculi molestias ex uacuationis agitatione proficiscentes sedat.* & iterum ait, canone 4. *Molestam autem humorum in corpore agitationem, & fluctuationem quiete, & somno sedamus: cum enim uacuationem ab elleboro immodicam sistere uoles, somnum impera, & quietem, inquit Hipp. corporis scilicet, ac animi, vt Heben Mesue interpretatur, idq: sensuum obiectis celebribus, & iucundis homini adhibitis. Somnus etiam inducendus est animum demulcentibus melodijs, & cantionibus, & musicis omnibus instrumentis, ad hæc remedijs somnificis, & reliquis delirium sedantibus. Somnus enim profundior, & quies omnes humorum agitationes maxime sedat, vt contra indicat nauigatio turbari motione corpus, ut inquit Hippocr.* Et paulo post subdit ipse Mesue.

Narcotica Vomitum sistunt.

Somni vires.

Causæ Somni.

Humores verò congelare, & narcoticis uti perfugium est ultimum, tuncq. solum, quando prædicta omnia nihil contulerunt, & curatio prope deplorata est. Narcotica autem fortia tibi utenda sunt, qualia antidotus Theriaca, & Philonis, & similes. At uerò grauissime errant, qui horum affectuum initio narcoticis utuntur: hæc enim uere non curãt: sed uelut congelatam materiam intus cohibent, quæ non multo post impetu meliore ruit. quam prius, relictis in corpore per hæc congelationis, & mortis quibusdam rudimentis. Vera autem curatio fuerit causæ fluorem excitantis ablatio, partibus interea, & facultatibus nos gubernationibus in unum reductis,

Vltimum profugium

Nocumenta narcoticorũ

ductis,

ductis, & roboratis. ubi uero necessitas inuitat, præsertim, quando prædicta omnia non contulerint, narcoticis uti cogimur, prius tamen castigatis secundum modos, & conditiones, quibus ipsorum nocumenta emendantur, eaque quamplurima: vitæ enim sunt omnino contraria (congelant namque, & stupefaciunt, & mortificant) præcipue si simplicia sint, & eo magis si sint recentia. Deinde Mesue proponit modum corrigendi Narcotica tripartitum. primo enim conatur congelationem resoluere castoreo. pipere, croco, 2. roborat facultates principales, & spiritus restaurat, nempe, spica, Doronico. Zeduaria. 3. quæ materias agitatas, & de parte in partem fluentes sistunt, & cohibent docens vt Mirrha, Thus, sandaraca, & similia, & subdit. *Verum tamen si Narcoticis abstinere potes, præstantius quidem fuerit, sin uti cogaris, potui ne da, sed emplastra adhibe, aut si per hæc parum proficitur, balanis, aut clysterib. quod si potui dare cogaris, cum præmeditatione, & caute dabis, idque antiquatum potius, quale scilicet minus est noxium, uirtute narcotici coctione, & rerum aliarum mixtione cocta, & fracta. Vespere autem dormituris tempestiue datur, quia somnum conciliat agitationes sedantem. Dant item nonnulli mane, præsertim, quando ægrum insomnia non torquent, tuncque minus crebram desurgendi necessitatem, morsum excrementorum obtundendo faciunt, Sed narcoticorum vsus est fugiendus mox à cibo, & in plenis corporibus, aut impuris. purgatis autem est tutior, Caue item ea dare diebus simul multis; sed tempus interpone, quo roborantia dabis, quæ vitæ seruant thesaurum adde quod narcotica oculis quoque, & sensorijs alijs nocent, nisi horum noxam studiose uites, ut dando tam paruam quantitatem, quæ uiribus nostris non officiat. Pauco enim, & sæpe quam multo semel vti, præstat. Quod autem ad dolorum insultus attinet, ante hos narcotica adhibere est satius: quamquam interdum in ipsa commotione uiolenta, ut colico dolori uehementi exhibere oporteat, quod significauit Galenus dum colico dolori multum uehementi. interdum necessariam magis esse dicit, per stupefacientia falsam curationem, præsertim cum magna est doloris intentio, quã ueram, ne uires interim resoluantur, & collabantur.* & hęc narcotica vult esse tuta, bene correcta, & usitata. & ecce quod Mesue timet Narcotica, & coactus eis utitur. sed Galenum, & communem scolam sequutus, ergo fas erit, ut Galenum ipsum loquētem audiamus.

Correctio Narcoticorum. — *Mesuæ timiditas.* — *Narcotica oculis noxia.*

Galeni sententia.

Galenus autem 12. meth. c. p. opinionē suam de Narcoticorum usu clarissime exposuit hisce uerbis. *Quippe si fas est ijs remedijs, quæ morbum sanent, utendo, quod optamus efficere, abstinendum à sopientibus medicamentis est, quæ uocant Anodyna. Sin ex uigilijs uiribus resoluendis, ad mortis discrimen æger tendat, tum profecto tempestiuè eiusmodi medicamentis utare, scilicet nō ignarus, corporis habitum non nihil ex his lædendum; læsionem tamen, quam mortem potius eligēdam, Nam si hæc admodum magna non sit, saltem postea spatio longiore eam sarcire licebit: sin ita est immodica, ut nec prolixo spatio persanari queat: ac certe hanc ipsam eligendam potius remur, quam ut homo pereat. Hac nimirum persuasione ipse quoque tametsi omnium maxime ab usu grauiter sopiētium abhorrens, aliquando tamen ea, & colicis exhibeo, & ijs, qui uel oculorum, uel auriū uel aliarum partium uehementissimo dolore cruciantur, interim uerò, & cum æger ex tenui destillatione, uigilijs, & uehementi tussi urgetur, pauxillum eiusmodi medicamenti offero, facile, noxam eius, si quis semel est usus, spatio emendatum iri ratus. Porrò dissident inter se medicamenta, quippe quæ plurimum sopientium in se habent, ea ad præsens quidē magis sunt efficacia, cæterum valentem, & remedijs rebellem in ægrotantis corpore frigiditatem relinquunt, quæ horum in se habent minus, calefaciētium uerò sibi admistorum plurimum, ea quanto sunt ad præsens minus efficacia, tanto in futurum minus noxia.* Hic Galenus fatetur se timere frigiditatem impressam à narcotico, & eius noxas, ob id non nisi coactum ea exhibere. deinde paulo post de ijsdem medicamentis narcoticis loquens hæc subiungit. *Ergo sicut cauendus est, quoad fieri potest, eiusmodi medicamentorum usus, ita si necessitas urget, nec admodum nocua sunt offerenda, quod frigida, quæ in his sunt; præualentes uires adhuc habeant. nec ita antiqua, ut spem nostram frustentur: sed uti comprehensum est, tandiu dimittenda sunt, quoad uiolentia refrigerantium, ab eorum, quæ calefaciunt ui, mitigatur. Et talium quidem medicamentorum usus, eorum, qui aduersus symptomata pugnant, et proprius potissimum ubi ex frigida causa dolor est excitatus: obsunt enim talia plurimum toti affectui, ac curationi contumacem eum reddunt.* Hæc Galeni opinio etiam innotescit 7. de comp. medic. loc. c. 2. ubi de Papaueris decocto scribit. *Frigidioribus minimum dabis, calidioribus amplius.* item 5. de simp. med. facult. c. 19. ait. *facultas eorum, quæ falso Anodina dicuntur, frigidorum est, quæ absoluto vtentia frigore partem obstupefaciunt: est autem stupor paulominus quam insēsibilitas, sensuũue priuatio.* Deinde sic refert.

Narcotica noxia. — *Galeni inexperientia.* — *Narcotica frigida.*

At ea, quæ Καταφορὰν, *scilicet soporem, epota moliuntur, ac proinde anodyna, et* ὑπνωτικὰ *hoc est somnum conciliantia, à plerisque appellantur, temperiem sortiuntur, uel summe aduersam ijs, quæ re uera sunt anodina; refrigerant siquidem omnia corpus, et sensum eo usque obstupefaciunt, ut si paulò liberalius ebibantur mortem afferant.* Et 3. de comp. med. loc. c. 1. de Medicamentis Heræ ad aures scriptum reliquit. *Dico per Opium mitigari solum dolores, nihilque iuuari affectiones. Verum per accidens, non primario etiam affectiones inde opem sentire, quis dicere possit: sedato enim dolore, et somno consequente, natura affectiones dolorem efficientes concoquit.* & lib. 8. de comp. med. loc. c. 4. loquens de medicam. Stomachicis Asclepiadis ita scribit. *Quemadmodum in Antidotis colicis appellatis, et à quibusdã, Anodinis. qualis est Philonis antidotus, scopus componendi pharmacum, est stupefacere sensum dolentiũ.*

Somnifera esse frigida. — *Opij vires.*

Quo

Philonium. *Quo uerò non cum magno detrimento id fiat, et ut per altum dolentium corporum frigiditas celeriter penetret, calefacientia miscentur, quæ refrigerantium stupefactionem deducere possunt, cum illa ipsa per se tardi transitus existant. Hæc igitur ubi quis inaudiuerit. quantitatem consideret simplicium pharmacorum, quæ in compositione miscentur, ex hac enim sciet, num magis, aut minus, efficere possit compositum pharmacum ea, quæ promittit. Si namque refrigerantia plura apparuerint, sensum affectorum magis obtundit, et quantum caloris in ipsa particula fuerit, etiam hunc extinguit, ubi uerò calefacientia fuerint aucta, minus quidem hæc efficiet ipsum pharmacum. innocẽtius autem reddetur.* Multa falsa à Gal. scripta. *Nosse enim oportet corpora uiuentium mortificationi simile quippiam perpeti ab omnium ex Opio, et hyosciamo, et Mandragora compositorum pharmacorum usu, nimirum causis dolorem infligentibus insensibilibus factis, et multi sanè, qui assiduatè talia accipiunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perducunt.* & 3. Meth. med. cap. 2. *Oculorum doloribus,* inquit, *nihil aliud adhibet Medicorũ uulgus, quam medicamenta hæc; quæ ex Opio, et Mandragora, et Hyosciamo fiunt, maximam planè oculorum perniciem, ut pote, quæ nulla re alia sublati ad præsens doloris, speciem præstant, quam quod ipsum sensum enecant.* Opium oculis inimicũ. *Multosq; nosti ab eiusmodi medicamentorum usu, cum liberalius fuissent admota, nunquam postea naturalem sensum recepisse; sed ex his principio quidem obscurè, atque ægrè uidisse, tempore uerò suffusione, uel pupillæ nimia dilatatione, uel tabo, uel corrugatione occupatos.* Et lib. 2. de comp. med. loc. c. 1. de medicamentis Apollonij ad dolorẽ capitis scripsit. Lædunt partes. *Raro cogimur pharmacis ex Opio uti, cum uidelicet præ doloris uehementia homo de uita periclitatur, quamquam, et tunc solidæ partes ex eius usu offendantur; adeo ut post hæc, correctione opus habeant, sic et ex ipso collyria detrimento fuerunt,* Lędunt oculos. *adeo ut debilem oculum reddiderint, et uisus hebetudinem induxerint, uelut etiam auditus grauitatem inducunt quæcumq; ad uehementem aurium dolorem ex Opio composita sunt.* Et primo de Victu Acut. com. 34. ait Galenus. *Nempe eorum, quæ ex Opio, Hyosciamo, et Mandragora, conficiũtur, medicamentorum usus dolorificam Pleuritidis affectionem non sanat: sed sensum tollit, enecatque.* Quando autem Hippocrates 2. in 6. Epid. tex. 5. docuit. *Excitare, stupefacere.* Galenus in commento subdit. Tolleratur Opium. *At stupefacere in solis uehemẽtibus doloribus interdum ex usu fuerit cum Medicamenta ex Opio, Mandragora et Alterco exhibemus; nam ipse dixit, stupor uerò moderatus dolorem soluit, quod si quis potentioribus, aut pluribus medicamentis stupefactorijs utatur, refrigerantur, extinguunturque corpora.* deinde 5. in 6. Epid. com. 13. *Nonnunquam,* inquit, *id ipsum* Affectus peior redditur *totum affectum peiorem reddit, quemadmodum in Coli doloribus antidota ex Opio, et Alterco, et Mãdragora, et Styrace composita; ita namque membra circum refrigerantia, ut iterum ab ijsdem causis offendantur, paratiora efficiunt.* Et item 6. Epid. com. 5. ait. *Quin etiam cum hæc modus alius indolentiæ effector est, scilicet, qui sensum hebetat, ac stupefacit, in quo prudentiæ non uulgaris est, stupefactorio medicamento alia permiscere, neque eo solo uti, Quem enim præterit à Philonio medicamine doloris sine stupore sensus imponi? stuporem uerò, & torporem papaueris succus, & Alterci semen efficiunt. Hæc si sola perpauca exhibeantur dolorem sedare non poterunt, quod si tantum ex istis detur, quantum acceptum sedare dolorem possit, insigni noxa membrum dolens afficietur; igitur ne ipsum magnifice offendatur, neque sensus obtorpeat, aliorum medicaminum mistio à Philone excogitata est.* Philonium. & lib. 2. ad Glauconem. c. 6. de Tumore flatuoso, & dolente. ait. *Quod si etiã post hæc dolores permanserint, medicamentis, ex Opio uti non dubitabis, quale est Philonij Tarsensis, quamuis scires aliquam noxam ex huiusmodi medicamentis membris patientibus necessario affuturam. Sed certe ei, quod magis urget, obsistendo, hominẽ, qui ex nimio dolore Syncopa corripitur, parua cum noxa saluare eliges. Nam, & sequentibus deinceps diebus noxam membro ex medicamento contractam emendare licebit.* Quomodo Gal. concedat Narcotica. *Vocantur igitur huiusmodi medicamenta Anodina, quoniam dolorem sedant, & dolorem quidem sedant, non tamen dispositiones penitus sanant: sed uim sentiendi obstupescere faciunt. Maxime uerò, atque citissime ex potu horum medicamentorum laborantes dolore liberantur, ubi intestina gracilia patiuntur; sicut ex ijs, quæ sedi imponuntur, crassorum intestinorum passiones, præsentaneum habent remedium.* Moxa corrigenda. sed copiosissime, de his Narcoticis loquutus fuit Gal. 12. Meth. med. cap. 8. in curandis doloribus talia proferens. *Si mordens humor est, qui affligit, aduersissima huic sunt, quæ extenuant, & calfaciunt. Postulat namque huius generis affectus, si modo curandus est, ut ea, quæ contristant, uacuentur. Si id omnino fieri nequeat, ut per Epicrasim sanetur, sin id quoque fieri non possit, ut, quæ torporem inferant, medicamenta exhibeantur.* In extrema necessitate. *Quæcumque sunt reliquorum communia, minus tamen hos affectus, quam alios lædunt. Quippe tenuis substantiæ, & calidarum uirium, plurimi talium humorum sunt, quæ autem ex Opio, & Alterco, & eo modo frigidis composita medicamenta sunt, simul omnino, & refrigerant, & siccant. qua ratione non solum ut sensui torporem inducentia salutaria sunt; sed etiam ut humorum tenuitatem cogentia, atque crassantia, præterea uehementem calorem refrigerantia.* Narcotica frigida, & sicca. *Vbi uerò crassi glutinosiq; humores exuperant, alienissima sunt, quæ torporem inducunt, cauendusq; magnopere in eiusmodi affectibus eorum usus est.* Cautio. *Sed nec alioqui comitatur eiusmodi succos, modo soli sint, dolor uehemens. Si uerò ex accidẽti aliquo coniunctus his alituosus spiritus est, qui ex ijs, quibus continetur, corporibus, erumpere prorsus non potest, grauissimis omnino doloribus, qui ita se habent, cruciantur. Porrò accidit id illis, duplici ex causa, uel obstructione, uel calore; nam & obstructio spiritum cohibet, nec exire permittit, & crassa, glutinosaq; cum calefiunt, flatuosum spiritũ gignere solent.* Retentio spirituum. *Eiusmodi sanè affectus ijs, qui se cibis natura frigidis, & consistentia crassis, ac glutinosis*

nosis referserunt, quoniam in ipsis intestinorum tunicis flatuosus spiritus continetur, potissimum incidit. Nam cum hæ duplices sint, ubi medio earum spatio eiusmodi collectus humor est, in flatulentum mutatur spiritum. Sane is & crassus, & frigidus, & tardi motus est. Vbi igitur tum retinetur, tum tunicas distendit succus, unde oritur, tum intestini partes, quas contingit, uehementer refrigerat, duplici occasione affligantur, qui sic laborant. Ac ad tempus quidem, ubi torporem faciens medicamen biberunt, prorsus indolentes redduntur: cæterum affectus his omnino fit maior; nam, & intestinorum tunicæ medicamentorum frigiditate densiores minusq: flatui transmittendo habiles redduntur, & humor ipse tum crassior, tum ad motum ineptior euadit. Itaq: & spatio longiore ad ægri curationem, & medico, qui egregiè in arte sit exercitatus, est opus. Nisi .n. certa ratione postmodum curationem aggredietur, verendum erit, ne succi secundo in flatuosum spiritum uersi, eundem dolorem renouent: unde rursus stupefacientium aliquid medicamentorum, exhiberi sit opus, eadem scilicet necessitate urgente: ac pari modo tertio, & quarto, & sæpe deinceps, quo ad homo insanabilis effectus in malum totius corporis habitum perueniat, & post longa tandem tædia pereat. Ecce quantum Galenus de medicamentis opiatis scripsit, omnia eius uerba ad amussim transcribere uolui, ut quilibet mecum totã ipsius opinionẽ colligere queat. Quæ quidem tum ab Hippocrate, tum à ueritate distare mihi uidetur. Verum quia ego cum Hipp. sentio. Galeni sententiam in capita redigam, ut & facilius, quis eam intelligat, & nos ipsam considerare, & si opus fuerit, refellere, possimus.

Duplex intestinorum tunica.

Noxa flatuum.

Noxa narcoticorum.

Opinio Galeni distat à veritate.

Primo censet Galenus Opium, cęteraque Narcotica medicamina, id efficere ob frigidam, quam possident, qualitatem. ob id potenter, hæc refrigerare asserit. & inde partes refrigeratas relinquere, & ideo quasi mortificatas, quod expressit Galenus locis supra citatis. uidelicet. 5. de simpl. medic. fac. 19. & 12, meth. med. c. 1. & 8. item de comp. med, loc. lib. 8. c. 3. & 2. in 6. Epid. tex. 5.

Galeni opinio in capita.

Quod Narcotica sint frigidissima.

2. Galenus se Opiatorum acerrimum hostem patefacit fateturque ijs tantummodo uti, extrema necessitate coactum; ut legitur 12. meth. c. 1. citato, & item 2. de comp. med. loc. cap. 1.

In extrema necessitate.

3. Galenus Opiata, & Narcotica adhibenda esse concedit in tenuibus tantum destillationibus, ut 12. meth. med. c. 1. & 8. edixit.

In tenuibus destillationibus.

4. Hipnotica inimicissima esse humoribus crassis, ac frigidis retulit 12. meth. ca. 8.

Inimica humorib. crassis.

5. Nocere oculis. protulit 3. meth. med. cap. 2. & lib 2. de comp. med. loc. cap. 1.

Nocere oculis.

6. Auribus obesse scripsit. 2. de comp. med. loc. c. 1. & denuo lib. 3. cap. 1.

Auribus obesse.

7. Ait Galenus Narcotica in usu tantum esse, ut occurramus symptomatibus. quod patet 12. meth. cap. 1. & 8. item 3. de cõp. med. loc. cap. 1. nec non 2. ad Glauc. c. 6.

Ad Symptomata tantum.

8. Censuit Narcotica semper relinquere partes læsas. vt exarauit. 12. meth. med. ca. 1. & 8. & item 2. ad Glauc. cap. 6. nec non 8. de comp. med. loc. cap. 3. præterea 5. in 6. Epid. tex. 13. & 6. in 6. Epid. com. 5.

Semper relinquere partes læsas.

9. Augere morbos, ipsosque contumaciores reddere. 12. meth. c. 1. & 8. sic 1. de simpl. med. fac. 19. & 2. ad Glauc. cap. 6. & 7. in 6. Epid. com. 5. & 5. in 6. Epid. com. 13. & 6. in 6. Epid. com. 5. & deniq. 8. de comp. med. loc. c. 3.

Augere morbos.

10. Quod ea composita Narcotica, quæ plura calida impedientia obtinent, sint tutiora, ut 12. meth. cap. 1. & 8. de com. med. loc. c. 3.

Compositione calidorũ corrigi.

Equidem ex Gal. hisce monumentis colligo ipsum rerum Narcoticarum parùm amicum fuisse; immo hostem, fortasse quia praua, & nocua esse imaginabatur; uerum potius ego dicerem ipsum narcoticorum naturam omnino ignorasse, censuit enim narcotica ob summam frigiditatem agere, non autem ob qualitatem occultam, specificam, & spirituosam. Vnde peccans circa Temperamentum, peccauit consequenter circa alias Opiatorum qualitates, quæ autẽ de his scripsit, potius à sua imaginatione, & suppositis pendent, quam ab experientia. Verum profecto est, quod infiniti penè sequaces Galenici, tanquam pecudes eiusdẽ fuere sententiæ, nihil amplihs de narcoticorum natura inuestigantes. Tamen aliquot docti, & uere phisici, quales Capiuacceus, Rudius, &c. de re hac non parum dubitarunt, unde in eam uenere sententiam, quod opium sit heterogeneum, & alteram quidẽ eius substãtiam crassam esse in gradu quarto frigidam, unde somnus, & stupor oriebãtur; alteram uerò tenuem simul mistam esse calidam in gradu tertio, à qua Opium erat amarum, & calefaciebat. quod proposuerunt, ut Galeni dicta tuerentur.

Gal. ignorauit Nat. Narcoticorum.

Opium heterogeneum

Fuere, & alij subtiliores naturæ arcanorum inuestigatores, qui in uerbis magistri non iurarunt; hi Opium reuera calidum, minime uero frigidum iudicarunt, immaginati somnum, & stupefactionem membrorum à qualitate occulta prouenire. ita Thomas Erastus Paracelsi hostis, Platerus insignis practicus, Quercetanus, Doringius. lib. de Opio. Petreus, Libauius, Senertus, & non pauci alij chimici. Doringius hoc usus fuit argumento. *Quodcumq. fauces incendit. Sitim introducit. Animos efferat. Somnia turbulenta generat; ad venerem inflammat. Pruriginem excitat. Odore suo totum corpus promptissime penetrat. Sudorem largiter procurat. Durities emollit. Humores corporis noxios purgat; id necessario calidum sit oportet.*

Opium esse calidum.

Doringij argumentum.

Opium prædicta omnia præstat; quemadmodum præmissa abundè commostrant.

Ergo Opium calidũ, non verò frigidũ sit oportet.

Sane

Sane quia iam satis constat Niuem, & glaciem frigidissima somnum non efficere. sed è contra vinum copiosum, ac potens, Crocum, Mirrham, Styracem suis calidis uaporibus caput replendo, somnum inducere. censebo medicamenta nareotica, nec ut calida, nec ut frigida operari; sed sanguinis, humorum, ac spirituum motum sistendo, non quidem frigiditate hæc condensando; sed ut Torpedo piscatorum manus stupefacit, ut coagulum lac coagulat, & Remora piscis nauim sistit, & ut Magnes lapis ferrum retinet. Verum huiusmodi sanguinis quies somnū primo inducit, & ex hoc corporis refrigerationem.

Calida somnum inducere.

Ergo ad Hippocratem summum Medicorum magistrum erit recurrendum, & cū eo sentiendum, qui fuit, ut dicitur, & *fallere, & falli nescius*. Hic igitur lib. de Affect. n. 35. Medicamentorum diuisionem breuiter descriptam reliquit. *Quæcumque uerò pharmaca*, inquiens, *in potu dantur, & non purgant, neque bilem, neque pituitam, ea, quum in corpus ingressa fuerint, uim adhibere oportet, aut frigefacientia, aut calefacientia, aut siccantia, aut humectantia, aut contrahentia, aut diffundentia. Quæ uerò somnum faciunt, ea quietem sanguini exhibere oportet.*

Pharmacorum diuisio

Hoc ex magno Præceptore discitur, medicamenta soporifera, nec ut calida, nec ut frigida, somnum inducere, à quibus narcotica distinguūtur; sed quia sanguinem sistūt. nec præstantius in sanguine, spiritu, & fluxionibus sistendis reperitur remedium ipsis narcoticis, vt dicemus. Hæc enim sanguinis, internorumq. spirituum motum sistūt coagulante facultate, ut in lacte coagulum operatur, quod neq: ut calidum, neq: ut frigidum, neq: ut adstringens, neq: ut aperiens lac coagulat: sed propria uirtute coagulatiua, quæ uis in diuersis est rebus tum calidis, tum frigidis, ut in Antidotario meo ostendi. annot. in conf. Hamech. Ergo in Opio facultas adest sanguinis congelatiua, quæ eius motum sistit, ut Remora pisciculus quālibet magnam nauim à cursu sistit, ut dicitur.

Vis coagulatiua.

Somnus autem sanguinisq: quies tantam inter se sortita sunt sympathiam, ut alter alterius causa sit. nam sanguinis quies somnum inducit, & somnus quietem sanguinis efficit. Porro quod sanguinis quies somnū producat, iam cum Hippocrate diximus, *Quæ somnum faciunt, quietem sanguini inducunt.* Nec quod huiuscemodi medicamina calida, uel frigida sint, refert, quia scripsit Hipp. 2. de Diæta. n. 14. *Coriandrum calidum est, & aluum sistit, & ructum acidum sedat, & somnum conciliat, si postremum edatur.* Dioscorides etiā de Styracis oleo scripsit. *calefacit uehementer, & mollit, uerum caput dolore afficit, aggrauatq: & soporem adfert.* De Mirrha autem scribit, *calfacit, cohibet, soporem gignit.*

Sanguinis quies.

Coriandum

Styrax.

Myrrha.

Sed his dimissis ipse Hipp. 2. de morb. n. 8. scripsit, *Dum autem sanguis non mouetur, fieri non potest, ut, non etiam corpus quiescat, ac torpeat.* igitur sanguinis quies cū corporis, animiq: quiete iungitur. Quod confirmat Hipp. lib. de flatibus. num. 20. *Quum corpus inuaserit somnus, sanguis frigescit; à natura enim somno frigefaciendi uis est: infrigidato autem sanguine languidiores fiunt eius meatus; quod hinc palam fit, quod corpora aggrauata reclinantur; omnia enim grauta natura ad fundum deferuntur:* ait etiam Hipp. 2. de Diæta n: 23. *Somni ieiunum attenuant, & frigefaciunt.* Ergo somnus causat frigiditatem in sanguine, minime autem frigus est somni causa. refrigescit autem sanguis, quando motus diminuitur, quia motus est causa caloris, ablata causa aufertur calor, ablato calore Animales, & vitales spiritus diminuuntur; unde corpus minus spirituosum, ac aereum grauius fit. Pariter etiam sōnus omnes alios facultatis naturalis motus, nempe attractiuum, & expulsiuum sistit. Quapropter hæc sciens Hipp. 4. Aph. 14. & in Epist. de Veratri vsu scripsit. *Vbi quis Elleborum biberit, ad motus quidem corpus magis ducere oportet, ad somnos autem, & quietē minus.* quia somnus sanguinis, & humorum motum sistens, sistit etiam naturæ à medicamento irritatæ expulsiuum motum. idem etiam Theriaca recenti operantur Medici, quæ post propinatum medicamentum purgans exhibita, tum humorum motum, tum purgationem sistit. immo motum sistens somnum inducit. Nec parum miror quorundam Medicorum, qui medicamenta opiata cum solutiuis miscere satagunt, ut post somnum succedat euacuatio. cum sint omnino contrarij effectus, & facultates.

Somnus refrigeral.

Somnus sistit motus internos.

Haud equidem ignoro, nonnullis Medicis placuisse in doloribus præsertim colicis, narcotica solutiuis miscere, cēsentibus post somnum, & dolorum sedationem, actuari excrementorum purgationem, uti fuere Rasis, Gattinaria, Arculanus, Franc. Pedemontanus, Fauentinus in Empirica, Hollerius, Gualterius Bruel. Gerardus, Rondeletius de morb lib. 3. c. 26. Saxonia. Taliacotius. Cortesius, Senertus, & alij. immo Erastus disp. 4. in Paracelf. pag. 244. scribit. *Raro Narcotica vsurpari absque purgantibus.* & pag. 248. miscet Aloe cum opio, &c. Tamen obsto, quia opposita, & contraria omnino sunt purgantia, & purgationem sistentia; inducentia humoribus quietem, & inducentia motum. natura non poterit codē tempore duobus oppositis dominis seruire. unde maxime angetur, & uel nulli obediet, uel potentiori quid clarius experimento Theriacæ? quæ exhibita, dum med. purgās agere incipit, illico purgationem sistit. uel ergo falsum experimētum docuit Galenus, & cum eo sequaces, uel male iungētur cōtrario motu agentia, quia se inuicem refrāgunt,

Contra miscentis opiata cum solutiuis.

gunt, nec purgatio, nec somnus, nec doloris sedatiò obtinebitur. & Hipp. ut purgationem sistat, somnifico utitur.

Quam eandem doctrinam altero Hippocratis textu confirmabò. scilicet de loc. in hom. nu. 45. *Quum susceperis uinosum uomentem, uomitum ne sedato. Si uerò debilis fuerit, qui hæc patitur, somnificum medicamentum à vomitu præbeto*. Ecce quod Hipp. vomitum sedare intendens, idest, uentriculi motum expulsiuum, narcoticum exhibet. quia sanguinem sistit. quod idem confirmari potest ex eo, quod paulo post n. 48. scripsit. *Tristes, anxios, & ægrotos, ac se strangulare uolentes, Mandragoræ radice mane in potu data curabis*. Hæc enim sanguinis spirituumque motum sistit, & somnum inducit. Retulit autem Dioscorides huius radicis infusæ vinum dari, *ijs, qui secari, aut amburi debent, si quidem nullo tunc afficiuntur dolore, sed veterno quodam pressi torpescant*. Ergo dicamus medicamenta narcotica, & soporifica somnum inducendo, nec non corporis sanguinis, humorum, & spirituum motum sistendo, omnes fluxiones sedare, omnes catarrhos, omnes naturæ motus, quà expulsiuos, quà attractiuos, & omnes humorum separationes ad inuicem, quæ secundum Hippocratis sententiam multorum morborum causæ existunt. quandoquidem tunc nocent humores, cum ab alijs sunt seiuncti, ut è contra, tunc bene se habet corpus, quando humores sunt interse bene uniti. ut alter alterum non superet, mistus enim humor alijs, per se nihil agere potest.

Omnes fluxiones sedare.

Hinc est, quod Hippocrates optime sciẽs etiam febres tertianas, & quartanas ab humorum separatione pendere, & quod nisi bilis à sanguine esset seiuncta, febrim non induceret, uoluit ipsas medicamentis narcoticis curare, ut patet lib. de affect. num. 8. *Si uerò pharmaco non uidebitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris: aut trasmutetur, aut deficiat*. Hipp. 1. distinguit alterantia à purgante pharmaco; non purgantium autem, quæ ad febres apta sint, duas constituit differentias, uel febrem transmutant, uel cessare faciunt.

Febrem finiunt.

Sanè morborum transmutatio pluribus fieri potest modis, uel ex vno morbo in alium fit transitus. Vt ope nostra tũ Hipp. tum Celsus iubent ex morbo ueteri fieri recentem. & Apoplecticis procurari febrem, uel aliud simile Naturæ opere fit. de quibus transmutationibus exquisitissime egit Stephanus Rodericus à Castro lib. *quæ ex quibus*. Fit etiam transmutatio materiæ, & morbi ab uno loco ad alium. *Erisipelas ab intro vergi ad extra, bonum*. Transmutatur etiam morbus remedijs alterantibus contrarijs calidis, frigidis, humidis, siccis, adstringentibus, relaxantibus, aperientibus, &c. Transmutatur etiam fluxiones in cõtrarium motum *sursum, deorsum, &c.* & de loc. in hom. n. 34. docet, transmutationem fieri, uel à medicamentis, uel à cibis corpore fortioribus.

Morborum transmutatio.

Modo dimissis transmutantibus medicamentis, loquamur de altera spetie, quæ febrim deficere, ac cessare facit. huius autẽ num. sequenti 19. meminisse uidetur Hipp. scribens. *Vim porrò habent medicamenta in his febribus, vt potis his corpus in loco sit, in consueta caliditate, ac frigiditate, & neq; præternaturam calefiat, neque frigefiat*. & hic profecto de medicamentis specificis loquitur, ad febres conferentibus, quæ nec calefaciunt, nec refrigerant, sed corpus in suo naturali tẽperamento conseruant. & hic docere intendit Hipp. tunc corpus sanum esse, in suo loco consistere, & in suo naturali temperamento, quando humores inter se misti remanent. & ideo de Nat. hum. num. 6. dixit. *Sanus equidem maxime est, ubi temperamentum hæc inter se habuerint moderatum, tum facultate, tum copia, & ubi maxime fuerint permixta*. ita etiam de Vet. med. nu. 28. *temperamentum, & moderatio contingit frigido à calido, & uicissim calido à frigido. ubi uerò seorsim utrumque secretum fuerit, tunc affligit*. Illud igitur remedium, quod humorum separationẽ impedit, corporis temperamentum, & moderationem conseruabit; & eo mediante corpus in suo loco, & in sua naturali caliditate, frigiditate, humiditate, &c. remanebit: nec calorem, aut frigus contrarium, & præternaturam ipsum acquirere permittet. Sed quæso, Num aliud remedium reperitur, quod humorum separationem impediat, nisi illud, quod tum sanguinem, tum omnes animati corporis motus sistit? Ergo Opium (ab Hippocrate vocatum Papaueris somnifici succum) Mandragoræ radix, & Hyosciami semen, illa erunt medicamenta, quæ febrim deficere faciunt. ob id magnus Medicus Hipp. 2. de Morb. n. 39. ad Quartanam tale medicamẽtum præscripsit, *Seminis Hyosciami Milij magnitudinem, Mandragoræ tantundem, & succi Sylphij trium fabarum magnitudinem, & trifolij tantundem in uino meraco bibet*. & huius medicamẽti uicem, mea sententia, supplebunt alia narcotica, Philonium, Theriaca, pillulæ de cinoglosso, Laudanum Theophrasti, Nepente Quercetani, &c. cum quibus erit cortex radicis indicæ febrifugæ Chinachina, quæ ad drac. 1. cũ Vino sumpta febres tertianas, & quartanas cessare facit & est temperamẽto frigido, ut narrant Indi.

Febrim cessare faciens

ad Quartanam.

Porrò, quando scripsit Hipp. *neq. præternaturam calefiat, aut frigefiat*. intelligit calorẽ præter naturam, & morbosum, qui à materia, uel acri, uel salsa, uel amara pendet, non autem intelligit simplicem caliditatem, quia de Veteri med. dixerat. nu. 27. *neq. à calido, neq. à frigido simpliciter ægrotamus; sed à calido acri, à calido salso, à calido amaro*. quod si calor iste præter naturam ab humorũ separatione

pro-

procedit. Illud solum medicamentum, ne corpus calorem præter naturam acquirat, prohibere poterit, quod sanguinem sistendo, humorum separationem impediet.

Dici etiam posset huiuscemodi medicamina nec calorem præternat. nec frigus in corpus inducere, ut intelligamus, quod licet aliquando aliquem calorem, uel frigiditatem, in corporibus gignere uideantur, nõ esse timendum, & ideo Narcotica abominanda. Quandoquidem medicamenta Hipnotica, siue calida, siue frigida fuerint, licet aliam caliditatem, uel frigiditatem non quidem preter naturã, inducere uideantur; sed simplicem, & leuem quandam qualitatem, quæ quidem cito resoluatur, nec in corpore alterationem permanentem, & nocuam relinquat. inducunt.

Mea sententia,

Nec erraret, mea sententia, qui diceret, medicamenta somnifera consuetam caliditatem, ac frigiditatem in corpore seruare, absque eo, quod calorem, aut frigus præter naturam id acquirat. nempe quod nõ operentur narcotica ratione caloris, uel frigoris. sed ratione facultatis somnificæ. quæ sanguinem, & alia in corpore contẽta sistit, & coagulat. qua propter Hipp. Opium vocauit *Papaueris succum somniferum*. nec dixit unquam Hipp. medicamenta calida, uel frigida, aut moderate, aut excedenter sanguinem congelare; sed somnifera.

Nonne Rudius, Capiuacceus, & alij, opium Heterogeneum faciunt frigidum in 4. & cal. in 3. ob diuersas mistas substantias? ergo si frigiditas superat vno tantũ gradu caliditatem, quæ tamen per se est maioris actiuitatis, sequetur has qualitates nõ dominari in mixto: sed refractas parum agere. unde actio erit ea, quæ actuatur ab altero agente non elementari.

Argumentum à contrario.

Vt igitur Anacardi, Euphorbium, & cantarides sua spiritus commouendi, & humores segregandi facultate febres excitare possunt, ita ob contrarias facultates spiritus, & sanguinem sistendi, & humorum separationem prohibendi, Medicamenta narcotica ad febres finiendas sufficient.

Narcotica prohibet separationem

Sanè, uti pharmaca purgantia manifestè humores separãt, aliter eos determinatè nõ euacuarẽt, ita Narcotica purgationẽ prohibẽdo, indicant, quod simul humorũ separationem prohibeant, & eorundem vnionem, ac quietem retineant; Ideo concludã, quod si Narcotica aliquando febrim exstinguere non uideantur, nec sua frigiditate febris calorem contemperare, tamen causam auferendo, quæ est continua humorum segregatio, & materiæ separatæ augmentum prohibendo, tandem efficere, ut paulatim febris deficiat, ueluti separata materia consumitur, & huiusmodi hypnotica nec calorem naturalem refrigerant, nec concoctionem impediunt; quia ex Hipp. à febricitantibus assumpta naturale temperamentum, cõsuetum, & bonum, non autem malum, superfluum, & præternaturam, qualis est febrilis, conseruant. immo ipsum non naturalem prohibent. & hæc dixisse uolui ex Mente Hippocratis. quem sequor, quamuis sciam Galenicis quibusdam, qui in uerbis magistri iurarunt, hæc probatum non iri. sed sequor ego Galeni magistrum, & interpretor.

Contra Galenum.

Profecto sanè, ut hæc Hippoc opinio clarius innotescat, rationes Galenicæ in cõtrarium adductæ soluendæ erunt. Vnde.

Ad primũ Galeni.

Ad primum dicam. falsum esse, quod opium, stupefacientia, & composita narcotica, vt philoniũ, Triphera, Requies, Theriaca, & Mitridatum, ac similia, ob excedẽtem frigiditatem inducant somnum, dolores sedent, fluxiones sistant, & partes mortificent. quia è contra, certissima experientia constat, Vinum potens, Aquam ardentem, Styracem, Mirrham, Coriandrum, Crocum, & similia ualde calida, ob copiosos uapores ad caput transmissos uehementem somnũ inducere. non igitur à solo frigore inducitur somnus; sed etiam à calore. unde si tantum calida, quantum frigida somnum inducunt, sequitur præter caliditatem, & frigiditatem esse, uel aliud Ens soporiferum, uel somnificam uim non esse solius frigiditatis proprium effectum.

Somnifica vis à quo.

Narcotica cõposita calidiora magis somnifica.

Inter autem medicamenta Narcotica composita experior, quod, quæ calidiora sunt, magis soporifera inueniuntur. sic Philonium potentius est Requie Nicolai. & sint hæc pro exemplo. Philonium continet Euphorbiũ, Castoreum, Piper, Pyrethrũ, & alia calidissima, & dosis eius est drac. 1. quæ continet Opij solum granum unum, & semis. at Requies cõponitur ex omnibus frigidis, & datur ad unciã unã, ut in Antidotario scripsi, & quælibet vncia cõtinet, quinq; & semis. uel 7. grana Opij. & tutius sumitur vncia una Requiei, cum 7. granis Opij rebus frigidissimis refracti. quam dracma 1. Philonij continens solum granum unum, & semis Opij rebus calidissimis refracti: nam tota Requies compositio pendet. vnc. 16. dracm. 1. grana 15. & suscipit Opij g. 90. & secundum Romanos g. 108. unde quęlibet uncia habebit g. 7. opij, & tantundem Mandragoræ, & hyosciami. unde constat, quod si calida adiuuant uim opij, & frigida refrangunt, opium non esse frigidum.

Si quãtitatis gradus calculare uoluerimus in Philonio licet diuersa ratione, ut alibi diximus fieri possit calculatio cum Alchind. Arnaldo, Auerroe, Forliuiensi, Montano, Fallopio, de Touat. Iuberto, & alijs. nunc dicamus cum Valesio, quamquam optimam esse eius calculationem non asseramus.

Caliditatis partes 70. frigiditatis 21.

Sicci-

Siccitatis 68. humiditatis 14. ecce calidæ partes triplum superant, frigidas putatas opij. & Hyosciami. unde tale medicamentum dicetur calidum, non autem frigidum.

In requie Nicolai.

Caliditatis partes	34.	frigid.	63.
Humiditatis.	25.	siccit.	72.

Et in hoc crasso calculo, considerate, quod hoc mistum est frigidius Philonio, & securius. Requies frigidior cum 7. granis triũ Narcoticorũ datur ad vnc. 1. tutissime, Philonium calidissimum ad drac. 1. continens g. 1.— opij. datur moleste, & cum ardore faucium. Quare si Opium melius corrigitur frigidis, quam calidis, erit potius calidum, quam frigidum. Sic de Theriaca, & Mitridato dicendum. aliqui enim calculatores, vt M. Oddus in meth. med. compon. dicit esse calidam in secundo gradu, & siccam. & tamen in qualibet Theriacæ dracma vnum tantum granum Opij ingreditur. & Mitridati quelibet, dracma continet opij, granum unum, & semis.

Opium tutius frigidis mistum.

Secundo aio. à frigido dolores tolli non posse. quia ille dolor, qui à causa frigida efficitur, à Narcoticis (frigidis putatis) exacerbari deberet, quia intemperiem frigidam augere, apta nata essent, & tamen contrarium experimur, scilicet dolores in causa frigida, & frigidissima, pariter, ac à causa calida narcoticis sedari, ut paulo post probabo.

Frigidis doloribus prosunt.

Tertio. Sistere fluxioner non potest esse effectus frigiditatis, nec enim frigidissima Nix, id operatur femper. (quia, & ego Niue quandoq; sanguinis fluxum firmaui) deberent enim humores in Glaciem congelascere, totumque corpus in frigidissimam glaciem uerti. & tamen post narcotica corpus calidum, & fluxionem sedatam cernimus. Nec partium mortificatio à frigore proprie efficitur, experimur enim externam frigiditatem sæpissime calorem reuocare, vt tractatio niuis manibus clarè demonstrat. Ergo uera mortificationis causa erit, caloris innati, & internorum spirituum resolutio, uel suffocatio. quemadmodum Arsenicum calidum, & siccum operatur. Vera igitur doctrina est, (quam Magistrorum Magister Hippocrates docet) Narcotica non agere à primis qualitatibus, uel calidis, uel frigidis, sed à uirtute specifica, & spirituali, cuius est sanguinem, & spiritus cõgelare, ueluti coagulum lac coagulat, Magnes retinet ferrum, Remora Nauim, Torpedo piscatorum manus. & similia. & omnes operationes, quæ ab Opio, tanquam narcotico, procedunt, ab ista virtute pendent specifica, ut quietis sanguinis auctore. ceteri effectus primarũ qualitatum ab ipso opio pendent, uti misto elementari, calido, & sicco.

Non est frigidi fluxiones sistere.

Vera causa mortificationis.

Essentia narcotici.

Dicendum igitur Opium, & omnia Narcotica somnum inducere, quia sanguinis, & spirituum animalium motum sistũt. hinc cerebrum cessat operari circa sensus exteriores. Ab eadem sanguinis, & humorum quiete sedantur dolores, quoniam spiritus semper mobiles, ab Hipp. dicti *impetum facientia*, quiescunt, hinc cessat doloris causa. Eadẽ de causa omnes fluxiones, ab omnibus partibus, & omnium humorum tam calidorũ, quam frigidorum, tum tenuium, tum crassorum sistuntur. & simul humorum segregationem prohibet, quæ morborum ex Hip. causa censetur.

Reductio ad vnum.

Mortificatio autẽ membrorum fit à congelatione, & defectu spirituum innatorum. & quidem hæc à Narcoticis fieri potest. dũ quantitate excedunt. fieri etiam potest à frigiditate; sed poros condensante, & spiritus non coagulante, sed expellente. At dico à calore potissimum causari, quum, uel multus sanguis in vna particula coactus suffocatur, & simul spiritus naturales suffocat, ne moueri possint. uel quũ calor externus, internos spiritus resoluit. hinc putredo cũ humiditate iuncta oritur. Quid, anne ipse ignis, licet calidus, & siccus partem aliquã mortificare non ualet? certe ualet, calorem naturalem, & spiritus insitos resoluendo. exemplo sint Arsenicum, sublimatum, & aliqua alia uenena calida, quæ carnẽ mortificant. ergo. Membrorum mortificatio, minime à solis narcoticis producitur. Quod si Narcotica corpus refrigerare appareat. sũmus Præceptor Hippocrates non dixit, ob frigidum temperamentum id præstare. sed quia somnum inducunt, ut legitur lib. de flat. nu. 20.

Mortificatio

Ad secundam Galeni oppositionẽ Respondemus. Galenum, dum se Narcoticorum acerrimum hostem declarat, non posse simul, & partem contrariam exercere, & simul litis Iudicem esse, quare ut suspectum allegamus, & quod potius odio, quam ueritate, de Opio, loquatur. & patet quia, fatetur, se adhibere Narcotica; sed coactum. at quis Galenum coegit? an Morbus atrox, contra quem nullum aliud agnouit remedium? quis eum inuitat? an utilitas, quæ ab vsu narcoticorum recipitur? Ergo inuito Galeno in extremis necessitatibus narcotica prosunt. & quia in extremis necessitatibus illi sunt ueri amici, qui opem suam ferunt. Narcotica succurrentia erunt uera amica. Verum enim uero non licet eorum benignitate abuti; sed solum quando necessaria sunt, ea conuocare; non alio tempore, ne irascantur nobiscum, & amica fiant inimica, oportet.

In Galenũ.

Ad 3. debemus considerare, quod Galenus Narcotica concedit solummodo in destillationibus renuibus, & calidis, quia hæc, ut frigida, & sicca agere opinabatur. uerum si Opium *concoquit*. Hyosciamus *insaniam*

gignit. Solanum furiosum, Mandragora, & Datura *dementant*. hæc profectò insania non à frigidis, sed à calidis uaporibus ortum ducit, nec enim vnquam quis dixit, à frigore, à niue, & similibus deprauari imaginationem, sed potius minui, uel auferri. at contra calori id tribuunt. præterea cum Opium potius calidum, quam frigidum esse videatur, uidetur etiam in fluxionibus calidis, tenuibus, & acribus non conuenire.

Opium calidum.

Probabilius autem in destillationibus calidis, & tenuibus medicamenta narcotica cum calidissimis aromatibus cõposita prohibenda esse, apparet. Etenim Theriaca est medicamentum opiatum, & soporiferum. & tamen Galenus eam dicit calidissimam, prohibetque eius usum pueris, temperamẽtis calidis, & tempore æstiuo. Immo exhibet quartanarijs, quibus ex Hipp. non conueniunt medicamenta refrigerantia. Ecce quod Theriaca, & Mitridatum eiusdem facultatis, medicamenta narcotica præclara, in fluxionibus tenuibus, & calidis non conueniunt. Ergo si hæc famigerata non conueniunt. Cur alia Narcotica, vt Philonium, & infinita, quæ apud Galenum, Aetium, Nicolaum, & alios auctores scripta reperiũtur, valere dicetis?

Opiata noxia destillat calidis.

Teriaca noxia tenuibus humorib.

Verum enim verò contrarium experientia demonstrat, & Teriacam in fluxionibus calidis, & tenuibus prodesse constat. Ergo dicemus fluxiones sistere neq; ut calidam, neq; ut frigidam, sed uirtute Opij coagulatiua sanguinis.

Experimẽtum.

Ad 4. Si Galenus, & eius sequaces Medicamenta narcotica tum simplicia, tum composita, in humoribus frigidis, & crassis, noxia esse uolunt. in contrarium ego Hippocratem, & rationem, cui molti subscripsere, adducam. audite Dioscoridem scribentem de radice Mandragorę. *Strumas, atque tubercula cum aqua dissipat*. quæ tamen Galenus ipse 3. aph. 26. *Ex materia pituitosiore, & frigidiore oriri*. testatur. Hippocrates autem *à pituita* scripsit. lib. de affect. Multi autem Chirurgi. à pituita crassa, & humore melancholico, atq; contumaci.

Hippocrat. contra Galenum.

De compositis autem narcoticis idem apparet. Quia C. Celsus in doloribus iliacis cum inflammatione, non exibet Narcotica, exhibet uero in dolore colico genito *post frigora, cruditatesque* Colicon Cassij, & docet *digerendo spiritum, dolorem leuare*, iste Hippocrates latinus dicit, spirituum resolutionem dolorem leuare; sed spirituum digestio, calore resoluente fit. ergo credemus, narcoticum Celsi esse calidum, & sic dolores frigidos tollere. lib. autem 5 cap. 25. præscribit *Catapotia anodina* nec solum ad inducendum somnum, sed etiam ad *concoquendum* valere asserit. Et equidem hucusq. semper credidi à calore adiuuari coctionem. non autem à frigore, quare etiam credam ista catapotia anodina esse calida. Deinde loquens Celsus de alio Catapotio. *ad inducendum somnum, quod vulua dolens prohibuit*. subiungit. *id tamen in febre periculose datur*. ergo calidum censuit. recipit autem opij, & sem. cicutæ. p. 32. Croci, Anisi, & Mirthæ p. 34. exhibens ad lupini magnitudinem .i. ad grana 8. quodlibet catapotium continebit g. ij. opij, & tantundem sem. Cicutæ, & calidum valde fatetur, vnde febricitantibus periculosum. si enim frigidissima essent ista duo, compositum esset ad frigidum tendens, & febribus vtile. Deinde ad Tussim duo medicamenta narcotica instituit, alterum ad Vrinæ difficultatem. quod si diceres illi tantum tussi mederi, quæ à fluxione tenui pendet, nõ aptabitur Vrinæ difficultati ab alia causa pendenti.

Narcotica spiritus digerunt.

Celsi sentẽtia.

Scribonius Largus cap. 142. quoddam opiatũ Collyrium ad Tenasmum commẽdat, qui à pituita crassa fieri solet, vnde si narcotica pituitam crassam superant, non erunt frigida. ducimur enim experimentis in simplicium uiribus indagandis. præterea idem auctor c. 147. & 148. opiata exhibet ad vlcera, dolorem, & tumorem Vesicæ, quę à pituita fieri solent.

Scribonius.

Marcellus Empiricus. cap. 26. Colicam Bassi etiam à Scribonio positam dicit leuare flatus. & ad *stomachi imbecillitatem valere*. ergo nec membra debilitat, nec frigida esse potest. inde scribit Antidotum Cosmianum non modo intestinorum periculosos flatus tollere, uerum etiã omnibus prodesse morbis, & præcipue Hidropicis. recipit Opium Mandragoram, Cicutam, Hyosciamum, & multa aromata. Postea alteram Philonidis Colicam affert. *graues, & inueteratos dolores sedans*. quos à calida causa produci, nefas est, dicere. quia Hipp. 1. in 6. Epid. initio ait. *Dolores ueteres frigidi, recentes calidi*.

Marcellus.

Ipsemet autem Galenus 9. de comp. med. loc. c. 4. ex antiquis Medicis. 17. electuaria Opiata ad Colicos trãscripsit. inter quę Isotheon laudat etiã *ad stomachicos*. Fæsius vertit, qui *cibum retinere nequeunt*. illud autem Sigonis. *ad inueteratos splenes, & hepaticis*. vt plurimum etiam dolores colici à materia frigida, & crassa pendent.

Sanè Philo vniuersaliter pronunciauit, suum Electuarium omnibus fluxionibus, & doloribus prodesse, non autem calidis tantum. & ipse Galenus Philonium explicans fatetur, multa calida in ipsum ingredi, *quæ nocentes humores discutere possunt, & extergere uiscosos, & secare crassos, & ventosos flatus attenuare, & euacuare*. nec dicit Galen. ibi adesse, quæ humores tenues incrassent, & biliosos refrigerent. haud enim negare potest à Philone compositum fuisse pharmacum, vt præcipue humoribus crassis, & viscidis obstaret. ideo rationabiliter Nonius Medicus antiquus Philonio vsus fuit in doloribus à pitui-

Philonium.

Ad dolores à pituita.

pituita frigida, non autem ab humoribus acribus, & mordacibus. ſed prius fortaſſe Alexander Trallianus lib. 10. ſcripſit. *At Philonium Ant d tum dolores ſanè ex frigida cauſa contractos mitigat, non medetur. bilioſa autem, & cachochymia, quæ humorum prauitas eſt, affectos, non ſolum lenit; ſed etiam maxime iuuat. ſi modice exhibeatur.* Ecce Trallianus cum Galeno ſentire vult, ſed negare impos eſt, doloribus frigidis prodeſſe Philonium. Verum errauit.

Error Tralliani.

At ego quidem, qui mei iuris ſum, & nulli addictus ſectæ, quiq; nullorum ſcriptis fidens veritatem quæro, inuenio Galenum, & plerosq; fateri, Theriacam eſſe pharmacum opiatum, & ratione opij ſomnum inducere, fluxiones ſedare, narcoticam eſse, & dolores ſedans. conſiderabo nunc, an in doloribus colicis, uel à cauſa calida. uel à frigida conueniat. ſcripſit A. Trallianus. *Theriaca ad dolores ex pituita, & vitreo humore naſcentes, magnificè facit. ego ſubinde cum in his illam obtuliſſem ſucceſſum conſequutus ſum.* & P. Aegineta lib. 3. cap. 43; in cauſa frigida. *Si dolor, inquit, non conquicuerit ipſis medicamentum Diatrion pipereon, vel Theriaca.* & hic non ſolum Theriacam exibet, ſed ſubſtituit, vt æqualem Diapiperi. ergo calidam facultate cenſuit. conſideremus modo ea, quę de Theriaca ſcripſit Andromacus.

De Theriaca.

Quod ſit Calida.

Non ſi quis cupidis ex preſſa papauera labris
Hauſerit, exitium pocula ſumpta ferent.
Non ſi quis gelida compleuerit ora Cicuta.
Si quis Hyoſciamum, ſiue Aconita bibat.
Non ſi Cantharides, aut præſens morte venenum
Colchi tuum ſumat, feruida Thapſe tuum.

Ecce, Andromacus Theriacam commēdat tam in venenis frigidis, quam in calidis, licet narcotica ſit. immo eam extollit ad Hydropicos, Aſthmaticos, Empiematicos, Paraliticos, ad dolores colicos, & Veſicæ, nec non ad alios morbos, quibus medicamenta frigida conuenire non ſolent, cum ab humoribus frigidis, & craſſis ortum ducant, id ipſum fatetur idem quoque Galenus ad Piſonem c. 15. aiens. *Subuenit cum difficultate ſpirantibus, quando pituita quædam craſſa meatibus pulmonis inſidens, hominem inſpirare, probibet, facile enim ipſam, & diſſecat, & ad expulſionem præparat, cum & compacta attenuet, & tenacia diuidat.* paulo poſt ſubdit, *Tardam ventris concoctionem, & imbecillitatem ſanat, ipſum calefaciendo, & vim eius corroborando.* Cōuenit igitur Theriaca medicamentum narcoticum, & opiatum morbis à frigiditate ortis, & à pituita craſſa. Sed ſi iuuat Theriaca, conferet etiam Mitridatum, & ſi hæc cur non Philonium, quod proxiſſime accedit ad eius craſim. Auerroes autem tractatu de Theriaca ſcribit, conferre Paraliticis, Apoplecticis, Epilepticis, & flatuoſitatibus genitis ab humoribus *præter naturam, non omni tamen ventoſitati, ſed illi tantum quæ eſt, ſicut illa, ex qua generantur dolor colicus, & dolor ſtomachi violentus, quoniam iſtæ ægritudines factæ ſunt ex melancholia exiſtente in fine malitiei, & phlegmate, quod multum elongatur à phlegmate naturali: ſed ægritudinibus, quæ factæ ſunt ex phlegmate, & melancholia non exiſtentibus multum extra rem naturalem, ſi confert Theriaca, uel non, ad hoc inquirendum ſtudium eſt neceſſarium durum multum. Et hæc quidem dicimus præpterea, quia concordant omnes in Theriaca, quia non confert ægritudinibus generatis ex ſanguine, & colera. Reſtat ergo certificare, quod dictum eſt. Si Theriaca confert egredientibus terminum naturalem, exitu, ſcilicet, multo, & vtrum curentur à Theriaca, ſicut curat ea, quælibet ex medicinis, ſiccis, vel non.* Bonum eſt etiam Hipp. auctoritatem addere, qui 2. de Morb. n. 39. Mandragoram, & Hyoſciamum exhibet ad Quartanā, quæ ab humore melancolico, frigido, & craſſo fit. & tamen dixit. de loc. in hom. num. 38. *Febris perfrigeranda eſt, præterquam ſi quartana exiſtat.* ergo concludendum erit, ex hoc capite Medicamēta Narcotica tum ſimplicia, tum compoſita exhiberi poſſe in morbis, & humoribus frigidis. contra illud quod ex Galeno ſupra poſitum fuit.

Galenus dat Theriacam ad pituitā.

Nurcotica ad morbos frigidos.

Teriaca noxia in morbis calidis.

Narcotica ad quartanam.

Ad 5. Galenus valde quæritur, quod narcotica ſint oculis noxia. Verum ipſe 4. de comp. med. loc. docet nos CXXV. collyria Opium, Hyoſciamum, & Mandragorā recipientia. quæ ſi oculis nocerent, male nos docuiſſet. quare ipſemet fatetur vtiliter ab antiquis vſitata fuiſſe. Præterea apud Scribonium, Aetium, & Marcellum Antiquos multa alia collyria opiata, & laudata leguntur. ergo non tantum noxia. immo Dioſcorides hæc narrauit de Opio *Fictili nouo torretur ad oculorum medicamenta, dum mollius; atq; rufius appareat. Diagoras, vt Eraſiſtratus auctor eſt, vſum eius damnauit. Oculorum lippitudinibus, & aurium vitijs infundi vetans, quoniam viſus aciem hebetaret, & ſoporem gigneret. Addidit Andreas, illitos eo, protinus excæcari, ſi non adulteraretur. Mneſidemus uſum dumtaxat olfactandi probauit, quoniam ad conciliandum ſomnum conueniret. alioqui nobis, ut noxio, interdicit. Quæ commentitia eſſe, experimento deprebenduntur: ſiquidem effectus virium huiuſce medicamenti, fidem faciunt.* ecce Dioſcorides irridet vituperantes Opium, & Galeno, ante Galenum, occurrit. ipſe verò ad oculorum inflammationes diſcutiēdas Opium, Hyoſciamum, & Mandragoram commendat. immo Hippocrates Galeni Magiſter. 2. de morb. mul. in fine, inter notha. docuit Collyrium quoddam cum opio pro oculis, & his ſatis demonſtraſſe reor opium non eſſe adeo oculis inimicū vt Galenus inexpertus aſſeruit.

Non eſſe oculis noxia.

Dioſcorides pro Opio.

Ad 6. Idem quoq; reſpōderi poſſet. quia Dioſcorides ad aurium dolores proponit Opium, & Hyoſciamum. & ipſe Galenus vltra xx. medicamenta ad aures ex Antiquis tran-

Galenus vſus fuis ad aures.

transcribit cum opio, & mandragora. & 3. de comp. med. loc. fatetur Apollonio, Archigeni, Andromacho, & Asclepiadi in vsu fuisse: immo ipsemet Galenus scribens. *Ad sonitum ob flatum ventosum, & acutum audiendi sensum*. & ita loquitur. *Ex stupefacientibus sensum quippiam admiscui, velut est Mandragoræ succus, & opium, ex eisq; à sonitus Symptomate liber euasit*. & de Theriaca scripsit Damocrates.

Quidam si magnus vrgeat aurium dolor.
Passo dissoluunt antidotum Cretico.
Et sic meatus illita lana obstruunt.

Quare falsũ est, quod Narcotica sint auribus inimicissima.

Ad 7. vbi afferit Galenus medicamenta Opiata, & Narcotica ad leniendos dolores, non autem ad morborum causas tollendas facere. dicendum cum Dioscoride de Mandragora. *per se menses, & partus expellit, duritias omnes, suppurationes, & strumas, & tubercula discutiunt, stigmata sine exulceratione delent*. Vomitum etiam ciet, vt dixi. quæ omnia præstat non leniendo tantum dolores; sed causas tollendo. Sic Hyosciamus fluxiones sistit. quod non est symptomata solum sedare. sed etiam causas tollere. Dicat ipse Galenus, num Theriaca, quæ opiata est, detur solum ad symptomata, an vero etiã ad morbos, & eorum causas? Andromacus sanè morbos omnino sanare, & causas etiam auferre testatus fuit. & Gal. ad Pisonem c. 15. *Nec arbitror*, inquit, *alia ratione Hydropicis Theriaca tantopere contulit, quam quod humorem in ipsis consumit, & refrigeratum in eis naturalem calorem accendit*. Ergo prodest morbi causã auferendo. Aliàs Galenus de Philonio loquens, & alijs narcoticis, tres debere habere conditiones, docet. primo, vt somnum inducant. 2. ne postea aliquod nocumentum in corpore relinquant. 3. vt etiam morbo prosint. tum Galenus ostendit philoniũ esse rite compositum, quia habet omnes conditiones requisitas. quare doloribus colicis, dum auxiliatur. necessario etiam secũdum dictam Galeni doctrinam, auxiliatur affectui, & causæ. falsum ergo est, quod omnia Narcotica valeant tantum ad symptomata, minime autem ad morborum causas. Verum quando Galenus aliquid probare intendit, vincere conatur omni argumentorum genere, etiam sophistico.

Narcotica curare morbos.

Theriaca cõsumit causas morborũ

Conditiones Narcoticorũ

Circa 8. quod medicamenta narcotica semper in partibus aliquam læsionem relinquant. quum fuerint bene composita, & in conuenienti dosi data. falsum est. Equidẽ nunc Theriacam pro exemplo sumam. Hæc, ex Galeno ad Pisonem. cap. 2. quotidie continuo ad sanitatem conseruandam, non autem ad partes offendẽdas ab Antonino Imperatore, & ab alijs sumebatur, testatur autem ipsemet Galenus, quod Imperator hac de causa *Vitam sanam traducebat*. quapropter Antidotus ipsa auctoritatem adepta fuit. Quod si Galenus Theriacam Narcoticum validissimũ toto vnius hominis æuo sumptum, partes semper roborare prædicat. quomodo dicere poterit. Philonium (quo ad narcoticum consimile) & huiusmodi alia opiata, semel, aut bis in magna necessitate sumpta læsionem in assumentibus relinquere? addam, quod Opium in Theriaca sit minus correctum, quam in Philonio, & patet ex ipso Galeno scribente non esse perfectam, nec exhibendam esse, nisi transacto anno, & ad 30. annos perdurare narcoticam. contra verò de Philonio dicitur ad Glauc. cap. 6. quod post sex menses propinari, possit, & 12. meth. med. c. 1. quod eius vis non pertranseat decimum annum. si ergo Philonium debilius est Theriaca, cur Gal. laudat Theriacam suam, & vitupe rat Philonium?

Narcotica correcta nõ relinquere noxam.

Theriacam opiatam nõ relinquere noxam.

Ad 9. fatetur Galenus Theriacam Quartanarijs datam aliquãdo eam contumaciorem, aliquando verò duplicatam reddidisse, an dices hoc semper efficere? nequaquam. sed, quum non conuenit, datam. & idem omnia alia opiata efficient. quod si nocua essent semper opiata, ad quid Andromacus tãtum extolleret suam Theriacam? ad quid Philo suam antidotum commendaret? e cõtra verò noui ego plurimos, qui per plures annos continue opiata sumpserunt, (non dicam de Imperatoribus Theriacam quotidie sumentib. nec de Rege Mitridate) vt ex præcepto Marsilij Cagnati præceptoris mei, litiasi affectus quidam (quod certum sciui) per x. continuos annos cinoglossæ Pillulam sumpserat, quod si eam omisisset, & nocte insomnis, & cum dolore permanebat, cui simile quid in lapide in vesica retulit Franc. Colucius lib. 2. de querelis Neph. & nos pluries vsi sumus eadem pilula per plures dies sine vlla læsione. sic Baltassar Bonannus Romæ Medicus percelebris, & valde expertus testatus mihi fuit se cuidam seni 70. annorum per vnius anni spatium continuum, cuilibet sero per horã ante cænam exhibuisse drac. vnam Philonij, & ea nocte, qua id non sumebat, & male se habuisse, & delirare solitum fuisse. ecce quantum opiata cerebrum roborant. sed quid laboro! Turcæ continuo Opij vsu, & vegetiores, & alacriores redduntur, immo sine opio male se habent. cur ergo dicit Galenus Opium læsas partes relinquere? quia inexpertus.

Narcotica in Quartana.

Pilulæ cinaglost. per annos vsitatæ.

Philonium frequentatũ

Opium Tarsis necessarium.

Ad decimum. eandem cantilenam recãtabo. primo, quod Requies Nicolai recipiens Opium, Mãdragoram, Hyosciamum, Psillium, & alia frigida; calidorum vero aliquid tantum cinnamomi, & nucis miristicæ. ab Oddo dicitur frig. in 3. gradu. sicca in 2. Philonium autem, quod omnia calidissima recipit. præter Opium, quod controuertitur. & calidum supra diximus esse.

tamen tutius sumi frigidam Requiem Opiatam, quam calidum Philonium Opiatum. & patet, quia Requies tutò pueris exhibetur non autem sic Philonium. immo nec laudatissima Theriaca. audite Galenum testem ad Pisonem. c. 17. *At pueris maxime omnium Theriacam interdico: quoniam ipsius magnitudinem illorum vires plurimum excedit: nam & puerile corpus facile dissoluit, & complantatum spiritum celeriter extinguit, non aliter atque lucernæ flammam plusquam conueniat infusum oleum. Vidi ego alias puerum ab intempestiuo Theriacæ vsu solutum.* Requies autem in febricitantibus tutò datur vsq; ad vnc. 1. ex Arnaldo, & Nicolo, licet grana 7. opij contineat. & tutius Requies ad talem dosim; quam Philonij dracma 1. continens Opij tantum granum vnum, & semis.

Theriaca pueris interdicta.

Secundo. Dico. Medicamenta Opiũ recipientia, quo vetustiora, eo calidiora esse debere, quia scribit Gal. quod Opij facultas temporis processu hebetescit. & ideo 12. meth, c. 1. vult Philonium duorum, vel triũ annorum. *Vt violentia refrigerantium, ab eorum; quæ calefaciunt, vi mitigetur.* quo fatetur huiusmodi medicamenta, quo recentiora, eo esse validiora in omnibus actionibus contra venena. quam vetustiora. vt scripsit. ad Pisonem 14.

Narcotica vetustiora, esse debiliora.

Quod si fatetur Galenus intra quinq: vel sex annorũ dari vtiliter *aduersus noxia herbarũ venena*, & apud Andromacum herbæ venenosæ sint appellatę tãtum Opium, Papauer, Cicuta, Hyoscìamus, Aconitum, Colchicũ, & Thapsia. sequitur. esse dandam pro venenis frigidis Theriacam inueteratã, vt potе calidiorem, contra quod Galenus asseruit, quare, ut Experientiæ non obstemus. dicẽdum. Theriacam non agere ob solam Opij vim frigidam (si frigida est) sed ob specificas qualitates omnium simplicium mistorum. Nec virtus soporifera in vnica dracma Theriacæ prouenire potest, ab vno grano, & semisse Opij. quia Turcæ quotidie, vltra dracm. j. Opij innoxie assumunt. Ergo Causa somnifera in Theriaca erit spiritus in fermentatione commotus, vt alibi dixi. & concludendum. in superfluo vomitu optima esse Narcotica, quia omnes humorum motus sistunt.

Theriaca ad venena frigida.

PARS

PARS TERTIA.

De Agendis post Vomitum, & correctio Accidentium relictorum.

De agendis statim post Vomitum. Caput I.

HIpp. 3. de Diæta n. 8. scriptũ reliquit. *A vomitu vero os, & fauces colluat vino austero, quo oscula venarum constringantur, & nihil attrahant, velut à vomitu fieri solet, deinde surgens modice ambulet in tepore*. Ecce Hippoc. post quam per ventriculum corpus euacuauit, conatur partes roborare, & venarum oscula constringere, ne relaxatæ partes remaneant, & adhuc cum propensione ad vomendum. & hoc iuuat etiam, quia qui frequenter vomunt, his dentes denigrantur, sic collutio oris vino austero etiam gingiuas roborabit, & dentes abluet, & absterget. Et notate quod hic tria proponit Hipp. *Aeris teporem*. *motum modicum*. *collutionem* ex Vino. textu verò 10. iterum aeris. *teporem* in memoriam reducit. similiter lib. de loc. in hom. 45. *Quum quis à medicamenti potu super ægrotant, & interne, ac superne ab ipso secesserit: Vinum sorbeat primo quidem dilutum, deinde meracum frequenter, & sanabitur*. & nos iubebimus ore cõtinere Vinum granatorum, succum berberis, citoniorum, acrestæ, & gargarizare cum Diamoron. & deglutire cinnamomum, vel aliud aromaticum, & adstringens. & mandere, Mẽtam, anisum, Mastichem, & cum Hippoc. est Haly Abbas 1. pract. c. 12. inquiens, *lauet os completo vomitu Vino, & aqua rosata*, & paulo post subdit, *cum autem sufficienter Vomitum exegerint abluat faciem cum aqua rosa mixta aceto pauco, super illum. prodest enim dentibus, & prohibet ab eis nocumentum Vomitus*.

De Vino.

Sed Hipp. aliquando dixit à Vomitu deambulandum. vt hic n. 8. & 10. alias quiescẽdum. vt de inter. aff. 13. ait. *Quum verò euomuerit, & bene habet, quietem agat, per hunc diẽ*. sic Paulus lib. 7. cap. 10. *A multa facta inanitione*, inquit, *cibus dari somnusque permitti debet*. Soluam dicendo. secundum vires patientis esse agendum, si *bene habet* quiescat, si *multa fuit* euacuatio, à cibo dormiat. si deniq. *fortis* est surgat, & deambulet leniter, vt mens diuertatur, & vomitus reuellatur. nec vult deambulandum, nisi post leues vomitus. alioquin ij, qui forte vomitorium acceperunt, iam sunt debiles, & motus Vomitum irritat, & eadem lib. de Diæta Hipp. nu. 11. scripsit. *A vomitu verò satis est, vt exurgat, mane autem deambulationibus adhibendus est*. Verũ enim vero auctor libri de Diæta multum vtitur deambulationibus; & exercitijs, & sæpissimis vòmitibus; sed nostro æuo tales motus, & deambulationes apud Medicos non sunt in vsu. Nos post vomitus, non solum magnos; sed etiam paruos, quietem laudamus, vt & Ventriculus, & corpus totum, quod cũ illo laborauit, quiescat, quies enim est medela laboris.

De Motu, & quiete.

Item probatur etiam Somnus à Vomitu, quia in somno sedatur omnis motus tum spirituum, tum humorum, ita Hipp. docebat, quod, quæ somnum inducunt, quietẽ sanguini inducunt. & autor 3. de Diæta cit. n. 10. post Vomitum *exurgat, & modico tempore deambulet, in tepore, deinde dormiat*. ita etiam Paulus Aegineta lib. 7. c. 10. citato *à multa facta inanitione cibus dari, somnusque permitti, debet*. sed oracula adsunt 4. aph. 14. & 15. & libro de Veratri vsu, *Eum, qui Veratrum biberit, ad corporis motus magis, ad somnos vero, & quietem minus ducere, oportet. Corpora autem motu turbari, nauigatio indicio est. Quum volueris, vt Veratrum magis ducat, corpus moue. Vbi verò sistendum esse censueris, somnum conciliato, & haud moueto*. Quare post Vomitum vires refocillantur, à somno, & Quiete. Vnde Auicenna 4. primi, doct. 5. cap. 4. *Somnus quoq:* inquit, *cum post vomitum erit multus, demonstrabit, quod euacuatio iam perfecte mundauit corpus, & contulit*.

De Somno.

Post Vomitum Paulus lib. 1. c. 42. Auic. 4. primi doc. 5. c. 12. Oribas. & alij. iubent à vomitu os, & dentes collui, faciemque Aqua, aut Posca, idest aceto aqua temperato, abstergi. id namq; oculis prodest, & dentibus, ne computrescant. & caput releuat, grauitas enim aliqua in capite interdũ post vomitum remanet. nos vtemur, Aqua rosacea, vel alia odorata, & aceto rosaceo, caryophillaro, sambucino. Verum enim verò Hipp. vt initio capitis protuli, nõ aqua, uel posca; sed Vino os collui iussit. nec dicas Auicennam Turcam, cui Vinum interdictum lege sua est, elegisse aquam, uel poscam. quia Auic. hanc doctrinam à Græcis desumpsit. ergo Paulus Hippocrati opponitur. immo C. Celsus ait. *Post Vomitum si stomachus infirmus, paulum cibi, sed huius idonei gustandum, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt* quod est circiter vnc. iiij. & secundum Antidot. Rom. erunt. vnc. v.

Ablutio faciei.

Contradictio.

Respondemus post Vomitum ad Ventriculum roborandum conuenire cum Hipp. haustũ vini, ꝙ os ventriculi constringit. faciem verò, oculos, dentes, & palatum, vel sola frigida aqua, vel posca ablui posse. & subdit Auic. post Vomitum caueat sibi à

Solutio.

potu aquæ. vnde ab extra aquæ vsus erit, intus vini. Celsus verò loquitur de potu aquæ dum cibatur patiens. itaut parum admodum bibat.

Ad roborandum etiam ventriculum exhibet Auic. parum Mastiches cũ vino malorum macianorũ. Haly abbas primo prac. c. 12. à Vomitu præbet, aliquod iulapium, vel Sy. de pomis, Sy. acetosum, & Sy. aromatizatum cum ligno aloes, ambra, & muscho. Zingiber conditum, & Mirob. conditas, sic nos utemur Syr. de cor. citri, de cydonijs.

De Cibo post Vomitum. Cap. II.

Disputandum est, an statim à facto Vomitu exhiberi debeat Cibus, vel alimentum in aliqua forma. Nam Auicenna 4. p. doct. 5. c. 12. scripsit: *Caueat sibi à comestione, & potu aquæ, & diu quiescat.* deinde subdit, *Et si necessarium ei fuerit dare aliquid ad comedendum, sit res boni saporis, & bonæ substantiæ, & uelocis digestionis.* At C. Celsus lib. 1. cap. 3. *Post uomitum*, inquit, *si stomachus infirmus est, paulum cibi, sed huius idonei, gustandum, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi sunt.* & coincidit cũ Auicenna si *necessarium* fuerit dicẽte ob stomachi infirmitatem. ergo. si ob stomachũ infirmum paulum cibi dandum est. in stomacho firmo nihil cibi erit exibendum. sic Haly abbas 1. pract. cap. 12. *Non oportet*, inquit, *accipere cibum post Vomitum, donec transeant sex horæ & amplius, tuncq; sit cibus paucus, subtilis, vt pullorum carnes, franquillini, perdices, & similia.*

Tempus cibandi.

Contra videtur iussisse Paulus. lib. 7. c. 10. scribens. *A multa facta inanitione cibus dari, somnusque permitti debet*, & possemus respondere à multa inanitione stomachum lædi, ideo egere cibo. sed paulo post subdit Paulus. *sin autem pro ratione facta sit vacuatio, mulsæ iusta portio propinabitur, qua superfluitates è medicamento reliquæ eluantur: mox cibus boni succi offeretur.* quo constat simpliciter post Vomitum à Paulo cibum exberi.

Paulus cõtrarium sẽtiens.

Certè Hippocrates post Vomitum rarò statim exhibet cibum, nam de inter. affec. nu. 13. ait. *Qui uero euomuerit, & bene habet, quietem agat per hanc diem. Vbi autem cænæ tempus fuerit, cænet mazam modicam, & obsonium habeat salsamentum, & porrum: hæc autem quamplurima edat, Vinum verò bibat dulce.* ecce quod Hipp. cibum differt usque ad cænæ tempus. pariter lib. de inter. aff. nu. 21. in pituita scripsit. *Atq; hæc quidem hac die facito. Postera vero contineat se ipsum usq. ad cænam, & in cena sumat panem, cui nihil furfurum decessit, obsonium autem sit ex fortioribus. Vinum verò bibat nigrum, austerum.* & nu. 38. in Morbo regio subdit. *Veratrum bibendum dato. Post talẽ autem purgationem ad uesperam edat mazam mollem, aut panis medullam. Obsonium uerò edat, pullum gallinaceum percoctum, probe conditum cum cæpa, coriandro, caseo, sale, sesamo, & vua passa alba. Vinum autem bibat album, austerum, uetustissimum.* Ergo Hipp. aliquando differt alimentum, fortasse in robustis, & ualido existente stomacho, postea sedato motu, corpori conueniens alimentum præbet.

Explicatio Hipp.

Alias Hipp. forte in debilioribus, aliquã sorbitionem exhibet, deinde in cæna cibũ. vt 2. de Morb. nu. 53. in erisipelate Pulm. vbi scripsit. *Ea die pota polenta, & aqua, ita ieiunus permaneat. ad vesperam uerò Betam edat, & parũ de Maza, & Vinum aquosum bibat.* sed prius eodem libro nu. 15. *in die illa*, inquit, *qua uomuerit primum Cyceonem bibat tenuem, postea ad Vesperam cibis modicis utatur*, & num. 39. in Quartana scripsit. *Vomat, postea calida lotus, vbi frigidus factus fuerit Cyceonem ex aqua bibat; uespere cibis mollibus, & non multis utatur.* & hic paulo post uomitum sorbitionẽ: in cæna verò cibos exhibet.

Profectò in Vomitu fit multa commotio Ventriculi, & partium coadiuuantium vomitum. quæ commotio debet quamprimũ sedari. ob id Hipp. iubet os collui vino austero: vnde uel statim à uomitu debet exhiberi cibus, uel medicamentum. certe natura irritata non requirit cibum, licet exhausta, & imbecillis. ergo requiret medicamẽtum sedans motum, & roborans partes labefactatas: sed medicamentum est in duplici differentia, uel purum medicamentum, uel alimentosum medicamentum, & naturæ amicum, & gratum, ac suaue, ut ipsum facilius suscipiat. illud erit Syrupus aliquis roborans Ventriculum, ut sy. de Acresta, de succo granatorum acidorum, de acredine citri, de corticib. citri, mirtinus, de rosis siccis, quæ roborant leuiter, & os ventriculi astringunt. hoc autem erit sorbitio aliqua leuis, ut panis intinctus in succo granatorum, in vino optimo, Cyceon tenuis apud Hipp. polenta etiam; uel ius carnium, Gallinarum, Perdicum, &c. cum aliquo succo acido. ratio autẽ propter quod Hipp. non vtitur cibis; sed sorbitionibus, est, quia Ventriculus à Vomitu relaxatus, & imbecillior factus, crassiori cibo non est obruendus; sed sorbitione, seu Alimento tenui .i. in tenuẽ formam redacto, vtendum: etenim virtus imbecillis cibum nec concoquere, nec etiã mandere, ac deglutire ualet, quare opus erit, tenui, uel tenuissimo uictu, idest sorbitione, uel potu: quid sint Cyceon, & Polenta apud Hipp. pluribus explicari debent; sed quia apud nos non sunt in usu, satis esset cum Galeno 6. in 6. Epid. tex. 5. dicere Cyceonem esse miscelam cibi, & potus. ergo. erit forma media inter cibũ solidum, & potum liquidissimum, quæ forma media erit dicta sorbitio. de quo Matthiolus epist.

Ad sedandum ventriculi motum

lib. 3. plura exacte egit. respondens Laurentio Span à Spanouu. quia tamen Antiquitas veneranda est, & Hipp. verba, atque medicamenta merētur attentionem de Cyceone pro curiosis lectoribus hæc pauca proferam.

De Cyceone. Cap. III.

Nomen.

CYceon Græcum nomen est, idest κυκέον ὰ κυκέω, quod est *misceo*. ideo mistura quædā est, idest edulium Hippocrati vsitatum. Erotianus scripsit apud Hipp. κυκεῶνα dici, πόμα μετά ἀλφίτε τεταραγμένον. seu *pottonem cum farina mixtam*. vocare nos possemus sorbitionem cum farinis. Italicè *farinata*. quod olfecisse videtur Cornarius; nam 2. de Diæta cum dixisset Hipp. *omnes Cyceones, &c.* addit Cornarus, *hoc est farinæ*. non tamen recte dicit, cum Cyceon potus sit, non autem farina, ex farina tamen semper cōstans cum alijs quibusdam, & vt plurimum etiam cum Caseo. Aetymologici Author Mel cum vino Cyceonem appellari testatur. Latine autem apud Nonium Marcellum vocatur *Cinnus*, ideo Copus in Galeno vertit Cinnum. vnde concinnare est miscere. Plutarcus autem in Oratione 2. de esu carnium, meminit cuiusdam consueti è varijs mixti, & cōfusi potus, Circæi Cyceonis instar, ad Circeam magā alludens. Galenus vero, (quāuis sibimet non satisfaciat) dicit tamen 6. in 6. Epid. tex. 5. esse *potum, & cibum simul mixtum, & esse miscelam cum vino, quod commune omnibus est, & fortè miscelam polentæ cum vino*. Hinc Valesius com. suo 14. in 2 Acut. Hipp. qui est commenr. Gal. 40. scribit fuisse potionem vulgatissimam antiquorum ex *Polenta, & Vino*.

Mistura.

Cinnus.

Galenus.

Aristoteles

Aristoteles quidem 12. probl. sect. 3. meminit etiam cuiusdam Cyceonis. vbi Petrus de Ebano existimat fuisse vinum artificialiter factum dulce ex melle, vel zucchoro, vel speciebus, ut illud, quod dicitur clareta. nostri vocant uinum Hippocraticum, post hos Autores, Matthiolus lib. 3. Epist. Foesius in Oeconomia, Septalius in probl. Aristot. & alij nonnulli afferunt tantum dubia Galeni verba nihil aliud decernentes.

Essentia Cyceonis.

Verum enim uerò Ego Galeno hic assentiendum nego, non enim Vinum, vt ipse ait, commune est omnibus Cyceonibus; sed farina, & forte etiam Caseus.

Ex Aqua. Vino. Melle. Lacte.

Patet ex Hippocrate ipso, qui interdum scripsit. *Cyceonem ex aqua* esse parandum. vt 2. de morb. ad Quartanam. *Cyceonem*, inquit, *ex aqua bibat?* (nisi dixeris dilutum aqua) immo non ex Vino & aqua tantum; verum etiam ex Melle, vel lacte Cyceon parabatur. Quod clarissime patefecit Hipp. 2. de Diæta. *Cyceon autem solum*, inquit, *in Aqua quidem frigefacit, ac nutrit. In Vino verò calfacit, ac nutrit, & aluum sistit. In Melle autem calfacit quidem minus, ac nutrit, per aluum verò magis secedit, si non meracum mel fuerit, sin minus, non secedit; sed aluum sistit. In lacte verò bene alunt omnes Cyceones*. Ecce quid clarius? anne distinctissime hic Hippocrates Cyceonum differentias, atq; facultates enumerauit? & simul ostendit. quartam tantum Cyceonum speciem, minime autem omnes, vinum recipere. ut male censuit Galenus.

Farina. Caseus.

Nunc *farinam* omnibus, *Caseum* vero plurimis Cyceonibus, quorum extat memoria, esse communia etiam ostendemus. principium facientes ab Homero, qui 12. Iliados. Cyceonem composuit ex *Vino forti, Caseo, & alba farina*. his uerbis ita latine uersis.

Ex Vino Pramnio, & super Vinum *caprinum rasit caseum.*

Cultro æreo: adhæc vero farinas albas inspersit.

Bibere autem iussit post quā præparauit potionē.

sic Homeri Scoliastes, atq. Hesichius potionem explicant ex *Vino, Caseo. polenta, aqua, & Melle*. aliqui addebant oleum. quam quidem mixturam. quoniam ex quinque rebus constabat *Pentaploam* uocari scripsit Atheneus lib. 2.

Cyceon medicatum.

Hippocrates autem Cyceones copiosiores, & medicatos conficiebat. addebat enim sæpe pulueres, & succos medicamentosos, vt Cibum, Potum, & Medicamētum simul, & semel vno haustu exhiberet. Videlicet 2. de Morb. Mul. n. 6. ad rubrum fluxum mēstruorum ait. *De Pharmaco pars vna sit, & casei vna; & vna Polentæ, ac Melle admisto bibenda dato*. pharmacum autem intellexit puluerē quendam adstringentem, quem prius composuerat ex *Semine Apij, Erisimi, Peplij, Vrticæ, scabiæ Oleæ sil. Galla, Ruta, Origano, Pulegio*. & subintelligitur in dicto Cyceone liquor aliquis, aliàs haud esset ad bibendum apta potio. Præterea de inter. Affect. n. 13. ad 3. Tabem. dat *Cyceonem floridū*. κυκεῶνα ἀνθιντιν, non quidem quod flores recipiat, quamuis scribat terendos flores ἄνθεςα: sed à colore florido, & viuaci, vt de puluere diximus in nostro Onomastico medico. Viride enim fiet hic Cyceon ob succos herbarum, cum forte alij Cyceones albi fuerint. terit ergo Hipp. *Radicem Apij, folia Anethi, Rutæ, Mentæ, Coriandri, Papaueris tenera, Ocimi, & Lentem*, atq; addit, *succi mali punici, dulcis, & vinosi, ita vt dulcis dupla mensura sit, cum hoc vt utriusque succi sit acetabulum, Vini nigri, iucundi, austeri, & aquæ. ana acetabulum unum: postea flores triti in hoc diluantur permixto, & in poculum infundantur*. demum miscet in poculo absq; coctura, vel calefactione *farinæ Erui, Polentæ, casei veteris Caprini, rasi, ana acetabulum. j. & hæc permixta bibat*. Erat ergo Cyceon magna mistura variarum rerum nutrientium, & medicamentosarum in forma potabili, vel sorbili, & veluti *oglia potida* Hispanorum.

Nec

Nec tacendum, quod Cyceon parabatur modo crassus, modo tenuis. Vnde Hipp. 2. de morb. ad aquam in Cerebro ait. *Cyceonem bibat tenuem*, potabilem. & 2. de morb. mul. ad vterum ad latus allapsum *Cyceonem crassum* commendat. ad sorbendum.

Cyceon. Tenuis. Crassus. Salsus.

Meminit etiam Cyceonis *salsi*, & *insulsi*. vt de Nat. Mul. n. 16. & primo de morb. mul. ad menses pituitosos. *Cyceonem insulsum crassum bibat*. Salsi verò Cyceonis exemplũ possemus referre floridum illũ supra scriptum ex *Veteri Caseo caprino*, qui necessario erat salsus.

Frigidus.

Nec non sumebatur Cyceon quandoq. frigidus, nam lego statim præparatum propinari ab Homero, & non dum legi, coctionem, vel calefactionem Cyceonis. & de internis affect. nu. 5. in varice pulmonis ait. *Vbi sitis habuerit Cyceonem in vino nigro austero, quam iucundissimo æquali mensura aquæ mixtum bibendum dato. frigidum autem maxime bibere oportet.*

Constat autem ex antiquorum scriptis valde vsitatas fuisse potiones cum farina certe Athenæus lib. 6. Dipnosoph. cap. 10. scripsit. Seleuchum, & alios farinas in vinũ iactas bibisse. deinde ait. quod Hegesander Delphus scripsit. in theradibus insulis flaua ouorum pro farina bibere consueuisse: atq. hanc potionem meliorem fuisse, quam cum farina. Hip. de int. aff. n. 1. in Pulmonis arteria exulcerata ait. *Post purgationem, farinæ coctæ pinguis heminam absorbendam dato*. hic si cocta est farina Cyceon calidus propinabitur. deinde subdit. *sine cibo sit, excepta farina cocta, cuius heminam absorbeat*. i. liquefacta, & n. 7. in pulmonis inflam. *Post purgationem*, inquit. *farinæ coctæ (i. cum aqua) duas heminas absorbendas dato, melle affuso*: & hic est Cyceon cum Melle. sed 3. de Morbis in fine de potionibus refrigerantibus scripsit Hipp. *Ad farinæ Hordei pleni crassæ choenicem dimidiam aquæ congium affundas, & quum iam intumescunt crassæ farinæ partes, manibus teras, donec aqua alba fiat, & adianti pugillo iniecto, sub dio per noctẽ exponito, ac exhibeto*. & hic est Cyceon ex frigida Aqua. Sequens paratur ex lacte. qui ponitur de int. affect. n. 1. *Si verò cibum auersetur, eruum terreto, & corticem depurgato, deinde per triduum in aqua macerato, singulis autẽ diebus aquam diffundito, & aliam affundito. Postea quarta die excolato, ac resiccato, deinde tenuissimè molitum cribrato, & lini semen tostum tundito, ac terito, & polentam non salsam, puram, tenuem accipito. Et erui quidem ac polentæ amborum æqualis sit mensura, sesami uerò tertia pars, at lini dimidia vnius partis. hæc in lacte caprino cocta quam liquidissime absorbeat*. & hic sunt diuersæ farinę coctæ, & mistæ cum lacte, vt faciãt Cyceonem tenuem, fortasse, calidum potandum, nostro æuo dimissus est vsus farinarum; sed vtimur sorbitionibus ex Amylo, quod nihil aliud est, nisi farina tenuissima. ita sorbitio ex Amylo, & iure erit cyceon nostri temporis simplex ex aqua. cũ voluerimus Cyceonem ex Vino. placuit Matthiolo in Epistola citata, Cyceon, seu mixtura vini Cretici cum ouis, saccharo, & butiri momento. addere possumus cinnamomum, &c. sic ex eodem panis trituratus, & carnium iure coctus, & addito deinde vino, cyceonem supplere, & in ventriculi doloribus à frigiditate, vel flatu excitatis prodesse, quæ opinio mihi non displiceret, licet nec farinas, nec caseũ recipiant. docet enim Barthol. Scappius lib. 6. suæ Coquinæ. c. 64. & 67. eundem potũ, quem inter iuscula posuit. nomine italico dici. *Zambaglione*, & *Ciambaglione*; quod resonat quodammodo, & videtur corruptũ à *Cyceone*; seu Zyzeone, sic etiam pro Cyceone ex lacte propinabimus mixturam ex lacte, ouis, saccharo, aqua rosacea, cinnamomo, quæ simul cocta facient Cyceonem crassum, dulcem, insulsum, & valde nutriẽtem. Multi farinam coquunt cun Musto.

Farinarum vsus. ex Melle. Ex aqua. ex Lacte.

Vice Cyceõ

Profecto Ptisanam cum melle, & aromatibus Cyceoni similem censuit Galenus primo de Alim. fac. 9. vbi loquens de Ptisana *Pessima est*, inquit, *Ptisanæ præparatio, cum vbi coci crudum hordeum in mortario cum aqua contuderint, deinde parumper coxerint, sapam inijciunt, quidam autem cum his mel quoq; & ciminum inijciunt κυκεῶνα quidem verius, quam ptisanam cõponentes*. & hic est Cyceon antiquis, Homero, & Hippocrati usitata potio. quæ quamuis nobis eodem modo parata, non sit in vsu. scire tamen debemus, quid huiusmodi vice sibi voluerit magnus Hippocrates, & quo modo parauerit. & ad quem vsum, & quod modo eius loco nos possimus substituere, nostros Cyceones.

Ptisana.

Nunc redeamus ad nostra vomitoria Hippocratica. ergo. post Vomitum conueniet Cyceon? eius loco Alimentum sorbile. sed C. Celsus. *Proximus cibus mediocris vtilior est, isq. esse debet cum pane hesterno, vino austero meraco, & carne assa, cibisq; omnibus, quã siccissimis*. contra Hipp. vt ex supra scriptis patet, vsus fuit cibis mollibus, elixis, & sorbitionibus, & etiam lib. de insomnijs n. 17. dat ad dies quinq. *cibos, quam leuissimos, non multos, neq. acres, neq. siccos, neq. calidos*. & nos vtemur ouis sorbilibus cum cinnamomo, ouis cum iure, & succo limonum, aranciorum, vel acrestæ. mihi magis probantur Alimenta mollia, sorbilia, & elixa, quam sicca, & assa. quoniam relaxatus vẽtriculus à vomitu debilior est, vnde alimentum tenuis substantiæ, & facilis coctionis est exhibendum, nec cibo crasso, duro, & sicco tunc temporis est obruendus ventriculus. immo Hipp. elegit Cyceonem tenuem, idest valde liquidum, & potandum. vnde decipitur Petrus Salius com. suo 27. in 2. de morbis. cẽsens. Cyceonem tenuem fieri, si ea, quæ tenuiter alunt, recipiat, vt si formetur ex

Refellitur Salius.

farina

farina hordeacea, uel si ad uinum aqua admisceatur. quod dicimus esse falsum, nam uictus tenuis, & tenuissimus apud Hipp. (ut explicauimus in nostris commentarijs, in primum Aph. Hipp. est uictus redactus in substantiam tenuem, & sorbilem, uel in substantiam tenuissimam, & potabilem. nec Hippocrates alio modo est intelligendus de tenuitate alimentorum, nisi de eorum substantia in tenues, vel tenuissimas partes redacta. aliàs Hipp. vocat alimentum forte, vel debile; non autem tenue, & crassum: sic tenues in corpore humores, & crassi non intelliguntur validi, & debiles. nec recipienda est Galeni interpretatio in aphorismis posita de Victu tenui, & tenuissimo relata ad alimēti qualitates nutritiuas, & substātiā alentem: non autem ad substantiam actualē, & triturabilem. quia est contra Hipp. vt clare ibi nos ostendimus.

Galenus nō acceptus.

Ad sitim relictam. Cap. IV.

Vicenna. 4. primi. doc. 5. c. 4. nos docuit, quod, *Quum sitis post Vomitum fuerit fortis, maximam, & vltimam purgationis bonitatem significabit.* Hipp. autem 4. aph. 19. *Qui in medicamentorum potionibus*, inquit, *dum purgantur, nō sitiunt, non cessant prius quam sitierint.* & sitis quidem ex Gal. in com. & Mesue in Can. Theorem. 4. c. 6. vel aduenit, dū purgantur, vel post purgationem. & hoc accidit uel propter humores commotos, & ratione medicamenti quum fuerit calidum, salsum, amarum, acre, mordax, seu aliter desiccans. Ratione autem Ventriculi, quod hic sit calidus, aut siccus, aut uterque. uel natura eius, qui medicamentū sumpsit, uel eo tantum tempore. Deniq. ratione humoris, qui euacuatur, ut bilis amara, humor salsus, sed in hoc casu educto humore sedatur sitis, nisi forte ab hoc intemperies sicca in ventriculo inducta fuerit.

Causæ sitis.

Signum perfectæ euacuat.

Quod si euacuatus erit humor pituitosus, crassus, & viscidus, qui sitim natura sua non facit, & post eius purgationem aduenerit sitis, indicat perfectam esse euacuationem talis humoris. & ob id esse inductā ventriculo sufficientem siccitatem, & hæc siccitas non eget curatione; sed tollerantia, & somno tolletur illa pauca siccitas.

Nec Hipp. intellexit de Vomitu bilioso, quia bilis potest facere sitim in principio euacuationis, & non erit signum perfectæ euacuationis, nec de siti ab intemperie calida, uel sicca ventriculi, neq. etiam medicamenti. Nos autem hic loquimur de siti post vomitum. quæ sit effectus, & calidæ, & siccæ intemperiei Ventriculo inductæ, à nimia euacuatione, & quasi hectica siccitate relicta, uel ab humore calido, uel salso ad ventriculum attracto, & licet fuerit eductus, intemperiem tamen reliquerit.

Intemperies sicca.

Quare indicatio sumenda erit tollēdi siccitatem, & corpus, ac ventriculum humectandi. Galenus, siue quisquis fuerit auctor lib. 3. de facile parab. 166. ex Basilio Icto. scripsit. *A vomitu si sitias bibe Zulapium, & sobrius esto, & caueto ne aquam priusquam vomueris, aut postea biberis.* Mesue verò ait, *Cauendum autem tibi est, ne naturam potu multo obruas, cum sitis potius frangenda sit, his, quæ lambendo sumuntur, qualia multa à doctis scribuntur;* & paulo ante dixerat. *Ne igitur tam confidenter potum multum mox propines, hic enim virtutem abolet, sitimque potius auget, quā minuit. Ad hæc obstructiones prauas excitat, quibus hydrops interdum succedit.*

Indicatio.

Proderunt igitur, quæ lambendo, & paulatim sumuntur, vt Iulapia, syrupi, &c. ex rosis, violis, Nenuphare, vel aqua sacchari, hordei, pillulæ bechichæ, Acresta, pyra, poma, azarola, pruna viridia, fraga, manducata. Herbæ acidæ, & refrigerantes mansæ. vt Acetosæ folia, Tripholij acetosi, Vitis viniferæ capreoli recentes, Portulaca, Endiuia ex aceto. lactucæ folia, & cauliculi. fructus, uel conserua Ribes, Berberis, Vuæ spinæ, frustula citri, limonis, Arancij, sem. Melopeponum lacteus cremor, Vinum granatorum, ex Aqua Hordei, vel stillatitia Endiuiæ, Cicoreæ, acetosæ, pimpinellæ, &c. Pulpa cassiæ, vel Tamarindorum ore retēta, & similia ad fallendam sitim, donec corpus restituatur.

Curatio.

De Exasperatione faucium. Cap. V.

Eminit exasperationis fauciū à vomitu C. Celsus lib. 1. c. 3. ita nos docens. *Si Vomitus fauces exasperauit, qui vomuit, (si mane id fecit) ambulare debet, tum vngi, deinde cænare: si post cænam, postera die lauari, & in balneo sudare, huic proximus cibus mediocris vtilior est, isq. esse debet cum pane hesterno, Vino austero, meraco, & carne assa, cibisq. omnibus, quam siccissimis.* Equidem diu consideraui hæc Celsi verba. fauces exasperātur, idest superficies interna exasperatur, & fiet morbus in superficie exasperata. cuius causa est siccitas. ergo. debet leniri, & humectari, quomodo nunc Celsus proponit uictum exiccantem. cum usus fuerit Balneo, & vnctione? quæ humectant?

Difficultas in Calso.

An quia diuersa efficit vomitus in ieiuno, ac ille, qui fit post cænam; videlicet, quod alter extenuet, corpus alter verò corpus humectet. An biliosos ieiunos, uomere iubemus, pituitosos verò post cibum? Vnde biliosos fauces exasperatas post uomitum habentes, humectabimus le-

Diuinatio.

leuiter deambulando, & vngendo, deinde cæna. Pituitosis verò, si post vomitum fauces à nimio labore, & motu in vomitu fuerint exasperatæ, postera die iniungit Balneũ, & in Balneo sudationem, tandem victum quantitate mediocrem, qualitate verò exiccantem.

Indicatio. Nos si partem affectam spectabimus, nẽpe fauces inflammatas, & exasperatas, indicationem sumemus eas leniendi, humectãdi, atq. refrigerandi, ob id auxilia queremus ad id conferentia,

Sic Gargarizare iubebimus, ex Aqua Hordei, Ptisana, lacte.

Curatio. Vt ore detineat Iuleb aliquod, vt Violaceum, Rosaceum, Adiantinum, è fragis, & simile. vel Syrupum de Iuiubis, de Glicirrizza, de rad. Altheæ, de Moris, Butyrum. Oleũ sacchari, ex saccharo dissoluto in Albumine oui cocti, & loco frigido posito.

Lambat Cassiæ solutiuæ pulpam, Saponeam ex oleo Sesamino, uel Amigd. d. cum saccharo. Amilum cum lacte, & saccharo. Oui albumen crudum cum aqua rosacea, & saccharo conditũ. Tragachãtum aqua rosacea solutum addito saccharo in eclegmate.

Mandat Pillulas Bechichicas, Policresta, seu tabellas ex saccharo, & pulpa rad. Altheæ cocta, succum liquiritiæ.

De Sputo sanguinis. Cap. VI.

INterdum ex nimio labore in vomitu, & ex summa extensione Thoracis aliqua uena in pectore rumpitur, hinc sanguinis sputũ sequitur. quod memoriæ tradidit Hipp. 1. de Morbis n. 7. *Medici*, inquiens, *præ infortunio hæc operantur, vt, si pharmaco bilis, aut pituitæ sursum ductiuo dato, venam in pectore pro vomitu rumpant ei, qui prius nullum manifestum dolorem in pectore habuit, atq. sic fiat morbus.* dicit esse infortunium; sed si prius patiens habuisset in pectore manifestum dolorem, diceret *præ ignorantia*. debet enim Medicus præcognoscere nocumẽta, quæ à nimio vomitu induci possent. sic etiam lib. de inter. affect. initio ait. *Si pulmonis arteria fuerit exulcerata, aut aliqua tenuis venula ex his, quæ in pulmonem dependent, rupta fuerit, aut aliqua fistula ex his, quæ per pulmones distentæ sunt, aut alia in aliam distracta fuerit, & sanguine fuerint impletæ, distrahuntur sanè, ac rumpuntur ob has maxime causas, ob vomitus violenter obortos, &c.* & prosequitur valde longam curationem. Auic. *Quod si Vomitus superfluerit, & incessanter egrediantur humores, donec sanguis exeat da ei ad bibendum lactis vino admisti quatuor cotylas: quoniam medicinæ vomitiuæ malitiam reprimit, & sanguinem prohibet, & naturam lenit. Quod si partem pectoris, & stomachi à sanguine cum hoc mundificare volueris, ne ex eo aliquid coaguletur da ei ad bibendum Syrupum acetosum siue ex melle, siue ex zuccharo niue infrigidatum, paulatim; cum hoc quoque quandoque confert bibere succum portulacæ cum bolo Armeno.* nos autem de curatione sputi sanguinis loquemur deinde, suis locis.

Ad mordicationem in stomacho relictam. Cap. VII.

MEminit Auic. mordicationis in stomacho relictę post vomitum, & dicit. Fortem istã mordicationẽ remoueri potu iurium pinguium, quę cito digerantur. Galenus autẽ 12. meth. c. vltimo proposuit ptisanam, quæ quidem lenis est, & ex Hipp. 1. de Vic. acut. t. 18. quia abstergit, & educit materiam, asperitates lenit, alias acrimoniam potius augeret. sed ius pingue, sua vnctuositate asperitates leniendo, videtur faciliùs mordicationem tollere ab acribus humoribus in ventriculo relictis. *Ius pingue.* *Ptisana.*

Deinde subdit Auic. *& Vngere locum ex aliquo quod sit sicut oleum violaceum mistum cum Oleo keirino, & pauca cera.* & ad hanc indicationem explendam tum intus, tum extra infinita possent proponi remedia, vt Oleum Amig. d. lac, butyrum, mucilagines sem. Cydoniorum, Psillij, rad. alteæ, &c. *Inunctio.*

Ad tensionem Hypocondriorum. Cap. VIII.

SI acciderit, vt post Vomitum precordia tensa remanserint Auic. consulit, ut adhibeantur Cucurbitulæ ex igne. Panni aqua calida infusi, atque olea lenificantia. hoc autẽ accidẽs fortasse à flatu erit, & ad ipsum resoluentia conuenient, ob quem fomenta ex decocto resoluentium, & anodinorum erunt ex usu, uti etiam Oleum Amigdalinum, Anethinum, chamomelinum, liliorum alborum, Keirinum, &c. ore autem assumere leuiter flatus discutientia. *Curatio.*

Ad Ventriculi debilitatem relictam. Cap. IX.

POst vehementem vomitum, qui est Ventriculi actio, remanet nonnunquam totum corpus imbecille, & delassatum, aliquando verò solus ventriculus. Et ipsius ventriculi quandoque os superius, quod stomachum vocant, quandoque fundus vitiatur. ob id quà leditur eius uis attractiua, & succedit inappetentia, quà retentrix uillis *Vitia Ventriculi.*

retinentibus laxatis, imbecillis redditur, hinc nausea, &c. qua deniq; concoctrix minuitur, hinc flatus gignuntur, ructus acidi sentiuntur, &c. quæ actiones læsæ aliquē morbum sequuntur, potissimum in intemperie.

Indicatio. Profecto horum affectuum causæ diligēter sunt inuestigandæ, atq; distinguendæ. nam cognitis causis innotescet, quid sit demendum, & quale opportunum remedium in quo cōsistit curatio. Vel enim euacuatio immodica per vomitum totum corpus

A causis. rarefecit, siccauit, & extenuauit.

Vel medicamentum intemperatum, vt pote calidum, uel siccum similem intemperiem in uentriculum induxit.

Vel humorem benignum euacuauit, malignum vero poris immersum, aut imbibitum, aut adhærentem reliquit.

Vel materiam ad ventriculum traxit, minime autem expulit.

Vel ipsum medicamentum adhuc in vētriculo permanet uillis eius adhærens.

Vel deniq. quia medicamentum natura igneum, & ualde acre, internam ventriculi superficiem male affecit, inflammauit, & vlcerauit.

Vnde indicatio erit sumenda, quà à causis, quà à morbo, quà uero à viribus. Sic corporis totius imbecillitas erit curanda cibis, & potibus idoneis, sanguinem, & spiritus resarcientibus, cor, & uniuersum corpus roborantibus, aromaticis, & odoratis. nec non uentriculi debilitatis causas proximas auferendo, ac corrigendo.

Si calidam, uel siccam intemperiē à medicamento uentriculus contraxit, oppositis frigidis, uel siccis erit succurrendum.

Si uerò Medicamentum, qualia euacuare debebat, non eduxit, & remaneat Ventriculus imbecillis. supplendū alio uomitu. si adhuc in ventriculo remaneat, depellendum ab ipso, detergendum. deniq. roborandus.

Quod si concitata à medicamēto fluxio ad uentriculum, adhuc uigeat, partibus alijs ad uentriculum sua excrementa transmittentibus, ea erit reuellenda. cum enim materia redundauerit in aliqua parte uicina, quæ fuerit robusta, facile fit, ut ab ea ad debiliorem expellatur, & præcipue in uentriculum ad recipiēdum natura aptum, & cōsuetum, ob id indicatur prohibens huiuscemodi fluxionē. duplici ratione, vel reuellendo materiam fluxuram frictionib. &c. uel roborando Ventriculum astringentib. ne recipiat nouam materiam. potius repellendo.

At si imbecillus est uētriculus, ob id quod per euacuationem latera eius sint rarefacta, & attenuata, ex Mesue sanatio erit difficilis. Quod si adeo attenuatus fuerit ventriculus, ut hectica immineat, difficilior erit curatio. quoniam sicca intemperies omnibus alijs curatu difficilior humectationi resistens.

Ergo hæc sit imbecillitatis Ventriculi à nimio Vomitu contractæ curatio. Primo deligantur; *Aer* temperatus, *quies* corporis, & animi, non autem motus. *Somnus* conueniet, quia uentriculum, & totum corpus roborat, & pristino vigori restituit, omnesque uentriculi molestias ex euacuationis agitatione proficiscentes sedat. minime uerò Vigilia, *Animi Accidentia* quieta, & grata, vt pote gaudium, & deliciæ. Non autem repletio excrementorum, uel cibi. *sed alui inanitio*, quia Hipp. 1. de Morbis nu. 7. *Medici*, inquit, *fortuna bene operantur. Si cum, qui ex Medicamento sursum purgante superpurgatur, sua sponte aluo subter erumpente à vomitu sanum faciunt*. ergo alui purgatio solet Vomitum sistere. Vitet *coitum, & iram*. quæ post purgationem corpus senescere faciunt, & in morbos præcipitant. *Curatio.*

Quo ad Cibum, & potum multa nos docuit Mesue in suis canonibus. cap. 5. cuius verba hic transcribere non me pigebit, nec uos quæso, hæc legere pigeat. *Alimentis delectis, paulatim dato, quæ ventriculum roborent, eiusq; partes in vnum cogant, & lassitudinem ab eo purgante medicamento ipsi impressam abigant Neque imitandi sunt, qui post purgatorium medicamētum festinanter iura pinguia, & pulmenta mollia propinant, cum hæc ventriculum laxent, & emolliant, & repleant, & ob hæc cibi fastidium, & nauseam generent. Quamquam iusculum huiusmodi sorbere interdum est necesse, tum præsertim quādo medicamentum uiolentius à partibus nutritorijs deturbandum est. iusculum enim lauat, & cito lubricare facit medicamentum*. Mesue hic docet aliquando post medicamentum purgans conuenire iura carnium, aliquando non. ut quæstionem soluamus, debemus scire quid agendum. & quæ sit facultas iuris pinguis carnium, & mollium pulmentorum. *Alimenta.* *Ius pingue.*

Dico, quod aliquando medicamentum purgans in ventriculo degens minus uiolēter agit, uel adhæret lateribus uentriculi, ut euelli nequeat. tunc indicatio oritur cito ipsum è uentriculo expellendi, quod præstabimus aliquo abluente, uel extergente. & ad hæc faciet ius carnium non pingue, uel aqua hordei abstersiua. quia pinguedo prohiberet abstersionem, quam optamus. & talis est iuris carnium facultas, ius autem pingue humectat, & relaxat sua unctuositate.

Quod si à nimio calore medicamenti, uel actiuitate eius relaxatæ, imbecillitatæ, & rarefactæ fuerint uentriculi partes, minime conuenient ius pingue, ac mollia pulmenta, quia humectando magis relaxant, & calfaciendo magis rarefaciunt, & cōsequenter magis debilitant, & facultas retentiua imbecillior fit. ideò è contra eligenda erunt siccantia, astringentia, & roborantia. & dicit Mesue, dandum esse cibum, *qui ventriculi* *Cibus roborans.*

partes laxas in vnum cogat, ipsumque roboret, qualis maxime idoneus fuerit subacidus, & subausteris aromatibus parum astringentibus conditus, cydoniorum, & similia. His autem cibis omnino miscere oportet mentham, omphacium, Cydonia, Matiana mala, succum granatorũ, & Rhois, Cydonia condita, cydoniorum conditum, aromata, & similia. Mundinus in com. proponit cibos ex speciebus stipticis, acerbis, & acetosis. sicut sunt Murcina, & Sumachia, quæ cibaria sic explicat. Murcinam quidem fieri docens, Myrthi baccas cum aceto in lebete ponendo prius contusas, & in hac infundantur pullus in partes dissectus, vel hædi particulæ, post aliquot horas auferantur, & assentur, uel elixentur, deinde his in patina positis, super infundatur ista murcina cum speciebus aromaticis membra principalia confortantibus. & si acetum fuerit ualidum ius additur. Summachia autem eodem fit modo, pro myrtho sumach ponendo,& aromata, ut cinnamomum, cariophyllos,macim, & similia. sed talis mistura apud nos non est in usu, licet sumach ab antiquis dictum fuerit Rhus obsoniorum, quia eius usus tunc erat in obsonis. *Murcina.* *Sumachia.*

Quoad quantitatem ait. *Paucus dandus est, quantus scilicet, ventriculum grauaturus non est, sensimque augendus, donec ad consuetam ventriculi quantitatem ventum sit.* sed paucitas compensanda iteratione, sæpius exhibendo, non bis tantum. *Quantitas cibi.*

Bibat autem, inquit Mesue, *Vinum tenue, odorum, leue, Aqua (sole, vel igni) parum cocta, quantum opus est dilutum, pauca quoq. rosata adiecta. Vitet autem vinum dulce, crassum, turbidum; aquam præterea, tum calidam, tum exacte frigidã, illa enim ventriculum laxat, & virtutem eius dissipat, hæc imbecillum calorem extinguit. Potus vero sit parcus etiam si magna sitis adsit, quam potu largo placare ne tentes. Nam sitim tolerare, ventriculum roborat.* *Potus.*

Si Ventriculum vlcus à medicamento imbecillum fecerit, idq: recens sit, da roborantia, & ulcus glutinantia, si vetus tergentia aliquando, aliquando glutinantia, & roborantia, nempe Mel rosaceum, sy. de rosis siccis, Bolũ Armenum, corallia, Bezoar. &c. *ad Vlcus.*

Deniq. considerandum, an imbecillis remanserit uentriculus, quia eius tunicæ fuerint attenuatæ, ac rarefactæ, quæ affectio licet difficilis sanatu sit, tamen curari potest partim victu, partim uero medicamẽtis idoneis. Victus quidem sit parcus paulatim instaurans, uidelicet quiete, & cibo boni succi cito nutriente, qualis erit oui recentis uitellus sorbilis, hepar gallinæ iunenis, & pinguis, auium, & pullorum alæ. & Vinũ odoratum. Medicamenta uerò erunt: interna quidem uentriculi uirtutem congregantia, nempe odorata, mediocriter astringentia. Externa uero Olea, Vnguenta, cerata, Emplastra ex medicamentis adstringentibus, & aromaticis uentriculo impositis, quę ob densitatem resolui prohibeant uentriculi calorem, ac spiritus. *Ad tunicas rarefactas.*

De febre Vomitui molesto succedente.

Cap. X.

SIcut post medicamentum deorsum purgans datum febris ex Mesues sententia oriri ob diuersas causas solet. ita etiam post medicamentum uomitorium natura calidissimum, ut Thapsia, uel ob immodicum motum ex Vomitu, uel ob aliquid externum accidens, uel ob prauam uictus rationem, uel aliam similem causam; A nimio uomitu, ut plurimum erit diaria, & curanda erit ueluti Diaria. ob id tempus non contemus in eius curatione tradenda. pariter si degenerauerit, in Hecticam, uel putridam, non erit huius loci agare de curatione huiusmodi febrium. Nos autem de febribus vomitus auxilio curandis sequenti libro 4. deo annuente agemus, & cum satis superq: hoc libro tertio à nobis scriptum sit de ijs, quæ sunt agenda ante uomitum, in uomitu, & paulo post uomitum, finem huic libro imponemus. *an Diaria.*

FINIS TERTII LIBRI.

AD

AD MOMVM

QVo ad *Errata*, quæ in libris editis, vel trāſcriptis leguntur, ea uel ſunt Auctoris, uel tranſcribentis, vel Typographi. Rerum, ac Doctrinæ ſenſus peruerſus tribuitur Auctori. Litterarum verò duarum, uel trium additarum, diminutarum, peruerſarum, aut inuerſarum, ut ſillabam vitient, & uerbum mutent, ac quandoq; Solœciſmum faciant raro Auctoris, ſæpiſſime Typògraphi erratum eſt, qui linguam latinam ignorans, uel ſcripturam non bene intelligens, litteram pro littera ponit. ſed Typographus ſe defendet, ad correctorem. At qui corrigit errata Typographica, non ſemper Linceus eſt: ſed quandoq: ob dormitat, uel pro celeritate tranſit. Difficulter autem Auctor ipſe operis litterularum errata corrigere poteſt, quia legens, ſenſum ſuæ dòctrinæ conſiderat, non autē litterulas. ob quod (benigne Mome) ſi aliquot errata tibi occurrerint in hoc primo Emeticæ tomo. ſi erunt circa doctinam, mea erunt, me accuſato. Si verò litteræ erunt permutatæ, tribuantur imbecillitati uiſus litterarum manu impreſſarum. Ego enim correxi errata Typògraphica, & ex Ariſtotele, ſi Senex haberet Oculū iuuenis uideret, ut iuuenis. cum octuagenarius ſim, non mirum, ſi aliqua littera me fefellit, certe ſenſus fallere me non potuit. Ergo ſi aliqua littera, vel etiam ſillaba permutata tibi (Mome doctiſſime) apparebit, ut etiam Solœciſmū induxiſſe uideatur. parcat mihi tuus Pædagogus. peto ueniam, ſi quis igitur inuenta errata in Orthographia, Barbariſmis, uel etiā Solœciſmis irriſerit, & ego cum illo errata ſcripturæ ridebo. Si quis verò doctrinā editam neglexerit, eam totis uiribus, quoad uitam mihi Deus permiſerit, tueri conabor. Vita functus in alia vita, ſi licuerit, cum Zoilo decertaturus. Interim (benigne Mome) ſi leges initio libri *ad Lectorem* linea 22. *loquebor*. pone *loquar*. pag. 15. initio *particulare* adde in fine *m*. & alia ſimilia leges, quæ corrigere nolo, ſatis fuit te monuiſſe. Scias volo, quod ſi quandoque falſa apparebis Grammatica, quam nō profiteor. uera erit doctrina, quam docere intendo. Vale igitur benigne Mome, &c. carpe flores, terram relinquito. ut tibi poſt flores, etiam fructus producere queat. Interim Mome mi vale, & tace. litterarum errata corrige, & tacitus irride, ſi lubet. At ſi doctrina falſa tibi uidebitur, loquere palam, uociferare alta voce. hoc munus tuum eſt.

INDEX

INDEX OPERVM PETRI CASTELLI

OPERA AEDITA.

1 *CHALCANTHINVM Dodecaporion*. siue.12. Dubitationes in vsu Olei Vitrioli. Romæ, in 4. apud Iacobum Mascardum. 1619.

2 *Defensio Antiquorum vtentium Arsenico, & Sandaraca*. Romæ, in 4. apud Iacobum Mascardum. 1619.

3 *Discorso della Duratione delli medicamenti, tanto semplici, quanto composti*. in Roma, da Giacomo Mascardi. 1621. in 4.

4 *Breue ricordo dell'Elettione, Qualità, e Virtù dello Spirito, e dell'Olio acido del Vitriolo*. in Roma, in 4. da Giacomo Mascardi. 1621.

5 *Pharmaceutica*, cioè Arte della Spetiaria in due fogli reali. in Roma per Giacomo Mascardi. 1622.

6 *Epistola ad Io. Manelphum, & Aetium Cletum*. in qua agitur Nomine Hellebori simpliciter prolato, tum apud Hippocratem, tum alios Auctores intelligendum album, & ab hoc purgatas à Melampode Proeti Regis Argiuorum furentes filias, atque ab Anticyreo sanatum Herculem insipientem. Romæ apud Iacobum Mascardum. 1622. in 4.

7 *Epistola secunda de Helleboro*. in qua cõfirmantur ea, quæ in alia Epistola de Helleboro allata fuere. Romæ, in 4. apud Iacobum Mascar. 1622.

8 *Epistolarum Medicinalium Decas prima*. Romæ apud Iacob. Mascard. in 4. 1624.

9 *De Abusu Phlebotomiæ*. in 8. Romæ Typis Francisci Corbelletti. 1628.

10 *Discorso della differenza trà li Semplici freschi, e li secchi, con il modo di seccarli*, in 4. in Roma, da Giacomo Mascardi. 1629.

11 *De Visitatione Aegrotantium*. in 12. Romæ apud Mascardum. 1630.

12 *Annotationi sopra l'Antidotario Romano, con il Ceccarelli*. in 4. in Roma, per Guglielmo Facciotti. 1632. & 1639.

13 *Incendio del Monte Vessuuio*. in 4. in Roma da Giacomo Mascardi. 1632.

14 *Discorso del Elettuario Rosato di Mesue*. in 4. in Roma, da Giacomo Mascar. 1628.

15 *Emetica in qua agitur de Vomitu, & Vomitorijs*. lib. primus, secundus, & tertius. in fol. Romæ apud Iacobum Mascardum. 1634.

16 *Optimus Medicus*. in 4. Messanæ apud Viduam Io. Franc. Bianco. 1637.

17 *Relatio de qualitatibus Frumenti cuiusdam*. in 4. Neapoli apud Octauium Beltranum 1637.

18 *Antidotario Romano*. in fogl. in Messina appresso la Vedoua di Gio. Franc. Bianco. 1637.

19 *Memoriale per lo Spetiale Romano*. in fol. in Messina. 1638.

20 *Macrocosmi Anima*. in 4. Venetijs apud Io. Baptistam Combum. 1638.

21 *Hyæna Odorifera*. in 4. Messanæ. Typis Viduæ Io. Francisci Bianco. 1638.

21 *Methodus Consultandi*. in 12. Messanæ apud Viduam Io. Franc. Bianco. 1638.

23 *Chrisopos*. in 4. Messanæ, apud Viduam Io. Franc. Bianco. 1638.

24 *Problema de lacte in Virginib*. in 4. Messanæ apud Viduam. Io. Francisci Bianco, 1638.

25 *Hortus Messanensis*. in 4. Messanæ, apud Viduam Io. Franc. Bianco. 1640.

26 *Opobalsamum Examinatum*. in 4. Messanæ, apud Viduam Io. Franc. Bianco. 1640.

27 *Opobalsamum Triumphans*. in 4. Basileæ apud Franc. Pernam. 1640.

28 *De Abusu Dierum Criticorum*. in 8. Messanæ apud Vid. de Bianco. 1642.

29 *Epangelia Aphoris. lib. 1*. in 12. Mantuæ apud Ludouicum Osanam. 1642.

30 *De febre Triteophia*. in 8. Cosensæ apud Io. Bapt. Russum. 1648.

31 *In Aphorismorũ Hipp. lib. 1*. in 4. Maceratæ apud Petrum Salui. 1648.

32 *Præseruatio ab imminenti lue*. in 4. Messanæ, apud Hæredes Petri Breæ. 1649.

33 *Panormitana Partus Consilium Medicum*. in fol. Pisis. apud Siluestrũ Marchetti. 1652.

34 *Panormitana* Partus nomine Anagrammatico. *Responsio Pædagogica*. in fol. Cosentiæ apud Io. Bapt. Russo. 1652.

35 Panor-

35 *Panormitana Partus* Responsio *Logica*. in fol. Cosentiæ, apud Io. Bap. Russũ. 1652.
36 *De Smilace Aspera*. in 4. Messanæ apud Hæredes Petri Breæ. 1652.

Et plus quam viginti opera extant alieno nomine inscripta, vt Amici honore gaudeant.

OPERA EDENDA.

1 *Introductio Medicinæ* ad Tyrones.
2 *De Differentijs, & causis Morb.* & sympt. ad Tyrones.
3 *In secundum, & tertium Hipp. Aphorismorum*. lectiones Messan.
4 *In Artem Medicinalem* Galeni. prælectiones Messan.
5 *In primam Fen Auicennæ*. prælectiones. Messan.
6 *De locis affectis*. lectiones Romanæ 1627.
7 *De Vrinis*. lectiones Romanæ anni 1628.
8 *De Morbis Puerorum* lectiones Romanæ. 1629.
9 *De Morbis* Senum.
10 *De Morbis Mulierum*.
11 *De Crisibus*.
12 *Methodus Medendi*.
13 *De Crasibus*.
14 *De Vero vsu Phlebotomiæ*.
15 *Emeticæ* lib. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
16 *Della Peste* trattato Politico, e Medico, nel quale si propongono tutti reggimenti preseruatiui, e curatiui Politici, e Medici.
17 *De Pleuritidis loco affecto*.
18 *In Hippocratis librum de Affectionibus*. ex Quaternario Academico.

EX CHIRVRGIA.

19 *Sepulcretum*. seu Anatomicæ Obseruationes in ducentis Cadaueribus Romæ sectis, cum declaratione morborum præcedentium.
20 *Prælectiones Anatomicæ* factæ in publicis sectionibus.
21 *De Strumis*.
22 *Prælectiones de Chirurgia*.
23 *Delle Fascie*. oue s'insegna alli Chirurgi l'vso delle fascie, & i modi di fasciare tutte le parti del corpo, con le figure.

EX SIMPLICIBVS.

24 *Delle Acque Romane*, oue si tratta filosoficamente dell'essenza, qualità, elettione, e facoltà di tutte le Acque, che in Roma, e nel suo distretto si ritrouano. in tre libri.
25 *Delle Acque Acetose* Romane.
26 *De Mineralibus* lectiones Romanæ Anni 1631.
27 *De Lapide Lazuli* in quo soluitur controuersia illa inter Medicos, & Pharmacopæos. an hic lapis sit urendus.
28 *In Dioscoridis librum* primum, & secundum lectiones Romanæ. 1630.
29 *Chalcanthum Triumphans* in quo traditur essentia, & usus Chalcãthi omnibus difficultatibus solutis.
30 Hippocratis *materia medica*. seu explicatio omnium plantarum, mineralium, & Animalium, quorum nomina, & vsus apud Hipp. extant.
31 Il vero *Sostituto dell'Opobalsamo*, oue s'elegge l'opinione megliore, e si risponde à Gio. Pona oppositore.
32 *Aloedarium*. seu explicatio omnium eorum, quæ pertinent ad essentiam, & usum Aloes.
33 *De Odoribus, & suffumigijs*, in quo explicatur ipsorum essentia, & usus ad omnes ferè morbos profligandos.
34 De *Animalibus insectis*, Tomus primus, in quo libris sex traditur Generatio, transmutatio, & facultas Animalium insectorum terrestrium cum iconibus diligentissime manu auctoris ad uiuum delineatis.
35 De *Animalibus insectis* Tomus secundus, in quo libris tribus ponuntur Generatio, transmutatio, mores, & facultates Animalium insectorum Pennatorum cũ suis diligentissimis iconibus ad viuum delineatis. qui libri citantur à Paulo Zacchia, & à Daniele Sennerto.

EX PHARMACIA.

36 *Pharmaconomasticum*. seu explicatio nominum omnium pharmacorum, compositorum, quæ apud Antiquos, & Recentiores reperiuntur.
37 *Il Perfetto Speciale*. oue s'insegua ordinatamente tutta l'arte della Spetiaria, e si proua con l'Esempij delli Antichi.
38 *Del modo di seccare li Semplici*. trattato secondo filosophico.

EX CHYMIA.

39 *Chimicæ prælectiones* ad Tyrones suos.
40 *Chimicæ operationes* in quo fidelissime referuntur multæ operationes chimicæ Auctoris, & rationes effectuum assignantur.
41 *Mendacia chimicorum*, seu Operationes à chimicis traditæ, quæ falsæ sunt, & opere ipso Auctor non est assequutus.
42 De *Salibus* è simplicibus conficiendis, & eorum vsu.
43 *De Oleis* destillatis, & eorum vsu.
44 *Index remediorum Chimicorum*, quæ secũdũ probatos Auctores ad plurimos morbos

bos tollendos consetunt.

45 *Officina Chimica*, in qua delineatæ sunt diligenter icones plurimæ Furnorum, Vasorum, & aliorum instrumentorum chimicorum, & cuiusq. in particulari docetur constructio, vsus, & abusus.

APOLOGETICA.

46 *Responsio ad Io. Ponam Veronensem*, seu ad ea, quæ ipse notauit in libro de Rarioribus Plantis Horti Farnesiani. quem nos sub nomine Tobiæ Aldini edidimus.

47 *Chalcanthum Anticletū*. in quo 150. censuris notatur liber Aetij Cleti Medici doctissimi.

48 *Critica Responsio* ad litem de Dosi, & facultatibus Diaphiniconis Medicamenti inter clarissimos viros D. Iulium Philippellum, & D. Vincentium Alsarium Crucium.

49 *Verbetius Verberatus*. vbi respondetur ad deliramenta pædagogica Dauidis Verbetij obiecta Dodecaporio Chalchantino pro Raimundo Minderero.

50 *Animaduersiones in Disquisitionem Generalem* ad Historiam fœtus, &c. Vincentij Alsarij Crucij.

51 *Somnium Dioscoridis*. in quo cuiusdam prolusio examinatur, & *666*. censuris castigatur.

52 *De Abusu medicamenti purgantis* in Diarrhæa.

53 *Panormitana Partus* Responsio *Mathematica*.

54 *Panormitana Partus* Responsio *Medica*.

V A R I A.

55 *Epistolarum Medicinalium*. Decas. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

56 *Consilia Medica*.

57 *Epistolæ* Virorum Illustriū, & Respōsa.

58 *In Arist. Problem.* lib. 1. & 2. lectiones Romanæ. An. *1626*.

59 In Arist. *lib.4. Meteorolog.* lect. An. 1625.

58 *Aetna furens*.

Multa alia opera adsunt inchoata: sed non perfecta. Hæc sola in lucem ædi possunt, si Deo placuerit, & Hæredibus.

